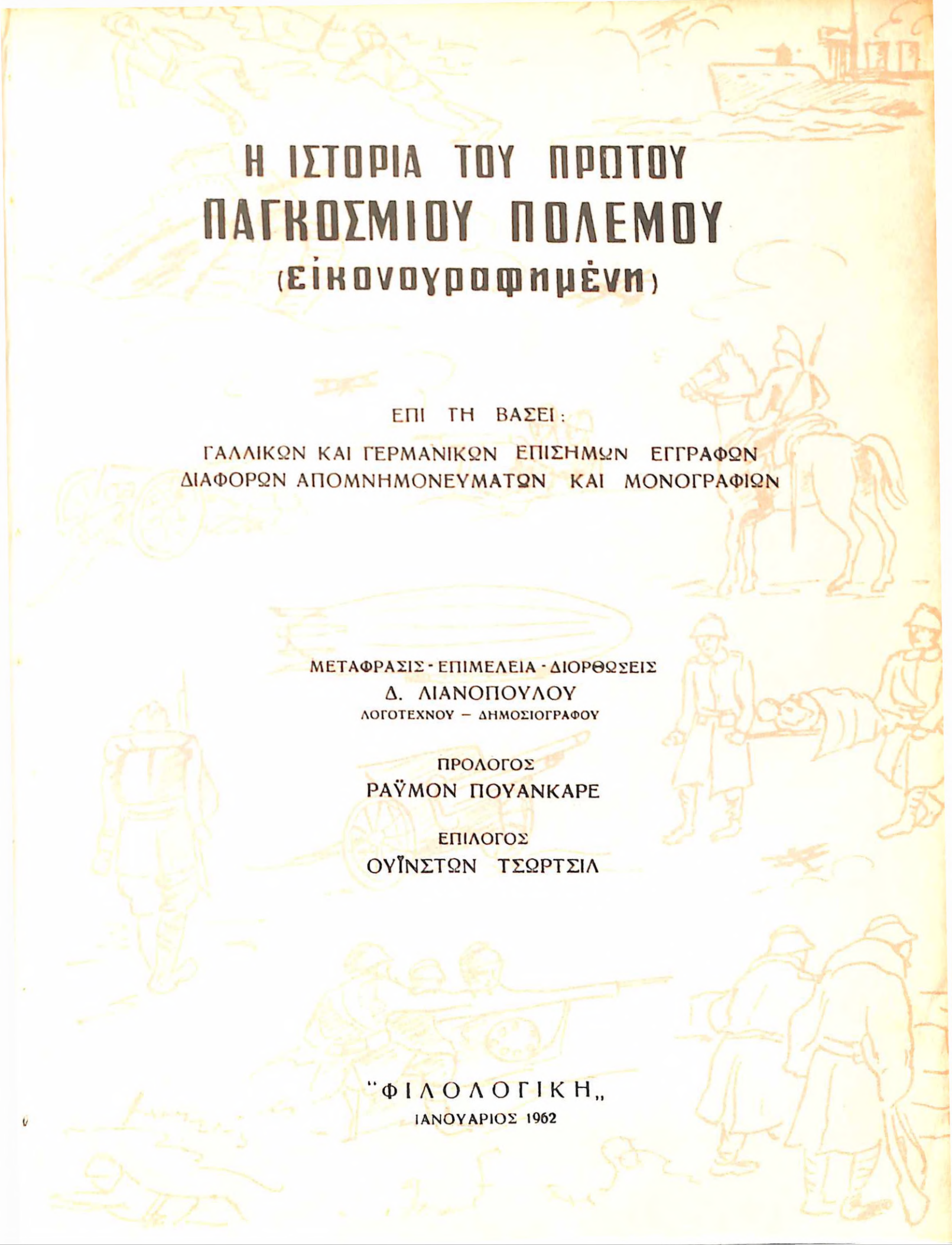

Η ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΠΡΩΤΟΥ
ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ
(ΕΙΝΟΝΟΥΡΟΦΗΜΕΝΗ)

Copyright. Διὰ τὴν Ἑλλάδα καὶ ὅλον τὸν κόσμον
Ἑκδοτικὸς οἶκος «ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ» Γ: Μπίμπης—Α. Τσίτσιος Πτολεμαίων 41 - Θεσσαλονίκη

Ἀπαγορεύεται ἡ ἀναδημοσίευσις ἢ ἀναμετάδοσις ὅλου ἢ μέρους τοῦ κειμένου, καθὼς καὶ ἡ
χρῆσις τῶν εἰκόνων ἀνευ γραπτῆς ἀδείας τῶν ἐκδοτῶν. Οἱ παραβάται θὰ διωχθῶσιν ποινικῶς

Η ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΠΡΩΤΟΥ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ (ΕΙΚΟΝΟΓΡΑΦΗΜΕΝΗ)

ΕΠΙ ΤΗ ΒΑΣΕΙ:

ΓΑΛΛΙΚΩΝ ΚΑΙ ΓΕΡΜΑΝΙΚΩΝ ΕΠΙΣΗΜΩΝ ΕΓΓΡΑΦΩΝ
ΔΙΑΦΟΡΩΝ ΑΠΟΜΝΗΜΟΝΕΥΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΜΟΝΟΓΡΑΦΙΩΝ

ΜΕΤΑΦΡΑΣΙΣ - ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ - ΔΙΟΡΘΩΣΕΙΣ

Δ. ΛΙΑΝΟΠΟΥΛΟΥ
ΛΟΓΟΤΕΧΝΟΥ - ΔΗΜΟΣΙΟΓΡΑΦΟΥ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ
ΡΑΪΜΟΝ ΠΟΥΑΝΚΑΡΕ

ΕΠΙΛΟΓΟΣ
ΟΥΪΝΣΤΩΝ ΤΣΩΡΤΣΙΑ

“ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ,,

ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ 1962

Από: [Athina Cacouri](#)

Αποστολή: Παρασκευή, 18 Φεβρουαρίου 2022 6:47 μμ

Προς: '[sapiens sapiens](#)'

Θέμα: Λιανόπουλος Βιβλίο.

Εύχαριστώ για τό βιβλίο, αγαπητέ κ. Πλατανάκο, καθώς και για τήν υπόδειξη. Μετέφερα τό κείμενο στον υπολογιστή μου. Είναι αλλόκοτο βιβλίο, γιατί δέν αναφέρεται πουθενά ό συγγραφέας, ένω ό Λιανόπουλος αναφέρεται ως μεταφραστής καί έπιμελητής. Ποιος ήταν ό Λιανόπουλος; Καί τί άκριβώς έκαμε; Συνέγραψε διαφορα κείμενα; Όπωςδήποτε, πρίν άποφασίσω νά τό τυπώσω, θα ήθελα νά ξέρω εάν καί άλλες τέτοιες άποκαλυπτικές σελίδες, όπως αυτές πού μās στείλατε. Καί εάν έχει, τότε θα ζητήσω τήν βοήθεια σας για νά τό τυπώσω στό φιλικό σας φωτοτυπεϊόν.

Εύχαριστώ πολύ

Άθηνά Κακούρη

sapiens sapiens [mailto:platanakos@yahoo.gr]

Sent: Friday, February 18, 2022 8:30 PM

To: Athina Cacouri

Subject: ΑΠ: Λιανόπουλος Βιβλίο.

Δεν ξερω τιποτε περισσοτερο

Το λειει ομως ότι το εγραψε μεσα από διαφορα που εχουν δημοσιευθεί. Νομιζω ότι εχει και αλλα αποκαλυπτικά .δεν το εχω διαβασει ολο.Το βρηκα στην βιβλιοθηκη μου που το ειχα ξεχασμενο

On 20 Φεβ 2022 at 11:48, Athina Cacouri <athinac@otenet.gr> wrote:

"Ισως σας ενδιαφέρει:

Μετά από μικρή έρευνα χάρις σέ φίλον Θεσσαλονικιό, εμαθα ότι ή Δημοσιογράφος Δημήτριος Λιανόπουλος είχε κατηγορηθεί τήν εποχή του διχασμού ως βασιλόφρων, άργότερα έγραψε άνοησίες για τόν Δραγούμη πού τόν είδε ως ιδρυνή ένος ναζιστικού κόμματος στην Έλλάδα, μετά την Κατοχή κατηγορήθηκε ως δωσίλογος αλλά άθώώθηκε καί μετά ήταν μάρτυρας στην υπόθεση Πόλκ.

"Έτσι τώρα, έγώ τουλάχιστον, ξέρω καλύτερα ποιος είναι ό συντάκτης αυτής της Ιστορίας. ΑΚ.

From: sapiens sapiens [mailto:platanakos@yahoo.gr]

Sent: Sunday, February 20, 2022 12:55 PM

To: Athina Cacouri

Subject: Re: Λιανόπουλος Βιβλίο.

Μα ο δραγουμης δολοφονηθηκε το 1920.πως ηταν ιδρυτης ναζιστικου κομματος;

Τον μπερδευει με τον υπασπιστη του στρατηλατου υψηλαντη που ειχε φτιαξει ενα φασιστικο κομμα στην ελλαδα.

Στην δικη του πολκ ηταν μαρτυρας υπερασπισεως του δημοσιογραφου στακτοπουλου(υπευθυνου της δολοφονιας) η κατηγοριας;

Τα γραφομενα στο βιβλιο παντως συμφωνουν με αλλα σοβαρα βιβλια.

"Άλλο γιατί κατηγορείται κανεις καί άλλο τί έχει πράγματι κάμει. Πιθανότατα ό Λιανόπουλος άφ'ένός ήταν αντιβενιζελικός ήδη από τήν εποχή του Σαράϊγ, καί επομένως πολλοί τόν είχαν στη μούκα του κανονιού, άφ'έτέρου είχε δει πολλά καί ακούσει από τούς γάλλους δημοσιογράφους που άκολουθοΰσαν τότε τόν στρατό του Σαράϊγ, καί επομένως δέν ήταν

τόσο πρόθυμος νά πιστέψει τό Ἀνταντικό ἀφήγημα περί τῆς βαρβαρότητος τῶν Γερμανῶν καί τοῦ δικοῦ τους Ἱεροῦ πολέμου, γιά τήν σωτηριά τοῦ πολιτισμοῦ καί τήν υπεράσπιση τῶν μικρῶν κρατῶν.

Κάπως ἔτσι τόν σκιαγραφῶ ἐγῶ.

Τό βιβλίο περί ναζισμοῦ/Δραγούμη εκαμα λάθος, τό ἔχει γράψει ἕνας Ὡρολογας, συγκατηγορούμενος γιά δωσιλογισμό μέ τόν Λιανόπουλο (ναζισμοῦ=ἐθνικῆς καί σοσιαλιστικῆς ιδεολογίας πρίν κἄν ἐφεύρουν οἱ ναζί τόν ναζισμό...)

On 22 Φεβ 2022 at 23:15, Athina Cacouri <athinac@otenet.gr> wrote:

Ἀναφέρεται στην Ντομινί Ἡλιάδη πού παντρεύτηκε τόν Crosfield. Θα βρῆτε τά σχετικά στό διαδικτυο, αν ψάξετε Lady Crosfield. Θα τά βρῆτε Ἑλληνικά. Ἦταν στενή φίλη τῆς μετέπειτα συζύγου τοῦ Βενιζέλου, Ἑλενας Σκυλίτση. Δέν μοῦ προκύπτει ὅμως ἀπό κάτι ὅτι ἦταν φίλη τῆς «οἰκογενείας Βενιζέλου» Ἡ οἰκογενεια Βενιζελου ἦταν κρητικοί πού δεν ξέρω νά βγήκαν ποτέ τους ἀπό τήν Κρητη καί τῆς Ντομινί Ἡλιάδης πατέρας ηταν ἐγκατεστημένος στήν Αγγλία καί πολύ εὐπορος (δέν ξέρω τί ἀκριβῶς δουλειά ἔκανε.) Φυσικά, δέν τό ἀποκλείω ἀλλά θα ἔλεγα πώς τά πάρε δώσε μεταξύ τους αρχισαν ὅταν ὁ Βενιζέλος ταξίδεψε γιά πρώτη φορά στό Λονδίνο, τόν Νοέμβριο/Δεκεμβριο τοῦ 1912, (τότε πρωτοσυνάντησε καί τόν Λλόγντ Τζώρτζ) καί ἡ ἐκεῖ ἀγγλοἕλληνες τόν ὑποδέχθηκαν μέ λαμπρές δεξιώσεις. (Μερικά σχετικά ἔχει κι ὁ Μεταξᾶς στό Ἡμερολόγιό του γιά τίς ἡμέρες ἐκεῖνες). Ἡ μητέρα τῆς Ντομινί λεγόταν Ἑλενα καί εἶχε πεθάνει στήν γέννα (καί γι αὐτό ἡ Κα Βενιζέλου κόρη Σκυλίτση, ἰδρυση στην Ἀθῆνα τό Μαιευτήριο Ἑλενας).Μετά τό κίνημα τοῦ 1935, ὅταν ὁ Βενιζέλος ἐγκαταστάθηκε στό Παρίσι (σέ ἕνα διαμέρισμα πού βρισκόταν ἀπέναντι στήν ἐξοδο τοῦ κήπου τοῦ μεγαρου τοῦ Ζαχάρωφ) σέ ἀνάλογο διαμέρισμα ἄλλου ὁρόφ❖

ΑΝΤΙ ΠΡΟΛΟΓΟΥ

Πῶς κατέληξαν τὰ πράγματα στὸν Πρῶτο Παγκόσμιο πόλεμο καὶ ποῖος φέρει τὴν εὐθύνη αὐτῆς τῆς τρομερᾶς ἀνθρωποσφαγῆς;

Στὸ ἐρώτημα αὐτὸ ἀπῆντησαν ὡς τώρα πολλοί. Μεταξὺ ἄλλων καὶ ὁ διάσημος Γάλλος πολιτικὸς Ραϋμόν Πουανκαρὲ ὁ ὁποῖος διετέλεσε Πρωθυπουργός, πρὸ τοῦ πολέμου, ὡς καὶ καθ' ὅλην τὴν διάρκειάν του πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας.

Τὸ 1921 ὁ Ραϋμόν Πουανκαρὲ ἀπλοῦν πιά μέλος τῆς Γαλλικῆς Δημοκρατίας ἔκαμε μιὰ σειρὰ διαφωτιστικῶν διαλέξεων περὶ τῶν αἰτίων τοῦ πολέμου.

Αντὶ προλόγου ἀναδημοσιεύομεν κατωτέρω τὰ κύρια σημεῖα μιᾶς ἀπὸ αὐτὰς ποὺ πραγματεύεται τὴν εὐθύνην τῆς Γερμανίας, τῶν στρατιωτικῶν της κύκλων καὶ ἰδιαίτερος τοῦ Κάιζερ.

Τὸ μέρος ἰδίᾳ τῆς διαλέξεως, ὅπου γίνεται λόγος διὰ τὴν στάσιν τοῦ Αὐτοκράτορος Γουλιέλμου καὶ τὴν νοοτροπία του εἶναι πράγματι ἀριστουργηματικό. Θὰ μπορούσε θαυμάσια νὰ ἀναφέρεται καὶ στὸν Χίτλερ ὁ ὁποῖος μὲ τὴν μεγαλομανία του ἐξαπέλυσε κατὰ τῆς ἀνθρωπότητος μία νέα καταστροφή πολὺ μεγαλυτέρα τῆς πρώτης.

Τὰ στοιχεῖα ποὺ παραθέτει ὁ Πουανκαρὲ φωτίζουν μὲ ἀπλετο φῶς μιὰ τριγωνικὴ περίοδο τῆς Ἱστορίας τῆς Ἀνθρωπότητος· θέτουν πολλὰ πράγματα στὴ θέσιν των καὶ παρὰ τὴν καταφανῆ τάσιν τοῦ συγγραφέως νῆ ἡρωοποίησιν κάπως περισσότερο τὴν πατρίδα του, ἀποτελοῦν σπουδαῖα ἱστορικὰ ντοκοιμένα, ποὺ μποροῦν πολὺ καλὰ νὰ προλογίσουν καὶ τὸ σύγγραμμα αὐτό, γιὰ τὸ ὁποῖον ἐπικαλούμεθα τὴν ἐπιείκειαν τῶν ἀναγνωστῶν μας.

Θεσσαλονίκη Ἰανουάριος 1962

ΟΙ ΕΚΔΟΤΑΙ

ΕΥΘΥΝΗ ΤΗΣ ΓΕΡΜΑΝΙΑΣ ΣΤΟ ΠΡΩΤΟ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟ ΠΟΛΕΜΟ

*Τοῦ Ράιμον Πονανκαρέ
Πρώην Πρωθυπουργοῦ καὶ Προέδρου
τῆς Γαλλικῆς Δημοκρατίας.*

Στὸ γραφεῖο τοῦ κ. Ρενέ Βιβιανί Προέδρου τοῦ Γαλλικοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου καὶ Ὑπουργοῦ τῶν Ἐξωτερικῶν, ὁ Βαρῶνος Φὸν Σέν δέν εἶχε ἐκείνη τὴν ἡμέρα τὴν διαχυτικότητα στὴν ὁποίαν ἀπὸ μακροῦ ἦσαν συνηθισμένοι καὶ αὐτοὶ ἀκόμη οἱ κλητῆρες τοῦ Καί, Ντ Ὀρσαί. Ἦτο σκυθρωπὸς καὶ μία συγκίνησις, ποὺ ἐφαίνετο εἰλικρινῆς, ἀλλοίωνε τελείως τὸ πρόσωπό του. Εἶπε στὸν κ. Βιβιανί, χωρὶς ὅμως νὰ ἐπιμείνῃ ἰδιαιτέρως σ' αὐτὸ τὸ σημεῖο, ὅτι κατὰ τὴν διαδρομὴ του ἀπὸ τὴν Πρεσβεΐα στὸ Ὑπουργεῖο ἀνεγνωρίσθη ἀπὸ δυὸ κυρίες ποὺ ἀνέβηκαν γιὰ νὰ τὸν ὑβρίσουν στὸ σκαλοπάτι τῆς ἀμάξης του. Πράγματι ἀπὸ 48 ὥρων καὶ μετὰ τὴν κήρυξη τοῦ πολέμου τῆς Γερμανίας κατὰ τῆς Ρωσσίας περπατοῦσε συνεχῶς στὸ Παρίσι μὲ μιὰ ἐπιδεικτικότητα ποὺ δέν ἦτο συνήθης σ' αὐτόν. Ἐπῆγαινε κι' ἔτρωγε στὸ Ἑστιατόριο καὶ ἐφαίνετο νὰ ἐπιζητῇ τὴν δημιουργίαν ἑνὸς ἐπεισοδίου, ποὺ θὰ μπορούσε νὰ παράσχῃ στὴ χώρα του μιὰ πιθανοφανῆ κατηγορία κατὰ τῆς Γαλλίας. Χάρις στὴν σωφροσύνη τῶν Παρισινῶν τὸ ἐπεισόδιον αὐτὸ δέν ἐγίνε καὶ ἔτσι ὁ Βαρῶνος Φὸν Σέν εὐρέθη στὴν ἀνάγκη νὰ ἐπικαλεσθῇ παρὰ τῇ Κυβερνήσει τῆς Δημοκρατίας γιὰ νὰ στηρίξῃ τὴν κήρυξη τοῦ πολέμου ποὺ εἶχε ἐντολὴ νὰ μᾶς ἐπιδώσῃ τίς γνωστὰς γελοῖες προφάσεις.

“Κύριε Πρόεδρε, ἔγραφε στὴν ἐπιστολὴ ποὺ παρέδωσε, στὸν κ. Βιβιανί, αἱ πολιτικαὶ καὶ στρατιωτικαὶ Γερμανικαὶ ἀρχαὶ διεπίστωσαν ἀριθμὸν τινα πράξεων χαρακτηριστικῆς ἐχθρότητος διαπραχθεῖσων ἐπὶ Γερμανικοῦ ἐδάφους ὑπὸ Γάλλων Ἀεροπόρων. Πολλοὶ ἀπὸ τοὺς τελευταίους αὐτοὺς παρεβίασαν ὀφθαλμοφανῶς τὴν οὐδετερότητα τοῦ Βελγίου, ὑπερπτάμενοι τοῦ ἐδάφους τῆς χώρας αὐτῆς. Εἰς ἐκ τούτων ἐπεχείρησε νὰ καταστρέψῃ τὰς ἐγκαταστάσεις παρὰ τὸν Βέσελ, ἄλλοι ἐγίναν ὁρατοὶ εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ Ἀϊφελ, ἄλλος τέλος ἔρριψε βόμβας ἐπὶ τῆς σιδηροδρο-

μικῆς γραμμῆς παρὰ τὴν Καρλσρούη καὶ τὴν Νυρεμβέργην. Ὅλαι αἱ κατηγορίαι αὐταὶ ἦσαν τόσο κατάφωρα ἀντίθετοι πρὸς τὴν ἀλήθειαν ὥστε ὁ Βαρῶνος Φὼν Σέν εἶχε δίκαιο νὰ ἐπιρρίψῃ τὴν εὐθύνη στὶς Γερμανικὲς στρατιωτικὰς ἀρχάς. Ἐπρόντισε μάλιστα νὰ μὴ μνημονεύσῃ κὰν μερικὲς ἄλλες κατηγορίες, ποὺ τοῦ εἶχε σερβίρει τὸ Βερολίνον. Τὸ ἔγγραφο ποὺ τοῦ ἔστειλε ὁ Γερμανὸς ἀρχικαγκελλάριος περιελάμβανε πράγματι ἀκόμῃ καὶ τὰ ἑξῆς: Γαλλικὰ στρατεύματα διέβησαν χθὲς τὰ Γερμανικὰ σύνορα εἰς τὸ Μοντρὲ-Βιέ καὶ εἰς τὰς ὄρεινὰς ὁδοὺς τῶν Βοσγίων, εὐρίσκονται δὲ ἀκόμῃ ἐπὶ Γερμανικοῦ ἐδάφους. Εἰς Γάλλος ἀεροπόρος ποὺ ὑπερέπτη τοῦ Γερμανικοῦ ἐδάφους κατερρίφθη χθὲς, ἐνῶ ἐπεχειρεῖ νὰ καταστρέψῃ τὴν σιδηροδρομικὴ γραμμὴ εἰς τὸ Βέσελ.»

Ὁ κ. Φὼν Σέν δὲν ἠμποροῦσε νὰ μὴ θεωρήσῃ ὡς ἐπιδεκτικὰς, νὰ τὸν ἐκθέσουν, ἀνεπανόρθωτα, πληροφορίες τόσο ἀνακριβεῖς. Τὸ νὰ ὀμιλῇ κανεὶς γιὰ ἓνα καταρριφθέντα ἀεροπόρο ἐσήμαινε τὸ νὰ εὐρεθῇ ἴσως στὴν ἀνάγκη καὶ ἐξακριβώσῃ τὴν ταυτότητα ἐνὸς φαντάσματος. Τὸ νὰ διατείνεσαι κανεὶς ὅτι ὑπάρχουν Γάλλοι στρατιῶται ἐπὶ γερμανικοῦ ἐδάφους, θὰ εἶχε ὡς συνέπεια νὰ ἐκτεθῇ σ' αὐτό, ποὺ τοῦ ἀπῆντησε ὁ κ. Βιβιανί. «Ξεύρετε πολὺ καλὰ ὅτι τίποτε δὲν εἶναι ἀναληθέστερο ἀπὸ τὸ γεγονὸς αὐτὸ καὶ ὅτι ἤδη ἀπὸ 30 Ἰουλίου, ἐνῶ ἡ Γερμανία ἐλάμβανε μέτρα προκαλύψεως εἰς ἀπόστασιν ἑκατοντάδων τινῶν μέτρων ἀπὸ τοῦ ἐδάφους μας, ἡμεῖς οἱ Γάλλοι ἀπὸ ὑπερβάλλουσας προνοητικότητος, σταματήσαμε τὰ στρατεύματά μας εἰς ἀπόστασιν 10 χιλιομ. ἀπὸ τὰ σύνορα καὶ ἀπαγορεύσαμεν εἰς αὐτὰ νὰ πλησιάσουν περισσότερο». Ὁ κ. Φὼν Σέν, ποὺ ἐγνώριζε τὸ μέτρον αὐτό, εἶχε τὴν πρόνοια νὰ μὴ κρατήσῃ ἀπὸ τὴν διακοίνωσιν, ποὺ τοῦ ἔστειλε ὁ ἀρχικαγκελλάριος, παρὰ μόνον τὸ παραμῦθον τῶν ἀεροπλάνων.

Αὐτὸ ἦτο τοῦλάχιστον κάτι, ποὺ εἶχε τὸ πλεονέκτημα νὰ μὴ μπορῇ νὰ διαψευσθῇ εὐκόλῃ πρὸς τὸ παρόν. Ὁ Βιβιανί διεμαρτυρήθη φυσικὰ κατὰ τῆς κατηγορίας αὐτῆς, τὴν ὁποίαν ἤξευρε ἀναληθῆ. Πῶς μποροῦσε ὅμως νὰ ἀποδείξῃ στὸν κ. Φὼν Σέν ὅτι κανεὶς Γάλλος ἀεροπόρος δὲν πέταξε σὲ ἀπηγορευμένο ἐναέριον χῶρον; Ἡ ἰδία ἡ Γερμανία μᾶς προσέκομισε ἀργότερα αὐτὴν τὴν ἀπόδειξιν. Δὲν εὐρήκε στὸν Βέσελ οὔτε ἀεροπλάνο οὔτε ἀεροπόρο ἀπὸ τὴ Γαλλία. Καὶ τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 1916 ὁ Δήμαρχος τῆς Νυρεμβέργης σὲ μιὰ ἐπιστολὴν τοῦ ποὺ ἐδημοσιεύθη ἀπὸ τὸν καθηγητὴ Σβάλμπ «ἐβεβαίωσε ὅτι καμμιὰ βόμβα δὲν ἐρρίφθη στὴν σιδηροδρομικὴ γραμμὴ». Ἐξ ἄλλου τὴν ὥρα ποὺ ὁ Γερμανὸς Πρέσβυς ἐπέδιδε στὸν Γάλλο Πρωθυπουργὸ τὸ ἔγγραφο τῆς κηρύξεως τοῦ πολέμου ὁ καγκελάριος τοῦ Ράιχ καὶ ἡ Βιλελμστράσσε ἐλάβαναν ἀπὸ τὸν Πρῶτον Πρεσβευτὴν στὸ Μόναχο τὴν ἑξῆς πληροφορίαν, χρονολογουμένη ἀπὸ τὴν 2α Αὐγούστου: Διεπιστώθη μόνον στὴ Νυρεμβέργην διέλευσις ἀγνώστων ἀεροπλάνων τὰ ὁποῖα ἀσφαλῶς δὲν ἦσαν πολεμικὰ ἀεροπλάνα. Δὲν ἐξηκριβώθη ρίψις βομβῶν καὶ ἀκόμῃ ὀλιγώτερον δὲν ἔχει διαπιστωθῇ ὅτι

οί αεροπόροι ήσαν Γάλλοι. Κατά τόν κ. Καρλ. Κασούτσκη σέ μερικές πόλεις τής Γερμανίας επικρατοῦσαν τόσο παράξενες ὁμαδικές αὐταπάτες, ὥστε ὁ Διευθυντής τῆς Ἀστυνομίας τῆς Στουτγάρδης ἠναγκάσθη νά ἀπευθύνῃ στόν πληθυσμό τήν ἐξῆς χαρακτηριστική ἐκκλήσι: «Μὴν ἐκλαμβάνετε σύννεφα ὡς πηδαλιουχοῦμενα, ἄστρα ὡς αεροπλάνα, καὶ ἐκρήξεις ἐλαστικῶν ποδηλάτων ὡς βόμβας».

Τὸ ὅτι ὁμως ἡ αὐτοκρατορική Γερμανικὴ Κυβέρνησις, ἂν καὶ ἦτο ἄριστα πληροφορημένη ἐπὶ τῶν μικροπανικῶν αὐτῶν, παρουσίασε στὴν Γαλλία καὶ στόν κόσμο ὡς πραγματικότητας ἀποκυήματα ἀσθενικῶν ἐγκεφάλων καὶ τὸ ὅτι ἐχρησιμοποίησε αὐτὰ τὰ ἀποκυήματα τῆς φαντασίας γιὰ νά δικαιολογήσῃ μιὰ κήρυξι πολέμου, εἶναι ἡ πιὸ αὐθάδης πρόκλησις πρὸς τὴν λογικὴ καὶ πρὸς τὴν ἀλήθεια ἀπὸ μέρους ἑνὸς πολιτισμένου κράτους.

Ὁ κ. Βίβιανι ὑπενθύμισε ἐξ ἄλλου στόν Φὸν Σέν ὅτι τὴν παραμονὴ τοῦ εἶχε ἐπιδώσει ὁ ἴδιος μιὰ διακοίνωσις διαμαρτυρίας γιὰ μερικές παραβιάσεις τῶν συνόρων, ποὺ εἶχυν διαπραχθῇ ἀπὸ Γερμανικὰ στρατεύματα.

Σὲ πολλὰ πράγματι σημεῖα μᾶς εἶχαν καταγγελθῇ συστηματικαὶ ἐπιδρομαὶ κατὰ τὴν πρῶτῃ τῆς 2ας Αὐγούστου. Κοντὰ στὸ Λογκβί καὶ στὸ Συρέ - σύρ - βεζούζ, Γερμανικὰ ἀνιχνευτικὰ ἀποσπάσματα εἶχαν προχωρήσει στὴν ἐγκαταληφθεῖσα ζώνη ἀπὸ τὰ στρατεύματά μας, στὰ περὶχωρα τοῦ Μπελφόρ δύο ἀποσπάσματα ἱππικοῦ εἰσέδυσαν ὡς τὰ χωρία Μπορόν καὶ Ζονζερέ. Ὁ κ. Φὸν Σέν προειδοποιημένος ἀπὸ τὸν πρωθυπουργὸ ἐτηλεγράφησε στὸ Βερολίνο τὴν 23.15 ὥρα τῆς 2ας Αὐγούστου: «Ἡ Γαλλικὴ κυβέρνησις διεμαρτυρήθη παρ' ἐμοὶ διὰ σοβαρὰν παραβίασιν τῶν συνόρων ὑπὸ τῶν στρατευμάτων μας παρὰ τὸ Ντέλε μέχρι καὶ πέραν τῆς Γαλλικῆς ζώνης τῶν 10 χιλιομέτρων ὡς καὶ δι' ἄλλας στρατιωτικὰς ἐπιδρομὰς μετὰ φόνου ἑνὸς Γάλλου στρατιώτου. Λόγω τοῦ τελευταίου αὐτοῦ γεγονότος καὶ ἄλλων τοιούτων τὰ πνεύματα ἐνταῦθα εἶναι λίαν ἐξημμένα - Ὑπογραφή Σέν».

Ἡ Αὐτοκρατορική Κυβέρνησις δὲν ἀγνοοῦσε συνεπῶς τὴν 3ην Αὐγούστου ὅτι εἰς τὴν ἀπὸ μέρους τῆς κήρυξι τοῦ πολέμου, δὲν ὑπῆρχε τίποτε ἄλλο παρὰ μιὰ αὐθάδης παραποίησης τῶν μᾶλλον ἀπτῶν γεγονότων. Τί σημασίαν ὁμως εἶχε τοῦτο; Ἐβιάζετο ἡ ἴδια καὶ τὸ ἐπιτελεῖο τῆς ἀξιοῦσε ἐπιτακτικὰ μιὰ βιαία ἐπίθεσι. Καὶ ἔτσι τὴν νύκτα τῆς 1ης πρὸς τὴν 2α Αὐγούστου τὰ γερμανικὰ στρατεύματα εἶχαν εἰσβάλλει στὸ Λουξεμβούργο. Καὶ γιὰ νά δικαιολογηθῇ γιὰ τὴν παραγνώριση τῆς οὐδετερότητος τοῦ Μεγάλου Δουκάτου ὁ κ. Φὸν Γιάγκοβ ἐξήγησε στόν κ. Ἀϊσεν πρόεδρο τῆς Λουξεμβουργικῆς κυβερνήσεως, ὅτι Γαλλικαὶ δυνάμεις προήλαυνον στὴν κοιλάδα τοῦ Ἀλλέττ. Ὅχι ἀπήντησε ὁ κ. Ἀϊσεν, στὸ Λουξεμβούργο δὲν ὑπάρχει οὔτε ἓνας Γάλλος στρατιώτης καὶ τίποτα δὲν μᾶς δίδει τὸ δικαίωμα νά πιστεύσωμεν, ὅτι ἡ Γαλλία ἀπειλεῖ τὴν οὐδετε-

ρότητά μας. Παρ' όλα αυτά τὸ 8ον Γερμανικὸν Σῶμα Στρατοῦ κατέλαβε τὴν χώρα, παραβιάζον τὰ ἀνθρώπινα δικαιώματα καὶ τὴν συνθήκη τοῦ 1867. Προήλαυνε ἔτσι πρὸς τὴν Γαλλία, πρὶν ἀκόμη ἡ Γερμανία νὰ μᾶς ἐπιδώσῃ τὸ ἔγγραφο τῆς κηρύξεως τοῦ πολέμου.

Ταυτοχρόνως, τὸ Αὐτοκρατορικὸ Ἐπιτελεῖο εἶχε ἀρχίσει καὶ διὰ τοῦ Βελγίου, τὴν μεγάλη κυκλωτικὴ ἐκκίνηση.

Τὴν Κυριακὴ 2α Αὐγούστου καὶ ὥραν 7 μ.μ. ὁ κ. Φὸν Μπέλωβ Σάλεσκε, πρεσβευτὴς τῆς Γερμανίας στὸ Βέλγιο, ἐπέδιδε στὸν κ. Ντάβινιὸν ὑπουργὸ τῶν ἐξωτερικῶν ἓνα τελεσίγραφο ποῦ ὅπως ἐνθυμούμεθα ὅλοι, ἤρχισε μὲ τὴν ἴδια συκοφαντία. «Ἡ Γερμανικὴ κυβέρνησις ἔχει ἀσφαλεῖς πληροφορίες, συμφῶνως πρὸς τὰς ὁποίας, αἱ Γαλλικαὶ δυνάμεις προτίθενται, νὰ βαδίσουν πρὸς τὸν Μοζέλλαν διὰ τοῦ Νιβέ καὶ τοῦ Ναμύρ.» Καὶ πρᾶγμα παράξενο ποῦ μᾶς ἀπεκάλυψαν τὰ ἔγγραφα, τὰ δημοσιευθέντα στὴν Γερμανία ἀπὸ τὸν Καούτσκυ τὸ τελεσίγραφο αὐτὸ προετοιμάσθηκε ἀπὸ τὴν 26ην Ἰουλίου ὅταν ὁ κ. Βίβιανι καὶ ἐγώ, ἐδρискόμεθα στὴν ἀνοικτὴ θάλασσα. Συνετάχθη ἐκεῖνη τὴν ἡμερομηνία ἰδιοχείρως, ἀπὸ τὸν κ. Φὸν Μόλτκε, ἀρχηγὸ τοῦ Γενικοῦ Ἐπιτελείου. Διορθώθηκε κάπως ἀπὸ τὸν Καγκελάριο καὶ ἀπὸ τοὺς κ.κ. Στούανν καὶ Τσίμμερμανν καὶ ὕστερα μέσα σὲ σφραγισμένο φάκελλο ἀπεστάλη ἀπὸ τὸν ὑπουργὸ τῶν Ἐξωτερικῶν Φὸν Γιάγκωβ στὸν πρεσβευτὴ τῆς Γερμανίας στὸ Βέλγιο μὲ τὴν σύσταση νὰ μὴ ἀνοίξῃ τὸ φάκελλο παρὰ μόνο ὕστερα ἀπὸ τηλεγραφικὴ διαταγὴ. Ἡ διαταγὴ αὕτη ἀπεστάλη στὸν κ. Φὸν Μπέλωβ - Σάλεσκε μόνο τὴν 2α Αὐγούστου.

Ἦδη ὅμως ἀπὸ τὴν 26ην Ἰουλίου ἡ ψευδὴς κατηγορία κατὰ τῆς Γαλλίας εἶχε προετοιμασθῇ μυστικὰ καὶ τὴν 26η Ἰουλίου ἐπίσης - πολὺ πρὸ τῆς μακρᾶς σειρᾶς τῶν κινητοποιήσεων καὶ τῆς κηρύξεως τοῦ πολέμου - ἡ Αὐτοκρατορικὴ Γερμανικὴ Κυβέρνησις εἶχε μυστικὰ συντάξει τὸ ἐξῆς κυνικὸ κείμενο: Ἡ Γερμανία δὲν ἀντιμετωπίζει καμμία ἐχθρικὴ ἐνέργεια κατὰ τοῦ Βελγίου. Ἄν τὸ Βέλγιο δεχθῇ νὰ λάβῃ κατὰ τὸν ἐπικείμενον πόλεμον μιὰ στάση εὐμενοῦς οὐδετερότητος ἀπέναντι τῆς Γερμανίας ἡ Γερμανικὴ κυβέρνησις ὡς ἀντιστάθμισμα ἀναλαμβάνει τὴν ὑποχρέωσιν κατὰ τὴν σύναψιν τῆς εἰρήνης, ὅχι μόνο νὰ ἐγγυηθῇ τὴν ἀκεραιότητα τοῦ Βασιλείου καὶ τῶν κτήσεων του εἰς ὅλην αὐτῶν τὴν ἑκτασιν, ἀλλὰ εἶναι ἀκόμη διατεθειμένη νὰ ἀποδεχθῇ μὲ τὸν πλέον εὐνοϊκὸ τρόπο ἐνδεχομένας διεκδικήσεις τοῦ Βασιλείου σχετικὰς μὲ ἐδαφικὰς προσαρτήσεις εἰς βάρος τῆς Γαλλίας. Ὅταν τὴν 2α Αὐγούστου, ἡ Βιλελμστράσσε διέταξε τὸν κ. Φὸν Μπέλωβ - Σάλεσκε νὰ κοινοποιήσῃ τὸ τελεσίγραφο, τοῦ συνέστησε νὰ διαγράψῃ αὐτὴν τὴν περικοπὴ. Ἐφοβήθη μήπως ὅτι θὰ ἐξήγειρε τὴν Βελγικὴ συνείδηση ἀπὸ τὴν πρότασιν τοῦ ἄτιμου αὐτοῦ παζαρεύματος: Ἡ μήπως ἤθελε νὰ κρατήσῃ, μόνο γιὰ τὴν Γερμανία, ὅλες αὐτὲς τὶς ἐδαφικὰς ἀποζημιώσεις; Αὐτὸ ἀσφαλῶς δὲν θὰ τὸ μάθωμε ποτέ. Ἡ αὐτοκρατορικὴ κυβέρνησις πάντως, ἔχουσα πλήρη συνεί-

δηση τῆς τρομερᾶς εὐθύνης ποὺ ἔλαβε συντάσσουσα τὸ τηλεγράφημα αὐτὸ ἤδη ἀπὸ τῆς 26ης Ἰουλίου ἔκαμνε στὸν ἀντιπρόσωπό της στὸ Βέλγιο τὴν ἐξῆς κατηγορηματικὴ σύστασι. «Ἡ κυβερνήσις ἐκεῖ κάτω (στὸ Βέλγιο) πρέπει νὰ μείνῃ μὲ τὴν ἐντύπωση ὅτι ὅλαι αἱ ὁδηγίαι δὲν ἐλήφθησαν ἀπὸ ὑμᾶς παρὰ μόνο σήμερον».

Ὅτι ὁμως δὲν ἦτο ἀληθὲς τὴν 26ῃ Ἰουλίου δὲν ἦτο ἄλλο τόσο τὴν 2α Αὐγούστου καὶ ἡ Βελγικὴ κυβερνήσις ἤξευρε καλύτερα ἀπὸ κάθε ἄλλον, ὅτι τὰ στρατεύματά μας δὲν προήλυνον πρὸς τὸ Ζιβὲ καὶ τὸ Ναμὺρ. Ἦδη ἀπὸ τὴν 31ῃ Ἰουλίου σὲ μιὰ φιλικὴ συνομιλία μὲ τὸν κ. Νταβινιὸν ὁ πρεσβευτὴς μας στὰς Βρυξέλλας κ. Κλομπουκόβσκι τὸν διεβεβαίωσε αὐθορμήτως, ὅτι ἡ Γαλλία δὲν θὰ παρεβίαζε τὴν οὐδετερότητα τοῦ Βελγίου. Καὶ ἂν λοιπὸν ἀκόμη δὲν ἦτο πληροφορημένη ἐπὶ τῆς ἀληθοῦς ἡμερομηνίας τοῦ ἀπευθυνθέντος πρὸς αὐτὴν τελεσιγράφου, ἡ κυβερνήσις τοῦ Βασιλέως Ἀλβέρτου τοῦ Αὐοῦ ἦτο σὲ θέση νὰ ἐκτιμήσῃ τὴν φιλαλήθεια τῆς αὐτοκρατορικῆς καγκελαρίας.

Ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ σεβαστοῦ μονάρχου των ποὺ ὑπῆρξε κατὰ τὰ ἔτη ἐκεῖνα ἡ ἔνδοξος προσωποποιήσις τοῦ θάρρους καὶ τῆς ἐντιμότητος, οἱ Βέλγοι ὑπουργοὶ συνεδρίασαν, κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ μεγαλυτέρου μέρους τῆς νυκτός, τῆς 2ας πρὸς τὴν 3ην Αὐγούστου καὶ συνέταξαν τὴν ἀπάντησι στὸ ἀκατανόμαστο Γερμανικὸν τελεσίγραφο. Τραγικὴ νύκτα ὅπου ὑπὸ τὴν ἐμπνευμένη καθοδήγησιν τοῦ Βασιλέως τοῦ ἑνὸς μικροῦ λαὸς θὰ δώσῃ στὸν κόσμον ἕνα ἀθάνατον μάθημα ἠθικοῦ μεγαλείου, χωρὶς νὰ κλονισθῇ ἀπὸ ἀπειλὰς τὸ Βέλγιον ὑπενθύμισε ἀπλῶς στὴν Γερμανίαν τὰς συνθήκας τοῦ 1839 ποὺ ἐπεκυρώθησαν ἀπὸ τὰς συνθήκας τοῦ 1870 ποὺ καθιέρωναν, τὴν ἀνεξαρτησίαν καὶ τὴν οὐδετερότητά του ὑπὸ τὴν ἐγγύησιν τῶν δυνάμεων καὶ δὴ καὶ τῆς Α.Μ. τοῦ Βασιλέως τῆς Πρωσίας καὶ προσέθετε: «Ἡ Βελγικὴ κυβερνήσις ἂν ἐδέχετο τὰς γενομένας εἰς αὐτὴν προτάσεις θὰ ἐθυσίαζε τὴν τιμὴν τοῦ ἔθνους καὶ ταυτοχρόνως θὰ κατεπρόδιδε τὰ καθήκοντά της ἔναντι τῆς Εὐρώπης. Ἡ ἀπάντησις αὕτη - ἀπάντησις ἀθανάτου μεγαλείου - ἐπεδόθη στὸν πρεσβευτὴ τῆς Γερμανίας τὴν 7ην π.μ. τῆς 3ης Αὐγούστου. Ὑστερα ἀπὸ 23, ὥρες - τὴν 6ην μ.μ. τῆς 4ης Αὐγούστου - ὁ κ. Φὸν Μπέλωβ - Σάλεσκε ἐπέδιδε στὸν κ. Νταβινιὸν μιὰ διακοίνωσιν στὴν ὁποία, ἡ Γερμανικὴ κυβερνήσις ἐτόνιζε ὅτι εὕρισκετο στὴν ἀνάγκη, μὲ τὴν βοήθειαν τῶν ὀπλῶν νὰ λάβῃ τὰ μέτρα ἀσφαλείας ποὺ ἐθεώρει ὡς ἀπαραίτητα. Ἐν τῷ μεταξὺ ὁμως τὰ γερμανικὰ στρατεύματα εἶχαν εἰσδύσει στὸ Γκέμμεριχ ἐπὶ Βελγικοῦ ἐδάφους.

Ἔτσι τὸ θέρος τοῦ 1914 αἱ κεντρικαὶ αὐτοκρατορίαι ἄνοιγαν μὲ ἐκκωφαντικὸ θόρυβον, ἐνώπιον τῆς ἐκπλήκτου Εὐρώπης, τὰς πύλες τοῦ ναοῦ τοῦ Ἰανοῦ καὶ γιὰ νὰ δικαιολογήσουν τὴν ἐγκληματικὴ χειρονομίαν των προσπαθοῦσαν νὰ διασκεδάσουν μὲ παιδικὰ παραμύθια τὴν παγκόσμιαν κοινὴν γνώμην.

Πρὶν ἀπὸ καθε ἱστορικῆ ἔρευνα, πρὶν ἀπὸ κάθε ἐξέτασιν ἀρχείων, ἓνας τελείως ἀμερόληπτος καὶ εὐσυνείδητος ἄνθρωπος, ἀσφαλῶς θὰ κάμῃ τὴν ἐξῆς ἀπλή σκέψι: Ποῖος εἶναι ὁ ἔνοχος αὐτῶν τῶν φανταστικῶν ἐπιδρομῶν, αὐτῶν τῶν ἀνυπάρκτων βομβαρδισμῶν, αὐτοῦ τοῦ τελεσιγράφου, ποῦ προετοιμάζεται ἐπὶ τὰ ἡ ὀκτὼ ἡμέρας πρὶν ἀπὸ τὴν ἐπίδοσίν του, αὐτῶν τέλος τῶν ψευδῶν κατηγοριῶν περὶ τῶν προθέσεων τῆς Γαλλίας; Ἄν ἡ Γερμανία εἶχε σοβαροὺς λόγους γιὰ νὰ κηρύξῃ τὸν πόλεμο, ποῖος τὴν ἐμπόδιζε νὰ πῇ τὴν ἀλήθεια; Ποῖο λόγο εἶχε νὰ καταφύγῃ σὲ ἀνομολόγητα μέσα καὶ σὲ γελοῖες ὑπεκφυγές, ἂν ὁ πόλεμος ὅστις θὰ διεξαχθῇ αὐριο τῆς εἶχε ἐπιβληθῇ ἐνῶ εὐρίσκετο ἐν δικαίῳ;

Μόλις ὁμως ἀντηλλάγησαν οἱ πρῶτοι πυροβολισμοί, μιὰ μεγαλοφυΐς προπογάνδα ἀρχίζει νὰ σπεῖρῃ τοὺς σπόρους τῶν βλαβερῶν ἐκείνων ἀναρριχητικῶν φυτῶν, ποῦ φυτρώνουν τόσο γρήγορα στὶς πρασιῆς τῆς ἱστορίας. Ἡ Γερμανία δὲν διστάζει καθόλου νὰ διαδίδῃ μύθους, ποῦ δὲν συμφωνοῦν μεταξύ των. Εὐρίσκεται βέβαια ἓνας Γερμανὸς νὰ φωνάζῃ, ὅ,τι οἱ ἄλλοι θέλουν νὰ ἀποσιωπήσουν. Εἶναι ὁ Μαξιμιλιανὸς Χάρδεν, ὁ ὁποῖος μόλις ἐξερράγη ὁ πόλεμος, διακηρύσσει: «Τὸν πόλεμο ἐμεῖς τὸν θελήσαμε, γιὰτὶ νὰ τὸ κρύβουμε, θελήσαμε τὸν πόλεμο, γιὰ νὰ ἐξασφαλίσουμε στὸ διηνεκές τὴν εὐημερία τῆς Γερμανίας καὶ τὴν ἡγεμονία της ἐπὶ ὅλων τῶν ἄλλων δυνάμεων». Καὶ ὁμως παρὰ τὸ τάλαντό του ὁ Μαξιμιλιανὸς Χάρδεν παραμένει ἀπομονωμένος. Τὸ διαπιστώνουμε καὶ σήμερα ἀκόμη, ὅταν τὸν βλέπουμε νὰ ἀναγνωρίζῃ κάποτε κατὰ τὴν ἐκτέλεση τῆς συνθήκης εἰρήνης τὸ δίκαιο τῶν ἀπαιτήσεων μας.

Ἐκτὸς ὁμως ἀπὸ αὐτὸν καὶ μερικοὺς ἄλλους ὅπως εἶναι οἱ κ. Κάουτσκυ Μύλλον ἢ ὁ Ρίχαρδ Γκρέλλιγκ ὁ συγγραφεὺς τοῦ «Κατηγορῶ», ὅλη σχεδὸν ἡ Γερμανία ὀρκίζεται ὅτι εἶναι ἀθῶα. Τὸ ὀρκίζεται καὶ στὸ τέλος ἀρχίζει νὰ τὸ πιστεύῃ. Δὲν ξεύρει ποῖοι εἶναι οἱ ἔνοχοι. Ἐπιμένει ὁμως ὅτι δὲν εὐρίσκονται στὴν Γερμανία. Ἀρχικὰ κατηγορεῖ τὴν Ἀγγλία ὅπως τὸ ἔκαμνε ὁ Γουλιέλμος ὁ Βος, ὅταν τὴν 29 Ἰουλίου ἐγέμιζε με θυμωμένες παρατηρήσεις, τὸ περιθώριο τοῦ κειμένου ἐνὸς τηλεγραφήματος τοῦ πρέσβεως του στὸ Λονδίνο, πρίγκηπος Λιχνόβσκυ. Ἡ Ἀγγλία ἀποκαλύπτεται τὴν στιγμὴ ποῦ κρίνει ὅτι ἔχουμε κουρασθῇ σὰν κυνηγημένο ἀγρίμι καὶ κινδυνεύουμε νὰ ἐκκαθαρισθοῦμε. Ὁ χυδαῖος αὐτὸς ὄχλος τῶν ἐμπόρων προσεπάθησε νὰ μᾶς ἐξαπατήσῃ με γεύματα καὶ με λόγους. Καὶ ἀμέσως παρακάτω σὲ μιὰ νέα ἐκρηξὴ τῆς αὐτοκρατορικῆς μανίας ἀκολουθεῖ τὸ ἐξῆς κατηγορηματικὸ συμπέρασμα:

«Μόνη ἡ Ἀγγλία φέρει τὴν εὐθύνῃ τοῦ πολέμου καὶ τῆς εἰρήνης καὶ ὅχι ἐμεῖς.» Αὐτὸ πρέπει νὰ γίνῃ γνωστὸ δημοσίᾳ. Τὴν ἐπομένη ὁ Κάιζερ σχολιάζων πάλι μιὰ ἐκθεσὶ τοῦ κόμητος Φὸν Πουρταλές, πρέσβεως του στὴν Πετρούπολι ἐξαντλεῖται σὲ νέες κατηγορίες κατὰ τῆς Ἀγγλίας, τῆς ὁποίας ὡς τὸ τέλος προεξοφλοῦσε τὴν οὐδετερότητα. «Τὸ δίχτυ ρίχθηκε ἀποτόμως ἐπάνω στὸ κεφάλι μας καὶ ἡ Ἀγγλία, με σαρδενικὸ γέ-

λιο, δρέπει τὴν μεγαλυτέρα ἐπιτυχία τῆς καθαρῶς ἀντιγερμανικῆς διεθνοῦς πολιτικῆς τῆς. Πρόκειται γιὰ λαμπρὸ κατόρθωμα, ποῦ ἀξίζει τὸν θαυμασμό καὶ ἐκείνου ἀκόμη ποῦ θίγεται καιρίως ἀπὸ αὐτό. Ὁ Ἐδουάρδος ὁ 7ος ἀκόμη καὶ μετὰ τὸν θάνατό του, εἶναι δυνατώτερος ἀπὸ ἐμένα, ποῦ εἶμαι ζωντανός. Καὶ ὑπῆρξαν ἄνθρωποι ποῦ ἐπίστευσαν ὅτι θὰ ἤμπορούσαμε νὰ κερδίσουμε ἢ νὰ ἐξευμενίσουμε τὴν Ἀγγλία μὲ τὸ ἓνα ἢ ἄλλο μέτρο. Ἀδιάκοπα καὶ ἐπίμονα ἀπέβλεψε στὴν ἐπιτυχία τῶν σκοπῶν τῆς μὲ διακοινώσεις μὲ προτάσεις ἐορτῶν, μὲ δημιουργία πανικῶν κ.τ.λ. Καὶ ἐπέσαμε στὴν παγίδα καὶ ἐσταματήσαμε ἀκόμη τὶς ναυπηγήσεις μας μὲ τὴν ἐλπίδα νὰ τὴν ἐξευμενίσουμε. Ἦσαν μάταιες ὅλες μου αἱ προειδοποιήσεις καὶ ὅλες αἱ παρακλήσεις μου. Λόγω τῆς πίστεώς μας πρὸς τὴν συμμαχία μὲ τὸν γέροντα καὶ σεβάσμιο αὐτοκράτορα (τὸν Φραγκίσκο Ἰωσήφ) μᾶς δημιουργοῦν μιὰ κυτάστασι ποῦ δίδει στὴν Ἀγγλία τὴν ἐπιθυμητὴ πρόφασιν νὰ μᾶς συντρίψῃ, διατηροῦσα μιὰ ὑποκριτικὴ ἐπίφασιν δικαίου. Καί τῳρα ὑποστηρίζει τὴν Γαλλία, γιὰ τὴν διατήρησιν τῆς διαβοήτου ἰσορροπίας τῶν δυνάμεων. Μὲ ἄλλους λόγους ὅλα τὰ κράτη τῆς Εὐρώπης τίθενται εἰς κίνησιν ὑπὲρ τῆς Ἀγγλίας καὶ ἐναντίον μας. Τῳρα πρέπει χωρὶς κυμμιά ἐπιφύλαξιν νὰ ξεσκεπάσουμε ὅλες τὶς μηχανορραφίες. Οἱ δὲ πρόξενοί μας στὴν Τουρκία καὶ στὶς Ἰνδίες πρέπει νὰ ἀνάψουν ἄγριο μῖσος στὸν κόσμον τοῦ Ἰσλάμ κατὰ τοῦ μισητοῦ αὐτοῦ λαοῦ τῶν ἐμπόρων, ποῦ συνεχῶς ψεύδεται καὶ ποῦ στερεῖται ἀπὸ συνείδησιν. Γιατὶ ἂν πρόκειται νὰ καταστραφοῦμε, πρέπει ἡ Ἀγγλία νὰ χάσῃ τουλάχιστον τὴν Αὐτοκρατορία τῶν Ἰνδιῶν». Ἡ τρικυμία αὐτὴ τῶν σκέψεων ἀπεδείκνυε χωρὶς ἀμφιβολία, μιὰ ἔλλειψιν ψυχραιμίας. Ἐφηνε ὅμως τουλάχιστον νὰ ἀνέλθουν στὴν ἐπιφάνεια παλαιὰ αἰσθήματα, κρυμμένα στὰ βάθη τῆς αὐτοκρατορικῆς ψυχῆς, τὰ ἴδια ἐκεῖνα αἰσθήματα ποῦ ὁ Γουλιέλμος ὁ Β' ἐξέφρασε τὸ 1904, στὴν ἀλληλογραφία του μὲ τὸν Τσάρο Νικόλαον τὸν Β' ὅταν προσπαθοῦσε, βασιζόμενος στὴν συνθήκην τῆς Φραγκφούρτης, νὰ ὀργανώσῃ μιὰ ἔνωσιν τῆς Γερμανίας, τῆς Γαλλίας καὶ τῆς Ρωσίας κατὰ τῆς Ἀγγλίας. Κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ πολέμου ἡ Γερμανικὴ κυβέρνησις οἰκειοποιήθηκε συχνότατα αὐτὴν τὴν θέσιν τοῦ αὐτοκράτορος τῆς, ἀποδίδουσα στὸν βρεττανικὸ ἱμπεριαλισμὸ τὴν εὐθύνη τῆς συρράξεως.

Ἄλλοτε πάλι ἡ Ρωσσία καταγγέλεται ἀπὸ τὴν Γερμανίαν ὡς ἡ μεγάλη ἔνοχος. Ὅταν στὶς Βερσαλλίες, οἱ ἀντιπρόσωποι τοῦ Ράιχ ἐπεχείρησαν νὰ δώσουν μιὰ συγκεκριμένη ἀπάντησιν στὸ κατηγορητήριον τῶν συμμάχων, ὅτι ἂν ἡ Ρωσσία δὲν διέτασσε κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς 31ης Ἰουλίου τὴν κινητοποίηση ταυτοχρόνως μὲ τὴν Αὐστρία, ἡ εἰρήνη θὰ ἤμποροῦσε νὰ διασωθῇ. Ἡ Αὐστρία βέβαια δὲν θὰ διέκοπτε τὶς ἐχθροπραξίες κατὰ τῆς Σερβίας καὶ ἡ Σερβία θὰ συνετρίβετο. Ἡ Γερμανία ἐβεβαίωνε τουλάχιστον ὅτι αἱ ἄλλαι δυνάμεις θὰ ἦσαν ἐλεύθεραι νὰ παρακολουθήσουν μὲ σταυρωμένα τὰ χέρια τὸ θέαμα αὐτῆς τῆς συντριβῆς. Στὸ ὑπόμνημα ποῦ ἐκοινοποίησε τὴν 3ην Αὐγούστου στὸ Ραιχστάγ ὁ Γερμανὸς καγκελάριος

δέν ἀρκέσθηκε νά κατηγορήσῃ τήν Ρωσσία γιά ἐσπευσμένη κινητοποίηση. Τήν κατηγορήσῃ, ὅπως τὸ ἔκαμε καί γιά τήν Γαλλία, ὅτι ἄρχισε πρῶτη μέ παραβιάσεις τῶν συνόρων τὸν πόλεμον κατὰ τῆς Γερμανίας. Ἐν τούτοις ὁ ἴδιος τήν προτεραία ἐπέδωκε στὸν Αὐτοκράτορα μιὰ ἀναφορά τοῦ Ἐπιτελείου ποῦ πιστοποιοῦσε ὅτι μόνο τὶς πρωῒνές ὥρες τῆς 2ας Αὐγούστου καὶ μετὰ τήν κήρυξη τοῦ πολέμου, δύο ἀποσπάσματα Κοζάκων ἐπεχείρησαν νά καταστρέψουν τήν σιδηροδρομικὴ γραμμὴ πρὸς τὸ Γιο-χάνεσμπουργκ. Ἐν συνεχείᾳ δέν ἐτόλμησαν νά ἐπαναλάβουν ὅτι ἡ Ρωσσία εἶχε τήν πρωτοβουλία τῶν ἐχθροπραξιῶν, δέν ἔπαυσαν ὁμως νά λέγουν, ὅτι διέλυσε τὶς σοβαρὲς ἀκόμη πιθανότητες διατηρήσεως τῆς εἰρήνης μέ μιὰ ἐσπευσμένη κινητοποίηση. Τίποτε ὁμως καὶ ὕστερα ἀπὸ αὐτὴν τήν κινητοποίηση δέν ἀνάγκαζε τήν Γερμανία νά δημιουργήσῃ τὸ ἀναπότρεπτο. Ὁ Αὐτοκράτωρ τῆς Ρωσσίας, μέ τηλεγράφημά του τῆς 31ης Ἰουλίου ἀπὸ τὸ Πέτερσβουργκ ἔδωσε προσωπικὰ στὸν Γουλιέλμο τὸν Βον τὸν λόγο τῆς τιμῆς του, ὅτι τὰ στρατεύματά του θὰ ἀπέφευγαν κάθε πρόκλησι καὶ τήν 1η Αὐγούστου καὶ ὥρα 7 μ.μ. ὁ Νικόλαος Βορς τηλεγραφοῦσε ἀκόμη στὸν Αὐτοκράτορα τῆς Γερμανίας. «Ἀντιλαμβάνομαι ὅτι ἡσούν ὑποχρεωμένος νά κινητοποιήσῃς τὸ στράτευμά σου, θὰ ἤθελα ὁμως νά ἔχω ἀπὸ σὲ τὴν ἰδίᾳ ἐγγύησι, πού ἐγὼ σοῦ ἔδωκα, ὅτι δηλαδὴ τὰ μέτρα αὐτὰ δέν σημαίνουν πόλεμον καὶ ὅτι θὰ συνεχίσωμε τὶς διαπραγματεύσεις μας διὰ τὸ καλὸν τῶν δύο χωρῶν μας καὶ τῆς γενικῆς εἰρήνης πού εἶναι τόσο προσφιλεῖς εἰς τὰς καρδίας μας».

Πρὶν ἀκόμη ὁ Γουλιέλμος ὁ Βορς νά λάβῃ αὐτὸ τὸ τηλεγράφημα πού ἐβεβαίωνε τὸ τηλεγράφημα τῆς 31ης Ἰουλίου, εἶχε ἐπιφορτίσει τὸν κόμη-τα Φὸν Πουρταλὲς νά κοινοποιήσῃ στὴν Ρωστικὴ Κυβέρνηση τὸ ἔγγραφο τῆς κηρύξεως τοῦ πολέμου.

Ὅχι ὀλιγώτερο ἀπὸ τὴν Ἀγγλία καὶ τὴν Ρωσσία καὶ ἡ Γαλλία δέν ἀπηλλάγη ἀπὸ τὴν κακόπιστη καμπάνια τῆς Γερμανικῆς Αὐτοκρατορίας. Τόσον κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ πολέμου, ὅσον καὶ κατὰ τὴν διάρκεια τῆς ἀνακωχῆς κατεβλήθη ἀπὸ τὴν Γερμανία κάθε προσπάθεια ἐντὸς καὶ ἐκτὸς τῶν συνόρων γιὰ νά δυσφημισθῇ στὰ ὄμματα τοῦ κόσμου ὁ ἐθνικὸς μας χαρακτήρ καὶ νά ἀποδοθοῦν στὴν πατροπαράδοτη πολιτικὴ μας προθέσεις καὶ ὁπισθοβουλίες τὰς ὁποίας δέν εἶχε ποτέ της.

Τὸ λάϊτ - μοτίβ ἦτο πάντοτε τὸ ἐξῆς. Δέν εἶναι ἡ Γερμανία, ἀλλὰ ἡ Γαλλία πού θέλησε τὸν πόλεμον.

Τὸ ὅτι τώρα ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας εἶχε τότε τιμητικὴ θέσιν στὴν πινακοθήκη τῶν ἀνδρῶν τοὺς ὁποίους ἡ Γερμανία θεωροῦσε ὡς φυσικοὺς ἐχθροὺς της, ἦτο ἀναπόφευκτος συνέπεια τῆς θέσεως πού κατεῖχε.

Ἄν ὁμως βεβαιώσω αὐτὴν τὴν στιγμή ὅτι ἡ Γαλλία καὶ ἡ κυβέρνησις της δέν ἔχουν νά κατηγορήσουν ἑαυτὰς διὰ τίποτε δέν τὸ κάμνω διότι ἐπιδιώκων νά ὑπερασπισθῶ ἐναντίον ξένων κατηγορῶν ὁποιοῦνδήποτε ἀπὸ τοὺς προέδρους ἢ τοὺς ὑπουργοὺς πού διηύθυναν ἀπὸ τὸ 1871 τὰς ὑπο-

θέσεις της χώρας μας, ούτε οίοντι υπακούω στην δικαιολογημένη άλλοστε απολύτως παρόρμηση νά δώσω στη Γαλλία μετα την ιστορία που έτοιζεται νά γραφή μιὰ ἀκηλίδωτη μορφή. Τό κάμνω μόνο οίοντι ἀφοῦ ἀντιμετώπισα εὐσυνειδήτως τὰ γεγονότα καί ἐξήτασα τας ἀναμνήσεις ἐκείνων, πού εἶναι σέ θέση νά γνωρίζουν ὅεν εἰρήκα πρὸς τὴν κατεῖθινσιν τῆς παρελθούσης πολιτικῆς μας οὔτε τὴν σκιά μιᾶς φιλοπολεμῶν φιλήσεως, οὔτε ἀκόμη ἔστω καὶ τὴν ἐλαχίστη ἀπρονοησία, ἀδυσίτητα ἢ παράλειψη πού θά ἤμποροῦσε νά δικαιολογήσῃ τὴν κήρυξη πολέμου ἀπο μέρους τῆς Γερμανίας.

Δὲν ὑπάρχει βέβαια ἀμφιβολία ὅτι ἐπὶ 45 ἔτη ὑπῆρχε μεταξύ τῆς Γερμανίας καὶ τῆς Γαλλίας μιὰ μόνιμος παρεξήγησις. Ἡ πρώτη δὲν ἤμποροῦσε νά καταλάβῃ γιατί ἡ δεύτερη ἀπέφευγε νά γίνῃ ὁ λαμπρὸς δεῦτερος ὑποτακτικὸς τῆς. Ἡ Αὐστρία εἶχε λησμονήσῃ τὴν Σάδοβα. Διὰ τὴν Γαλλία νικημένη, τραυματισμένη, σκυλευθεῖσα μὲ δύο ἐπαρχίας τῆς δὲν ἐδέχετο καὶ αὐτὴ εὐχαρίστως τὴν ἡγεμονία τοῦ νικητοῦ.

Δὲν ἀρκοῦσε τὸ ὅτι ἦτο εἰρηνική, ἡσυχῇ, γεμάτη ἀπὸ ἐγκαρτέρηση. Ἡ Γερμανία ἤθελε καὶ κάτι ἄλλο ἐκτὸς ἀπὸ τὴν νομιμοφροσύνη, τὴν εὐγένεια καὶ τὴν διάκρισι. Ἡθελε νά ἀποσπάσῃ ἀπὸ τὴν Γαλλία μέσα σέ τρυφερὲς περιπτώξεις τὴν ὀριστική ἰσχὺ τῆς συνθήκης τῆς Φραγκφούρτης καὶ νά τὴν ἀλυσσοδέσῃ ὕστερα πειθήνια, φιλόφρονα καὶ παθητική στὴν ἰδική της μοίρα.

Αὐτὸς ἀκόμη ὁ πρίγκηψ Μπύλωβ ἂν καὶ ἦτο καλῦτερος ψυχολόγος καὶ καλῦτερος παρατηρητὴς ἀπὸ τοὺς περισσοτέρους συμπατριώτας του, ἔγραφε πρὸ τοῦ πολέμου ἓνα κεφάλαιο, πού ἐπεγράφετο ἡ Γαλλία ἀδιάλλακτος καὶ ἂν καὶ ἀπέδιδε φόρο τιμῆς στὸν Γαλλικὸ ἰδεαλισμό· ἔλεγε ὅτι περιμένει ἀπὸ τὸν χρόνον ἴασι ἀπὸ τὰς πλάνας μας καὶ μᾶς ἐθεωροῦσε ὀφθαλμοφανῶς λιγάκι τρελλοὺς γιατί διατηροῦσαμε στά βάθη τῆς ψυχῆς μας τὴν λατρεία τοῦ ἀπαραγράπτου δικαίου, ἀντὶ νά γευώμεθα ἡσυχὰ τὰ ἀγαθὰ τῆς γερμανικῆς ὑπεροχῆς ἐπειδὴ δὲν θέλαμε νά ποῦμε στὴν Γερμανία: ἔχετε δίκαιο νά καταπιέξετε τὴν συνείδησι τῆς Ἀλσατίας καὶ τῆς Λωραίνης, ἔβγαζε τὸ συμπέρασμα ὅτι ἡ μνησικακία κατὰ τῆς Γερμανίας ἦτο ἡ ψυχὴ τῆς Γαλλικῆς πολιτικῆς καὶ ὅτι ἡ ἐπιθυμία τῆς ἀνταποδόσεως ἦτο τὸ κυριαρχοῦν ἐθνικὸ πάθος μας.

Ἀπὸ τὸ 1870 μέχρι τοῦ 1914 ἡ ἰδία ἔλλειψις κατανοήσεως ἐπηυξημένη μάλιστα ἀκόμη παραπάνω παρουσιάζεται γενικὰ στὸ μεγαλύτερο μέρος τῶν Γερμανῶν. Μιὰ μέρα κάμνουν τὸ πᾶν γιὰ νά ἐξεγείρουν τὴν Γαλλικὴ δημοσίαν γνώμη, τὴν ἐπομένη ἐκπλήσσονται, πού δὲν τοὺς εὐχαριστοῦμε γιὰ τὶς προκλήσεις των. Μέχρι τοῦ 1873 ὁ πρίγκηψ Βίσμαρκ δὲν παύει νά μᾶς ἀπειλεῖ καὶ νά μᾶς κακομεταχειρίζεται. Τὸ 1875 μάλιστα, εἶναι ἔτοιμος νά ξανανάψῃ τὴν φλόγα τοῦ πολέμου καὶ δὲν σταματᾷ παρὰ μόνο ἀπὸ τὴν στάσι τῆς Ἀγγλίας καὶ Ρωσσίας. Ὑστερα ἐπὶ δέκα περίπου χρόνια προσπαθεῖ μὲ πονηρίες καὶ μὲ φιλοφρονήσεις νά μᾶς συν-

δέση στενά με την πολιτική του και να μᾶς ἀναγκάσει νὰ ἀναγνωρίσουμε με μιὰ πανηγυρική ἐπικύρωση τὸν διαμελισμὸν τὰς ἐπαφάς μας. Μὲ τὴν ἐλπίδα νὰ μᾶς φέρῃ σὲ ρηξὶ με τὴν Ἰταλία στὸν κόμητα Ντὲ - Σαιν - Βαλλιὲ τὸν Ἰανουάριον τοῦ 1879. «Νομίζω ὅτι τὸ Ἀχλάδι τῆς Τύνιδος ἔχει ὠριμάσει καὶ ὅτι ἐφθασε γιὰ σᾶς ἡ ὥρα νὰ τὸ κόψετε» καὶ ὕστερα ἀπὸ μερικὸς μῆνες. «Δὲν θέλω νὰ ὑπάρχουν μεταξὺ μας σημεῖα διαφωνιῶν».

Τὸ 1884 προχωρεῖ ἀκόμη περισσότερο καὶ προτείνει στὸν νεο μας πρέσβιν κ. Ντὲ Κουρσέλ, μιὰ Γαλλογερμανικὴ συμμαχία, ποὺ προορίζεται νὰ ἀνταπεξέλθῃ κατὰ τῆς ναυτικῆς Δυνάμεως τῆς Ἀγγλίας. Καὶ ὁ Βαρὼνος Ντὲ Κουρσέλ, ποὺ ἀντιλαμβάνεται πολὺ καλὰ τὶς προθέσεις τοῦ Καγκελαρίου γράφει στὸν Ζὺλ Φερρὺ, τὴν 23ην Σεπτεμβρίου 1884: «Κατὰ βάθος θέλει νὰ παίξῃ πολὺ ἄσχημο παιχνίδι στὴν Ἀγγλία, ἀλλὰ μετὸ χέρι μας καὶ χωρὶς νὰ ἀποκαλυφθῇ. Καὶ ὁ πρέσβυς μας προσθέτει:» «Υπάρχει μιὰ λέξις στὴν συνομιλία (στὴν συνομιλία μετὸν Βίσμαρκ), ἐπὶ τῆς ὁποίας σᾶς ζητῶ τὴν ἄδεια νὰ ἐπανέλθω:» «ἐπιθυμῶ, μοῦ εἶπε, νὰ φθάσω μέχρι τοῦ σημείου, ὥστε νὰ συγχωρήσετε τὸ Σεδάν, ὅπως ἐσυγχωρήσατε τὸ Βατερλώ». Ἄν τὸν ἀκούσωμε συνέχισε ὁ κύριος Ντὲ Κουρσέλ τότε ἴσως μιὰ μέρα ἕνας ἀπὸ τοὺς διαδόχους του θὰ πῇ στὰ ἀνήψια μας: «ἐπιθυμῶ νὰ μοῦ συγχωρήσετε μιὰ νέα ἥττα καὶ ἕνα νέο διαμελισμό, ὅπως οἱ πατέρες σας μᾶς ἐσυγχώρησαν τὸ Σεδάν».

Αὐτὸ ἀποδεικνύει πόσο ἄσεβῆς καὶ πόσο γόνιμος σὲ δυσάρεστες συνέπειες γιὰ τὴν πατρίδα εἶναι ἡ ἐλαφρότης ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι τυφλωμένοι ἀπὸ τὸ προσωρινὸ συμφέρον ἑνὸς κόμματος ἢ ἀπατημένοι ἀπὸ ἀστήρικτες ἱστορικὰς θεωρίαις, ἐπεχείρησαν νὰ δικαιολογήσουν στὰ ὅμματα τῆς Γαλλίας τὶς συνθηκὰς τοῦ 1815 καὶ νὰ σβύσουν ἀπὸ τὴν ψυχὴ τῆς τὴν κακὴ ἀνάμνηση τῶν λυπηρῶν ἀκρωτηριασμῶν ἐκείνης τῆς ἐποχῆς. Θὰ ἐπιθυμοῦσα ἀπὸ αὐτὴν τὴν ὥραία περικοπὴ νὰ σβύσω τὶς λέξεις «κακὴ ἀνάμνησις». Δὲν εἶναι ὀρθὴ ὅσο δὲν εἶναι ὀρθὴ καὶ ἡ λέξις «μνησικακία». Οὐτε λόγῳ κακῆς ἀναμνήσεως, οὐτε ἀπὸ μνησικακία. ἀλλὰ μόνο ἀπὸ ἐθνικὴ ἀξιοπρέπεια καὶ σεβασμὸς πρὸς τὸ δίκαιον, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὴν στοργὴ τῆς πρὸς τοὺς πληθυσμούς, ποὺ ἀπεσπᾶσθησαν βιαίως ἀπὸ τὴν μητέρα πατρίδα, ἡ Γαλλία δὲν ἤμποροῦσε νὰ ἀπαντήσῃ στὴν πρόσκληση τοῦ πρίγκηπος Βίσμαρκ. Θὰ ἤμποροῦσε νὰ λησμονήσῃ τὸ Σεδάν. Θὰ ἤμποροῦσε νὰ λησμονήσῃ μιὰ στρατιωτικὴ καταστροφὴ. Δὲν ἤμποροῦσε νὰ λησμονήσῃ τὴν προσβολή, ποὺ ἐγένετο στὴν ἐλευθερίαν τῶν ὁμοεθνῶν τῆς.

Ὁ κ. Ντὲ Κουρσέλ ἐπέμενε ἀκόμη ἐντόνως σὲ μιὰ ἐπιστολὴ του, τῆς 20ης Ἰανουαρίου 1885, πρὸς τὸν Ζὺλ Φερρὺ ἐπὶ τοῦ κινδύνου τῆς νέας συνθηκολογήσεως ποὺ ἐζητοῦσαν νὰ μᾶς ἐπιβάλουν καὶ δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ τονίσω, ὅτι οἱ ἀπόψεις του συμφωνοῦσαν ἐξ ὁλοκλήρου μετὶς ἀπόψεις τοῦ μεγάλου ὑπουργοῦ πρὸς τὸν ὁποῖον ἀπηυθύνετο: «Ἡ ἀποκόμῃσις τῶν ἀναμνήσεών μας, ἀναφωνοῦσε, ἡ ἀπόσπασις τοῦ βλέμματός μας ἀπὸ παρελθόν πρὸς ἕνα ἄδηλον μέλλον, γιὰ νὰ συνηθίσωμε καλύτε-

ρα στις σκληρές συνθήκες του παρόντος και να παρασυρθούμε, με αυτόν τον τρόπο, σχεδόν ασυναίσθητα, στην όριστική αποδοχή των τετελεσμένων γεγονότων του 1815 και 1871, ώστε η Γαλλία αποδεχομένη τοις συνεχείς διαμελισμούς της και την στρατιωτική και γεωγραφική ήγεμονία της Πρωσσίας, να κινηται εις το εξής μέσα στην τροχιά της Γερμανικής Αυτοκρατορίας, αυτό είναι το πρόγραμμα που ο πρίγκηψ Βίσμαρκ ακολουθεί απέναντί μας. «Παραιτηθήτε από το ζήτημα του Ρήνου, μου έπανελάβε συχνά, θα σας βοηθήσω να λάβετε σε όλα τα άλλα σημεία κάθε ικανοποίηση, που επιθυμείτε».

Περνούν μερικοί μήνες και έπειδή ο Φόν Βίσμαρκ διαπιστώνει παρά την ήπια πολιτική που εφαρμόζεται στην Άλσατία και Λωραίνη από τον στρατάρχη Φόν Μαντόυφελ ο πληθυσμός εξακολουθεί εκ του έμφανους να νοσταλγεί την Γαλλία και έπωφελεται απ' τον θάνατο του τοποτηρητού για να τον αντικαταστήσει με τον πρίγκηπα Χοενλόε, πρέσβη της Γερμανίας στο Παρίσι στον όποιον δίδει την έντολή να επαναλάβει χωρίς κανένα οίκτο τις παλαιές μεθόδους του εξαναγκαστικού έκγερμανισμού. Την 30 Σεπτεμβρίου 1885 ο πρίγκηψ Χοενλόε έρχεται να αποχαιρετήσει τον κ. Ντέ Φρεύσυνε πρόεδρο του ύπουργικού συμβουλίου και ύπουργό των έξωτερικών. «Δέν πηγαίνω, λέγει στο Στρασβούργο χωρίς άνησυχία. Από το Βερολίνον θα μέ ώθήσουν να λάβω δραστικά μέτρα γιατί πιστεύουν ότι οι πληθυσμοί της Άλσατίας και Λωραίνης έγιναν έχθρικοί απέναντί μας. Φοβούνται ύποκινήσεις προερχόμενες από αυτήν την πλευρά των συνόρων όπου παρατηρείται κάποια έντύσις των ιδεών της ρεβάνς. Και ο πρίγκηψ άναγινώσκει στον κύριον Ντέ - Φρεύσυνε αυτήν την περικοπή μιās έπιστολής του Βίσμαρκ: «Θά εξακολουθήσω να κάνω ότι μπορώ για να διατηρήσω καλās σχέσεις με την Γαλλίαν. Φοβομαι όμως ότι δέν θα το κατωρθώσω». Ο Ντέ Φρεύσυνε διαμαρτύρεται ζωήρά. Άποδεικνύει στον πρίγκηπα Χοενλόε ότι ή Γαλλία είναι σταθερά προσηλωμένη στην διατήρησι της ειρήνης και ότι είναι προθυμότατη να βαδίσει εκ συμφώνου με την Γερμανία στα πολυάριθμα ζητήματα, όπου δέν αιίστανται τα συμφέροντά των. Καί καθορίζων αυτήν την πολιτική, την 17ην Οκτωβρίου 1885 και την 10ην Μαΐου 1887 στις έπιστολές που άπευθύνει στον Βαρώνο Ντέ Κουρσέλ επαναλαμβάνει: «Η Γαλλία δέν άπειλεί κανένα. Είναι ειλικρινής στις διαμαρτυρίας της. Δέν ζητεί παρά ένα μόνο πρᾶγμα. Τόνισεβασμόν των δικαιωμάτων της και την μη περιφρόνηση της δικαίας υπερηφανείας της»

Άλλα για μιὰ φορά άκόμη αι διαβεβαιώσεις αυτές δέν άρκουν στον Φόν Βίσμαρκ. Ζητεί την ύποδούλωσή μας. Και έπειδή διστάζομε μās γρονθοκοπεϊ. Ο υίός του Κόμης Χέρμσερτ, ύφυπουργός των έξωτερικών, παραπονείται εις τον κ. Ντέ Κουρσέλ, διὰ την δημοτικότητα του Ντερουλέντ και ήδη από την 26ην Μαρτίου 1886 ο πρέσβυς μας μās άναγγέλει μιὰ σοβαρά και συστηματική επίθεση έναντίον μας μ' αυτήν την συγκα-

Ὁ γηραιὸς Αὐτοκράτωρ Φραγκῖσκος Ἰωσήφ μετὸν διαδεχθέντα αὐτὸν στὸν
Θρόνο πρίγκηπα Κάρολο, τὸν τελευταῖο Αὐτοκράτορα τῆς Αὐστρουγγα-
ρίας.

Ὁ στρατηγὸς Ζόφρ.

τάθεσι ἢ μάλλον ὑπὸ τὴν ὤθησι τοῦ Καγκελαρίου, Ὁ κ. Φλουράνς ἀντικαθιστᾷ τὸν κ. Ντέ Τρεϊσουνέ στοὶ Καὶ Ντ' Ὅρσαι. Ὁ κ. Ἑρμπέττ ἀντικαθιστᾷ τὸν κ. Ντέ Κουρσέλ στὴν πρεσβεία τοῦ Βερολίνου καὶ τὴν 1ην Ἰανουαρίου τοῦ 1887 ὁ νέος πρέσβυς γράφει στὸν ὑπουργό. «Εἶναι γεγονὸς ὅτι ἡ Γερμανία προετοιμάζεται γιὰ πόλεμον καὶ ὅτι καταβάλλεται προσπάθεια νὰ συνηθίσουν τὰ πνεύματα στὸ ἐνδεχόμενον αὐτό. Θέλουν νὰ εἶναι ἔτοιμοι νὰ ἀγωνισθοῦν κατὰ τῆς Ρωσσίας καὶ καθ' ἡμῶν ἂν ἀποφασίσουμε νὰ συνδέσουμε τὴν τύχη μας μαζί της». Καὶ αὐτὰ συνέβαιναν πολλὰ χρόνια πρὶν νὰ γίνῃ ἡ Γαλλία σύμμαχος τῆς Ρωσσίας. Ἀπὸ τότε ὁ πρίγκηψ Βίσμαρκ ὅταν δὲν μᾶς εὑρίσκε ἀρκετὰ φιλόφρονες καὶ ἀρκετὰ πειθηνίους ἀντιμετώπιζε τὸ ἐνδεχόμενον ἐνὸς προληπτικοῦ πολέμου, τοῦ ὁποίου ὁ Μπερνάρδι ἐπεχείρησε νὰ δικαιολογήσῃ τὴν ἠθικὴ ἀναγκαιότητα καὶ τοῦ ὁποίου ἡ ἀπαισία θεωρία ὁδήγησε τὴν Γερμανία στὸ ἐγκλημα τοῦ 1914.

Ματαιῶς ὁ κ. Φλουράνς ἐξαντλεῖται στὸ Βερολῖνο σὲ φιλειρηνικὰς διαβεβαιώσεις. Ὁ κ. Ἑρμπερττ φοβεῖται μήπως μὲ τὴν ἐλαχίστη ἀπρονοησία ἀπὸ μέρους μας ἐπιχειρήσῃ ὁ κ. Φὸν Βίσμαρκ νὰ μᾶς συντρίψῃ γιὰ λόγους προνοίας. Καὶ πραγματικὰ ὁ καγκελάριος ἀντιμετωπίζει ἐκείνη τὴν ἐποχὴ μιᾶ σοβαρωτάτης ἐσωτερικῆς κρίσης. Τὴν 14ην Ἰανουαρίου 1887 τὸ Ράϊχσταγ ἀπέρριψε τὸ στρατιωτικὸ νομοσχέδιο. Ὁ Αὐτοκράτωρ διέλυσε τὸ Ράϊχσταγ καὶ προεκηρύχθησαν νέαι ἐκλογαί. Ἀντιπολιτευόμενοι βουλευταὶ ἐκλέγονται ἐκ νέου στὴν Ἀλσατία καὶ Λωρραίνη. Καὶ ἂν καὶ ἡ νέα πλειοψηφία τοῦ Ράϊχσταγ ἐγκρίνει τὴν 11ην Μαρτίου τὸν νέον στρατιωτικὸν νόμον ὁ Βίσμαρκ δὲν εἶναι καθόλου ἱκανοποιημένος.

Ὁ Γουλιέλμος ὁ Α' ἀποθνήσκει τὴν 9ην Μαρτίου 1888 καὶ κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἐφημέρου Βασιλείας τοῦ Φρειδερίκου τοῦ Α' τοῦ Αὐτοκράτορος, τοῦ ὁποίου ὅλος ὁ κόσμος ἐξυμνεῖ τὰ φιλελεύθερα φρονήματα, εἰσάγεται στὴν Ἀλσατίαν καὶ στὴν Λωρραίνη τὸ σύστημα τῶν διαβατηρίων. Τὴν 15ην Ἰουνίου ὁ Γουλιέλμος ὁ Β' ἀνέρχεται στὸν θρόνον καὶ πρὶν περάσουν δύο χρόνια, ἀποπέμπει τὸν Βίσμαρκ. Γίνεται ὁ μοναδικὸς κύριος τῆς Γερμανικῆς πολιτικῆς καὶ δὲν ἔχει, ὅπως ἀρέσκεται νὰ τὸ ἐπαναλαμβάνῃ, νὰ δώσῃ λόγον σὲ κανένα ἐκτὸς ἀπὸ τὸν γηραιὸ Θεὸ τῆς χώρας του. Θὰ ἐγκαινιάσῃ ἄραγε μιὰ νέα μέθοδον ἀπέναντι τῆς Γαλλίας; Καθόλου. Γρήγορα, γρήγορα φορεῖ τὶς μπότες μὲ τοὺς πτενιστήρες τοῦ πεσόντος ὑπὸ δυσμένειαν ὑπηρέτου του. Τὴν ἀνοιξὴ τοῦ 1891 θέλει νὰ προσελκύσῃ τοὺς Γάλλους καλλιτέχνας σὲ μιὰ ἐκθεσὴ πού ὀργανώνει στὸ Βερολῖνο. Στέλλει τὴν μητέρα του χήρα τοῦ Αὐτοκράτορος Φρειδερίκου, στὸ Παρίσι γιὰ νὰ τοὺς πείσῃ. Αὐτὴ πηγαίνει στὶς Βερσαλλίες καὶ ἐπισκέπτεται τὴν «Αἶθουσαν τῶν κατόπτρων», ὅπου ἀνεκηρύχθη ἡ Γερμανικὴ Αὐτοκρατορία. Καὶ ἐπειδὴ ἡ ἀτυχὴς αὐτὴ πρωτοβουλία προκαλεῖ στοὺς δρόμους μιὰ διαδήλωση, πού διελύθη ἄλλωστε ταχύτατα, ὁ Αὐτοκράτωρ θυμῶναι καὶ ὁμιλεῖ γιὰ τοὺς παληογάλλους πού προσβάλλουν μιὰ γυναῖκα. Ὑστερα ἀλλάσει τακτικὴ καὶ τὴν 23ην Ἰουνίου 1894 προτεῖ-

νει στὸν κύριο Ἑρμπεττ διὰ τοῦ Βαρώνου Μάρσαλ κοινὴ δράση τῆς Γερμανίας καὶ τῆς Γαλλίας διὰ τὴν διατήρησιν, κατὰ πάσης ἀντιθέτου προσπάθειας τῆς Βρετανικῆς Αὐτοκρατορίας, τοῦ νομίμου, ὅπως τὸ ὀνομάζει "status quo,, στὴν Ἀφρική.

Τὴν 1η Ἰανουαρίου 1896 ὁ Βαρὼνος Μάρσαλ ἔρχεται νὰ ἐρωτήσῃ τὸν πρέσβυ μᾶς ἂν ἡ Γαλλία θὰ ἦτο διατεθειμένη ἀπὸ συμφώνου μὲ τὴν Γερμανία νὰ περιορίσῃ τὴν ἀνεξάντλητὴ δρεξὴ τῆς Ἀγγλίας. «Μοῦ φαίνεται ἀναγκαῖον προσθέτει ὅτι δὲν πρέπει πιά νὰ ὑπολογίζῃ στὸν Γαλλογερμανικὸν ἀνταγωνισμό, γιὰ νὰ ἀρπάξῃ ὅτι τῆς ἀρέσῃ. Κάτω ἀπὸ τὴν μάσκα ἐνὸς ὀρμητικοῦ καὶ ἀσταθοῦς χαρακτήρος ὁ Γουλιέλμος Β' ἐπιδιώκει μὲ ἐπιμονὴ τὴν πραγματοποίησιν τῶν ἰδεῶν του. Θέλει κ' αὐτὸς νὰ τὸν ἀγαπᾷ ἡ Γαλλία. Νὰ τὸν ἀγαπᾷ ὅμως κατὰ τῆς Ἀγγλίας. Σὲ μιὰ ἀναφορά του τοῦ Φεβρουαρίου 1899, ὁ ναυτικὸς μαζ ἀκόλουθος ὑποπλοίαρχος Μπυσάρ, ἀφηγεῖται, ὅτι ὁ Αὐτοκράτωρ ἐξέφρασε τὴν ἐπιθυμίαν νὰ δῇ ἓνα Γαλλικὸ πολεμικὸ νὰ ἐπισκέπτεται τὰς Γερμανικὰς ἀκτὰς. Θὰ ἐγίνετο δεκτὸ μὲ ἐγκαρδιότητα. Καὶ ἀμέσως ὕστερα ὁ Αὐτοκράτωρ προσέθεσε: «Ἡ ἡπειρὸς μᾶς πρέπει νὰ ἐνωθῇ στενὰ γιὰ νὰ ἀμυνθῇ κατὰ τοῦ μελλοντικοῦ κινδύνου, ποὺ εἶναι ἡ Ἀμερικὴ». Ἡ αὐτοῦ μεγαλειότης ἐτελείωσε μὲ τὴν παρατήρησιν ὅτι σὲ περίπτωσιν πολέμου μὲ τὴν Ἀγγλίαν θὰ ἔπρεπε νὰ συγκεντρώσωμε ὅσο τὸ δυνατόν περισσότερα πλοῖα στὴν Μεσόγειον. Ὁ Μαρκήσιος Ντὲ Νουάϊγ μὲ τὴν σειράν του ἀναφέρει, τὴν 4ην Ἰουνίου 1899, μιὰ ἄλλη συνομιλία τοῦ Αὐτοκράτορος μὲ τὸν ἴδιον ναυτικὸ ἀκόλουθο». Ἀσφαλῶς ἐσήμανε ἡ ὥρα, ἐπανελάβε ὁ Γουλιέλμος ὁ Β' κατὰ τὴν ὁποίαν ἡ ἡπειρὸς μᾶς θὰ πρέπει νὰ ἀμυνθῇ κατὰ τῆς Ἀγγλίας καὶ τῆς Ἀμερικῆς. Καὶ νομίζω ὅτι ἔπρεπε ἡ Γερμανία καὶ ἡ Γαλλία νὰ στηρίζωνται ἢ μιὰ ἐπάνω στὴν ἄλλη». Τὸν Αὐγούστο τοῦ 1899, ὁ Αὐτοκράτωρ εὕρισκόμενος στὰ ὕδατα τοῦ Μπέργεν, ὅπου κάμνει τόσο συχνὰς ἐκδρομὰς καὶ ὅπου ἀναζητοῦσε ἐπίσης ἓνα ἄλλοθι, τὸν Ἰούλιον τοῦ 1914, ἐπισκέπτεται τὸ ἐκπαιδευτικὸν μᾶς πλοῖον «Ἰφιγένεια». Καὶ ὅπως ἀναφέρει, τὴν 16ην Αὐγούστου, ὁ πρεσβευτὴς μᾶς στὴν Κοπεγχάγη φαντάζεται ἀμέσως, ὅτι αὐτὴ ἡ θορυβώδης ἐπίσκεψις θὰ καταστήσῃ τὴν «Ἰφιγένειαν» καὶ τὴν Γαλλίαν «οὐραγούστον Γερμανικοῦ στόλου». «Ἐπέτυχον τοὺς σκοποὺς μου», γράφει ὕστερα ἀπὸ μερικὰς ἡμέρας στὸν Μεγάλον Δούκα τοῦ Ὁλδεμπουργ.

Τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1899 ἐκρήγνηται ὁ πόλεμος τοῦ Τράνσβαλ καὶ ἀμέσως ὁ πρίγκηψ Μπύλωβ ἐπισκέπτεται τὸν πρέσβυν μᾶς γιὰ νὰ τοῦ εἰπῇ, ὅτι σὲ ὅλη τὴν Ἀφρική ταυτίζονται τὰ συμφέροντά μᾶς. Καὶ ὅσο δις-κοῖν. οἱ ἐχθροπραξίαι, ἡ Γερμανικὴ πολιτικὴ παίζει τὸ ἐξῆς διπλὸ παιχνίδι: Ὁ Γουλιέλμος ὁ Β' προσφέρει ζάχαριν στὴν Ἀγγλίαν καὶ ὁ κόμης Μπύλωβ χειρίζεται τὸ μαστίγιον. Τὸ 1903 πάλι, λέγει στὸ νέο μᾶς πρέσβυν κ. Μπιούρ, διὰ τοῦ κόμητος Ὁστεν - Σάκεν, πρεσβευτῆς τῆς Ρωσσίας, ὅτι ἡ Γερμανία εἶναι πρόθυμος νὰ προσεγγίσῃ καὶ τὴν Γαλλίαν, ὑπὸ τὸν ὅρο

τῆς διατηρήσεως τῶν κειμένων συνθηκῶν. Καὶ συνεχῶς ὁ Αὐτοκράτωρ ἐπαναλαμβάνει τὰ ἴδια πράγματα. Τὰ ἐπαναλαμβάνει στοὺς πρέσβεις καὶ στοὺς στρατιωτικούς καὶ ναυτικούς ἀκολουθούς μας, στοὺς Γάλλους πολιτικούς ἄνδρας, πού δέχεται στὴν θαλαμηγὸ του καὶ τοὺς γεμίζει μὲ φιλοφρονήσεις. «Μὰ τί ἔχετε; Σᾶς τείνω τὴν χεῖρα. Γιατὶ δὲν τὴν σφίγγετε πιὸ θερμά»; Καὶ τότε ἀπὸ πείσμα, πού ἀπαρνούμεθα μιὰ οἰκειότητα πού μᾶς προτείνει, πάντοτε ὁμῶς ἐναντίον κάποιου, ἄλλοτε ἐναντίον τῶν ἀδελφῶν μας τῆς Ἀλσατίας, ἄλλοτε ἐναντίον τῆς Ἀγγλίας, ἢ Γερμανία καταντᾷ νὰ αὐθυποβάλλεται ἡ ἴδια καὶ πιστεύει ἢ προσποιεῖται ὅτι πιστεύει, ὅτι ἔχουμε ὀπισθοβουλία καὶ σκεπτόμεθα μιὰ ρεβάνς. Δὲν ἐσκεπτόμεθα ὁμῶς τίποτε ἀπὸ αὐτά! Ἡξεύραμε πολὺ καλά, τί θὰ ἐστοίχιζε ἓνας πόλεμος στὴν Γαλλία καὶ στὴν ἀνθρωπότητα. Τί λέγω; Τὴν ἡμέρα, πού ὕστερα ἀπὸ τὴν Γερμανικὴ ἐπίθεσι, μᾶς ἀπεδόθησαν ἡ Ἀλσατία καὶ Λωραίνη καὶ αὐτὴ ἀκόμη ἡ μέθη τῆς χαρᾶς δὲν μᾶς ἔκαμε οὔτε μιὰ στιγμὴ νὰ χάσωμε τὴν συναίσθησι τῶν εὐθυνῶν μας καὶ ἐν ὄνματι τῆς νικητρίας Γαλλίας εἶπαμε καθαρὰ καὶ παστρικά στοὺς ἐπανευρεθέντας συμπατριῶτας μας, ὅτι ποτὲ δὲν θὰ ἐλαμβάναμε πρωτοβουλία ἐνὸς πολέμου, γιὰ νὰ τοὺς φέρωμε τὴν ἐλευθερία. Δὲν γνωρίζω οὔτε ἓνα Γάλλο Ὑπουργό, δὲν γνωρίζω οὔτε ἓνα Γάλλο Πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας, πού νὰ ἐπρόφερε ποτὲ τὴν λέξι Ρεβάνς. Δὲν γνωρίζω οὔτε ἓνα πού νὰ ἐκαλλιέργησε φανερά ἢ μυστικὰ τὴν ἰδέα μιᾶς ἐνόπλου συρράξεως. Ὅλες οἱ Κυβερνήσεις μας, ἢ μία ὕστερα ἀπὸ τὴν ἄλλη, συντηρητικὲς, μετριοπαθεῖς, Δημοκρατικὲς ἢ Ριζοσπαστικὲς, ἐπεζήτησαν νὰ διατηρήσουν μὲ τὴν Γερμανία σχέσεις, δὲν λέγω ἀπλῶς ἀψόγους, δὲν λέγω ἀπλῶς τυπικάς, ἀλλά, ὅσο τὸ δυνατόν, φιλικάς. Ἐφρόντισαν νὰ συμφωνήσουν μαζί τῆς ἐπὶ τῶν οἰκονομικῶν καὶ ἀποικιακῶν ζητημάτων. Προσῆγγισαν μὲ αὐτὴν στὶς ἐκθέσεις, στὶς διασκέψεις, στὶς διεθνεῖς ὀργανώσεις. Ἐπεφύλαξαν ἐγκάρδια ὑποδοχὴ, συχνὰ μάλιστα γεμάτη ἀπὸ ὑπερβολικὸ θαυμασμὸ στοὺς σοφοὺς, στοὺς συγγραφεῖς, στοὺς καλλιτέχνες τῆς. Ἐπολλαπλασίασαν ἀπέναντί τῆς τὰ δείγματα τῆς ἐκτιμήσεως καὶ τῆς εὐμενείας. Παραδείγματα ὑπάρχουν ἅπειρα καὶ κατὰ τοὺς μῆνας ἀκόμη πού προηγήθησαν τοῦ πολέμου. Τὸ μόνο πρᾶγμα, πού ὅλοι ἀρνήθηκαν νὰ κάνουν, ἀπὸ τοῦ 1871 μέχρι τοῦ 1914, εἶναι ἡ παραίτησις ἀπὸ τὰς δύο Γαλλικὰς ἐπαρχίας καὶ ἡ ἀτιμία μιᾶς προδοσίας.

Ἡ Γαλλία εἶναι πολὺ ἐπερήφανη καὶ πολὺ τιμία, γιὰ νὰ περιβάλη τὴν ἔκφρασι τῆς λύπης τῆς μέσα σέ, δὲν ξεύρω ποιοὺς ἀπατηλοὺς τύπους καὶ νὰ συνοδεύσῃ μὲ μιὰ διανοητικὴ ταχυδακτυλουργία, μιὰ πολιτικὴ συνενόηση μὲ τὴν Γερμανία. Ἡ Γερμανία δὲν μποροῦσε νὰ ἐννοήσῃ τὴν μεγαλόφρονα σκέψι τῆς Γαλλίας, νὰ σεβασθῇ τὴν εὐλογο φιλοτιμία μας καὶ νὰ διατηρήσῃ μαζί μας ἀπλῶς σχέσεις καλῆς γειτονίας, χωρὶς νὰ θέλῃ, νὰ μᾶς ὑποβάλλῃ στὴν ἐναλλασσομένη δίαίτα τῶν θωπεϊδῶν καὶ τῶν γρονθοκοπημάτων. Τὴν εὐνόησε ὁμῶς ἡ μοῖρα, πού συνετέλε-

σε στην δημιουργία της ενότητός της και στην γέννηση της Αυτοκρατορίας. Ἄν πιστεύσωμε στὸν ἴδιον τὸν πρίγκηπα Φὸν Μπύλωβ, μιὰ ἀπὸ τὶς λαμπρότερες ἀρετὲς τοῦ Βίσμαρκ εἶναι ἡ ἀντίληψις ὅτι γιὰ νὰ συμπληρωθῇ ἡ Γερμανικὴ ἐνότης, ἔπρεπε ἡ ἐκτέλεσις τοῦ μεγάλου αὐτοῦ ἔργου νὰ μὴ βασισθῇ στὰ χαρίσματα ἐκεῖνα, ποὶ εἶναι ἀπὸ κληρονομικότητα ἀσθενέστερα στοὺς Γερμανούς, δηλ. στὰ πολιτικὰ τοὺς χαρίσματα.

«Καὶ ἐπειδὴ, συνεχίζει πάντοτε ὁ Μπύλωβ, ἡ τύχη τὸ θέλησε νὰ εὕρῃ ὁ Βίσμαρκ στὸ πλευρὸ τοῦ μιὰ στρατηγικῆ ἰδιοφυΐα σὰν τὸν Μόλκε καὶ ἓνα ὀργανωτὴ σὰν τὸν Ρόον, κατέστη δυνατόν νὰ πραγματοποιηθῇ τὸ θαῦμα τοῦ 1871». Ὁ Βίσμαρκ διησθάνθη, παρατηρεῖ ὁ διὰδοχός του, ὅτι στὴν Γερμανία ἡ ἐθνικὴ ἰδέα δὲν ἀναζωπυροῦται ἀπὸ τὰς προστριβὰς μεταξὺ Κυβερνήσεως καὶ λαοῦ, ἀλλὰ ἀπὸ τὴν προστριβὴ τῆς Γερμανικῆς ὑπερηφανείας κατὰ τῆς ἀντιστάσεως τῶν ξένων ἔθνων. Ὅταν ἀποκτησὴ κανεὶς πλήρη συνείδηση περὶ τῆς ἀνάγκης τῆς προκλήσεως αὐτῶν τῶν προστριβῶν, τότε δὲν στοιχίζει μεγάλα πράγματα ἡ πλαστογραφίαις τοῦ τηλεγραφήματος τοῦ Ἑμς ἢ ἡ ὑποδούλωσις μιᾶς περιοχῆς, παρὰ τὰς διαμαρτυρίας τῶν κατοίκων τῆς

Ὅταν ὁμως ἡ πρᾶξις τῆς γεννήσεως μιᾶς Αυτοκρατορίας ὁμοιάζει τόσο παράξενα μὲ ἓνα ποινικὸ μητρώο καὶ φέρνει τὸ στίγμα δύο ἐγκλημάτων κοινοῦ δικαίου - μιᾶς πλαστογραφίσεως καὶ μιᾶς κλοπῆς, τὸ κύρος τοῦ νέου κράτους μένει ἀλχμάλωτο τῆς βίας, ποὺ τὸ ἐδημιούργησε καὶ δὲν μπορεῖ νὰ κρατηθῇ παρὰ μόνον ὑπὸ τὸν ὅρον νὰ παραμείνῃ πιστὸ στὸ ὄνειδος τῆς προελεύσεώς του.

Γιὰ νὰ ἀναζωπυρωθῇ, κατὰ διαστήματα ἡ Ἐθνικὴ συνείδησις τῶν Γερμανῶν, ἔπρεπε κατὰ τὴν ἔκφρασιν τοῦ Μπύλωβ, νὰ ἐνεργοῦνται προστριβαὶ τῆς Γερμανικῆς ὑπερηφανείας καὶ νὰ θερμαίνεται αὐτὴ μὲ τὴν βοήθεια ξένων ἀντιστάσεων. Καὶ ἔτσι - κάθε - φορὰ ποὺ πρόκειται νὰ ψηφισθῇ ἓνας νέος νόμος ἢ μιὰ αὐξησης τοῦ στόλου, ἀναζητοῦνται κατηγορίαι εἰς βάρος τῆς Γαλλίας καὶ τῆς Ἀγγλίας. Καὶ γιὰ τὸν ἴδιον λόγον, μόλις οἱ κυβερνήται τῆς αὐτοκρατορίας ἐβλεπαν, ὅτι ἐξασθενούσεν ἡ ἐθνικὴ ὑπερηφάνεια, ἐλάμβαναν πιεστικὰ μέτρα κατὰ τῶν Δανῶν τοῦ Σλέσβιγ, τῶν Πολωνῶν τῆς Πρωσσίας ἢ τῶν Ἑλλήνων τῆς Ἀλσατίας καὶ Λωραίνης.

Ἡ ἐπιτυχία ὑπερέβη ὅλας τὰς προσδοκίας καὶ τοῦ Βίσμαρκ καὶ τῶν διαδόχων του. Ἐκτότε ἀντὶ νὰ ἐλατρωθῇ ἡ Γερμανικὴ ὑπερηφάνεια, ἐφούσκωσε σὲ ἀπρόβλεπτες ἀναλογίας. Ἐνα εἶδος μέθης ἢ ἰλίγγου καταλαμβάνει τὴν Γερμανία. Αἰσθάνεται ἀνωτέρα ἀπὸ ὅλην τὴν ἀνθρωπότητα. Πιστεύει ὅτι εἶναι προωρισμένη νὰ κυριαρχήσῃ αὐτῆς... Οἱ στρατιωτικοὶ τῆς, οἱ σοφοὶ τῆς, οἱ καθηγηταὶ τῆς, καλλιεργοῦν ἐπιμελῶς αὐτὴν τὴν ἀπέλπιδα ματαιοδοξία. Ὁ Νίτσε ὁ ἴδιος, ποὺ ἦτο Γερμανός, ἔγραφε: «Οἱ Γερμανοὶ εἶναι ἓνας ἐπικίνδυνος λαός. Μεθοῦν ὁμαδικά». - Ἀκούσα-

τε τούς Ἑρρίκους Φὸν Τράϊτσκε, καὶ πλησιέστερα καὶ τούς Λαμπρεχτ τοὺς Σήμανν, τοὺς Χάνς Ντέπρουκ. Ὅλοι διδάσκουν, ὅτι ὁ Γερμανικὸς λαὸς εἶναι ὅπως ἔλεγε ὁ Κάϊζερ, τὸ φῶς, τὸ «ἄλας τῆς γῆς»... Ὅλα ἐργάζονται γιὰ νὰ ἐνισχύσουν στὴν Γερμανία αὐτὴν τὴν ἐπικίνδυνη πνευματικὴ κατάσταση: Τὸ Πανεπιστήμιο, τὸ σχολεῖο, ὁ στρατός, ὁ τύπος, αἱ παγγερμανικαὶ ἐνώσεις, τὰ ναυτικὰ καὶ τὰ στρατιωτικὰ σωματεῖα. Καὶ ἐπειδὴ ὁ Αὐτοκράτωρ, ἐκπροσωπεῖ τὸν λαόν του, πρέπει, γιὰ νὰ εἶναι ἀντάξιός του, νὰ ἐκπροσωπῇ τὴν Γερμανικὴ ὑπερηφάνεια. Αὐτὸς ἄλλωστε ὁ ἴδιος δὲν εἶναι ὁ πρῶτος ἔμπιστος αὐτοῦ τοῦ ζηλοτύπου καὶ ἰσχυροῦ θεοῦ, ποῦ εἶναι ὁ θεὸς τῶν Γερμανῶν; Καὶ ὅσο περνοῦν τὰ χρόνια ὁ πρωθυερεὺς ταυτίζεται ὁ ἴδιος ὅλο καὶ περισσότερο μὲ τὴν θεότητά του. Συνεχῶς τοῦ ξεφεύγουν χαρακτηριστικὰ λόγια... «ὅσοι μοῦ ἀντισταθοῦν θὰ τοὺς συντρίψω», φωνάζει στὴν Δίαιτα τοῦ Βραδεμβούργ, καὶ ἂν θέλῃ νὰ φανῇ φιλόφρων σὲ ἓνα ἀπὸ τοὺς Ὑπουργοὺς του, τὸν κ. Φὸν Γκόσσσελερ, δὲν εὐρίσκει κολύτερο δῶρο νὰ τοῦ κάμῃ, ἀπὸ τοῦ νὰ τοῦ στείλῃ τὴν φωτογραφία του μὲ τὴν ὑπερήφανη ἀφιέρωσι: *Sic volo, sic jubeo*

Σ' ἐκείνους ποὺ φαντάζονται ὅτι θὰ ἦτο δυνατόν νὰ ἀποδώσῃ ἡ Γερμανία εἰρηνικὰ ἓνα τμῆμα τῆς Λωρραίνης, λέγει τὴν 16ην Αὐγούστου 1888: «Θὰ ἀφήσωμε μᾶλλον στὸ πεδίο τῆς μάχης τὰ 18 σώματα τοῦ στρατοῦ μας καὶ τὰ 42 ἑκατομμύρια τῶν κατοίκων τῆς χώρας μας, παρὰ νὰ παραχωρήσωμε ἔστω καὶ μιὰ πέτρα τοῦ ἐδάφους, ποὺ κατέκτησαν οἱ προκάτοχοί μας». Καὶ τὴν 4ην Σεπτεμβρίου 1892 λέγει στοὺς κατοίκους τῆς Λωρραίνης: «Εἰσθε Γερμανοὶ καὶ θὰ μείνετε μὲ τὴν βοήθεια τοῦ θεοῦ καὶ τῆς γερμανικῆς ρομφαίας». Ὅταν οἱ ἀγροκτῆμονες παραπονοῦνται γιὰ τὴν πολιτικὴ τῶν ἐλευθέρων ἀνταλλαγῶν, τοὺς λέγει χωρὶς περιστροφῆς τὴν 6ην Σεπτεμβρίου 1894 ὅτι εἶναι τερατῶδες πρᾶγμα μιὰ ἀντίθεσις τῶν εὐγενῶν τῆς Πρωσσίας ἐναντι τοῦ Βασιλέως καὶ κυρίου των. Καὶ ὅταν τὸν πειράζει ἡ Βρετανικὴ ναυτικὴ ὑπεροχή, ἀναφωνεῖ προκλητικὰ: «Ἡ Τρίαινα τοῦ Ποσειδῶνος πρέπει νὰ ἀναπαύεται μέσα στὴν πυγμὴ μας». Ἀλλὰ τί νὰ ποῦμε γιὰ τὴν ξηρὰ πυρίτιδα, γιὰ τὸ καλὰ ἀκονισμένο ξίφος καὶ γιὰ ὅλες τὶς φιλοπόλεμες μεταφορικὰς ἐκφράσεις, ποὺ ἐμφανίζονται συνεχῶς στοὺς Αὐτοκρατορικοὺς λόγους, σὰν ἀστραπὲς ποὺ προηγούνται ἀπὸ τὸν μηκυθμὸ τῆς βροντῆς;

Ὁ πρίγκηψ Μπύλωβ δίδει μιὰ χαρακτηριστικὴ ἐξήγηση τοῦ ρόλου, ποὺ ἔπαιξε ὁ Γουλιέλμος ὁ Β'. «Τὸ 1870, λέγει εὐρέθῃ ἓνας κολοσσὸς ποὺ ἔστειλε νὰ ἀναζητήσῃ τὸ Αὐτοκρατορικὸ στέμμα ἀπὸ τὰ βάθη τοῦ Δυφχάουζερ - τοῦ μαγεμένου παλατιοῦ, ὅπου ὁ Μπαρπαρόσσας ἐκοιμᾶτο τὸν προαιώνιο ὕπνο του, ἀναμένων τὴν ἀνάστασιν τῆς Αὐτοκρατορίας. Ὁ κολοσσὸς αὐτὸς εἶναι ὁ Βίσμαρκ».

Τὴν ἡμέρα ποὺ ὁ Γουλιέλμος ὁ Β' τὸν ἀπέπεμψε, τὸ ἀπροσδόκητο αὐτὸ γεγονὸς προεκάλεσε μεγάλῃ ἀνησυχία σὲ ὅλες τὶς Γερμανικὰς ψυχὰς καὶ ἡ πατριωτικὴ αὐτὴ δυσθυμία δὲν θὰ μπορούσε νὰ διαλυθῇ παρὰ

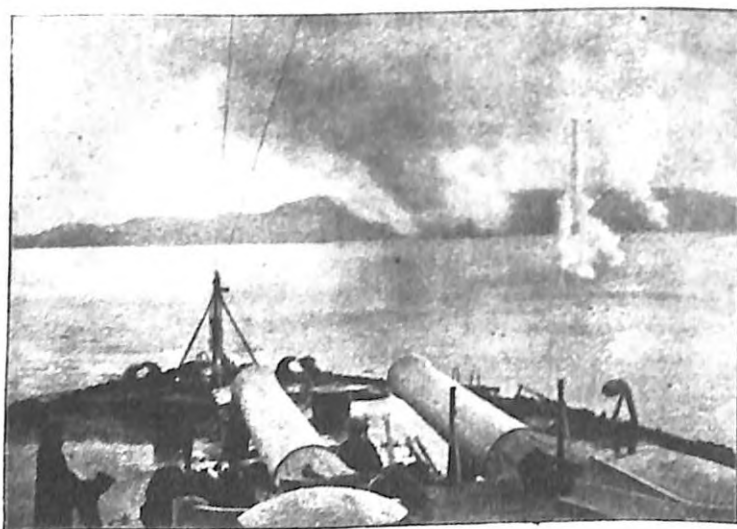
μόνον όταν ὁ Αὐτοκράτωρ ἐπετύγχανε γιά τήν Γερμανία ἕνο νέο ἀντικειμενικό σκοπό καί τῆς παρεῖχε τά μέσα νά ἀποκτήσῃ θέσιν στόν ἥλιο. Ἔτσι, κατὰ τόν Μπύλωβ, ἐγεννήθη παγκόσμιος Γερμανική πολιτική καί σάν ὑποχρεωτικό της πόρισμα προέκυψε, ἡ δημιουργία μεγάλου Γερμανικοῦ πολεμικοῦ στόλου. Ἡ παγκόσμιος πολιτική ἦτο ἡ ἄμεσος συνέπεια ὄχι μόνον τῆς πνευματικῆς καταστάσεως τοῦ Γουλιέλμου τοῦ Βου, ἀλλά καί τῶν ἱμπεριαλιστικῶν τάσεων τῆς Γερμανίας. Καί ὁ πρίγκηψ Φὸν Μπύλωβ ἔχει πληρέστατα δίκαιο, όταν λέγει, ὅτι ἡ πολιτική αὐτή δέν ἦτο μιὰ ἀποδοκιμασία τῆς πολιτικῆς τοῦ Βίσμαρκ, ἀλλά ἀπλῶς, ὑπὸ νέαν μορφήν, ἡ λογική της συνέχεια καί ἀνάπτυξις. «Μόνο μὲ τὴν ἐνότητα καί τὴν στερέωση τῆς Γερμανίας, λέγει ὁ πρίγκηψ, αἱ οἰκονομικαὶ μας ἐπιχειρήσεις ἤμποροῦσαν νά ἀποκτήσουν παγκοσμίους ἀναλογίας». Ὅταν ἡ Αὐτοκρατορία εἶδε ἐδραιωμένη τὴν θέσιν της στὴν Εὐρώπη, τότε μόνον ἤμποροῦσε νά σκεφθῇ νά ἀντιμετωπίσῃ τὰ συμφέροντα, ποὺ ἐγέννησαν σὲ ὅλα τὰ σημεῖα τῆς γῆς τὸ ἐπιχειρηματικὸ πνεῦμα τῶν Γερμανῶν, ἡ βιομηχανικὴ τῶν δραστηριότητος καί ἡ ἐμπορικὴ τόλμη των. Ἐξ ἄλλου τὸ 1871 ἡ νέα Γερμανικὴ Αὐτοκρατορία περιελάμβανε στὰ σύνορά της 41.058. 792 κατοίκους. Τὸ 1900 ὁ πληθυσμὸς της ἀνῆρχετο σὲ 56.367.178 καί τὸ 1914 ὑπερέβαινε τὰ 64 ἑκατομμύρια. Πῶς θὰ μποροῦσε νά ζήσῃ μέσα στὰ παλαιὰ ὅρια τῆς Αὐτοκρατορίας ἡ τεράστια αὐτὴ μᾶζα ἀνθρωπίνων ὑπάρξεων; Ἐπρεπε ἕνα τμήμα ἀπὸ αὐτὴν νά ἀναζητήσῃ ἄλλοδὴ τὴν τύχη του· καί ἰδοὺ, οἱ Γερμανοί, ἐξαπολύονται στὰ τέσσαρα πέρατα τοῦ κόσμου, σὲ μιὰ στιγμὴ μάλιστα, ὅπου, δυστυχῶς γι' αὐτοὺς, δέν ὑπάρχουν πολλὰς ἀδελφές θέσεις. Ἀλλὰ παντοῦ, ὅπου βρίσκεται ἕνας Γερμανὸς ἔμπορος, εὐρίσκεται μαζί του καί ἡ Αὐτοκρατορικὴ Γερμανία. Ὁ Γουλιέλμος ὁ Βος ὑπεσχέθη ἐπισήμως στοὺς ὑπηκόους του νά τοὺς ὑποστηρίξῃ σὲ ὅλα τὰ σημεῖα τῆς γῆς. Ὅσο περισσότεροι ὅμως εἶναι οἱ Γερμανοὶ ποὺ μεταναστεύουν ἢ ποὺ πηγαίνουν ὡς ἄποικοι ἢ ποὺ ἐμπορεύονται στὸ ἐξωτερικὸ ἢ ποὺ ναυπηγοῦν, ἐξοπλίζουν, ναυλῶνουν ἐμπορικὰ πλοῖα, τόσο περισσότερο εἶναι ἀπαραίτητο νά ὑπάρχουν πολεμικὰ πλοῖα καί νά γίνῃ ἡ Γερμανία, ποὺ εἶναι ἤδη ἡ μεγαλύτερα κατὰ ξηρὰν δύναμις, καί μιὰ πολὺ μεγάλη ναυτικὴ δύναμις. Ὡς ἐδῶ δέν ὑπάρχει τίποτε τὸ παράξενο. Κάθε λαὸς ποὺ εὐημερεῖ, ζητεῖ φυσικὰ νά ἐπεκταθῇ. Δυστυχῶς ὅμως ἡ ἐπεκτατικὴ δύναμις τῆς Γερμανίας δέν εἶναι πάντοτε κανονικὰ ρυθμισμένη καί ἡ ἐθνικὴ ὑπεροψία της δίδει, σὲ ὅλες τὶς ἐξωτερικὰς ἐπιχειρήσεις της, μιὰ δριμύτητα μιὰ βιαιότητά ροπῶν καί μιὰ ἐγωϊστικὴ συμπεριφορὰ ποὺ πολλὰς φορὲς παραβλάπτουν σεβαστὰ συμφέροντα καί κεκτημένα δικαιώματα. Εἴτε στὴν Εὐρώπη εἴτε στὴν Ἀσία εἴτε στὴν Ἀμερικὴ, ἡ Γερμανία δέν θὰ ἱκανοποιηθῇ ἀπὸ τὸ μερίδιό, ποὺ τὶς ἐπιβάλλουν οἱ περιστάσεις. Ζητεῖ τὰ πρωτεῖα. Δέν ἀμφισβητεῖ, ὅτι ὡς ἐνιαῖο ἔθνος εἶναι τὸ νεώτερο τῶν Εὐρωπαϊκῶν ἔθνων. Ἄν ὅμως ἡ νέα Αὐτοκρατορία δέν χρονολογεῖται παρὰ μόνον ἀπὸ τὸ 1871, εἶναι ἡ κλη-

ρονόμος ενός ενδόξου παρελθόντος, και έχει ως αποστολήν, να διαδώσῃ σὲ ὅλη τὴν ἐπιφάνεια τῆς γῆς τὸν ἀγνόν, ἄρειο πολιτισμό.

Ὑποκλιθῆτε λοιπόν, καὶ ἀφήσατέ τὴν νὰ περάσῃ; Πῶς δὲν καταλαβαίνει ἡ Πολωνία ὅτι ὁ διαμμελισμός της ἔγινε πρὸς τὸ καλόν της; Πῶς τὸ Σλέσβιγ δὲν ὑποτάσσεται στὴ Μοῖρα του; Πῶς ἡ Ἀλσατία δὲν ἀναγνωρίζει ὅτι γιὰ τὴν εὐτυχία της ἀπεσπάσθη ἀπὸ τὴν Γαλλία; Πῶς ἡ ἴδια ἡ Γαλλία δὲν ὁμολογεῖ, σύμφωνα μὲ μιὰ ἔκφραση τοῦ Γουλιέλμου, ὅτι δὲν ἔχει ναυτική κλίσι, ὅτι καλὰ θὰ κάμῃ νὰ μὴν τρέχει στοὺς ὠκεανούς καὶ νὰ ὑποχωρῇ παντοῦ πρὸ τῆς Γερμανίας; Προορισμός της Γερμανίας εἶναι νὰ βαδίζῃ πρώτη. Προορισμός της εἶναι αὕτη νὰ δείχνῃ τὸν δρόμο στοὺς ἄλλους λαούς. Ὁ Αὐτοκράτωρ δὲν δέχεται νὰ παραγνωρίζεται αὐτὸ τὸ γεγονός. Καὶ ὅταν πῆγαινε στὸ Ἀμβούργο, τὸ 1903, γιὰ νὰ σχολιάσῃ τὴν φράση, ποὺ ἐξεστόμισε τὴν 23ην Σεπτεμβρίου 1898 στὸ Στεττῖνο: «Τὸ μέλλον μας εἶναι στὴ θάλασσα», δίδει στὴν Γερμανία τὴν πρώτη θέσιν τόσο στὴν περιοχὴ τῆς διανοήσεως, ὥς καὶ στὴν περιοχὴ τῆς δυνάμεως. Ἡπειρωτικός παγγερμανισμός καὶ ἀποικιακός παγγερμανισμός, στρατιωτικός παγγερμανισμός καὶ διανοητικός παγγερμανισμός, νὰ αἱ ἰδέαι ποὺ βαδίζουν κοντὰ - κοντὰ καὶ ποὺ δὲν χωρίζονται ἢ μιὰ ἀπὸ τὴν ἄλλη. Στὴν οἰκονομικὴ της ἀκόμη ἀνάπτυξη ἡ Γερμανία ἐφαρμόζει τὴν ἐθνικὴ θεωρίαν: Ἡ Γερμανία ὑπεράνω ὅλων. Γι' αὐτοὺς ὅπως λέγει ὁ Ντέρνμπουργκ, εἶναι ἀρχὴ ἀναμφισβήτητος, ὅτι οἱ Γερμανοὶ εἶναι οἱ σφωότεροι καὶ φρονιμώτεροι ὅλων τῶν ἀνθρώπων.

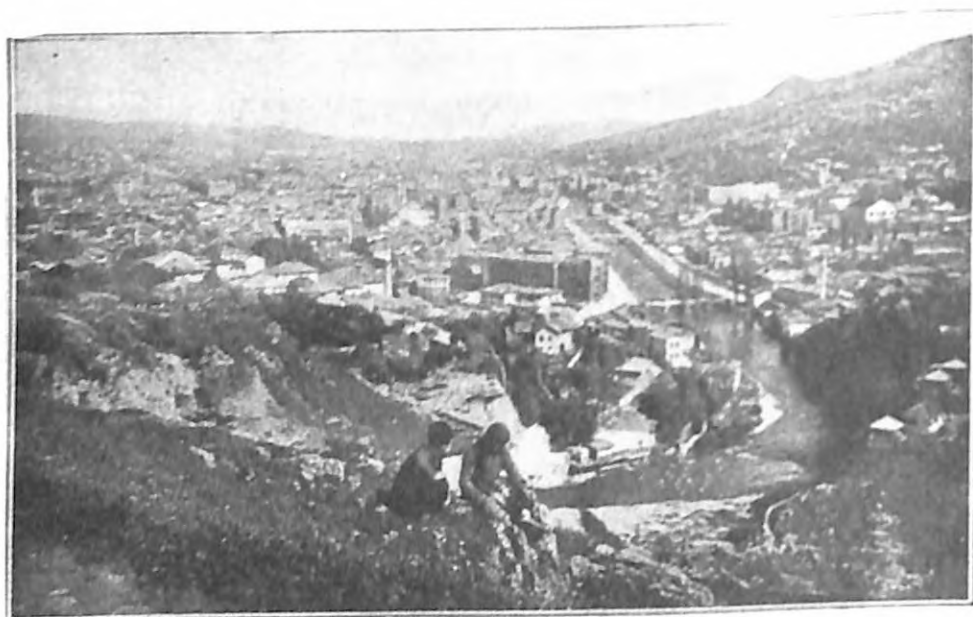
Ὑπάρχουν ὅμως καὶ ἄλλοι λαοὶ ποὺ θέλουν νὰ ζήσουν - καὶ ποὺ εἶναι ἄξιοι νὰ ζήσουν. Καὶ μεταξὺ αὐτῶν συγκαταλέγεται ἡ Γαλλία, ἡ Γαλλία ποὺ ἀκρωτηριάσθηκε ἀγρίως ἀπὸ τοῦ 1871, καὶ ποὺ παρ' ὅλα αὐτὰ ἀνηγέρθη καὶ ποὺ ξαναπῆρε στὸν κόσμον μιὰ θέσιν ἀνταξία τοῦ παρελθόντος της καὶ ποὺ χωρὶς νὰ σκέπτεται νὰ κυριαρχήσῃ οὐδενὸς δὲν θέλει ὅμως καὶ νὰ καταπνέξεται ἀπὸ κανένα. Καὶ αὕτη ἡ εἰλικρινής, ἡ ἐργατικὴ, ἡ ὑπομονητικὴ Γαλλία, εἶναι, λόγῳ μιᾶς παλαιᾶς πονηρίας τῆς ἱστορίας καὶ τῆς γεωγραφίας, ἡ ἄμεσος γείτων τῆς Γερμανίας καὶ ὅταν ἀκούει ἀπὸ τὴν ἄλλη ὄχθη τοῦ Ρήνου τὴν ἐπώδον τοῦ «Ντόϋτσλαντ ὕπερ ἄλλες», καταλαβαίνει πολὺ καλὰ, ὅτι πρώτη αὕτη ἀπειλεῖται. Ἐπὶ 44 ἐν τούτοις χρόνια θὰ κατορθώσῃ νὰ διατηρήσῃ τὴν ἀσταθῆ ἰσορροπία τῆς Εὐρώπης. Καὶ τὴν ἡμέραν ποὺ θὰ κηρυχθῇ ὁ πόλεμος ἔναντίον της, ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας στὸ μῆνυμά του πρὸς τὰ δύο Γαλλικά νομοθετικὰ σώματα, χωρὶς νὰ ἀκουσθῇ οὔτε μιὰ φωνὴ ἀσυμφωνίας, πρὸς τὰ λεγόμενά του, θὰ ἡμπορέσῃ ἐν πλήρει συνειδήσει, νὰ προβῇ στὴν ἐξῆς βραχεῖαν δήλωσιν: «Ἐπὶ σαράντα τέσσαρα ἔτη οἱ Γάλλοι, λόγῳ τοῦ εἰλικρινοῦς αὐτῶν ἔρωτος πρὸς τὴν εἰρήνην, ἀπώθησαν στὰ βάθη τῆς καρδιᾶς των τὸν πόθον νομίμων ἐπανορθώσεων. Ἐδωσαν στὸν κόσμον τὸ παράδειγμα ἑνὸς μεγάλου ἔθνους, τὸ ὁποῖον ἀνορθωθὲν ὀριστικὰ ἀπὸ τὴν ἥτταν μὲ τὴν δύναμιν τῆς θελήσεως, τῆς ὑπομονῆς καὶ τῆς ἐργασίας, δὲν ἐχρησι-

μποίησε τὴν ἀνανεωθείσαν δύναμί του παρὰ μόνον πρὸς τὸ συμφέρον τῆς προόδου καὶ πρὸς τὸ καλὸν τῆς ἀνθρωπότητος. Κατὰ τὴν ὥρα τῶν πρώτων μαχῶν, ἡ Γαλλία δικαιούται νὰ ἰσχυρισθῇ, (ἀποδίδουσα στὸν ἑαυτὸν τῆς πανηγυρικὰ δικαιοσύνη), ὅτι κατέβαλε μέχρι τελευταίας στιγμῆς καὶ τὶς ὑστάτες ἀκόμη προσπάθειες, γιὰ νὰ ἀποτρέψῃ τὸν πόλεμο, ποῦ ἐξερράγη, ἓνα πόλεμο, τοῦ ὁποῖου ἡ Γερμανικὴ Αὐτοκρατορία θὰ φέρῃ ἐνώπιον τῆς Ἱστορίας τὴν συντριπτικὴ εὐθύνη».

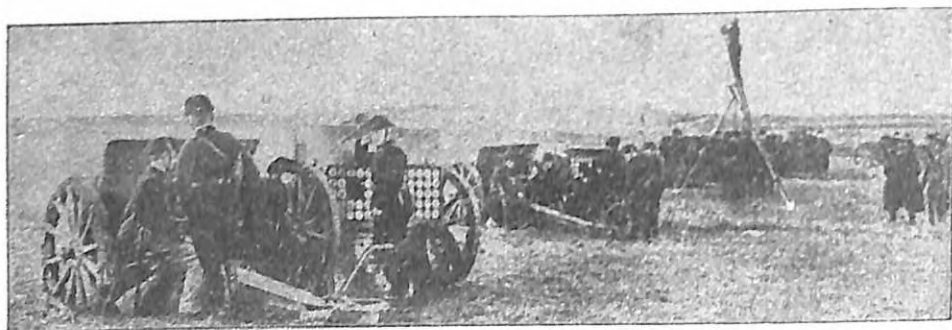

Τὸ τελευταῖο Ἀγγλικὸ πολεμικὸ ἐγκαταλείπει τὴν
Χερσόνησο τῆς Καλλιπόλεως.

Η ΠΡΩΤΗ ΦΑΣΙΣ ΤΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ

Ἀποψις τοῦ Σαραγιέβου.

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ

ΤΑ ΠΑΡΑΣΚΗΝΙΑ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ι

ΜΙΑ ΣΥΝΩΜΟΣΙΑ

Όταν οί λαοί τῆς Εὐρώπης ἔλαβαν τὰ ὅπλα, τὸν Αὐγούστου τοῦ 1914, δὲν ἐφαντάζοντο ὅτι ὁ κόσμος δὲν θὰ ἡσύχαζε ἀπὸ τότε. Γεμάτοι ἀπὸ ἐνθουσιασμό ἐξεκίνησαν γιὰ τὸν πόλεμο. Σήμερα φαίνεται ἀκατανόητο, μὲ πόση ἐπιπολαιότητα ἐπροδόθη τότε ἡ Εἰρήνη τοῦ κόσμου. Τότε ὅμως ὁ πόλεμος ἐθεωρεῖτο ἀκόμη ὡς περιπέτεια. Μὲ ξεδιπλωμένες τὶς σημαῖες καὶ μὲ στρατιωτικὴ μουσικὴ ἐβάδιζαν οἱ στρατιῶται κατὰ τοῦ ἐχθροῦ. Γρήγορα ὅμως ἐπέρασε ἡ πρώτη μέθη. Τὸ ἔτος 1914 ἄρχισε τὸ χάος ἀπὸ τὸ ὁποῖον ἀκόμα δὲν κατορθώσαμεν νὰ γλυττώσωμε.

Ἄς ἀναπολήσωμεν ὅμως τὰς τελευταίας ἡμέρας πρὸ τοῦ πολέμου. Ὁ θερινὸς ἥλιος λάμπει ἐπάνω ἀπὸ τὴν Εὐρώπην. Ἦδη ὅμως συσσωρεύονται σύννεφα ποὺ προμηνύουν καταιγίδα. Τὴν 28ην Ἰουνίου τοῦ 1914 στὸ Σερράγιεβο, μιὰ βοσνιακὴ πολίχνη, τῆς ὁποίας τὸ ὄνομα δὲν ἐγνώριζε σχεδὸν κανεὶς στὴν Κεντρικὴ Εὐρώπην, δολοφονεῖται ὁ διάδοχος τῆς Αὐστρουγγαρίας Φραγκῖσκος Φερδινάνδος. Τὸ ἱστορικὸν αὐτῆς τῆς δολοφονίας μὲ τὶς σχεδὸν ἀπίθανες συμπτώσεις τῆς ἐπισκιάζει κάθε ἀστυνομικὸ μυθιστόρημα. Ἐπὶ μερικὲς ὥρες ἡ τύχη τοῦ κόσμου ἐκρέμονταν ἀπὸ μιὰ κλωστή. Ἡ παροῦσα ἔκδοσις θὰ ρίψῃ νέο φῶς πίσω ἀπὸ τὰ παρασκήνια. Θὰ ἀποκαλύψῃ καὶ γεγονότα, τὰ ὁποῖα δὲν ἀπαντῶνται στὰ ἱστορικὰ συγγράμματα.

Οἱ τρεῖς συνωμότες .

Τὸ καφενεῖο "Τὸ Χρυσόψαρο" στὸ Βελιγράδι εἶναι ἕνα ἄρκετὰ σκοτεινὸ κατάστημα. Στὰ παλῆα μαρμάρινα τραπέζια τοῦ κάθονται ὅλη τὴν ἡμέρα νέοι ἄνδρες μὲ λαμπερὰ μάτια, πολυφορεμένα κοστούμια, ἀκατάστατα μαλλιά καὶ ἀκόμη πιὸ ἀκατάστατες ιδέες.

Οἱ θαμῶνες τοῦ καφενεῖου αὐτοῦ εἶναι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἀναρχικοί, πανσλαβισταί, πρόσφυγες καὶ Σέρβοι πατριῶται.

Ἀποτελοῦν οἱ νέοι αὐτοὶ ἐκεῖνο τὸ "βαλκανικὸ μῆγμα" γιὰ τὸ ὁποῖον οἱ στρατιωτικοὶ κύκλοι τοῦ Βερολίνου ἔλεγαν τότε, μὲ τὴν συνηθισμένη των ὑπεροψία, ὅτι πρέπει νὰ ἐξουδετερωθῇ μὲ "ἐντομοκτόνο σκόνην".

Ὁ Γιόκα, τὸ γκαρσόνι στὸ καφενεῖο τὸ "Χρυσόψαρο" ἐδιάβασε τὸ ἀνοικτὸ ταχυδρομικὸ δελτάριο, ποὺ ἔφερε ὁ ταχυδρομικὸς διανομεὺς ἐκεῖνο τὸ πρωῒ καὶ ποὺ ἀπευθύνετο στὸν τακτικὸ πελάτη τοῦ καφενεῖου Νεδέλκο Γκαμπρίνοβιτς. Προήρχετο ἀπὸ τὸ Σεράγιεβο τῆς Βοσνίας καὶ δὲν ἀνέφερε ἀποστολέα. Μὲ τὸ χέρι ἦταν γραμμένο μόνο ἡ λέξις "Ζδράβο" ποὺ ἤμπορεῖ νὰ ἀποδοθῇ στὰ ἑλληνικὰ περίπου μὲ τὴν λέξι "γεια σου".

Ἡ σημαία τοῦ ἀποικιακοῦ Συντάγματος τοῦ Μαρόκου.

Κάτω ἀπὸ αὐτὸν τὸν σύντομο χαιρετισμὸ ἦταν κολλημένο ἓνα ἀπόκομμα τῆς ἐφημερίδος ποὺ περιεῖχε τὴν εἶδησι ὅτι ὁ ἀρχιδούξ Φραγκίσκος Φερδινάνδος, Γενικὸς Ἐπιθεωρητὴς τοῦ Αὐστρουγγρικοῦ στρατοῦ θὰ παρακολουθήσῃ κατὰ τὸ τέλος Ἰουνίου στρατιωτικὰ γυμνάσια στὴν Βοσνία καὶ ὅτι τὴν 28ην Ἰουνίου 1914 θὰ ἐπισκεφθῇ τὸ διοικητήριον τοῦ Σεράγιεβου.

Ὁ Γιόκα ἐδιάβασε μὲ προσοχὴ τὴν εἶδησι. Ὁταν ὁ Γκαμπρίνοβιτς ἦλθε στὸ κα-

φενεῖο τοῦ ἔδωσε τὸ δελτάριο μὲ τὶς λέξεις:

—Μιὰ ἐνδιαφέρουσα πληροφορία γιὰ σᾶς.

Καὶ ὕστερα προσέθεσε κλείνοντας πονηρὰ τὸ μάτι:

—Στὴν ἀρχὴ νόμισα ὅτι ἦταν ἓνα τρυφερὸ μυστικὸ ἀπὸ κάποια βοσνιακὴ καλλονή.

—Τέτοια πράγματα, ἀπάντησε κάπως πειραγμένος ὁ Γκαμπρίνοβιτς, δὲν γράφονται ἐπάνω σὲ μιὰ κάρτα.

Ὁ Γιόκα ὁμῶς εἶναι σοφώτερος.

—ὦ, εἶπε, συχνὰ γράφονται σὲ μιὰ ἀνοικτὴ κάρτα πολὺ σοβαρώτερα μυστικά.

Οὕτῳ ὁ Γιόκα ποὺ ἂν καὶ δὲν φαίνονταν νὰ στέκη οἰκονομικῶς καλὰ, κατόρθωνε ἐν τούτοις, κατὰ μυστηριώδη τρόπον, νὰ πιστώνῃ τοὺς περισσοτέ-

ρους από τούς τακτικούς πελάτες τοῦ καφενεῖου, οὔτε ὁ ἀποτυχὼν μαθητὴς τῆς Ἐμπορικῆς Σχολῆς, κλειδαρᾶς, μαθητευόμενος ξυλουργὸς καὶ τυπογράφος Γκαμπρίνοβιτς, φαντάζονται ἐκείνην τὴν στιγμήν ὅτι γράφουν ἱστορία.

Τὸ ταχυδρομικὸ δελτάριο ποῦ ἀπεστάλη ἀπὸ ἐθνικιστὰς νέους τῆς Βοσνίας στοὺς ὁμόφρονάς των στὸ Βελιγράδι, θέτει σὲ κίνησι μίαν χιονοστιβάδα ὑπὸ τὴν ὁρμὴν τῆς ὁποίας συνταράσσεται ὁλόκληρος ἡ Εὐρώπη.

Ὁ Γκαμπρίνοβιτς, ἡλικίας 21 ἐτῶν, χαμηλοῦ ἀναστήματος, μὲ πλατεῖς ὤμους ἔχει δώπει ραντεβοῦ στὸ "Χρυσόφαρο" μὲ ἓνα φίλο του τὸν γυμνασιόπαιδα Γαβρήλο Πρίντσιπ ἓνα νέο μὲ ἀσθενικὸ παράστημα ἀλλὰ μὲ πυκνὰ φουντωτὰ φρύδια καὶ λαμπερὰ μάτια.

—Τὶ λές γι' αὐτό; ἐρωτᾷ ὁ Γκαμπρίνοβιτς καὶ δίδει στὸν Πρίντσιπ τὴν κάρτα. Ἐνῶ ὁ νέος τὴν διαβάζει προσθέτει:

—Ὁ διάδοχος δὲν μοῦ φαίνεται ἀσχημος στόχος, Πῶς;

—Ἐκεῖνο ποῦ μὲ προσελκύει ἰδιαιτέρως εἶναι ἡ ἡμέρα, λέγει ὁ Πρίντσιπ.

—Τὶ θέλεις νὰ πῆς;

—Στὰς 28 Ἰουνίου τοῦ ἔτους 1389 οἱ Τοῦρκοι ἐνίκησαν στὸ Ἀμσελφελδ τοὺς Σέρβους. Θὰ ἔπρεπε νὰ ἐξοφλήσωμε αὐτὸν τὸν λογαριασμό στὶς 28 Ἰουνίου τοῦ ἔτους 1914.

—Θὰ τὸν ἐξοφλήσωμε, λέγει ὁ Γκαμπρίνοβιτς.

—Σύμφωνος, ἀπαντᾷ ὁ Πρίντσιπ.

Ἀπὸ ἐκείνη τὴ στιγμή κανεῖς ἀπὸ τοὺς δύο νέους δὲν ἤμπορεῖ νὰ ὑποχωρήσῃ χωρὶς νὰ θεωρηθῇ ἀπὸ τὸν ἄλλο ὡς δειλὸς καὶ ὡς προδότης. Αἱ ἀντιλήψεις περὶ τῆς τιμῆς, ποῦ ἔχουν τοὺς ὠθοῦν πρὸς τὰ ἐμπρός. Ἐκτὸς ὅμως αὐτῶν ὁ Γκαμπρίνοβιτς καὶ ὁ Πρίντσιπ εἶναι πατριῶται ποῦ ἐμπνέονται ἀπὸ ἓνα ἰδεῶδες. Τὴν ἀπελευθέρωσι τῶν ὁμοεθνῶν των ἀπὸ τὸν ξένο ζυγόν. Νὰ π.χ. οἱ ἀδελφοὶ λαοὶ τῶν Κροατῶν καὶ τῶν Σλοβένων: Καὶ οἱ δύο ζοῦν ὑπὸ τὸν δικέφαλο ἀετὸ τῶν Ἀψβούργων καὶ θὰ ἦταν πολὺ ἐλκυστικὸ γιὰ τὸ Βελιγράδι νὰ τοὺς ἀποσπᾷ ἀπὸ τὴν κυριάρχίαν των. Μὲ αὐτὸν τὸν τρόπο ἂφ' ἑνὸς μὲν θὰ ἐξασθενοῦσε ἡ Αὐστρουγγαρία καὶ ἂφ' ἑτέρου θὰ ἡῤξανε καὶ ἡ σερβικὴ δύναμις.

Στὸ Βελιγράδι ὑπάρχει μιὰ ὁργάνωσις ποῦ λέγεται Ἐθνικὴ Ἀμυνα—Ναρόδνα Ὁμπράνα. Ἀντικειμενικὸς σκοπὸς τῆς εἶναι ἡ καταπολέμησις τῆς αὐστρουγγρικῆς ἰσχύος. Ὁ Γκαμπρίνοβιτς καὶ ὁ Πρίντσιπ σκέπτονται νὰ ἀπευθυνθοῦν πρὸς τὴν "Ἐθνικὴν Ἀμυναν" καὶ νὰ ζητήσουν τὴν ἐνίσχυσιν τῆς γιὰ τὴν σχεδιαζομένην δολοφονίαν.

Ὑστερα μεταβάλλουν γνώμη. Ἡ "Ἐθνικὴ Ἀμυνα" τοὺς φαίνεται πολὺ μαλακή. Καλύτερα θὰ ἦταν νὰ ἀπευθυνθοῦν στὴν "Μαύρη Χεῖρα". Αὐτὴ εἶναι πιὸ ριζοσπαστικὴ καὶ δὲν ὑποχωρεῖ μπροστὰ σὲ τίποτε.

Ἡ ὁργάνωσις τῆς "Μαύρης Χεῖρὸς".

Στὰ καφενεῖα τοῦ Βελιγραδίου ὁμιλοῦν ὅλοι γιὰ τὴν "μαύρη χεῖρα" σὰν

νά έ πρόκειται γιά ένα άθωότατο άθλητικό όμιλο. Έν τούτοις, ό κόσμος γνώρίζει ότι αύτή ή μυστική όργάνωσις ρίπτει βόμβες, άνατινάξει γέφυρες καί διδάσκει στά μέλη της πώς νά χρησιμοποιοϋν άποτελεσματικά τό περίστροφο καί τό μαχαίρι.

Κανείς δέν ξεύρει ποίοι κινοϋν τά νήματα αύτής της όργανώσεως. Πάντως ίδρυται της ήσαν οί όργανώσαντες καί πραγματοποιήσαντες τόν φόνον τοϋ Βασιλέως Άλεξάνδρου της Σερβίας καί της βασιλίσσης Δράγας. Στο άργότερα άνευρεθέν καταστατικό της όργανώσεως άναγράφεται τό έξής:

"Υπεράνω όλων τίθεται τό συμφέρον της όργανώσεως. Κάθε νέον μέλος της όργανώσεως πρέπει νά έχη ύπ' όψιν του ότι μέ την είσοδον του είς αύτήν θυσιάζει έ- αυτό καί ότι δέν ήμπορεί νά περιμένη ούτε δόξαν ούτε άτομικά ώφέλη... Μόλις ή Κεντρική Έπιτροπή άποφασίση μίαν καταδίκην είς θάνατον, τό μόνον πού προέχει είναι ή εκτέλεσις της. Ό τρόπος της εκτελέσεως είναι δευτερεύον ζήτημα".

Τά νέα μέλη έγίνοντο δεκτά είς την όργάνωσι με ώρισμένες διατυπώσεις, πού προκαλοϋσαν έντύπωσι στον "νεοφώτιστο" όπως έλέγετο τό νέον μέλος.

Έρείπια ενός φρουρίου σή Λιέγη.

Ό "νεοφώτιστος" λοιπόν είσήγετο σέ ένα σκοτεινό δωμάτιο πού έφωτίζετο μόνον από ένα κερί. Έκεϊ μπροστά σέ ένα Σταυρό, μιά νεκροκεφαλή, ένα έγχειρίδιο καί μιά φιάλη με δηλητήριο έδιδε τόν έξής όρκο:

"Ορκίζομαι έν όνόματι τοϋ ήλίου πού με θερμαίνει, της γής πού με τρέφει, τοϋ Θεοϋ πού με έπλασε, τοϋ αέματος τών προγόνων μου, της τιμής μου καί της ζωής μου, ότι από της στιγμής αύτής καί μέχρι της τελευταίας μου πνοής θα πειθαρχώ τυφλώς είς τούς νόμους της όργανώσεως καί ό-

τι θα είμαι πάντοτε έτοιμος νά υποβληθώ είς κάθε θυσίαν χάριν αύτής".

"Έλευθερία ή θάνατος" όνομάζεται ή όργάνωσις "Μαύρη Χείρ". Ό μυστηριώδης άρχηγός της είναι ό συνταγματάρχης Δραγουτίν Δημητρίεβιτς,

πού είναι ταυτοχρόνως ἀρχηγὸς τοῦ γραφείου κατασκοπείας τοῦ σερβικοῦ Γενικοῦ Ἐπιτελείου καὶ μέλος τῆς ὀργανώσεως "Ἐθνικὴ Ἀμυνα".

Γιὰ νὰ εἰσδύσουν στοὺς κύκλους τῆς ὀργανώσεως τῆς "Μαύρης χειρὸς" ὁ Γκαμπρίνοβιτς καὶ ὁ Πρίντσιπ δὲν ἔχουν ἀνάγκη νὰ ἀπευθυνθοῦν σὲ ἕνα ἀπὸ τοὺς τακτικοὺς θαμῶνας τοῦ καφενεῖου τὸ "Χρυσόψαρο" γιὰ τὸ ὁποῖον ξεύρουν ὅτι ἀνήκει στὴ "μαύρη χεῖρα". Πρόκειται περὶ τοῦ Μιλὰν Τσιγκάνοβιτς, ὁ ὁποῖος ἔδρασε ὡς ἐθελοντὴς κατὰ τοὺς βαλκανικοὺς πολέμους.

Ἐν τῷ μεταξὺ στὴν δυάδα Γκαμπρίνοβιτς καὶ Πρίντσιπ προσετέθη καὶ ἕνας ἀκόμη συνωμότης ὁ μαθητὴς τοῦ γυμνασίου Τρίφκο Γκρούμπιτς.

Ὁ Γκαμπρίνοβιτς, ὁ Πρίντσιπ καὶ ὁ Γκρούμπιτς, πλησιάζουν λοιπὸν τὸν Τσιγκάνοβιτς, ὁ ὁποῖος ἀναλαμβάνει εὐχαρίστως, νὰ τοὺς φέρῃ εἰς ἐπαφὴν μὲ τὴν "Μαύρη χεῖρα". Ἔτσι τὸ ἴδιο βράδυ οἱ τρεῖς νέοι ὁδηγοῦνται ὑπὸ τοῦ Τσιγκάνοβιτς σὲ ἕνα σπῆτι ἐγὼς τῶν προαστείων τοῦ Βελιγρὰδίου καὶ γίνονται ἐκεῖ δεκτοὶ ἀπὸ τὸν ταγματάρχη Βόγυ Τάγκοζιτς πού ἦτο ἕνα ἀπὸ τὰ ἡγετικά στελέχη τῆς ὀργανώσεως "Μαύρη χεῖρ".

Ὁ Τάγκοζιτς ἀκούει τὸ σχέδιον παῦ τοῦ ἀναπτύσσουν οἱ ἐπισκέπται του. Ὑστερα ρωτᾷ γελῶντας:

—Ξεύρετε σκοποβολή; Ξεύρετε νὰ χειρίζεσθε καλὰ τὸ πιστόλι; Ξεύρετε νὰ χειρίζεσθε καλὰ τὶς βόμβες;

—Ὅχι κύριε ταγματάρχα, ἀπάντησε ὁ Πρίντσιπ.

—Καλὰ, λέγει, ὁ Τάγκοζιτς. Ἀπὸ αὔριο θὰ ἀρχίσετε νὰ ἀσκῆσθε στὸ στρατιωτικὸ σκοπευτήριον τοῦ Τοπτσιδέρ. Ἔχετε χρήματα;

Ὁ ταγματάρχης δὲν περιμένει τὴν ἀπάντησι. Ἀνοίγει ἕνα συρτάρι τοῦ γραφείου του καὶ δίδει στὸν καθένα ἀπὸ τοὺς τρεῖς νέους μερικὰ χονδρὰ χαρτονομίσματα. Ταυτοχρόνως ἀναθέτει στὸν Τσιγκάνοβιτς, ὁ ὁποῖος ἀσκεῖ τώρα τὸ ἐπάγγελμα τοῦ σιδηροδρομικοῦ, νὰ μυσθίῃ τοὺς τρεῖς συνωμώτας στὴν τέχνη τῆς σκοποβολῆς καὶ τῆς ρίψεως βομβῶν.

Καὶ ἔτσι πέντε φορὲς τὴν ἐβδομάδα ἀπὸ τὴν Κυριακὴ ὡς τὴν Πέμπτη, τρεῖς πολῖται ἐκγυμνάζονται στὸ στρατιωτικὸ σκοπευτήριον τοῦ Βελιγρὰδίου. Καὶ οἱ τρεῖς σημειώνουν τόση πρόοδος ὥστε κατορθώνουν ἐπὶ 18 βολῶν νὰ ἔχουν 15 ἐπιτυχίες. Ὁ Γκαμπρίνοβιτς, ὁ ὁποῖος εἰδικεύθη στὴν ρίψη βομβῶν κατορθώνει ἀπὸ ἀπόστασι 15 μέτρων, νὰ κτυπήσῃ ἕνα κουτὶ κονσέρβας.

Ὁ Τσιγκάνοβιτς εἶναι εὐχαριστημένος.

Στὴν Εὐρώπῃ μόνον πολὺ ὀλίγοι ἄνθρωποι ὑποπτεύονται ἀμυδρὰ τὶ προετοιμάζεται στὸ Βελιγρὰδιο.

Πρὶν ξεσπάσῃ ἡ θύελλα.

Ἡ Εὐρώπῃ κατὰ τὸ ἔτος 1914 ζῇ μέσα σὲ μιὰ ἀπίστευτῃ ἀφροντισιά. Ἀπὸ τὸ 1870—71 δὲν ἔγινε πόλεμος. Ἡ πολιτικὴ ἀναμέτρησις τὰ Βαλκάνια καὶ ὁ μακρυνὸς θόρυβος τῶν μαχῶν μεταξὺ Ἰαπωνίας καὶ Ῥωσίας τὸ 1905 δὲν συνεκίνησαν κανένα.

Τὸ Βερολίνον, τοῦ ὁποῖου ὁ ἀριθμὸς τῶν κατοίκων πλησιάζει ἤδη τὰ

2 εκατομμύρια, απολαμβάνει ένα θαυμάσιο καλοκαιρινό καιρό.

Τὰ παιδιά παίζουν "ντιάμπολο", ένα παιχνίδι που τότε είχε γίνη της μόδας. Στὰ γραφεία εργάζονται σχεδόν αποκλειστικά άνδρες και προκτιεῖ μεγάλη έντύπωσι ή εξής εἰδησις που έδημοσιεύθη στὴν έφημερίδα τὸ "Φως".

"Κατὰ τὴν διάρκειαν μιᾶς έορτῆς εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ λοχαγοῦ τοῦ πυροβολικοῦ Χάουσμανν, ὁ τελευταῖος αὐτὸς προσεβλήθη ἀπὸ τὸν ὑπολοχαγὸν Τσίγλερ. Ὁ λοχαγὸς Χάουσμανν ἐκάλεσε τότε τὸν στρατιώτην-ὑπηρέτην του, τοῦ ἔδωκε ἕνα περίστροφον καὶ τὸν διέταξε νὰ πυροβολήσῃ κατὰ τοῦ ὑπολοχαγοῦ. Ὁ ὑπηρέτης ἐξετέλεσε τὴν διαταγὴν καὶ ἐφόνευσε τὸν ὑπολοχαγόν. Ὁ λοχαγὸς καὶ ὁ στρατιώτης συνελήφθησαν".

Συμβαίνουν ὅμως καὶ ἄλλα έντυπωσιακὰ πράγματα στὴν πρωτεύουσα τῆς γερμανικῆς αὐτοκρατορίας. Ὁ κινηματογράφος κατέκτησε τὰς συμπαθείας τοῦ μεγάλου κοινοῦ. Στούς δρόμους κυκλοφοροῦν τόσα αὐτοκίνητα, ὥστε μερικοὶ παραδοξολόγοι διατείνονται, ὅτι κάποια μέρα θὰ καταργηθοῦν τὰ ἅμάξια ποὺ σύρονται με ἄλογα. Ὁ φωνογράφος τοῦ Ἑδισον ἀντικαθίσταται ἀπὸ τὸ γραμμόφωνο, ἀπὸ τὸ ὁποῖο ἄντηχοῦν ἀπὸ ὅλα τὰ μέρη διάφορες βραχνές μελωδίες.

Πρὸς τὸ παρὸν κυρίαρχοῦν στὸ Βερολῖνον 7.000 ἅμάξια πρώτης καὶ 1150 δευτέρας τάξεως. Ἐκτὸς αὐτῶν ὑπάρχουν καὶ 3400 ἠλεκτρικὰ τροχιοδρομικὰ ὀχήματα. Ὅποιος εἶναι πλούσιος τὸ ἀποδεικνύει ἐγκαθιστῶν στὸ σπῖτι του ἕνα τηλέφωνο με δύο ἀκουστικά. Τολμηρὲς γυναῖκες, ποὺ δὲν ἐνδιαφέρονται γιὰ τὸ τί θὰ πῇ γι' αὐτὲς ὁ κόσμος, γίνονται τηλεφωνήτριες.

Ὁ ἀνατέλλων "αἰὼν τῆς τεχνικῆς" ἀντιπροσωπεύεται ἀπὸ τὸν θεωρούμενο ἀπὸ πολλοὺς ὡς τρελλὸ κόμητα Φερδινάνδο Τσέππελιν, ὁ ὁποῖος ἔβαλε στὸ μυαλὸ του νὰ κατακτήσῃ τὸν ἀέρα με μεγάλα ἀερόστατα σχήματος πούρου. Εἰς αὐτὰ ὅλα προστίθεται ἡ ἀμερικανικῆς ἐφευρέσεως "κινουμένη κλίμαξ", ἡ ὁποία ἐγκατεστάθη γιὰ πρώτη φορὰ στὸ Βερολῖνο.

Ἄν οἱ ἄνθρωποι ἐφαντάζοντο τί θὰ ἐπακολουθοῦσε ὕστερα ἀπὸ λίγους μῆνες, ἀσφαλῶς θὰ ἦσαν πολὺ πιὸ εὐθυμοι. Ἡ οἰκονομικὴ κατάστασις εἶναι πολὺ καλή, ἂν καὶ δὲν ὑπῆρχε τότε κανένα ὑπουργεῖον Συντονισμοῦ. Ἡμπορεῖ κανεὶς νὰ νοικιάσῃ εὐθηνὰ σπῖτια, χωρὶς νὰ ὑπάρχῃ ὑπουργεῖον Οἰκισμοῦ καὶ τὸ κράτος δὲν εἰσπράττει ὡς φόρον ἀπὸ τοὺς πολίτας οὔτε τὸ ἕνα δέκατο τῶν εἰσοδημάτων των.

Ὁ φῆρος τοῦ εἰσοδήματος εἶναι κατώτερος τοῦ 4% καὶ ὁ φόρος τοῦ κύκλου ἐργασιῶν δὲν ἔχει ἀκόμη ἐφευρεθῇ.

Σὲ ὅλο τὸν κόσμον ἡμπορεῖ κανεὶς νὰ ταξιδεύσῃ, νὰ μεταναστεύσῃ, νὰ ἐγκατασταθῇ καὶ νὰ ἐργασθῇ ὅπου θέλει καὶ χωρὶς κανένα διαβατήριον. Στὴν Γερμανίαν δὲν ὑπάρχουν φλέγοντα κοινωνικὰ προβλήματα. Τὸ μάρκο εἶναι ἕνα γυαλιστερὸ ἀσημένιον νόμισμα, ἀπιστεύτου σκληρότητος καὶ διατηρεῖ σταθερὰ τὴν ἀγοραστικὴν του ἀξία. Ὅλα εἶναι φθηνά, καλῆς ποιότητος καὶ εὐρίσκονται σὲ μεγάλες ποσότητες.

Τὸ κράτος ἐργάζεται με περιωρισμένο ἀριθμὸ ὑπαλλήλων καὶ παρ' ὅλον τοῦτο ὁ κρατικὸς μηχανισμὸς λειτουργεῖ ὁμαλῶτα. Κύριος πόρος τῶν ἐσόδων του εἶναι τὰ περισσεύματα ἀπὸ τοὺς σιδηροδρόμους. Ἡ λογοκρισία εἶναι ἄγνωστη. Αἱ ἐφημερίδες γράφουν ἐλεύθερα ὅ,τι θέλουν καὶ ἀσκοῦν αὐστηροτάτην κριτικὴν, γιὰτὶ δὲν ἔχουν ἀκόμη ἐφευρεθῇ οἱ διάφοροι νόμοι περὶ τύπου. Ἀπὸ τὰ δέκα εκατομμύρια τῶν Γερμανῶν ποὺ εἶναι

ΟΙ ΣΕΡΒΟΙ ΜΑΡΤΥΡΕΣ:

Νεαρά αγόρια ηλικίας 14 έως 15 ετών σφαγμένα κάτω από τα βλέμματα των μανάδων των κοντά στο Σαμπάτζι.

Ο Βασιλεύς Πέτρος ὁ 1ος μετὰ τοῦ ἐπιτελείου του παρακολουθεῖ ἀπὸ ὕψους τὴν ἐκβασιν τῆς μάχης.

κατάλληλοι νὰ φέρουν δπλα, μόνον τὰ 5 ἑκατομμύρια ὑπολογίζουν ὅτι θὰ κληθοῦν ὑπὸ τὰ δπλα ἂν συμβῇ κανένα ἀπρόοπτον.

Καὶ ὑπερᾶνω δλων αὐτῶν, σὰν νὰ εἶναι ἓνα πλᾶσμα διάφορο ἀπὸ τοὺς κοινοὺς θνητοὺς στέκει σὲ μεγάλη ἀπὸ αὐτοὺς ἀπόστασι ἡ Αὐτοῦ Μεγαλειότης ὁ Γουλιέλμος ὁ Βος, ἐλέω Θεοῦ Γερμανὸς αὐτοκράτωρ καὶ βασιλεὺς τῆς Πρωσσίας.

Γουλιέλμος, Φραγκῖσκος Ἰωσήφ, Φραγκῖσκος Φερδινάνδος.

Τὰ ἄκρα τοῦ μουστακιοῦ τοῦ Γουλιέλμου τοῦ Βου, τὰ ὁποῖα, χάρις στὶς φροντίδες τοῦ κουρέως τῆς αὐλῆς Χάρμπυ φθάνουν ὡς τὸ ὕψος τῶν ματιῶν εἶναι γνωστὰ σὲ ὅλο τὸν κόσμον. Ὁ Γουλιέλμος ἔχει ἐκ γενετῆς τὸ ἀριστερὸ χέρι κοντότερο ἀπὸ τὸ δεξι, πρᾶγμα ποὺ τοῦ δίδει ἓνα αἶσθημα μειονεκτικότητος. Προσπαθεῖ γι' αὐτὸ μὲ θορυβώδη καὶ πομπώδη ἐμφάνεισι νὰ κάμῃ νὰ λησμονηθῇ τὸ σωματικὸ μειονέκτημά του.

Σὲ λίγο ἡ τύχη τοῦ κόσμου θὰ ἐξαρτηθῇ ἀπὸ τὰς ἀποφάσεις τοῦ ἀνθρώπου αὐτοῦ.

Θὰ εὐρεθῇ ἄραγε ὁ Γουλιέλμος εἰς τὸ ὕψος τῶν περιστάσεων; Ὅταν ἀνῆρχετο στὸν θρόνον ἐβεβαίωσε τὸν Γερμανικὸ λαό:

—Θὰ σᾶς ὀδηγήσω ὅλους σὲ μία ἐποχὴ μεγάλης εὐημερίας.

Ἀσφαλῶς εἶναι εἰλικρινής. Ἀσφαλῶς ἐνδιαφέρεται γιὰ κάθε εὐγενῆ σκοπό. Ἀλλὰ εἶναι, ἀσφαλῶς ἐπίσης, νωθρός, ματαιόδοξος καὶ ἀπολύτως ἀνίκανος νὰ διατηρήσῃ ἀκόμη καὶ ὅ,τι παρέλαβε ἀπὸ τὸν πατέρα καὶ ἀπὸ τὸν πάππο του.

Ὁ Γουλιέλμος ταξιδεύει, κυνηγᾷ, τρώγει καὶ διασκεδάζει. Τὴν πολυθρόνα τοῦ γραφείου του ποὺ ἔχει τὴν μορφή μιᾶς σέλλας, χρησιμοποιεῖ πολὺ σπανίως. Αἱ κρατικαὶ ὑποθέσεις τοῦ εἶναι ὀχληραί. Μόνον ἐκεῖ ὅπου πρόκειται ὁ ἴδιος νὰ ἐμφανισθῇ καὶ νὰ δώσῃ τὴν ἐντύπωσιν ἰσχυρᾶς προσωπικότητος, ἀσχολεῖται μὲ τίς δημόσιες ὑποθέσεις.

Κάποιος εἶπε γι' αὐτόν: "Ὁ Κάιζερ θὰ ἐπιθυμοῦσε νὰ ἔχῃ κάθε μέρα τὰ γενέθλιά του".

Ὡς αὐτοκράτωρ ὁ Γουλιέλμος ὁ Βος θὰ ἐταίριαζε θαυμάσια μετὰ τῶν ἐκφυλισμένων πατρικίων τῆς ἀρχαίας Ρώμης. Τοῦ ἀρέσουν αἱ κολακεῖαι. Ἡ πολιτικὴ του φιλοσοφία περιέχεται στὴν ἐξῆς φράσιν του:

"Οἱ ὑπῆκοοί μου πρέπει νὰ κάμουν ὅ,τι τοὺς λέγω ἐγώ. Δυστυχῶς ὅμως θέλουν καὶ αὐτοὶ νὰ σκέπτονται καὶ ἔτσι προκύπτουν ὅλαι αἱ δυσχέρειαι ποὺ ἀντιμετωπίζομεν".

Διὰ τὸ Κοινοβούλιον ὁ Γουλιέλμος ὁ Βος λέγει:

"Μοῦ εἶναι ἀπολύτως ἀδιάφορον ἂν μέσα στὸ κλουβὶ ποὺ λέγεται Ράιχσταγ πηδοῦν κόκκινοι, μαῦροι ἢ κίτρινοι πίθηκοι".

"Ὅποιος ὀρθώσῃ τὸ ἀνάστημά του ἀπέναντί μου θὰ κατασυντριβῇ" λέγει εἰς ἓνα λόγον του. Μὲ τὴν εὐκαιρίαν μιᾶς ἀπεργίας σιδηροδρομικῶν, ἀποστέλλει στὸν στρατιωτικὸ διοικητὴ τὸ ἐξῆς τηλεγράφημα:

"Ἀναμένω κατὰ τὴν ἐπέμβασιν τῶν ὑπὸ τὴν διοίκησίν σας μονάδων, νὰ πέσουν τουλάχιστον 500 ἀπεργοί!".

Ναρκισσευόμενος διατάσσει νὰ τοῦ ἀνεγείρουν ἓνα ἄγαλμα μὲ στολὴν κυνηγοῦ καὶ γράφει εἰς τὸ βῆθρον του τὰ ἐξῆς:

"Ο ὑψηλότατος ἡμῶν αὐθέντης καὶ αὐτοκράτωρ Γουλιέλμος ὁ Βος ἐφόνευσεν ἑνταῦθα ἰδιοχείρως τὴν διακοσιοστὴν τοῦ ἔλαφον."

Ὁ Ἀμερικανὸς διπλωμάτης Ἐδουάρδ Χάους ἔχει τὴν γνώμην ὅτι ὁ αὐτοκράτωρ Γουλιέλμος ὁ Βος εὐρίσκεται "εἰς τὸ κατώφλιον τῆς τρέλλας". Ὁ στρατάρχης κόμης Ἀλφρέδος Βαλδερεσέκ παρατηρεῖ ὅτι ὁ Κ'άιζερ "δὲν ἔχει καμμίαν διέθεσιν πρὸς ἐργασίαν" καὶ ἀκόμη καὶ ἡ ἔμπιστός του πριγκίπισσα Νταίζη γράφει: "Μεγάλαι περιοχαὶ τῆς ψυχῆς τοῦ δὲν εἶναι ἀνεπιτυχμέναι σὰν τὸ ἓνα χέρι του".

Καὶ ὅμως αὐτὸς ὁ μοιραῖος ἄνθρωπος ποὺ ἀρέσκεται νὰ λαμβάνη στάσεις Καίσαρος κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς σοβαρωτέρας κρίσεως στὴν Εὐρώπῃ δὲν θὰ σύρῃ τὸ ξίφος, ἀλλὰ θὰ ἀναζητήσῃ ὡς τὴν τελευταία στιγμὴ κάποιον μέσον ποὺ νὰ διαφυλάξῃ τὴν εἰρήνην.

Ἐνῶ σὲ ἓνα στρατιωτικὸ σκοπευτήριον τοῦ Βελιγραδίου τρεῖς θερμόαιμοι Σέρβοι πατριῶται ἀσκοῦνται στὴν σκοποβολὴ καὶ στὴν ρίψι βομβῶν, ἡ Εὐρώπῃ ζῇ μὲ ἓνα αἶσθημα πλήρους ἀσφαλείας, ὁ βασιλεὺς Γεώργιος ὁ Ε' τῆς Μ. Βρεταννίας ἐπισκέπτεται τὸ Παρίσι, τὸ γερμανικὸ ὑπερωκεάνειο "Φάτερλανδ" κάμνει τὸ παρθενικὸν του ταξίδι στὴν Ἀμερικὴ, ὁ Γερμανὸς διάδοχος διαμένει στὸ Τσόπποτ καὶ ὁ τσάρος Νικόλαος καὶ ἡ σύζυγός του ἀναπαύονται στὸ Τσάρσκογιε Σέλο. Μόνο στὴν Αὐστρία ἐπικρατεῖ πένθος. Κατεστράφη κατὰ τὴν προσγείωσίν του τὸ στρατιωτικὸ ἀερόστατο "Κέρτιγκ" καὶ 9 γενναῖοι ἀεροπόροι εὐρῆκαν οἶκτον θάνατον.

Στὴν αὐστρουγγρικὴ μοναρχία ὅμως ὅλοι εἶναι συνηθισμένοι νὰ ξεχνοῦν γρήγορα τὶς τραγωδίαις, τὰ δράματα καὶ τὶς καταδρομὰς τῆς τύχης. Στὸ μεγάλο αὐτὸ κράτος ποὺ διασχίζει ὁ Δούναβις καὶ ποὺ ἀποτελεῖται ἀπὸ διάφορες ἐθνότητες ἔχει κατανοηθῇ ὅτι δὲν ὑπάρχει κανένας λόγος νὰ μεγαλοποιοῦνται αἱ δυσκολίαι ποὺ συναντᾷ κανεὶς καὶ ὅτι παρ' ὅλες τὶς δυσκολίας καὶ τὶς ἀντιξοότητες, ἡ Αὐστρουγγαρία ἐξακολουθεῖ νὰ ὑπάρχῃ καὶ νὰ κρατῇ τὴν θέσιν της μεταξὺ τῶν μεγάλων δυνάμεων τῆς γῆς.

Δέκα διάφοροι λαοί, Πολωνοί, Τσέχοι, Σλοβάκοι, Οὐγγροι, Ρουμάνοι, Οὐκρανοί, Ἰταλοί, Σλοβένοι, Κροάται καὶ Σέρβοι ζοῦν κάτω ἀπὸ τὴν ἰδίαν στέγην καὶ κάτω ἀπὸ τὸ ἴδιον στέμμα.

Σημειοῦνται βέβαια συχνὰ ἀναταραχαὶ μέσα σ' αὐτὸ τὸ μωσαϊκόν. Ἀκόμη ὅμως καὶ οἱ πιὸ φανατικοὶ ἐθνικισταὶ δὲν ἔχουν σκοπὸ νὰ ἀποσπασθοῦν καὶ νὰ σχηματίσουν ἀνεξάρτητα κράτη. Αὐτὲς οἱ ἰδέαι ἐμφανίζονται πολὺ ἀργότερα. Ὑπάρχουν ὅμως σοβαραὶ προστριβαὶ ποὺ δημιουργοῦν μιὰ σχετικὴ ἑντασι. Καὶ καταφανὴς εἶναι ἡ ἀνάγκη τῆς ἐφαρμογῆς ὠρισμένων μεταρρυθμίσεων. Μόνο ἔτσι ἡμπορεῖ νὰ ἀποτραπῇ ἡ δυνατότης τῆς ἐκρήξεως τοῦ λέβητος ἀπὸ τὴν ὑπερβολικὴν πίεσιν.

Ὁ αὐτοκράτωρ ὅμως Φραγκῖσκος Ἰωσήφ δὲν εἶναι ἄνθρωπος ποὺ ἡμπορεῖ νὰ ἐφαρμόσῃ αὐτὲς τὶς μεταρρυθμίσεις. Ἡ Αὐτοῦ Ἀποστολικὴ Μεγαλειότης ὁ αὐτοκράτωρ τῆς Αὐστρίας καὶ βασιλεὺς τῆς Οὐγγαρίας εὐρίσκεται στὸ γράφεόν του ἀπὸ τὰς 4½ τὸ πρωτὶ τρώγει ἐκεῖ τὸ μεσημέρι καὶ εἶναι ἓνας φανατικὸς καὶ ἀδιάλλακτος γραφειοκράτης.

Κοιμᾶται σὲ μία κλίνην ἐκστρατείας. Εἶναι φιλάργυρος, δὲν γελά ποτὲ καὶ φαίνεται νὰ εἶναι ξένος πρὸς κάθε αἶσθημα. Τὸ μόνο δεῖγμα τῆς προόδου τῆς νεωτέρας ἐποχῆς ποὺ ἀνεγνώρισεν ὁ Φραγκῖσκος Ἰωσήφ, εἶναι ὁ

σιδηρόδρομος. Μὲ κανένα ὁμῶς τρόπο δὲν θέλει νὰ ἀναγνωρίσῃ τὸ αὐτοκί-
νητο καὶ τὸ τηλέφωνο. Στεγνώνει τὰ γράμματά του ὅχι μὲ στυπόχαρτο ἀλ-
λὰ μὲ ἄμμο. Δὲν τὸν συγκινεῖ κανένα δράμα, καὶ μέσα ἀκόμη στοὺς κόλ-
πους τῆς οἰκογενείας του: Ἡ αὐτοκτονία τοῦ διαδόχου του Ροδόλφου στὸ
Μάγιερλιγκ, ἡ δολοφονία τῆς συζύγου του, ἡ ἐκτέλεσις τοῦ ἀδελφοῦ του
Μαξιμιλιανοῦ στὸ Μεξικό, ἡ τρέλλα τῆς Σαρλόττας, τῆς συζύγου τοῦ ἀδελ-
φοῦ του. Τρεῖς θάνατοι μεταξύ τῶν ἀρχιδουκῶν.

Ὁ Φραγκῖσκος Ἰωσήφ δὲν θέλει νὰ μεταβάλλῃ τίποτε μέσα εἰς τὸ κρά-
τος του. Ἐνας ἄλλος ὁμῶς ἐπιμένει νὰ γίνουν τὸ ταχύτερον αἱ ἀπαιτούμε-
ναι μεταρρυθμίσεις καὶ νὰ διαρρυθμισθῇ ἐπὶ δικαιοτέρας βάσεως ἡ συμβίω-
σις τῶν διαφόρων λαῶν ὑπὸ τὸν αὐστριακὸν δικέφαλον αἰτόν. Ὁ ἄνθρω-
πος αὐτὸς εἶναι ὁ ἀρχιδούξ καὶ διάδοχος τοῦ θρόνου Φραγκῖσκος Φερδι-
νάνδος.

Ὁ Φραγκῖσκος Φερδινάνδος ἔχει πραγματικὰ πολιτικὰ χαρίσματα. Θε-
ωρεῖται ὡς ὁ "ἰσχυρὸς ἀνὴρ" τῆς δυαδικῆς μοναρχίας.

Ὁ Φραγκῖσκος Φερδινάνδος ὁμῶς δὲν ἤμπορεῖ νὰ ἐπιβάλλῃ τὰς ἀπό-
ψεις του. Ὁ θεῖος του εἶναι ὑγιέστατος. Ἐκτὸς ἀπὸ μιὰ μικρὴ ἀδυναμία
τῶν ἀναπνευστικῶν ὀργάνων κατὰ τὴν ἔκφρασι τῶν ἐπισήμων ἱατρικῶν
ἀνακοινωθέντων, δὲν ἔχει καμμίαν ὀργανικὴν πάθησιν. Δὲν σκέπτεται νὰ
κλείσῃ ἀκόμη τὰ μάτια καὶ νὰ ἐγκαταλείψῃ τὸν θρόνον στὸν ἀνεψιὸ του.

Τὰ φέρετρα τοῦ δολοφονηθέντος στὸ Σεράγιβο δια-
δοχικοῦ ζεύγους τῆς Αὐστρίας ἔμπροσθεν τῆς κηδείας του
στόν Καθεδρικό ναὸ τῆς Βιέννης.

ἔπαυσεν ὁμῶς νὰ καταστρώνῃ σχέδια ἀναμορφώσεως τῆς δυαδικῆς μοναρχίας καὶ ριζικῆς ἐπιλύσεως τοῦ προβλήματος τῶν ἐθνικοτήτων. Ὅταν ὁ-
μῶς τὰ ὑποβάλλει καὶ τὰ ἀναπτύσσει στὸν αὐτοκράτορά, λαμβάνει ἀπὸ
αὐτὸν τὴν ἀπάντησι:

"Ἐνόσω ζῶ ἐγὼ δὲν ἐπιτρέπω σὲ κανένα νὰ ἀναμιγνύεται στὶς κυβερ-
νητικὰς ὑποθέσεις".

Ὁ διάδοχος ἀπογοητεύεται ἀπὸ τὴν στάσι τοῦ αὐτοκράτορος. Γίνεται
μισάνθρωπος καὶ ἀσχολεῖται στὰ ἀνάκτορά του μὲ τὴν ἀνθοκομία. Ὅταν
τὸ 1907 καθίσταται γνωστὸ ὅτι προσπαθεῖ νὰ φέρῃ εἰς φῶς ἕνα μαῦρο τρι-
αντάφυλλο, κάποιος Ἀγγλὸς ἀναγνώστης στέλλει στοὺς "Τάϊμς" τοῦ Λον-

Ἐτσι ὁ Φραγκῖσκος
Φερδινάνδος περνᾷ ἀδρα-
νὴς τὶς ἡμέρες του στὸ ἀ-
νάκτορο Κονοπίρτ. Παρὰ
τὴν ἀντίδρασι τῆς αὐλῆς
κατῶρθωσε νὰ παντρευθῇ
ὅχι μιὰ πριγκήπισσα ἐξ
αἵματος, ἀλλὰ τὴν γυναι-
κα ποὺ ἀγαποῦσε τὴν κό-
μησα Σοφία Χότεκ, μιὰ
κυρία ἐπὶ τῶν τιμῶν τῆς
αὐτοκρατείας, ἡ ὁποία
ἀργότερα ἐπῆρε τὸν τί-
τλον μιᾶς πριγκηπίσσης
τοῦ Χόεμπεργ. Γι' αὐτὸ
ἔπεσε ὑπὸ δυσμένειαν. Δὲν

δίνου το έξης γράμμα:

"Δέν διάβασε άραγε ό αρχιδούξ Φραγκίσκος Φερδινάνδος τήν άγγλική ιστορία; Άν τήν έδιάβαζε θά έπληροφορείτο ότι τό άνθισμα ένός μτύρου τριανταφύλλου θά είχενώς συνέπειαν μιά δολοφονία τήν όποιαν άκολούθησε ένας πόλεμος".

Άμέσως όμως κατόπιν έμφανίζεται από τās στήλας τών "Τάιμς" ένας άλλος ανθοκόμμος ό όποιος διατείνεται ότι κατ' τήν θεωρία της κληρονομικότητος τοϋ Μένδελ θά χρειασθοϋν έπτά όλόκληρα χρόνια έως ότου από τήν διασταύρωσι δύο είδών κοκκίνων τριανταφυλλιών νά προκύψη έντ μαϋρο τριαντάφυλλο.

Μήπως τό μαϋρο τριαντάφυλλο άνθισε τό 1914 στόν κήπιό τοϋ Φραγκίσκου Φερδινάνδου; Κανείς δέν ήμπορεί νά τό είπη.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ II

ΟΙ ΣΥΝΣΜΩΤΑΙ ΕΠΙ ΤΟ ΕΡΓΟΝ, Ο ΠΑΣΙΤΣ ΣΕ ΔΥΣΚΟΛΗ ΘΕΣΗ

Μέσα σέ ένα χάρτινο κουτί.

Στό Βελιγράδι, όπου οί συνωμόται Γκαμπρίνοβιτς, Πρίντσιπ και Γκράμπιτς έχουν τελείωση ήδη τήν εκγύμνασι των στην σκοποβολή και στην ρίψι βομβών τό σχέδιον τών τριών έχει έν τώ μεταξύ είσέλθη στην σφαίρα της ύψηλης πολιτικής. Έκεί ή έπιχείρησις εύρηκε εύμενē, άπήχησι, γιατί έλήφθησαν ύπ' όψιν τρία κύρια σημεία:

α) Ό Φραγκίσκος Φερδινάνδος μέ τήν έπιμονή και τήν πολιτική του ικανότητα ασφαλώς θά κατορθώση μιά μέρα νά έξομαλύνη όλες τις έθνικές διαφορές μέσα στην άυστρογγρική μοναρχία.

β) Όταν συμβή αυτό τότε ή προπαγάνδα για τήν δημιουργία μιās Μεγάλης Σερβίας δέν θά άσκη πιά καμμιά έλξι και δέν θά είναι πιά δυνατόν νά ανατιναχθή έκ τών ένδον ή δυαδική μοναρχία.

γ) Συνεπεία τούτου είναι σκόπιμον νά αποθάνη ό Φραγκίσκος Φερδινάνδος πριν νά ανέλθη στόν θρόνο δε θά κατορθώση νά θέση είς έφαρμογήν τά μεταρρυθμιστικά του σχέδια.

Όλα αυτά είναι τελείως σαφή για τόν άρχηγό της "Μαύρης Χειρός" και άρχηγό της σερβικής ύπηρεσίας κατασκοπείας συνταγματάρχη Δημητρίεβιτς. Έχει όμως άκόμη πλήρη συνείδησι, ότι ή Σερβία είναι μικρά και ότι

ἡμπορεῖ νὰ κατασυντριβῇ ἀπὸ τὸν αὐστρουγγρικὸ στρατὸ ἂν ἡ Βιέννη ἐξεγείρετο γιὰ τὴν δολοφονία τοῦ διαδόχου. Γι' αὐτὸ δὲν θὰ ἔβλαπτε νὰ ἐξηκριβώνετο ποιαὶ θὰ ἦσαν αἱ διαθέσεις τῆς Ρωσσίας, τῆς μεγάλης αὐτῆς ἀδελφῆς σλαβικῆς δυνάμεως.

Ἡ ἀπάντησις τὴν ὁποίαν ἔδωσε ὁ Ρῶσσος στρατιωτικὸς ἀκόλουθος, φαίνεται ὅτι ἦταν ἀρκετὰ ἐνθαρρυντική. Τὸ ἴδιο βράδυ συναντᾷ ὁ Δημητρίεβιτς τοὺς φίλους του στὸ ἀριστοκρατικὸ ἐστιατόριο τοῦ Βελιγραδίου "Κολοράλ" καὶ τοὺς λέγει:

—Τὶ θὰ ἐλέγατε ἀγαπητοὶ μου, ἂν τοῦ ἐρρίχναμε μερικὲς βόμβες;

—Ποιὸς εἶναι αὐτός τὸν ἐρωτοῦν.

—Ποιὸς ἄλλος θέλετε νὰ εἶναι ἐκτός ἀπὸ τὸν Φραγκῖσκο Φερδινάνδο; ἀπαντᾷ γελῶν ὁ συνταγματάρχης καὶ γεμίζει τὸ ποτήρι του μὲ σαμπάνια.

Ὁ Γκαμπρίνοβιτς, ὁ Πρίντσιπ καὶ ὁ Γκράμπιτς δὲν εἶναι πιά ἀπὸ ἐκείνη τὴν στιγμὴν ἐπαναστᾶται ἡρώως τῆς ἐλευθερίας, ἀλλὰ μόνο νευρὸσπαστα στὰ χέρια φιλοδόξων ἀνθρώπων.

Ἡ Εὐρώπη βαδίζει πρὸς τὴν ἄβυσσο.

Οἱ τρεῖς συνωμόται ἔχουν φύγη ἤδη ἀπὸ τὸ Βελιγράδι καὶ κατευθύνονται πρὸς τὸ Σεράγιεβο. Ὁ διδάσκαλος των στήν χρῆσι τῶν ὀπλων Τσιγκάνοβιτς, τοὺς ἐφωδίασε σύμφωνα μὲ τὴν ἐντολή, ποὺ ἔλαβε μὲ τέσσαρα περίστροφα Μπράουνινγκ μὲ σφαῖρες, ἑξὶ βόμβες ἀπὸ τὸ κρατικὸ ἐργοστάσιο τοῦ Κραγκουγίεβιτς, ἀπὸ 160 δηνάρια κατ' ἄτομον ὁδοιπορικὰ ἔξοδα καὶ ἀπὸ τρεῖς δόσεις κυανιούχου καλίου γιὰ τὴν περίπτωσι αὐτοκτονίας ἐν ἐσχάτῃ ἀνάγκῃ.

Τὰ σύνορα πρὸς τὴν Ρωσσίαν τὰ περνοῦν οἱ τρεῖς νέοι χωριστὰ ὁ ἕνας ἀπὸ τὸν ἄλλον. Ὁ Γκαμπρίνοβιτς ἔχει ἕνα πλαστὸ διαβατήριον. Ὁ Γκράμπιτς καὶ ὁ Πρίντσιπ χρησιμοποιοῦν ἕνα ἀσφαλὲς μονοπάτι, γνωστὸ στοὺς λαθρεμπόρους. Μποροῦν νὰ περάσουν ἀπ' αὐτό, χωρὶς νὰ διατρέξουν κανένα κίνδυνον μὲ τὰ περίστροφα καὶ τὶς βόμβες των. Στὰ Τοῦζλα, ἐπὶ αὐστρουγγρικοῦ ἐδάφους, συναντῶνται ἐκ νέου.

Πίσω ἀπὸ τὴν ράχη των στὸ Βελιγράδι, παρουσιάσθη ἐν τῷ μεταξύ μιὰ ἀπρόοπτη περιπλοκή. Ὁ Σέρβος πρωθυπουργὸς Πάσιτς ἐπληροφορήθη τὴν σχεδιαζομένη δολοφονία, ἀπὸ τὸν ἴδιον τὸν Τσιγκάνοβιτς, ὁ ὁποῖος ἔπαιζε διπλὸ παιχνίδι γιὰτὶ δὲν ἦταν μόνο ἔμπιστος τῆς "Μαύρης Χειρὸς" ἀλλὰ καὶ ἔμπιστός του.

Ὁ Πάσιτς εὐρίσκεται σὲ ἀδιέξοδο. Ἄν τολμήσῃ νὰ ἐπέμβῃ καὶ νὰ μεταιώσῃ τὰ σχέδια, θὰ προκαλέσῃ χωρὶς ἀμφιβολία τὴν ἐξέγερσι τῆς "Μαύρης Χειρὸς" ἐναντίον του. Ἄν δὲν κάμῃ τίποτε θὰ κατηγορηθῇ μιὰ ἡμέρα ὡς συνέννοχος. Καταφεύγει λοιπὸν στὴν ἐξῆς λύσι: Δίδει ἐμπιστευτικῶς τὴν διαταγή, νὰ κρατηθοῦν εἰς τὰ σύνορα ὠρισμένοι νέοι, ποὺ σκοπεύουν νὰ μεταβοῦν στὸ Σεράγιεβο.

Οἱ ἀξιωματικοί, ποὺ πρόκειται νὰ μεταδώσουν περαιτέρω τὴν διαταγή εἶναι μέλη τῆς "Μαύρης Χειρὸς". Μειδιοῦν καὶ ἀναφέρουν ἀργότερα στὸν πρωθυπουργὸ ὅτι δὲν κατέστη δυνατόν νὰ ἐκτελεσθῇ ἡ διαταγή του γιὰτὶ οἱ "περὶ ὧν πρόκειται ἔχουν ἤδη περάσῃ τὰ σερβικὰ σύνορα.

Ὁ Πάσιτς φαίνεται ὅτι προαισθάνεται ὅτι αὕτῃ ἡ ὑπόθεσις δὲν θὰ βγῇ σὲ καλὸ. Τὸ δεύτερον ἡμισυ τοῦ μηνὸς Ἰουνίου στέλλει στὸν Σέρβον

πρεσβευτή στην Βιέννη Γιοβάν Γιοβάνοβιτς ένα τηλεγράφημα με το όποιο του συνιστά να καταστήσει "συγκεκριμένως" γνωστά εις τον αυστριακόν υπουργόν των Ἐξωτερικῶν τὰ ἑξῆς: "Ἡ σερβικὴ κυβέρνησις βάσει ὠρισμένων ἀκριτομυθιῶν αἱ ὁποῖαι ἔφθασαν μέχρις αὐτῆς νομίζει ὅτι δικαιούται νὰ ἐκφράσῃ τὴν ὑπόνοιαν ὅτι σχεδιάζεται ἀπόπειρα κατὰ τῆς ζωῆς

Ὁ στρατάρχης Φόν Χέζελερ βετεράνος τοῦ Γαλλογερμανικοῦ πολέμου 1870-71.

τοῦ ἀρχιδουκὸς Φραγκίσκου Φερδινάνδου, ἐπ' εὐκαιρίᾳ τοῦ ταξιδίου του εἰς τὴν Βοσνίαν".

Ὁ Σέρβος πρεσβευτὴς ἐκτελεῖ τὴν ἐντολὴν ποὺ ἔλαβε καὶ προσθέτει ἀκόμη κατὰ τὴν συνομιλίαν του μετὰ τὸν ὑπουργὸν Λέοφον Μπελίνσκι καὶ τὰ ἐπόμενα:

"Μεταξὺ τῆς Σερβικῆς νεολαίας ἡμπορεῖ νὰ εὑρεθῇ κάποιος ὁ ὁποῖος νὰ γεμίσῃ τὸ τουφέκι ἢ τὸ περίστροφό του ὄχι μόνον μετὰ τυφλὸς ἀλλὰ καὶ μετὰ πραγματικὴς σφαῖρας καὶ νὰ πυροβολήσῃ. Αὕτῃ ἡ σφαῖρα θὰ ἡμποροῦσε νὰ πλήξῃ καὶ τὸν ἀρχιδού-

κα διάδοχον τοῦ αὐστρουγγρικοῦ θρόνου. Γι' αὐτὸ θὰ ἦταν φρόνιμο ὁ ἀρχιδούξ νὰ μὴ μεταβῇ στὸ Σεράγιεβο".

Ὁ Μπελίνσκι σηκώνει μετ' ἀδιαφορίαν τοὺς ὤμους.

—"Ἄς ἐλπίσωμε λέγει, ὅτι δὲν θὰ συμβῇ τίποτε!

Τὶ ἄλλο μποροῦσε νὰ κάμῃ; Θὰ ἐγελοιοποιεῖτο πραγματικὰ ὁ διάδοχος τῆς αὐστρουγγρικῆς μοναρχίας ἂν ἐτρόμαζε ἀπὸ ἑνα ἀσαφῆ ὑπαινιγμὸ καὶ ἀνέβαλε τὴν ἐπίσκεψιν του εἰς τὴν Βοσνίαν πρὸς παρακολούθησιν τῶν ἐκεῖ στρατιωτικῶν γυμνασίων. Αὐτὸ τὸ ἀντιλαμβάνεται ὁ Μπελίνσκι καὶ ἔτσι δὲν μεταδίδει περαιτέρω τὴν προειδοποίησιν τοῦ Σέρβου πρεσβευτοῦ. Ἐν τῷ μεταξὺ ὁ Γκαμπρίνοβιτς ὁ ὁποῖος ἔχει περάσῃ μόνος του τὰ σύνορα προκαλεῖ τὴν προσοχὴ ἐνὸς αὐστριακοῦ τελωνειακοῦ ὑπαλλήλου διότι συνομιλεῖ μ' ἑναν ἄνθρωπο ποὺ εἶναι γνωστὸς στὶς αὐστριακὰς ἀρχὰς ὡς

κατάσκοπος τῆς σερβικῆς ὀργανώσεως "Ἐθνικὴ ἄμυνα". Εἰδοποιεῖται ὁ πλησιέστερος ἀστυνομικὸς σταθμὸς, ἡ ἀστυνομία ὅμως χάνει ἀμέσως τὰ ἴχνη τοῦ Γκαμπρίνοβιτς.

Στὰ Τοῦζλα τὴν γενέθλιό πόλιν τοῦ Γκράμπιτς ἀναζητοῦν οἱ συνωμότες τὸν ἰδιοκτήτην κινηματογράφου Γιοβάνοβιτς. Αὐτὴν τὴν διαταγὴν εἶχαν ἀπὸ τὸ Βελιγράδι. Ὁ Γιοβάνοβιτς κρύπτει τὰ περίστροφα τῆς σφαῖρας καὶ τῆς βόμβης σὲ ἓνα παλαιὸ σεντοῦκι ποὺ εὐρίσκεται στὴν σοφίτα τοῦ σπιτιοῦ του.

Μὲ ἄδεια τὰ χέρια οἱ τρεῖς νέοι φθάνουν στὸ Σεράγιεβον. Ὁ Πρίντσιπ καταλύει σὲ ἓνα φίλο του ποὺ λέγεται Δανῆλο Ἰλιτς. Ὁ ἴδιος ὁ Ἰλιτς ἀναλαμβάνει νὰ μεταβῇ τὴν ἐπομένην στὰ Τοῦζλα καὶ νὰ μεταφέρει στὸ Σεράγιεβο τὰ φονικὰ σύνεργα, σὲ χάρτινο κουτί.

Ὁ Γιοβάνοβιτς ὅμως δὲν εὐρίσκεται στὸ σπίτι του. Ἐθεώρησε πολὺ ἐπικίνδυνον νὰ κρύπτῃ πιστόλια, σφαῖρες καὶ βόμβες στὸ σπίτι του. Γεμίζει λοιπὸν μὲ τὰ σύνεργα αὐτὰ ἓνα χάρτινο κουτί καὶ τὰ μεταφέρει στὸ Ντομποϊ.

Ὁ ἀρχιστράτηγος τοῦ Σερβικοῦ στρατοῦ βοεβόδας
Ποῦτνικ

Ἐκεῖ κάθεται στὴν αἴθουσαν ἀναμονῆς τοῦ σιδηροδρομικοῦ σταθμοῦ καὶ σκεπάζει τὸ κουτί μὲ τὸ ἀδιάβροχό του.

Στὸ σπίτι του ἄφησε ἓνα σημείωμα γιὰ τὸν ἄνθρωπο ποὺ θὰ ἦρχετο νὰ παραλάβῃ τὸ δέμα.

Ὁ Γιοβάνοβιτς περιμένει ἀρκετὴ ὥρα. Ὑστερα χάνει τὴν ὑπομονή του. Παίρνει μαζί του τὸ κουτί καὶ ἀναζητεῖ τὸ κατάστημα ἐνὸς φίλου του. Ἐπειδὴ δὲν τὸν εὐρίσκει παραδίδει τὸ δέμα σὲ ἓνα κορίτσι.

Προσωρινὰ λοιπὸν ἡ τύχη τοῦ κόσμου εὐρίσκεται στὰ χέρια ἐνὸς μικροῦ κοριτσιοῦ. Ἐπιτέλους ἔρχεται ὁ Ἰλιτς. Ἀποδεικνύει τὴν ταυτότητά του, ὅπως εἶχε συμφωνηθῇ μὲ ἓνα ἀνοιχτὸ κουτί σιγαρέττων ὠρισμένης μάρκας. Παραλαμβάνει τὸ δεμένο μὲ σπάγγο κουτί, τὸ κρύπτει κάτω ἀπὸ τὴν πελερίνα του, καὶ χωρὶς νὰ προσελκύει τῆς ὑπόνοιες κανενὸς ἐπιστρέφει στὸ Σεράγιεβον.

Στὸ σπίτι ὁ Πρίντσιπ καὶ ὁ Ἰλιτς κρύπτουν τὸ χαρτόνι κάτω ἀπ' τὸ σοφά.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ III

Ο ΔΙΑΔΟΧΟΣ ΤΗΣ ΑΥΣΤΡΟΥΓΓΑΡΙΑΣ ΣΤΟ ΣΕΡΑΓΙΕΒΟ

Τί κάμνει κατὰ τὸ διάστημα αὐτὸ τὸ θῦμα, ὁ ἀρχιδούξ Φραγκῖσκος Φερδινάνδος; Εἶναι γνωστὸν ὅτι ὁ "Γενικὸς Ἐπιθεωρητὴς τῶν αὐστρουγγρικῶν ἐνόπλων δυνάμεων" ἐσκέπτετο τὴν 4ην Ἰουλίου ἂν θὰ ἔπρεπε νὰ μεταβῇ στὰ γυμνάσια ποὺ θὰ ἐγίνοντο στὴν Βοσνίαν.

—Κάμε ὅ,τι θέλεις, τοῦ εἶχε εἰπῇ ὁ αὐτοκράτωρ Φραγκῖσκος Ἰωσήφ, πρᾶγμα ποὺ ἐσήμαινε μόνο: "Πήγαινε!".

Ὁ Φραγκῖσκος Φερδινάνδος φαίνεται ὅτι εἶχε κακὰ προαισθήματα. Τὴν πρώτη ἡμέρα τοῦ ταξιδίου στὸν χῶρο τῶν γυμνασίων, στὸν σιδηροδρομικὸ σταθμὸ τοῦ Χλούμετς στὴν Βοσνία, ἐπῆρε σχεδὸν φωτιά τὸ ἰδιαίτερο

Ὁ διάδοχος τῆς Αὐστρίας Φραγκῖσκος Φερδινάνδος
μέ τὴν σύζυγό του.

βαγόνι του, ποὺ ἦταν ἐφοδιασμένο μὲ ὅλες τίς σύγχρονες ἀνέσεις.

Λέγεται ὅτι ὁ διάδοχος τοῦ αὐστρουγγρικοῦ θρόνου εἶπε ἀργότερα μὲ πικρία: Πρῶτα ἔνα βαγόνι ποὺ παίρνη φωτιά, ὕστερα μιὰ ἀπόπειρα στὸ Σεράγιεβο καὶ ἂν ὅλα αὐτὰ δὲν καταλήξουν σὲ ἀποτέλεσμα μπορεῖ νὰ ἐπακολουθήσῃ καμμιά ἔκρηξις στὸ θωρηκτὸ "Βίριμπους Οὐνίτις" (μὲ τὸ ὅποῖον ὕστερα ἀπὸ τὰ γυμνάσια θὰ ἔκαμνε ἕνα ταξίδι στὴν Μεσόγειο Θάλασσα).

Μόλις ἡ ἀμαξοστοιχία τὴν 23ην Ἰουνίου ἐ-

ξεκίνησε ἀπὸ τὸν Νότιο Σταθμὸ τῆς Βιέννης, ὑβύσαν τὰ φῶτα στὸ διαμέρισμα τοῦ ἀρχιδουκός. Ἐσπευσμένως ἀνάβονται κεριὰ καὶ ὁ Φραγκῖσκος Φερδινάνδος λέγει μὲ μελαγχολία στὸν ἰδιαίτερό του γραμματέα Νίκιτς:

—Τί λέγετε γι' αὐτὸν τὸν φωτισμό; Δὲν σᾶς φαίνεται σὰν νεκρώσιμος;

"Ὅλα ὁμῶς ἐξελίσσονται κανονικά. Τὰ γυμνάσια, ὅπως συμβαίνει μὲ ὅλα τὰ γυμνάσια, πείθουν τὸν γενικὸν ἐπιθεωρητὴν γιὰ τὴν ἀρτία ἐκπαίδευσι τῶν στρατιωτῶν. Ἀφοῦ ἐτελείωσαν, τὸ βράδυ τῆς 27ης Ἰουνίου ὁ ἀρχιδούξ στέλλει στὸν αὐτοκράτορα τὸ ἐξῆς τηλεγράφημα:

"Ὅλα ἐξελίχθησαν κανονικά. Αὔριον ἐπισκέπτομαι τὸ Σεράγιεβο καὶ τὸ ἑσπέρας ἀναχωρῶ".

Ἐνα δεύτερο τηλεγράφημα στέλλει στὰ παιδιὰ του στὸν δωδεκαετῇ

πρίγκηπα Μαξιμιλιανό, στὸν δεκαετῇ πρίγκηπα Ἑρνέστο καὶ στὴν πριγκήπισσα Σοφία, ποὺ ἦταν 13 ἐτῶν. Τοὺς ἀναγγέλλει τὴν ἐπιστροφή τοῦ "μπαμπᾶ" καὶ τῆς "μαμᾶς" τὴν 30ην Ἰουνίου.

Τὸ βράδυ ὁ διάδοχος καὶ ἡ σύζυγος του παρακάθηνται σὲ ἓνα γεῦμα ποὺ δίδεται πρὸς τιμὴν των στὸ ἐορτάσιμα στολισμένο ξενοδοχεῖο "Μπόσ-να" στὴν λουτρόπολι Ἰλιδτσε. Μετὰ τὸ γεῦμα ὁ Φραγκῖσκος Φερδινάνδος λέγει μὲ ἓνα στεναγμὸ ἀνακουφίσεως:

— Ἄς ἔχη δόξα ὁ Θεός. Τελείωσε καὶ τὸ ταξίδι αὐτὸ στὴν Βοσνία.

Καὶ αὐτὸ συμβαίνει περίπου τὴν ἴδια ὥρα, κατὰ τὴν ὁποία στὴν σοφίτα τοῦ Δανῆλο Ἰλιτς ἀνασύρεται κάτω ἀπὸ τὸν σοφᾶ τὸ χάρτινο κουτὶ καὶ μοιράζονται στοὺς συνωμότας τὰ περιστροφὰ καὶ οἱ βόμβες. Ἐνα κερί φωτίζει τὸ σχέδιο τῆς πόλεως τοῦ Σεράγιεβου, ποὺ εἶναι ἀπλωμένο ἐπάνω στὸ τραπέζι καὶ οἱ συνωμόται μελετοῦν τὸν δρόμο ποὺ θὰ ἀκολουθοῦσε τὸ θῦμα των κατὰ τὴν μετάβασί του στὸ Δημαρχεῖο. Πρὶν ἀπὸ μία ὥρα εὐρίσκοντο σὲ μιὰ ταβέρνα κοντὰ στὴν "λατινικὴ γέφυρα" καὶ πίνοντας μαῦρο κρασί ἐτραγούδησαν πατριωτικὰ τραγούδια.

Ἡ Κυριακή, 28η Ἰουνίου 1914, συμπύπτει μὲ τὸ Βιδοβάν, τὴν ἐθνικὴ ἑορτὴ ὅλων τῶν Σέρβων.

Στὰς 10 τὸ πρωὶ τὸ διαδοχικὸ ζεῦγος μὲ τὴν ἀκολουθία του ἐκκινεῖ ἀπὸ τὸ Ἰλιδτσε καὶ φθάνει ἔξω ἀπὸ τὸ Σεράγιεβο. Πρῶτο σημεῖο τοῦ προγράμματος εἶναι ἐπιθεώρησις τῆς φρουρᾶς.

Ἐνῶ ὁ Φραγκῖσκος Φερδινάνδος ἐκτελεῖ τὴν ἀγγαρεία αὐτὴν μὲ φαινομενικὴν ἐγκαρδιότητα, ὁ Γκαμπρίνοβιτς ἡσυχώτατος πηγαίνει σὲ ἓνα φωτογράφο, καὶ ὅπως ἐδήλωσεν ἀργότερα στὴν ἀνάκρισί του, ἀποθανατίζει τὸν ἑαυτὸ του γιὰ τοὺς ἐπιγόνους.

Ὑστερα μὲ τὶς βόμβες του λαμβάνει θέσιν κοντὰ στὴν γέφυρα τοῦ Κουμουργιά. Ὁ δρόμος ὁδηγεῖ ἐδῶ κατὰ μῆκος ἐνὸς μικροῦ, ἀποξηραμένου ποταμοῦ. Ὁ Γκαμπρίνοβιτς διαλέγει τὸν φωτιζόμενο ἀπὸ τὸν ἥλιο δρόμο γιὰ τὶ στὸ σκιερὸ του μέρος ὑπάρχει μεγάλος συνωστισμός. Ἐκεῖ συνωθοῦνται οἱ κάτοικοι τοῦ Σεράγιεβου, ποὺ συνεμορφώθησαν μὲ τὴν πρόσκλησι τῶν ἀρχῶν νὰ ἔλθουν νὰ ἐπευφημήσουν τὸν διάδοχο.

Ἡ μετάβασις τοῦ Φραγκῖσκου Φερδινάνδου στὸ δημαρχεῖο γίνεται μὲ τέσσαρα αὐτοκίνητα. Στὸ πρῶτο κάθονται ὁ δήμαρχος καὶ ὁ διευθυντὴς τῆς ἀστυνομίας τοῦ Σεράγιεβου. Στὸ δεύτερο ἓνα νεώτατο αὐτοκίνητο ἐξ θέσεων λαμβάνουν θέσι τὸ διαδοχικὸ ζεῦγος μαζὺ μὲ τὸν στρατιωτικὸ διοικητὴ τοῦ Σεράγιεβου Ποτιόρεκ καὶ τὸν κόμητα Χάρραχ ποὺ δείχνει στοὺς ὑψηλοὺς ἐπισκέπτας τὰ ἀξιοθέατα τῆς πόλεως. Ἡ ἀκολουθία τοῦ ἀρχιδουκὸς κατανέμεται στὰ ὑπόλοιπα δύο αὐτοκίνητα.

Ὁ καιρὸς εἶναι θαυμάσιος. Οἱ δρόμοι τοῦ Σερραγιέβου εἶναι ἐορτάσιμα στολισμένοι μὲ σημαῖες, μὲ γκιρλάνδες, μὲ ἄνθη καὶ μὲ λάβαρα. Σὲ πολλὰς βιτρίνες φαντάζει, στρωμένη μὲ ἄνθη, ἡ εἰκὼν τοῦ διαδόχου. Τὸ πλῆθος στὴν ἄκρη τοῦ δρόμου χαιρετᾷ μὲ τὰ χέρια του καὶ μὲ μανδήλια καὶ ζητωκραυγές.

Ὁ Φραγκῖσκος Φερδινάνδος φορεῖ τὴν μεγάλη του στολὴ μὲ ὅλα τὰ παράσημά του. Στὸ πηλίκιό του κυματίζει τὸ λοφίον μὲ τὸ πτερόν. Φορεῖ ἄσπρα γάντια καὶ μὲ τὸ δεξιὸ του χεῖρ χαιρετᾷ πρὸς ὅλες τὶς κατευθύνσεις

ἀπὸ τὸ ἀνοικτὸ ἀμάξι. Ἡ δούκισσα στὸ πλευρὸ του μὲ ἄσπρο νταντελλένιο φόρεμα καὶ μεγάλο θερινὸ καπέλλο χαμογελαῖ μὲ εὐμένεια στὸ πλῆθος.

Ὁ Γκαμπρίνοβιτς βλέπει τὰ ἀμάξια νὰ ἔρχονται.

Ψυχραιμότατος βγάζει μιὰ βόμβα καὶ τῆς ἀφαιρεῖ τὴν ἀσφάλεια. Ἄν καὶ εἶναι κατασκευασμένη σὲ ἐργαστάσια, ἀποτελεῖται ἐν τούτοις ἀπὸ μιὰ φιάλη, ἡ ὁποία ἐκτὸς ἀπὸ τὸν ἐπικρουστήρα καὶ τὴν ἐκρηκτικὴ ὕλη, περιέχει καρφιὰ καὶ κομμάτια μολύβδου.

Ὅπως τὸ ἐδιδάχθη στὸ Βελιγράδι ὁ Γκαμπρίνοβιτς ρίπτει τὸ διαβολικὸ μηχανήμα μὲ μιὰ ἤρεμὴ κίνησι τοῦ χεριοῦ στὸ αὐτοκίνητο τοῦ Φραγκίσκου Φερδινάνδου. Ὑπολογίζει ὅτι ἡ βόμβα θὰ πέσῃ ἀκριβῶς στὴν μέση τοῦ αὐτοκινήτου καὶ ὅτι ἐκεῖ θὰ ἐκραγῇ.

Ἡ ὥρα εἶναι ἀκριβῶς 11.02'.

Σωτηρία ὡς ἐκ θαύματος.

Ὁ ἀρχιδούξ Φραγκῖσκος Φερδινάνδος ἀντελήφθη ἀμέσως νὰ ρίπτεται πρὸς αὐτὸν ἓνα ἀντικείμενο, ἀφοῦ διέγραψε μικρὸν τόξον.

Αὐστριακοὶ Ἀστυνόμοι συλλαμβάνουν τὸν δολοφόνου τοῦ Σεραιέβου.

Μὲ μιὰ ψυχραϊμὴ ἀλλὰ ἀποφασιστικὴ κίνησι, γιὰ νὰ μὴ τρομάξῃ τὴν δούκισσα, ὁ διάδοχος ἀπωθεῖ μὲ τὸ ἐπάνω μέρος τῆς παλάμης του τὴν βόμβα.

Ὁ ὁδηγὸς τοῦ αὐτοκινήτου ποὺ εἶδε ἐπίσης τὴν σκιά τῆς βόμβας, πατᾶ τὸν μοχλὸ τῆς ταχύτητος.

Ἔτσι ἡ βόμβα πίπτει στὴν τυλιγμένη πρὸς τὰ

πίσω στέγη τοῦ αὐτοκινήτου, κυλιέται ἀπὸ ἐκεῖ στὸν δρόμο καὶ ἐκρήγνυται κοντὰ στοὺς πίσω τροχοὺς τοῦ ἐπομένου αὐτοκινήτου.

Μὲ τὴν ἔκρηξι συμβαίνουν ταυτοχρόνως πολλὰ γεγονότα.

Μιὰ κραυγὴ καὶ μιὰ ἐνστικτώδης κίνησις φυγῆς παρατηρεῖται στὸ πλῆθος. Πολλοὶ εὗρισκόμενοι στὴν ἄκρῃ τοῦ δρόμου τραυματίζονται βαρεῖα ἀπὸ τὸ δολοφονικὸ περιεχόμενον τῆς βόμβας καὶ κυλίουται αἰμόφυρτοι στὸ ἔδαφος.

Ὁ ἀντισυνταγματάρχης φᾶν Μερίτσι καὶ ὁ κόμης Μπόος—Βάλδεκ κοντὰ στὸ ἀμάξι τοῦ ὁποίου ἔγινε ἡ ἔκρηξις κατεβαίνουν ἀπὸ τὸ αὐτοκίνητο μὲ τραύματα ποὺ φαίνονται ἀρκετὰ σοβαρά.

Ὁ ἀρχιδούξ Φραγκῖσκος Φερδινάνδος ἔχει μιὰ μόνον ἀσήμαντὴ ἀμυχὴ στὸ πρόσωπο. Ἡ Δούκισσα δὲν ἔχει πάθῃ ἀπολύτως τίποτε.

Ὁ διάδοχος διατάσσει νὰ σταματήσῃ, ἡ συνοδεία τῶν αὐτοκινήτων.

κατεβαίνει από τὸ ἀμάξι του καὶ διαπιστώνει ὁ ἴδιος τὶς συνέπειες τῆς ἀποτυχούσης ἀποπείρας. Διατάσσει ὅλοι οἱ τραυματῖαι νὰ μεταφερθοῦν ἀμέσως στὸ νοσοκομεῖο.

Ἐνῶ διαδραματίζονται ὅλα αὐτά, διασχίζει τὸ πλῆθος ἓνας νεαρός. Ἔρχεται στὴν πρώτη γραμμὴ καὶ ἀντιλαμβάνεται τὴ συνέβη. Εἶναι ὁ Γαβρίλο Πρίντσιπ. Ἀπὸ τὴν θέσι του στὴν λατινικὴ γέφυρα ἄκουσε τὴν ἔκρηξι τῆς βόμβας καὶ ἔτρεξε βιαστικὸς γιὰ νὰ ἰδῇ νεκρὸ τὸν Φραγκῖσκο Φερδινάνδο.

Ἀντὶ τούτου ὅμως βλέπει τὸν διάδοχο ζωντανό, καὶ τελείως ψυχραίμο νὰ σκουπίζει μὲ τὸ μανδῆλι του τὴν μικρὰ ἀμυχή τοῦ προσώπου του.

Καὶ βλέπει ἀκόμα τὸν σύντροφό τοῦ Γκαμπρίνο-βιτς νὰ τρέπεται εἰς φυγὴν. Ὁ Γκαμπρίνοβιτς

μόλις ἐξερράγη ἡ βόμβα πῆδησε στὴν σχεδὸν ξηρὰ κοίτη τοῦ ποταμοῦ, τὸν ἐπρόφθασαν ὅμως οἱ χωροφύλακες καὶ τὸν ἔπιασαν.

Ὁ Πρίντσιπ βλέπει νὰ μεταφέρεται συνοδεία στὴν ἀστυνομικὴ διεύθυνσι ὁ Γκαμπρίνοβιτς. Ἀργότερα κατέθεσε ὅτι ἀρχικῶς συνέλαβε τὴν ἰδέα νὰ σκοτώσῃ τὸν φίλο του γιὰ νὰ λήξῃ τὸ ζήτημα ἅπαξ διὰ παντὸς καὶ ὕστερα νὰ σκοτωθῇ καὶ ὁ ἴδιος.

Ἐκείνη ὁμως τὴν στιγμὴ λέγει ὁ ἀρχιδούξ Φραγκῖσκος Φερδινάνδος:

— Ἐμπρός, κύριοι. Ὁ ἄνθρωπος ποὺ ἔρριξε τὴν βόμβα εἶναι τρελλός. Ἄς συνεχίσωμὲ τὸ πρόγραμμά μας.

Ὁ Πρίντσιπ, ποὺ ἄκουσε τὰ λόγια αὐτὰ παραιτεῖται ἀπὸ τὸ ἀρχικὸ σχέδιό του νὰ σκοτώσῃ τὸν φίλο του καὶ νὰ αὐτοκτονήσῃ ὕστερα ὁ ἴδιος. Ρίχνει μιὰ ματιὰ ἀκόμη στὸν Γκαμπρίνοβιτς καὶ πηγαίνει νὰ ξανακαταλάβῃ τὴν θέσι του στὴν λατινικὴ γέφυρα.

Στὸ Δημαρχεῖο τοῦ Σεράγιεβου.

Ὁ Φραγκῖσκος Φερδινάνδος ἀνεβαίνει στὸ αὐτοκίνητό του καὶ ἀμέσως ὅλη ἡ συνοδεία τῶν ἀμαξῶν συνεχίζει τὴν πορεία της πρὸς τὸ δημαρχεῖο τοῦ Σεράγιεβου. Ὁ διευθυντὴς τῆς ἀστυνομίας διατάσσει νὰ τρέξουν γρήγορα τὰ αὐτοκίνητα. Ὁ διάδοχος ὁμως διατάσσει ἀμέσως τὸ ἀντίθετο.

— Νὰ πηγαίνετε σιγὰ γιὰ νὰ μπορῇ νὰ ἰδῇ ὁ πληθυσμὸς ὅτι δὲν ἐπάθαμε τίποτε ἢ σύζυγός μου καὶ ἐγώ.

Ὁ Γερμανὸς ἀρχικαγκελάριος Φόν Μπέτιμαν-Χόλβεγ.

Στὸ δημαρχεῖο γίνεται ἡ ὑποδοχὴ τοῦ ἀρχιδουκὸς σὰν νὰ μὴ συνέβη τίποτε. Ὁ δήμαρχος τοῦ Σεράγιεβου Φεχὴμ ἐφένδης Κούρτσιτς εἶναι τόσο ταραγμένος ὥστε δὲν μπορεῖ ν' ἀρθρώσῃ οὔτε μιὰ λέξι τοῦ ἐτοιμασμένου ἀπὸ πρὶν λόγου του. Τὸν διαβάζει ἀπὸ μιὰ κόλλα χαρτί καὶ φυσικὰ ἡ προσφώνησίς του εἶναι γεμάτη ἀπὸ τὶς ὑπερβολικὰς ἐκεῖνες ἐκφράσεις, ποὺ προκαλοῦν πάντοτε τὴν ἀνία τῶν ὑψηλῶν προσωπικοτήτων ποὺ εἶναι ὑποχρεωμένοι νὰ τὰς ὑποστοῦν.

— Ὑπερευτυχεῖς εἶναι αἱ καρδίαι ἡμῶν διότι αἱ Ὑμέτεραι Ὑψηλότητες ἡγαθύνθησαν νὰ τιμήσουν μὲ τὴν ἐπιστροφὴν των τὸ Σεράγιεβον, τὴν πρωτεύουσάν τῆς ἐπαρχίας μας. Ἐγὼ ἰδιαιτέρως θεωρῶ εὐτυχῇ ἑμαυτὸν διότι αἱ Ὑμέτεραι Ὑψηλότητες...

Ὁ Φραγκῖσκος Φερδινάνδος ὁμοῦς δὲν εἶναι ὁ ἄνθρωπος ποὺ ἔμπορεῖ νὰ ἀκούῃ ἀπαθῶς τὶς κενὲς αὐτὲς φράσεις. Μὲ δυνατὴ φωνὴ διακόπτει τὸν δήμαρχο:

— Ὡραῖα κατάστασις ἐπικρατεῖ ἐδῶ πέρα, λέγει. Ἐρχόμεθα νὰ ἐπισκεφθοῦμε αὐτὴν τὴν πόλιν καὶ μᾶς ὑποδέχονται μὲ βόμβες.

Καὶ μπροστὰ στὴν τρομαγμένη ὄψιν ὅλων τῶν παρόντων ὁ διάδοχος προσθέτει:

— Δὲν θὰ παραξενευθῶ καθόλου ἂν ἀντὶ νὰ καταστῇ ἀνίκανος νὰ βλάβῃ περαιτέρω αὐτὸς ὁ ἄνθρωπος ποὺ ἔρριψε πρὸ ὀλίγου τὴν βόμβα του ἐναντίον μας, παρασημοφορηθῇ κατὰ γνησίως αὐστριακὸν τρόπον καὶ μὲ τὸν Σταυρὸν τῆς Ἀξίας.

— Μὰ Φράντς, τοῦ ψιθυρίζει ἐκπληκτος ἡ πριγκήπισσα. Συγκρατήσου σὲ παρακαλῶ, τί πταίου οἱ κύριοι γιὰ ὅ,τι ἔγινε;

Ὁ ἀρχιδουξ ἀνακτᾷ ἀμέσως τὴν ψυχραιμίαν καὶ λέγει στὸν δήμαρχο ποὺ δὲν μπορεῖ ἀκόμη νὰ συνέλθῃ ἀπὸ τὴν ψυχρολουσίαν ποὺ ὑπέστη.

— Καὶ τώρα συνεχίσατε!

— Διότι αἱ Ὑμέτεραι Ὑψηλότητες, διαβάζει παρακάτω ὁ δήμαρχος ἡμποροῦν ἀπὸ τὰ πρόσωπά μας νὰ διαπιστώσουν τὴν βαθεῖαν ἀφοσίωσιν καὶ τὴν ἀκλόνητον πίστιν ἡμῶν πρὸς τὴν Αὐτοῦ Μεγαλειότητα τὸν Αὐτοκράτορα καὶ Βασιλέαν ἡμῶν καὶ τὸν ὑψηλὸν αὐτοκρατορικὸν οἶκον τῶν Ἀψβούργων.

Ὁ διάδοχος ἐλαστικώτερος κάπως ἀπὸ τὸν δήμαρχο Κούρτσιτς προσθέτει στὸν ἔτοιμο ἐπίσης ἐκ τῶν προτέρων μακρὸ λόγον του καὶ μιὰ φράσιν ποὺ σχετίζεται μὲ τὰ πρόσφατα γεγονότα:

— Σᾶς εὐχαριστῶ ἀπὸ καρδίας διὰ τὰς ἀπὸ μέρους τοῦ πληθυσμοῦ τῆς πόλεως ἐκδηλώσεις συμπαθείας πρὸς ἐμὲ καὶ τὴν σύζυγον μου τοσούτω μᾶλλον καθόσον διαβλέπω εἰς αὐτὰς τὴν ἑκφράσιν τῆς χαρᾶς σας διὰ τὴν ἀποτυχίαν τῆς ἐναντίον ἡμῶν ἀποπείρας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ IV

Αἱ σφαῖραι ποῦ δολοφονοῦν τὴν εἰρήνην τοῦ κόσμου

Τὸ μοιραῖο λάθος.

Ὑστερα ἀπὸ τὴν δεξίωσιν στὸ Δημαρχεῖο ὁ Φραγκῖσκος Φερδινάνδος ἐπιμένει στὴν ἐκτέλεσιν τοῦ καταρτισθέντος ἀπὸ πρὶν προγράμματος. Προσθέτει μόνο σ' αὐτὸ μιὰ ἐπίσκεψιν στὸ Νοσοκομεῖο τῶν τραυματιῶν τῆς ἀ-

ποπείρας. Στρέφεται στην γυναίκα του και τῆς λέγει:

—Θὰ πάω στὸ νοσοκομεῖο, γιὰ καλὸ καὶ γιὰ κακό, μόνος μου.

—Ὅχι, Φραγκῖσκε, ἀπαντᾷ με ἀποφασιστικότητα ἢ δούκισσα. Ἐπιμένω νὰ εἶμαι κοντὰ σου.

Ἄν καὶ ὁ στρατηγὸς Ποτιόρεκ καὶ ὁ διευθυντὴς τῆς ἀστυνομίας θεωροῦν ἀπίθανο μιὰ δευτέρα ἀπόπειρα τὴν ἴδια ἡμέρα ἀποφασίζεται γιὰ κάθε ἐνδεχόμενο νὰ μὴ ἀκολουθηθῇ ὁ ἴδιος δρόμος, δηλαδὴ νὰ μὴ διέλθουν τὰ αὐτοκίνητα ἀπὸ τοὺς στενοὺς καὶ γεμάτους ἀπὸ κόσμο δρόμους τοῦ κέντρου τοῦ Σεράγιεβου. Ἡ συνοδεία τῶν αὐτοκινήτων ἀντὶ νὰ περάσῃ ἀπὸ τὴν Λατινικὴ γέφυρα θὰ ἔστριβε μπροστὰ τῆς καὶ θὰ ἀκολουθοῦσε ξνασυντομώτερο δρόμο, ποὺ ὠδηγοῦσε στὸ Νοσοκομεῖο.

Ἡ ἀτμόσφαιρα εἶναι ταραγμένη σὲ ὅλη τὴν πόλι. Ἐκινητοποιήθησαν στρατεύματα καὶ ἡ παρουσία τῶν γίνεται παντοῦ αἰσθητὴ, διότι πρὶν δὲν ὑπῆρχαν σκοποὶ στὸν δρόμο.

Ὁ Φραγκῖσκος Φερδινάνδος ἀντιλαμβάνεται τὴν μεταβολή. Ἐνῶ κατεβαίνει τὴν σκάλα τοῦ δημαρχείου καὶ ἀνεβαίνει στὸ αὐτοκίνητο λέγει μισογελαστὰ στὴν γυναίκα του.

—Μοῦ φαίνεται ὅτι σήμερα θὰ μᾶς φιλοδωρήσουν μὲ μερικές σφαῖρες ἀκόμα.

Τὸ αὐτοκίνητο μὲ τὸν δήμαρχο προηγεῖται ὡς συνέβη καὶ κατὰ τὴν μετὰ βᾶσι στὸ δημαρχεῖο. Ὁ δήμαρχος ὅμως ταραγμένος ἀκόμη ἀπὸ τὶς παρατηρήσεις τοῦ ἀρχιδουκὸς στὸ δημαρχεῖο καὶ ἀπὸ τὴν μομφὴ ποὺ διетύπωσε κατὰ τῶν συνημοτῶν του ὁ διάδοχος τοῦ θρόνου, λησμονεῖ τὴν ἀποφασισθεῖσα ἀλλαγὴ τοῦ δρομολογίου. Ἀντὶ νὰ στρέψῃ ἀφήνει τὸ ἀμάξι του νὰ προχωρήσῃ πρὸς τὴν γέφυρα, δηλαδὴ πρὸς τὸ κέντρον τῆς πόλεως.

Ὁ σωφὲρ Φράντς Οὔρμπαν, ποὺ ὀδηγεῖ τὸ αὐτοκίνητο μὲ τὸ διαδοχικὸ ζεῦγος ἀκολουθεῖ τὸ αὐτοκίνητο τοῦ δημάρχου.

—Σταθῆτε, φωνάζει τότε ὁ Ποτιόρεκ, δὲν εἶναι αὐτὸς ὁ δρόμος ποὺ πρέπει νὰ ἀκολουθήσωμε. Δὲν θὰ περάσωμε ἀπὸ τὴν γέφυρα.

Ὁ σωφὲρ τοῦ ἀρχιδουκὸς σταματᾷ καὶ προσπαθεῖ ἀφοῦ κάμνει πίσω νὰ στρέψῃ τὸ αὐτοκίνητο πρὸς τὴν διεύθυνσι ποὺ τοῦ δείχνει ὁ στρατηγὸς Ποτιόρεκ.

Μετά τὴν πρώτη ἀπόπειρα τὸ διαδοχικὸν ζεῦγος τῆς Αὐστρίας φεύγει ἀπὸ τὸ Δημαρχεῖον τοῦ Σεράγιεβου γιὰ νὰ ἐπισκεφθῇ τὸ στρατιωτικὸ νοσοκομεῖο.

Ἡ κίνησις αὐτὴ γίνεται ἀκριβῶς μπροστὰ στὴ μύτη τοῦ Πρίντσιπ, ποὺ θὰ περίμενε ἐκεῖ πὺ ἐπερίμενε ματαίως ἂν τὸ αὐτοκίνητο τοῦ δημάρχου τοῦ Σεράγιεβου ἀκολουθοῦσε τὸ δρομολόγιο ποὺ εἶχε καθορισθῇ πρὶν ἀπὸ τὴν ἀναχώρησι τοῦ ἀρχιδουκὸς ἀπὸ τὸ δημαρχεῖο τοῦ Σεράγιεβου.

Ἄργα—ἀργὰ ὁ Πρίντσιπ βγάζει ἀπὸ τὴν τσέπη του τὸ βαρὺ περιστροφὸ Μπράουνινγκ. Ἡ ἀσφάλεια εἶναι κατεβασμένη. Τὸ ὄπλο εἶναι ἕτοιμο πρὸς δρᾶσι.

Ὁ Πρίντσιπ σηκώνει τὸ πιστόλι μὲ προτεταμένο τὸν βραχίονα στὸ ὕψος τῶν ματιῶν, ὅπως εἶχε διδαχθῇ στὸ πεδίου σκοποβολῆς στὸ στρατιωτικὸ σκοπευτήριον τοῦ Τοπτσιδέρ τοῦ Βελιγραδίου. Τὸ χέρι του δὲν τρέ-

Ἡ Γαλλικὴ βουλή κατὰ τὴν ἱστορικὴ συνεδρίαση τῆς 4ης Αὐγούστου 1914 ὅτε κηρύσσεται ὁ πόλεμος κατὰ τῆς Γερμανίας.

κληρὴ ἐποχὴ. Προκαλεῖ τὸν σεισμὸ ἀπὸ τὸν ὁποῖον ὑποφέρει ἀκόμη ὁ κόσμος κάτω ἀπὸ τὸ κλονιζόμενον ἔδαφος τῆς γῆς, ποὺ δὲν κατῴρθωσε ἀκόμα νὰ ἀνακτῇ τὴν ἰσορροπίαν του.

Ἡ τελευταῖα πράξις τοῦ δράματος.

Οἱ πυροβολισμοὶ τοῦ Σέρβου γυμνασιόπαιδοξ Γαβρήλο Πρίντσιπ, ἔρ-

μαι καθόλου. Σκοπεύει μὲ ὀλὴν τὴν ἡσυχίαν του χωρὶς νὰ χάσῃ οὔτε μιὰ στιγμή τὴν ψυχραιμίαν του.

Δυὸ φορές λυγίζει ὁ δείκτης τοῦ δεξιοῦ χειριοῦ τοῦ Πρίντσιπ. Δυὸ φορές ἀκούεται ἓνας ξηρὸς κρότος μέσα στὴν μεσημβρινὴ ζέστη αὐτῆς τῆς μοιραίας ἡμέρας.

Ἡ ὥρα εἶναι 11 καὶ 37'.

Καὶ αὐτὴν ἀκριβῶς τὴν ὥραν τῆς 28ης Ἰουνίου τοῦ ἔτους 1914 ἓνας ἀνῆλικος Σέρβος πατριώτης ὁ Γραβρήλο Πρίντσιπ δίδει τὸ θανατηφόρον κτύπημα σὲ μιὰ ὁλό-

ριξαν τὸν κόσμον σὲ ἓνα σκοτεινὸ βάραθρον. Κανεῖς ὅμως ἐκείνη τὴν στιγμή δὲν ἤμπορεῖ νὰ φαντασθῇ τὸ πρᾶγμα αὐτό.

Σὲ μιὰ γέφυρα τῆς πόλεως τοῦ Σεραγιέβου, ὀλίγο ὕστερα ἀπὸ τὶς ἑνδεκα καὶ μισή πρὸ μεσημβρίας διαδραματίζεται ἡ τελευταία πρᾶξις μιᾶς δυσῆς ἐποχῆς.

Ἄν καὶ ὁ Πρίντσιπ ἐπυροβόλησε γρήγορα-γρήγορα, δυὸ φορές κατὰ συνέχεια, νομίζει κανεῖς ὅτι ὑπάρχει μιὰ αἰωνιότης μεταξὺ τῶν δύο πυροβολισμῶν, ἂν μελετήσῃ τὶς ἐκθέσεις τῶν αὐτοπτῶν μαρτύρων καὶ τὶς ἀργότερες καταθέσεις τῶν πρὸ τοῦ δικαστηρίου.

Ὁ στρατιωτικὸς διοικητὴς τῆς Βοσνίας στρατηγὸς Ποτιόρεκ, ποὺ κάθεται στὸ αὐτοκίνητο τοῦ διαδοχικοῦ ζεύγους, ἀκούει τὸν πρῶτον πυροβολισμό καὶ ἐκφράζει ὅ,τι συνέβη, ὕστερα μὲ τὶς ἐξῆς λέξεις:

—Τότε μιὰ λεπτὴ ἀκτῖνα αἵματος ἔπεσε στὸ δεξιὸ μου μάγουλο ἀπὸ τὸ στόμα τῆς αὐτοῦ αὐτοκρατορικῆς ὑψηλότητος.

Ὁ Ποτιόρεκ βγάζει τὸ μανδῆλι τοῦ ἀπὸ τὴν τσέπη καὶ ὅ,τι σκέπτεται νὰ κάμῃ ἐκείνη τὴν στιγμή, εἶναι νὰ καθαρίσῃ μὲ αὐτὸ τὸ πρόσωπο τοῦ πληγωμένου ἀρχιδουκός.

Ἐκείνη ὅμως τὴν στιγμή πέφτει καὶ ὁ δεύτερος πυροβολισμὸς ποὺ εὐρίσκει τὴν γυναῖκα τοῦ Φραγκίσκου Φερδινάνδου. Ὁ στρατηγὸς Ποτιόρεκ βλέπει ἀκόμη πῶς ἡ δούκισσα ὕστερα ἀπὸ τὸ πρῶτον πυροβολισμό στρέφεται τρομαγμένη στὸν ἄντρα τῆς καὶ τὴν ἀκούει νὰ φωνάζῃ:

—Γιὰ τὸνομα τοῦ Θεοῦ! Τὶ σοῦ συνέβη;

Τὴν ἴδια ὅμως στιγμή σωριάζεται ἡ ἴδια ἀπὸ τὴ θέσι τῆς. Μὲ τὸ πρόσωπο μπροστὰ πέφτει στὰ γόνατα τοῦ ἀρχιδουκός.

—Δὲν φαντάσθηκα ὅτι ἦταν κτυπημένη, λέγει ὁ Ποτιόρεκ. Ἐνόμισα ὅτι εἶχε λιποθυμήσῃ ἀπὸ τὸν φόβο.

Στὴν πραγματικότητα ἡ δευτέρα σφαῖρα διέτρησε τὸ μεταλλικὸ ἄμαξωμα τοῦ αὐτοκινήτου καὶ τὸ κάθισμα ποὺ ἦταν γεμάτο μὲ τρίχες ἀλόγου εὗρηκε τὴν δούκισσα στὸ ὑπογάστριο.

Ὁ Φραγκίσκος Φερδινάνδος ἂν καὶ βαρεῖα τραυματισμένος ἀντιλαμβάνεται ταχύτερα ἀπὸ τὸν στρατιωτικὸν διοικητὴν ὅτι δὲν ἐπρόκειτο γιὰ ἀπλὴ λιποθυμία. Γέρνει πρὸς τὰ ἔμπρὸς καὶ ἐνῶ τὸ αἷμα τρέχει ἀκόμη ἀπὸ τὰ χεῖλη τοῦ, τὸν ἀκούει ὁ Ποτιόρεκ νὰ λέγῃ:

—Σοφία μου. Σοφία μου, μὴ πεθαίνεις! Ζῆσε γιὰ τὰ παιδιὰ μας!

Ἡ δούκισσα δὲν δίδει πιά καμμιά ἀπάντησι.

Τώρα, ὅπως λέγει ὁ ἴδιος ὁ Ποτιόρεκ, πιάνει τὸν ἀρχιδουκὰ ἀπὸ τὸν γαλβανιστὴν τοῦ στολῆς τοῦ, γιὰ νὰ ἐμποδίσῃ τὸ κεφάλι τοῦ νὰ γύρῃ πρὸς τὰ κάτω. Ὁ τρόμος ὅμως καὶ ὁ θάνατος δὲν εἶναι ἱκανοὶ νὰ παραβιάσουν τὸ πρωτόκολλον. Καὶ ἔτσι ἀπὸ τὰ χεῖλη τοῦ στρατηγοῦ βγαίνει ἡ φρᾶσις.

—Ὑποφέρει πολὺ ἢ Ὑμετέρα αὐτοκρατορικὴ Ὑψηλότης;

—Δὲν εἶναι τίποτε ἀπαντᾷ ὁ ἀρχιδουξ μὲ σιγανὴ ἀλλὰ ἡχηρὰ ἀκουομένη φωνή.

Ἡ αἱμορραγία ὅμως δὲν σταματᾷ. Ὁ στρατηγὸς Ποτιόρεκ καὶ ὁ σωφὲρ Οὐρμπάν ἀκούουν νὰ ἐπαναλαμβάνῃ ὁ ἀρχιδουξ ἀρκετὲς φορές τὶς λέξεις:

—Δὲν εἶναι τίποτα... δὲν εἶναι τίποτα...

Γεμάτος σεβασμό αφηγείται ύστερα ο στρατιωτικός διοικητής:

—Τώρα συνεσπάσθη ὀλίγο, τὸ πρόσωπο τῆς αὐτοῦ αὐτοκρατορικῆς Ὑψηλότητος καὶ ἄρχισε νὰ ἀναπνέῃ μὲ δυσκολία λόγω τῆς αἱμορραγίας.

Ὁ δήμαρχος τοῦ Σεραγιέβου ἄκουσε ἐπίσης τοὺς πυροβολισμοὺς ἀπὸ τὸ αὐτοκίνητό του ποὺ προηγεῖτο. Διατάσσει τὸν σωφὲρ νὰ σταματήσει. Τρέχει πρὸς τὰ ὀπίσω, βλέπει τὰ διατρέξαντα καὶ λέγει ἀργότερα περιγράφων τὰ αἰσθήματά του:

—Μὲ κατέλαβε ἓνας ἀπερίγραφτος πόνος!

Ὅλα αὐτὰ συμβαίνουν πρὶν νὰ διαλυθῇ ἀκόμη ὁ καπνὸς ποὺ ἐβγήκε ἀπὸ τὴν κάννη τοῦ περιστρόφου τοῦ Πρίντσιπ. Μερικοὶ ποὺ ἐστέκοντο ὀλόγυρά του ὥρμησαν κατὰ τοῦ δολοφόνου. Ὁ καχεκτικὸς ὅμως νέος ἀναπτύσσει ἔξαφνα ἀπίστευτες δυνάμεις. Κτυπᾷ ὀλόγυρά του. Μὲ τὴν λαβὴ τοῦ περιστρόφου του κτυπᾷ στὸ κεφάλι ἓνα ἀστυνομικὸ καὶ ἀνθίσταται σὲ μιὰ χάλαζα κτυπημάτων μὲ τὰ χέρια καὶ μὲ μπαστούνια.

Μόνο ἓνα κτύπημα ἐπάνω στὸ κεφάλι μὲ τὴν θήκη τοῦ κυρτοῦ σπαθιοῦ ἐνὸς χωροφύλακος τὸν καθιστᾷ ἀνίκανο νὰ συνεχίσῃ τὸν ἀγῶνα του.

Παρ' ὅλον τοῦτο διατηρεῖ ἀκόμη σὲ τέτοιο σημεῖο τὶς αἰσθήσεις του ὥστε λέγει ἀμέσως στοὺς ἀστυνομικοὺς.

—Δὲν μπορεῖτε νὰ μὲ καταδικάσετε εἰς θάνατον. Δὲν εἶμαι ἀκόμη οὔτε εἴκοσι ἐτῶν!

Ἀνάμεσα ἀπὸ ἓνα μαινόμενο πλῆθος, ποὺ ἤθελε νὰ τὸν λυντσάρῃ ὁ Πρίντσιπ σύρεται στὸν ἀστυνομικὸ σταθμό. Ἐκεῖ βγάζει ἀπὸ τὴν τσέπη του ἓνα μικρὸ χωνάκι ἀπὸ χαρτὶ καὶ καταπίνει τὸ περιεχόμενό του. Εἶναι

Στρατιῶται τῆς φρουρᾶς τοῦ Κάιζερ μὲ ἐπίσημο στολή.

τὸ κυανιοῦχο κάλιο τῆς "Μαύρης Χειρός". Ἀμέσως ὅμως ξερνᾷ τὸ δηλητήριο. Ἡ αὐτοκτονία ἀποτυγχάνει.

Ἐν τῷ μεταξὺ τὸ αὐτοκίνητο μὲ τὸ ἀτυχὲς διαδοχικὸ ζεῦγος κατευθύνεται μὲ ἀστραπιαία ταχύτητα ἀπὸ τὴν γέφυρα στὸ διοικητήριο τοῦ Σεραγιέβου τὰ καλούμενο "κονάκι".

Ὁ σωφὲρ Φοάντς Οὐρμπάν διέτρεξε τὴν ἀπόστασι σὲ δυὸ μόνο λεπτά. Πολὺ ταχύτερα ὅμως εἶχε διαδοθῇ ἡ εἶδησις τοῦ δυστυχήματος. Γιατὶ μόλις σταμάτησε τὸ αὐτοκίνητο στὸ διοικητήριο εὐρίσκονταν ἤδη ἐκεῖ ὁ ἀρχίατρος δόκτωρ Βόλφγκαγκ καὶ ὁ ἰατρός τοῦ συντάγματος δόκτωρ Πάγιερ γιὰ νὰ περιποιηθοῦν τοὺς τραυματίας.

Ο Αυτοκράτωρ Γουλιέλμος ο Β΄, και ο Έπιτελάρχης Φόν Μόλτκε παρακολουθούν τα μεγάλα στρατιωτικά Γυμνάσια.

Ὁ Αὐτοκράτωρ Γουλιέλμος σὲ μιὰ φάση τῶν Γερμανικῶν Γυμνασίων-Δεξιὰ
ἡ Αὐτοκρατορική σημαία

Ὁ θάνατος τοῦ Ἀρχιδουκός.

Στὴν δούκισσα Σοφία οἱ ἰατροὶ δὲν εἶχαν νὰ κάμουν τίποτε ἄλλο παρὰ νὰ διαπιστώσουν τὸν θάνατο. Ἀπέθανε ἀπὸ ἐσωτερικὴ αἰμορραγία. Ἡ σφαῖρα διέτρησε μιὰ φλέβα.

Ὁ ἀρχιδούξ Φραγκῖσκος Φερδινάνδος δείχνει ἀκόμη ἀσθενῆ σημεῖα ζωῆς. Ἐνα ἀδύνατο σφυγμό, ἀνεπαίσθητη ἀναπνοή, ἀσθενέστατες σφύξεις τῆς καρδιᾶς. Ἡ σφαῖρα ἔχει τρυπήσῃ τὴν ἀρτηρίαν τοῦ λαιμοῦ καὶ τοῦ ἀναπνευστικοῦ σωληνός καὶ ἡ ροὴ τοῦ αἵματος δὲν ἐννοεῖ νὰ σταματήσει.

Ἐνα παλαιὸ τουρκικὸ ρολόγι κρεμασμένο σὲ ἓνα κοίλωμα τοῦ τοίχου δείχνει 12 καὶ 12 λεπτὰ ὅταν σβύνη στὸν διάδοχο τοῦ αὐστρουγγαρικοῦ θρόνου καὶ ὁ τελευταῖος σπινθηρᾷ τῆς ζωῆς.

— Ἄν ἡ σφαῖρα, λέγει ὁ ἐνεργήσας ἀργότερα τὴν νεκροψία δόκτωρ Καούνιτς ἐξέκλινε κατὰ μία μόνο τρίχα δεξιὰ, ἢ ἀριστερὰ τὸ τραῦμα δὲν θὰ ἦταν θανατηφόρο. Τὸ θανατηφόρο τραῦμα πρέπει νὰ ἀποδοθῇ σὲ μιὰ τρομερὴ σύμπτωσι.

Ἐνας μοναχὸς τοῦ τάγματος τῶν Φραγκισκανῶν δίδει στὸν ἀρχιδούκα ἐκ τῶν ὑστέρων τὴν τελευταία μετὰληψι. Ὁ ἀρχιεπίσκοπος Στάτλερ ἀπαγγέλλει τὶς νεκρώσιμες εὐχές. Ὁ κουρεὺς τοῦ Φραγκίσκου Φερδινάνδου ἀναλαμβάνει μὲ δάκρυα στὰ μάτια τὸν συνηθισμένο "ἐξωραϊσμό" τῶν νεκρῶν καὶ λέγει ἀργότερα:

— Κατὰ τὴν διάρκειαν αὐτῆς τῆς τρομερᾶς ἐργασίας δὲν μποροῦσα νὰ πιστεύσω ὅτι εἶχα νὰ κάμω μὲ ἓνα νεκρό. Ὁ ἀρχιδούξ εἶχε στὸ πρόσωπο τὴν ἐκφρασὶ σκυθρωπῆς σοβαρότητος, ποὺ τὴν ἐγνώρισα τόσο συχνὰ ὅταν ζοῦσε καὶ ὅταν ἐπρόκειτο νὰ ἐκσπάσῃ σὲ μιὰ κρίσι θυμοῦ. Τὸ μέτωπό του ἐσκέπαζαν βαθειὰς ρυτίδες. Τὸ πρόσωπο εἶχε τὴν ἐκφρασὶ μεγάλης γαλήνης ὕστερα ἀπὸ μιὰ προηγηθεῖσα ἀπογοήτευσιν.

Ἡ εὐθύνη τοῦ στρατηγοῦ Ποτιόρεκ.

Ἐπειδὴ ἡ θαλαμηπόλος τῆς δουκίσσης τρέμει ἀπὸ τὴν συγκίνησιν καταλαμβάνεται ἀπὸ κρίσιν δακρύων, καὶ δὲν δέχεται μὲ κανένα τρόπον νὰ κτενίσῃ τὰ μαλλιά τῆς δολοφονηθείσης κυρίας της, ἀναλαμβάνει τὸ καθήκον αὐτὸ ὁ κουρεὺς τοῦ ἀρχιδουκός.

— Τὸ πρόσωπο τῆς δουκίσσης, λέγει ἀργότερα ὁ τελευταῖος αὐτὸς φωτίζεται μὲ ἓνα μειδίαμα. Τὸ θάρρος τὸ ὁποῖον ἡ δολοφονηθεῖσα ἔδειξε τὶς τελευταῖες στιγμὲς τῆς ζωῆς της ἔμεινε ἀποτυπωμένο στὴν ἐκφρασὶ τοῦ προσώπου της.

Ὁ στρατηγὸς Ποτιόρεκ διατάσσει νὰ ληφθοῦν ἀποτυπώματα τοῦ προσώπου τῶν νεκρῶν καὶ νὰ ταριχευθοῦν τὰ πτώματά των. Ὑστερα μὲ κλονιζόμενα βήματα, φορῶν ἀκόμη τὴν αἵματωμένη στολὴν τοῦ ἀποσύρεται στὸ γραφεῖο στὸ μέγαρο τοῦ διοικητηρίου καὶ κλείνεται ἐκεῖ ἀπὸ μέσα.

Ἐξω περιμένουν οἱ ὑφιστάμενοί του νὰ θέσῃ τέρμα στὴν ζωὴν τοῦ μὲ ἓνα πυροβολισμό, γιατί εἶχε καταστῇ γνωστὸν ἐν τῷ μεταξὺ ὅτι ὁ Ποτιόρεκ ἔφερε μέγα μέρος τῆς εὐθύνης τῆς δολοφονίας τοῦ διαδοχικοῦ ζεύγους.

Εἶχε καταστῇ πράγματι γνωστὸ ὅτι πρὶν ἀπὸ τὴν ἀναχώρησιν τοῦ γιὰ

τὰ γυμνάσια ὁ Φραγκῖσκος Φερδινάνδος ρώτησε τηλεγραφικῶς τὸν Ποτιόρεκ ἂν μπορούσε νὰ ἐγγυηθῇ ἀπολύτως γιὰ τὴν ἀσφάλεια αὐτοῦ καὶ τῆς συζύγου του. Ὁ στρατιωτικὸς διοικητὴς τῆς Βοσνίας ἀπάντησε καταφατικά, δὲν ἔλαβε ὅμως οὔτε καὶ τὰ στοιχειώδη ἀκόμη προληπτικὰ μέτρα.

Δὲν ἀκούεται ὅμως ὁ πυροβολισμὸς ἀπὸ τὸ γραφεῖο τοῦ στρατηγοῦ. Ὁ Ποτιόρεκ ἤρκεται, ὅπως ἀνέφεραν ἀργότερα οἱ κρυφακούοντες ἔξω ἀπὸ τὴν θύρα νὰ κτυπᾷ μὲ τὸ σπαθὶ τοῦ ἐπάνω στὰ ἐπιπλα καὶ νὰ ἐξεμῇ τρομερὲς ὕβρεις καὶ ὑποσχέσεις ἐκδικήσεως κατὰ τῶν Σέρβων.

Πῶς μεταδίδεται ἡ εἶδησις.

Οἱ ἀνταποκριταὶ τῶν ἐφημερίδων, ποὺ εἶχαν συνοδεύσει τὸ διαδοχικὸν ζεῦγος συναντοῦν στὸ τηλεγραφεῖο τοῦ Σεράγιεβου ἀπαγόρευσι μεταβιβάσεως εἰδήσεων. Αὐτὴν τὴν εἶχε διατάξει, ἀμέσως μετὰ τὴν πρώτη, τὴν ἀποτυχοῦσα, ἀπόπειρα, ὁ ἀρχιδούξ Φραγκῖσκος Φερδινάνδος, καὶ αὕτὴ ἐμποδίζει τώρα νὰ καταστῇ γνωστὸς ὁ θάνατός του στὸν κόσμον.

Μόνο λίγα λεπτὰ ὕστερα ἀπὸ τὶς τρεῖς τὸ ἀπόγευμα καὶ ὕστερα ἀπὸ ἐπανειλημμένες ἔντονες παραστάσεις του, κατορθώνει ὁ Γερμανὸς πρόξενος τοῦ Σεράγιεβου νὰ στείλῃ ἓνα κρυπτογραφικὸν τηλεγράφημα στὴν γερμανικὴ πρεσβεία τῆς Βιέννης. Ἀπὸ ἐκεῖ ἓνα ἐπίσης κρυπτογραφικὸν τηλεγράφημα ἀποστέλλεται στὸ Βερολῖνο καὶ λίγο ἀργότερα τὸ γερμανικὸν τηλεγραφικὸν πρακτορεῖο εἰδήσεων Βόλφ μεταδίδει:

"Ὁ ἀρχιδούξ Φραγκῖσκος Φερδινάνδος καὶ ἡ σύζυγός του, δούκισσα τοῦ Χόχεμπεργκ ἐδολοφονήθησαν σήμερον εἰς τὸ Σεράγιεβον ἀπὸ ἓνα Σέρβον".

Μὲ αὐτὲς τὶς λίγες καὶ ξηρὲς λέξεις πληροφορεῖται ὁ κόσμος τὸν πρόλογο τῆς ἐρχομένης καταστροφῆς.

Φυσικὰ ἡ εἶδησις δὲν γίνεται πιστευτή. Θὰ πρόκειται λέγουν πολλοὶ περὶ παρεξηγήσεως ἢ περὶ ἀποκυήματος τῆς νοσηρᾶς φαντασίας ἑνὸς δημοσιογράφου.

Μόνον στὶς 4 μ.μ. ὅταν αἶρεται ἡ ἀπαγόρευσις τῆς μεταδόσεως εἰδήσεων ἀπὸ τὸ Σεράγιεβο ἐπιβεβαιοῦται τὸ τρομερὸ γεγονός.

Πολλὰ τηλεγραφήματα ἀποστέλλονται ἐκεῖνο τὸ μεταμεσήμερον ἀπὸ τὸ Σεράγιεβο σὲ ὅλον τὸν κόσμον. Οἱ μὴ συλληφθέντες συνένοχοι τῶν δολοφονῶν ἀποστέλλουν παραδείγματος χάριν στοὺς πατέρωνάς των στὸ Βελιγράδι τὸ ἐξῆς συνθηματικὸν τηλεγράφημα.

"Ἀμφότεροι οἱ ἵπποι ἐπώληθησαν εἰς καλὰς τιμὰς".

—ὦ Θεέ μου, τί ἐκάμαμε; ἀναφωνεῖ μόλις πληροφορεῖται τὴν εἶδησι ὁ ἀρχηγὸς τῆς "Μαύρης Χειρὸς" συνταγματάρχης Δημητρίεβιτς.

Ἄν καὶ ἀργότερα ὁ ἴδιος ὑπερηφανεύεται ὅτι ὀργάνωσε τὴν δολοφονία, ἐκείνη τὴν στιγμή φαίνεται ὅτι ἀντελήφθη ὅλη τὴν ἔκτασι τῆς πράξεως, ὅτι δηλαδὴ δὲν ἐπρόκειτο πιά μόνο γιὰ τὴν Σερβία.

Ὁ Σέρβος ὑπουργὸς τῆς Παιδείας Λιούμπα Γιοβάνοβιτς, ποὺ ἦτο μεμνημένος στὰ σχέδια τῆς δολοφονίας καταλαμβάνεται ἀπὸ ἀνησυχία. Στὴν ἐπακολουθήσασα συνεδρίασι τοῦ ὑπουργικοῦ συμβουλίου λέγει:

"Κάθε εὐρωπαϊκὴ αὐλὴ θὰ θεωρήσῃ ἐαυτὴν πληγεῖσαν ἀπὸ τὰς σφαῖρας τοῦ Πρίντσιπ".

Ἀκόμη καὶ ὁ Τσάρος, δὲν θὰ μπορούσε νὰ σταθῇ παρὰ τὸ πλευρὸν τῆς Σερβίας καὶ ἔτσι ἡ μικρὴ αὕτη χώρα θὰ ἔμενε ἀπομονωμένη στὴν στιγμή τοῦ κινδύνου καὶ ἐκτεθειμένη στὴν διπλωματικὴ πίεσι καὶ τελικὰ στὴν στρατιωτικὴ ἐπέμβασι τῆς θιγείσης βαθύτατα αὐστρουγγρικῆς μοναρχίας.

Φραγκίσκο Φερδινάνδο δὲν αἰσθάνθηκε ποτὲ εἰλικρινῇ συμπάθεια. Τὴν γυναῖκα του, ποὺ δὲν κατήγετο ἀπὸ βασιλικὴ οἰκογένεια, τὴν ἐμισοῦσε πραγματικά. Ἔτσι ἡ πρώτη του ἀντίδρασις ἦτο μὴ ἀντακούφισις, ἡ πρώτη του σκέψις ἦτο ὅτι μὲ τὸν θάνατο τοῦ διαδόχου καὶ τῆς μῆς ὑπὸ ἀπόψεως καταγωγῆς ἰσοτίμου μὲ αὐτὸν συζύγου του ἐξουδετεροῦντο μονομιᾶς δὲλαι αἱ δυσχέρειαι ποὺ ἦταν δυνατόν νὰ προκύψουν ὅσον ἀφορᾷ τὴν διαδοχὴ τοῦ θρόνου.

Παρουσία τοῦ κόμητος Πάαρ ὁ αὐτοκράτωρ σκεπάζει τὸ πρόσωπο μὲ τὰ χέρια του. Ὑστερα ἀπὸ μερικές στιγμὲς ὑποβλητικῆς σιγῆς σηκώνεται καὶ λέγει μὲ σταθερὰ φωνή:

— Ἔτσι λοιπὸν ἡ Θεία Πρόνοια ἐτακτοποίησε τὰ πάντα κατὰ τὸν πρέποντα τρόπο .

Τὶ στενὴ καὶ μυωπικὴ ἀντίληψις!

Ἡ μαρτυρία τοῦ κόμητος Πάαρ δὲν πρέπει νὰ θεωρηθῇ ὡς μεροληπτοῦσα κατὰ τοῦ αὐτοκράτορος. Καὶ κάποιος ἄλλος μαρτυρεῖ ἀκόμη περὶ τῆς καταστάσεως τῶν αἰσθημάτων του: Ὁ πρῶτος ὑπασπιστὴς τοῦ δολοφονηθέντος κόμητος Μπάρδολφ.

Ὁ Μπάρδολφ συνώδευσε τὰ φέρετρα τῶν δολοφονηθέντων ἀπὸ τὸ Σερράγιεβο στὴν Βιέννη — ἓνα ἐπιχρυσωμένο φέρετρο γιὰ τὸν ἀρχιδούκα καὶ ἓνα ἐπαργυρωμένο γιὰ τὴν μοργανατικὴν τοῦ σύζυγο. Κατὰ τὴν ἀφίξι τοῦ συρμοῦ στὸν Νότιο Σιδηροδρομικὸ Σταθμὸ τῆς Βιέννης ἓνα ἀναρίθμητο, πλῆθος, κλαῖον μὲ λυγμοὺς καὶ κρατῶντας μανδήλια στὰ χέρια του, διεπίστωσε ὅτι καὶ ἀπὸ τὶς παρειές τοῦ Μπάρδολφ ἔτρεχαν ἐπίσης δάκρυα ὅταν τὸν εἶδαν νὰ ἀνεβαίνει τὶς σκάλες τοῦ σταθμοῦ.

Σὲ λίγο ὁ βαθεῖα συγκινημένος συνταγματάρχης ἀναφέρει στὸν αὐτοκράτορα. Αὐτὸς ἀκούει ἀπαθέστατος μιὰ ζωντανὴ περιγραφὴ τῆς δολοφονίας καὶ ἐρωτᾷ μόνο:

— Πῶς ἀπέθανε ὁ ἀρχιδούξ;

— Σὰν ἓνας στρατιώτης Μεγαλειότατε, ἀπαντᾷ ὁ Μπάρδολφ. Ὁ Φραγκίσκος Ἰωσήφ δὲν εὗρισκε τίποτε ἄλλο νὰ εἰπῇ παρὰ τὸ ἐξῆς:

— Ἀπὸ τὴν Αὐτοῦ Αὐτοκρατορικὴ Ὑψηλότητα δὲν ἐπερίμενα διάφορο στάσι. Πῶς ἦσαν τὰ γυμνάσια;

Στὶς ἐπίσημες ὁμως ἀνακοινώσεις τῆς Αὐλῆς, ποὺ προορίζονταν γιὰ τὸν λαὸ καὶ ποὺ φυσικὰ ἐδημοσιεύθησαν ἐντὸς πλαισίου στὶς πρῶτες σελίδες τῶν ἐφημερίδων τῆς Αὐστριακῆς πρωτευούσης ἀναγράφονται τὰ ἐξῆς:

Ἡ Αὐτοῦ Αὐτοκρατορικὴ καὶ Βασιλικὴ Μεγαλειότης βαθύτατα συγκεκινημένη ἀπὸ τὴν μεγάλην τραγωδίαν, ἀπεσύρθη ἀμέσως εἰς τὰ ἰδιαίτερα αὐτῆς διαμερίσματα καί... προεγενμάτισε ἐκεῖ μόνῃ Τῆς!

Κηδεὶα τρίτης τάξεως.

Εἶναι ἀδύνατο νὰ μὴ διαπιστώσῃ κανεὶς ὅτι παρὰ τὰ φαινόμενα λείπει ἀπὸ τὴν αὐτὴν κάθε ἔχνος εἰλικρινοῦς λύπης. Ἐπὶ τέλους ὅλοι ἐγλύτωσαν ἀπὸ ὅλες τὶς φροντίδες των: Ἀπὸ τὶς ἐπικίνδυνες μεταρρυθμίσεις τοῦ Φραγκίσκου Φερδινάνδου, ἀπὸ τὰ ὀχληρὰ μελλοντικὰ του σχέδια καὶ ἀπὸ τὴν δούκισσα μὲ τὴν μὴ βασιλικὴ καταγωγή.

Ὁ Μέγας Αὐλάρχης τοῦ Αὐτοκράτορος πρίγκηψ Ἀλφρέδος τοῦ Μοντε-

νουόβο, καλύπτεται σὲ τέτοιο σημεῖο ἀπὸ τὸν Κύριό του ὥστε τολμᾷ νὰ ἀπαγορεύσῃ τὴν μεταφορὰ τῶν νεκρῶν στὰ ἀνάκτορα τοῦ Μπελβεδέρε Ἀντι τοῦτου διατάσσει νὰ τοποθετηθοῦν τὰ δύο φέρετρα στὴν αἶθουσα ἀναμονῆς τοῦ Σιδηροδρομικοῦ Σταθμοῦ τῆς Βιέννης. Ἐκτὸς αὐτοῦ διατάσσει ἀκόμη τὸ φέρετρον τῆς δουκίσσης νὰ τοποθετηθῇ ἐπάνω σὲ βάθρο χαμηλότερο κατὰ μερικὰ ἑκατοστόμετρα ἀπὸ τὸ βάθρο ὅπου ἐτοποθετήθη τὸ φέρετρο τοῦ ἀρχιδουκός.

Ὅλη ἡ Βιέννη ὁμιλεῖ ἤδη περὶ "μιᾶς κηδείας τρίτης τάξεως" καὶ περὶ διαμερίσματος τρίτης τάξεως διὰ μὴ καπνιστάς.

Γιὰ νὰ καθησυχάσῃ τὴν δημοσίαν γνώμη, τῆς ὁποίας αἱ διαμαρτυρίαι ἤρχισαν νὰ γίνωνται ἀρκετὰ ζωηραὶ ὁ πρίγκηψ τοῦ Μοντενουόβο διατάσσει τὸ κλείσιμο τῶν θυρῶν καὶ χιλιάδες ἄτομα ποὺ περίμεναν νὰ παρελάσουν πρὸ τῶν φερέτρων ἀναγκάζονται νὰ ἐπιστρέψουν ἄπρακτα στὰ σπίτια των.

Κατὰ τὴν ἐπίσημο νεκρώσιμη ἀκολουθία στὴν ὁποία παρευρίσκονταν καὶ ὁ ἐπιστρέψας γιὰ τὸν σκοπὸ ἀπὸ τὰ λουτρά τοῦ Ἰσλ αὐτοκράτωρ, δὲν λαμβάνουν μέρος κατόπιν "ρητῶς ἐκφρασθείσης ἐπιθυμίας του" ξέναι βασιλικαὶ ἢ πριγκηπικαὶ προσωπικότητες ἢ στρατιωτικαὶ ἀντιπροσωπεῖαι. Ὁ Παῦλος Νίκιτς ὅμως, ὁ ἰδιαίτερος γραμματεὺς τοῦ δολοφονηθέντος ἀρχιδουκός, ὁ ὁποῖος εἶναι παρών, ἀναφέρει ὡς αὐτόπτης μάρτυς:

—Θὰ μοῦ μείνῃ ἀλησμόνητη ἡ ἐντύπωσις ποὺ προεκάλεσε ὁ γέρων αὐτοκράτωρ σὲ κάθε προσεκτικὸ παρατηρητὴ. Δὲν μποροῦσε κανεὶς νὰ διαβάσῃ στὰ χαρακτηριστικὰ τοῦ προσώπου του τὸ ἐλάχιστον ἵχνος συγκινήσεως ἢ πένθους. Μὲ πλήρη ἀδιαφορία καὶ μὲ τὴν ἴδια ἀκριβῶς ἀπαθῇ ἔκφρασι τοῦ προσώπου μὲ τὴν ὁποία ἐσυνήθιζε νὰ ἐμφανίζεται πρὸ τῶν ὑπηκόων του, ἐκοίταζε τὸ πένθιμο ἐκκλησίασμα.

"Ἀκουσίως του εἶχε ὁ καθένας τὴν ἐντύπωσι, σὰν νὰ ἡσθάνετο ὁ αὐτοκράτωρ ἓνα αἶσθημα ἀνακουφίσεως, καὶ τὸ αἶσθημα αὐτὸ συνεμερίζοντο καὶ ὅλα τὰ ἀνδρείκελλα τῆς αὐτοκρατορικῆς αὐλῆς, ποὺ ἐφαίνοντο σὰν λυτρωμένα ἀπὸ ἓνα τρομερὸ ἐφιάλτη μὲ τὸν θάνατο τοῦ μοναδικοῦ δυναμικοῦ μέλους τῆς αὐτοκρατορικῆς οἰκογενείας.

"Ὅταν ὕστερα ὁ Μέγας Τελετάρχης ἀνέφερε σ' αὐτὸν τὸ πέρας τῆς νεκρωσίμου τελετῆς, ὁ Φραγκῖσκος Ἰωσήφ ἐστράφη κατὰ τὸν συνηθισμένον του βιαστικὸν τρόπο καὶ ἐγκατέλειπε τὴν ἐκκλησίαν χωρὶς νὰ ρίξῃ οὔτε ἓνα τελευταῖο βλέμμα στὰ δύο φέρετρα.

Θλιβερὰ ἐπεισόδια.

Ὁ Μέγας Αὐλάρχης ὅμως τοῦ αὐτοκράτορος δὲν σταματᾷ ἕως ἐδῶ. Καὶ μετὰ τὴν νεκρώσιμη ἀκολουθία ἐξακολουθεῖ νὰ τηρῇ τὴν ἰδίαν τακτική, βασιζόμενος στὴν ἀνοχή τοῦ αὐτοκράτορος. Διατάσσει τὰ δύο φέρετρα νὰ μεταφερθοῦν στὸ σταθμὸ καὶ ἀναθέτει τὰ ὑπόλοιπα στὴν δημοτικὴ ὑπηρεσία τῆς ταφῆς τῶν νεκρῶν.

—Ἐγὼ, λέγει περιφρονητικὰ στὸν προϊστάμενον αὐτῆς τῆς ὑπηρεσίας,

θὰ μεταφέρω τὰ δύο φέρετρα στὸν δυτικὸ σιδηροδρομικὸ σταθμὸ καὶ θὰ τὰ τοποθετήσω μέσα σὲ ἓνα εἰδικὸ βαγόνι. Ἐσεῖς θὰ τὰ παραλάβετε ἀπὸ ἐκεῖ καὶ κάμετε μὲ αὐτὰ ὅ,τι θέλετε.

Ἡ σιδηροδρομικὴ ἀμάξοστοιχία φεύγει γιὰ τὸ Πέχλαρυ. Ἀπὸ ἐκεῖ ὁ

Γερμανοὶ οὐλάνοι σὲ ἀναγνώριση.

νεκρὸς τοῦ ἀρχιδουκὸς καὶ τῆς συζύγου του θὰ μεταφερθοῦν μὲ ἀμάξι συρόμενον μὲ ἄλογα στὸ ἀνάκτορο τοῦ Ἄρτστεπτεν, ὅπου ἀπεφασίσθη νὰ γίνη ὁ ὀριστικὸς ἐνταφιασμὸς των. Ἡ κακοκαιρία ἀναγκάζει τοὺς ἀναλαβόντας τὴν μεταφορὰ τῶν νεκρῶν νὰ παραμείνουν ἐπὶ ἀρκετὲς ὥρες στὸ Πέχλαρυ. Καὶ σὲ λίγο κυκλοφορεῖ ἡ ἐξῆς φήμη: Οἱ συνοδεύοντες τὰ δύο φέρετρα δημοτικοὶ ὑπάλληλοι ἐστρώθηκαν σὲ φαγοπότι στὸ ὅποιον ἐχρησιμοῦσαν γιὰ τραπεζία τὰ φέρετρα

τοῦ ἀρχιδουκὸς Φραγκίσκου Φερδινάνδου, διαδόχου τοῦ αὐστρουγγρικοῦ θρόνου καὶ τῆς συζύγου του δουλκίσσης τοῦ Χόχεμπεργ.

Συμβαίνει καὶ ἓνα ἄλλο ἐπεισόδιο πρὶν νὰ ταφοῦν ὀριστικὰ οἱ δολοφονηθέντες στὸ Σεράγιεβο. Ἐνῶ τὸ ἀμάξι μὲ τοὺς νεκροὺς διασχίζει ἕνα πορθμεῖο τοῦ Δουνάβεως, ἐκσπᾷ μία νέα θύελλα. Τὰ ἄλογα τρομάζουν καὶ μόνο μὲ κόπο κατορθώνουν οἱ ὁδηγοὶ τῆς νεκροφόρου νὰ καταπραΰνουν τὰ ἄλογα καὶ νὰ ἐμποδίσουν τὸ ἀμάξι νὰ πέση μὲ τὰ φέρετρα στὸ νερὸ καὶ νὰ βυθισθῇ.

Ἐκπληκτικὸ ἀκόμη εἶναι ὅτι ἀργότερα ὅταν ἐξεδόθη ἡ ἀπόφασις τοῦ δικαστηρίου διὰ τοὺς δολοφόνους—τὴν 23ην Ὀκτωβρίου τοῦ 1914—δὲν γίνετα κανένας λόγος γιὰ τὴν δούκισσα τοῦ Χόχεμπεργ. Ὁ Πρίντσιπ καταδικασθεὶς σὲ ἰσόβια δεσμά, ἐκτίει τὴν ποινὴν του σὲ ἓνα σκοτεινὸ κελλὶ τοῦ φρουρίου τῆς Τερέζιενστατ μέχρις ὅτου κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 1918 μία φυ-

ματίωσις τῶν πνευμόνων θέτει τέρμα στήν ζωή του.

Ὅλαι αἱ ἐνδείξεις πείθουν, ὅτι κανεῖς δὲν ἐσκέπτετο νὰ ζητήσῃ ἐκδίκησι γιὰ τὴν δολοφονία τοῦ διαδοχικοῦ ζεύγους. Λόγω τῶν μὴ τρυφερῶν αἰσθημάτων ποὺ ἔτρεφε πρὸς τὸν ἀνεψιὸ τοῦ ἀσφαλῶς ὁ Φραγκῖσκος Ἰωσήφ οὔτε κἂν ἐσκέφθηκε νὰ ἐκδικηθῇ τὸν θάνατό του. Καὶ ἡ δευτέρα ἀπὸ ἀπόψεως κύρους προσωπικότης τῆς δυναδικῆς μοναρχίας, ὁ Οὐγγρος πρωθυπουργὸς Ἰστβάν Τέσσα εἶπε μὲ κάθε εἰλικρίνειαν μόλις ἐλήφθη ἡ εἶδησις τοῦ θανάτου.

—Ὅ, τι μᾶς στέλλει ὁ καλὸς Θεὸς πρέπει νὰ τὸ δεχώμεθα μὲ εὐγνωμοσύνην.

Κανένας ἄνθρωπος στήν Εὐρώπῃ δὲν φαντάζεται ἀκόμη ὅτι ἡ διπλῇ αὕτῃ δολοφονία ἡμπορεῖ νὰ προκαλέσῃ μία παγκόσμιον ἀνάφλεξι. Εἶναι περίοδος διακοπῶν καὶ κανεῖς δὲν θέλει νὰ τὶς διαταράξῃ.

Ὁ Πάπας Πῖος ὁ 10ος μόλις ἐπληροφορήθη τὴν τρομερὴ εἶδησι, ἀποσύρεται κλαίων στὰ ἰδιαίτερα διαμερίσματά του στὸ Βατικανὸ καὶ οἱ ἑμποιστοὶ του τὸν ἀκούουν νὰ λέγῃ ἐπανειλημμένως:

—Πόβερο ἱμπερατόρε! (Πτωχὲ αὐτοκράτωρ).

Ὁ ὑπουργὸς ὁμῶς τῶν Ἐξωτερικῶν τοῦ Βατικανοῦ, ὁ καρδινάλιος Ραφφαέλε Μέρρυ Ντέλ Βάλ, ἐκφράζει λίγο ἄργότερα στὸν πρεσβευτὴ τῆς Αὐστρουγγαρίας τὴν γνώμη, ὅτι θὰ ἔπρεπε ἴσως νὰ τιμωρηθῇ ἡ Σερβία, ἀκόμη καὶ ἂν ἀπὸ αὐτὸ πρόκειται νὰ προκύψῃ ἕνας παγκόσμιος πόλεμος.

Ἀκόμη ὁμῶς τὰ πράγματα δὲν ἔχουν φθάσει ἔως ἐκεῖ.

Ὁ Κάιζερ Γουλιέλμος ὁ Β'ος, μετέχει τὴν 28ην Ἰουνίου τοῦ 1914, μὲ τὴν ἰστιοφόρο θαλαμηγὸ τοῦ "Μετεὶρ" στὶς ἰστιοδρομίες τοῦ Κιέλου. Ἡ θαλαμηγὸς του προηγεῖται ὅλων τῶν ἄλλων καὶ ὁ αὐτοκράτωρ εἶναι πολὺ στενοχωρημένος ὅταν, λίγο πρὶν ἀπὸ τὴν τελικὴ νίκη ἀναγκάζεται νὰ σταματήσῃ ἀπὸ μία βενζινάκατο τοῦ γερμανικοῦ πολεμικοῦ ναυτικοῦ. Ὁ ναύαρχος φὸν Μύλλερ ἀνεβαίνει στήν θαλαμηγὸ καὶ ἀναφέρει στὸν αὐτοκράτορα τὰ διαδραματισθέντα στὸ Σεράγιεβο. Ὁ Κάιζερ διακόπτει τὶς ἰστιοδρομίες καὶ στέλλει στήν Βιέννη ἕνα θερμὸ συλλυπητήριον τηλεγράφημα.

Ὁ πρωτότοκος υἱὸς τοῦ Κάιζερ, ὁ διάδοχος Φρειδερίκος Γουλιέλμος, παραθερίζει μὲ τὴν οἰκογένειά του στὰ λουτρὰ τοῦ Τσοππότ. Πρὶν ἀπὸ τὸ βραδυνὸ φαγητό, παίζει στὸ βιολί τὴν "Ὀνειροπόλησι" τοῦ Σούμαν ὅταν τὸν διακόπτει ἕνα ἐπίσημο τηλεγράφημα ποὺ τὸν πληροφορεῖ γιὰ τὰ γεγονότα τῆς Βοσνίας.

Ὁ πρόεδρος τῆς γαλλικῆς δημοκρατίας Ραϋμὸν Πουανκαρέ εὐρίσκεται

Ὁ βασιλεὺς τῶν Βέλγων Ἀλβέρτος καὶ τὸ ἐπιτελεῖο του.

στό θεωρεῖο του στόν ἵππόδρομο τοῦ Λουσάν όταν πληροφορεῖται τήν εἴδησι. Μὲ δυσφορία κατεβάζει τὰ κυάλια του—ἀκριβῶς στήν πιὸ ἐνδιαφέρουσα στιγμή τοῦ ἀγῶνος—καὶ διαβάζει τὸ τηλεγράφημα τοῦ πρακτορείου Χαβάς, ποῦ τοῦ ἔχει φέρεи ἕνας ἀπὸ τοὺς γραμματεῖς του. Εἰδοποιεῖ σχετικὰ τὸν πρεσβευτὴ τῆς Αὐστρουγγαρίας ποῦ παρακολουθεῖ ἐπίσης τὶς ἵπποδρομίες ἀπὸ τὸ διπλωματικὸ θεωρεῖο καὶ ἀμέσως ὑστερὰ ἀφοσιώνεται καὶ πάλι στὰ ἄλογά του.

Ὁ Τσάρος Νικόλαος ὁ Β'ος τῆς Ρωσσίας παίζει γελῶν μὲ τὶς κόρες του Ὅλγα καὶ Τατιάνα στὰ ἀνάκτορα τοῦ Τσάρσκοε Τέλο όταν ἕνας θαλαμηπόλος τοῦ ἀναφέρει, ὅτι τὸν ζητοῦν στὸ τηλέφωνο. Ἀπὸ τὴν Πετρούπολι τὸν πληροφοροῦν τί συνέβη στὰ Σεράγιεβο.

Τὴν ἴδια ἡμέρα ὁ Τσάρος Νικόλαος λαμβάνει καὶ ἕνα ἄλλο τηλεγράφημα: Ἀπὸ τὸν διαβόητο μοναχὸ Γρηγόρη Γιεφίμοβιτς Ρασπούτιν, κατὰ τοῦ ὁποίου μόλις πρὸ ὀλίγου εἶχε γίνεи μία ἀπόπειρα δολοφονίας καὶ ὁ ὁποῖος εὐρίσκεται στήν κλινικὴ τραυματισμένος μὲ πολλὰ τραύματα ἀπὸ μαχαίρι. Μήπως ὁ Ρασπούτιν προησθάνθη τὸ τί θὰ συνέβαινε; Αὐτόπται μάρτυρες ἐβεβαίωσαν ὅτι όταν τηλεφωνοῦσε στόν Τσάρο ἦταν γονυπετῆς καὶ τοῦ ἐφώναζε.

—Πατερούλη, φρόντισε νὰ κρατήσης μὲ κάθε θυσία τὴν εἰρήνη!

Ὁ Νικολαΐ τὸν καθησυχάζει. Τὴν ἴδια ὥρα ἀποστέλλει ἕνα ἐγκαρδιώτατο συλλυπητήριο τηλεγράφημα στόν αὐτοκράτορα Φραγκῖσκο Ἰωσήφ στήν Βιέννη.

Ἡ εἴδησις συναντᾷ στὸ Βερολίνο μόνο ἄδεια γραφεῖα. Ὁ ἀρχικαγκελάριος Τέομπαλδ φὸν Μπέτμανν—Χόλβεγ περνᾷ τὶς διακοπές του στὸ κτῆμα του τοῦ Νιδερφίνοβ στήν Μάρκ. Ὁ ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν Γκότλιμπ φὸν Γιάγκωβ κάμνει γαμήλιον ταξίδιον. Ὁ βαρῶνος φὸν Στούμμ προῖστάμενος τοῦ πολιτικοῦ τμήματος, ταξιδεύει ἐπίσης πρὸς ἀναψυχὴν. Ὁ κόμης Χέλμουτ φὸν Μόλτκε ἀρχηγὸς τοῦ Γενικοῦ Ἐπιτελείου, κάμνει τὴν τακτικὴ ἐτησίαν θεραπείαν του στὰ λουτρὰ τοῦ Κάρλσμπαδ. Ὁ ἀναπληρωτῆς του στρατηγὸς Βαλδερζέε εὐρίσκεται στὸ Ἀυνόβερο γιὰ νὰ παρευρεθῇ σὲ μιὰ κηδεῖα. Ὁ ἀρχιναύαρχος φὸν Τίρπιτς ὑπουργὸς τῶν Ναυτικῶν, κάμνει ὀρειβάσιαν στὸ Ἐγκαδίν. Ὁ ἀναπληρωτῆς του ναύαρχος φὸν Πὸλ εὐρίσκεται καὶ αὐτὸς ἐπ' ἄδεια, δὲν εἶναι δὲ γνωστὸν ποῦ περνᾷ τὶς διακοπές του.

Ὁ ὑφυπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν Ἀρτουρ Τσίμμερμανν εἶναι ὁ μόνος ἀνώτατος ἀξιωματοῦχος εἰς τὸ Βερολῖνον όταν ἔφθασε ἐκεῖ ἡ εἴδησις τῆς τραγωδίας τοῦ Σεραγιέβου.

Καὶ παρ' ὅλα αὐτά, τελείως ἀθόρυβα κατ' ἀρχάς, χωρὶς νὰ τὸ ἀντιληφθῇ κανεὶς, τίθεται εἰς κίνησιν ὁ καταστρεπτικὸς μηχανισμὸς τοῦ πολέμου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ VI

ΟΙ ΦΙΛΟΠΟΛΕΜΟΙ ΕΝΟΥΝΤΑΙ. ΧΕΤΖΕΝΔΟΡΦ ΚΑΙ ΜΠΕΡΧΤΟΛΔ

Εὐνοϊκὴ εὐκαιρία διὰ τοὺς φιλοπόλεμους.

Ἐνῶ οἱ ἄνθρωποι στὸ Παρίσι καὶ τὴν Πετρούπολι ἀπολαμβάνουν τὸν ἐξαιρετικὰ ὥραϊο καιρὸ, πίσω ἀπὸ τὰ παρασκήνια παίζεται ἓνα διαβολικὸ παιχνίδι, ἀπὸ τὸ ὁποῖον πρόκειται νὰ κινδυνεύσῃ ἡ περιουσία καὶ ἡ ζωὴ ἑκατομμυρίων ἀνθρώπων. Μιὰ ὁμὰς ἀποτυφλωμένων ἢ φιλοδόξων ἀνθρώπων κατορθώνει ἀπὸ τὸν σπινθῆρα τοῦ Σεραγιέβου νὰ δημιουργήσῃ μία τεραστία πυρκαϊά.

Στὴν Αὐστρία ὑπάρχουν δυὸ ἄνθρωποι τῶν ὁποίων αἱ σκέψεις στρέφονται ἀπὸ ἐτῶν γύρω ἀπὸ ἓνα προσεχὴ πόλεμο. Ὁ ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν κόμης φὸν Μπέρτχολδ καὶ ὁ Γενικὸς ἐπιτελάρχης κόμης Φράντς Κόνραδ φὸν Χέτσενδορφ. Ὁ Μπέρτχολδ τὸν ὁποῖον κανεὶς στὴν Βιέννη δὲν ἔπαιρνε στὰ σοβαρά, γιατί ἐφαίνετο νὰ ἐνδιαφέρεται μόνον γιὰ τὴν συλλογὴ τῶν κοστουμιῶν του καὶ γιὰ τὶς ἐρωτοδουλεῖες του, φιλοδοξεῖ νὰ ἀποδείξῃ στὸν κόσμον, ὅτι εἶναι ἄνθρωπος τῆς δράσεως. Ὁ Κόνραδ ἀπὸ τὸ ἔτος 1912 κουράζεται νὰ συνιστᾷ στὸν αὐτοκράτορα Φραγκίσκο Ἰωσήφ καὶ σὲ κάθε ὑπεύθυνον διαχειριστὴ τῆς πολιτικῆς τῆς Αὐστρουγγαρίας ἓνα πόλεμον μὲ τὴν Σερβία. Εἶναι ἓνας στρατιωτικὸς, ποὺ φιλοδοξεῖ νὰ δρέψῃ δάφνες στὰ πεδία τῶν μαχῶν.

Τώρα μετὰ τὴν δολοφονία τοῦ διαδόχου τῆς Αὐστρουγγαρίας ἐσήμανε ἡ ὥρα τοῦ Μπέρχτολδ καὶ τοῦ Κόνραδ.

Πρῶτος ὁ Κόνραδ ἐμφανίζεται στὸ προσκήνιον καὶ εἰσηγεῖται νὰ γίνῃ ἓνα ἔντονον διάβημα στὴν Σερβία. Διαισθάνεται ὅτι τώρα εἶναι ἡ κατάλληλη στιγμή νὰ ἴδῃ νὰ πραγματοποιεῖται τὸ ὄνειρό του.

Μὲ αὐτὴν τὴν εὐκαιρία πρέπει νὰ θυμηθοῦμε ὅτι ἡ συνηνοχὴ τῆς σερβικῆς κυβερνήσεως στὴν δολοφονία τοῦ Σεραγιέβου ἐγνώσθη μόνον ὕστερα ἀπὸ τὸν πόλεμον. Αἱ πληροφορίες ποὺ ὑπάρχουν στὴν Βιέννη τὸν Ἰούνιον τοῦ 1914 λέγουν ὅτι δὲν ὑπάρχει καμμιά σχέσις μεταξὺ τῶν συνωμοτῶν καὶ τῆς κυβερνήσεως τοῦ Βελιγραδίου.

Ὁ ὑπουργὸς ὅμως τῶν Ἐξωτερικῶν Μπέρχτολδ λέγει:

— Σκέπτομαι νὰ χρησιμοποιήσω τὸ ἔγκλημα τοῦ Σεραγιέβου ὡς πρόσφασι γιὰ τὸν διακανονισμό τῶν λογαριασμῶν μας μὲ τὴν Σερβία.

Σὲ μιὰ συνεδρίασι τοῦ ὑπουργικοῦ Συμβουλίου κερδίζουν γρήγορα ὁ Μπέρχτολδ καὶ ὁ Κόνραδ φιλοπολέμους ὁπαδούς, γιατί αὐτὴ ἡ διπλῇ δολοφονία φαίνεται ὅτι εἶναι σὲ θέσι νὰ πραγματοποιήσῃ κάτω ἀπὸ τὸν μανδύα μιᾶς δικαίας τιμωρίας παλαιὰ σχέδια.

Ἡ ἀτμόσφαιρα μέσα στὴν αἴθουσα τῶν συνεδριάσεων εἶναι τόσο ἡλεκτρισμένη, ὥστε γιὰ μιὰ στιγμή ἀντιμετωπίζεται καὶ τὸ ἐνδεχόμενον νὰ εἰ-

σδύσουν αίφνιδιαστικά τὰ στρατεύματα στήν Σερβία χωρίς καμμιή κήρυξη πολέμου.

—'Ο πόλεμος εἶναι ἀναπόφευκτος, ἀποφάνονται οἱ κύριοι αὐτοί. Ὅσο γρηγορώτερα γίνη τόσο τὸ καλύτερο.

Ὁ Οὐγγρος πρωθυπουργὸς Τέσσα ποὺ εἶναι ἐπίσης παρὼν κατὰ τὴν συνεδρίασιν εἶναι ὁ μόνος ἄνθρωπος, ποὺ διετήρησε τὴν ψυχραιμία του. Φοβεῖται ἀπὸ καιροῦ ὅτι κινδυνεύει νὰ ἐξασθενήσῃ ἡ θέσις τῆς Οὐγγαρίας στήν παραδουνάβιο μοναρχία, ὅσο περισσότεροι Σλάβοι γίνονται δεκτοὶ στὸ μωσαϊκὸ τῶν φυλῶν ποὺ τὴν ἀποτελοῦν.

Κατορθώνει λοιπὸν νὰ ἐπιβάλῃ μετριοπάθεια καὶ τῇ εἰσηγήσει του δημοσιεύεται μιὰ ἐπίσημος δήλωσις ὅτι ἡ Αὐστρουγγαρία δὲν προτίθεται νὰ προσαρτήσῃ τὴν Σερβία ἢ τμήματα αὐτῆς.

Αἰφνιδιαστικὴ ἐπίθεσις κατὰ τῆς Σερβίας, θὰ ἐνεφάνιζε στὰ βλέμματα τοῦ κόσμου τὴν Αὐστρουγγαρία ὡς εὕρισκομένην ἐν ἀδίκῳ. Ἐπεβάλλετο λοιπὸν νὰ προετοιμασθῇ διπλωματικῶς ὁ πόλεμος ὥστε νὰ μὴ εὕρεθῇ ἐκτεθειμένη ἡ Αὐστρουγγαρία. Ὁ τύπος τὸν ὁποῖον εὕρισκει ὁ ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν Μπέρχτολδ εἶναι ὁ ἑξῆς:

"Θὰ θέσωμε στήν Σερβία τέτοιους ὅρους ὥστε νὰ μὴ ἡμπορέσῃ νὰ τοὺς δεχθῇ. Ἀμέσως μετὰ τὴν ἀπόρριψίν των τὰ στρατεύματά μας θὰ βαδίσουν ἐναντίον της".

Ὁ Γενικὸς Ἐπιτελάρχης Κόνραδ φὸν Χέτζενδορφ ὡμολόγησε στὰ ἀπομνημονεύματα του ὅτι αὐτὸς καὶ οἱ ὁπαδοὶ τοῦ "πολεμικοῦ κόμματος" ἐδυσφόρησαν "εἰς τὸν ὑπέρτατον βαθμὸν" γι' αὐτὴν τὴν καθυστέρησι. Ὅπως ὅμως καὶ ἂν ἔχη τὸ πρᾶγμα στήν Εὐρώπῃ ἐδόθη μὲ αὐτὸν τὸν τρόπο μιὰ προθεσμία κατὰ τὸ διάστημα τῆς ὁποίας θὰ ἡμποροῦσε νὰ σωθῇ.

Κανεῖς ἐν τούτοις στήν Βιέννη δὲν θέλει νὰ καταλάβῃ ὅτι δὲν θὰ ἐπρόκειτο μόνο γιὰ μιὰ διαφορὰ μεταξὺ τῆς Αὐστρίας καὶ τῆς Σερβίας, ἀλλὰ γιὰ ἓνα εὐρωπαϊκὸν πόλεμον. Παρ' ὅλα ταῦτα ὅμως ὁ καθεὶς ἀντιλαμβάνεται τί θὰ ἡμποροῦσε νὰ συμβῇ; Ἄν ἡ Ρωσσία ἤρχετο εἰς βοήθειαν τῆς Σερβίας, τότε ἀσφαλῶς θὰ ἐκινεῖτο καὶ ἡ Γαλλία. Καὶ ἂν ἡ Γαλλία ἤρχετο εἰς ἀντίθεσι μὲ τὴν Γερμανία, τότε, θὰ ἐπενέβαινε καὶ ἡ Μεγάλῃ Βρεταννία.

Ὁ Πρέσβυς τῆς Γερμανίας στήν Βιέννη Χάϊνριχ φὸν Τσίρσκυ διεῖδε αὐτὸν τὸν κίνδυνον. Καὶ ἀναπτύσσει μιὰ δραστηριότητα γιὰ τὴν ὁποίαν τηλεγραφεῖ μὲ ὑπερήφάνεια στὸ ὑπουργεῖο τῶν Ἐξωτερικῶν στὸ Βερολῖνον:

"Ἐπιλαμβάνομαι πάσης παρουσιαζομένης εὐκαιρίας διὰ νὰ συστήσω κατηγορηματικῶτα ψυχραιμίαν καὶ ἀποφυγὴν παντὸς ἑσπευσμένου διαδήματος".

Ὁ αὐτοκράτωρ ὁ Γουλιέλμος ὁ Β' διαβάζει αὐτὲς τὶς γραμμὲς καὶ σημειώνει ἰδιοχείρως στὸ περιθώριον τοῦ τηλεγραφήματος:

"Ποῖος τοῦ ἔδωκεν αὐτὴν τὴν ἐντολήν; Νὰ διαταχθῇ ὁ Τσίρσκυ νὰ ἀφήσῃ κατὰ μέρος αὐτὲς τὶς ἀνησιές. Πρέπει νὰ ἐκκαθαρισθοῦν οἱ λογαριασμοὶ μὲ τοὺς Σέρβους καὶ μάλιστα πολὺ σύντομα".

Στὴν Βιέννην δὲν εἶναι ἀκόμη γνωστὴ αὐτὴ ἡ ἀπόφασις τοῦ Γερμανοῦ συμμάχου της. Ὁ αὐτοκράτωρ Φραγκίσκος Ἰωσήφ ἔγραψε ἓνα γράμμα στὸν Κάιζερ γιὰ νὰ σφυγμομετρήσῃ τὶς ἀντιλήψεις τοῦ Βερολίνου καὶ ἀκόμη δὲν ἐπῆρε ἀπάντησι. Ὅταν τὴν 5ην Ἰουλίου ὁ Γενικὸς Ἐπιτελάρχης Κόνραδ γίνεται δεκτὸς σὲ ἀκρόασι ἀπὸ τὸν γηραιὸ αὐτοκράτορα Φραγκίσκο Ἰω-

σήφ καὶ εἰσηγεῖται ἄμεσο πόλεμο κατὰ τῆς Σερβίας, ὁ αὐτοκράτωρ τοῦ λέγει:

—Πῶς θέλετε νὰ κάμετε πόλεμο κατὰ τῆς Σερβίας ὅταν ὅλοι ἐπιτεθοῦν ἐναντίον μας καὶ ἰδιαιτέρως ἡ Ρωσία;

—Ἐχομε ἓνα μεγάλο καὶ ἰσχυρὸ σύμμαχο, ἅπαντὰ ὁ ἐπιτελάρχης ὑπαινισσόμενος τὸ Βερολῖνον.

—Εἴσθε βέβαιος γιὰ τὴν Γερμανία; ἐρωτᾷ ὁ Φραγκίσκος Ἰωσήφ.

—Ἄν ὅμως ἡ Γερμανία τεθῇ παρὰ τὸ πλευρὸν μας;

—Τότε συμφωνῶ, ἀπάντησε ὁ αὐτοκράτωρ. Ἄν ὅμως ἡ Γερμανία δὲν κάμῃ αὐτὸ ποὺ ἐλπίζετε, τότε ποῖα θὰ εἶναι ἡ θέσις μας;

Ὁ διευθυντὴς τοῦ γραφείου τοῦ Μπέρχτολδ, κόμης Ἀλεξάνδερ Χόγιος εὐρίσκεται ἀκριβῶς στὸ Βερολῖνο γιὰ νὰ ξεκαθαρίσῃ αὐτὸ τὸ ζήτημα. Ἐδωσε τὴν ἐπιστολὴ τοῦ Φραγκίσκου Ἰωσήφ στὸν πρεσβευτὴ τῆς Αὐστρουγγαρίας στὴν γερμανικὴ πρωτεύουσα, στὸν ὑπέργηρο κόμητα Σεγκυένου.

Ὁ Ἄγγλος στρατάρχης Φρέντς.

Ὁ Αὐτοκράτωρ Γουλιέλμος ὁ Β΄ τάσσεται ἀπροκαλύπτως παρὰ τὸ πλευρὸν τῆς Αὐστρουγγαρίας

Τὴν 5ην Ἰουλίου, ἐνῶ ὁ Γενικὸς Ἐπιτελάρχης προσπαθεῖ νὰ πείσῃ τὸν Φραγκίσκο Ἰωσήφ νὰ δεχθῇ τὸν πόλεμο κατὰ τῆς Σερβίας, ὁ Σεγκυένου παρακάθεται στὸ Βερολῖνο στὴν αὐτοκρατορικὴ τράπεζα. Πρὶν ἀπὸ τὴν ἔναρξιν τοῦ φαγητοῦ ὁ Γουλιέλμος πηγαίνει μὲ τὸν πρέσβιν τῆς Αὐστρουγγαρίας σὲ ἓνα γειτονικὸ δωμάτιο καὶ διαβάζει ἐκεῖ τὴν ἐπιστολὴ τοῦ Φραγκίσκου Ἰωσήφ. Συνοφρυωμένος διαβάζει περιόδους σὰν τὴν ἐξῆς:

"Προσπάθεια τῆς κυβερνήσεώς μου θὰ εἶναι εἰς τὸ ἐξῆς ἡ ἀπομόνωσις καὶ ἡ σμίκρυνσις τῆς Σερβίας".

—Εἶχα ὑπ' ὄψιν μου, λέγει ὁ Γουλιέλμος, ἀφοῦ ἐτελείωσε τὸ διάβασμα

τῆς ἐπιστολῆς μιὰ παραδειγματική τιμωρία τῆς Σερβίας. Αὐτὰ ὅμως ποὺ διαβάζω ἐδῶ θέτουν εἰς κίνδυνον τὴν εἰρήνην τῆς Εὐρώπης.

Κατὰ τὸ γεῦμα ὁ Σεγκυένυ φέρει μὲ προσοχὴ τὴν συνομιλία στὸ Σεράγιεβο. Ὑστερα ἀπὸ μερικὲς γενικὲς παρατηρήσεις λέγει καὶ τὰ ἑξῆς:

"Ἄν ἐξακολουθήσῃ αὕτῃ ἡ κατάστασις τότε ἐπικρέμαται κίνδυνος ἐπὶ ὅλων τῶν μοναρχῶν τῆς γῆς".

Τὸ ἐπιχείρημα προκαλεῖ ἐντύπωσι στὸν Κάιζερ. Στρέφεται πρὸς τὸν Σεγκυένυ καὶ τοῦ λέγει μὲ ἐπισημότητα:

"Κύριε πρέσβυ, ἤμπορεῖτε νὰ ἀναφέρετε στὴν Βιέννη ὅτι ἡ Αὐτοῦ Αὐτοκρατορική Μεγαλειότης ὁ Αὐτοκράτωρ καὶ κύριός σας ἤμπορεῖ εἰς κάθε περίπτωσιν νὰ ὑπολογίξῃ ἐπὶ τῆς πλήρους ὑποστηρίξεως ἀπὸ μέρους τῆς Γερμανίας".

"Ἔτσι ρίπτεται στὴν πλάστιγγα ἡ μοιραία λέξις γιὰ τὴν παγκόσμιον ἱστορίαν. Ὁ Σεγκυένυ ἐπιστρέφει πλήρως ἱκανοποιημένως ἀπὸ τὸ Πότσδαμ στὸ Βερολῖνο καὶ θὰ καταφανῇ ἐντὸς ὀλίγου μὲ πόση ἐπιπολαιότητα ἐφέρθηκε ὁ Κάιζερ.

Διότι κατὰ τὰς 5 τὸ ἀπόγευμα καλεῖ εἰς τὰ ἑνῆκτορα τὸν Πρῶσσο ὑπουργὸ τῶν Στρατιωτικῶν στρατηγὸ Ἑριχ φὸν Φαλκενχάυν.

—Εἶναι ὁ στρατὸς ἔτοιμος; τὸν ἐρωτᾷ.

—Μάλιστα, Μεγαλειότατε ἀπαντᾷ ἑκπληκτὸς ὁ Φαλκενχάυν. Μήπως πρέπει νὰ γίνουν ὠρισμέναι προετοιμασίαι καὶ νὰ ἐκδοθοῦν σχετικαὶ διαταγαί;

—"Ὅχι ἀκόμη, λέγει ὁ Κάιζερ.

Κατὰ τὰς ἑξ ἡμερῶν μετὰ μία ὥρα ἐμφανίζεται ὁ Ἀρχικαγκελάριος φὸν

Μπέρτμανν Χόλβεγ. Φορεῖ ἓνα ριγέ κοστοῦμι καὶ ἓνα ἀνοικτοῦ χρώματος τρενσκότ ἂν καὶ ἀπὸ τὸ κτῆμα του, τοῦ Νιδερφίνοβ ὡς τὸ Πότσδαμ δὲν εἶχε νὰ διανύσῃ παραπάνω ἀπὸ 50 χιλιομέτρα. Ἡ παρουσία του φαίνεται τώρα ὅτι εἶναι ἀπολύτως ἀπαραίτητος.

Ὁ Γουλιέλμος καθιστᾷ γνωστὴν τὸν καγκελάριό του τὴν συνομιλία του μὲ τὸν Σεγκυένυ καὶ

ὁ Μπέτμανν Χόλβεγ συμφωνεῖ ἀμέσως μὲ τὰς ἀιόφεις τοῦ αὐτοκράτορος. Δὲν τοῦ ἀπομένει παρὰ νὰ διατυπώσῃ ἐγγράφως τὴν αὐτοκρατορική διαβεβαίωσι πρὸς τὴν Αὐστρουγγαρία. Τὴν ἐπομένη λοιπὸν ὁ πρέσβυς τῆς Αὐστρουγγαρίας διαβάζει στὴν γερμανικὴ διακοίνωσι ποὺ τοῦ ἐπεδόθη τὰ ἑξῆς:

"Ἡ Αὐστρουγγαρία ὀφείλει μόνη της νὰ ἀποφασίσῃ τὶ δέον γενέσθαι πρὸς ἀποσαφήνισι τῆς σχέσεώς της μὲ τὴν Σερβίαν. Οἰαδήποτε ὅμως καὶ ἂν εἶναι ἡ ἀπόφασις,

Ὁ στρατηγός
Φόν-ντέρ-Γκόλτς.

τὴν ὁποίαν πρόκειται νὰ λάρῃ, ὀφείλει νὰ ὑπολογίῃ μετὰ βεβαιότητος ὅτι ἡ Γερμανία ὡς σύμμαχος καὶ ὡς φίλος τῆς δυναδικῆς μοναρχίας εὐρίσκεται ὀπισθεν αὐτῆς".

Αὕτῃ εἶναι ἡ περίφημος ἐπιταγὴ ἐν λευκῷ, τὴν ὁποίαν ὑπέγραψεν ἡ Γερμανία ὑπὲρ τῆς Αὐστρουγγαρίας.

Μὲ αὐτὴν τὴν ἄνευ ὄρων ὑπόσχεσιν στὴν τσέπη, ἡμπορεῖ ἡ Βιέννη νὰ διαπραξῇ μίαν ὁποιαδήποτε ἀνοησίαν. Ὁ Γουλιέλμος καὶ ὁ Μπέτμανν Χόλβεγ τὰ κατὰφεραν ἔτσι ὥστε ἀφῆκαν νὰ διαφύγῃ ἀπὸ τὰ χέρια τῶν ὁ νόμος τῆς δράσεως.

Τὰ..συλλυπητήρια τοῦ Κρούππ.

Ὁ Κάιζερ ὥρισε τὴν ἐπομένην ἡμέραν, τὴν 6ῃ Ἰουλίου, ὡς ἀρχὴν τοῦ ταξιδίου ἀναψυχῆς, ποὺ εἶχε ἀποφασίσῃ νὰ κάμῃ. Δὲν τοῦ ἀρέσει βέβαια, αὐτὴν ἀκριβῶς τὴν στιγμὴ νὰ ἐπισκεφθῇ τὰ νορβηγικὰ φιόρδ. Ὁ Μπέτμανν Χόλβεγ ὅμως τὸν πείθει νὰ μὴ μεταβάλλῃ τὸ πρόγραμμα τοῦ ταξιδίου του, διὰ νὰ μὴ ἀνησυχῇ ἡ δημοσίαν γνώμη.

Τὸ βράδυ πρὸ τῆς ἀναχωρήσεώς του ὁ Γουλιέλμος δέχεται σὲ ἀκρόασιν τὸν πλοίαρχο Τσένκερ. Ὁ ἀξιωματικὸς αὐτὸς ἀντιπροσωπεύει ἐκείνη τὴν στιγμὴ τὸ γερμανικὸ ναυτικὸ ἐπιτελεῖο. Ὁ ἀρχηγὸς τοῦ ἐπιτελείου τοῦ ναυτικοῦ φὸν Πόλ εὐρίσκεται ἐπ' ἀδείας καὶ ὁ ἀναπληρωτὴς του ἀντιναύαρχος φὸν Μπένκε, κάμνει μιὰ Κυριακάτικη ἐκδρομὴ μαζὺ μὲ τὴν οἰκογένειά του.

Ἀπὸ τὴν συνομιλίαν, ποὺ εἶχε ὁ Γουλιέλμος μὲ τὸν Τσένκερ καταφαίνεται μὲ ποιά αἰσθήματα καὶ μὲ ποιῆς πεποιθήσεις κάμνει ὁ Κάιζερ τὸ ταξίδιον του.

—Δὲν πιστεύω, λέγει, ὅτι ἡ Ρωσσία θὰ ἔλθῃ εἰς βοήθειαν τῆς Σερβίας. Καὶ ἡ Γαλλία ἀσφαλῶς δὲν θὰ θελήσῃ νὰ ἐμπλακῇ σὲ πόλεμον, γιὰτὶ δὲν ἔχει βαρὺ πυροβολικόν. Πρὸς τὸ παρὸν δὲν πρόκειται νὰ ληφθοῦν ἰδιαίτερα μέτρα εἰς τὸ πολεμικὸν ναυτικόν.

Τὴν 9.15 ὁ Γουλιέλμος ἐπιβιβάζεται τῆς αὐτοκρατορικῆς ἀμαξοστοιχίας καὶ μεταβαίνει στὸ Κίελον. Πρὶν νὰ σηκώσῃ ὅμως τὴν ἄγκυρα ἡ αὐτοκρατορικὴ θαλαμηγὸς Χοεντζόλλερν γίνεται δεκτὸς σὲ ἀκρόασιν καὶ ἕνας ἐπισκέπτης μὲ ἄσπρο παντελόνι, μπλὲ σακάκι καὶ καλοκαιρινὸ ψάθινο καπέλλο. Εἶναι ὁ Γενικὸς Διευθυντὴς τοῦ ἐργοστασίου Κρούππ, κύριος Γουσταῦς Κρούππ φὸν Μπόλεν Οὐντ Χάλμπαχ.

Τὶ θέλει ὁ βασιλεὺς τῶν κανονιῶν στὴν αὐτοκρατορικὴ θαλαμηγὸ ὁλίγα λεπτὰ πρὶν νὰ ἀποπλεύσῃ τὸ πλοῖο;

—Πρόκειται γιὰ μιὰ συλλυπητήριον ἐπίσκεψιν λέγει ὁ Κρούππ στοὺς ἐκπροσώπους τοῦ Τύπου χωρὶς νὰ κοκκινίσῃ τὸ ἄσπρο παντελόνι του ἀπὸ ἐντροπή. Ἥθελα νὰ ἐκφράσω στὴν Αὐτοῦ Μεγαλειότητα τὰ εἰλικρινῆ μου συλλυπητήρια γιὰ τὸν θάνατον τοῦ φίλου τῆς ἀρχιδουκὸς Φραγκίσκου Φερδινάνδου.

Καὶ κατὰ τυχαίαν σύμπτωσιν τὰ ἐργοστάσια Κρούππ εὐρίσκονται ἐξασφονα στὴν ἀνάγκη νὰ προσλάβουν 8000 νέους ἐργάτας. Καὶ πάλιν κατὰ τυχαίαν σύμπτωσιν τὴν ἰδίαν ἐποχὴν ὁ Γάλλος βιομήχανος δῦλων Σνάιδερ στὴν μικρὴ γαλλικὴ πόλιν Κρεζὸ αὐξάνει ἐπίσης σημαντικὰ τὸν ἀριθμὸν τῶν ἐργατῶν του.

Ὁ Γουλιέλμος κάμνει ἐν πάσῃ περιπτώσει ταξίδιν ἀναψυχῆς. Ἀργότερα, ὅταν ἡ Ρωσσία κηρύσσεται ἀλληλέγγυος μὲ τὴν Σερβίαν, ἀναφωνεῖ:

—Δέν μπορούσα ποτέ νὰ προβλέψω ὅτι ὁ Τσάρος θὰ ταχθῇ παρὰ τὸ πλευρὸν ληστῶν καὶ δολοφόνων βασιλέων.

Τὴν ἴδια στιγμή καταλαμβάνεται ἀπὸ θυμό.

—“Ὅλα αὐτὰ εἶναι ἀνοησίες! γράφει στὸ περιθώριο διαφόρων τηλεγραφημάτων καὶ ἀναφορῶν ποὺ συνιστοῦν περίσκεψι καὶ προσοχή. Τόσο πολὺ προσανατολίσθηκε πρὸς τὴν αὐστριακὴ τροχιά, ὥστε δὲν διστάζει νὰ διακηρύξη κατὰ τὸν κατηγορηματικώτερο τρόπο:

—“Ἡ Σερβία εἶναι μία συμμορία ληστῶν, ποὺ πρέπει νὰ καταδικασθῇ διὰ τὰ ἐγκλήματα της!”.

Ἡ Βιέννη ἀμφιρρέπει

Στὴ Βιέννη κατὰ τὸν ἴδιο περίπου χρόνο, ἐπεξεργάζονται τὸ τελεσίγραφο ποὺ πρόκειται νὰ ἐπιδώσουν στὴν Σερβία. Πρέπει τὸ ἔγγραφο αὐτὸ νὰ περιέχῃ τὶς πιὸ ἀπαράδεκτες ἀξιώσεις, μετὰ τὴν ἀπόρριψι τῶν ὁποίων θὰ εἰσβάλουν στὴν Σερβία τ' αὐστρουγγρικὰ στρατεύματα. Ὁ ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν Μπέρτχολδ ἔχει μόνο μιὰ ἀνησυχία. Τί θὰ συμβῇ ἂν ἡ σερβικὴ κυβέρνησις παρὰ πᾶσαν προσδοκίαν ἱκανοποιήσῃ τὰς ἀξιώσεις τῆς Αὐστρουγγαρίας;

Τότε δὲν θὰ ὑπῆρχε πρόφασις πολέμου καὶ ὁ στρατηγὸς ἐπιτελάρχης Κόνραδ θὰ ἔχανε τὴν εὐκαιρία νὰ ἐπιδείξῃ τὶς στρατηγικὰς του ἱκανότητες στὰ πεδία τῶν μαχῶν.

Ὁ Γερμανὸς πρέσβυς Τσίρσκυ ἀναφέρει τὶς ἀνησυχίες τῆς Βιέννης στὸν Κάιζερ ποὺ συνεχίζει τὸ ταξίδι του στὴν Βαλτικὴ Θάλασσα καὶ αὐτὸς συνιστᾷ τὴν κατάληψι ἀπὸ τὰ αὐστρουγγρικὰ στρατεύματα τῆς σερβικῆς ἐπαρχίας τοῦ Σαντζακίου. Καὶ τελειώνει τὴν συμβουλὴν του μὲ τὰς λέξεις:

“Τότε τὸ πανηγύρι δὲν μπορεῖ πιά νὰ ἀναβληθῇ”!

Καὶ ὁ Οὐγγρος πρωθυπουργὸς Τίσσα ἐδήλωσε πρὶν ἀπὸ λίγο καιρό:

“Μὲ τὴν σημερινὴν κατάστασι στὰ Βαλκάνια, τὸ μόνο πρᾶγμα ποὺ δὲν μὲ ἀνησυχεῖ καθόλου εἶναι ἡ ἐξέυρεσις μιᾶς πιθανοφανοῦς ἀφορμῆς πολέμου”.

Καὶ ὁ Τσίρσκυ τῶρα μεταβάλλεται σὲ κήρυκα τοῦ πολέμου. Παντοῦ στοὺς αὐλικοὺς ἢ στοὺς κυβερνητικοὺς κύκλους ὅπου συναντᾷ διστάζοντας ὑπενθυμίζει τὸ Σεράγιεβο καὶ λέγει χωρὶς καμμιὰ ἐπιφύλαξι.

—“Ἄν καταπιῇτε αὐτὴν τὴν προσβολή, τότε δὲν ἀξίζετε οὔτε νὰ σᾶς φτύσουν!

Ἔτσι ἐτοιμάζεται τὸ αὐστρουγγρικὸ τελεσίγραφο πρὸς τὴν Σερβία. Ἀναβάλλεται ὅμως γιὰ λίγα ἢ ἀποστολὴ του γιὰτὶ ἀκριβῶς ἐκείνη τὴν ἐποχὴ ὁ πρόεδρος τῆς Γαλλικῆς Δημοκρατίας Πουανκαρὲ εὐρίσκεται στὴν Πετρούπολι σὲ ἐπίσημο ἐπίσκεψι. Ἡ Βιέννη λοιπὸν φοβεῖται ὅτι ἡ Ρωσσία καὶ ἡ Γαλλία ἡμποροῦν νὰ ἀνησυχήσουν ἀπὸ τὸ τελεσίγραφο καὶ νὰ λάβουν ἀποφάσεις ἀπὸ κοινοῦ.

Ἡ καθυστέρησις ὅμως τῆς ἀποστολῆς τοῦ τελεσιγράφου δὲν ὠφελεῖ σὲ τίποτε. Κατὰ μυστηριώδη τρόπον καθίσταται γνωστὸν τὸ περιεχόμενον του καὶ τὴν 16ην Ἰουλίου τὸ τηλεγραφεῖ στὸ Λονδῖνον ὁ Βρεταννὸς πρέ-

σβυς στην Βιέννη. Τὴν 20ην Ἰουλίου κάμνει τὸ ἴδιο καὶ ὁ Γάλλος πρέσβυς με ἓνα κρυπτογραφικὸ τηλεγράφημα, ποὺ ἀποστέλλει στὸ Παρίσι.

Ἄν τώρα στὴν Βιέννη εἶχαν ἔστω καὶ μιὰ ιδέα τί συνέβη κατὰ τὴν ἐπίσκεψι τοῦ Πουανκαρὲ στὴν Ρωσσία θὰ ἦσαν προσεκτικώτεροι. Ὁ Σαπάρν ὅμως, ὁ πρέσβυς τῆς Αὐστρουγγαρίας στὴν Πετρούπολι δὲν παίρνει στὰ σοβαρὰ τὰ λόγια ποὺ τοῦ εἶπεν ὁ Πουανκαρὲ σὲ μιὰ ἐπίσημη δεξίωσι:

— Μὲ ὀλίγη καλὴ θέλησι ἡμπορεῖ νὰ διακανονισθῇ εὐκόλα αὐτὴ ἡ σερβικὴ ὑπόθεσις. Εὐκόλα ἐπίσης ἡμπορεῖ νὰ καταστῇ ἐπικίνδυνος. Ἡ Σερβία ἔχει πολλοὺς ἀφοσιωμένους φίλους μεταξὺ τοῦ ρωσσικοῦ λαοῦ. Καὶ ἡ Ρωσσία ἔχει ἓνα σύμμαχο: τὴν Γαλλία. Φαντάζεσθε ἀμέσως ὑποθέτω, τί εἶδους περιπλοκαὶ ἡμπορεῖ νὰ προκύψουν.

Σὲ λίγο ὅμως θὰ ἀποδειχθῇ ὅτι ὁ Πουανκαρὲ παίζει μόνο μετὰ τίς λέξεις: Ὁ πόλεμος ἔχει ἤδη ἀποφασισθῇ. Αὐτὴ εἶναι ἡ ἄλλη ὄψι τοῦ νομίσματος.

Τὸ τηλεσίγραφο ἐπιδίδεται.

Ὅταν τὸ τηλεσίγραφο πρὸς τὴν Σερβία ὑποβάλλεται πρὸς ὑπογραφήν στὸν αὐτοκράτορα Φραγκίσκο Ἰωσήφ, αὐτὸς παρατηρεῖ ταραγμένος:

— Αὐτὸ δὲν μπορεῖ νὰ τὸ δεχθῇ ἡ Ρωσσία! Θὰ ἔχωμε ἓνα μεγάλο πόλεμο!

Ἴσως θυμᾶται ἐκείνη τὴ στιγμή τὰ λόγια τῆς ἀφοσιωμένης φίλης του τῆς ἠθοποιοῦ τοῦ αὐτοκρατορικοῦ θεάτρου Κατερίνας Στράττ, ἥ ὁποία τοῦ εἶπε μετὰ κάθε εὐλικρίνεια:

"Ὅταν εἶναι κανεὶς 84 ἐτῶν δὲν ὑπογράφει κήρυξι πολέμου!".

Ἴσως ὅμως τὰ λόγια αὐτὰ νὰ ὤθησαν πρὸς ὑπογραφήν τοῦ τηλεσιγράφου τὸ διστακτικὸ χέρι τοῦ γέροντος αὐτοκράτορος. Ὁ Φραγκίσκος Ἰωσήφ ὑπογράφει τὸ μοιραῖον ἔγγραφο. Καὶ τὴν 23ην Ἰουλίου τοῦ 1914 τὸ ἐπιδίδει στὸ Βελιγράδι ὁ πρε-

Ὁ Αὐτοκράτωρ Φραγκίσκος Ἰωσήφ.

σβευτής της Αύστρουγγαρίας βαρῶνος φόν Γκίσλ.

Ἡ ὥρα εἶναι 6 μ.μ. καὶ ἡ προθεσμία τοῦ τελεσιγράφου εἶναι 48 ὥραι.

Πῶς θὰ ἀντιδράσῃ τὸ Βελιγράδι; Αὐτὸ εἶναι τὸ ἐρώτημα ποὺ θέτει στὸν ἑαυτὸ του καὶ ὁ Γερμανὸς ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν φόν Γιάγκωβ μιὰ ἡμέρα πρωτύτερα ὅταν ἔλαβε γνῶσιν τοῦ περιεχομένου τοῦ τελεσιγράφου ἀπὸ τὸν πρέσβυ Σεγκυένυ. Ὁ Γιάγκωβ ἐπέκρινε τὸ δριμὺ ὕφος τοῦ τελεσιγράφου ἐπῆρε ὅμως ἀπὸ τὸν Σεγκυένυ τὴν ἐξῆς ἀπάντησι:

—Τώρα πιά δὲν μπορεῖ νὰ γίνη τίποτε. Αὐριο ἐπιδίδεται τὸ τελεσίγραφον στὸ Βελιγράδι.

Ἡ ἀντίδρασις τῆς Σερβίας καταφαίνεται μόνο ὕστερα ἀπὸ συνεννόησίν της μὲ τὴν Ρωσσία. Τρεῖς ὥρες πρὸ τῆς λήξεως τῆς προθεσμίας ἐξαγγέλλεται στὸ Βελιγράδι ἡ γενικὴ κινητοποίηση καὶ τρία λεπτὰ πρὸ τῆς λήξεως τῆς προθεσμίας ἐπισκέπτεται ὁ πρωθυπουργὸς Πάσιτς τὸν πρεσβευτὴ τῆς δυναδικῆς Μοναρχίας.

Μέρος τῶν ἀξιώσεων σας ἀπεδέχθημεν λέγει ὁ Πάσιτς στὸν Γκίσλ. Για τὸ ὑπόλοιπον ἐπαφιέμεθα στὸν αὐστριακὸ ἱπποτισμό!

Μὲ αὐτὰ τὰ λόγια ἐπιδίδει στὸν πρεσβευτὴ τὴν σερβικὴ ἀπάντησι καὶ ἀποσύρεται ἀμέσως.

Ἡ ὥρα εἶναι ἀκριβῶς 6 μ.μ.

Ὁ κ. φόν Γκίσλ βιάζεται τώρα ἐξαιρετικὰ. Στὰς 6,1/2 ἀναχωρεῖ μιὰ ταχεῖα ἀμαξοστοιχία γιὰ τὴν Βιέννη καὶ μ' αὐτὴν θέλει νὰ ταξιθεύσῃ. Εἶναι ἀδύνατον νὰ φθάσῃ ἐγκίρως στὸν σιδηροδρομικὸ σταθμὸ καὶ νὰ διαβάσῃ πρὶν τὴν ἀρκετὰ ὀγκώδη σερβικὴ ἀπάντησι καὶ νὰ ἐκτιμήσῃ τὸ περιεχόμενό της.

Ὁ Βασιλεὺς
Πέτρος
τῆς
Σερβίας.

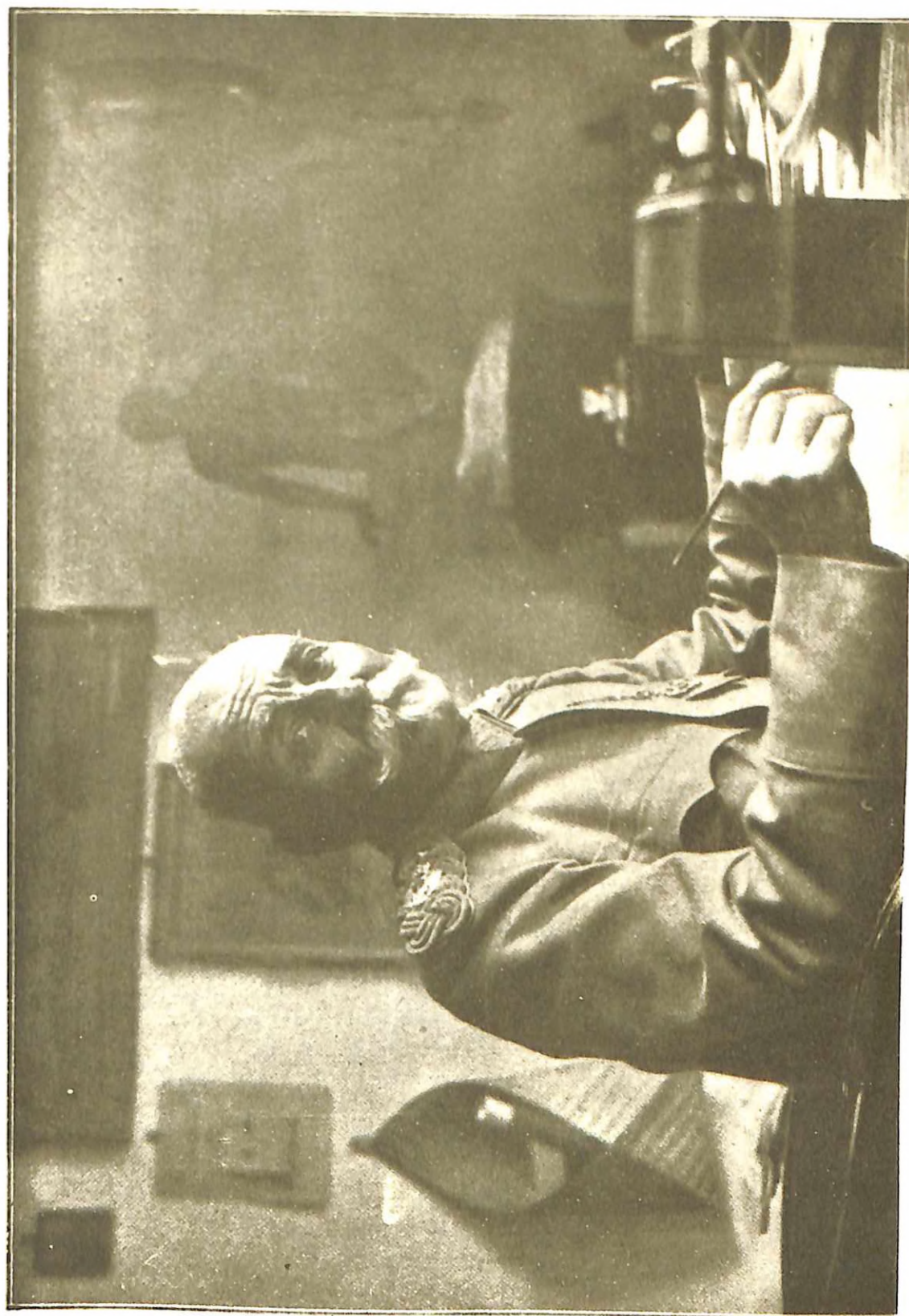

Αὐτὸ, ὅμως δὲν εἶναι ἀναγκαῖο. Γιατὶ ἔχει ἤδη ληφθῇ ἡ ἀπόφασις. Ὁ Γκίσλ ἔχει ἓνα ἐκ τῶν προτέρων παρασκευασθὲν ἔγγραφον τὸ ὁποῖον χαρακτηρίζει ὡς μὴ ἱκανοποιητικὴν τὴν σερβικὴν ἀπάντησι. Τὸ ἔγγραφον αὐτὸ ἐπιδίδει σὲ ἓνα ἀγγελιοφόρο ποὺ τρέχει πίσω ἀπὸ τὸν Πάσιτς.

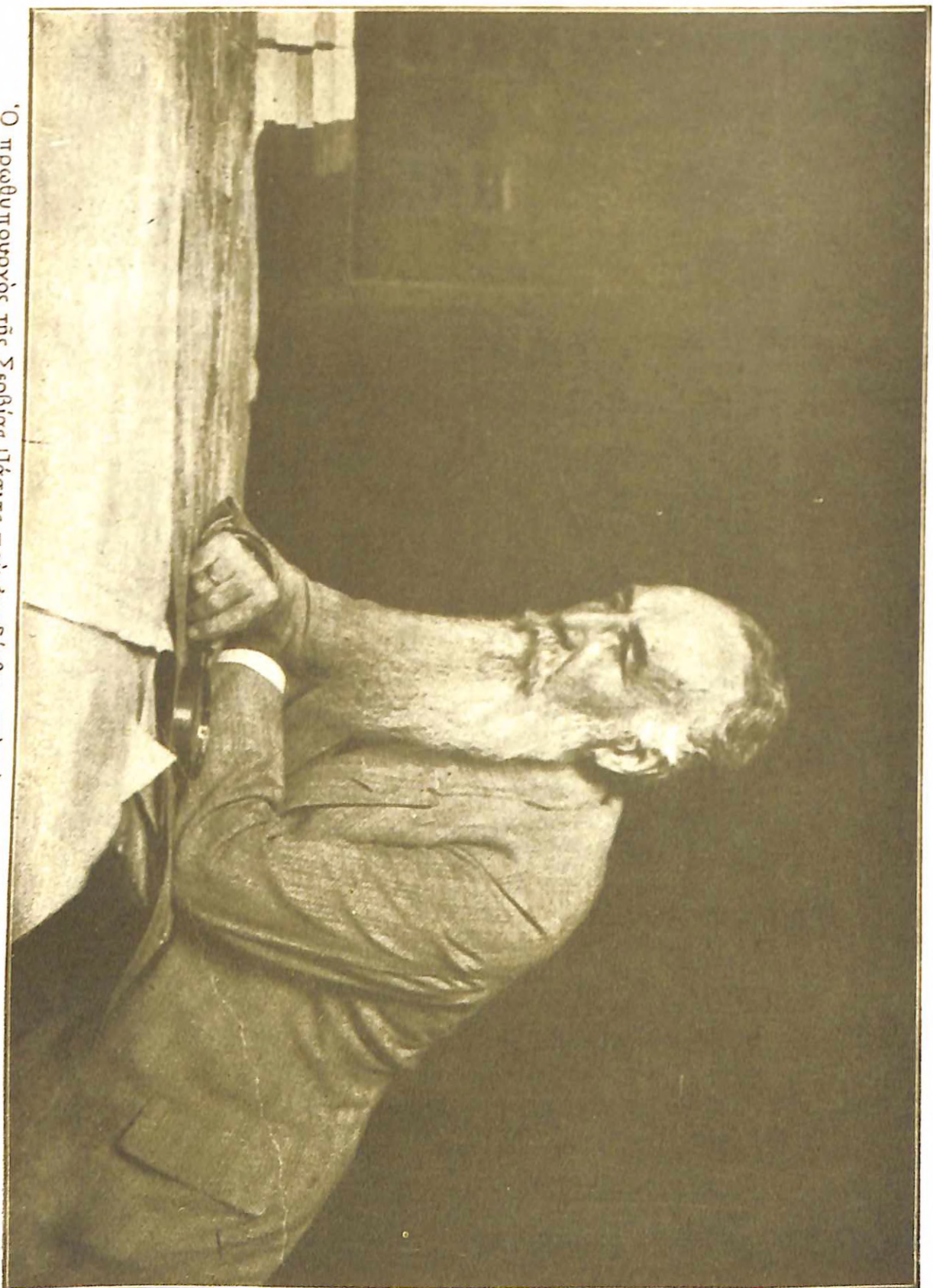
Πρὶν νὰ ἐπιστρέψῃ ὁ πρωθυπουργὸς στὸ γραφεῖο του διαβάσει τὸ ἔγγραφον τοῦ Γκίσλ, τὸ ὁποῖον τελειώνει μὲ τὴν ἐξῆς ἀξιοπρόσεκτη φράσι:

"Ἡ διακοπὴ τῶν διπλωματικῶν σχέσεων θὰ λάβῃ τὸν χαρακτήρα τετελεσμένου γεγονότος ἀπὸ τῆς στιγμῆς καθ' ἣν ἡ ὑμετέρα ἐξοχότης θὰ λάβῃ τὸ ἔγγραφον αὐτό".

Τριάντα λεπτὰ μετὰ τὴν ἐκπνοὴ τῆς προθεσμίας τοῦ τελεσιγράφου ὁ βαρῶνος Γκίσλ κάθεται στὸ ἑκτακτὸ διαμέρισμα τῆς ταχείας ἀμαξοστοιχίας τῆς Βιέννης. Τώρα μπορεῖ ἐπὶ τέλους ὁ Κόνραδ νὰ κάμῃ τὴν ἐκστρατεία του κατὰ τῆς Σερβίας. Ὁ πρεσβευτὴς ἀφ' ἑτέρου βγάζει μέσα στὸ τραῖνο

Πέτρος ὁ Α΄ Βασιλεὺς τῆς Σερβίας.

Ο πρωθυπουργός τῆς Σερβίας Ιλάιτς πού ἀπεδέχθη κατὰ τὸ μεγαλύτερό του μέρος τὸ Αὐστρου-
γρικὸ τελεσίγραφο.

του ἑνα στεναγμὸ ἀνακουφίσεως γιατί ἡ ζωὴ στὸ Βελιγράδι δὲν ἦταν γι' αὐτὸν καθόλου εὐχάριστη τὶς τελευταῖες μέρες.

Ὁ βαρῶνος Νικόλαος φὸν Χάρτβιγ, ὁ πρεσβευτὴς τῆς Ρωσσίας στὸ Βελιγράδι εἶχε πεθάνη ἀπὸ συγκοπὴ τῆς καρδίας κατὰ τὴν διάρκειά μιᾶς ἐπισκέψεώς του στὴν αὐστριακὴ πρεσβεΐα.

— Ἐνα καφέ, ἐξοχώτατε, ρωτοῦσε ἐκείνη τὴν στιγμὴ ὁ βαρῶνος φὸν Γκίσλ, σιγαρέττα;

— Εὐχαριστῶ, εὐχαριστῶ ἦταν ἡ ἀπάντησις πρὶν γύρῃ τὸ κεφάλι του ὁ βαρῶνος καὶ ξεψυχήσῃ.

Ἡ κόρη του ποὺ ἐκλήθη ἀμέσως στὴν αὐστριακὴ πρεσβεΐα, ἐπιστατεῖ στὴν μεταφορὰ τοῦ νεκροῦ τοῦ πατέρα της, ἐπιθεωρεῖ τὰ φλυτζάνια τοῦ καφέ μὲ καχυποψία, παίρνει μερικὰ ἀποτοσίγαρα ἀπὸ τὸ στακτοδοχεῖο καὶ τὰ βάζει στὴν τσάντα της.

Ἀληθινὰ ὁ Γκίσλ ἦταν πολὺ εὐχαριστημένος γιὰ τὴν τόσο γρήγορη διακοπὴ τῶν διπλωματικῶν σχέσεων, ἀφοῦ ἐκινδύνευε νὰ κατηγορηθῇ ὡς ὑποπτος δηλητηριάσεως τοῦ Ρώσσου πρεσβευτοῦ.

Τὴν ἐπομένη 26ῃ Ἰουλίου, ὡς ἀπάντησις στὴν σερβικὴ κινητοποίησι διατάσσεται ἡ κινητοποίησις 22 μεραρχιῶν—λίγο δὲ ἀργότερα ἀκολουθεῖ ἡ κήρυξις τοῦ πολέμου ἀπὸ μέρος τῆς Αὐστρουγγαρίας. Πῶς ὁμως θὰ ἐπιδιοθῇ τὸ σχετικὸν ἔγγραφον στὸ Βελιγράδι, ἀφοῦ διεκόπησαν αἱ διπλωματικαὶ σχέσεις;

Ὁ "πρῶτος μικρὸς πόλεμος" ὅπως τὸν χαρακτηρίζουν στὴν Βιέννη ἐξέσπασε ἀπροόπτως, ρυμουλκεῖ ὁμως πίσω του τὴν γενικὴ ἀνάφλεξι. Μόνο ὕστερα ἀπὸ πολλὰ χρόνια, πληροφοροῦνται οἱ λαοὶ τῆς γῆς ὅτι τὸ Σερβίον καὶ ἡ Σερβία ἦσαν ἀσήμαντα ἐπεισόδια. Πίσω τῶν διαδραματίζεται τὸ μεγάλο παιγνίδι μεταξὺ Γαλλίας καὶ Ρωσσίας. Αἱ τελευταῖαι ὥραι πρὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς μάχης κρίνουν τὴν τύχη τῆς Εὐρώπης.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ VII

ΤΑ ΕΠΕΚΤΑΤΙΚΑ ΣΧΕΔΙΑ ΤΗΣ ΡΩΣΣΙΑΣ ΜΙΑ ΜΥΣΤΙΚΗ

ΡΩΣΣΟΒΟΥΛΓΑΡΙΚΗ ΣΥΝΘΗΚΗ

Αἱ Ρωστικαὶ ἐπιδιώξεις.

"Ἡ πραγματοποίησις τῶν ὑψηλῶν ἰδεωδῶν..."

Μὲ αὐτὰς τὰς λέξεις ἀρχίζει ἑνα ἔγγραφον, τὸ ὁποῖον συνετάχθη τὸν Δεκέμβριον τοῦ ἔτους 1909. Πρόκειται γιὰ μιὰ μυστικὴ στρατιωτικὴ συνθήκη μεταξὺ τῆς Ρωσσίας καὶ τῆς Βουλγαρίας ποὺ ἐπροτάθη ἀπὸ τὸν Ρώσσο ὑπουργὸ τῶν Ἐξωτερικῶν Ἀλέξανδρο Πετρόβιτς Ἰσβόλσκι.

Ἡ συνέχεια τοῦ ἐγγράφου αὐτοῦ ποὺ ἀρχίζει τόσο ὥραϊα, ἀπστελεῖ μιὰ δυσάρεστη ἔκπληξι. Γιατὶ νὰ τὶ λέγει:

"Ἡ πραγματοποίησις τῶν ὑψηλῶν ἰδεωδῶν τῶν σλαβικῶν λαῶν ἐπὶ τῆς Χερσονήσου τοῦ Αἴμου, πρὸς τοὺς ὁποίους ἡ Ρωσσία τρέφει ἀναλλοίωτα ἀδελφικὰ αἰσθήματα, εἶναι μόνον δυνατὴ μὲ μίαν ἐννοικὴν ἔκφασιν τοῦ πολέμου τῆς Ρωσσίας κατὰ τῆς Γερμανίας καὶ τῆς Αὐστρουγγαρίας".

Ὁ ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν Ἰσβόλσκι ἐξέφραζε τὸ 1909 ἀκριβῶς ὅ,τι ἀποτελεῖ παράδοσιν τῆς ρωσικῆς ἐξωτερικῆς πολιτικῆς. Τὰ ὑψηλὰ ιδεώδη ἐπὶ τῆς Χερσονήσου τοῦ Αἴμου συνίστανται κατ' οὐσίαν εἰς τὸ νὰ ἀφαιρεθοῦν ἀπὸ τοὺς Τούρκους τὰ Στενὰ τῶν Δαρδανελλίων καὶ τοῦ Βοσπόρου. Ἡ Ρωσσία θέλει νὰ κυριαρχῇ αὐτῶν τῶν Στενῶν διὰ νὰ ἔχῃ μία ἐξοδὸν, ἀπηλλαγμένη ἀπὸ πάγους, στὰ δυτικὰ ὕδατα.

Ὅπως ὅλοι οἱ Ρῶσσοι πολιτικοὶ ξεύρει καὶ ὁ Ἰσβόλσκι ὅτι αὐτὸς ὁ σκοπὸς δὲν μπορεῖ νὰ πραγματοποιηθῇ μὲ τὴν συγκατάθεσιν τῆς Γερμανίας καὶ τῆς Αὐστρουγγαρίας. Ὁ Ἰσβόλσκι ὁμῶς προχωρεῖ καὶ ἔνα βῆμα ἀκόμη. Σκέπτεται τί πρέπει νὰ γίνῃ καὶ καταλήγει στὰ ἐξῆς συμπεράσματα:

α) Διὰ νὰ περιέλθουν τὰ στενὰ στὰ χέρια τῆς Ρωσσίας πρέπει νὰ ἐξουδετερωθοῦν πρῶτα ἡ Γερμανία καὶ ἡ Αὐστρουγγαρία.

β) Αὐτὸ εἶναι δυνατόν μόνο μὲ ἕνα πόλεμον.

γ) Μόνη τῆς ἡ Ρωσσία δὲν εἶναι εἰς θέσιν νὰ καταβάλλῃ τὴν Γερμανία καὶ τὴν Αὐστρουγγαρία. Χρειάζεται συμμάχους ποὺ νὰ θέλουν ἕνα τέτοιο πόλεμον.

δ) Ὡς σύμμαχος ἔρχεται στὴν πρώτη γραμμὴ ἡ Γαλλία. Κατὰ τὸν γαλλογερμανικὸν πόλεμον τοῦ 1870-71 ἀναγκάσθηκε νὰ παραχωρήσῃ τὴν Ἀλσατία καὶ τὴν Λωραίνην καὶ ἐπιζητεῖ νὰ ἐπανακτήσῃ αὐτὴν τὴν περιοχὴν.

Ὅλα αὐτὰ φαίνονται πολὺ ἀπλᾶ. Πραγματικὰ ὁ συνδυασμὸς αὐτὸς ἀποτελεῖ τὴν κυρίαν βάσιν τῆς ἐξωτερικῆς πολιτικῆς καὶ κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 1914, δηλαδὴ πολὺ πρὸ τῆς δολοφονίας τοῦ Σεραγιέβου στὸ ρωσικὸν ὑπουργικὸν συμβούλιον ὑποβάλλεται ἕνα ὑπόμνημα τοῦ ρωσικοῦ ὑπουργείου τῶν Ἐξωτερικῶν στὸ ὁποῖον τονίζεται ὅτι "τὰ Στενὰ ἡμποροῦν νὰ κατακτηθοῦν μόνον ἐντὸς τοῦ πλαισίου ἐνὸς εὐρωπαϊκοῦ πολέμου".

Ἐκείνη τὴ στιγμὴ ὁμῶς ὁ Ἰσβόλσκι δὲν εἶναι πιά ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν τῆς Ρωσσίας. Ἀντελήφθη ὅτι τὸ γραφεῖον του ἀπέχει πάρα πολὺ ἀπὸ τὰ νευραλγικὰ κέντρα τῆς εὐρωπαϊκῆς πολιτικῆς. Καὶ γι' αὐτὸ ἐπεδίωξε καὶ ἔγινε πρέσβυς τῆς Ρωσσίας στὸ Παρίσι.

Ὁ Ἰσβόλσκι στὸ Παρίσι.

Στὸ Παρίσι, ὁ Ἰσβόλσκι ἡμπορεῖ νὰ ἐργασθῇ καλύτερα γιὰ τὴν πραγματοποίησιν τῶν σχεδίων του. Καὶ γι' αὐτὸ δταν ρίπτεται ὁ πρῶτος πυροβολισμὸς ἀναφωνεῖ θριαμβευτικὰ:

—Αὐτὸς εἶναι ὁ δικὸς μου πόλεμος!

Εἶναι ὁμῶς τόσο εὐκόλῳ γι' αὐτὸν νὰ κερδίσῃ στὴν Γαλλίαν ἀνθρώπους ὑπὲρ τῶν σχεδίων του; Καθόλου. Οἱ πολιτικοὶ κύκλοι στὴν Γαλλία εἶναι σαφῶς εἰρηνόφιλοι καὶ ἐπιδιώκουν μία ὀριστικὴ συνεννόησιν μὲ τὸν Γερμανὸν γείτονά των.

Ὑπάρχει ὁμῶς ἕνας ἄνθρωπος, τοῦ ὁποῖου ὅλες οἱ σκέψεις προσανατολίζονται πρὸς τὴν "ἀνταπόδοσιν". Ἕνας ἄνθρωπος, ποὺ ἔχει γράψῃ στὰ ἀπομνημονεύματά του.

"Τὴν γενεὰ μου μόνο ἕνα πρᾶγμα συγκρατεῖ στὴν ζωή: Ἡ ἐλπίς ὅτι θὰ ἐπανακτήσουμε μιὰ μέρα τὶς ἀπολεσθεῖσες ἐπαρχίαι μας".

Αὐτὸς ὁ ἄνθρωπος εἶναι ὁ Ραϋμόν Πουανκαρέ. Καὶ δὲν μπορεῖ νὰ γίνῃ

άλλοιιώτικα. Ὁ Ἰσβόλσκι καὶ ὁ Πουανκαρέ πρέπει νὰ συναντηθοῦν καὶ νὰ συμπληρώσῃ ὁ ἕνας τὰ σχέδια τοῦ ἄλλου.

Ἐπάρχει ὅμως ἓνα ἐμπόδιο: Ὁ Πουανκαρέ δὲν εἶναι πολιτικός μὲ μεγάλη ἐπιρροή. Ἄν καὶ ἔχη γίνῃ πρωθυπουργὸς, βλέπει καθαρά ὅτι ἡ Βουλὴ θὰ τὸν διώξῃ ἀπὸ τὴν ἐξουσία ἂν ὑποστηρίξῃ ἐκ τοῦ ἐμφανοῦς μιὰ φιλοπόλεμη πολιτική. Γι' αὐτὸ ἀποφασίζει νὰ ὑποβάλλῃ ὑποψηφιότητα γιὰ τὴν προεδρεία τῆς Δημοκρατίας καὶ νὰ ἀποκτήσῃ ἔτσι ἓνα ἀξίωμα στὸ ὁποῖον ἐπὶ ἑπτὰ χρόνια δὲν θὰ διατρέχῃ σύμφωνα μὲ τὸ Σύνταγμα κανένα κίνδυνο ἀνατροπῆς.

Αὐτὸ ὅμως δὲν εἶναι εὐκόλο. Αἱ ἐκλογαὶ χρειάζονται χρήματα καὶ τόσο περισσότερα ὅσο μικρότερα εἶναι ἡ δημοτικότητα τοῦ ὑποψηφίου μεταξὺ τῶν ἐκλογέων του.

Ὁ ἀπλοῦστατος τρόπος πρὸς ἐπιτυχίαν τοῦ σκοποῦ ἦτο ἡ δωροδοκία τῶν ἀντιπολιτευομένων ἐφημερίδων. Ὁ Ἰσβόλσκι στέλλει στὴν Πετρούπολι ἐξαιρετικὰ ἐπείγοντα τηλεγραφήματα καὶ ζητεῖ τὴν ἀποστραγὴ χρημάτων ποὺ προορίζονται γιὰ τὴν ἐξαγορὰ τῶν συνειδήσεων συντακτῶν ἐγκύρων ὀργάνων τῆς δημοσίας γνώμης καὶ πολιτικῶν προσωπικοτήτων. Τὴν 3ην Ἰανουαρίου 1913 τηλεγραφεῖ στὴν Πετρούπολι:

"Εἶμαι τῆς γνώμης ὅτι θὰ εἶναι πολὺ ἐπιθυμητὸν δι' ἡμᾶς νὰ ὑποστηρίξωμεν τὴν ὑποψηφιότητα τοῦ Πουανκαρέ".

Τὰ ζητηθέντα χρήματα ἀποστέλλονται. Καὶ ἔτσι παρὰ πᾶσαν προσδοκίαν ἐκλέγεται ὁ Πουανκαρέ πρόεδρος τῆς γαλλικῆς δημοκρατίας.

Ὀλίγας ὥρας πρὸ τῆς ψηφοφορίας στοὺς διαδρόμους τοῦ ἀνακτόρου τῶν Βερσαλλιών, ὅπου γίνεται πάντοτε ἡ ἐκλογή τοῦ προέδρου, κυκλοφόρησε ἀπὸ στόμα σὲ στόμα ἡ ἐξῆς φράσις:

—Ἄν ἐκλεγῇ πρόεδρος ὁ Πουανκαρέ, θὰ ἔχωμε πόλεμο.

Καὶ ὁ ἄνθρωπος ποὺ ἐξετόμισε αὐτὴν τὴν φράσι δὲν ἦταν ἄλλος ἀπὸ τὸν Γεώργιο Κλεμανσώ, ὁ ὁποῖος ἦταν γνωστὸς μεταξὺ τῶν Γάλλων πολιτικῶν ὑπὸ τὸ ψευδώνυμον "Τίγρις" διότι κτυποῦσε ἀμείλικτα τοὺς ἀντιπάλους του καὶ ἔρριπτε, μὲ τὴν ἐπέμβασί του, ἀπὸ τοῦ βήματος, κάθε γαλλικὴ κυβέρνησι ποὺ δὲν τοῦ ἦταν ἀρεστή. Καὶ ὁ Κλεμανσώ εἶχε παρακαλέσει τὸν Πουανκαρέ—φυσικὰ χωρὶς ἀποτέλεσμα—νὰ παραιτηθῇ τῆς ὑποψηφιότητός του, χάριν τῆς εἰρήνης τῆς Εὐρώπης.

Καὶ ὁ Πουανκαρέ ἀναγκάζεται νὰ ὁμολογήσῃ στὸν Ἰσβόλσκι, ὅτι ἡ δημοσία γνώμη στὴν Γαλλία εἶναι σαφῶς φιλειρηνικὴ καὶ ὅτι πρέπει νὰ τὸ ἔχῃ σοβαρῶς ὑπ' ὄψιν του καὶ νὰ τὸ τονίσῃ στὰς ἀναφορὰς του πρὸς τὴν κυβέρνησίν του.

Σ' ἓνα ὑπόμνημά του πρὸς τὴν Πετρούπολι ὁ Ἰσβόλσκι ἀναπτύσσει γιὰ μιὰ ἀκόμη φορὰ τὶς προϋποθέσεις τῆς πολιτικῆς του, ζητεῖ συνεχῇ ἀνταλλαγὴν ἀπόψεων καὶ τελειώνει μὲ τὰς λέξεις:

—Μόνον ὑπὸ τὸν ὅρον αὐτὸν ἡμπορεῖ ἡ γαλλικὴ κυβέρνησις νὰ ἐπηρεάσῃ ἀποτελεσματικῶς τὴν δημοσίαν γνώμην τῆς χώρας της καὶ νὰ τὴν προσανατολίσῃ πρὸς τὴν συμμετοχὴν τῆς Γαλλίας εἰς ἓνα πόλεμον.

Καὶ αὐτὰ ἐγράφοντο κατὰ τὸ ἔτος 1913.

Δωροδοκία του Γαλλικού τύπου.

Ὁ λαὸς τώρα, πού ἀργότερα θὰ πληρώσῃ μέ τὸ αἷμα του τὴν φιλοδοξία ὠρισμένων πολιτικῶν, ὁ λαός, τοῦ ὁποίου ἡ ψυχικὴ διάθεσις εἶναι φιλειρηνικὴ πρέπει πρῶτα—αὐτὸ εἶναι τὸ σχέδιον τοῦ Ἰσβόλσκι νὰ πεισθῇ περὶ τῆς ἀνάγκης τῆς καθόδου εἰς τὸν πόλεμον.

"Διὰ νὰ δημιουργήσωμεν ὅμως τὴν ψυχικὴν αὐτὴν κατάστασιν, ὁμολογεῖ ὁ Ἰσβόλσκι σὲ μιὰ ἀπὸ τὶς πόλλες ἐκθέσεις του, κάμνω πᾶν τὸ δυνατόν διὰ νὰ ἐπηρεάσω τὸν Τύπον. Καὶ ἀπὸ τῆς ἀπόψεως αὐτῆς ἐπετύχαμεν ἐν μέρει ἀρκετὰ σημαντικὰ ἀποτελέσματα".

Ἀπὸ ἓνα σημείωμα τὸ ὁποῖον χρονολογεῖται ἀπὸ τοῦ τέλους τοῦ 1913

καὶ φέρει τὴν ὑπογραφήν τοῦ Ἀλεξάνδρου Ραφαήλοβιτς, Ρώσσο-οικονομικοῦ πληρεξουσίου εἰς τὸ Παρίσι καταφάνεται ὅτι μόνον τὸν Νοέμβριον τοῦ 1913 διενεμήθησαν πρὸς τὸν σκοπὸν αὐτὸν τὸν ἄνω τῶν 400.000 χρυσῶν φράγκων.

"Αἱ χορηγίαι αὐταί, γράφει ὁ ἴδιος ὁ Ἰσβόλσκι σὲ μιὰ ἄλλη ἐκθεσί του, εἰς τὰς ὁποίας μετέσχον καὶ Γάλλοι ὑπουργοὶ ἀπεδείχθησαν τελείως ὠφέλιμοι καὶ προεκάλεσαν ἤδη καὶ τὰ ἀναμενόμενα ἀποτελέσματα. Γενικῶς ὁ τό-

Μία Γερμανίδα στολίζει μέ ἄνθη στρατίωτη πού πηγαίνει στό μέτωπο.

νος τοῦ γαλλικοῦ Τύπου δὲν ἔμπορεῖ πλέον νὰ συγκριθῇ μέ τὸν τόνον τῶν ἐτῶν 1909. Ἰδιαιτέρως χαρακτηριστικὴ εἶναι ἡ στάσις τῆς ἐφημερίδος "Τὰν" ἡ ὁποία πρὸ τεσσάρων ἐτῶν διεκρίνετο διὰ τὰ ἀπροκαλύπτως ἐκδηλούμενα φιλοαυστριακὰ τῆς αἰσθήματα. Σήμερον ἀπὸ τῶν στηλῶν τῆς ἰδίας ἐφημερίδος ὁ κ. Ταρδιὲ ἐπικρίνει δρι-

μύτατα τὴν αὐστριακὴν πολιτικὴν".

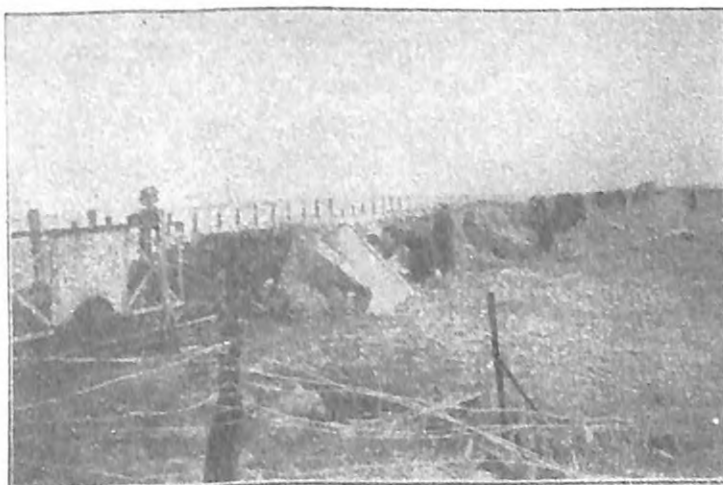
Τὰ σχέδια τοῦ Ἰσβόλσκι φαίνονται πραγματοποιούμενα. Ὁ Πουαν-καρὲ ὅμως δὲν εἶναι διατεθειμένος νὰ ἐκτεθῇ χωρὶς σοβαρωτάτας ἐγγυήσεις σὲ ἓνα πόλεμο μὲ τὴν Γερμανία. Ἡ πιθανότης ὅτι εἶναι δυνατόν καὶ μιὰ ἀκόμη φορὰ ἡ Γαλλία νὰ συντριβῇ ἀπὸ τοὺς Τεύτονας, ὅπως συνέβη τὸ 1870-71 τοῦ εἶναι ἀνυπόφορος. Γι' αὐτὸ στρέφει τὸ βλέμμα του ἐρωτηματικά πρὸς τὴν Μεγάλῃ Βρεταννίᾳ.

Ποιὰ στάσι θὰ τηρήσῃ τὸ Λονδίνο;

Ἡ μοιραία ἐπιστολὴ τοῦ Γκρέϋ.

Ἡ ἐξωτερικὴ πολιτικὴ τῆς βρεταννικῆς αὐτοκρατορίας εὐρίσκεται τὴν ἐποχὴ ἐκείνη στὰ χέρια μὲ τὰ μακρὰ καλλιτεχνικὰ δάκτυλα τοῦ σέρ Ἐδουάρδ Γκρέϋ, ἐνὸς ἀνθρώπου ποὺ διστάζει νὰ λάβῃ ἀποφάσεις ἀλλὰ ποὺ θέλει πάντοτε νὰ εἶναι εὐγενὴς καὶ εὐπροσῆγορος πρὸς ὅλους. Ὅταν μιὰ φορὰ, τὴν 22α Νοεμβρίου τοῦ 1912, ὁ σέρ Ἐδουάρδ Γκρέϋ ἀποφασίζει νὰ δείξῃ κάποια ἀποφασιστικότη-τα θὰ τὸ μετανοήσῃ πραγματικὰ οἰκτρά.

Τὴν ἡμέρα ἐκείνη πράγματι γράφει ὁ σέρ Ἐδουάρδ μιὰ ἐπιστολὴ στὸν Πῶλ Καμπόν, πρέσβυ τῆς Γαλλίας στὸ Λονδίνο. Ἀφοῦ ἀρχίζει μὲ τὴν προσφώνησι "ἀγαπητέ μου πρέσβυ" γράφει ἀμέσως τὰ ἐξῆς:

Βελγικά χαρακώματα στὸ Ἰζέρ.

"Κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν τελευταίων ἐτῶν οἱ στρατιωτικοὶ καὶ ναυτικοὶ ἐμπειρογνώμονες τῆς Γαλλίας καὶ τῆς Ἀγγλίας διεξήγαγον ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν συνομιλίας".

Φυσικὰ αἱ συνομιλίας αὗται ἦσαν μυστικάι. Ἀνεφέροντο εἰς τὴν περὶ ῥίπτωσιν, κατὰ τὴν ὁποίαν ἡ μία ἢ ἡ ἄλλη κυβέρνησις θὰ εὐρίσκετο ἐκτεθειμένη εἰς τὴν ἀπρόκλητον ἐπίθεσιν μιᾶς τρίτης δυνάμεως.

Ὁ σέρ Ἐδουαρδ ὁμιλεῖ στὸ γράμμα αὐτὸ περὶ κοινῶν μέτρων τὰ ὁποῖα θὰ πρέπει τότε νὰ ληφθοῦν. Καὶ τελικὰ τονίζει:

"Ἄν τὰ μέτρα αὐτὰ καταστήσουν ἀναγκαίαν μίαν δρᾶσιν, θὰ ληφθοῦν ὑπ' ὄψιν τὰ σχέδια τῶν οἰκείων ἐπιτελείων καὶ αἱ κυβερνήσεις θὰ ἀποφασίσουν τότε μέχρι ποίου σημείου θὰ ἐφαρμοσθοῦν τὰ ἐν λόγω σχέδια".

Ὅταν ὁ πρέσβυς Καμπὼν διαβάζει αὐτὸ τὸ γράμμα τὸ χέρι του τρέμει ἀπὸ τὴν χαρὰ ποὺ αἰσθάνεται. Ἀντιλαμβάνεται ἀμέσως ὅτι ἡ ἔως τότε ἐ-

πιφυλακτική Μ. Βρεταννία δεσμεύεται με το γράμμα αυτό και ότι δεν θα είναι πια δύσκολο να έμπλακῃ στὸν πόλεμο.

Ὁ Οὐίνστον Τσῶρτσιλλ, πού ἦτο τότε πρῶτος λόρδος τοῦ ναυαρχείου, ὁμολογεῖ στὰ ἀπομνημονεύματά του ὅτι "ἀπὸ τῆς στιγμῆς ἐκείνης ἔκριναν οἱ ὑπεύθυνοι εἰς τὴν Μ. Βρεταννίαν νὰ παραδέχωνται τὸ ἀναπόφευκτον ἑνὸς πολέμου μετὰ τὴν Γερμανίαν καὶ νὰ λαμβάνουν τὰ δέοντα προπαρασκευαστικὰ μέτρα τόσο ἀπὸ ὑλικῆς, ὅσον καὶ ἀπὸ ψυχολογικῆς ἀπόψεως".

Ἡ ἐπίγνωσις ὅμως τοῦ γεγονότος αὐτοῦ περιορίζεται μόνον στὸν στρατιωτικὸν κύκλον πού εἶναι καλύτερά πληροφορημένοι ἀπὸ τὴν κυβέρνησι. Ὁ σὲρ Ἔδουαρδ Γκρέϋ ταρασσεται σὲ τέτοιο βαθμὸ ἀπὸ τὴν ἀπρόσμενη ἐπιστολὴ του, ὥστε ἀποφεύγει νὰ τὴν καταστήσῃ γνωστὴν στὸ ὑπουργικὸ συμβούλιον καὶ στὸ κοινοβούλιον. Ἀντιθέτως, ὅταν ἐρωπάζεται ἂν ὑπάρχῃ κάποια μυστικὴ συμφωνία μετὰ τὴν Γαλλίαν ἀπαντᾷ ἀρνητικῶς μετὰ τὴν μεγαλυτέρα κατηγορηματικότητα.

Ἀργότερα, ὅταν ὑποχρεώνεται νὰ φέρῃ τὸ θέμα ἐνώπιον τῆς Βουλῆς, ἀναγινώσκει τὸ γράμμα τοῦ πρὸς τὸν Καμπὼν παραλείπει ὅμως σκοπίμως τὴν τελευταία παράγραφο.

Ἴσως καὶ ὁ ἴδιος ὁ σὲρ Ἔδουαρδ Γκρέϋ νὰ μὴ ἤξευρε ὅτι τὸ γράμμα τοῦ τοῦ ὁποῖον ἐκρατοῦσε μετὰ τόση ἐπιμέλεια μυστικόν, ἦτο μόνον μιὰ ἀναληφθεῖσα τυπικὴ διπλωματικὴ ὑποχρέωσις, ἐνῶ οἱ στρατιωτικοὶ εἶχαν ἤδη προχωρήσει πολὺ περισσότερο. Ὁ Ρίτσαρντ Μπόϋρτον Χαλδαΐν, τότε ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν καὶ λόρδος Καγκελάριος ὁμολογεῖ στὰ ἀπομνημονεύματά του ὅτι ἤδη ἀπὸ τοῦ τέλους τοῦ 1910 εἶχε γίνῃ ἡ πλήρης ἐπεξεργασία ὅλων τῶν σχετικῶν σχεδίων.

Ὁ Ρῶσσοϋ ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν Σεργκέϊ Δημητρίεβιτς Σασόνωφ, ὁποῖος τὸν Σεπτέμβριον τοῦ 1912 ἔχει ἐπισκεφθῇ τὸ Λονδῖνον γράφει σὲ μιὰ προσωπικὴν του ἀναφορὰ πρὸς τὸν Τσάρο:

"Ἐπειδὴ παρουσιάσθη κατάλληλος εὐκαιρία ἐθεώρησα σκόπιμον νὰ ζητήσω ἀπὸ τὸν Γκρέϋ νὰ μετὰ πληροφορήσῃ περὶ τοῦ τί θὰ ἠδυνάμεθα νὰ ἀναμένωμεν ἀπὸ τὴν Ἀγγλίαν εἰς περίπτωσιν μιᾶς διαστάσεώς μας μετὰ τὴν Γερμανίαν. Θεωρῶ χαρακτηριστικώτατον ὅ,τι μοῦ εἶπεν ἐν προκειμένῳ ὁ ἀρχηγὸς τῆς ἀγγλικῆς ἐξωτερικῆς πολιτικῆς καὶ ἀργότερα ὁ ἴδιος ὁ βασιλεὺς Γεώργιος".

Ὁ Σασόνωφ ἀναφέρει ὠρισμένας στρατιωτικὰς ἀπόψεις καὶ προσθέτει στὸ γράμμα τοῦ πρὸς τὸν Τσάρο καὶ τὰ ἑξῆς:

"Αὐτορμήτως ὁ Γκρέϋ μοῦ ἐπεβεβαίωσε ὅ,τι ἤξευρε ἤδη ἀπὸ τὸν Πουανκαρέ: Ὅτι δηλαδὴ ὑπάρχει μετὰ τὴν Γαλλίαν καὶ Ἀγγλίαν μία συμφωνία, κατὰ τὴν ὁποίαν εἰς περίπτωσιν πολέμου τῆς Γαλλίας μετὰ τὴν Γερμανίαν, ἡ Ἀγγλία δὲν θὰ βοηθήσῃ μόνον τὴν Γαλλίαν κατὰ θάλασσαν, ἀλλὰ καὶ θὰ ἀποστείλῃ καὶ ἀγγλικά στρατεύματα εἰς τὴν ἡπειρόν".

Αὐτὰ ὅμως ὅλα εἶναι προφορικὰ συμφωνία. Τὴν μόνον γραπτὴν καὶ ἀναμφισβήτητην ἀπόδειξιν ἔχει στὴν τσέπη του ὁ πρέσβυς Καμπὼν: Εἶναι τὸ γράμμα τοῦ σὲρ Ἔδουαρδ.

— Ἄν ἡ Μεγάλη Βρεταννία ἐπιχειρήσῃ νὰ μὴ ἀναμιχθῇ στὴν ὑπόθεσιν, τότε θὰ παρουσιασθῇ τὸ τρομερὸν αὐτὸ γράμμα γιὰ νὰ ἀποδείξῃ σὲ ὅλον τὸν κόσμον, ὅτι ὁ σὲρ Ἔδουαρδ Γκρέϋ ἔπαιξε δύο φορές ἓνα διπλὸν παιχνίδι. Ἀπέναντι τῆς Γαλλίας καὶ ἀπέναντι τῆς ἰδικῆς του κυβερνήσεως.

Τίποτε δὲν φοβεῖται ὁ σέρ Έδουαρδ Γκρέϋ περισσότερο ἀπὸ τὴν στιγμή πού θὰ ἀναγκασθῇ νὰ ριφθῇ στὸν πόλεμο.

Πραγματικά ὁ Γκρέϋ, ὅταν ἡ κρίσις ἔφθασεν στὸ κορύφωμα τῆς δένξεύρει τὶ νὰ κάμῃ. Ἡ βρεταννικὴ κυβέρνησις τηρεῖ κατ' ἀρχὰς μίαν στάσιν ἀναμονῆς. Καὶ ἡ Γαλλία δυσφορεῖ ζωηρά, γιὰ αἰσθάνεται μόνη.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ VIII.

Ο ΠΟΛΕΜΟΣ ΕΠΙ ΘΥΡΑΙΣ. Ο ΚΑΜΠΩΝ ΠΑΙΖΕΙ ΘΕΑΤΡΟ

Οἱ ἐκβιασται ἐργάζονται.

Ὅταν ὁ Γκρέϋ ἀνεκοίνωσε, μὲ τρέμουσα φωνή, στὸν Γάλλο πρέσβιν τὴν στάσιν τῆς κυβερνήσεως του, ὁ Καμπὼν τοῦ ἔκανε μιὰ θεατρικὴ σκηνή. Δὲν ἔβγαλε λέξι ἀπὸ τὸ στόμα του, ἔπιασε τὸ μέτωπο του, ἐκοίταξε τὸν σέρ Έδουαρδ μὲ ἀπλανῇ μάτια καὶ μὲ κλονιζόμενα βήματα ἔβγῃκε ἀπὸ τὸ γραφεῖο τοῦ ὑπουργοῦ.

Ἐξω τὸν παρέλαβε ὁ ὑφυπουργὸς σέρ Ἄρθουρ Νίκολσον. Ὁ Καμπὼν σωριάζεται σὲ μιὰ πολυθρόνα καὶ λέγει μὲ βραχνὴ φωνή:

—Θὰ μᾶς ἀφήσετε μόνους! Αὐτὸ εἶναι τρομερό!

Στὸν Νίκολσον τὰ λόγια τοῦ Καμπὼν κάμνουν μεγάλη ἐντύπωσι. Τρέχει ἀμέσως σὲ τὸ γραφεῖο τοῦ προϊσταμένου του ὑπουργοῦ καὶ τὸν ἐρωτᾷ χωρὶς νὰ τηρήσῃ τοὺς τύπους:

—Εἶναι ἀλήθεια ὅτι ἀρνηθήκαμε νὰ βοηθήσωμε τὴν Γαλλίαν σὲ μιὰ ἀπὸ τίς πιὸ κρίσιμες στιγμὲς τῆς;

Ὁ Γκρέϋ αἰσθάνεται ἕνα κόμπο στὸν λαιμό. Δὲν μπορεῖ νὰ βγάλῃ λέξι ἀπὸ τὰ χεῖλη του καὶ ἀπαντᾷ μὲ μιὰ καταφατικὴ χειρονομία. Ὁ Νίκολσον καταλαμβάνεται ἀπὸ κρίσιν θυμοῦ καὶ λέγει στὸν σέρ Έδουαρδ Γκρέϋ:

—Ξεύρετε τί κάμνετε; Κατασπιλῶνετε μπροστὰ σὲ ὄλους τοὺς λαοὺς τῆς γῆς τὸ ὄνομα τῆς Ἀγγλίας!

Καὶ ὁ Νίκολσον ἐπιστρέφει στὸν προθάλαμο ὅπου εὕρισκετο ὁ Καμπὼν. Αὐτὸς ἐν τῷ μεταξύ προσεποιήθη ὅτι εἶχε ἀνακτήσει τὴν ψυχραία του. Προσποιεῖται ἀκόμη ὅτι ἀναπνέει μὲ δυσκολίαν καὶ ὅτι ἀγωνίζεται γιὰ νὰ γίνῃ κύριος τῶν νεύρων του, βγάζει ἀπὸ τὴν τσέπη του τὸ γράμμα τοῦ σέρ Έδουαρδ Γκρέϋ καὶ λέγει:

—Νομίζω ὅτι τώρα εἶναι καιρὸς νὰ δείξω καὶ ἐγὼ ἕνα χαρτάκι πού ἔχω καὶ πού προέρχεται ἀπὸ τὸν ἴδιον τὸν σέρ Έδουαρδ Γκρέϋ.

Εἶναι τὸ τρομερὸ γράμμα ἀπὸ τὸ ἔτος 1912! Ὁ Νίκολσον ἐξορκίζει τὸν Καμπὼν νὰ ἔχει λίγη ὑπομονή καὶ νὰ μὴ κοινοποιήσῃ τὸ γράμμα. Ὁ Καμπὼν προσποιεῖται ὅτι ὑποχωρεῖ ἀλλὰ ἀπὸ ἐκείνη τὴν στιγμή ὁ σέρ Έδουαρδ Γκρέϋ ξεύρει ὅτι πρέπει νὰ εὔρῃ μιὰ διέξοδο καὶ μάλιστα αὐτὸν τὸ δυνατόν γρηγορώτερα. Καὶ θὰ τὴν εὔρῃ.

Ὁ Ἰσβόλσκι καὶ ὁ Πουανκαρέ ἔχουν σχεδὸν φθάσῃ στὸν ἀντικειμενικὸν σκοπὸν.

Ὁ Ἀμερικανὸς διπλωμάτης Έδουαρδ Μάνδελλ Χάουζ, ὁ ὁποῖος ἀπε-

στάλη από τον πρόεδρο Ούίλσον στην Εύρώπη, για να μελετήσει την κατάσταση, αντελήφθη πώς είχαν τα πράγματα, ακριβώς, πριν να εθίσουν στον ανώτατο βαθμό της έντάσεώς των. Καί γράφει σχετικώς στην Ουάσιγκτων:

"Μόλις συμφωνήση καί η Ἀγγλία, ἡ Γαλλία καί ἡ Ρωσσία θὰ ἐπιζητήσουν τὴν ρῆξιν μετὰ τὴν Γερμανία καί τὴν Αὐστρία".

Ὁ Χάουζ γράφει αὐτὲς τὶς γραμμὲς τὴν 29ην Μαΐου 1914, δηλαδὴ ἀκριβῶς ἓνα μῆνα μετὰ τὸ δράμα τοῦ Σεράγιεβου.

Αὐτὴ εἶναι ἡ κατάστασις. Μιὰ βόμβα γεμάτη ἀπὸ ἐκρηκτικὰς ὕλης ὅλων τῶν εἰδῶν.

Καί ὅμως μέσα στὴν διαβολικὴ αὐτὴ κατάστασι ὁ αὐστριακὸς γενικὸς ἐπιτελάρχης Κόνραδ φὸν Χέτζενδορφ δὲν σκέπτεται τίποτε ἄλλο παρὰ τὴν ἐκστρατεία του "πρὸς τιμωρίαν" τῆς Σερβίας καί ὁ Γερμανὸς Αὐτοκράτωρ προβαίνει σὲ πολεμοχαρεῖς δηλώσεις.

Πὼς ἐξαπατᾶται ὁ Φραγκῖσκος Ἰωσήφ.

Στὴν Βιέννη ὁ αὐτοκράτωρ Φραγκῖσκος Ἰωσήφ διέταξε τὴν κινητοποίησι 22 μεραρχιῶν κατὰ τῆς Σερβίας. Ἡ ἀπάντησις τοῦ Βελιγραδίου στὸ αὐστριακὸν τελεσίγραφο ἐχαρακτηρίσθη ὡς μὴ ἱκανοποιητικὴ.

Τὴν 27ην Ἰουλίου ὁ αὐτοκράτωρ Γουλιέλμος διακόπτει ἀποτόμως τὸ ταξίδιον ἀναφυχῆς ποῦ ἔκαμνε. Ὁ ἀέρας μυρίζει ἤδη πυρίτιδα. Διαβάζει ὁ ἴδιος τὴν ἀπάντησι τῆς Σερβίας καί ἐκεῖνη τὴν στιγμὴ φαίνεται ὅτι ἀντιλαμβάνεται ἀποτόμως ὁ αὐτοκράτωρ ὅτι ἡ Εὐρώπη ἐτοιμάζεται νὰ κρημνισθῇ στὴν ἄβυσσο γιὰ πράγματα ποῦ κατὰ βάσι εἶναι τελείως ἐπουσιώδη, διότι ἡ Σερβία εἶχε ἀποδεχθῇ ὅλα τὰ κύρια σημεῖα τοῦ αὐστρουγγρικοῦ τελεσιγράφου. Ἀφοῦ ἐδιάβασε τὴν σερβικὴν ἀπάντησι ὡς τὸ τέλος σημειώνει στὸ περιθώριον:

"Δὲν ὑφίσταται συνεπῶς αἰτία πολέμου. Ἐγὼ ἂν ἦμουν εἰς τὴν θέσιν τοῦ Φραγκῖσκου Ἰωσήφ, δὲν θὰ διέτασσα ποτὲ ἐπιστράτευσι".

Πράγματι ἀπὸ τὸ περιεχόμενον τῆς σερβικῆς ἀπαντήσεως προκύπτει ἀναμφισβητήτως ὅτι ἡ Σερβία ἀπεδέχθη σχεδὸν ὅλας τὰς αὐστρουγγαρικὰς ἀξιώσεις. Τὸ ἀποφασιστικὸν σημεῖον, τὸ ἀποφασιστικὸν "ὄχι" εἶναι περιτυλιγμένον μετὰ τόσα "ναί" ὥστε καί αὐτὸς ἀκόμη ὁ Κάιζερ δὲν τὸ ἔλαβε ὑπ' ὄψιν.

"Ὅχι" εἶπε ἡ σερβικὴ κυβέρνησις στὴν ἀπάντησι "αὐστριακοὶ ὑπάλληλοι νὰ μετάσχουν ἐπὶ σερβικοῦ ἐδάφους σὲ ἀνακρίσεις" γιὰ τὴν δολοφονία. Πρέπει νὰ εἰπῇ ὄχι εἰς τὸ σημεῖον αὐτό, γιατί ἡ ἔρευνα θὰ ἀπεδείκνυε ἀσφαλῶς τὴν συμμετοχὴ τῆς σερβικῆς κυβερνήσεως, ἢ τὴν ἀνοχή της.

Ἀπὸ τὸ Παρίσι ἦλθε ἡ πρότασις νὰ γίνουν διαπραγματεύσεις ἐπὶ τῶν ἐκκρεμῶν ἀκόμη σημείων ὁ αὐτοκράτωρ ὅμως Γουλιέλμος ὑφιστάμενος νέον διχασμὸν τῶν αἰσθημάτων του γράφει στὸ περιθώριον τῆς ἀνακοινώσεως:

"Τὰ τελεσίγραφα ἢ γίνονται δεκτὰ ἢ δὲν γίνονται. Δὲν συζητεῖ κανεὶς ἐπ' αὐτῶν".

Καί ἀρχίζει ὁ "μικρὸς" αὐστριακὸς τοπικὸς πόλεμος κατὰ τῆς Σερβίας.

Τὴν 28ην Ἰουλίου ἡ δήλωσις τῆς κηρύξεως τοῦ πολέμου εὐρίσκεται ἐ-

πάνω στο γραφείο του αυτοκράτορος Φραγκίσκου 'Ιωσήφ. 'Ο ύπουργός 'Εξωτερικῶν Μπέρχτολδ ξεύρει, ὅτι ὁ αὐτοκράτωρ εἶναι κατὰ τοῦ πολέμου καὶ ὅτι θὰ διστάσῃ νὰ ὑπογράψῃ. Γι' αὐτὸ θεωρεῖ σκόπιμο νὰ ἐπιστήσῃ τὴν προσοχὴ τοῦ Φραγκίσκου 'Ιωσήφ ἐπὶ ἐνὸς μικροῦ συνοριακοῦ ἐπεισοδίου καὶ νὰ τὸ ἐνσωματώσῃ στὸ ἔγγραφον τῆς κηρύξεως τοῦ πολέμου ἀφοῦ τὸ μεγαλοποιήσῃ καταλλήλως.

Σέρβοι στρατιῶται εἶχαν πυροβολήσει ἐναντίον ἐνὸς αὐστριακοῦ ἀτμοπλοίου τοῦ Δουνάβεως.

Στὸ ἔγγραφον λοιπὸν τῆς κηρύξεως τοῦ πολέμου, τὸ ὁποῖον ὑπογράφει ὁ Φραγκίσκος 'Ιωσήφ διαλαμβάνονται δύο λόγοι: 'Ἡ μὴ ἱκανοποιητικὴ ἀπάντησις στὸ αὐστριακὸ τηλεσίγραφο καὶ ἡ ἐπίθεσις κατὰ τοῦ αὐστριακοῦ ἀτμοπλοίου.

Ἐχὼ πλήρη συνείδησιν τῶν συνεπειῶν τῆς ἀποφάσεώς μου, λέγει ὁ αὐτοκράτωρ καὶ τὴν ἔλαβα ἐμπιστευόμενος εἰς τὸ ἀκέραιον εἰς τὴν θεῖαν δικαιοσύνην.

'Ο Μπέρχτολδ φεύγει μὲ τὸ ἔγγραφον ὑπογεγραμμένον. Ἐπιστρέψας ἀμέσως στὸ ὑπουργεῖο του, πληροφορεῖται ἐκεῖ ὅτι ἡ ἱστορία μὲ τὸ πυροβοληθὲν ἀπὸ τοὺς Σέρβους πλοῖο εἶναι ψευδής.

Τί νὰ κάμῃ; Παίρνει τὴν πέννα του καὶ σβύνει ἀπὸ τὸ ἔγγραφον τὴν σχετικὴν περικοπὴ καὶ τὸ κοινοποιεῖ περαιτέρω ὑπὸ τὴν νέαν του μορφή χωρὶς νὰ συνεννοηθῇ πρῶτα, ὅπως εἶχε καθῆκον μὲ τὸν αὐτοκράτορα. Ἀργότερα, ὅταν τὰ πράγματα ἐπροχώρησαν τόσον ὥστε δὲν ἦταν πιά δυνατόν τῇ καμμίᾳ ὑποχώρησις, ὁμολογεῖ στὸν αὐτοκράτορα σὰν νὰ ἐπρόκειτο γιὰ παρονοχίδα.

—Μὲ τὴν ἐλπίδα ὅτι θὰ ἦτο σύμφωνος καὶ ἡ Ὑμετέρα Μεγαλειότης διέγραψα τὴν περικοπὴν ἐκείνην ἀπὸ τὸ ἔγγραφον τῆς κηρύξεως τοῦ πολέμου.

Τηλεσίγραφον ποὺ στέλλεται τηλεγραφικῶς.

Ἐκείνη τὴ στιγμὴ ὁ Μπέρχτολδ εἶχε ἄλλες φροντίδες. Πῶς θὰ διαβιβασθῇ ἡ κήρυξις τοῦ πολέμου στὸ Βελιγράδι, ἀφοῦ αἱ διπλωματικαὶ σχέσεις εἶχαν διακοπῇ καὶ ὁ πρεσβευτὴς τῆς Αὐστρουγγαρίας εἶχε ἀναχωρήσῃ ἀπὸ τὸ Βελιγράδι; Ἡ Βιέννη ἀπευθύνεται στὸ Βερολῖνον. Αὐτὸ ὅμως καὶ πολὺ δικαίως δὲν θέλει νὰ ἀναλάβῃ αὐτὴν τὴν δυσάρεστη ὑπηρεσίαν.

Ἡ λύσις τὴν ὁποίαν εὔρε ὁ Μπέρχτολδ συνίστατο στὴν ἀποστολὴ ἐνὸς κλητῆρος τοῦ ὑπουργείου τῶν Ἐξωτερικῶν στὸ Κεντρικὸ Ταχυδρομεῖον καὶ στὴν ἀποστολὴ τρυῖ ἐξῆς τηλεγραφήματος, διὰ τὸ ὁποῖον κατεβλήθησαν κανονικὰ καὶ τὰ νόμιμα τηλεγραφικὰ τέλη.

"Πρὸς τὸ βασιλικὸν σερρικὸν ὑπουργεῖον τῶν Ἐξωτερικῶν. Ἐπειδὴ ἡ βασιλικὴ σερβικὴ κυβέρνησις δὲν ἀπῆντησε κατὰ τρόπον ἱκανοποιητικὸν εἰς τὴν διακοίνωσιν ἡ ὁποία ἐπεδόθη εἰς αὐτὴν, τὴν 23ην Ἰουλίου 1914, ὑπὸ τοῦ ἐν Βελιγραδίῳ πρεσβευτοῦ τῆς Αὐστρουγγαρίας, ἡ αὐτοκρατορικὴ καὶ βασιλικὴ κυβέρνησις εὐρίσκεται εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ προστατεύσῃ ἡ ἰδίαν τὰ δικαιώματα καὶ τὰ συμφέροντά της καὶ νὰ καταφύγῃ πρὸς τὸν σκοπὸν αὐτὸν εἰς τὰ ὅπλα. Ἡ Αὐστρουγγαρία θεωρεῖ συνεπῶς

ὅτι ἀπὸ τῆς στιγμῆς αὐτῆς εὐρίσκεται εἰς ἐμπόλεμον κατάστασιν μετὰ τῆς Σερβίας. Καὶ ἔτσι ἐξαπολύεται ἡ καταστροφή!

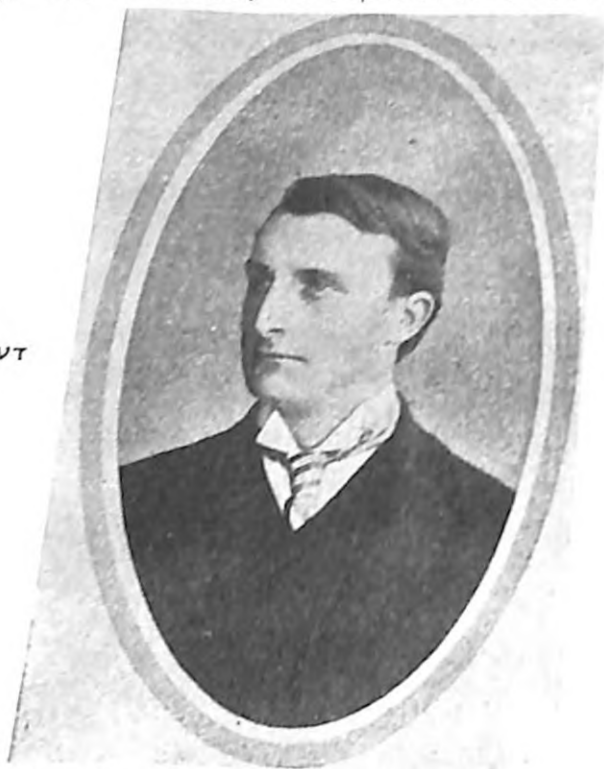
Ὁ Πουανκαρὲ στὴν Πετρούπολι.

Τὸ Λονδίνον ἐπρότεινεν ἐν τῷ μεταξύ μιά διὰσκεψὶ πρεσβευτῶν, πρὸς ἀποφυγὴν τοῦ πολέμου. Τὸ Βερολῖνον ὑποστηρίξει τὸ σχέδιον αὐτό, τὸ

διαβιβάζει εἰς τὴν Βιέννην, ἢ τὴν τελευταῖα ὁμῶς ἀπάντησις τοῦ Γερμανοῦ πρέσβους στὸν ἀρχικαγκελλάριον Μπέτμανν Χόλλβεγκ, λέγει τὰ ἑξῆς:

"Ὁ κόμης Μπέρχτολδ με παρακαλεῖ νὰ διαβιβάσω πρὸς τὴν Ὑμετέραν Ἐξουχότητα τὰς θερμὰς τοῦ εὐχαριστίας διὰ τὴν ἀνακοίνωσιν πρὸς αὐτὸν τῆς ἀγγλικῆς προτάσεως πρὸς μεσολάμῃσιν. Παρατηρεῖ ἐν τούτοις ὅτι μετὰ τὴν ἐναρξίν τῶν ἐχθροπραξιῶν ἀπὸ μέρους τῆς Σερβίας καὶ μετὰ τὴν ἐπακολογησάσαν ἐν τῷ μεταξύ κήρυξιν τοῦ πολέμου τὸ διάστημα τῆς Ἀγγλίας δεόν νὰ

Ὁ σέρ Ἐντουαντ
Γκρέϋ

θεωρηθῇ ὡς καθυστερημένον".

Τὶ θὰ συμβῇ τώρα; Ἐπάνω ἀπὸ τὸν χαρούμενον θερινὸ οὐρανὸ τῆς Εὐρώπης διαγράφεται ἓνα αἶσθημα μεγάλης ἀνησυχίας. Ὑπάρχει ἀκόμη μιὰ ἐλπίδα. Ὅτι αἱ Μεγάλαι Δυνάμεις θὰ κρατηθοῦν ἐκουσίως στὸ περιθώριο καὶ ὅτι ὁ πόλεμος θὰ ἐντοπισθῇ μετὰ τῆς Αὐστρουγγαρίας καὶ τῆς Σερβίας.

Στὴν Πετρούπολι ὁμῶς, ὅπου τώρα στρέφονται ὅλων τὰ βλέμματα ἔχει ληφθῇ ἡ ἀπόφασις. Ἦδη τὴν 24ην Ἰουλίου ὁ ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν Σασόνωφ ἔχει ἀνακοινώσῃ, στὸν Γερμανὸ πρέσβυ κόμητα Φρίδριχ φὸν Πουρταλές:

"Ἄν ἡ Αὐστρία καταβροχθίσῃ τὴν Σερβία, θὰ ἔχωμεν πόλεμον ἐναντίον της".

Ἡ Ρωσσία ἡμπορεῖ νὰ εἶναι τώρα βεβαία ὅτι δὲν θὰ μείνῃ μόνη. Ὀλίγον πρὸ τῆς ἐπιδόσεως τοῦ αὐστριακοῦ τελεσιγράφου πρὸς τὴν Σερβία ἐπραγματοποιήθη ἡ ἐπίσημος ἐπίσκεψις τοῦ προέδρου τῆς Γαλλικῆς Δημοκρατίας Πουανκαρὲ στὴν Πετρούπολι.

Ἡ ψυχολογικὴ κατάστασις ποὺ ἐπικρατεῖ στὴν ρωσικὴ πρωτεύουσα κατὰ τὴν ἐπίσκεψιν τοῦ Γάλλου προέδρου καταφαίνεται ἀπὸ μιὰ περιγραφὴ ποὺ ἔχει κάμῃ ὁ Μωρίς Παλεολόγκ, τότε πρέσβυς τῆς Γαλλίας στὴν Πε-

τρούπολι.

Τὸ κουτσομπολιὸ δύο Πριγκηπισσῶν.

Σὲ ἓνα γεῦμα ποὺ ἐδόθη πρὸς τιμὴν τοῦ Γάλλου προέδρου ὁ πρέσβυς τῆς Γαλλίας πληροφορεῖται ἀπὸ τὰς μεγάλας δουκίσσας Ἀναστασία καὶ Μιλίτσα ἐκπληκτικὰ πράγματα.

Ἡ Ἀναστασία καὶ ἡ Μιλίτσα εἶναι θυγατέρες τοῦ βασιλέως Νικολάου τοῦ Μαυροβουνίου καὶ σύζυγοι τῶν μεγάλων δουκῶν Νικολάου καὶ Πέτρου. Κατὰ τὸ γεῦμα αἱ δύο μεγάλαι δούκισσαι εἶναι ὁμιλητικώταται καὶ ὁ Παλεολόγκ ἀκούει μὲ μεγάλο ἐνδιαφέρον τὰς "ἀποκαλύψεις" τῶν.

—Ξεύρετε κ. πρέσβυ, ὅτι ζοῦμε τώρα ἱστορικὲς καὶ ἅγιες ἡμέρες;

Σήμερα ἐπῆρα ἓνα κρυπτογραφικὸ τηλέγραφημα ἀπὸ τὸν πατέρα μου. Μοῦ λέγει ὅτι θὰ ἔχωμε πόλεμον πρὸ τοῦ τέλους αὐτοῦ τοῦ μηνός!

Καὶ ἐναλλασσόμεναι ἢ μία τὴν ἄλλη αἱ δύο πριγκήπισσαι συνεχίζουν:

—Τὶ ἥρωας εἶναι ὁ πατέρας μου! Μοιάζει πραγματικὰ μὲ ἥρωα τῆς Ἰλιάδος! Ὁ πόλεμος θὰ ἐκραγῇ πολὺ γρήγορα. Ἀπὸ τὴν Αὐστρία δὲν θὰ παραμείνῃ σχεδὸν τίποτε. Τὰ στρατεύματά μας θὰ συνενωθοῦν στὸ Βερολῖνο. Ἡ Γερμανία θὰ καταστραφῇ!

Ὁ Παλεολόγκ, καταγράφει, λεπτομερῶς στὰ ἀπομνημονεύματά του τὴν ἀνωτέρω συνομιλία ποὺ ἔγινε τὴν 22 Ἰουλίου 1914.

Ἀπὸ τοὺς ἐπισήμους δὲν γίνεται ἀκόμη κανένας ὑπαινιγμὸς γιὰ τὰ μέλλοντα νὰ συμβοῦν. Κατὰ τὴν διάρκειαν ἑνὸς ἄλλου ἐπισήμου γεύματος ὁ Πουανκαρὲ προπίνει εἰς ὑγείαν τοῦ Τσάρου καὶ λέγει:

Τμήμα τῆς ἐφίππου Τσαρικήs φρουράs.

"Μεγαλειότατε! Ἡ Ὑμετέρα Μεγαλειότης ἔμπορεῖ νὰ εἶναι καὶ αὐτὸς ὁ Γάλλος, ὡς καὶ πρότερον, ἐν στενῇ καὶ καθημερινῇ συνεργασίᾳ μετὰ τὴν Σύμμαχόν της, ὅς συνέχισῃ τὸ ἔργον τῆς εἰρήνης καὶ τοῦ πολιτισμοῦ, διὰ τὸ ὅποσον αἱ δύο λαοὶ, καὶ οἱ δύο λαοὶ καὶ οἱ δύο λαοὶ μᾶλλον οὐκ ἔχουν παύση νὰ ἐργάζωνται!"

Αὐτὰ ὅμως εἶναι λόγια ποὺ πάντοτε λέγονται σὲ παρόμοιες περιπτώσεις καὶ προσρίζονται μόνον γιὰ ἐξωτερικὴ κατανάλωσι.

Στὴν πραγματικότητα, ὅπως ὡμολόγησε ὕστερα ὁ Ρῶσος ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν Σασόνωφ σὲ ἓνα ἄρθρον τοῦ δημοσιευθέντος κατὰ τὸ ἔτος 1916, ἡ Γαλλία καὶ ἡ Ρωσσία, παρὰ τὴν βαθεῖαν προσήλωσίν των πρὸς τὴν εἰρήνην καὶ τὰς εἰλικρινεῖς προσπάθειάς των νὰ ἀπορύγουν τὴν αἱματοχυσίαν, εἶχαν ἀποφασίσῃ νὰ δώσουν ἓνα μάθημα εἰς τὴν γερμανικὴν ὑπεροψίαν καὶ νὰ θέσουν ἅπαξ διὰ παντὸς τέρμα εἰς τὴν συσπείθειαν τῆς Γερμανίας νὰ ποδοπατῇ τοὺς γείτονάς της.

Μερικὴ Ρωστικὴ ἐπιστράτευσις

Κατὰ τὴν ἐπιστροφὴν των στὸ Παρίσι ὁ Πουανκαρέ καὶ ὁ ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν Ρενέ Βιβιανὶ ἐπισκέπτονται καὶ τὴν Στοκχόλμη. Δίδεται πάλι ἓνα ἐπίσημο γεῦμα καὶ πάλι κάποιος κάνει ἐνδιαφέρουσες παρατηρήσεις. Μεταξὺ τῶν πολλῶν ἐκατοντάδων προσκεκλημένων συγκαταλέγεται καὶ ὁ διάσημος ἐρευνητὴς τῆς Ἀσίας Σβέν Χέδιν. Ὅτι εἶδε τὸ ἐξέφρασε ἀργότερα ὡς ἑξῆς:

"Ὅλη ἡ ἱστορία διήρκεσε μόνο δύο ὥρες, ἀπὸ τῆς ὀκτῶς δηλαδὴ ὡς τῆς δέκα. Ἐπικρατοῦσε ἀτμόσφαιρα ἐκνευρισμοῦ. Ἀντήλλαξα μερικὰς λέξεις μετὰ τὸν Γερμανὸν πρεσβυτὴν φὸν Ραϊχενάου. Ἦταν χλωμὸς καὶ συνωφρυνμένος ὅταν εἶπε:

"Ἡ κατάστασις εἶναι ἐξαιρετικῶς σομαρά. Ὅλα δείχνουν ὅτι ἀπειλεῖται πόλεμος"

Ἡ ἀνησυχία ἐνετάθη. Σὲ ἓνα τζάκι τῆς αἰθούσης ἐστέκετο ὁ Γάλλος ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν Βιβιανὶ ὁ ὅποιος εἶχε ζωερὴ συνομιλίαν μετὰ τὸν Ρῶσσο πρεσβυτὴν στὴν Στοκχόλμη. Καὶ οἱ δύο ἔκαμναν χειρονομίας κατὰ τὴν συζήτησιν καὶ ἦσαν τόσο ἀφοσιωμένοι σ' αὐτὴν, ὥστε ἐξέχασαν τελείως τὸ περιβάλλον των καὶ τὸ πλῆθος τῶν ἐορτάσιμα ντυμένων προσκεκλημένων.

Παράσημα, μετάλλια καὶ διαμαντένια κοσμήματα ἔλαμπαν ἀπὸ ὅλα τὰ μέρη.

Ἐνας ἀξιωματικὸς διέσχισε τὸ πλῆθος ἔφθασε στὸν Βιβιανὶ καὶ τοῦ ἐνεχείρισε μερικὰ τηλεγραφήματα. Αὐτὸς τὰ ἀνοίξε βιαστικὰ καὶ τὰ ἐδιάβασε μετὰ ἐνδιαφέρον. Ἐπῆρε ὕστερα ἄλλα τηλεγραφήματα ποὺ τοῦ ἐνεχείρισε ἓνας ἀκόλουθος τῆς γαλλικῆς πρεσβείας. Τὰ ἀνοίξε τὰ ἐδιάβασε βιαστικὰ καὶ ἀνεξήτησε ἀμέσως τὸν πρόεδρο Πουανκαρέ.

Οἱ δύο ἀπεσύρθησαν σὲ μιὰ γωνίαν τῆς αἰθούσης, ἐδιάβασαν σκεπτικοὶ μερικὰ τηλεγραφήματα καὶ μιλοῦσαν τόσο γρήγορα ὥστε νὰ μὴ εἶχαν καιρὸ γιὰ χάσιμο. Ἐφαίνοντο καὶ οἱ δύο πολὺ ταραγμένοι.

Κατὰ τὰς δέκα οἱ Γάλλοι συνεκεντρώθησαν ὅλοι καὶ ἔφυγαν βιαστικοί. Κατέβηκαν μετὰ γρήγορα βήματα τὶς σκάλες, ἀνέβηκαν στὰ ἀμάξια των καὶ κατευθύνθησαν πρὸς τὴν εὐρισκομένην κοντὰ προκυμαία ὅπου βενζινάκα-

τοι καὶ λέμβοι τοὺς μετέφεραν στὸ εὐρισκόμενον ὑπ' ἁτμὸν θωρηκτὸν "Φράνς".

Ὁ Χέδιν τελειώνει μὲ τὴν ἐξῆς παρατήρησι:

"Κανεῖς ἀπὸ τοὺς καλεσμένους δὲν ἔλαβε μέρος σὲ πιὸ μελαγχολικὴ δειξίωσι".

Ναὶ ἡ κατάστασις ἀρχίζει νὰ γίνεταί κρισιμωτάτῃ στὴν Εὐρώπῃ. Ἡ βόμβα εἶναι ἐτοίμη νὰ ἐκραγῇ. Τὰ τηλεγραφήματα κυνηγοῦν τὸ ἓνα τὸ ἄλλο.

Μιὰ μέρα πρὶν ἀπὸ τὸ γεῦμα τῆς Στοκχόλμης, δηλαδὴ τὴν 24ην Ἰουλίου 1914, τὸ ὑπουργικὸ συμβούλιο στὴν Πετρούπολι ἀποφασίζει προληπτικῶς νὰ λάβῃ πρὸ ὀφθαλμῶν μιὰ μερικὴ ἐπιστράτευσι ἄνω τοῦ ἐνὸς ἐκατομμυρίου ἀνδρῶν κατὰ τῆς Αὐστρουγγαρίας. Τὴν 25ην Ἰουλίου ἀποφασίζεται σὲ μιὰ νέα συνεδρίασι νὰ μεταφερθοῦν ἅπαντα τὰ στρατεύματα τῆς ρωσικῆς αὐτοκρατορίας ἀπὸ τὰς θερινὰς κατασκηνώσεις των εἰς τὰς ἐδρας των διὰ νὰ καταστῇ δυνατόν νὰ προπαρασκευασθοῦν διὰ πᾶν πολεμικὸν ἐνδεχόμενον.

Αὕτῃ εἶναι ἡ ἐπίσημος διατύπωσις, γιὰτὶ ὁ Τσάρος διστάζει ἀκόμῃ νὰ λάβῃ ριζικώτερα μέτρα. Πίσω ὅμως ἀπὸ τὴν πλάτη του οἱ στρατιωτικοὶ δὲν μένουν μεσταυρωμένα τὰ χέρια. Ἐνεργοῦν στὴν πραγματικότητά μιὰ γενικὴ ἐπιστράτευσι.

Ὁ Τσάρος δὲν ξεύρει τί κάμνει.

Ὁ Γερμανὸς στρατιωτικὸς ἀκόλουθος στὴν Πετρούπολι Μπέρναρντ φὸν Ἑγγελινγκ λαμβάνει μέρος τὴν 25ην Ἰουλίου σὲ ἓνα ἐορταστικὸ γεῦμα καὶ παρατηρεῖ ὅτι μεγάλη συγκίνησι καὶ μεγάλος ἐνθουσιασμὸς ἐπικρατοῦν μεταξὺ ὄλων τῶν ἀνωτέρων ἀξιωματικῶν. Καὶ ἀναφέρει στὴν ἑκθεσί του πρὸς τὸ Βερολῖνον:

"Ἀπὸ χέρι σὲ χέρι κυκλοφοροῦν οἱ κάρτες ὅπου ἀναγράφεται τὸ μενοῦ τοῦ γεύματος μὲ τὴν σημείωσι: 25 Ἰουλίου 1914—πρώτῃ ἡμέρᾳ τῆς ἐπιστρατεύσεως καὶ ὑπογράφεται γιὰ ἐνθύμιον. Τὶς κυκλοφοροῦσαν καὶ δεξιά καὶ ἀριστερὰ μου χωρὶς νὰ πολυσκοτίζωνται γιὰ τὴν παρουσίᾳ μου. Ὁ Μέγας αὐλάρχης τῶν Ἀνακτόρων καὶ Γενικὸς Ὑπασπιστὴς βαρῶνος Γκρυνβάλδ ἐτσούγγρισε τὸ ποτῆρι του μὲ τὸν Γερμανὸ στρατιωτικὸ ἀκόλουθο

Ὁ Ρῶστος στρατηγὸς Σουχομλίνωφ.

καὶ τοῦ εἶπε:

"Στὸ ἐπανιδεῖν ὑπὸ καλυτέρους οἰωνούς".

"Ἦσαν προσωπικότητες ὅλοι αὐτοί, ποὺ ἤξευραν ἀκριβῶς τί συνεβαί-
νε καὶ ποὺ ἔκαμν μόνο ἀπροσεξίης ἀπὸ τὸν ἐνθουσιασμόν των".

Ὁ Σεργκεῖ Ντομπροβόλσκι, ὁ προϊστάμενος τῆς ὑπηρεσίας κινητο-
ποιήσεως τοῦ ρωσσικοῦ γενικοῦ ἐπιτελείου ὁμολογεῖ εἰλικρινῶς τὸ ἔνα ση-
μείωμά του:

"Τὴν 25ην Ἰουλίου τοῦ 1914 ὁ πόλεμος εἶχε ἀποφασισθῇ".

Τὰ γεγονότα λοιπὸν καθιστοῦν εὐνόητο γιὰ τὸ Ἰουλιανὰ καὶ ὁ Βι-
βιανί ἐταράχθησαν τόσο στὴν Στοκχόλμη ὅταν ἔλαβαν τὰ τηλεγραφήματα
καὶ γιὰ τὴν ἀνεχώρησαν βιαστικὰ γιὰ τὸ Παρίσι.

Μόνο τρεῖς μέρες ἀργότερα—τὴν 28ην Ἰουλίου 1914 ἡ Αὐστρουγγαρία
κηρύττει τὸν πόλεμον κατὰ τῆς Σερβίας. Καὶ αὐτὸ τὸ γεγονὸς ἀρκεῖ γιὰ νὰ
ἐξουδετέρωσιν τοὺς δισταγμοὺς τοῦ Τσάρου. Τὸν παρακινοῦν ὅλοι νὰ ἐξ-
αγγεῖλῃ μὲ αὐτοκρατορικὸ οὐκάζιον ἐπισήμως τὴν γενικὴν ἐπιστράτευσιν.

Ὁ στρατηγὸς Γιανούσκεβιτς, ὁ ἀρχηγὸς τοῦ ρωσσικοῦ γενικοῦ ἐπιτε-
λείου κατέθεσε ἀργότερα πρὸ τοῦ Δικαστηρίου:

"Ἡξέυραμε ὅτι ἡ Γερμανία ἐπέδωκε πολεμικὴν ἀναμέτρῃσιν μὲ ἡμᾶς ἀ-
κριβῶς τὴν ἐποχὴ κατὰ τὴν ὁποίαν εὐρίσκετο ἐν ἐξελίξει τὸ μεγάλο πρό-
γραμμα ἀναδιοργανώσεως τῶν ἐνόπλων μας δυνάμεων τὸ ὁποῖον θὰ ἐπε-
ρατοῦτο μόνον τὸ 1917. Δι' αὐτὸ θὰ ἦτο ἀσύμφορος μιὰ μερικὴ ἐπιστρά-
τευσις μόνον ἐναντι τῆς Αὐστρίας, ἡ ὁποία θὰ ἄφηνε ἀνοικτὸ τὸ μέτωπόν
μας πρὸς τὴν Γερμανίαν. Ἐπειδὴ ἀφ' ἐτέρου δὲν ὑπῆρχε ἀμφιβολία ὡς πρὸς
τὴν στάσιν τῆς Γερμανίας ἐπέμεινα εἰς τὸν Τσάρον νὰ διατάξῃ τὴν γενι-
κὴν κινητοποίησιν".

Τὴν πρωΐαν τῆς 29ης Ἰουλίου ὁ Νικόλαος ὁ Β' δίδει τηλεφωνικῶς
τὴν μοιρσίαν συγκατάθεσί του. Ὅπως ὅμως θὰ διαπιστωθῇ σχεδὸν ἀμέσως
δὲν ἤξευρε καὶ ὁ ἴδιος τί ἐσήμαινε αὐτό.

Οἱ στρατιωτικοὶ εἶναι ἐν πάσῃ περιπτώσει πολὺ ἱκανοποιημένοι διό-
τι τὰ μέτρα ποὺ εἶχαν ἤδη λάβῃ ἐπευλογήθησαν ἀπὸ τὸν αὐτοκράτορα. Ὁ
Ρώσος διπλωμάτης Σίλιγκ ποὺ τὰ ἔζησε ὅλα αὐτὰ γράφει:

"Ἡ ἐξαγγελία τῆς γενικῆς ἐπιστράτευσως ἔγινε δεκτὴ μὲ ἐνθουσιασμό ἀπὸ τὸν
μικρὸ κύκλον ἐκείνων, ποὺ ἤξευραν πραγματικὰ τί συνέβαινε".

Καὶ ἡ γνῶσις τοῦ μικροῦ ἐκείνου κύκλου ἀνεφέρετο μόνον στὸ ἐξῆς γε-
γονός: Ἄν ἐκινητοποιεῖτο ἡ Ρωσσία τότε θὰ ἀκολουθοῦσε καὶ ἡ κίνητο-
ποίησις τῆς Γερμανίας.

Τὸ ὅτι θὰ συνέβαινε αὐτὸ τὸ ἐγνώριζαν ἀπὸ καιροῦ αἱ μυστικαὶ ὑπη-
ρεσίαι. Ἐγνώριζαν τὰ γερμανικὰ πολεμικὰ σχέδια. Ἐγνώριζαν ὅτι τὰ σχέ-
δια αὐτὰ προέβλεπαν τὴν γερμανικὴν κινητοποίησιν, μόλις ἐκινητοποιεῖτο
ἡ Ρωσσία. Ἐγνώριζαν καὶ κάτι παραπάνω: Ἐγνώριζαν ὅτι θὰ ἐκινεῖτο ἀ-
μέσως καὶ μάλιστα κατὰ τῆς Γαλλίας, ὅσον καὶ ἂν αὐτὸ φαίνεται ἀρχικὰ
παράλογο.

Ἀλλὰ εἶναι πραγματικότης, ὅπως τὸ εἶχαν ἐξακριβώσει αἱ μυστικαὶ
ὑπηρεσίαι. Τὰ γερμανικὰ στρατιωτικὰ σχέδια προβλέπουν ἐξουδετέρωσιν
τῆς Γαλλίας μὲ μερικὰ κεραυνοβόλα πλήγματα, πρὶν νὰ τερματισθῇ ἡ ρωσ-
σικὴ ἐπιστράτευσις. Καὶ ὕστερα μὲ ἐλεύθερα τὰ νῶτα τοῦ ὁ γερμανικὸς

στρατὸς θὰ στραφῇ πρὸς ἀνατολὰς.

Μὲ τὴν κινητοποίησιν τῆς Ρωσσίας τίθεται ἔτσι μοιραίως εἰς κίνησιν ὁ λόκληρος ὁ μηχανισμός, ἓνας μηχανισμὸς τρόμου καὶ φόβου, τοῦ ὁποίου κάθε τμῆμα τρέμει συνεχῶς μήπως ἀργοπορήσῃ στὰ μέτρα ποὺ θὰ λάβῃ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΧ.

ΟΙ

ΦΙΛΟΠΟΛΕΜΟΙ ΕΠΙΚΡΑΤΟΥΝ

Προσωρινὴ ἀνάκλησις τῆς ἐπιστρατεύσεως.

Ρωσικά χαράκωματα στὴν Πολωνία.

Ὁ στενὸς ἐνθουσιῶ-
δης κύκλος στὴν Πετρούπολιν, τᾶξεν ὅλα αὐτά. Ὁ Γενικὸς Ἐπιτελάρχης Γιανούσκεβιτς ξεύρει ὅτι ἡ κινητοποίησις σημαίνει εὐρωπαϊκὸ πόλεμον. Ὁ ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν Σασόνωφ ξεύρει ὅτι ὁ παλαιὸς πόθος τῶν Ρώσων, τὰ Δαρδανέλλια, βαίνει πρὸς τὴν πραγματοποίησίν του καὶ ὁ καθεὶς γνωρίζει τὸ ἀπόφθεγμα τοῦ Ἰσβόλσκυ

"Ὁ δρόμος πρὸς τὴν Κωνσταντινούπολιν, ὁδηγεῖ διὰ τοῦ Βερολίνου".

Τίποτε δὲν θὰ μπορέσῃ πιά νὰ συγκρατήσῃ τοὺς ἀποτυφλωμένους ἀπὸ τὸν ἐθνικὸ φανατισμὸ των στρατηγῶν.

Μιὰ χοῦφτα ἀνθρώπων ἐπιδιώκει ὅ,τι τὸ ρωσικὸ στρατιωτικὸ περι-
οδικὸ "Ρασβιέτσκ" ἐξήγγειλε καθαρὰ καὶ παστρικά στὸ τεῦχος τοῦ νέου
ἔτους τοῦ 1914.

"Ὅχι μόνον αἱ ἔνοπλοι δυνάμεις ἀλλὰ ὁλόκληρος ὁ ρωσικὸς λαὸς πρέπει νὰ συ-
νηθίσῃ εἰς τὴν σκέψιν ὅτι προετοιμαζόμεθα δι' ἑνα ἐξοντώτικόν πόλεμον κατὰ τῆς
Γερμανίας καὶ ὅτι αἱ γερμανικαὶ αὐτοκρατορίαι (Ἡ Γερμανία καὶ ἡ Αὐστρία) πρέ-
πει νὰ καταστραφῶν καὶ ἂν ἀκόμη καταστῇ ἀνάγκη νὰ θυσιάσωμεν πρὸς τὸν σκο-
πὸν αὐτὸν ἑκατοντάδες χιλιάδων ἀτόμων".

Πρόκειται ἀσφαλῶς γιὰ μιὰ ὑστερική παραφωνία ποὺ δὲν εἶναι ἡ φωνὴ
τοῦ ρωσικοῦ λαοῦ. Αὐτὸς δὲν ἔχει ἐρωτηθῇ καὶ οἱ στρατηγοὶ ἔχουν ἤδη
στὰ χέρια των τὸ μοιραῖο ἔγγραφο ποὺ λέγει τὰ ἑξῆς:

"Ὁ κύριος καὶ αὐθέντης ἡμῶν Τσάρος πασῶν τῶν Ρώσων ἠυδόκησε νὰ διατάξῃ
ὅπως ὁ στρατὸς καὶ ὁ στόλος τεθοῦν εἰς κατάστασιν πολέμου".

Ὁ στρατηγὸς Ντομπροβόλσκυ εἶναι ὑπεύθυνος ὡς προϊστάμενος· κι-
νητοποιήσεως γιὰ τὴν διατύπωσιν τῶν λεπτομερειῶν τῆς διαταγῆς καὶ γιὰ
τὴν κοινοποίησιν τῆς εἰς ὅλες τῆς στρατιωτικῆς ὑπηρεσίας τῆς ρωσικῆς αὐ-
τοκρατορίας.

Ἐν τούτοις ἂν καὶ ὁ Ντομπροβόλσκυ βιάζεται, βραδυναίως ὡς ποὺ νὰ
τελειώσουν ὅλοι αἱ προετοιμασίαι.

Ἀποδεικνύεται μὲ αὐτὴν τὴν εὐκαιρίαν ὅτι μεγάλη καθυστέρησι προ-
καλεῖ μιὰ διάταξις τοῦ Συντάγματος, σύμφωνα μὲ τὴν ὁποία τὸ αὐτοκρα-
τορικὸ οὐκάζιο πρέπει νὰ προσυπογραφῇ καὶ ἀπὸ μερικοὺς ὑπουργούς.

Ὁ πρίγκηψ Νικολάϊ Τσερμπάτωφ ὑπουργὸς τῶν Ἑσωτερικῶν τρέμει μπροστὰ στὴν εὐθύνη, πού πρόκειται νὰ ἀναλάβῃ μὲ τὴν ὑπογραφήν του. Δακρύζει καὶ προλέγει τὴν ἐπανάστασι καὶ τὸ τέλος τῆς δυναστείας τῶν Ρωμανῶν. Ὅταν ὁ Ντομπροβόλσκυ ἐπιμένει ὁ πρίγκηψ κάμνει τρεῖς φορές τὸν σταυρὸ του καὶ προσυπογράφει τὸ οὐκᾶζιο.

Ὁ Ἰβάν Γρηγόροβιτς, ὁ ὑπουργὸς τῶν Ναυτικῶν ἔχει πολὺ μεγαλύτερες ἐπιφυλάξεις. Τρέμει ἀπὸ τὸν ἐχθρικὸ στόλο καὶ λέγει ὅτι ἐν περιπτώσει πολέμου ἡμπορεῖ νὰ βομβαρδισθῇ ἡ Πετρούπολις καὶ νὰ μεταβληθῇ σὲ σωρὸ ἐρειπίων. Πῶς μπορῇ λέγει, ὁ Τσάρος νὰ ἐκδώσῃ μιὰ διαταγὴν

πού ἡμπορεῖ νὰ ἔχῃ τέτοιες τρομερὲς συνέπειες;

Χάριν ἀσφαλείας ὁ ὑπουργὸς τῶν Ναυτικῶν ἀπευθύνεται πρὸς τὸν ὑπουργὸ τῶν Στρατιωτικῶν Βλαδίμηρο Σουχομλίνωφ καὶ τὸν ἐρωτᾷ ἂν εἶναι διατεθειμένος νὰ προσυπογράψῃ τὸ ἔγγραφον.

Ἔτσι περνᾷ ὁλόκληρη ἡ ἡμέρα. Ὁ Ντομπροβόλσκυ φθάνει κατὰ κόπος στὸ τηλεγραφεῖο μόνο κατὰ τὰς δέκα καὶ μισὴ τῆς νυκτός. Στὸν χαρτοφύλακά του ἔχει τὴν διαταγὴν τῆς ἐπιστρατεύσεως σὲ πολλὰ ἀντίγραφα.

Ἀπὸ δύο ὥρων ἔχει σταματήσῃ σὲ ὅλην τὴν

Ρωσσίᾳ ἡ τηλεγραφικὴ ἐπικοινωνία γιὰ νὰ μείνουν ἐλεύθεροι αἱ τηλεγραφικαὶ γραμμαῖ. Μπροστὰ στὴ συσκευὴ τοῦ Μόρς κάθονται οἱ ὑπάλληλοι καὶ περίμενουν νὰ μεταβιβάσουν τὰ ἐπίσημα τηλεγραφήματα πού ἔχει ἐξαγγεῖλη τὸ Γενικὸ Ἐπιτελεῖο.

Ἀμέσως μετὰ τὴν ἄφιξι τοῦ στρατηγοῦ Ντομπροβόλσκυ διανέμεται τὸ κείμενο μὲ τὴν ἱστορικὴ διαταγὴ στοὺς τηλεγραφητάς. Σὲ λίγο θὰ τεθοῦν σὲ κίνησι τὰ τηλεγραφικὰ μηχανήματα.

Ἐξαφνα ἀνοίγει μὲ θόρυβο ἡ θύρα τῆς αἰθούσης καὶ ὁρμᾷ σ' αὐτὴν ἀσπαίνων ἓνας λοχαγός.

—Σταθῆτε, στρατηγέ μου, φωνάζει. Ἡ διαταγὴ ἀναστέλλεται!

—Αὐτὸ εἶναι ἀδύνατο! λέγει κατάχλωμος ὁ στρατηγὸς Ντομπροβόλσκυ.

—Διαταγὴ τοῦ Τσάρου! ἀπαντᾷ ὁ λοχαγὸς καὶ ἐγχειρίζει στὸν προϊστάμενο του τὴν γραπτὴ διαταγὴ.

Ἡ Αὐτοκρατορική Ρωσσικὴ οἰκογένεια.

ΔΥΟ ΑΡΧΗΓΟΙ: ΖΟΦΡ καί ΦΟΣ.

Ένα φρικτό στιγμιότυπο, τὸ ὁποῖον παρουσιάζει σφαγμένα παιδιά καὶ γυναῖκες, στὴν Ἐπαρχία τοῦ Σαμπάτζι.

Τί εἶχε συμβῆ;

Ένα τηλεγράφημα τοῦ Καίζερ.

Λίγες ὥρες, μετὰ τὴν ἔγκρισι ἀπὸ τὸν Τσάρο Νικόλαο τῆς γενικῆς ἐπιστρατεύσεως ποὺ ἐχαροποίησε τόσο τοὺς ἀνωτάτους Ρώσσους στρατιωτικούς, σκέφθηκε στὸ Βερολῖνο ὁ αὐτοκράτωρ Γουλιέλμος νὰ στείλῃ ἕνα τηλεγράφημα στὴν Πετρούπολι.

Εἶναι ἕνα μακρότατο τηλεγράφημα, τὸ ὁποῖον ἔλαβε ὁ Νικόλαος ὁ Βος τὸ βράδυ στὰς 9.40. Ὁ Καίζερ, λέγει σ' αὐτὸ μεταξύ ἄλλων καὶ τὰ ἑξῆς:

"Ἐκφράζω τὴν γνώμην ὅτι θὰ ἦτο δυνατότατον διὰ τὴν Ρωσσίαν νὰ τηρήσῃ τὰς παρατηρητοὺς ἐπὶ τῆς αὐστροσερβικῆς διαφορᾶς, διὰ νὰ μὴ ἐμπλακῇ ἡ Εὐρώπη εἰς τὸν τρομερώτερον πόλεμον ποὺ εἶδε ποτὲ ἡ ἀνθρωπότης".

Καὶ μετὰ τὴν προφητείαν αὐτὴν ἀκολουθεῖ ἡ ἀποφασιστικὴ φράσις στὸ τηλεγράφημα τοῦ Καίζερ:

"Φυσικὰ λήψις στρατιωτικῶν μέτρων ἀπὸ μέρους τῆς Ρωσσίας θὰ ἐπετάχυναν μίαν καταστροφὴν τὴν ὁποίαν ἀμφότεροι ἐπιθυμοῦμεν νὰ ἀποφύγωμεν".

Ὁ Τσάρος σταματᾷ σ' αὐτὴν τὴν φράσι.

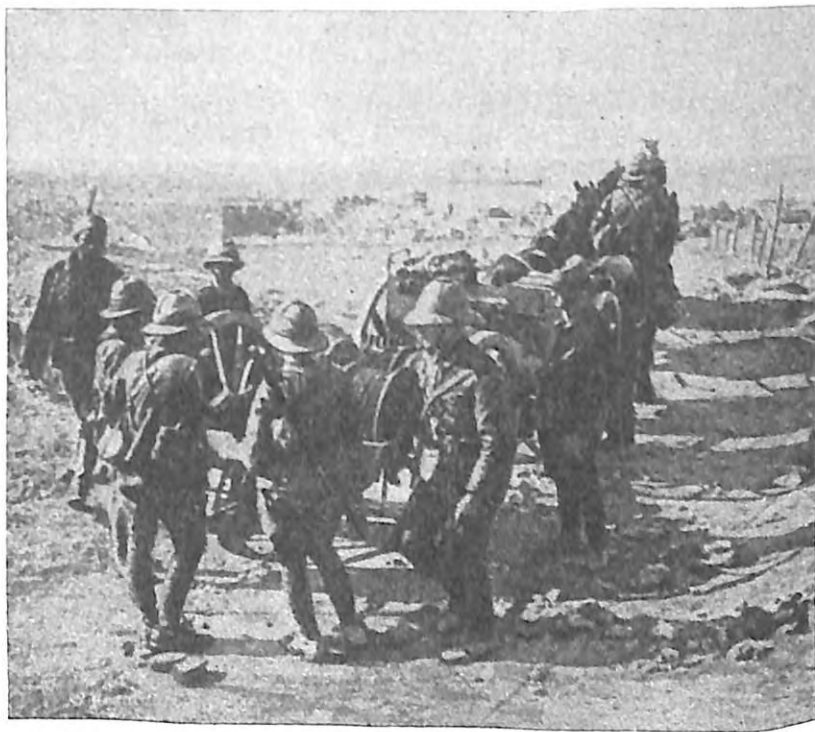
Δὲν διέταξε σήμερα τὴν γενικὴ ἐπιστράτευσι; Τί ἐννοεῖ ὁ Καίζερ μὲ τὴν φράσιν ἐκείνη τοῦ τηλεγραφήματος τοῦ; Μήπως ἡ ἐπιστράτευσις παρεξηγηθῇ καὶ θεωρηθῇ κάτι παραπάνω ἀπὸ ἕνα μέτρο προνοίας;

Γιὰ νὰ βεβαιωθῇ ἐπ' αὐτοῦ ὁ Τσάρος καλεῖ κοντὰ του τὸν ἀρμόδιό του σύμβουλο, τὸν Γενικὸ ὑπασπιστὴ τοῦ στρατηγὸ Φρέδερικς. Τοῦ ἐκθέτει τὴν κατάστασι καὶ τὰ χάνει κυριολε-

κτικὰ ὅταν ὁ γηραιὸς στρατηγὸς τοῦ λέγει:

—Γενικὴ κινητοποιήσις σημαίνει πόλεμο!

Ὁ Τσάρος σηκώνεται κατάχλωμος. "Αὐτὸς εἶναι ὁ ἰδικὸς μου πόλεμος ἐφώναξε χαρούμενος ὁ Ἰσβόλσκι ὅταν ὁ πόλεμος ἐξερράγη. Ὡς πρεσβευτῆς

Ὁ Αὐτοκράτωρ Γουλιέλμος μὲ τὸν ἐπιτελάρχην τοῦ Φόν Μόλτκε.

τῆς Ρωσσίας στὸ Παρίσι ὁ Ἰσβόλσκυ εἰργάσθη έντατικὰ γιὰ νὰ προετοιμάσῃ αὐτὸν τὸν πόλεμο. Καὶ ὕστερα λέγει στὸν Φρέδερικς ὁ Τσάρος:

"Δέν ἡμπορῶ νὰ ἀναλάβω τὴν εὐθύνη τῆς τρομερᾶς αὐτῆς ἀνθρωποσφαγῆς.

Συνεχίζεται ἡ Ρωσικὴ κινητοποιήσις.

Ὁ Νικόλαος πηγαίνει στὸ γραφεῖο του παίρνει τὸ τηλέφωνο καὶ συνδέεται μὲ τὸν ὑπουργὸ τῶν στρατιωτικῶν. Ὁ Σουχομλίνωφ ἀφηγήθη ἀργότερα τὴν συνομιλία:

"Τὴν νύκτα, εἶπε, μὲ ἐτηλεφώνησε ὁ Τσάρος καὶ μὲ διέταξε νὰ σταματήσω τὴν κινητοποίησι. Ἐμεινα κυριολεκτικὰ ἀναυδος. Ἡ κινητοποιήσις εἶχε ἤδη ἀρχίσῃ καὶ κάθε ἀναστολὴ τῆς θὰ ἐσήμαινε καταστροφή.

Τὶ νὰ κάμω; Ἦξευρα ὅτι ἦταν ἀδύνατος ἡ ἀναστολὴ τῆς κινητοποιήσεως, ἀπὸ τεχνικῆς ἀπόψεως. Τὶ θὰ συνέβαινε τότε στὴν Ρωσσία; Ἐνας Θεὸς ξεύρει ποῖαι θὰ ἦσαν αἱ συνέπειαι. Μὲ κατέλαβε πραγματικὰ σκοτοδίνη.

Ἀπάντησα στὸν Τσάρο. Αὐτὸ Μεγαλειότατε, εἶναι τεχνικῶς ἀδύνατον. Θὰ εἶναι πραγματικὴ καταστροφή.

Ἐλαβα ἀμέσως μιὰ ρητὴ καὶ κατηγορηματικὴ διαταγὴ ἡ ὁποία δέν ἐπιδέχονταν ἀντιρρήσεις.

Τὸ δεύτερο τηλεφώνημα τοῦ Τσάρου ἀπευθύνεται στὸν Γενικὸ Ἐπιτελάρχην Γιανούσκεβιτς. Καὶ αὐτὸς ἀφηγήθη ἀργότερα τὰ γεγονότα ὡς ἐξῆς:

—Πῶς πάει ἡ κινητοποιήσις; ἐρωτᾷ ὁ Τσάρος.

—Ἐχει ἀρχίσει ἤδη Μεγαλειότατε! ἦταν ἡ ἀπάντησις.

—Δέν θὰ ἦτο δυνατόν νὰ μὴ κοινοποιηθῇ ἡ γενικὴ κινητοποιήσις; Δέν θὰ ἦτο δυνατόν νὰ τὴν ἀντικαταστήσωμε μὲ μιὰ μερικὴν κινητοποίησιν στρεφόμενη μόνον κατὰ τῆς Αὐστρουγγαρίας;

—Αὐτὸ θὰ ἦταν δυσκολώτατον, Μεγαλειότατε, καὶ θὰ ἡμποροῦσε νὰ ἐπισύρῃ καὶ μιὰ καταστροφή. Ἡ κινητοποιήσις ἔχει ἤδη ἀρχίσῃ. Ἐκλήθησαν ἤδη ὑπὸ τὰ ὄπλα 400.000 ἐφέδρων.

Καὶ ὁ στρατηγὸς Γιανούσκεβιτς συνεχίζει:

—Τότε ὁ Τσάρος μοῦ ἀνεκοίνωσε κατηγορηματικῶς ὅτι ἔλαβε τηλεγράφημα ἀπὸ τὸν αὐτοκράτορα Γουλιέλμο, ὁ ὁποῖος τὸν βεβαιώνει μὲ τὸν λόγον τῆς τιμῆς του ὅτι ἂν δέν πραγματοποιηθῇ ἡ γενικὴ κινητοποιήσις αἱ σχέσεις μεταξὺ Ρωσσίας καὶ Γερμανίας θὰ ἐξακολουθήσουν νὰ παραμένουν ὡς καὶ μέχρι τοῦδε φιλικαί.

Ἐτόλμησα νὰ παρατηρήσω εἰς τὴν Αὐτοῦ Μεγαλειότητα, ὅτι δέν πιστεύω στὸν λόγον τῆς τιμῆς, τοῦ Κάιζερ καὶ ὅτι κατὰ τὰς πληροφορίας ποὺ ἔχω ἤδη ἡ Γερμανία ἤρχισε νὰ κινητοποιεῖται. Πράγματι εἶχα ἐκείνη τὴ στιγμὴ ἀρκετὰς ἀσφαλεῖς πληροφορίας ὅτι ἡ Γερμανία ἐκινητοποιοῦσε ἤδη τὰς ἐνόπλους δυνάμεις τῆς.

—Τὶ θὰ συμβῇ τώρα;

Ὁ Τσάρος μεταπίθεται.

Στὸ κεντρικὸ τηλεγραφεῖο τῆς Πετροπόλεως ὁ στρατηγὸς Ντομπροβόλσκυ ἀναγκάζεται νὰ σταματήσῃ τὴν μετάδοσι τῆς διαταγῆς. Τὸ μέτρον ὅμως αὐτὸ μένει χωρὶς πρακτικὴ σημασίαν. Ἡ ἐνεργηθεῖσα μυστικὰ ἀπὸ τῆς 25ης Ἰουλίου κινητοποιήσις συνεχίζεται.

Ὁ ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν Σουχομλίνωφ ὡμολόγησε μπροστὰ σ' ἓνα ρωσικὸ δικαστήριον:

—Μισὴ ὥρα μετὰ τὴν συνομιλίαν μου μετὰ τὸν Τσάρον με ἐτηλεφώνησε ὁ Γιανούσκεβιτς. Μοῦ εἶπε ὅτι ὁ Τσάρος τοῦ κατέστησε γνωστὴ τὴν ἀναστολὴ τῆς διαταγῆς τῆς κινητοποιήσεως. Ὁ στρατηγὸς Γιανούσκεβιτς με ρώτησε κατόπιν "τί νὰ κάμω".

Τοῦ ἀπήντησα: "Νὰ μὴ κάνετε τίποτε!

—Αἰσθάνθηκα ὅτι ἐβγήκε ἀπὸ τὰ χεῖλη μου ἓνας στεναγμὸς ἀνακουφίσεως. Τὸ ἄλλο πρωῒ εἶπα ψέμματα στὸν Τσάρον. Τὸν ἐβεβαίωσα ὅτι ἡ κινητοποιήσις ἐνεργεῖται μόνο στὰ νοτιοδυτικὰ διαμερίσματα. Ἐκείνη τὴν ἡμέραν παρ' ὀλίγον νὰ τρελλαθῶ. ἤξευρα ὅτι ἡ κινητοποιήσις ἐνῆργεῖτο σὲ ὅλη τὴν χώρα καὶ ὅτι ἦτο ἀδύνατος ἡ ἀναστολὴ τῆς.

Ἐκεῖνο τὸ πρωῒ τῆς 30ης Ἰουλίου, συναντῶνται ὁ ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν Σασόνωφ, ὁ ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν Σουχομλίνωφ καὶ ὁ Γενικὸς Ἐπιτελάρχης Γιανούσκεβιτς. Ἡ κατάστασις ἦτο χαώδης. Ἡ διαταγὴ τῆς κινητοποιήσεως ἀνεκλήθη, αὐτὴ ὅμως συνεχίζεται. Μετὰ τὸ θάρρος ποὺ ἐμπνέει ἡ ἀπελπισία ὁ Γιανούσκεβιτς τολμᾷ νὰ τηλεφωνήσῃ στὸν Τσάρον καὶ νὰ τὸν παρακαλέσῃ νὰ διατάξῃ ἐκ νέου τὴν γενικὴν κινηποίησιν.

"Ἡ Αὐτοῦ Μεγαλειότης, ἀναφέρει ὁ βαρῶνος Σέλλιγκ, ἀρνήθηκε κατηγορηματικὰ καὶ ἐδήλωσε ὅτι εἶναι περιττὴ κάθε περαιτέρω συζήτησις".

Ὁ Γιανούσκεβιτς ἔχει τὴν ἐτοιμότητα πνεύματος νὰ ἐρωτήσῃ ἂν ἡμπορῇ νὰ πῇ στὸν Τσάρον δυὸ λέξεις μόνο, ἀπὸ τηλεφώνου ὁ ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν Σασόνωφ.

Ἐπὶ μερικὲς στιγμὲς ἐπικρατεῖ ἀγωνιώδης σιωπὴ.

"Ὑστερὰ ὁ Τσάρος διατάσσει νὰ δοθῇ τὸ ἀκουστικὸν στὸν Σασόνωφ. Καὶ ὁ Σασόνωφ κατορθώνει νὰ ἐπιτύχῃ μιὰ ἀκρόασι ἀπὸ τὸν Τσάρον.

Οἱ στρατηγοὶ ἱκετεύουν τὸν Σασόνωφ νὰ ἀσκήσῃ στὸν Τσάρον ὅλη τὴν πειστικότητα γιὰ νὰ διατῇ ἐκ νέου ἡ συνέχισις τῆς κινητοποιήσεως. Ὁ Γιανούσκεβιτς μάλιστα παρακαλεῖ τὸν ὑπουργὸν τῶν Ἐξωτερικῶν νὰ τὸν τηλεφωνήσῃ ἀμέσως ἀπὸ τὰ Ἀνάκτορα ἂν κατορθώσῃ νὰ μεταπέισῃ τὸν Τσάρον. Καὶ ἐπὶ λέξει προσθέτει:

"Μόλις λάβω αὐτὸ τὸ τηλεφώνημα σας, θὰ σπάσω τὸ τηλέφωνο μου καὶ θὰ λάβω ὅλα τὰ δέοντα μέτρα γιὰ νὰ μὴ καταστῇ δυνατόν νὰ ἀνευρεθῶ γιὰ νὰ μοῦ δοθῇ καὶ πάλιν μιὰ ἀντίθετος διαταγή.

Στὰς τρεῖς μετὰ τὸ μεσημέρι ὁ Σασόνωφ κατορθώνει νὰ μεταπέισῃ τὸν Τσάρον, ὁ ὁποῖος καὶ διατάσσει τὴν συνέχισιν τῆς κινητοποιήσεως. Ὁ Σασόνωφ παρακαλεῖ νὰ τοῦ ἐπιτραπῇ νὰ εἰδοποιήσῃ ἀμέσως τὸν Γενικὸν Ἐπιτελάρχην.

Ἔτσι ἡ εἰδησις φθάνει στὸ ἀριστοκρατικὸν ἐστιατόριον "Ντονόν" ὅπου

οί κύριοι περιμένουν ανυπόμονοι σέ ένα ιδιαίτερο δωμάριο. Ὁ Σασόνωφ ἀναγγέλλει τὴν εὐχάριστο εἶδησι καὶ προσθέτει.

—Τώρα μπορεῖτε νὰ σπάσετε γιὰ καλὸ καὶ γιὰ κακὸ τὸ τηλέφωνό σας!

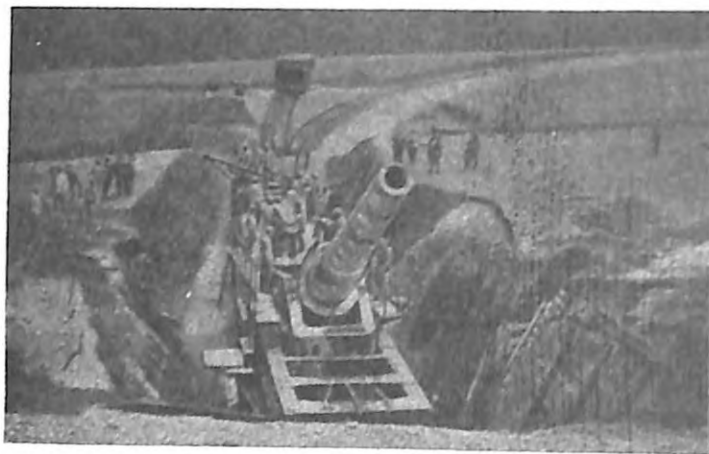
Ὁ Τσάρος ὁμως σωριάζεται σέ μιὰ πολυθρόνα καὶ ψιθυρίζει: "Σκεφθῆτε ὅτι θὰ στείλωμε στὸν θάνατο χιλιάδας χιλιάδων ἀτόμων".

Καὶ πάλι ἐμφανίζεται στὸ προσκήνιον ὁ στρατηγὸς Ντομπροβόλσκυ. Καὶ πάλι πρέπει νὰ συγκεντρώσῃ τὶς ὑπογραφὰς τῶν ὑπουργῶν, καὶ πάλι πρέπει νὰ ἐτοιμάσῃ τὰ πάντα, πρέπει νὰ μεταβῇ στὸ κεντρικὸ τηλεγραφεῖο τῆς Πετροπόλεως.

Στὴν πραγματικὰ ἐφιαλτικὴ περιγραφή ποὺ ἔκαμε ὁ ἴδιος ὁ Ντομπροβόλσκυ ἀντικατοπτρίζεται ἡ μοιραία ὥρα τοῦ κόσμου:

"Ἐπανελήφθη ἡ ἰδίᾳ διαδικασία τῆς χθεσινῆς ἡμέρας. Ἀσυναίσθητος μοῦ ἐγεννη-
σαν ἀμφιβολίαι ἂν θὰ
κατάρθωνα καὶ αὐτὴν
τὴν φορὰ νὰ στείλω τὸ
τηλεγράφημα.

Στὰς ἑξὶ τὸ πρᾶν ὅ-
λα τὰ τηλεγραφικὰ μη-
χανήματα ἦσαν ἔτοιμα νὰ
μεταδώσουν τὸ τηλεγρά-
φημα τῆς κινητοποιήσεως
Ἐντυπωσιακὴ σιγὴ ἐπι-
κρατοῦσε στὴν αἴθουσα
ὅπου εὐρίσκοντο οἱ τη-
λεγραφηταί. Ὁ καθεὶς ἐ-
κάθητο στο μηχανήμα
του καὶ ἐπερίμενε τὸ ἀν-
τίγραφον τοῦ τηλεγρα-
φήματος γιὰ νὰ μεταδώσῃ
σὲ ὅλα τὰ μέρη τῆς ρωσ-

Βαρὺ πύρ/κόν μεγάλου βεληνεκοῦς στὸ Δυτικὸ Μέ-
τωπο.

σικῆς χώρας τὴν ἱστορικὴ καὶ μοιραία εἶδησι.

Ὀλίγα λεπτά ὕστερα ἀπὸ τὰς 6 ἐνῶ ἐπικρατοῦσε στὴν αἴθουσα ἀπόλυτος σιγὴ, ἤρ-
χισαν νὰ κτυποῦν τὰ τηλεγραφικὰ μηχανήματα. Ἦτο ἡ στιγμή τῆς ἐνάρξεως τῆς με-
γάλης ἐποχῆς".

Ἡ ἀπόφασις γιὰ τὴν τύχη ἑκατομμυρίων ἀνθρώπων εἶχε ληφθῇ ἡ ὁ-
πως λέγει ἀπαθέστατα ὁ στρατηγὸς Ντομπροβόλσκυ:

"Ἡ ὑπόθεσις εἶχε ἀρχίσῃ καὶ δὲν μποροῦσε πιά νὰ ἀνακληθῇ".

Τὸ σχέδιον Σλίφφεν — Ἡ ἀπήχησις στὸ Βερολῖνο.

Ἡ Ρωσσία κινητοποιεῖ. Ὁ Τσάρος ὑπέγραψε τὸ διάταγμα τῆς ἐπιστρα-
τεύσεως. Ἀπὸ τὴν Πετρούπολι ὡς τὸ Βλαδιβοστόκ τὰ κόκκινα χαρτιά με
τὸ αὐτοκρατορικὸ διάταγμα κολλοῦνται εἰς τοὺς τοίχους τῶν σπιτιῶν καὶ
σὲ κάθε ἐμφανὲς μέρος.

Σὲ ὅλη τὴν ἐκτεταμένη αὐτοκρατορία τίθεται σὲ κίνησι ὁ τεράστιος
μηχανισμός. Ἐκατομμύρια ἀνθρώπων ἀποσπῶνται ἀπὸ τὶς οἰκογένειες καὶ

τὴν ἐργασία των καὶ κατεϋθύνονται στοὺς ὀρισθέντας τόπους τῆς συγκεν-
τρώσεώς των, γιατί ἔτσι τὸ θέλησε μιὰ χοῦφτα στρατηγῶν καὶ πολιτικῶν.

Στὸ Βερολῖνον ξεσπᾶ ἡ εἰδησις σὰν βόμβα στὰ γραφεῖα τοῦ Γενικοῦ Ἐπιτελείου. Τώρα πρόκειται νὰ καταφανῇ ἡ ἀξία ἐνὸς σχεδίου ποὺ ἐκληροδότησε στὸν διάδοχο του ὁ ἀποθανὼν τὸ 1913 Γενικός Ἐπιτελάρχης κόμης Ἀλφρέδος φὸν Σλίφφεν.

Ὁ Σλίφφεν εἶχε ἐπὶ ἄρκετὸ καιρὸ συλλάβει τὰ σχέδια νὰ κάμῃ ἐν πλήρει αἰθρίᾳ ἓνα προληπτικὸ πόλεμο κατὰ τῆς Γαλλίας, προσέκρουσε ὅμως στὴν ἄρνησι Γουλιέλμου τοῦ Βου. Ὁ Καίσις ἐρᾷ ἀπεφάνθη κατηγορηματικῶτατα:

—Ποτὲ δὲν θὰ κάμω μιὰ τέτοια πράξι.

Ἐν πάσῃ ὁμως περιπτώσει ὁ Σλίφφεν ἐσκέφθηκε τί θὰ μπορούσε νὰ γίνη

ἂν εὕρισκαν ἀπήχησι οἱ πολεμικὲς του ιδέες. Προέβλεψε ὅτι στὴν περίπτωσι αὐτὴ ἡ Γερμανία θὰ εἶχε νὰ κάμῃ μὲ πολλοὺς ἰσχυροὺς ἀντιπάλους, δηλαδὴ μὲ τὴν Γαλλία, τὴν Ἀγγλία καὶ τὴν Ρωσσία, στοὺς ὁποίους πιθανῶς θὰ προσετίθεντο ἡ Σερβία καὶ τὸ Βέλγιον. Ὡς σύμμαχος τῆς Γερμανίας ἐνεφανίζετο μόνον ἡ Αὐστρουγγαρία.

Θὰ ἤμποροῦσε ὁμως ἡ Γερμανία νὰ κερδίσῃ ἓνα τέτοιο πόλεμο;

Ὁ Σλίφφεν, ποὺ διεκρίνετο γιὰ τὴν ἐπιμονὴν του στὰς ἀπόψεις του ἀντιμετώπισε, τουλάχιστον θεωρητικὰ αὐτὴν τὴν δυνατότητα. Τὸ 1898 συλλαμβάνει τὴν βασικὴν ιδέα καὶ τὸ 1905—δηλαδὴ ἐννέα χρόνια πρὶν ἀπὸ τὴν ἔκρηξι τοῦ πρώτου παγκοσμίου πολέμου—μελετᾷ λεπτομερῶς ὅλο τὸ ζήτημα ἐπάνω στοὺς στρατιωτικοὺς χάρτες. Στοὺς ἀξιωματικούς του ποὺ τὸν θεωροῦν γιὰ τρελλὸ ἐξηγεῖ σὲ γενικὲς γραμμὰς, πῶς φαντάζεται ὅτι θὰ ἦταν δυνατόν νὰ ἐξέλθῃ νικητρία ἡ Γερμανία σὲ ἓνα τέτοιο πόλεμο.

Τὸ σχέδιον τοῦ Σλίφφεν φαίνεται πραγματικὰ μεγαλοφυές. Καὶ ἂν καὶ

Ὁ Λόρδος Κίτςενερ.

ἐν τῷ μεταξύ, ἀπέτυχε σὲ δυὸ παγκοσμίους πολέμους, θεωρεῖται καὶ σήμε-
ρα ἀκόμη μία ἀπὸ τῆς μεγάλης ἐμπνεύσεως στὴν στρατιωτικὴ ἱστορία.

Ἡ Γερμανία, ἔλεγε ὁ Σλίφφεν, δὲν εἶναι σέ θέσι νὰ διεξαγάγῃ ἕνα διμέ-
τωπο πόλεμο καὶ συνεπῶς δὲν εἶναι σέ θέσι νὰ τὸν κερδίσῃ.

Γι' αὐτὸ πρέπει νὰ καταβάλλῃ τὸν ἕνα μετὰ τὸν ἄλλο τοὺς ἀντιπάλους
της, ἀρχίζοντας ἀπὸ τὸν πλησιέστερο, δηλαδή ἀπὸ τὴν Γαλλία. Αὐτὸ ὅ-
μως πρέπει νὰ γίνῃ πολὺ γρήγορα, ἐν πάσῃ περιπτώσει ἐνὸς ἡ Ρωσσία,
ἀπησχολημένη μὲ τὴν ἐπιστράτευσι της, δὲν εἶναι ἀκόμη σέ θέσι νὰ ἐπέμβῃ.

Ἡ ρωσικὴ κινητοποίησις, πάντοτε κατὰ τὸν Σλίφφεν, διαρκεῖ πολὺν
καιρὸν—ἰδίως ἡ μεταφορὰ τῶν σιβηρικῶν μεραρχιῶν—καὶ ἔτσι τὰ γερμανι-
κὰ στρατεύματα διαθέτουν μιὰ προθεσμίαν σαράντα τουλάχιστον ἡμερῶν γιὰ
νὰ νικήσουν πρὸς δυσμάς. Ὑστερα μποροῦν νὰ στραφοῦν πρὸς ἀνατολὰς
καὶ νὰ καταφέρουν κατὰ τῶν Ρώσων τὸ ἀποφασιστικὸ κτύπημα.

Ὅλα αὐτὰ φαίνονται τόσο ἀπλᾶ, ὥστε τὸ σχέδιον Σλίφφεν μεταβάλ-
λεται σὲ θεμέλιο τῆς ἐργασίας τοῦ γερμανικοῦ Γενικοῦ Ἐπιτελείου. Θεωρεῖ-
ται σὰν ἕνα εἶδος μυστικοῦ ὄπλου, ποὺ καθιστᾷ ἀήττητο τὴν Γερμανία.
Στὴν πραγματικότητα εἶναι ὀλέθριο γιὰτὶ βασίζεται σὲ ἕνα ἐσφαλμένο ὑπο-
λογισμό.

Ἐκτὸς αὐτοῦ ἔχει καὶ δύο ἄλλα μειονεκτήματα.

Τὸ πρῶτον: Γιὰ νὰ καταστήθῃ δυνατόν νὰ νικηθῇ ἡ Γαλλία σὲ μικρὸ
χρονικὸ διάστημα, ὁ Σλίφφεν ἀφήνει ἄθικτα τὰ γαλλικὰ ὄχυρά καὶ ὁδηγεῖ
τὰ γερμανικὰ στρατεύματα διὰ τοῦ οὐδετέρου Βελγίου.

Μὰ αὐτὸ δὲν εἶναι κατάφωρος παραβίασις τοῦ διεθνοῦς Δικαίου; Ἄς
σπάσουν τὰ κεφάλια τῶν οἱ πολιτικοὶ γιὰ νὰ τὸ δικαιολογήσουν. Ὁ Σλίφ-
φεν δὲν ἐνδιαφέρεται γιὰ τέτοια... μικροπράγματα.

Τὸ δεύτερο μειονέκτημα εἶναι ὅτι τὸ σχέδιον Σλίφφεν ἀπὸ πολὺν και-
ρὸ δὲν εἶναι πιά μυστικόν. Στὰ ἐπιτελεῖα τῆς Εὐρώπης ἡ μελέτη του περι-
λαμβάνεται στὸ πρόγραμμα τῆς ἐκπαιδεύσεως τῶν νεαρῶν ἐπιτελικῶν ἀ-
ξιωματικῶν καὶ ὅλοι γνωρίζουν ὅτι σὲ περίπτωσι πολέμου ἡ Γερμανία θὰ
βαδίσῃ κατὰ τῆς Γαλλίας μέσω Βελγίου.

Στὸ Βερολῖνον ὅμως ὅλοι ἐπίσης ξεύρουν ὅτι ἂν πρόκειται νὰ κερδη-
θῇ ὁ πόλεμος, αὐτὸ μπορεῖ νὰ γίνῃ μόνον βάσει τοῦ σχεδίου Σλίφφεν καὶ
συνεπῶς ἡ Γερμανία πρέπει νὰ κινηθῇ προτοῦ ἡ Ρωσσία νὰ τερματίσῃ τὴν
ἐπιστράτευσί της.

Ἔτσι τὰ γεγονότα, οἱ συλλογισμοὶ καὶ οἱ φόβοι ἀποτελοῦν ἕνα δυσ-
διάλυτο σύμπλεγμα. Μὲ τὴν κοινοποίησιν τῆς ρωσικῆς κινητοποιήσεως, τὸ
Βερολῖνον δὲν ἔχει πιά καιρὸ γιὰ χάσιμο. Ἄν ἡ Ρωσσία κερδίσῃ ἕνα προ-
βάδισμα θὰ ἤμπορέσῃ νὰ ἐμφανισθῇ ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης προτοῦ νὰ
ἡττηθῇ ἡ Γαλλία.

Ἡ Γερμανία εἶναι συνεπῶς ὑποχρεωμένη νὰ κινηθῇ εἴτε τὸ θέλει, εἴτε
ὄχι.

Πρέπει νὰ κινηθῇ καὶ ὁ πόλεμος κατέστη ἀναπόφευκτος, ὅπως συνή-
θιζαν τότε νὰ λέγουν.

Παραμένει ὅμως ἀνοιχτὸ τὸ δεύτερο σκέλος τῆς φράσεως: Εἴτε τὸ θέλει
εἴτε ὄχι! Θέλει πραγματικὰ ἡ Γερμανία νὰ κινηθῇ;

Ἡ ἀπότομος ἀρχικὴ στάσις τοῦ αὐτοκράτορος Γουλιέλμου ἔναντι τῆς

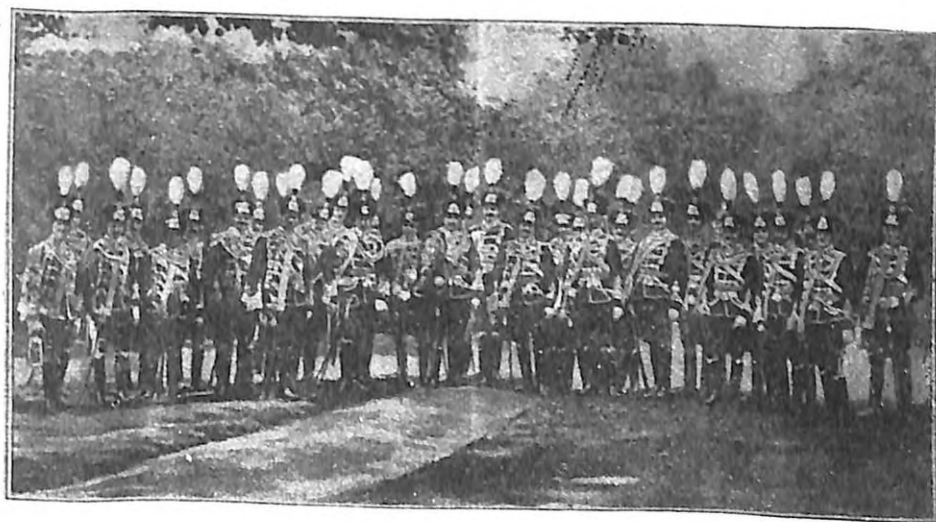
σερβοαυστριακῆς διαφορᾶς, παρεχώρησε τὴν θέσιν της σὲ μιὰ μετριοπαθεστέρᾳ πολιτικῇ. Προτείνει στὴν Βιέννη νὰ διαπραγματευθῇ μὲ τὴν Σερβία καὶ νὰ περιορισθῇ μέχρι τῆς ἱκανοποιήσεως τῶν αἰτημάτων της νὰ καταλάβῃ ὡς "ἐνέχυρον" τὸ Βελιγράδιον, τίποτε δὲ παραπάνω. Ἡ ἰδία πρότασις, τελείως ἀνεξαρτήτως γίνεται καὶ ἀπὸ τὸν Ἀγγλο ὑπουργὸ τῶν Ἐξωτερικῶν σὲρ Ἐδουαρδ Γκρέϋ.

Ἡ Αὐστρία ὁμῶς ἀρνεῖται.

Τώρα πιά κανεὶς δὲν ξεύρει ποῦ ἡμπορεῖ νὰ ὑπάρχῃ μιὰ ἐλπίδα. Οἱ λαοὶ θὰ ριχθοῦν στὴν μεγάλη σφαγὴ γιατί οἱ ἰθύνοντες ἄντρες τῶν δὲν ἡμποροῦν πιά νὰ ἐλέγξουν τὸ παιχνίδι, ποῦ ἄρχισαν οἱ ἴδιοι.

Εἶναι ἄσκοπο νὰ ἀναζητῇ κανεὶς τοὺς ἐνόχους.

Βεβαίως τὰ σχέδια καὶ αἱ δολοπλοκίαι τοῦ Ρώσσου πρεσβευτοῦ Ἰσβόλσκι, ἡ πολιτικὴ τῆς "ρεβάνς" τοῦ Γάλλου προέδρου Πουανκαρέ, ἡ στάσις τοῦ Βρεταννοῦ ὑπουργοῦ τῶν Ἐξωτερικῶν Γκρέϋ—δλα βαρύνουν πολὺ ἐπὶ τῆς πλάστιγγος τῆς παγκοσμίου ἱστορίας. Ποιὰ αἰσθήματα ὁμῶς κατεῖχαν τὶς καρδιὲς τῶν ἀνθρώπων τὸ 1914; Ἦταν ἡ Γερμανία ἓνα κοιμώμενο πρόβατο, ποῦ περιεβάλλετο ἀπὸ αἰμοδιψῇ ἀρπακτικὰ ζῶα;

Ὁ Γουλιέλμος καὶ ὁ ἑιάδοχός του περιστοιχιζόμενοι ἀπὸ τὸ ἐπιτελεῖον τῶν Οὐσάρων τοῦ θανάτου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Χ

ΕΝΑ ΒΗΜΑ ΑΚΟΜΑ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΠΟΛΕΜΟ

Ὁ Γερμανικὸς Σωβινισμὸς.

Ἄν καὶ δὲν ἔχουν περάσῃ ἀκόμη πενήντα χρόνια, πρέπει νὰ μεταβώμεν σὲ ἕνα ἄλλον κόσμον, πρέπει νὰ ἀνατρέξωμε σὲ μιὰ ἐποχὴ κατὰ τὴν ὁποίαν οἱ πάπποι μας ἐζοῦσαν σὲ θαλερὸ γῆρας καὶ οἱ πατέρες μας ἔφθαναν στὴν ἀρχὴ τῆς ἀνδρικῆς ἡλικίας.

Εἶναι ἡ ἐποχὴ κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ Σλίφφεν συνιστοῦσε στὸν Κάιζερ μιὰ ἐπιδρομὴ κατὰ τῆς Γαλλίας καὶ σὲ ὅλα τὰ γερμανικὰ σχολεῖα ἐδιδάσκετο ἡ θεωρία περὶ τοῦ "κληρονομικοῦ" ἐχθροῦ. Εἶναι ἡ ἐποχὴ κατὰ τὴν ὁποίαν πρὸς δυσφορίαν ὁλοκλήρου τοῦ κόσμου σὲ κάθε φαγοπότι Γερμανῶν ἐψάλλετο τὸ ᾄσμα "Ἡ Γερμανία ὑπεράνω ὅλων" καὶ ὁ διάσημος γερμανὸς σοφὸς ὁ Βέρνερ Σόμπарт ἕνας ἀπὸ τοὺς γνησίους ἐκπροσώπους τοῦ γερμανικοῦ σωβινισμοῦ ἔλεγε τὰ ἑξῆς:

"Ὅπως ὁ αἰτὸς αἰωρεῖται ἐπάνω ἀπὸ ὅλα τὰ ζῶα τῆς γῆς αὐτῆς, ἔτσι καὶ ὁ Γερμανὸς πρέπει νὰ αἰσθάνεται τὸν ἑαυτὸ του ἀνώτερο ἀπὸ κάθε ἄλλον λαόν, ποὺ τὸν περιβάλλει καὶ ποὺ τὸν ρέπει κάτω του εἰς ἀπύθμενα μάθη".

Εἶναι ἡ ἐποχὴ κατὰ τὴν ὁποίαν ἀντηχοῦν ἀκόμη οἱ ἀντίλαλοι τῆς δράσεως τοῦ Βίσμαρκ, καὶ μάλιστα ὄχι μόνο τῆς πολιτικῆς του δράσεως, ἀλλὰ καὶ μερικῶν ἀφορισμῶν του τοὺς ὁποίους ἐσημείωσαν μὲ προσοχὴ οἱ ξένοι. Οἱ δυτικοὶ γείτονες τῆς Γερμανίας ἀκούουν ἀκόμη τὰ λόγια, τοῦ Σιδηροῦ Καγκελαρίου:

"Ἡ Γαλλία εἶναι ἕνα ἔθνος μηδενικῶν, μία ἀγέλη δουλοπρεπῶν Κάφρων. Κάθε Γάλλος δὲν ἔχει καμμίαν ἀξίαν. Δὲν ἔμπορεῖ νὰ τοποθετηθῇ στὴν ἴδιαν γραμμὴν οὔτε καὶ μὲ τοὺς Ρώσους καὶ τοὺς Ἰταλοὺς πολὺ δὲ περισσότερο μὲ τοὺς Γερμανούς".

Ἰδού τώρα καὶ κάτι ἄλλα λόγια, τοῦ Βίσμαρκ, τὰ ὁποῖα δὲν εἶναι διαδεδομένα στὰ γερμανικὰ σχολεῖα, ἀλλὰ παραμένουν ἀλησμόνητα στὸ ἐξωτερικόν:

"Ἄν δὲν εἴμεθα εἰς θέσιν νὰ ἐγκαταστήσωμεν φρουρὰς εἰς ὅλα τὰ γαλλικὰ κέντρα, θὰ ἀποστέλλωμεν ἐν τούτοις κινητὰ ἀποσπάσματα εἰς τὰ μέρη ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα δεικνύουν τάσεις ἀπειθαρχίας, νὰ ἐκτελοῦν, κρεμνοῦν ἢ νὰ πυρπολοῦν".

Ὁ ἴδιος ὁ Βίσμαρκ ἐπεξήγησε τὰ λόγια αὐτά:

"Διὰ κάθε καθυστέρησι τοῦ καθορισθέντος ποσοῦ θὰ ζητοῦνται ἀπὸ τὰς κοινότητας 5% ἐπὶ πλέον. Κινητὰ ἀποσπάσματα μὲ τηλεμόλα θὰ προωθοῦνται πρὸς τὰ μέρη τὰ ὁποῖα ἀρνοῦνται πεισμόνως νὰ καταβάλουν τὴν πολεμικὴν εἰσφοράν, καὶ ἂν αὐτὴ δὲν καταβληθῇ ἀμέσως τότε θὰ προβαίνουν εἰς βομβαρδισμόν καὶ εἰς ἐμπρησμόν".

Στὴν Γαλλία ὑπάρχουν εὐαίσθητα ὡτα γιὰ τέτοιες ὁδηγίες πρὸς τὰς ἀρχὰς κατοχῆς καὶ τὰ γεγονότα τοῦ 1870—71 δὲν εἶναι τόσο μακρὰ ὥστε

νά λησμονηθοῦν. Ὁ ἴδιος ἄλλωστε ὁ Βίσμαρκ ἔχει εἰπῆ ἀκόμη καὶ τὸ ἐξῆς:

"Νομίζω ὅτι θὰ ἔχωμεν καλὰ ἀποτελέσματα ἂν ἀφοῦ πρῶτον δώσωμεν τρόφιμα εἰς τοὺς Γάλλους, ὕστερα περιορίσωμεν τὰς μερίδας καὶ ὕστερα ἀπὸ λίγο τοὺς ἀφίσωμεν νὰ πεινάσουν. Θὰ συμῆθῃ δηλαδή τὸ ἴδιο ποῦ συμβαίνει καὶ μὲ τὸ ξύλο. Ὅταν δέρνομε κάποιον συνεχῶς χωρὶς διακοπὴν, πονεῖ μέλαινα ἀλλὰ τὸ παίρνει ἀπόφασιν. Ὅταν ὅμως διακόψωμεν τὸ ξύλο καὶ τὸ ξαναρχίσωμεν ὕστερα ἀπὸ μερικὰ λεπτά, τότε πονᾷ ὁ δερόμενος πολὺ παραπάνω".

Ἀσφαλῶς ἐπέρασαν ἀπὸ τότε ἄρκετὰ χρόνια. Ὁ Βίσμαρκ ἔχει πεθάνῃ ἀλλὰ στὴν Γερμανίᾳ τοῦ πρῶτου καὶ τοῦ δευτέρου Γουλιέλμου τὸ ἄγαλμα του στέκεται σὲ κάθε ὕψωμα ἢ προτομὴ του σὲ κάθε βάθρο—καὶ αὐτὸ δίδει στὶς πολιτικὲς ἀναμνήσεις ἓνα πολὺ σκοτεινὸ χρῶμα.

Εἶναι ἄραγε οἱ Γερμανοὶ τέτοιοι ὥπως μπορεῖ νὰ συμπεράνῃ κανεὶς ἀπὸ μερικοὺς σκόπιμα διαλεγμένους ἀφορισμοὺς ἐκείνου ὁ ὁποῖος τοὺς ἤνωσε; Ὁχι δὲν εἶναι. Δυστυχῶς ὅμως ἐκτὸς ἀπὸ τὸν Βίσμαρκ ὑπάρχουν καὶ μερικὰ ἄλλα πράγματα. Ὑπάρχει π.χ. ὁ Κλαούζεβιτς μὲ τὸ παγκοσμίως γνωστὸ βιβλίον του "περὶ τοῦ πολέμου". Καὶ εἶναι πραγματικὰ πολὺ χαρακτηριστι-

Ὁ Αὐτοκράτωρ Γουλιέλμος συνομιλεῖ κατὰ τὰ τελευταῖα Γερμανικὰ γυμνάσια μὲ τὸν Βασιλέα τῶν Ἑλλήνων Κων/νον φέροντα στολὴν Γερμανοῦ στρατάρχου.

κὸ ὅτι ἀκριβῶς ὁ ἐπιτελάρχης Σλίφφεν, ὁ ὁποῖος συνηγορεῖ ὑπὲρ τοῦ πραληπτικοῦ πολέμου κατὰ τῆς Γαλλίας, γράφει στὸν πρόλογο τοῦ βιβλίου αὐτοῦ:

"Ἡ διαρκὴς ἀξία τοῦ συγγράμματος αὐτοῦ, ἐκτὸς τοῦ ὑψηλοῦ ἠθικοῦ καὶ ψυχολογικοῦ περιεχομένου του συνίσταται εἰς τὸν κατηγορηματικὸν τονισμὸν τῆς ἰδέας τῆς καταστροφῆς".

Τρομερὰ καὶ ἀπειλητικὴ πρέπει νὰ ἐμφανίζεται αὐτὴ ἡ Γερμανία στὸν ἔξω κόσμον, ταυτοχρόνως δὲ καὶ ὑπερφίαλος καὶ μυστηριώδης.

"Ὁ γερμανικὸς λαὸς λέγουν οἱ διδάσκαλοι τοῦ γερμανικοῦ σωβινισμοῦ ἴσταται ὑψηλότερα ἀπὸ ὅλους τοὺς ἄλλους λαοὺς τῆς γῆς. Εἶναι ὁ φορεὺς τοῦ πραγματικοῦ πελιτισμοῦ. Ἀπὸ αὐτὸν ἐξαρτᾶται ἡ τύχη τῆς ἀνθρώπινης".

Τέτοιες ἀνόνητες φράσεις προξένησαν μεγάλη βλάβη στὸν κόσμον.

Ἡ φρᾶσις αὐτὴ προέρχεται ἄλλωστε ἀπὸ ἓνα βιβλίον τὸ ὁποῖον εἶχε μεγάλη κυκλοφορία κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ παρόντος αἰῶνος καὶ ποὺ ἔφερε τὸν τίτλον "Ἡ γερμανικὴ πατρίς κατὰ τὸν 19ον αἰῶνα". Συγγραφεὺς ἦτο ὁ ἀπόστρατος δόκτωρ Ἀλμπερτ Πφίστερ. Τὸ βιβλίον προορίζεται γιὰ τὴν

γερμανική οικόγένεια καὶ τὴν πληροφορεῖ—τὸ 1900— πῶς θὰ ἐξελιχθῇ τὸ μέλλον γιὰ τὸν γερμανικὸ λαό. Καὶ γράφει ὁ ὑποστράτηγος Πφίστερ.

"Ὅλο καὶ σαφέστερα διαμορφώνεται στὸν καθένα ἡ πεποίθησις ὅτι εἶναι ἀπαραίτητος ὁ συνασπισμὸς ὅλων τῶν Γερμανῶν πατριωτῶν διὰ νὰ ἀνταλλάξουν τὸν ἀγῶνα κατὰ τῶν ξένων μαζῶν καὶ νὰ δημιουργήσουν τὴν γερμανικὴν κοσμοκρατορίαν τοῦ μέλλοντος".

Τὰ φληναφήματα αὐτὰ τοῦ Πφίστερ δὲν εἶναι μοναδικὴ ἐξαιρέσις στὰ λαϊκὰ βιβλία, ποὺ κυκλοφοροῦσαν πρὸ τοῦ πολέμου. Μὲ τίς παραφωνίες των τροφοδοτοῦσαν ἓνα σπινθῆρα ποὺ μποροῦσε σὲ κάθε στιγμή νὰ προκαλέσῃ μιὰ τεραστίαν πυρκαϊά. Ἡ μετριοπάθεια ἐχαρακτηρίζετο ὡς ἀδυναμία. Ἡ ἀντικειμενικὴ κριτικὴ ἐθεωρεῖτο ὡς συνορεύουσα πρὸς τὴν ἐσχάτη προδοσίαν.

"Ὅλα αὐτὰ συνθέτουν μιὰ ἐφιαλτικὴ εἰκόνα. Πρέπει ὅμως νὰ τὴν ἔχουμε ὑπ' ὄψιν αὐτὴν τὴν εἰκόνα γιὰ νὰ μπορέσωμε νὰ καταλάβωμε, ποιά ἀντικρουόμενα αἰσθήματα καὶ ποιοὶ σκοποὶ ἐκινουῦσαν τοὺς ἀνθρώπους, πρὶν νὰ ριφθοῦν στὰ πεδία τῶν μαχῶν γιὰ νὰ κατασπαράξουν ὁ ἕνας τὸν ἄλλον σὰν ἄγρια θηρία.

Χέλμουτ φὸν Μόλτκε.

Ἀπὸ τὴν στιγμή ποὺ ἄρχισε νὰ διεξάγεται ἡ ρωσικὴ ἐπιστράτευσις δὲν ὑπῆρχε πιά καμμία ὀπισθοχώρησις. Τώρα πρέπει νὰ ἐκτελεσθοῦν καὶ τὰ σχέδια τοῦ γερμανικοῦ ἐπιτελείου. Ὁ Γερμανὸς γενικὸς ἐπιτελάρχης ὁ ὁποῖος διαχειρίζεται τὴν κληρονομία τοῦ Σλίφφεν εἶναι ὁ ὑποστράτηγος Χέλμουτ φὸν Μόλτκε, ἀνεψιὸς τοῦ διασήμευ στρατάρχου τῶν ἐτῶν 1866 καὶ 1870—71.

Ὁ ἀνεψιὸς τοῦ Μόλτκε εἶναι ἄρρωστος ἀπὸ τὴν καρδιά καὶ ἀπὸ τὸ σηκῶτι του. Δὲν ἔχει λάβῃ καμμιὰ εἰδικὴ ἐπιτελικὴ μόρφωση. Ἐγίνε ἐπιτελάρχης γιατί ἐχρημάτισε ἐπὶ ἄρκετὸ καιρὸ ὑπασπιστὴς τοῦ Κάιζερ καὶ μὲ τὸν ζῆλο καὶ τὴν ὑποδειγματικὴ ὑπακοή του εἶχε κατορθώσῃ νὰ προσελκύσῃ τὴν εὐνοία τῆς Αὐτοῦ Μεγαλειότητος.

Ὁ Μόλτκε ἐτρόμαξε ὅταν ὁ Κάιζερ θέλησε νὰ τοῦ ἀναθέσῃ τὰ καθήκοντα τοῦ Γενικοῦ Ἐπιτελάρχου. Ἐθεωροῦσε τὸν ἑαυτὸν τοῦ ἀκατάλληλο γι' αὐτὸ τὸ ἀξίωμα, τὸ εἶπε στὸν αὐτοκράτορα καὶ ἐπεκαλέσθη ἀκόμη καὶ τίς ἀσθένειες ἀπὸ τίς ὁποῖες ἔπασχε. Ὁ Κάιζερ ὅμως τὸν καθησύχασε μὲ τίς ἐξῆς παρηγορητικὰς λέξεις:

—Ἐν καιρῷ εἰρήνης θὰ τὰ καταφέρετε πολὺ καλά. Ἐν καιρῷ πολέμου ἐγὼ ὁ ἴδιος θὰ ἀναλάβω τὴν ἡγεσίαν τῶν ἐνόπλων δυνάμεων καὶ συνεπῶς δὲν ἔχετε νὰ ἀνησυχεῖτε.

—Ὁ Θεὸς ἅς λυπηθῇ τὴν Γερμανία, σημειώνει ὁ στρατάρχης Βαλδερσέε στὸ ἡμερολόγιό του, ὅταν ἐπληροφορήθῃ τὰ λόγια, αὐτὰ τοῦ Κάιζερ.

Ὁ Μόλτκε δέχεται τὴν θέσιν. Γιατί ἄλλωστε νὰ ἀνησυχῇ; Δὲν ἔχει ἔτοιμο τὸ σχέδιον τοῦ Σλίφφεν; Καὶ ἐνῶ κάμνει ἀπὸ τὸν Μάϊο τοῦ 1914 τὴν τακτικὴν θεραπείαν του στὰ λουτρά τοῦ Κάρλσμπαδ καὶ πληροφορεῖται ἐκεῖ τὸ δράμα τοῦ Σεραγιέβου, λησμονεῖ γιὰ μιὰ στιγμή τὸ ἥπαρ του, ποὺ τοῦ πονοῦσε καὶ λέγει σὰν νὰ ἦταν ὁ ἴδιος ὁ διάσημος θεῖος του:

"Ἐντὸς ἑξ μηνῶν ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τῆς κινητοποιήσεως ἐλπίζομε νὰ ἔχωμε τελειώσει μὲ τὴν Γαλλία, ἢ τουλάχιστον νὰ ἔχωμε προχωρήσει τόσο πολὺ, ὥστε νὰ μποροῦμε νὰ μετατοπίσουμε τὰς κυρίας μας δυνάμεις πρὸς ἀνατολὰς".

Τώρα ποὺ ὁ πόλεμος εὐρίσκεται ἔξω ἀπὸ τὴν θύρα τοῦ σπιτιοῦ τοῦ ὁ ἀνεπιὸς τοῦ μεγάλου Μόλτκε παίζει συνεχῶς μὲ τὸ σπαθὶ τοῦ. Μετὰ τὴν κοινοποίησιν τῆς βρεταννικῆς μεσολαβητικῆς προσπάθειας, λέγει μὲ ὕψος δικτάτορος στὸν αὐστριακὸ στρατιωτικὸ ἀκόλουθο στὸ Βερολῖνο:

"Πρέπει νὰ ἀρνηθεῖτε κατηγορηματικῶς ἐνδεχόμενα νέα διαβήματα τῆς Ἀγγλίας πρὸς διατήρησιν τῆς εἰρήνης".

Καὶ τὰ λέγει αὐτὰ ἀκριβῶς τὴν στιγμή κατὰ τὴν ὁποία ὁ αὐτοκράτωρ Γουλιέλμος καταβάλλει μιὰ τελευταία τηλεγραφικὴ προσπάθεια στὴν Βιέννη γιὰ νὰ τὴν πείσῃ νὰ δεχθῇ τὸ βρεταννικὸ σχέδιο. Ὅλα φαίνεται ὅτι ἔχουν συνωμόση κατὰ τῆς εἰρήνης.

Αἱ προσπάθειαι τοῦ Γερμανοῦ αὐτοκράτορος ναυαγοῦν. Ὁ Γουλιέλμος δὲν πληροφορεῖται τί ἔκαμε πίσω ἀπὸ τὴν ράχην τοῦ ὁ ἐπιτελάρχης τοῦ. Γιατί ὁ Μόλτκε κάμνει καὶ πολλὰ ἄλλα πράγματα χωρὶς νὰ ἔχῃ γνῶσιν αὐτῶν ὁ κύριός τοῦ. Συμβουλεύει στοὺς Αὐστριακοὺς νὰ κτυπήσουν ἀμέσως τὴν Σερβίαν καὶ νὰ κινητοποιηθοῦν καὶ κατὰ τῆς Ρωσσίας. Καὶ πληροφορεῖ ἀκόμη τοὺς ἐπιτελικοὺς τῆς Βιέννης, ποὺ τρίβουν τὰ χέρια των ἀπὸ τὴν χαρὰ των ὅτι καὶ ἡ Γερμανία θὰ διατάξῃ σὲ λίγο τὴν κινητοποίησιν τῶν ἐνόπλων τῆς δυνάμεων.

Τὸ τηλεγράφημα τῆς Πετροπόλεως.

Τὴν 31ην Ἰουλίου τοῦ 1914 κοινοποιεῖται στὴν Γερμανία ἡ κατάστασις ἀπειλῆς πολέμου ποὺ εἶναι ὁ πρόλογος τῆς γενικῆς ἐπιστρατεύσεως.

Ὁ Μπέτμανν Χόλλβεγ, ὁ Γερμανὸς ἀρχικαγκελάριος κολυμβᾷ ἀντιθέτως πρὸς τὸ ρεῦμα, ὅταν ἐπιχειρῇ νὰ πείσῃ τὴν Ρωσσίαν νὰ ἀναστείλῃ τὰ μέτρα τῆς κινητοποιήσεως.

Γιὰ νὰ ἐπιτευχθῇ αὐτὸς ὁ σκοπὸς τίθεται σὲ κίνησιν ὁ Φρειδερίκος φὸν Πουρταλές, ὁ πρέσβυς τῆς Γερμανίας στὴν Πετρούπολιν.

Κατὰ τὴν νύκτα πρὸς τὴν 1ην Αὐγούστου ὁ Πουρταλές ζητεῖ ἀκρόασι ἀπὸ τὸν Ρῶσσο ὑπουργὸ τῶν Ἐξωτερικῶν Σασόνωφ. Καὶ λίγο πρὶν νὰ σημειώσουν τὰ ρολόγια τῆς Πετροπόλεως τὰ μεσάνυχτα, οἱ δύο ἄνδρες, ἐκάθονταν ὁ ἓνας ἀπέναντι τοῦ ἄλλου. Ὁ Πουρταλές διαβάσει τὸ τηλεγράφημα ποὺ ἔλαβε ἀπὸ τὸ Βερολῖνον:

"Λόγω τῶν ρωσικῶν μέτρων εὐρισκόμεθα εἰς τὴν ἀνάγκην πρὸς ἐξασφάλισιν τῆς

Ὁ Αὐτοκράτωρ Γουλιέλμος μέ τόν διάδοχον ἐν τῷ μέσῳ Γερμανῶν Ἀξιῶκων.

Γερμανίας νὰ θέσωμεν τὴν χώραν εἰς κατάστασιν ἀπειλῆς πολέμου, ἢ ὁποία δὲν σημαίνει ἀκόμη κινητοποίησιν. Αὕτῃ ὅμως θὰ ἀκολουθήσῃ ἂν ἡ Ρωσσία δὲν ἀναστείλῃ ἐντὸς 12 ὥρῶν κάθε πολεμικὸν μέτρον ἐναντίον ἡμῶν καὶ τῆς Αὐστρουγγαρίας καὶ δὲν εἰδοποιήσῃ ἡμᾶς σχετικῶς".

Αὐτὸ εἶναι ἓνα τελεσίγραφον καὶ αἱ δώδεκα ὥραι ποὺ θὰ ἀκολουθήσουν εἶναι ἡ τελευταία προθεσμία γιὰ τὴν διάσωσιν τῆς εἰρήνης.

Ὁ Σασόνωφ λέγει στὸν νυκτερινὸ ἐπισκέπτη του ὅτι θὰ μελετήσῃ τὴν πρότασιν τῆς γερμανικῆς κυβερνήσεως. Καὶ ἔτσι περνοῦν αἱ δώδεκα ὥραι χωρὶς νὰ λάβῃ καμμιά ἀπάντησιν ὁ Γερμανὸς πρέσβυς.

Στὸ ἴδιο ὅμως χρονικὸ διάστημα συμβαίνουν καὶ ἄλλα πράγματα.

—Στὰς 9 τὸ πρωῒ ὁ Κάιζερ ἔχων παρὰ τὸ πλευρὸν τοῦ τὸν ἐπιτελάρχην φὸν Μόλτκε διασχίζει ἑφιππος τὸν ζωολογικὸν κήπον τοῦ Βερολίνου. Κατὰ τὸ διάστημα αὐτὸ ὁ Μόλτκε τοῦ ἀναφέρει γιὰ τὶς διεξαγόμενες πολεμικὰς προετοιμασίας. Ἐκεῖνο τὸ πρωῒ φαίνεται ὅτι ὁ Κάιζερ ἔλαβε πρὸς τὴν ὀριστικὴν του ἀπόφασιν.

Ὅλιγο ἀργότερα ὁ καγκελᾶριος Μπέτμανν Χόλλβεγ γίνεται δεκτὸς ἀπὸ τὸν Κάιζερ. Οἱ δυὸ ἄνδρες ἀποφασίζουν νὰ κηρύξουν τὸν πόλεμον κατὰ τῆς Ρωσσίας. Καταρτίζουν ἀπὸ κοινοῦ τὸ κείμενον τῆς κηρύξεως τοῦ πολέμου, ρίχνουν στὸν κάλαθον τῶν ἀχρήστων μερικὰ σχέδια, ποὺ δὲν τοὺς ἀρέσουν καὶ τελικὰ συμφωνοῦν ἐπὶ τοῦ ὀριστικοῦ κειμένου.

Στὶς 12 καὶ 52 πρῶτα λεπτά, μιὰ ὥρα σχεδὸν μετὰ τὴν ἐκπνοὴν τῆς ταχθείσης προθεσμίας, στέλλεται τὸ σχετικὸν τηλεγράφημα στὸν πρέσβιν Πουρταλὲς στὴν Πετρούπολιν.

Τὸ τηλεγράφημα αὐτὸ ἔχει δυὸ κείμενα. Ἐνα ἂν ἡ ρωσικὴ κυβέρνησις δὲν ἀπαντήσῃ καθόλου καὶ ἓνα ἄλλο ἂν ἡ ἀπάντησίς της δὲν εἶναι ἱκανοποιητικὴ.

Ὁ Πουρταλὲς ἔχει στὰ χέρια του τὸ τηλεγράφημα στὰς 17.45'.

Ἐνῶ τὸ τηλεγράφημα μεταδίδεται διὰ τοῦ βραδυκινήτου ἀκόμη τηλεγραφικοῦ δικτύου, στὸ Βερολῖνον λαμβάνει χώραν μία εὐρυτέρα σύσκεψις. Ὁ Μπέτμανν Χόλλβεγ ἀγγέλλει στοὺς παρευρισκομένους ὅτι εἶναι ἀπαραίτητο νὰ κηρυχθῇ ὁ πόλεμος κατὰ τῆς Ρωσσίας διότι ἄλλως διὰ καθαρῶς νομικοὺς λόγους δὲν εἶναι δυνατόν νὰ κηρυχθῇ πόλεμος κατὰ τῆς Γαλλίας καὶ νὰ βαδίσουν τὰ γερμανικὰ στρατεύματα διὰ τοῦ Βελγίου, ὅπως τὸ ζητεῖ τὸ σχέδιον Σλίφφεν.

Οἱ ὑπουργοὶ καὶ πρὸ παντὸς οἱ στρατιωτικοὶ εἶναι κατὰ τῆς κηρύξεως πολέμου. Ὁ ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν Φαλκενχάιν, ὁ ὑπουργὸς τῶν Ναυτικῶν Τίρπιτς, ἀκόμη καὶ ὁ Μόλτκε. Γιατὶ ἡ Γερμανία νὰ φέρῃ τὴν εὐθύνη μπροστὰ σὲ ὅλον τὸν κόσμον ὡς πρῶτον κράτος, ποὺ θὰ κηρύξῃ τὸν πόλεμον;

Ὅλαι ὅμως αὐταὶ αἱ ἐπιφυλάξεις ἤρθησαν. Ἐπρεπε νὰ ἀρθοῦν γιὰτὶ ὁ Γουλιέλμος καὶ ὁ Μπέτμανν Χόλλβεγ εἶχαν ἤδη ἀποστείλῃ τὸ ἔγγραφον τῆς κηρύξεως τοῦ πολέμου.

Ἡ Γερμανία κηρύσσει τὸν πόλεμον ἐναντίον τῆς Ρωσσίας.

Λίγο μετὰ τὴν ἐβδόμη ἑσπερινὴν ὁ πρέσβυς τῆς Γερμανίας στὴν Πε-

τρούπολι Πουρταλές εύρίσκεται καί πάλι στὸ γραφεῖο τοῦ Ρώσσου ὑπουργοῦ τῶν Ἐξωτερικῶν Σασόνωφ. Δραματική σὰν αὐτὴ τὴν μοιραία ὠραεῖναι καὶ ἡ συνάντησις τῶν δύο ἀνδρῶν.

—Δύναμαι νὰ ἐλπίζω, ἐξοχώτατε, λέγει μὲ συγκινημένη φωνὴ ὁ Γερμανὸς, ὅτι ἡ ρωσικὴ κυβέρνησις εἶναι ἤδη ἑτοίμη νὰ δώσῃ εὐνοϊκὴν ἀπάντησιν εἰς τὴν χθεσινὴν διακοίνωσίν μου;

Ὁ Σασόνωφ στέκεται ἀκίνητος πίσω ἀπὸ τὸ τραπέζι τοῦ γραφείου του. Ἀχρωμάτιστη ἀντηχεῖ ἡ ἀπάντησις ποὺ δίδει:

—Ἡ κυβέρνησίς μου, κύριε πρέσβυ, δὲν θεωρεῖ ἀναγκαῖα μία ἀπάντησις. Ἡ γενικὴ κινητοποίησις δὲν ἤμπορεῖ νὰ ἀνασταλῇ. Ἡμποροῦν ὅμως πάντως νὰ συνεχισθοῦν αἱ διαπραγματεύσεις.

—Τότε, συμφώνως πρὸς τὴν ἐντολὴν τὴν ὁποῖαν ἔχω, ἀπαντᾷ ὁ Πουρταλές, καὶ μὲ μεγάλη προσπάθεια καταπνίγει ἓνα λυγμό, εἶμαι ὑποχρεωμένος νὰ ἐγχειρίσω πρὸς Ὑμᾶς αὐτὸ τὸ ἔγγραφον.

Καὶ ἐνῶ τὰ πρῶτα δάκρυα τρέχουν ἐπάνω στὰ μάγουλά του ὁ Πουρταλές ἀνοίγει τὸν χαρτοφύλακά του καὶ ἐγχειρίζει στὸν Σασόνωφ τὸ τηλεγράφημα, ὅπως τὸ ἔλαβε, μὲ τὰ δύο δηλαδὴ κείμενα, ἐκ τῶν ὁποίων ἔπρεπε νὰ ἐπιδώσῃ ἀναλόγως τῆς περιστάσεως τὸ ἓνα ἢ τὸ ἄλλο καὶ ὅλες τὶς ἄλλες ὁδηγίαι τὶς προοριζόμενες γιὰ τὸν πρέσβυ. Ὁ ἐκπληκτος Σασόνωφ διαβάσει λοιπὸν φράσεις σὰν τὶς ἐπόμενες:

"Ἐπειδὴ ἡ Ρωσσία ἠρνήθη νὰ ἀνταποκριθῇ πρὸς τὴν ἀξίωσιν αὐτὴν (δὲν ἐθέλωρ ἰσχυρὸν νὰ ἀπαντήσῃ ἐπὶ τῶν ἡμετέρων ἀξιώσεων) καὶ διὰ τῆς ἀρνήσεώς της (διὰ τῆς στάσεώς της) κατέδειξεν ὅτι ἡ πρόθεσίς της στρέφεται κατὰ τῆς Γερμανίας, ἔχω τὴν τιμὴν, κατ' ἐντολὴν τῆς κυβερνήσεώς μου νὰ καταστήσω Ὑμῖν γνωστὰ τὰ ἐπόμενα:

"Ἡ Αὐτοῦ Μεγαλειότης ὁ αὐτοκράτωρ καὶ ὑψηλὸς μου κύριος, ἀποδέχεται ἐν ὀνόματι τῆς γερμανικῆς αὐτοκρατορίας τὴν πρόκλησιν καὶ θεωρεῖ ἑαυτὸν εὐρισκόμενον εἰς ἐμπόλεμον κατὰ τὴν Ρωσσίαν. Παρακαλεῖσθε νὰ τηλεγραφήσετε τὴν λήψιν καὶ τὴν ἐκτέλεσιν τῶν ὁδηγίων αὐτῶν ἐπειγόντως καὶ συμφώνως πρὸς τὴν ρωσικὴν ὥραν".

Ὁ Σασόνωφ παρακαλεῖ τὸν πρέσβυ νὰ θέσῃ τοῦλάχιστον τὸ ὄνομά του κάτω ἀπὸ αὐτὸ τὸ τηλεγράφημα καὶ ὁ Πουρταλές ἀνταποκρίνεται σ' αὐτὴν τὴν παράκλησιν, ἐνῶ καταλαμβάνεται ἀπὸ κρίσι λυγμῶν. Διευθύνεται κλονιζόμενος πρὸς τὸ παράθυρο, τὸ ἀνοίγει, κρύπτει τὸ πρόσωπο στὰ χέρια του καὶ λέγει:

—Δὲν ἐπίστευα ποτὲ ὅτι θὰ ἦμουν ἀναγκασμένος νὰ ἐγκαταλείψω τὴν Πετρούπολιν ὑπὸ τοιαύτας συνθήκας.

Ὁ Σασόνωφ ἐπλησίασε μὲ προσοχή. Ἀγκαλιάζει τὸν Γερμανὸ πρέσβυ, τὸν φιλεῖ κατὰ τὴν ρωσικὴ συνήθεια στὰ μάγουλα καὶ τοῦ λέγει μὲ σιγανὴ φωνή:

—Πιστεύσατέ με θὰ ξαναἰδωθοῦμε ἄρκετὰ σύντομα.

Ὑστερα συνοδεύει ὡς τὴν θύραν τὸν Πουρταλές. Οἱ δύο ἄνδρες δὲν συναντήθηκαν πιά.

Κατάστασις πολέμου!

Τὰ τηλεγραφικὰ ὅμως σύρματα δὲν ἔχουν ἀκόμη ἀποκοπῇ καὶ πέντε ὥρες μετὰ τὴν ἐπίδοσιν τῆς διακοινώσεως τῆς κηρύξεως τοῦ πολέμου, ὁ Τσάρος λαμβάνει ἀπὸ τὸν Κάιζερ Γουλιέλμο τὸ ἐξῆς τηλεγράφημα:

"Μία ἄμεσος, σαφής καὶ μὴ ἐπιδεχομένη παρερμηνείαν ἀπάντησις τῆς κυβερνήσεώς σου εἶναι τὸ μοναδικὸν μέσον διὰ νὰ ἀποφευχθῇ μία ἀπέραντος δυστυχία. Εὐρίσκομαι εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ ζητήσω κατὰ τὸν κατηγορηματικώτερον τρόπον ἀπὸ σέ νὰ δώσῃς ἄνευ ἀναβολῆς εἰς τὰ στρατεύματά σου τὴν διαταγὴν νὰ μὴ προβοῦν οὐδὲ εἰς τὴν ἐλαχίστην παραβίασιν τῶν συνόρων μας".

Ὁ δολοφονηθεὶς ἄρχηγός τῶν Γάλλων Σοσιαλιστῶν
Ζάν Ζωρές.

Μὰ ἐτρελλάθη -
καν λοιπὸν τελείως
στὸ Βερολῖνον;

Ὁ ὑπουργὸς τῶν
Ἐξωτερικῶν Σασόν-
ωφ τηλεφωνεῖ στὴν
γερμανικὴ πρεσβεία
ὅπου τὸ προσωπι-
κὸν ἀσχολεῖται μὲ
τὸ δέσιμο τῶν ἀπο-
σκευῶν του. Ὁ
Πουρταλὲς καλεῖται
στὸ τηλέφωνο καὶ
δοκιμάζει ζωντὰ ἐκ-
πληξί, ὅταν ὁ Σα-
σόνωφ τὸν ἐρωτᾷ
τί σημαίνει αὐτὸ τὸ
τηλεγράφημα τοῦ
Καίζερ ὕστερα ἀπὸ
τὴν ἐπακολουθήσα-
σα κήρυξι τοῦ πο-
λέμου.

Ὁ πρέσβυς δὲν
ξεύρει τί νὰ ἀπαν-
τήσῃ καὶ δὲν εἶναι
σέ θέσι νὰ ἀπαντή-

σῃ. Τὰ πράγματα ὅμως εἶναι ἀπλοῦστατα. Τὰ γεγονότα διεδραματίσθησαν
γρηγορώτερα ἀπὸ τὸν χρόνον ποὺ χρειάσθηκε γιὰ τὴν τηλεγραφικὴ μετά-
δοσί των.

Στὰς 5 μ.μ. τῆς 1ης Αὐγούστου, πρωτοῦ νὰ μεταβῇ ὁ Πουρταλὲς κον-
τὰ στὸ Σασόνωφ, ὁ Καίζερ διέταξε στὸ Βερολῖνον τὴν γενικὴ κινητοποίη-
σι. Τὸ σχετικὸ ἔγγραφο ἐγράφη μὲ τὸ χέρι καὶ μὲ γοτθικὴ γραφὴ ἀπὸ τὸν
ιδιαιότερο γραμματέα τοῦ αὐτοκράτορος καὶ λέγει τὰ ἑξῆς:

"Διατάσσω τὰ ἐπόμενα: Ὁ γερμανικὸς στρατὸς καὶ τὸ αὐτοκρατορικὸν ναυτικὸν
ὀφείλουν νὰ εἶναι ἔτοιμα πρὸς πόλεμον συμφώνως πρὸς τὰ σχέδια τῆς κινητοποιή-
σεως διὰ τὸν γερμανικὸν στρατὸν καὶ τὸ αὐτοκρατορικὸν ναυτικόν. Ἡ... ὀρίζεται
ὡς πρώτη ἡμέρα τῆς κινητοποιήσεως".

Ἐκεῖ ὅπου ὁ ἰδιαιότερος γραμματεὺς ἔθεσε τὰ ἀποσιωπητικὰ ὁ αὐτο-
κράτωρ γράφει ἰδιοχείρως τὴν ἡμερομηνία: 2α Αὐγούστου 1914. Ὑστερα
ἐπιβεβαίώνει τὰ πάντα μὲ τὴν ὑπογραφή του: Γουλιέλμος αὐτοκράτωρ καὶ

βασιλεύς.

Δέν συνέβησαν ὁμως μόνο αὐτὰ τὴν 1ην Αὐγούστου τοῦ ἔτους 1914. Τὰ γεγονότα στὴν Ἀνατολὴ δὲν πρέπει νὰ ἀποσπάσουν τὴν προσοχή μας ἀπὸ τὸ ὅτι καὶ στὴν Δύσι ἡ βόμβα εἶναι ἑτοιμὴ νὰ ἐκραγῇ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΧΙ

Η ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΣΤΗ ΓΑΛΛΙΑ - ΔΟΛΟΦΟΝΙΑ ΤΟΥ ΖΩΡΕΣ

Θάνατος στοὺς εἰρηνοφίλους.

Ἄν καὶ στὴν ἐρώτησι ποιὰ στάσι θὰ τηρήσῃ ἡ Γαλλία μιὰ ἀπάντησις μόνο ἢ μπορεῖ νὰ δοθῇ, στὸ Βερολίνον ἔχουν τὴν τρελλὴ ἐλπίδα ὅτι ἡ Γαλλία εἶναι δυνατόν νὰ παραμείνῃ οὐδετέρα. Ἡ ἐλπίς αὕτῃ ἀποτελεῖ ὁμως ταυτοχρόνως καὶ ἀφορμὴ φόβου. Γιατὶ ἐναντίον μιᾶς οὐδετέρας Γαλλίας δὲν ἢ μπορεῖ νὰ ἐφαρμοσθῇ τὸ σχέδιον Σλίφφεν.

Γι' αὐτὸ ἀκριβῶς μιὰ ἡμέρα πρωύτερα, τὴν 31ην Ἰουλίου ἀπεστάλη ὁ Γερμανὸς πρέσβυς στὸ Παρίσι Βίλελμ φὸν Σέν μὲ μιὰ πολὺ δυσάρεστη ἀποστολὴ στὸ γαλλικὸ ὑπουργεῖο τῶν Ἐξωτερικῶν. Σὰν τὸν Πουρταλὲς στὴν Πετρούπολι ἔχει καὶ αὐτὸς στὴν τσέπη του ἓνα τελεσίγραφον διαρκείας δώδεκα ὥρων.

Ἡ ἀποστολὴ τοῦ φὸν Σέν εἶναι πολὺ ἀχάριστη. Ἄν ἡ γαλλικὴ κυβέρνησις ἐδήλωνε ὅτι δὲν θέλει νὰ παραμείνῃ οὐδετέρα αὐτὸ θὰ ἐσήμαινε ἄμεσο πόλεμο. Στὴν περίπτωσι ὁμως ποὺ ἡ Γαλλία θὰ διεβεβαίωνε ὅτι θὰ παρέμενε οὐδετέρα ὁ Γερμανὸς πρέσβυς θὰ προχωροῦσε ἀμέσως ἓνα βῆμα παραπάνω.

Ἡ Γαλλία θὰ ἔπρεπε νὰ συμφωνήσῃ μὲ τὴν κατοχὴ ἀπὸ γερμανικὰ στρατεύματα τῶν φρουρίων τοῦ Βερδέν καὶ τοῦ Τούλ, ὡς ἐγγύησις ὅτι ἡ γαλλικὴ κυβέρνησις θὰ τηρήσῃ πραγματικὰ τὴν ὑπόσχεση τῆς ὅτι θὰ παραμείνῃ οὐδετέρα.

Αἱ γερμανικαὶ προτάσεις εἶναι τόσο ξέναι πρὸς τὴν πραγματικότητα ὥστε δὲν ἔχουν καμμιά ἐλπίδα νὰ γίνουν ἀποδεκταί. Εἰς αὐτὸ πρέπει νὰ προστεθῇ ἀκόμη καὶ τὸ γεγονὸς ὅτι ἀπὸ μακροῦ ἔχει καθορισθῇ ἡ στάσις τῆς γαλλικῆς κυβερνήσεως καὶ πρὸ παντὸς τοῦ προέδρου τῆς Δημοκρατίας Πουανκαρέ.

Ὁ Ρῶσσος πρέσβυς στὸ Παρίσι Ἰσθόλσκυ ἐτηλεγράφησε ἀργότερα στὴν Πετρούπολι:

"Κύριος ἀντικειμενικὸς σκοπὸς τῆς Γαλλίας εἶναι ἡ καταστροφὴ τοῦ γερμανικοῦ Ράιχ".

Ὁ Πουανκαρέ καὶ δύο ἄλλοι πολιτικοὶ ποὺ εἶχαν χρηματίσῃ πρὸ ἔτους ὑπουργοὶ τῶν Ἐξωτερικῶν καὶ τῶν Στρατιωτικῶν μνημονεύονται μὲ ὄχι κῶλακευτικὸ τρόπο σὲ μιὰ ἐπιστολὴ ποὺ ἔστειλε στὰς Βρυξέλλας ὁ Βέλγος πρεσβευτὴς στὸ Παρίσι. "Οἱ Πουανκαρέ, Ντελκασέ, Μιλλερὰν καὶ οἱ φίλοι των εἶναι ἐκεῖνοι, ποὺ ἐφεῦραν καὶ ἀκολούθησαν τὴν εθνικιστικὴν, στρατιωτικὴν καὶ σωβινιστικὴν πολιτικὴν τῆς ὁποίας ἡ ἐπάνοδος ὅπως ἢ μπορέσαμε νὰ τὸ διαπιστώσωμε ἀποτελεῖ κίνδυνον γιὰ τὴν Εὐρώπην".

Ἐν πάσῃ ὁμως περιπτώσει τὸ γερμανικὸ ἐρώτημα πρὸς τὴν Γαλλίαν ἂν θὰ παραμείνῃ οὐδετέρα, ἐτρόμαξε τὸν Ρῶσσο πρέσβυ. Ἐρχεται σὲ ἐπα-

φή με τὸν ὑπουργὸ τῶν Στρατιωτικῶν Ζοζέφ Νουλὰν καὶ ζητεῖ λεπτομερείας. Ὑστερα ἀποστέλλει στὴν Πετρούπολι ἓνα καθησυχαστικὸ τηλεγράφημα:

"Ὁ Γάλλος ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν μοῦ ἀνεκοίνωσεν εἰς ἐξαιρετικὰ ἑγκάρδιον ὕφος, ὅτι ἡ γαλλικὴ κυβέρνησις εἶναι σταθερὰ ἀποφασισμένη νὰ κατέλθῃ εἰς τὸν πόλεμον".

"Ἔτσι ἡ Γαλλία ἀντιδρᾷ στὸ γερμανικὸ τηλεσίγραφο μὲ τὴν γενικὴ ἐπιστράτευσι. Τονίζεται κατηγορηματικώτατα στὸν γερμανὸ πρέσβυ ὅτι ἡ

Ὁ Φόν Κλούκ καὶ τὸ Ἐπιτελεῖο του.

γαλλικὴ κυβέρνησις θὰ πράξῃ ὅ,τι ἐπιβάλλουν σ' αὐτὴν τὰ συμφέροντα τῆς χώρας.

Ποῖα ὅμως εἶναι τὰ συμφέροντα τῆς χώρας; Ἐκπροσωποῦνται ἀπὸ τὴν προμνησθεῖσα ἐθνικιστικὴ ὁμάδα τοῦ Πουανκαρέ, τοῦ Ντελκασέ καὶ τοῦ Μιλλεράν;

Εὐρύτατα λαϊκὰ στρώματα στὴν Γαλλία ἔχουν διάφορο γνώμη. Δὲν θέλουν τὸν πόλεμον. Τὸ πο-

λεμικὸ κόμμα διαβλέπει σ' αὐτοὺς τοὺς κύκλους ἓνα κίνδυνον, τὸν κίνδυνον δηλαδὴ ὅτι θὰ μποροῦσαν νὰ ἐμποδίσουν τὸν πόλεμον.

Καὶ ὁ Ἰσβόλσκη φοβεῖται ἐπίσης μήπως οἱ φίλοι τῆς εἰρήνης ἀνατρέψουν τὴν τελευταία στιγμή τοὺς ὑπολογισμοὺς του. Ὁ Ἰσβόλσκη εἶναι πραγματικὰ ὁ δραστηριώτερος ἀπὸ ὅλους τοὺς ὑποκινητὰς τοῦ πολέμου. Οἱ φόβοι διαλύονται μόνο τὴν 29ην Ἰουλίου ὅταν εὐρίσκεται σὲ θέσι νὰ τηλεγραφήσῃ στὴν Πετρούπολι, ὅτι ἡ γαλλικὴ κυβέρνησις, θὰ λάβῃ αὐστηρὰ μέτρα καὶ ἀποφασιστικὰ διὰ τὴν διάλυσιν ὅλων τῶν φιλειρηνικῶν διαδηλώσεων, τὰς ὁποίας μάλιστα θὰ ἀπαγορεύσῃ τελείως.

"Ὅποιος ποθεῖ τὴν εἰρήνην καταδιώκεται ἀπὸ αὐτὴν τὴν στιγμήν.

"Αὐτὸς εἶναι ποὺ προετοιμάζει τὸν πόλεμον" ἐφώναξε πρὶν ἀπὸ λίγες μέρες κάποιος, κατὰ πρόσωπον στὸν Ρῶσσο πρέσβυ.

Ἀπὸ τὴν ταραχὴ ποὺ αἰσθάνεται ὁ Ἰσβόλσκη ἀφήνει νὰ πέσῃ τὸ μονόκλ ἀπὸ τὸ δεξιὸ του μάτι. Γιατὶ ἀνεγνώρισε ἐκεῖνον ποὺ τοῦ ἐφώναξε αὐτὰ τὰ λόγια: Ἦταν ὁ Ζὰν Ζωρὲς, ὁ ἀρχηγὸς τῶν Γάλλων σοσιαλιστῶν, ὁ ἀποφασιστικώτερος ἀντίπαλος τοῦ πολέμου στὴν Γαλλία.

Ὁ Ζωρὲς ἐπιτίθεται κατὰ τῶν ἀστυνομικῶν μέτρων. Ἀντελήφθη τὸ παιχνίδι ποὺ παίζεται καὶ φωνάζει παντοῦ στὸ Παρίσι: "Θὰ ποῦμε στὸν λαὸ τὴν ἀλήθεια ἀκόμη καὶ ἂν μᾶς δολοφονήσουν στὴν ἐπομένη γωνία τοῦ δρόμου.

Ὁ Ζὰν Ζωρὲς εἰδοποιεῖ ὅτι θὰ ἀποκαλύψῃ τίς ὑποθέσεις ἐξαγορᾶς συνειδήσεων τοῦ Ἰσβόλσκη καὶ τοῦ Πουανκαρέ. Τώρα πιά δὲν θὰ περιμένῃ πολὺ ὥς ποὺ νὰ τὸν σκοτώσουν.

Στὰ βαγόνια τῶν πρώτων νοσοκομειακῶν βοηθειῶν, μεταφέρονται στὰ με-
τόπισθεν Γάλλοι τραυματίαι.

Προδότης στή χώρα του.

Τὴν 31 Ἰουλίου κατὰ τὰς 9 τὸ βράδυ φεύγει ἀπὸ τὰ γραφεῖα τῆς ἰδρυθείσης ἀπὸ αὐτὸν ἐφημερίδος "Οὐμανιτέ" καὶ πηγαίνει νὰ φάγῃ μὲ μερικοὺς φίλους του. Τὸ ἐστιατόριο "Κρουασάν" ἀπέχει μόλις ὀλίγα βήματα ἀπὸ τὰ γραφεῖα τῆς ἐφημερίδος.

Στὸ τραπέζι τοῦ ἐστιατορίου ὁ Ζωρὲς συνομιλεῖ μὲ γνωστοὺς του. Κοιτάζει τὴν φωτογραφία τῶν παιδιῶν ἐνὸς φίλου του ποὺ τρώγει στὸ ἴδιο τραπέζι, μειδιᾷ καὶ ἀνοίγει τὸ στόμα γιὰ νὰ κάμῃ μιὰ εὐχάριστη παρατήρηση—ὅταν ἀπὸ τὸ ἀνοικτὸ παράθυρο ρίπτονται δυὸ πυροβολισμοί.

Ὁ Ζωρὲς γέρνει ἐπάνω στὸ τραπέζι. Στὸν δρόμο φωνάζουν καὶ τρέχουν οἱ ἄνθρωποι. Κάποιος καλεῖ ἕνα ἰατρό.

Ὁ Ζωρὲς, ὁ ὁποῖος ἔχει ἤδη χάσει τὰς αἰσθήσεις του ξαπλώνεται ἐπάνω σὲ ἕνα τραπέζι καὶ ὁ ἰατρὸς ποὺ ἦλθε ἀμέσως κάμνει μὲ πετσέτες τοῦ ἐστιατορίου ἕνα πρόχειρο ἐπίδεσμο στὸ πίσω μέρος τοῦ κεφαλιοῦ τοῦ Ζωρὲς. Ὑστερα ὁμοῦ ἀπὸ ὀκτὼ λεπτὰ εἶναι ὑποχρεωμένος νὰ διαπιστώσῃ:

"Κύριοί μου ὁ φίλος σας ἔχει ἀποθάνῃ".

Ἔτσι ἔχει ἐξουδετερωθῇ τὸ μεγαλύτερο ἐμπόδιο τῆς καθόδου τῆς Γαλλίας στὸν πόλεμο.

Ὁ δολοφόνος, Ραοὺλ Βιλλιαίν, ἄθῳς ἀπὸ ἕνα γαλλικὸ δικαστήριον. Οἱ δικασταὶ δὲν ἐτόλμησαν νὰ ἐκδόσουν τὴν ἀπόφασιν τὴν ὁποία μπορεῖ κανεὶς σήμερα νὰ διαβάσῃ στὰ ἀμερικανικὰ ἱστορικὰ βιβλία:

"Ὁ Ζὰν Ζωρὲς ἐδολοφονήθη κατόπιν ὑποκινήσεως τοῦ Ἰσβόλσκη καὶ τῆς ρωσικῆς μυστικῆς ἀστυνομίας ἀπὸ ἕνα μέλος τοῦ πολεμικοῦ κόμματος, προτοῦ νὰ κατορθώσῃ νὰ προβῇ εἰς ὁποιαδήποτε ἀποτελεσματικὰ διαβήματα, διὰ νὰ προβάλῃ ἐμπόδια εἰς τὴν πολεμικὴν πολιτικὴν τοῦ Πουανκαρέ".

Οἱ ἄνθρωποι ποὺ κινουῦνται πίσω ἀπὸ τὰ παρασκήνια ἐνίκησαν καὶ ἐντὸς ὀλίγου χιλιάδες καὶ δεκάδες χιλιάδων καὶ ἑκατοντάδες χιλιάδων ἀτόμων θὰ ὀδηγηθοῦν στὸ σφαγεῖον. Καὶ ἔγραψε ἀργότερα ὁ Γάλλος ἱστορικὸς Ζὼρζ Ντεμαρσιάλ:

"Ἡ Γαλλία ἐρρίφθη στὸν πόλεμον σὰν ἕνα δεμένο κοτόπουλον ποὺ προορίζετο νὰ ψηθῇ στὴν σοῦβλα".

Ὁ Ἰσβόλσκη ὁμοῦ μπορεῖ τὴν ἡμέραν τῆς κηρύξεως τοῦ πολέμου νὰ πῇ σὲ μιὰ γνωστὴν του κυρία:

"Δέχομαι συγχαρητήρια κυρία μου τώρα ἀρχίζει ὁ μικρὸς μου πόλεμος. Τέσσαρα χρόνια ἐργασίας ἐδῶ στὸ Παρίσι, μοῦ ἦσαν ἀρκετὰ γιὰ νὰ ἐπιτύχω τὸν σκοπὸ μου".

Ποτὲ δὲν ἔγινε μιὰ τέτοια κήρυξις πολέμου.

Ἡ γερμανικὴ κήρυξις πολέμου πρὸς τὴν Γαλλίαν, ποὺ ἐπεδόθη στὸ Παρίσι τὴν 3ην Αὐγούστου εἶναι ἕνα ἀπὸ τὰ πιὸ περίεργα ἔγγραφα αὐτῆς τῆς ἐποχῆς. Ἡ Γερμανία κηρύσσει τὸν πόλεμον κατὰ τῆς Γαλλίας γιὰ τοὺς ἐξῆς λόγους:

α) Γάλλοι ἀερόποροι ἐπετέθησαν κατὰ γερμανικοῦ ἐδάφους καὶ κατερρίφθησαν κατὰ τὴν προσπάθειά των νὰ καταστρέψουν τὰς σιδηροδρομικὰς ἐγκαταστάσεις κοντὰ στὸ Βέζελ.

β) Ἄλλα γαλλικὰ ἀεροπλάνα εἰσέδυσαν βαθύτερα ἐντὸς γερμανικοῦ ἐδάφους καὶ ἔρριψαν βόμβας στὴν σιδηροδρομικὴ γραμμὴ κοντὰ στὴν Καρλσρούη καὶ τὴν Νυρεμβέργην.

γ) 80 Γάλλοι ἀξιωματικοὶ φέροντες πρωσσικὰς στρατιωτικὰς στολὰς ἐπεχείρισαν νὰ κάμουν πραξικόπημα καὶ νὰ εἰσδύσουν ἐντὸς γερμανικοῦ ἐδάφους.

δ) Ἕνας Γάλλος ἰατρὸς μὲ τὴν βοήθειαν δύο μεταμφιεσμένων ἀξιωματικῶν ἐπεχείρησαν νὰ μολύνουν μιὰ κρήνη σὲ ἓνα προάστειο τοῦ Μὲτς μὲ μικρόβια χολέρας. Ἐξετελέσθη ἀμέσως ἐπὶ τόπου.

— Ἐν μέσῃ εἰρήνῃ, φωνάζει ὁ αὐτοκράτωρ Γουλιέλμος, μᾶς ἐπιτίθεται ὁ ἐχθρὸς.

Ἡ κήρυξις τοῦ πολέμου μεταδίδεται τηλεγραφικῶς καὶ κρυπτογραφημένη στὸν Γερμανὸ πρέσβυ στὴν Γαλλία φὸν Σέν.

Ὅταν ἀπεκρυπτογραφήθῃ στὴν γερμανικὴ πρεσβεία στὸ Παρίσι, διαπιστοῦται κατὰ τὴν ἀποκρυπτογράφησι τοῦ τηλεγραφήματος ὅτι μερικαὶ περικοπαὶ του εἶναι ἀπολύτως ἀκατάληπτοι:

Μιὰ περίοδος π.χ. περιέχει τὰς φράσεις:

"Γερμανικὰ τμήματα... Ἐργοστάσιον ἀποστάξεως οἶνοπνεύματος... Ἰταλὸς πρέσβυς... Συμφωνία... Χάουαρδ... σχετικῶς πρὸς τὸ ἔδαφος.

Ἀκολουθοῦν μερικαὶ εὐκατάληπται φράσεις μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ ἡ ἐξῆς:

"Χθὲς Γάλλος ἀεροπόρος ἔρριψε βόμβας εἰς σιδηροδρομικὴν γραμμὴν παρὰ τὴν Καρλσρούην καὶ τὴν Νυρεμβέργην".

Τελικὰ καλεῖται ὁ πρέσβυς φὸν Σέν νὰ διακόψῃ τὰς διπλωματικὰς σχέσεις μὲ τὴν Γαλλίαν καὶ νὰ κηρύξῃ τὸν πόλεμον. Ἡ μοιραία ἀνακοίνωσις δὲν κατορθώθη νὰ ἀποκρυπτογραφηθῇ σαφῶς.

Καὶ νὰ τὸ περιεχόμενό της:

"Ἡ Γαλλία ἔχει θέσει ἑαυτὴν—Σαραγκόσα—εἰς κατάστασιν πολέμου... Παρακαλοῦμεν τεμαχισμὸν ἀγροῦ ἀνακοινώσατε σήμερον μετὰ μεσημβρίαν ὥραν ὅην ἐκεῖ κυβερνήσιν".

Μὲ αὐτὸ τὸ σὲ πολλὰ σημεῖα ἀκατάληπτο ἔγγραφο προλογίζεται ὁ πρῶτος παγκόσμιος πόλεμος, ἀφοῦ βέβαια ὁ φὸν Σέν βοηθούμενος ἀπὸ τὴν φαντασίαν του, ἀνασυνέθεσε τὰ τμήματά του, ὥστε νὰ ἀποτελοῦν μία κανονικὴ κήρυξις πολέμου. Καὶ στὸ τέλος τοῦ ἐγγράφου αὐτοῦ ἐτόνιζε τώρα ὁ πρέσβυς φὸν Σέν.

"Ἐχω τὴν τιμὴν, σύμφωνα μὲ τὴν ἐντολὴν τὴν ὁποίαν ἔχω νὰ ἀνακοινώσω εἰς τὴν Ὑμετέραν Ἐξοχότητα, ὅτι συνεπεία τῶν ἐπιθετικῶν αὐτῶν ἐνεργειῶν ἡ γερμανικὴ αὐτοκρατορία θεωρεῖ ἑαυτὴν εὐρισκομένην εἰς ἐμπόλεμον κατάστασιν μετὰ τῆς Γαλλίας. Δεχθῆτε κύριε πρόεδρε, τὴν διαβεβαίωσιν τῆς ἐξόχου ὑπόληψέως μου".

Ἕνα ὁμῶς πρᾶγμα θὰ βαρύνῃ τὰς τρωμερὰς αἰτίανς στὴν πλάστιγγα. Ἡ Γερμανία ἐκήρυξε τὸν πόλεμον πρῶτον κατὰ τῆς Ρωσσίας καὶ τώρα κατὰ τῆς Γαλλίας, ὅχι δὲ ἀντιστρόφως.

Καὶ κάτι ἄλλο ἀκόμη, τὸ ὁποῖον συμπληρῶνει τὸ μέτρον τῆς συγχύσεως: Ἀμέσως μετὰ τὴν ἐπίδοσιν τοῦ ἐγγράφου τῆς κηρύξεως τοῦ πολέμου διαπιστοῦται ὅτι αἱ εἰδήσεις περὶ τῶν βομβῶν μέχρι καὶ τῶν μικροβίων τῆς χολέρας ἦσαν ψευδεῖς ἀπὸ τὴν ἀρχὴν ὡς τὸ τέλος.

Ἀργὰ τὸ γερμανικὸ Γενικὸ Ἐπιτελεῖο ἐκδίδει τὴν σχετικὴ ἀνακοίνω-

σι. Πολὺ ἀργὰ μάλιστα.

Τουναντίον ὁ κόσμος ἡμπορεῖ τώρα νὰ δείχνη μὲ τὸ δάκτυλο τὴν Γερμανίαν γιατί κατὰ τὴν νύκτα τῆς 1ης πρὸς τὴν 2αν Αὐγούστου τοῦ 1914 ἡ Γερμανία ἔρχισε πραγματικὰ τὴν προώθησιν τῶν γερμανικῶν στρατευμάτων.

Εἰσβολὴ στὸ Λουξεμβούργον.

Τὸ σχέδιον Σλίφφεν. Εἰσβολὴ εἰς τὸ Βέλγιον;

Ὅχι. Αὐτὴν τὴν νύκτα γερμανικὰ στρατεύματα προωθοῦνται στὸ οὐδέτερον γειτονικὸ Λουξεμβούργον διὰ νὰ ἐξασφαλίσουν τὸ σιδηροδρομικὸν δίκτυον ὅπως ἀνακοινοῦται. Τῆς ἐνεργείας αὐτῆς δὲν προηγεῖται καμμιά προειδοποίησις, καμμιά κήρυξις πολέμου, κανένα διπλωματικὸ διάβημα. Καὶ ἡ "Ἐφημερὶς τῆς Κολωνίας" γράφει μὲ περισσὴ ἀφέλεια:

"Ὅταν οἱ κάτοικοι τῆς πόλεως τοῦ Λουξεμβούργου ἐκοίταζαν τὸ πρωὶ τῆς 2ας Αὐγούστου ἀπὸ τὰ παράθυρά τῶν σπιτιῶν των εἶδαν Πρώσσους στρατιώτας μὲ στολὰς χακὶ καὶ μὲ ἐφ' ὅπλου λόγχην νὰ βαδίζουν στοὺς δρόμους. Δὲν ἐπίστευσαν στὰ μάτια των. Ἡ ἀλήθεια ὅμως ἦτο χειροπιαστή".

"Ἔτσι, λοιπόν, σὰν νὰ ἐπρόκειτο γιὰ μιὰ ὀπερέττα, ἀρχίζουν αἱ πολεμικαὶ ἐνέργειαι τῆς μεγάλης ἀνθρωποφαγῆς.

"Ἢδη ἀπὸ τῆς 1ης Αὐγούστου συνεχίζει ἡ "Ἐφημερὶς τῆς Κολωνίας", ἐνεφανίσθησαν στὸ Οὐλελίγγεν τελευταῖα γερμανικὴ στάσι βορείως τοῦ Λουξεμβούργου, μερικὰ φορτηγὰ αὐτοκίνητα. Οἱ ἐπιβαίνοντες μετέβησαν εἰς τὸν σιδηροδρομικὸν σταθμὸν καὶ εἰς τὸ τηλεγραφεῖον παρέμειναν ἐκεῖ ἐπὶ ὀλίγα λεπτὰ καὶ ὕστερα ἀνεχώρησαν. Κατὰ τὴν νύκτα ἐνεφανίσθησαν καὶ ἄλλα αὐτοκίνητα μὲ ἀξιωματικούς καὶ ἀνδρας εἰς τὸ Βάσσερμπιλλιγ, εἰς τὸν Μοζέλλαν ἐπὶ λουξεμβουργικοῦ ἐδάφους.

"Ἐνας ἐνωμοτάρχης τῆς χωροφυλακῆς ἐμφανίζεται πρὸ τῶν Γερμανῶν καὶ διαμαρτύρεται γιὰ τὴν παραβίασιν τῶν συνόρων, συλλαμβάνεται καὶ ὕστερα ἀπὸ λίγον ἀφήνεται ἐλεύθερος.

Ἐν τῷ μεταξύ εἰδοποιήθησαν αἱ λουξεμβουργικαὶ ἀρχαί. Ἀποστέλλουν ἐσπευσμένως, ὅπως τονίζεται στὴν ἐπίσημον ἀνακοίνωσιν, τὸ βαρὺ αὐτοκίνητον τῆς χωροφυλακῆς, τὸ ὅποιον ἄλλωστε ἦτο τὸ μόνον, ποὺ διέθετε ἡ ἀστυνομικὴ δύναμις τοῦ μεγάλου δουκάτου.

Τὸ βαρὺ αὐτοκίνητον ὠδηγούμενον ἀπὸ ἓνα χωροφύλακα ἔχει ἐντολὴ νὰ ἀποκλείσῃ τὴν γέφυρα καὶ νὰ σταματήσῃ τοὺς Γερμανοὺς ἐκεῖ. Σὲ λίγο τὰ δύο αὐτοκίνητα τὸ λουξεμβουργικὸ καὶ τὸ αὐτοκίνητο μὲ τοὺς Γερμανοὺς ἀξιωματικούς στέκονται ἀντιμέτωπα στὴν μιὰ εἴσοδον τῆς γεφύρας.

Ἐνας ἀπὸ τοὺς Γερμανοὺς πηδᾷ ἀπὸ τὸ αὐτοκίνητο καὶ μὲ προτεταμένο τὸ περίστροφο διευθύνεται πρὸς τὸν λουξεμβουργικὸν ὁδηγὸν καὶ τοῦ λέγει:

— Ὅπισω, πυροβολῶ!

Οἱ λουξεμβούργοι ὑποχωροῦν πρὸ τῆς βίας καὶ μέχρι τῆς ἐπομένης ἡμέρας συμπληροῦται ἡ κατοχὴ τῆς χώρας.

Ἠμποροῦσαν οἱ ἐχθροὶ τῆς Γερμανίας καὶ ὁ λοιπὸς οὐδέτερος κόσμος νὰ ἔχουν καλυτέρους λόγους κατηγορίας ἐναντίον τῆς ἀπὸ τὰς δύο κηρύξεις πολέμου καὶ ἀπὸ τὴν εἰσβολὴν στὸ Λουξεμβούργον, τὴν ὁποίαν ἀκολούθησε ἡ εἰσβολὴ στὸ Βέλγιον;

Ματαίως ὁ ἀρχικαγγελάριος φὸν Μπέτμανν Χόλλβεγ ζητεῖ μὲ μιὰ αἵτησιν παραιτήσεως νὰ ἀποφύγῃ τὴν ἱστορικὴ εὐθύνη. Ὁ Κάιζερ ὅμως τὸν

κρατεῖ στήν θέσι του μέ τὰ λόγια.

—Σεῖς μοῦ ἐτοιμάσατε τήν σοῦπα. Πρέπει τώρα νά τήν φάτε μαζί μου.
 Ὁ Μπέτμανν Χόλλβεγ παρ' ὀλίγον νά πέση λιπόθυμος. Τώρα πού ἡ
 Εὐρώπη ἀρχίζει νά καίεται, αἰσθάνεται ρῖγος καί ὕστερα ἀπό μερικές ἐβδο-
 μάδες ὁμολογεῖ:

"Ἐχομεν μέρος τῆς εὐθύνης δι' αὐτόν τόν πόλεμον. Θά ἔλεγα πολὺ ὀ-
 λίγα ἂν ἔλεγα ὅτι αὐτὴ ἡ σκέψις μέ κατασυντρίβει. Δὲν μέ ἐγκαταλείπει ἡ-
 μέραν καὶ νύκτα. Ζῶ συνεχῶς μαζί της".

Τὸ Βερολῖνον καὶ τὸ Παρίσι Παραληροῦν.

Τύψεις ὅμως συνειδήσεως παρόμοιες μέ ἐκεῖνες πού αἰσθάνθηκε ὁ Μπέτ-
 μανν Χόλλβεγ δὲν εἶχαν οἱ ἄνθρωποι πού περνοῦσαν τήν ἐναρξιν τοῦ πολέ-
 μου μέσα σέ μιὰ πραγματικὴ μέθη, πού συνώρενε μέ τρέλλα.

Τὸ Βερολῖνον ἀντηχεῖ ἀπὸ τὰς ἐπευφημίας ὑπερεκχειλίζοντος ἐνθουσια-
 σμοῦ. Ἄγνωστοι ἀγκαλιάζονται στοὺς δρόμους, ἐφημεριδοπῶλαι ρίχνουν
 παραρτήματα τῶν ἐφημερίδων στρατιῶται παρελαύνουν καὶ μαζί μέ κάθε
 τμήμα βαδίζουν πλήθη ἄν-
 θρώπων, γυναῖκες πού γε-
 λοῦν καὶ ἐπευφημοῦν, μα-
 θηταὶ καὶ ἄνδρες μέ κοκ-
 κινισμένα πρόσωπα.

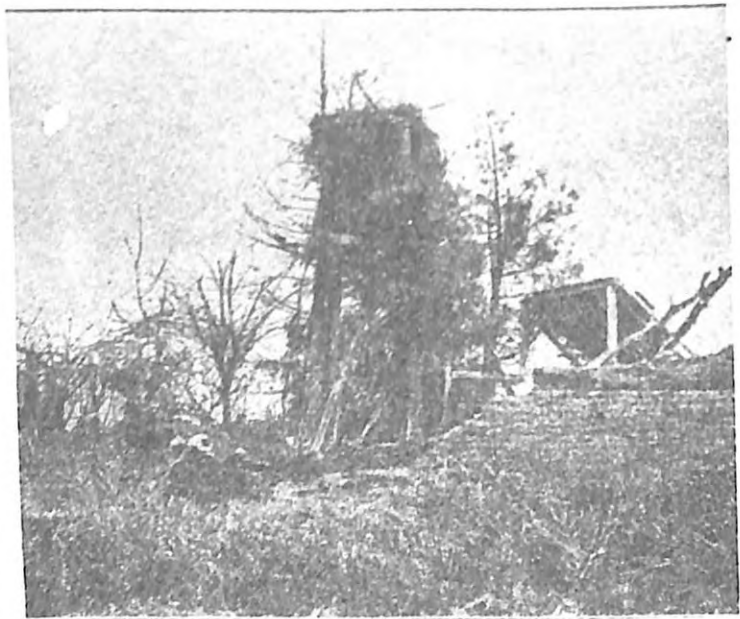
Τὸ βράδυ τῆς 1ης Αὐ-
 γούστου μπροστὰ στὰ βα-
 σιλικὰ ἀνάκτορα τοῦ Βε-
 ρολίνου ἔχει συγκεντρωθῇ
 ἓνα ἀμέτρητο πλῆθος ἄν-
 θρώπων, πού ἐβράχνια-
 σαν κυριολεκτικὰ ψάλλον-
 τες τὸν αὐτοκρατορικὸ γερ-
 μανικὸ ὕμνον, καὶ τὸ ᾄσμα
 "ἡ Γερμανία ὑπεράνω ὅ-
 λων".

Στὸν μεσαῖο ἐξώστη
 ἐμφανίζεται ὁ αὐτοκράτωρ
 καὶ ἡ αὐτοκράτειρα.

Ἀντηχοῦν ἀπὸ παν-
 τοῦ ἐπευφημίας, ὡς ὅτου
 κοπάζει κάπως ὁ θόρυβος
 καὶ ἀκούεται ἡ φωνὴ ἑνὸς
 ὑπασπιστοῦ, χωρὶς μεγάλων—γιατὶ τότε δὲν ὑπῆρχαν μεγάφωνα— πού ἐ-
 πανελάμβανε συνεχῶς:

—Ἡσυχία, ἡσυχία!

Τελικὰ ἡ ἡσυχία ἀποκαθίσταται καὶ ἀντηχεῖ ἐπάνω ἀπὸ τὰ κεφάλια ὅ-

Γερμανικὸ παρατηρητήριον στή Γαλλία.

λων διαυγής καὶ ζωηρὰ ἡ φωνὴ τοῦ αὐτοκράτορος. Ὁ Τουλιέλμος ἦταν ἀνέκαθεν ἕνας καλὸς ρήτωρ. ἤξευρε νὰ χειρίζεται καλὰ τὸν λόγο καὶ νὰ ἐνθουσιάζῃ τὸ ἀκροατήριό του μόνο ὅταν δὲν ἦταν ὑποχρεωμένος νὰ διαβάσῃ κάτι ποὺ εἶχε ἐτοιμασθῇ ἐκ τῶν προτέρων.

"Σὰς εὐχαριστῶ λέγει ὁ αὐτοκράτωρ στὸ πλῆθος. Καὶ ὕστερα ἀπὸ μιὰ μικρὴ, σιγὴ, συνεχίζει: "Σὰς εὐχαριστῶ διὰ τὰ αἰσθήματα πίστεως καὶ ἀγάπης, ποὺ δεικνύετε πρὸς τὸ πρόσωπόν μου. Ὅταν ἔλθῃ ἡ στιγμή τοῦ ἀγῶνος, παύουν νὰ ὑπάρχουν κόμματα. Τότε ὑπάρχουν μόνον Γερμανοὶ ἀδελφοί. Εἰς καιροὺς εἰρηνικοὺς ἐπετέθη-ναντίον μου τὸ ἓν ἢ τὸ ἄλλο κόμμα. Ὅλα αὐτὰ τὰ συγχωρῶ ἀπὸ καρδίας. Ἄν οἱ γείτονες μας δὲν μᾶς ἀφήσουν νὰ ζήσωμεν ἐν εἰρήνῃ, ἐλπίζω καὶ εὐχομαι τὸ δοκιμασμένον γερμανικὸν ξίφος μας νὰ ἐξέλθῃ νικητὴς ἀπὸ τὸν ἀγῶνα".

Εἶναι ἕνας τυπικὸς δημαγωγικὸς λόγος, ἀλλὰ ἀπὸ τίς ἐνθουσιώδεις ἐπευφημίες ποὺ ἀντηχοῦν ὅταν ἐτελείωσε καὶ ποὺ κάμνουν νὰ τρίβουν τὰ τζάμια τῶν παραθύρων, ὁ Γουλιέλμος ἀντιλαμβάνεται ὅτι εὐρῆκε τὸν τόνο ποὺ ἐχρειάζετο.

Τὴν βασικὴ αὐτὴ ιδέα τοῦ λόγου του θὰ τὴν ἐπαναλάβῃ καὶ τίς ἐπόμενες ἡμέρες, θὰ τὴν διατυπώσῃ καλύτερα μέχρις ὅτου καταλήξῃ στὴν ἐξῆς τελικὴ διαμόρφωση.

"Δὲν γνωρίζω πλέον κόμματα. Γνωρίζω μόνο Γερμανούς".

Μπροστὰ στὰ ἀνάκτορα τοῦ Βερολίνου δὲν ἐννοοῦσαν νὰ παύσουν αἱ

Γερμανοὶ στρατιῶται μεταβαίνουν στὰ χαρακώματα.

ζητωκραυγαί, ἔως ὅτου κάποιος ἔχει τὴν ἔμπνευσι νὰ τραγουδήσῃ τὸ πολεμικὸ γερμανικὸ ᾄσμα "ἡ φρουρὰ τοῦ Ρήνου" τὸ ὁποῖον ἐπαναλαμβάνουν χιλιάδες στομάτων.

Τὸ ᾄσμα αὐτὸ γίνεται τώρα τὸ ἀγαπημένο ᾄσμα τοῦ ἔθνους. Γίνεται ὁ πολεμικὸς τοῦ παιάν. Μόνο ὁ ἐκκωφαντικὸς κρότος τῶν κανονιῶν καὶ ἡ κόλασις τῶν πεδίων τῶν μαχῶν, θὰ τὸ κάμουν νὰ ξεχασθῇ.

Ποιὸς ὅμως σκέπτεται τώρα κάτι τέτοιο!

Ἐς βαθειὰ τὴ νύκτα ἐνθουσιώδη πλῆθη λαοῦ γεμίζουν τοὺς δρόμους

καὶ τὰς πλατείας τῶν γερμανικῶν πόλεων. Παρεμπιπτόντως θρυματίζονται οἱ προθήκες μερικῶν ξένων καταστημάτων, μερικοὶ ἄνθρωποι, ποὺ ἔχουν τὴν ἐμφάνισι ξένων ξυλοκοποῦνται στοὺς δρόμους καὶ οἱ διευθυνταὶ τῶν ἐστιατορίων σπεύδουν ἀπὸ τοὺς καταλόγους τῶν φαγητῶν νὰ σβύσουν ὠρισμένους γαλλικοὺς ὄρους ὅπως τὸ "μενοῦ" καὶ τὸ "ἂ λὰ κάρτ".

"Κτυπᾶτε γερὰ" εἶναι τὸ συνθημα. Καὶ ἂν καὶ ἀργότερα ὁ διάδοχος Γουλιέλμος ἀμφισβήτησε ὅτι αὐτὸς εἶναι ὁ ρίψας τὸ σύνθημα, δὲν ἔμπορεῖ νὰ ἐμποδίσῃ νὰ κυκλοφορήσουν σὲ ὁλόκληρὴ τὴν Γερμανίᾳ ταχυδρομικὰ δελτάρια μὲ τὴν εἰκόνα του καὶ μὲ τὴν ἀνωτέρω φράσι.

Καὶ στὸ Παρίσι τὰ πράγματα δὲν ἐξελίσσονται μὲ διάφορο τρόπο.

"Εἴμεθα ἄνευ μομφῆς" φωνάζει ὁ πρωθυπουργὸς Βιβιανὶ μέσα στὴν γαλλικὴ βουλή. "Δὲν θὰ δείξωμεν καὶ κανένα φόβον".

Οἱ βουλευταὶ χειροκροτοῦν ἐνθουσιωδῶς, σηκώνονται ἀπὸ τὰ καθίσματα των ψάλλουν τὴν Μασαλιώτιδα καὶ περνᾷ ἀρκετὴ ὥρα πρὶν ὁ Βιβιανὶ νὰ κατορθώσῃ νὰ τελειώσῃ τὸν λόγο του μὲ τὶς λέξεις.

"Ἄνω σχῶμεν τὰς καρδίας! Ζήτω ἡ Γαλλία!"

Στὰ διπλωματικὰ θεωρεῖα τῆς Βουλῆς εὐρίσκεται ὁ Ρῶσσος πρέσβυς Ἰσβόλσκη καὶ χειροκροτεῖ μὲ πρωτοφανῇ ἱκανοποίησι.

Στοὺς δρόμους κυκλοφορεῖ ἕνα ἐνθουσιῶδες πλῆθος. Καὶ ἐδῶ ἀκούεται μία κραυγὴ, ποὺ μεταβάλλεται σὲ σύνθημα αὐτῶν τῶν ἡμερῶν

—Στὸ Βερολῖνον, στὸ Βερολῖνον"!

Τὸ παραλήρημα συνεχίζεται ὡς ἀργὰ μετὰ τὰ μεσάνυχτα. Ἀντηχεῖ στὶς λεωφόρους—καὶ πάλι παρεμπιπτόντως θρυματίζονται καὶ ἐδῶ μερικὲς προθήκες καταστημάτων τῶν ὁποίων οἱ ἰδιοκτῆται ἔχουν τὴν ἀτυχία νὰ ἔχουν ὀνόματα ποὺ ἤχοῦν σὰν γερμανικά. Ἡ ἐπίπλωσις τοῦ γερμανικοῦ ἐστιατορίου, ποὺ πουλεῖ μπύρα τοῦ Μονάχου καταστρέφεται καὶ ρίχνεται στὸν δρό-

μο καὶ πολλοὶ ἰδιοκτῆται καταστημάτων σπεύδουν νὰ ἀναρτήσουν ἔξω ἀπὸ τὰ καταστήματά των μιὰ πινακίδα μὲ τὴν ἐπιγραφή: "γαλλικὸν κατάστημα".

Μὲ ἄσματα, μὲ ἐκδηλώσεις ἐνθουσιασμοῦ καὶ παρεκτροπὲς ἄρχισε ὁ παγκόσμιος πόλεμος. Αἱ ἀμαξοστοιχίαι μεταφέρουν στρατεύματα στὸ μέτωπο καὶ τρομοκρατημένος ὁ βρεταννὸς ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν Γκρέϋ λέγει τὴν ἱστορικὴ καὶ προφητικὴ φράσι:

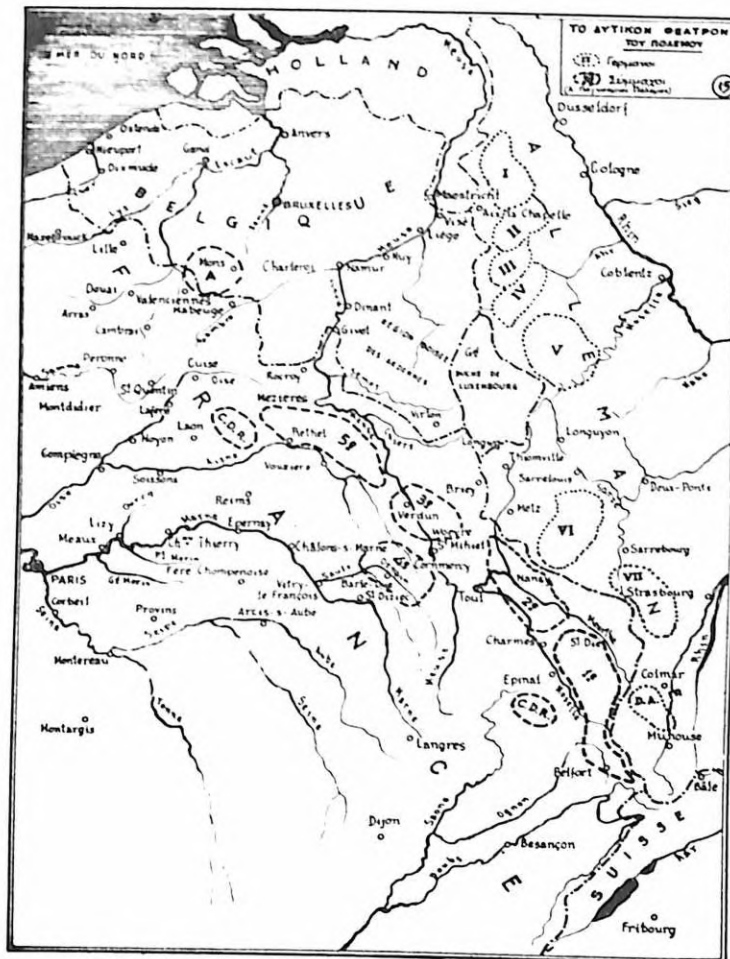
"Αὐτὴν τὴν στιγμή σβύνουν τὰ φῶτα εἰς ὁλόκληρον τὴν Εὐρώπην. Ἡμεῖς δὲν θὰ τὰ ἴδωμεν πλέον νὰ ἀνάπτουν ἐκ νέου".

Ἡ διαταγὴ τῆς Γαλλικῆς ἐπιστρατεύσεως.

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ

ΔΥΤΙΚΟ ΜΕΤΩΠΟ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ I

ΤΟ ΕΚΠΛΗΚΤΙΚΟ ΟΡΓΑΝΩΤΙΚΟ ΘΑΥΜΑ ΤΗΣ ΓΕΡΜΑΝΙΚΗΣ ΚΙΝΗΤΟΠΟΙΗΣΕΩΣ

‘Η Γερμανία βαδίζει στὸ μοιραῖον.

Μὲ τὸν τελευταῖο σιδηροδρομικὸ συρμὸ ὃ ὁποῖος κατευθύνεται ἀπὸ τὸ

Μόναχο στο Βερολίνο, πρὶν νὰ τεθῇ εἰς ἐφαρμογὴν ἡ ἀπαγόρευσις τῆς κυκλοφορίας ταξιδιωτικῶν συρμῶν λόγῳ τῆς κινητοποιήσεως, ταξιδεύει ὁ βουλευτὴς στὸ Ράιχσταγ Κόνραδ Χάουσμανν. Ταξιδεύει γιὰ νὰ παρευρεθῇ στὴν ἑκτακτο συνεδρίασι τοῦ σώματος.

Καὶ γράφει στὸ ἡμερολόγιό του:

"Στὸ Ὁστερμπόρκεν στάσις μεγάλης διαρκείας. Ἐπὶ μιὰ ὥρα περνοῦν στρατιωτικαὶ ἀμαξοστοιχίαι μὲ βαυαρικὰ στρατεύματα γεμᾶτα ἀπὸ ἐνθουσιασμόν, καὶ διασμένα.

Ἐπειδὴ ἀπαγορεύονται οἶνοπνευματώδη ποτά, τοὺς προσφέρω μὴ οἶνοπνευματώδη ἀναψυκτικά. Ὅλη τὴν νύκτα περνοῦν στρατιωτικαὶ ἀμαξοστοιχίαι. Διακρίνονται μέσα στὴν νύκτα ἀπὸ τὰ ἀνοικτὰ μαγόνια δλογα, κανόνια, πυρομαχικά. Εὐρισκόμεθα ἐν ἐπιστρατεύσει. Ὁ πόλεμος εἶναι ἐπὶ ὑδαίς.

Στὸν σιδηροδρομικὸ σταθμὸ τῆς Ἀνχάλτης στὸ Βερολίνο ὑπάρχουν σωροὶ ὀλόκληροι ἀπὸ ἀποσκευές. Δὲν ὑπάρχει αὐτοκίνητο. Δὲν ὑπάρχει ἀμάξι γιὰ νὰ μεταφέρῃ τοὺς ταξιδιώτας".

Ὁ βυρτεμβέργιος ἀντισυνταγματάρχης Γκραϊνερ, ὁ ὁποῖος ἐπεξεργάσθη τὰ σχέδια τῆς κινητοποιήσεως, εἰργάσθη θαυμάσια. Κατὰ τὰς δύο πρώτας ἡμέρας κυκλοφοροῦν ἐπὶ τοῦ γερμανικοῦ σιδηροδρομικοῦ δικτύου 1800 στρατιωτικαὶ ἀμαξοστοιχίαι. Μετεφέρθησαν δι' αὐτῶν ἄνω τῶν τριῶν ἑκατομμυρίων τόννων πολεμικοῦ ὑλικοῦ.

Ἐνα ἄλλο θαῦμα ὀργανώσεως εἶναι ἡ ἐπένδυσις τῶν στρατιωτῶν. Χθὲς ἀκόμη οἱ στρατιῶται τῶν διαφόρων γερμανικῶν χωρῶν καὶ τῶν διαφόρων ὀπλων ἐφοροῦσαν διάφορες στολές, μὲ τὰ χρώματα τῆς παλαιᾶς παραδόσεως ἀπὸ τὸ λάμπον μπλέ χρῶμα ὡς τὸ βαθὺ κόκκινο. Τώρα ὅλα αὐτὰ ἐξηφανίσθησαν. Μέσα σὲ μιὰ νύκτα παρεχώρησαν τὴν θέσιν τῶν στὴν ὁμοίομορφη στολὴ χρώματος χακί.

Ὁ πληθυσμὸς ἐκπλήσσεται καὶ στὸ ἐξωτερικὸ ἔχουν ἕνα ἀκόμη λόγον νὰ δείχνουν μὲ τὸ δάκτυλο τὴν Γερμανίαν καὶ νὰ λέγουν ὅτι ὅλα αὐτὰ ἔχουν ἐτοιμασθῇ ἀπὸ πολλοῦ.

Οἱ Γάλλοι πολεμοῦν ἀκόμη μὲ τὴν παλαιὰ τῶν στολὴ καὶ ὁ βαυαρὸς ὑποστράτηγος διάδοχος τοῦ βαυαρικοῦ θρόνου, πρίγκηψ Ρούπρεχτ σημειώνει στὸ πολεμικὸ του ἡμερολόγιον ἀμέσως μετὰ τὶς πρώτες μάχες:

"Στὸ βουνὸ κείμενοι κατὰ σωροὺς Γάλλοι νεκροί! Διακρίνονται ἀπὸ μακρὰ ἀπὸ τὸ κόκκινο χρῶμα τῶν περισκελίδων τῶν. Μοιάζουν σὰν παπαροῦνες μέσα σὲ ἕνα ἀγρό".

Ὁκτὼ γερμανικαὶ στρατιαὶ εἶναι κατὰ τὴν ἐναρξιν τοῦ πολέμου ἐτοιμαὶ νὰ ριφθοῦν στὴν μάχην. Ὁ αὐτοκρατορικὸς στόλος περιλαμβάνει τρεῖς μοῖρες πολεμικῶν τῆς γραμμῆς, μιὰ μοῖρα ἀνιχνευτικῶν καὶ ἑπτὰ στολίσκους τορπιλλοβόλων. Ἐκτὸς αὐτῶν ὑπάρχουν ἔξ ἐτοιμοπόλεμα ὑποβρύχια.

Εἰς τὸν ἀέρα ἡ γερμανικὴ αὐτοκρατορία ἀντιπροσωπεύεται ἀπὸ ἑξῆς "Τσέππελιν", ἕνα πηδαλιοχούμενον ἀερόστατο "Πάρσιφαλ" καὶ τέσσαρα ἀερόστατα τῆς συγκοινωνίας ποὺ ἔφεραν τὰ ὀνόματα "Σύττε — Λάντς", "Χάνσα", "Βικτώρια — Λουίζα" καὶ "Σάξεν". Ἡ ἀεροπορία, ποὺ ἀνήκει στὴν δύναμι τοῦ στρατοῦ, διαθέτει 226 ἀεροπλάνα καὶ 21 ἀερόστατα συγκρατούμενα στὴ γῆ μὲ σύρμα ἐκ τῶν ὁποίων 15 στὸ δυτικὸ καὶ 6 στὸ ἀνατολικὸ μέτωπο.

Αὕτῃ εἶναι ἡ "ἀπαστράπτουσα" ἄμυνα γιὰ τὴν ὁποία συνεχῶς ὁμιλεῖ

ὁ αὐτοκράτωρ Γουλιέλμος.

"Ὅχι ὀλιγώτερο "ἀπαστράπτων" εἶναι ὁ γερμανικὸς πολεμικὸς θησαυρὸς. Ἀνέρχεται σὲ 120 ἑκατομμύρια χρυσᾶ μάρκα ἀποτελούμενα ἀπὸ χρυσᾶ νομίσματα τῶν δέκα καὶ τῶν εἴκοσι μάρκων. Τὰ νομίσματα αὐτὰ εἶναι τοποθετημένα σὲ 1200 χαλύβδινα κιβώτια καὶ φυλάσσονται στὸν πύργο τοῦ Ἰουλίου τοῦ φρουρίου τοῦ Σπανδάου. Πίσω ἀπὸ τέσσαρες σιδερένιες θύρες καὶ τοίχους πάχους $2\frac{1}{2}$ μέτρων, φρουροῦνται μέρα καὶ νύκτα ἀπὸ μιὰ ἰσχυρὰ στρατιωτικὴ φρουρά.

Ἐκτὸς ἀπὸ αὐτὸν τὸν πολεμικὸ θησαυρὸ ἡ γερμανικὴ αὐτοκρατορία διαθέτει 180 ἑκατομμύρια μάρκων εἰς μετρητὰ καὶ ἡ Ράιχσμπανκ ἔχει 1700 ἑκατομμύρια μάρκα. Ἦδη ὅμως ἀπὸ τὶς πρῶτες ἡμέρες τῆς κίνητοποιήσεως ἔχουν ἐξοδευθῇ 740 ἑκατομμύρια μάρκα. Ἔτσι ἡ οἰκονομικὴ καταστροφὴ τῆς Γερμανίας εὐρίσκεται ἤδη ἐπὶ θύραις πρὶν ἀκόμη νὰ ἀρχίσῃ καλὰ καλὰ ὁ τετραετής πόλεμος.

Εἶναι ἀλήθεια τῶρα ὅτι κανεῖς δὲν ὑπελόγιζε σὲ τόση μεγάλη διάρκεια. Στὶς πρῶτες μάλιστα στιγμὲς τοῦ ἐνθουσιασμοῦ τοῦ ὁ αὐτοκράτωρ Γουλιέλμος ὁ Βοσ εἶπε τὰ ἑξῆς:

"Πρὶν νὰ πέσουν τὰ φύλλα οἱ στρατιῶται θὰ εὐρίσκωνται πίσω στὰ σπίτια των".

Ἀργότερα ὅταν ὁ φθινοπωρινὸς ἄνεμος ἐσάρωσε τὰ φύλλα ὁ Κάιζερ βάζει νερὸ στὸ κρασί του!

"Τὰ Χριστούγεννα, λέγει, θὰ ξαναγυρίσουν οἱ στρατιῶται στὰ σπίτια των".

"Ὑστερα ὅμως κανεῖς πιά δὲν τολμοῦσε νὰ κάμῃ προβλέψεις περὶ τῆς λήξεως τοῦ πολέμου.

Παραβιάζεται ἡ οὐδετερότης τοῦ Βελγίου.

Πρὸς τὸ παρὸν ὅλα φαίνονται ρόδινα. Ὁ Γενικὸς Ἐπιτελάρχης Μόλτκε ἐκδίδει τὴν πρώτη διαταγὴ τῆς προωθήσεως τῶν γερμανικῶν στρατευμάτων. Ἀκολουθεῖ πιστὰ τὸ σχέδιον Σλίφφεν καὶ διατάσσει:

"Αἱ κύριαι δυνάμεις τοῦ γερμανικοῦ στρατοῦ θὰ βαδίσουν κατὰ τῆς Γαλλίας διὰ τοῦ Βελγίου καὶ τοῦ Λουξεμβούργου".

Τὸ Λουξεμβούργον κατελήφθη μέσα σὲ μιὰ νύκτα χωρὶς καμμιά προεξδοποίησι. Τώρα ἔρχεται ἡ σειρὰ τοῦ Βελγίου καὶ ὁ Μόλτκε τρέμει μήπως ὁ ὑψηλὸς κύριός του ἀνατρέψῃ τὴν τελευταία στιγμὴ, τοὺς ὑπολογισμοὺς του. Ὁ Γουλιέλμος ἐνδιαφέρεται γιὰ κάθε λεπτομέρεια τῶν ἐπιχειρήσεων. Ἦδη τὴν 4ην Αὐγούστου ὁ Μόλτκε κατελήφθη ἀπὸ τρόμο, ὅταν ὁ Κάιζερ θέλησε γιὰ πρώτη φορὰ νὰ δράσῃ ὡς ἀρχιστράτηγος.

Ἐκείνη τὴν ἡμέρα ἐφαίνετο γιὰ λίγες ὥρες ὅτι ἡ Γαλλία θὰ παρέμενε οὐδετέρα. Ἡ γερμανικὴ κήρυξις τοῦ πολέμου δὲν εἶχε ἀκόμη φθάσῃ στὸ Παρίσι καὶ ὑπὸ τὴν ἐπίδρασι αὐτῆς τῆς ἐσφαλμένης πληροφορίας ὁ Κάιζερ πηγαίνει στὸ γραφεῖο τῶν χαρτῶν τοῦ γερμανικοῦ ἐπιτελείου καὶ φωνάζει γελῶν.

—Λοιπὸν θὰ βαδίσωμεν μέ ὅλον τὸν στρατὸν μας ἐναντίον τῆς Ρωσσίας!

Ἡ ἀνόητη αὐτὴ σκέψις τῆς Αὐτοῦ Μεγαλειότητος συγκλονίζει σὲ τέτοιο σημεῖο τὸν ἐπιτελάρχη του, ὥστε γράφει στὰ ἀπομνημονεύματά του:

"Κάτι ἔσπασε μέσα μου, ποὺ δὲν ἦταν πιά δυνατόν νὰ διορθωθῇ. Ἐκλονίσθησαν ἡ πίστις καὶ ἡ ἐμπιστοσύνη μου".

Τὴν ἰδίᾳ ἡμέρα—καὶ πρὶν ἀκόμη ἀρχίσῃ πραγματικὰ ὁ πόλεμος, ὁ Μόλκιε παθαίνει μιὰ νευρική κρίσι. Αὐτὴ ὀφείλεται ὀλιγώτερο σὲ στρατηγικά καὶ περισσότερο σὲ αἷτια διοικητικῆς καὶ τεχνικῆς φύσεως. Ἀπὸ τὸ 1911 δηλαδὴ, τὰ σχέδια γιὰ τὴν προώθησι πρὸς Ἀνατολὰς εὐρίσκονταν σκονισμένα καὶ ἄθικτα σὲ ἓνα ἐρμάριο τοῦ Γενικοῦ Ἐπιτελείου.

Ὁ Μόλτκε δὲν ἔχει τὸ θάρρος νὰ τὸ πῇ στὸν αὐτοκράτορα. Παρατηρεῖ μόνο τὰ ἐξῆς:

"Ἄν αὐτὴ τῇ στιγμῇ μεταβάλλομε τὴν προώθησι πρὸς τὴν Δύσι σὲ μιὰ προώθησι πρὸς τὴν Ἀνατολή δὲν θὰ ἔχωμε πιά ἐντὸς ὁργανωμένο στρατὸ ἀλλὰ μιὰ μάζα ὠπλισμένων ἀνδρῶν χωρὶς ἐπισιτισμό".

Ὁ Κάιζερ στρέφεται ἀπότομα πρὸς τὸν Μόλτκε καὶ τοῦ λέγει:

"Ὁ θεῖός σας θὰ μοῦ ἔδιδε μιὰ ἄλλη ἀπάντησι".

Κατασυντετριμμένος ὁ ἀνεψιὸς τοῦ μακαρίτου στρατάρχου δὲν ξεύρει τί νὰ ἀπαντήσῃ. Πηγαίνει στὸ σπίτι του καὶ ἀφήνει ἐκεῖ νὰ τρέξουν ἐλεύθερα τὰ δάκρυά του.

Ἐν τῷ μεταξὺ ἐξακριβώνεται ὅτι ἦσαν ἐσφαλμένοι αἱ πληροφορίες περὶ οὐδετερότητος τῆς Γαλλίας. Ὁ Γουλιέλμος καλεῖ τὴν νύκτα κοντὰ τοῦ τὸν Μόλτκε καὶ τοῦ λέγει:

"Τώρα κάμετε ὅπως θέλετε τὴν προώθησί σας πρὸς δυσμὰς".

Καὶ ἔτσι μὲ ἓνα ἐπιπόλαιο ἀρχιστράτηγο καὶ ἓνα ἐπιτελάρχη, τοῦ ὁποίου ἔχει κλονισθῇ ἡ πίστις καὶ ἡ ἐμπιστοσύνη, κατέρχεται ὁ γερμανικὸς στρατὸς στὸν πόλεμο.

Τελεσίγραφον στὸ Βέλγιον.

Τώρα πρέπει τὰ γερμανικὰ στρατεύματα νὰ βαδίσουν διὰ τοῦ Βελγίου. Καὶ ἐφαρμόζων τὸ μέρος αὐτὸ τοῦ σχεδίου Σλίφφεν κύμνει ὁ γερμανικὸς στρατός, ὅ,τι ἀκριβῶς ἐπερίμεναν ἀπὸ καιροῦ οἱ ἀντίπαλοί του. Ἥδη ἀπὸ τὸ 1878 τὸ γαλλικὸ γενικὸ ἐπιτελεῖο περιέλαβε στὰ σχέδια του μιὰ ἐνδεχομένη γερμανικὴ ἐπίθεσι κατὰ τῆς Γαλλίας διὰ τοῦ Βελγίου καὶ τὸ 1905 ἀντιμετωπίζουν καὶ οἱ βρεταννοὶ στρατιωτικοὶ αὐτὴν τὴν ὑπόθεσι. Ὁ Βρεταννὸς Γενικὸς Ἐπιτελάρχης σὲρ Χένρυ Οὐίλσον, περιηγήθηκε τὸ Βέλγιον ἐπανειλημμένως μὲ τὸ ποδήλατο, ἐξήτασε λεπτομερῶς τὸ ἔδαφος καὶ ἦταν ἔτοιμος νὰ ἀρνηθῇ κάθε ὅρκο, ὅτι οἱ Γερμανοὶ θὰ ἐπετίθεντο διὰ τοῦ Βελγίου.

Ἔτσι ἡ γερμανικὴ ἐπίθεσις δὲν θὰ μποροῦσε πιά νὰ ἔχῃ τίποτε τὸ ἐκπληκτικόν.

Ἐν τῷ μεταξὺ ὁ ἀρχικαγκελάριος Μπέτμανν Χόλλβεγ ἀγωνίζεται ἀπεγνωσμένως νὰ εὔρῃ μιὰ διπλωματικὴ διέξοδο ποὺ νὰ δικαιολογῇ τὴν γερμανικὴ ἐπιβουλή. Συντάσσεται μιὰ τολμηρὰ καὶ πολὺ διαφανὴς διευκρίνησις καὶ στὶς 7 μ.μ. τῆς 2ας Αὐγούστου ὁ Γερμανὸς πρέσβυς στὰς Βρυξέλλας βαρὼνος φὸν Μπέλωβ Σάλεσκε ἐπιφορτίζεται μὲ τὸ ἀχάριστο καθῆκον νὰ

τὴν ἐγχειρίσῃ στὸν Βέλγο ὑπουργὸ τῶν Ἐξωτερικῶν Νταβινιόν.

"Ἡ αὐτοκρατορική κυβέρνησις, τονίζεται στὴν διακοίνωσι ἔχει ἀσφαλεῖς πληροφορίες περὶ σχεδιαζομένης προωθήσεως γαλλικῶν δυνάμεων πρὸς κατάληψιν τῆς γραμμῆς τοῦ Ζιβέ Ναμὺρ εἰς τὴν γραμμὴν τοῦ ποταμοῦ Μάας. Δὲν δύναται λοιπὸν ἡ γερμανικὴ κυβέρνησις νὰ ἀπαλλαγῇ τῆς ἀνισυχίας ὅτι τὸ Βέλγιον, παρὰ τὴν καλὴν του θέλησιν δὲν θὰ εὐρεθῇ εἰς θέσιν ἄνευ βοήθειας νὰ ἀποκρούσῃ μίαν γαλλικὴν προώθησιν μὲ τόσῃν ἀποτελεσματικότητι, ὥστε νὰ ὑπάρχῃ ἀσφαλὴς ἐγγύησις διὰ τὴν διαγραφομένην ἀπειλὴν κατὰ τῆς Γερμανίας".

Καὶ ὕστερα ἀπὸ αὐτὴν τὴν σοφιστικὴ διατύπωσιν διαβάσει ὁ Βέλγος ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν τὴν ἐξῆς ἀποφασιστικὴν φράσιν:

"Εἶναι ἀπαίτησις ἐπιβαλλομένη ἀπὸ τὸ αἶσθημα τῆς αὐτοσυντηρήσεως νὰ προλάβῃ ἡ Γερμανία τὴν ἐχθρικὴν ἐπίθεσιν".

Ἡ Γερμανία ἐλπίζει, ὅτι τὸ Βέλγιον θὰ ἐπιτρέψῃ τὴν διέλευσιν τῶν γερμανικῶν στρατευμάτων διὰ τοῦ ἐδάφους του καὶ ὅτι θὰ παραμείνῃ οὐδέτερον. Ἐπειδὴ ὅμως τὸ σχέδιον Σλίφφεν δὲν προβλέπει ἄλλῃ λύσει, ἡ διακοίνωσις τελειώνει ὡς ἐξῆς:

"Ἄν τὸ Βέλγιον δείξῃ ἐχθρικὴν στάσιν ἐναντι τῶν γερμανικῶν στρατευμάτων, τότε ἡ Γερμανία θὰ εὐρεθῇ πρὸς μεγάλην τῆς λύπην εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ θεωρήσῃ τὸ Βασίλειον ὡς ἐχθρόν".

Μὲ ὀργὴν αἱ Βρυξέλλαι ἀπορρίπτουν τὰς γερμανικὰς ἀξιώσεις. Τὸ Βέλγιον θέλει νὰ παραμείνῃ οὐδέτερον καὶ ὁ καθεὶς γνωρίζει ἐκτὸς τούτου, ὅτι ἡ Γερμανία ἐνεργεῖ ὑπὸ τὴν πίεσιν τοῦ σχεδίου Σλίφφεν καὶ ὅτι ἡ γαλλικὴ προώθησις πρὸς τὴν γραμμὴν τοῦ Μάας εἶναι ἀπλὴ ἐπινόησις.

Ἔτσι ὁ Γερμανὸς πρέσβυς ἀναγκάζεται νὰ ἐπισκεφθῇ τὴν 4ην Αὐγούστου γιὰ δευτέρᾳ φορὰ τὸν Βέλγο ὑπουργὸ τῶν Ἐξωτερικῶν. Ἡ διακοίνωσις τὴν ὁποίαν ἐγχειρίζει τώρα, δημιουργεῖ τὰ ἐξῆς γεγονότα:

"Λαμβάνω τὴν τιμὴν νὰ πληροφορήσω τὴν ὑμετέραν ἐξοχότητα, συμφώνως πρὸς

Τὸ Γενικὸ ἀρχηγεῖο τοῦ στρατάρχου Φόνς

τὰς ἐντολὰς τὰς ὁποίας ἔχω, ὅτι ἡ αὐτοκρατορική κυβέρνησις τῆς Α.Μ. τοῦ Βασιλέως παρὰ τὰς εἰλικρινεῖς προτάσεις τῆς, εὐρίσκεται πρὸς μεγίστην τῆς λύπην εἰς τὴν ἀνάγκην ἔναντι τῶν γαλλικῶν ἀπειλῶν νὰ λάβῃ τὰ ἀναγκαῖα προστατευτικὰ μέτρα ἀκόμη καὶ διὰ τῆς βίας τῶν ὅπλων. Δεχθῆτε, κύριε ὑπουργέ, τὴν διαμαρτίαν τῆς ἐξόχου ὑπολήψεώς μου. Φὸν Μπέλωρ Σάλεσκε".

Εἰσβολὴ εἰς τὸ Βέλγιον!

Στὴν πραγματικότητα ἡ εἰσβολὴ ἔχει ἀρχίσει μιὰ μέρα πρὸ τῆς ἐπιδόσεως τῆς γερμανικῆς διακοινώσεως, δηλαδή τὴν 3ην Αὐγούστου. Καὶ αὐτὸ εἶναι ἓνα ἀπὸ τὰ μοιραῖα ἐπακόλουθα τοῦ σχεδίου Σλίφφεν, τὸ ὁποῖον ὅπως εἶπομεν, προέβλεπε ταχυτάτην συντριβὴν τῆς Γαλλίας πρὶν νὰ τερματισθῇ ἡ ρωσικὴ κινητοποίησις.

Ἡ κήρυξις πολέμου ἀπὸ μέρους τῆς Ἀγγλίας.

Τὴν 5ην Αὐγούστου ἀγγέλει τὸ Πρακτορεῖο Βόλφ:

"Ὁ Βέλγος πρεσβευτής, ὁ ὁποῖος ἐν ὀνόματι τῆς κυβερνήσεώς του ἐκήρυξε τὸν πόλεμον ἐγκατέλειψε τὴν πρωίαν σήμερον τὸ Βερολῖνον".

Εἶναι ἡ πέμπτη κήρυξις πολέμου.

Ὀλίγο ἐνωρίτερα ἐγίνε ἡ τετάρτη κήρυξις πολέμου διότι μὲ τὴν γερμανικὴν ἐπίθεσιν κατὰ τοῦ Βελγίου ἔπρεπε ἡ Μ. Βρεταννία νὰ κάμῃ τὸ ἀποφασιστικὸ βῆμα. Ἀπὸ μακροῦ ὁ Βρεταννὸς ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν σὲρ Ἐδουαρδ Γκρέϋ, εἶχε ὑποσχεθῇ στοὺς Γάλλους βοήθεια σὲ περίπτωσι γερμανικῆς ἐπιθέσεως. Ἡ βελγικὴ περιπέτεια δημιουργεῖ τὴν κατάλληλη ἀτμόσφαιρα στὴν ἀγγλικὴ δημοσίαν γνώμη.

Τρία χρόνια πρὶν ἀπὸ τὴν ἔκρηξιν τοῦ πολέμου, τὴν 23ην Φεβρουαρίου 1911, ὁ Ρῶσσος πρέσβυς στὸ Λονδίνο, κόμης Ἀλέξανδρος Μπένκενδορφ εἶχε μιὰ συνομιλίαν μὲ τὸν σὲρ Ἐδουαρδ καὶ ἀμέσως ὕστερα ἀνέφερε στὴν Πέτρούπολιν τὰ ἑξῆς:

"Τὸ γερμανικὸ σχέδιον τῆς παραβιάσεως τῆς οὐδετερότητος τοῦ Βελγίου ὑπὸ τῶν Γερμανῶν σὲ περίπτωσι πολέμου κατὰ τῆς Γαλλίας θὰ εἶχε κατὰ τὴν γνώμην τοῦ σὲρ Ἐδουαρδ τὸ κολοσσιαῖον πλεονέκτημα, ὅτι διὰ τῆς παραβιάσεως τῆς βελγικῆς οὐδετερότητος θὰ συνεκινεῖτο τὸ Κοινοβούλιον καὶ ὁλόκληρος ἡ δημοσία γνώμη καὶ θὰ ἐδέχετο τὸν πόλεμον, ἐνῶ κατ' ἄλλον τρόπον θὰ ἦτο πολὺ δύσκολον γι' αὐτὴν νὰ ἐγκρίνῃ ὁποιαδήποτε πολεμικὰ σχέδια".

Ὁ Γκρέϋ ξεύρει πολὺ καλὰ ὅτι αὐτὴ, ἡ βάρβαρος ἐπιδρομὴ ἐναντίον μιᾶς γενναίας καὶ ἀθῶας μικρᾶς χώρας θὰ προκαλοῦσε τὴν θύελλαν.

Χρειαζέται αὐτὴν τὴν θύελλαν γιὰ νὰ ἐκπληρώσῃ τὴν μυστικὴν ὑπόσχεσιν βοηθείας, ποὺ αὐτὸς καὶ ὁ ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν Χαλδαίων ἔδωσαν στὸ Παρίσι. Γιατί, ἔδωσαν αὐτὴν τὴν ὑπόσχεσιν ἐν ἀγνοίᾳ ὅλων σχεδὸν τῶν συναδέλφων των στὸ ἀγγλικὸν ὑπουργικὸν συμβούλιον καὶ — ὅπως παρατηρεῖ ὁ λόρδος Λόδεμπορν — χωρὶς νὰ ἔχη γνώσιν τὸ Κοινοβούλιον.

Πραγματικὰ τὰ περισσότερα μέλη τοῦ ὑπουργικοῦ συμβουλίου εἶναι τεταγμένα ὑπὲρ τῆς εἰρήνης. Μιὰ μόλις ἡμέρα πρὸ τῆς ἐκρήξεως τοῦ πολέμου, τέσσαρες ὑπουργοὶ ὑποβάλλουν τὰς παραιτήσεις των καὶ δηλοῦν σὲ

μιὰ μυστική συνεδρίασι τοῦ ὑπουργικοῦ συμβουλίου κλαίοντες—τότε οἱ ὑπεύθυνοι ἐκλαίαν ἀκόμη— ὅτι δὲν ἤμποροῦσαν νὰ συμβιβάσουν τὴν πολεμοχαρῇ πολιτικῇ μὲ τὴν συνείδησίν των.

Καὶ ὁ Γερμανὸς πρέσβυς στὸ Λονδίνο πρίγκηψ Κάρολος Λιχνόφσκη ἔχει δάκρυα στὰ μάτια ὅταν λέγει στὸν Ἀγγλο πρωθυπουργὸ λόρδο Ἀσκουίθ:

"Ἐνας πόλεμος μεταξὺ τῶν δύο γωρῶν μασεῖναι τελείως ἀκατανόητος!".

Ἀλλὰ ἡ γραμμὴ ποὺ ἐχάραξε ὁ Γκρέϋ ἐξακολουθεῖ νὰ ὑπάρχῃ. Δὲν μπορεῖ νὰ τὴν μεταβάλλῃ. Πιστεύει τουλάχιστον ὁ ἴδιος ὅτι δὲν μπορεῖ νὰ τὴν μεταβάλλῃ. Ἡ Μ. Βρεταννία θὰ κατέλθῃ στὸν πόλεμον καὶ δὲν ἔχει καμμιὰ σημασία αὐτὸ ποὺ λέγει μιὰ μέρα ἐμπιστευτικὰ στὸν ὑπουργὸ τῶν Ἐσωτερικῶν Σασόνωφ ὁ πρέσβυς τῆς Μ. Βρεταννίας στὴν Πετρούπολι.

"Στὸν Γκρέϋ ἐπικρατεῖ ἓνα ὠρισμένο αἶσθημα. Τὸ αἶσθημα ὅτι αὐτὸς πρὸ παντὸς ὤθησε τὴν Ἀγγλίαν στὸν πόλεμον. Γι' αὐτὸ αἰσθάνεται συνεχῶς μιὰ βαθειὰ προσωπικὴ εὐθύνη".

Τυφλὸς, γέρων καὶ λησμονημένος ἀπέθανε ὁ σὲρ Ἔδουαρδ τὸ 1933. Ὁ Βρεταννὸς ἱστορικὸς Ἔρνεστ Χένδερσον γράφει γι' αὐτόν:

"Ὅταν γυμνὸς καὶ τρέμων ἀντίκρυσε τὸ φάντασμα τοῦ θανάτου, αἰσθάνθηκε μεταμέλεια γιὰ ὅ,τι ἔκαμε. Κανένας ὅμως ἀπὸ τὰ ἑκατομμύρια τῶν νεκρῶν δὲν ἐξωντάνεψε. Ἦταν ἄργά, πολὺ ἄργά".

Τὴν 4ην Αὐγούστου ὅταν τὰ γερμανικὰ στρατεύματα ἐβάδιζαν πιά ἐπὶ βελγικοῦ ἐδάφους ὁ σὲρ Ἔδουαρδ Γκρέϋ στέλλει ἓνα τηλεσίγραφο στὸ Βερολῖνο:

"Ἡ γερμανικὴ κυβέρνησις πρέπει νὰ δηλώσῃ ὅτι θὰ σεβασθῇ τὴν βελγικὴ οὐδετερότητα".

Ὁ ἀρχικαγκελάριος φὸν Μπέτμανν Χόλλβεγ ξεύρει ὅτι τὸ τηλεσίγραφο αὐτὸ ἰσοδυναμεῖ μὲ κήρυξι πολέμου. Ὁ Βρεταννὸς πρέσβυς σὲρ Ἔδουαρδ Γκόσεν ὁ ὁποῖος ἐπιδίδει τὴν ἀγγλικὴ διακοίνωσι γράφει:

"Εὗρηκα τὸν ἀρχικαγκελάριον ὑπὸ τὸ κράτος πολὺ μεγάλης ταραχῆς. Ἦρchiσε μὲ μιὰ ὁμιλίαν ποὺ διήρκεσε περίπου εἴκοσι λεπτά. Εἶπε ὅτι ἡ ἐνέργεια αὐτὴ τῆς βρεταννικῆς κυβερνήσεως εἶναι τρομερά. Μόνον ἐξ αἰτίας μιᾶς λέξεως, τῆς λέξεως οὐδετερότης, καὶ μόνο γιὰ ἓνα κουρελόχαρτο ἡ Μ.

Ὁ ἡρωϊκὸς δήμαρχος
τῶν
Βρυξελλῶν Μάξ.

Βρεταννία θέλει νὰ κηρύξη τὸν πόλεμο ἐναντίον ἐνὸς συγγενοῦς λαοῦ...

Τίποτε δὲν μποροῦσε νὰ εἶναι πιὸ ἀκατάλληλο ἀπὸ αὐτὰ τὰ λόγια τοῦ Μπέτμανν Χόλλβεγ. Ἡ λέξις "κουρελόχαρτο" ποὺ ἐβγῆκε τότε ἀπὸ τὰ χεῖλη τοῦ Γερμανοῦ ἀρχικαγκελάριου παρέμεινε στὸν παγκόσμιον γλωσσικὸ θησαυρὸ ὡς χαρακτηρισμὸς τῆς περιφρονήσεως πρὸς τὰς συνθήκας καὶ τὰς διεθνεῖς συμφωνίας.

Ἄλλὰ εἶναι πράγματι μόνο αὐτὸ τὸ κομμάτι χαρτί ποὺ ἐπέφερε τὴν καταστροφή; Εἶναι πράγματι μόνο ἡ πολιτικὴ τοῦ Γκρέυ, ποὺ ἔρριξε τὴν Μ. Βρεταννία στὸν πόλεμον;

Ὁ Μπέτμανν Χόλλβεγ ὁμολογεῖ εἰς τὸν συνομιλητὴν του πρέσβυν Γκόσεν ὅτι αἱ πολιτικαὶ του ἀπόψεις, μετὰ τὸ βρεταννικὸν τελεσίγραφον κηρύσσονται ὡς χάρτινος πύργος. Ὅτι ὁ ἀρχικαγκελάριος ἐτρέφετο μὲ αὐταπάτες τὸ κατέστησε σαφές ὁ διάδοχος πρίγκηψ Γουλιέλμος. Στὰ ἀπομνημονεύματά του γράφει πράγματι ὁ υἱὸς τοῦ τελευταίου Γερμανοῦ αὐτοκράτορος.

Τὴν 31ην Ἰουλίου, στὸ βραδυνὸ γεῦμα στὰ Νέα Ἀνάκτορα, παρεκάθητο καὶ ὁ θεῖός μου πρίγκηψ Ἑρρίκος. Διεφώνησα μαζί του ὅταν διετάθην ὅτι εἰς περίπτωσιν πολέμου ἡ Ἀγγλία θὰ συνετάσσετο ἀσφαλῶς μὲ τὸ μέρος τῶν ἀντιπάλων μας. Ὁ πρίγκηψ Ἑρρίκος δὲν ἠθέλησε νὰ παραδεχθῇ αὐτὴν τὴν ἄποψιν.

Τὴν 2α Αὐγούστου ἀπεχαιρέτησα τὸν πατέρα μου γιὰ νὰ μεταβῶ στὸ μέτωπο. Τὴν στιγμὴν ποὺ ἐγκατέλειπα τὸν μικρὸ κῆπο ποὺ ἐκτείνεται κατὰ μῆκος τοῦ ἀνακτόρου καὶ τοῦ Σπρέα ποταμοῦ συναντήθηκα μὲ τὸν ἀρχικαγκελάριον ποὺ ἔφευγε ἀπὸ συνεργασία ποὺ εἶχε μὲ τὴν Αὐτοῦ Μεγαλειότητα. Ὁ Καγκελάριος μὲ ρώτησε:

—Μεταβαίνει στὸ μέτωπο ἡ Ὑμετέρα αὐτοκρατορικὴ Ὑψηλότης;

—Ναί.

—Θὰ τὰ καταφέρῃ ὁ στρατὸς μας;

—Ὅ,τι μπορεῖ νὰ καταφέρῃ ἓνας στρατός, στὸν κόσμον, θὰ τὸ κάμῃ ὁ ἰδικός μας. Ἡ Ἀγγλία ὅμως εὐρίσκεται μὲ τὸ μέρος τῶν ἀντιπάλων μας.

—Αὐτὸ ἀποκλείεται Ὑψηλότητε. Ἡ Ἀγγλία ἀσφαλῶς θὰ παραμείνῃ οὐδετέρα.

—Ἐγώ, Ἐξοχώτατε, πιστεύω ὅτι σὲ λίγες μέρες θὰ μᾶς κηρύξουν τὸν πόλεμον.

—Ἄν συμβῇ αὐτὸ Ὑψηλότητε, θὰ τὸ θεωρήσω ὡς τὸ μεγαλύτερον δυστύχημα γιὰ τὴν Γερμανία.

Ἀποτροπιασμὸς τῶν ὑγειῶν στοιχείων γιὰ τὸν πόλεμον.

Ὁ Μπέτμανν Χόλλβεγ ἔπρεπε ἀπὸ τὰ σύννεφα ὅταν εἶδε τὴν Ἀγγλίαν νὰ τοῦ κηρύσσει τὸν πόλεμον καὶ πρέπει τώρα νὰ προσαρμοσθῇ πρὸς ὠρισμένα γεγονότα τὰ ὁποῖα ἀπὸ καιροῦ εἶχαν λάβῃ ὑπ' ὄψιν τῶν ρεαλιστῶν πολιτικῶν. Ὁ βουλευτὴς τοῦ Ράιχσταγ Χάουμαν λέγει π.χ. στὸν ναύαρχο Τίρπιτς.

—Οἱ ἄνθρωποι ἐδῶ ἐξακολουθοῦν νὰ πιστεύουν στὴν οὐδετερότητα τῆς Ἀγγλίας. Ἀπὸ τὴν στιγμήν ποῦ ξεύρω ὅτι βαδίζομεν διὰ τοῦ βελγικοῦ ἐδάφους ἀποκλείω ἀπολύτως τὴν οὐδετερότητα τῆς Ἀγγλίας.

—Καὶ ἐγὼ τὴν ἀποκλείω, λέγει ὁ Τίρπιτς.

Τὴν ἴδια περίπου ὥρα ἡ σύζυγος τοῦ Ἀγγλου πρωθυπουργοῦ Ἀσκουϊθ κάθεται στὴν γερμανικὴ πρεσβεΐα μαζὺ μὲ τὴν σύζυγο τοῦ γερμανοῦ πρέσβεως πρίγκηπος Λιχνόβσκη. Καὶ γίνεται καὶ πάλι φανερό πόσο ἀπελπιστικὴ εἶναι ἡ κατάστασις.

Ἐκεῖνο τὸ πρωῒ τῆς Κυριακῆς, ἔλεγε ἀργότερα ἡ λαΐδη Ἀσκουϊθ, εὐρῆκα τὴν πριγκήπισσα Λιχνόβσκη ξαπλωμένη σὲ ἓνα πράσινο καναπέ μὲ ἓνα σκυλάκι κοντὰ της. Τὰ πόδια της ἦσαν κόκκινα καὶ πρισμένα ἀπὸ τὰ δάκρυα. Ὁ σύζυγός της περπατοῦσε νευρικός μέσα στὸ δωμάτιο καὶ ἔσφιγγε τὰ χέρια του. Ὅταν μὲ εἶδε μὲ ἔπιασε ἀπὸ τὸ μπράτσο καὶ μοῦ εἶπε μὲ δυνατὴ ἀλλὰ βραχνὴ φωνή:

—Ὡ πῆτε μοῦ ὅτι δὲν θὰ ἔχωμε πόλεμο. Δὲν μπορεῖ, ἀγαπητὴ κυρία Ἀσκουϊθ νὰ γίνῃ τίποτε γιὰ νὰ τὸν ἀποφύγωμε;

Ἡ κυρία Λιχνόβσκη σηκώθηκε ἀπὸ τὸν καναπέ καὶ εἶπε:

—Κοντεύω νὰ τρελλαθῶ ὅταν σκέπτομαι ὅτι ἐμεῖς δῶ προξενήσαμε τόσο κακὸ σὲ ἀθῶους καὶ εὐτυχισμένους ὥς τώρα ἀνθρώπους. Τώρα καταλαβαίνω πόσο δίκαιο εἶχα ποῦ δὲν μποροῦσα νὰ ὑποφέρω τὸν Καίζερ καὶ τὸ ἄμεσο περιβάλλον του. Χίλιες φορές τὸ εἶπα καὶ τὸ λέω καὶ μιὰ ἀκόμη φορά. Δὲν θὰ πατήσω ποτὲ πιά τὸ κατῶφλι τῶν ἀνακτόρων του.

Πρίγκηψ Λιχνόβσκη:

"Δὲν μπορῶ ἀκόμη νὰ καταλάβω τί συνέβη. Σᾶς βεβαιῶ ὅτι δὲν μπορῶ νὰ τὸ καταλάβω.

Αὕτῃ εἶναι ἡ κατάστασις στὸ σπίτι τοῦ Γερμανοῦ πρέσβεως στὸ Λονδίνο. Ἀλλὰ καὶ ὁ σὲρ Ἔδουαρδ Γκόσεν, ὁ Βρεταννὸς πρέσβυς στὸ Βερολῖνον δὲν εἶναι ὀλιγώτερον ταραγμένος. Ἀφοῦ ἐπέδωκε στὸν ἀρχικαγκελάριο Μπέτμανν Χόλλβεγ τὸ βρε-

Τὰ ἐρείπια τῆς καταστροφείσης ἀπὸ τοὺς Γερμανοὺς βιβλιοθήκης τῆς πόλεως Λουβαίν τοῦ Βελγίου.

ταννικὸ τελεσίγραφο καὶ ἄκουσε ἀπὸ αὐτόν τὴν φρᾶσι γιὰ τὸ κουρελόχαρτο, μόλις μπορεῖ νὰ συγκρατήσῃ τὰ δάκρυα του. Μετὰ τὴν συνομιλίαν του μὲ τὸν ἀρχικαγκελάριο τὸν παρακαλεῖ νὰ μείνῃ ἀκόμη μερικὰ λεπτὰ στὸ γραφεῖο του, γιατί δὲν θέλει νὰ τὸν ἰδῇ σὲ τέτοια κατάστασι τὸ προσωπικὸ τῆς καγκελαρίας.

Μὲ τὴν ἀπόφασιν τῆς Μ. Βρεταννίας ἔσπασαν καὶ τὰ τελευταῖα φράγματα ποῦ ἐμπόδιζαν τὴν καταστροφή. Ἦδη ἀπὸ τῆς 3ης Αὐγούστου ὁ σὲρ Ἔδουαρδ Γκρέϋ ἐδήλωνε στὴν Βουλὴ τῶν Κοινοτήτων:

"Σήμερον κατέστη πλέον φανερόν ὅτι δὲν ἔμπορεῖ νὰ διατηρηθῇ ἡ εἰ-

ρήνη εἰς τὴν Εὐρώπην".

Τρεῖς μέρες ἀργότερα ἐκθέτει ὁ πρωθυπουργὸς Ἀσκουίθ στὴν Βουλὴ τῶν κοινοτήτων τοὺς λόγους οἱ ὅποιοι ἠνάγκασαν τὴν κυβέρνησιν τῆς Αὐτοῦ Μεγαλειότητος μὲ μεγάλην δυσφορίαν καὶ ἄπειρον λύπην νὰ κηρύξῃ τὸν πόλεμον κατὰ τῆς Γερμανίας.

"Ἐπεβλήθη εἰς ἡμᾶς αὐτὸς ὁ πόλεμος" λέγει, ὁ Βρεταννὸς πρωθυπουργὸς τερματίζων τὸν λόγον του, καὶ ἐπαναλαμβάνει ἔτσι τὰ ἴδια λόγια ποὺ ἐλέχθησαν καὶ στὴν Γερμανία.

Μὲ ἀπερίγραπτο ἐνθουσιασμὸν ἡ Βουλὴ τῶν Κοινοτήτων ἐγκρίνει τὴν στάσιν τῆς κυβερνήσεως. Ἴσως ὅμως ὁ ἐνθουσιασμὸς καὶ αἱ ἐπευφημίαι θὰ ἦσαν μικρότεραι ἂν μπορούσαν νὰ προβλέψουν πόσο ἔξω ἀπὸ τὴν πραγματικότητα ἦταν ἡ διαβεβαίωσις τοῦ σέρ Ἐδουαρδ Γκρέϋ, τὴν ὁποία θεωροῦσε καὶ ὡς τὸ καλύτερόν του ἀτοῦ.

"Ἄν λάβωμεν μέρος εἰς τὸν πόλεμον δὲν θὰ ἔχωμεν νὰ ὑποφέρωμεν περισσότερα ἀπὸ τὸ ἂν μείνωμεν ἔξω ἀπὸ αὐτόν".

Ὁ σέρ Ἐδουαρδ Γκρέϋ φαίνεται ὅτι ξεύρει παρ' ὅλα ταῦτα πολὺ καλά, τί πρόκειται πραγματικὰ νὰ ὑποφέρουν οἱ συμπατριῶται του. Μόλις ἐπέστρεψε ἀπὸ τὴν Βουλὴν τῶν Κοινοτήτων στὸ ὑπουργεῖο τῶν Ἐξωτερικῶν κτυπᾷ καὶ μὲ τοὺς δυὸ γρόνθους τοῦ ἐπάνω στὸ γραφεῖο του καὶ φωνάζει συνεχῶς:

—Μισῶ τὸν πόλεμο! Ναί, ναί, μισῶ τὸν πόλεμο!

Ὁ λόγος τοῦ Κάιζερ πρὸς τοὺς Βουλευτὰς τοῦ Ράιχσταγ.

Στὰ ἀνάκτορα τοῦ Κάιζερ.

Φαίνεται ὅτι οἱ ἄνθρωποι, παντοῦ στὴν Εὐρώπην, κατέχονται ἀπὸ ἀκατανόητες ἀντιφάσεις: Ὑποκινοῦν τὸν πόλεμον καὶ τὸν μισοῦν ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος. Φωνάζουν ζήτω καὶ αἰσθάνονται φόβον.

Στὴν μεγάλην Βρεταννίαν αἱ τράπεζαι κλείνουν προσωρινὰ τὰ θυρῖδες τῶν γιὰ νὰ ἐμποδίσουν μιὰ κατάρρευσιν. Ὁ πληθυσμὸς ὅπως, λέγει μιὰ γερμανικὴ ἀνακοίνωσις φέρεται ἄξιοπρεπῶς. Ἀντιμετωπίζει τὸν πόλεμον μὲ μεγάλη ἐπιφύλαξιν.

Καὶ στὸ Βερολῖνον ὁ κόσμος σκέπτεται κάπως καὶ δὲν περιορίζεται μόνο σὲ ἐπευφημίες καὶ σὲ χειροκροτήματα. Μιὰ ἐφημερὶς ἐκείνης τῆς ἐποχῆς γράφει:

"Βαθεῖα συγκίνησις κατέχει τὰς ψυχὰς ὅλων τῶν ἀνθρώπων. Ὅποιος εἶδε χθὲς νὰ τρέχουν ἄφθονα δάκρυα, ὅποιος ἄφησε τὴν ψυχὴν του νὰ νοιώσῃ τὸ αἶσθημα μὲ τὸ ὅποιο ἑκατοντάδες χιλιάδων γυναικῶν καὶ παιδιῶν ξεπροβόδιζαν τὸν ἀρχηγὸν τῆς οἰκογενείας των, αὐτὸς μόνον ἤμπορεῖ νὰ ἀντιληφθῇ τὴν σοβαρότητα τῆς μελλούσης καταστάσεως, αὐτὸς μόνον ἤμπορεῖ νὰ αἰσθανθῇ τὸ μέγεθος τῆς ἐπερχομένης δυστυχίας καὶ τὸν πόνον ποὺ αἰσθάνονται ἑκατομμύρια ἀνθρωπίνων καρδιῶν".

Αἱ σημαῖαι ὅμως, ἡ μουσικὴ μὲ τὰ ἐνθουσιώδη ἐμβατήρια καὶ ἡ τυφλὴ πεποίθησις στὴν νίκη ἀποκτοῦν τὸ προβάδισμα καὶ σβήνουν κάθε ἄλλη σκέψιν. Τὸ γερμανικὸν Ράιχσταγ ἐκλήθη σὲ ἑκτακτὸ συνεδρίασιν. Τὴν Τρίτην, 4ην

Αὐγούστου, ὁ αὐτοκράτωρ Γουλιέλμος δέχεται τοὺς βουλευτὰς στὴν Λευκὴ Αἴθουσα τῶν Ἀνακτόρων—μόνο πρέπει νὰ παραιτηθῇ ἀπὸ τὴν παρουσίαν τῶν σοσιαλδημοκρατῶν, ποὺ γιὰ λόγους ἀρχῆς, δὲν δέχονται νὰ μεταβοῦν στὰ ἀνάκτορα. Ἔχουν τὴν γνώμη ὅτι ὁ αὐτοκράτωρ πρέπει νὰ ἔλθῃ στοὺς ἀντιπροσώπους τοῦ λαοῦ καὶ ὅχι αὐτοὶ νὰ πᾶνε στὸν αὐτοκράτορα.

Στὰς μίαν μετὰ τὸ μεσημέρι συνεκεντρώθησαν περίπου διακόσια ἄτομα στὴν ὠραιότερα αἴθουσα τῆς Πρωσσίας. Μερικοὶ ἀπὸ τοὺς παρευρισκόμενους ἀξιωματικοὺς φοροῦν στολὴ χρώματος χακί. Ὁ ἀρχικαγκελάριος φὸν Μπέτμανν Χόλλβεγ φορεῖ τὴν παλαιὰ μπλε στρατιωτικὴ στολὴ. Αὐλικοὶ μὲ χρυσοκέντητα φράκα, πηγαίνουν ἐδῶ καὶ ἐκεῖ. Στὸν ἐξώστη κάθεται ἡ αὐτοκράτειρα μὲ μερικὲς κυρίες ἐπὶ τῶν τιμῶν.

Ἐνα σάλπισμα ἀγγέλλει τὴν ἐμφάνισιν τοῦ αὐτοκράτορος.

Προχωρεῖ μὲ ἀρρενωπὸ βῆμα. Φορεῖ στολὴ χακί καὶ ὑψηλὰ στρατιωτικὰ ὑποδήματα χρώματος καφέ.

Οἱ βουλευταὶ φωνάζουν "οὐρρά"!

Ὁ Κάιζερ στέκεται μπροστὰ στὸν θρόνον καὶ παίρνει ἀπὸ τὰ χέρια τοῦ ὑφυπουργοῦ Βανσάφτ ἓνα δερμάτινο χαρτοφύλακα, ποὺ περιέχει τὸν λόγο ποὺ πρόκειται νὰ ἐκφωνήσῃ:

Ἀξιότιμοι Κύριοι, διατάζει ὁ αὐτοκράτωρ μὲ σιγανὴ φωνή, ποὺ γίνεται σιγὰ—σιγὰ ὅλο καὶ πιὸ δυνατὴ, κατὰ τὰς σοβαρὰς αὐτὰς στιγμὰς τὰς ὁποίας διανύομεν συγκέντρωσα περὶ ἐμὲ τοὺς ἐκπροσώπους τοῦ λαοῦ. Μὲ βαρεῖαν τὴν καρδίαν ἠναγκάσθην νὰ κινητοποιήσω τὸν στρατὸν μου ἐναντίον ἐνὸς γείτονος, μὲ τὸν ὁποῖον ἐπολέμησεν ἀπὸ κοινοῦ εἰς πλεῖστα πεδία τῶν μαχῶν. Μὲ καθαρὰν τὴν συνειδήσιν καὶ καθαρὰν τὴν χεῖρα λαμβάνομεν τὸ ξίφος σταθεροὶ καὶ πιστοί, ἵπποτικοί, ταπεινοὶ πρὸ τοῦ Θεοῦ καὶ μὲ ἀγωνιστικὴ διάθεσι πρὸ τοῦ ἐχθροῦ".

Πρὸς γενικὴν ἐκπληξιν τῶν παρισταμένων ὁ αὐτοκράτωρ Γουλιέλμος ρίχνει τὸν χαρτοφύλακα πίσω στὸν θρόνον καὶ συνεχίζει τώρα ἐκ τοῦ προχείρου:

"Ἀνεγνώσατε, κύριοί μου, τί εἶπα πρὸς τὸν λαὸν μου ἀπὸ τοῦ ἐξώστου τῶν ἀνακτόρων. Ἐπαναλαμβάνω: Δὲν γνωρίζω πλέον κόμματα. Γνωρίζω μόνον Γερμανούς! Οὐρανομήκεις ἐπευφημῆαι.

"Καὶ εἰς πίστῳσίν τούτου, συνεχίζει ὁ αὐτοκράτωρ, εἰς ἐνδειξιν ὅτι εἴσθε ἀποφασισμένοι ἄνευ διακρίσεως κομμάτων, ἄνευ διακρίσεως τάξεων καὶ θρησκευτικῶν πεποιθήσεων νὰ μὲ ἀκολουθήσετε ὅτι δῆποτε καὶ ἂν συμβῇ καλῶ τοὺς ἀρχηγούς τῶν κομμάτων νὰ ἔλθουν πλησίον μου καὶ νὰ βεβαιώσουν αὐτὴν τὴν ὑπόσχεσιν διὰ χειραψίας".

Καὶ ἀκολουθεῖ μίαν σκηνὴ γεμάτη ἐνθουσιασμό. Ἐνῶ οἱ παρευρισκόμενοι ἐπευφημοῦν προχωροῦν οἱ ἀρχηγοὶ τῶν κομμάτων, πλησιάζουν τὸν αὐτοκράτορα, τὸν κοιτᾶζουν στὰ μάτια, χωρὶς νὰ κάμουν τὴν καθιερωμένη ὑπόκλισιν καὶ τοῦ σφίγγουν τὸ χερί.

Ἀκόμη καὶ στίς τρεῖς μετὰ τὸ μεσημέρι ὅταν οἱ βουλευταὶ συνεκεντρώθησαν στὴν αἴθουσα τοῦ Ράιχσταγ δὲν εἶχε κοπάσῃ ὁ ἐνθουσιασμός.—Προηγήθησαν μακραὶ συνεννοήσεις πρὸ τῆς συνεδριάσεως καὶ συνεφώνησαν νὰ ἀποφευχθοῦν δυσάρεστοι συζητήσεις κατὰ τὴν συνεδρίασιν. Τὰ ἀστικά κόμματα ἀνέλαβαν τὴν ὑποχρέωσιν νὰ χειροκροτήσουν τὸν λόγο τοῦ σοσιαλδημοκράτου βουλευτοῦ Χάαζε—ἀφοῦ αὐτὸς πρῶτον ἔσβησε μερικὲς περικοπὲς ἀπὸ αὐτόν. Εἰς ἀντάλλαγμα οἱ σοσιαλδημοκρόται ἀνέλαβον τὴν ὑποχρέωσιν νὰ ζητωκραυγᾶσουν ὑπὲρ τοῦ αὐτοκράτορος ὑπὸ τὸν ὅρον ὅτι θὰ

ἐκαλοῦντο ἀπὸ τὸν Πρόεδρον νὰ ζητωκραυγάσουν "ὑπὲρ τοῦ αὐτοκράτορος, τοῦ λαοῦ καὶ τῆς πατρίδος". Μοναδικὸ θέμα τῆς ἡμερησίας διατάξεως θὰ ἦτο ἡ ἔγκρισις τῶν πολεμικῶν πιστώσεων.

"Ἔτσι ἡ συνεδρίασις προετοιμάσθη πολὺ καλῶς. Δὲν θὰ παρουσιάζονταν καμμία παραφωνία, τώρα μάλιστα, πού τὰ βλέμματα ὄλων ἦσαν στραμμένα πρὸς τὸ Ράϊχσταγ. Ὁ ἀρχικαγκελάριος ὅμως φὸν Μπέτμανν Χόλλβεγ προχωρεῖ πέραν τοῦ δέοντος. Λέγει ὠρισμένες φράσεις μεγάλης ἱστορικῆς σημασίας.

"Σοβαραὶ στιγμαί, λέγει, ἀνατέλλουν ἐπὶ τῆς Εὐρώπης. Ἡθέλαμεν ὅλοι μας νὰ ἐξακολουθήσωμεν νὰ ζῶμεν ἐν εἰρηνικῇ ἐργασίᾳ. Καὶ μίᾳ ἀπόφασιν κατέϊχεν ὅλους μας ἀπὸ τοῦ αὐτοκράτορος μέχρι καὶ τοῦ τελευταίου στρατιώτου. Τὸ ξίφος μας θὰ ἐξήρχετο ἀπὸ τὴν θήκην του μόνον πρὸς ὑπεράσπισιν μιᾶς δικαίης ὑποθέσεως".

"Ὑστερα ἀκολουθοῦν αἱ χαρακτηριστικαὶ περικοπαί:

"Εὐρισκόμεθα τώρα ἐν ἀμύνῃ. Ἡ ἀνάγκη δὲν ὑπακούει εἰς νόμους. Τὰ στρατεύματά μας κατέλαβαν τὸ Λουξεμβούργον. Ἰσως θὰ ἀναγκασθοῦν νὰ διέλθουν καὶ διὰ βελγικοῦ ἐδάφους. Αὐτὸ ἀντιβαίνει πρὸς τὰς διατάξεις τοῦ διεθνοῦς δικαίου. Τὴν ἀδικίαν ὅμως τὴν ὁποίαν διαπράττομεν θὰ ζητήσωμεν νὰ ἐπανορθώσωμεν, μόλις ἐπιτύχωμεν εἰς τοὺς στρατιωτικοὺς ἀντικειμενικοὺς σκοποὺς μας".

"Ἔτσι ἐπισήμως καὶ σαφῶς στὰς κηρύξεις τοῦ πολέμου ἀπὸ μέρους τῆς Γερμανίας προστίθεται καὶ ἡ ὁμολογία τῆς ἐνοχῆς τῆς, ἡ ὁποία ὕστερα ἀπὸ τέσσαρα χρόνια θὰ παίξῃ τόσο σημαντικὸ ρόλο στὰς διαπραγματεύσεις τῆς εἰρήνης πού ἐγίναν στὰ ἀνάκτορα τῶν Βερσαλλιῶν.

Καὶ δὲν ἔχει καμμιὰ σημασίαν ἡ δικαιολογία τὴν ὁποίαν προβάλλει ἀμέσως κατόπιν στὸν λόγον τοῦ ὁ Γερμανὸς καγκελάριος.

"Ὅποιοι ἀγωνίζεται ὑπὲρ τῶν ὄλων πρέπει μόνον νὰ σκέπτεται πῶς θὰ ἀντιμετωπίσῃ ἀποτελεσματικώτερα τὰ πράγματα. Μὲ καθαρὰν τὴν συνείδησιν κατέρχεται ἡ Γερμανία εἰς τὸν ἀγῶνα. Ὁ στρατὸς μας εὐρίσκεται στὸ πεδίου τῶν μαχῶν. Ὁ στόλος μας εἶναι ἕτοιμος πρὸς δράσιν. Ὅπισω των εὐρίσκεται ὁλόκληρος ὁ γερμανικὸς λαός".

Πόσο ἀλλοιώτικα ἀλλὰ καὶ πόσο ὅμοια ἀντηχοῦν τὰ λόγια τοῦ σοσιαλδημοκράτου Χάαζε στὸ Ράϊχστόγ:

"Διανύομεν, κύριοι συνάδελφοι μίαν μοιραίαν ὥραν. Αἱ συνέπειαι τῆς ἱμπεριαλιστικῆς πολιτικῆς διὰ τὴν ὁποίαν ἐγκαινιάσθη μίᾳ περίοδος συναγωνισμοῦ εἰς τοὺς ἐξοπλισμοὺς καὶ ἐντάσεως τῶν ἀντιθέσεων μεταξὺ τῶν λαῶν, ἐξέσπασαν σὰν κατακλυσμὸς ἐπὶ τῆς Εὐρώπης. Τὴν εὐθύνην φέρουν οἱ φορεῖς αὐτῆς τῆς πολιτικῆς. Ἡμεῖς τὴν ἀρνούμεθα αὐτὴν τὴν εὐθύνην. Ἐλπίζομεν ὅτι ἡ σκληρὰ σχολὴ τοῦ πολέμου θὰ ἐξυπνήσῃ εἰς νέα ἑκατομμύρια ἀνθρώπων τὸν ἀποτροπισμὸν πρὸς αὐτὸν καὶ θὰ τοὺς κερδίσῃ τὸ ἰδεῶδες τοῦ σοσιαλισμοῦ. Ὡθούμενοι ἀπὸ τὰς ἀρχὰς αὐτὰς ἐγκρίνομεν τὰς ζητηθείσας πιστώσεις".

"Ὅποιαδήποτε καὶ ἂν εἶναι ἡ περαιτέρω ἐξέλιξις τῆς καταστάσεως ὅσον ἀφορᾷ ἡμᾶς, λέγει, τερματίζων τὴν συζήτησιν ὁ ἀρχικαγκελάριος Μπέτμανν Χόλλβεγ ἐνα πρᾶγμα ἀπομένει μέβαιον: Ἡ 4η Αὐγούστου τοῦ ἔτους 1914 θὰ μείνῃ εἰς αἰῶνα τὸν ἅπαντα μιὰ τῶν ἐνδοξοτέρων ἡμερῶν τῆς Γερμανίας!

Στὴν μέθῃ τοῦ ἐνθουσιασμοῦ σταματᾷ κάθε λογικῇ.

Ἐθνικιστικὸς ζῆλος σβήνει ὅλες τὶς καθαρὲς σκέψεις. "Ἄνδρες τῶν ὁποίων τὰ ὀνόματα ἔχουν μεγάλη ἀπήχησι, φέρονται αὐτὲς τὶς ὥρες σὰν παιδιά.

Ὁ βουλευτὴς τοῦ Κέντρου Ματτίας Ἑρτσμπέργερ π.χ. ὁ ὁποῖος κατὰ

τὸ ἔτος 1918 θὰ ἐμφανισθῇ ὡς πληρεξούσιος γιὰ τὴν σύναψιν τῆς ἀνακωχῆς λέγει πρὸς τοὺς συναδέλφους του στοὺς διαδρόμους τοῦ Ράιχσταγ μπροστὰ σὲ ἓνα κρεμασμένο γεωγραφικὸ χάρτη.

—Νὰ εἰσθε βέβαιοι ὅτι ὅλα θὰ πᾶνε καλά. Ὡς τὴν ἐρχομένη Δευτέρα θὰ ἔχουν ἐξοφλήσῃ τελείως οἱ Σέρβοι. Τὰ κράνη μας εἶναι πολὺ καλύτερα ἀπὸ τὰ γαλλικὰ καὶ τὰ τηλεβόλα μας μᾶς ἐξασφαλίζουν ἕνα σημαντικὸ πρᾶγμα.

Αὐτὰ ἀφηγεῖται στὰ ἀπομνημονεύματά του ὁ βουλευτὴς τοῦ Ράιχσταγ Χάουσμιν. Ὅταν τὸ βράδυ τηλεφωνεῖ στὴν γυναῖκα του καὶ ἀναφέρει κά- τι γιὰ τὰ γεγονότα, ἐπεμβαίνει ἡ φωνὴ ἑνὸς λογοκριτοῦ καὶ λέγει:

—Δὲν ἐπιτρέπεται νὰ ὁμιλεῖτε γιὰ πολιτικὴν.

Ὅλα ἔχουν ἀστραπιαίως μεταβληθῇ. Μὲ τὰ νέα τηλεβόλα γιὰ τὰ ὁποῖ- α μιλοῦσε ὁ Ἑρτσμπέργερ ἐμφανίζεται γιὰ πρώτη φορὰ ὁ μύθος ἑνὸς θαυ- μαστοῦ δπλου.

Καὶ δὲν εἶναι καθόλου ἐκπληκτικὸν τὸ ὅτι ὁ Ἑρτσμπέργερ γράφει ὕ- στερα ἀπὸ μερικὲς ἡμέρες σὲ ἓνα ἄρθρο ἐφημερίδος:

"Ἡ Γερμανία θὰ διεξαγάγῃ τὸν πόλεμον μέχρι τῆς πλήρους ἐπιτυχίας καὶ ἡ πολεμικὴ ἀναμέτρῃσις μὲ τὴν Ἀγγλίαν θὰ διεξαχθῇ συστηματικὰ καὶ χωρὶς καμμίαν ἐπιφύλαξιν, ἐλευθέρᾳ ἀκόμη ἀπὸ ὅσας τὰς διατάξεις τοῦ κα- λουμένου Διεθνoῦς Δικαίου.

Καὶ ὁ ἀντιπολιτευόμενος σοσιαλδημοκράτης βουλευτὴς τοῦ Ράιχσταγ Φίλιππος Σάϊδεμανν, ὁ ὁποῖος, τὸ 1818 θὰ ἐξαγγείλῃ τὴν πτῶσιν τῆς Μο- ναρχίας καὶ τὴν ἰδρυσιν τῆς Δημοκρατίας γράφει τῶρα ἄρθρα, τὰ ὁποῖα εἶ- ναι τόσο καλά, ὥστε ἀρ- γότερα χρησιμοποιοῦνται ὡς προπαγανδιστικὸ ὕλι- κὸ γιὰ τὴν Ἀμερικὴ ἀπὸ τὰ γερμανικὰ ὑποβρύχια καὶ ὁ αὐτοκράτωρ, ἕνα μῆ- να πρὸ τῆς παραιτήσεώς του θεωρεῖ σκόπιμον νὰ ἐκ- δώσῃ τὸ ἐξῆς διάταγμα:

"Ἡμεῖς Γουλιέλμος ὁ Βοσ, ἐλέω Θεοῦ Γερμανὸς αὐτοκράτωρ, βασιλεὺς τῆς Πρωσίας κλπ. ἐξαγγέλλομεν καὶ καθιστῶμεν γνωστὸν ὅτι ἐν ὀνόματι τοῦ Ράιχ εὐη- ρεστήθημεν νὰ διορίσωμεν ὑπουργὸν ἄνευ χαρτοφυλακίου τὸν ἀντιπρόεδρον τοῦ Ράιχσταγ Φίλιππον Σάϊδεμανν".

Τὰ ἀποτελέσματα τοῦ βομβαρδισμοῦ τοῦ Φρουρίου τῆς Λιέγης ἀπὸ τὸ βαρὺ Γερμανικὸ Τηλεβόλο.

Ἀκόμη καὶ ἕνας μετριοπαθὴς πολιτικός, ἀναφανδὸν τεταγμένος ὑπὲρ μιᾶς συμφιλιοτικῆς πολιτικῆς, δπως ὁ κατόπιν ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν Γουσταῦος Στρέζεμανν παρασύρεται ἀπὸ τὸ κύμα τοῦ ἐνθουσιασμοῦ καὶ γράφει:

"Ἐνα ὅμως πρᾶγμα δὲν ἡμπορεῖ νὰ δεχθῇ πλέον ὁ γερμανικὸς λαός: Μίαν συμφιλίω- σιν μὲ τὴν Ἀγγλίαν. Τὸ μῖσος εἶναι πολὺ βαθὺ καὶ προέκυψεν ἀπὸ τὸν ἀποτροπια- σμὸν πρὸς ἓνα λαόν, ὁ ὁποῖος μὲ θρασὺν κυνισμόν ἐλπίζει νὰ ἀνατείλῃ ἡ ἡμέρα καθ’

ἦν ἑπιπποὶ λογχοφόροι τῆς Βεγγάλης μαζί με τὰ ἀλογά των θὰ περιδιαβάζουνεῖς τὰ πάρκα τοῦ Πότσδαμ".

Ἐπάρχουν ὅμως ἀκόμη πιὸ ὀξεῖς καὶ ἀδιάλλακτοι τόνοι. Ὅλοι ὑπερβάλλουν σὲ ἐνθουσιασμό καὶ σὲ μῖσος κατὰ τῶν ἐχθρῶν τῆς Γερμανίας. Καὶ ἀπέναντι τῶν ὑπερβολῶν αὐτῶν φαίνονται σχεδὸν μετριοπαθεῖς τὰ παρακάτω λόγια τοῦ διασήμεου θεατρικοῦ κριτικοῦ Ἀλφρέδ Κέρρ.

— Ὡς Ἀγία Ρωσσία! Θὰ ἔλθῃ ἡμέρα ποὺ θὰ τιμωρηθῇς ὅπως σοὺ ἀξίζει. Ἀφοῦ ἔχασες τὸ λογικὸ σου σοῦ χρειάζεται λίγο ξύλο γιὰ νὰ τὸ ξαναβρῇς!

"Ἐνας γνωστὸς συγγραφεὺς, ὁ Ἔρνστ Λισσάουερ συνθέτει ἕνα "παιᾶνα τοῦ μίσους" κατὰ τῆς Ἀγγλίας. Στὰ καταστήματα δὲν λέγουν πιὰ καλημέρα, ἢ καλησπέρα ἀλλὰ ὁ Θεὸς νὰ τιμωρήσῃ τὴν Ἀγγλίαν. Καὶ οἱ στρατιῶται ποὺ προωθοῦνται στὰ μέτωπα ἀκόμη καὶ μὲ κάρρα φωνάζουν μὲ ὀλην τὴν δύναμι τῶν πνευμόνων των:

— Ἐμπρὸς Ἐμπρὸς! Κάθε σκουντιὰ ἕνας Γάλλος. Κάθε πυροβολισμὸς ἕνας Ρῶσσος. Κάθε κλωτσιὰ ἕνας Ἀγγλος!

Μέρα καὶ νύκτα περνοῦν οἱ σιδηροδρομικοὶ συρμοὶ καὶ μεταφέρουν στρατεύματα. Μέρα καὶ νύκτα πολιορκεῖ τοὺς σιδηροδρομικοὺς σταθμοὺς ἕνα πυκνὸ πλῆθος καὶ ἀποθεώνει τὰ διερχόμενα στρατεύματα. Μέρα καὶ νύκτα ἀντηχοῦν τὰ τραγούδια τῶν στρατιωτῶν γεμάτα ὄλα μὲ πεποίθησι γιὰ τὴν τελικὴ νίκη.

Σὲ ὀλη τὴν Γερμανία παρουσιάσθησαν 1.200.000 ἐθελονταί. Ὁ πιὸ γέρος ἀπὸ ὄλους, ὁ Γουσταῦς Κόττμαν εἶναι 71 ἐτῶν καὶ ἐπολέμησε ἤδη τὸ 1866 καὶ τὸ 1870—71. Τώρα παρουσιάζεται ἐκ νέου καὶ ζητεῖ νὰ ὑπηρετήσῃ ὡς ἐθελοντής. Γίνεται ἀγγελιοφόρος, ἐπιζῇ τοῦ πολέμου καὶ πεθαίνει τὸ 1932 εἰρηνικώτατα στὸ κρεβάτι του σὲ ἡλικία 89 ἐτῶν. Ὁ νεώτερος συνάδελφος του εἶναι ὁ μαθητευόμενος ξυλουργὸς Αἰμίλιος Χούμπερ ἀπὸ τὸ Ὁφεμπουργ ἡλικίας μόλις 14 ἐτῶν. Γιὰ νὰ γίνῃ δεκτὸς ὡς ἐθελοντὴς δηλώνει ὅτι εἶναι 17 ἐτῶν. Καὶ αὐτὸς ἐπέρασε ὄλες τὶς κακουχίες τοῦ λέμου. Τὸ 1939 ἀποθνήσκει ἀπὸ μιὰ κοινὴ βρογχοπνευμονία.

Γερμανικὰ στρατεύματα ὑπὸ τὸν Στρατηγὸ Ἑμμιχ βαδίζουν κατὰ τῆς Λιέγης.

Οἱ στρατηγοὶ ἀνησυχοῦν!

Πῶς ἐξελίσσεται ὅμως ἡ κατάστασις στὰ μέτωπα;

Πρὸς δυσμὰς ἐπιτίθεται ἡ μάζα τῶν γερμανικῶν στρατευμάτων, ὅπως τὸ εἶχε ὀραματισθῇ ὁ Σλῆφφεν: Μία τρομερὴ σφῆνα θὰ προωθηθῇ διὰ τοῦ Βελγίου καὶ ὕστερα σὰν ἕνας τεράστιος βραχίων θὰ κατευθυνθῇ πρὸς νότον, πίσω ἀπὸ τὸ Παρίσι, θὰ περικυκλώσῃ τὴν πρωτεύουσα τῆς Γαλλίας, θὰ σχηματίσῃ ἕνα θύλακα καὶ θὰ καταστρέψῃ τὶς γαλλικὲς δυνάμεις.

Ἄν καὶ τὸ κέντρον τοῦ βάρους τοῦ πολέμου εὐρίσκεται πρὸς δυσμὰς, τὸ πρῶτον γερμανικὸ πολεμικὸ ἀνακοινωθὲν ἀσχολεῖται μόνον μὲ τὸ ἀνατολικὸ μέτωπο:

"Σήμερον τὴν πρωτὴν ρωσσικὰ περίπολοι ἐπετέθησαν κατὰ τῆς σιδηροδρομικῆς γεφύρας τοῦ Βάρτε παρὰ τὸ Αἰχενρὺ ἐπὶ τοῦ τμήματος Γιαροτσίν-Βρέσεν. Ἡ ἐπίθε-

σις ἀπεκρούσθη. Ἀπὸ γερμανικῆς πλευρᾶς ὑπάρχουν δύο ἐλαφρῶς τραυματισμένοι".

Σημειοῦται εἰς τὸ ἀνακοινωθὲν, ὁ ἐλαφρὸς τραυματισμὸς δύο στρατιωτῶν. Ὑστερα ἀπὸ λίγον, ἑκατοντάδες χιλιάδων "θα ψηθοῦν μέσα στὸ τηγάνι" ὅπως γράφουν αἱ ἐφημερίδες στὴν οὐδετέρα Ὀλλανδία, χωρὶς νὰ ἀναγραφῇ γι' αὐτοὺς οὔτε μία μόνο λέξις.

Μικρολεπτομέρεια γεμίζουσαν ἄλλωστε τὸ ὑπόλοιπον τοῦ πρώτου γερμανικοῦ πολεμικοῦ ἀνακοινωθέντος:

"Ὁ σταθμάρχης τοῦ Γιοχάννεσμπουργ καὶ ἡ δασικὴ ὑπηρεσία τῆς Μπιάλλα ἀναφέρουν, ὅτι τὴν νύκτα τῆς σήμερον ἰσχυρὰ ρωσσικὰ τμήματα μετὰ τηλεβόλων διέβησαν τὰ σύνορα παρὰ τὸ Σβίδεν καὶ ὅτι δύο ἱλαὶ Κοζάκων μαδίζουσι πρὸς τὴν κατεύθυνσιν τοῦ Γιοχάννεσμπουργ".

Τὴν 7ην Αὐγούστου ὑπάρχουν ἐπὶ τέλους πληροφορίες γιὰ τὸ κυρίως μέτωπον. Ὁ ἀξιοιστορήσωμε ἀμέσως τὴ συνέβη ἐκεῖ πραγματικὰ. Καὶ ἐν πρώτοις, ἰδοὺ ὡς ἀντίθεσις, ἡ προοριζομένη γιὰ τὸ εὐρὺ κοινὸν εἰδησις ἀπὸ τὸ Γενικὸ Ἀρχηγεῖο:

"Δὲν ἐπέτυχεν τὸ πραξικόπημα κατὰ τοῦ ἰσχυροῦ φρουρίου τῆς Λιέγης, τὸ ὁποῖον εἶναι τὸ πλέον συγχρονισμένον πολεμικὸν φρούριον".

Ἀμέσως ὅμως κατόπιν, ἕνα δεῦτερον ἐπίσημον ἀνακοινωθὲν ἀναφέρει τὰ ἐξῆς

"Κατελήφθη τὸ φρούριον τῆς Λιέγης. Τὴν 8ην πρωινὴν τῆς σήμερον εὐρίσκετο τοῦτο ὑπὸ τὴν ἡμετέραν κατοχὴν. Ἡ Αὐτοῦ Μεγαλειότης αὐτοκράτωρ ἀπένειμε τὸ "παράσημον τῆς ἀξίας" εἰς τὸν στρατηγὸν τοῦ πεζικοῦ φὸν Ἐμμιχ, ὁ ὁποῖος προσωπικῶς ὠδήγησεν εἰς τὴν ἐπίθεσιν τὰ στρατεύματά του".

Ἡ Λιέγη ἐθεωρεῖτο ὡς τὸ ἰσχυρότατον φρούριον τοῦ κόσμου.

Ἐλέγχει τὴν κοιλάδα τοῦ Μάας, τὴν θύραν εἰσβολῆς πρὸς τὸ Βέλγιον ἐπὶ τῆς εὐθείας γραμμῆς Βερολίνου — Παρίσι. Δώδεκα ὀχυρὰ ἀπὸ τοίχους ἐκ μπετὸν πάχους ἐνὸς μέτρου εὐρίσκονται στὶς δύο ὁχθες τοῦ ποταμοῦ πρὸ τῆς πόλεως. Στὴν πόλιν ἀνυψοῦται τὸ θεωρούμενον ὡς ἀπόρρητον κύριον φρούριόν της.

Μία τυχαία συνάντησις.

Τὴν 3ην Αὐγούστου τοῦ 1914 συναντῶνται τυχαίως στὸ ξενοδοχεῖον "Οὐνιόν" τοῦ Ἀαχεν δύο Γερμανοὶ στρατηγοί. Ὁ στρατηγὸς τοῦ πεζικοῦ Ὄττο φὸν Ἐμμιχ καὶ ὁ τότε, ἄγνωστος ἀκόμη ὑποστράτηγος Ἐριχ Λούδενδορφ.

Ὁ Ἐμμιχ ἔχει τὴν διαταγὴν μὲ ἐσπευσμένως συγκεντρωθείσας μικτὰς ταξιαρχίας πεζικοῦ νὰ καταλάβῃ τὴν Λιέγη μὲ μία αἰφνιδιαστικὴ ἐπίθεσιν καὶ ἔτσι νὰ ἐλευθερώσῃ τὴν ὁδὸν πρὸς τὸ Βέλγιον. Εἶναι λοιπὸν πολὺ ἀπησχολημένος μὲ τὴν προετοιμασίαν τοῦ ἐγχειρήματος αὐτοῦ.

Ὁ ὑποστράτηγος Λούδενδορφ τουναντίον πλήττει τρομερά. Στὴν τσέπη του ἔχει μίαν διαταγὴν ποὺ τὸν τοποθετεῖ ὑπὸ τὰς ἀμέσους διαταγὰς τοῦ διοικητοῦ τῆς 2ας στρατιάς. Ὁ προϊστάμενός του ὅμως στρατηγὸς φὸν Μπύλωβ δὲν ἤλθεν ἀκόμη στὸ Ἀαχεν.

Ἔτσι ὁ Λούδενδορφ παραμένει ἀδρανὴς καὶ γιὰ νὰ διασκεδάσῃ τὴν ἀνία του, παρακαλεῖ τὸν στρατηγὸν Ἐμμιχ νὰ τὸν ἐπιτρέψῃ γιὰ νὰ σκοτώσῃ τὸν καιρὸν του, νὰ παρακολουθήσῃ τὴν ἐπίθεσιν κατὰ τῆς Λιέγης ὡς ἀπλοῦς παρατηρητής.

Τὸ πρωτὶ τῆς 4ης Αὐγούστου ἐκκινεῖ ὁ Ἐμμιχ μὲ τὰ στρατεύματά του. Γιὰ πρώτη φορὰ βαδίζουσι τώρα οἱ στρατιῶται κατὰ τοῦ ἐχθροῦ. Δὲν ἔ-

χουν ἀκόμη ἀκούσει νὰ σφυρίζη καμμία σφαῖρα, δὲν ἔχουν ἀκούσει νὰ ἐκρηγνύεται καμμία ὀβίδα, δὲν ἔχουν ἰδῆ ἀκόμη νὰ πίπτῃ κανεὶς συνάδελφός των.

Τὰ ἄσματα δὲν ἀκούονται πιά.

Σιωπηλαί, ἰδρωμένοι καὶ μὲ συρόμενα βήματα, προωθοῦνται αἱ φά-

Γερμανικὸν Πέζικόν εἰσέρχεται στὰς
Βρυξέλλας.

λαγγες ἐπὶ βελγικοῦ ἐδάφους. Ἀπὸ μακρὰ ἀκούεται ἡ βοή τοῦ πυροβολικοῦ, τὸ ὅποῖον ἐπὶ 24 ὥρας σφυροκοπεῖ τὰ ὄχυρά τῆς Λιέγης.

Αἱ φάλαγγες προχωροῦν ἀργά, πολὺ ἀργά.

Ὁ στρατηγὸς Ἑμμιχ ποὺ ἔφιππος ἀκολουθεῖ τὰ στρατεύματά του, κυττάζει δύσθυμος τὸ ρολόγι του.

Τὶ συμβαίνει ὅμως ἐκεῖ ἐμπρός; Ἡ φάλαγξ σταμάτησε. Γιατί; Περνᾷ ἔτσι μισὴ ὥρα. Ὁ ὑποστράτηγος Λούδενдорφ προσφέρεται νὰ τρέξῃ ἐμπρὸς καὶ νὰ

διαπιστώσῃ τὰ αἷτια τοῦ ἀποτόμου σταματήματος τῆς φάλαγγος.

Τὸ κάμνει, προχωρεῖ κατὰ μῆκος τῶν στρατευμάτων καὶ φθάνει στὴν πρώτη γραμμή. Ἐκεῖ διαπιστώνει, ὅτι δὲν ὑπῆρχε κανένας λόγος νὰ σταματήσῃ ἡ φάλαγξ—ἐξαιρέσει τοῦ πολὺ μικροῦ ἐνθουσιασμοῦ τῶν στρατιωτῶν γιὰ ἓνα ἡρωϊκὸ θάνατο.

Ὁ Λούδενдорφ μὲ μερικὲς δραστικὲς ἐκφράσεις κατορθώνει νὰ θέσῃ καὶ πάλι σὲ κίνησι τὴν φάλαγγα. Μένει ἐπὶ κεφαλῇς τῆς, ἀλλὰ καὶ πάλι ἡ φάλαγξ προχωρεῖ τόσο ἀργὰ καὶ μὲ τέτοια ἀπροθυμία, ὥστε ἀργότερα γράφει στὰ ἀπομνημονεύματά του:

"Ἀναγκάσθηκα πολλὰς φορὲς νὰ ἐξορκίσω τοὺς ἄνδρας, ποὺ προχωροῦσαν διστακτικὰ, νὰ μὴ μὲ ἀφήσουν μόνο".

Τὴν ἐπομένη βλέπουν τὰ στρατεύματα τὴν Λιέγη νὰ ἀπλώνεται στὰ

πόδια των κάτω στην κοιλάδα. Τὸ φρούριο σηκώνει λευκή σημαία, ἀλλὰ λίγο ἀργότερα ἔρχεται ἓνας ἀγγελιοφόρος καὶ λέγει, ὅτι αὐτὸ ἔγινε χωρὶς τὴν συγκατάθεσιν τοῦ διοικητοῦ τοῦ φρουρίου Λέμαν. Ἐνα ἀπόσπασμα δύο ἀξιωματικῶν καὶ ὀκτὼ ἀνδρῶν ποὺ ἀποστέλλεται νὰ συλλάβῃ αἰχμάλωτο τὸν Λέμαν πυροβολεῖται εἰς τὸ κέντρον τῆς πόλεως.

Τὸ πρωὶ τῆς 6ης Αὐγούστου ἐμφανίζεται στὸν οὐρανὸ τὸ ἀσημένιο πῶμα τοῦ ἀεροστάτου "Τσέππελιν 6". Τὸ Τσέππελιν σύρει μία ταινία καὶ ρίπτει στὸ φρούριο 6 ὀβίδας, ἐκ τῶν ὁποίων αἱ πέντε ἐξερράγησαν καὶ ἡ ἕκτη ὄχι. Εἶναι ὀβίδες τῶν 15 ἑκατοστομέτρων, αἱ ὁποῖαι ρίπτονται ἀπὸ τὴν ἀνοικτὴ ὀπισθία λέμβο τοῦ γίγαντος τοῦ ἀέρος ἀπὸ ἓνα ὑπαξιωματικό.

Τὸ φρούριο τῆς Λιέγης ἀμύνεται κατὰ τοῦ ἱπταμένου τέρατος μὲ βολὰς πυροβόλων ποὺ τρυποῦν σὲ πολλὰ σημεῖα τὸ περίβλημά του. Τὸ ἀέριον ἀρχίζει νὰ φεύγῃ καὶ πρὶν τὸ "Τσέππελιν 6" νὰ φθάσῃ στὸν ἀερολιμένα του, πίπτει κοντὰ στὴν Βόννη καὶ μεταβάλλεται σὲ ἄμορφο σωρὸ ἐρειπίων.

Ὁ Λούδενдорφ κάμνει μιὰ ἡρωϊκὴ πρᾶξι κατὰ λάθος.

Τὴν ἴδια ὥρα ὁ στρατηγὸς Ἑμμιχ ἐπὶ κεφαλῇ μιᾶς ἐνισχυμένης στρατιωτικῆς δυνάμεως εἰσέρχεται στὴν πόλιν. Τὰ φρούρια ὅμως δὲν παραδίδονται καὶ βάλλουν κατὰ τοῦ ἐχθροῦ. Ὁ στρατηγὸς Λεμάν, ὁ Βέλγος ὑπερασπιστὴς τῆς Λιέγης ἐγκατέστησε τὸ ἀρχηγεῖον του στὸ φρούριο τοῦ Λονσέν.

Καὶ πάλι μιὰ παράξενη καὶ σχεδὸν κωμικὴ σύμπτωσις ἀναμιγνύεται στὰ τραγικὰ γεγονότα. Κατὰ τὴν ἐπίθεσιν ἐναντίον τῆς πόλεως κάποιος συνταγματάρχης φὸν Ἐβεν ἔλαβε τὴν διαταγὴ μὲ τὴν ἐμπροσθοφυλακὴ τῶν γερμανικῶν στρατευμάτων νὰ ἐπιτεθῇ κατὰ τοῦ κεντρικοῦ φρουρίου καὶ νὰ τὸ καταλάβῃ. Ὁ Ὁβεν ἐκκινεῖ γιὰ νὰ ἐκπληρώσῃ τὴν ἀποστολὴν ποὺ τοῦ ἀνετέθη. Περιπλανᾶται μὲ τὸ τμήμα του μέσα στὴν Λιέγη καὶ δὲν φθάνει ποτὲ στὸ κεντρικὸ φρούριο.

Στὴν ἀγορὰ τῆς Λεμβέργης.

Ἐν τῷ μεταξύ ὁ Λούδενδορφ, ὁ ὁποῖος ὅπως εἶπαμε, ἀκολουθεῖ τὸν στρατηγὸν Ἑμμιχ γιὰ νὰ σκοτώσῃ τὸν καιρὸ του, σκέπτεται ὅτι θὰ ἦσαν ἀρκετὰ ἐνδιαφέρον νὰ ἐπισκεφθῇ τὸ κεντρικὸ φρούριον τὸ ὁποῖον ἐπίστευε ὅτι εἶχε ἤδη καταλάβει ὁ Ὁβεν. Ἀνεβαίνει λοιπὸν σὲ ἓνα ἐπιταχθὲν βελγικὸ αὐτοκίνητο καὶ κατευθύνεται πρὸς τὸ φρούριον μαζί μὲ ἓνα ὑπάσπλισθὲν τοῦ στρατηγοῦ Ἑμμιχ.

Πιστεύων ὅτι πίσω ἀπὸ τὴν θύραν καὶ τοὺς τοίχους εὐρίσκονται οἱ ἄνδρες τοῦ Ὁβεν ὁ Λούδενδορφ κατεβαίνει ἀπὸ τὸ αὐτοκίνητο, διευθύνεται πρὸς τὴν μεσαιωνικὴ θύρα τοῦ φρουρίου καὶ κτυπᾷ στὸ ξύλο τῆς μὲ τὴν λαβίδα τοῦ ξίφους του.

Εὐγενικὰ ἀνοίγει ἡ θύρα καὶ ἀπὸ τὸ ἀνοιγμα τῆς φαίνονται τὰ ἐκπληκτὰ πρόσωπα μερικῶν Βέλγων στρατιωτῶν. Ὁ Λούδενδορφ τὰ χάνει πρὶν ὅμως νὰ ἀποφασίσῃ ἐπὶ τοῦ τί πρέπει νὰ κάμῃ οἱ Βέλγοι σηκώνουν ὑψηλὰ τὰ χέρια καὶ παραδίδονται στὸν Γερμανὸ στρατηγόν.

Τριακόσιοι στρατιῶται, μὲ τοὺς ἀξιωματικούς των, καταθέτουν τὰ ὅπλα μπροστὰ σ' αὐτὸν τόν... τουρίστα τοῦ πεδίου τῆς μάχης, τὸν ὁποῖον ὁ Κάιζερ τὴν 19ην Αὐγούστου παρασημοφορεῖ, σὰν τὸν Ἑμμιχ μὲ τὸ παράσημο τῆς ἀξίας.

Ἡ Γερμανία πληροφορεῖται τὴν εἵδησι τῆς καταλήψεως τῆς Λιέγης ἀπὸ ἓνα ἰδιωτικὸ τηλεγράφημα, ποῦ ἔστειλε ὁ στρατηγὸς Ἑμμιχ στὴν γυναικα του:

—Οὐρρά! Ἡ Λιέγη κατελήφθη!

Τὸ τηλεγράφημα αὐτὸ τὸ παραλαμβάνει τὸ τηλεγραφικὸ πρακτορεῖο Βόλφ καὶ τὸ θέτει σὲ κυκλοφορίαν πρὶν νὰ ἀναγγεῖλῃ τὸ γεγονὸς τὸ ἐπίσημον γερμανικὸ ἀνακοινωθὲν.

Ἡ εἵδησις ὅμως ἔχει μιὰ μικρὰ... ἀνορθογραφία. Τὰ ὅχυρά τῆς Λιέγης ἐξακολουθοῦν νὰ ἀνθίστανται. Οἱ τοῖχοι των ἀπὸ μπετόν καὶ οἱ περιστρεφόμενοι πύργοι των καθιστοῦν ἀδύνατο κάθε προσπάθεια καταλήψεως των ἐξ ἐφόδου.

Καὶ τότε—τὴν 12ην Αὐγούστου—ἀκούεται ἓνας νέος τόνος, στὸν μανιῶδη μυκηθμὸ τοῦ γερμανικοῦ πυροβολικοῦ: Τὸ μυστικὸ γερμανικὸ τηλεβόλο τὸ πρῶτο τηλεβόλο τῶν 42 ἑκατοστομέτρων ἀρχίζει νὰ βάλῃ κατὰ τῆς Λιέγης.

Τὸ ὑπερτηλεβόλο τοῦ Κρούππ.

Ἡ "Χονδρὴ Μπέρτα", ἡ ὁποῖα ὀνομάσθηκε ἔτσι ἀπὸ τὴν κυρία Μπέρτα Κρούπ φὸν Μπόλεν Οὐντ Χάλμπαχ, ἐσχεδιάσθη τὸ 1909 ἀπὸ τὸν καθηγητὴ Ραουζενμπέργκερ καὶ μὲ τὴν βοήθεια εἰδικῶν μηχανῶν κατεσκευάσθη στὰ ἐργοστάσια τοῦ Κρούπ στὸ Ἑσσεν, τὰ ὁποῖα ἦσαν τὸ Σέφφελδ τῆς Γερμανίας.

Δύο ἀπὸ αὐτὰ τὰ ὑπερτηλεβόλα εὐρίσκονται ἤδη πρὸ τῆς Λιέγης καὶ ρίπτουν τὶς ὀβίδες των, τῶν ὁποίων ἡ κάθε μιὰ ζυγίζει 1160 χιλιόγραμμα κατὰ τῶν βελγικῶν φρουρίων.

Σὰν νὰ ἦσαν ἀπὸ χῶμα καὶ ἀπὸ ἄμμο διαλύονται οἱ τοῖχοι ἀπὸ μπετόν κάτω ἀπὸ τὰ τρομερὰ πλήγματα τοῦ νέου ὅπλου, θάπτουν τοὺς ἄν-

δρας από κάτω των, μαζί των δὲ καὶ τὸν στρατηγὸν Λεμάν. Γερμανοὶ στρατιῶται ἀνασύρουν ἀπὸ τὰ ἐρείπια τὸν ἡλικίας 66 ἐτῶν Βέλγο στρατηγὸν ὁποῖος παρ' ὀλίγον θὰ ἐπέθαινε ἀπὸ ἀσφυξία, γερμανοὶ στρατιωτικοὶ ἰατροὶ τοῦ παρέχουν τὶς πρῶτες βοήθειες καὶ ὕστερα ὁ ὑπερασπιστὴς τῆς Λιέγης ὁδηγεῖται πρὸ τοῦ στρατηγοῦ Ἑμμιχ.

Συγκινημένος ὁ Λεμάν ἐγχειρίζει τὸ ξιφὸς του στὸν Ἑμμιχ. Αὐτὸς τὸ παίρνει στὰ χέρια του καὶ τοῦ τὸ ἐπιστρέφει.

Ὁ Λεμάν ἔχει δάκρυα στὰ μάτια δταν βγαίνει ἀπὸ τὸ γραφεῖο τοῦ στρατηγοῦ Ἑμμιχ γιὰ νὰ πάρῃ τὴν ὁδὸ πρὸς τὴν αἰχμαλωσία.

Ὁ ἀγὼν γιὰ τὴν Λιέγη ἔχει τελειώσει. Ὁ δρόμος διὰ τοῦ Βελγίου εἶναι ἀνοικτός.

Τὰ γερμανικὰ στρατεύματα τίθενται καὶ πάλι σὲ κίνησι. Καὶ ἔξαφνα ἔνας μεγάλος τρόμος καταλαμβάνει τὸν κόσμον. Τὶ θὰ ὑποστοῦν οἱ λαοὶ ἂν νικήσουν καὶ πάλι οἱ Γερμανοί; Τὶ θὰ συμβῇ ἂν οἱ βάρβαροι καὶ οἱ Οὐννοὶ κατακλύσουν τὶς χῶρες τῆς Εὐρώπης; Δὲν κόβουν τὰ χέρια παιδιῶν καὶ νηπίων; Δὲν βιάζουν γυναῖκες καὶ κόρες; Δὲν καρφώνουν νοσοκόμους στὶς θύρες τῶν ἀποθηκῶν τοῦ ἀχύρου;

—Ναὶ αὐτὰ διεδίδονταν ἀπὸ στόμα εἰς στόμα. Εἶναι γραμμένα μάλιστα καὶ στὶς ἐφημερίδες.

Ἔτσι μέσα σὲ μιὰ νύκτα γεννήθηκε ἡ πολεμικὴ προπαγάνδα. Αἱ πηγαὶ τῆς εἶναι πολὺ σκοτειναί. Μονομιᾶς ὅμως ὁλος ὁ κόσμος ἀρχίζει νὰ μιλά γιὰ τοὺς Γερμανοὺς Οὐννοὺς, γιὰ κομμένα χέρια παιδιῶν καὶ γιὰ σταυρωμένες νοσοκόμες.

Τὶ εἶναι ἀλήθεια σ' ὅλα αὐτά;

ΚΕΦΑΛΑΙΟ II

ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΑΛΩΣΗ ΤΗΣ ΛΙΕΓΗΣ

Ὁ πόλεμος τῶν παρτιζάνων.

Τὴν Κυριακὴ 23ην Αὐγούστου τοῦ 1914 διαβάζεται σὲ ὅλες τὶς ἐκκλησίες τῆς βελγικῆς πόλεως τῆς Λιέγης μιὰ ἀνακοίνωσις τῶν γερμανικῶν δυνάμεων κατοχῆς. Ἀπὸ τὸ στόμα τοῦ ἱερέως, ὁ πληθυσμὸς πληροφορεῖται ὅτι πρέπει νὰ διατηρήσῃ τὴν ψυχραιμίαν του. Ταυτοχρόνως ἀπειλοῦνται αὐστηραὶ κυρώσεις σὲ περιπτώσεις ἐπιθέσεων κατὰ στρατιωτῶν ποὺ ἀνήκουν στὰς δυνάμεις κατοχῆς.

Σήμερα, πενήντα σχεδὸν χρόνια ὕστερα ἀπὸ τὰ γεγονότα ἐκεῖνα ὁ κόσμος ἔμαθε νὰ θεωρῇ σὰν δεδομένο γεγονὸς τὸν πόλεμον τῶν παρτιζάνων. Κατὰ τὸ ἔτος 1914 ὁ πόλεμος αὐτὸς ἦταν, ὅπως ἐσυνήθιζαν νὰ λέγουν, ἕνα ἀντικείμενον γενικοῦ ἀποτροπιασμοῦ.

Τὰ γερμανικὰ στρατεύματα βαδίζουν διὰ τοῦ Βελγίου, ποὺ ὑπέστη τὴν ἐπιδρομή των. Ὁ ἴδιος ὁ ἀρχικαγκελάριος Μπέτμανν Χόλλβεγ ἐχαρακτήρισε τὴν εἰσβολὴν σὰν παράβασιν τοῦ Διεθνοῦς Δικαίου. Τώρα ἡ ἀτυχὴς αὐτὴ ἐνέργεια ἀρχίζει νὰ ἀποδίδῃ τοὺς καρποὺς της: Ὅπου νικᾶται ἢ ὑποχωρεῖ ὁ βελγικὸς στρατὸς προβάλλουν ἀνάμεσα ἀπὸ τοὺς θάμνους ἢ τὰ μισοκλεισμένα παράθυρα κάνουναι ὄπλων. Ἀντηχοῦν πυροβολισμοὶ καὶ Γερμανοὶ στρατιῶται θανάσιμα τραυματισμένοι πέφτουν στοὺς δρόμους.

"Έτσι εξέσπασε ο πόλεμος των καλουμένων "ἐλευθέρων σκοπευτῶν".

"Όποιος ἔχει ἓνα ὄπλο μετέχει σ' αὐτόν: Ἀγρόται, ἐργάται, ἱερωμένοι στρατιῶται τῶν ὁποίων διελύθησαν αἱ μονάδες. Κάθε ἑκατοστόμετρον βελγικοῦ ἐδάφους ἀμύνεται κατὰ τῶν εἰσβολέων.

"Ἡ βελγικὴ ἐφημερὶς "Χέτ Χάνδελσμπλαδ" ποὺ ἐκτυπώνεται στὴν μὴ καταληφθεῖσα ἀκόμη Ἀμβέρσα γράφει τὴν 6ην Αὐγούστου 1914:

Τὰ μικρὰ εὐκίνητα Γαλλικὰ τάνκ τύπου Ρενώ.

— Ὁ ἀγὼν διεξήχθη μέ μανία καὶ χωρὶς οἶκτο. Ἐνα τμήμα τοῦ πληθυσμοῦ τῆς ὑπαίθρου κατελήφθη ἀπὸ ἀληθινὴ μανία, στὴν ὑπεράσπισι τοῦ πατρίου ἐδάφους κατὰ τῶν προδοτικῶν Πρώσων.

Ἡ ἐφημερὶς ὁμολογεῖ, ὅτι, ἀπὸ τὰ παράθυρα τῶν ὑπογείων, καὶ ἀπὸ τρύπες ποὺ ἐδημιουργή-

θησαν διὰ τῆς ἀφαιρέσεως τούβλων ἀπὸ τὰ σπίτια ἰδιωτῶν, ἀπὸ τὰ ἀγροκτήματα καὶ ἀπὸ καλύβες ἐξαπολύθηκε ἓνα καταιγιστικὸ πῦρ κατὰ τῶν ἐπελαυνόντων Οὐλάνων καὶ τῶν στρατιωτῶν ἀπὸ τὸ Σλέσβιγ.

Οἱ πολῖται βάλλουν ἐπίσης κατὰ τοῦ εἰσβολέως. Τονίζεται ὕστερα ἀπὸ δύο μέρες στὴν "Νιοῦβε Γκαζέτ". Στὸ Μπερνὸ γερμανικαὶ προφυλακαὶ συνεκρούσθησαν μὲ πολίτας οἱ ὁποῖοι ἀπὸ τὰ σπίτια, ἀπὸ τὰς στέγας καὶ ἀπὸ τὰ παράθυρα ἔβαλαν μανιωδῶς κατὰ τῶν εἰσβολέων. Καὶ γυναῖκες ἀκόμη πυροβολοῦσαν. Μιὰ κόρη 18 ἐτῶν ἐπυροβόλησε μὲ ἓνα περιστροφον ἐναντίον ἐνὸς Γερμανοῦ ἀξιωματικοῦ. Οἱ ἀγρόται καὶ οἱ κάτοικοι ἔβαλαν μὲ καταιγιστικὰ πυρὰ κατὰ τῶν ἐπιτιθεμένων Γερμανῶν.

Σὲ μιὰ ἄλλη ἐφημερίδα στὴν "Νουβὼ πρεκυσέρ" σὲ μιὰ ζωντανὴ περιγραφὴ αὐτόπτου μάρτυρος ὑπάρχει καὶ ἡ ἐξῆς φράσις:

"Ὁ ἱερεὺς τοῦ χωρίου πυροβολεῖ ἀπὸ τὸ κωδωνοστάσιο τῆς ἐκκλησίας του μὲ ἓνα κυνηγετικὸ ὄπλο. Περικυκλώθη, συνελήφθη καὶ ἐξετελέσθη ἀμέσως".

Περικυκλώθη, συνελήφθη καὶ ἐξετελέσθη. Τὰ γερμανικὰ ἀντίποινα δὲν ἀργοποροῦν. Εἶναι σκληρὰ καὶ ἐξ ἴσου ἀνοικτίρμονα σὰν τὸν πόλεμο τῶν ἐλευθέρων σκοπευτῶν.

Διάφοροι πολῖται, ὑψηλὰ στεκόμενοι προσωπικότητες συλλαμβάνονται ὡς ὄμηροι καὶ ἐκτελοῦνται γιὰ τὶς πράξεις ἄλλων. Μέσα σὲ λίγες ἐβδομάδες ὁ πόλεμος προσλαμβάνει ἀπάνθρωπα χαρακτηριστικὰ καὶ μεταβάλλεται σὲ εὐφορὸ ἔδαφος γιὰ κάθε εἶδος προπαγάνδης ἐναντίον τῶν Γερμανῶν.

Ἡ βελγικὴ ἐφημερὶς "Χέτ Χάνδελσμπλαδ" ἡ ὁποία ἀνέφερε πρώτη γιὰ τὴν συμμετοχὴ τοῦ ἀμάχου πληθυσμοῦ στὸν πόλεμο, θὰ ἐξετάσῃ σὲ λίγο ψυχραιμότερα, τὰ πράγματα καὶ θὰ ἀφήσῃ νὰ ὁμιλήσῃ ἡ φωνὴ τῆς λογικῆς.

"Θὰ πρέπη, λέγει ἡ ἐφημερίς αὐτὴ νὰ ἔχη ζήση κανεῖς στὴν ὕπαιθρο γιὰ νὰ μπορέσῃ νὰ ἐκτιμήσῃ πόσο οἱ ἀγρόται εἶναι ἀφοσιωμένοι στὰ ζῶα των. Τὶ καταλαβαίνει ὅμως ἓνας ἀγρότης ἀπὸ τὸ πολεμικὸ δίκαιο; Στὴν ἀσυλλόγιστη μανία τοῦ ἔβλεπε στὸ πρόσωπο κάθε Γερμανοῦ στρατιώτη μόνο ἓνα ληστή, ποὺ ἤλθε νὰ τοῦ ἀφαιρέσῃ τὴν περιουσία του, ποὺ κατέκτησε μὲ σκληρὴ ἐργασία. Ἐπῆραν λοιπὸν, οἱ ἀγρόται μας τὰ κυνηγετικὰ των ὅπλα καὶ ἐσκότωσαν τὸν ἐπὶ κεφαλῆς ἀξιωματικὸν καὶ διαφόρους ἄνδρας.

Μετὰ τὴν δημοσίευσιν αὐτῆ τῆς ἐφημερίδος περνοῦν μόνο ὀλίγαι ἡμέρες καὶ μεταβάλλεται πάλι ἡ κατάστασις. Ὁ πόλεμος τῶν ἐλευθέρων σκοπευτῶν χάνεται ἀπὸ τὴν ἐφημερίδα τοῦ ἐξωτερικοῦ. Τώρα τονίζεται ὅτι δὲν ὑπάρχει τέτοιος πόλεμος. Εἶναι ἐπινόησις τῶν Γερμανῶν, γιὰ νὰ δικαιολογήσουν τὰ κακουργήματά των.

Χωρὶς αὐτὸ νὰ γίνῃ ἀντιληπτὸν τὰ γεγονότα ἀντικατεστάθησαν ἀπὸ μιὰ ἀχαλίνωτη φαντασία. Ἐπενοήθη τότε ὁ "ψυχολογικὸς πόλεμος", ἀνεκαλύφθη ὅτι ἡ προπαγάνδα εἶναι σπουδαῖον ὅπλον καὶ ἀπὸ τώρα καὶ εἰς τὸ ἐξῆς ἓνα πυκνὸ δάσος ψευδῶν γεμίζει ὁλόκληρο τὸν κόσμον.

Ἀκόμη καὶ σήμερα δὲν ἡμπορεῖ κανεὶς νὰ ξεκαθαρίσῃ ἀκριβῶς μέχρι ποίου σημείου ἐκτείνεται ἡ ἀλήθεια καὶ ἀπὸ ποῦ ἀρχίζει ἡ φαντασία. Διεθνεῖς ἐπιτροπαὶ ἡσυχολήθησαν μὲ διάφορα ἐρωτήματα καὶ στίς περισσότερες περιπτώσεις κατέληξαν στὸ συμπέρασμα ὅτι πολλὰ ἀπὸ τὰ κατ'αγγελλόμενα ἦσαν ἀποκυήματα φαντασίας καὶ ὅτι τὸ καλύτερον θὰ ἦτο νὰ ἀφεθοῦν τὰ πράγματα νὰ λυθοῦν μόνα των.

Παρ' ὅλα ὅμως αὐτὰ τὰ γεγονότα τοῦ πρώτου παγκοσμίου πολέμου δὲν ἡμποροῦν νὰ γίνουν ἀντιληπτὰ χωρὶς τὴν κακόβουλο προπαγάνδα.

Τὸ λουτρὸ αἵματος τῆς Λιέγης.

Ὁ Φερνὰν Μαγιάνς, καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Λιέγης, ἀπέδειξε σ' ἓνα σύγγραμμά του, ποὺ ἐξεδόθη τὸ 1927, ὅτι τουλάχιστον στὴν Λιέγη δὲν ὑπῆρχαν ἐλεύθεροι σκοπευταί. Ἐνας Πρόεδρος τοῦ δικαστηρίου, ὁ πρύτανις τοῦ Πανεπιστημίου καὶ ὁ εἰσαγγελεὺς τῆς πόλεως συνεφώνησαν μαζί του. Καὶ ὅμως τὰ συμβάντα στὴν Λιέγη ἦσαν ἡ κυρία τροφὴ ὁλοκλήρου τῆς ἀντιγερμανικῆς προπαγάνδας.

Ἡ Λιέγη μετεβλήθη σὲ σύνθημα γιὰ ὅλο τὸν κόσμον.

Στὴν Λιέγη, τὴν 23ην Αὐγούστου τοῦ 1914 μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν τῆς γερμανικῆς διακοινώσεως ἐπικρατεῖ ἀπόλυτη ἡσυχία. Οἱ πολῖται, ποὺ συνελήφθησαν ὡς ὄμηροι ἀπὸ τοὺς Γερμανοὺς ἀφέθησαν ἐλεύθεροι. Ἡ πόλις ἀνέκτησε τὴν εἰρηνικὴν τῆς ὄψιν.

Τὴν Τρίτη, 25 Αὐγούστου, συνιστᾶται καὶ πάλι στοὺς πιστοὺς μέσα στίς ἐκκλησιὰς νὰ εἶναι ψύχραιμοι καὶ ἡρεμοί. Καὶ αἱ συστάσεις αὗται φέρουν τὸ ποθητὸ ἀποτέλεσμα. Γιατὶ ἓνας αὐτόπτης μάρτυς ἀναφέρει:

"Οἱ ἄνθρωποι ἐκάθονταν μπροστὰ στὰ καφενεῖα καὶ στοὺς δρόμους ὑπῆρχε ζωηρὰ κίνησις, ἀκριβῶς σὰν νὰ διανύαμε μιὰ εἰρηνικὴ περίοδο.

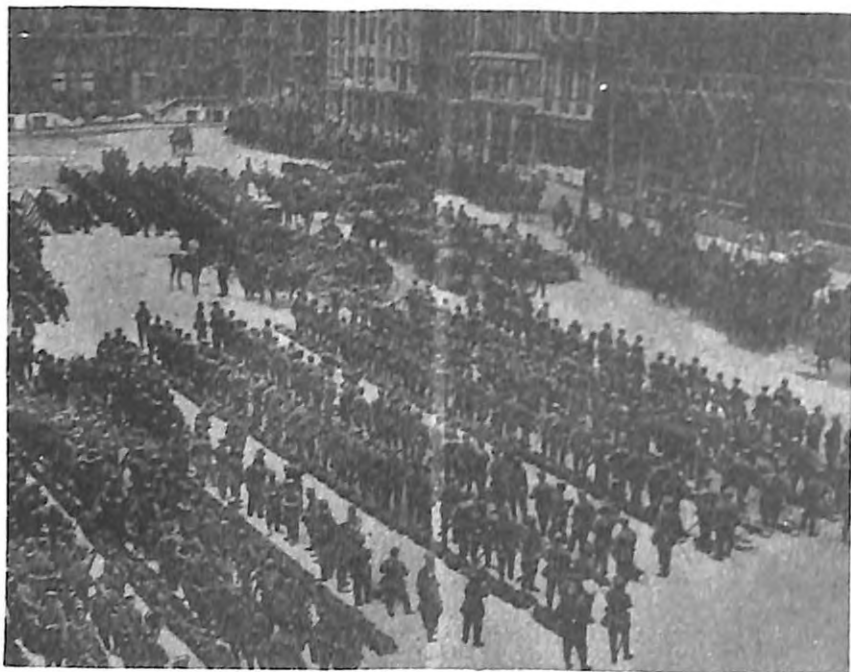
Τὸ μέτωπον προωθήθη ἄρκετά. Οἱ Γερμανοὶ εὐρίσκονται τώρα μπροστὰ στὴν Ἀμβέρσα καὶ ἀπὸ ἐκεῖ φθάνει στὴν Λιέγη μιὰ κακὴ εἰδησις: Τὰ

βελγικά στρατεύματα τῆς Ἀμβέρσας ἐνήργησαν ἔξοδο. Πρὸς ἐνίσχυσιν τῶν γερμανικῶν δυνάμεων πρέπει νὰ ἀποσταλοῦν ἐπείγοντως στρατεύματα ἀπὸ τὴν Λιέγη.

Οἱ στρατιῶται συγκεντρώνονται καὶ ἐτοιμάζονται νὰ μεταβοῦν στὸν σιδηροδρομικὸ σταθμό. Μεταξὺ αὐτῶν εὐρίσκεται καὶ ὁ συγγραφεὺς καὶ

πολεμικὸς ἀνταποκριτὴς δόκτωρ Πάουλ Γκραμπάιν. Τὶ ἔζησε ὡς αὐτόπτης μάρτυς τὸ ἀφηγεῖται ὕστερα ἀπὸ μερικὲς μέρες στὴν ἐφημερίδα "Μπερλίνερ Τάγκεμπλαττ".

"Τὸ πεζικὸν μας, γράφει, μετὰς ἀποσκευᾶς του, ἐβάδιζε πρὸς τὸν Σταθμὸν καὶ περνοῦσε ἐκείνην τὴν στιγμὴν τὴν κυρία ὁδὸ τῆς πόλεως. Τίποτε στὴν ὄψι τῆς τελευταίας ταύτης δὲν ἐπρόδιδε κατὰ τὸ ἀσύνηθες. Τουναντίον οἱ κάτοικοι ἐχαιρετοῦσαν μὲ νεύματα τὰ στρατιωτικὰ τμήματα,

Γερμανικὸς στρατὸς καταλαμβάνει τὰς Βρυξελλας.

μερικοὶ μάλιστα ἀπὸ αὐτοὺς προσέφεραν στοὺς στρατιώτας καὶ τοὺς ἀξιωματικούς ἕνα ποτῆρι κρασί.

"Ἐξαφνα ὁμως ἄρχισαν νὰ κτυποῦν οἱ καμπάνες καὶ ἀμέσως ὕστερα ἐσάρωσε τὸν δρόμο μιὰ καταιγιστικὴ βροχὴ σφαιρῶν, σὰν νὰ εἶχαν ἀφεθῇ ἐλεύθεροι ὄλοι οἱ δαίμονες τῆς κολάσεως.

"Οἱ στρατιῶται μας στὴν ἀρχὴ τὰ χάνουν ὕστερα ὁ καθένας τὼν ὡς ἐξ ἐνστίκτου ξαπλώνεται στὸν δρόμο. Καὶ τότε σηκώνεται ὄρθιος ἕνας ὑπολοχαγὸς καὶ φωνάζει:

— "Ἄνδρες, ἐμπρός, κτυπήσατε κατακέφαλα αὐτοὺς τοὺς ἀχρείους!

"Καὶ τότε σηκώνονται ἀπὸ τὸ λιθόστρωτο τοῦ δρόμου ὅσοι ἐζοῦσαν. Μὲ μανία θραύονται αἱ θύραι καὶ ἀλλοίμονον σ' ἐκεῖνον, ποὺ ἔχει ὄπλα μέσα στὸ σπίτι του. Δὲν τοῦ μένει οὔτε καιρὸς νὰ ἀπευθύνῃ μιὰ τελευταία

προσευχὴ πρὸς τὸν οὐρανόν.

"Δύο ἱερεῖς οἱ ὅποιοι ἀποδεδειγμένως διένειμαν πολεμοφόδια, ὁδηγοῦνται ἀμέσως πρὸ τοῦ μνημείου τῆς πλατείας τῆς ἀγορᾶς καὶ ἐκτελοῦνται".

Ἰσως ὁ δόκτωρ Γκραμπάιν ὑπερβάλλει κάπως στὴν περιγραφὴ του. Τὰ περισσότερα ὅμως γεγονότα φαίνεται ὅτι τὰ μετέδωσε ὀρθά.

Ἡ μήπως ἔχει δίκαιον ὁ κ. Μαγιάνς, καθηγητῆς τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Λιέγης, ὁ ὅποιος ἀποδίδει τὰ πάντα σὲ πανικό; Βελγικὰ στρατεύματα, προερχόμενα ἀπὸ τὴν Ἀμβέρσαν εἶχαν φθάσει μέχρις ἀποστάσεως δέκα χιλιομέτρων ἀπὸ τὴν Λιέγη. Ἀκουόνταν στὴν πόλι ἡ βοή τοῦ πυροβολικοῦ. Ἐν τῷ μεταξύ νυκτώνει καὶ τότε ἐκεῖ καὶ ἐδῶ κάτω ἀπὸ τὸ πέπλο τῆς νυκτός, ἐρρίφθησαν μερικοὶ πυροβολισμοί.

"Ἐπρόκειτο περὶ ἐνὸς ἢ δύο πυροβολισμῶν, γράφει στὴν ἔκθεσί του ὁ καθηγητῆς Μαγιάνς. Ποῖος ὅμως ἐπυροβόλησε εἰς τὰ σημεῖα ἐκεῖνα ὅπου ἡ γενομένη ἔρευνα ἐπέτρεψε νὰ ἀναπαρασταθοῦν τὰ γεγονότα. Καὶ ἐκεῖ ἀποδεικνύεται, ὅτι οἱ πυροβολήσαντες ἦταν Γερμανοὶ στρατιῶται. Οἱ πυροβολισμοὶ αὐτοὶ προκαλοῦν πανικὸν στὶς τάξεις των. Φοβισμένοι ἀρχίζουν νὰ βάλλουν πρὸς ὅλας τὰς κατευθύνσεις. Μυδραλλιοβόλα τίθενται ἐν ἐνεργείᾳ, διὰ νὰ ἀντικρουσθῇ ἡ δῆθεν ἐπίθεσις τοῦ ἐχθροῦ. Οἱ πυροβολισμοὶ δὲν σταματοῦν.

Στρατιῶται καὶ ἀξιωματικοὶ πίπτουν. Ἀφηνιασμένα ἄλογα σύρουν τροχοφόρα, ποὺ δὲν ἔχουν ὁδηγούς. Δημιουργεῖται μιὰ τρομερὴ σύγχυσις. Μόνο μὲ μεγάλον κόπον κατορθώνεται νὰ σταματήσῃ τὸ πῦρ. Νεκροὶ ὅμως καὶ τραυματίαι σκεπάζουν τὸν δρόμον.

Ποιὸς τοὺς ἐσκότωσε; Ἡ ἀπάντησις δίδεται ἀμέσως: Ἐνοχοὶ εἶναι οἱ ἐλεύθεροι σκοπευταί.

"Ὑστερα ἀπὸ αὐτὸ στρατιῶται καὶ ἀξιωματικοὶ εἰσβάλλουν στὰ σπίτια τῶν ὁποίων οἱ κάτοικοι καταληφθέντες ἀπὸ φόβον κατέφυγαν στὰ πύσσω δωμάτια ἢ στὰ ὑπόγεια. Μερικὰ ἀτυχῇ θύματα φονεύονται ἀπὸ τὰς σφαίρας μερικῶν στρατιωτῶν, οἱ ὅποιοι πυροβολοῦν μέσα στὰ σπίτια, γιὰ νὰ ἀμυνθοῦν ἐναντίον ἐνὸς φανταστικοῦ ἐχθροῦ.

Θύματα εἶχε ἓνα τάγμα τῆς ἐθνοφυλακῆς, δηλαδὴ ἡλικιωμένοι ἥσυχτοι ἄνθρωποι, ἀρχηγοὶ ὅλοι οἰκογενειῶν τμήματα τοῦ ἐπιτελείου τῆς στρατιᾶς καὶ μερικοὶ λόχοι. Οἱ Γερμανοὶ εἶχαν πολλοὺς νεκροὺς καὶ τραυματίας κατ'ὀρθωσαν ὅμως νὰ ἐπιβληθοῦν μὲ νέα στρατεύματα ποὺ μετεφέρθησαν σιδηροδρομικῶς, τὰ ὁποῖα κατὰ τὴν εἴσοδον τῆς ἀμαξοστοιχίας καὶ στὴν πλατεία τοῦ σιδηροδρομικοῦ σταθμοῦ ἔγιναν δεκτὰ μὲ πυκνὰ πυρά.

Ἡ συμπλοκὴ στὴν πλατεία τοῦ σιδηροδρομικοῦ σταθμοῦ φαίνεται ὅτι ἦτο ἀνταλλαγὴ σφαιρῶν μεταξύ Γερμανῶν.

Ἀφηγήσεις μαρτύρων.

Ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος ὑπάρχει μιὰ ἔκθεσις τοῦ ἱλάρχου Κάρλ Φρίδριχ φὸν Ἐσμάρκ. Εἶναι ἀνεπιὸς τῆς αὐτοκρατείας καὶ διοικητῆς τοῦ τμήματος τοῦ σώματος ποὺ παρέμεινε στὴν Λιέγη. Αὐτὸς λοιπὸν διατείνεται τὰ ἑξῆς:

"Οἱ κάτοικοι πυροβολοῦσαν ἀπὸ τὰ κλεισμένα ἐξωτερικὰ σκεπάσματα

*Αγγλική ἐπίθεσις στό Σαίν-Κεντέν.

τῶν παραθύρων ἀπὸ τὰ ὅποια ἐβλεπε κανεὶς νὰ βγαίνουν σπινθήρες. Συνεπῶς ἔπρεπε νὰ εἶχαν ἀνοιχθῇ τρύπες στὰ σκεπάσματα αὐτά. Μὲ ἄλλα λόγια ὁλόκληρη ἡ ἐπίθεσις ἦταν προσχεδιασμένη.

Προσχεδιασμένη ἡ συνέπεια μιᾶς ἀλύσεως τυχαίων περιστατικῶν. Πάντως τὰ ἀποτελέσματα ἦσαν τρομερά.

Ὁ Ἰλαρχος Ἐσμαρχ μᾶς πληροφορεῖ ἀκόμη τί συνέβη ὕστερα ἀπὸ τοὺς πυροβολισμοὺς στὴν Λιέγη.

— "Ἄνδρες καὶ γυναῖκες μὲ τὰ παιδιὰ των χωρίζονται ἀλλήλων. Αὐστηρότατον πολεμικὸν δικαστήριον δικάζει τοὺς ἄν-

δρας. Ὅποιος ἔθεωρήθη ἔνοχος, ἐξομοιοῦται κυρίως μὲ τοὺς ὑποκινητὰς τῆς στάσεως, τοὺς φοιτητὰς καὶ τοὺς κληρικοὺς, οἱ ὅποιοι ἐπὶ τόπου πληρώνουν τὸ "ἔγκλημα" των μὲ τὸν θάνατόν των. Αἱ γυναῖκες καὶ τὰ παιδιὰ τουναντίον ἐκτοπίζονται.

Περισσότερα ἀπὸ ἑκατὸν γυναικόπαιδα συμπληρώνει ὁ καθηγητὴς Μαγιάνς μεταφέρονται στὸ στρατόπεδον συγκεντρώσεως τοῦ Μύνστερ. Δὲν ἐξηρέθησαν οὔτε κἄν τὰ μικρὰ παιδιὰ. Μία νεαρὰ μητέρα, ἡ κυρία Κλεϊντzens ἐκλείσθη στὸ στρατόπεδον συγκεντρώσεως μὲ τὰ τρία παιδιὰ τῆς ἡλικίας 5,3 καὶ ἑνὸς ἔτους.

Τὴν ἴδια νύκτα συλλαμβάνονται οἱ ὁμηροὶ ποὺ ἀφέθησαν πρὶν ἐλευθεροὶ καὶ ὁδηγοῦνται ὑπὸ συνοδείαν στὸ δημαρχεῖον τῆς πόλεως.

Ὁλόκληρος ἡ πόλις ἔχει καταληφθῇ ἀπὸ τρόμο.

Σπίτια ἀπὸ τὰ ὅποια ἐρρίφθησαν πυροβολισμοὶ ἢ διὰ τὰ ὅποια κάποιος εἶπε ὅτι εἶδε νὰ ρίπτωνται ἀπὸ αὐτὰ πυροβολισμοί, πυρπολοῦνται.

Σὲ λίγο ἀνυψοῦνται φλόγες ἀπὸ ὅλα τὰ τμήματα τῆς πόλεως. Ἡ Λιέγη φωτίζεται ἀπὸ μιὰ τεραστίαν λάμψιν πυρός.

Καὶ μπροστὰ στὸ ἐφιαλτικὸ αὐτὸ προσκῆνιο παίζεται τὴν ἴδια νύκτα μιὰ τρομερὰ σκηνὴ ποὺ ὑπενθυμίζει τὴν πιὸ ἄγρια ἐποχὴ τοῦ μεσαίω-
νος. Οἱ συλληφθέντες ὁμηροὶ περιάγονται μὲ συνοδεία Γερμανῶν στρατιω-
τῶν στοὺς δρόμους. Ἡ τραγικὴ συνοδεία κινεῖται πολὺ ἄργα. Κάθε ἑκατὸ
μέτρα διατάσσεται στάσις. Ὑστερα οἱ ὁμηροὶ ποὺ ἦσαν ὅλοι ἐξέχοντες κά-
τοικοι τῆς πόλεως ἀναγκάζονται νὰ συστήσουν στοὺς κατοίκους ἡσυχία σὲ

φλαμανδική καὶ σὲ γαλλικὴ γλῶσσα.

— Τὸ θέαμα ἦταν τρομερό, ἀναφέρει ἓνας Γερμανὸς ἀπὸ τὴν Κολωνία, ποὺ δὲν ἦταν στρατιώτης. Ἡ πόλις ἐκαίετο ἀπὸ πολλὰ σημεῖα. Ὑστερα συνεχῶς μπροστὰ στὰ μάτια μας ἐξετελοῦντο κάτοικοι τῆς Λιέγης ποὺ εὐρέθησαν νὰ φέρουν ἢ νὰ κρύπτουν δπλα. Καὶ αἱ ἐκτελέσεις αὐταὶ δὲν ἐννοοῦσαν νὰ σταματήσουν. Γυναῖκες καὶ παιδιὰ παρακαλοῦσαν μὲ λυγμούς νὰ χαρισθῇ ἡ ζωὴ τῶν ἰδικῶν των. Παρ' ὅλη τὴν ὀργή γιὰ τὴν ἀτιμὴ ἐνέδρα καμμία γερμανικὴ καρδιὰ δὲν μποροῦσε νὰ μὴ αἰσθανθῇ οἶκτο γι' αὐτὰ τὰ ἀθῶα θύματα.

Τὸ μεσημέρι τῆς 26ης Αὐγούστου οἱ ὁμηροὶ περιήχθησαν καὶ πάλι στοὺς δρόμους τῆς πόλεως.

Μεταξὺ τῶν ὁμήρων εὐρίσκεται καὶ ὁ ἀντιπρύτανης τοῦ Πανεπιστημίου, ὁ προηγούμενος τῆς μονῆς τῶν Δομινικανῶν καὶ δύο ἄλλοι ἱερωμένοι.

Καὶ πάλι οἱ ὁμηροὶ πρέπει νὰ σταματοῦν κάθε ἑκατὸ μέτρα. Καὶ πάλι ἐξορκίζουν τοὺς συμπολίτας των μὲ συγκινητικὰ λόγια νὰ μένουν ἡσυχοὶ γιατί θὰ ἐκτελεσθοῦν ὅλοι ἂν σκοτωθῇ ἕστω καὶ ἓνας μόνο Γερμανὸς στρατιώτης.

Καὶ σὰν νὰ μὴν ἔφθαναν ὅλα αὐτὰ ἀκολουθεῖ καὶ κάτι ἄλλο πολὺ χειρότερο. Στὰς 9 τὸ πρωῒ τῆς ἐπομένης—δηλαδὴ τῆς 27ης Αὐγούστου 1914—προκήρυξις τῶν γερμανικῶν ἀρχῶν κατοχῆς καλεῖ τὰς 45.000 τῶν κατοίκων τῆς Λιέγης νὰ ἐγκαταλείψουν τὴν πόλιν ἐντὸς προθεσμίας μιᾶς ὥρας. Μετὰ τὴν πάροδο τῆς προθεσμίας αὐτῆς, τονίζει ἡ διακήρυξις ἡ Λιέγη θὰ βομβαρδισθῇ "σὲ ἀντίποινα".

—Καὶ τότε, λέγει ὁ καθηγητὴς Μαγιάνς, ὁ ὁποῖος ἐξῆσε αὐτὸ τὸ δράμα ὡς αὐτόπτης μάρτυς, ἀρχισε ἡ τραγικὴ ἐξοδος πρὸς τὴν ἐξορίαν τοῦ σχεδὸν παράφρονος ἀπὸ τὸν τρόπο πληθυσμοῦ ποὺ μόλις ἐπρόφθασε νὰ πάρη μαζὺ του μερικὰ φορέματα καὶ μερικὰ τρόφιμα".

Αἱ γερμανικαὶ ἀρχαὶ εἶχαν ἀνακοινώσῃ ὅτι κατὰ τὸν βομβαρδισμόν τῆς πόλεως δὲν θὰ ἔμενε λίθος ἐπὶ λίθου. Στὴν πραγματικότητα, ὅπως τὸ ὁμολογεῖ καὶ ὁ ἴδιος ὁ Μαγιάνς ἐρρίφθησαν μόνον μερικαὶ βολαὶ τηλεβόλου. Ἀντιθέτως αἱ πυρκαϊαὶ ποὺ ἐτέθησαν τὴν νύκτα συνεχίζουν τὸ καταστροφικὸ ἔργον των. Μέγα μέρος τῆς πόλεως ποὺ ἔχει ἡλικία ἄνω τῶν 1000 ἐτῶν μεταβάλλεται σὲ στάκτη.

Τὸ παλαιὸ δημαρχεῖο ποὺ εἶναι γοτθικοῦ ρυθμοῦ διαφεύγει τὴν καταστροφὴν. Μεταξὺ ὅμως τῶν πολλῶν ἀναντικαταστάτων καλλιτεχνικῶν θησαυρῶν ποὺ γίνονται παρανάλωμα τοῦ πυρὸς περιλαμβάνεται καὶ ἡ Πανεπιστημιακὴ Βιβλιοθήκη μὲ 250.000 πολυτίμους τόμους καὶ χειρόγραφα.

Λιέγη! Λιέγη!

Τὸ ὄνομα αὐτὸ ἀκούεται τώρα σὲ ὅλο τὸν κόσμον καὶ προκαλεῖ θύελλα ἀγανακτήσεως καὶ στηλιτεύεται ἡ γερμανικὴ βαρβαρότης καὶ ὁ γερμανικὸς βανδαλισμός.

"Οἱ ἀτρατιῶται ὀδηγούμενοι ἀπὸ τοὺς ἀξιωματικούς των εἰσδύουν στὰ σπίτια παίρνουν ὅ,τι τοὺς ἀρέσει καὶ φορτώνουν τὴν λεῖα τῶν σέφορηγὰ ἀμάξια. Μαζὺ μὲ αὐτὴν τὴν λεηλασίαν σημειοῦνται καὶ κάθεεῖδους παρεκτροπαί. Εἶδαμε μὲ τὰ μάτια μας μιὰ ὁμάδα στρατιωτῶν ποὺ ἦσαν τρο-

μερὰ μεθυσμένοι, πού εἶχαν μαυρισμένα τὰ μάγουλα πού ἀντὶ κράνους ἐφοροῦσαν ἓνα ὑψηλὸ καπέλλο καὶ πού τραγουδοῦσαν καὶ ἐχόρευαν μεταξύ τῶν καπνιζόντων ἑρειπίων τῆς πόλεως".

Μὲ αὐτὴν τὴν περιγραφὴν τὰ πραγματικὰ γεγονότα ἀρχίζουν νὰ συσκοτίζονται. Ἔτσι ἐγεννήθη τὸ σύνθημα τῶν "βελγικῶν ἀγριοτήτων" καὶ ἀπὸ τότε ἐστιγματίσθησαν οἱ Γερμανοὶ ὡς βάρβαροι.

Οἱ Οὔνοι ἔρχονται!

Καὶ ἔξαφνα ὡς ἐκ συνθήματος στὸν ξένο Τύπο γίνεται λόγος περὶ Οὔνων, ὅταν ὑπονοοῦνται οἱ Γερμανοί. Καὶ δυστυχῶς ὁ χαρακτηρισμὸς αὐτὸς ἔχει τὴν ἀρχὴν του σὲ μιὰ φράσι πού ἐξεστόμισε ὁ ἴδιος ὁ αὐτοκράτωρ τῆς Γερμανίας Γουλιέλμος ὁ Βος.

Τὸν Ἰούλιο τοῦ ἔτους 1900 ἐπιβιβάζονται γιὰ νὰ ἀποσταλοῦν στὴν Κίνα γερμανικὰ στρατεύματα, τὰ ὁποῖα μὲ στρατιωτικὰς μονάδας καὶ ἄλλων μεγάλων δυνάμεων θὰ λάβουν μέρος στὴν καταστολὴ τῆς ἐπαναστάσεως τῶν Μπόξερ. Ἐνῶ τὰ στρατεύματα αὐτὰ ἐτοιμάζονται νὰ ἀρχίσουν τὸ μακρυνὸ ταξίδι των εἶναι ὑποχρεωμένα νὰ ὑποστοῦν πρῶτα καὶ ἓνα ζουμερὸ λόγο τῆς Αὐτοῦ Μεγαλειότητος.

Τελειῶς ἐπιπολαίως, ὅπως συμβαίνει σὲ πολλοὺς δημοσίους λόγους του ὁ Κάιζερ λέγει στοὺς στρατιώτας του:

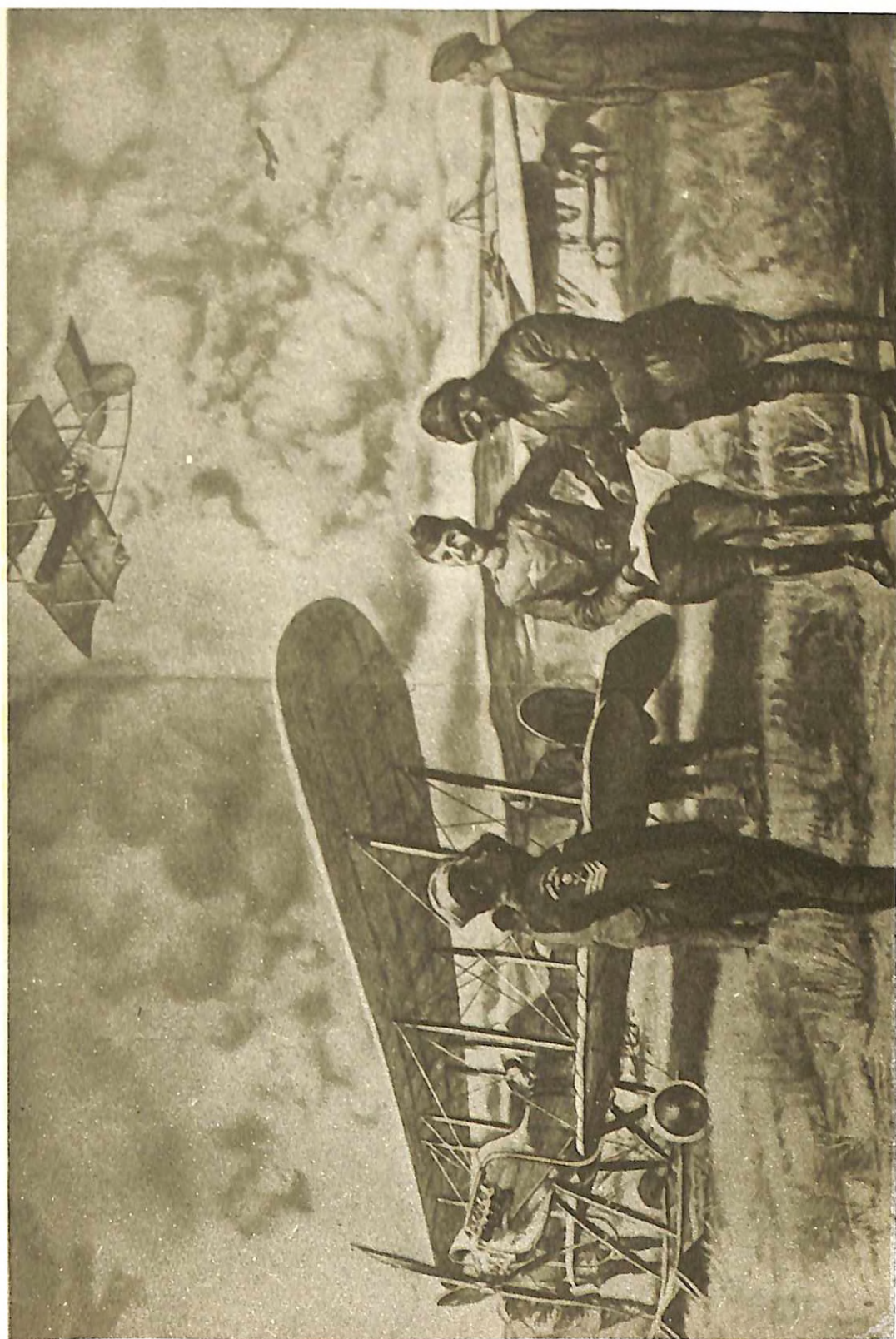
"Ὅταν θὰ ἀντιμετωπίσετε τὸν ἐχθρὸν μοναδική σας φροντίς πρέπει νὰ εἶναι ἡ ἐξόντωσίς του. Δὲν χρειάζεται οἶκτος ἀπέναντι αὐτοῦ. Δὲν θὰ συλλάβετε αἰχμαλῶτους. Ὅποιος πέσει στὰ χέρια σας πρέπει νὰ ἐκτελεσθῇ.

Ὅπως πρὸ χιλίων ἐτῶν οἱ Οὔνοι ὑπὸ τὸν βασιλεῆ των Ἐτζελ ἀπέκτησαν ἓνα ὄνομα τὸ ὁποῖον σήμερον τοὺς κάμνει νὰ φαίνονται μεγάλοι εἰς τὴν παράδοσιν καὶ εἰς τοὺς μύθους τῶν διαφόρων λαῶν, ἔτσι καὶ τὸ ὄνομα Γερμανὸς πρέπει ἐπὶ χίλια χρόνια νὰ ἀποκτήσῃ τέτοια φήμη στὴν Κίνα, ὥστε ποτὲ πλέον ἓνας Κινέζος νὰ μὴ τολμήσῃ οὔτε καὶ νὰ στραβοκοιτάξῃ ἀκόμη ἓνα Γερμανό".

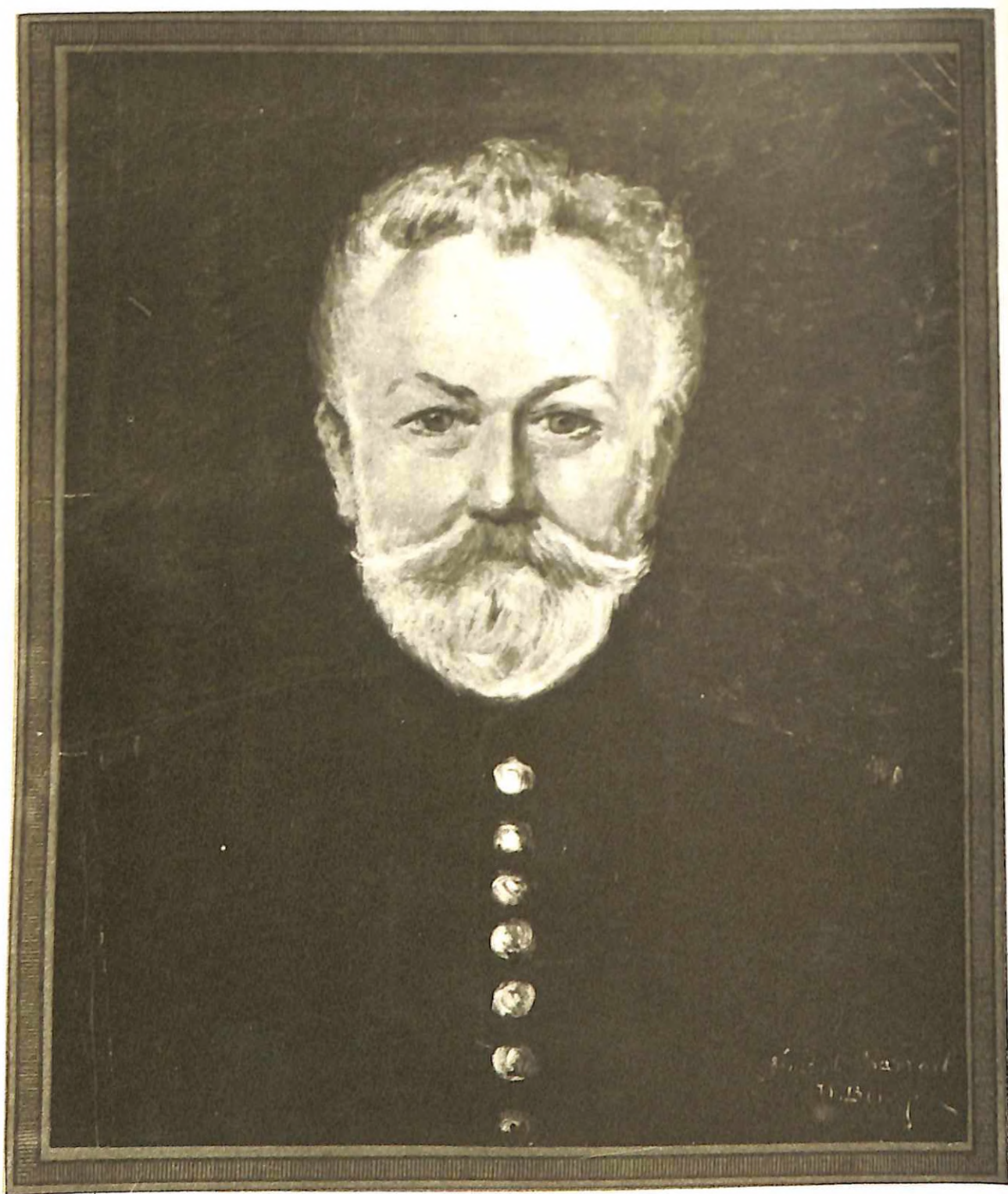
Τὸ ὄνομα Οὔνοι ἐξῆλθε λοιπὸν ἀπὸ τὰ χεῖλη τοῦ Γουλιέλμου καὶ προβλήθη στοὺς στρατιώτας του ὡς ὑπόδειγμα. Ἡ παρομοίωσις ὅμως ἐλησμονήθη ἀμέσως, γιατί τότε οἱ Γερμανοὶ ἦσαν στὴν Κίνα σύμμαχοι τῶν Βρεταννῶν, τῶν Γάλλων καὶ ἄλλων εὐρωπαϊκῶν δυνάμεων.

Τώρα ὅμως, ὕστερα ἀπὸ 14 χρόνια ἀνασύρεται ἀπὸ τὴν ἀφάνεια καὶ διαδίδεται σὲ ὅλο τὸν κόσμον.

Ἡ λέξις τοῦ Κάιζερ μεταβάλλεται σὲ ὅπλο τῆς προπαγάνδας καὶ ὅ,τι ἀκολουθεῖ τώρα μὲ ἀντικειμενικὸ σκοπὸ τὴν περιγραφὴν τῶν ἐγκλημάτων τῶν "νεωτέρων" Οὔνων εἶναι πρωτοφανὲς ὄργιον ἐξημένης καὶ νοσηρᾶς φαντασίας.

“Άγγλοι πιλότοι στο μέτωπο

Ὁ Στρατηγὸς ΣΑΡΑΪΓ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ III

ΕΓΚΛΗΜΑΤΑ ΚΑΤΑ ΤΟΥ ΑΜΑΧΟΥ ΠΛΗΘΥΣΜΟΥ

Ἀντιγερμανικὴ προπαγάνδα στὴν Ἀμερικὴ.

Ἕνας ἄνθρωπος τοῦ ὁποῖου ἡ φωνὴ ἀκούσθηκε κατὰ τὸν δεύτερο παγκόσμιο πόλεμο ἀπὸ ἑκατομμύρια Γερμανῶν, ὁ πρῶτος σχολιαστὴς τοῦ ραδιοφώνου τοῦ Λονδίνου, Λίνδλεϋ Φραϊνξερ, ἀνεκάλυψε τῶρα μόνις τοὺς ἀπώτερους λόγους ποὺ ἐπέβαλαν νὰ γίνεταί πολὺς θόρυβος διὰ τὰς ἀγριότητας ποὺ διέπρατταν οἱ Γερμανοὶ κατὰ τὸ 1914. Ὡς εἰδικὸς γιὰ τὴν διεξαγωγή τοῦ ψυχολογικοῦ πολέμου ὁ Φραϊνξερ παρατηρεῖ:

"Κύριος σκοπὸς ἦσαν αἱ Ἑνωμέναι Πολιτεῖαι".

Κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ πολέμου, λέγει ὁ Φραϊνξερ ἡ δημοσίᾳ γνώμη στὴν Ἀμερικὴ ἦταν εὐνοϊκὴ πρὸς τὴν Γερμανίαν καὶ μέχρις ἐνὸς βαθμοῦ ἐστρέφεται κατὰ τῆς Μεγάλης Βρεταννίας. Ἄν αἱ Ἑνωμέναι Πολιτεῖαι ἀπεφάσιζαν νὰ παραμείνουν οὐδέτεροι ὡς τὸ τέλος τοῦ πολέμου, ἢ ἂν ἀπεφάσιζαν νὰ ὑποστηρίξουν τὴν Γερμανίαν, ὁ πόλεμος θὰ ἐλάβανεν ἴσως διαφόρην τροπὴν.

"Γι' αὐτὸ γράφει ὁ Φραϊνξερ, αἱ ἀρμόδιαι βρεταννικαὶ ὑπηρεσίαι ἐξάπελυσαν μιὰ συστηματικὴ καὶ ἐπιστημονικὰ ἐπεξεργασμένη ἐκστρατεία γιὰ νὰ μειώσουν τὴν ἀμερικανικὴ δυσπιστία κατὰ τῆς Μεγάλης Βρεταννίας καὶ νὰ τὴν στρέψουν κατὰ τῆς Γερμανίας.

Ἡ κυκλοφορία τῶν φημῶν περὶ πρωτοφανῶν γερμανικῶν ἐγκλημάτων ἀποβλέπουν στὴν δημιουργία μιᾶς γενικῆς ἀγανακτήσεως κατὰ τῆς Γερμανίας. Καὶ νὰ ποῖται ἦσαν αἱ φῆμαι, ποὺ διεδόθησαν τότε σὲ ὅλον τὸν κόσμον.

"Γερμανοὶ στρατιῶται πυρπολοῦν, δολοφονοῦν, ληστεύουν καὶ βιάζονται σὲ πρώτη παρουσιαζομένη εὐκαιρία.

Γερμανοὶ στρατιῶται κατασπαράσσουν μὲ κτηνώδη τρόπο ἀδελφὰς νοσοκόμους καὶ βοηθοὺς νοσοκόμους τοῦ Ἐρυθροῦ Σταυροῦ.

"Γερμανοὶ στρατιῶται ἐκτελοῦν αἰχμαλώτους καὶ τραυματίας, ποὺ πέφτουν στὰ χέρια τῶν.

Μονομαχία πυρ/κοῦ .

"Γερμανοὶ στρατιῶται ἀποκόπτουν τὰ χέρια παιδιῶν στὸ Βέλγιο καὶ στὴν Γαλλία.

"Γερμανοὶ στρατιῶται καρφώνουν νοσοκόμους καὶ Κιντσοὺς αἰχμαλώτους στὶς θύρες ἀποθηκῶν ἰχθύων.

"Γερμανοὶ στρατιῶται, δένουν ἱερεῖς μὲ τὸ κεφάλι πρὸς τὰ κάτω ἀπὸ τὰ γλωσσίδια τῶν κωδώνων τῶν ἐκκλησιῶν".

Αὐτὰ εἶναι μόνο μερικὰ σημεῖα ἀπὸ τὸν ἀτελείωτο σχεδὸν καταλογοτῶν πιὸ ἀπιστεύτων ἐκθέσεων, αἱ ὁποῖαι ὅμως, ὅπως λέγει ὁ Φοαίηζερ ἐγένοντο γενικὰ πιστευταὶ τόσο στὴν Μεγάλη Βρεταννία ὅσο καὶ μεταξὺ τῶν συμμάχων καὶ τῶν οὐδετέρων.

Ἡ προπαγάνδα αὐτὴ ἔδρασε συστηματικὰ καὶ στὴν Γαλλία. 25 ἑκατομμύρια χρυσᾶ γαλλικὰ φράγκα διατίθενται ἀπὸ τὶς πρῶτες ἡμέρες τοῦ πολέμου γιὰ τὴν Ἰδρυσι ἐνὸς "Οἴκου τοῦ Τύπου" γιὰ τὸν ὁποῖον ὁ βρεταννὸς βουλευτὴς τῆς Βουλῆς τῶν κοινοτήτων Ἀρθουρ Πονσόμπυ ἔγραψε ἱγρότερα τὰ ἐξῆς παραστατικώτατα:

"Ὁ Οἶκος αὐτὸς τοῦ Τύπου ἦταν ὁ ἀκούραστος φλύαρος, ὁ ὁποῖος συνεχῶς μετέδιδε ψευδῇ πολεμικὰ ἀνακοινωθέντα καὶ ψευδεῖς εἰδήσεις ἀπὸ τὸ μέτωπον καὶ τοὺς διαφόρους τομεῖς του καὶ τὶς πιὸ ποταπές καὶ πιὸ χονδροειδεῖς συκονφαντίες κατὰ τοῦ ἐχθροῦ, στὸν ὁποῖον ἀπεδίδοντο αἱ πιὸ ἀπίστευτοι ἐγκληματικαὶ πράξεις.

Τὸ φαρμάκι ποὺ μετεδίδετο μὲ αὐτὸν τὸν σατανικὸ τρόπον παρεπλάνησε καὶ ἓνα μεγάλο πλῆθος ἀνθρώπων ποὺ ἀρχικῶς δὲν ἦσαν ἐχθρικὰ διατεθειμένοι κατὰ τῶν Γερμανῶν. Κατὰ τὴν διάρκεια τοῦ πολέμου τὸ ψεῦδος ἔγινε μιὰ πατριωτικὴ ἀρετὴ. Ἐπεβλήθη στὴν Γαλλία ἀπὸ τὴν κυβέρνησι καὶ ἀπὸ τὴν λογοκρισίαν.

Ὅταν ἐξέσπασε τὸ κῦμα τῆς προπαγάνδας ἐναντίον τῆς ἡ Γερμανία διέθετε τὸ συσταθὲν κατὰ τὸν πόλεμον τοῦ 1870—71 τμῆμα III Β' στὸ Γενικὸ Ἐπιτελεῖο. Στὴν διάθεσι του ἔχει τὸ τμῆμα αὐτὸ ἓνα ποσὸν 450.000 μάρκων καὶ ἀπὸ τὸ ποσὸν αὐτὸ ὁ προϊστάμενος τοῦ ἀντισυνταγματάρχης Β. Νικολάϊ εἶναι ὑποχρεωμένος νὰ καταβάλλῃ καὶ ἀμοιβές γιὰ ὑπηρεσίες καταςκοπείας.

"Τῆς ἐχθρικῆς προπαγάνδας, ἀναφέρει ὁ Νικολάϊ στὰ ἀπομνημονεύματά του, ἔγινε συστηματικὴ κάπως ἀντιμετώπισις, μόνο κατὰ τὸ φθινόπωρον τοῦ 1917.

"Ἡ ἀδράνεια τῆς Γερμανίας ἐπὶ τοῦ τομέως τῆς προπαγάνδας μεταξὺ τῶν λαῶν ἦτο μία βαρυτάτη πλάνη τῆς ὁποίας τὴν ἔκτασι ἀντελήφθημεν μόλις ἐξερράγη ὁ πόλεμος, ὁμολογεῖ ὁ Ἰούλιος Στόκυ ὁ δεῦτερος πρόεδρος τοῦ συσταθέντος κατὰ τὰ τέλη Αὐγούστου τοῦ 1914 "Γραφείου πρὸς διάδοσιν γερμανικῶν εἰδήσεων εἰς τὸ ἐξωτερικόν".

Τὸ γραφεῖον ὅμως αὐτὸ θέλει νὰ μεταδώσῃ στὸ ἐξωτερικὸ τὴν ἀλήθεια γιὰ τὴν Γερμανία, μὲ ἓνα τελείως ἀκατάλληλο τρόπο. Θέλει νὰ κινητοποιήσῃ τὰ ἐμπορικὰ ἐπιμελητήρια τῶν οὐδετέρων χωρῶν, νὰ ὀργανώσῃ εἰς αὐτὰ διαλέξεις ἀπὸ μέρους Γερμανῶν ἐπιστημόνων, ἀκόμη δὲ καὶ νὰ θέσῃ καλλιτέχνες στὴν ὑπηρεσίαν τῆς γερμανικῆς ὑποθέσεως.

Τὸ γραφεῖον ἀποστέλλει ἔντυπα καὶ ἡφμερίδες σὲ γερμανικὴ γλῶσσα σὲ χιλιάδες παραληπτῶν, ποὺ δὲν γνωρίζουν ὅμως τὴν γερμανικὴν.

Ἡ κίνησις αὐτὴ δὲν φθάνει ὁμῶς μέχρι τῶν Ἑνωμένων Πολιτειῶν αἱ ὁποῖαι θὰ ἔπρεπε νὰ ἐπηρεασθοῦν κυρίως ὑπὲρ τῆς Γερμανίας γιὰ τὸν ἀπλούστατο λόγο, γιατί βρεταννοὶ δῦνται, μόλις ἐξερράγη ὁ πόλεμος, ἀπέκοψαν τὸ ὑποβρύχιο γερμανικὸ καλώδιο πρὸς τὰς Ἑνωμένας Πολιτείας.

Ὁ πρόεδρος τῆς γερμανικῆς ἐπιτροπῆς ἐρεύνης ἡ ὁποία πρόκειται νὰ ἀσχοληθῇ μὲ τὴν ἀναίρεσι τῶν πρώτων εἰδήσεων περὶ γερμανικῶν ἀγριοτήτων, εἶναι τελείως ἀκατάλληλος γιὰ τὸ ἔργον αὐτό. Ὁ δόκτωρ Ἴβερς εἶναι μέθυσος καὶ μορφινόμανῆς. Τὸ 1916 καταδικάζεται ἐπὶ ἐκβίασει εἰς φυλάκισιν ἐννέα μηνῶν καὶ ὁ συνήγορός του δὲν ἔχει νὰ εἰπῇ στὸ δικαστήριον τίποτε ἄλλο παρὰ ὅτι ὁ δόκτωρ Ἴβερς, δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἐμφορεῖται ἀπὸ αἶσθημα δικαιοσύνης ἀφοῦ στερεῖται ἀπὸ κάθε ἠθικὸ αἶσθημα.

Ἡ φήμη γιὰ τὰ κομμένα χέρια προέρχεται ἀπὸ τὸ Κογκό.

Μὲ τελείως διάφορο τρόπο συμπεριφέρεται ὁ πρόεδρος τῆς βρεταννικῆς ἐπιτροπῆς, ὁ ἐντιμότετος ὑποκόμης Μπραῖς. Ἡ ἐπιτροπὴ τῆς ὁποίας προΐσταται, ἔγινε γρήγορα γνωστὴ ὡς "ἐπιτροπὴ Μπραῖς" καὶ ἡ ἐκθεσις τῆς συγκαταλέγεται μεταξὺ τῶν πιὸ ἐκπληκτικῶν ἐγγράφων τοῦ πρώτου παγκοσμίου πολέμου.

Ἡ "ἐπιτροπὴ Μπραῖς" ἐξήτασε διαφόρους μάρτυρας δὲν ἀνεκοίνωσε ὁμῶς τὰ ὀνόματά των, διὰ νὰ προστατευθοῦν οἱ συγγενεῖς των ἀπὸ ἀντίποινα τῶν Γερμανῶν:

Ἄρκεῖ νὰ διαβάσωμε μιὰ μόνο κατάθεσι ἀπὸ τὴν πρωτοφανῆ συλλογὴ τῆς ἐπιτροπῆς Μπραῖς. "Ὅλαι αἱ ἄλλαι εἶναι ποικιλίαι τοῦ ἰδίου θέματος.

Ὑπάρχει ἡ κατωτέρω κατάθεσις μιᾶς μάρτυρος, ἡ ὁποία πιστοποιεῖται καὶ ἀπὸ ἄλλης πλευρᾶς, δι' ἓνα ἰδιαιτέρως ἀνατριχιαστικὸν φόνον παιδὸς διαπραχθέντα ἀπὸ ἓνα Γερμανὸν στρατιώτην".

Δὲν λέγεται τίποτε ἄλλο πρὸς ἐπιβεβαίωσιν τῆς ἀληθείας καὶ ἀκολουθεῖ ἀμέσως ἡ κατάθεσις τῆς ἀνωνύμου μάρτυρος.

"Μιὰ μέρα ποὺ οἱ Γερμανοὶ δὲν ἐβομβάρδισαν τὴν πόλιν, ἐβγήκα ἀπὸ τὸ σπῆτι μου γιὰ νὰ ἐπισκεφθῶ τὴν μητέρα μου, ποὺ κατοικοῦσε στὴν κυρία ὁδὸ. Μὲ συνώδευε ὁ ἄνδρας μου. Εἶδα ὀκτὼ Γερμανοὺς στρατιώτες ποὺ ἦσαν μεθυσμένοι. Τραγουδοῦσαν, ἔκαμναν μεγάλο θόρυβο καὶ πηδοῦσαν ἐδῶ καὶ ἐκεῖ.

Τὰ φρούρια τῆς Λιέγης.

Ἐνῶ οἱ στρατιῶται διέσχισαν τὸν δρόμο εἶδα ἓνα μικρὸ παιδί, ἡλικίας περίπου δύο ἐτῶν, νὰ βγαίνει ἀπὸ ἓνα σπίτι. Δὲν μποροῦσα νὰ διακρίνω ἂν ἦταν ἀγόρι ἢ κορίτσι. Τὸ παιδί ἔτρεξε ὡς τὴν μέση τοῦ δρόμου καὶ ἔτσι βρέθηκε μπροστὰ στοὺς στρατιώτας.

Αὐτοὶ ἐπήγαιναν δυὸ—δυό. Οἱ δυὸ πρῶτοι ἐπέρασαν μπροστὰ ἀπὸ τὸ παιδί. Ἐνας στρατιώτης ὅμως, ἀπὸ τὴν δευτέρα σειρά—ἐκεῖνος, ποὺ ἦταν ἀριστερὰ—παραμέρισε καὶ μὲ τὰ δυὸ του χέρια ἐβύθισε τὴν ξιφολόγχη του στὴν κοιλιά τοῦ παιδιοῦ. Ὑστερα τὸ ἐσήκωσε στὴν ἄκρη τῆς ξιφολόγχης του καὶ συνέχισε τὸν δρόμο του μὲ τοὺς συναδέλφους του, ποὺ ἐξακολούθουσαν νὰ τραγουδοῦν".

Αὕτῃ ἡ ἱστορία τῶν Γερμανῶν στρατιωτῶν, ποὺ σκοτώνουν παιδιά καὶ τὰ περνοῦν στὴν ἄκρη τῆς ξιφολόγχης των, ἐπανευρίσκεται σὲ ὅλες τὶς ἐκθέσεις ἐκείνων τῶν ἐτῶν καὶ ἔγιναν πιστευταὶ ἀπὸ ὅλους.

Ὁ Χάμιλτων Φάιζ, ἓνας πολεμικὸς ἀνταποκριτὴς τοῦ συγκροτήματος Νόρθκλιφ σὲ ἓνα βιβλίον τὸ ὁποῖον ἐξέδωκε τὸ 1921 ὑπερηφανεύθηκε, ὅτι αὐτὸς ἐφεῦρε τὸν μῦθο τῶν παιδιῶν μὲ τὰ κομμένα χέρια. Καὶ ἐπρόκειτο γιὰ τὸ πιὸ ἐντυπωσιακὸ ψέμμα ὅσον ἀφορᾷ αὐτὸ τὸ σημεῖο.

Ὁ Ἰταλὸς ὑπουργὸς τῶν Ἑσωτερικῶν κατὰ τὸν πόλεμον Φραντσέσκο Νίτι, ποὺ ἀργότερα ἔγινε καὶ πρωθυπουργός, κατέστρεψε τὴν λυπηρὰ φήμη τοῦ Φάιζ. Εἰς τὸ βιβλίον του ἡ "Τραγωδία τῆς Εὐρώπης" γράφει τὰ ἑξῆς:

—Κάθε τίμιος ἄνθρωπος πρέπει σήμερα νὰ ὁμολογήσῃ ὅτι ἡ ἱστορία γιὰ τὰ κομμένα χέρια εἶναι ἓνα ψέμμα ὀλίγοι γνωρίζουν ὅμως τὴν προέλευσι τοῦ μύθου αὐτοῦ. Κατὰ τὸ ἔτος 1895 καὶ οἱ Βέλγοι εἶχαν κατηγορηθῇ σὲ ἀγγλικὲς ἐφημερίδες ὡς ἔνοχοι μεγάλων ἀγριοτήτων στὸ Κογκόμεταξὺ τῶν ὁποίων συμπεριελαμβάνετο καὶ τὸ ἔγκλημα τῆς ἀποκοπῆς τῶν χειρῶν γυναικῶν καὶ παιδιῶν, πρὸς τρομοκράτησιν τοῦ ἰθαγενοῦς πληθυσμοῦ.

Ἔτσι αἱ βελγικαὶ ἀγριότητες στὸ Κογκὸ ἀνεσύρθησαν ἀπὸ τὴν ἀφάνεια καὶ παρουσιάσθησαν τώρα ὡς γερμανικὰ εἰδεχθῇ ἔγκλήματα. Ἐγιναν δὲ τόσο πιστευταὶ ὥστε καὶ πέντε ἀκόμη χρόνια μετὰ τὸ τέλος τοῦ πολέμου περιελαμβάνοντο στὰ γαλλικὰ παιδικὰ βιβλία.

Ἡ πριγκήπισσα Μαρία, ἡ σύζυγος τοῦ πρίγκηπος Γεωργίου τῆς Ἑλλάδος, μόλις ἐγνώσθησαν τὰ γερμανικὰ αὐτὰ ἔγκλήματα, ἴδρυσεν ἀμέσως ἓνα φιланθρωπικὸν ἱνστιτουτον, στὸ ὁποῖον θὰ ἐμορφώνοντο τελείως δωρεὰν τὰ δυστυχῇ αὐτὰ πλάσματα, τῶν ὁποίων ἀπεκόπησαν τὰ χέρια. Ἐπὶ μῆνες ὁλοκλήρους ἐδημοσιεύοντο στὶς ἐφημερίδες τοῦ μὴ κατεχομένου Βελγίου καὶ τῆς Γαλλίας προσκλήσεις πρὸς τοὺς γονεῖς τῶν παιδιῶν αὐτῶν νὰ τὰ παραδώσουν στὸ Ἰνστιτουτον.

Ἡ πριγκήπισσα Μαρία αἰσθάνθηκε ἐν τούτοις ἀπογοήτευσιν, εὐχάριστη ὁμολογουμένως ἀπογοήτευσιν, σχετικὰ μὲ τὸ φιλάνθρωπο ἔργο της. Δὲν κατορθώθη πράγματι νὰ ἀνευρεθῇ οὔτε ἓνα παιδί μὲ κομμένα χέρια. Καὶ ἔτσι τὸ φιλάνθρωπικὸ αὐτὸ Ἰνστιτουτον ἔκλεισε τὰς πύλας του.

Παρ' ὅλα αὐτὰ ἡ ἐφημερίς "Σάνδαιη Κρόνικλ" στὸ φύλλον της τῆς 2ας Μαΐου 1915, ἀναγράφει τὴν ἑξῆς ἱστορία:

"Πρὶν ἀπὸ μερικὲς μέρες μιὰ εὐγενὴς φιλάνθρωπος κυρία ἐπεσκέφθη ἓνα

σπίτι στο Παρίσι, όπου από τινων μηνών έχουν εγκαταστή Βέλγοι πρόσφυγες. Τῆς ἔκαμε ἐντύπωσι ἓνα κοριτσάκι περίπου δέκα ἐτῶν, τὸ ὁποῖον παρὰ τὴν ζέστη ποὺ ἐπικρατοῦσε μέσα στὸ δωμάτιο εἶχε κρυμμένα τὰ χέρια του μέσα σὲ ἓνα μικρό, πολὺ μεταχειρισμένο μούφ. Ἐξαφνα εἶπε τὸ κοριτσάκι στὴν μητέρα του:

—Μαμά, σὲ παρακαλῶ, σκούπισέ μου τὴν μύτη.

—Μὰ παιδί μου, εἶπε μισὸ στὰ σοβαρὰ καὶ μισὸ στὰ ἀστεῖα ἡ εὐγενὴς κυρία, ἓνα κορίτσι τόσο μεγάλο σὰν καὶ σένα δὲν μπορεῖ νὰ σκούπιση μόνο τὴν μύτη του;

Τὸ κορίτσι δὲν ἀπάντησε καὶ ἡ μητέρα εἶπε μὲ σιγανὴ καὶ ὑπόκωφη φωνή:

—Κυρία, ἡ κόρη μου δὲν ἔχει χέρια!

Ἡ εὐγενὴς κυρία ἐκοίταξε τὴν μικρὴ ἀνατρίχιασε καὶ κατάλαβε.

— Ὡστε οἱ Γερμανοί;...

Ἡ μητέρα ἀνελύθη σὲ λυγμούς. Αὐτὴ ἦταν ἡ ἀπάντησις της.

Τέτοιες ἀφηγήσεις κυκλοφοροῦν στὸν κόσμον πολλὰ χρόνια ἀκόμη μετὰ τὴν λήξιν τοῦ πολέμου. Ὁ Ἰταλὸς πρωθυπουργὸς Νίττι, τὸν ὁποῖο ἀναφέραμε ἤδη γράφει στὸ βιβλίον του:

Μετὰ τὸν πόλεμον ἓνας πλούσιος Ἀμερικανὸς, βαθύτατα ἐπηρεασμένος ἀπὸ τὰς ἀφηγήσεις τῆς γαλλικῆς προπαγάνδας, ἔστειλε ἓνα ἀντιπρόσωπό του στὸ Βέλγιον, γιὰ νὰ προσφέρῃ βοήθεια στὰ δυστυχῆ πλάσματα τῶν ὁποίων εἶχαν ἀποκοπῇ τὰ χέρια ἀπὸ τοὺς Γερμανούς. Δὲν ἀνευρέθη ἐν τούτοις οὔτε ἓνα".

Ὁ Πάπας ὡς στ' αὐτιά τοῦ ὁποίου εἶχαν φθάσει αἱ ἰδίαι φῆμαι ἀποφασίζει νὰ ἀπευθύνῃ μιὰ τέτοια διαμαρτυρία στὴν παγκόσμιον δημοσίαν γνώμην. Εἶναι ὅμως ἀρκετὰ προσεκτικὸς καὶ ζητεῖ πρῶτα λεπτομερῆ ἔρευνα. Ὁ

Ἐνα ὀλοκαύτωμα.

καρδινάλιος Μερσιέ διατάσσεται νὰ ἐξετάσῃ ὅλες τὶς ἀναφερόμενες περιπτώσεις. Καμμιὰ δὲν μπορεῖ νὰ ἀποδειχθῇ ὡς ἀληθής.

Παρ' ὅλον τοῦτο αἱ φῆμαι δὲν σταματοῦν. Ὁ ἀντιπροκριτὴς τῶν "Τάϊμς" στὸ Παρίσι γράφει στὴν ἐφημερίδα του:

"Ἐνας κύριος τὸν ὁποῖον δὲν εἶδα, διηγήθηκε πὲρ ἑνὸς ἀνώτερου στέλεχος τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας, ὅτι εἶδε μὲ τὰ μάτια του πῶς Γερμανοὶ στρατιῶται ἀπέκοψαν τὰ χέρια ἑνὸς παιδιοῦ, ποὺ ἐκρατεῖτο ἀπὸ τὸ φουστάνι τῆς μητέρας του".

Μιὰ ἐβδομάδα ἀργότερα ὁ ἴδιος ἀνταποκριτὴς δημοσιεύει ἡρηγήσεις βέλγων προσφύγων τοῦ Λονδίνου, οἱ ὁποῖοι διατείνονται ὅτι οἱ Γερμανοὶ κόπτουν τὰ χέρια τῶν μικρῶν παιδιῶν, γιὰ νὰ μὴ μπορέσῃ πιά ἡ Γαλλία νὰ ἔχῃ... στρατιώτας".

Ἀκόμη καὶ τὴν 6 Μαΐου τοῦ 1915 ἡ ἐφημερίς τοῦ Μιλάνου "Πόπολο ντ' Ἰτάλια" δημοσιεύει τὴν εἰδησιὶ ὅτι ὁ κατοικῶν στὸ Μιλάνο ἰατρὸς δόκτωρ Τζιοβάννι Ἀλδο Κατσαμάλλι, προσέφερε τὴν ἐπιστημονικὴ συνδρομὴν σὲ ἕνα ἰταλόπαιδα τοῦ ὁποῖου Γερμανοὶ στρατιῶται ἀπέκοψαν τὸ δεξιὸ χέρι.

Ὁ δόκτωρ Κατσαμάλλι ἀπέστειλλε ἀμέσως τὴν ἐξῆς διάψευσι στὴν ἐφημερίδα:

"Ἡ εἰδησίς σας εἶναι ψευδής. Δὲν εἶδα ποτὲ ἕνα παιδί μὲ κομμένο χέρι καὶ ποτὲ δὲν ἦλθε στὸ ἰατρεῖο μου ἕνα τέτοιο παιδί πρὸς θεραπείαν".

Ἡ ἐφημερίς ὅμως δὲν ἐδημοσίευσε τὴν διάψευσι. Ὁ ἀρχισυντάκτης τῆς —τὸ ὄνομά του ἦτο Μπενίτο Μουσολίνι— καὶ ἐγίνε ἀργότερα ὁ πολὺς Ντοῦτσε, τὴν ἔρριξε στὸν κάλαθο τῶν ἀχρήστων.

Ἀναζητοῦνται κακοποιηθέντα παιδιά.

Τὸ παράξενο τώρα εἶναι ὅτι σὲ κανένα δὲν ἔκανε ἐντύπωσι ὅτι ποτὲ δὲν ἐπεδείχθησαν φωτογραφίαι κακοποιηθέντων παιδιῶν. Καὶ αὐτὸ συμβαίνει ἀπλούςτατα, διότι δὲν ἔγιναν τέτοια πράγματα γιὰ νὰ ληφθῶν φωτογραφίαι. Στὴν θέσι τῶν ὅμως ἐμφανίζονται διάφορα σκίτσα καὶ γελοιογραφίαι καὶ ὑπὸ αὐτὴν τὴν μορφή τὰ κακοποιηθέντα παιδιά κάμνουν τὸν γύρο τοῦ κόσμου.

"Ἀφετε τὰ παιδιά ἐλθεῖν πρὸς με, λέγει ἕνα τέτοιο σκίτσο ποὺ παριστᾷ τὸν Κάιζερ μὲ ἕνα πέλεκυν.

Ἀσφαλῶς ἀκούονται ἀρκεταὶ ἔγκυροι φωναὶ διαμαρτυρίας κατὰ τῆς αἰσχροῦς αὐτῆς προπαγάνδας. Ἀκόμη καὶ ἕνας συγγραφεὺς Χάρολδ Πίκτον χαρακτηρίζει τὴν ὅλη ἱστορίαν ὡς φλυαρίες γηραιῶν γυναικῶν καὶ ὡς ψέμμα, ἀλλὰ αἱ φωναὶ τῶν ἄλλων εἶναι περισσότεραι καὶ δυνατώτεραι.

Ὁ σὲρ Ἄρθουρ Κόναν Ντόυλ, ὁ διάσημος συγγραφεὺς ἀστυνομικῶν μυθιστορημάτων καὶ ἐφευρέτης τοῦ καταπληκτικοῦ ντέτεκτιβ Σέρλοκ Χόλμς θέτει ἐπίσης τὴν ἐφευρετικὴν του φαντασίαν στὴν ὑπηρεσίαν τῆς πολεμικῆς προπαγάνδας. Κομμένα χέρια παιδιῶν καὶ ἄλλαι γερμανικαὶ ἀγριότητες εἶναι τὸ κύριο θέμα τῶν νέων ἄρθρων του στὶς ἐφημερίδες.

Ὁ σὲρ Ἄρθουρ Κόναν Ντόυλ ὑφίσταται μιὰ καλὴ ὁμως ψυχρολουσίαν γιὰ τὰ ἄρθρα του αὐτά. Ὁ ἀντιπρόσωπος τῆς ἀμερικανικῆς ἐφημερίδος

"Βήμα του Σικάγου" Τζαίμς Όδονελλ Μπένετ απευθύνει προς αυτόν μια άνοικτη επιστολή στην όποια τον κατηγορεί ότι παραποιεί την αλήθεια και ότι αντ' αυτής αραδιάζει ασύστολα ψεύδη.

Ο ίδιος ο Μπένετ ανεζήτησε επί όλοκλήρους μήνας στα νοσοκομεία και τα όρφανοτροφεία της Δυτικής Εύρώπης θύματα τών Ούννων. Όμίλησε με δημάρχους, με ιατρούς, με κληρικούς. Είς τὸ τέλος τών έρευνών του δέν εύρηκε τίποτε, και όταν τέλος τήν 19ην Δεκεμβρίου τοῦ 1916 γίνεται επίσημος έρώτησις στην Βουλή τών Κοινοτήτων, ό εκπρόσωπος της κυβερνήσεως τήν παρακάμπτει με τὸ έξης δικαιολογητικό.

"Λόγω τοῦ γεγονότος ότι τὰ παιδιά αυτά εύρίσκοντο είς τὸ Βέλγιον, τὸ όποιον τελεί άκόμη υπό γερμανικήν κατοχήν, δέν είναι πιθανόν ότι θά είναι δυνατόν νά ανακαλυφθοῦν κατά τήν παρούσαν στιγμήν".

Ο ανταποκριτής τών "Κυριακάτικων Τάϊμς" τοῦ Λονδίνου Φ. Β. Ουίλσον περιέγραψε δραστικώτατα, άμέσως μετά τόν πόλεμον πῶς επέζετο συνεχῶς τηλεγραφικῶς από τήν σύνταξιν της έφημερίδος του νά αποστέλλη είδήσεις περί γερμανικῶν άγριοτήτων.

Εκείνη όμως τήν έποχή, όμολογεῖ ό Ουίλσον δέν υπήρχαν άγριότητες. Έξω από τās Βρυξέλλας υπήρχε ένα μέρος, όπου συνήθιζα νά τρώγω τὸ μεσημέρι. Φαντάσθηκα λοιπόν ότι θά μπορούσε πολύ καλά νά υπάρχη εκεί ένα μικρὸ παιδί και άμέσως έγραψα τήν σπαρακτική ιστορία τοῦ παιδιοῦ τοῦ Κουρμπέκ Λόο, πού σώθηκε ὡς έκ θαύματος από τὸ καιόμενο σπίτι όπου τὸ είχαν ρίξη οί Ούννοι.

Τήν έπομένην έκλήθην τηλεγραφικῶς νά στείλω τὸ παιδί στὸ Λονδίνο, γιατί περίπου 5000 άτομα προσεφέρθησαν νά τὸ υιοθετήσουν. Τήν έπομένη άρχισαν νά καταφάνουν μαζικά άσπρόρρουχα μωροῦ και ρουχάλακια μωροῦ στην σύνταξι της έφημερίδος. Άκόμη και ή βασίλισσα Άλεξάνδρα εξέφρασε τήν συμπάθειά της και έστειλε και μερικά φορέματα.

Δέν μπορούσα βέβαια νά τηλεγραφήσω παρά ότι τὸ μωρὸ απέθανε και μάλιστα από μιὰ πολύ σοβαρὰ κολλητική άσθένεια, ὡστε δέν μπορούσε και νά ταφῇ δημοσίᾳ".

Μιὰ άλλη ιστορία, πού προεκάλεσε μεγάλη έντύπωσι στὸν κόσμο ήταν τὸ παραμῦθι της καταστάσης άναπήρου νοσοκόμου Γκραις Χάμ. Λίγο πρὶν από τὸ θάνατό της ή κτηνωδῶς κακοποιηθεῖσα από τοὺς Γερμανοὺς Γκραις γράφει ένα γράμμα στην άδελφή της Καίητ και τήν έπομένη στην έφημερίδα τοῦ Λονδίνου "Στάρ" μπορεί κανείς νά διαβάση τὰ έξης:

"Αγαπητή μου Καίητ! Με τὸ γράμμα μου αυτό σοῦ απευθύνω τὸ ύστατον χαῖρε. Δέν μοῦ μένει πολὺς καιρὸς νά ζήσω. Τὸ Νοσοκομεῖο έπυρπολήθη. Οί Γερμανοί είναι σκληροί. Σὲ ένα άνδρα έδῶ έκοψαν τὸ κεφάλι. Σὲ μένα...".

Μιὰ άλλη άδελφή πού λέγεται Μύλλαρ, έπιβεβαιώνει τήν ανατριχιαστική άφήγησι της Γκραις και όλόκληρο τὸ Λονδίνο μαίνεται κυριολεκτικὰ γι' αυτό τὸ άνοσιούργημα. Μόνον ό βουλευτής Πονσόμον θέλει νά μάθη τί συνέβη πραγματικά και ύστερα από λίγον καιρὸν πιστοποιεῖ τὰ έξης:

Η υπόθεσις συνεζητήθη από τὸ ανώτατο δικαστήριον τοῦ Ντούμφρις και άπεδείχθη κατά τήν διαδικασία ότι ή Καίητ Χάμ έπενόησε δλη αυτήν τήν ιστορία και ότι τὰ δύο γράμματα, τόσο τὸ γράμμα της άδελφής, ὡς και τὸ γράμμα της Μύλλαρ, είναι πλαστὰ και άπεστάλησαν στὸν τύπο ά-

πὸ τὴν ἴδια τὴν Καίητ Χάμ.

Βγαλμένα μάτια κατὰ κομμένων χεριῶν.

Σ' αὐτὸν τὸν ψυχρὸ πόλεμο τῶν ποιητῶν καὶ τῶν φαντασιοκόπων ἐπεβλήθη καὶ τὸ ἐξῆς ψεῦδος τῆς προπαγάνδας: Οἱ Γερμανοὶ εἶχαν δῆθεν

ιδρύσει μυστικὰ ἐργοστάσια εἰς τὰ ὅποια πτώματα πεσόντων μετετρέποντο εἰς γλυκερίνην, λάδι γιὰ μηχανές, σαποῦνι καὶ λιπάσματα.

Κατὰ τὴν πυρκαϊὰ τῆς πόλεως Λουβαίν τοῦ Βελγίου.

Ὅλη αὕτῃ ἡ ἱστορία προέκυψε προφανῶς ἀπὸ ἓνα λάθος κατὰ τὴν μετάφρασι ἑνὸς ἄρθρου γερμανικῆς ἐφημερίδος, ποὺ ἐπραγματεύετο τὴν ἀξιοποίησι τοῦ σώματος τῶν ζώων. Ἡ χρησιμοποίησις αὐτῶν τότε λέξις "ἀξιοποίησις τῶν πτωμάτων ἢ παρενοήθη ἢ ἔγινε ἀφορμὴ νέας ἐμπνεύσεως σὲ ἄ-

συνειδήτους ἀνθρώπους.

Ὅταν ὁ μῦθος αὐτὸς διεδόθη-τὸ περιοδικὸ "Πάντες" εἶγε δημοσιεύση μιὰ εἰκόνα τοῦ ἐργοστασίου τῶν πτωμάτων-ἀνησύχησαν σοβαρῶς καὶ τὰ μέλη τῆς βουλῆς τῶν κοινωτήτων ὁ δὲ ἐντιμώτατος κ. Ἀουθγουάιτ ἀπηύθυνε πρὸς τὸν λόρδον Σέσιλ τὴν ἐξῆς ἐρώτησι:

"Δύναμαι νὰ ἐρωτήσω ἂν ὁ εἰσηγητὴς λόρδος ἔχει συναισθήσιν τοῦ γεγονότος ὅτι ἡ διάδοσις τῶν φημῶν αὐτῶν, προεκάλεσε φόβον καὶ ἀνησυχίαν εἰς Βρεταννοὺς ὑπηκόους, οἱ ὅποιοι ἔχασαν τὰ τέκνα των εἰς τὰ πεδία τῶν μαχῶν καὶ νομίζουν ὅτι τὰ πτώματα των ἢμποροῦν νὰ χρησιμοποιηθοῦν πρὸς τὸν σκοπὸν αὐτὸν καὶ ἂν τοῦτο δὲν εἶναι λόγος νὰ ἐπιχειρήσωμεν νὰ πληροφορηθῶμεν τὴν ἀλήθειαν ἐπὶ τῶν συμβαινόντων εἰς τὴν Γερμανίαν ὡς πρὸς τὸ σημεῖον αὐτό".

Ὁ λόρδος ἀποφεύγει νὰ δώσῃ συγκεκριμένη ἀπάντησι. Περιορίζεται

νά τονίση ὅτι ἡ κυβέρνησις τῆς Αὐτοῦ Μεγαλειότητος οὐδεμίαν ἄλλην πληροφορίαν ἔχει ἐκτὸς ἐκείνης ἢ ὁποία περιέχεται εἰς τὰ ὑπὸ τοῦ ἡμετέρου Τύπου δημοσιευθέντα ἀποσπάσματα ἐκ τοῦ γερμανικοῦ Τύπου—συμπεριλαμβανομένου δηλαδὴ καὶ τοῦ σκοπίμου ἢ μὴ μεταφραστικοῦ λάθους.

Τὸ αἰσχρὸ αὐτὸ ψέμμα τὸ ὁποῖο ἐχαρακτηρίσθη ἀπὸ τὴν γερμανικὴν κυβέρνησιν ὡς "ἀηδιαστικὸν καὶ γελοῖον" παραμένει σὲ κυκλοφορίᾳ μέχρι τοῦ 1925. Κατὰ τὰ τέλη τοῦ ἔτους αὐτοῦ συμβαίνει ἓνα λυπηρὸν ἐπεισόδιο στὴν Ἐθνικὴ Λέσχην τῆς Τέχνης στὴν Νέα Ὑόρκη.

Ἰεταξὺ τῶν προσκεκλημένων συγκαταλέγεται καὶ ὁ Βρεταννὸς Ταξίαρχος Τσάρτερης. Αὐτὸς εὐρισκόμενος ἐν εὐθυμίας ἀφηγεῖται πολεμικὰς ἀναμνήσεις του καὶ τελικὰ μιὰ ἱστορίαν τὴν ὁποία ὁ παρευρισκόμενος ἀνταποκριτὴς τῶν "Τάϊμς" στὴ Νέα Ὑόρκη τηλεγραφεῖ ἀμέσως στὸ Λονδίνο. Τὴν ἐπομένη ἢ ἐφημερίδα γράφει τὰ ἑξῆς:

"Ἐνας ἀτυχὴς λόγος τοῦ ταξίαρχου Τσάρτερης, κατὰ τὸν ὁποῖον αὐτὸς ἐβεβαίωσε ὅτι γνωρίζει τὴν ἀληθινὴν ἱστορίαν τῆς κυκλοφοροῦσης σήμερα φήμης περὶ τοῦ πῶς οἱ Γερμανοὶ προμηθεύονται λιπὸς διὰ τὰ πολεμολόγια τῶν καὶ λιπάσματα προεκάλεσε ἐνταῦθα μεγάλην δυσφορίαν. Κατὰ τὸν στρατηγὸν Τσάρτερης ἡ ἱστορία αὐτὴ ἐτέθη εἰς κυκλοφορίαν διὰ προπαγανδιστικοὺς σκοποὺς τὸ πρῶτον εἰς τὴν Κίνα".

"Ἀργότερον, συνέχισεν ὁ ταξίαρχος Τσάρτερης, πρὸς πιστοποίησιν τῆς ἱστορίας αὐτῆς ἐχαλκεύθη στὸ γραφεῖον τοῦ ἓνα ἡμερολόγιον, τὸ ὁποῖον θὰ παρουσιάζετο ὡς ἡμερολόγιον ἐνὸς Γερμανοῦ στρατιώτου. Συνεφωνήθη ὅτι ἓνας πολεμικὸς ἀνταποκριτὴς θὰ ἀνεύρισκε δῆθεν αὐτὸ τὸ ἡμερολόγιον ἐπάνω σὲ ἓνα νεκρὸ Γερμανὸ στρατιώτη, τὸ σχέδιον ὅμως αὐτὸ δὲν ἐπραγματοποιήθη. Τὸ ἡμερολόγιον εὐρίσκεται σήμερον εἰς τὸ πολεμικὸν μουσεῖον τοῦ Λονδίνου".

Μετὰ τὴν ἐπιστροφήν του ἀπὸ τὴν Νέα Ὑόρκη ὁ στρατηγὸς Τσάρτερης ἔχει μεγάλες σκοτοῦρες γιὰ ἐκεῖνο τὸ λόγον του καὶ δὲν τοῦ ὠφελεῖ σχεδὸν καθόλου, ὅταν κάποιος Ἰωσήφ Μὰκ Φέρσον προσθέτει καὶ τὰ ἑξῆς:

"Ἐκείνη τὴν ἐποχὴν ἤμην στὸ ὑπουργεῖον τῶν Στρατιωτικῶν. Δὲν εἴχαμε κανένα λόγον νὰ ἀμφιβάλωμεν στὸ γνήσιον τῆς ἱστορίας, ὅταν ἔφθασε μέχρις ἡμῶν. Δὲν ἠξεύραμε ὅτι εἶχε ἐπινοηθῇ ἀπὸ κάποιον, καὶ ἂν ἐγνώρίζαμε ὅτι ὑπῆρχε ἔστω καὶ ἡ παραμικρὰ ἀμφιβολία γιὰ τὴν ἀλήθειαν τῆς ἱστορίας, ἀσφαλῶς δὲν θὰ τὴν ἐχρησιμοποιούσαμεν".

Ἀκόμη μιὰ φορὰ ἔρχεται ἐν πάσῃ περιπτώσει ἢ ὑπόθεσις στὴν Βουλὴ τῶν Κοινοτήτων. Ἐχουν περάσῃ ἐπὶ τὰ χρόνια ἀπὸ τὴν λήξιν τοῦ πολέμου καὶ ὁ ἐπερωτῶν παίρνει ἀπὸ τὸν ὑπουργὸν τῶν Στρατιωτικῶν Γουόρθενκτων Ἐβανς τὴν ἑξῆς μόνον ἀπάντησιν:

"Δὲν ἐπίστευα ὅτι μετὰ τὴν ἀπόδοσιν τῶν πολλῶν ἐτῶν θὰ εἶναι δυνατόν νὰ διαπιστωθῇ μετὰ βεβαιότητος ἡ πηγὴ τῆς φήμης. Δὲν ἠμπορῶ νὰ φαντασθῶ ἐν τούτοις ὅτι ἐξυπηρετεῖται τὸ δημόσιον ἐνδιαφέρον μὲ περαιτέρω ἐρωτήσεις ἐπὶ τοῦ ἐν λόγω θέματος".

"Ἐνα μῆνα ἀργότερα, ἐπειδὴ οἱ βουλευταὶ δὲν ἐννοοῦν νὰ ἡσυχάσουν ἀποφασίζει ὁ ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν σὲρ Ἄουστιν Τσάμπερλαιν νὰ θέσῃ τελείαν καὶ παῦλαν στὸ ζήτημα. Σὲ νεωτέρα ἐρώτησιν ἐνὸς μέλους τῆς Βουλῆς τῶν Κοινοτήτων ἀπαντᾷ:

"Ναί, κύριέ μου, ὁ λίαν ἀξιότιμος φίλος μου, ὁ Γερμανὸς ἀρχικαγκελάριος με ἐξουσιοδότησε νὰ δηλώσω ἐξ ὀνόματος τῆς γερμανικῆς κυβερνήσεως ὅτι ἔλη ἐκείνη ἡ ἱστορία στερεῖται πάσης βάσεως. Δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ προσθέσω, ὅτι καὶ ἐγὼ ἐξ ὀνόματος τῆς κυβερνήσεως τῆς Αὐτοῦ Μεγαλειότητος, ἀποδίδω πλήρη πίστιν εἰς τὴν διαβεβαίωσιν αὐτὴν καὶ ἐλπίζω ὅτι ἡ ψευδὴς αὐτὴ φήμη δὲν θὰ ἐμφανισθῇ ἐκ νέου εἰς τὸ προσκήνιον".

"Ἔτσι ἐξεμέτρησε τὸ ζῆν ἡ προπαγάνδα τοῦ πρώτου παγκοσμίου πολέμου κατὰ τὴν ἐποχὴ τῆς συνεννοήσεως μεταξὺ τῶν λαῶν καὶ τῶν γεμάτων ἀπὸ ἐλπίδας συμφωνιῶν τοῦ Λοκάρνο.

Καὶ με δικαιολογημένη πικρία γράφει ἕνας Ἀμερικανὸς ἀρθρογράφος

"Πρὶν ἀπὸ μερικὰ χρόνια αἱ ἀφηγήσεις αὐταὶ ὑποκινούσαν τοὺς πολίτας εἰς μεγάλα μίσση. Διανοητικῶς φυσιολογικοὶ ἄνθρωποι ὕψωναν τὸν γρόνθον των καὶ ὠρμούσαν στὸ πλησιέστερο στρατολογικὸ γραφεῖο. Τώρα τοὺς λέγουν ὅτι τοὺς ἐξηπάτησαν καὶ ὅτι οἱ ἀξιωματικοὶ των σκοπίμως τοὺς ἔφεραν εἰς κατάστασιν μανίας, χρησιμοποίησαντες πρὸς τὸν σκοπὸν αὐτὸν ἕνα αἰσχρὸν ψεῦδος".

Καὶ αὐτὸ εἶναι ἡ ἀλήθεια. Τίποτε δὲν ἀπομένει στὸ τέλος παρὰ μόνο ἕνα αἶσθημα κενῆς ἀφυπνίσεως.

Βεβαίως κάθε πόλεμος εἶναι ἄγριος καὶ ὁ φιλάνθρωπος πόλεμος εἶναι μόνο μιὰ αὐταπάτη. Καὶ στὰ μετέπειτα χρόνια κανεὶς δὲν ἐσκέφθη ποτὲ νὰ συνεχίσῃ τὴν συζήτησιν ἐπὶ ἀποδεδειγμένων γεγονότων. Ἐκεῖνο, στὸ ὁποῖον κατέβαλαν μεγάλες προσπάθειες ὑπεύθυνοι ἄνδρες στὴν Γερμανία καὶ τὸ ἐξωτερικόν, ἦταν ὁ διαχωρισμὸς τῆς ἀληθείας ἀπὸ τὴν σκοτεινὴν προπαγάνδα τῶν ἐτῶν τοῦ πολέμου.

Τὸ ἴδιο ἰσχύει καὶ γιὰ τὴν γερμανικὴν προπαγάνδα ἐπὶ τῶν ἀγριοτήτων τῶν συμμάχων. Ὅταν ἐτέθη σὲ κυκλοφορίαν ἦταν πρὶν πολὺ ἀργά. Δὲν εἶχε ἄλλωστε τίποτε τὸ πρωτότυπον καὶ ἐπανελάμβανε μόνον τὰ παραμύθια τῆς πλευρᾶς με ἀντίθετο σημεῖον.

Ἐπειδὴ οἱ σύμμαχοι εἶχαν τὴν ἔμπνευσιν νὰ θέσουν πρῶτον, σὲ κυκλοφορίαν τὸ παραμύθι τῶν κομμένων χερῶν οἱ Γερμανοὶ ἀπήντησαν με βγαλμένα μάτια. Αἱ ἀφηγήσεις των διεψεύσθησαν κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο. Ἐνα μόνον πρᾶγμα εἶναι ἐκπληκτικώτερον ἀπὸ ὅλα αὐτὰ τὰ παραμύθια: Τὸ ὅτι παντοῦ τὰ ἐπίστευσαν στὴν ἀρχὴ ἑκατομμύρια ἀφελῶν ἀνθρώπων.

Οἱ ἐξαπατημένοι λαοὶ ἐστάθησαν στὸ τέλος εἰς προσοχὴν πρὸ τῶν ἀναριθμήτων τάφων τῶν βωβῶν νεκρῶν των. Καὶ ἔπεσαν ὅλοι ὑπὲρ τοῦ λαοῦ καὶ τῆς πατρίδος.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ IV

ΑΙ ΜΑΧΑΙ ΕΙΣ ΤΑ ΣΥΝΟΡΑ

Οί σύμμαχοι εἰς βοήθειαν τοῦ Βελγίου

Μετά τὴν πτώση τῆς Λιέγης τὰ Γερμανικὰ στρατεύματα συνέχισαν ὁρμητικὰ τὴν προώθησίν τους στὸ Βέλγιο. Τελικὰ ὁ Βελγικὸς στρατὸς ἀπεκλείσθη τὴν 19ην Αὐγούστου στὴν ὄχυρὰ περιοχὴ τῆς Ἀμβέρσας, ἐκτὸς ἀπὸ μίαν Βελγικὴν Μεραρχίαν, ποὺ κατεῖχε τὸ φρούριον τοῦ Ναμύρ, ἐπὶ τοῦ Μόζα ποταμοῦ.

Τὰ Ἀγγλικὰ στρατεύματα, ποὺ εἶχαν ἐν τῷ μεταξύ ἀποβιβασθῇ στὴ Γαλλίαν ἔσπευσαν νὰ βοηθήσουν τοὺς Βέλγους καὶ εἰσῆλθον στὸ Βέλγιο, στὴν περιοχὴ τοῦ Μωμπέγ καὶ τοῦ Μόνς. Ἐπίσης καὶ 5ῃ Γαλλικὴ Στρατιά ποὺ ἀπεστάλη ἀπὸ τὸν Γάλλο ἀρχιστράτηγον Ζόφρ, γιὰ νὰ ἐνισχύσῃ τὰ μαχόμενα Βελγικὰ στρατεύματα, εἰσῆλθε στὸ Βελγικὸ ἔδαφος καὶ τὴν 21ην Αὐγούστου εὐρίσκετο στὸν ποταμὸ Σάμπρ, δυτικὰ τοῦ Ναμίρ.

Ἡ Σύγκρουσις δύο σχεδίων

Ἐν τῷ μεταξύ, νοτιανατολικά, στὴν δασώδη περιοχὴ τῶν Ἀρδεων, διεξήχθη τὴν 22αν καὶ 23ην Αὐγούστου μάχη, με πρωτοβουλίαν τοῦ Γάλλου Ἀρχιστρατήγου, στὴν ὁποία ἔλαβαν μέρος ἀπὸ τὴν Γαλλικὴν πλευρὰ ἡ 3ῃ καὶ ἡ 4ῃ Στρατιά, ἀπὸ δὲ τὴν Γερμανικὴν ἡ 4ῃ καὶ ἡ 5ῃ.

Ἀπὸ τὶς πληροφορίες ποὺ εἶχε συγκεντρώσει στὸ Ἐπιτελεῖο του ὁ Γάλλος ἀρχιστράτηγος Ζόφρ ἐσχημάτισε τὴ γνώμη ὅτι ὁ ἀντίπαλος ἐνίσχυσε τὴ δεξιὰ του πτέρυγα καὶ ἀφῆρεσε δυνάμεις ἀπὸ τὸ κέντρο, ποὺ ἐξασθένησε ἔτσι σημαντικὰ. Ἀπεφάσισε λοιπὸν νὰ ἐξαπολύσῃ ἐπίθεση κατὰ τοῦ Γερμανικοῦ κέντρου ποὺ τὸ ἐνόμιζε ἀσθενές, με ἀντικειμενικὸ σκοπὸ νὰ τὸ διασπάσῃ.

Ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος ὁ διάδοχος τοῦ Γερμανικοῦ θρόνου Φρειδερίκος Γουλιέλμος, Ἀρχηγὸς τῆς 5ῃς Γερμανικῆς Στρατιᾶς ἂν καὶ εἶχε διαταχθῇ ἀπὸ τὸν Ἀρχιστράτηγον Μόλτκε νὰ μένῃ ἀμυνόμενος στὴ γραμμὴ ποὺ κατεῖχε, ἐὰν τυχὸν ἐδέχετο Γαλλικὴ ἐπίθεση, ἐπέμενε νὰ ἐπιτεθῇ καὶ αὐτός. Κατέστησε λοιπὸν γνωστὴ τὴν ἀπόφασίν του στὸν ἀρχιστράτηγον Μόλτκε καὶ ἄρχισε τὴν ἐπίθεση τὸ πρωί τῆς 22ας Αὐγούστου. Ταυτοχρόνως ὁ διοικητὴς τῆς 4ῃς Γερμανικῆς Στρατιᾶς διέταξε καὶ αὐτὸς τὴν προέλασιν τῆς δεξιᾶς του πτέρυγος, γιὰ νὰ μπορέσῃ νὰ βοηθήσῃ τὴν δεξιὰν τοῦ εὐρισκομένη 3ῃ Γερμανικὴν στρατιά. Κι' ἔτσι τὴν 22αν Αὐγούστου κινοῦνται ἐ-

ναντίον ἀλλήλων ἡ 4η Γαλλικὴ Στρατιὰ ὑπὸ τὸν στρατηγὸ Ἀνγκλ ντέ Καρρύ, ποὺ εὐρίσκετο ἀπέναντι τῆς 4ης Γερμανικῆς Στρατιᾶς καὶ ἡ 3η Γαλλικὴ Στρατιὰ, ὑπὸ τὸν στρατηγὸ Ριφέυ, ἀπέναντι τῆς 5ης Γερμανικῆς Στρατιᾶς. Τὸ εἶδος αὐτὸ τῆς μάχης ποὺ λέγεται μάχη συνδυάσεως, ἀπαιτεῖ κυρίως ταχεῖα ἀντίληψη τῆς τακτικῆς καταστάσεως καὶ μεγάλη δραστηριότητα ἀπὸ τοὺς ἀρχηγοὺς τῶν μεγάλων μονάδων.

Τελικὰ λόγῳ τῆς φύσεως τοῦ ἐδάφους – τὰ δάση τῶν Ἀρδενῶν ἀπέκρυπταν ἀπὸ τοὺς Γάλλους τὴν Γερμανικὴ διάταξη – ἡ μάχη τῶν Ἀρδενῶν, ποὺ διήρκεσε δύο ἡμέρες χωρίσθηκε σὲ ἀγῶνα μεραρχιῶν καὶ μικροτέρων μονάδων, τελικὰ δὲ ἐκρίθη ὑπὲρ τῶν Γερμανῶν.

Ἡ μάχη τοῦ Σάμπρ.

Ἄς σημειωθῇ ἀκόμη, ὅτι ἡ 5η Γαλλικὴ Στρατιὰ, ποὺ εὐρίσκετο ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Σάμπρ, ἐδέχθη τὸ πρωὶ τῆς 22ας Αὐγούστου ἐπίθεσι Μονάδων τῆς δευτέρας Γερμανικῆς στρατιᾶς. Διεξήχθη ἔτσι ἡ μάχη τοῦ Σάμπρ ποὺ ἐτερματίσθη τὴν ἐπομένην μὲ ὑποχώρηση τῶν Γάλλων νοτίως τοῦ ποταμοῦ Σάμπρ. Αὐτὴν τὴν ὑποχώρηση ἀναγκάσθηκε ν' ἀκολουθήσῃ καὶ τὸ Ἀγγλικὸ ἐκστρατευτικὸ σῶμα, ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Φρέντς.

Τὴν νύκτα τῆς 24ης Αὐγούστου ἐξεκενώθη ἀπὸ τὴν 4η Γαλλικὴ Μεραρχία καὶ τὸ Φρούριο τοῦ Ναμίρ ποὺ δὲν μποροῦσε πιά νὰ κρατηθῇ λόγῳ τῆς ὑποχωρήσεως τῶν Γαλλικῶν καὶ τῶν Ἀγγλικῶν στρατευμάτων.

Ἔτσι κατέστη δυνατὴ ἡ ὁλοκλήρωση τῆς καταλήψεως τοῦ Βελγίου ἀπὸ τοὺς Γερμανοὺς.

Στὴν Ἀλσατία καὶ Λωραίνη

Ὅταν διεξήγοντο αἱ ἐπιχειρήσεις στὰ δάση τῶν Ἀρδενῶν ἡ 1η καὶ ἡ 2α Γαλλικὴ Στρατιὰ, ἔκαμαν ἐπιθετικὰς κρούσεις στὴν Ἀλσατία. Ἔτσι ἡ 1η Γαλλικὴ στρατιὰ μὲ τὴν XIV Μεραρχίαν τῆς κατέλαβε τὴν 8ην Αὐγούστου τὴν πολίχνη Μινχάουζεν τὴν ὁποίαν ὁμως ἐγκατέλειψε μετὰ δύο ἡμέρας ὕστερα ἀπὸ Γερμανικὴ ἀντεπίθεση. Σύμφωνα μὲ τὸ σχέδιο τοῦ Γενικοῦ Γερμανικοῦ Ἐπιτελείου, τὰ Γερμανικὰ στρατεύματα, σ' αὐτὴν τὴν περιοχὴ, εἶχαν τὴν ἐντολὴν νὰ διεξαγάγουν ἐνεργὸ ἄμυνα καὶ ἂν ἦταν ἀνάγκη νὰ συμπυκνωθῶν καὶ 25 χιλιόμετρα Ἀνατολικά τῶν Γερμανικῶν συνόρων. Συνήφθη λοιπὸν μία σειρὰ μαχῶν μὲ ἀποτέλεσμα ἡ 1η καὶ ἡ 2α Γαλλικὴ Στρατιὰ νὰ προελάσουν μέχρι τῶν πόλεων Σάασμπουργ καὶ Μπράνς. Τὰ πράγματα ὁμως μετεβλήθησαν ἀπότομα τὴν 20ην Αὐγούστου, ἐνῶ τὸ 10ο Σῶμα τῆς 2ας Γαλλικῆς Στρατιᾶς ἦταν ἐτοιμὸ ν' ἀρχίσῃ τὴν ἐπίθεση ἐδέχθη ἀντεπίθεση μονάδων τῆς 6ης Γερμανικῆς Στρατιᾶς καὶ συνεπτύχθη. Τὴν 24ην Αὐγούστου ὁλόκληρος ἡ 2α Γαλλικὴ στρατιὰ συνεπτύχθη στὴν περιοχὴ τοῦ Γκράν – Κορονέ καὶ τοῦ Νανσύ.

Ταυτοχρόνως καὶ ἡ 1η Γαλλικὴ στρατιὰ συνεπτύχθη στὰ Βόσγια ὄρη. Κατὰ τὸ τρίτο δεκαήμερο τοῦ μηνός, Αὐγούστου ἐτερματίσθησαν λοιπὸν αἱ μάχαι τῶν συνόρων καὶ ἡ κατάστασι στὸ δυτικὸ μέτωπο εἶναι ἡ ἐξῆς: Ἀπέτυχαν ὅλαι αἱ Γαλλικαὶ ἐπιθετικαὶ ἐπιχειρήσεις. Ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὴν Γερμανικὴν πλευρὰ – καὶ αὐτὸ ἔχει πολὺ μεγαλυτέρα σημασίαν – ἀπέτυχε ἡ

ἐπίμονος προσπάθεια τῆς δεξιᾶς Γερμανικῆς πτέρυγος νὰ ὑπερκεράσῃ τὴν ἀριστερὰ Γαλλικὴ πτέρυγα.

Πρὸς τὸν Σηκουάνα

Μετὰ τὸν τερματισμὸ τῶν Μαχῶν τῶν συνόρων ὁ Γάλλος Ἀρχιστράτηγος Ζόφρ ἐπιχειρεῖ συνεχῶς νὰ ἀναλάβῃ ἐπίθεσιν. Ἡ συνεχὴς ὁμως ἀπειλὴ τῆς κυκλώσεως τῆς ἀριστερᾶς τοῦ πτέρυγος ἀπὸ τὴν ὀρμητικὴ προέλασιν, μέσα στὴ Γαλλίᾳ τῆς 1ης Γερμανικῆς στρατιᾶς τοῦ στρατηγοῦ Φὸν Κλουκ, τὸν ἀναγκάζει συνεχῶς νὰ ὑποχωρῇ πρὸς νότον καὶ νὰ ζητῇ μετοπικὰς ἐπιθέσεις νὰ ἐπιβραδύνῃ τὴν Γερμανικὴ προέλασιν. Ἡ κατάστασις κατέστη ἀκόμα κρισιμωτέρα μετὰ τὴν βιαστικὴ ὑποχώρησιν τοῦ Ἀγγλικοῦ ἐκστρατευτικοῦ σώματος καὶ τὴν ἀπόφασιν τοῦ στρατηγοῦ Φρέντς νὰ συμπυκνῇ γιὰ νὰ ἀνασυγκροτηθῇ, δυτικὰ ἀπὸ τὸ Παρίσι καὶ μακρὰ ἀπὸ τὸ πεδίο τῆς μάχης. Ὑστερα ἀπὸ ἀπελπιστικὰς ἐκκλήσεις τῆς Γαλλικῆς κυβερνήσεως ἦλθε στὸ Παρίσι ἀπὸ τὸ Λονδίνο ὁ Ἀγγλος ὑπουργὸς τῶν στρατιωτικῶν Λόρδος Κίτσενερ, ὁ ὁποῖος διέταξε τὸν στρατηγὸ Φρέντς νὰ μὴν ἀπομακρυνθῇ ἀπὸ τὸ πεδίο τῆς μάχης καὶ νὰ συμμορφοῦται μετὰ τὰς κινήσεις τῆς Γαλλικῆς στρατιᾶς. Ὁ Ἀρχιστράτηγος Ζόφρ ἀπέφυγε ἔτσι τὸν ἄμεσο κίνδυνον. Ἐπέτυχεν δὲ ἀκόμη νὰ τεθῇ ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ ἡδυχρωμένη περιοχῇ τῶν Παρισίων, ποὺ ἐξηρτᾶτο ὡς τότε ἀμέσως ἀπὸ τὸ ὑπουργεῖον τῶν Στρατιωτικῶν καὶ γιὰ νὰ εἶναι ἐλεύθερος ἀπὸ κάθε ἄλλῃ φροντίδα, νὰ ἀναχωρήσῃ ἡ Γαλλικὴ κυβέρνησις ἀπὸ τὸ Παρίσι.

Τὴν 2αν Σεπτεμβρίου ἡ Γαλλικὴ στρατιὰ ἐστήριξε τὴν δεξιὰ τῆς πτέρυγας στὴν ὀχυρωμένην περιοχὴ τοῦ Βερδέν καὶ τὴν ἀριστερὰ τῆς στὴν ὀχυρωμένην περιοχὴ τῶν Παρισίων τῆς ὁποίας ἡ Φρουρὰ εἶχε ἐνισχυθῇ ἀπὸ τὴν νεοσυγκροτηθεῖσα 6η στρατιά. Ἡ παράταξις ἐξετείνετο νοτίως τοῦ ποταμοῦ Μάρνη καὶ τῶν δύο παραποτάμων του, τοῦ μικροῦ καὶ τοῦ μεγάλου Μορέν. Ἐκεῖ ἀπεφάσισε ὁ Ζόφρ νὰ δώσῃ τὴν ἀποφασιστικὴν μάχην, ποὺ ἀπεθανάτισεν τὸ ὄνομά του.

Ἕνας τραπεζικός ποὺ γίνεται μετὰ τὸ ζόρι ἀξιωματικός.

Ἄν ὁ γραμματεὺς τῆς ὑπηρεσίας ὀχυρώσεων Φρίδριχ Χέντς, δὲν ἐπίεξε τὸν υἱὸν του νὰ ἐκλέξῃ τὴν μόνην κατὰ τὴν γνώμην τοῦ ἀρμόζουσαν σ' αὐτὸν σταδιοδρομίαν τοῦ ἀξιωματικοῦ, τότε ὁ παγκόσμιος ἱστορία θὰ ἐλάμβανε ἴσως ἄλλαν τροπὴν.

Αὐτὴ τουλάχιστον εἶναι ἡ γνώμην μερικῶν στρατιωτικῶν ἐμπειρογνομόνων. Ὁ νεαρὸς Ρίχαρντ Χέντς θὰ παρέμενε τότε τραπεζικός ὑπ' ἄλλῳ, θὰ ὑπανδρεύετο ἴσως μία ὡραιότατη Γαλλίδα, μετὰ τὴν ὁποίαν εἶχε φιλικὰς σχέσεις καὶ δὲν θὰ τοῦ παρουσιάζετο ἡ εὐκαιρία νὰ διατάξῃ τὴν ὑποχώρησιν τῶν γερμανικῶν στρατιῶν, λίγο πρὶν ἀπὸ τὴν τελικὴν νίκην.

Ὁ γραμματεὺς τῆς ὑπηρεσίας ὀχυρώσεων Φρίδριχ Χέντς ἐπιμένει στὸν υἱὸν του τόσο ὡς ποὺ αὐτὸς ἐγκαταλείπει τὴν φιληνάδα του, τὴν τραπεζακαὶ τὴν πολιτικὴν ζωὴν καὶ ἀράζει τελικὰ στὸ Γενικὸ Ἐπιτελεῖον Στρατοῦ

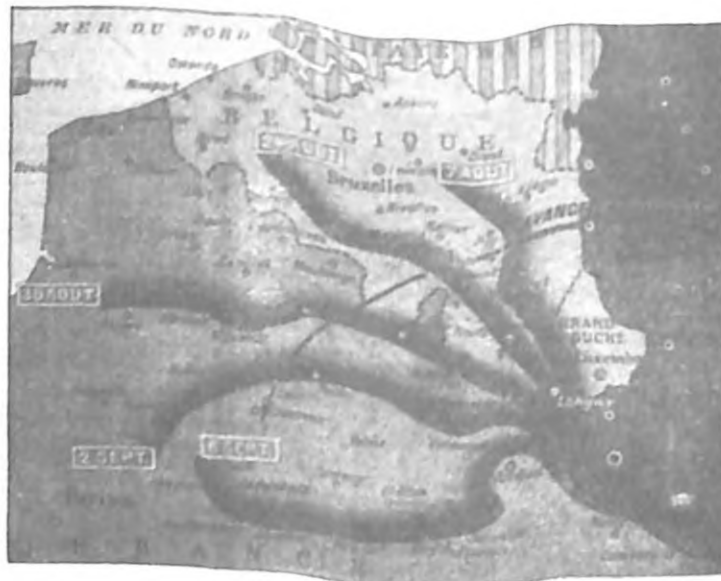
στό Βερολίνο. Ἐπειδὴ κατέχει πολὺ καλὰ τὴν γαλλικὴ γλῶσσα, τοποθετεῖται στὸ τρίτο γραφεῖο τοῦ Ἐπιτελείου, ποὺ ἀσχολεῖται μὲ τὴν Γαλλία. Κατὰ τὸν πόλεμο ἦταν ἀντισυνταγματάρχης καὶ ἀρχηγὸς τῆς ὑπηρεσίας πληροφοριῶν στὸ Γενικὸ Ἀρχηγεῖο κοντὰ στὸν Μόλτκε.

Ὁ Χέντς μὲ τὸν ἀτυχῆ ρόλο ποὺ ἔπαιξε κατὰ τὴν μάχη τοῦ Μάρνη, μετεβλήθη σὲ μοιραία προσωπικότητα.

Χωρὶς τὴν διαταγὴ τῆς ὑποχωρήσεως τὴν ὁποία αὐτὸς ἔδωσε, πολλοὶ διατείνονται ὅτι ἡ Γερμανία θὰ ἐκέρδιζε τὸν πόλεμο.

Αὐτὸ δὲν εἶναι παρὰ μιὰ ὑπόθεσις ἡ ὁποία δὲν ἀντέχει σὲ μιὰ ρεαλιστικὴ ἔρευνα. Δὲν εἶναι ὅμως ὑπερβολὴ αὐτὸ ποὺ λέγουν ἄλλοι ἐμπειρογνώμονες ὅτι ἴσως χωρὶς τὸν Χέντς θὰ κατέρρεε ἡ Γαλλία.

Ὁ Χέντς ἐνεφανίσθη στὸ προσκήνιο ἐξ ἀφορμῆς τοῦ καλουμένου "θαύματος τοῦ Μάρνη". Ὁ τρόπος ὅμως τῆς ἐνεργείας του δὲν ἦτο δυνατὸς χωρὶς νὰ ἀναμιχθοῦν κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον στὴν ὑπόθεσι καὶ ἄλλα ἅτομα πρὸ παντὸς δὲ ὁ γενικὸς ἐπιτελάρχης Χέλμουτ φὸν Μόλτκε.

ΧΑΡΤΗΣ ΔΕΙΚΝΥΟΝ ΤΗΝ ΠΡΟΩΘΗΣΙΝ ΤΩΝ ΓΕΡΜΑΝΩΝ ΠΡΟΣ Ν. ΚΑΙ ΚΑΤΟΠΙ ΠΡΟΣ Ν.Α.

Μιὰ συνδιάλεξις τοῦ Κάιζερ μὲ τὸν Μόλτκε.

Ὁ Μόλτκε, ὁ ὁποῖος διευθύνει τὴν ἐκστρατεία τοῦ 1914, ὑποφέρει ἀπὸ τὸ 1910 ἀπὸ ἀρτηριοσκλήρωσι. Εἶναι ἐκ φύσεως ἀπαισιόδοξος. Ἐκ φύσεως τὰ βλέπει ὅλα μαῦρα. Μόνο μιὰ φορὰ ἔδειξε πραγματικὸ θάρρος καὶ αὐτὸ συνέβη τὴν 5ην Ἰανουαρίου 1905 ὅταν ἔτρωγε τὸ βράδυ μαζὺ μὲ τὸν αὐτοκράτορα καὶ ἐπληροφορήθη ἀπὸ αὐτὸν ὅτι πρόκειται νὰ διορισθῇ Γενικὸς Ἐπιτελάρχης.

—Καὶ τώρα, τοῦ λέγει ὁ αὐτοκράτωρ, ὁ ὁποῖος εὐρίσκετο σὲ πολὺ καλὴ διάθεσι, πῆτε μου, τί σκέπτεσθε ἐπὶ τῆς προτάσεώς μου.

—Ἄς μοῦ ἐπιτρέψη, ἡ Ὑμετέρα Μεγαλειότης, ἀπαντᾷ ὁ Μόλτκε, νὰ ἐκφράσω τὴν βαθεῖαν εὐγνωμοσύνην μου διὰ τὴν τιμητικὴν ἐκδήλωσιν τῆς ἐμπιστοσύνης αὐτῆς πρὸς τὸ ἄτομόν μου.

Καὶ ὕστερα ἀπὸ μιὰ σκόπιμο διακοπὴ ὁ φὸν Μόλτκε συνεχίζει:

—Διὰ τὸν λόγον ἀκριβῶς αὐτὸν νομίζω ὅτι ἔχω τὴν ὑποχρέωσιν νὰ ὁμιλήσω ἄνευ ἐπιφυλάξεως καὶ μετὰ πάσης εἰλικρινείας πρὸς τὴν Ὑμετέραν Μεγαλειότητα.

Ὁ Κάϊζερ ζαρώνει τὰ φρύδια του.

—Πῆτε μου ἐλεύθερα τὴν γνώμην σας ἀγαπητέ μου Ἰούλιε, λέγει ὁ Κάϊζερ προσφωνῶν τὸν συνομιλητὴ του μὲ τὸ μικρὸ του ὄνομα.

—Μεγαλειότατε, λέγει ὁ Μόλτκε ὕστερα ἀπὸ βραχεῖα σκέψι, ὅταν βλέπω ὅτι τὰ πολεμικὰ γυμνάσια, ποὺ διεξάγονται κατ' ἔτος, τελειώνουν κανονικὰ μὲ τὴν αἰχμαλωσίαν στρατιῶν δυνάμεως 500 μέχρι 600 χιλιάδων ἀνδρῶν καὶ μάλιστα ὕστερα ἀπὸ ὀλίγας μόνον ἡμέρας ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως τῶν ἐπιχειρήσεων δὲν ἠμπορῶ νὰ μὴν ἐκφράσω τὴν πεποίθησί μου, ὅτι τὰ γυμνάσια αὐτὰ δὲν ἀνταποκρίνονται κατ' οὐδένα τρόπον πρὸς τὰς ἀπαιτήσεις τοῦ μελλοντικοῦ πολέμου. Τέτοια γυμνάσια δὲν ἠμπορῶ νὰ κάμω ἐγώ.

—Ἡ Ὑμετέρα Μεγαλειότης γνωρίζει ὅτι κατὰ τὰ γυμνάσια αὐτὰ τὰ στρατεύματα τὰ διοικούμενα ἀπὸ Αὐτὴν ἐγκλωβίζουσιν κατὰ κανόνα τὸν ἐχθρὸν καὶ μὲ τὸν τρόπον αὐτὸ τερματίζουν δῆθεν τὸν πόλεμον μὲ ἓνα καὶ μοναδικὸν πληγμα. Τὰ ἀποτελέσματα ἐπιτυγχάνονται, κατὰ τὴν γνώμην μου, μόνον ἂν παραβιασθῇ ἡ πραγματικότης κατὰ τοιοῦτον τρόπον, ὥστε νὰ μὴν ἀνταποκρίνονται ἀπολύτως πρὸς τὴν ἀρχὴν καθ' ἣν τὰ πολεμικὰ γυμνάσια πρέπει νὰ εἶναι μία μίμησις ἐνὸς ἀληθινοῦ πολέμου".

Μὲ τὰ λόγια αὐτὰ ὁ Μόλτκε ἤσκησεν ἀποστομωτικὴ κριτικὴ κατὰ τοῦ τρόπου τῆς μέχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης διενεργείας τῶν γυμνασίων. Ταυτοχρόνως δὲ ἐξέφρασε καὶ τὰς ἀμφιβολίας του ἂν τὸ σχέδιον Σλίφφεν θὰ ἐπιτύχῃ ἀντὶ ἐτέρου στήν πρᾶξι τὸν ἐγκλωβισμό καὶ τὴν καταστροφὴ τῶν γαλλικῶν στρατιῶν.

Ὁ Γουλιέλμος ἄκουσε μὲ προσοχὴ τὰ λόγια τοῦ μέλλοντος ἐπιτελάρχου του. Τὸ πρόσωπό του ἀντικατοπτρίζει ἐκπληξιν ὅταν λέγει:

—Πολὺ ἐνδιαφέροντα εἶναι αὐτὰ ποὺ λέτε, Μόλτκε. Συνεχίστε παραλῶ.

—Τὸ εἶδος αὐτὸ τῶν πολεμικῶν γυμνασίων, συνεχίζει ὁ ἀντιστράτηγος, κατὰ τὸ ὁποῖον ὁ ἀντίπαλος παραδίδεται τρόπον τινὰ ἐκ τῶν προτέρων δεμένος εἰς τὴν Ὑμετέραν Μεγαλειότητα, θὰ πρέπει νὰ γεννήσῃ τελείως ἐσφαλμέναις παραστάσεις, αἱ ὁποῖαι θὰ ἔχουν καταστρεπτικὸν ἀποτέλεσμα εἰς περίπτωσιν πραγματικοῦ πολέμου.

—Κατὰ τὰ γυμνάσια, ἐφώναξεν ἐκπληκτος ὁ Κάϊζερ, δὲν μποροῦσα ποτὲ νὰ φαντασθῶ, ὅτι καὶ τὰ δύο μέρη δὲν ἐπολεμοῦσαν μὲ τὰ ἴδια ὅπλα.

—Μεγαλειότατε, συνεχίζει ὁ Μόλτκε, ἀκόμη σοβαρώτερον εἶναι τὸ γεγονός, ὅτι μὲ τὸν τρόπον ποὺ διεξάγονται τὰ γυμνάσια, ἐκτὸς δηλαδὴ ἀπὸ κάθε πραγματικότητος, ἀφαιρεῖται ἀπὸ τὸν εὐρύν κύκλον τῶν ἀξιωματικῶν τὸ ἐνδιαφέρον πρὸς αὐτά. Ὁ καθεὶς ἔχει τὸ αἶσθημα: Ὅτι δὴποτε καὶ ἂν κάμῃ, μία ἀνωτέρα μοῖρα κατευθύνει τὴν ὑπόθεσιν καὶ τὴν ὁδηγεῖ, ἔτσι ἢ ἄλλοιως, πρὸς τὸ ποθητὸν τέρας. Ἡ Ὑμετέρα Μεγαλειότης θὰ ἔχῃ ἤδη ἀντιληφθῇ, ὅτι καθίσταται ὅλο καὶ δυσκολωτέρα ἡ ἐξεύρεσις ἀνωτάτων ἀξιωματικῶν, ποὺ θὰ ἦσαν διατεθειμένοι νὰ ἡγηθοῦν τῆς ἀντιπάλου παρατάξεως κατὰ τὰ γυμνάσια καθ' ἣν στιγμὴν ἡ Ὑμετέρα Μεγαλειότης διοικεῖ τὰ φίλια στρατεύματα. Ὁ καθεὶς σκέπτεται: Ἐτσι ἢ ἄλλοιως πρό-

κειται νὰ νικηθῶ.

—Μοῦ λέτε κάτι τὸ τελείως νέον.

—Καὶ τὸ χειρότερον ἀπὸ ὅλα αὐτά, λέγει ὁ Μόλτκε, εἶναι ὅτι κλονίζεται ἔτσι σοβαρώτατα ἡ ἐμπιστοσύνη τῶν ἀξιωματικῶν πρὸς τὸν ἀνώτατον αὐτῶν ἀρχηγόν. Διότι Μεγαλειότατε, οἱ ἀξιωματικοὶ μας κάμνουν μοιραίως τὴν ἐξῆς σκέψιν: Ὁ Κάιζερ εἶναι ἄρκετὰ ἐξυπνος γιὰ νὰ ἀντιληφθῇ ὅτι ὅλα κανονίζονται ἔτσι ὥστε νὰ ἐξέλθῃ νικητής. Πρέπει λοιπὸν αὐτὸς νὰ τὸ θέλῃ ἔτσι.

—Ἀκοῦστε, Μόλτκε, θὰ πῆτε στὸν Σλῆφφεν, ὅτι κατὰ τὰ προσεχῆ γυμνάσια δὲν θέλω νὰ μὲ μεταχειρισθῇ καλύτερα ἀπὸ τοὺς ἀντιπάλους μου.

—Ὁ κόμης Σλῆφφεν, Μεγαλειότατε, εἶναι τῆς γνώμης, ὅτι, ὅταν ὁ Κάιζερ μετέχει ἐνεργῶς στὰ γυμνάσια, πρέπει κατ' ἀνάγκην νὰ νικήσῃ. Δὲν μπορεῖ νὰ νικηθῇ ἀπὸ ἓνα ἀπὸ τοὺς στρατηγούς του. Καὶ αὐτὸ εἶναι πολὺ σωστό. Ἡ Ὑμετέρα Μεγαλειότης, δὲν πρέπει νὰ μετέχῃ ἐνεργῶς στὰ γυμνάσια. Ἄς διατάξῃ τὴν ἐνέργεια γυμνασίων, κατὰ τὰ ὁποῖα θὰ ἴσταται ὑπεράνω τῶν δύο μερῶν καὶ ὅχι ὡς ἐνδιαφερόμενος ὑπὲρ τοῦ ἐνὸς ἐξ αὐτῶν.

—Συμφωνῶ ἀπολύτως μὲ τὴν γνώμην σας, ἀγαπητὲ Μόλτκε.

Ἀπὸ ἐκείνη τὴν ἐποχὴ ὁ Κάιζερ δὲν συμμετεῖχε πλέον ἀμέσως στὰ πολεμικὰ γυμνάσια. Ὁ Μόλτκε εἶχε κατορθώσει νὰ τὸν καταστήσῃ πρὸ σύμφωνο μὲ τὴν πραγματικότητα. Ὁ νέος γενικὸς ἐπιτελάρχης θέλει πρὸ παντὸς νὰ εἶναι ρεαλιστής.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ V

Ἡ ΜΑΧΗ ΤΟΥ ΜΑΡΝΗ

Τὸ Σχέδιον τοῦ Μόλτκε.

Στὴν πραγματικότητα ὅμως μόνο ἡ ἔμφυτος ἀπαισιοδοξία εἶναι ἐκείνη ποὺ κατευθύνει τὰς ἀποφάσεις τοῦ Μόλτκε. Γιατὶ ἀμέσως μετὰ τὴν ἔναρξιν τοῦ πολέμου, ἀμέσως μετὰ τὴν διείδυσι τῶν γερμανικῶν στρατευμάτων διὰ τῆς ζώνης τῶν ὀχυρῶν τῆς Λιέγης, ἀποδεικνύεται ὅτι ὁ Μόλτκε ἔλαβε προφυλακτικὰ μέτρα ὑπαγορευόμενα ἀπὸ φόβο, τὰ ὁποῖα ἐμποδίζουν τὴν κεραυνοβόλο ἐπίθεσιν. Τὸ μεγαλοφυὲς σχέδιον τοῦ προκατόχου τοῦ Σλῆφφεν φαίνεται στὸν Μόλτκε πολὺ τολμηρό. Γι' αὐτὸ τὸ μεταβάλλει σὲ πολλὰ σημεῖα:

α) Ὁ Σλῆφφεν προβλέπει γιὰ τὴν ἐπίθεσιν 35 σώματα στρατοῦ καὶ 8 με-

Ὁ Πρόεδρος τῆς Γαλλικῆς Δημοκρατίας Πουανκαρὲ συγχαίρει τὸν στρατάρχη ΖΟΦΡ, γιὰ τὴ νίκη του στὴ μάχη τοῦ Μάρνη .

Ὁ Βασιλεὺς Ἀλμπέρτος στὰ χαρακώματα.

ραρχίες ιππικού, δηλαδή κάτι παραπάνω από $1\frac{1}{2}$ εκατομμύριο ανδρών. Μόνο 200.000 άνδρες θα σταθμεύουν στην Άλσατία και στην Λωρραίνη, έτοιμοι πρὸν ἄμυναν ἂν οἱ Γάλλοι ἐπιτεθοῦν ἐκεῖ.

β) Αυτό φαίνεται στὸν Μόλτκε πολὺ ριψοκίνδυνο. Τοποθετεῖ 450.000 ἄνδρας στὴν Άλσατία καὶ τὴν Λωρραίνη. Ἐκτὸς τούτου κατευθύνει δύο σώματα στρατοῦ στὸ ἀνατολικὸ μέτωπο. Καὶ ἔτσι ἡ σχέσις μεταξὺ τῆς ἀριστερᾶς καὶ τῆς δεξιᾶς του πτέρυγος δὲν εἶναι πιά 1:7 ὥπως τὴν ἠθέλην ὁ Σλῆφφεν ἀλλὰ μόνο 1:3.

γ) "Ἰσχυροποιήσατε τὴν δεξιὰ πτέρυγα—αὐτὴ ἡ βασικὴ ιδέα τοῦ σχεδίου Σλῆφφεν ἐρρίφθη ἀπὸ τὸν Μόλτκε στὸν κάλαθο τῶν ἀχρήστων. Μὲτὴν ἐξησθενημένη του ὅμως δεξιὰ πτέρυγα δὲν εἶναι πιά σὲ θέσι νὰ εἰσδύσῃ βαθειὰ μέσα στὴν Γαλλία καὶ ὕστερα νὰ ἐπιτεθῇ κατὰ τῶν Παρισίων ἀπὸ πίσω.

δ) Ὁ Σλῆφφεν ἐζήτησε στὸ σχέδιο του ὄχι μόνο τὴν δίοδο διὰ τοῦ Βελγίου, ἀλλὰ καὶ διὰ τῆς Ὁλλανδίας. Ὁ Μόλτκε παραλείπει τὸ δεύτερο αὐτὸ μέρος τοῦ σχεδίου Σλῆφφεν.

Γερμανικὸς καταυλισμὸς στὸ Βέλγιο.

Ὁ Σλῆφφεν πάλι εἶχε ὑπ' ὄψιν τοῦ ἑνα τμήμα τῶν στρατευμάτων, ποὺ εὐρίσκοντο στὴν Άλσατία καὶ στὴν Λωρραίνη νὰ τὸ μεταφέρῃ ἐπίσης πρὸς ἐνίσχυσιν τῆς δεξιᾶς πτέρυγας. Ὁ Μόλτκε δὲν χρησιμοποιοεῖ αὐτὴν τὴν δυνατότητα.

ε) Ὁ Σλῆφφεν ἄφηνε τοὺς Γάλλους, ἂν ἐπετί-

θεντο κατὰ τῆς Άλσατίας καὶ τῆς Λωρραίνης νὰ προχωρήσουν ἐν δεδομένη περιπτώσει ἐντὸς τῆς Νοτίου Γερμανίας καὶ νὰ φθάσουν ἀκόμη μέχρι τῆς Βαυαρίας. Ἀρκεῖ μόνον νὰ ἐπετύγχανεν ἡ μεγάλη μάχη τῶν Παρισίων. Ὁ Μόλτκε ὅμως ἀκούει τὸν Βαυαρὸ διοικητὴ στρατιῶν διάδοχο τῆς Βαυαρίας Ρούμπρεχτ, ὁ ὁποῖος γιὰ λόγους κύρους ἀντιτίθεται σὲ κάθε γαλλικὴ προώθησι πρὸς τὴν Βαυαρία.

Ὑπὸ αὐτὰς λοιπὸν τὰς συνθήκας ἐξελίσσεται ἡ γερμανικὴ ἐκστρατεία στὴν Δύσι. Ἀκόμη καὶ ὁ γενικὸς ἐπιτελάρχης καὶ ἀρχιστράτηγος τοῦ γαλλικοῦ στρατοῦ στρατηγὸς Ζόφφρ λέγει ἀργότερα γιὰ τὸν Μόλτκε:

"Οἱ Γερμανοὶ εἶχαν ἐμπιστευθῇ τὴν ταχεῖα ἀτμομηχανὴ τῶν στὰ χέρια ἐνὸς ἀπλοῦ ἀμαξηλάτου".

Μιὰ περιγραφὴ τοῦ πεδίου τῆς μάχης.

Στὸ ἄκρο δεξιὸ τοῦ γερμανικοῦ στρατοῦ, δηλαδή πρὸς βορρᾶν βαδίζει ἡ πρώτη στρατιὰ ὑπὸ τὴν διοίκησι τοῦ Ἀλεξάνδρου φὸν Κλούκ. Κοντὰ στὰς Βρυξέλλας στρέφεται πρὸς νότον καὶ ἂν ἐφηρμόζετο ἀκριβῶς τὸ σχέ-

διο Σλήφφεν, ἡ στρατιὰ αὐτὴ ἔπρεπε νὰ ὑπερφαλαγγίσει τὸ Παρίσι καὶ νὰ τὸ κυκλώσῃ ἐκ τῶν ὀπισθεν. Μετὰ ὅμως ἀπὸ τὰς τροποποιήσεις ποὺ ἐπέφερε στὸ σχέδιο ὁ Μόλτκε, ὁ βραχίων τῆς στρατιᾶς αὐτῆς εἶναι τώρα πολὺ ἀσθενής.

Ἀριστερὰ κοντὰ στὴν στρατιὰ τοῦ φὸν Κλούκ, ἡ δευτέρα στρατιὰ ὑπὸ τὸν Κάρλφον Μπύλωβ προχωρεῖ διὰ τῆς Λιέγης, τοῦ Σαρλερουὰ καὶ ὕστερα στρέφει πρὸς νότον κατὰ τὴν κατεύθυνσιν τοῦ Λαόν. Ἡ τρίτη στρατιὰ ὑπὸ τὸν Μὰξ φὸν Χάουζεν, κατευθυνομένη πρὸς τὸ Ντινάν, ἀπασχολεῖται παρέχουσα βοήθειαν ἐδῶ καὶ ἐκεῖ, οὕτως ὥστε, ὅπως παρατηρεῖ ὁ ἴδιος ὁ στρατηγὸς Χέρμαν φὸν Κόϋλ, πουθενὰ δὲν κατάρθωσε νὰ δράσῃ ἀποφασιστικά.

Ὁ δούξ Ἀλμπρεχτ τῆς Βυρτεμβέργης διοικεῖ τὴν τετάρτη στρατιὰ κατὰ τὴν κατεύθυνσιν τοῦ Νεσατέλ καὶ τοῦ Σεδάν, ἐνῶ ὁ διάδοχος Γουλιέλμος προωθεί τὴν πέμπτη στρατιὰ σὲ μίαν κυκλωτικὴν κίνησιν τοῦ φρουρίου Βερδέν.

Ἔτσι ξηρὰ ἐξιστοροῦνται τὰ γεγονότα στὰ ἀπομνημονεύματα τῶν Γερμανῶν στρατηγῶν. Ἐπιμελῶς σχεδιασμένοι χάρται μερικὰ βέλη καὶ μερικὲς γραμμὲς ἐκφράζουν τὴν στρατηγικὴν ἰδέαν, πουθενὰ ὅμως δὲν χάνεται οὔτε μιὰ λέξις γιὰ τοὺς ἀνθρώπους οἱ ὅποιοι ἀποτελοῦν τὴν πραγματικότητα τὰ βέλη καὶ τὶς γραμμὲς ποὺ ὑπάρχουν ἐπάνω στοὺς χάρτας.

Τὸν Αὐγούστο τοῦ ἔτους 1914, ποὺ ἔτυχε νὰ εἶναι καὶ πολὺ ζεστός, πολεμοῦν στὰ πεδία τῶν μαχῶν ἄνδρες ποὺ ἦσαν χθὲς ὑπάλληλοι, ἔμποροι, ἐργάται, ἐπαγγελματίαι, βιοτέχναι, ἀγρόται οἰκογενειάρχαι ἐναντίον ἄλλων ὑπαλλήλων ἐμπόρων, ἐργατῶν, ἐπαγγελματιῶν, βιοτεχνῶν, ἀγροτῶν καὶ οἰκογενειάρχων. Τὰ πολεμικὰ ἀνακοινωθέντα δὲν ἀναφέρουν τίποτα περὶ αὐτῶν καὶ μόνον ὅταν τὰ πράγματα ἔφθασαν στὸ ζενίθ των, πληροφορεῖται ἡ γερμανικὴ δημοσία γνώμη, ὅτι στὴν Γαλλίαν καὶ στὶς ὄχθες τοῦ ποταμοῦ Μάρνη ἐξέσπασε μιὰ ἀποφασιστικὴ μάχη.

Αἱ γερμανικαὶ στρατιαὶ συνεπλήρωσαν τὴν στροφὴν των πρὸς νότον. Μπροστὰ των εὐρίσκεται τώρα ὁ Μάρνης καὶ ὁ Ἰταλὸς πολεμικὸς ἀνταποκριτὴς Λουῖτζι Μπαρτζίνι εἶναι ἐκεῖνος ὁ ὅποῖος πρῶτος ἐξιστορεῖ στὸν κόσμον πῶς ἔχουν τὰ πράγματα σ' αὐτὸν τὸν σύγχρονον πόλεμον:

"Ἐγκαταλείπομε τὴν κοιλάδα τοῦ Μάρνη καὶ φθάνομε στὸ ἄκρον τοῦ ὑψιπέδου, ποὺ κλείεται ἀπὸ τὶς θέσεις τῶν Γερμανῶν πυροβολητῶν. Τὰ μάτια μας ἀντικρὺζουν ἓνα τρομερὸ θέαμα. Ἡ ἐκτεταμένη πεδιάς εἶναι σπαρμένη μὲ πτώματα.

Εἶναι Γάλλοι. Ἐκατοντάδες. Τὶ λέγω, χιλιάδες ἀνθρωπίνων σωμάτων κείτονται ἐκεῖ ὥσπου φθάνει τὸ μάτι μας. Καὶ ἡ ἀνθρώπινη αὐτὴ ἐσοδεία ἐκτείνεται δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ ἐπάνω στοὺς θερισμένους ἀγρούς.

Ἐκεῖ ὅπου τελειώνει τὸ ὑψίπεδο, ἀπὸ τὶς δύο ὄχθες τοῦ Μάρνη, οἱ νεκροὶ φαίνονται σὰν μικρὰς ἀκανόνιστες γραμμὲς. Ἀποτελοῦν μιὰ μεγάλη τεθλασμένη γραμμὴ, ποὺ γίνεται πιὸ λεπτὴ καὶ χάνεται μακρὰ στὸν ὀρίζοντα.

Οἱ νεκροὶ κείτονται σὲ μιὰ κατεύθυνσιν σὰν κομμένο χορτάρι. Ὁ θάνατος τοὺς εὐρῆκε στὴν μανιώδη ἐπίθεσίν των. Ἐπесαν σὲ ἀναπεπταμένη γραμμὴ μὲ τὸ πρόσωπον μπροστὰ.

Ὁ τρόπος μὲ τὸν ὁποῖον εἶναι πεσμένοι ἔχει κάτι τὸ ἐκφραστικώτατο. Ἐκδηλώνει τὴν μανιῶδη ἐπίθεσι κατὰ τὴν διάρκεια τῆς ὁποίας τοὺς εὐρῆκε ὁ θάνατος. Τὰ σώματα τῶν πεσόντων εἶναι προσανατολισμένα ὅλα πρὸς τὸν ἐχθρό, μὲ προτεταμένο τὸ κεφάλι.

Μιὰ σκέψις, μιὰ θέλησις, μιὰ κίνησις τοὺς ἔνωσε ὅλους γιὰ νὰ τοὺς μεταβάλλῃ σὲ ἄψυχα πτώματα. Ὅλοι σχεδὸν κείτονται μὲ ἀνοιχτὸ τὸ στόμα, μὲ τὸ χλωμὸ πρόσωπο ἀκουμπισμένο στὴ γῆ, κτυπημένοι στὸ μέτωπο ἢ στὸ στήθος. Κείτονται μὲ τὶς πιὸ ἀπίθανες στάσεις ποὺ δίδει ὁ θάνατος στοὺς πίπτοντας στὸ πεδίο τῆς μάχης. Μερικοὶ ποὺ στὴν ἀρχὴ μόνο τραυματίσθηκαν, εὐρῆκαν καιρὸ νὰ πάρουν μιὰ πιὸ ἀναπauτική στάσι καὶ νὰ περιμένουν σ' αὐτὴν τὸν θάνατο. Φαίνονται σὰν νὰ κοιμοῦνται.

Μπροστὰ σὲ κάθε πτώμα εὐρίσκεται τὸ ὄπλο ποὺ γλύστρησε ἀπὸ τὸ χέρι του. Οἱ ξιφολόγχες ἀνέσκαψαν τὸ χῶμα.

Ἡ γαλλικὴ ἐπίθεσις εἶχε ἀρχίσει 700 ἕως 800 μέτρα πρὸ τῶν πρώτων γερμανικῶν θέσεων. Μπορεῖ κανεὶς νὰ τὴν παρακολουθήσῃ ἀκριβῶς καὶ νὰ κάμῃ πλήρη ἀναπαράστασί της.

Μπροστὰ στὴν ὀχυρωμένη ζώνη τῶν Παρισίων.

Χωρὶς νὰ λαμβάνουν ὑπ' ὄψιν τὶς τρομερὲς ἀπώλειές των, αἱ μᾶζαι τῶν Γάλλων στρατιωτῶν ἐπετεθησαν μὲ ἄγριες κραυγές καὶ κάτω ἀπὸ τὰ δαιμονιώδη πυρὰ τοῦ γερμανικοῦ πυροβολικοῦ. Τὰ γερμανικὰ σράπνελλ ἐνέπρησαν ἐδῶ καὶ ἐκεῖ σωροὺς ἀχύρων, ποὺ καπνίζουν ἀκόμη ἐνῶ ἐγὼ περνῶ μπροστὰ των.

Ἔτσι ξαφνικὰ ὅμως ποὺ ἄρχισε τὸ πῦρ του τὸ γερμανικὸ πυροβολικόν, κατὰ τὸν ἴδιον τρόπο φαίνεται τὸ διέκοψε. Σὲ ἀπόστασι 150 μέτρων ἀπὸ τὶς γερμανικὲς θέσεις δὲν ὑπάρχουν πιά πτώματα. Ὁ ἐχθρὸς ἔχει τραπῇ εἰς φυγὴν.

Ὅταν διεσχίσαμεν αὐτὸν τὸν τομέα τοῦ ἐδάφους συναντήσαμε πάλι σκοτωμένους. Αὐτὴν τὴν φορὰ εἶναι Γερμανοί. Στὰ ἄκρα ἐνὸς πλατέος δρόμου τὰ πτώματά των μᾶς ἀφηγοῦνται γιὰ μιὰ σκληρὴ συμπλοκὴ σῶμα πρὸς σῶμα.

Ἐνα τμήμα Γερμανῶν στρατιωτῶν, ποὺ εἶχε ἀπομονωθῇ ἀπὸ τοὺς ἄλλους συναδέλφους του, εἶχε χρησιμοποιεῖ τὸ πρόχωμα τοῦ δρόμου ὡς χαράκωμα. Ἐνσφηνώθηκε ἐκεῖ καὶ πυροβολοῦσε συνεχῶς. Δὲν μπορούσε πιά νὰ ὑποχωρήσῃ. Πρόέβαλε ἀντίστασι μέχρι τοῦ τελευταίου ἀνδρός. Ὁ τελευταῖος Γάλλος σκοτωμένος στρατιώτης εὐρίσκεται σὲ ἀπόστασι μόλις τριῶν μέτρων. Ὑστερα ἐπέρασε ἡ ἐφοδος ἀπὸ πάνω ἀπὸ τοὺς γερμανοὺς καὶ τοὺς κατέστρεψε.

Ὁλόκληρο τὸ τμήμα ἔπρεπε τρυπημένο μὲ ἐφ' ὄπλου λόγχῃ. Πολλὲς κυρτωμένες λόγχες, ποὺ ἔμειναν ἐκεῖ, πολλὰ σπασμένα ὀπλαῖα ποδεικνύουν, μαρτυροῦν τὴν ἄγρια συμπλοκή. Πρῶτος στὴν γραμμὴ εἶναι ὁ ὑπαξιωματικός, ποὺ διοικοῦσε τὸ τμήμα. Φαίνεται ὅτι διατάσσει ἀκόμη καὶ πεθαμέ-

νους.

Οἱ Γερμανοὶ ἔπεφταν μᾶλλον κατὰ σωροὺς καὶ πολλές φορές γύρω ἀπὸ τὸ πτώμα ἐνὸς ἀξιωματικοῦ των.

Πῶς μοιάζουν ὅμως μεταξύ των ὅλοι οἱ νεκροὶ ἥρωες! Μόνον ἡ στολὴ τους ξεχωρίζει. Γάλλοι καὶ Γερμανοὶ δὲν ἔχουν καμμιά ἄλλη διαφορὰ ἐμπρὸς στὸν θάνατο.

Ὁ κάθε Γερμανὸς στρατιώτης ἔχει κρεμασμένο ἀπὸ τὴν πλάτη τὸ ταγάρι του σὰν νὰ πηγαίνει σὲ παρέλασι. Καὶ μὲ τὸ ταγάρι αὐτὸ στὴν πλάτη ὁ καθένας προκαλεῖ τὴν ἐντύπωσι ὅτι ζῇ ἀκόμη. Τίποτε δὲν ἄλλαξε κατὰ τὸ πείσμό του. Ὁ ζωστήρας, ἡ θήκη τῶν πυρομαχικῶν, ἡ ξιφολόγχη καὶ ἡ σκαπάνη, ἡ σκηνὴ καὶ ὁ τυλιγμένος μανδύας—ὅλα χρώματος χακὶ καὶ ὅλα στὴν θέσι των. Οὔτε καὶ τὸ κράνος, μὲ τὸ χακὶ περίβλημά του ἔπεσε κάτω ἢ ἔστω καὶ μετακινήθηκε ἀπὸ τὸ κεφάλι.

Οἱ πεσόντες μετέβησαν στὴν αἰωνιότητα σύμφωνα μὲ τοὺς... στρατιωτικούς κανονισμούς".

Αὐτὸ εἶναι ἓνα μέρος τῆς περιγραφῆς τοῦ Μπαρζίνι σχετικὰ μὲ τὴν μάχη τοῦ Μάρνη. Φυσικὰ τέτοιες ἀντεπιθέσεις τῶν Γερμανῶν εἶναι σπάνιες. Ὁ Ζόφρ ἀποσύρει συνεχῶς τὰ στρατεύματά του. Ἐπίσης ὑποχωρεῖ καὶ τὸ βρεταννικὸ ἐκστρατευτικὸ σῶμα. Ταυτοχρόνως ὅμως ἐξαντλοῦνται καὶ αἱ γερμανικαὶ στρατιαί. Μὲ κάθε μέτρο ἐδάφους ποὺ κερδίζουν ἀπομακρύνονται ἀπὸ τὰ κέντρα τοῦ ἀνεφοδιασμοῦ των.

Στὸ σκληρὸ καὶ καμμένο ἀπὸ τὸν ἥλιο ἔδαφος τῆς Γαλλίας, καταστρέφονται τὰ πέταλα τῶν ἀλόγων. Αἱ ἐφοδιοπομπαὶ ὅλοι γίνονται ὅλο καὶ πιὸ δυσκίνητοι. Τὰ μετόπισθεν δὲν λειτουργοῦν ἱκανοποιητικά. Ἀρχίζει νὰ παρατηρεῖται ἔλλειψις καὶ στὸν ἀνεφοδιασμό τοῦ πυροβολικοῦ.

Παρ' ὅλα αὐτὰ ὅμως ὁ πολεμικὸς ἀνταποκριτὴς τοῦ "Νταίηλυ Νιούς" τηλεγραφεῖ στὸ φύλλον του:

"Αἱ προφυλακαὶ τῆς γερμανικῆς δεξιᾶς πτέρυγος προωθοῦνται συνεχῶς καὶ ἀναγκάζουν τοὺς συμμάχους σὲ ἀδιάκοπο ὑποχώρησι. Ἡ ὑποχώρησις τῶν συμμαχικῶν δυνάμεων ἀπὸ τὸ Σαντιγὺ ἤτο ἡ ταχύτερα ποὺ διενεργήθη σ' αὐτὸν τὸν ἐκπληκτικὰ ταχὺν πόλεμον. Ὁλόκληρος ὁ πληθυ-

σμός της κοινότητας αυτής, που είναι γνωστή από τις περίφημες ιπποδρομίες της, σταυλῖται, ἐκγυμνασται ἀλόγων, τζόκεϋ ἐπιβαίνοντες στὰ πολύτιμα ἄλογά των, κατέφυγαν δρομαίως στὸ δάσος τοῦ Σαιν Ζερμαίν".

Τὴν 4ην Σεπτεμβρίου μία περίπολος ἀπὸ 11 ἄνδρες, ἀνήκουσα εἰς τὸ ὑπ' ἀριθμὸν 1 σύνταγμα τοῦ ἐφεδρικοῦ βαρέος ἱππικοῦ, φθάνει σὲ ἀπόστασι 6 χιλιομέτρων ἀπὸ τὴν ζώνη τῶν ὁχυρώσεων τῶν Παρισίων καὶ τὴν 9ην Σεπτεμβρίου οἱ στρατιῶται τοῦ Κλούκ ἤμποροῦν νὰ διακρίνουν στὸν ὀρίζοντα τὸ περίγραμμα τοῦ Πύργου τοῦ Ἀϊφελ.

Ὁ κίτρινος σκύλος.

Ὅταν ἐκεῖνες τὶς ἡμέρες γίνεται μία ἔκρηξις σὲ ἓνα ἄρτοπωλεῖο τῆς ὁδοῦ Βινεγκριέ, ὁ κόσμος ποὺ εἶναι ἐκεῖ κοντὰ νομίζει ὅτι πρόκειται περὶ ἐκρήξεως σὲ ἓνα ἄγωγὸ φωταερίου καὶ εἰδοποιεῖ τὴν πυροσβεστικὴ ὑπηρεσία. Στὴν πραγματικότητα ὁ Γερμανὸς ἀνθυποσημηναγὸς φὸν Χίδδεσεν ἐνεφανίσθη ἐπάνω ἀπὸ τὸ Παρίσι καὶ ἀπὸ ὕψος 2.000 μέτρων ἔρριψε ἓνα βλήμα πυροβολικοῦ.

Εἶναι τὸ πρῶτο ἐπισκεπτήριο, ποὺ στέλλει ὁ πόλεμος στὴν γαλλικὴ πρωτεύουσα.

Μὲ τὸ διπλάνον του, ὁ "κίτρινος σκύλος" ὁ Χίδδεσεν εἶχε τὴν τόλμη νὰ πετάξῃ τὸ 1912 ἀπὸ τὴν Φραγκφούρτη στὸ Δάρμσταττ, καὶ ἔγινε ἔτσι γνωστός. Τώρα μὲ τὸ ἀεροπλάνο του ἐμφανίζεται καθημερινῶς ἐπάνω ἀπὸ τὸ Παρίσι, παραμένει ἐκεῖ δύο ὥρες καὶ ρίχνει μία βόμβα. Μία φορὰ μάλιστα ἔρριξε καὶ ἓνα σάκκο γεμᾶτο ἄμμο μὲ μιὰ γερμανικὴ σημαία μήκους 2½ μέτρων.

Οἱ Παρισινοὶ ὀνομάζουν αὐτὸ τὸ ἀεροπλάνο, λόγῳ τῆς ἀκριβείας τῆς ἐμφανίσεώς του, "περιστέρι τοῦ ἀπογευματινοῦ τσαγιοῦ" καὶ πηγαίνουν σὲ πυκνὲς ὁμάδες στὴν ὁδὸ Ρεκαλλέ, ὅπου ἓνα ἀπὸ τὰ βλήματα τοῦ Χίδδεσεν προεκάλεσε ζημίας στὴν στέγη ἑνὸς τυπογραφείου.

Ὅλα αὐτὰ ἐπιφανειακὰ πράγματα. Οὐσιαστικὰ ἡ κατάστασις στὸ Παρίσι εἶναι ἀπελπιστικὴ. Ὁ στρατιωτικὸς διοικητὴς τῆς γαλλικῆς πρωτεύουσας στρατηγὸς Γκαλλιενὶ διατάσσει τὴν κατεδάφισι ὅλων τῶν σπιτιῶν ποὺ εὐρίσκονται κοντὰ στὴν ζώνη τῶν ὁχυρῶν γιὰ νὰ κερδίσῃ ἐλεύθερο ἔδαφος. Στὰ μεγάλα πάρκα στὸ δάσος τῆς Βουλώνης καὶ στὸ πάρκο τοῦ Λονσάν συνεκεντρώθησαν χιλιάδες βοδιῶν, τὰ ὁποῖα θὰ χρησιμεύσουν ὡς τροφή τοῦ πληθυσμοῦ κατὰ τὴν πολιορκία τῶν Παρισίων, ἢ ὁποῖα ἐθεωρεῖτο ὡς βεβαία.

Στὰ βουλευτάρια καὶ στὶς μεγάλες πλατεῖες ἀνυψώνονται τεράστιοι σωροὶ σάκκων στὶς ὁχθες τοῦ Σηκουάνα ἀνεγείρονται ἐγκαταστάσεις γιὰ τὸ πότισμα τῶν ζώων καὶ ἑκτακτοὶ ἀμαξοστοιχίαι μεταφέρουν δωρεὰν ἀπὸ τὸ Παρίσι στὴν Νότιο Γαλλία "600.000 ἄχρηστα στόματα" ὅπως γράφει μία ἐφημερίς.

Φυγὴ τῆς κυβερνήσεως ἀπὸ τὸ Παρίσι.

Ὅποιος μένει στὸ Παρίσι ἐργάζεται γιὰ τὴν ἄμυνά του. Τὰ εἰδῶλα τῆς

Γαλλίας, ὁ πυγμάχος Ζώρζ Καρπαντιέ, ὁ ὁποῖος θὰ διεξαγάγῃ μετὰ τὸν πόλεμο τὸν ἐντυπωσιακὸ ἀγῶνα του κατὰ τοῦ Τζάκ Ντέμπσεϋ, ὁ ἀκροβατιστὴς ἀεροπόρος Πεγκού, ὁ ἥρως τοῦ ἀεροστάτου Μπουαγιώ, ἀπευθύνουν προκηρύξεις στὸν πληθυσμό. Ὁ στρατηγὸς Γκαλλιενί βομβαρδίζει τὴν πόλιν μὲ διαταγές του καὶ ὅλα αὐτὰ δὲν συμβαίνουν παρὰ μόνο γιὰ νὰ ἀποσπᾶσουν τὴν προσοχὴ τοῦ πληθυσμοῦ ἀπὸ τὴν ἀναχώρησι τῆς κυβερνήσεως ἀπὸ τὴν πρωτεύουσα.

Κατὰ τὴν νύκτα πράγματι τῆς 2ας πρὸς τὴν 3ην Σεπτεμβρίου, ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας Ραιημόν Πουανκαρέ ἐγκατέλειπε μυστικὰ τὴν πρωτεύουσα, κατευθυνόμενος πρὸς τὸ Μπορντώ. Μὲ αὐτὸν ἀνεχώρησαν καὶ τὰ μέλη τῆς κυβερνήσεως ὅχι χωρὶς νὰ προηγηθοῦν δριμεῖαι ἀντεγκλήσεις μετὰξὺ αὐτῶν. Οἱ σοσιαλισταὶ ὑπουργοὶ ἦσαν τῆς γνώμης νὰ παραμείνῃ ἡ κυβέρνησις στὴν πρωτεύουσα, γιατί ἀλλοιῶτικα θὰ ἐξερρηγνύοντο ταραχαί. Οἱ ἄλλοι συνάδελφοι τῶν ἐτόνιζαν, ὅτι αἱ ταραχαὶ θὰ ἦσαν προτιμότεραι ἀπὸ τὴν αἰχμαλωσίαν τῆς κυβερνήσεως ἀπὸ τοὺς προελαύνοντας Γερμανούς.

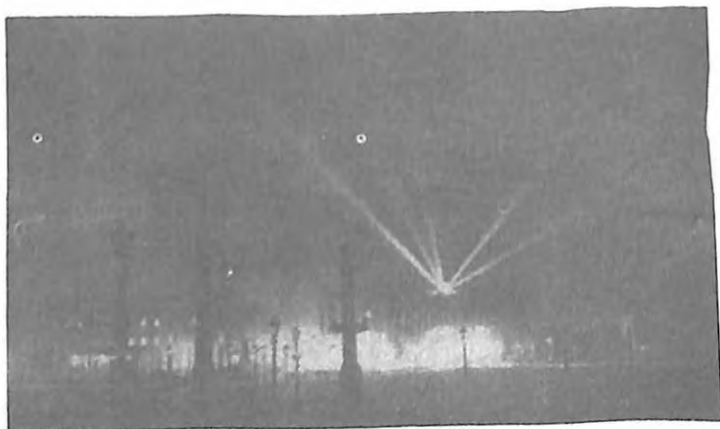
Αὕτῃ εἶναι ἡ ἄποψις τῶν στρατιωτικῶν. Ἔτσι τὴν ἐπομένη ὁ Πουανκαρέ καὶ ἡ κυβέρνησις του ἐγκαταλείπουν τὸ Παρίσι καὶ μεταβαίνουν στὸ Μπορντώ.

"Ἀμέσως μετὰ τὴν γνωστοποίησι τῆς ἀναχωρήσεως, γράφει ἡ ἐφημερὶς τῆς Γενεύης "Κουριέ", χιλιάδες ἀτόμων κατηυθύνθησαν πρὸς τὴν "Πλὰς ντέ λὰ Κονκόρντ" εἰς τὰ Ἡλύσια Πεδία καὶ ἐλιθοβόλησαν ἀγρίως τὰ ἐγκαταλειφθέντα κυβερνητικὰ κτίρια. Αἱ δυνάμεις τῆς ἀστυνομίας δὲν ἐτόλμησαν νὰ δράσουν κατὰ τοῦ ἐξαγριωμένου πλήθους".

Δὲν ἔφυγε δὲ ἀπὸ τὸ Παρίσι μόνον ἡ κυβέρνησις. Καὶ ἡ Τράπεζα τῆς Γαλλίας ὡς καὶ μία σειρὰ ἄλλων ὀργανισμῶν ἐξηφανίσθησαν τὴν νύκτα ἀπὸ τὴν πρωτεύουσα, μαζὺ τῶν δὲ καὶ μερικαὶ χιλιάδες πλουσίων ἀτόμων συνεκεντρώθησαν στὸ Μόντε Κάρλο, κατοικοῦν δὲ σὲ δωμάτια ἀμαξηλατῶν καὶ ὑπηρετριῶν, γιατί ἔχουν κλείσει τὰ ἀριστοκρατικὰ ξενοδοχεῖα τῆς οὐδετέρας αὐτῆς ἡγεμονίας.

Καὶ στὸ Μονακὸ ὅμως ἡ κατάστασις δὲν εἶναι καθόλου καλή. Αἱ γαλλικαὶ ἀρχαί, αἱ ὁποῖαι ἐνεργοῦν ἐπίταξι ὅλων τῶν αὐτοκινήτων τῆς χώρας, δὲν λαμβάνουν ὑπ' ὄψιν τὰ κυριαρχικὰ δικαιώματα τοῦ λιλιπουτείου αὐτοῦ κράτους καὶ δημεύουν καὶ ἐκεῖ ὅλα τὰ αὐτοκίνητα.

Ἐξω φρενῶν ὁ πρίγκηψ Ἀλβέρτος τοῦ Μονακῶ, ἀνεβαίνει στὸ τελευταῖο ἰδιωτικὸ αὐτοκίνητο ποὺ τοῦ ἀπέμεινε καὶ θέλει νὰ συναντήσῃ τὸν πρόεδρο Πουανκαρέ γιὰ νὰ διαμαρτυρηθῇ αὐτοπροσώπως. Μόλις ὅμως ἐ-

Οἱ προβολεῖς ἐρευνοῦν τὸν οὐρανὸ τοῦ Παρισίου.

πέρασε τὰ σύνορα τοῦ κράτους του, γάλλοι χωροφύλακες τοῦ πέρνουν τὸ αὐτοκίνητό του καὶ δὲν τοῦ μένει τίποτε ἄλλο, παρὰ κατασκονισμένος νὰ γυρίσῃ μὲ τὰ πόδια κατάκοπος στὸ ἀνάκτορό του.

Μία ἐπαναστατικὴ ιδέα: 600 ταξι θὰ σώσουν τὸ Παρίσι.

Ἐν τῷ μεταξύ, στὴν περιοχὴ τῶν Παρισίων ἀρχίζει νὰ διαγράφεται ἡ κατάρρευσις. Ὁ στρατηγὸς Φρέντς, ὁ διοικητὴς τοῦ βρετανικοῦ ἐκστρατευτικοῦ σώματος, τηλεγραφεῖ στὸ Λονδῖνον στὸν ὑπουργὸν τῶν Στρατιωτικῶν λόρδο Κίτσεנερ:

"Ἐδῆλωσα σαφῶς εἰς τὸν Ζόφφρ ὅτι ὑπὸ τὴν παροῦσαν κατάστασιν τῶν στρατευμάτων μου δὲν μοῦ εἶναι δυνατόν νὰ παραμείνω εἰς τὴν γραμμὴν τοῦ μετώπου. Ἀπεφάσισα αὖριον τὴν πρωΐαν νὰ ἀρχίσω τὴν ὑποχώρησιν πίσω ἀπὸ τὸν Σηκουάνα καὶ δυτικῶς τῶν Παρισίων".

Ὁ Φρέντς σκέπτεται μάλιστα, μὲ ὁλόκληρο τὴν δύναμί του νὰ ἐπιστρέψῃ διὰ τοῦ Στενοῦ τῆς Μάγχης στὴν Ἀγγλίαν. Τότε τρέχει ὁ Κίτσενερ στὸ Παρίσι καὶ ἐμποδίζει τὴν ὑποχώρησιν τοῦ στρατηγοῦ.

Ὁ Ζόφφρ ὁ ὁποῖος κρατεῖ στὰ χέρια στὸ Σατιγιὺν τὰς τύχας τῆς Γαλλίας, διατάσσει τὸν στρατηγὸ Μωνουρὶ νὰ καταρτίσῃ μία νέα στρατιά, βορείως τῶν Παρισίων. Μὲ 100 χιλιάδας ἄνδρας ὁ Μωνουρὶ πρέπει νὰ ἐπιτεθῇ κατὰ τῆς δεξιᾶς πτέρυγος τοῦ στρατηγοῦ φὸν Κλούκ. Αὐτὸς ὁμῶς ἀντιλαμβάνεται τὰς προθέσεις τοῦ ἀντιπάλου του, διαγράφει μὲ ὁλόκληρὴν τὴν στρατιὰ του ἕνα τόξο πρὸς τὰ δεξιὰ καὶ ἔτσι, ὁ Μωνουρὶ διατρέχει τὸν κίνδυνον νὰ ἰδῇ περικυκλωμένη τὴν στρατιὰ του.

Στὸ Παρίσι ὁ Γκαλλιενὶ ἀναγνωρίζει τὸν ἐπικείμενον κίνδυνον. Αἱ τελευταῖαι ἐφεδρεῖαι, μέχρι καὶ τοῦ τελευταίου ἀνδρός, πρέπει νὰ χρησιμοποιηθοῦν γιὰ νὰ σωθῇ ὁ Μωνουρὶ ἀπὸ τὴν περίπτυσιν τοῦ Κλούκ. Πῶς ὁμῶς θὰ σταλοῦν ἀμέσως στὸ μέτωπο αἱ 12.000 ἄνδρες, παῦ κατορθώνει νὰ συγκεντρώσῃ ὁ Γκαλλιενί;

"Κατ' ἀρχάς, λέγει ὁ στρατηγὸς Γκαλλιενί στὰ ἀπομνημονεύματά του, ἐσκέφθημεν νὰ χρησιμοποιήσωμεν τὸν σιδηρόδρομον. Διεπιστώθη ὁμῶς, ὅτι μὲ τὸ μέσον αὐτὸ θὰ ἠμπορούσαμε νὰ μεταφέρωμεν μόνον τὸ ἡμισυ, δηλαδὴ περίπου 6.000 ἄνδρας. Οἱ ἄλλοι 6.000 θὰ ἔπρεπε νὰ μεταφερθοῦν μὲ ἄλλο τρόπο".

Καὶ σ' αὐτὴν τὴν κρίσιμον ὥρā γεννᾶται μία πρωτοφανὴς καὶ τελείως ἐπαναστατικὴ ιδέα. Στὰς μία μετὰ τὸ μεσημέρι τῆς 7ης Σεπτεμβρίου τοῦ ἔτους 1914 ὁ Γκαλλιενί διατάσσει τὴν ἐπίταξιν ὅλων τῶν ταξὶ τῶν Παρισίων. Αὐτὰ ἀνέρχονται σὲ 600. Τὸ καθένα των, ποῦ θὰ ἐφαίνετο τώρα σ' ἐμᾶς προκατακλυσμαῖο, ἠμπορεῖ νὰ μεταφέρῃ 5 ἄνδρας. Σὲ δύο ταξίδια ἠμπορεῖ λοιπὸν νὰ ἐνεργηθῇ ἡ μεταφορὰ τῶν ὑπολειπομένων 6.000 ἀνδρῶν.

Σταματᾶται λοιπὸν κάθε ταξὶ στὸν δρόμον, καταβιβάζονται οἱ ἐπιβάται του καὶ στὰς 6 τὸ βράδυ 600 αὐτοκίνητα εἶναι ἔτοιμα στὸν δρόμον τοῦ προαστείου τῶν Παρισίων Γκανιύ, γιὰ νὰ ἐκπληρώσουν τὴν ἀποστολὴν των.

"Αὐτὸ δὲν εἶναι συνηθισμένο στὴν πολεμικὴ ἱστορία", λέγει ὁ Γκαλλιενί, ὅταν ἔφθασε στὸν τόπον ποῦ ἦσαν συγκεντρωμένα τὰ αὐτοκίνητα.

Τὰ αὐτοκίνητα τίθενται σὲ κίνησι τηροῦντα ἀπόστασι 20 μέτρων τὸ ἓνα ἀπὸ τὸ ἄλλο. Ἡ μηχανοκίνητη αὐτὴ συνοδεία εἶναι ἐφοδιασμένη μὲ βοηθητικὰ αὐτοκίνητα μὲ βενζίνη, συμπληρωματικούς τροχοὺς καὶ ἄλλα ἀνταλλακτικά, ὥστε κάθε ταξὶ ποὺ παθαίνει βλάβη ἢ μπορεῖ νὰ τὴν ἐπα-

νορθώσῃ ἀμέσως.

Στὰ ὑψώματα δυτικῶς τῆς Βαρέντ στέκεται ἐκείνη τὴν νύκτα μία ὁμάδα Γερμανῶν ἀνιχνευτῶν. Διακρίνει μία ἀτελείωτη σειρά φωτεινῶν σημείων ποὺ κινοῦνται, σβύνουν καὶ πάλιν ἐμφανίζονται. Οἱ Γερμανοὶ δὲν ἤμποροῦν νὰ ἐξηγήσουν αὐτὸ τὸ φαίνόμενον. Τὸ ἄλλο πρωῒ ὅμως, ἡ στρατιὰ τοῦ Μωνουρί ἔχει ἐνισχυθῇ κατὰ 12.000 ἄνδρας.

Παρ' ὅλα ὅμως αὐτά, ὁ Γάλλος στρατηγὸς δὲν κατορθώνει νὰ ἀντιμετωπίσῃ ἐπὶ τόπου τὴν κυκλωτικὴν κίνησιν τοῦ Κλούκ. Τὸ πείραμα μὲ τὰ ταξὶ ἀπέβη εἰς

ΠΑΡΑΣΤΑΤΙΚΟΣ Χάρτης τῆς μάχης τοῦ Μάρνη.

μάτην. Ὁ Μωνουρί διατασσει τὴν υποχώρησιν.

"Διὰ νὰ ἀποφύγῃ τὴν ἀπειλουμένην κύκλωσίν της, γράφει ὁ ἴδιος ὁ Μωνουρί στὰ ἀπομνημονεύματά του, ἡ στρατιὰ ἐβάδισε νύκτα καὶ ἡμέραν. Πολλοὶ στρατιῶται ἐγκατέλειψαν τὴν σημαίαν ὑπὸ τὸ πρόσχημα ὅτι ἔχασαν τὴν μονάδα των ἢ ὅτι ἦσαν ἀσθενεῖς. Βαθμηδὸν καὶ κατ' ὀλίγον, εὐρέθησαν πρὸ τῶν συντεταγμένων τμημάτων, ἐχωρίσθησαν εἰς μικρὰς ὁμάδας ποὺ ἐπεδόθησαν εἰς λεηλασίας καὶ μετέδωσαν μὲ τὰς ἀφηγήσεις των πανικὸν μεταξὺ τοῦ πληθυσμοῦ. Οἱ τρομοκρατημένοι κάτοικοι, ποὺ ἐτρέποντο καὶ αὐτοὶ εἰς φυγὴν, ἔφρατταν τὸν δρόμον εἰς τοὺς ἄνδρας, οἱ ὁποῖοι δὲν ἤμποροῦσαν νὰ προχωρήσουν καὶ εὐρίσκοντο στὰ πόδια ἡμέραν καὶ νύκτα. Ἡ ἐξάντλησις ἔφθασε μέχρι τοῦ ἀνωτάτου βαθμοῦ".

Ὁ μόνος ὁ ὁποῖος μέσα εἰς αὐτὴν τὴν κατάστασιν τῆς συγχύσεως καὶ τῆς ἀμφιβολίας διατηρεῖ τὴν ψυχραιμίαν του, εἶναι ὁ Γάλλος ἀρχιστράτηγος Ζόφφρ.

Στὸ ἀρχηγεῖο του στὸ Σατιγιὸν ὁ Ζόφφρ ἐξετάζει ἀντικειμενικὰ τὴν κατάστασι. Ἀπὸ τὸ ἓνα μέρος πρέπει νὰ ἀντιμετωπίσῃ τὸ ἐνδεχόμενον νὰ κηρύξῃ τὸ Παρίσι ἀνοχύρωτο πόλι, νὰ τὸ ἐγκαταλείψῃ καὶ νὰ διασώσῃ τὰ στρατεύματά του στὸ ἐσωτερικὸ τῆς Γαλλίας στὴν περιοχὴ τοῦ Ντιζὸν καὶ τοῦ Μπεζανσόν. Ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος ὑπάρχει ἡ δυνατότης μὲ μιὰ τελευταία προσπάθεια νὰ σταματήσῃ τὴν ὀπισθοχώρησι καὶ νὰ ἀντιταχθῇ ἐκ νέου κατὰ τῶν Γερμανῶν.

Ἐπὶ μερικὲς στιγμὲς ὁ Ζόφφρ ἀκούει σιωπηλὸς τὶ ἔχουν νὰ εἴπουν οἱ στρατηγοὶ του ἐπὶ τῆς καταστάσεως. Ὑστερα ἀποφασίζει:

—Θὰ κτυπηθοῦμε στὸν Μάρνη μὲ τοὺς Γερμανούς.

Τὸ πρωτὶ ὅμως τῆς 10ης Σεπτεμβρίου, ἓνα πρωτὶ γεμάτο ἀνησυχία γὰρ τὸν γαλλικὸ στρατὸ, ἀνιχνευτικαὶ περίπολοι διαπιστώνουν, ὅτι συνέβη κάτι τὸ ἀνήκουστο: Οἱ Γερμανοὶ ἐξηφανίσθησαν. Ὑποχωροῦν. Αἶρουν τὴν πίεσιν των κατὰ τῶν γαλλικῶν στρατευμάτων.

Τὸ γαλλικὸ Γενικὸ Ἐπιτελεῖο, ἀναγράφεται σὲ ἓνα ἀπὸ τὰ πολλὰ ἀπομνημονεύματα ἐξεπλάγη στὸν ὑπέρτατο βαθμό. Ἐπесе κυριολεκτικὰ ἀπὸ τὰ σύννεφα. Κανεὶς δὲν μπορεῖ νὰ καταλάβῃ τὶ συνέβη. Δὲν μπορεῖ νὰ καταλάβῃ πῶς οἱ Γερμανοὶ ἐνῶ ἔφθασαν τόσο κοντὰ στὸν ἀντικειμενικὸν σκοπὸ ἀποτόμως τὸν ἐγκαταλείπουν.

Στὴν ἀρχὴ νομίζουν οἱ Γάλλοι ὅτι πρόκειται γιὰ πολεμικὸ τέχνασμα, γιὰ μιὰ παγίδα. Καὶ μόνο σιγὰ—σιγὰ ἀποκτοῦν τὴν βεβαιότητα ὅτι πρόκειται γιὰ πραγματικὴ ὑποχώρησι.

Καὶ ὁμιλοῦν γιὰ ἓνα θαῦμα. Γιὰ τὸ θαῦμα τοῦ Μάρνη.

Ἀκόμη δὲν μποροῦν νὰ φαντασθοῦν ὅτι ἀπὸ τῆς γερμανικῆς πλευρᾶς ἓνας ἀντισυνταγματάρχης ἔχασε τὴν ψυχραιμία του.

· Ὅλα εἶναι μάταια λέγει ὁ στρατηγὸς Μόλτκε.

Πρέπει νὰ ἐπανέλθωμεν στὴν 6ην Σεπτεμβρίου στὴν ἡμέρα δηλαδὴ κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ στρατηγὸς Ζόφφρ διέταξε τὴν ἐπίθεσιν του. Ἐκείνη τὴν ἡμέρα τὰ γερμανικὰ στρατεύματα εἶναι κουρασμένα. ἔχουν ἐξαντληθῇ ἀπὸ τὴν μακρὰ πορείαν τῆς διὰ τῆς Γαλλίας ὡς τὸ Παρίσι. Ἐκείνη τὴν ἡμέρα ὁ Γενικὸς Ἐπιτελάρχης στρατηγὸς φὸν Μόλτκε κάθεται μακριὰ ἀπὸ τὰ συμβαίνοντα στὸ μέτωπο, στὸ ἀρχηγεῖο του, σὲ ἓνα σχολεῖο στὸ Λουξεμβούργο.

Ὁ Μόλτκε δὲν ἔχει ἀκοιβῇ εἰκόνα τῆς καταστάσεως. Ὅσο καὶ ἂν αὐτὸ φαίνεται παράξενο καὶ ἀπίστευτο ἡ ἀνωτάτη γερμανικὴ στρατιωτικὴ ἡγεσία περιωρίζετο νὰ συλλάβῃ, ἔτσι κατὰ τύχην ἓνα σῆμα μὲ τὸν ἀσύρματο, ποὺ ἀντήλλασσαν μεταξὺ των διάφορα τμήματα. Σχεδὸν δηλαδὴ δὲν ὑπάρχει ἀπ' εὐθείας τηλεφωνικὴ ἐπικοινωνία μεταξὺ τοῦ Γενικοῦ Ἀρχηγείου καὶ τῶν διοικήσεων τῶν στρατιῶν.

Ἔτσι ἡ κατάστασις στὸ μέτωπο ἐμφανίζεται στὸν Μόλτκε συγκεχυμένη καὶ ἀσαφής. Ἡ ἔμφυτος του φοβία αὐξάνει μὲ αὐτὸν τὸν τρόπο συνεχῶς. Δὲν ἀποφασίζει ὅμως νὰ πλησιάσῃ πιὸ πολὺ πρὸς τὸ μέτωπο καὶ νὰ ἀποκτήσῃ προσωπικὴ ἐπαφὴ μὲ τοὺς διοικητὰς τῶν στρατιῶν του.

Ἐν τούτοις ὅλα ἐξαρτῶνται ἀπὸ τὸν συντονισμό τῶν ἐπιχειρήσεων

μεταξύ τῶν διαφόρων στρατιῶν. Ὁ Μόλτκε δὲν εἶναι ὁ ἄνθρωπος, ποὺ μπορεῖ νὰ κρατήσῃ σταθερὰ τὰ χαλινάρια στὰ χέρια του κατὰ τὴν ἀποφασιστικὴν ἐκείνη στιγμή. Ἐπὶ κεφαλῇς τῶν γερμανικῶν στρατιωτικῶν δυνάμεων στέκεται ἕνας ἄνθρωπος, ποὺ γράφει στὴν γυναῖκα του:

"Ὅλοι ἡμεῖς εὐρισκόμεθα ὑπὸ μίαν μεγάλην πίεσιν, ἡ ὁποία σκοτῶνει κάθε θέλησι πρὸς δημιουργίαν καὶ δὲν μποροῦμε τίποτε νὰ ἀρχίσωμε χωρὶς νὰ ἀκούσωμε τὴν ἐσωτερικὴ μας φωνὴ νὰ μᾶς λέγῃ: Γιατὶ κοπιᾶτε; Ὅλα εἶναι μάταια".

Σὲ ἕνα ἄλλο γράμμα του χαρακτηρίζει τὸν ἑαυτὸ του σὰν ἕνα ἄνθρωπο, ποὺ περιπλανᾶται μέσα στὴν ἀμμώδη ἔρημο τῶν δισταγμῶν.

Ἀκόμη πρὶν νὰ ἀρχίσουν αἱ μάχαι ἔκαμε στὸν στρατηγὸ Ἄμπρονσάρ τὴν ἐξῆς χαρακτηριστικὴ δήλωσι:

"Ὅλα εἶναι ἀνώφελα. Θὰ χάσωμε τὸν πόλεμο ποὺ μᾶς ἔρχεται".

Ἡ σύζυγος τοῦ Μόλτκε, ποὺ κατεγίνετο μὲ τὸν πνευματισμὸ καὶ ἦτο φανατικὴ ὁπαδὸς του, εἶχε λάβει τὴν προφητικὴ εἴδησι κατ' εὐθείαν ἀπὸ τὸν κόσμον τῶν πνευμάτων. Καὶ δὲν εἶναι καθόλου παράξενο τὸ ὅτι ὁ Λούδενδορφ, ὁ ὁποῖος ὀλίγας ἡμέρας πρὶν τῶν ἀποφασιστικῶν μαχῶν τοῦ Μάρνη εὐρίσκετο στὸ Γενικὸ Ἀρχηγεῖο, γράφει στὸ ἡμερολόγιό του.

—Μὲ μεγάλο τρόπο εὐρέθην στὴν ἀνάγκην νὰ διαπιστώσω ὅτι ὁ Μόλτκε εἶχε χάσῃ τελείως τὸν ἑλεγχον τῶν νεύρων του".

Τώρα τὴν 7ην Σεπτεμβρίου, ὅταν ἐγνώσθη ἡ διαταγὴ τοῦ Ζόφφρ περὶ ἐπιθέσεως, τρέμει ἡ φωνὴ τοῦ Μόλτκε, ὅταν κάμνει τὴν ἀναφορὰ του στὸν Κάιζερ καὶ γιὰ πρώτη φορὰ ἀφήνει νὰ ὑπονοηθῇ ἡ σκέψις του περὶ ὑποχωρήσεως τῶν γερμανικῶν στρατευμάτων.

Φυσικὰ ὁ Γερμανὸς γενικὸς ἐπιτελάρχης γνωρίζει πολὺ καλὰ ὅτι τὰ στρατεύματα του εἶναι ἐξηντλημένα καὶ ὅτι ὁ Ζόφφρ ἔχει νωπὰς δυνάμεις στὴν διάθεσί του. Ἐκτὸς τούτου τὸν συνέχει ἡ κακὴ ὁμολογουμένως εἴδησις ὅτι οἱ Ρῶσσοι ἐτερμάτισαν τὴν ἐπιστράτευσί των γρηγορώτερα ἀπὸ ὅ, τι ἀνεμένετο καὶ ὅτι ἐπιτίθενται τώρα κατὰ τῆς Ἀνατολικῆς Πρωσσίας.

Ὁ Γουλιέλμος ἔχει δυνατώτερα νεῦρα. Ἀκούει τίς σκέψεις τοῦ Μόλτκε περὶ ἐνδεχομένης ὑποχωρήσεως καὶ τοῦ ἀπαντᾷ μὲ ἔντονον ὕψος!

"Θὰ ἐπιτεθῶμεν ἐνόσω αὐτὸ εἶναι δυνατόν. Δὲν θὰ ὑποχωρήσωμεν σὲ καμμίαν περίπτωσιν οὔτε κατὰ ἕνα βῆμα! Ἐπίθεσις καὶ μόνο ἐπίθεσις! Αὐτὸ πρέπει νὰ εἶναι τὸ σύνθημα μας!".

Ἐξουδετεροῦται κάθε πρωτοβουλία τοῦ Κάιζερ.

Ὁ αὐτοκράτωρ Γουλιέλμος ἀντελήφθη ἀπὸ καιροῦ ὅτι τὸ Γενικὸ Ἀρχηγεῖο εἶναι πολὺ μακριὰ ἀπὸ τὸ μέτωπο καὶ ὅτι τώρα τίποτε δὲν εἶναι πιὸ ἀπαραίτητο ἀπὸ τὸ νὰ ἀποκατασταθῇ ὅσο τὸ δυνατόν μιὰ στενωτέρα ἐπαφὴ μεταξὺ τῶν στρατιῶν καὶ τῆς ἀνωτάτης ἡγεσίας. Γι' αὐτὸ ὁ Κάιζερ ἔστειλε τὴν 6ην Σεπτεμβρίου στὸν Μόλτκε τὴν ἐξῆς εἰδοποίησι:

"Αὔριον πρωῒαν μεταβαίνω πρὸς ἐπίσκεψιν τοῦ ὑποστρατήγου φὸν Χάουζεν (τρίτη στρατιά) καὶ κατόπιν πρὸς ἐπίσκεψιν τοῦ ὑποστρατήγου φὸν Μπύλωφ (δευτέρα στρατιά). Θέλω νὰ ὁμιλήσω μὲ τοὺς δύο αὐτοὺς στρατιωτικοὺς ἡγέτας νὰ τοὺς σφίξω τὸ χέρι καὶ νὰ εὐρίσκωμαι πλησίον

τῶν στρατιωτικῶν τμημάτων".

Ἡ τρίτη στρατιὰ τοῦ φόν Χάουζεν δταν ἐπλησίαζε ἡ αὐτοκρατορική συνοδεία τῶν αὐτοκινήτων, εἶχε ἐμπλακῇ σέ ἀγῶνα ἐκ τοῦ συστάδην κον-

Ὁ στρατάρχης Φρέντς ἀποβιβάζεται στή Γαλλία.

τά στο Σαλόν. Τὸ γαλλικὸ πυροβολικὸ βάλλει πυρὰ φραγμοῦ καὶ ὁ διοικητὴς τῆς στρατιᾶς παρ' ὀλίγον νὰ καταληφθῇ ἀπὸ ἐπιληπτικὴ κρίσι δταν τοῦ ἀνήγγειλαν ὅτι πλησιάζει ἡ Αὐτοῦ Μεγαλειότης.

Ὁ Κάιζερ εἶναι τώρα ἀνεπιθύμητος. Ἐνας ταγματάρχης τοῦ ἐπιτελείου τοῦ φόν Χάουζεν ἀποστέλλεται πρὸς συνάντησιν τοῦ αὐτοκράτορος καὶ κοντὰ στο Σουίπ γίνεται μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τοῦ Γουλιέλμου ἡ ἐξῆς χαρακτηριστικὴ στιχομυθία.

"Ἡ Αὐτοῦ Ἐξοχότης ὁ στρατηγὸς λέγει ὁ ταγματάρχης, ἀναφέρει εὐλαβῶς εἰς τὴν Ὑμετέραν Μεγαλειότητα ὅτι δὲν ἔχει τὸν διαθέσιμον χρόνον διὰ νὰ ἀναφέρῃ εἰς αὐτὴν πῶς ἐξελίσσεται ἡ κατάστασις".

"Ὁδηγήσατέ με ἀμέσως στο Ἀρχηγεῖο σὰς διατάσσει ὁ αὐτοκράτωρ".

"Εἰς τὰς διαταγὰς σας, Μεγαλειότατε. Ἡ Αὐτοῦ Ἐξοχότης ὁ στρατηγὸς παρακαλεῖ τὴν Ὑμετέραν Μεγαλειότητα νὰ λάβῃ ὑπ' ὄψιν ὅτι δὲν ὑπάρχει δυνατότης διανυκτερεύσεως της εἰς τὸ ἀρχηγεῖον".

"Σὰς εἶπα ἤδη ὅτι θέλω νὰ συνομιλήσω μὲ τὸν ὑποστράτηγον φόν Χάουζεν,

"Ἐχω τὴν ἐντολὴν νὰ ἀναφέρω πρὸς τὴν Ὑμετέραν Μεγαλειότητα, ὅτι, διατρέχει αὕτη κίνδυνον ἀπὸ μέρους τοῦ πληθυσμοῦ, ὅτι ἐδῶ πλησίον ἔχομεν ἐπιδημίαν τύφου καὶ ὅτι εὐρίσκεται ἐν κινδύνῳ ἡ ζωὴ τῆς Ὑμετέρας Μεγαλειότητος.

Ὁ ταγματάρχης κατορθώνει τελικὰ νὰ μεταπείσῃ τὸν αὐτοκράτορα. Δυσφορῶν ὁ Γουλιέλμος ἐπιστρέφει στὸ Λουξεμβούργον καὶ ἔτσι αἱ γερμανικαὶ στρατιαὶ παραμένουν καὶ πάλι χωρὶς στενωτέρα ἐπαφὴ μὲ τὴν ἀνωτάτη ἡγεσίᾳ των.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ VI

ΟΙ ΓΕΡΜΑΝΟΙ ΧΑΝΟΥΝ ΤΗ ΜΑΧΗ

Ἡ ἀποστολὴ τοῦ Ἀντισυνταγματάρχου Χέντς.

Καὶ πρέπει νὰ σημειωθῇ ὅτι ἡ συνέχισις τοῦ ταξιδίου αὐτοῦ τοῦ Κάϊ-ζερ καὶ ἡ παρουσία στὸ ἀρχηγεῖο τῆς δευτέρας στρατιᾶς φὸν Μπύλωφ ἐνὸς ὑπευθύνου ἐκπροσώπου τοῦ Γενικοῦ Ἀρχηγείου τῶν γερμανικῶν ἐνόπλων δυνάμεων, θὰ ἦτο χρησιμωτάτη. Ὁ Μπύλωφ πράγματι εὕρίσκετο τότε σὲ ἀπαισιόδοξη ψυχικὴ κατάστασι. Κυρία του ἀνησυχία εἶναι ὅτι ὁ δεξιὸς του, ἡ πρώτη στρατιὰ τοῦ Κλούκ' ἔκαμε ἓνα πῆδημα πρὸς δυσμὰς διὰ νὰ κυκλώσῃ τὴν στρατιὰ τῶν ταξὶ τοῦ στρατηγοῦ Μωνουρύ. Ἐτσι ἐσχηματίσθη ἓνα κενὸ μεταξὺ τῶν δύο στρατιῶν, τὸ ὁποῖον ἐκαμουφλάρετο μόνο ἀπὸ τὴν παρουσία ἀσθενῶν τμημάτων ἵππικοῦ. Καὶ στὸ κενὸ αὐτὸ θὰ ἤμποροῦσαν κάθε στιγμὴ νὰ εἰσδύσουν οἱ Βρεταννοὶ καὶ οἱ Γάλλοι.

Στὸ σχολεῖο του τώρα στὸ Λουξεμβούργο ὁ Μόλτκε συγκροτεῖ διαρκῶς συσκέψεις μὲ τὸ ἐπιτελεῖο του, πρὸ παντὸς δὲ μὲ τὸν προϊστάμενό του γραφείου ἐπιχειρήσεων συνταγματάρχην Τάππεν.

—Πρέπει νὰ πληροφορηθῶ τί συμβαίνει πραγματικὰ στὴν δεξιὰ μας πτέρυγα λέγει ὁ Μόλτκε γιὰτὶ ἀλλοιώτικα δὲν μπορῶ νὰ λάβω καμμιά ἀπόφασιν.

Ὁ συνταγματάρχης φὸν Ντόμμες, ὁ ἀρχηγὸς τοῦ πολιτικοῦ τμήματος τοῦ Γενικοῦ Ἐπιτελείου προσφέρεται νὰ μεταβῇ στὶς στρατιᾶς καὶ νὰ συλλέξῃ πληροφορίας. Ὁ Μόλτκε ὅμως θεωρεῖ τὸν Ντόμμες ὡς ἀδιόρθωτο αἰσιόδοξο. Θὰ ἤθελε νὰ στείλῃ ἓνα ἄνθρωπο τῆς ἰδικῆς του ψυχосυνθέσεως καὶ ἔτσι ἡ ἐκλογὴ του πίπτει ἐπὶ τοῦ ἀπαισιόδοξου ἀντισυνταγματάρχου Ριχάρδ Χέντς.

Ἡ προσωπικότης τοῦ Χέντς εἶναι σημεῖον ἀντιλεγόμενον. Ἀργότερα ὁ Λούδενδορφ λέγει περὶ αὐτοῦ.

"Ἀνῆκε στοὺς ἀνθρώπους πρὸς τοὺς ὁποίους ἐγὼ δὲν μποροῦσα ποτὲ νὰ ἔχω ἐμπιστοσύνη. Εἶχε στὸ βλέμμα του κάτι τὸ ἐπιφυλακτικόν, τὸ ἐρευνητικόν. Μοῦ ἐφαίνετο σὰν ἓνας ψυχρὸς ὑπολογιστὴς σὰν ἓνας ἄνθρωπος χωρὶς ψυχὴ".

Τελείως διάφορο γνώμη γιὰ τὸν Χέντς ἔχει ὅμως τὸ ἐπίσημο αὐτοκρατορικὸ ἀρχεῖο.

"Πολὺ μορφωμένος καὶ εὐπροσήγορος ὁ Χέντς λόγῳ τῆς λαμπρᾶς του ἐπιδόσεως εἰς τὴν πολεμικὴν Ἀκαδημίαν ἐτοποθετήθη εἰς τὸ Γενικὸν Ἐ-

πιτελείον. Είχε τήν πλήρη ἐμπιστοσύνην τοῦ ὑποστρατήγου φόν Μόλτκε καὶ πρὸ τοῦ πολέμου εἶχε συνάψη σχέσεις μετὰ τὸν ὑποστράτηγον φόν Μπύλωβ πρᾶγμα ποῦ θὰ διηυκόλυνε κατὰ πολὺ τὴν ἀποστολὴν του".

Εἶναι ὥρα 10 π.μ. ἀκριβῶς ὅταν ὁ Μόλτκε λέγει στὸν ἀντισυνταγματάρχη Χέντς:

—Θὰ πάρετε τὸ ταχύτερον αὐτοκίνητο, ποῦ διαθέτομεν καὶ θὰ μεταβῇτε ἀμέσως στὴν δευτέρα καὶ στὴν πρώτη στρατιά. Ἐπὶ τόπου θὰ προσανατολισθῇτε ἀκριβῶς ἐπὶ τῆς καταστάσεως. Ἄν ἡ πρώτη στρατιά δὲν ἡμπορεῖ νὰ κρατήσῃ τὰς θέσεις της, θὰ συστήσῃτε στὸν ὑποστράτηγον φόν Κλούκ νὰ ὑποχωρήσῃ πρὸς τὴν γραμμὴν Σουασὸν—Φίσμ διὰ νὰ ἀποκτήσῃ ἐκ νέου ἐπαφὴν μετὰ τὴν δεξιὰ πτέρυγα τῆς δευτέρας στρατιάς καὶ νὰ κλείσῃ ἔτσι τὸ σχηματισθὲν κενόν.

Ἐπὶ ὁλόκληρα ἔτη, ἐν καιρῷ εἰρήνης, ὁ Μόλτκε ἐτόνιζε στοὺς ἀξιωματικούς τοῦ Ἐπιτελείου ὅτι κάθε διαταγὴ πρέπει νὰ δίδεται ἐγγράφως. Τώρα παραβαίνει ὁ ἴδιος αὐτὸν τὸν κανόνα καὶ ἀποστέλλει τὸν Χέντς ὡνευ ἐγγράφου διαταγῆς, ὥστε ἀργότερα δὲν εἶναι δυνατόν νὰ διαπιστωθῇ τί ἀκριβῶς εἶχε διατάξῃ.

Ἐγγράφως ὅμως ὁ Μόλτκε ἐκφράζεται στὴν γυναῖκα του, στὴν ὁποία ἀποκαλύπτει τὰ ἐξῆς:

"Αἱ μάχαι ἀνατολικῶς τῶν Παρισίων θὰ ἔχουν δυσμενῆ ἐξέλιξιν δι' ἡμᾶς. Ὅ,τι δῆποτε καὶ ἂν συμβῇ ἐγὼ εἶμαι ἀποφασισμένος νὰ ἀναλάβω τὴν εὐθύνην καὶ ἐν ἀνάγκῃ νὰ πέσω ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς τιμῆς".

Πρᾶγμα τὸ ὁποῖον δὲν τὸν ἐμπόδισε νὰ πεθάνῃ εἰρηνικώτατα στὸ κρεβάτι του τὸ 1916.

Μία ὥρα μετὰ τὴν διαταγὴν ποῦ ἔλαβε, δηλαδὴ στὰς 11 π.μ. ἀναχωρεῖ ὁ Χέντς μετὰ τὸ αὐτοκίνητο. Μαζὺ του στὸ ἀμάξι κάθεται καὶ ὁ λοχαγὸς φόν Κένιγ. Σὲ ἓνα ἄλλο αὐτοκίνητο κάθεται ὁ λοχαγὸς Κέππεν. Ὁ Κέππεν δὲν καταλαβαίνει γιατί νὰ ταξιθεύῃ αὐτὸς μόνος πίσω ἀπὸ τὸ αὐτοκίνητο τοῦ Χέντς καὶ τοῦ κάμνει τὴν πρότασιν νὰ μεταβῇ αὐτὸς ἀμέσως στὴν πρώτη στρατιά καὶ νὰ διαπιστώσῃ πῶς ἐξελίσσεται ἐκεῖ ἡ κατάστασις καὶ νὰ συναντηθῇ ὕστερα μετὰ τὸν Χέντς στὴν δευτέρῃ στρατιά. Ὁ ἀντισυνταγματάρχης ὅμως δὲν δέχεται αὐτὴν τὴν πρότασιν:

"Ὁχι, Κέππεν θὰ ταξιθεύσετε μαζὺ μου. Ἡμπορεῖ νὰ σᾶς χρυσασθῶ καθ' ὁδόν".

Ἔτσι ἀναχωροῦν ὅλοι μαζύ. Ὁ Χέντς κάθεται ἀναπαυτικὰ στὸ αὐτοκίνητό του καὶ λέγει, μόλις ξεκίνησσε στὸν καθήμενον κοντὰ στὸ λοχαγὸ Κένιζ.

"Ὁ προϊστάμενός μας δὲν μοῦ ἔδωσε ἔγγραφο διαταγῆ. Κοιτάξετε τώρα τί θὰ γίνῃ. Ὅταν θὰ λάβω ἐγὼ κάποια ἀπόφασι καὶ τὰ πράγματα δὲν ἐξελιχθοῦν κατ' εὐχὴν, τότε ἐγὼ θὰ εἶμαι ὁ ἀποδιοπομπαῖος τράγος, ποῦ θὰ τὰ πληρώσω ὅλα.

"Δὲν μπορεῖ τὰ πράγματα νὰ χαλάσουν σὲ τέτοιο σημεῖο τὸν καθησυχάζει ὁ Κένιγ.

Ὁ Χέντς ἀπὸ τὴν ἀρχὴν τοῦ ταξιδίου του παρεκκλίνει ἀπὸ τὴν διαταγὴν ποῦ τοῦ ἐδόθη. Ἀντὶ νὰ μεταβῇ στὴν δευτέρα καὶ στὴν πρώτη στρατιά, ἐπισκέπτεται πρῶτα τὴν πέμπτη καὶ χάνει πολὺτιμο χρόνον γιὰ νὰ ἰ-

κανοποίηση τὴν ματαιοδοξία καὶ νὰ λάβῃ ἀναφορὰ ἀπὸ τὸν μέλλοντα αὐτοκράτορα τὸν διοικητὴ τῆς πέμπτης στρατιᾶς ὑποστράτηγο διάδοχο τοῦ γερμανικοῦ θρόνου Γουλιέλμο.

Ὁ Γουλιέλμος εἶναι γεμᾶτος αἰσιοδοξία. Ὁ Χέντς εὐχαριστεῖ καὶ συνεχίζει τὸ ταξίδι του, ὄχι πρὸς τὴν δευτέρα στρατιά, ἀλλὰ πρῶτα πρὸς τὴν τετάρτη.

Ἐκεῖ ἐπαναλαμβάνεται τὸ ἴδιον παιχνίδι. Ὁ Χέντς δέχεται τὴν ἀναφορὰ τοῦ διοικητοῦ τῆς Στρατιᾶς δουκὸς Ἀλβέρτου τῆς Νυρεμβέργης καὶ ἐκφράζει κατόπιν τὴν γνώμην ὅτι ἴσως θὰ ἦτο σκοπιμώτερον ἢ ἡ τετάρτη στρατιά ἀπεσύρετο πίσω ἀπὸ τὸν Μάρνη.

Ὁ δούξ Ἀλβέρτος κοιτάζει τὸν ἐκπρόσωπο τοῦ γενικοῦ ἀρχηγείου σὰν νὰ εἶχε ἀπέναντί του ἓνα τρελλό. Ἀποκρούει κατηγορηματικὰ τὴν εἰσήγησιν τοῦ Χέντς περὶ ὑποχωρήσεως καὶ τοῦ δείχνει τὸ τηλέφωνό του, γιατί μόνη ἡ τετάρτη στρατιά ἔχει ἀπ' εὐθείας τηλεφωνικὴ ἐπικοινωνία μὲ τὸ Λουξεμβούργο. "Πᾶρτε, τοῦ λέγει, τὸ τηλέφωνό μας καὶ πῆτε στοὺς κυρίους τοῦ ἐπιτελείου ὅτι ἐγὼ ἀντιτίθεμαι πρὸς κάθε ὑποχώρησιν".

Ὁ Χέντς δὲν χρησιμοποιεῖ τὸ τηλέφωνο. Οὔτε ἐπιμένει στὴν πρότασιν του περὶ ὑποχωρήσεως, ἀλλὰ πηγαίνει στὴν τρίτη στρατιά ποὺ εὕρισκεται στὸ Σαλόν. Ἡ δρᾶσις του ἐδῶ συνίσταται στὸ νὰ προσθέσῃ στὴν ἐσπερινὴ ἀναφορὰ τὴν φρᾶσιν:

"Κατάστασις καὶ ἀντίληψις τῆς τρίτης στρατιᾶς εἶναι τελείως εὐνοϊκαί".

Ὑποχώρησις Γερμανῶν.

Στὶς ὀκτῶ τὸ βράδυ ὁ ἀντισυνταγματάρχης Χέντς φθάνει στὸ Μονμὸρ στὴν δευτέρα στρατιά. Ὁ ὑποστράτηγος φὸν Μπύλωβ ἔχει ἐκείνη τὴν στιγμὴ ἐπιστρέψῃ ἀπὸ μιὰ ἐπιθεώρησιν στὴν πρώτη γραμμὴ τοῦ μετώπου.

"Κατετοπίσθην ἐπὶ τῆς καταστάσεως ἀφηγεῖται ὁ ἴδιος ὁ Χέντς στὰ ἀπομνημονεύματά του. Μοῦ εἶπε ὅτι ἡ στρατιά σημειώνει προόδους στὴν ἀριστέρα τῆς πτέρυγας, στὴν δεξιὰ δὲ μὴ ἀπέκρουσε μὲ μεγάλη δυσκολία ἐπιθεοὶ τοῦ ἐχθροῦ. Ἡ στρατιά θὰ κρατήσῃ τὰς θέσεις τῆς καὶ τὴν ἐπομένη. Θὰ μπορέσῃ νὰ κάμῃ αὐτὸ τὸ πρᾶγμα ὑπὸ τὴν προϋπόθεσιν ὅτι δὲν θὰ κυκλωθῇ.

Ἡ σκέψις αὐτὴ τρομάζει τὸν Χέντς, ὁ ὁποῖος νομίζει ὅτι καὶ ἡ πρώτη στρατιά εὕρισκεται ἐπίσης σὲ ἀπειλητικὴ θέσι. Τὸ πιστεύει, δὲν τοῦ κατεβαίνει ὅμως ἡ ἰδέα νὰ ζητήσῃ πρῶτα πληροφορίες ἀπὸ τὴν πρώτη στρατιά, πρᾶγμα ποὺ τὸ εἶχε ὅπως εἶδαμε, προτείνει ἤδη ὁ λοχαγὸς Κέππεν.

"Ἐχῶ τὴν πληρεξουσιότητα λέγει ὁ Χέντς στὸν ὑποστράτηγο φὸν Μπύλωβ νὰ διατάξῃ ἐν ἀνάγκῃ τὴν ὀπισθοχώρησιν".

Ἡ διείσδυσις τοῦ ἐχθροῦ δὲν ἐπραγματοποιήθη ἀκόμη ἀπαντᾷ ὁ Μπύλωβ, συνεπῶς δὲν συντρέχει λόγος ὑποχωρήσεως. Εἶναι μιὰ γενναία ἀπάντησις, ἐνῶ γνωρίζει ὅτι τοῦ λείπουν μυδραλλιοβόλα καὶ ὅτι τὸ βαρὺ πυροβολικὸν του ἀναγκάσθηκε νὰ σιγήσῃ ἀπὸ ἑλλειψιν πυρομαχικῶν.

Ἐνῶ συνεχίζονται αἱ συνομιλίας στὴν δευτέρα στρατιά, ἀπὸ τὴν γαλ-

λική πλευρά αναφέρει ὁ στρατηγὸς Καστελνὼ στὸν ἀρχιστράτηγο τοῦ Ζόφφρ:

— "Ἄν ὑποστῶ μεγαλύτερη πίεσι τοῦ ἐχθροῦ τότε πρέπει ἢ νὰ ἀφίσω νὰ καταστραφῇ ἡ στρατιά μου ἢ νὰ ὑποχωρήσω ἐγκαίρως.

Λίγο ἀργότερα ὁ Καστελνὼ συνδέται τηλεφωνικῶς μὲ τὸν Ζόφφρ καὶ τοῦ λέγει:

"Αἱ ἀπώλειαι μου εἶναι βαρύνταται. Οἱ ἄνδρες μου τρομερὰ ἐξηντλημένοι. Ἄν παραμείνω ἐδῶ παραπάνω ἡ στρατιά μου εἶναι χαμένη. Πρέπει νὰ ὑποχωρήσω".

"Σὰς διατάσσω νὰ περιμένετε ἀκόμη ἐπὶ 24 ὥρες ἀπαντᾷ ὁ Ζόφφρ. Δὲν ξεύρομε ἀκόμη τί συμβαίνει στὸν ἐχθρό. Ἴσως ἡ κατάστασίς του εἶναι τόσο ἀσχημη ὅσο καὶ ἡ ἰδική μας".

Ὁ Χέντς δὲν γνωρίζει φυσικὰ τίποτε περὶ αὐτῆς τῆς διαταγῆς τοῦ Γάλλου ἀρχιστρατήγου. Καταληφθεὶς ἀπὸ πανικὸ διατάσσει ἐν ὀνόματι τοῦ ἐπιτελάρχου, τὴν ὀπισθοχώρησι, ἂν ὁ ἐχθρὸς κατορθώσῃ νὰ περάσῃ ἀπὸ

"Ἀγγλοι ἱππεῖς κατὰ Γερμανῶν.

τὴν ἄλλη ὁχθη τοῦ Μάρνη. Τὸ κύριό του ἐπιχειρήματα εἶναι ὅτι ἡ πρώτη στρατιά δὲν μπορεῖ νὰ κρατηθῇ στὶς θέσεις της

Μόνο τὸ ἐπόμενο πρωὶ ὁ Χέντς πηγαίνει στὴν πρώτη στρατιά, γιὰ νὰ προσανατολισθῇ ἐπὶ τόπου. Ὅταν ἔφυγε ὁ Μπύλωβ λέγει στοὺς ἐπιτελεῖς του.

"Μὲ διατάσσουν νὰ ὑποχωρήσω. Ἐγὼ ὁμῶς δὲν θέλω. Δὲν εὐρίσκω τόσο σοβαρὰ τὴν κατάστασι":

Καὶ ἔτσι εἶναι πραγματικά. Ὁ Χέντς ἔχει ἓνα περιπετειῶδες ταξίδι, ποὺ αὐξάνει ἀκόμα παραπάνω τὴν ἀπαισιοδοξία, χω-

ρὶς νὰ ἔχη πεῖρα τοῦ μετώπου ὅ, τι βλέπει ἐκεῖ τὸν τρομάζει τόσο ὥστε ἀργότερα γράφει στὰ ἀπομνημονεύματά του:

"Παντοῦ ἔβλεπα ἀποσκευὲς τῶν μεραρχιῶν ἱππικοῦ, ποὺ ὑποχωροῦσαν ἐσπευσμένως. Ὅμαδες τραυματιῶν ἔφευγαν κατὰ τὴν ἰδίαν κατεύθυνσι. Ἐφοβοῦντο ὅτι εἶχαν ἤδη ἀποκοπῇ. Σὲ ἓνα μέρος ὁ δρόμος εἶχε φραγθῇ ἀπὸ ὑποχωροῦντα τμήματα. Μιὰ ἀεροπορικὴ ἐπίθεσις θὰ προκαλοῦσε πλήρη πανικό.

"Συνεπῶς ἔπρεπε νὰ κατεβαίνω ἀπὸ τὸ αὐτοκίνητό μου γιὰ νὰ ἀνοίγω δρόμο διὰ τῆς βίας. Ἔτσι μόνο κατὰ τὸ μεσημέρι κατώρθωσα νὰ φθά-

σω στο Μαρτίγ. Κατά την διάρκεια της πορείας μου έ πληροφορήθη ότι ο έχθρος έξεδίωξε το ίππικό μας από τον Μάρνη και ότι ήδη είχε περάσει στην άλλη όχθη του ποταμού.

Πολύ ταραγμένος ο Χέντς φθάνει στο αρχηγείο της πρώτης στρατιάς στο Μαρτίγ και εύρίσκει εκεί μια τέτοια πεποίθησι για την νίκη, ώστε δέν συγκρατείται και αναφωνεί:

— Τώρα είναι που τὰ έχω τελείως χαμένα.

Η κατάσταση στην πρώτη στρατιά είναι εξαίρετος και ο Χέντς αναγκάζεται να όμολογήσει στον εαυτό του ότι όταν εύρίσκετο στην δεύτερα στρατιά είχε αποκτήσει μια τελείως διάφορο θέα της καταστάσεως που επικρατούσε στην πρώτη. Είναι αλήθεια ότι βρεταννικά τμήματα είχαν ήδη περάσει τον Μάρνη αλλά...

Αλλά ο Χέντς είχε ήδη αφήσει στην δεύτερα στρατιά την διαταγή να υποχωρήσει σ' αυτήν την περίπτωση!

Ίσως ή δεύτερα στρατιά είχε αρχίσει ήδη να υποχωρή και τότε απειλείται πραγματική καταστροφή για την πρώτη στρατιά αν παραμείνη στις θέσεις της και δέν υποχωρήσει.

"Ο άγων μέχρι της πλήρους νίκης είναι τώρα εύκολότερος από μια δύσκολη υποχώρησι", λέγει ο επιτελάρχης της πρώτης στρατιάς, στρατηγός Χέρμανν φόν Κούλ.

Και τότε ο Χέντς μέσα στην ταραχή του έκστομίζει μια τρομερή και τελείως αναληθή φράσι.

"Η δεύτερα στρατιά είναι τελείως σκορπισμένη".

Υπό την επίδρασι αυτής της φράσεως θραύεται και ή τελευταία αντίστασις του Κλούκ και του Κούλ. "Αν πράγματι ή δεύτερα στρατιά ήταν άνίκανος πια για δρᾶσι, τότε ή κατάσταση της πρώτης στρατιάς ήτο άπελπιστική. Και έτσι χάρις στην διαταγή του Χέντς δυο νικήτριαι στρατιαί υποχωρούν αίφνιδίως, γιατί ή μία νομίζει έσφαλμένως για την άλλη ότι δέν μπορεί να κρατηθῇ.

Όταν ο Μόλτκε καταλαβαίνει στο μακρινό Λουξεμβούργο τί συνέβη πραγματικά, δέν μπορεί πια τίποτε να σωθῇ. Τουναντίον πρέπει να διαταχθῇ και ή υποχώρησις των λοιπών στρατιών για να μη διατρέξουν τον κίνδυνο να κυκλωθούν και να καταστραφούν.

Το θαῦμα του Μάρνη έγινε πραγματικότης για τους Γάλλους. Και ο Μόλτκε παρουσιάζεται συντετριμμένος στον αυτοκράτορα και του λέγει:

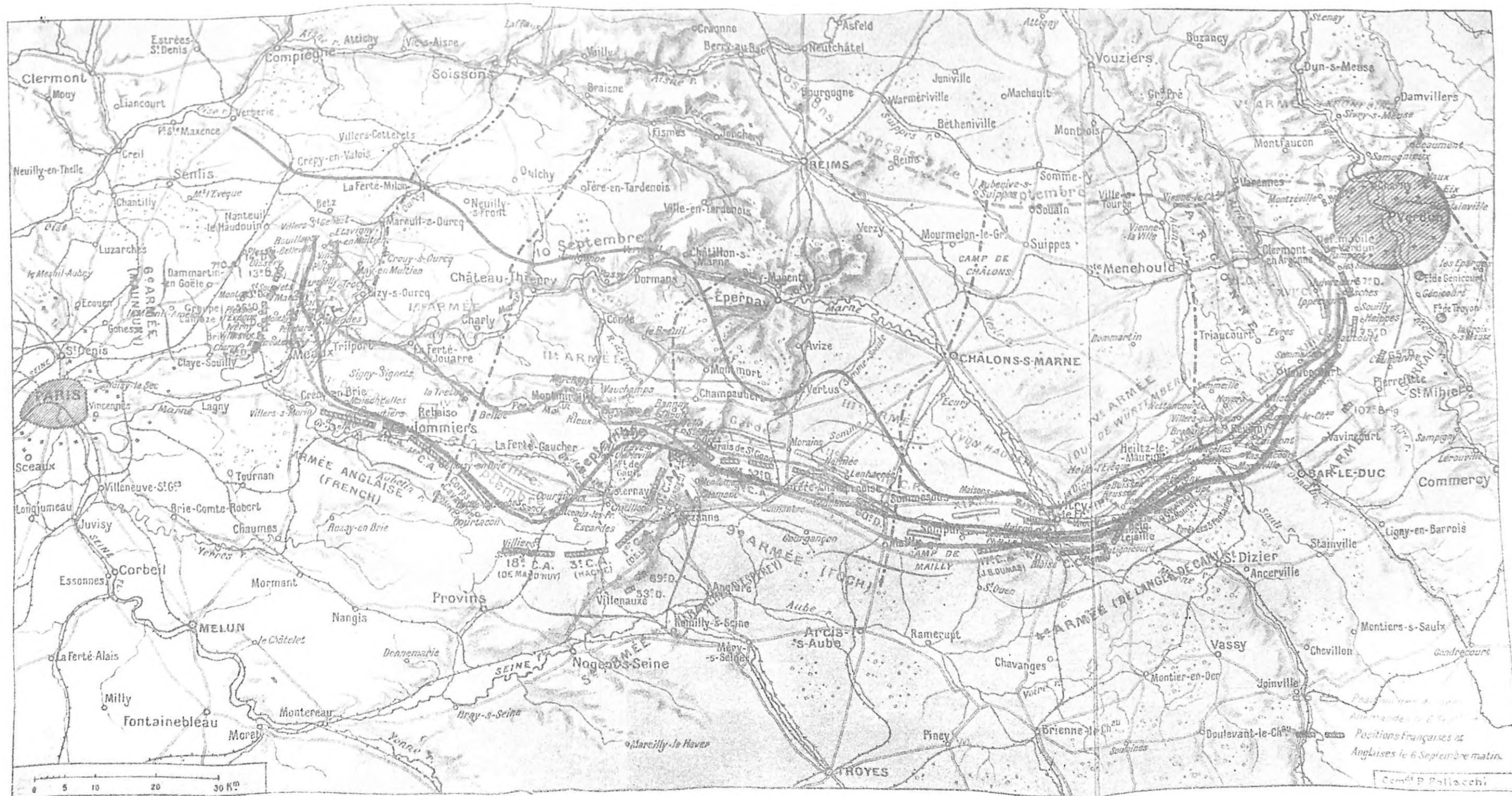
"Μεγαλειότατε, έχασαμε τον πόλεμο!".

Παραίτησις του Μόλτκε Ο Στρατηγός Φόν Φαλκενχάυν.

Η γερμανική υποχώρησις στον Μάρνη έχει, κατά την αντίληψιν του Γενικού Επιτελάρχου του γερμανικού στρατού φόν Μόλτκε κρίνει τον πόλεμο ήδη από τον Σεπτέμβριο του 1914.

—Μεγαλειότατε, έχασαμε τον πόλεμο είπε τότε στον αυτοκράτορα Γουλιέλμο.

Το κακό που έπροξένησε ο αντισυνταγματάρχης Χέντς με τίς παράλο-

ΠΑΡΑΣΤΑΤΙΚΟΣ ΧΑΡΤΗΣ ΤΗΣ ΜΑΧΗΣ ΤΟΥ ΜΑΡΝΗ :

Ἀπὸ τῆς 9ης ἕως τῆς 13ης Σεπτεμβρίου 1914.

γες διαταγές του, δὲν μπορεῖ πιά νὰ ἐπανορθωθῇ. Ἐπτά γερμανικαὶ στρατιαὶ ὑποχωροῦν, ἐπτά γερμανικαὶ στρατιαὶ πρέπει νὰ ὑποχωρήσουν καὶ σὲ ὁλόκληρο τὸ δυτικὸ μέτωπο ὁ πόλεμος ἀποκρυσταλλοῦται σὲ λίγο σὲ ἓνα πείσμονα καὶ χωρὶς καμμιά ἐλπίδα πόλεμο θέσεων.

Φυσικὰ κατεβλήθη προσπάθεια νὰ φορτωθῇ ὅλη ἡ γερμανικὴ ἥττα στὸν πρῶτο παγκόσμιον πόλεμον ἐπάνω στοὺς ὧμους τοῦ Χέντς. Αὐτὸ ἦταν πολὺ παράλογο καὶ μιὰ παραπομπή του ἐνώπιόν τοῦ στρατοδικείου, ἡ ὁποία διετάχθη ὑπὸ τὴν ἐπίδρασι τῶν πρῶτων ἐντυπώσεων ἀνεστάλη σχεδὸν ἀμέσως.

Γιὰ παρηγορία ὁ Χέντς προάγεται στὸν βαθμὸ τοῦ συνταγματάρχου, ταυτοχρόνως ὅμως ἀπὸ τὸ Γενικὸ Ἐπιτελεῖο μετατίθεται σὲ μιὰ ἄνευ σημασίας θέσι στὸ Ἀνατολικὸ Μέτωπο. Τὸ ἔτος 1917 κάμνει μιὰ προσπάθεια ἀποκαταστάσεως καὶ λάμβάνει ἀπὸ τὸν Λούδενδορφ μιὰ βεβαίωσι στὴν ὁποία ἀναγράφονται μετὰξὺ ἄλλων καὶ τὰ ἑξῆς:

Ἡ μομφή ὅτι ἐνήργησε πέραν τῶν διαταγῶν, τὰς ὁποίας εἶχε, δὲν εὐσταθεῖ. Ἐνήργησε σύμφωνα μὲ τὰς ἐντολὰς ποὺ εἶχε λάβει ἀπὸ τὸν τότε ἀρχηγὸν τοῦ Γενικοῦ Ἐπιτελείου".

Δεκαεπτὰ χρόνια ἀργότερα ὁ Λούδενδορφ ἀντίκρουσε τὸ περιεχόμενον αὐτῆς τῆς βεβαιώσεως καὶ εἶπε:

"Δὲν ἐδιάβασα ὁ ἴδιος τὰς ἐκθέσεις ἐπὶ τῆς ὑποθέσεως Χέντς, διότι ἤμην ἀπῆσυχολημένος μὲ τὴν διεξαγωγὴν τοῦ πολέμου. Ἐπίσης δὲν ἐγνώριζα εἰς ὅλην τὴν ἐκτασιν τὰς λεπτομερείας. Σήμερον δηλῶ ὅτι ὅ,τι τότε ὑπέγραψα κατόπιν ἀναφορᾶς γενομένης πρὸς ἐμέ, δὲν ἤμπορῶ πλέον νὰ βεβαιώσω ὡς ἀνταποκρινόμενον πρὸς τὴν ἀλήθειαν"

Ἀλλοιῶτικα εἶναι τὰ πράγματα ὅσον ἀφορᾷ τὸν ἐπιτελάρχην φὸν Μόλτκε. Ἡ ἀντίδρασις τοῦ αὐτοκράτορος εὐρίσκει τὸ ἀποκορύφωμά της στὴν ἀπομάκρυνσι τοῦ Μόλτκε ἀπὸ τὴν θέσι τοῦ ἐπιτελάρχου καὶ ὁ ἀποχωρῶν στρατιωτικὸς ἡγέτης γράφει στὸ ἡμερολόγιό του:

"Ἐξηναγκάσθην νὰ ἀποχωρήσω προβάλλων λόγους ἀσθενείας".

Στὴν πραγματικότητα δὲν ἐπρόκειτο περὶ φαινομενικῆς ἀσθενείας. Αἱ συγκινήσεις ποὺ ἐπηκολούθησαν τὴν ἀποτυχίαν του συνετέλεσαν στὸ νὰ ἐπαναστατήσουν αἱ παλαιαὶ του παθήσεις τοῦ ἥπατος καὶ τῆς χολῆς. Ὑποχρεώνεται κατὰ διαταγὴν τοῦ αὐτοκράτορος, νὰ ἀποσυρθῇ σὲ ἓνα πύργο στὸ Χόμπουργκ μέχρις ὅτου διορίζεται γιὰ νὰ σωθοῦν τὰ προσχήματα προϊστάμενος τοῦ ἀναπληρωματικοῦ Γενικοῦ Ἐπιτελείου στὸ Βερολίνο. Ματαίως ὅμως μέχρι τοῦ θανάτου του, ποὺ προῆλθε ἀπὸ συγκοπὴ καρδίας τὸ 1916, ἐλπίζει νὰ ἐπαναφερθῇ στὴν παλαιὰ θέσι του.

Ματαίως ἂν καὶ δὲν κουράζεται σὲ ἐπανειλημμένα γράμματά του πρὸς τὸν αὐτοκράτορα νὰ ἐπιτίθεται κατὰ τοῦ διαδόχου του στὸ Γενικὸ Ἐπιτελεῖο Ἐριχ φὸν Φαγκενχάυν.

"Ἡ ἡγεσία τοῦ Φαγκενχάυν γράφει κάποτε στὸν αὐτοκράτορα ἡμπορεῖ νὰ χαρακτηρισθῇ ὡς στρατηγικὴ τῶν χαμένων εὐκαιριῶν".

Ἄν τώρα ὁ Μόλτκε εἶναι ὁ ἄνθρωπος ποὺ ἡμπορεῖ νὰ κάμῃ μιὰ τέτοια κρίσι, εἶναι ἄλλο ζήτημα. Τὸ βέβαιον ὅμως εἶναι ὅτι ἡ ἐκλογὴ τοῦ Φαγκενχάυν, ἰσοδυναμεῖ μὲ μιὰ νέα καταστροφὴ.

Ὅταν τοῦ προτείνεται ἡ θέσις, δὲν διερωτᾶται καθόλου ἂν μπορῇ νὰ

ἀναλάβη τέτοια καθήκοντα ἀλλὰ ἀπαντᾷ ἀμέσως καταφατικά.

Σὲ μιὰ βιογραφία του ποὺ ἐξεδόθη ἀπὸ τὴν γερμανικὴ ἑταιρεία στρατιώτης, πολιτικὸς καὶ στρατιωτικῶν ἐπιστημῶν "τονίζεται ὅτι ὁ Φαλκενχάυν ἔδιδε τὴν ἐντύπωσιν ὅτι κατὰ τὴν νεαρὰ του ἡλικία εἶχε ὑποστημίαν διανοητικὴν βλάβην".

"Ἐναι Γερμανὸς στρατιωτικὸς ψυχολόγος ὁ δόκτωρ Ροϋδερτ λέγει περὶ αὐτοῦ: "Ἐχει μίαν τάσιν πρὸς τὴν μαλθακότητα, πρὸς καταστάσεις ἀποθαρρύνσεως ἀλλὰ καὶ πρὸς ἐκδηλώσεις μὴ ἐλεγχόμενας ἀπὸ τὴν λογικὴν".

— Πνευματικὴ ἐργασία δὲν εἶναι μία κατάστασις ποὺ ἀνταποκρίνεται πλήρως πρὸς τὴν προσωπικότητα τοῦ Φαλκενχάυν, τονίζεται σὲ μιὰ ἄλλῃ ἱατρικῇ γνωμάτευσιν τοῦ δόκτορος Σιμονάϊτ, ὁ ὁποῖος ἀποφαίνεται ὅτι ὁ νέος ἐπιτελάρχης ἔχει "ἑλλειψιν κλίσεως πρὸς πνευματικὴν ἐργασίαν".

Χρὴ χαρτοπαιγνίου τὸν ἀνάγκασαν κάποτε νὰ μεταβῇ στὴν "Ἀπω Ἀνατολή ὡς ἐκπαιδευτὴς τοῦ κινεζικοῦ στρατοῦ. Καὶ ὅταν μετὰ ἐπτὰ χρόνια ἐπέστρεψε στὴν Γερμανίαν, ἀρχίζει ἡ κυρίως σταδιοδρομία του μὲ τὸν διορισμὸν του, τὸ 1913, ὡς ὑπουργοῦ τῶν Στρατιωτικῶν. Σ' αὐτὴν τὴν θέσιν ἀναπτύσσει μιὰ ἀνυπόφορη οἴησιν καὶ μιὰ παγερὰ εὐγένεια, ποὺ κτυπᾷ κυριολεκτικὰ στὰ νεῦρα τῶν αὐστριακῶν συμμάχων τῆς Γερμανίας.

"Ὅταν κάποτε αὐστριακὰ στρατεύματα διεξάγουσιν σκληρὸ ἀγῶνα ἐναντίον ὑπερτέρων ρωσικῶν δυνάμεων καὶ τελικὰ καταφθάνουσιν πρὸς ἐνίσχυσιν τῶν γερμανικῶν μονάδων ὁ Φαλκενχάυν λέγει γεμάτος ἀπὸ μεγάλῃ θρασυτήτα:

"Οἱ σύμμαχοί μας ἀντέστησαν μέχρις οὗ κατέφθασε πραγματικὸς στρατός!".

Ὁ στρατηγὸς Μὰξ Χόφμανν ἕνας ἀπὸ τοὺς ἀξιωματικούς ἀξιωματικούς τοῦ ἐπιτελείου τοῦ Χίνδεμπουργκ, χαρακτηρίζει τὸν Φαλκενχάυν ὡς "ἐγκληματία". Καὶ δὲν ἔχει καθόλου ἄδικον. Γιατὶ δὲν ἀργεῖ νὰ ἀποδειχθῇ ὅτι ὁ διάδοχος τοῦ Μόλτκε μεταχειρίζεται τοὺς ἄνδρας, ποὺ τοῦ ἔχουν ἐμπιστευθῇ χωρὶς κανένα οἶκτον καὶ χωρὶς τὴν ἐλαχίστην δόσιν φιλανθρωπίας.

Στὸ δυτικὸ μέτωπον εὐρίσκει ὁ Φαλκενχάυν τὴν χαώδη κατάστασιν ποὺ τοῦ ἐκληροδότησε ὁ προκάτοχος του. Θεωρεῖ τώρα ὡς ἀποστολὴ μετὰ τὸ ναυάγιον τῆς κεντρικῆς ιδέας τοῦ Σλῆφφεν, νὰ καταρτίσῃ ἕνα νέον σχέδιον καὶ νὰ φέρῃ εἰς φῶς μιὰ νέα ιδέα.

Καὶ αὕτῃ συνίσταται στὸ ξαναζέσταμα τοῦ σχεδίου Σλῆφφεν μὲ ἀντικειμενικὸ σκοπὸ τὴν κύκλωσιν τῆς ἀριστερᾶς πτέρυγος τῶν Γάλλων πρὸς βορρᾶν. Καὶ ἀπὸ τῆς γαλλικῆς πλευρᾶς ὅμως ὑπάρχει τὸ ἴδιον σχέδιον, δηλαδή ἡ κύκλωσις τῆς δεξιᾶς πτέρυγος τῶν Γερμανῶν. Ἔτσι καὶ αἱ δύο παρατάξεις προωθοῦνται ὡς τὶς ἀκτὲς τῆς Βορείου Θαλάσσης, φυσικὰ χωρὶς νὰ ἐπιτύχῃ ἡ κύκλωσις.

Χωρὶς νὰ λαμβάνῃ τίποτε ὑπ' ὄψιν του ρίχνει ὁ Φαλκενχάυν νέες μάζας στὸν ἀγῶνα. Θέλει νὰ προωθηθῇ στὶς ἀκτὲς τῆς θαλάσσης τῆς Μάγχης. Θέλει νὰ ἐπιτύχῃ ἐκεῖ μιὰ θριαμβευτικὴ νίκη, γιατί ἂν καὶ εἶναι ἐπιτελάρχης εἶναι νεώτερος ἀπὸ τοὺς διοικητὰς τῶν στρατιῶν του καὶ φυσικὰ θέλει τώρα νὰ τοὺς δείξῃ ὅτι εἶναι καὶ ἰκανώτερός των.

Γι' αὐτὸ ὅταν σταματᾷ ἡ ὑποχώρησις ὅταν ὁ ἀνεφοδιασμὸς ἀπειλεῖ νὰ καταρρεῖ, ὅταν ἀρχίζει ἤδη νὰ παρατηρεῖται ἑλλειψὶς σὲ πυροβολικὸ καὶ

πολεμοφόδια, ὁ Φαλκενχάυν, χρησιμοποιοῖ τὰ τάγματα τῶν ἐθελοντῶν, ἀπὸ τὰ ὁποῖα θὰ προήρχοντο νέοι ἀξιωματικοί. Ὁ Φαλκενχάυν στέλλει ἐναντίον τοῦ ἐχθροῦ αὐτοὺς τοὺς νέους— εἶναι ὀπλισμένοι μόνο μὲ τουφέκια καὶ μὲ ξιφολόγχες—χωρὶς κάλυψι πυροβολικοῦ, χωρὶς πεπειραμένους ἀρχηγούς.

Πρόκειται γιὰ μιὰ ἀδικαιολόγητη σφαγὴ καὶ τὸ βρετανικὸ πολεμικὸ ἀνακοινωθὲν γράφει γι' αὐτὴν τὴν σφαγὴ, ποὺ ἀργότερα θὰ περιληφθῇ στὰ σχολικὰ βιβλία τῆς ἱστορίας ὡς τὸ ἡρωϊκὸ ἔπος τοῦ Λάγκεμερκ τὰ ἐξῆς:

—Αὐτὰ τὰ παιδιὰ τῶν 17 ἐτῶν ἐβάδισαν κατὰ τῶν τηλεβόλων μας, ἐβάδισαν ἀκλόνητα κατὰ τῶν καννῶν τῶν δπλων μας καὶ εὐρῆκαν ἀτρόμητα κατὰ μᾶζες τὸν θάνατον".

Καὶ ψάλλουν πίπτοντα τὸ "ἡ Γερμανία ὑπεράνω ὅλων".

Εἶναι τὰ θύματα τῶν νέων σχεδίων τοῦ Φαλκενχάυν. Ἡ θυσία των εἶναι ὅμως ματαίᾳ. Τὸ δυτικὸ μέτωπο μεταβάλλεται σ' ἓνα σύστημα χαρακωμάτων μέσα στὰ ὁποῖα κατὰ τὸ τέλος τοῦ ἔτους μένουν ἀπέναντι ἀλλή-

Συμπλοκή Κοζάκων μέ Γερμανούς οὐσάρους.

λων 1.700.000 Γερμανοὶ καὶ 2.300.000 Γάλλοι, Βρεταννοὶ καὶ Βέλγοι.

Αὐτὸς ὁ πόλεμος τῶν θέσεων εἶναι πολὺ ἀκατανόητος καὶ δὲν μπορεῖ νὰ συγκριθῇ μὲ τὸν δεύτερο παγκόσμιον πόλεμον. Ἀπὸ τῆς Βορείου Θαλάσσης ὡς τὰ Ἑλβετικά σύνορα ἐπεκτείνεται ἡ γραμμὴ τοῦ μετώπου ποὺ ἐπὶ ἔτη θὰ χρησιμεύσῃ ὡς τόπος διαμονῆς ἑκατομμυ-

ρίων ἀνθρωπίνων ἀσπαλάκων.

Ὁ Φαλκενχάυν ἀρχίζει ὅμως μόνο κατὰ τὸ 1916 νὰ ἀμφιβάλλῃ στὶς ἱκανότητες του καὶ ἐξοφλεῖ τὴν οἰκτρά του δραστηριότητα μὲ τὴν ἐξῆς φράσι:

"Ὡς εὐρουν κάποιον ἄλλον νὰ μὲ διαδεχθῇ".

Ὡς ὅτου ὅμως νὰ καταλήξῃ σ' αὐτὴν τὴν ἐπίγνωσι τῆς ἀδυναμίας καὶ τῆς ἀνικανότητός του πρέπει νὰ χυθῇ ἀκόμη πολὺ αἷμα στὰ πεδία τῶν μαχῶν. Ἐνῶ ἀκίνητε τὸ μέτωπο πρὸς δυσμὰς, ὁ Φαλκενχάυν στρέφει τὴν προσοχὴν του πρὸς ἀνατολάς.

Μετὰ τὴ μάχη τοῦ Μάρνη

Ὁ Ὁ Γάλλος ἀρχιστράτηγος, μετὰ τὴν εὐνοϊκὴ λήξη τῆς μάχης τοῦ Μάρνη ἐξήγησε νὰ ἐκμεταλλευθῇ τὴν ἐπιτυχίαν καὶ ἰδιαιτέρως τὸ ρῆγμα, ποὺ εἶχε δημιουργηθῇ μετὰ τῆς 1ης καὶ 2ας Γερμανικῆς στρατιᾶς. Διέταξε λοιπὸν τὴν συνέχιση τῆς ἐπιθέσεως μὲ ὅλας τὰς δυνάμεις. Ἀλλὰ καὶ ἡ Γερμανικὴ ἡγεσία δὲν ἔμεινε μὲ σταυρωμένα τὰ χέρια.

Ὁ στρατηγὸς Φὼν Στάϊμ, ἄμεσος βοηθὸς τοῦ παραιτηθέντος Ἀρχιστρατήγου Φὼν Μόλτκε μὲ μονάδες ποὺ μετέφερε ἀπὸ ἄλλας στρατιᾶς ἐπέτυχε

νὰ φράξη τὸ ρῆγμα, παρὰ τὰς προσπάθειάς τοῦ στρατηγοῦ Ζόφρ κατὰ τὰς μάχας τοῦ Αἴν ποῦ διήρκεσαν ἀπὸ τὴν 13ην ἕως τὴν 19ην Σεπτεμβρίου. Αἱ δύο ἀντίπαλαι στρατιαὶ ἀρχισαν ἀμέσως νὰ ὀχυρώνουν τὰς θέσεις των καὶ τὸ μέτωπον ἐσταθεροποιήθη κατὰ μῆκος μιᾶς γραμμῆς ποῦ ἀρχίζει ἀπὸ τοῦ Νοαγιὸν καὶ φθάνη διὰ τοῦ Βερδὲν καὶ τοῦ Νανσύ στὰ Γαλλοελβετικά σύνορα.

Ἀκολουθεῖ ἀμέσως μία ἐπίθεσις τῆς στρατιᾶς τοῦ διαδόχου Ροῦπρεχτ τῆς Βαυαρίας μὲ ἀντικειμενικὸ σκοπὸ τὴν κατάληψιν τοῦ Νανσύ.

Τὸ πρᾶγμα ἐθεωρεῖτο τόσο βέβαιον ὥστε ὁ Κάιζερ εἶχε ἤδη μεταβῆ στὸ Μέτς, γιὰ νὰ εἰσέλθῃ ὕστερα, νικητῆς καὶ τροπαιοῦχος στὸ Ἰνάνσύ. Τὰ σχέδια ὅμως αὐτὰ ἐματαιώσε ἡ ἐπιτυχὴς ἀμυνα τῆς 2ας Γαλλικῆς στρατιᾶς ὑπὸ τὸν στρατηγὸν ντεΚαστελνὼ καὶ ὁ Κάιζερ ἀνεχώρησε ἀπρακτος ἀπὸ τὸ Μέτς.

Ἀναφέρομεν τώρα χρονολογικῶς τὰ γεγονότα μετὰ τὴν μάχην τοῦ Μάρνη γιατί τὰ νεώτερα στοιχεῖα δὲν παρουσιάζουν τίποτε τὸ ἀγνωστον ἕως τώρα.

Μετὰ τὴν σταθεροποίησιν τοῦ Μετώπου ὁ Ζόφρ δὲν παραιτήθηκε ἀπὸ τὸν σκοπὸν τοῦ νὰ ὑπερφαλαγγίσῃ τὴν δεξιὰ πτέρυγαν τῆς Γερμανικῆς παρατάξεως. Μετέφερε λοιπὸν τὴν 2αν στρατιὰ μεταξὺ τῶν ποταμῶν Οὐάζ καὶ Σόμ. Ἀλλὰ καὶ ὁ διαδεχθεὶς, ὅπως εἶδαμε ἤδη τὸν Μόλτκε στρατηγὸς Φάλκεν Χάυν, ἐνίσχυσε τὴν δεξιὰν τοῦ πτέρυγαν μὲ τὸν σκοπὸν νὰ ἐπαναλάβῃ μιὰ νέα ἐπιθετικὴ κίνησιν κατὰ τῶν Παρισίων. Ἐπειδὴ ὅμως ἀντελήφθη, ἀρκετὰ ἐνωρὶς ὅτι τὸ ἐγχείρημα αὐτὸ δὲν ἦτο δυνατόν νὰ πραγματοποιηθῇ συνέλαβε τὸ σχέδιον νὰ χωρίσῃ τὰς Γαλλικὰς ἀπὸ τὰς Ἀγγλικὰς δυνάμεις καὶ νὰ φθάσῃ μὲ αὐτὸν τὸν τρόπο μέχρι τῶν δυτικῶν ἀκτῶν τῆς Βορείου θαλάσσης.

Αὐτὸ εἶναι ἀπαρχὴ μιᾶς σειρᾶς μαχῶν στὰς ὁποίας λαμβάνουν μέρος ἀπὸ μὲν τὴν πλευρὰν τῶν Γερμανῶν 50 μεραρχίαι Πεζικοῦ καὶ 5 σώματα Ἰππικοῦ, ἀπὸ δὲ τῆ συμμαχικῆς 3 Γαλλικὲς στρατιᾶς, ὁλόκληρο τὸ Ἀγγλικὸ ἐκστρατευτικὸ σῶμα καὶ ὁ Βελγικὸς στρατὸς ὑπὸ τὸν βασιλέα Ἀλβέρτο. Τὰς μάχας αὐτάς ὡς ἀντιπρόσωπος τοῦ Ζόφρ διευθύνει ὁ Γάλλος στρατηγὸς Φός, ὁ κατόπιν Ἀρχηστράτηγος.

Μεταξὺ τῶν μαχῶν αὐτῶν πρέπει ν' ἀναφέρουμε, τὴν μάχην τοῦ Σόμ (20 — 30 Σεπτεμβρίου 1914) τὴν Μάχην τοῦ Ὑζερ (16 — 28. Ὀκτωβρίου) καὶ τὴν μάχην τοῦ Ὑπρ (29 Ὀκτωβρίου μέχρι 15 Νοεμβρίου) ὅτε καὶ τὸ μέτωπον ἐσταθεροποιήθη κατὰ μῆκος μιᾶς γραμμῆς ποῦ διέρχεται δυτικὰ τῆς Λίλλης καὶ καταλήγει Ἀνατολικά στὴν Βελγικὴ παραλιακὴ πόλιν Νιοῦ — Πόρτ. Κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς μάχης τοῦ Ὑπρ ὁ Ἀγγλος ἀρχιστράτηγος Φρέντς, πιεζόμενος ἰσχυρότατα ἀπὸ τοὺς Γερμανοὺς, διέταξε τὴν ὑποχώρησιν τοῦ Ἀγγλικοῦ ἐκστρατευτικοῦ σώματος. Τυχαιῶς συναντήθηκε μὲ τὸν στρατηγὸν Φός ὁ ὁποῖος ἐπέμενε νὰ ἀκυρώσῃ ὁ στράτηγος Φρέντς τὴν διαταγὴν τῆς ὑποχωρήσεως. Τελικὰ ὁ Ἀγγλος ἐπείσθη καὶ στὴν πίσω πλευρὰ τῆς διαταγῆς τῆς ὑποχωρήσεως ἔγραψε τὰ ἑξῆς:

"Ἐκτελέσατε τὰς διαταγὰς τοῦ στρατηγοῦ Φός".

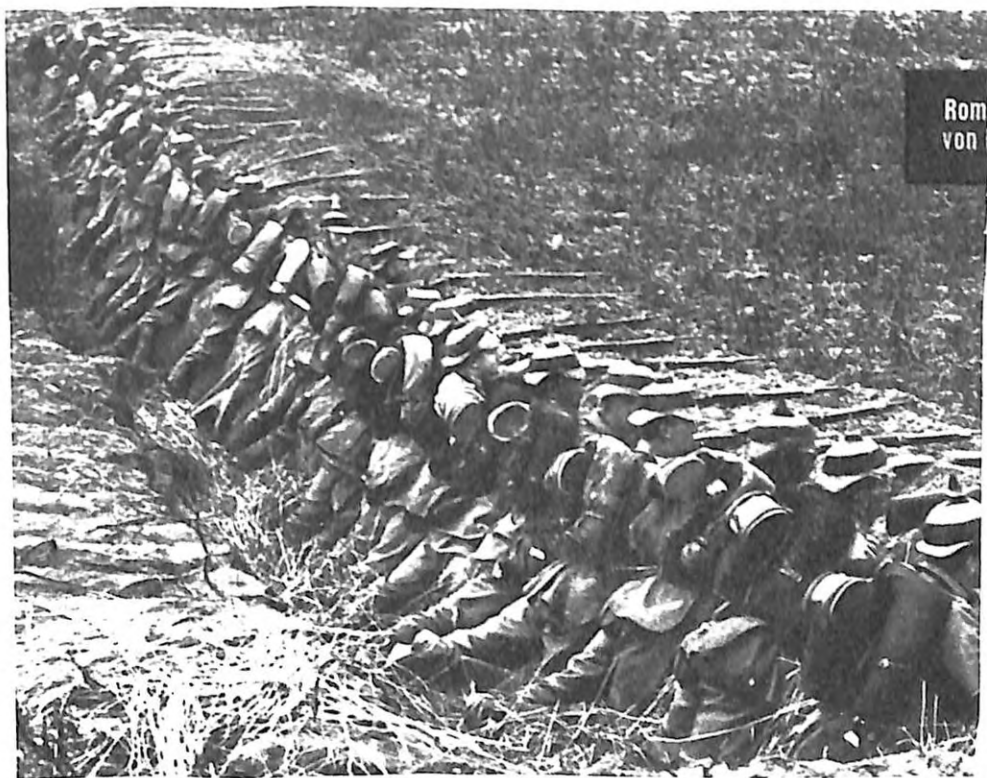
Ὅλαι αἱ Γαλλικαὶ ἐφεδρεῖαι ἔσπευσαν τότε ἀμέσως στὸ κλονισθὲν Ἀγγλικὸ Μέτωπον καὶ τελικὰ συνεκράτησαν τὴν ἐπίθεσιν τῶν Γερμανῶν.

Ἀφοῦ ἐσταθεροποίησε τὸ μέτωπό του στὴν Βορειοδυτικὴ Γαλλία ὁ Ἀρχιστράτηγος Ζόφρ ἀπεφάσισε νὰ συνεχίσῃ τὶς ἐπιθετικὲς του κινήσεις. Ἐτσι ἐκδηλοῦνται 2 γαλλικαὶ ἐπιθέσεις, μία στὴ ΒΔ καὶ μία ἄλλη στὴν Ἀνατολικὴ περιοχὴ τοῦ μετώπου.

Ἡ δευτέρα αὐτὴ ἐξεδηλώθη στὴν Καμπανία ἀπὸ τὴν 4ην Γαλλικὴ στρατιὰ τὸν Δεκέμβριον τοῦ 1914 καὶ τὸ ἀποτέλεσμά της δὲν ἦτο ἀποτελεσματικὸ γιὰ τοὺς Γάλλους. Ἡ πρώτη ἐξεδηλώθη στὴν περιοχὴ τοῦ Ἀρτουᾶ ἀπὸ τὴν πρώτη Βρεττανικὴ καὶ ἀπὸ τὴν 10η Γαλλικὴ στρατιὰ τὸν Μάιο τοῦ 1916. Καὶ αὐτὴ ὅμως ἡ ἐπίθεσις δὲν ἔδωσε τὸ ἀποτέλεσμα ποὺ ἀνέμενε ἡ Γαλλικὴ στρατιωτικὴ ἡγεσία.

Μετὰ τὴν ἀποτυχία τῆς πρώτης μάχης τῆς Καμπανίας ἀκολουθῇ ἡ δευτέρα — τὸν Σεπτέμβριον τοῦ 1915 — ἡ ὁποία ὅμως πάλι δὲν ἐβελτίωσε τὴν κατάστασι. Ὁ στρατηγὸς Ζόφρ, βασιζόμενος στὶς ἀποφάσεις τοῦ διασυμαχικοῦ συμβουλίου τῆς 6 — 8 Δεκεμβρίου 1915 ποὺ καθορίζει τὰς ἐπιθετικὰς ἐπιχειρήσεις σὲ ὅλα τὰ μέτωπα γιὰ τὸ ἔτος 1916, ἐσχεδίασε ὠρισμένες ἐπιθέσεις στὸ δυτικὸ μέτωπο, ποὺ θὰ ἐξεδηλοῦντο, ἂν ὁ στρατηγὸς Φαλκενχάιν δὲν ἄρχιζε τὴν 21η Φεβρουαρίου 1916 μίαν σειρὰ σφοδροτάτων ἐπιθέσεων κατὰ τῆς ὀχυρᾶς περιοχῆς τοῦ Βερδέν.

Ἀλλὰ περὶ αὐτῶν θὰ ὁμιλήσωμεν σὲ εἰδικὸ Κεφάλαιο τῆς ἀφηγήσεώς μας.

Γερμανοὶ στρατιῶται στὰ χαρακώματα.

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟ

ΤΟ ΑΝΑΤΟΛΙΚΟ ΜΕΤΩΠΟ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ι

ΤΟ ΣΧΕΔΙΟΝ ΣΛΗΦΦΕΝ ΝΑΥΑΓΕΙ ΚΑΙ ΣΤΟ ΑΝΑΤΟΛΙΚΟ ΜΕΤΩΠΟ

50.000 ρούβλια για τὸν πρῶτο ρῶσσο πού θὰ ἔμπαινε στὸ Βερολῖνο!

Στὸ ἀνατολικὸ μέτωπο ἐπικρατοῦσε μιὰ κατάστασι πολὺ ἐπικίνδυνος καὶ πρὸ ἀκόμη τῆς ἀποχωρήσεως τοῦ Μόλτκε ἀπὸ τὸ Γενικὸ Ἐπιτελεῖο.

Όταν αἱ μάχαι στὸν Μάρνη καὶ μπροστὰ στὸ Παρίσι εὐρίσκοντο στὸ ζενίθ των, ρωσικὰ στρατεύματα εἶχαν εἰσβάλῃ στὴν Ἀνατολικὴ Πρωσσία.

Στὸ Παρίσι ὁ ἀρχιστράτηγος Ζόφφρ ἐπερίμενε μὲ μεγάλη ἀνυπομονησὶα τὴν προώθησι τοῦ ρωσικοῦ ὁδοστρωτῆρος στὴν καρδιὰ τῆς Γερμανίας. Ὁ Γάλλος πρεσβευτὴς στὴ Πετρούπολι Μωρίς Παλεολόγκεῖχε κάμει καὶ σχετικὲς παραστάσεις στὸν Τσάρο. Ἐζήτησε δὲ τὴν ἐπίσπευσι τῆς ρωσικῆς εἰσβολῆς γιατί ἀλλοιῶτικα ὁ γαλλικὸς στρατὸς διέτρεχε τὸν κίνδυνο νὰ καταστραφῇ".

Ἔτσι δυὸ ρωσικαὶ στρατιαὶ κινουῦνται ἐναντίον τῆς Γερμανίας. Ἡ μία ἀπὸ αὐτὲς συγκεντρώνεται πίσω ἀπὸ τὸ Νιέμεν στὰ ἀνατολικά σύνορα τῆς Ἀνατολικῆς Πρωσσίας. Τὴν διοικεῖ ἓνας στρατηγὸς μὲ γερμανικὸ ὄνομα. Ὁ στρατηγὸς Παῦλος φὸν Ρέννενκαμπφ.

Κατὰ τὴν καταστολὴ τῆς ἐπαναστάσεως τῶν Μποξερ οἱ Κινέζοι τοῦ ἔδωσαν τὸ ὄνομα ὁ στρατηγὸς Τίγρις" καὶ στὸν ρωσσοϊαπωνικὸν πόλεμον ἡ Ἰαπωνία τὸν εἶχε ἐπικηρύξῃ μὲ ἓνα ποσὸν 250.000 ρουβλίων. Ἡ Ρωσσία ὀρκίζεται στὸ ὄνομα τοῦ Ρέννενκαμπφ.

Ἡ δευτέρα στρατιὰ τοῦ Τσάρου εὐρίσκεται νοτίως τῆς ἀνατολικῆς Πρωσσίας στὸ Νάρεβ ποῦ ἀνῆκε τότε στὴν ρωσικὴ Πολωνία. Ὁ διοικητὴς τῆς εἶναι ἀκόμη δημοτικώτερος ἀπὸ τὸν Ρέννενκαμπφ καὶ τὸ ὄνομά του εὐρίσκεται σὲ ὅλων τὸ στόμα. Εἶναι ὁ στρατηγὸς Ἀλέξανδρος Βασιλίεβιτς Σαμσόνωφ.

Αἱ δύο αὐταὶ στρατιαὶ μαζὺ ἀποτελοῦν τὸ ρωσικὸ βορειοδυτικὸ μέτωπο, τὸ ὁποῖον διοικεῖ ὁ στρατηγὸς τοῦ ἱππικοῦ Σιλίνσκι.

Κατὰ τὴν ἐπίθεσί των ὁ Ρέννενκαμπφ καὶ ὁ Σαμσόνωφ θέλουν πρῶτα νὰ φθάσουν στὸ Καίνιγσμπεργ καὶ ἔτσι νὰ συντρίψουν μέσα σὲ ἓνα τεράστιο θύλακα τὴν ὀγδὴ γερμανικὴ στρατιά. Καὶ ὕστερα θὰ προχωρήσουν πρὸς τὸ Βερολῖνον. Ὁ Τσάρος Νικόλαος ἐνήργησε ἤδη ἓνα ἔρανο καὶ τὰ συλλεγέντα ἀπὸ αὐτὸν 50.000 ρούβλια θὰ δοθοῦν στὸν πρῶτο Ρῶσσο στρατιώτῃ ποῦ θὰ περάσῃ τὰ ὅρια τοῦ Βερολίνου. Αἱ μάχαι δὲν ἔχουν ἀκόμη ἀρχίσει καὶ οἱ "Τάϊμς" τοῦ Λονδίνου θριαμβολογοῦν.

"Ἡ εἰρήνη θὰ ἐπανεῖλθῃ στὴν ταραγμένη ἀπὸ τὴν κλανὴ τῶν ὅπλων Εὐρώπῃ τότε μόνο ὅταν αἱ λόγχοι τῶν Κοζάκων ἐγγίσουν τὴν Πύλη τοῦ Βρανδεμβούργου. Τὸ πρῶτο γερμανικὸ σῶμα στρατοῦ καὶ δύο ἐφεδρικὰ σώματα στρατοῦ ὑπέστησαν μαρτυρὴν ἡττά στὴν Ἀνατολικὴ Πρωσσία καὶ καταδιώκονται πρὸς τὸ Καίνιγσμπεργ".

Τὶ ὅμως συνέβη στὴν πραγματικότητα;

"Ὅλα στὸ ἀνατολικὸ μέτωπο ἔγιναν σύμφωνα μὲ τὸ σχέδιον Σλῆφφεν. Ἐνῶ ἐπὶ τὰ στρατιαὶ προωθήθησαν στὸ δυτικὸ μέτωπο ἡ ὀγδὴ στρατιὰ ἔχει τὴν ἀποστολὴ νὰ ἐξασφαλίσῃ τὰ ἀνατολικά σύνορα τῆς Γερμανίας. Κανεὶς δὲν ὑπολογίζει ὅτι οἱ Ρῶσσοι ἤμποροῦσαν νὰ προελάσουν προτοῦ νὰ κατασυντριβῇ ἡ Γαλλία.

Ὁ διοικητὴς τῆς ὀγδῆς στρατιᾶς ὑποστράτηγος Μαξιμιλιανὸς φὸν Πρίτβιτς καταλαμβάνεται γι' αὐτὸ ἀπὸ ἐκπληξίς διὰ τὴν αἰ πρῶται ἱλαὶ τοῦ Ρέννενκαμπφ περνοῦν τὰ ἀνατολικά γερμανικά σύνορα. Στὸ Σταλλουπνεν, στὸ Βίρμπάλλεν καὶ στὸ Γκουμπίννεν ὁ Πρίτβιτς συνάπτει μάχας ἀναχαίτισεως τῶν ἐπιδρομέων δὲν ἤμπορεῖ ὅμως νὰ ἐμποδίσῃ τοὺς Ρώσσους νὰ καταλάβουν τὸ Τίλσιτ.

"Μεγάλας ἀπωλείας, ἀφηγεῖται ἓνας αὐτόπτης μάρτυς ἀπὸ τὴν Ἀνατολικὴν Πρωσσία, ὑπέστη ἡ ρωσικὴ αὐτοκρατορικὴ φρουρά. Ἐπίσης καὶ τὰ δύο συντάγματα τῆς αὐτοκρατορικῆς φρουρᾶς τῶν Κοζάκων ἐσαρώθησαν κυριολεκτικὰ ἀπὸ τὰ μυδραλλιοβόλα μας. Καὶ τὰ δύο αὐτὰ συντάγματα ἱππεύουν λευκοὺς ἵππους, ποὺ ὕστερα ἀπὸ τὴν μάχη ἐφάνταζαν ἐπάνω στὸ λειβάδι σὰν πυκνὸ χιόνι. Στὴν γραμμὴ ἀπὸ τὸ Κραουπίσκεν στὸ Σταλλουπίννεν οἱ νεκροὶ δὲν κείτονται μεμονωμένοι ἀλλὰ σὲ ὑψηλοὺς σωρούς. Ὁ δρόμος καὶ τὰ χαρακώματα ἦσαν τόσο γεμάτα ἀπὸ νεκροὺς ὥστε δὲν ὑπῆρχε τόπος νὰ πατήσῃ κανένας ἀνάμεσα τοὺς τὸ πόδι του. Σὲ πολὺ μάλιστα χαρακώματα ἦσαν στιβαγμένοι ὄρθιοι ὥστε ἔδιδαν τὴν ἐντύπωσι ζωντανῶν, ποὺ κρατοῦσαν ἀδιάφορα τὸ θῆλο στὸ χέρι.

Στὸ ξενοδοχεῖο "Ντεσσάουερ Χόφ" στὸ Ἰνστερμπουργ καταλύει ὁ στρατηγὸς Ρέννεγκαμπφ, κάποτε δὲ καὶ ὁ ἀρχιστράτηγος μέγας δούξ Νικόλαος Νικολάγιεβιτς, ἓνας θεῖος τοῦ Τσάρου. Ὅταν μιὰ μέρα ὁ Ρέννεγκαμπφ ἐπῆγε νὰ ἐπιθεωρήσῃ τὸ μέτωπο, ὁ μέγας δούξ ἀπέλυσε τὰ γκαρσόνια τοῦ ξενοδοχείου καὶ τὰ ἀντικατέστησε μὲ γυναῖκες.

—Πετᾶχτε στὸ δρόμο αὐτὸ τὸ γυναικομάζωμα, φωνάζει ὁ στρατηγὸς μόλις ἐπέστρεψε ἀπὸ τὴν ἐπιθεώρησι.

Αἱ γερμανικαὶ ἐφημερίδες γράφουν γιὰ "ρωσικὲς ἀγριότητες". Καὶ ὁ Ρῶσσοι στρατηγὸς Νασκὼφ ἔγραψεν ἀργότερα στὰ ἀπομνημονεύματά του :

"Τὶ εἶναι ἱκανὸς νὰ κάμῃ ἓνας ἀπειθάρχητος ὄχλος στρατιωτῶν καὶ τί ὑπέφερε ἀπὸ αὐτὸν ὁ ἄμαχος πληθυσμὸς, μπορεῖ νὰ τὸ φαντασθῇ ὁ καθείς".

Στὶς πόλεις οἱ Ρῶσσοι στρατιωτικοὶ ἡγέται ἐπέμεναν στὴν τήρησι αὐστηρᾶς πειθαρχίας, γράφει ἓνα γερμανικὸ πολεμικὸ χρονικόν. Φυσικὰ καὶ στὶς πόλεις συνέβαιναν παρεκτροπαὶ μεμονωμένων στρατιωτῶν αἱ ὁποῖαι ἀναλόγως τοῦ βαθμοῦ τοῦ παραπτώματος ἐτιμωροῦντο ἀπὸ τοὺς ἀξιωματικούς εἴτε μὲ κτυπήματα μὲ ράβδους εἴτε μὲ κτυπήματα μὲ μαστίγιον.

Φωνὴ ἀπογνώσεως ἀπὸ τὴν Ἀνατολικὴν Πρωσσία.

Μὲ 180.000 ἄνδρας μὲ ὀλόκληρη δηλαδὴ τὴν δύναμη τοῦ στρατοῦ του, προσπαθεῖ ὁ Πρίτβιτς νὰ συγκρατήσῃ τὸν προχωροῦντα Ρέννεγκαμπφ. Δεσμεύεται ὅμως καὶ ἀπὸ μιὰ ὄχι καὶ τόσο κατάλληλη πρὸς τὰς περιστάσεις διαταγὴ τοῦ ἐπιτελάρχου Μόλτκε. Σύμφωνα μὲ αὐτὴν τὴν διαταγὴ πρέπει μὲν νὰ ἀντιταχθῇ κατὰ τοῦ ἐχθροῦ, νὰ φροντίσῃ ὅμως ταυτοχρόνως νὰ μὴ ἐκθέσῃ σὲ κίνδυνον τὰ στρατεύματά του.

Ἐν ἐσχάτῃ ἀνάγκῃ, αὕτῃ ἦταν ἡ διαταγὴ τῆς ἀνωτάτης στρατιωτικῆς ἡγεσίας, ἡ ὁγδόη στρατιὰ ὀφείλει νὰ ὑποχωρήσῃ πέραν τοῦ Βιστούλα καὶ νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν Ἀνατολικὴν Πρωσσία στὸν ἐχθρό.

Ὁ Πρίτβιτς ἀντιμετώπισε ἐπὶ μακρὸν αὐτὸ τὸ ἐνδεχόμενον. Ἀκόμη καὶ κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς μάχης τοῦ Γκουμπίννεν, ἡ ὁποία κατὰ τὴν γνώμη τῶν ἀξιωματικῶν τοῦ ἐπιτελείου εἶχε ὅλας τὰς προϋποθέσεις μιᾶς πλήρους γερμανικῆς νίκης, ὁ Πρίτβιτς διστάζει ἂν πρέπει νὰ συνεχίσῃ τὴν μάχην ἢ νὰ ὑποχωρήσῃ.

Σήμερα είναι γνωστόν ὅτι ἡ στρατιὰ τοῦ Ρέννενκαμπφ κατὰ τὴν μάχην τοῦ Γκουμπίννεν εὐρίσκετο στὰ πρόθυρα τῆς καταρρεύσεως. Ὁ Πρίτβιτς φυσικὰ δὲν μποροῦσε νὰ τὸ ξεύρῃ αὐτό.

Διστάζει καὶ οἱ ἐπιτελεῖς τοῦ περιβάλλοντός του περιμένουν γεμάτοι ἀνησυχία ποῖα θὰ εἶναι ἡ τελικὴ ἀπόφασις τοῦ διοικητοῦ τῆς στρατιᾶς.

Τότε ἔρχεται μιὰ ἀπροσδόκητη εἴδησις ἀπὸ τὸ χωρίο Νόρδεμπουργ, ὅπου ὁ Πρίτβιτς εἶχε ἐγκαταστήσῃ τὸ ἀρχηγεῖο του: Πρὸς νότον ἄρχισε νὰ προωθεῖται καὶ ἡ στρατιὰ ὑπὸ τὸν Σαμσόνωφ.

Αὐτὴν τὴν εἴδησι δὲν ἦσαν σὲ θέσι νὰ τὴν ἀντιμετωπίσουν τὰ νεῦρα τοῦ κυρίου διοικητοῦ τῆς Στρατιᾶς, παρατηρεῖ ὁ πρῶν ἐπιτελάρχης του Μὰξ Χόφφμαν στοὺς συναδέλφους του ἀφοῦ τὴν ἐδιάβασε. Τοὺς κοιτάζει δλους ἕνα—ἕνα καὶ λέγει:

"Θὰ τοῦ τὴν ἀποκρύψωμε μέχρις ὅτου ἀπωθήσωμε τὸν Ρέννενκαμπφ".

Βεβαίως αὐτὸ εἶναι μιὰ τολμηρὰ πρότασις, μιὰ πρότασις ὅχι στρατιωτική, μιὰ πρότασις ὥριμη γιὰ στρατοδικεῖο. Ὁ Χόφφμαν δμως προδίδει μὲ τὴν πρότασί μου, ὅτι ξεύρει καλὰ τὸν προϊστάμενό του. Ὁ Πρίτβιτς ἀπειλούμενος ἀπὸ τὰ πλάγια καὶ ἴσως καὶ ἀπὸ τὰ νῶτα, δὲν θὰ ἔχῃ τὸ θάρρος νὰ συνεχίσῃ τὸν ἀγῶν στὸ Γκουμπίννεν. Δὲν θὰ ἔχει τὸ θάρρος νὰ ἐξουδετερώσῃ τὸν Ρέννενκαμπφ καὶ ὕστερα νὰ στραφῇ κατὰ τοῦ Σαμσόνωφ.

Τὸ σχέδιο τοῦ Χόφφμαν νὰ ἀποκρύψῃ τὴν εἴδησι ἀπὸ τὸν προϊστάμενό του ναυαγεῖ ὕστερα ἀπὸ μερικὰ λεπτά. Ὁ Πρίτβιτς ἀνεξαρτήτως ἀπὸ τὸ ἐπιτελεῖο του, ἔχει λάβει ἐπίσης τὴν εἴδησι. Ἐσπευσμένως καλεῖ τοὺς ἐπιτελεῖς του σὲ σύσκεψιν ἐπὶ τῆς καταστάσεως καὶ λέγει:

—Καὶ σεῖς ἐλάβετε τὰς νέας εἰδήσεις ἀπὸ τὸ Νότιο Μέτωπο. Ἡ στρατιὰ διακόπτει τὴν μάχην καὶ ἀποσύρεται ὀπισθεν τοῦ Βιστούλα.

—Ὁ στρατηγὸς Γκρύνερτ καὶ ἐγώ, λέγει στὰ ἀπομνημονεύματά του ὁ Χόφφμαν, ἐξιστορῶν αὐτὲς τὶς δραματικὲς στιγμὲς, διευτύσαμε ἀντιρρήσεις. Ἐπιμείναμε ὅτι ἡ μάχη τοῦ Γκουμπίννεν ἐξελίσσεται εὐνοϊκῶς καὶ ὅτι σὲ δύο τὸ πολὺ σὲ τρεῖς ἡμέρες, πρέπει ἀσφαλῶς νὰ ἀναμένεται μιὰ πλήρης ἐπιτυχία. Ὁ διοικητὴς τῆς στρατιᾶς ἀπέρριψε τὰς ἀντιρρήσεις μας ἀρκετὰ σκαιῶς μὲ τὰς λέξεις ὅτι γιὰ τὴν διεξαγωγὴ τῶν ἐπιχειρήσεων καὶ γιὰ

Ὁ στρατάρχης Χίνδεμπουργ.

τὶς ἀποφάσεις τακτικῆς φύσεως, ποὺ ἐπιβάλλεται νὰ ληρθοῦν ἀρμόδιοι καὶ ὑπεύθυνοι εἶναι μόνο αὐτὸς καὶ ὁ ἀρχηγὸς τοῦ Γενικοῦ Ἐπιτελείου, ὃχι δὲ ὁ ἰδικὸς του ἐπιτελάρχης καὶ πρῶτος ἐπιτελὴς ἀξιωματικός. Ὁ στρατηγὸς φὸν Πρίτβιτς ἐπέμεινε στὴν ἀπόφασί του καὶ ἀπεχώρησε ἀπὸ τὴν σύσκεψι .

Καὶ ὑπεχώρησε!

Ἡ ἀπόφασίς τοῦ ὑποστρατήγου φὸν Πρίτβιτς κρύπτει μέσα της τὴν καταστροφή ποὺ πλησιάζει. Ὅπως καὶ στὸν Μάρνη τὰ γερμανικὰ στρατεύματα διαλύονται καὶ ἀποσύρονται ἐνῶ ἔχουν σχεδὸν στὰ χέρια τὴν νίκη. Ὁ Ρέννενκαμπφ καὶ ὁ Σαμσόνωφ θὰ μπορέσουν τώρα νὰ προωθήσουν τὸν ὁδοστρωτῆρα τῶν στῆν Ἀνατολικὴ Πρωσσία καὶ ἤδη ὁ Πρίτβιτς ἀντιμετωπίζει τὸ ἐνδεχόμενο νὰ μὴ παρμεῖναι στὸν Βιστούλα, ἀλλὰ νὰ ἀποσυρθῇ ἀκόμη δυτικώτερα. Σὲ λίγο ἡ στρατιὰ θὰ τραπῇ σὲ σχεδὸν ἄτακτο φυγή.

Φαίνεται ὅτι ὁ ἀξιωματικὸς τοῦ ἐπιτελείου Χόφμαν ἦταν ἐξυπνότερος καὶ ἐνεργητικώτερος ἀπὸ τὸν προϊστάμενο του. Βλέπει τὸν κίνδυνο νὰ προχωρῇ μὲ βήματα γίγαντος καὶ προβαίνει τὴν νύκτα σὲ μιὰ ἐνέργεια ποὺ ποδοπατεῖ τὸ ὑπηρεσιακὸ πνεῦμα, μιὰ ἐνέργεια ἀκατανόητη γιὰ ἓνα πρῶτο ἀξιωματικὸ, μιὰ ἐνέργεια ποὺ δὲν εἶχε τίποτε τὸ στρατιωτικὸ—καὶ σώζει ἔτσι τὴν κατάστασι.

Ὁ Χόφμαν πηγαίνει στὸ στρατιωτικὸ τηλέφωνο ζητεῖ νὰ συνδεθῇ μὲ τὸ Μέγα Ἀρχηγεῖον, ποὺ ἐδρεύει στὸ Κόμπλεντς, μὲ τὸν Γενικὸ Ἐπιτελάρχη φὸν Μόλτκε, ἐν ἀνάγκῃ καὶ μὲ αὐτὸν ἀκόμη τὸν αὐτοκράτορα.

Αὐτὸ καὶ ἀπὸ τεχνικῆς ἀπόψεως ἀποτελεῖ ἓνα πρόβλημα. Σήμερα ὅμως φαίνεται ἀπίστευτο. Ἀλλὰ τὸ 1914 μία τηλεφωνικὴ συνομιλία σὲ μιὰ τέτοια ἀπόστασι εἶναι σχεδὸν ἓνα θαῦμα καὶ προϊόν τύχης, κάτι τὸ ἐξαιρετικὸ, ἂν ἐπιτύχη ἡ σύνδεσις καὶ πραγματικὰ κατορθώνει κανεὶς νὰ ἀκούσῃ μερικὲς λέξεις μέσα στὸν βόμβο τῶν ἀναριθμῆτων ἐνδιαμέσων σταθμῶν.

Τὸ θαῦμα ὅμως αὐτὸ γίνεται πραγματικότης.

Ὑστερα ἀπὸ ἀτελείωτη ἀναμονὴ καὶ ἀφοῦ δωδεκάδες τηλεφωνικῶν ὑπαλλήλων διέκοψαν τὶς ἐνδιάμεσες συνομιλίες κτυπᾷ τὸ τηλέφωνο στὸ Νόρδεμπουργ.

Κόμπλεντς. Μέγα αὐτοκρατορικὸ ἀρχηγεῖο!

Ὁ μικρὸς, ὁ ἀσήμαντος ἀντισυνταγματάρχης Χόφμαν, κάπου ἀπὸ τὴν μακρυνὴ Ἀνατολικὴ Πρωσσία, ζητεῖ νὰ μιλήσῃ μὲ τὸν μεγάλον Γενικὸ Ἐπιτελάρχη φὸν Μόλτκε.

Καὶ συμβαίνει τότε καὶ ἓνα δεύτερον θαῦμα. Ὁ Μόλτκε εἶναι πραγματικὰ ἐκεῖ καὶ ἔρχεται στὸ τηλέφωνο.

Τὸ περιεχόμενο τῆς τηλεφωνικῆς αὐτῆς συνομιλίας δὲν κατέστη γνωστὸ ἐπισήμως ὡς σήμερα. Ὁ Χόφμαν δὲν τὸ ἀναφέρει στὰ ἀπομνημονεύματά του, ἀργότερα ὅμως τὸ ἀφηγήθη στὸν ὑπασπιστὴ τοῦ πρίγκηπος Λεοπόλδου τῆς Βαυαρίας, ὁ ὁποῖος δὲν εἶναι ἄλλος ἀπὸ τὸν Γερμανὸν μεγιστάναν τοῦ καλίου Ἄρνολδ Ρέχμπεργκ. Ὁ Ρέχμπεργκ ἔγραψε ὁ ἴδιος τὴν ἀφήγησι τοῦ Χόφμαν καὶ τὸν Σεπτέμβριον τοῦ 1946, λίγο πρὶν ἀπὸ τὸν θάνατό του, τὴν παρέδωσε στὸν δημοσιογράφον Χαϊδέκερ.

Καὶ νὰ ἡ μοιραία καὶ ἀποφασιστικὴ φράσις ποὺ ἐκστομίζει ὁ Χόφμαν

ἀπὸ τηλεφώνου καὶ ποὺ ἀκούει ὁ Μόλτκε:

"Ὁ ἀρχιστράτηγός μου καὶ ὁ ἐπιτελάρχης του τὰ ἔχουν χάση κυριολεκτικά. Γιὰ τὸνομα τοῦ Θεοῦ, κύριε στρατηγέ, στεῖλτε μας ἓνα ἄλλο ἀρχιστράτηγο, καὶ ἓνα ἄλλο ἐπιτελάρχη!".

Μὲ πολὺ κόπο, ἐπαναλαμβάνει κάθε λέξι καὶ διαρκῶς διακοπτόμενος ὁ Χόφμαν δίδει στὸ αὐτοκρατορικὸ ἀρχηγεῖο μιὰ εἰκόνα τῆς καταστάσεως καὶ ὑποβάλλει καὶ ἰδικὰς του προτάσεις πῶς θὰ ὑπερνικηθῇ ἡ κρίσις καὶ θὰ συντριβῇ ὁ ἐχθρός.

Ὁ ὑποστράτηγος φὸν Μόλτκε, λέγει ὁ Ρέχμπεργ στὰς σημειώσεις του εὐρῆκε ὀρθές τὶς ἀπόψεις τοῦ Χόφμαν καὶ τὶς ἐνέκρινε.

Αὐτὸ εἶναι ἓνα πρωτοφανὲς γεγονός στὴν στρατιωτικὴ ἱστορία. Ἐν πάσῃ περιπτώσει ὁ Πρίτβιτς πέφτει ἀπὸ τὰ σύννεφα, δταν τὴν ἐπομένη τὸν καλεῖ ὁ Μόλτκε ἀπὸ τὸ Κόμπλεντς στὸ τηλέφωνο, καὶ τὸν ἐρωτᾷ ἐπὶ τῆς καταστάσεως.

Κατὰ τὴν συνομιλίαν ὁ Μόλτκε πείθεται ὅτι ὁ Πρίτβιτς εἶχε χάσει τὴν ψυχραιμίαν του. Θέλει νὰ ὑποχωρήσῃ καὶ πέραν τοῦ Βιστούλα καὶ σὲ ἀντίρρηση τοῦ Μόλτκε ἀπαντᾷ:

Πῶς θέλετε νὰ ὑπερασπίσω ἓνα ποταμό, ποὺ ἡμπορεῖ κανεὶς νὰ τὸν περάσῃ μετὰ τὰ πόδια;

Ὅταν οἱ δυὸ ἀξιωματικοὶ κρεμνοῦν τὰ ἀκουστικά των ἢ παῦσις τοῦ κυρίου φὸν Πρίτβιτς ἔχει ἀποφασισθῇ.

Τὰ γεγονότα ἐπισπεύδονται. Ὁ Πρίτβιτς παραξενεύθηκε ἀπὸ τὴν

τῆλεφωνικὴ συνομιλία καὶ ἀποφασίζει νὰ ἐξετάσῃ ἄλλη μιὰ τὰ ἀρχικὰ του σχέδια. Καὶ καταλήγει τώρα στὴν ἀπόφασιν νὰ μὴ ὑποχωρήσῃ καὶ πέραν τοῦ Βιστούλα, ἀλλὰ νὰ ἀντιμετωπίσῃ τὴν ἐπίθεσιν τοῦ Σαμσόνωφ.

Ἐνῶ ὁμοῦς ἐτοιμάζεται νὰ ἐξαγγείλῃ τὴν νέα του ἀπόφασιν, λαμβάνει τηλεγραφικῶς τὴν ἀπόλυσίν του. Μαζὺ του ἡ Α. Μ. ὁ αὐτοκράτωρ, ὅπως

Συγκέντρωσις Κοζάκων.

ἀναφέρει τὸ σχετικὸ τηλεγράφημα ἠυδόκησε νὰ ἀπολύσῃ καὶ τὸν ἐπιτελάρχην του ὑποστράτηγο Ἄλφρεδ Βαλδέρζε.

Χίνδεμπουργ καὶ Λούδενδορφ.

Οἱ διάδοχοι τοῦ Πρίτβιτς καὶ τοῦ ἐπιτελάρχου του ἐξελέγησαν ἤδη στὸ Λουξεμβούργο. Ὁ αὐτοκράτωρ καὶ ὁ Μόλτκε ἐσκέφθησαν ἀμέσως τὸν ἄνδρα τοῦ ὁποίου ἡ ὑπερεκχειλίζουσα ἐνεργητικότης ἀποδείχθηκε μπροστὰ στὴν Λιέγη: Τὸν ὑποστράτηγο Λούδενδορφ. Δυστυχῶς ὅμως αὐτὸς ἔχει δύο μειονεκτήματα. Πρῶτον τὴν σχετικῶς μικρὴν του ἡλικίαν, ποὺ ἐμποδίζει νὰ τεθῇ ὑπεράνω ἀρχαιοτέρων του καὶ διακριθέντων στρατιωτικῶν ἡγετῶν καὶ δεύτερον τὸ παροιμιῶδες ἀσυμβίβαστο τοῦ χαρακτῆρος του καὶ τὴν ἐριστικότητά του.

Ἔτσι ὁ ὑποστράτηγος Λούδενδορφ ἀπεφασίσθη νὰ τοποθετηθῇ μόνο ὡς ἐπιτελάρχης τῆς ὀγδόης στρατιᾶς, ἐνῶ τουλάχιστον γιὰ τὴν τήρησιν τῶν προσχημάτων, τὴν διοίκησιν τῆς στρατιᾶς θὰ ἀνελάμβανε ἕνας γηραιότερος καὶ ἡσυχώτερος ἀνώτατος στρατιωτικὸς βαθμοφόρος.

Σ' αὐτὴν τὴν ἱστορικὴ στιγμὴ ὁ Μόλτκε θυμῆθηκε ἕνα στρατηγό, ὁ ὁποῖος ἀποστρατεύθηκε σὲ ἡλικίαν 64 ἐτῶν, κατὰ τὸ ἔτος 1911, καὶ ἀπὸ τότε ἔτρωγε ἡσυχος τὴν σύνταξίν του στὸ Ἀυνόβερο. Ἐπρόκειτο γιὰ κάποιον Παῦλο φὸν Μπένεκενδορφ καὶ Χίνδεμπουργ.

Ἄν καὶ ὁ Χίνδεμπουργ ἐξιστορεῖ τὸ θέμα ἀλλοιῶτικα στὰ ἀπομνημονεύματά του, φαίνεται ἐν τούτοις ὅτι ὁ πραγματικὸς λόγος τῆς ἀποστρατείας του ἦταν τὸ ὅτι σὲ κάποια γυμνάσια εἶχε τὸ θάρρος νὰ ἀσκῇ κριτικὴ ἐπὶ τῆς διεξαγωγῆς ὠρισμένων στρατιωτικῶν ἐπιχειρήσεων ἀπὸ τὸν Κάιζερ.

Ὅλα συντρέχουν στὴν ἐκλογὴ αὐτῇ. Ὁ Χίνδεμπουργ εἶναι γνωστὸς γιὰ τὴν στρατιωτικὴν του μονομανίαν, μιᾶς ἐνδεχομένης μάχης στὰ ἔλη τῆς Μασούρης κατὰ τὴν ὁποίαν ἐφαντάζετο ὅτι θὰ ἔρριχνε τοὺς Ρώσσους στὰ ἔλη αὐτά. Τόσο πολὺ ἐπέμενε σ' αὐτὴν τὴν μονομανίαν του, ὥστε τὴν εἶχε πάντοτε ὡς θέμα τῶν γυμνασίων καὶ ἡ ἀντίθετος πλευρὰ συνήθιζε τότε νὰ λέγῃ: Ἀφοῦ ὁ Χίνδεμπουργκ ὀδηγεῖ τὰ φίλια στρατεύματα ἐμεῖς πρέπει νὰ κάμωμε λουτρὸ στὰ ἔλη τῆς Μασούρης.

Σ' αὐτὸ πρέπει νὰ προστεθῇ ὅτι ὁ Χίνδεμπουργ ἦτο ἕνας πραγματικὸς κολοσσὸς ψυχραιμίας, ἀκριβῶς δηλαδὴ ὅ,τι ἐχρειάζετο νὰ ἀντιταχθῇ στὸν ὀρμητικὸ Λούδενδορφ. Τὸ ὅτι ἡ ψυχραιμία αὐτῇ ὀφείλεται κατὰ μέγα μέρος σὲ κόπωση, προκύπτει ἀπὸ τὸ γεγονὸς ὅτι ὁ Χίνδεμπουργ ἔνδεκα χρόνια ἐνωρίτερα εἶχε συντάξῃ τὴν διαθήκην του στὴν ὁποία ἐτόνιζε τὰ ἑξῆς:

"Ζητῶ γιὰ μένα εἰρήνην καὶ ἡσυχίαν".

"Εἶμαι κατακουρασμένος, λέγει μιὰ ἄλλη φορὰ ὁ ἴδιος. Θὰ μείνω ὅμως ὀρθιος ὡς ποὺ νὰ πέσω. Θὰ μείνω ὀρθιος ἐνὸς τὸ γερασμένο αὐτὸ σῶμα εἶναι ἀκόμη ἱκανὸ γιὰ κάτι: Νὰ χρησιμεύσῃ τουλάχιστον ὡς παράδειγμα".

Πατρικὸς, σταθερὸς, ἀκλόνητος σὰν βράχος, ὁ Χίνδεμπουργ εἶναι μόνο μιὰ ἐντυπωσιακὴ παράδοσις. Τὴν φήμην του στὸν λαὸ τὴν ἀποκτᾷ ἀπὸ τὴν μάχην τοῦ Τάννενπεργ μιὰ μάχη στὴν ὁποία μόνο κατ' ὄνομα ἔχει ἀ-

ναμιχθῇ—ὅπως θὰ τὸ δοῦμε ἀμέσως παρακάτω. Ἡ κυρία του πρᾶξις, γιὰ τὴν ὁποία δὲν ἔχει κανένα λόγο νὰ ὑπερηφανεύεται ἡ Γερμανία εἶναι ἓνα μεγάλο σφάλμα. Ὑπὸ τὸ ὄνομα ἡ εἰρήνη τοῦ Χίνδεμπουργ καθίστανται γνωστοὶ σὲ ὅλο τὸν κόσμον οἱ γερμανικοὶ πολεμικοὶ σκοποὶ καὶ μὲ μέγαν θόρυβον καταπίπτει τὸ ἀρχικὸ ἐπιχείρημα ὅτι ἡ Γερμανία διεξάγει μόνον ἓνα ἀμυντικὸ πόλεμον καὶ ὅτι δὲν ἀποβλέπει στὴν κατάκτησιν ξένων ἐδαφῶν.

Ἡ "νικηφόρος εἰρήνη" τὴν ὁποία θέλει ἀργότερα νὰ ἐπιβάλλῃ στὸν κόσμον ὁ Χίνδεμπουργ—ἴσως ἀποκλειστικῇ ἔμπνευσις τοῦ Λούδενδορφ—προβλέπει ἓνα διηρημένον σὲ δύο καὶ αἰωνίως προσδεδεμένον στὴν Γερμανία Βέλγιο, τὸ ὁποῖον ὁ παγγερμανιστὴς ἤρωας τῆς γραφίδος Μαξιμιλιανὸς Χάρδεν ἐξυμνεῖ ἤδη δημοσίᾳ:

—Τὶ θέλει ἡ Γερμανία εἶναι ὁφθαλμοφανές. Θέλει ἓνα Βέλγιον, μιὰ Γαλλία, μιὰ Ἰταλία, μιὰ Αὐστρία, μιὰ Ρωσσία, μιὰ Ἰσπανία, μιὰ Ρουμανία καὶ ἓνα νοτιοσλαβικὸ κράτος ἐμπνεόμενα ὅλα ἀπὸ γερμανικὴ ἀγωγή, ἀπὸ γερμανικὴ θέλησι, ἀπὸ γερμανικὴ ἐπιμονὴ καὶ ἀπὸ γερμανικὴ γνῶσι καὶ ἐπιστήμη".

Μὲ τὴν εἰρήνην τοῦ Χίνδεμπουργ καὶ μὲ τὴν συνεχῇ ἄρνησιν τοῦ Χίνδεμπουργ σὲ κάθε λογικὴ πρότασιν εἰρήνης προετοιμάσθη συστηματικῶς ἡ ἥττα τοῦ 1918 καὶ ἡ συνθήκη τῶν Βερσαλλιών. Ὁ γερμανικὸς λαὸς, καταληφθεὶς ἀπὸ τὴν ἐπανάστασιν καὶ τὸν πληθωρισμὸν δὲν εἶχε καιρὸ νὰ ἐξετάσῃ τὰ πραγματικὰ αἷτια, ποὺ τὸν ἔφεραν ἐκεῖ, ὅπου τὸν ἔφεραν. Εὐπίστος ἐξέλεξε μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πρώτου προέδρου τοῦ Ἑμπερτ τὸν γεροστρατιῶτη τοῦ Τάννεμπεργ πρόεδρον τῆς Γερμανικῆς Δημοκρατίας, ὁ ὁποῖος ἐντὸς ὀλίγου παρέδωκε τὴν ἱερὰ παρακαταθήκην ποὺ ἔλαβε στὰ ἀσυνείδητα χεῖρια ἑνὸς ἀνδρός, τοῦ Ἀδόλφου Χίτλερ, τὸν ὁποῖον ὁ ἴδιος ὀνομάζει περιφρονητικᾶς, "αὐστριακὸ δεκανέα".

Τὶ ὁμῶς συνέβη πραγματικὰ στὸ Τάννεμπεργ αὐτὸ θὰ τὸ ἰδοῦμε ἀμέσως παρακάτω.

Ὁ Χίνδεμπουργ ἐτοιμάζεται καὶ μεταβαίνει στὸ μέτωπον.

Ὁ Χίνδεμπουργ τὴν 22αν Αὐγούστου τοῦ ἔτους 1914 δὲν ἔχει καμμιά ιδέα, ὅτι ἡ μοῖρα τοῦ ἐπιφυλάσσει ἀποτόμως στὸ ἐξηκοστὸ ἑβδομὸ ἔτος τῆς ἡλικίας του μιὰ καταπληκτικὴ σταδιοδρομία.

Ἐξαφνα, λέγει στὰ ἀπομνημονεύματά του: ἦλθε τὸ τηλεγράφημα ποὺ μοῦ ἀνεκοίνωσε, ὅτι ἡ Αὐτοῦ Μεγαλειότης μοῦ ἀνέθετε τὴν ἀνωτάτη ἀρχηγία τῆς ἀνατολικῆς στρατιᾶς.

Ὁ στράτηγος φὸν Μπενεκενδόρφ καὶ φὸν Χίνδεμπουργ, ποὺ ἦταν τελευταίως φρούραρχος τοῦ Μαγδεβούργου σὰν νὰ ὑπέστη ἐκκένωσιν ἡλεκτρικοῦ ρεύματος καταλαμβάνεται ἀπὸ πυρετώδη δραστηριότητα τελείως ἀσυμβίβαστη πρὸς τὸν χαρακτῆρα του. Γιατὶ τὸ τηλεγράφημα τὸν πληροφορεῖ ἀκόμη ὅτι ὁ νέος του ἐπιτελάρχης φθάνει μὲ ἑκτακτὸ ἀμαξοστοιχία στὸ Ἀνόβερο νὰ τὸν παραλάβῃ καὶ νὰ ταξιδεύσῃ μαζὺ του στὸ Μαρίεμπουργ.

Ὁ Χίνδεμπουργ τρέχει στὴν γκαρδαρόμπα του, βγάζει τὴν παλαιὰ του

στολή, διαπιστώνει ὅτι δὲν τοῦ ταιριάζει πιά, τὴν βάζει σὲ μιὰ βαλίτσα, βγαί-

νει ἀπὸ τὸ σπί-
τι του τρέχει σὲ
ἓνα ράπτη καὶ
τοῦ ἀναθέτει νὰ
τοῦ διορθώσῃ κά-
πως τὴν στολή
του. Ἀγοράζει
ὕστερα ἀπὸ ἓνα
κατάστημα δυὸ
— τρία μάλλινα
σώβρακα, ἐπιστρέ-
φει στὸ σπίτι
του, ἐτοιμάζει τὶς
ἀποσκευές του, ἀ-
ποχαιρετᾷ τὴν
"οἰκογενειακὴ ἐ-
στία" καὶ πηγαί-
νει βιαστικὸς στὸν

Ὁ Ρῶσσος ἀρχιστράτηγος
Νικόλαος Νικολέγιεβιτς.

σιδηροδρομικὸ σταθμό.

Στὰς τρεῖς μετὰ τὰ μεσάνυχτα ὁ Χίντεμπουργ περιμένει στὸν ἀτελῶς φωτιζόμενο σιδηροδρομικὸ σταθμὸ τοῦ Ἀννοβέρου. Καὶ πρέπει νὰ περι- μένη πολλὴ ὥρα ὡς ὅτου νὰ φθάσῃ ἡ ἑκτακτος ἀμαξοστοιχία ποὺ μεταφέ- ρει τὸν ἐπιτελάρχη του.

Ὁ Λούδενδορφ πηδᾷ ἐλαστικὸς ἀπὸ ἓνα διαμέρισμα, παρουσιάζεται κα- νονικὰ στὸν νέο ἀρχιστράτηγο καὶ ἔτσι γνωρίζονται οἱ δύο ἄνδρες, οἱ ὁ- ποῖοι ἐπὶ πολλὰ ἔτη θὰ ἐπηρεάσουν τὰς τύχας τῆς Γερμανίας.

Ὁ Χίντεμπουργ πρέπει νὰ θυμήθῃκε τότε τὰ ἀνιαρὰ χρόνια ποὺ ἐζήσῃ ὡς ἀπόστρατος ἀξιωματικὸς γιατί ἀργότερα γράφει στὸ ἡμερολόγιό του:

"Βαγκὸν λί, ἐστιατόριο, πρώτης τάξεως ἀτμομηχανή, ταξειδεύω γιὰ τὴν Ἀνατολικὴ Πρωσσία σὰν ἓνας πρίγκηψ".

Ἐνῷ ἡ ἑκτακτος ἀμαξοστοιχία βγαίνει ἀπὸ τὸν λαβύρινθο τῶν σιδη- ροτροχιῶν τοῦ σταθμοῦ τοῦ Ἀννοβέρου, ὁ Χίντεμπουργ καὶ ὁ Λούδεν- δορφ ἀποφασίζουν νὰ ἐπιτεθοῦν κατὰ τῆς στρατιᾶς τοῦ Σαμσόνωφ. Περι- σσότερα, γράφει ὁ Χίντεμπουργ δὲν μποροῦσαν νὰ ἀποφασισθοῦν ἐκείνη τῇ στιγμῇ. "Ὅλοι αἱ ἄλλαι ἀποφάσεις θὰ ἐλαμβάνοντο μετὰ τὴν ἄφιξι μας στὸ ἀρχηγεῖο τῆς στρατιᾶς, στὸ Μαρίεμπουργ.

"Ὑστερα ἐπήγαμε νὰ κοιμηθοῦμε, προσθέτει ὁ Χίντεμπουργ καὶ ἐχρη- σιμοποίησα αὐτὸν τὸν διαθέσιμο καιρὸ γιὰ νὰ ἀναπαυθῶ ὅσο μποροῦσα καλύτερα".

Ἐνῷ ὁμως ὁ νέος ἀρχιστράτηγος καὶ ὁ ἐπιτελάρχης του κοιμοῦνται στὴν ἀμαξοστοιχία των, στὸν τόπο τοῦ προορισμοῦ των συμβαίνουν κω- μικotraγικὰ πράγματα:

Οἱ ἀπολυθέντες στρατηγοὶ Πρίτβιτς καὶ Βαλδεργζέε ἔχουν ἤδη φύγει. Προσεβλήθησαν φυσικὰ ἀπὸ τὸν τρόπο τῆς ἀπολύσεώς των καὶ δὲν θέλη- σαν νὰ περιμένουν τοὺς διαδόχους των. Ἐτσι στὸν μείναντα στὸ ἀρχη-

γειο αντισυνταγματάρχη Χόφμανν γεννᾶται ἀμέσως τὸ ἐρώτημα ποῖος κατὰ τὸ ἐνδιάμεσον διάστημα θὰ διοικῇ τὸ ἀνατολικὸ μέτωπο.

Ὁ Χόφμανν ἀπευθύνεται στὸν διοικητὴ τοῦ 17ου Σώματος Στρατοῦ, στρατηγὸ φὸν Μάκενσεν καὶ τὸν παρακαλεῖ νὰ ἀναλάβῃ προσωρινῶς τὴν ἀρχιστρατηγία. Ὁ Μάκενσεν ὁμῶς ἀπαντᾷ:

"Υπὸ τὰς παρούσας συνθήκας δὲν αἰσθάνομαι ἐμαυτὸν ἱκανὸν νὰ ἀναλάβω αὐτὴν τὴν εὐθύνην".

Ἐπίσης ἀρνοῦνται ὁ στρατηγὸς φὸν Φρανσουᾶ καὶ ὁ στρατηγὸς φὸν Μπέλωβ νὰ ἡγηθοῦν τῆς στρατιᾶς μέχρι τῆς ἀφίξεως τοῦ Χίνδεμπουργ καὶ τοῦ Λούδενδορφ. Ἔτσι ἐξηντλήθη ἡ σειρὰ τῶν διαθεσίμων στρατηγῶν καὶ στὸν Χόφμανν δὲν μένει τίποτε ἄλλο παρὰ νὰ ἀναλάβῃ ὁ ἴδιος τὴν διοίκησι καὶ ἀπὸ ταύτην τὴν στιγμήν τὰ σώματα καὶ αἱ διοικήσεις τῶν μονάδων τῆς ὀγδόης στρατιᾶς, λαμβάνουν διαταγὰς τὰς ὁποίας ὑπογράφει "κατ' ἐντολήν" ἓνας αντισυνταγματάρχης.

Ὁ Χόφμανν ἔχει τὸ δικὸ του πολεμικὸ σχέδιο, τὸ ὁποῖο ἀνέπτυξε στὸ τηλέφωνο καὶ στὸν Μόλτκε. Καὶ εἰς ἐκτέλεσιν τοῦ σχεδίου αὐτοῦ κατευθύνει τῶρα τὸ πρῶτο σῶμα στρατοῦ στὴν περιοχὴ νοτιοδυτικὰ τοῦ 20ου σώματος στρατοῦ, τὴν τρίτη ἐφεδρική μεραρχία στὴν ἀριστερὰ πτέρυγα τοῦ 20ου σώματος, τὸ πρῶτο ἐφεδρικὸ σῶμα καὶ τὸ 17ον σῶμα στρατοῦ κατὰ τῆς ἀνατολικῆς πτέρυγος τῆς στρατιᾶς τοῦ Σαμσόνωφ ποὺ πλησιάζει ὄλο καὶ παραπάνω. Ἡ πρώτη μεραρχία ἱππικοῦ λαμβάνει ἀπὸ τὸν Χόφμανν τὴν διαταγὴ νὰ δώσῃ στὸν Ρέννενκαμπφ τὴν ἐντύπωσι ὅτι ἀπέναντι του ὑπάρχουν ἰσχυραὶ γερμανικαὶ δυνάμεις ἑτοιμαὶ νὰ ἀποκρούσουν κάθε περαιτέρω προώθησί του.

Στὶς ὀλίγες αὐτὲς γραμμὲς κρύπτεται τὸ γεγονὸς ὅτι ὁ αντισυνταγματάρχης Χόφμανν ξεσήκωσε ἀπὸ τὰς θέσεις των 150.000 ἀνδρῶν καὶ τοὺς ἔθεσε σὲ κίνησι. Ἐκτὸς αὐτοῦ προκύπτει ἀπὸ τὰ ἀνωτέρω ὅτι ὁ Χόφμανν

Σ' ἓνα στρατόπεδο αἰχμαλώτων στὴ Γερμανία, (Γάλλοι καὶ Ρῶσσοι στρατιῶται δεμένοι σ' ἓνα στύλο).

μέ τις διαταγὰς αὐτὲς ἐδημιούργησε ἓνα δίκτυο μέσα στὸ ὁποῖον μοιραίως θὰ πιασθῇ ὁ Σαμσόνωφ.

Ἀφοῦ ἐνεργεῖ ὅλα αὐτὰ ὁ Χόφμανν μαζεύει τοὺς ἐπιτελικοὺς χάρτας καὶ πηγαίνει στὸ Μαρίεμπουργ γιὰ νὰ ὑποδεχθῇ ἐκεῖ τὸν νέον ἀρχιστράτηγο τῆς 8ης στρατιᾶς καὶ τὸν ἐπιτελάρχην του.

Στὴν αἴθουσα ἀγαμονῆς τοῦ σιδηροδρομικοῦ σταθμοῦ τοῦ Μαρίεμπουργ, μαζεύονται πολλὰ τραπεζάκια καὶ ἀπλώνονται σ' αὐτὰ οἱ χάρται ὅπου σημειοῦνται τὰ σχέδια τῶν ἐπιχειρήσεων.

Καὶ πάλι ὁ Χόφμανν σιωπᾷ στὰ ἀπομνημονεύματά του ἐπὶ τῶν ἐπακολουθησάντων γεγονότων, εἴτε ἀπὸ κακῶς νοουμένη μετριοφροσύνη, εἴτε καὶ γιὰ ἄλλους λόγους. Καὶ πάλι ὁμῶς τὰ ἐξιστόρησε ὅλα στὸν ἀξιωματι-

κὸ Ρέχμπεργ καὶ ἔτσι ἤμπορεῖ σήμερα νὰ δημοσιευθῇ ἡ ἀληθινὴ ἱστορία.

"Ὅταν ὁ στρατηγὸς φὸν Χίνδεμπουργ καὶ ὁ Λούδενδορφ ἔφθασαν στὰς δύο τὸ ἀπόγευμα τῆς 23ης Αὐγούστου τοῦ 1914 στὸ Μαρίεμπουργ ἐπερίμεναν, γράφει ὁ Ρέχμαν νὰ εὑρουν μία τελείως ἀπελπιστικὴ κατάστασι".

Ὁ ἀντισυνταγματάρχης Χόφμανν κάμνει τὴν ἀναφορὰ του στοὺς δύο προϊσταμένους του στὴν αἴθουσα ἀναμονῆς τοῦ σιδηροδρομικοῦ σταθμοῦ τοῦ Μαρίεμπουργ. Μὲ μεγάλη προσοχὴ ὁ Λούδενδορφ παρακολουθεῖ τὴν ἀναφορὰ. Ὁ Χίνδεμπουργ σκύβει ἐπάνω στοὺς χάρτας. "Ὅταν ὁ Χόφμανν ἔτελείωσε ὁ Λούδενδορφ διαπιστώνει ἔκπληκτος ὅτι "εὕρισκόμεθα πρὸ τετελεσμένων γεγονότων" καὶ προσθέτει ἐγκρίνων ἀπολύτως τὶς ἐνέργειες τοῦ Χόφμανν.

"Μοῦ φαίνεται ὅτι δὲν ἔχομε νὰ κάμωμε τίποτε ἄλλο παρὰ νὰ διατάξωμεν: ἐμπρὸς μάρς".

Ὅλων τὰ βλέμματα στρέφονται τώρα πρὸς τὸν Χίνδεμπουργ. Εἶναι ὁ ἀρχηγὸς τῆς 8ης στρατιᾶς. Αὐτὸς ἔχει τὴν εὐθύνη. Αὐτὸς μόνο πρέπει νὰ ἀποφασίσῃ. Μαζεύει τὰ φρύδια του, κοιτάζει ἄλλη μιὰ φορὰ τὸν χάρτη καὶ λέγει:

"Καὶ ἐγὼ δὲν βλέπω καμμιά ἄλλη λύσι. Μὲ τὴν βοήθεια τοῦ Θεοῦ ἄς προχωρήσουμε σύμφωνα μὲ τὸ σχέδιο ποὺ κατέστρωσε ὁ ἀντισυνταγματάρχης Χόφμανν".

Ὡμίλησέ ὁ νικητὴς τῆς μάχης τοῦ Τάννεμπεργ.

Ἀργότερα ὅταν ὁ Χίνδεμπουργ ἠρωτήθη ποίος πραγματικὰ ἐκέρδισε τὴν μάχη τοῦ Τάννεμπεργ—αὐτὸς δηλαδὴ ἢ ὁ Λούδενδορφ—ἔδωσε τὴν ἐξῆς αἰνιγματικὴ ἀπάντησι.

"Ἄν τὴν ἐχάναμε, ἐγὼ θὰ ἦμουν ἀσφαλῶς ὁ ὑπεύθυνος τῆς ἥττης".

Αὐτὸ εἶναι βέβαιο. Ἀλλὰ ἡ ἱστορία ἐφρόντισε νὰ μὴ χαθῇ ἡ μάχη αὐτή. Ὁ Σαμσόνωφ βαδίζει πρὸς τὸ Ναϊδεμπουργ τῆς Ἀνατολικῆς Πρωσσίας. Καὶ βαδίζει κατ' εὐθειᾶν πρὸς τὴν καταστροφὴ του.

Ἀργότερα, ὕστερα ἀπὸ τὸ Τάννεμπεργ ὅταν ὁ Λούδενδορφ καὶ ὁ Χίνδεμπουργ ἐκπονοῦν ἕνα ἄλλο σχέδιο καὶ θέλουν νὰ καταστρέψουν μιὰ νέα ρωσσικὴ στρατιὰ σὲ μιὰ νέα μάχη τοῦ Τάννεμπεργ, ἐπιδρᾷ ἡ μεταβολὴ ποὺ ἔγινε στὸ μεγάλο αὐτοκρατορικὸ ἀρχηγεῖο στὸ Λουξεμβούργο. Ὁ Φαλκενχάϋν, ὁ διάδοχος τοῦ Μόλτκε δὲν θέλει γιὰ τὴν ἐκπλήρωσι τῶν ναπολεοντείων ἰδεῶν τῆς δημοφιλοῦς στρατιωτικῆς διανδρίας, ποὺ ἄρχισε νὰ γίνεται ἐπικίνδυνος γι' αὐτόν, τὶς δυνάμεις ποὺ ἐζήτησαν. Προτιμᾷ τὰ ἡμίμετρα.

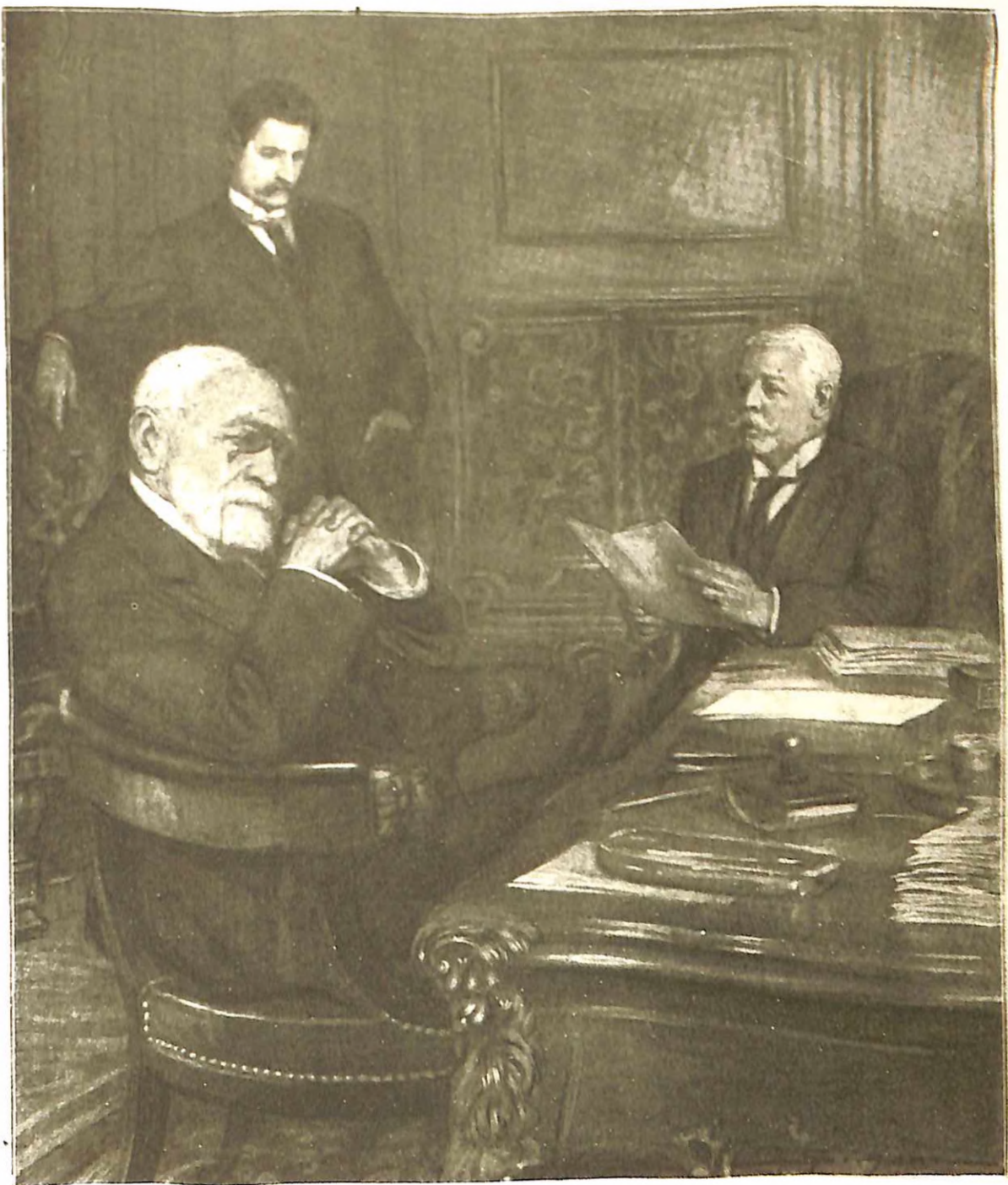
Τὰ πράγματα ὅμως δὲν ἔχουν ἀκόμη φθάσῃ ὡς ἐκεῖ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ II

Η ΜΑΧΗ ΤΟΥ ΤΑΝΕΜΠΕΡΓ

Ὁ Σαμσόνωφ πέφτει στὴν παγίδα.

Ὁ πρόλογος τῆς μάχης τοῦ Τάννεμπεργ. Ἐπισπεύδων τὴν πορείαν του

24η Ίουλίου 1914: Ὁ ἀναπληρωτὴς Γάλλος ὑπουργὸς τῶν ἐξωτερικῶν Μπιέν-Βενί-Μαρτὲν (ἀριστερά), δέχεται τὸν πρέσβυν τῆς Γερμανίας στὸ Παρίσι, Φὸν Σὲν ποὺ τοῦ ἐπιδίδει Γερμανικὴ διακοίνωση.

Ὁ Πρόεδρος τῆς Γαλλικῆς Δημοκρατίας Πουανκαρέ ἀποβιβάζεται στὴν Πε-
τρούπολη καὶ ἐπιθεωρεῖ μὲ τὸν Τσάρο Νικόλαο τὸν Β΄, τὸ τιμητικὸ ἄγημα.

ὁ Σαμσόνωφ πέφτει στήν παγίδα, "ὑποκινούμενος ἀπὸ τὸ ζωντανὸ πτῶμα" ὅπως ὠνομάζετο ὁ χλωμὸς ἀρχιστράτηγος Σιλίνσκι.

— Ἐπισπεύσατε τὴν προώθησί σας, τοῦ τηλεγραφεῖ ὁ Σιλίνσκι.

Θυμωμένος ἀπαντᾷ ὁ Σαμσόνωφ:

"Ἡ στρατιὰ προχωρεῖ ἀδιακόπως. Διανύω τὴν ἡμέρα 20 βέρστια (περίπου 21 χιλιόμετρα) ἐπάνω στήν ἄμμο. Δὲν μπορῶ νὰ προχωρήσω ταχύτερα".

Πόσο γρήγορα προχωρεῖ ὁ Σαμσόνωφ καταφαίνεται ἀπὸ τὴν κατάληψι τοῦ Νάϊδεμπουργ. Στὸ σπίτι τοῦ διοικητοῦ ἔχουν καθήση στὸ μεσημβρινὸ τραπέζι, ὅταν ἔρχεται ἡ εἴδησις ὅτι πλησιάζουν οἱ Ρῶσοι. Ἡ οἰκογένεια σηκώνεται ἀπὸ τὸ τραπέζι καὶ φεύγει ἐσπευσμένως ἀπὸ τὴν πόλι. Ὀλίγα λεπτὰ ἀργότερα μπαίνει στὸ δωμάτιο ὁ Ρῶσος στρατηγὸς Μάρτυς μὲ τὸ ἐπιτελεῖο του. Βλέπει τὸ φαγητὸ νὰ ἀχνίζει ἀνέγγιχτο στὸ τραπέζι. Καὶ δὲν ἔχει νὰ κάμῃ τίποτε ἄλλο παρὰ νὰ καθήσῃ μὲ τοὺς ἐπιτελεῖς του στὸ τραπέζι καὶ νὰ φάγῃ.

Ὁ Σαμσόνωφ δὲν μπορεῖ νὰ θεωρηθῇ ὑπεύθυνος τῆς ἐπικειμένης καταστροφῆς. Ἐχει ρητὲς διαταγές. Ὁ Σιλίνσκι τοῦ ἀναγγέλλει τὰ ἐξῆς:

"Τὰ γερμανικὰ στρατεύματα ὑποχωροῦν ἐσπευσμένως ὕστερα ἀπὸ πεισματώδη μάχην, κατὰ τὴν ὁποίαν ἐνίκησε ὁ στρατηγὸς Ρένενκαμπφ. Μπροστὰ σας ὁ ἐχθρὸς ἀφῆσε μόνο ἀσθενεῖς δυνάμεις".

Καμμιὰ λέξις σὲ ὅλα αὐτὰ δὲν εἶναι ἀληθινή. Ματαίως ὁ Σαμσόνωφ προβάλλει τηλεγραφικῶς ἀντιρρήσεις στὰς νέας διαταγὰς τοῦ Σιλίνσκι περὶ συνεχίσεως τῆς προελάσεώς του. Περνοῦν ὁλόκληρες ὥρες. Καὶ ὅταν τέλος τὸ "ζωντανὸ πτῶμα" λέγει τὴν τελευταία λέξι του καὶ ἐπιμένει ἐπὶ τῆς προελάσεως, εἶναι πιά τόσο ἀργὰ ὥστε ὁ Σαμσόνωφ ἀναγκάζεται νὰ δώσῃ τίς διαταγές του μὲ τὰ "νέα μηχανήματα τοῦ διαβόλου", δηλαδή μὲ τὸν ἀσύρματο.

"Δώσατε τὴν διαταγὴ ἀνοικτὴ χωρὶς νὰ τὴν κρυπτογραφήσετε" ἀποφασίζει ὁ Σαμσόνωφ βλέπων ὅτι δὲν ἔχει πολὺν καιρὸν στὴν διάθεσί του. "Ἡ τύχη βοηθεῖ τοὺς τολμηροὺς".

Φυσικὰ τὰ ραδιογραφήματα παραλαμβάνονται καὶ ἀπὸ τὰ γερμανικὰ μηχανήματα τοῦ ἀσυρμάτου. Πρὶν ἀκόμη οἱ Ρῶσοι ἀρχίσουν τὴν πορείαν τοῦ "θανάτου" ὁ Λούδενδορφ καὶ ὁ Χίνδεμπουργ ἔχουν τὴν βεβαιότητα ὅτι ἔχουν κερδίσῃ τὸ παιχνίδι. Μιὰ βεβαιότητα ποὺ μόνο ὀλίγοι στρατηλάται τὴν εἶχαν πρὸ τῆς μάχης.

Ὁ μόνος μὴ ἀσφαλὴς παράγων σ' αὐτὸν τὸν λογαριασμὸ εἶναι ὁ Ρέννενκαμπφ. Ἄν σπεύσῃ νὰ βοηθήσῃ τὴν στρατιὰ τοῦ Σαμσόνωφ, καὶ χρειάζεται μόνο μισὴ μέρα πορείας γιὰ νὰ σχίσῃ τὸ ἀραιὸ προπέτασμα τοῦ ἱππικοῦ τῶν Γερμανῶν, τότε ὅλα εἶναι χαμένα γιὰ τοὺς τελευταίους αὐτοὺς.

Ἡ στρατιὰ τοῦ Ρέννενκαμπφ δὲν εἶχε παρὰ νὰ ἐμφανισθῇ μόνον ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης γιὰ νὰ νικηθῶμε ἀνεπανορθώτως, ὡμολόγησε ἀργότερα ὁ Λούνδερδορφ.

— Ἐγγυῶμαι μὲ τὸ κεφάλι μου, λέγει ὁ ἀντισυνταγματάρχης Μὰξ Χόφμανν, ὅτι ὁ Ρέννενκαμπφ δὲν θὰ ἔλθῃ.

Ὁ Χόφμανν δὲν μπορεῖ νὰ φαντασθῇ ὅτι ἐγγυᾶται μὲ τὸ κεφάλι του ἓνα πολὺ ἀβέβαιο παιχνίδι. Γεγονὸς ὅμως εἶναι ὅτι ὁ Ρέννενκαμπφ δὲν κι-

νεῖ οὔτε τὸ μικρὸ τοῦ δάκτυλο νὰ βοηθήσῃ τὸν Σαμσόνωφ, ὅταν κλείει ἡ παγίδα τοῦ Τάννεμπεργ.

Ἐπὶ πολὺν καιρὸ αὐτὴ ἡ στάσις τοῦ Ρέννενκαμπφ ἔθεωρεῖτο ἀπὸ τοὺς στρατιωτικοὺς κριτικοὺς σὰν ἓνα ἀπὸ τὰ μεγάλα αἰνίγματα τοῦ πρώτου παγκοσμίου πολέμου. Ἡ μόνη ἐξήγησις φαίνεται ὅτι εἶναι ἡ ἀντιπάθεια μεταξὺ τοῦ Ρέννενκαμπφ καὶ τοῦ Σαμσόνωφ. Κατὰ τὸν ρωσσοϊαπωνικὸ πόλεμο οἱ δύο στρατηγοὶ πιάσθησαν στὰ χέρια, λόγῳ διαφορῶν στρατηγικῶν ἀντιλήψεων στὸν σιδηροδρομικὸ σταθμὸ τοῦ Μοῦκδεν στὴν Μαντζουρία. Ὁ Σαμσόνωφ εἶχε τότε πρῶτος μπατσίση τὸν Ρέννενκαμπφ ὁ ὁποῖος ἀμέσως ἀνταπέδωσε τὸ κτύπημα. Μήπως γι' αὐτὸ ὁ Ρέννενκαμπφ παρακολούθησε ἀπαθῶς τὴν καταστροφὴ τοῦ Σαμσόνωφ;

Ἡ ἀλήθεια εἶναι πάλι τελείως διαφορετικὴ. Καὶ ὁ Ρέννενκαμπφ δεσμεύεται ἀπὸ διαταγές. Καὶ αἱ διαταγές αὐτές, ποὺ ἔχει ἀπὸ τὸν ἀρχιστράτηγο Σιλίνσκι δὲν τοῦ ἐπιτρέπουν νὰ βοηθήσῃ τὸν Σαμσόνωφ.

Ὁ Σιλίνσκι ἀπέκλειε προφανῶς κατήγορηματικώτατα κάθε ἡττα τοῦ Σαμσόνωφ. Ὅταν ἀνεγνώρισε τὸ σφάλμα του, ἔπαθε διατάραξι φρενῶν. Τὸ θέρος τοῦ 1915 τὸ "ζωντανὸ πτώμα" εἶναι μιὰ σκιὰ μὲ ἄσπρα μαλλιά, μιὰ πασίγνωστη φυσιογνωμία τῆς λεωφόρου τοῦ Νέβα στὴν Πετρούπολι, εἶναι ἓνας γέρος ποὺ συνεχῶς λέγει:

"Ἐπρεπε νὰ προελάσῃ μὲ τὸ ἵππικὸ του. Ἀκοῦτε; Ἐπρεπε νὰ προελάσῃ!

Ὁ Ρέννενκαμπφ δὲν προήλασε μὲ τὸ ἵππικὸ του καὶ ἔτσι τὸ γερμανικὸ πλῆγμα καταφέρεται ἀμείλικτο κατὰ τοῦ Σαμσόνωφ. Ἀπὸ τὴν 26ην ὡς τὴν 31ην Αὐγούστου διαρκεῖ αὐτὴ ἡ καταστρεπτικὴ μάχη. Καὶ ὅταν ἐπέρχεται πιά ἡ καταστροφὴ ὁ Σιλίνσκι λέγει στὸ τηλέφωνό του:

"Ὅλα αὐτὰ εἶναι τελείως ἀπρόοπτα".

Ἡ παγίδα στὴν ὁποία βαδίζει κατ' εὐθείαν σύμφωνα μὲ τὶς διαταγές ποὺ εἶχε ὁ Σαμσόνωφ, ἀποβαίνει γι' αὐτὸν θανατηφόρος μόλις τὰ στρατεύματα τοῦ Λούδεντορφ καὶ τοῦ Χίνδεμπουργ τοῦ κόπτουν τὴν ὑποχώρησί του. Καὶ ἀμέσως ἡ ἀπειλουμένη στρατιὰ τοῦ Τσάρου χάνει κάθε ἐσωτερικὸ στήριγμα. Ὁ Γενικὸς ἐπιτελάρχης Γιοῦρι Δανήλωφ γράφει στὰ ἀπομνημονεύματά του:

— Μεγίστην ἐντύπωσιν προεκάλεσε στὰ στρατεύματά μας, τὸ βαρὺ πυροβολικὸ τοῦ ἀντιπάλου. Τὰ βλήματα τοῦ πυροβολικοῦ αὐτοῦ ὠνομάσθησαν ἀμέσως μετὰ τὶς πρῶτες μάχες "μπαοῦλα". Ὁ ἐχθρὸς ἐπιτίθεται μὲ μπαοῦλα ἀπὸ ὀβίδες.

Γερμανικά στρατεύματα στό χαρακώμα.

Αὐτὴ εἶναι μιὰ φράσις ποὺ ἐπαναλαμβάνεται συχνὰ στὶς ἀφηγήσεις τῶν

ανδρῶν ποὺ ἤρχοντο ἀπὸ τὸ μέτωπον.

Οἱ Ρῶσσοι ὑποχωροῦν.

Πανικόβλητα τὰ ρωσσικὰ σώματα στρατοῦ προσπαθοῦν νὰ γλυτώσουν ἀπὸ τὴν λαβίδα. Εἴκοσι χιλιάδες αἰχμάλωτοι σὲ μιὰ μέρα καὶ σὲ ἓνα σημεῖο δὲν εἶναι σπάνιο φαινόμενο στὰ γερμανικὰ πολεμικὰ ἀνακοινωθέντα.

—Κατὰ χιλιάδας, λέγει ἓνας ποὺ ἔλαβε μέρος στὴν μάχη καταδιώκαμε τοὺς Ρώσσους καὶ τὰ ἄλογα στὰ δάση. Τὴν ἐπομένη ἡμέρα ἐπήγαμε στὸ δάσος καὶ μεταφέραμε μὲ ρωσσικὰ αὐτοκίνητα ὅπλα, καθίσματα, τραπέζια, φακέλλους, χάρτας καὶ κιβώτια. Συνεκεντρώσαμε πολλὰ κινητὰ στρατιωτικὰ μαγειρεῖα, τηλεβόλα μυδραλλιοβόλα, ὀχήματα πυρομαχικῶν, προβολεῖς καὶ τηλεφωνικὰ ὀχήματα, ἐδιώξαμε μπροστὰ μας μερικὲς ἑκατοντάδες ἄλογα καὶ ἐσκοτώσαμεν τὰ τραυματισμένα ποὺ ἦσαν βυθισμένα ὡς τὸν λαϊμὸ μέσα στὰ ἔλη. Ἀναποδογυρισμένα ὀχήματα, ὀκτὼ ἄλογα σὲ ἓνα σωρό, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον σῶα κάτω ἀπὸ τὸ ὄχημα καὶ πτώματα Ρώσων ἀπαίσια τὴν ὄψι ἐσκέπαζαν τὴν περιοχὴ. Τρομερὰ δυσσομία ἐγέμιζε τὴν ἀτμόσφαιρα.

Οἱ ἀξιωματικοὶ τῶν ἐξώρκιζαν τὸν Σαμσόνωφ νὰ διαφύγῃ ἀπὸ τὸ δρόμο ποὺ ἔμενε ἀνοικτὸς πρὶν νὰ κλείσῃ ἡ γερμανικὴ λαβίδα. Καὶ πράγματι ἀνοικτὸς ἦταν ἀκόμη ὁ δρόμος πρὸς τὸ Γιάνωβ.

Στὰ βορειοδυτικὰ φαίνεται νὰ τρέμῃ ὁ ὁρίζων. Ἐκεῖ ὁ στρατηγὸς Μάρτυς εὐρίσκεται ὑπὸ τὸ πῦρ τοῦ γερμανικοῦ πυροβολικοῦ.

Βαθεῖα ἀναπνέων ὁ Σαμσόνωφ ἀκούει τὶς συμβουλὲς τῶν ἐμπίστων του. Ἀκούει τὰ λόγια τῶν, ἀκούει τὸν μακρυνὸ κρότο τῶν τηλεβόλων. Τὸ χεῖρ του χαϊδεύει ἀδιάκοπα τὸ γένι του.

Ὅταν οἱ ἀξιωματικοὶ τοῦ ἐτελείωσαν, ὁ Σαμσόνωφ σηκώνεται ἀργὸς σὰν νὰ μὴ ἄκουσε τίποτε ἀπὸ τὰς προτάσεις τῶν ἐπιτελῶν του καὶ λέγει μὲ χαμηλωμένο τὸ κεφάλι:

"Θὰ πᾶμε στὸ Ναδράου νὰ συναντήσωμε τὸν Μάρτυς".

Ὁ Σαμσόνωφ θέλει τώρα νὰ εἶναι κοντὰ στὸ πιὸ πολὺ πιεζόμενο ἀπὸ τὸν ἐχθρὸ στρατιωτικὸ τμήμα του. Δὲν μπορεῖ νὰ γίνῃ σκέψις μεταβάσεως τοῦ ἐκεῖ μὲ αὐτοκίνητο. Ἐτοιμάζονται ἄλογα Κοζάκων.

"Ἐπιτρέψατέ μου, ἐξοχώτατε, λέγει στὸν Σαμσόνωφ ὁ ὑπασπιστὴς του νὰ ἀναφέρω ὅτι εἶναι πολὺ ἐπικίνδυνο νὰ μεταβῇτε χωρὶς συνοδεία πρὸς συνάντησιν τοῦ στρατηγοῦ Μάρτυς. Γερμανικὰ ἔφιππα τμήματα εἰσέδυσαν ἤδη στὴν περιοχὴ".

Ὁ Σαμσόνωφ ἀκούει τὴν ἀναφορά. Δίδει τὶς διαταγὰς του καὶ φεύγει περιστοιχούμενος ἀπὸ 150 Κοζάκους.

Μιὰ ὥρα ἀργότερα εἰσδύει πίσω ἀπὸ τὴν ράχη του τὸ πρῶτο γερμανικὸ σῶμα στρατοῦ, φθάνει στὸ Ναϊδεμπουργ καὶ κλείνει τὸν σιδερένιο δακτύλιο γύρω ἀπὸ τὰ στρατεύματα τοῦ Σαμσόνωφ.

Ὅταν ὁ ἀρχιστράτηγος φθάνει στὸ Ναδράου καὶ συναντᾶται μὲ τὸν Μάρτυς ἡ κατάστασις εἶναι ἤδη ἀπελπιστικὴ. Ἡ τελευταία ἐλπίς του νὰ λάβῃ ἐνισχύσεις χάνεται ὅταν ὁ Σαμσόνωφ τοῦ λέγει μὲ μιὰ ἀπαισιόδοξη

κίνησι τοῦ χεριοῦ του.

Δὲν μοῦ μένει διαθέσιμος οὔτε ἓνας στρατιώτης.

—Τότε εἶναι ἀπαραίτητη μιὰ ὑποχώρησις πρὸς νότον λέγει ὁ Μάρτυς, ὁ ὁποῖος δὲν ἔχει εἶδῃσι ὅτι τὸ Ναιδεμπουργ ἔχει ἀνακαταληφθῇ ἀπὸ τοὺς Γερμανούς.

—Ποῦ νὰ εἶναι ἄραγε ὁ Ρέννενκαμπ; ἐρωτᾷ ἀπελπισμένος ὁ Σαμσόνωφ.

Ὁ Μάρτυς σηκώνει τοὺς ὤμους καὶ κοιτάζει τὰ καίόμενα χωριὰ καὶ τὰ νέφη καπνοῦ ποὺ ἔχουν μαζευθῇ στὸν ὀρίζοντα.

Ὁ Σαμσόνωφ παρακαλεῖ τοὺς ἀξιωματικούς του νὰ τὸν ἀφήσουν ὀλίγα λεπτὰ μόνο. Μὲ βαρεῖα βήματα, βαδίζει βυθισμένος σὲ σκέψεις σὲ ἓνα μονοπάτι. Ὑστερα φωνάζει τὸν Μάρτυς καὶ τοὺς ἐπιτελεῖς του. Στὸ πρόσωπο του λάμπει μιὰ ἀκτίνα ἀμυδρᾶς ἐλπίδος.

—Ὁ Κλούγιεβ, λέγει ὁ Σαμσόνωφ σὰν νὰ εὐρῆκε τὴν λύσι. Τὸ σῶμα τοῦ Κλούγιεβ μπορεῖ νὰ μᾶς σώσῃ. Ὁ Κλούγιεβ δὲν ἔρχεται πρὸς τὸ μέρος μας ἀπὸ τὸ Ἀλλενστάιν;

Τὸ τηλέφωνον καὶ ὁ τηλεγράφος δὲν λειτουργοῦν. Τὰ ἀνιχνευτικὰ τμήματα τῶν Κοζάκων δὲν ἔχουν εἶδῃσι ἐπὶ τοῦ μέρους ὅπου μπορεῖ νὰ εὐρίσκεται ὁ Κλούγιεβ. Ματαίως ἐξετάζονται μὲ τὸν διαβήτη ὅλαί αἱ δυνατότητες ἐπάνω στὸν ἐπιτελικὸ χάρτη. Μερικοὶ ἀξιωματικοὶ ἐρευνοῦν μὲ τὰ κυάλια τῶν τὸν ὀρίζοντα.

—Ἔρχονται, λέγουν.

Μικραὶ ὁμάδες διασχίζουν τὰ χωράφια καὶ πλησιάζουν. Δὲν ἀνήκουν ὅμως στὸ σῶμα τοῦ Κλούγιεβ. Ἐπάνω σὲ ἓνα αἵματωμένο ἄλογο ἔρχεται καλπάζων ἓνας ἀξιωματικὸς καὶ πέφτει στὰ γόνατα μπροστὰ στὸν Μάρτυς:

"Μεταξὺ τῶν στρατευμάτων τῆς ἀριστερᾶς πτέρυγος διεπιστώθη πανικός. Δὲν μπόρεσαν νὰ ἀντιστοῦν στὸ καταιγιστικὸ πῦρ τοῦ γερμανικοῦ πυροβολικοῦ. Οἱ ἀξιωματικοὶ δὲν μποροῦν νὰ ἐπιβάλουν τὴν πειθαρχίαν. Ὅλοι ὑποχωροῦν".

Καταληφθεὶς ἀπὸ μανίαν ὁ Μάρτυς βγάζει τὸ περίστροφό του. Ὁ Σαμσόνωφ τὸν πιάνει ἀπὸ τὸ μπράτσο καὶ τὸν ἐμποδίζει νὰ πυροβολήσῃ.

Μερικοὶ ἀξιωματικοὶ τοῦ Ἐπιτελείου ποὺ προσπαθοῦν μὲ τὰ ὅπλα νὰ ἀναχαιτίσουν τοὺς φεύγοντας ἀπωθοῦνται ἀπὸ αὐτούς. Οἱ στρατιῶται ρίχνουν τὰ ὅπλα των.

—Ἄλτ, ἄλτ! τρελλαθήκατε; φωνάζει ἓνας ἀξιωματικὸς.

—Ὁ πόλεμος τελείωσε" ἀπαντοῦν οἱ στρατιῶται.

Ἐνας ἀπὸ αὐτοὺς θραύει τὸ ὅπλο του ἐπάνω σὲ ἓνα χιλιομετρικὸ ὄροσημο.

Ὁ Σαμσόνωφ βλέπει ὅλα αὐτὰ σιωπηλός.

Ἐπάρχει ἄραγε ἀκόμη καμμιὰ διέξοδος; Οἱ Γερμανοὶ ἐκλείσαν τὸν θύλακα στὸ Ναιδεμπουργ. Αὐτὸ ἀρχίζει ἤδη νὰ γίνεται γνωστό. Ἴσως θὰ εἶναι δυνατόν νὰ μεταβοῦν στὸ Βίλλεμπουργ, ὅπου θὰ πρέπει ἀκόμη νὰ εὐρίσκωνται ἰσχυραὶ ρωσικαὶ δυνάμεις καὶ νὰ ἐπιχειρήσουν ἀπὸ ἐκεῖ διάσπασιν τοῦ κλοιοῦ.

Ὁ Σαμσόνωφ διστάζει νὰ δεχθῇ τὴν πρότασιν. Ἐχει χαθῇ πιά κάθε ἐλπίδα. Οἱ ἀξιωματικοὶ κατορθώνουν νὰ τὸν πείσουν. Ἀπαθῆς ἀνεβαίνει

στο ἄλογο του καὶ διευθύνεται πρὸς τὸ Βίλλεμπεργ.

"Τὸ Βίλλεμπεργ ἔχει ἀνακαταληφθῇ ἀπὸ τοὺς Γερμανοὺς" τοῦ ἀναφέρουν ὀλίγον πρὶν νὰ φθάσῃ σ' αὐτό.

Κατασυντετριμμένος ὁ Σαμσόνωφ ἀφιππεύει καὶ κάθεται στὴν ἄκρη τοῦ δρόμου.

—Φθάνει πιά, φθάνει λέγει.

Μερικὰ λεπτὰ βυθίζεται σὲ σκέψεις. Καὶ ὕστερα βγαίνει ἀπὸ τὰ χεῖλη του ἡ φράσις:

"Ὁ σῶζων ἑαυτὸν σωθήτω. Γιὰ τὴν ἰδική μου τύχη θὰ ἀποφασίσωμόνο ἐγώ".

Ἡ Ρωσικὴ πανωλεθρία.

Σὰν θύελλα ρίπτεται ὁ γερμανικὸς στρατὸς κατὰ τῆς περικυκλωθείσης στρατιᾶς τοῦ Σαμσόνωφ. Ὁ Ρῶσος στρατηγὸς βλέπει ὁ ἴδιος τὴν καταστροφή τοῦ στρατοῦ του καὶ δὲν φαντάζεται καθόλου ὅτι ἡ εὐτυχὴς ἢ ἀτυχὴς ἔκβασις αὐτῆς τῆς μάχης εὐρίσκεται ἐπὶ ξυροῦ ἀκμῆς.

Ὁ ἀντισυνταγματάρχης Χόφμανν ὁ ὁποῖος ἐξεπόνησε τὰ σχέδια τῶν ἐπιχειρήσεων τὰ ἐγκριθέντα ἀπὸ τὸν Χίνδεμπουργ καὶ τὸν Λούδενδορφ ἐκπλήσσεται καὶ ὁ ἴδιος ἀπὸ τὸ γεγονὸς ὅτι ὁ Σαμσόνωφ δὲν κάμνει καμμιὰ προσπάθεια νὰ διασπάσῃ τὸν κλοιό. Καὶ αὐτὸ δὲν θὰ ἦταν καὶ τόσο δύσκολο. Γιατὶ ὁ ἴδιος ὁ Χόφμανν ὁμολογεῖ στὰ ἀπομνημονεύματα του.

"Πιστεύω ὅτι δὲν θὰ ἦταν δυνατόν νὰ ἐμποδισθοῦν οἱ Ρῶσοι νὰ διασπάσουν τὸν γερμανικὸ κλοιό—δεδομένου ὅτι ἐπὶ μιᾶς ἀποστάσεως 50 χιλιομέτρων, ἤτοι ἀπὸ τὸ Μουσάκεν μέχρι τοῦ Βίλλεμπεργ ἦσαν διαθέσιμα γιὰ νὰ ἐμποδίσουν ἐνδεχομένη δίοδο τῶν Ρώσων, μόνο 29 περίπου γερμανικὰ τάγματα".

Ὁ Σαμσόνωφ δὲν ξεύρει πόσο ἀσθενὴς εἶναι στὸ σημεῖο ἐκεῖνο ὁ γερμανικὸς κλοιός. Ἐχει χάσει τελείως τὴν ψυχραιμίαν του καὶ τὴν ἀντικειμενικὴ ἀντίληψιν τῆς καταστάσεως.

"Οἱ Ρῶσοι, λέγει ὁ Χόφμανν, περιεπλανῶντο χωρὶς ἡγεσίαν προσέκκρουαν στὸν γερμανικὸ κλοιό, ὑποχωροῦσαν ὅμως ἀμέσως πρὸ τοῦ πυρὸς τῶν ἀσθενῶν γερμανικῶν τμημάτων κατέφευγαν στὸ δάσος καὶ παρεδίδοντο κατὰ χιλιάδας στὰ κατὰ πολὺ ἀσθενέστερα αὐτῶν γερμανικὰ τμήματα".

Ἡ γερμανικὴ στρατιωτικὴ ἡγεσία εἶχε πλήρη συνείδησιν τοῦ γεγονότος ὅτι ὁ Σαμσόνωφ θὰ ἤμποροῦσε νὰ διασπάσῃ τὸν κλοιό. Ὁ φόβος αὐτὸς τὴν καθιστᾷ νευρικὴ καὶ ὀφθαλμοφανῶς αἰσκοτεῖναι αὐταὶ σκέψεις τῆς ἐπιδροῦν καὶ ἐπὶ τῶν στρατιωτῶν.

Ἡ νευρικότης ὅμως ἤμπορεῖ συνεπεῖα τελείως ἀσημάντων αἰτίων νὰ μεταβληθῇ καὶ σὲ πανικό. Ἐνα παρόμοιο παράδειγμα ἔχει ὑπ' ὄψιν του ὁ ἴδιος ὁ ἀντισυνταγματάρχης Χόφμανν καὶ τὸ ἀφηγεῖται ὡς ἑξῆς:

"Ἀφοῦ ἐξέδωκε τὴν ἡμερησίαν διαταγὴν τοῦ πρὸς τὴν στρατιά, τὸ ἀρχηγεῖο μετεκινήθη πρὸς τὴν κατεύθυνσιν τοῦ Μύλεν, γιὰ νὰ ἐπισκεφθῇ τὰ νικηφόρα στρατεύματα.

Στὸ σημεῖον τοῦ δρόμου μετὰξὺ Τάννεμπεργ καὶ Μύλεν ἀναγκασθήκαμε νὰ σταματήσωμε, γιὰτὶ μὲ πλήρη ἀταξία κατευθύνονται πρὸς ἡμᾶς τρο-

χοφόρα πυρομαχικῶν καὶ ἐφοδίων ὡς καὶ ὑγειονομικὰ ὀχήματα. Παρέστημεν αὐτόπται μάρτυρες ἐνὸς κλασσικοῦ παραδείγματος πανικοῦ.

Στὸ Μύλεν εἶχαν μεταφερθῇ συνοδεία ἐθνοφρουρῶν μὲ ἐφ' ὅπλου λόγ-
χης Ρῶσσοι αἰχμάλωτοι. Κάποιος ἐφώνασε: "Ἐρχονται" Ἐνας ἄλλος προ-
σέθεσε: "Οἱ Ρῶσσοι ἔρχονται". Ὁ τρίτος ἔκαμε μεταβολὴ μὲ τὸ ὄχημά του
καὶ ὅλοι τὸν ἀκολούθησαν στὴν ἐσπευσμένη αὐτὴ φυγῇ.

Κατὰ διαταγὴν τοῦ στρατηγοῦ Λούνδεδορφ παρετάχθημεν σὲ μιὰ μα-
κρὰ ἄλυσι ἐπάνω στὸν δρόμο καὶ παραπλεύρως του καὶ μὲ τὰ ὅπλα προ-
τεταμένα ἀναγκάσαμε τοὺς φεύγοντας νὰ σταματήσουν. Ὁλόκληρος ὁμως ὁ
δρόμος ἦταν τόσο γεμάτος ἀπὸ ἀνατραπέντα καὶ συγκρουσθέντα ὀχήματα,
ὥστε ἐγκαταλείψαμε τὴν πρόθεσί μας νὰ προχωρήσωμε παραπάνω.

Τίποτε δὲν ἀποδείκνυε καλύτερο ἀπὸ τὸ παράδειγμα αὐτὸ τὴν ἀβε-
βαιότητα ποὺ ἐπικρατοῦσε σὲ ὁλόκληρην τὴν ἐπιχείρησι τοῦ Τάννεμπεργ.

"Ἄν οἱ ἀπλοῖ στρατιῶται τρέπονται εἰς φυγὴν πρὸ ὀλίγων Ρώσσωναίχ-
μαλώτων καὶ σταματοῦν μόνο μπροστὰ στὰ περίστροφα τῶν ἀξιωματι-
κῶν τῶν καὶ τὸ ἀρχηγεῖο τῆς στρατιᾶς δὲν ἔχει ὀλιγώτερο χάσι τὸ κεφάλι
του σὲ μερικές στιγμὲς τῆς μάχης τοῦ Τάνεμπεργ.

Ὁ Λούδενδορφ κοιτάζει πάντοτε ἀνήσυχος πρὸς τὰ βορειοανατολικά,
ὅπου εὐρίσκεται ὁ στρατηγὸς Ρέννεκαμπερ μὲ τὸν στρατὸ του. Ὁ Λούδε-
δορφ δὲν μπορεῖ νὰ ἀπαλ-
λαγῇ ἀπὸ τὸν ἐφιάλτη ὅ-
τι σὲ κάθε στιγμὴ ἡμπορεῖ
νὰ ἐμφανισθῇ ὁ Ρέννεκαμπερ
γιὰ νὰ βοηθήσῃ τὸν Σαμ-
σόνωφ.

Τὸ ἵππικὸν τοῦ Ρέν-
νεκαμπερ πλησιάζει κάπο-
τε μέχρις ἀποστάσεως 15
χιλιομέτρων πρὸς τὰς γερ-
μανικὰς θέσεις. Τὰ νεῦρα
τοῦ Λούδενδορφ ὑποχω-
ροῦν καὶ συλλαμβάνει τὸ
σχέδιο νὰ διακόψῃ τὴν
μάχη. Καὶ μόνο ἡ φυσικὴ
ἀπάθεια τοῦ Χίνδεμπουργ καὶ ἡ συνήθεια του νὰ μὴ μεταβάλλῃ εὐκολα τὰς
ἀποφάσεις ποὺ ἔλαβε, συντελοῦν διὰ νὰ μὴ μεταβληθῇ σὲ ἥττα ἡ γερμανι-
κὴ νίκη.

Αὐστριακοὶ αἰχμάλωτοι μεταφέρονται στὴ Ρωσσία.

Καὶ μόνο ὕστερα ἀπὸ τὴν ἀνάληψι τῆς ἐξουσίας ἀπὸ τὸν Χίτλερ καὶ
σύμφωνα μὲ τὶς νέες στρατιωτικὲς ἀντιλήψεις τὸ ὑπουργεῖον τῶν Στρατιω-
τικῶν τοῦ Ράιχ σπεύδει τὴν 20ῃ Δεκεμβρίου 1934 νὰ διαψεύσῃ τὸ γεγο-
νὸς αὐτὸ μὲ τὴν φράσι: Ὁ στρατηγὸς Λούδενδορφ δὲν ἐδίστασε οὔτε μίαν
στιγμὴν εἰς τὴν ληφθεῖσαν ἀπόφασιν τῆς συνεχίσεως τῆς μάχης.

"Ἄν καὶ ἐν τούτοις ἐπισήμως καὶ μετὰ εἴκοσι ὁλόκληρα χρόνια ὕστερα
ἀπὸ τὴν μάχη πιστοποιεῖται ὅτι ὁ Λούδενδορφ δὲν ἐδίστασε, παραμένει
πάντοτε γεγονὸς αὐτὸ ποὺ ὠμολόγησε ὁ Λούδενδορφ ὁ ἴδιος τὸ 1921 στὰ
ἀπομνημονεύματά του:

"Δέν μποροῦσα νὰ ἀπολαύσω μὲ ὄλη μου τὴν καρδιά τὴν χαρὰ τῆς μεγάλης νίκης. Ἡ νευρική μου ἀνησυχία τὴν ὁποίαν προκαλοῦσε ἡ στρατιὰ Ρέννενκαμπφ ἦταν πολὺ μεγάλη".

Αὐτὰ ὅμως ὄλα, ἡ ἀνησυχία τοῦ στρατιώτου, ἡ εὐσπλαχνία τοῦ ἀνθρώπου, ἡ ἀδυναμία τοῦ Σαμσόνωφ, καὶ ἡ ἐπιμονὴ τοῦ Χίνδεμπουργ εἴπρεπε νὰ συνεργασθοῦν ὅλα μαζὺ γιὰ νὰ πραγματοποιηθῇ ἡ νίκη τοῦ Τάννεμπεργ.

Εἶναι ἡ 31η Αὐγούστου τοῦ 1914 ὅταν στὴν δευτέρα ρωσικὴ στρατιὰ ἀκούεται ἡ φράσις "ὁ σῶζων ἑαυτὸν σωθήτω" καὶ θραύεται καὶ ἡ τελευταία ρωσικὴ ἀντίστασις.

Ἐδῶ καὶ ἐκεῖ Ρῶσσοι πυροβοληταὶ προσπαθοῦν, σύμφωνα μὲ τοὺς στρατιωτικοὺς κανονισμοὺς νὰ ἀνατινάξουν τὰ τηλεβόλα των ἢ νὰ τὰ βυθίσουν στὰ ἔλη. Ἡ μάζα τῆς ρωσικῆς στρατιᾶς μὲ λευκὰ μανδύλια βγαίνει ἀπὸ τὰ δάση. Καταμετροῦνται 93.000 αἰχμάλωτοι. Οἱ νεκροὶ ἀνέρχονται εἰς 150.000.

"Μὴν ἀνησυχεῖτε" λέγει μειδιῶν σὲ μιὰ συνομιλία του στὴν Πετρούπολι ὁ Ρῶσσος ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν. "Ἄνδρες εἶναι ἀκριβῶς ὅ,τι διαθέτομε σὲ μεγάλῃ ποσότητι".

Μπροστὰ στὸ κτίριο τῆς μεγαλυτέρας ρωσικῆς ἐφημερίδος τῆς "Νοβόγιε Βρέμια" στὴν Πετρούπολι συνωθεῖται πλῆθος ἀνθρώπων. Ὁ στρατηγὸς Νοσκῶφ, ὁ ὁποῖος πλησιάζει ἐκείνη τὴν στιγμὴ, ἀκούει τὶς ἐξῆς φράσεις:

"Ὁραῖες ἐπιτυχίες ἔχομε!".

"Νὰ δῆτε, πάλι θὰ μᾶς ἀραδιάσουν ἓνα σωρὸ ψέμματα".

"Ἐνα ἀπὸ τὰ τοιχοκόλληθέντα τηλεγραφήματα λέγει:

"Ὅστε ἀπὸ ἀγῶνα διαρκείας πέντε ἡμερῶν, κατεστράφη τὸ μεγάλυτερο μέρος τῆς δευτέρας στρατιᾶς".

"Ἐνα ἄλλο τηλεγράφημα λέγει:

"Τὸ ἐπιτελεῖο τοῦ Σαμσόνωφ ἔχει διαλυθῇ τελείως".

Ὀλίγες ὥρες μετὰ τὴν ἄφιξιν στὴν ρωσικὴ πρωτεύουσα τῶν συντριπτικῶν αὐτῶν εἰδήσεων ἡ στρατιωτικὴ λογοκρισία ἀπαγορεύει κάθε νεωτέρα πληροφορία γιὰ τὴν ἥττα καὶ ὁ στρατηγὸς Νοσκῶφ διαπιστώνει τὰ ἐξῆς:

"Ἀστυνομικὰ μέτρα φροντίζουν ὥστε νὰ σιωπήσῃ καὶ τὸ κοινόν. Ἀποκαθίσταται μιὰ φαινομενικὴ γαλήνη".

ΚΕΦΑΛΑΙΟ III

ΥΠΟΘΕΣΙΣ ΣΑΜΣΙΟΝΩΦ

Τὸ θάρρος μιᾶς γυναίκας.

Στὴν ἐκτεταμένη ρωσικὴ αὐτοκρατορία ὑπάρχει ἓνας ἄνθρωπος ποὺ δὲν θέλει νὰ πιστεῦσῃ στὶς δυὸ αὐτὲς δυνατότητες. Εἶναι ἡ σύζυγος τοῦ Σαμσόνωφ.

Πιστεύει ὅτι ὁ ἄντρας τῆς συνελήφθη αἰχμάλωτος ἀπὸ τοὺς Γερμανοὺς

καὶ ὅτι γιὰ τὸν ἕνα ἢ τὸν ἄλλον λόγο, δὲν ἀπεκάλυψε τὴν ταυτότητά του. Ἐν πάσῃ περιπτώσει εἶναι ἀπολύτως βεβαία ὅτι ὁ ἄνδρας τῆς ζῆ.

Στοὺς ἀριστοκρατικούς κύκλους τῆς Πιερμπόλεως ψιθυρίζεται ὅτι ἡ Σαμσόνωβα τρελλάθηκε. Θέλει νὰ μεταβῇ, ἐνὸς ἀκόμη διαρκεῖ ὁ πόλεμος στὴν Γερμανία. Θέλει νὰ ἐπισκεφθῇ τὰ στρατόπεδα συγκεντρώσεως τῶν αἰχμαλώτων. Θέλει νὰ ἐρευνήσῃ τὰ δάση, ἀκόμη καὶ τὸ πεδίου τῆς μάχης τοῦ Τάννενπεργ.

—Εἴτε νεκρό, εἴτε ζωντανό, θὰ τὸν εὔρω τὸν ἄνδρα μου, λέγει συνεχῶς ἡ σύζυγος τοῦ Σαμσόνωφ.

—Μὰ αὐτὸ εἶναι ἀδύνατον, τῆς ἀπαντοῦν. Εἴσθε ρωσσίς ὑπήκοος καὶ δὲν μπορεῖτε νὰ μεταβῇτε τώρα στὴν Γερμανία μὲ τὴν ὁποία εὐρισκόμεθα εἰς ἐμπόλεμον κατάστασιν. Ἀκόμη καὶ ἂν μεταβῇτε ἐκεῖ μέσω ἐνὸς οὐδετέρου κράτους μόλις πατήσετε ἐπὶ γερμανικοῦ ἐδάφους θὰ κλεισθεῖτε σὲ στρατόπεδο ὡς ἐχθρικῶς διακειμένα πρὸς τὴν Γερμανία ξένη ὑπήκοος.

—Θὰ εὔρω κάποιο τρόπο νὰ μεταβῶ στὴν Γερμανία, ἐπιμένει ἡ κυρία Σαμσόνωφ.

Μέρα καὶ νύκτα μελετᾷ ἐπὶ ἐβδομάδες καὶ ἐπὶ μῆνες τοὺς χάρτες τοῦ ἄννεμπεργ καὶ τῆς περιοχῆς του. Τελικὰ γνωρίζει κάθε μονοπάτι καὶ κάθε χιλιομετρικὸ ὁρόσημο. Ταξιδεύει σὲ ὁλόκληρη τὴν Ρωσσία. Ἀναζητεῖ ἐπιζῶντας, ὁμιλεῖ μὲ διασωθέντας καὶ ἀποκτᾷ βαθμηδὸν καὶ κατ' ὀλίγον μιὰ ὄλο καὶ σαφεστέρα εἰκόνα.

Αἱ ρωσικαὶ ἀρχαὶ τῆς προβάλλουν συνεχῶς ἐμπόδια. Ἐπιθυμία των εἶναι νὰ λησμονηθοῦν ὅσο τὸ δυνατόν γρηγορώτερα τὸ Τάννενπεργ καὶ ὁ Σαμσόνωφ. Ἡ δραστήρια αὐτὴ γυναῖκα μὲ τίς δυσάρεστες ἐρωτήσεις καὶ τίς ἐρευνές της προκαλεῖ δυσφορία στὶς ρωσικὲς ὑπηρεσίες.

Τελικὰ ὅμως ἡ κυρία Σαμσόνωφ νικᾷ.

Στὸν στρατὸ ὁ ἄνδρας τῆς παραμένει ἀλησμόνητος καὶ ἡ ἀποφασιστικότης αὐτῆς τῆς γυναίκας προκαλεῖ παντοῦ τὸν θαυμασμό. Ὅλοι οἱ φίλοι βοηθοῦν. Τὸ Γενικὸ Ἐπιτελεῖο συγκινεῖται. Ἐνας διοικητὴς μονάδος λαμβάνει μιὰ παράξενη διαταγὴ καὶ κατὰ τὸ τέλος τοῦ Δεκεμβρίου τοῦ 1914 οἱ σκοποὶ τοῦ τμήματος τοῦ γερμανικοῦ ἀνατολικοῦ μετώπου εὐρίσκονται πρὸ μιᾶς ἐκπλήξεως.

Ἀπὸ τὴν ρωσικὴ πλευρὰ ὑψώνεται μιὰ λευκὴ σημαία.

—Παύσατε πῦρ!

Δύο γερμανοὶ ἀξιωματικοὶ βγαίνουν ἀπὸ τὸ χαράκωμα καὶ διευθύνονται πρὸς τὰ συρματοπλέγματα. Δύο Ρῶσσοι ἀξιωματικοὶ προχωροῦν ἀπὸ τὴν ἄλλη πλευρὰ μὲ τὴν λευκὴ σημαία.

Οἱ κύριοι χαιρετοῦν ἐνῶ ἑκατοντάδες ὀφθαλμῶν στρατιωτῶν καὶ ἀπὸ τὰ δύο μέρη παρακολουθοῦν μὲ περιέργεια τὸ θέαμα. Μήπως τελειώνει ὁ πόλεμος; Μήπως τελειώνουν τὰ δεινὰ του καὶ πρόκειται νὰ συναφθῇ εἰρήνη;

Οἱ Ρῶσσοι ἀξιωματικοὶ ἐρωτοῦν ἂν ἀπὸ τῆς γερμανικῆς πλευρᾶς ὑπάρχει διάθεσις νὰ παραληφθῇ μία ἐπιστολή.

Οἱ Γερμανοὶ ἀξιωματικοὶ ἀπαντοῦν ὅτι πρέπει πρῶτα νὰ ἐρωτήσουν τοὺς προϊσταμένους των.

Οἱ κύριοι χαιρετοῦν κάμνουν μεταβολὴν καὶ ἐπιστρέφουν στὶς θέσεις

των. Ἡ ἐρώτησις τῶν Ρώσων μεταβιβάζεται στὸ ἐπιτελεῖο. Μετὰ τρεῖς ὥρες ἔρχεται μιὰ καταπληκτικὴ ἀπάντησις.

Αὐτὴν τὴν φορὰν οἱ Γερμανοὶ εἶναι ἐκεῖνοι ποὺ ὑψώνουν λευκὴ σημαία. Καὶ πάλι ἀπὸ δύο ἀξιωματικοὶ προχωροῦν στὴν νεκρὴ ζώνη μέχρι τοῦ συρματοπλέγματος.

"Ἡ γερμανικὴ Ἀνωτάτη στρατιωτικὴ ἡγεσία, λέγει ὁ ἓνας ἀπὸ τοὺς δύο Γερμανοὺς ἀξιωματικοὺς εἶναι ἔτοιμη νὰ παραλάβῃ μιὰ ἐπιστολὴ ἀπὸ γερμανικῆς πλευρᾶς".

Ὁ Ρώσος ἀξιωματικὸς εὐχαριστεῖ, βγάζει μιὰ ἐπιστολὴ ἀπὸ τὸν μανδύα του καὶ τὴν ἐγχειρίζει μεταξὺ τοῦ συρματοπλέγματος. Ὁ Γερμανὸς ἀξιωματικὸς παίρνει τὸν φάκελλο καὶ τὸν βάζει στὸ γύρισμα τοῦ μανικιοῦ τοῦ μανδύου του.

Οἱ κύριοι χαιρετοῦν κάμνει καὶ πάλιν μεταβολὴ καὶ ἐπιστρέφει ἡ ρωσικὴ ἀποστολὴ στὶς θέσεις της. Ὑστερα ἀπὸ λίγο βάλλουν τὰ μυδραλιοβόλα.

Ἡ ἐπιστολὴ ποὺ ἐδόθη στοὺς Γερμανοὺς προέρχεται ἀπὸ τὸν Ρώσο

βουλευτὴ Γκούτσκωφ. Μὲ συγκινητικὰς ἐκφράσεις ἀποτείνεται στὶς γερμανικὰς ἀρχάς, ἐξιστορεῖ τὴν ἀγωνίαν τῆς κυρίας Σαμσόνωφ καὶ τὶς παρακαλεῖ, παρὰ τὸν πόλεμο, νὰ τῆς ἐπιτρέψουν νὰ ἔλθῃ στὴν Γερμανίαν καὶ νὰ κάμῃ ἐρευνες σχετικὰς μὲ τὴν τύχην τοῦ ἀνδρὸς της.

Περνοῦν ἀτελείωτοι μῆνες.

Τὸ θέρος τοῦ 1915 δίδεται μέσῳ Γενεύης ἡ ἄδεια σὲ μιὰ ὁμάδα ρωσίδων ἀδελφῶν τοῦ Ἐρυθροῦ Σταυροῦ νὰ ἐπισκεφθοῦν ρωσικὰ Στρατόπεδα αἰχμαλώτων στὴν Γερμανίαν. Αἱ γερμανικαὶ ἀρχαὶ ἔδωσαν αὐτὴν τὴν ἄδεια μὲ τὴν ρητὴν δὲ-

Χάρτης τοῦ θεάτρου τοῦ πολέμου (Ἀνατολικόν μέτωπον).

λωσι, ὅτι δὲν ἔχουν καμμίαν ἀντίρρησην ἂν εἰς τὴν ὁμάδα αὐτὴ περιληφθῇ καὶ ἡ κυρία Σαμσόνωφ.

Ἔτσι ὑπὸ τὴν αἰγίδα τοῦ Ἐρυθροῦ Σταυροῦ ἡ θαρραλέα γυναῖκα ἐπιτυγχάνει ὅ,τι ἤθελε.

Αἱ γερμανικαὶ ἀρχαὶ τῆς παρέχουν ἀμέσως κάθε βοήθειαν. Ἡ κυρία Σαμσόνωφ περιέρχεται τὰ διάφορα στρατόπεδα συγκεντρώσεως αἰχμαλώτων. Ἐξετάζει χιλιάδας ἀπὸ αὐτοὺς. Σὲ ὅλους ἀπευθύνει τὸ ἴδιον ἐρώτημα. "Ο-

λοι κουνούν αρνητικά τὸ κεφάλι των. Μερικοὶ ἔχουν δάκρυα στὰ μάτια. Ἄλλοι φιλοῦν μὲ εὐλάβεια τὸ φόρεμά της. Ὅχι, ὄχι δὲν εἶδαμε τὴν ἐξοχότητά του!

Ἡ Σαμσόνωβα! Σὲ ὅλα τὰ στρατόπεδα τῶν αἰχμαλώτων μεταβάλλεται σὲ θρυλική φυσιογνωμία. Ἡ ἔρευνά της ὅμως εἶναι ματαία.

—Θέλω νὰ ἐπισκεφθῶ τὰ δάση καὶ τὸ πεδίο τῆς μάχης τοῦ Τάννεμπεργ, λέγει τελικὰ ἡ κυρία Σαμσόνωφ.

Οἱ Γερμανοὶ θέτουν στὴν διάθεσί της ἓνα στρατιωτικὸ αὐτοκίνητο καὶ τῆς δίδουν ὡς ὁδηγὸ ἓνα ἀξιωματικὸ ποὺ γνωρίζει καλὰ τὰ μέρη.

Καὶ ἡ γενναία αὐτὴ γυναῖκα μὲ τὴν μαύρη στολὴ τῆς ἀδελφῆς περιέρχεται τὸ πεδίο τῆς μάχης, τὰ ἔλη καὶ τὰ σιωπηλὰ δάση τῆς περιοχῆς τοῦ Τάννεμπεργ.

—Κύριε, ὑπάρχουν ἐδῶ πολλοὶ τάφοι ἀγνώστων Ρώσων στρατιωτῶν;

Οἱ δήμαρχοι ἐκφράζουν τὴν λύπη τους, ὅτι δὲν ἤμποροῦν νὰ τῆς δώσουν καμμιά ἄλλη πληροφορία. Οἱ χωρικοὶ σηκώνουν τοὺς ὤμους. Ἐθαψαν ἐδῶ καὶ ἐκεῖ πολλοὺς σὲ ὁμαδικοὺς τάφους. Ὅλοι ἔμοιαζαν ἀναμεταξύ των. Μήπως θυμοῦνται κανένα πτώμα μὲ γενειάδα καὶ μὲ διακριτικὰ στρατηγοῦ; Πολλοὶ εἶχαν γένεια καὶ διακριτικὰ στρατηγοῦ. Ἐπέρασε ὅμως τόσος καιρὸς ἀπὸ τότε ποὺ δὲν μποροῦν νὰ θυμηθοῦν καμμιά ἄλλη λεπτομέρεια.

Δὲν εὗρηκαν πράγματα ἀξίας ἢ διάφορα ἄλλα ἀναγνωριστικὰ τῆς ταυτότητος τῶν νεκρῶν;

—Ὅλα αὐτὰ παρεδόθησαν στὶς ἀρχές, λέγει ὁ συνοδὸς ἀξιωματικός.

—Ὁ ἄνδρας μου εἶχε ἓνα χρυσὸ μεδαγιὸν μὲ τὴν εἰκόνα μου.

—Ἄν εὗρέθῃ κάτι τέτοιο θὰ παρεδόθῃ κανονικὰ ὅπου δεῖ. Ἡ παράδοσις τοῦ χρυσοῦ εἶναι ὑποχρεωτική. Ἔχομε πόλεμο κυρία".

Ἡ κυρία Σαμσόνωφ δὲν ἀπελπίζεται. Κτυπᾷ τὴν θύρα κάθε σπιτιοῦ χωρικῶν καὶ ἐρωτᾷ τοὺς ἐνοίκους του ἂν τυχὸν ἐβοήθησαν στὴν ταφὴ τῶν πεσόντων.

—Ἴσως θὰ μάθατε κάτι στὸ Κλάιν Πίβνιτς τῆς λέγει μιὰ χωρική ποὺ τὴν λυπήθηκε. Ἐκεῖ στὸ δάσος ὑπάρχουν πολλοὶ τάφοι Ρώσων.

Ἀποκαλύψεις ἐνὸς χωρικοῦ.

Στὸ σπίτι τοῦ χωρικοῦ Μιχαὴλ Γιεδάμσκι στὸ Κλάιν — Πίβνιτς ἡ κυρία Σαμσόνωφ πληροφορεῖται ὅτι ὁ χωρικός αὐτὸς μαζί μὲ ἓνα ξυλοκόπο ἔθαψαν στὸ δάσος ἓνα γενειοφόρο Ρῶσσο.

Ὁ Ρῶσσος αὐτὸς φοροῦσε μιὰ καταξεσχισμένη στολὴ, δὲν ἔφερε κανένα ἄλλο διακριτικόν.

—Τίποτε, τίποτε;

Ἡ κυρία Σαμσόνωφ παρακαλεῖ γαλλιστὶ τὸν συνοδὸ της νὰ τὴν ἀφήσῃ μιὰ στιγμὴ μόνη μὲ τὸν Γιερδάμσκι. Ἴσως ὁ χωρικός δὲν θὰ ἤθελε νὰ μιλήσῃ παρουσία ἐνὸς ἀξιωματικοῦ. Ὁ συνοδὸς τῆς κυρίας Σαμσόνωφ δείχνει κατανόησι καὶ τὴν ἀφήνει μόνη μὲ τὸν Γιερδάμσκι.

—Ἀλήθεια δὲν βρήκατε τίποτε ἄλλο, τὸν ἐρωτᾷ ἡ κυρία Σαμσόνωφ μὲ

δάκρυα στὰ μάτια;

Ὁ Γιερδάμσκι κοιτάζει πρὸς τὴν θύρα. Ὑστερα πηγαίνει σὲ ἓνα ἐρμάριο καὶ βγάζει ἀπὸ αὐτὸ ἓνα φάκελλο.

—Εὐρῆκα αὐτὸ ἐδῶ λέγει μὲ σιγανὴ φωνή. Καὶ ἀπὸ τὸν φάκελλο πέφτει ἀπάνω στὸ τραπέζι τὸ περιεχόμενό του.

Μὲ μιὰ κραυγὴ ἡ κυρία Σαμσόνωφ γέρνει πρὸς τὸ τραπέζι τὰ χέρια της καὶ πιάνει τὸ μενταγιόν.

Καὶ πάλι αἱ γερμανικαὶ ἀρχαὶ δείχνουν πλήρη κατανόησι καὶ τάκτ. Τὸ μενταγιόν, ἡ φωτογραφία ποὺ ἦταν μέσα του καὶ ἡ κατάθεσις τοῦ Γιερδάμσκι δὲν ἀφήνουν καμμιὰ ἀμφιβολία ὡς πρὸς τὴν ταυτότητα τοῦ νεκροῦ. Τὸν Ὀκτώβριο τοῦ 1915 παρουσία ἐνὸς ἀξιωματικοῦ, ἐνὸς χωροφύλακος καὶ ἐνὸς δικαστοῦ ἀνοίγεται ὁ τάφος ποὺ ὑπέδειξε ὁ Γιερδάμσκι.

Σιωπηλοὶ σκάπτουν οἱ χωρικοὶ ἐνῶ ἡ κυρία Σαμσόνωφ πηγαينوέρχεται ἐκεῖ κοντὰ μὲ ἓνα μανδῆλι στὸ στόμα. Τὴν φωνάζουν τότε μόνο ὅταν τὸ ἀποσυντεθειμένο πτώμα ἐξετάφη καὶ ἐσκεπάσθη μὲ ἓνα πανί.

Οἱ χωρικοὶ μὲ τοὺς πλατεῖς ὠμούς των τοποθετοῦνται μπροστὰ γιὰ νὰ μὴ ἀντικρύσῃ ἡ κυρία Σαμσόνωφ τὸ φρικτὸ θέαμα. Διαπιστοῦται ἐπισήμως ἡ ταυτότητος τοῦ νεκροῦ καὶ μὲ πολλὴ διακριτικότητα οἱ σύνοδοί της ἀπομακρύνουν, τὴν κυρία Σαμσόνωφ ἀπὸ τὸ τραγικὸ αὐτὸ μέρος.

Αἱ γερμανικαὶ ἀρχαὶ ἔκαμαν καὶ κάτι ἄλλο ἀκόμη. Παρήγγειλαν ἓνα φέρετρο, ἐναπέθεσαν σ' αὐτὸ ὅ,τι ἀπέμεινε ἀπὸ τὸν στρατηγὸν Σαμσόνωφ καὶ μὲ ἓνα κάρρο τὸ μετέφεραν στὸν σιδηροδρο-

Ρωσικὴ ἐπίθεση στὴν Ἀνατολικὴ Πρωσσία.

μικὸ σταθμὸ τοῦ Γκρὸς Ντανχάιμ ὅπου ἐπερίμενε ἤδη ἓνα σιδηροδρομικὸ βαγόνι. Καὶ πάλι σὲ ἓνα μικρὸ τμήμα τοῦ μετώπου σταματᾷ ὁ πόλεμος γιὰ

νὰ περάσῃ ἀπὸ ἐκεῖ ὁ νεκρὸς στρατιωτικὸς ἡγέτης.

Στὸ νεκροταφεῖο τοῦ χωριοῦ Ἀκιμόβκα στὸ ρωσσικὸ διαμέρισμα τῆς Χερσῶνος εὐρῆκε τὴν τελευταία κατοικία του ὁ Ἀλέξανδρος Βασιλίεβιτς Σαμσόνωφ.

Ἐκατομμύρια ἀπλῶν στρατιωτῶν δὲν κατῴρθωσαν, οὔτε καὶ μετὰ θάνατον νὰ συγκινήσουν τὶς κρατικὲς ὑπηρεσίες. Ἡ τύχη ὅμως τοῦ Σαμσόνωφ εἶναι ἓνα σύμβολόν, εἶναι ἓνα ἐπεισόδιον ποὺ ἀρκεῖ μόνο αὐτὸ γιὰ νὰ καταδικάσῃ τὸν θάνατο εἰς αἰῶνα τὸν ἅπαντα.

Ἡ μήπως τὰ πράγματα εἶναι ἔτσι ὅπως τὰ ἐξιστορεῖ τὸ 1934, ὁ ἀντισυνταγματάρχης ἐν ἀποστρατεία Βάλτερ φὸν Ρορσαίδ σὲ μιὰ προωρισμένη καὶ γιὰ τὸ πολὺ κοινὸ περιγραφή τῆς μάχης τοῦ Τάννεμπεργ;

"Ἡ ἡγεσία λέγει, καὶ τὸ στράτευμα εἶχαν τὴν τύχην νὰ ζήσουν μιὰ συντριπτικὴ νίκη, μιὰ νίκη ποὺ κατέληξε στὴν πλήρη καταστροφή τοῦ ἀντιπάλου, μιὰ νίκη ποὺ μόνο μιὰ φορὰ στὴν διάρκεια πολλῶν αἰώνων μποροῦν νὰ τὴν ζήσουν αἱ στρατιῶται".

Τὸ Τάννεμπεργ προκαλεῖ ἐν πάσῃ περιπτώσει ἀπερίγραπτο ἐνθουσιασμὸ τὴν Γερμανία. Ἡ προσοχὴ ὅλων ἀποσπᾶται ἀπὸ τὴν Μάρνη καὶ ἀπὸ τὸ Δυτικὸ Μέτωπο, καὶ ὅταν ἡ ὀγδὴ γερμανικὴ στρατιὰ στρέφεται πρὸς τὸν πλησιέστερο ἀντίπαλό της, τὸν στρατηγὸ Ρέννενκαμπφ, ποὺ εὐρίσκεται ἀκόμῃ ἐπὶ ἀνατολικογερμανικοῦ ἐδάφους ὁ ἐνθουσιασμὸς γιὰ τὸ Χίνδεμπουργ καὶ τὸν Λούδενδορφ ἐκδηλώνεται μὲ φράσεις ὅπως εἶναι αἱ ἐξῆς:

"Ὁ ὑποστράτηγος Λούδενδορφ, ὁ Γκνάίζενάου τοῦ στρατηγοῦ Χίνδεμπουργ, τοῦ Μπλύχερ αὐτοῦ τῆς Ἀνατολικῆς Πρωσσίας σύμφωνα μὲ τὸ πνεῦμα τοῦ Κλάουζεβιτς διέταξε τὴν ἀπηνῆ καταδίωξιν τοῦ ἐχθροῦ μέχρις ἐξαντλήσεως καὶ τῆς τελευταίας του ἀναπνοῆς καὶ τοῦ τελευταίου ἵππου του".

Τώρα ὁ Χίνδεμπουργ ἤμπορεῖ νὰ ἐφαρμόσῃ στὴν πραγματικότητα αὐτὸ ποὺ ὀνειρεύετο σὲ ἐπανειλημμένα στρατιωτικὰ γυμνάσια. Τὴν καταστροφή τοῦ ἐχθροῦ μέσα στὸν λαβύρινθο τῶν Μασουρείων λιμνῶν.

Ὁ Χίνδεμπουργ καὶ ὁ ἐπιτελάρχης τοῦ Λούδενδορφ ἔχουν κατὰ νοῦν ἓνα δεύτερο Τάννεμπεργ, τὴν κύκλωσι δηλαδή καὶ τὴν πλήρη καταστροφή τοῦ ἀντιπάλου. Ἀκόμῃ καὶ ὅταν ἦτο συνταξιοῦχος ὁ Χίνδεμπουργ περνοῦσε τὶς διακοπὲς του μελετῶν τὸ ἔδαφος στὴν Ἀνατολικὴ Πρωσσία καὶ ἰδιαιτέρως τὶς λίμνες τῆς Μασούρης.

Ὁ Χίνδεμπουργ ἢ ὁ Λούδενδορφ, ὅπως ὀνομάζουν μεταξὺ τῶν τὸν γηραιὸ στρατηγὸ οἱ ἐπιτελεῖς του ἐκπονεῖ ἓνα σχέδιον κατὰ τοῦ Ρέννενκαμπφ καὶ τὸ σχέδιον αὐτὸ βασίζεται ἐπὶ τῆς βασικῆς ιδέας του, τὴν ὁποία ἀνέπτυξε ἄλλοτε στὸ Λόϋτεν, ὁ Φρειδερίκος ὁ Μέγας. Παρ' ὅλα ταῦτα, ὅπως παρατηρεῖ ὁ στρατηγὸς Χέρμαν φὸν Κούλ, ἡ μάχη τῆς Μασούρης δὲν ἦτο οὔτε Κάνναι, οὔτε Τάννεμπεργ: 45.000 ἀίχμάλωτοι καὶ 150 τηλεβόλα πίπτουν στὰ χέρια τῶν Γερμανῶν. Ὁ Ρέννενκαμπφ ὅμως κατορθώνει νὰ διασώσῃ ἐγκαίρως ὑποχωρῶν πρὸς ἀνατολὰς τὴν μεγάλη μάζα τῶν στρατευμάτων του.

Δὲν μπορεῖ νὰ γίνῃ λόγος οὔτε κατὰ τὴν μάχην τοῦ Τάννεμπεργ, οὔτε κατὰ τὴν μάχην τῆς Μασούρης ὅτι τὰ ρωσσικὰ στρατεύματα κατὰ δεκάδας χιλιάδων κατελήφθησαν ἀπὸ πρωτοφανῆ πανικὸ καὶ ἔπεσαν μέσα στὰ ἔλη

καὶ ἐκεῖ ἐπνίγησαν. Αὐτὸ εἶναι ἓνας μῦθος. Καὶ πολλοὶ ἦσαν ἐκεῖνοι ποὺ ἐπίστευσαν σ' αὐτὸ τὸ μῦθο καὶ ποὺ διατείνοντο σοβαρώτατα διτλόκληρος ὁ τσαρικός στρατὸς ἐξεμνηδενίσθη κατὰ τὰς δύο ἐκείνας μάχας.

Ἡ γέννησις τοῦ μύθου πρέπει νὰ ἀναζητηθῇ στὸ παλαιὸ ἀντικειμενικὸ σκοπὸ τοῦ Χίνδεμπουργ κατὰ τὰ γυμνάσια ποὺ συνίστατο στὴν ἀπώθησι τοῦ ἐνδεχομένου ἐχθροῦ στὰ Μασούρεια ἔλη. Κατὰ τὸν πόλεμο δὲν ἐπετεύχθη αὐτὸς ὁ ἀντικειμενικὸς σκοπός. Μόνον ἀσήμαντα τμήματα τῆς στρατιᾶς τοῦ Ρέννενκαμπφ ἔπесαν καὶ ἐπνίγησαν στὰ ἔλη αὐτά.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ IV

Ο ΚΑΪΖΕΡ ΣΤΟ ΑΝΑΤΟΛΙΚΟ ΜΕΤΩΠΟ

Μία περιγραφή τῆς μάχης.

Ὁ Ρῶσσος Γενικὸς Ἐπιτελάρχης Δανήλωφ διαπιστώνει ἐν τούτοις, στὸ ἐπιτελεῖο τοῦ στρατηγοῦ Ρέννενκαμπφ σοβαρὰς διαλυτικὰς τάσεις. Ἀσφαλῶς ὁ ἀνώτατος αὐτὸς στρατιωτικὸς ἔχει διαπιστώσει ἐκεῖνο ποὺ οἱ Ρῶσσοι θὰ ὀνομάζουν σὲ λίγο "βάκιλλο τοῦ Τάννεμπεργ" δηλαδὴ ἓνα ἀκατανίκητο φόβο πρὸ τῶν Γερμανῶν καὶ τὴν πρόληψι διὰ αὐτοὶ εἶναι ἀήτηφοι.

Στὸ Λύκ, ὅπου τὴν νύκτα ἔχουν μεταφερθῇ γερμανικὲς ἐνισχύσεις ἀρκεῖ τὸ σφύριγμα μιᾶς ἀτμομηχανῆς γιὰ νὰ δράσῃ ἀμέσως ὁ βάκιλλος τοῦ Τάννεμπεργ καὶ νὰ προκληθῇ ταχεῖα ὑποχώρησις τῶν Ρῶσσων. Δὲν ξέχθουν ὅτι ἀπέναντι τῶν εὐρίσκονται μόνο μερικοὶ ἐθνοφρουροὶ μέσα στὰ πρόχειρα χαρακώματά των μὲ τὰ πόδια βυθισμένα στὸ νερὸ ὡς τὰ γόνατα γιὰτὶ ὅλη τὴν ἡμέρα εἶχε βρέξι πάρα πολύ.

Ὁ Γερμανὸς πολεμικὸς ἀνταποκριτὴς Ρόλφ Μπράντ παρακολούθησε καὶ ἀφηγήθη τὴν ἐξέλιξι τῆς μάχης στὴν Ἀνατολικὴ Πρωσσία:

"Ἡ ἡγεσία τῆς γερμανικῆς στρατιᾶς, λέγει, εἶχε δημιουργήσῃ μιὰ λαβίδα προωθήσεως πέραν τοῦ Ἀγκερμπουργ διὰ τῆς ἀλύσεως τῶν λιμνῶν καὶ πλαγίως τῆς νοτίου ρωσσικῆς πτέρυγος ἰσχυρᾶς δυνάμεως. Τὸ γερμανικὸ ἱππικὸ εὐρίσκετο ἤδη στὰ νῶτα τῶν Ρῶσσων.

"Σταματοῦμε στὴν νέα ἐκκλησία τοῦ Ντρέγκφουρτ. Σὲ ἀπόστασι μερικῶν ἑκατοντάδων μέτρων βάλει μιὰ βαρεῖα γερμανικὴ πυροβολαρχία. Τρέχω πρὸς τὰ ἔμπρὸς καὶ φθάνω ἐγκαίρως γιὰ νὰ ἰδῶ μιὰ ἀκτῖνα πυρὸς νὰ βγαίῃ ἀπὸ τὸν σωλῆνα ἐνὸς τηλεβόλου.

"Πρόχωρῶ μερικὰ βήματα ὡς τὶς ὑπῶρειες τοῦ λόφου, δεξιὰ τοῦ ἐπιτελείου τοῦ σώματος, ποὺ εὐρίσκεται ἐκεῖ καὶ στέκομαι στὸ ὕψος τοῦ παλαιοῦ νεκροταφείου.

"Ἐπιβλητικὰ ἀπλώνεται μπροστὰ μου τὸ πανόραμα τοῦ πεδίου τῆς μάχης. Σὲ ἓνα ἐκτεταμένο ἡμικύκλιο καίονται μὲ μεγάλες φλόγες χωρὶς καὶ δάση. Σὲ ὅλα τὰ σημεῖα τοῦ ὀρίζοντος ὑπάρχουν μαῦρα σύννεφα τὰ ὅποια διώχνει πρὸς τὰ πλάγια ὁ ἄνεμος.

"Παρὰ τὸν ἥλιο, ποὺ λάμπει ἀνάμεσα ἀπὸ ὁμίχλη βλέπει κανεὶς τὶς φλόγες ποὺ ἀναπηδοῦν. Νὰ τώρα καίεται ὁ ζωολογικὸς κῆπος. Αὐτὸ φαί-

νεται ὅτι εἶναι συνέπεια τῆς ἐργασίας τῆς βαρείας μας πυροβολαρχίας. Καίεται τὸ Ροτενστάιν. Καίεται τὸ Πρινόβεν.

"Κατὰ μῆκος τῶν ὀχθῶν τῆς λίμνης τοῦ Ρεζάου προχωρεῖ τὸ γερμανικὸ πυροβολικό. Διασχίζει τὴν ἐκτεταμένη κοιλάδα καὶ σὲ λίγο λαμβάνει θέσι στὶς ὑπώρειες τοῦ ὄρους. Διακρίνει κανεῖς πολὺ καλὰ τὰ ἔξῃ τηλεβόλα ποὺ βάλλουν, καὶ βλέπει τοὺς στρατιώτας ποὺ μεταφέρουν τὰ πολεμοφόδια νὰ καλύπτονται πίσω ἀπὸ τὸν λόφο.

"Τώρα τὰ τηλεβόλα μας βάλλουν συχνότερα. Ὁ οὐρανὸς φαίνεται σὰν νὰ φλέγεται. Ὁ ὀρίζων ἐκτείνεται πρὸς τὰ πίσω ὅπου συνεχῶς καίονται νέα χωριά.

"Μὲ τὰ κυάλια βλέπει κανεῖς μαῦρα σημεῖα νὰ κινοῦνται σὲ ἀπόστασι τὸ ἓνα ἀπὸ τὸ ἄλλο. Εἶναι τὸ γερμανικὸ πεζικό, τὸ ὁποῖον κατὰ τὰ φαινόμενα, προελαύνει μὲ ἐξαιρετικὴ ταχύτητα.

Οἱ Ρῶσσοι ὑποχωροῦν μέσω Γκουμπίνεν, Αἰδκούεν καὶ Βιλκόνσκι. Ὁ στρατηγὸς Ρέννενκαμπ μεταβαίνει στὸ ἀσφαλὲς φρούριο τοῦ Κόβνο καὶ χάνει, ὅπως παρατηρεῖ ὁ Δανήλωφ κάθε ἐπαφὴ μὲ τὸ σῶμα του. Ὁ Γενικὸς ἐπιτελάρχης προσθέτει ἀκόμη καὶ τὰ ἑξῆς:

"Ἡ ἡγεσία τῆς στρατιᾶς εὐρίσκετο ἐν πλήρει συγχύσει καὶ ἡ ὑποχώρησις προσέλαβε ἀμέσως ἀνοργάνωτον χαρακτῆρα".

Μετὰ τὴν 15ην Σεπτεμβρίου κανεῖς Ρῶσσος στρατιώτης δὲν εὐρίσκεται ἐπὶ τοῦ ἀνατολικοῦ πρωσσικοῦ ἐδάφους. Ὁ αὐτοκράτωρ Γουλιέλμος ἔρχεται ἀπὸ τὸ Δυτικὸ στὸ Ἀνατολικὸ Μέτωπο, ἐπισκέπτεται τὰ μέρη ποὺ ἐπλήγησαν ἰσχυρῶς ἀπὸ τὰς μάχας, ἐπιθεωρεῖ αἰχμαλώτους καὶ πολεμικὴ λεία καὶ καταλήγει στὸ ἐσπευσμένο συμπέρασμα ὅτι ἡ Ρωσσία πρέπει νὰ θεωρηθῇ ἀπὸ τώρα ὡς ἡττηθεῖσα ὀριστικῶς καὶ ἀμετακλήτως.

"Θὰ ἀναπαυθοῦμε, τηλεγραφεῖ τὴν ἰδίᾳ στιγμὴ ὁ Ρέννενκαμπ στὸν Τσάρο, θὰ ὀχυρωθοῦμε καὶ θὰ εἴμεθα ἐκ νέου ἑτοιμοὶ γιὰ τὸν ἀγῶνα".

Αὐτὸ ὅμως δὲν εἶναι τίποτε ἄλλο ἀπὸ λόγια, ποὺ πρόκειται νὰ συγκαλύψουν τὴν νέα ἥττα.

"Στὴν πραγματικότητά, διαπιστώνει ὁ Γενικὸς Ἐπιτελάρχης, ἀπεδείχθη ὅτι ἡ κατάστασις τῆς στρατιᾶς πολὺ χειρότερα ἢ το καὶ ἀπαιτοῦσε μιὰ βασικὴ ἀνακαίνισι".

Ἡ μοίρα τοῦ Ρέννενκαμπ εἶναι ἐξ ἴσου τραγικὴ ὅσο καὶ τοῦ Σαμόνοφ. Μετὰ τὴν ἔκρηξι τῆς ἐπαναστάσεως, τοῦ 1917 εἶναι ὑποχρεωμένος νὰ κρύπτεται. Ὑπὸ ψευδώνυμον ζῇ ὡς ψαῖς στὸ Ταγκαρόφ στὴν Ἀζοφικὴ Θάλασσα, ἕως ὅτου ἀνακαλύπτεται καὶ ἕνας μπολσεβίκος τοῦ σπάζει τὸ κρανίον μὲ τὸν ὑποκόπανο τοῦ ὄπλου του.

Βαρὺ Γερμανικὸ πυρ/κό.

Ἡ πλουσία σὲ ἀπώλειες ὑποχώρησις τοῦ Ρέννενκαμπ ὀπίσω ἀπὸ τὴν

ἄλυσι τῶν λιμνῶν τῆς Μασούρης ἐστέρησε τὸν Χίνδεμπουργ τῆς συντριπτικῆς νίκης τὴν ὁποία ἤλπιζε νὰ καταγάγῃ. Παρ' ὅλα αὐτὰ εἶναι γιὰ τὴν Γερμανία μιὰ μεγάλη νίκη καὶ γιὰ τὴν Ρωσσία μιὰ σοβαρὰ ἥττα.

Καὶ πάλι ὁμοῦς ἔπαιξαν σημαντικὸ ρόλο διάφορα ἄλλα γεγονότα, ποὺ ἐπηρέασαν κατὰ πολὺ τὸ ἀποτέλεσμα. Ὁ Ρέννενκαμπφ ὑπελόγιζε ἀρχικὰ ὅτι θὰ ὑπεστηρίζετο ἀπὸ τὴν δευτέρα στρατιὰ καὶ ὅτι ἔτσι δὲν θὰ ἦταν ὑποχρεωμένος νὰ ἐκκενώσῃ τὴν Ἀνατολικὴν Πρωσσία. Ὁ στρατηγὸς Σιλίνσκι τὸν εἶχε διαβεβαιώσῃ ρητῶς γι' αὐτό, τὴν τελευταία ὁμοῦς στιγμή δὲν ἐτήρησε τὴν ὑπόσχεσί του.

Αὐτὴν τὴν φορὰν ὁ Σιλίνσκι ἔχει ἐπὶ τέλους κάποιον σοβαρὸ λόγον, ποὺ δὲν ἐνισχύει τὸν Ρέννενκαμπφ. Ἡ ἥττα τοῦ τελευταίου αὐτοῦ καλύπτεται ἀπὸ τὸν ἐνθουσιασμό τῆς νίκης. Γιατὶ αἰφνιδίως ἡ Ἀνατολικὴ Πρωσσία μετεβλήθη γιὰ τὴν Ρωσσία σὲ δευτερεῦον πολεμικὸ μέτωπον. Τὰ στρατεύματα τοῦ Τσάρου κατέφεραν πράγματι ἓνα βαρὺ πλῆγμα κατὰ τῆς Αὐστρουγγαρίας.

Φαλκενχάυν — Χίνδεμπουργ.

Ὁ Αὐστριακὸς Γενικὸς Ἐπιτελάρχης Κόνραδ φὸν Χέτσενδορφ εἶχε σχεδιάσει νὰ εἰσδύσῃ μὲ ἓνα ἑκατομμύριον ἀνδρῶν στὴν Ρωσσία καὶ νὰ καταφέρῃ ἔτσι θανάσιμο πλῆγμα κατὰ τοῦ ρωσσικοῦ κολοσσοῦ. Ὅταν ἄρχισε τὴν προέλασί του εἶχε ὑπὸ τὰς διαταγὰς του ἀντὶ τοῦ ἐνὸς ἑκατομμυρίου μόνο 750.000 ἄνδρας γιατί ἡ ἐπιστράτευσις δὲν εἶχε ἐπιτύχει ὅπως προβλέπετο.

Ἐκτὸς αὐτοῦ οἱ Ρῶσσοι ἐγνώριζαν τὰ σχέδια τοῦ Κόνραδ γιατί τὰ εἶχε προδώσῃ ὅλα ὁ αὐστριακὸς συνταγματάρχης Ρέδλ. Ἄν καὶ ὁ Ρέδλ εἶχε φυλακισθῇ ἀπὸ καιροῦ, κανεῖς ἐν τούτοις στὴν Βιέννη δὲν ἔλαβε τὸν κόπον νὰ ἀλλάξῃ τὰ προδοθέντα σχέδια.

Γερμανικὴ ὑποστήριξις τὴν ὁποίαν ὑποσχέθηκε ἄλλοτε ὁ Μόλτκε καὶ ἡ ὁποία ἐζητήθη ἀπὸ τὸν Κόνραδ, ἀποκρούεται ἀπὸ τὸ Βερολῖνον μὲ τίς λέξεις:

"Ἐχετε μεγάλο στρατό. Μπορεῖτε μόνοι σας νὰ νικήσετε τοὺς Ρώσσους".

Ἔτσι ὁ Κόνραδ ἀρχίζει τὴν ἐκστρατεία του καὶ προωθεῖται στὸ ρωσσικὸ ἔδαφος μόνο μὲ τὰ τρία τέταρτα τοῦ ἀρχικὰ προβλεφθέντος στρατοῦ. Ὁ στρατηγὸς Ντάνκλ καταδιώκει τοὺς Ρώσσους στὸ Λουμπλίν. Ὁ στρατηγὸς Ἄουφφεμπεργ τοὺς ἀπωθεῖ πρὸς τὸ Χόλμ. Αὐτὲς ὁμοῦς εἶναι ἀρχικὲς ἐπιτυχίες. Ὅταν τρεῖς ρωσσικαὶ στρατιαὶ προβαίνουν σὲ ἀντεπίθεσι, οἱ Αὐστριακοὶ ὑποχρεοῦνται νὰ ὑποχωρήσουν μαχόμενοι, νὰ ἐκκενώσουν τὴν Λεμβέργη, τὴν στενωπὸν τοῦ Ντούκλα στὰ Καρπάθια, τὴν Βουκοβίνα καὶ ὁλόκληρη σχεδὸν τὴν Γαλικία.

Ἄνω τοῦ ἐνὸς τρίτου τοῦ στρατοῦ τοῦ Κόνραδ χάνεται. 200.000 νεκροὶ καὶ 100.000 αἰχμάλωτοι. Εἶναι τὸ ἄνθος τοῦ αὐστρουγγρικοῦ στρατοῦ.

Τώρα μόλις, ἀλλὰ πολὺ ἀργά, στέλλει ὁ Φαλκενχάυν στὸν Αὐστριακὸ σύμμαχον γερμανικὴ βοήθεια. Ἡ καταστροφὴ δὲν ἔμπορὶ νὰ ἐπανορθωθῇ.

Οἱ Ρῶσσοι εὐρίσκονται στὸν Σὰν καὶ ἡ ἐσπευσμένη ἐπέμβασις τῆς στρατιᾶς τοῦ Χίνδεμπουργ κατ'ορθώνει μόνο νὰ ἐμποδίσῃ νὰ μεταβληθῇ ἡ ἥττα σὲ γενικὴ κατάρρευσις.

Μὲ κοινὰς προσπάθειας οἱ Γερμανοὶ καὶ οἱ Αὐστριακοὶ ἀπώθοῦν τοὺς Ρώσσους μέχρι τῆς Βαρσοβίας. Τώρα ὅμως ἔρχεται ἐναντίον των μιὰ στρατιὰ ἑκατομμυρίων τὴν ὁποίαν ἐν τῷ μεταξύ συνεκέντρωσε ὁ Μέγας Δούξ Νικολάϊ Νικολάϊεβιτς. Ὁ ρωσικὸς ὁδοστρωτῆρας συνεχίζει τὸν δρόμο του, σὰν νὰ μὴ ὑπῆρχε ποτὲ ἡ ἥττα τοῦ Τάννεμπεργ.

Εἶναι ἀπολύτως περιττὸ νὰ ἐξιστορήσωμε τὴν ἐξέλιξι τῶν μαχῶν. Σημασία ἔχει μόνο ὅτι τελικὰ οἱ Ρῶσσοι εὐρέθησαν μέσα σὲ ἓνα τεράστιο θύλακα. Γερμανικὰ καὶ αὐστριακὰ στρατεύματα δὲν ἔχουν ἀνάγκη νὰ κάμουν τίποτε ἄλλο παρὰ νὰ σχηματίσουν ἓνα φράγμα μεταξύ τῆς Ἀνατολικῆς Πρωσσίας καὶ τῆς Ἀνατολικῆς Γαλικίας, ἓνα τεράστιο πραγματικὸ φράγμα, γιὰ νὰ τερματίσουν ὀριστικῶς καὶ τελεσίδικως τὸν ἀγῶνα.

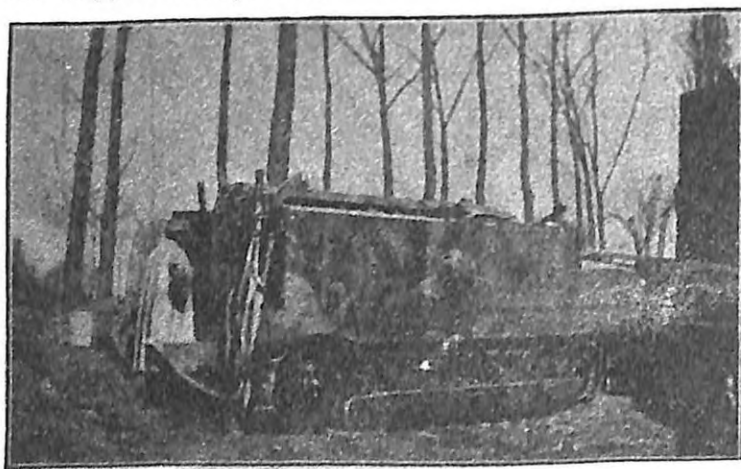
Αὕτῃ εἶναι ἡ μεγάλη ἰδέα τοῦ Χίνδεμπουργ καὶ τοῦ Λούδενδροφ.

Διακόσιες χιλιάδες ἄνδρες ζητεῖ ὁ Λούδενδροφ νὰ τοῦ δώσῃ ὁ Φαλκενχάυν ἀπὸ τὸ δυτικὸ μέτωπο. Ὁ Γενικὸς Ἐπιτελάρχης ὅμως διστάζει. Ἡ προτεινομένη τεραστία κυκλωτικὴ κίνησις τοῦ φαίνεται ἀκατανόητος. Ἐκτὸς αὐτοῦ δὲν ἐγκαταλείπει τὰ σχέδια νὰ προωθηθῇ στὸ δυτικὸ μέτωπο πρὸς τοὺς λιμένας τῆς θαλάσσης τῆς Μάγχης καὶ δημιουργήσῃ ἔτσι ἓνα ἑνδοξο ὄνομα.

Ὁ Φαλκενχάυν δὲν θέλει νὰ διαθέσῃ οὔτε ἓνα ἄνδρα στὸν Χίνδεμπουργ. Ἀντὶ νὰ καταστρέψῃ τὸν ὁδοστρωτῆρα μὲ ἓνα κτύπημα διατάσσει τὸν Χίνδεμπουργ νὰ περιορισθῇ μόνο σὲ ἐπὶ μέρους ἐπιχειρήσεις.

"Ἄν ὁ Φαλκενχάυν παραμείνῃ, γράφει ὁ Λούνδεδορφ στὸν Κάιζερ, ὁ πόλεμος εἶναι χαμένος".

Ὁ Φαλκενχάυν ὅμως μένει. Ἡ μεγάλη ἀποφασιστικὴ μάχη δὲν συνάπτεται. Καὶ ὅταν πέφτει τὸ πρῶτο χιόνι στὴν Εὐρώπη, καλύπτει στὸ ἀνατολικὸ καὶ στὸ δυτικὸ μέτωπο σταθεροποιημένα μέτωπα, χαρακώματα, προχώματα καὶ συρματοπλέγματα.

Ἐνα τάνκ

Στρατιώτης τοῦ 1915.

Οχι ένθουσιασμοί, στις 24 Απριλίου του 1915 οι στρατιώται μεσ' τὰ χαρακτηρισμάτα σέ απόσταση 150 μέτρων ἀπὸ τὰ φυλάκια τῶν Γερμανῶν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ V

Η ΑΥΣΤΡΟΥΓΓΑΡΙΑ ΚΑΤΑ ΤΗΣ ΡΩΣΙΑΣ

Σειρά ἐπιθέσεων.

Ἄς δοῦμε τώρα σὲ γενικὲς γραμμὲς ἀπὸ ποῖα στάδια ἐπέρασαν τὰ πράγματα γιὰ νὰ φθάσουν ἕως ἐδῶ.

Μία Αὐστρογερμανικὴ ἐπίθεσις ἀρχίζει τὴν 28ην Σεπτεμβρίου 1914 καὶ τερματίζεται κατὰ τὰ τέλη τοῦ Νοεμβρίου.

Στὴν ἀρχὴ οἱ Γερμανοὶ προελαύνουν καὶ καταλαμβάνουν τὴν Βαρσοβία. Ἀκολουθεῖ ἀμέσως μεγάλη Ρωσικὴ προώθησις μέσα στὸ Πολωνικὸ ἔδαφος καὶ τὴν 18ην Ὀκτωβρίου ἡ 9η Γερμανικὴ στρατιὰ ἀναγκάζεται νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴ Βαρσοβία. Τὴν 11ην ὁμοῦ Νοεμβρίου ἡ ἰδίᾳ στρατιὰ ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Μάκενζεν ἀναλαμβάνει ἐπίθεσιν στὸ κεντρικὸ καὶ στὸ βόρειο τμῆμα τῆς πολωνίας καὶ τὴν 17ην Νοεμβρίου ἐκδηλοῦται καὶ ἡ Αὐστριακὴ ἐπιθετικὴ κίνησις στὴ νότιο Πολωνία μέχρι τῶν Καρπαθίων ὁρέων. Διεξήχθησαν ἔτσι πολλαὶ μάχαι στὴν περιοχὴ τῶν ποταμῶν Μπζοῦρα Ράφκε, Πολίτσα καὶ Νίντα ποὺ εἶχαν ὡς ἀποτέλεσμα τὴν γενικὴ ὑποχώρησι τῶν Ρώσων. Τὴν 20ην Δεκεμβρίου ἐσταθεροποιήθη τὸ μέτωπον στὸν ποταμὸ Βιστούλα ἀπὸ τὴν συμβολὴ τοῦ μὲ τοὺς ποταμοὺς Μπζοῦρα πρὸς Β καὶ Νίντα πρὸς Ν ποὺ ἐπεκτείνεται στὸν τομέα τῶν Αὐστριακῶν στρατευμάτων ὡς τὰ Καρπάθια ὄρη κοντὰ στὸν ποταμὸ Ντοῦνάεκ.

Κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 1915 καὶ οἱ Ρῶσοι καὶ οἱ Γερμανοὶ ἀπεφάσισαν νὰ ἀναλάβουν νέα ἐπίθεσις. Ὁ Χίντεμπουργκ προλαμβάνει ὁμοῦ τὸν Ρῶσο ἀρχιστράτηγο μεγάλο δοῦκα Νικόλαο Νικολάγιεβιτς, θεῖο τοῦ Τσάρου Νικολάου καὶ ἀρχίζει πρῶτος τὴν ἐπίθεσί του, τὴν 15ην Φεβρουαρίου 1915, κατὰ τῶν δύο πτερύγων τῆς Ρωσικῆς στρατιᾶς. Κατὰ τῆς Βορείας πτέρυγος ἐπιτίθενται αἱ Γερμανικαὶ καὶ κατὰ τῆς νοτίας αἱ Αὐστριακαὶ δυνάμεις. Ἐνῶ ὁμοῦ ἡ Αὐστριακὴ ἐπίθεσις σημειώνει παταγώδη ἀποτυχία, ἡ Γερμανικὴ ἐπιτυγχάνει καὶ τὴν 20ην Φεβρουαρίου ὁ κύριος ὄγκος τῆς Ρωσικῆς στρατιᾶς, ἀποτελούμενος ἀπὸ 120.000 ἄνδρες κυκλώνεται καὶ αἰχμαλωτίζεται κοντὰ στὸ Αὐγουστῶφ. Ἡ ἀποτυχία ὁμοῦ τῆς Αὐστριακῆς ἐπιθέσεως εἶχε σὰν συνέπεια τὴν παράδοση τῆς Αὐστριακῆς Φρουρᾶς τῆς ὁχυρωμένης πόλεως τοῦ Πσέμυσλ. Ἡ Φρουρὰ αὕτὴ ἀποτελομένη ἀπὸ 2.600 Ἀξιωματικούς καὶ 116.000 ἄνδρας παρεδόθη στοὺς Ρώσους τὴν 19ην Μαρτίου τοῦ 1915 ὑποκύψασα στὴν πείνα.

Οἱ Ρῶσοι ποὺ ἐνεθαυρύνθησαν ἀπὸ αὐτὴν τὴν ἐπιτυχίαν ἐπεχείρησαν

τὸν Ἀπρίλιο τοῦ 1915 νέα ἐπίθεση, ἡ ὁποία συνεκρατήθη χάρις στὴν ἐπέμβαση τῶν Γερμανικῶν στρατευμάτων.

Τὸ σχέδιον τοῦ Φαλκενχάυν

Ἐν τῷ μεταξύ ὁ στρατηγὸς Φαλκενχάυν, ποὺ ὅπως γνωρίζουμε εἶχε διαδεχθῇ τὸν στρατηγὸν Μόλτκε στὴν ἀρχηγία τοῦ μεγάλου Γερμανικοῦ Γενικοῦ Ἐπιτελείου βασιζόμενος στὴν σταθεροποίηση τοῦ μετώπου, ποὺ εἶχεν ἐπέλθῃ στὴ Δύση, ἐσκέφθη νὰ ἐπετύχῃ τὴν κρίση τοῦ ὅλου πολέμου στὸ Ἀνατολικὸ Μέτωπο. Ἀπεφάσισε λοιπὸν μὲ μία μεγάλη ἐπίθεση νὰ διασπάσῃ τὸ νότιο Ρωσσικὸ μέτωπο. Ταυτοχρόνως παραπλανητικὴ Γερμανικὴ Ἐπιθετικὴ δρᾶσις στὴν Λιθουανίαν καὶ στὴν Κουρλανδίαν θὰ προσεῖλκυε τὴν προσοχὴ τοῦ μεγάλου Δουκὸς Νικολάου ποὺ ἐπίστευε πραγματικά, ὅτι ἐκεῖ θὰ ἐξεδηλοῦτο ἡ κυρία ἐπίθεσις τῶν Γερμανικῶν δυνάμεων. Ὁ Φαλκενχάυν ἐνίσχυσε τὴν Γερμανικὴν στρατιὰ μὲ δύο στρατιάς ἀκόμη, τὴν 10ην καὶ τὴν 11ην.

Ἔτσι τὴν 9ην Μαΐου ὁ στρατηγὸς Μάκενσεν, Δ/τῆς τῆς 11ης στρατιάς, διέσπασε τὸ νότιο Ρωσσικὸ μέτωπο καὶ ἀνάγκασε τὰ Ρωσσικὰ στρατεύματα νὰ συμπτυχθοῦν πρὸς τὰ ΒΑ καὶ νὰ ἐγκαταλείψουν τὴν Λεμβέργη, ποὺ ἀνακατελήφθη τὴν 22αν Ἰουλίου. Ταῦτοχρόνως, κάτω ἀπὸ τὴν πίεσιν τῆς Γερμανικῆς ἐπιθέσεως τὰ Ρωσσικὰ στρατεύματα τοῦ Βορείου μετώπου ἀναγκάσθησαν νὰ διαβοῦν τὸν ποταμὸν Νάρεβ, μὲ ἀποτέλεσμα τὴν 5ην Αὐγούστου τμήματα τῆς 9ης Γερμανικῆς στρατιάς νὰ ἀνακαταλάβουν τὴ Βαρσοβία. Σὲ ὅλες αὐτὰς τὰς μάχας τὰ Ρωσσικὰ στρατεύματα, ἀκολουθοῦντα τὴν τακτικὴν, ποὺ ἔσωσε τὴ Ρωσσίαν κατὰ τὴν ἐκστρατείαν τοῦ Μεγάλου Ναπολέοντος, κατέστρεφαν ἐνῶ ὑποχωροῦσαν, τὰ πάντα καὶ ἐματαίωσαν κάθε προσπάθεια κυκλώσεώς των ἀπὸ τοὺς Γερμανοὺς.

Ἀλλαγὰι στὴν Ἡγεσίαν

Τελικὰ αἱ ἐπιχειρήσεις αὐτὲς ἐσταμάτησαν τὸν Νοέμβριον καὶ ἐσταθεροποιήθη τὸ Αὐστρογερμανικὸ μέτωπο χωρὶς νὰ ἐπιτευχθῇ ἡ κρίσις τοῦ ὅλου πολέμου ὅπως τὸ ὀνειρεύθη στὴν ἀρχὴ ὁ στρατηγὸς Φαλκενχάυν.

Ἐν τῷ μεταξύ ὁ μέγας δούξ Νικόλαος ἀναγκάσθηκε νὰ παραιτηθῇ ἀπὸ τὴν ἀρχιστρατηγίαν τῶν Ρωσσικῶν στρατευμάτων, ἀνέλαβε δὲ ἀρχιστράτηγος ὁ Τσάρος Νικόλαος ὁ Π με Ἐπιτελάρχην τοῦ τὸν στρατηγὸν Ἀλέξεγιεφ. Τὸ 1916 γιὰ ἀντιπερισπασμὸ κατὰ τῶν Γερμανικῶν ἐπιθέσεων στὴν περιοχὴ τοῦ Βερδέν, τὰ Ρωσσικὰ στρατεύματα, ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Μπρονσίλωφ ἀνέλαβον γενικὴ ἐπίθεση. Ὁ Ρωσσικὸς ὁδοστρωτὴρ ἐσημείωσε πάλι μερικὰς θεαματικὰς ἐπιτυχίας, τελικὰ ὅμως συνεκρατήθη ἀπὸ τοὺς Γερμανοὺς. Πάντως οἱ Ρῶσσοι ἀνακατέλαβον τὴ Βουκοβίνα καὶ τμήμα τῆς Γαλικίας καὶ συνέλαβαν 400.000 Αὐστριακοὺς ὡς αἰχμαλώτους.

Τὴν ἀντικατάστασιν τοῦ μεγάλου δουκὸς Νικολάου στὴν ἀνωτάτη ἡγεσίαν τῶν Ρωσσικῶν δυνάμεων, ἀκολούθησε καὶ ἡ ἀντικατάστασις τοῦ στρατηγοῦ Φαλκενχάυν ὡς ἀρχηγοῦ τοῦ Γερμανικοῦ Ἐπιτελείου. Κατόπιν διαταγῆς τοῦ Κάιζερ ὁ στρατάρχης Χίντεμπουργκ ἀνέλαβε, τὴν 29ην Αὐγούστου 1916 τὰ καθήκοντα τοῦ Γενικοῦ Ἐπιτελάρχου, μὲ ἄμεσο βοή-

θὸ τοῦ τὸν στρατηγὸ Λούντεντορφ.

Ἀπεφασίσθη ἐπίσης ἡ ἐνότης στὴν διοίκηση τῶν Αὐστρογερμανικῶν στρατευμάτων ποὺ ἐτάχθησαν ὅλα ὑπὸ τὸν στρατάρχη Χίνδεμπουργκ.

Ἄλλ' εἶναι καιρὸς τώρα νὰ ἀσχοληθῶμεν συντόμως καὶ μὲ τὰ ἄλλα μέτωπα τοῦ πολέμου πρὶν νὰ ἐπανέλθωμεν στὰς γιγαντομαχιάς ποὺ διεξήχθησαν στὸ δυτικὸ Μέτωπο.

Ἕνας Γενικὸς Ἀπολογισμὸς

Πρῶτοῦ ὅμως νὰ συνεχίσωμεν τὴν ἀφήγησίν μας, δὲν εἶναι ἄσκοπο νὰ κάνωμὲ ἓνα Γενικὸ Ἀπολογισμὸ τῶν Ἐπιχειρήσεων ποὺ διεξήχθησαν ἕως τώρα τόσο στὸ δυτικὸ ὅσο καὶ στὸ Ἀνατολικὸ Μέτωπο.

Ὁ πόλεμος κινήσεων ἔχει τερματισθῇ. Ὁ ἀπολογισμὸς, τὸν ὁποῖον κανεῖς δὲν λαμβάνει τὸν κόπο νὰ κάμῃ ἔχει ὡς ἑξῆς:

α) Στὴν Δύσι τὸ σχέδιο Σλῆφφεν ἔχει ἀποτύχῃ. Μὲ τὴν γερμανικὴ ὑποχώρησι στὸν Μάρνη καὶ τὴν ἀποτυχοῦσα προώθησι στὴν Φλάνδρα ὅλοι οἱ τεθέντες ἀντικειμενικοὶ σκοποὶ δὲν ἐπετεύχθησαν.

β) Στὸ ἀνατολικὸ μέτωπο παρὰ τὴν μάχη τοῦ Τάννενπεργ δὲν κατορθώθη νὰ πληγοῦν ἀποτελεσματικὰ οἱ Ρῶσοι. Μία ἐξασθένησις τῆς Ρωσσίας ἐμποδίσθηκε ἀπὸ τὴν ἄρνησι τοῦ Φαλκενχάϋν νὰ δεχθῇ τὰς προτάσεις τοῦ Χίνδεμπουργ—Λούδεντορφ.

γ) Ὁ μοναδικὸς σύμμαχος τῆς Γερμανίας, ἡ Αὐστρουγγαρία, ὑπέστη μεγάλη αἱματοχυσία στὴν Γαλικία καὶ δὲν μπορεῖ νὰ συνέλθῃ ἀπὸ τὴν ἥττα.

δ) Ἡ μόνη πιθανότης ἐπιτυχίας τῶν κεντρικῶν δυνάμεων, νὰ κτυπήσουν τὸν ἀντίπαλο στὴν δύσι μὲ ταχέα πλήγματα, ἔχει περάσει. Μὲ αὐτὸν τὸν τρόπο ἡ ὑπεροχὴ τῆς ἀντιθέτου πλευρᾶς σὲ ἀνθρώπους καὶ σὲ ὕλικὸν θὰ ἀσκήσῃ ἀκόμη μεγαλυτέρα ἐπίδρασι.

Ὁ πόλεμος ἔχει χαθῇ.

Ὅταν τὸ 1914 πλησιάζει πρὸς τὸ τέλος τοῦ μπορεῖ ὁ καθείς νὰ μετρήσῃ στὰ δάκτυλα του, πὼς θὰ τελειώσῃ ὁ πόλεμος. Ἡ προφητικὴ φράσις τοῦ Μόλτκε "Μεγαλειότατε, ἐχάσαμε τὸν πόλεμο" ἔθεσε πραγματικὰ τὸν δάκτυλο ἐπὶ τὸν τύπον τῶν ἡλῶν.

Φυσικὰ δὲν συνιστᾶται νὰ λέγωνται τέτοια πράγματα στὴν Γερμανία τὸ τέλος τοῦ 1914 καὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ 1915. Θὰ ἐθεωρεῖτο αὐτὸ ἔγκλημα ἐσχάτης προδοσίας. Καὶ ἐκτὸς αὐτοῦ ὁ αὐτοκράτωρ καὶ οἱ στρατηγοὶ τοῦ ζοῦν μὲ αὐταπάτες. Πιστεύουν μόνο ὅτι ὁ πόλεμος θὰ συνεχισθῇ, ἀνεξαρτήτως μὲ ποῖο τρόπο καὶ φυσικὰ θὰ τελειώσῃ μόνο μὲ μιὰ γερμανικὴ νίκη.

Ἀπώλειαι θὰ ὑπάρχουν. Ἡ σημασία των ὅμως σκοπίμως μειώνεται ἀπὸ τοὺς ὑπευθύνους.

ΜΕΡΟΣ ΤΕΤΑΡΤΟ

ΤΑ ΑΛΛΑ ΜΕΤΩΠΑ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ι

Η ΕΠΙΘΕΣΙΣ ΚΑΤΑ ΤΗΣ ΣΕΡΒΙΑΣ

Αύστρουγγαρία κατὰ τῆς Σερβίας

Ὁ πόλεμος ἐναντίον τῆς Σερβίας τὸν ὁποῖο τόσον ἐπιθυμοῦσε ἦτο μίᾳ συνεχῶς ἀπογοήτευσις γιὰ τὸν Ἐπιτελάρχην τοῦ Αὐστρουγγρικοῦ στρατοῦ στρατηγὸν Κόνραδ Φὸν Χέτσεντορφ. Ἐναντίον τῆς Σερβίας παρτάχθησαν ἡ 5ῃ καὶ 6ῃ Αὐστρουγγρικὲς στρατιᾶς καὶ τὸ σῶμα στρατοῦ τοῦ Βανάτου τοῦ Τάμεσβαρ συνολικῶς δυνάμει 250.000 ἀνδρῶν, ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Ποτιόρεκ ποὺ ἦτο αὐτόπτης μάρτυς τῆς δολοφονίας τοῦ διαδοχικοῦ ζεύγους τῆς Αὐστρουγγαρίας στὸ Σεράγιεβο.

Ὁ Σερβικὸς στρατός, ἀποτελούμενος ἀπὸ 10 Ἑξαρχίης συνολικῆς δυνάμει 270.000 ἀνδρῶν, ὑπὸ τὸν γηραιὸ βοεβόδα Ποῦτνικ, συνεγκεντρώθη σχεδὸν ὁλόκληρος Ἀνατολικά τοῦ Βαλίου μετέτοιον τρόπο ὥστε, ἀναλόγως τῶν περιστάσεων νὰ μπορῇ νὰ δράσῃ ἀμυντικὰ εἴτε πρὸς τὸν Σάυο, εἴτε πρὸς τὸν Δρίνα ποταμὸ ποὺ ἦσαν αἱ φυσικαὶ γραμμαὶ τῆς ἀμύνης του στὰ Αὐστροσερβικὰ σύνορα.

Τὴν ἐπίθεσιν ἄρχισε ὁ Ποτιόρεκ κατὰ τὸ δεῦτερον δεκαήμερον τοῦ Αὐγούστου τοῦ 1914. Ὑστερα ἀπὸ ἀγῶνα μιᾶς ἐβδομάδος τὰ Αὐστρουγγρικὰ στρατεύματα, τὴν 24ην Αὐγούστου ἐσταμάτησαν τὴν προέλασιν των καὶ ἐξεκένωσαν τὸ τμήμα τοῦ Σερβικοῦ ἐδάφους ποὺ εἶχαν προσωρινὰ καταλάβῃ.

Ὁ Ποτιόρεκ ποὺ ὀνειρεύετο δάφνας νικητοῦ ἀφῆκε κατὰ τὴν ὑποχώρησιν του 50000 αἰχμαλώτους.

Ὁ Στρατηγὸς δὲ Φὸν Χέτσεντορφ ἐπέμενε στὸ ἀρχικὸν τοῦ σχέδιον τῆς ὁλοκληρωτικῆς ἐξοντώσεως τῆς Σερβίας. Ἐνίσχυσε τὴν στρατιὰν τοῦ Ποτιόρεκ καὶ τὸν διέταξε νὰ ἀναλάβῃ νέα ἐπίθεσιν. Ἀπὸ τῆς 15ης μέχρι τῆς 28ης Νοεμβρίου διεξήχθησαν σφοδρόταται μάχαι στὴν ὁροσειρὰ τοῦ Ροῦδνικ ὅπου εἶχε συμπτυχθῇ ὁ Σερβικὸς στρατός. Ὁ Ποτιόρεκ δὲν ἐπρόλαβε νὰ πανηγυρίσῃ τὴν νίκην του. Τὴν 3ην Δεκεμβρίου ἰσχυροτάτῃ ἐπίθεσις τοῦ στρατηγοῦ Ποῦτνικ ἀπώθησε τοὺς Αὐστριακοὺς μετὰ μεγάλας ἀπώλειας στὴν ἄλλη ὁχθὴ τοῦ Δουνάβεως.

Οἱ Σέρβοι ἀνακατέλαβαν τὸ Βελιγράδι ποὺ εἶχαν ἐγκαταλείψει κατὰ τὴν ὑποχώρησίν των.

Η παρέμβασις τῆς Βουλγαρίας

Τὰ γεγονότα τώρα διαδέχονται τὸ ἓνα τὸ ἄλλο μὲ κινηματογραφικὴ ταχύτητα.

Τὴν 8ην Σεπτεμβρίου τοῦ 1915 ὁ Τσάρος Φερδινάνδος τῆς Βουλγαρίας υπογράφει συνθήκην συμμαχίας μὲ τὰς Κεντρικὰς Αὐτοκρατορίας. Τὴν 22αν Σεπτεμβρίου ἀκολουθεῖ ἡ διαταγὴ τῆς Γενικῆς κινητοποιήσεως τοῦ Βουλγαρικοῦ στρατοῦ. Στὴν Ἑλλάδα, τὴν 23ην Σεπτεμβρίου, ὁ Βενιζέλος διακηρύσσει ὅτι ἡ Ἑλλὰς πρέπει νὰ βοηθήσῃ τὴ Σερβία. Ὁ Βασιλεὺς ὁμως Κων/νος, ἀκολουθῶν τὴν γνώμη τῶν στρατιωτικῶν του συμβούλων, προτιμᾷ νὰ μείνῃ πρὸς τὸ παρὸν οὐδέτερος. Ὁ Βενιζέλος ἀναγκάζεται νὰ παραιτηθῇ. Τὴν 4ην Ὀκτωβρίου ἡ Γαλλία καὶ ἡ Ρωσσία — ἡ Μεγάλη Βρετανία παραδόξως δὲν ἔλαβε μέρος στὸ διάβημα — καλοῦν τὸν Τσάρο τῆς Βουλγαρίας νὰ ἐκδιώξῃ τοὺς Γερμανοὺς ἀξ/κοὺς, ποὺ ἔβριθαν μέσα στὸ στρατὸ του.

Ὁ Φερδινάνδος ἀπορρίπτει τὸ συμμαχικὸ τέλος-σῆγραφο. Τὴν ἐπομένην — 5η Ὀκτωβρίου — ἐπέρχεται ἡ ρῆξις. Ἡ Βουλγαρία κατέρχεται στὸν πόλεμο παρὰ τὸ πλευρὸν τῶν Κεντρικῶν Αὐτοκρατοριῶν.

* Βούλγαρος αἰχμάλωτος στὸ Βαλκανικὸ μετωπο.

Καὶ τώρα ἀρχίζει νέα τρομερὰ δοκιμασία ἡ Σερβία. Ὁ Σερβικὸς στρατός, ἀφοῦ ἀπέκρουσε νικηφόρος δύο ἐπιθέσεις τῶν Αὐστρουγγρικῶν στρατευμάτων, δέχεται καὶ τρίτη πολὺ μεγαλυτέρα τῶν δύο ἄλλων.

Τὴν διεξάγουν ἀπὸ κοινοῦ ἡ 11η Γερμανικὴ καὶ ἡ 3η Αὐστριακὴ στρατιά ὑπὸ τὴν διοίκησι τοῦ στρατάρχου Μάκενσεν.

Σ' αὐτὴν τὴν εἰσβολὴ λαμβάνουν μέρος καὶ δύο Βουλγαρικαὶ στρατιαί, ὑπὸ τὸν στρατηγὸ Ζέκωφ. Καὶ ἐνῶ τὴν 5ην Ὀκτωβρίου τὰ Αὐστρουγγρικὰ στρατεύματα ἐπιτίθενται ἀπὸ Βορρᾶ, τὴν 11ην τοῦ ἰδίου μηνὸς αἱ δύο Βουλγαρικαὶ στρατιαὶ διαγράφουν εὐρεῖα ἐπιθετικὴ κίνησι κατὰ τῆς δεξιᾶς πτέρυγος τῆς Σερβικῆς στρατιάς, γιὰ νὰ ἐμποδίσουν τὴν σύμπτυξί της διὰ τῆς κοιλάδος τοῦ Ἀξιοῦ.

Ὁ Σερβικὸς στρατὸς εὐρίσκεται σὲ δυσκολώτατη θέσι. Τὴν 8ην Ὀκτωβρίου ὁ Μάκενσεν καταλαμβάνει τὸ Βελιγράδι. Αἱ μεραρχίαι τοῦ Σέρβου Βοεβόδα Στεφάνοβιτς ἀναγκάζονται νὰ ὑποχωρήσουν πρὸς νότον. Ἡ Νίσσα πίπτει τὴν 5ην Νοεμβρίου. Ἡ Σερβία ἰκετεύει τὸν Ἑλ. Βενιζέλο νὰ ἐπέμβῃ ὑπὲρ αὐτῆς. Οἱ στρατιωτικοὶ σύμβουλοι τοῦ Βασιλέως Κων/νου ἀρνοῦνται καὶ πάλι. Ὁ Βενιζέλος παραιτεῖται ἐκ νέου. Ἡ Σερβία φαίνεται ὀριστικὰ χαμένη.

Ἡ ἐπιφυλακτικὴ στάσις τῆς Ἀγγλίας

Στὴ Γαλλία εἶχε ἐν τῷ μεταξύ ἀναλάβει τὴν πρωθυπουργία ὁ Ἀριστείδης Μπριὰν ὁ ὁποῖος ἀντελήφθη ἀμέσως, ὅτι εἶχε ἀντιληφθῇ, πολὺ πρὸ αὐτοῦ, ὁ Οὐίνστον Τσώρτσιλ, ὑπουργὸς τότε τῶν Ναυτικῶν τῆς Μεγάλης Βρετανίας ὅτι θὰ ἦτο τεράστιο σφάλμα, ἂν δὲν ἐδημιουργεῖτο μέτωπο στὰ Βαλκάνια.

Κατέβαλε ἀπεγνωσμένες προσπάθειες γιὰ νὰ πείσῃ τοὺς Ἀγγλοὺς νὰ μετασχονῇ στὴν ἐπιχείρησιν βοήθειάς τῆς Σερβίας. Ἡ Ἀγγλία ὅμως ἦτο κυριολεκτικὰ ὑπνωτισμένη ἀπὸ τὴν Αἴγυπτο. Ἐφοβεῖτο ἐπίθεσιν κατὰ τοῦ Σουεῒ τὴν ὁποίαν θὰ ἐνεργοῦσαν Τουρκικὰ στρατεύματα, ἐνισχυόμενα καὶ ἀπὸ Γερμανικὰς Μονάδες. Τελικὰ ἡ Ἀγγλία συγκατετέθη νὰ ἀποστείλῃ στὴν Σερβικὴ Μακεδονία μερικὰ Τάγματα στρατοῦ, κυρίως γιὰ νὰ ἐμποδίσῃ τοὺς Γάλλους νὰ δρέψουν αὐτοὶ μόνοι τοὺς καρποὺς τῆς ἐπιχειρήσεως. Καὶ ἡ λυπηρὰ αὕτὴ κατάστασις διετετρήθη μέχρι τοῦ τέλους τοῦ πολέμου.

Ἡ Ἐπέμβασις τῶν συμμάχων

Τὴν 5ην Ὀκτωβρίου 1915 στρατιῶται τῆς 156 Γαλλικῆς Μεραρχίας ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Μπαγιοῦ καὶ ἡ 10η Βρετανικὴ Μεραρχία ἀποβιβάζονται στὴ Θεσ/νίκη καὶ στρατωνίζονται στὸ στρατόπεδον τοῦ Ζεΐτινλίκ. Τὴν 12ην Ὀκτωβρίου ἀγκυροβολεῖ στὸν λιμένα τὸ μεταγωγικὸ "Προβάνς". Ἐπ' αὐτοῦ εὐρίσκεται ὁ στρατηγὸς Σαρράϊγ πού ἔχει διορισθῇ ἀρχιστράτηγος στὸ Βαλκανικὸ Μέτωπον.

Ὁ Σαρράϊγ εὐρίσκει στὸ Ζεΐτινλίκ τὴν Μεραρχία Βαγιοῦ, μερικὰς πυροβολαρχίας τῶν 75, μία ταξιάρχια πού μετέφερε τὸ πλοῖο "Προβάνς" καὶ ἓνα Σύνταγμα Ἀφρικανῶν κυνηγῶν. Ἐκεῖ κοντὰ εὐρίσκεται καὶ ἡ 10η Βρετανικὴ Μεραρχία τοῦ στρατηγοῦ Μασού. Ἐχει ὅμως διαταγὴ νὰ μὴν ἐκτεθῇ. Ἡ κυβέρνησις μάλιστα τοῦ Λονδίνου σκέπτεται νὰ τὴν ἐπαναφέρῃ στὴν Αἴγυπτον. Ἐνίσχύσεις περιμένει ὁ Σαρράϊγ μόνον μία Γαλλικὴ Μεραρχία.

Καὶ ὅμως ἔχει νὰ ἐκπληρώσῃ σοβαρωτάτη ἀποστολή. Πρέπει μὲ κάθε θυσία νὰ καλύψῃ τὴν σιδ/κὴ γραμμὴ τοῦ Ἀξιοῦ καὶ γι' αὐτὸν τὸ σκοπὸ ἀποστέλλει, τὴν 14ην Ὀκτωβρίου ἓνα Σύνταγμα Πεζικοῦ νὰ φρουρήσῃ τὴν γραμμὴ μεταξύ Γευγελῆς καὶ Ντεμὺρ — Καποῦ. Οἱ Ἀγγλοὶ ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος, ὕστερα ἀπὸ πολλοὺς δισταγμοὺς, δέχονται μὲ μιὰ Γαλλικὴ ταξιαρχία, νὰ ἀναλάβουν τὴ φρούρηση τοῦ περιχαρακωμένου συμμαχικοῦ στρατοπέδου στὴ Θεσ/νίκη.

Ἡ Σερβικὴ ὑποχώρησις

Δυστυχῶς αἱ Σερβικαὶ δυνάμεις ὑποχωροῦν συνεχῶς. Ἀντὶ νὰ συγκεντρωθοῦν στὴ Σερβικὴ Μακεδονία, τὰ στρατεύματα τοῦ Βοεβόδα Ποῦτνικ, περιφρονοῦντα τοὺς Βουλγάρους, ἐπιμένουν νὰ ἀντιμετωπίσουν τὴ Γερμανοαυστριακὴ πλήμμυρα, πού κατακλύζει τὰ βόρεια τμήματα τῆς Χώρας των. Καὶ οἱ Βούλγαροι πού προελαύνουν ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος συνεχῶς,

ἀπειλοῦν νὰ κόψουν τὴν ὑποχώρησιν τῶν Σέρβων. Τὸ Ἰστίτ πίπτει καὶ ἰδίᾳ τύχη ἀπειλεῖ τὸ Μπέλες. Δημιουργεῖται ἓνας μεγάλος θύλαξ πρὸς τὴν κατεύθυνσιν τῶν Σκοπίων καὶ οἱ Βούλγαροι Κομιτατζήδες ἔχουν ἤδη φθάσει μέχρι τοῦ Ἀξιοῦ.

Αἱ Γαλλικαὶ ἐνισχύσεις ποὺ ἀπεστάλησαν, τὴν 14ην Ὀκτωβρίου ἀπὸ τὸ Ζεΐτινλίκ, φθάνουν στὸν σιδηρ/κὸ σταθμὸ τῆς Στρωμνίτης, τὴν στιγμὴν ποὺ οἱ Βούλγαροι ἐπιτίθενται κατὰ τῶν Σέρβων. Ὁ Στρατηγὸς Σαρράιγ ἠλπίζε ὅτι ὁ Σερβικὸς στρατὸς θὰ ἐπετίθετο κατὰ τῶν Σκοπίων γιὰ νὰ δημιουργήσῃ μιὰ νέα γραμμὴ συγκοινωνιῶν διὰ τοῦ Περλεπέ καὶ τοῦ Μοναστηρίου. Δὲν ὑπελόγισε ὅμως στὸ πείσμα τοῦ Ποῦτνικ ποὺ ἐπέμενε νὰ ἀμυνθῇ βῆμα πρὸς βῆμα ἐπὶ τοῦ Σερβικοῦ ἐδάφους, χωρὶς νὰ φροντίσῃ νὰ ἐξασφαλίσῃ καὶ τὴν γραμμὴ τῆς ὑποχωρήσεώς του, ποὺ θὰ τὴν κόψουν οἱ Βούλγαροι. Καὶ αὐτὰ συνέβαιναν στὸ Βαλκανικὸ μέτωπο ὡς τὸ τέλος τοῦ πολέμου. Σέρβοι, Ἀγγλοὶ καὶ Γάλλοι, πολεμοῦσαν ὁ καθεὶς γιὰ τὸν ἑαυτὸ του. Ἐπειδὴ δὲν ὑπῆρχε κοινὸς ἀρχιστράτηγος τὰ ἀποτελέσματα τῶν ἐπιχειρήσεων δὲν μποροῦσαν νὰ εἶναι τίποτε ἄλλο παρὰ πενιχρά.

Ἡ Μάχη τῆς Τσέρνας

Καὶ φθάνομε στὴν πολύνεκρο μάχη τῆς Τσέρνας. Τὴν 12ην, 13ην καὶ 14ην Νοεμβρίου τὰ συμμαχικὰ στρατεύματα ὑφίστανται, λυσσώδεις Βουλγαρικὲς ἐπιθέσεις ἀπὸ τὴν Κρουσεβίτσα μέχρι τοῦ Γκράτσκο.

Σὲ ἀγῶνες σῶμα πρὸς σῶμα, οἱ σύμμαχοι ἀποκρούουν τὸν ἐχθρό. Οἱ Σέρβοι ὅμως εὐρίσκονται σὲ τραγικὴ κατάστασι. Βλέπουν κλειστὴ τὴν δίοδον τοῦ Κουτσανίκ ποὺ ἐνώνει τὴν κοιλάδα τοῦ Μοράβα καὶ ὁ Περλεπές ἀπειλεῖται σὸ βαρότατα.

Οἱ Γάλλοι ἀφοῦ ὑπέστησαν σφοδρὲς ἐπιθέσεις ὑποχωροῦν ἀπὸ τὴν Τσέρνα. Ὁ Σαρράιγ δὲν μπορεῖ πιά νὰ κάμῃ τίποτα γιὰ τοὺς Σέρβους.

Ὁ Βοεβόδας Ποῦτνικ θὰ διαφύγῃ τὴν πλήρη καταστροφὴ ὑποχωρῶν πρὸς τὴν Ἀδριατικὴ Θάλασσαν διὰ τῆς Ἀλβανίας. Τὴν 23ην Νοεμβρίου ὁ στρατηγὸς Σαρράιγ ἔδιδε στὰ στρατεύματά, του τὴ διαταγὴ νὰ ἐκκενώσουν τὸ Σερβικὸ ἐδαφος καὶ νὰ ἀποσυρθοῦν ἐντὸς τῶν Ἑλληνικῶν συνόρων.

Ἡ ὑποχώρησις ἐξετελέσθη κλιμακῶδὸν μὲ πλήρη τάξιν. Μόνον ΒΔ τῆς λίμνης Δοϊράνης οἱ Ἀγγλοὶ ποὺ ἦλθαν ἐπὶ τέλους νὰ βοηθήσουν τοὺς συμμαχοὺς τῶν ἔχασαν 1.500 ἄνδρας καὶ 8 τηλεβόλα. Οἱ Γάλλοι συνολικὰ εἶχαν ἀπωλείας 1.000 ἄνδρας, 1 τηλεβόλον καὶ 14 κιβώτια πυρομαχικῶν ποὺ ἐρρίφθησαν στὶς χαράδρες γιὰ νὰ μὴν περιέλθουν στὰ χέρια τῶν Βουλγάρων.

Ὁ ἐχθρὸς ἐξαντλημένος ἀπὸ τὴν προσπάθειά του καὶ μὲ τρομερὰ ἐλλειπῆ τὸν ἐφοδιασμὸν τοῦ ἐσταμάτησε στὰ Ἑλληνικὰ σύνορα. Εἶχεν ὅμως ἐπιτύχῃ κάτι πολὺ σοβαρὸ. Μὲ τὴν κατάληψιν τῆς Σερβικῆς Μακεδονίας εἶχεν ἀποκαταστήσῃ τὴν ἄμεσον ἐπικοινωνίαν του μὲ τὴν Τουρκίαν.

Ἐν τῷ μεταξύ ὁ Σερβικὸς στρατὸς ποὺ δὲν κατόρθωσε νὰ διατηρήσῃ τὴν ἐπαφὴν του μὲ τὰς συμμαχικὰς δυνάμεις ὑποχωροῦσε διὰ τῆς Ἀλβανίας. 120.000 ἄνδρες ἀποδεκατισμένοι ἀπὸ τὸν τῦφο καὶ τὴν πείναν θὰ φθάσουν στὴν Κέρκυρα καὶ στὰς ἀκτὰς τῆς Ἀδριατικῆς, διὰ νὰ ἀνασυντα-

χθοῦν καὶ νὰ λάβουν ἀργότερα μέρος στὴν ἀπελευθέρωσὴ τῆς χώρας των.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ II

ΤΟ ΡΟΥΜΑΝΙΚΟ ΜΕΤΩΠΟ

Ἡ Ρουμανία, ἀφοῦ παρέμενε οὐδετέρα ὅλη τὴ διάρκεια τοῦ 1915 καὶ πέρα ἀπὸ τὸ μισὸ τοῦ 1916, κατῆλθε στὸν πόλεμο παρὰ τὸ πλευρὸ τῆς συνεννοήσεως τὴν 16ην Αὐγούστου 1916, γιὰ νὰ ἰδῇ ἀμέσως τὴν Βουλγα-

Ὁ στρατηγὸς Σαρράϊγ στό Κριβολάκ τῆς Σερβίας.

ρία ποὺ εἶχε κατέλθῃ στὸν ἀγῶνα ὡς σύμμαχος τῆς Γερμανίας καὶ τῆς Αὐστρουγγαρίας νὰ τῆς κηρύττῃ τὸν πόλεμο μετὰ 15 ἡμέρας, δηλαδή τὴν 31ην Αὐγούστου 1916.

Ἡ Ρουμανία παρέταξε στρατὸ 600.000 ἀνδρῶν. Αὐτὸς χωρισμένος σὲ 3 στρατιές εἰσέβαλε ἀπὸ τὴν 28ην Αὐγούστου στὴν Τρανσυλβανία.

Κεραυνοβόλος ὅμως ἦτο ἡ δρᾶσις τῶν Γερμανικῶν στρατευμάτων. Ἐναντίον τῶν Ρουμανικῶν δυνάμεων ὁ στρατάρχης Χίντεμπουργκ διέθεσε τὴν 9ην Γερμανικὴ καὶ τὴν 1η Αὐστρουγγρικὴ στρατιά ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ ἀρχιδουκὸς Καρόλου. Ἡ Γερμανοαυ-

στριακὴ ἐπίθεσις ἄρχισε τὴν 19ην Σεπτεμβρίου. Τὴν 10η Ὀκτωβρίου, δηλαδή πρὶν περάσῃ ἀκόμα ἓνας μῆνας, τὰ Ρουμανικὰ στρατεύματα, ποὺ εἶχαν εἰσβάλλει στὴν Τρανσυλβανία, ὑπέστησαν συντριπτικὰ πλήγματα καὶ ἀπωθήθησαν στὴν Βλαχία καὶ στὴν Μολδαβία.

Ἔτσι οἱ Ρουμᾶνοι ἔχασαν τὸ ἔδαφος ποὺ ἐκέρδισαν. Ἡ ἥττα των ὁμῶς δὲν περιωρίσθη ἕως ἐδῶ. Τὴν 19ην Ὀκτωβρίου, ἀπὸ νότου, ἡ στρατιά τοῦ Μάκενσεν στὴν ὁποία εἶχαν ἐνταχθῇ καὶ Βουλγαρικαὶ δυνάμεις, ποὺ εἶχαν εἰσβάλλει ἤδη στὴν Δοβρουτσᾶ, ἐπέρασαν τὸν Δούναβι, ὑπὸ τὴν προστασία πυκνοτάτης ὁμίχλης καὶ τὴν 3ην Δεκεμβρίου ἐνώθησαν μετὰ τὰ Γερμανικὰ καὶ Αὐστριακὰ στρατεύματα ποὺ ἤρχοντο ἀπὸ τὴν Τρανσυλβανία. Οἱ Ρουμᾶνοι τὴν ἰδίᾳ ἡμέρα ἀντεπετέθησαν κατὰ τῶν Γερμανοαυστριακῶν στρατευμάτων, ποὺ εἶχαν περάσει τὸν Δούναβι, κοντὰ στὸν

ποταμό Ἀρζές σέ ἀπόσταση 30 χιλμ. ἀπὸ τὸ Βουκουρέστι.
Ἡ ἀντεπίθεσις ἀπέτυχε. Μετὰ 3 ἡμέρας ὁ Μάκενσεν εἰσήρχετο στὴ Ρουμανική πρωτεύουσα. Ὁ κύριος ὄγκος τοῦ Ρουμανικοῦ στρατοῦ, ἀφοῦ ἐπεχείρησε, χωρὶς ἀποτελεσμα, δίδων δύο μάχας, νὰ συγκρατηθῇ μεταξὺ τοῦ Δουνάβεως καὶ τῶν Τρανσυλβανικῶν Ἀλπεων, συνεπτύχθη τελικὰ στὰς ὄχθας τοῦ ποταμοῦ Σερὲτ στὴν Μολδαβία. Τὰ Αὐστριακὰ στρατεύματα ἐσταμάτησαν στὰ Καρπάθια. Οἱ Βούλγαροι πάλι πιστοὶ στὴν πατροπαράδοτη συνήθειά των, νὰ εἶναι ἀχθοφόροι τῶν ἄλλων καὶ νὰ σκυλεύουν πτώματα, κατέλαβαν τὴν Δοβρουτσά.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ III

ΤΟ ΙΤΑΛΙΚΟ ΜΕΤΩΠΟ

Κατὰ τὴν ἑναρξιν τοῦ Πολέμου ἡ Ἰταλία ἦταν σύμμαχος τῆς Γερμανίας καὶ τῆς Αὐστρουγγαρίας. Παρέμεινεν οὐδετέρα ὡς τὸν Μάρτιο τοῦ 1915, ἐκήρυξε δὲ τὸν πόλεμον κατὰ τῆς Αὐστρουγγαρίας, τὴν 24ην τοῦ ἰδίου μηνὸς διότι ἡ Αὐστρουγγαρία ἀρνήθηκε νὰ ἱκανοποιήσῃ ὠρισμένες ἐδαφικὲς διεκδικήσεις τῆς Ἰταλίας πρὸς Βορρᾶν. Ἡ Ἰταλία κατῆλθε στὸν πόλεμον, παρὰ τὸ πλευρὸν τῆς συνεννοήσεως μὲ 4 στρατιάς ὑπὸ τὴν ἡγεσίᾳ τοῦ στρατηγοῦ Καδόρνα, αἱ ὁποῖαι παρετάχθησαν κατὰ μῆκος τῶν Ἰταλοαυστριακῶν συνόρων. Ἀπέναντι τῆς Ἰταλίας ἡ Αὐστρουγγαρία διέθεσε μόνον 3 στρατιᾶς μὲ συνολικὴ δύναμη 450.000 ἀνδρῶν. Τὴν ἐπίθεσιν ἄρχισαν πρῶτοι οἱ Ἰταλοὶ τὸν Μάϊο τοῦ 1915 μὲ ἀντικειμενικὸ σκοπὸ, τὸ Τρεντίνο, στὸ Τυρόλο καὶ τὸ ὄροπέδιο τοῦ Κάρσο, στὸν ποταμὸ Ἰζόντσο.

Τὰς ἐπιχειρήσεις στὸ ὄροπέδιον τοῦ Κάρσο ἔκαμε ἡ 3η Ἰταλικὴ στρατιά, ὑπὸ τὸν δοῦκα τῆς Ἀόστης. Ἡ Ἐπίθεσις διήρκεσεν ὡς τὴν 3ην Δεκεμβρίου 1915 καὶ δὲν κατέληξε σὲ θετικὰ ἀποτελέσματα. Τὸν Μάϊο τοῦ 1916 τὰ Ἰταλικά στρατεύματα ἀνέλαβον γενικὴ ἐπίθεσιν καὶ στὸ μέτωπον τοῦ Ἰζόντσο. Ταυτοχρόνως ὅμως οἱ Αὐστριακοὶ ἐνήργησαν ἀπὸ τὴν 15ην Μαΐου ἐπιτυχῇ ἐπίθεσιν στὴν περιοχὴ τοῦ Τρεντίνου καὶ ἔφεραν σὲ δύσκολη θέσιν τὴν Ἰταλικὴν ἀμυνα σὲ ἐκεῖνον τὸν τομέα.

Τὴν κατάστασιν, πού ἦτο δυσμενεστάτη γιὰ τοὺς Ἰταλοὺς, ἔσωσε ἡ Ρωσικὴ ἀντεπίθεσις τῶν στρατευμάτων τοῦ στρατηγοῦ Μπρουσίλωφ, στὸ Ἀνατολικὸ μέτωπον ἀπὸ τὴν 4ην Ἰουνίου ὡς τὴν 15ην Αὐγούστου τοῦ 1916. Ἡ ἀντεπίθεσις αὕτῃ ἐπέτρεψε στὰ Ἰταλικά στρατεύματα νὰ προελάσουν σὲ ὅλο τὸ μῆκος τοῦ μετώπου. Οἱ Ἰταλοὶ ἀνέκτησαν ἔτσι ἀρκετὸ τμήμα τοῦ ἐδάφους πού εἶχαν χάσει στὸ Τρεντίνο. Ταυτοχρόνως τὴν 4ην Αὐγούστου κατόρθωσαν νὰ περάσουν στὴν Ἰταλικὴ ὄχθη τοῦ Ἰζόντσο καὶ τὴν ἐνάτη Αὐγούστου νὰ καταλάβουν τὴν πόλιν Γκορύτσια. Αἱ Ἰταλικαὶ ἐπιθέσεις ἐσταμάτησαν τὸν Νοέμβριον. Οἱ Ἰταλοὶ ἐπέτυχαν εὐρὺ προγεφύρωμα στὸν ποταμὸ Ἰζόντσο. Ὑστερα ἀπὸ τὰς μάχας αὐτὰς ἐσταθεροποιήθη τὸ μέτωπον καὶ σ' αὐτὴν τὴν περιοχὴν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ IV.

Ο ΠΟΛΕΜΟΣ ΣΤΗ ΜΕΣΗ ΑΝΑΤΟΛΗ

Ἡ Κατανομή τῶν Ἀντιπάλων δυνάμεων

Ἡ Τουρκία, ἐπιστρατευθεῖσα τὸν Σεπτέμβριο τοῦ 1914 γιὰ νὰ κατέλθῃ στὸν πόλεμο παρὰ τὸ πλευρὸν τῶν Κεντρικῶν Αὐτοκρατοριῶν παρέταξε 500.000 ἄνδρας κατανεμημένους σὲ 5 στρατιάς ποὺ περιελάμβανον 13 σώματα στρατοῦ. Ἡ 1η καὶ 2α στρατιά παρέμειναν στὴν περιοχὴ τῆς Κων/πόλεως γιὰ τὴν ἄμυνα τῶν στενῶν τῶν Δαρδανελίων καὶ τοῦ Βοσπόρου ἐναντίον ἐνδεχομένης συμμαχικῆς ἐπιθέσεως. Ἡ 3η στρατιά προωρίζετο γιὰ τὴν δυτικὴ Ἀρμενία, ἡ 4η γιὰ τὴν Μεσοποταμίαν καὶ 5η, ποὺ εἶχε ὡς ἀντικειμενικὸ σκοπὸ τὴν Αἴγυπτον ἐγκατεστάθη στὶς περιοχὰς τῆς Συρίας καὶ τῆς Παλαιστίνης.

Αἱ συμμαχικαὶ δυνάμεις ἀποτελοῦντο ἀπὸ τὰ Ρωσσικὰ στρατεύματα στὴ Ρωσσικὴ Ἀρμενία ποὺ εἶχαν ἀπέναντί των τὴν 3ην Τουρκικὴ στρατιά καὶ ἀπὸ τὰ Βρεττανικά, στὴν Μεσοποταμίαν ποὺ εἶχαν ἀπέναντί των τὴν 4ην Τουρκικὴ στρατιά, Βρεττανικὰ στρατεύματα εὐρίσκοντο καὶ μπροστὰ στὸν Ἰσθμὸ τοῦ Σουέζ. Αὐτὰ εἶχαν ἀπέναντι των τὴν 5ην Τουρκικὴ στρατιά.

Ἀρμενικὸ μέτωπο

Αἱ πολεμικαὶ ἐπιχειρήσεις ἄρχισαν τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1914 μὲ ἐπίθεσιν τοῦ 1ου Ρωσσικοῦ σώματος στρατοῦ ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Βοροντσέβ Ντάντσκωφ. Τὴν ἐπίθεσιν αὐτὴ ἀνέκοψε ἡ 3η Τουρκικὴ στρατιά ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Ἐμβέρ Πασᾶ, πρὸς τὸ Κάρς, 145 χιλμ. ΒΑ τῆς Τουρκικῆς πόλεως Ἐρζερούμ. Ἡ Τουρκικὴ ἐπίθεσις ποὺ ἐγίνε τὸν Δεκέμβριον τοῦ 1914, εἶχε εὐνοϊκὰ ἀποτελέσματα γιὰ τοὺς Τούρκους, ποὺ εἰσέβαλαν στὸ Ρωσσικὸ ἔδαφος καὶ ἔφθασαν ὡς τὴν περιοχὴ τοῦ Σαρὺ—Καμίτς, σὲ ἀπόστασιν 100 χιλμ. ΝΔ τοῦ Κάρς. Οἱ Ρῶσσοι κατόρθωσαν νὰ συγκρατήσουν ἐδῶ ὅλες τὶς Τουρκικὰς ἐπιθέσεις. Λόγω τοῦ χειμῶνος ποὺ ἀποδεικνύεται πάντοτε πιστὸς σύμμαχος τῶν Ρώσσων, ὁ Ἐμβέρ Πασᾶς ἀναγκάσθηκε νὰ ὑποχωρήσῃ πρὸς τὴν Ἐρζερούμ. Οἱ Ρῶσσοι τὸν κατεδίωξαν καὶ ἐξεμηδένισαν σχεδὸν τελείως τὸν στρατό του. Τὸ φθινόπωρον τοῦ 1915, ὅτε ἀνέλαβε τὴν διοίκησιν τῶν Ρωσσικῶν στρατευμάτων ὁ μέγας δούξ Νικόλαος Νικολάγιεβιτς ἐκδηλώνεται γενικὴ Ρωσσικὴ ἐπίθεσις. Οἱ Ρῶσσοι εἰσβάλλουν στὴν Τουρκικὴ Ἀρμενία καταλαμβάνουν τὴν Ἐρζερούμ, τὴν 15ην Φεβρουαρίου καὶ τὴν Τραπεζοῦντα κατὰ τὰ τέλη τοῦ Ἀπριλίου. Μέχρι τοῦ Ἰουλίου τοῦ ἰδίου ἔτους εἶχαν καταλάβει ὁλόκληρην σχεδὸν τὴν Τουρκικὴ Ἀρμενίαν.

Μάτωπον Μεσοποταμίας

Ἀρχηγὸς τῆς 4ης Τουρκικῆς στρατιᾶς ἦταν ὁ Γερμανὸς στρατηγὸς Φὼν Ντέρ Γκόλτς Πασᾶς. Αἱ Βρεττανικαὶ δυνάμεις, ἦσαν στὴν ἀρχὴ μία καὶ ὕστερα δύο μεραρχίαι ὑπὸ τὴν διοίκησιν τοῦ στρατηγοῦ Νίξον.

Τὴν 15ην Δεκεμβρίου 1914 Ἀγγλικά στρατιωτικὰ τμήματα ἀποβιβάζονται στὸ Σάτ — Ἑλ — Ἀράμπ τοῦ Περσικοῦ κόλπου καὶ προχωροῦν ἀργὰ πρὸς Βορρᾶν, μὲ ἀντικειμενικὸ σκοπὸ τὴν πόλιν Βασσόρα καὶ ὕστερα τὴ Βαγδάτη, τὴν πρωτεύουσα τοῦ Ἰράκ. Ὁ κύριος ὄγκος τῆς 4ης Τουρκικῆς στρατιᾶς ἦταν συγκεντρωμένος στὴ Βαγδάτη μὲ μερικὰ προκεχωρημένα τμήματα νοτίως αὐτῆς τῆς πόλεως. Τὰ βρεττανικὰ στρατεύματα προωθούμενα πρὸς τὴν Βαγδάτη ἀπὸ τὴν κοιλάδα τοῦ Τίγρεως ἀπέστειλλαν ἓνα μεικτὸ Βρεττανικὸ ἀπόσπασμα ὑπὸ τὸν στρατηγὸ Τάουζεντ, πρὸς τὴν Κτησιφώντα ποῦ εὐρίσκετο νοτίως κοντὰ στὴ Βαγδάτη. Τὸ ἀπόσπασμα αὐτὸ συνε-

πλάκη τὴν 22αν Νοεμβρίου μὲ Τουρκικὰς δυνάμεις, ἡττήθη καὶ συνεπτύχθη στὴ πόλιν Κούτ-ελ-Ἀμάρα ὅπου τὸ ἐπολιόρκησαν οἱ Τοῦρκοι. Ὁ στρατηγὸς Νίξον ἐπεχείρησε νὰ ἀπελευθερώσῃ τοὺς πολιορκουμένους τῆς Κούτ-ελ-Ἀμάρα μὲ ἐπιθέσεις ἀπὸ τὴν 9ην Μαρτίου ὡς τὴν 21ην Ἀπριλίου 1916, ἀλλὰ δὲν τὸ κατόρθωσε. Τελικὰ ὁ Τάουζεντ ἀναγκάσθηκε νὰ συνθηκολογήσῃ, τὴν 29ην Ἀπριλίου 1916. Καὶ αὐτὸς μὲν παρέμεινε κρατούμε-

Ὁ ὑπουργὸς τῶν ἐξωτερικῶν τῆς Γερμανίας Φὼν Γιάγκωβ:

νος μέχρι τῆς λήξεως τοῦ πολέμου στὴν νῆσο Χάλκη τῆς Προποντίδας, οἱ δὲ Ἀξ/κοὶ του στὰ Ἑλληνικὰ σχολεῖα τῆς Κασταμονῆς τῆς Μικρᾶς Ἀσίας καὶ ἀργότερα τῶν Γαγγρῶν.

Μετὰ τὴν συνθηκολόγησιν τῆς Κούτ-ελ-Ἀμάρα ὁ Ἐμβέρ Πασᾶς ποῦ εἶ-

χε αντικαταστήση στήν ἡγεσία τῆς 4ης Τουρκικῆς στρατιᾶς τὸ στρατηγὸ Φὸν Ντέρ - Γκόλτς, ποὺ ἀπέθανε τὴν 6ην Ἀπριλίου 1916 ἀπὸ ἐξανθημα-
τικό τυφο, ἀφιέρωσε τὶς προσπάθειές του γιὰ νὰ προετοιμάσῃ πολιτικὴ
καὶ στρατιωτικὴ εἰσβολὴ στήν Περσία. Χάρις στὸ Χιμερικό αὐτὸ σχέδιο
ὁ ἀντίπαλός του στρατηγὸς Νίξον ἔμεινε τελείως ἐλεύθερος ἀπὸ κάθε ἐχ-
θρική πίεση καὶ εἶχε ὅλον τὸν ἀπαιτούμενο καιρὸ γιὰ νὰ ἐγκαταστήσῃ
Ἀνατολικά τῆς Κουτ - ἐλ - Ἀμάρα μιὰ ἰσχυρὰ βάση γιὰ τὶς μελλοντικὲς ἐπι-
χειρήσεις του. Ταυτοχρόνως ὠργάνωσε συστηματικὰ τὶς συγγοινωνίες του
στὴν κοιλάδα τοῦ ποταμοῦ Τίγρεως.

Τὸ Μέτωπο τῆς Αἰγύπτου

Οἱ Γερμανοὶ εἶχαν ἀνέκαθεν ὡς ὄνειρον των, μὲ τὴν βοήθεια τῶν
Τουρκικῶν στρατευμάτων, νὰ προχωρήσουν μέχρι τοῦ Σουέζ καὶ ν' ἀπο-
κόψουν τὶς συγκοινωνίες τῆς Μεγάλης Βρεττανίας μετὰ τῶν Ἰνδιῶν. Ἐνῶ
λοιπὸν ἐτοίμαζαν τὴν ἐπίθεσιν των κατὰ τοῦ Σουέζ προσπαθοῦσαν ἐντα-
τικὰ μὲ τὴν προπαγάνδα των νὰ ξεσηκώσουν τὸν Αἰγυπτιακὸ λαὸ κατὰ
τῆς Ἀγγλίας. Στὴν προσπάθεια αὐτὴ ἀπάντησε τὴν 17ην Δεκεμβρίου
1914 ἡ Ἀγγλία ἀναλαβοῦσα ἐπισήμως τὴν προστασίαν τῆς Αἰγύπτου. Ἀ-
μέσως Ἀγγλικά στρατεύματα ἀπεβιβάσθησαν γιὰ τὴν ἄμυνα τῆς διώρυ-
γος τοῦ Σουέζ καὶ ἐγκατεστάθησαν, τὸ θέρος τοῦ 1916 Ἀνατολικά τῆς
διώρυγος στὸ ὀχυρώμενο στρατόπεδο Ρομάνι. Ἀπετελοῦντο ἀπὸ μίαν
μεραρχίαν Ἱππικοῦ ὑπὸ τὴν διοίκησιν τοῦ στρατηγοῦ Μουρέη. Οἱ Τοῦρ-
κοὶ ἀφοῦ ἀπέτυχαν σὲ μιὰ πρώτη ἐπίθεσιν κατὰ τῆς διώρυγος ἐξαπέλυσαν
καὶ δευτέρα, τὸν Ἰούλιο τοῦ 1916, μὲ μιὰ ἐνισχυμένη Μεραρχίαν μὲ μονά-
δες Βαρέων ὅπλων Γερμανικῶν καὶ Αὐστριακῶν συνολικῆς δυνάμεως 20.
000 ἀνδρῶν. Αἱ Τουρκικαὶ δυνάμεις εἶχαν ἀρχικὰ μερικὲς ἐπιτυχίες. Ἀφοῦ
ὅμως οἱ Ἀγγλοὶ συνεκράτησαν τὴν ἐπίθεσιν καὶ ἐνισχύθησαν μὲ 2 ἀκόμα
Μεραρχίας ἀντεπετέθησαν τὴν 5ην Αὐγούστου. Οἱ Τοῦρκοὶ ἀναγκάσθηκαν
νὰ ὑποχωρήσουν καταδιωκόμενοι συνεχῶς ἀπὸ τὸ Ἀγγλικὸ ἱππικόν. Αἱ
ἀπώλειαί των ἀνῆλθον σὲ 5.000 ἀνδρες. Ἡ Ἀγγλικὴ ἀντεπίθεσις ἐσυνε-
χίσθη μέχρι τῆς 23ης Δεκεμβρίου 1916 ὅτε ἐδόθη ἡ φονικὴ μάχη τῆς Ἐλ-
Μάγκδάμπα κατὰ τὴν ὁποία ἐνίκηθησαν κατὰ κράτος οἱ Τοῦρκοὶ καὶ ἔχα-
σαν καὶ 1.300 αἰχμαλώτους. Ἀπὸ τότε οἱ Ἀγγλοὶ διετήρησαν πλήρη
πρωτοβουλίαν στὰ δύο αὐτὰ μέτωπα τῆς μέσης Ἀνατολῆς.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ V

Ο ΠΟΛΕΜΟΣ ΣΤΑΣ ΓΕΡΜΑΝΙΚΑΣ ΑΠΟΙΚΙΑΣ ΤΗΣ ΑΦΡΙΚΗΣ

Τὰ Γερμανικὰ ἀποικιακὰ ὄνειρα

Ἡ Γερμανία εἶχε ἐγκατασταθῇ στὸ Καμερόν ἀπὸ τὸ 1885. Ὁ Βίσμαρκ
ὀνειρεύετο μιὰ ἀποικίαν ἐκμεταλλεύσεως καὶ κυρίως διεισδύσεως. Ἡ διάσκε-

ψις τοῦ Βερολίνου εἶχε καθορίση ζῶναξ ἐπιρροῶν γιὰ τὰς Εὐρωπαϊκὰς δυνάμεις στὸ ἐσωτερικὸ τῆς Ἀφρικῆς. Γιὰ νὰ εἰσδύσῃ λοιπὸν σ' αὐτό, πού ἦτο πλουσιώτατον, ἡ Γερμανία ἐχρειάζετο νὰ ἔχῃ πύλας πρὸς τὴν θάλασσαν. Μία ἀπὸ αὐτὲς ἦταν τὸ Καμερούν.

Προχωρήσασα στὸ Ἐσωτερικὸ ἡ Γερμανία κατέλαβε τὸ ὁροπέδιο Ἀνταμάουα. Ἐφθασε μέχρι τῆς λίμνης Τσάντ καὶ ἐδημιούργησε μὲ αὐτὸν τὸν τρόπο μιὰ ἀπέραντη ἀποικία ἐκτάσεως 550 χιλιάδων τετραγωνικῶν χιλμ. μὲ πληθυσμὸ 3 ἐκκ. μαύρων, μετὰξὺ τῆς Βρεττανικῆς Νιγηρίας, τῆς Λίμνης Τσάντ τοῦ Ἀτλαντικοῦ καὶ τῆς Ἰσημερινῆς Ἀφρικῆς. Τὸ 1911 εἰς ἀντάλλαγμα τῆς ὑποχωρήσεώς της πρὸς τὴ Γαλλία στὸ ζήτημα τοῦ Μαρόκου, ἔλαβε τμῆμα τοῦ Γαλλικοῦ Κογκὸ ἐκτάσεως 200 χιλιάδων τετραγ. χιλμ. Τὰ Γερμανικὰ ἀποικιακὰ ὄνειρα ἦσαν ὅμως ἀκόμα μεγαλύτερα. Ὁ Αὐτοκράτωρ Γουλιέλμος ὁ Β' ὠνειρεύετο μιὰ Κεντρικὴ Γερμανικὴ Ἀφρικὴ ποὺ θὰ περιελάμβανε, τὸ Καμερούν, τὴν Γαλλικὴ Ἰσημερινὴ Ἀφρικὴ, τὸ Γαλλικὸ καὶ τὸ Βελγικὸ Κογκό, τὴν Ἀνατολικὴ Γερμανικὴ Ἀφρικὴ, τὴν Πορτογαλικὴ Ἀγγόλα καὶ τὴν ΝΔ Γερμανικὴ Ἀφρικὴ.

Στὰ σχέδια αὐτὰ ἔθεσε τέρμα ἡ ὀλοκληρωτικὴ ἥττα τῆς Γερμανίας, ἡ ὁποία μὲ τὴν συνθήκη τῶν Βερσαλλιῶν ἀναγκάσθηκε νὰ παραιτηθῇ ἀπὸ ὅλες τὶς ἀποικίες της.

Αἱ ἐπιχειρήσεις

Οἱ Γερμανοὶ διέθεταν 1 Σύνταγμα ἀπὸ δώδεκα λόχους στοὺς ὁποίους προσετέθη μιὰ δύναμις 3.000 κινητοποιηθέντων ἀποίκων καὶ 6.000 ἰθαγενῶν. Διέθεταν ἀκόμη τηλεβόλα τῶν 37 χιλιοστομέτρων, ὀρεινὰ τηλεβόλα τῶν 60 καὶ τηλεβόλα τῶν 90 χιλιομέτρων. Εἶχαν ἀκόμα καὶ ἀφθονία πυρομαχικῶν. Αἱ δυνάμεις αὐταὶ ἐπέτρεπαν ἀποτελεσματικὴ ἄμυνα γιὰ ἀρκετὸ χρονικὸ διάστημα.

Ὁ στρατηγὸς Αἴμερικ, ἀρχηγὸς τῶν Γαλλικῶν δυνάμεων τῆς Ἰσημερινῆς Ἀφρικῆς καὶ ὁ στρατηγὸς Ντόμπελ, ἀρχηγὸς τῶν Βρεττανικῶν δυνάμεων τῆς Νιγηρίας, ἀπεφάσισαν νὰ κτυπήσουν τὸ Καμερούν ἀπὸ πολλὰ σημεῖα τῆς περιφερείας ποὺ θὰ ἔκλιναν ὅλα πρὸς τὸ Κέντρον τῆς χώρας. Ἡ Βελγικὴ κυβέρνησις προσεπάθησε κατ' ἀρχὰς νὰ μείνῃ οὐδετέρα στὸ ἰδικὸ της Κογκό. Ἐπειδὴ ὅμως τὴν 22αν Αὐγούστου οἱ Βέλγοι, ὑπέστησαν ἐπ' ἰθεσιν ἑνὸς Γερμανικοῦ λόχου ποὺ ἐπεχείρησε νὰ καταλάβῃ τὴ Λουλάγκα, συμμετέσχον καὶ αὐτοὶ στὴν κοινὴ ἐκστρατεία καὶ ἔκλεισαν ἔτσι τὸν κύκλο πρὸς Ἀνατολὰς.

Αἱ ἐπιχειρήσεις ἀρχίζουν μὲ ἀποτυχίες τῶν συμμάχων ποὺ ὠφείλονται στὴν ἀνυπαρξία ἐνιαίου σχεδίου. Ἀκολουθοῦν τὴν 10ην Ἰουνίου 1915 συνδυασμέναι πλέον Γαλλοβρεττανικαὶ ἐπιχειρήσεις ποὺ ἀναγκάζουν τοὺς Γερμανοὺς σὲ συνεχῆ ὑποχώρησι.

Τὴν 12ην Ἰανουαρίου 1916 ὁ Γερμανὸς Γενικὸς Δ/κητῆς τοῦ Καμερούν καταφεύγει στὸ Ἰσπανικὸ ἔδαφος. Ἀφήνει στὰ χέρια τῶν νικητῶν πλουσία λεία καὶ πολυαριθμούς αἰχμαλώτους. Μαζὶ του φεύγουν καὶ 4.000 ἰθαγενεῖς στρατιῶται, ποὺ παρέμειναν εἰς τὸ τέλος, πιστοὶ στὴν Γερμανικὴ Αὐτοκρατορικὴ σημαία. Αἱ ἰσπανικαὶ ἀρχαὶ τοὺς ἀφώπλισαν καὶ τοὺς ἀπησχόλησαν ὡς ἐργάτας στὴν νῆσο Φερνάδο — Πό.

Μόνο ἡ γερμανικὴ φρουρὰ τοῦ ὀχυροῦ Μόρο παρέτεινε τὴν ἀντίστασιν της. Ἐσυνθηκολόγησε καὶ αὐτὴ τὴν 18ην Φεβρουαρίου. Μαζὶ τῆς ὑπεστάλλει καὶ ἡ τελευταία Γερμανικὴ σημαία ποὺ ἐκυμάτιζε ἐπὶ τῆς Γερμανικῆς ἀποικίας τοῦ Καμερούν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ VI

ΣΤΗΝ ΑΠΩ ΑΝΑΤΟΛΗ

Ἡ Ἰαπωνία κατὰ τῆς Γερμανίας

Ὅταν τὸν Νοέμβριον τοῦ 1914 ἔρχονται ἄσχημες εἰδήσεις ἀπὸ τὶς ὑπερπόντιες γερμανικὰς κτήσεις, ὁ λαὸς εἶναι τόσο ἐπηρεασμένος ἀπὸ τὰ γεγονότα τῶν πλησίων εὐρισκομένων μετώπων, ὥστε σχεδὸν δὲν προσέχει στὶς εἰδήσεις ἀπὸ τὰ μακρινὰ μέτωπα.

— Ἐπесе τὸ Τσιγκ Τάου! γράφουν αἱ ἐφημερίδες κατὰ τὰ μέσα Νοεμβρίου.

Αὐτὸ συμβαίνει τὴν ἰδίᾳ ἐποχὴ κατὰ τὴν ὁποία ὁ ρωσσικὸς ὁδοστρωτὴρ τοῦ Νικολάϊ Νικολάιεβιτς προωθείται στὸ ἀνατολικὸ μέτωπο καὶ στὸ δυτικὸ μαίνεται ἡ μάχη τοῦ Ὑπρ.

Τσιγκ Τάου, Κιάου Τσάου—εἶναι κάπου στὴν Ἀνατολικὴ Ἀσία, μιὰ γερμανικὴ ἀποικία σὲ μιὰ ἄκρα τῆς Κίνας.

Τὸ Τσιγκ Τάου ἔπесе—μὰ τί συνέβη;

Ὁ ἀριθμὸς τῶν ἀντιπάλων τῆς Γερμανίας ηὐξήθη τὴν 23ην Αὐγούστου τοῦ 1914 κατὰ ἓνα ἀκόμη. Ἡ Ἰαπωνία κατῆλθε στὸν πόλεμο. Μὲ ἓνα τελεσίγραφο ἐζήτησε τὴν ἄνευ μάχης παράδοσιν τῆς γερμανικῆς ἀποικίας τοῦ Κιάου Τσάου. Ὅταν ἡ Γερμανία ἀρνήθηκε νὰ δεχθῇ τὸ τελεσίγραφο ἀκολούθησε ἡ ἰαπωνικὴ κήρυξις πολέμου.

Στὴν Ἰαπωνίᾳ πολλοὶ δὲν μποροῦσαν νὰ καταλάβουν τὸ διάβημα αὐτὸ τῆς ἰαπωνικῆς Κυβερνήσεως. Ἡ φιλογερμανικὴ ἀτμόσφαιρα εἶναι τόσο ὀφθαλμοφανὴς ὥστε ὁ ὑπουργὸς τῶν Οἰκονομικῶν Βακατσούκι, π.χ. ἀναγκάζεται νὰ εἶναι πολὺ προσεκτικὸς στὰ λόγια τοῦ γιὰ νὰ ἀντιμετωπίσῃ τὴν δυσφορίαν τοῦ πληθυσμοῦ.

— Ἡ κυβέρνησις, λέγει, εὐρέθη δυστυχῶς στὴν ἀνάγκη νὰ κηρύξῃ τὸν πόλεμον ἐναντίον μιᾶς φίλης δυνάμεως.

Ὁ πόλεμος τῆς Ἰαπωνίας κατὰ τῆς φίλης δυνάμεως Γερμανίας ἔχει ἀρχικὰ οἰκονομικὰ ἐλατήρια. Παρὰ καὶ ἔνεκα ἀκριβῶς τοῦ νικηφόρου πολέμου τῆς κατὰ τῆς Ρωσσίας; ἡ Ἰαπωνία ἔχει ἀπὸ ἐτῶν οἰκονομικὰς δυσχερεῖες. Ματαίως προσπαθεῖ νὰ ἐπιτύχῃ στὸ ἐξωτερικὸ ἓνα δάνειον 126 ἑκατομμυρίων Γιέν.

Μόνο ὁ ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν τῆς Ἰαπωνίας βαρῶνος Κάτυ κατάρθωσε ὕστερα ἀπὸ μυστικὰς διαπραγματεύσεις νὰ ἐπιτύχῃ μιὰ σημαντικὴ οἰκονομικὴ βοήθεια, ἡ ὁποία μὲ τὸ ὄνομα "τὸ δῶρον τῶν 100 ἑκατομ-

μυρίων" εἰσῆλθε στήν πολιτική ἱστορία τοῦ πολέμου.

Γενναιοδωρίες τέτοιαις φύσεως δὲν συνηθίζουν νὰ δίδωνται χωρὶς ἀνταλλάγματα. Ὅταν ὁ Κάτο σὲ κύκλο συναδέλφων του ὠμίλησε γιὰ μερικὺς ὅρους τῆς βοήθειαις, ὁ ρεπόρτερ τῆς ἡμερηίδος τοῦ Τόκιο "Νιρόκου" ἔγραφε:

"Ὁ ὑπουργὸς τῶν Οἰκονομικῶν, ὁ ὁποῖος κατὰ τὴν συνεδρίασιν τοῦ ὑπουργικοῦ συμβουλίου καὶ τῶν γηραιότερων πολιτικῶν ἦτο σκυθρωπὸς ὅταν ὠμιλοῦσαν οἱ ὑπουργοὶ τῶν Ἐξωτερικῶν, τῶν Στρατιωτικῶν καὶ τῶν Ναυτικῶν αἰθρίασε ἀποτόμως ὅταν ἀνεκοινώθη ἡ οἰκονομικὴ συμφωνία ἡ ὁποία συνήφθη μεταξὺ τοῦ βαρῶνου Κάτο καὶ τοῦ Ἀγγλου πρέσβεως Γκράν.

Τὴν ἡμέραν Σεπτεμβρίου συνέρχεται σὲ ἑκτακτο συνεδρίασις ἡ Ἰαπωνικὴ βουλή. Ὁ πρωθυπουργὸς Ὄκουμα λαμβάνει τὸν λόγον καὶ τονίζει ὅτι ἡ Γερμανία διετάραξε τὴν εἰρήνην στήν Ἀνατολικὴν Ἀσίαν. Στὸ τέλος τοῦ λόγου του λέγει:

"Λυποῦμαι εἰλικρινῶς διότι ἡ Ἰαπωνία ὑπὸ τὴν πίεσιν τοῦ καθήκοντος τοῦ προκύπτοντος ἀπὸ τὴν συμμαχίαν της μετὰ τὴν Ἀγγλίαν, καθήκοντος τὸ ὁποῖον τῆς ἐπιβάλλει νὰ φροντίζῃ διὰ τὴν διατήρησιν μιᾶς διαρκοῦς εἰρήνης στήν Ἀνατολικὴν Ἀσίαν, εὐρέθη στήν ἀνάγκη νὰ κηρύξῃ τὸν πόλεμον κατὰ τῆς Γερμανίας.

Μετὰ τὸν λόγον τοῦ Ὄκουμα ἀνέρχεται στὸ βῆμα ὁ πρόεδρος τῆς κοινοβουλευτικῆς ὁμάδος τοῦ κόμματος Σαίγους καὶ διαμαρτύρεται κατὰ τῆς πολεμικῆς πολιτικῆς τῆς κυβερνήσεως. Ὡς ἐκπρόσωπος τῆς ἀντιπολιτεύσεως ὁ βουλευτὴς Ματσοῦδα καλεῖ τὴν κυβέρνησιν νὰ δηλώσῃ ἐπισήμως, ποῦ ἡ Γερμανία ἠπείλησε τὴν εἰρήνην στήν Ἀνατολικὴν Ἀσίαν.

Ὁ Ὄκουμα ἀποφεύγει νὰ ἀπαντήσῃ καὶ ἐξουσιοδοτεῖ τὸν ὑπουργὸν τῶν Ἐξωτερικῶν Κάτο νὰ παράσχῃ τὶς ζητούμενες πληροφορίες σὲ μιὰ μυστικὴ συνεδρίασις τοῦ σώματος. Ἔτσι αἱ κατηγορίαι ποὺ διετύπωσε κατὰ τῆς Γερμανίας τὸ ἰαπωνικὸ πολεμικὸν κόμμα δὲν ἤλθαν ποτὲ στήν δημοσιότητα. Ὅπως τὸ ἤξευραν ὅλοι καὶ τότε πολὺ καλά, αἱ κατηγορίαι αὗται ἦσαν ἀπολύτως φανταστικά.

Ἐνα ἰαπωνικὸ θωρηκτό, δύο εὐδρομα καὶ ἑνδεκα ἀντιτορπιλλικά κατεϋθύνονται ἤδη πρὸς τὸ Κιάου Τσάου. Ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ διοικητοῦ τοῦ Τσιγκ Τάου Μάγιερ Βάλδεκ εὐρίσκονται ἓνα τάγμα πεζοναυτῶν, τὰ πληρώματα μερικῶν κανονιοφόρων καὶ τοῦ αὐστριακοῦ εὐδρόμου "Αὐτοκράτειρα Ἐλισάβετ".

Μεγάλῃ χαρᾷ καταλαμβάνει ἡμᾶς, λέγει ὁ Μάγιερ Βάλδεκ σὲ μιὰ ἡμερησίαν διαταγὴν του, διότι τώρα θὰ δυνηθῶμεν νὰ ἀγωνισθῶμεν ὑπὲρ τοῦ αὐτοκράτορος καὶ τοῦ Ραίχ.

— Ἐγγυῶμαι ἐκτέλεσιν τοῦ καθήκοντος μέχρις ἐσχάτων, τηλεγραφεῖ ὁ ἴδιος στὸν αὐτοκράτορα Γουλιέλμον.

Καὶ ὁ Κάιζερ, ποὺ ἔγινε ἐν τῷ μεταξύ φρονιμώτερος καὶ ἐπιφυλακτικώτερος ἀπαντᾷ μετὰ τὸν ἀσύρματο ἀρκετὰ χλιαρά.

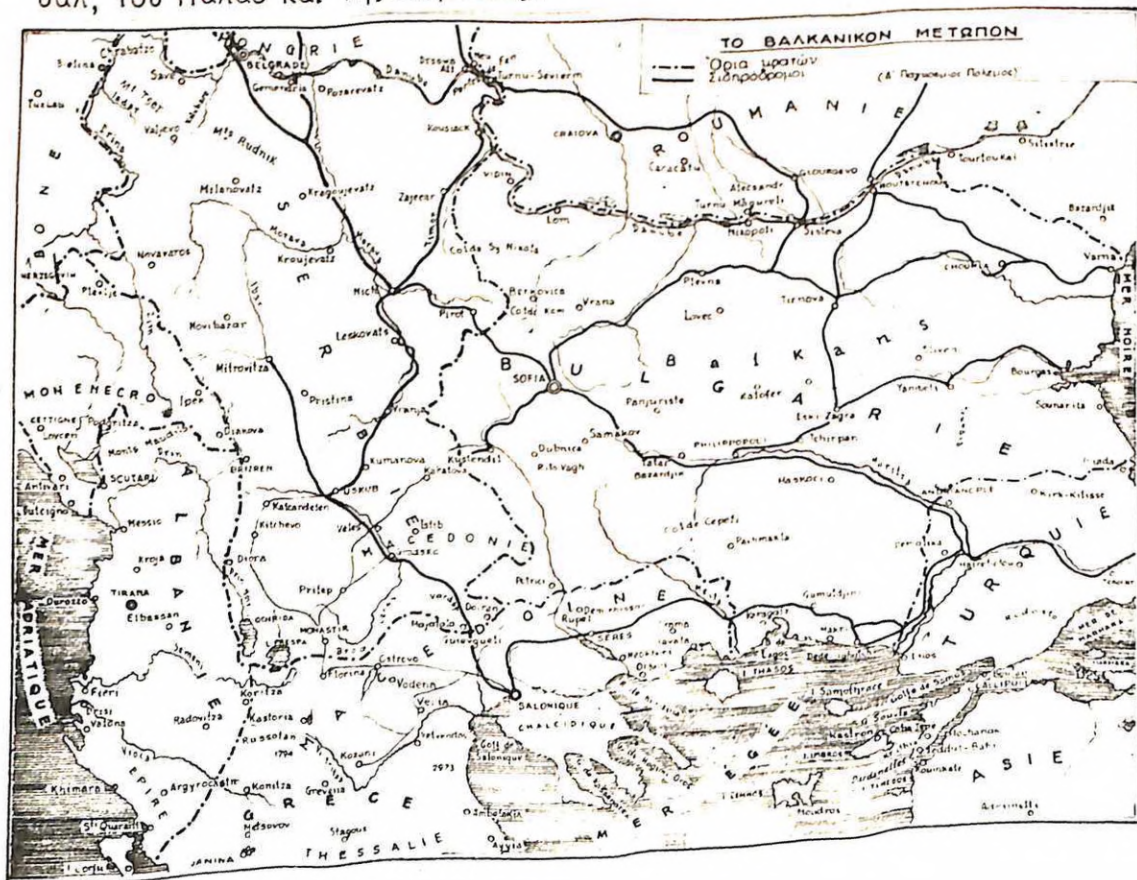
Ὁ Θεὸς μαζίν σας. Σᾶς σκέπτομαι συνεχῶς κατὰ τὸν ἐπικείμενον δυσχερῆ ἀγῶνα".

Ἡ συμβολὴ τῆς Ἰαπωνίας

Ἡ ἐπίθεσις κατὰ τοῦ ὄχυροῦ τοῦ Τσίγκ – Τάου ἐγίνε με Βρεττανικὰ στρατεύματα καὶ ἰσχυρὲς ναυτικὲς δυνάμεις ποὺ συνεργάσθησαν με τοὺς Ἰάπωνας. Ὑστερα ἀπὸ ἐπανειλημμένες μάχες οἱ τελευταῖοι αὐτοὶ κατόρθωσαν νὰ γίνουν κύριοι τοῦ ὄχυροῦ.

Μετὰ τὴν κατάληψή τοῦ Τσίγκ – Τάου, οἱ Ἰάπωνες ἐβοήθησαν πολὺ με τὸν στόλον των στὴν ἐξασφάλισή τῶν ἐμπορικῶν ὁδῶν στὴν Ἄπω Ἀνατολή. Συνετέλεσαν ἐπίσης καὶ στὴν καταστροφὴ τῶν Γερμανικῶν πολεμικῶν καὶ συνεπῶς στὴν ἀπαλλαγὴ τοῦ Εἰρηνικοῦ ὠκεανοῦ ἀπὸ κάθε κίνδυνου. Ἀλλὰ καὶ στὴν ἀντιμετώπισή τοῦ ὑποβρυχίου πολέμου τῶν Γερμανῶν συνετέλεσε ἀρκετὰ ὁ Ἰαπωνικὸς στόλος. Ὅταν πράγματι τὰ πολεμικὰ πλοῖα τῆς Ἀγγλίας, τῆς Γαλλίας καὶ τῆς Ἰταλίας ἦσαν ἀπησχολημένα με τὸν ἀποκλεισμό τῆς Ἀδριατικῆς καὶ τῶν Δαρδανελλίων, ἰσχυρὰ μοῖρα τοῦ Ἰαπωνικοῦ στόλου ὑπὸ τὸν ναύαρχο Κιάτο, συνώδευε τὰ μεταγωγικὰ τῶν συμμάχων δυνάμεων στὴν Μεσόγειο θάλασσα.

Λόγω ἀκριβῶς τῆς συμμετοχῆς αὐτῆς στὸν κοινὸ ἀγῶνα ἡ Ἰαπωνία παρεκάθησε μαζί με τοὺς νικητὰς στὴν Τράπεζα τῆς διασκέψεως τῶν Βερσαλλίων καὶ συμμετέσχε στὴν ρύθμιση πολλῶν ζητημάτων, ὅχι μόνον στὴν Ἄπω Ἀνατολή, ἀλλὰ καὶ στὴν Εὐρώπη. Κατὰ τὴν διανομὴ τῶν Γερμανικῶν ἀποικιῶν ἔλαβε τὰ κατεχόμενα ὡς τότε ἀπὸ τοὺς Γερμανοὺς στὸν Εἰρηνικὸ ὠκεανὸ συμπλέγματα τῶν νήσων τῆς Καρολίνας, τοῦ Μούρσαλ, τοῦ Παλάο καὶ τῆς Μαριάνας.

ΜΕΡΟΣ ΠΕΜΠΤΟ

Ο ΠΟΛΕΜΟΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΘΑΛΑΣΣΑ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ι

Η ΝΑΥΜΑΧΙΑ ΤΗΣ ΕΛΓΟΛΑΝΔΗΣ

Ἡ ἀρχικὴ φάσις τῶν ἐπιχειρήσεων

Ἦδη ἀπὸ τὴν 4ην Αὐγούστου τοῦ 1914 ὁ Ἀγγλικὸς στόλος ἀνέλαβε τὴν δράσιν κατὰ τοῦ ἐχθροῦ. Καὶ ὁ μὲν μέγας στόλος συνεγκεντρώθη στὸν ὀχυρωμένο ὄρμο τοῦ Σκάπα — Φλόου, αἱ ἄλλαι δὲ Μονάδες τοῦ ἄρχισαν ἀμέσως περιπολίες στὴ θάλασσα τῆς Μάγχης καὶ τὸ νότιο τμῆμα τῆς Βορείου θαλάσσης, ἐνῶ τὰ Ἀγγλικά ὑποβρύχια ἔλαβαν θέσεις μπροστὰ στὶς Γερμανικὲς βάσεις. Ταυτοχρόνως, ὑπὸ τὴν προστασίᾳ τοῦ Ἀγγλικοῦ στόλου, ἄρχισε ἡ μεταφορὰ στὴ Γαλλίᾳ τοῦ Ἀγγλικοῦ ἐκστρατευτικοῦ σώματος ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Φρέντς. Ἡ μεταφορὰ ἐγένετο διὰ τοῦ στενοῦ τῆς Μάγχης.

Ἡ ἀρχικὴ αὐτὴ φάσις τῶν ἐπιχειρήσεων στὴ θάλασσα χαρακτηρίζεται ἀπὸ μερικὲς ἀπώλειες τοῦ Βρεττανικοῦ Ναυτικοῦ, ποὺ ὠφείλονταν στὴ δράση τῶν Γερμανικῶν ὑποβρυχίων. Σοβαροτέρα ἀπὸ τὶς ἀπώλειες αὐτὲς ἦταν ὁ τορπιλισμὸς καὶ ἡ βύθισις, μέσα σὲ λίγες ὥρες, ἀπὸ τὸ Γερμανικὸ ὑποβρύχιο Υ — 9, ποὺ ἐκυβερνοῦσε ὁ ὑποπλοίαρχος Βέτιγκεν, τῶν τριῶν θωρηκτῶν καταδρομικῶν "Ἀβουκίρ" "Κρέων" καὶ "Χόγκ".

Τὸ κατόρθωμα αὐτὸ τοῦ Γερμανικοῦ ὑποβρυχίου ἀπέδειξεν ὅτι δὲν ἦτο πλέον δυνατός, μὲ τὴν ἐμφάνισιν τοῦ νέου αὐτοῦ δπλου ὁ στενὸς ἀποκλεισμὸς τοῦ ἐχθρικοῦ στόλου.

Τώρα ὁ ἀποκλεισμὸς αὐτὸς μόνον ἐξ ἀποστάσεως ἤμποροῦσε νὰ διεξαχθῇ, δηλαδὴ ἀπὸ τὴν ὀχυρωμένη βάση τοῦ Σκάπα — Φλόου.

Ἀμεσος συνέπεια τῆς ἀλλαγῆς αὐτῆς τῆς τακτικῆς στὸν πόλεμο κατὰ θάλασσαν, ἦταν νὰ ἀποκτήσουν οἱ Γερμανοὶ μιὰ σχετικὴ ἐλευθερίαν κινήσεων καὶ νὰ πραγματοποιοῦν ἐπιδρομὰς στὸ τμῆμα τῆς Βορείου θαλάσσης ποὺ ἦταν κοντὰ στὰ παράλια των.

Μὲ αὐτὸν τὸν τρόπο προεκλήθησαν διάφορες συναντήσεις μονάδων τῶν ἀντιπάλων στόλων. Σοβαροτέρα ἀπὸ αὐτὰς εἶναι ἡ συνάντησις τῆς 28ης Αὐγούστου 1914 ποὺ εἶναι γνωστὴ στὴ ναυτικὴ ἱστορίᾳ ὑπὸ τὸ ὄνομα Ναυμαχία τῆς Ἐλγολάνδης.

Τὸ Βρεττανικὸ Σχέδιο

Ἀπὸ ἀναγνωρίσεις Βρεττανικῶν ὑποβρυχίων εἶχε διαπιστωθῇ ὅτι ἑλαφραὶ δυνάμεις Γερμανικῶν καταδρομικῶν καὶ ἀντιτορπιλικῶν ἀπέπλεαν κάθε βράδυ ἀπὸ τῆς Γερμανικῆς ναυτικῆς βάσης τῆς νήσου Ἑλγολάνδης, ἐκαμναν περιπολίες καὶ τὸ ἄλλο πρωὶ ἐπέστρεφαν στὸ ὁρμητήριό των. Κατεστρώθη ἀμέσως ἀπὸ τὸ Βρεττανικὸ ναυαρχεῖο σχέδιον Ἐπιχειρήσεων ἐναντίον τῶν Μονάδων αὐτῶν.

Βρεττανικαὶ ἑλαφραὶ δυνάμεις θὰ ἐφθάναν τὸ πρωὶ μέχρις ἀποστάσεως 20

Ὁ σὲρ Τζῶν Τζέλικο ἀρχηνάυαρχος τοῦ Ἀγγλικοῦ στόλου.

μιλίων ἀπὸ τὴν Ἑλγολάνδη καὶ θὰ ἐνεργοῦσαν αἰφνιδιαστικὴ ἐπίθεση κατὰ τῶν Γερμανικῶν Μονάδων ποὺ θὰ συναντοῦσαν στὸ δρόμο των.

Τὸ Βρεττανικὸ σχέδιο προέβλεπε μιὰ ἐξωτερικὴ γραμμὴ ὑποβρυχίων ποὺ θὰ καθιστοῦσαν καταφανῇ τὴν παρουσία των, ἐνῶ μιὰ ἄλλη ἐσωτερικὴ γραμμὴ ἐπίσης ἀπὸ ὑποβρύχια, θὰ ἐνήδρευε καὶ θὰ ἐπετίθετο κατὰ τῶν ἐχθρικῶν πλοίων ποὺ θὰ ἤρχοντο ἀπὸ τὴν Ἑλγολάνδην ἀ βοηθήσουν τὰ Γερμανικὰ ἀντιτορπιλικά, μόλις θὰ ἐξεδηλοῦτο ἡ Ἀγγλικὴ ἐπίθεσις ἐναντίον των.

Ἡ ἐφαρμογὴ τοῦ σχεδίου ἀνετέθη στὸν 1ον καὶ 3ον στολίσκο ἀντιτορπιλικῶν ἀρχηγὸς τοῦ ὁποίου ἦταν ὁ μοίραρχος Τύρριτ. Συνολικὰ ὁ Τύρριτ εἶχε ὑπὸ τὰς διαταγὰς του 30 πλοῖα, μὲ ἀρχηγίδας τὰ δύο ἑλαφρὰ καταδρομικὰ νέου τύπου "Ἀρέθουσα" καὶ "Ἀτρόμητο", ἐνῶ τὰ καταδρομικὰ μάχης "Ἰνβισίμπλ" καὶ "Νέα Ζηλανδία" θὰ ἐνεργοῦσαν ὡς δυνάμεις καλύψεως.

Τὴν ἐφεδρεία θὰ ἀποτελοῦσαν αἱ μοῖραι τῶν θωρακισμένων καταδρομικῶν τῶν ὑπονauάρχων Κρίστιαν, ποὺ ἐπέβαινε ἐπὶ τοῦ "Εὐρυάχου" καὶ Κάμπελ ποὺ εἶχε ὑψώσει τὸ σῆμα του ἐπὶ τοῦ "Βαίγαντ".

Τὸ σχέδιο αὐτὸ ἐτροποποιήθη σημαντικὰ τὴν 25ην Αὐγούστου γιὰ νὰ ἐνεργηθῇ ἀντιπερισπασμὸς πρὸς τὴν Ὀστάνδην καὶ νὰ καλυφθῇ ἔτσι ἡ μεταφορὰ διὰ θαλάσσης μιᾶς ἀκόμα Ἀγγλικῆς Μεραρχίας στὴ Γαλλία. Σύμφωνοι λοιπὸν μὲ τὸ τροποποιηθὲν αὐτὸ σχέδιο ἡ δυνάμις καλύψεως θὰ ἐνισχύετο, μὲ τὰ καταδρομικὰ μάχης "Λέων" "Βασίλισσα Μαίρη" καὶ "Βασσι-

λική Πριγκήπισσα" πού εϋρίσκοντο ὑπὸ τὰς ἀμέσους διαταγὰς τοῦ ἀντιναυάρχου Μπῆττυ καὶ πού τὴν 28ην Αὐγούστου παραμονὴν τῆς ὀρισθείσης ἡμέρας γιὰ τὴν ἐπιχείρησι, διετάχθησαν νὰ ἀποπλεύσουν καὶ νὰ ἐνωθοῦν τὸ ἄλλο πρωὶ μὲ τὰ καταδρομικὰ μάχης "Ινβίσιμπλ" καὶ "Νέα" Ζηλανδία".

Ταυτοχρόνως αἱ μονάδες τοῦ μοιράρχου Τύρριτ, ἔπλεαν τὰ χαράγματα τῆς 28ῆς Αὐγούστου ὁλοταχῶς πρὸς τὴν περιοχὴ τῆς Ἑλγολάνδης. Τὰ ἀκολουθοῦσαν σὲ ἀπόσταση μερικῶν μιλίων τὰ καταδρομικὰ τοῦ Μοιράρχου Γκούτεναφ καὶ σὲ ἀπόσταση 30 μιλίων τὰ καταδρομικὰ μάχης.

Ἡ πρώτη φάσις τῆς Ναυμαχίας

Ἀπὸ τὰ πολλὰ Ἀγγλικά ραδιοτηλεγραφήματα, πού συνελάμβανε τὸ Γερμανικὸ ἀρχηγεῖο ἀντελήφθη ὅτι συνέβαινε κάτι τὸ ἔκτακτο. Διέταξε λοιπὸν τὴν προετοιμασίαν ὅλων τῶν διαθεσίμων καταδρομικῶν γιὰ νὰ ἐπιτεθοῦν αἰφνιδιαστικὰ κατὰ τῶν Ἀγγλικῶν Μονάδων. Ἐδημιουργήθη ἔτσι μοιραίως μία ἐνδιαφέρουσα κατάστασις κατὰ τὴν ὁποίαν οἱ Ἀγγλοι καὶ οἱ Γερμανοὶ ἀγωνίζονται ποῖος νὰ στήσῃ πρῶτος παγίδα στὸν ἄλλο.

Στὰς 07.00 π.μ. οἱ δύο Ἀγγλικοὶ στολίσκοι πού ἔπλεαν πρὸς τὴν Ἑλγολάνδην συνάντησαν ἓνα Γερμανικὸ ἀντιτορπιλικό, πού εἶχε ἀποσταλῆ ἀπὸ τοὺς Γερμανοὺς ὡς δόλωμα. Ὁ Ἀγγλος μοίραρχος Τύρριτ ἔπρεσε στὴν παγίδα καὶ διέταξε τὴν καταδίωξιν τοῦ πλοίου αὐτοῦ ἀπὸ τὴν μοῖρα ἀντιτορπιλικῶν πού εὑρίσκετο πρὸς τ' ἀριστερὰ του.

Ἡ μοῖρα αὕτῃ μόλις ἀπομακρύνθηκε ἀπὸ τὸν ὑπόλοιπο στόλο συνάντησε 10 Γερμανικὰ ἀντιτορπιλικά πού ἐμφανίζονταν τὸ ἓνα ὕστερα ἀπὸ τ' ἄλλο. Κατόπιν αὐτοῦ ὁ μοίραρχος Τύρριτ εὑρέθηκε στὴν ἀνάγκη νὰ διατάξῃ ὅλα τὰ πλοῖα πού εἶχεν ὑπὸ τὰς διαταγὰς του νὰ τὰ καταδιώξουν.

Ἡ συμπλοκὴ διήρκεσε μισὴ περίπου ὥρα. Δὲν ἐσημειώθησαν σοβαραὶ ζημίαι οὔτε στοὺς Ἀγγλους οὔτε στοὺς Γερμανοὺς, λόγῳ τῆς ὀμίχλης πού ἄλλοτε ἦτο πυκνὴ καὶ ἄλλοτε διελύετο. Τότε ὅμως ἐμφανίσθηκε στὴ σκηνὴ τὸ Γερμανικὸ καταδρομικὸ "Στέττιν" καὶ ὕστερα ἀπὸ μερικὰ λεπτὰ τὸ ἑλαφρὸ καταδρομικὸ "Φράουενλομπ". Τὰ Ἀγγλικά καταδρομικά "Ἀρέθουσα" καὶ "Ἀτρόμητος" ἄρχισαν νὰ βάλλουν ἐναντίον των καὶ ἐφθασαν μέχρις ἀποστάσεως 4.000 ὑαρδῶν. Μέσα ὅμως στὸν πυρετὸ τῆς μάχης τὰ Ἀγγλικά πλοῖα ἀπεμακρύνθησαν κάπως τὸ ἓνα ἀπὸ τὸ ἄλλο, πολλὰ δὲ ἀπὸ αὐτὰ εὑρέθησαν μέσα στὴν ἀκτίνα δράσεως τὸν ἐπακτίων πυροβολείων τῆς Ἑλγολάνδης.

Ὁ Μοίραρχος Τύρριτ ἀνετελήφθη ἐγκαίρως τὸν κίνδυνον καὶ διέταξε ὑποχώρησιν τῶν πλοίων του, συνέχισε ὅμως τὴν μάχην μὲ τὸ "Φράουενλομπ" καὶ κατῴρθωσε πάλιν νὰ τὸ καταστήσῃ ἀνίκανον γιὰ περαιτέρω δρᾶσιν ἀλλὰ καὶ τὸ ἰδικὸ του πλοῖο, ἡ "Ἀρέθουσα" ὑπέστη σοβαρὰς ζημίας.

Ἡ δευτέρα φάσις τῆς Ναυμαχίας

Στὶς 8¹⁵ π.μ. ὁ "Ἀτρόμητος" ἀνακαλύπτει μέσα στὴν ὀμίχλη τὸ γερμανικὸ ἀντιτορπιλικὸ Υ — 187 καὶ ἀρχίζει νὰ τὸ καταδιώκῃ. Τὸ πλοῖο

ο αυτό, βαλλόμενο από τὸ βρεττανικὸ ἀντιτορπιλικὸ στρέφεται πρῶτα πρὸς τὰ δεξιά καὶ ὕστερα πρὸς νότο ξαφνικὰ ὅμως εὐρίσκεται μπροστὰ σὲ δύο καταδρομικὰ τῆς μοίρας τοῦ μοιράρχου Γκουτέναφ. Γιὰ νὰ ἀποφύγῃ τὸν σοβαρὸ αὐτὸν κίνδυνο κάμνει στροφή 180° γιὰ νὰ βρεθῇ τώρα ἀντιμέτωπο πολλῶν βρεττανικῶν ἀντιτορπιλικῶν.

Τελικὰ βυθίζεται βαλλόμενο ἀπὸ παντοῦ. Ἐν τῷ μεταξύ ἡ μοίρα καλύψεως ὑπὸ τὸν ναύαρχο Μπήττυ ἔχει φθάσει τὴν 8.30 π.μ. σὲ ἀπόσταση 50 περίπου μιλίων ἀπὸ τὴν Ἑλγολάνδη, ἐνῶ τὰ καταδρομικὰ τοῦ μοιράρχου Γκούντεναφ εὐρίσκοντο σὲ μικροτέρα ἀπόσταση.

Τόσο κακὴ ἦτο ἡ ὁρατότης ὥστε πολλές φορές ομάδες πλοίων καὶ μεμονωμένα πλοῖα δὲν ἦσαν βέβαια γιὰ τὴν ἐθνικότητα τῶν πολεμικῶν ποὺ ἀνεδύοντο μέσα ἀπ' τὴν ὁμίχλη. Τὰ Ἀγγλικά καταδρομικὰ ἐκινδύνευσαν ἀκόμη νὰ τορπιλισθοῦν καὶ ἀπὸ τὰ ἐνεδρεύοντα ἰδικὰ τῶν ὑποβρύχια ποὺ δὲν εἶχαν εἶδησιν τῆς παρουσίας των, γιὰτὶ δὲν τοὺς εἶχε ἀνακοινωθῇ. Ἡ τύχη ἀπὸ τὸ ἓνα μέρος καὶ ἡ ἱκανότης τῶν Ἀγγλῶν ναυτικῶν ἀπὸ τὸ ἄλλο συνετέλεσαν ὥστε αἱ μοίραι τῶν ἀντιτορπιλικῶν καὶ τὰ καταδρομικὰ ποὺ εὐρίσκοντο ἐπὶ κεφαλῆς των νὰ ἀπομακρυνθοῦν χωρὶς νὰ ἔχουν ἀπωλείας πρὸς δυσμὰς τῆς Ἑλγολάνδης ὅπου καὶ ἀνέσυνετάρχθησαν.

Ἡ τρίτη φάσις τῆς Ναυμαχίας

Τὴν τρίτη φάσιν τῆς ναυμαχίας χαρακτηρίζει ἡ ἀπόφασις τοῦ ναυάρχου Μπήττυ νὰ παρέμβῃ ὁ ἴδιος μὲ τὰς μονάδας του καὶ νὰ βοηθήσῃ τὰ ἑλαφρὰ Ἀγγλικά καταδρομικὰ ποὺ εἶχαν ἐν τῷ μεταξύ δεχθῇ ἐπίθεσι ἀπὸ γερμανικὰ σκάφη τοῦ ἰδίου τύπου. Τὴν φάσιν αὕτη τῆς ναυμαχίας περιγράφει ἀριστοτεχνικότερα, ὁ ἰδικὸς μας ὑποναύαρχος Κ. Ἀλεξανδρῆς ὡς ἑξῆς:

Τὴν 10.15 π.μ. αἱ δύο ἀρχηγίδες τῶν Ἀγγλικῶν στολίσκων, ἡ "Ἀρέθουσα", σοβαρῶς βεβλαμένη, μὲ ὅλα τῆς σχεδὸν τὰ τηλεβόλα ἐκτὸς μάχης καὶ ὁ "Ἀτρόμητος" ἐνῶ εὐρίσκοντο εἰς ἀπόστασιν 30 περίπου μιλίων δυτικῶς τῆς Ἑλγολάνδης ἐδέχοντο τὴν ἐπίθεσιν τοῦ Γερμανικοῦ καταδρομικοῦ "Στράλσουντ". Ὁ μοιράρχος Τίρρυτ ὑποπτευόμενος ὅτι ἡ ἐμφάνισις τοῦ καταδρομικοῦ αὐτοῦ ἀποτελεῖ παγῖδα τοῦ ἐχθροῦ διὰ νὰ τὸν παρσύρῃ ἐκ νέου πρὸς τὴν νῆσον, συνέχισε τὴν πρὸς δυσμὰς πορείαν τοῦ στολίσκου του. Ὀλίγα λεπτὰ ἀργότερα ἐνεφανίζετο καὶ πάλιν τὸ "Στέττιν" ἐπὶ τῆς σκηνῆς. Ἐπηκολούθησε ζωηρὰ συμπλοκή, μεταξύ τῶν δύο Ἀγγλικῶν καὶ τῶν δύο Γερμανικῶν καταδρομικῶν καὶ τὴν 11.15' τὰ ἀντιτορπιλικὰ τοῦ πρώτου στολίσκου διετάχθησαν νὰ ἀναστρέψουν τὴν παρείαν των καὶ νὰ ἐπιτεθοῦν διὰ τορπιλλῶν κατὰ τῶν ἐχθρικῶν πλοίων. Τὴν στιγμὴν ὅμως ἐκείνην ἐνεφανίζετο αἰφνιδίως τὸ γερμανικὸν καταδρομικὸν "Μάιντς", τὸ ὁποῖον, ἀποπλεύσαν ἀπὸ τὸ Μπόρκουμ, μόλις ἀνεκοινώθη ἡ ἑναρξίς ναυμαχίας ἔσπευδε ὀλοταχῶς πρὸς ἐνίσχυσιν τῶν δύο ἄλλων γερμανικῶν καταδρομικῶν. Μετ' ὀλίγον τὰ ὑπὸ τὸν μοιράρχον Γκούτεναφ τέσσαρα Ἀγγλικά ἀντιτορπιλικὰ ἐπλησίασαν ἀπὸ βορρᾶ, σταλέντα παρὰ τοῦ Μπήττυ πρὸς ἐνίσχυση καὶ ἡ μάχη ἐγενικεύθη.

Ὁ ἀντιναύαρχος Μπήττυ ὅμως μὴ δυνάμενος νὰ γνωρίζῃ κατὰ πόσον τὰ πλοῖα αὐτὰ θὰ ἔφθαναν ἐγκαίρως καὶ λαβὼν τὴν 10 καὶ 45' σῆμα αἰ-

τήσεως βοηθείας από τον μοίραρχο Τύρριτ απέφασισε την 11 καὶ 30' νὰ παρέμβῃ ὁ ἴδιος, παρὰ τοὺς κινδύνους ἐξ ὑποβρυχίων καὶ ναρκῶν, τοὺς ὁποίους θὰ ἀντιμετώπιζαν ἐνδεχομένως τὰ ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοὺς καταδρομικὰ μάχης, ἐνεργοῦντα εἰς περιωρισμένην θαλασσίαν περιοχὴν ἐγγύτατα τῶν ἐχθρικῶν βάσεων. Ἐστρεψε λοιπὸν τὰ πλοῖα τοῦ πρὸς ἀνατολὰς καὶ κατευθύνθη ὁλοταχῶς πρὸς τὴν περιοχὴν, ὅπου ὁ ἀγγλικὸς στολίσκος ἐμάχετο σκληρὰ κατὰ τῶν ὑπερτέρων εἰς δύναμιν πυρὸς γερμανικῶν καταδρομικῶν τῶν ὁποίων ὁ ἀριθμὸς εἶχεν ἐν τῷ μεταξὺ αὐξηθῇ κατὰ δύο, δηλ. κατὰ τὸ "Κωλωνία" καὶ τὸ "Ἀριάδνη" ἀνελθὼν οὕτω εἰς τέσσαρα. Τὰ ἀγγλικά ἀντιτορπιλικά εἶχαν ἤδη ὑποστῇ σοβαρὰς βλάβας κατὰ τὴν ἐπίθεσιν τῶν ἐναντίων τοῦ "Μάϊντς". Ἀλλὰ καὶ τὸ πλοῖον αὐτὸ ἐδέχθη μέγαν ἀριθμὸν βλημάτων καὶ ἐφλέγετο ὁλόκληρον τὴν στιγμὴν κατὰ τὴν ὁποίαν ἐφθάναν ἐπὶ τόπου τὰ καταδρομικά τοῦ μοιράρχου Γκούτεναφ καὶ ἀνελάμβαναν νὰ τὸ ἀποτελειώσουν διὰ τοῦ πυρὸς τῶν.

Ἡ μεταξὺ τῶν ἀντιπάλων καταδρομικῶν σύρραξις ἐσυνεχίσθη μὲ αὐξουσας ἐντάσεις, ἕως ὅτου ἐφθασαν ἐπὶ τόπου τὰ καταδρομικά τοῦ Ναυάρχου Μπῆττυ. Μὲ ὀλίγας ὁμοβροντίας τῆς Ἀγγλικῆς ναυαρχίδος "Λέων" τὸ καταδρομικὸ "Κολωνία" ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἐκυμάτιζε τὸ σῆμα τοῦ Γερμανοῦ ναυάρχου τῶν καταδρομικῶν ἐτέθη ἐκτὸς μάχης φλεγόμενον ἀπὸ ἄκρου εἰς ἄκρον. Ἡ ὥρα ἦτο 12 καὶ 56' ὁπότε τὸ ἐλαφρὸν Γερμανικὸν καταδρομικὸν "Ἀριάδνη" εὐρέθη καὶ αὐτὸ μὲ τὴν σειρὰν τοῦ ὑπὸ τὸ πῦρ τοῦ "Λέοντος". Ἐντὸς 10' τὸ ἀτυχὲς πλοῖον δὲν ἦτο παρὰ μία φλεγόμενη μάζα καὶ μετ' ὀλίγον ἀνετρέπετο καὶ ἐβυθίζετο. Περὶ ὥραν 13 καὶ 30' ὁ ναύαρχος Μπῆττυ λαβὼν ἀναφορὰν ἐμφανίσεως ἐπίπλευσῶν ναρκῶν καὶ μὴ ἐπιθυμῶν νὰ διακινδυνεύσῃ περαιτέρω τὰ πλοῖα τοῦ διέταξε στροφὴν αὐτῶν πρὸς δυσμὰς. Κατὰ τὴν πορείαν τῶν ταύτην τὰ καταδρομικὰ μάχης διῆλθαν ἐγγύτατα τῆς φλεγόμενης "Κολωνίας" καὶ τὴν ἀπετελείωσαν περὶ ὥραν 13.35'. Ὁ ἐπιβαίνων αὐτῆς Γερμανὸς ναύαρχος τῶν καταδρομικῶν συναπωλέσθη μεθ' ὅλου τοῦ ἐπιτελείου τοῦ καὶ τοῦ ἐκ 380 ἀνδρῶν πληρώματος τοῦ σκάφους παρὰ τὰς προσπάθειάς τῶν προστρεξάντων Ἀγγλικῶν ἀντιτορπιλικῶν ὅπως διασώσουν τοὺς ναυαγούς.

Αὐτὸ εἶναι τὸ τέλος τῆς ναυμαχίας τῆς Ἐλγολάνδης, ποὺ εἶχε τὰ ἐξῆς ἀποτελέσματα. Ἀπὸ τὴν Γερμανικὴ πλευρὰ ἐβυθίσθησαν 3 Γερμανικὰ καταδρομικά καὶ ἓνα ἀντιτορπιλικὸ μὲ συνολικὲς ἀπώλειες 1135 ἀξιωματικῶν καὶ ἀνδρῶν. Ἀπὸ τὰ Ἀγγλικά πλοῖα, ὑπέστη σοβαρὰς ζημίας μόνο τὸ καταδρομικὸ "Ἀρέθουσα" ποὺ παρέστη ἀνάγκη νὰ ρυμουλκηθῇ καὶ ἐλαφρότερες τέσσαρα ἀντιτορπιλικά. Σύνολον Ἀγγλικῶν ἀπωλειῶν ἦσαν τριανταπέντε νεκροὶ καὶ 40 τραυματαῖοι.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ II

ἈΛΛΑ ΠΟΛΕΜΙΚΑ ΓΕΓΟΝΟΤΑ ΚΑΤΑ ΘΑΛΑΣΣΑΝ

Ἡ Καταβύθισις τοῦ "Τολμηροῦ"

Ἀπὸ τὴν ἀρχὴ τοῦ πολέμου ὁ Μέγας Βρεττανικὸς στόλος ἐκτελοῦσε

τακτικά περιπολίες στη Βόρειο Θάλασσα καὶ ἐπέστρεφε στὸ ὀρμητήριό του τοῦ "Σκάπα - Φλόου". Ἐπειδὴ ὅμως δὲν εἶχε συμπληρωθῇ ἡ ἄμυνα τοῦ ὀρμητηρίου αὐτοῦ ἐναντίον τῶν ὑποβρυχίων, τὰ Ἀγγλικά πολεμικά ἀπέπλεαν ἀπὸ τὸ "Σκάπα - Φλόου" μόλις παρουσιάζοντο Γερμανικά ὑποβρύχια καὶ διευθύνοντο στὶς δυτικές ἀκτὲς τῆς Σκωτίας ποὺ ἦσαν ἀσφα-

Ἡ ναυμαχία τῆς Ἑλγολάνδης.

λέστερα. Σὲ μιὰ τέτοια διαδρομὴ τὸ Βρετανικὸ Δρέδνωτ "Τολμηρὸς" προσέκρουσε σὲ νάρκη, ἀπὸ ἐκεῖνες ποὺ ἔσπερναν στὴ θάλασσα τὰ γερμανικά ὑποβρύχια καὶ βυθίστηκε τὴν νύκτα τῆς 26ης πρὸς τὴν 27ην Ὀρίου 1914.

Τὸ "Γκαϊμπεν" καὶ "Μπρεσλάου"

Ἐνῶ συνέβαιναν αὐτὰ στὴ βόρεια θάλασσα τὸ Γερμανικὸ καταδρομικὸ μάχης "Γκαϊμπεν" καὶ τὸ ἑλαφρὸ καταδρομικὸ "Μπρεσλάου" κα-

τόρθωσαν τὴν νύκτα τῆς 6ης πρὸς τὴν 7ην Αὐγούστου νὰ γλυστρήσουν ἀπὸ τὰ στενὰ τῆς Μεσσηνίας καὶ ἀφοῦ ἀνθράκευσαν στὴν Ἑλλάδα ἔπλευσαν στὸ Αἶγαῖο καὶ μετὰ 3 ἡμέρας ἐπέρασαν τὰ στενὰ τῶν Δαρδανελίων. Ἡ Ἀγγλικὴ κυβέρνησις διαμαρτυρήθηκε ἐντονώτατα στὴν Τουρκία, ἡ ὁποία ἀντὶ ἄλλης ἀπαντήσεως ἐδήλωσε, ὅτι τὰ δύο Γερμανικά πολεμικά ἐξεχωρήσθησαν ἀπὸ τὴ Γερμανία στὴν Τουρκία, ὅτι ἀποτελοῦν ἤδη μονάδες τοῦ Τουρκικοῦ στόλου ὑπὸ τὰ ὀνόματα "Γιαβοῦζ-Σελήμ" τὸ πρῶτο καὶ "Μιντιλλί" τὸ δεύτερο. Τὰ Γερμανικά πληρώματα ὅμως δὲν ἐγκατέλειψαν τὰ δύο αὐτὰ σκάφη. Ἐφόρεσαν τὸ φέσι καὶ μετεμφιέσθησαν σὲ Τούρκους.

Ἡ εἵσοδος τῶν δύο αὐτῶν Γερμανικῶν πλοίων στὴν Προποντίδα εἶχε σοβαρότατες συνέπειες. Σ' αὐτὴν ὠφείλεται κυρίως τὸ γεγονός, ὅτι ἡ Τουρκία ποὺ ἀμφιταλαντεύονταν ἕως τότε, ἀπεφάσισε νὰ κατέλθῃ στὸν πόλεμο, ὡς σύμμαχος τῆς Γερμανίας καὶ τῆς Αὐστρουγγαρίας.

Ὁ ναύαρχος φὸν Σπέε

Ἀλλὰ καὶ στὶς μακρυνὲς θάλασσες ἐκδηλώθηκε, σχεδὸν ἀμέσως μετὰ τὴν κήρυξη τοῦ πολέμου, ἡ δράσις ἐναντίον τοῦ βρεττανικοῦ θαλασσίου ἐμπορίου τῶν Γερμανικῶν καταδρομικῶν τοῦ ναυάρχου κόμητος Φὸν Σπέε. Μεγάλαις ἐπιτυχίαις ἐσημείωσε τότε τὸ ἀποσπασθὲν ἀπὸ τὴν δύναμι τῶν καταδρομικῶν αὐτῶν γιὰ νὰ ἐνεργήσῃ ἐπιδρομὲς στὸν Ἰνδικὸ ὠκεανό, ἐλαφρὸ γερμανικὸ καταδρομικὸ "Ἐμδεν", ἓνα πραγματικὸ πλοῖο φάντασμα. Ἐμφανίζονταν ξαφνικὰ ἐκεῖ ποὺ κανεῖς δὲν τὸ ἐπερίμενε. Τελικὰ τὸ "Ἐμδεν" συνάντησε τὸ Αὐστραλιανὸ καταδρομικὸ "Σίντνεϋ", ποὺ εἶχε ἀποσταλεῖ νὰ τὸ καταδιώξῃ καὶ ὕστερα ἀπὸ δῖωρο ναυμαχία, βυθίστηκε τὴν 9ην Νοεμβρίου, κοντὰ στὴ νῆσο Κῆλιγκ τοῦ συμπλέγματος τῶν νήσων Κόκος.

Ἐν τῷ μεταξύ τὸ κύριον σῶμα τῶν δυνάμεων τοῦ ναυάρχου Φὸν Σπέε, ποὺ ἀπετελεῖτο ἀπὸ τὰ θωρηκτὰ καταδρομικὰ "Σάρνχορστ" καὶ "Γνάιζενανου" καὶ 3 ἐλαφρὰ καταδρομικά, ἀφοῦ διέσχισε τὸν Εἰρηνικὸ Ὠκεανὸ συναντήθηκε, στὰ δυτικὰ παράλια τῆς Χιλῆς, τὴν 1ην Νοεμβρίου μετὰ τὴν μοῖρα καταδρομικῶν τοῦ ἀντιναυάρχου σὲρ Κρίστοφερ Κράντωνι, ἡ ὁποία ὑπολείπονταν κατὰ πολὺ τῶν Γερμανῶν. Συγκροτήθηκε τότε ναυμαχία ποὺ συνεχίστηκε καὶ τὴν νύκτα μετὰ ἀποτέλεσμα νὰ βυθισθῇ αὐκανδρος ἡ βρεττανικὴ ναυαρχὶς "Καλὴ Ἐλπίς" καὶ ἐκτὸς αὐτῆς τὸ καταδρομικὸ "Μόνμωθ" καὶ ἓνα ἀκόμη ἐξωπλισμένο εὐδρομο. Τὴ σοβαρὰ αὐτὴ ἦτα ἀπέπλυνε τὸ βρεττανικὸ ναυαρχεῖο ὑπὸ τὸν λόρδο Φίσσερ, ποὺ ἀνέλαβε ἐν τῷ μεταξύ τὰ καθήκοντα πρώτου λόρδου τοῦ Ναυαρχείου. Ὁ Φίσσερ ἀπέστειλε ἀμέσως πρὸς καταδίωξιν τοῦ ναυάρχου Φὸν Σπέε μία μοῖρα ποὺ ἀπετελεῖτο ἀπὸ τὰ δύο νεώτατα βρεττανικὰ καταδρομικὰ "Ἰνβινσὶμπλ" καὶ "Ἰνφλεξὶμπλ" ὑπὸ τὸν Ἀντιναύαρχο σὲν Ντόβετον Σταφντυ. Τὸ πρωὶ τῆς 8ης Δεκεμβρίου ἡ μοῖρα αὐτὴ συνάντησε τὰ πλοῖα τοῦ ναυάρχου Φὸν Σπέε κοντὰ στὰς νήσους Φάλκλανδ. Τὰ κατεδίωξε, τὰ ὑπεχρέωσε νὰ δεχθοῦν τὴ μάχη καὶ τὸ ἀποτέλεσμα ἦτο ἡ τελεία ἐκμηδένισις τῆς Γερμανικῆς μοίρας.

Ὁ ναύαρχος φὸν Σπέε ἐχάθη μαζὶ μετὰ τὴν ναυαρχίδα του. Ἡ νίκη αὐτὴ εἶχε μεγάλη σημασία γιὰ τὴν Ἀγγλίαν. Ἐξησφάλισε σ' αὐτὴν τὶς θαλάσσιες συγκοινωνίες της ἀπὸ τὴν ἀπειλὴ τῶν Γερμανικῶν καταδρομικῶν.

Ἄλλαι ἐνέργειαι τοῦ Γερμανικοῦ στόλου

Ὅπως εἶπαμε καὶ προηγουμένως ἡ μεγάλη ἀπόστασις ἀπὸ τὴν ὁποία ἐνεργοῦσε τὸν ἀποκλεισμὸ τῶν Γερμανικῶν ναυτικῶν δυνάμεων ὁ μέγας στόλος, ἄφηνε σχετικὴ ἐλευθερίαν στοὺς Γερμανούς, στὸ τμήμα τῆς Βορείου θαλάσσης ποὺ ἦταν κοντὰ στὰς βάσεις των. Ἔτσι αἱ Γερμανικαὶ ναυτικαὶ Μονάδες ἐνεργοῦσαν ἀπὸ καιρὸ σὲ καιρὸ ἐξόδους, ὑπὸ τὴν κάλυψη καταδρομικῶν καὶ ἔφθασαν μάλιστα ὡς τὸ σημεῖον νὰ βομβαρδίσουν τὶς Ἀγγλικὰς παράλιες πόλεις Σκάρμπορω, Χάρτλεπουλ καὶ Οὐίντμπυ. Σκοπὸς αὐτῶν τῶν ἐνεργειῶν ἦταν νὰ κατατριβοῦν αἱ δυνάμεις τῶν Ἀγγλων ποὺ ἦσαν πολὺ ἀνώτεροι ὑλικῶς μετὰ τὴν προσέλευση μεμονωμένων τμημάτων τοῦ Ἀγγλικοῦ στόλου σὲ ἐνέδρες. Ἡ στρατηγικὴ αὐτὴ ἐγίνε ἀποδεκτὴ ἀπὸ τὸ Γερμανικὸ ναυαρχεῖο, παρὰ τὶς σφοδρὰς ἀντιρρήσεις τοῦ ναυάρχου Τίρπιτς, τοῦ δημιουργοῦ τοῦ γερμανικοῦ πολεμικοῦ στόλου, ὁ

ὁποῖος ἀντι θέτως ἐπίστευε — καὶ τὰ γεγονότα τὸν ἐδικαίωσαν ἐκ τῶν ὑστέρων — ὅτι ὁ Γερμανικὸς στόλος ἔπρεπε νὰ διεκδικήσῃ τὴν κυριαρχία τῆς θαλάσσης μὲ μία ναυμαχία μὲ τοὺς Ἀγγλοὺς ἀπὸ τὴν πρώτη ἐβδομάδα τοῦ πολέμου, γιατί ἀλλοιῶτικα ἡ πάροδος τοῦ χρόνου θὰ ἡϋξανε τὴν δυσαναλογία τῶν δυνάμεων εἰς βάρος τῶν Γερμανῶν.

Καὶ οἱ μὲν Γερμανοὶ δὲν ἔλαβαν τὴν εὐκαιρία νὰ ἐφαρμόσουν τὸ σχέδιό των, νὰ ἀπομονώσουν δηλαδή καὶ νὰ καταστρέψουν μεμονωμένους μονάδες τοῦ Ἀγγλικοῦ στόλου, γιατί ὁ ναύαρχος Τζέλλικο κρατοῦσε τὸ στόλο του συγκέντρωμένο. Λόγω τῶν Γερμανικῶν ἐπιδρομῶν μετεκίνησε μόνο μιὰ μοῖρα καταδρομικῶν μάχης ἀπὸ τὸ Σκάπα — Φλόου στὴ ναυτικὴ βάση τοῦ Ρόζυθ, ποὺ εὐρίσκετο νοτιώτερα. Ὅτι ὅμως ἐπεδίωξαν νὰ ἐπιτύχουν οἱ Γερμανοὶ τὸ ἔπαθαν οἱ ἴδιοι τὴν 24ην Ἰανουαρίου 1915 Γερμανικὰ καταδρομικὰ μάχης, ὑπὸ τὸν ναύαρχο Χίππερ ποὺ ἐξῆλθαν ἀπὸ τὴν Ἑλγολάνδη γιὰ νὰ κάμουν ἐπιδρομή, συνάντησαν κοντὰ στὴν ὕφαλο Ντόγγερ, μεγαλυτέρα δύναμη Ἀγγλικῶν καταδρομικῶν μάχης ὑπὸ τὸν ναύαρχο Σέρ Δαυῖδ Μπῆττυ. Κατὰ τὴν ναυμαχία ποὺ ἐπηκολούθησε οἱ Γερμανοὶ ὑπέστησαν σοβαρωτάτη ἥττα μὲ τὴν ἀπώλεια τοῦ καταδρομικοῦ μάχης "Μπλύχερ", ποὺ ἦταν μιὰ ἀπὸ τὶς καλύτερες καὶ ἰσχυρότερες μονάδες τοῦ Γερμανικοῦ στόλου.

Ὁ Ὑποβρύχιος Πόλεμος

Ἄμεσος συνέπεια τῆς στρατηγικῆς, ποὺ ἐφήρμοσε τὸ Γερμανικὸ ναυαρχεῖο, ἦταν ἡ συγκέντρωσις τῶν προσπαθειῶν του στὸ νέο καὶ ἀδοκίμαστο ἀκόμη ὄπλο τῶν ὑποβρυχίων. Ἐπειδὴ ὅμως ἡ Γερμανικὴ κυβέρνησις δὲν ἤθελε νὰ προκαλέσῃ τὴν δυσἀρέσκεια τῶν οὐδετέρων καὶ τὰς διαμαρτυρίας των ὅτι παραβαίνει τοὺς κανόνες τοῦ Διεθνοῦς δικαίου, αἱ ἐπιχειρήσεις τῶν ὑποβρυχίων, ὡς τὴν ἀνοιξη τοῦ 1915, περιορίστηκαν μόνο ἐναντίον τῶν πολεμικῶν σκαφῶν τῶν ἐμπολέμων καὶ τῶν ἐμπορικῶν ποὺ συνέπραττον μὲ αὐτό. Ἀμέσως ὅμως οἱ Γερμανοὶ ἀντελήφθησαν ὅτι μὲ αὐτὸν τὸν τρόπο τὸ ὑποβρύχιο ὄπλο δὲν μπορούσε νὰ ἔχῃ ἀποτελεσματικὴ ἐπίδραση ἐναντίον τῶν συγκοινωνιῶν τῶν συμμάχων. Καὶ τότε ἡ Γερμανικὴ κυβέρνησις ἔκαμε τὸ πρῶτο βῆμα πρὸς τὴν κατεύθυνση τοῦ ἀπεριορίστου ὑποβρυχίου πολέμου, πρᾶγμα τὸ ὁποῖο ζητοῦσαν ἐπιτακτικὰ ἀπὸ αὐτὴν οἱ ὑπεύθυνοι τοῦ Γερμανικοῦ ναυαρχείου. Μιὰ διακοίνωσις τῆς 18ης Φεβρουαρίου 1915 ἐκήρυττε τὰ ὕδατα ποὺ περιβάλλουν τὶς Βρετανικὰς νήσους ὡς πολεμικὴ ζώνη καὶ εἰδοποιοῦσε τοὺς οὐδετέρους, ὅτι ἐμπορικὰ πλοῖα, ποὺ ἔφεραν τὴ σημαία τῆς Μεγάλης Βρετανίας ἢ τῶν συμμάχων της, θὰ ἐτορπιλλίζονταν ἀπὸ τὰ Γερμανικὰ ὑποβρύχια χωρὶς καμμιά εἰδοποίησι. Κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ Μαΐου τοῦ 1915 ἐβυθίσθη ἀπὸ Γερμανικὸ ὑποβρύχιο τὸ Ἀγγλικὸ Ὑπερωκεάνιο "Λουσιτάνια". Ἐπνίγησαν πολλοὶ ἐπιβάται, μεταξύ δὲ αὐτῶν καὶ ἀρκετοὶ Ἀμερικανοί. Ἡ πρᾶξις αὐτὴ χαρακτηρίστηκε ὡς "πειρατικὴ" καὶ προεκάλεσε μεγάλον ἀναβρασμὸ στὰς Η.Π.Α. Ὁ Πρόεδρος των Γούντρω Οὐίλσον ἀπηύθυνε ξντονωτάτη διακοίνωσις στὴν Γερμανικὴ κυβέρνησις καὶ ἡ Ἀμερικανικὴ κοινὴ γνώμη ποὺ ἦτο ἕως τότε ἀρκετὰ ἀδιάφορος ἄρχισε νὰ στρέφεται ἀποφασιστικὰ κατὰ τῆς Γερμανίας. Τελικὰ ἡ Γερμανικὴ κυβέρνησις τὴν 5ην Μαΐου 1916 ἀναγ-

κάσθηκε νὰ ἀνακοινώσῃ, ὅτι διακόπτει τὸν ἀπεριόριστο ὑποβρύχιο πόλεμο, μὲ τὴν ἐπιφύλαξιν νὰ τὸν ἐπαναλάβῃ στὸ μέλλον ἂν τὸ ἐθεωροῦσε ἀναγκαῖον. Ἡ ὑπαναχώρησις αὐτὴ προεκάλεσε μεγάλη ἀπαγοήτευση στοὺς Γερμανικοὺς ναυτικούς κύκλους. Ὁ ἀρχιναύαρχος Τίρπιτς διαφώνησας παραιτήθηκε ἀπὸ τὴν θέσιν τοῦ ὑπουργοῦ τῶν ναυτικῶν, ποὺ κατεῖχε ἐπὶ 20 περίπου χρόνια. Καὶ δὲν ἀνεκάλεσε τὴν παραίτησίν του παρὰ τὴν ἐπίμονη παράκληση τοῦ Κάιζερ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ III

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ ΤΩΝ ΔΑΡΔΑΝΕΛΛΙΩΝ

Δύο τολμηρὰ σχέδια τοῦ Τσῳρτσιλ.

Ἐμπιστευτικόν!

Ὁ ὑπουργὸς τῶν Ναυτικῶν Οὐίνστον Τσῳρτσιλ πρὸς τὸν στρατηγὸν Σέρ Ντάγκλας ἀρχηγὸν τοῦ Γενικοῦ Ἐπιτελείου, 1η Σεπτεμβρίου 1914.

"Συνεφώνησα χθὲς μετὰ τοῦ στρατηγοῦ Κίτσεναρ νὰ συναντηθοῦν δύο ἀξιωματικοὶ τοῦ Ἐπιτελείου τοῦ Ναυτικοῦ καὶ δύο ἀξιωματικοὶ τοῦ τμήματος ἐπιχειρήσεων τῆς πολεμικῆς ὑπηρεσίας. Οὗτοι θὰ ἀρχίσουν συνομιλίαν ἐπὶ τοῦ πῶς ἡ χερσόνησος τῆς Καλλιπόλεως ἔμπορεῖ νὰ καταληφθῇ ἀπὸ μίαν ἰσχυρὰν ἑλληνικὴν στρατιάν, διὰ νὰ διανοίξῃ μὲ τὸν τρόπον αὐτὸν εἰς τὸν βρεταννικὸν στόλον τὴν ὁδὸν πρὸς τὴν θάλασαν τῆς Προποντίδος".

Μὲ τὸ ἔγγραφον αὐτὸ ἀρχίζει μιὰ ἀπὸ τὰς μεγαλυτέρας περιπετείας τοῦ πρώτου παγκοσμίου πολέμου.

Ἡ βρεταννικὴ ἀπόβασις εἰς τὴν χερσόνησον τῆς Καλλιπόλεως μετὰβάλλεται εἰς αἵματηρὰν ἤτταν, εἰς μίαν πλήρη ἀπωλειῶν ἐπιχείρησιν τοῦ στόλου καὶ τοῦ στρατοῦ. Ὁ Τσῳρτσιλ ἀναγκάζεται νὰ παραιτηθῇ καὶ θεωρεῖται ἀπὸ τότε ὡς ἕνας ἀδιόρθωτος φαντασιόκοπος.

Τὶ συνέβη ὁμῶς εἰς τὴν πραγματικότητα;

Ἡ ἱστορία ἐδικαίωσε τὸν Τσῳρτσιλ. Δὲν ἦταν φαντασιόκοπος, ἀλλὰ τὸ μοναδικὸ στρατηγικὸ πνεῦμα τοῦ ὁποίου ἡ τολμηρὰ ἰδέα τῆς Καλλιπόλεως κατεδικάσθη εἰς ἀποτυχίαν ἀπὸ στενοκεφάλους στρατιωτικούς καὶ γραφειοκράτας. Τυφλαὶ συμπτώσεις συνετέλεσαν εἰς τὸ νὰ ματαιώσουν τὸ σχέδιον πρὸ ἀκόμῃ τῆς πλήρους ἐφαρμογῆς του.

Ὅταν ὁ Τσῳρτσιλ μετὰ τὴν πρώτην του εἰσήγησιν προωθεῖ περαιτέρω τὸ ζήτημα τὸν καθοδηγοῦν δυὸ βασικὰ γεγονότα:

α) Εἰς τὰ δυτικὰ πεδία τῶν μαχῶν οἱ ἐμπόλεμοι καθηλώθησαν εἰς τὰς θέσεις των. Ἄν καὶ ἀπὸ τὰ δύο μέρη χιλιάδες καὶ δεκάδες χιλιάδων στρατιωτῶν θυσιάζονται ἀπὸ τὰ πυρὰ τοῦ πυροβολικοῦ εἰς τὴν νεκρὰν ζώνην τῶν συρματοπλεγμάτων καὶ ὑπὸ τὰς ριπὰς τῶν πολυβόλων, δὲν παρατηρεῖται πούθεν ἀκαμμία πρόοδος.

Εἰς τὰ ἀπομνημονεύματά του ὁ Τσῳρτσιλ χαρακτηρίζει ὡς ἀνόητον καὶ ἄσκοπον τὴν διεξαγωγὴν ἐνὸς πολέμου, ἀντικειμενικὸς σκοπὸς τοῦ ὁποίου εἶναι ὁφθαλμοφανῶς ὁ θάνατος ὅσον τὸ δυνατόν περισσοτέρων ἀν-

τιπάλων. Ζητεῖ ἓνα τρόπον διὰ νὰ ἀπαγκιστρωθῇ ἀπὸ τὴν ἀνόητο πολιτική τῶν στρατηγῶν, ποὺ ἀποβλέπει μόνον εἰς τὴν ἐξάντλησι καὶ τὴν καταστροφή τοῦ ἀντιπάλου.

β) Εἰς τὸ ἀνατολικὸν πολεμικὸν μέτωπον ἐμφανίζονται σοβάρᾳ φαινόμενα κρίσεως διὰ τὰ ὁποῖα ὁ ἴδιος ὁ Τσῳρτσιλ γράφει τὰ ἑξῆς:

"Κατὰ τοὺς πρώτους τρεῖς μῆνας τοῦ πολέμου οἱ Ῥῶσσοι ἔρριπταν κατὰ μέσον ὄρον 45.000 ὀβίδας ἡμερησίως. Ἡ ῥωσικὴ βιομηχανία δὲν παρεῖγε περισσότερες ἀπὸ 35.000 ὀβίδες μηνιαίως. Κατὰ τὰς ἀρχὰς Δεκεμβρίου τοῦ 1914 ὑπῆρχαν μόνον 300.000 ὀβίδες δηλαδή 8, τι ἐχρειάζετο μόνον διὰ μίαν ἐβδομάδα. Ὅχι ὀλιγώτερον ἐπικίνδυνος ἦτο καὶ ἡ ἔλλειψις ὀπλων. Οἱ στρατῶνες τῆς τσαρικῆς αὐτοκρατορίας ἦσαν γεμᾶτοι ἀπὸ στρατιώτας, δὲν ἦτο ὅμως δυνατόν οἱ στρατιῶται αὐτοὶ νὰ ὀπλισθοῦν".

Ὁ Τσῳρτσιλ θέλει νὰ λύσῃ μονομερῶς τὰ διάφορα προβλήματα. Ἡ ἐπιχείρησις τὴν ὁποίαν ἔχει ὑπ' ὄψιν τοῦ θὰ σημειώσῃ τὸ τέρμα τῆς μαζικῆς δολοφονίας εἰς τὸ δυτικὸν μέτωπον. Ταυτοχρόνως θὰ ἀποτελέσῃ μαζικὴν ἀπειλὴν κατὰ τῆς Γερμανίας καὶ θὰ διανοίξῃ τὸν δρόμον πρὸς ταχεῖαν προμήθειαν πολεμικοῦ ὕλικου εἰς τὴν Ῥωσσίαν.

"Ἀποφασιστικώτερος, λέγει, εἶναι ὁ πολεμικὸς ἡγέτης, τόσον περισσότερον νικᾷ διὰ τῆς ἀνωτέρας τακτικῆς του καὶ τόσον ὀλιγώτεροι εἶναι αἱ εἰς αἷμα ἀπώλειαι.

Ὑστερα ἀπὸ αὐτὰ τὰ λόγια ὁ Οὐῖνστον Τσῳρτσιλ, ἡλικίας τότε 36 ἐτῶν ἀναπτύσσει σχέδια, ποὺ πειράζουν πολὺ τὰ νεῦρα τῶν γηραιῶν στρατηγῶν καὶ ναυάρχων. Ὁ δυναμικὸς ὅμως ὑπουργὸς τῶν Ναυτικῶν ἐπιμένει καὶ ἀπευθύνεται πρὸς τὸν πρωθυπουργόν:

"Δὲν ὑπάρχει, ἐρωτᾷ ἄλλη λύσις, παρὰ νὰ στέλλωμεν τὰ στρατεύματά μας εἰς τὴν Φλάνδραν καὶ νὰ τὰ ρίπτωμεν ἐναντίον συρματοπλεγμάτων; Μιὰ ἐπίθεσις ἀπὸ θαλάσσης κατὰ τοῦ Σλέσβιγ Χολστάιν θὰ ἐσήμαινε ἄμεσον ἀπειλὴν κατὰ τοῦ Κιέλου καὶ θὰ ἐπέτρεπεν εἰς τὴν Δανίαν νὰ προσχωρήσῃ εἰς τὴν παράταξίν μας. Ἡ εἴσοδος τῆς Δανίας εἰς τὸν πόλεμον παρὰ τὸ πλευρὸν μας, θὰ μᾶς ἤνοιγε τὴν Βαλτικὴν. Ἡ βρετανικὴ κυριαρχία ἐπὶ τῆς θαλάσσης αὐτῆς θὰ ἐπέτρεπεν εἰς τὰ ῥωσικὰ στρατεύματα νὰ ἐνεργήσουν ἀπόβασιν εἰς ἀπόστασιν 90 μιλλίων ἀπὸ τοῦ Βερολίνου καὶ ὁ ἔχθρὸς, ὁ ὁποῖος συναντᾷ ἤδη μεγάλας δυσχερείας εἰς ὅλα τὰ μέτωπα, θὰ ἠπειλεῖτο μὲ νέας ἐπιθέσεις εἰς ζωτικὰ σημεῖα".

Πολὺ παρακεκινδυνευμένον τὸ σχέδιον, ἀποφαίνονται οἱ ἐξ ἐπαγγέλματος στρατιωτικοί, ἀφοῦ ἐξήτασαν μὲ δισταγμοὺς καὶ ἐπιφυλάξεις τὰς λεπτομερείας του.

Ἔτσι τὸ σχέδιον τοῦ Τσῳρτσιλ περὶ ἀποβάσεως εἰς τὴν Βαλτικὴν θάλασσαν, μὲ ἀντικειμενικὸν σκοπὸν τὸ Βερολῖνον, τίθεται εἰς τὸ ἀρχεῖον.

Εἰς ἀντιστάθμισμα ἔρχεται ὁλονέν καὶ περισσότερον εἰς τὸ προσκήνιον ἡ ἰδέα τῶν Δαρδανελλίων, διότι ἐν τῷ μεταξύ ἐνετάθησαν αἱ γερμανικαὶ προσπάθειαι τοῦ προσεταιρισμοῦ τῆς Τουρκίας ὡς συμμάχου. Ἄν τὸ Βερολῖνον ἀπετύγχανεν εἰς τὸ σχέδιον αὐτό, τότε ἦτο ζωτικὸν ζήτημα διὰ τὴν Μ. Βρεταννίαν νὰ καταφέρῃ ἓνα κτύπημα κατὰ τῆς Κωνσταντινουπόλεως.

Διὰ νὰ φθάσουν ὅμως βρεταννικὰ πολεμικὰ πλοῖα μέχρι τῆς τουρκικῆς πρωτευούσης πρέπει πρῶτα νὰ διέλθουν διὰ τῶν Στενῶν τῶν Δαρδανελλίων, ποὺ ὁδηγοῦν εἰς τὴν Προποντίδα. Κλεῖς διὰ τὸ ἐπιχείρημα αὐτὸ εἶ-

ναί ἡ χερσόνησος τῆς Καλλιπόλεως μὲ τὰ ἀρκετὰ πρωτόγονα ὀχυρωματικὰ τῆς ἔργα.

Ὅποιος κατέχει τὴν χερσόνησον τῆς Καλλιπόλεως, ἐλέγχει ταυτοχρόνως τὴν θαλασσίαν ὁδὸν πρὸς τὸν Βόσπορον καὶ ἔχει εὐνοϊκὴν βάσιν ἐξορμήσεως πρὸς τὴν Κωνσταντινούπολιν, πρὸς τὴν Ῥωσσίαν καὶ κατὰ τὴν ἔκφρασιν τοῦ Τσῶρτσιλ, πρὸς τὸ μαλακὸν ὑπογάστριον τῆς Εὐρώπης.

Τὸ ζήτημα εἶναι τώρα ἂν ἡ Τουρκία θὰ κατέλθῃ πραγματικὰ εἰς τὸν πόλεμον παρὰ τὸ πλευρὸν τῆς Γερμανίας. Ἡ τουρκικὴ κυβέρνησις δὲν δεικνύει τόσην προθυμίαν ὅσην ἠλπίζε τὸ Βερολῖνον. Ὁ τουρκικὸς στρατὸς καὶ ὁ τουρκικὸς στόλος εὐρίσκονται εἰς τόσον οἰκτρὰν κατάστασιν, ὥστε δὲν τολμοῦν νὰ ἀντιμετωπίσουν τὸ ἐνδεχόμενον ἐνὸς πολέμου.

Τότε συμβαίνει κάτι ποῦ ἐνίσχυσε σημαντικώτατα τὸ φιλοπόλεμον κόμμα τῶν Νεοτούρκων. Ἐσκηνοθετήθη πρὸς τὸν σκοπὸν αὐτὸν ἀπὸ τὴν Γερμανίαν.

Τὴν 11ην πράγματι Αὐγούστου τοῦ 1914, ἀκριβῶς δέκα ἡμέρας μετὰ τὴν κήρυξιν τοῦ πολέμου, τὸ γερμανικὸν θωρηκτὸν "Γκαϊμπεν" καὶ τὸ μικρὸν εὐδρομον "Μπρεσλάου" ἀγκυροβολοῦν πρὸ τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Κατ' ὁρθωσαν νὰ διαφύγουν ἀπὸ τὴν καταδίωξιν ἰσχυρῶν ἀγγλικῶν καὶ γαλλικῶν μονάδων καὶ νὰ εἰσέλθουν ἐγκαίρως εἰς τὰ Στενὰ τῶν Δαρδανελλίων.

Εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν τὰ δύο πολεμικὰ ἀλλάσσουν τυπικῶς ἰδιοκτήτην. Τὸ "Γκαϊμπεν" μεταβιβάζεται εἰς "Σουλτὰν Γιαβούζ Σελίμ" καὶ τὸ "Μπρεσλάου" εἰς Μιδιλλί". Ἀντὶ τῆς γερμανικῆς ἀνυψώσουν τὴν τουρκικὴν σημαίαν. Καὶ εἰς τὰ γερμανικὰ πληρώματά των συντελεῖται μιὰ μεταβολή. Οἱ ἀξιωματικοὶ ἀφαιροῦν τὰ πηλίکیα των καὶ φέρουν τώρα τὸ κόκκινον τουρκικὸν φέσι.

Κατὰ τύπους τὸ "Γκαϊμπεν" καὶ τὸ "Μπρεσλάου" μετεβλήθησαν πῶρα εἰς τουρκικὰ πλοῖα μὲ γερμανικὰ πληρώματα εὐρισκόμενα εἰς τουρκικὴν ὑπηρεσίαν. Ἡ σημασία των εἶναι διφορούμενη, Ἀσκοῦν ἀφ' ἐνὸς μυστικὴν πίεσιν ἐπὶ τῆς τουρκικῆς κυβερνήσεως. Ταυτοχρόνως τῆς δίδουν τὴν ἐντύπωσιν, ὅτι ὁ στόλος τῆς κατέστη ἀπολύτως ἀξιόμαχος.

Παρ' ὅλα αὐτὰ ὅμως οἱ Νεότουρκοι διστάζουν ἀκόμη νὰ δαγκάσουν τὸ ξυνὸ μῆλο. Ἀντὶ νὰ κατέλθῃ εἰς τὸν πόλεμον ἡ Τουρκία, δηλοῖ ὅτι εὐρίσκεται εἰς κατάστασιν ἐνόπλου οὐδετερότητος.

Τὸ Βερολῖνον χάνει τὴν ὑπομονὴν του καὶ τελικὰ μιὰ "κλωτσιὰ" ἀναγκάζει τὴν διστάζουσαν Τουρκίαν νὰ μεταβληθῇ εἰς σύμμαχον τῆς Γερμανίας. Ὁ ναύαρχος φὸν Οὐζεδόμ, ὁ ἀνώτατος διοικητὴς τῶν δύο τουρκο-γερμανικῶν πολεμικῶν, ἀποφασίζει νὰ γράψῃ ὁ ἴδιος ἓνα μικρὸν κεφάλαιον στὴν παγκόσμιον ἱστορίαν, κατὰ διαταγὴν φυσικὰ τῶν προϊσταμένων του εἰς τὸ Βερολῖνον.

Οἱ "Τοῦρκοι πατριῶται" δὲν θὰ κατορθώσουν εἰς τὸ προσεχὲς μέλλον νὰ ἀντιμετωπίσουν ἀποτελεσματικῶς τὴν διστακτικὴν πολιτικὴν τῆς κυβερνήσεώς των, ἂν δὲν ὑποστηριχθοῦν ἐνεργῶς" παρατηρεῖ ὁ Βάλτερ φὸν Σέν εἰς μίαν ἔρευναν τοῦ εἰς τὴν Καλλιπόλιν. Ὑπὸ τὸν ὄρον "Τοῦρκοι πατριῶται" ὁ Οὐζεδόμ ἐννοεῖ τὸ φιλοπόλεμον κόμμα τῆς Τουρκίας.

Καὶ τότε, προσθέτει ὁ ἴδιος, ἀπεφάσισεν ὁ ναύαρχος νὰ ἀναλάβῃ αὐτὸς τὴν εὐθύνην καὶ νὰ δημιουργήσῃ μίαν κατάστασιν, ἀπὸ τὴν ὁποίαν δὲν θὰ

εἶναι πλέον δυνατὴ καμμία ὑποχώρησις. Τὴν 27ην Ὀκτωβρίου τοῦ 1914 τὰ εὐδρομα καὶ τὰ τορπιλλοβόλα τοῦ τουρκικοῦ στόλου, ἐσήκωσαν τὰς ἀγκυράς των καὶ ὑπὸ γερμανικὴν διοίκησιν κατηυθύνθησαν εἰς τὴν Μαύ-
ρην θάλασσαν.

Τὰ ἀποκλίνοντα μᾶλλον πρὸς τὴν εἰρήνην καὶ τὴν οὐδετερότητα μέ-
της τουρκικῆς κυβερνήσεως τὰ χάνουν κυριολεκτικὰ, ὅταν ἐπληροφορήθη-
σαν τὸ πραξικόπημα. Εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν καταφθάνουν ἀνησυχη-
τικαὶ πληροφορίες:

Τὸ θωρηκτὸν "Γκαϊμπεν" ἐβομβάρδισε τὴν Ὀδησσὸν καὶ τὸ εὐδρομον
"Μπρεσλάου" τὰς ἀποθήκας πετρελαίου τοῦ Νοβορωσίσκ.

Δύο ἡμέρας ἀργότερα ἔχει ὁ Σουλτάνος Μεχμέτ Ρεσάδ ὁ Ε΄ εἰς χεῖρας
τοῦ τὴν κήρυξιν τοῦ πολέμου ἀπὸ μέρους τῆς Ρωσσίας, τὴν ὁποίαν ἀκο-
λουθοῦν κατὰ πόδας παρόμοιαι διακοινώσεις τῆς Γαλλίας καὶ τῆς Μεγάλης
Βρεταννίας.

Τώρα εἶναι ὑποχρεωμένη ἡ Τουρκία, εἴτε τὸ θέλει, εἴτε δὲν τὸ θέλει,
νὰ πολεμήσῃ παρὰ τὸ πλευρὸν τῆς Γερμανίας. Ὁ ναύαρχος Σουχὸν κα-
τάρθωσε πραγματικά, νὰ δημιουργήσῃ μίαν κατάστασιν ἀπὸ τὴν ὁποίαν
δὲν θὰ εἶναι πλέον δυνατὴ καμμία ὑποχώρησις. Ὁ τουρκικὸς λαὸς ἐπι-
σφραγίζει μὲ τὸ αἷμα τοῦ αὐτὴν τὴν συμμαχίαν.

Εἰσαγωγή... μπύρας εἰς τὴν Τουρκίαν!

Τρεῖς ἄνδρες εἰς τὸ Λονδῖνον εὐρίσκουν εἰς τὰ ἐπισυμβάντα εἰς τὴν
Τουρκίαν γεγονότα, πιστοποιουμένην τὴν πολιτικὴν των: Ὁ ὑπουργὸς
τῶν Ναυτικῶν Τσῳρτσιλ, ὁ στρατάρχης Κίτσεναρ καὶ ὁ ναύαρχος σέρ
Τζῶν Φίσερ. Αἱ ἀπόψεις των ἀρχίζουν τώρα νὰ ἐπιβάλλωνται καὶ ἔτσι τὸ
σχέδιον Τσῳρτσιλ διὰ τὴν Καλλίπολιν λαμβάνει σάρκα καὶ ὅστ᾽, παρὰ
τὴν ἀντίδρασιν τῶν στρατηγῶν, ποὺ ἐπιμένουν εἰς τὴν μέχρι τοῦδε τη-
ρουμένην τακτικὴν εἰς τὸ Δυτικὸν Μέτωπον.

Ἀμέσως μετὰ τὴν κήρυξιν τοῦ πολέμου κατὰ τῶν Δυτικῶν Δυνάμεων
ἀπὸ μέρους τῆς Τουρκίας, ἡ Μεγάλῃ Βρεταννία προσαρτᾷ ὀριστικῶς εἰς
τὴν βρεταννικὴν αὐτοκρατορίαν τὴν νῆσον Κύπρον, ἡ ὁποία εἶχεν ἐκχω-
ρηθῇ ἀπὸ τὴν Τουρκίαν εἰς αὐτὴν μετὰ τὸν τελευταῖον ρωσσοτουρκικὸν
πόλεμον. Ἀφ' ἑτέρου αἱ νῆσοι Ἰμβρος, Τένεδος καὶ Λήμνος, ποὺ περιῆλ-
θαν εἰς τὴν Ἑλλάδα μετὰ τὴν νικηφόρον ἑκβασιν τῶν Βαλκανικῶν Πολέ-
μων καταλαμβάνονται ἀπὸ τοὺς Βρεταννοὺς καὶ τοὺς Γάλλους. Σιγὰ—σιγὰ
συγκεντροῦται εἰς ὅλας αὐτάς τὰς βάσεις μία δύναμις ὑπερβαίνουσα τὰς
80.000 ἄνδρας.

Ἀλλὰ καὶ οἱ Γερμανοὶ δὲν ἔμειναν ἀδρανεῖς. Ἦδη ἀπὸ τὰς πρώτας ἡ-
μέρας τοῦ Αὐγούστου ἀντιμετωπίσθη εἰς τὸ Βερολῖνον ἡ ἀποστολὴ Γερμα-
νῶν στρατιωτῶν εἰς Κωνσταντινούπολιν. Ὑπῆρχε ὁμῶς ἕνα σοβαρὸν ἐμ-
πόδιον. Οἱ στρατιῶται αὐτοὶ ἔπρεπε νὰ μεταφερθοῦν σιδηροδρομικῶς, ἡ
σιδηροδρομικὴ δὲν ἔγραμμή διήρχετο διὰ τῆς οὐδετέρας Ρουμανίας.

Ἡ χώρα αὕτῃ δὲν ἀγαποῦσε οὔτε τὴν κραταιὰν Γερμανίαν, οὔτε τὴν

τόσο απειλητικά κοντά στα σύνορά της εύρισκομένην Αυστροουγγαρίαν. Αί ρουμανικαὶ ἀρχαὶ δὲν ἦσαν λοιπὸν καθόλου διατεθειμέναι νὰ ἐπιτρέψουν γερμανικὰς στρατιωτικὰς μεταφορὰς διὰ τοῦ ρουμανικοῦ ἐδάφους.

Εἰς τὸ Βερολῖνον εὐρίσκεται μία λύσις τοῦ προβλήματος αὐτοῦ. 26 ἀξιωματικοὶ καὶ 432 ἄνδρες, φοροῦν πολιτικά, ἐφοδιάζονται μὲ πλαστὰ διαβατήρια καὶ ταξιδεύουν διὰ τῆς Ρουμανίας, ὡς ἄκακοι Γερμανοὶ ἔμποροι.

Ἡ Γερμανικὴ μπύρα, ποὺ ἦτο ἀνέκαθεν ἓνα προσφιλὲς γερμανικὸν ἐξαγωγίμιον προϊόν τοὺς ἀκολουθεῖ εἰς μεγάλα βαρέλια. Καὶ οἱ Ρουμᾶνοι ἐπιθυμοῦντες νὰ δείξουν, ὅτι εἶναι αὐστηρῶς οὐδέτεροι δὲν ἐλέγχουν οὔτε καὶ τὸ περιεχόμενον αὐτῶν τῶν βαρελίων. Ἔτσι διοχετεύονται εἰς τὴν Τουρκίαν ὅπλα, πυρομαχικὰ καὶ μερικὲς ὀβίδες.

Ὁ στρατάρχης Ὄττο Λίμαν φὸν Σάνδερς, ἀρχηγὸς ἀπὸ τοῦ 1913 τῆς γερμανικῆς στρατιωτικῆς ἀποστολῆς εἰς τὴν Τουρκίαν ἀναλαμβάνει τὴν ἀνωτάτην ἡγεσίαν ὅλων τῶν εἰς Τουρκίαν εύρισκομένων γερμανικῶν δυνάμεων.

Κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ χειμῶνος παραμένει ἀνοιχτὸν διὰ τοὺς Γερμανοὺς καὶ τοὺς Τούρκους τὸ ἐρώτημα τί θὰ κάμει ἡ Μεγάλη Βρεταννία. Ἡ ἀπάντησις δίδεται τὴν 19ην Φεβρουαρίου τοῦ 1915 μὲ μίαν ἐπίθεσιν δώδεκα βρεταννικῶν καὶ γαλλικῶν πολεμικῶν κατὰ τῶν ἀκραίων ὀχυρῶν τῆς χερσονήσου τῆς Καλλιπόλεως.

Πρόκειται περὶ τεσσάρων μικρῶν ὀχυρῶν ἐξοπλισμένων συνολικῶς μὲ 19 τηλεβόλα. Τέσσαρα ἀπὸ αὐτὰ ἔχουν βεληνεκὲς 6—8.000, 2 ἄνω τῶν 10.000 καὶ τὰ ὑπόλοιπα κάτω τῶν 6.000 μέτρων.

Ὁ ἐπιτιθέμενος συμμαχικὸς στόλος ἔχει μὲ τὰ 178 τηλεβόλα τοῦ πολὺ μεγαλύτερον βεληνεκὲς. Ἦμπορεῖ νὰ καλύψῃ μὲ χάλαζαν ἀπὸ χάλυβα τὰ τουρκικὰ ὀχυρά, χωρὶς νὰ διατρέχῃ τὸν κίνδυνον νὰ θιχθῇ ἀπὸ αὐτά.

"Τὰ ἀποτελέσματα τοῦ βομβαρδισμοῦ, γράφει ὁ Τσῶρτσιλ εἰς τὰ ἀπομνημονεύματά του—καὶ συμφωνοῦν μαζὺ τοῦ αἰ ἐμπιστευτικαὶ γερμανικαὶ ἀναφοραὶ πρὸς τὴν ἀνωτάτην ἡγεσίαν τῶν γερμανικῶν ἐνόπλων δυνάμεων—ἦσαν σημαντικώτατα. Μὲ 35 ἐξακοντισθεὶσας ὀβίδας κατέστρεψε τὸ βρεταννικὸν πολεμικὸν πλοῖον "Ἰρρεζι-στίμπλ" τὰ δύο σύγχρονα τηλεβόλα τοῦ φρουρίου Ὀρχανιέ. Μετὰ μεσημβρίαν τὰ πολεμικὰ ἐπλησίασαν περισσότερον, ἐβομβάρδισαν μὲ τὰ βαρέα τηλεβόλα τῶν τὰ ὀχυρά, καὶ τὰ ἐξηνάγκασαν ὅλα εἰς σιγὴν. Τὰ ὀχυρὰ ἐξεκένωθησαν ἀπὸ τοὺς ἄνδρας τῶν, διότι εἶχαν μεταβληθῇ εἰς ἄμορφον σωρὸν ἐρείπειών".

Μερικὰ τμήματα δυναμιτιστῶν, μὴ ὑπερβαίνοντα συνολικῶς τοὺς ἑκατὸν ἄνδρας, ἀπεβιβάσθησαν χωρὶς νὰ συναντήσουν καμμίαν ἀντίστασιν εἰς τὴν ξηράν, ἀνετίναξαν εἰς τὸν ἀέρα τὰ ἐγκαταλελειμμένα τηλεβόλα τῶν

Ἡ ναυμαχία τῆς Γιουτλάνδης

φρουρίων Σεΐδ Ούλ Μπάχρ καὶ Κούμ Καλέ καὶ ἐπέστρεψαν εἰς τὰ πλοῖα των, ἀφοῦ ἐξεπλήρωσαν εἰς τὸ ἀκέραιον τὴν ἀποστολὴν των.

—Οἱ Τοῦρκοι, παρατηρεῖ ὁ πρῶτος λόρδος τοῦ βρεταννικοῦ ναυαρχείου—καὶ συμφωνοῦν πάλιν μαζὺ τοῦ αἰ ἐμπιστευτικαὶ ἐκθέσεις τῶν γερμανικῶν ἐν Τουρκίᾳ ὑπηρεσιῶν πρὸς τὸ Βερολῖνον—οὐδεμίαν ἀντέταξαν σοβαρὰν ἀντίστασιν. Αἱ συνολικαὶ ἀπώλειαι τῶν συμμάχων κατὰ τὴν ἐπιχείρησιν ἀνῆρχοντο εἰς 9 νεκροὺς καὶ τραυματίας.

Καὶ τότε συνέβη κάτι τὸ ἱπολύτως ἀκατανόητον. Ἡ συμμαχικὴ ἀρμάδα ἀρκεῖται εἰς αὐτὴν τὴν ἐπιτυχίαν. Ἀντὶνὰ γὴνέκμεταλλευθοῦν, ἀντὶ νὰ συνεχίσουν τὴν ἐξουδετέρωσιν τῶν ἀσθενῶν τουρκικῶν δυνάμεων, ἀντὶ νὰ ἐγκατασταθοῦν ὀριστικὰ ἐπὶ τῆς προβαλούσης ἀσθενεστάτην ἄμυναν χερσονήσου τῆς Καλλιπόλεως τὰ συμμαχικὰ πλοῖα ἀποσύρονται.

"Ἐκείνας τὰς ἡμέρας, λέγει ὁ Τσῳρτσιλ εἰς τὰ ἀπομνημονεύματά του ἔβλεπα γύρω μου μόνον χαρούμενα πρόσωπα". "Ὅλοι τὸν συγχαίρουν διὰ τὴν ἐπιτυχίαν τῆς πρώτης ἐπιθέσεως κατὰ τῶν Δαρδανελλίων. Δὲν φαντάζονται ὅτι παρ' ὅλα αὐτὰ ἡ ἐπιχειρήσις ἔχει ἓνα λάθος.

"Εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, λέγουν αἱ ἐκθέσεις πρὸς τὸ Βερολῖνον, ἡ εἰδησις τῆς καταστροφῆς τῶν ὀχυρῶν τῶν Δαρδανελλίων προεκάλεσε σοβαρὰν κρίσιν. Ἡ κυβερνήσις ἀντιμετωπίζει μετὰ θεσιν τῆς πρωτευούσης εἰς τὴν ἀσιατικὴν Τουρκίαν καὶ λαμβάνει τὰ πρῶτα μέτρα διὰ τὴν μεταφορὰν τοῦ Σουλτάνου, τῆς αὐλῆς, τοῦ αὐτοκρατορικοῦ χαρεμίου καὶ τοῦ κρατικοῦ θησαυροῦ. Ὁ ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν Ἐμβέρ πασᾶς ἐκδίδει μίαν πανικόβλητον διαταγὴν ὑποχωρήσεως καὶ θεωρεῖ ἄσκοπον πλέον κάθε ἄμυναν τῆς χερσονήσου τῆς Καλλιπόλεως καὶ τῶν Στενῶν τῶν Δαρδανελλίων.

Ὁ Λίμαν φὸν Σάνδερς ἔχει ἀπογοητευθῇ ἀπὸ τὴν στάσιν αὐτὴν τοῦ Ἐμβέρ πασᾶ. Εἰς τὰ ἀπομνημονεύματά του γράφει τὰ ἑξῆς:

"Ἄν αἱ διαταγαὶ αὐταὶ ἐξετελοῦντο τελικῶς θὰ ἐπηρέαζαν ἤδη ἀπὸ τοῦ ἔαρος τοῦ 1915 τὴν ἐξέλιξιν τοῦ πόλεμου δυσμενῶς κατὰ τῶν κεντρικῶν δυνάμεων. Ἡ γερμανία καὶ ἡ Αὐστρουγγαρία θὰ ἠναγκάζοντο νὰ συνεχίσουν τὸν πόλεμον ἄνευ τῆς Τουρκίας, διότι τὰ Δαρδανέλλια, συνεπῶς δὲ καὶ ἡ Κωνσταντινούπολις θὰ κατελάμβανοντο ὑπὸ τῶν συμμάχων".

Καὶ ὁ Λίμαν φὸν Σάνδερς ἀντιδρᾷ ἀμέσως εἰς τὰς διαταγὰς τοῦ Τούρκου ὑπουργοῦ τῶν Στρατιωτικῶν. Οἱ Τοῦρκοι ἀντὶ νὰ ἐκκενώσουν τὰ Δαρδανέλλια ὑποχρεοῦνται ἀπὸ τὸν Γερμανὸν στρατηγὸν νὰ συγκεντρώσουν σημαντικὰ τμήματα τοῦ στρατοῦ των εἰς τὴν χερσόνησον Καλλιπόλεως.

Ἡ δευτέρα ἐπίθεσις κατὰ τῆς χερσονήσου τῆς Καλλιπόλεως

Ἡ πρώτη ἐπίθεσις τοῦ Τσῳρτσιλ ἐναντίον τῶν Στενῶν ἀποδεικνύεται ἔτσι ὡς προειδοποιήσις. Ἡ ἀσθενὴς ἐξωπλισμένη χερσόνησος τῆς Καλλιπόλεως, ἡ ὁποία τὸν Φεβρουάριον θὰ ἠμποροῦσε νὰ καταληφθῇ εὐκολώτατα, ἂν δὲν ἐσταματοῦσε τὴν ἐπίθεσίν του ὁ ἀγγλογαλλικὸς στόλος, μεταβάλλεται εἰς ὀχυρωμένον στρατόπεδον περίπου 60.000 ἀνδρῶν. Εἰς τὴν μᾶζαν αὐτὴν ἐντάσσονται ὡς "μπαλλένες τοῦ κορσέ" περίπου 500 Γερμανοί.

Ὅταν λοιπὸν ὁ ἀγγλογαλλικὸς στόλος μὲ 17 πολεμικὰ πλοῖα ἐμφανί-

ζεται ἐκ νέου πρὸ τῶν Στενῶν, τὴν 18ην Μαρτίου τοῦ 1915, ἡ κατάστασις ἔχει οὐσιωδῶς μεταβληθῇ. Ἀλλὰ καὶ πάλιν θὰ ἡμποροῦσε νὰ ἐκβιάσῃ τὴν δίοδον διὰ τῶν Δαρδανελλίων εἰς τὴν Προποντίδα καὶ νὰ ἀγκυροβολήσῃ πρὸ τῆς Κωνσταντινουπόλεως.

Τὸ ὅτι δὲν ἐπετεύχθη ὁ σκοπὸς αὐτὸς πρέπει νὰ ἀποδοθῇ εἰς μίαν ἄλυσιν τυχαίων περιστατικῶν.

Ἐνα ἀπὸ αὐτὰ συνίσταται εἰς τὸ γεγονὸς ὅτι οἱ Ἕλληες καὶ οἱ Γάλλοι δὲν ἀνεκάλυψαν μίαν σειρὰν ναρκῶν, ἃν καὶ κατὰ τὸ διάστημα τῆς δευτέρας ἐπιθέσεως ἔγινε συστηματικὴ ἀλίευσις ναρκῶν.

"Ἐτσι, γράφει ὁ Τσῶρτσιλ, αἱ νάρκαι αὐταὶ δὲν ἀνεκαλύφθησαν καὶ κανεὶς δὲν ὑπώπτευε τὴν ὑπαρξίν των ὅταν ἡ μεγάλη ἀρμάδα ὑπὸ τὴν ἡγεσίαν τοῦ ναυάρχου Ντὲ Ρόμπεκ συνεκεντρώθη ὑπὸ τὸ ἐκτυφλωτικὸν φῶς τοῦ ἡλίου, τὴν 18ην Μαρτίου, καὶ μεγαλοπρεπῶς ἐπροχώρησε πρὸς ἐκτέλεσιν τῆς πλήρους σομαρῶν συνεπειῶν ἐπιχειρήσεως".

Ἐξ ἀποστάσεως μεγαλυτέρας τῶν 13 χιλιομέτρων κατὰ τὴν μεσημβρίαν τὰ θωρηκτὰ "Κουήν", "Ἐλίζαμπεθ", "Ἀγαμέμνων", "Λόρδος Νέλσων" καὶ "Ἰνφλεξιμπλ" ἤρχισαν τὸν ἀγῶνα. Μετ' ὀλίγον ἐπεμβαίνουν καὶ τὰ ἄλλα πλοῖα. Ὀλόκληρος ὁ στόλος προχωρεῖ πλησιέστερα πρὸς τὴν ἀκτὴν καὶ τὰ τηλεβόλα τῶν φρουρίων ἀρχίζουν νὰ ἀπαντοῦν.

"Τὸ πῦρ ἔλαβε τεραστίαν ἑκτασιν καὶ ἀπὸ τὰ δύο μέρη, γράφει ὁ Τσῶρτσιλ καὶ προσθέτει μὲ τὸ ἐκφραστικὸν ὕφος του:

"Τὰ τεράστια σκάφη μετεκινουῦντο συνεχῶς καὶ ἐπυροβολοῦσαν, ἐν μέσῳ στηλῶν ὕδατος, ἀπὸ ὅλα τὰ τηλεβόλα των. Τὰ φρούρια ἐκαλύφθησαν ἀπὸ νέφη σκόνης καὶ καπνοῦ, τὰ ὅποια διέσχίζαν ἐκτυφλωτικαὶ ἀστραπαί. Ἡ βροντὴ τῶν τηλεβόλων ἀντηχοῦσε ἀπὸ τὰ ὄρη ἐξ ἀμφοτέρων τῶν πλευρῶν τῆς θαλασσίας ὁδοῦ. Ὅλα αὐτὰ κάτω ἀπὸ τὸν καθαρὸν οὐρανὸν τοῦ Νότου καὶ ἐπάνω εἰς τὰ ἥρεμα βαθυγάλανα νερά ἀποτελοῦσαν διὰ τὸν θεατὴν μίαν εἰκόνα ἀφθάστου μεγαλείου".

Ὁ Τσῶρτσιλ δὲν ἀνῆκε βεβαίως μεταξὺ τῶν θεατῶν καὶ περιγράφει μόνον ὅ,τι τοῦ ἀφηγήθησαν αὐτόπται μάρτυρες.

Ὁλίγον πρὸ τῆς 2ας μ. μ. σιγοῦν τὰ τουρκικὰ φρούρια, ἐκτὸς μεμονωμένων τινων βολῶν. Ἐνας συμμαχικὸς στολίσκος ναρκαλιευτικῶν προχωρεῖ πρὸς τὰ στενὰ.

Ἡ ὥρα εἶναι 4.20 ὅταν τὸ εὐδρομον μάχης "Ἰνφλεξιμπλ" ἀγγέλλει, ὅτι προσεβλήθη ἀπὸ νάρκην καὶ τρία λεπτὰ ἀργότερον ἡ ἰδία εἴδησις ἔρχεται ἀπὸ τὸ θωρηκτὸν "Ἰρρεξιστίμπλ". Τὸ γαλλικὸν εὐδρομον "Μπουβέ" βυθίζεται δι' ἀγνώστους λόγους, ἴσως συνεπεία μιᾶς ὀβίδος ποῦ ἐξερράγη εἰς τὴν πυριτιδαποθήκην του, ἴσως ὁμως καὶ συνεπεία μιᾶς νάρκης. Τὸ θωρηκτὸν "Ὁκεανὸς", ποῦ σπεύδει εἰς βοήθειαν τοῦ βαρέως τραυματισμένου "Ἰρρεξιστίμπλ" ἐμπίπτει εἰς τὸ ἴδιον ναρκοπέδιον καὶ βυθίζεται.

Ὁ σὲρ Γιὰν Χάμιλτον, ὁ ἀνώτατος διοικητὴς τῆς ἐπιχειρήσεως τῆς Καλλιπόλεως βλέπει ἐξ ἀποστάσεως ἀπὸ τὴν γέφυραν τοῦ "Φαέθονος" πῶς βυθίζονται τὰ ὑπερήφανα σκάφη περιβαλλόμενα ἀπὸ καπνόν, ἀτμούς καὶ γλῶσσας πυρός.

"Ἡ ὑπαρξις ναρκῶν, γράφει ὁ Τσῶρτσιλ, εἰς τὴν θαλασσίαν αὐτὴν περιοχὴν, ἡ ὁποία ἔθεωρεῖτο ἀσφαλέστατα ἀπηλλαγμένη ἀπὸ νάρκας καὶ εἰς τὴν ὁποίαν ὅλην τὴν ἡμέραν ἐκινεῖτο ὁ συμμαχικὸς στόλος, ἦτο συγκλονιστικὴ".

Καὶ ὁ ναύαρχος Ντὲ Ρόμπεκ ἔχει καταληφθῇ ἀπὸ μεγάλην συγκίνησιν. Ἡ τρομερὰ εἰκὼν τῶν βυθιζομένων πλοίων, αἱ φωναὶ τῶν ναυαγῶν, καὶ ἡ ἔντασις τῆς μάχης, ποὺ διήρκεσεν ὁλόκληρον τὴν ἡμέραν εἶναι κάτι τὸ ὑπερβολικὸν διὰ τὰ νεῦρα του.

Τρομαγμένος ἀπὸ τὰ γεγονότα διατάσσει τὴν διακοπὴν τῆς μάχης.

Καὶ δὲν φαντάζεται καθόλου ὁ Ἄγγλος ναύαρχος, ὅτι ἐνήργησεν ἐσπευσμένως, χωρὶς νὰ ἐξετάσῃ ψυχραίμως τὰ πράγματα.

Διότι τὴν ἰδίαν στιγμὴν κατὰ τὴν ὁποίαν οἱ χαλύβδινοι κολοσσοὶ ἀπεσύροντο ἀπὸ τὴν εἴσοδον τῶν Στενῶν, οἱ Τοῦρκοι εἶχαν πυρομαχικὰ μόνον διὰ ἑξ βολὰς χωρὶς νὰ ὑπάρχῃ πιθανότης ἀμέσου ἀνεφοδιασμοῦ των.

Αὐτὸ ἀνεφέρθη εἰς τὰς ἐμπιστευτικὰς ἐκθέσεις τὰς ὁποίας αἱ ἐν Κωνσταντινούπολει ὑπεύθυνοι γερμανικαὶ ὑπηρεσίαι ἀπηύθυναν πρὸς τὸ Βερολῖνον. Ὁ ναύαρχος Ντὲ Ρόμπεκ δὲν γνωρίζει τίποτε ἐπ' αὐτοῦ. Δὲν τοῦ κάμνει ἐντύπωσιν ἡ χαρακτηριστικὴ σιγὴ τῶν τουρκικῶν πυροβολείων, ἀκριβῶς κατὰ τὴν κρισιμωτέραν στιγμὴν τῆς μάχης. Καὶ ἔτσι ἡ ἡνωμένη ναυτικὴ δύναμις τῆς Μεγάλης Βρεταννίας καὶ τῆς Γαλλίας ὑποχωρεῖ ἀπὸ τὰ Στενά, ἐνῶ ἡ νίκη εὐρίσκετο τελείως κοντὰ τῆς. Δὲν εἶχε παρὰ νὰ τὴν πιᾶσιν.

Διὰ μίαν ἀκόμη φορὰν ἓνα τυχαῖον γεγονὸς εἰηρεάζει τὴν ἐξέλιξιν τοῦ πολέμου.

Ἔτσι ἔχασαν οἱ Ἄγγλοι μίαν μεγάλην εὐκαιρίαν.

Οἱ Τοῦρκοι καὶ οἱ Γερμανοὶ ποὺ εὐρίσκοντο στὴν χερσόνησον τῆς Καλλιπόλεως, ὅταν εἶδαν νὰ ἀποσύρωνται τὰ συμμαχικὰ πολεμικὰ ἦσαν τῆς γνώμης, ὅτι ἡ ὑποχώρησις ἔγινε μόνον διὰ νὰ ἀνασυνταχθοῦν καὶ νὰ ἐπανέλθουν δριμύτερα. Ὁ πρῶτος ἀξιωματικὸς τοῦ τουρκικοῦ εὐδρόμου "Χαμηδιέ" λέγει σχετικῶς εἰς μίαν ἐκθεσίν του:

"Ὅταν ἐσταμάτησεν ἡ συμμαχικὴ ἐπίθεσις, εἶπαμεν ὅλοι μας ὅτι οἱ Ἄγγλοι ἀπεσύροντο διὰ νὰ πάρουν τὸ τσαί των καὶ ὅτι τὴν ἐπομένην, ἀμέσως μετὰ τὸ πρόγευμά των, θὰ ἐπετίθεντο ἐκ νέου".

Ἡ ἐπομένη ὁμῶς ἡμέρα ἐπέρασε τελείως ἥρεμος. Ἡ ἐπίθεσις τῶν συμμαχικῶν δὲν ἐπανελήφθη.

Ὁ Οὐῖνστον Τσῶρτσιλ δὲν ὑποπτεύεται κατ' αὐτὰς τὰς κρισίμους ὥρας, ποίας ἀπροόπτους ἐξελίξεις εἶχε τὸ σχέδιον του εἰς τὴν Ἀνατολικὴν Μεσόγειον. Δὲν ἔχει τὴν δυνατότητα νὰ ἐπέμβῃ ἀμέσως.

"Ἐπέρασα, γράφει εἰς τὰ ἀπομνημονεύματά του, τὴν 18ην Μαρτίου στὰς ἀμῶδεις ἐκτάσεις τῆς βελγικῆς ἀκτῆς. Ἐκεῖ, διαγράφοντα διάφορα σχήματα, κατέληγαν μέχρι τῆς θαλάσσης τὰ χαρακώματα, ποὺ ἤρχιζαν ἀπὸ τὰ ἐλβετικὰ σύνορα. Τὰ συρματοπλέγματα ἐξετείνοντο κατὰ μῆκος τῆς παραλίας καὶ ἐβρέχοντο ἀπὸ τὸ ἄλμυρο νερὸ τῆς θαλάσσης.

"Στὰ συρματοπλέγματα ἐκρέμαντο νεκροὶ σκεπασμένοι μὲ φύκη, ποὺ καθημερινῶς ἐβρέχοντο ἀπὸ τὰ κύματα καὶ τελικὰ ἀπεσυντίθεντο. Ἄλλοι πάλιν ἔκειντο κατὰ ὁμάδας δέκα ὡς δώδεκα ἀτόμων εἰς τὴν ρίζαν τῶν ἀμ-

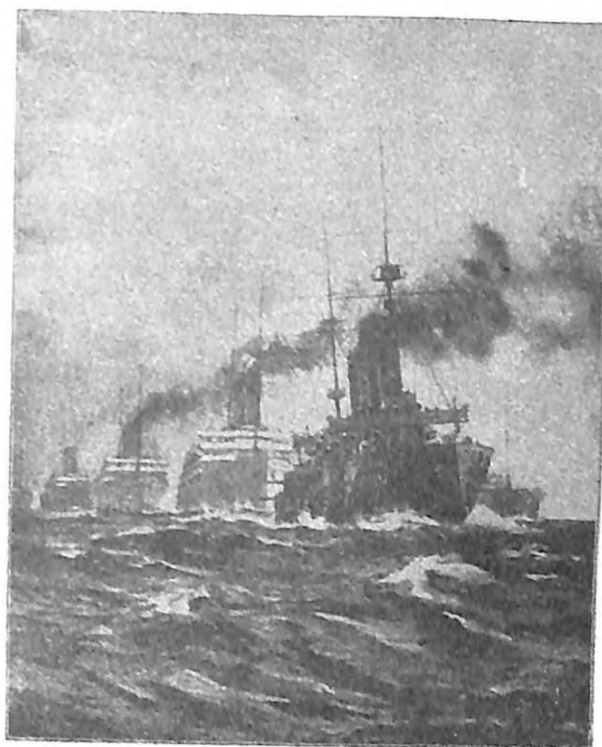
Γουανκαρέ, πρόεδρος τῆς Γαλλικῆς Δημοκρατίας.

Οί πρώτες περιποιήσεις σ' έναν τραυματία στο Βερδέν.

μολόφων, θερισμένοι ἀπὸ τὴν ἐπίθεσιν. Οἱ νεκροὶ αὐτοὶ εὐρίσκοντο ἐκεῖ ἀπὸ μηνῶν. Σιγὰ-σιγὰ ἡ ἄμμος τοὺς ἐσκέπαζε καὶ ἐχάνοντο μέσα εἰς αὐτήν.

"Ὁ καιρὸς ἦτο πολὺ ὥραϊος καὶ ἡσθανόμην εὐγνωμοσύνην, διότι αἱ σκέψεις μου εἶχαν ἀποσπασθῇ, χάρις εἰς αὐτόν, ἀπὸ τὰ γεγονότα ποὺ διεδραματίζοντο εἰς τὴν ἄλλην θαλασσίαν πτέρυγα τοῦ ἐχθρικοῦ μετώπου. Τὴν νύκτα ἐπέστρεψα εἰς τὴν Ἀγγλίαν διὰ νὰ λάβω γνῶσιν τῆς ἐξελίξεως τῶν γεγονότων. Τὴν σχετικὴν ἔκθεσιν ἔλαβον ἐνῶ ρὶς τὸ πρωὶ καὶ ἀπὸ τὰς πρώτας λέξεις ἀντελήφθην ὅτι δὲν εἶχε ἐπιτευχθῇ ἓνα καλὸν ἀποστέλεσμα".

Ἡ ANTANT κυρίαρχος τῶν θαλασσῶν

Ὁ Τσῶρτσιλ ὁμῶς δὲν εἶναι ὁ ἄνθρωπος ὁ ὁποῖος ἀποθαρρύνεται τόσον εὐκολα, ὅσον ὁ ναύαρχος Ντέ Ρόμπεκ.

Δι' αὐτὸν εἶναι φανερόν ὅτι ἡ ἐπίθεσις πρέπει νὰ ἐπαναληφθῇ ἀμέσως καὶ μάλιστα προτοῦ οἱ ὑπερασπισταὶ τῆς χερσονήσου τῆς Καλιπόλεως νὰ εὐρεθοῦν εἰς θέσιν νὰ ἐπισκευάσουν τὰ ὀχυρὰ των καὶ νὰ φέρουν ἐκεῖ πυρομαχικὰ καὶ ἐνισχύσεις. Τὰ θωρηκτὰ "Λόνδον" καὶ "Πρίγκηψ τῆς Οὐαλίας" λαμβάνουν τὴν διαταγὴν νὰ πλεύσουν πρὸς τὰ Στενὰ καὶ νὰ ταχθοῦν ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ ναυάρχου Ντέ Ρόμπεκ, εἰς ἀντικατάστασιν τῶν ἀπολεσθέντων σκαφῶν. Καὶ οἱ Γάλλοι ἀποστέλλουν τὸ θωρηκτὸν "Ἑρρίκος ὁ 4ος" εἰς ἀντικατάστασιν τοῦ βυθισθέντος "Μπουβέ".

Παρ' ὅλα ὁμῶς αὐτὰ ἡ ἐπίθεσις δὲν ἐπαναλαμβάνεται.

Ὁ φθαλμοφανῶς ὁ ναύαρχος Ντέ Ρόμπεκ διστάζει νὰ ἀναλάβῃ αὐτὴν τὴν εὐθύνην. Δι' αὐτὸ ἐφαρμόζει τὴν κλασικὴν μέθοδον. Συγκαλεῖ μίαν διάσκεψιν εἰς τὴν ὁποίαν μετέχουν οἱ στρατηγοὶ Χάμιλτων καὶ Μπρίδγούδ τῶν ἀποβατικῶν στρατευμάτων.

Ἐν πλήρει ἀγνοίᾳ τῆς πραγματικῆς καταστάσεως, ἐν πλήρει ἀγνοίᾳ ὅτι ἡ θέσις τῶν Τούρκων καὶ τῶν Γερμανῶν εἰς τὴν χερσόνησον τῆς Καλιπόλεως ἦτο αὐτόχρημα ἀπελπιστικὴ, οἱ τρεῖς κύριοι καταλήγουν εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι ὁ στόλος δὲν πρέπει νὰ ἐπαναλάβῃ τὴν ἐπίθεσιν. Μεταξὺ τῶν πολλῶν ἐπιχειρημάτων, τὰ ὁποῖα ἐπεκαλέσθησαν διὰ νὰ στηρίξουν τὴν ἀπόφασίν των ἦσαν καὶ τὰ ἑξῆς:

α) Αἱ ἀπώλειαι εἰς πλοῖα συνεπείᾳ ναρκῶν ἢ ὑποβρυχίων— δὲν ὑπῆρ-

χε απόλυτος βεβαιότης ἐπὶ τῆς αἰτίας ποὺ προεκάλεσε τὰς βυθίσεις τῶν συμμαχικῶν πλοίων—θὰ ἤμποροῦσαν νὰ αὐξηθοῦν σημαντικά.

β) Καὶ ἂν ἀκόμη ὁ στόλος κατορθώσῃ νὰ παραβιάσῃ τὴν δίοδον τῶν Στενῶν, ὁ ἐχθρὸς θὰ ἠδύνατο νὰ ἀποκόψῃ εἰς αὐτὸν τὴν ὑπαχώρησιν καὶ τὸν ἀνεφοδιασμόν.

γ) Ἡ δίοδος τῶν Στενῶν τότε μόνον ἤμπορεῖ νὰ ἀποτολμηθῇ, ὅταν δράσῃ καὶ ἀποβατική στρατιὰ καταλαμβάνουσα τὰς ἐπικαίρους θέσεις εἰς τὴν χερσόνησον τῆς Καλλιπόλεως καὶ εἰς τὴν ἑναντι ἀσιατικὴν ἀκτὴν.

Ἡ ἀπόφασις αὕτη, ἡ ὁποία θάπτεi κυριολεκτικῶς τὸ ἐγχείρημα τῆς Καλλιπόλεως τὴν στιγμὴν κατὰ τὴν ὁποίαν εἶχεν ὅλως τὰς δυνατότητας νὰ ἐπιτύχῃ καθ' ὅλην τὴν γραμμὴν καὶ νὰ ἐπιταχύνη τὴν λῆξιν τοῦ πολέμου διατυποῦται εἰς μακρὸν κρυπτογραφικὸν τηλεγράφημα καὶ ἀποστέλλεται εἰς τὸ Λονδίνον.

Οἱ Ναύαρχοι κατὰ τοῦ Τσῳρτσιλ

"Ἐδιάβασα μὲ κατάπληξι τὸ τηλεγράφημα αὐτό", ὁμολογεῖ ὁ Τσῳρτσιλ εἰς τὰ ἀπομνημονεύματά του. Βλέπει τὴν κατάστασι πολὺ διαφορετικὰ καὶ τὴν βλέπει σωστά, ὅπως θὰ τὸ πιστοποιήσῃ ἀργότερα ἡ ἱστορία.

Ἡ ἀπώλεια τῶν πλοίων ἐμεγαλοποιήθη ἀπὸ τὸν ναύαρχον Ντέ Ρόμπεκ. Εἰς τὴν πραγματικότητα μόνον τὸ θωρηκτὸν "Ἰνφλεξιμπλ" ἤναγκάσθη νὰ πλεύσῃ εἰς τὴν Μάλταν πρὸς ἐπισκευήν, ἐνῶ τὰ ἄλλα βυθισθέντα ἀγγλικά σκάφη, ὅπως τὸ γνωρίζει πολὺ καλὰ ὁ Τσῳρτσιλ ἦσαν πεπαλαιωμένα καὶ ἀκατάλληλα πλέον διὰ τὴν ἐνεργὸν ὑπηρεσίαν.

"Ὅλα τὰ ἀπολεσθέντα πλοῖα ἤμποροῦσαν νὰ ἀναπληρωθοῦν" συνεχίζει ὁ πρῶτος λόρδος τοῦ ἀγγλικοῦ ναυαρχείου, ὁ ὁποῖος προβαίνει περαιτέρω καὶ εἰς ἕνα δηκτικώτατον χαρακτηρισμὸν τοῦ γηραιοῦ ναύαρχου Ντέ Ρόμπεκ:

"Διὰ τὸν ναύαρχον Ντέ Ρόμπεκ ὅμως τὰ πλοῖα αὐτὰ ἦσαν ἱερά. Ἦσαν, ὅταν αὐτὸς ὡς νεαρὸς ἀξιωματικὸς τοῦ Ναυτικοῦ ἐπάτησε διὰ πρώτην φοράν τὸ πόδι του εἰς τὴν γέφυράν των, τὰ καλύτερα πλοῖα, ποὺ ὑπῆρχαν τότε. Κατὰ τὴν μακρὰν ὑπηρεσίαν του εἶχε διδαχθῇ νὰ θεωρῇ τὴν θυσίαν ἐνὸς πλοίου ὡς κάτι ποὺ δὲν ἐπετρέπετο, ὡς μίαν σχεδὸν ἐγκληματικὴν πράξιν. Τὸ νὰ παρίσταται θεατὴς τῆς δραματικῆς βυθίσεως ἐνὸς τόσο λαμπροῦ πλοίου, ποὺ φιλοξενοῦσε τόσοις πιστοῦς ἄνδρας καὶ τοὺς παρεῖχε τροφὴν καὶ στέγην, τοῦ ἐφαίνετο ἕνα τρομερὸν καὶ τελείως ἀφύσικον γεγονός".

Ἀκριβῶς ὅμως, ὅπως ὁ ναύαρχος Ντέ Ρόμπεκ, σκέπτονται καὶ ὅλοι οἱ συντηρητικοὶ ἀξιωματικοὶ τοῦ ναυτικοῦ καὶ τῆς ξηρᾶς, τοὺς ὁποίους ὁ Τσῳρτσιλ προσκαλεῖ εἰς ἕνα εἶδος ἀντισυσκέψεως, διὰ νὰ ἀντιδράσῃ κατὰ τῶν ἀποφάσεων ποὺ ἐλήφθησαν πρὸ τῶν Δαρδανελλίων.

Τοὺς ἐξορκίζει νὰ συμφωνήσουν διὰ τὴν ἄμεσον ἐπανάληψιν τῆς ἐπιθέσεως. Τοὺς ἐξορκίζει νὰ μὴ χάσουν οὔτε μίαν ἡμέραν, νὰ μὴ δώσουν εἰς τὸν ἀντίπαλον καιρὸν νὰ ἀνασυντάξῃ τὰς δυνάμεις του. Οἱ ἄνδρες ὅμως οἱ ὁποῖοι κάθονται γύρω ἀπὸ τὴν τράπεζαν τῆς διασκέψεως τοῦ Οὐάϊτ

Χώλλ, ἔχουν τὴν γνώμην ὅτι τὸ Λουνδίνον δὲν πρέπει νὰ λάβῃ ἀπόφασιν διάφορον ἐκείνης ποὺ ἔλαβον οἱ ὑπεύθυνοι πρὸ τῶν Δαρδανελλίων ἡγήτορες Χάμιλτων καὶ Ντέ Ρόμπεκ.

"Ἐγὼ ὅμως, συνεχίζει ὁ Τσῳρτσιλ, ὁ ὁποῖος ἐβλεπα καθαρὰ πόσον τρομερὰ καὶ ἀπειλητικὰ θὰ ἐξειλίσσετο ἡ κατάσταση πρὸς βλάβην μας μετὰ τὴν ἀναβολὴν τῆς ἐπιθέσεως, δὲν ἤμποροῦσα νὰ συμφωνήσω. Διὰ πρώτην φοράν ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως τοῦ πολέμου ἔπασαν δοριμεῖται φράσεις ἐπάνω ἀπὸ τὴν ὀκτάγωνον τράπεζαν τῆς διασκέψεως!

Ὁ Ἐμβέρ πασᾶς, ὁ Τοῦρκος ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν, ἐπεβεβαίωσεν ἀργότερον τὴν ἀποψιν τοῦ Τσῳρτσιλ καὶ ἐδήλωσε τὰ ἑξῆς:

"Ἄν οἱ Ἄγγλοι ἐτολμοῦσαν νὰ παραβιάσουν τὰ Δαρδανέλια με περισσότερα πλοῖα θὰ ἤμποροῦσαν νὰ φθάσουν ἀσφαλῶς μέχρι τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Οἱ δισταγμοὶ τῶν ὅμως μᾶς ἐπέτρεψαν νὰ ὀχυρώσωμεν συστηματικὰ τὴν χερσονήσον τῆς Καλλιπόλεως. Μετὰ ἑξ ἑβδομάδας εἴχαμεν μεταφέρει ἐκεῖ ἄνω τῶν 200 αὐστριακῶν τηλεβόλων Σκόδα".

Ἀλλὰ καὶ ὁ Γερμανὸς ναύαρχος Σουσόν, ὁ ὁποῖος, ὅπως εἶδομεν, εἰς τὰ προηγούμενα, ἐξεβίασε τὴν κάθοδον τῆς Τουρκίας εἰς τὸν πόλεμον, λέγει καὶ αὐτὸς εἰς ἐμπιστευτικὴν πρὸς τὸ Βερολῖνον ἀναφορὰν του:

"Ἄν ὁ βρεταννικὸς στόλος κατάρῳνε νὰ ἐκβιάσῃ τὴν διόδον τῶν Δαρδανελλίων καὶ νὰ ἐμφανισθῇ ἀποτόμως πρὸ τῆς Κωνσταντινουπόλεως, οἱ Τοῦρκοι θὰ ἐξηναγκάζοντο νὰ συνθηκολογήσουν. Ἦδη πρὸ τοῦ πολέμου ἠπειλεῖτο ἐπανάστασις κατὰ τοῦ Ἐμβέρ πασᾶ. Μετὰ τὴν ἐξουδετέρωσιν τῶν Στενῶν τῶν Δαρδανελλίων ἀπὸ τὸν συμμαχικὸν στόλον, ἡ ἐπανάστασις αὕτη θὰ ἐξεδηλώνετο μετὰ μεγάλην ἔντασιν".

Ὁ ἀντιπλοῖαρχος Μπάλτσερ, ἰδιαιτέρος ὑπασπιστῆς τοῦ Γερμανοῦ ὑπουργοῦ τῶν Ναυτικῶν ναυάρχου φὸν Τίρπιτς, περιγράφει ὡς ἑξῆς τὴν κατάστασιν τῶν πνευμάτων ποὺ ἐπικρατοῦσε εἰς τὴν ὑπηρεσίαν του, κατόπιν τῆς δευτέρας συμμαχικῆς ἐπιθέσεως κατὰ τῶν Στενῶν τῶν Δαρδανελλίων:

"Εἰς τὸ Βερολῖνον ἐθεωρεῖτο μέγα, ὅτι ὁ βρεταννικὸς στόλος θὰ ἐξεβίαζε μετὰ τὴν 18ην Μαρτίου τὴν διόδον διὰ τῶν Στενῶν τῶν Δαρδανελλίων, διότι οἱ Τοῦρκοι εἶχον πραγματικὰ ἐξαντλήσει τὰ πολεμοφόδια τῶν. Μερικὰ τηλεβόλα ἐστερουῖντο τελείως ὀμίδων. Μετὰ τὴν καταστροφὴν τῶν ὀχυρῶν τῆς χερσονήσου τῆς Καλλιπόλεως, τὰ ναρκοπέδια ἔχαναν τὴν σημασίαν των καὶ θὰ ἤμποροῦσαν νὰ ἐκκαθαρισθοῦν. Δὲν ἀμφιβάλλω οὔτε μίαν στιγμὴν ὅτι παραβιαζόμενων τῶν Στενῶν, ἡ Τουρκία θὰ συνωμολογοῦσε ξεχωριστὴν εἰρήνην. Θὰ ἐξεργηγνύετο ἐπανάστασις. Ἡ ἐμφάνισις τῶν συμμαχικῶν πλοίων πρὸ τῆς Κωνσταντινουπόλεως θὰ ἦτο ἀρκετὴ διὰ νὰ τὴν προκαλέσῃ. Σημαντικαὶ στρατιωτικαὶ δυνάμεις δὲν εὑρίσκοντο εἰς τὴν Κωνσταντινουπόλιν".

Τὸ ἑὰν ὅμως δὲν παίζει ἐκείνην τὴν στιγμὴν ἀποφασιστικὸν ρόλον.

Ὁ νεαρὸς τὴν ἡλικίαν Τσῳρτσιλ καταψηφίζεται ἀπὸ τοὺς ἡλικιωμένους ναυάρχους καὶ στρατηγούς:

"Ἐλεγον, λέγει, εἰς ὅλα "ὄχι" καὶ τίποτε δὲν ἤμποροῦσε νὰ τοὺς ἀναγκάσῃ νὰ μεταβάλουν γνώμην. Δὲν κατάρθωσα νὰ μεταπείσω τὴν ὑπηρεσίαν πολεμικῶν ἐπιχειρήσεων τοῦ ναυαρχείου καὶ τὸ πολεμικὸν συμβούλιον, νὰ ψηφίσῃ ὑπὲρ μιᾶς ἀποφασιστικῆς ἐνεργείας".

Αἱ συνέπειαι μιᾶς ἀργοπορίας

Κατὰ τὴν μακρὰν περίοδον ἀναμονῆς, οἱ Τοῦρκοι μετὰ τὴν ἀποτυχίαν τῆς δραματικῆς προσπάθειας τοῦ Τσῶρτσιλ νὰ ἐπαναληφθῇ ἀμέσως ἡ ἐπίθεσις στὰ Δαρδανέλλια κατορθώνουν, ὅπως τονίζει χαρακτηριστικώτατα ὁ Τσῶρτσιλ εἰς τὰ ἀπομνημονεύματά του, νὰ προστατευθοῦν πίσω ἀπὸ ἓνα ἀδιαπέραστον πρόχωμα: Πίσω ἀπὸ τὰ τεῖχη τῆς βραδυκινήτου βρεταννικῆς στρατιωτικῆς γραφειοκρατίας.

Πραγματικὰ τώρα, χάρις εἰς τὴν γενομένην καθυστέρησιν ἡμποροῦν οἱ Τοῦρκοι νὰ προετοιμασθοῦν, μὲ ὀλην τὴν ἡσυχίαν των, διὰ νὰ ἀντιμετωπίσουν τὴν ἀναμενομένην συμμαχικὴν ἀπόβασιν. Δημιουργεῖται μίᾳ νέᾳ τουρκικῇ στρατιᾷ—ἡ Πέμπτη—καὶ τίθεται ὑπὸ τὰς ἀμέσους διαταγὰς τοῦ στρατάρχου Λίμαν φὸν Σάνδερς. Ἡ χερσόνησος τῆς Καλλιπόλεως μεταβάλλεται εἰς ἓνα σύστημα χαρακωμάτων, προχωμάτων, ἀμυντικῶν γραμμῶν, ὀχυρῶν πάσης φύσεως καὶ συρματοπλεγμάτων.

Καὶ ἔτσι ὅταν ἀρχίζει ἡ ἀπόβασις τῶν Ἀγγλογάλλων εἶναι καταδικασμένη ἐκ τῶν προτέρων εἰς ἀποτυχίαν. Ἡ ἐπιχείρησις τῆς Καλλιπόλεως μεταβάλλεται εἰς μίαν καταστρεπτικὴν ἥτταν, εἰς ἓνα ἄσκοπον ὁμαδικὸν τάφον χιλιάδων στρατιωτῶν. Τὴν μάχην ὅμως αὐτὴν δὲν τὴν ἔχασεν ὁ Τσῶρτσιλ ἀλλὰ τὸ βρεταννικὸν πολεμικὸν συμβούλιον. Τὸ ὅτι ἀργότερα τὸ συμβούλιον αὐτὸ ἀνεζήτησεν ἓνα ἀποδιοπομπαῖον τράγον καὶ τὰ ἐφόρτωσε ὅλα εἰς τὸν "φαντασιόκοπον" Τσῶρτσιλ, εἶναι πολὺ ἀνθρώπινον.

Ἡ καθυστερημένη μάχη, ἡ ὁποία ἀρχίζει τώρα, δὲν τελειώνει μόνον μὲ μίαν καταστροφὴν. Ἐχει εἰς τελευταίαν ἀνάλυσιν προκαλέσει μίαν μεγαλύτεραν ἀναστάτῳσιν καὶ μετέβαλε τὴν ὅψιν τοῦ κόσμου κατὰ τρόπον ποὺ ἐπηρεάζει καὶ τὴν σημερινὴν μας ἐποχὴν.

Ὁ Τσῶρτσιλ μαζί του δὲ καὶ πολλοὶ ἄλλοι διορατικοὶ ἄνδρες, ἀνέλυσαν τὰς συνεπείας τῆς:

Μὲ τὴν ἀποτυχίαν τῆς ἀγγλογαλλικῆς ἐπιθέσεως κατὰ τῶν Δαρδανελλίων δὲν ἐπετεύχθη ὁ κύριος ἀντικειμενικὸς σκοπὸς τῆς ἐκστρατείας αὐτῆς δηλαδὴ ἡ παραβίασις τῶν στενῶν, ἡ προώθησις πρὸς τὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ ἡ ἀποκατάστασις μιᾶς ἀμέσους ἐπικοινωνίας μὲ τὴν Ρωσσίαν.

Βασικὴ σκέψις τοῦ Τσῶρτσιλ ὅταν ἐπρότεινε τὴν ἐπίθεσιν τῶν Δαρδανελλίων, ἦτο ὁ ἀνεφοδιασμὸς τῆς Ρωσσίας μὲ πλῆθος πολεμοφοδίων καὶ πολεμικοῦ ὕλικου πάσης φύσεως. Μὲ τὴν ἀποτυχίαν τῆς ἐκστρατείας τῶν Δαρδανελλίων ἡ Ρωσσία στερεῖται αὐτοῦ τοῦ ἀνεφοδιασμοῦ. Λόγῳ ἐλλείψεως ὀπλων, πολεμοφοδίων καὶ πάσης φύσεως ἐξοπλισμοῦ καταρρέουν αἱ στρατιαὶ τῆς. Ἀναγκάζεται νὰ συνάψῃ χωριστὴν εἰρήνην καὶ γίνεται ἔρμαιον τῆς μπόλσεβικικῆς ἐπαναστάσεως.

Δὲν θὰ ἐγένετο ἐπανάστασις, δὲν θὰ ὑπῆρχε σήμερον μίᾳ κομμουνιστικῇ Ρωσσίᾳ, δὲν θὰ ὑπῆρχε σήμερον μίᾳ Σοβιετικῇ Ἐνωσίς ἂν τὸ σχέδιον τοῦ Τσῶρτσιλ διὰ τὰ Δαρδανέλλια ἐφηρμόζετο μὲ αποφασιστικότητα καὶ χωρὶς δισταγμούς. Ἔτσι λέγουν μερικοὶ εἰδικοί. Ἐχουν ἄρα γε δίκαιον;

Κατὰ τὴν γνώμην αὐτῶν ἡ τύχη τοῦ κόσμου ἐκρίθη τὸ 1915 μόνον καὶ μόνον διότι τὰ νεῦρα τοῦ γηραιοῦ ναυάρχου Ντὲ Ρόμπεκ δὲν ἔμπορευσαν νὰ ἀντιστοῦν εἰς τὸ θέαμα τῶν βυθιζομένων πλοίων καὶ διότι, ὅπως βεβαιώνει καὶ ὁ Τσῳρτσιλ εἰς τὰ ἀπομνημονεύματά του "τὰ ἴδια ἀκριβῶς αἰσθήματα ἐνέπνεαν καὶ τοὺς ἄνδρας οἱ ὅποιοι ἐκάθηντο γύρω ἀπὸ τὴν τράπεζαν διασκέψεως τοῦ βρετανικοῦ ναυαρχείου".

Καὶ ὁ στρατάρχης Λίμαν φὸν Σάνδερς, ὁ ὑπερασπιστὴς τῆς χερσονήσου τῆς Καλλιπόλεως ὁμολογεῖ ἀνεπιφυλάκτως ὅτι ὁ Τσῳρτσιλ εἶχε δίκαιον καὶ ὅτι ὁρθῶς εἶχε προβλέψει τὰ πράγματα.

"Ὅι Ἀγγλοὶ, λέγει, μοῦ ἔδωσαν τεσσάρων ὁλοκλήρων ἐβδομάδων καιρὸν μέχρι τῆς μεγάλης τῶν ἀποβάσεως". Καὶ φυσικὰ ἐτοιμάζεται νὰ τοὺς ὑποδεχθῇ κατὰ τὸν καλῦτερον δυνατὸν τρόπον.

Καὶ ὅταν τέλος ἀρχίζει ἡ ἐπίθεσις, οἱ Ἀγγλοὶ ὑποφέρουν ἀπὸ ἑλλειψιν πυρομαχικῶν. Ὁ ἀχόρταγος Μολῶχ τοῦ δυτικοῦ μετώπου καταβροχθίζει πολὺ περισσότερα ἀπὸ ὅσα μποροῦν νὰ παραχθοῦν.

Καὶ λέγει ὁ Τσῳρτσιλ:

"Ἡ βρετανικὴ στρατιὰ εἰς τὴν Γαλλίαν συνεκέντρωσε κάθε διαθέσιμον πολεμικὸν ὕλικόν διὰ τὴν μεγάλην ἐπίθεσιν κατὰ τῶν Γερμανῶν, ἡ ὁποία ἐσχεδιάζετο διὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ Μαΐου".

Διὰ τὴν ἐπιχείρησιν ὅμως τῶν Δαρδανελίων ἐφηρμόζοντο αὐστηραὶ οἰκονομίαι.

Ἀποβάσεις τῶν συμμάχων

Ἀξιωματικοὶ μὲ ὥχρὰ πρόσωπα, γράφει ὁ στρατάρχης Λίμαν φὸν Σάνδερς ἀναφέρουν εἰς τὸν Γερμανὸν ἀρχιστράτηγον ὅτι τὰ χαράγματα τῆς 25ης Ἀπριλίου τοῦ 1915 ἤρchiσε ἡ ἀποβίβασις μεγάλων δυνάμεων εἰς τὴν χερσονήσον τῆς Καλλιπόλεως. Βρεταννοί, Αὐστραλοί, Νεοζηλανδοί, Ἰνδοί, Γάλλοι, Σενεγαλέζοι ἀποβιβάζονται καὶ ἀμέσως ἀρχίζει μιὰ τραγωδία ἡ ὁποία θὰ διαρκέσῃ ἐπὶ μῆνας, μιὰ τραγωδία, ποὺ ὁδηγεῖ εἰς τὸν τάφον δεκάδας χιλιάδων ἀνδρῶν.

Στὸν "Ὀρμον V" ὅπου τὸ μεταγωγικὸν "Ράϊβερ-Κλάϋδ" προσαράζει εἰς τὴν ἀμμώδη ἀκτὴν διὰ νὰ ἀποβιβάσῃ ἀπὸ τὰ ὑποβρύχια συρματοπλέγματα 2.000 ἄνδρας διαδραματίζονται τρομεραὶ σκηναί. Ἐδῶ ἡ ἀμμώδης ἀκτὴ περιβάλλεται ἀπὸ ὑψώματα ποὺ ἀποτελοῦν ἰδεώδεις ἀμυντικὰς θέσεις.

Ὁ ἀντιναύαρχος Μπῆττυ ἀρχηγὸς τῶν Βρετανικῶν
Καταδρομικῶν μάχης.

"Εντὸς ὀλίγων λεπτῶν, γράφει ὁ Τσῶρτσιλ, ἔπесαν παραπάνω ἀπὸ τοὺς ἡμίσεις τῶν ἀποβιβασθέντων ἀνδρῶν. Ὅλη ἡ περιοχή ἐσπάρη κυριολεκτικὰ ἀπὸ νέκρους καὶ ἀπὸ θνήσκοντας".

Καὶ ὁ "Ἀσμηδ Μπάρτλετ, ὁ ὁποῖος ὡς πολεμικὸς ἀνταποκριτὴς, εὐρίσκει ἐπὶ τοῦ θωρηκτοῦ "Λονδῖνον" γράφει:

"Ἀπὸ τοὺς πρώτους τραυματίας, οἱ ὁποῖοι ἀργότερα μετεφέρθησαν μὲ μιὰ μεγάλη ἀτμάκατο ἐπληροφορήθημεν τί διεδραματίσθη κατὰ τὰς πρώτας ἐκείνας ἀγρίας στιγμὰς. Αἱ ἀποβατικαὶ λέμβοι εἶχαν φθάσει ἤδη εἰς τὴν ἀκτὴν ὅταν ἕνα ἀπόσπασμα Τούρκων ποὺ εἶχε περιχαρακωθῇ εἰς τὸ χεῖλος τῆς παραλίας ἤνοιξε κατ' αὐτῶν τρομερὸν πῦρ. Πολλοὶ ἀπὸ τοὺς ἀνδρας ποὺ ἀνὰ 40 ἢ 50 εὐρίσκοντο εἰς τὰς ἀσφυκτικὰ φορτωμένας λέμβους ἐτραυματίσθησαν.

Καὶ ἡ ἀποβίβασις ἔγινε ὑπὸ καταιγιστικὰ πυρά, συχνότατα μάλιστα ἐξ ἐγγυτάτης ἀποστάσεως. Διεκρίναμεν ἀπὸ τὸ πλοῖον μας πῶς αἱ ὑπερπληρωμένα ἀποβατικὰ λέμβοι ρυμουλκούμεναι ἀπὸ ἀτμάκατους καὶ καταδρομικὰ ἐπλησίαζαν τὴν ἀκτὴν. Ὑστερα τὰ ρυμουλκὰ τὰς ἐγκατέλειπαν καὶ ἡ πορεία τῶν λέμβων ἐσυνεχίζετο μὲ τὴν κώπην. Μόλις ἐφθάναν αἱ λέμβοι εἰς τὴν παραλίαν ἐπηδοῦσαν ἀπὸ αὐτὰς οἱ στρατιῶται καὶ ἔτρεχαν ἐπὶ ἀνοικτοῦ ἐδάφους περὶ τὰ σαράντα μέτρα ἕως ὅτου ἐκαλύπτοντο πίσω ἀπὸ ἀμώδη ὑψώματα. Τὸ γενναῖον ὅμως πλήρωμα τῶν λέμβων ἦτο ὑποχρεωμένον ὑπὸ ἕνα τρομερὸν πῦρ ποὺ ἔμοιαζε μὲ πῦρ κολάσεως, νὰ ἐπιστρέψῃ κωπηλατοῦν εἰς τὰ πλοῖα ἀπὸ τὰ ὁποῖα ἐξεκίνησε".

"Ἐνας νεοζηλανδὸς, ὁ ὁποῖος ἔλαβε μέρος εἰς τὴν μάχην ἀφηγεῖται τὰς ἐντυπώσεις του ὡς ἑξῆς εἰς τοὺς "Τάϊμς".

"Ἐπεράσαμεν ἀπὸ σταθμοὺς ἐπιδέσεως τραυματιῶν οἱ ὁποῖοι ἦσαν ἤδη γεμᾶτοι ἀπὸ φορεῖα καὶ ἀπὸ τραυματίας. Οἱ τραυματῖαι μας ποὺ ἤρχοντο ἐκεῖ ἀποτελοῦσαν ἀτελείωτους οὐράς. Μετεχειρίζοντο ἐκφράσεις, ποὺ ἦσαν κάθε ἄλλο παρὰ κολακευτικὰ καὶ διὰ τὴν ἡγεσίαν των.

Καὶ ἤρχισε τότε μίᾳ κοπιώδους ἀναρρίχσεως εἰς τὰ ἀμώδη ὑψώματα. Πυροβοληταὶ ἐνήδρευαν ἀπὸ ὅλα τὰ μέρη. Ἐκατοντάδες σφαιρῶν ἐρρίπτοντο ὀλόγυρά μας καὶ κτυποῦσαν στὶς πέτρες καὶ στοὺς θάμνους. Ἐτσι ἐφθάσαμεν μέχρι τῆς γραμμῆς τοῦ πυρός, ὅπου ἀπεσπᾶσθην εἰς ἕνα αὐστραλιανὸν σύνταγμα ὡς ἐκτιμητὴς ἀποστάσεως, ὅπως εἶναι καὶ ἡ εἰδικότης μου.

"Ἐβλεπα μὲ τὰ κυάλια μου ὅλας τὰς κινήσεις τῶν Τούρκων καὶ ἤμποροῦσα νὰ παρακολουθῶ ὀλόκληρον τὴν ἐξέλιξιν τῆς ἐπιθέσεως των μὲ ἐφ' ὄπλου λόγχην. Ἐντὸς ὀλίγου ὅμως ἤλθε καὶ ἡ σειρά τοῦ ἰδιοῦ μας χαρακώματος. Μερικοὶ Τούρκοι πυροβοληταὶ ἀνεκάλυψαν φαίνεται ποὺ εὐρίσκετο ὁ ἐκτιμητὴς τῆς ἀποστάσεως, διότι ἡ μὴ κατόπιν τῆς ἄλλης ἔπесαν πολλὰι σφαῖραι πολὺ κοντὰ μου καὶ ἕνας στρατιώτης, ποὺ ἐστέκετο μπροστὰ μου ἐκλονίσθη καὶ ἔπεσε ἐπάνω μου.

"Ἐγὼ τελείωσα, εἶπε μὲ ἀσθενῆ φωνή. Καὶ ὕστερα προσέθεσε "τὰ χρήματα μέσα στὸ σακκίδιό μου νὰ σταλοῦν στὴν γυναῖκα μου καὶ τὰ παιδιὰ μου.—"Ἀχ τὰ παληογούρουνα!".

Καὶ ἔξαφνα συνέβη κάτι τὸ πολὺ παράξενο. Ὁ ἀποθνήσκων ποὺ εἶχε σχεδὸν χάσει τὰς αἰσθήσεις του σηκώθηκε γιὰ τελευταία φορὰ, καταβάλλων μιὰ ὕστατη προσπάθεια, ἐγονάτισε, ἀκούμπησε τὸ ὄπλο του στὸ χεῖλος τοῦ χαρακώματος καὶ ἐπυροβόλησε μὲ χέρια ποὺ ἔτρεμαν σκοπεύων τὸν γαλανὸ οὐρανό. Ὑστερα ἔπεσε νεκρός".

"Ἀπὸ τὸν ὄρμον ἠκούετο μιὰ συνεχὴς βροντή. Τὸ σφύριγμα τῶν ὀβίδων τῶν μεγάλων τηλεβόλων ἔγινε ἐντονώτερον. Ὅταν τέλος ἀνεμίχθησαν εἰς τὴν συναυλίαν καὶ τὰ τηλεβόλα τῶν 15 δακτύλων, τότε δὲν μᾶς ἔμεινε τίποτε ἄλλο παρὰ νὰ γεμίσουμε μὲ χόρτο τὰ αὐτιά μας. Ἦτο ἀπολύτως ἀδύνατον νὰ ἀκούσωμεν μίαν διαταγὴν ἀν καὶ μᾶς τὴν ἐξεφώνιζαν κατὰ πρόσωπον. Τρεῖς ὥρες διήρκεσε αὐτὸς ὁ σφοδρὸς κανονιοβολισμὸς κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ ὁποίου κατορθώσαμεν ἐν τούτοις, μὲ βαρεῖας εἶναι ἀλήθεια, ἀπωλείας, νὰ ἀγκιστρωθῶμεν στερεὰ εἰς τὴν ξηράν".

Ὁ Τσῶρτσιλ προτείνει νέα επίθεση

Ὁ εἰδικὸς ἀπεσταλμένος τῆς γαλλικῆς ἐφημερίδος "Ζουρνάλ" Ἀνδρέ Τυδέσκ ἀποβιβάζεται με ἓνα νέο κύμα στὴν ξηρά, ἐπιστρέφει ζῶν εἰς τὸ πλοῖον του καὶ τηλεγραφεῖ εἰς τὴν ἐφημερίδα του:

—Δεξιὰ ὑψοῦτο ἓνας τεράστιος κορμὸς πλοίου βαμμένος μαῦρος καὶ κόκκινος, με τὴν καρὶνα ἐνσφηνωμένη εἰς τὴν ἄμμον ἐγκαταλελειμμένος καὶ ἀκίνητος. Ἦτο τὸ "Ράι-περ Κλάιτς" τὸ πρῶτον ἀγγλικὸν ἀπορατικὸν πλοῖον ἓνα διάτρητον ἀπὸ ὀρίδας ναυ-ἁγίων ὑπὸ τὴν σκιάν τοῦ ὁποῦ τὰ στρατεύματα ἀπεβιβάζοντο. Ἐνα πλοῖον—φάν-τασμα, ποῦ σιγαλὶνὰ κατερχοῦντο ἀπὸ τὰ κύματα.

Αἱ ὀρίδες συρίζουσαι κοντὰ μας ἐπιπταν εἰς τὰ κύματα, ἐνῶ κατηρχόμεθα τὴν ξυ-λίνην κλίμακα. Δὲν εἶχαμε πατίση ἀκόμη εἰς τὴν ξηρὰν ὅταν ἐπάνω ἀπὸ τὰς κεφα-λὰς μας ἀκούεται ἓνα παρατεταμένο σφύριγμα. Διὰ μίαν στιγμὴν φαίνεται κάτι ποῦ ὁμοιάζει με ἓνα ἱπτάμενον πυροτέχνημα. Ἀνεβαίνει μαῦρος καπνός, ἡ γῆ τρέμει ἡ ἀ-ποβατικὴ γέφυρα σκεπάζεται με ἄμμον. Σράπνελ! Ὅποιος τὸ ἤκουσε μίαν φορὰν δὲν ἤμπορεῖ νὰ τὸ λησμονήσῃ ποτέ. Ἀπὸ τοὺς 522 ἄνδρες, οἱ ὁποῖοι εἶχαν ἀποριβασθῇ ἐξηφανίσθησαν μερικοί. Διελύθησαν ὡς κόνις".

Ὅγδόντα χιλιάδες στρατιωτῶν ὑπὸ τὴν ἀνωτάτην ἡγεσίαν τοῦ στρα-τηγοῦ Χάμιλτον πίπτουν εἰς τὴν Καλλίπολιν. Σχεδὸν 70.000 Τοῦρκοι χάνουν ἀπὸ τὴν ἄλλην πλευρὰν τὴν ζώην των.

Ἡ ἀποβατικὴ στρατιὰ τῶν συμμάχων κατορθώνει μὲν νὰ σταθεροποι-ηθῇ εἰς τὴν ξηρὰν, δὲν ἤμπορεῖ ὅμως νὰ προελάσῃ. Κάθε ἡμέρα φέρει βάρ-είας ἀπωλείας. Καὶ ὅταν ὁ στρατηγὸς Χάμιλτον τὴν 6ην Μαΐου 1915 ἀρ-χίζει τὴν ἐπίθεσίν του ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας με 50.000 Βρεταννοὺς καὶ Γάλλους, προχωρεῖ μόνον μερικὰ μέτρα καὶ χάνει σχεδὸν 20.000 ἄνδρας εἰς νεκροὺς καὶ τραυματίας.

—Ἡ κατάστασις ὕστερα ἀπὸ τὴν μάχην αὐτὴν λέγει ὁ Οὐίνστον Τσῶρτσιλ εἰς τὰ ἀπομνημονεύματα του ἦτο τρομερά. Ἀπὸ τὰς θέσεις, αἱ ὁποῖαι κυριαρχοῦσαν τῆς χερσονήσου καμμία δὲν εὐρίσκετο εἰς χεῖρας μας. Αἱ διαθέσιμοι βρεταννικαὶ ἐφεδρεῖαι εἶχαν ριφθῇ εἰς τὴν μάχην καὶ εἶχαν ὑποστῇ σοβαρὰς ἀπωλείας. Κάθε τάγμα εἶχε βα-ρείας ἀπωλείας καὶ δὲν ὑπῆρχε δυνατότης ἀναπληρώσεως τῶν κενῶν. Τὴν 9ην ὁ σὲρ Γιὰν Χάμιλτον ἀνέφερεν ὅτι τοῦ ἦτο ἀδύνατον, με τὰς δυνάμεις, τὰς ὁποίας διέθετε, νὰ διασπᾷ τὰς τουρκικὰς γραμμάς".

Ὁ Τσῶρτσιλ εἶναι πεπεισμένος ὅτι μόνον μὴ νέα προώθησις τοῦ στό-λου εἶναι δυνατόν νὰ μεταβάλῃ τὴν κατάστασιν. Καὶ αὐτὸς ἀκόμη ὁ ναύ-αρχος Ντὲ Ρόμπек ἐπείσθη ἀπὸ τοὺς ἀξιωματικούς του νὰ προτείνῃ εἰς τὸ Λονδῖνον μίαν νέαν ἐπίθεσιν κατὰ θάλασσαν.

Καὶ πάλιν ὅμως τὸ Οὐάϊτχωλλ λέγει "ὄχι". Ὁ λόρδος Φίσερ, ὁ ἀνώ-τατος διοικητὴς τοῦ πολεμικοῦ ναυτικοῦ με μεγάλην δυσκολίαν, γράφει ὁ Τσῶρτσιλ, βασιτάζει τὸ βάρος τοῦ ἀξιώματός του. Τὸν βαρύνουν τρομερὰ τὰ 74 χρόνια του. Ὑπόφερε πάρα πολὺ ἀπὸ νευρικὴν ὑπερέντασιν.

Καὶ ὅταν τὸν Μάϊον τοῦ 1915 ὕστερα ἀπὸ μίαν σφοδρὰν συζήτησιν με τὸν Τσῶρτσιλ ὁ Φίσερ ὑποβάλλει τὴν παραίτησίν του καὶ δὲν ὑπακούει

καὶ εἰς τὴν διαταγὴν "ἐν ὀνόματι τοῦ βασιλέως νὰ ἐπ'ανέλθῃ εἰς τὴν θέσιν του" ἡ κατάστασις ἦτο τελείως ἀπελπιστική. Διότι τώρα κλονίζεται καὶ ὁ

Ἐνα πλωτό νοσοκομεῖο.

ὑπουργικὸς θῶκος τοῦ Οὐῖν-
στων Τσῳρτσιλ.

Ὁ πρωθυπουργὸς Ἀσκου-
ιθ, ὁ ὁποῖος ἔχει
ἤδη αποφασίσῃ
νὰ ἀπομακρύνῃ
τὸν Τσῳρτσιλ ἀ-
πὸ τὸ ἀγγλικὸν
ναυαρχεῖον εἰς
μίαν κατ' ἰδίαν
συνομιλίαν μαζὺ
τοῦ τὸν ἐρωτᾷ:

—Τίμποροῦ-
με νὰ κάνωμε γιὰ
ἡμᾶς;

— Ἀντελή-
φθην ἀμέσως, λέ-
γει ὁ Τσῳρτσιλ,
εἰς τὰ ἀπομνημο-
νεύματα του, ὅ-
τι εἶχε ἀποφασί-
σθῇ ἡ ἀπομά-
κρυνσις μου ἀπὸ
τὸ Ναυαρχεῖον
καὶ ἀπήντησα, ὅ-
τι ὁ κ. Μπάλ-

φούρ ἡμπορεῖ νὰ μὲ διαδεχθῇ εἰς αὐτό.

—Τὶ προτιμᾶτε ἐρωτᾷ τότε ἀμέσως ὁ πρωθυπουργὸς, μίαν νέαν θέσιν
εἰς τὴν κυβέρνησιν ἢ μίαν διοίκησιν εἰς τὴν Γαλλίαν;

Τὴν στιγμὴν ἐκείνην εἰσῆλθεν εἰς τὸ γραφεῖον τοῦ πρωθυπουργοῦ ὁ
λόρδος Θεσαυροφύλαξ Λόυδ Τζῳρτζ. Ἀντιλαμβάνεται ἀμέσως τὴν κατά-
στασιν καὶ λέγει εἰς τὸν πρωθυπουργὸν του.

—Διατὶ δὲν διορίζετε τὸν κ. Τσῳρτσιλ ὑπουργὸν τῶν Ἀποικιῶν; Ἐ-
κεῖ ἔχει νὰ γίνῃ μεγάλη ἐργασία.

—Δὲν εἶμαι εἰς θέσιν νὰ δεχθῶ αὐτὴν τὴν πρότασιν ἀπαντᾷ ξηρῶς ὁ
Τσῳρτσιλ.

Καὶ τὰ πράγματα λαμβάνουν τὴν μοιραίαν ἐξέλιξιν. Θυσιάζεται ἐκεῖ-
νος ὁ ὁποῖος δὲν εὐθύνεται καθόλου διὰ τὴν τραγικὴν ἐξέλιξιν τῆς κατα-
στάσεως εἰς τὴν χερσόνησον τῆς Καλλιπόλεως. Ὁ Οὐῖνστων Τσῳρτσιλ ἀ-
ποχωρεῖ ἀπὸ τὸ βρετανικὸν ὑπουργεῖον τῶν Ναυτικῶν καὶ γίνεται καγ-
κελλάριος τοῦ δουκάτου τοῦ Λάνκαστερ. Λαμβάνει δηλαδὴ μίαν ἀπὸ τὰς
πολλὰς ἐκείνας θέσεις εἰς τὴν Μεγάλῃν Βρετανίαν εἰς τὰς ὁποίας διορίζον-

ται τιμῆς ἔνεκεν γέροντες ἢ ἀποτυχημένοι πολιτικοί.

Ἡ τραγωδία τοῦ στρατηγοῦ Μονρόου.

Μὲ ἀνασχηματισμὸν δμως τῆς ἀγγλικῆς κυβερνήσεως δὲν μετεβάλλετο ἡ κατάστασις εἰς τὴν χερσόνησον τῆς Καλλιπόλεως. Ἀπηλπισμένον διηρωτᾶτο τὸ πολεμικὸν συμβούλιον ἂν ἔπρεπε νὰ συνεχισθῇ ἡ ἐπιχειρήσεις τῶν Δαρδανελλίων ἢ ἂν θὰ ἦτο προτιμώτερον νὰ τεθῇ τέρμα εἰς τὴν αἵματοχυσίαν καὶ νὰ ἐγκαταλειφθῇ ἡ ἐκστρατεία.

Δὲν κατορθοῦται νὰ ἐπέλθῃ συμφωνία. Ἔτσι περνᾷ ἡ μιὰ ἐβδομάς ὕστερα ἀπὸ τὴν ἄλλην ἐνῶ τὸ ἐκστρατευτικὸν σῶμα καθηλοῦται εἰς τὰς θέσεις του, ἐξακολουθεῖ νὰ ἀποδεκατίζεται καὶ βλέπει τὴν ἀντίθετον πλευρὰν νὰ ἐνισχύεται ἀπὸ δέκα ἀκόμη τουρκικὰς μεραρχίας, ποὺ εἶναι ἑτοίμα νὰ ριφθοῦν εἰς τὴν μάχην.

Κάποτε ἐνεργοῦν ἐπιθέσεις τὰ συμμαχικὰ στρατεύματα. Καὶ οἱ Τοῦρκοι κάμνουν τὸ ἴδιον, ἀλλὰ κανεὶς ἀπὸ τοὺς ἐμπολέμους δὲν ἐπιτυγχάνει ἓνα ἀποφασιστικὸν ἀποτέλεσμα. Ὁ Γερμανὸς ναύαρχος φὸν Οὔζεδομ ἀναφέρει τὴν 20ην Ἰουλίου εἰς τὸν αὐτοκράτορα Γουλιέλμον τὸν Βον:

"Ὁ ἀγὼν κατὰ τῶν ἀποβιβασθειῶν ἐχθρικῶν δυνάμεων ἀπαιτεῖ συνεχῶς νέας θυσίας καὶ μέχρι τοῦδε οὐδὲν πλεονέκτημα ἀπέφερεν εἰς τοὺς ὑπερασπιστὰς τῆς χερσονήσου τῆς Καλλιπόλεως. Πιθανότης νὰ ριφθῇ ὁ ἐχθρὸς εἰς τὴν θάλασσαν δὲν ὑφίσταται πρὸς τὸ παρὸν κατὰ τὴν γνώμην μου.. Ἐπὶ πόσον χρόνον ἡ πέμπτη στρατιά θὰ δυνηθῇ νὰ ἀντιμετωπίσῃ τὸν ἐχθρόν, δὲν δύναμαι νὰ κρίνω. Ἄν δὲν ἀπασταλοῦν ταχέως πολεμοφόδια ἀπὸ τὴν Γερμανίαν, αὐτὸ θὰ εἶναι ζήτημα μόνον σχετικῶς ραχέος χρόνου".

Τὴν 6ην Αὐγούστου 1915 οἱ Βρεταννοὶ καὶ οἱ Γάλλοι ἐπιχειροῦν μίαν τελευταίαν ἐπίθεσιν..120.000 περίπου ἄνδρες ἐκκινοῦν ἀπὸ τὰς θέσεις τῶν ἐναντίον τῶν 100.000 Τούρκων τοῦ στρατάρχου Λίμαν φὸν Σάνδερς.

"Τὰ χρονικὰ τοῦ βρεταννικοῦ στρατοῦ, γράφει, ὁ Τσῶρτσιλ δὲν ἀναφέρουν συνταρακτικωτέραν σελίδα ἀπὸ τὴν μάχην εἰς τὸν ὅρμον τῆς Σούβλας ποῦ ἐδόθη αὕτην τὴν ἡμέραν".

Ὁ συνταγματάρχης Σέσσιλ Ἀλλονσον ποῦ διηύθυνε τὴν ἐπίθεσιν γράφει μετὰ 48 ὥρας εἰς τὸ ἡμερολόγιόν του:

"Καὶ ἔτσι ἀρχίσαμεν τὴν ἐπίθεσιν. Ἐπάνω συνηντήσαμεν τοὺς Τούρκους. Ὁ Λέ Μαρσὰν ἐφονεύθη ἀπὸ ἓνα κτύπημα μὲ ξιφολόγχη στὴν καρδιά. Ἐγὼ ἐτραυματίσθην ἐπίσης ἀπὸ ξιφολόγχην στὸ πόδι. Ὑστερα νομίζω ὅτι ἐπολεμήσαμεν ἐπὶ δέκα λεπτὰ σῶμα πρὸς σῶμα. Ἐπολεμήσαμε μὲ δαγκωματιές, μὲ τοὺς γρόνθους καὶ μεταχειρισθήκαμε γιὰ νὰ κτυποῦμε τὸν ἐχθρόν τὰ δπλα καὶ τὰ περιστροφὰ μας.

"Ὑστερα οἱ Τοῦρκοι ἐτράπησαν εἰς φυγὴν. Ἐκοίταξα ὁλόγυρά μου καὶ ἀντελήφθην ὅτι κανεὶς δὲν μᾶς ὑπεστήριζε. Ἐπέστρεψα στὰ χαρακώματα, ἔκαμα τὴν ἀναφορὰν μου στὸν στρατηγὸν καὶ τοῦ ἐτόνισα ὅτι εἴμεθα ὑποχρεωμένοι νὰ ὑποχωρήσωμεν ἂν δὲν λάβωμεν σημαντικὰς ἐνισχύσεις.

"Ὁ στρατηγὸς μοῦ εἶπε ἀμέσως ὅτι αἱ ἐπιθέσεις μας ἀπέτυχαν σχεδὸν εἰς ὅλα τὰ σημεία".

"Εἰς ποῖον ἀριθμὸν θὰ ἀνῆρχοντο αἱ ἀπώλειαι τῶν δυνάμεών μας, ἐρωτᾷ ὁ ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν λόρδος Κίτσεναρ τὸν στρατηγὸν Χάμιλτον, ἂν ἀπεφασίζαμεν νὰ ἐκκενώσωμεν τὴν χερσόνησον τῆς Καλλιπόλεως";

"Θὰ ἦτο λογικόν, ἀπαντᾷ ἀμέσως ὁ στρατηγός, ἂν ὑπελογίζαμεν ἐπὶ

τῆς ἀπωλείας τοῦ ἡμίσεος τῶν δυνάμεών μας".

Εἰς τὸ Λονδῖνον ἐπικρατεῖ τόση συγκίνησις, ὥστε κατ' ἀρχὰς παύεται ὁ στρατηγὸς Χάμιλτον. Ἀντικαταστάτης του ἀποστέλλεται ὁ στρατηγὸς Μονρόου, ὁ ὁποῖος διοικοῦσεν ἕως τῶρα μίαν στρατιὰν εἰς τὴν Γαλλίαν. Ἐπρόκειτο περὶ ἐνὸς ἀνδρός, ὁ ὁποῖος εἶχεν ὡς ἀρχὴν: "Ἐκοτῶστε ὅσον τὸ δυνατόν περισσοτέρους Γερμανούς".

Ὁ Μονρόου τρέχει εἰς τὴν Μεσόγειον. "Ἦτο, παρατηρεῖ ὁ Τσῶρτσιλ, ἓνας ἀξιωματικὸς ποῦ ἐλάμβανε γρήγορα τὰς ἀποφάσεις του". Ἐτσι ἦλθεν εἰς τὴν Καλλιπόλιν, εἶδε ὅ,τι ἔπρεπε καὶ ἔφυγε!

Ὁ Μονρόου εἶναι ὑπὲρ τῆς ἐκκενώσεως τῆς χερσονήσου τῆς Καλλιπόλεως. Ὁ λόρδος Κίτσενερ ἔρχεται ὁ ἴδιος εἰς τὴν Καλλιπόλιν, ἀκούει τὴν ἀναφορὰν τοῦ Μονρόου καὶ ὁμιλεῖ καὶ αὐτὸς ὑπὲρ τῆς ἐκκενώσεως. Ἐτσι καταλήγει ἡ βρεταννικὴ κυβέρνησις εἰς τὴν ἀπόφασιν νὰ ἐγκαταλειφθῇ ἡ ἐκστρατεία τῆς Καλλιπόλεως χωρὶς νὰ ληφθοῦν ὑπ' ὄψιν αἱ ἀπώλειαι τὰς ὁποίας θὰ εἶχεν ὡς συνέπειαν ἡ ὑποχώρησις.

Τὴν 19ην Δεκεμβρίου τοῦ 1915 ἀρχίζει καὶ πάλιν τὴν δρᾶσιν του ὁ συμμαχικὸς στόλος. Ὑπὸ τὴν προστασίαν πυκνῆς ὁμίχλης κατορθώνει ἕνα θαῦμα ὁργανώσεως καὶ παραλαμβάνει, σχεδὸν χωρὶς ἀπωλείας, ὁλόκληρον τὸ ἐκστρατευτικὸν σῶμα.

Ἀνυπολόγιστοι ὅμως ποσότητες ὀπλων, τροφίμων καὶ ἀνεφοδιασμοῦ δὲν κατέστη δυνατόν νὰ μεταφερθοῦν εἰς τὰ πλοῖα.

Ὅταν διελύθη ἡ ὁμίχλη καὶ ἐφάνη καὶ πάλιν ὁ ἥλιος, οἱ Τοῦρκοι διαπιστώνουν μετ' ἐκπλήξεως, ὅτι ὁ ἐχθρὸς ἔχει ἐξαφανισθῇ. Ὑστερα ἀπὸ ὀκτῶ μῆνες διεκόπη ἡ τολμηρὰ ἐπιχείρησις καὶ ἦσαν μάταιαι ὅλαι αἱ θυσίαι ποῦ εἶχαν γίνῃ. Τὸ μέγα σχέδιον τοῦ Τσῶρτσιλ ἐναυάγησεν ἀπὸ τυχαίας συμπτώσεις καὶ ἐξ ὑπαιτιότητος τῆς ἀνικανότητος καὶ τῆς μυωπίας τῶν στρατιωτικῶν.

Τελικῶς ὅμως, ἀφοῦ κατεσπαταλήθη ἀδίκως πολύτιμος χρόνος, ἀφοῦ παρέμειναν ἀνεκμετάλλευτοι πολλαὶ εὐνοίαι καὶ εὐκαιρίαι, ἀφοῦ ὅλαι αἱ θυσίαι εἰς αἶμα καὶ εἰς χρεῖμα ἀπέβησαν εἰς μάτην, ἡ ἀποχώρησις ἀπὸ τὴν Καλλιπόλιν εἶχε καταστῇ ἀναπόφευκτος. Διότι ἐν τῷ μεταξύ, ἐμεσολάβησεν ἕνα νέον γεγονός: Τὰ γερμανικὰ στρατεύματα εἰσέδυσαν εἰς τὰ Βαλκάνια καὶ ἀποκατέστησαν μίαν ἄμεσον διὰ ξηρᾶς ἐπαφὴν μετὰ τὴν Τουρκίαν.

Αἱ ἀπώλειαι στὴν ἐκστρατεία τῆς Καλλιπόλεως τῆς ὁποίας ἡ ἀποτυχία ἦταν δεινὸν πλήγμα γιὰ τοὺς συμμαχοὺς καὶ ἡ ὁποία διήρκεσε ἀπὸ τὸν Φεβρουάριον τοῦ 1915 μέχρι τοῦ Ἰανουαρίου τοῦ 1916 ἦσαν πολὺ μεγάλαι. Ἴδου μερικοὶ ἐπίσημοι ἀριθμοί.

Στρατὸς ξηρᾶς: Νεκροὶ 40.000 Γάλλοι, 33.000 Ἀγγλοὶ ἔναντι 55.000 Τούρκων. Τραυματίαι: 23.000 Γάλλοι, 120.000 Ἀγγλοὶ ἔναντι 100.000 Τούρκων.

Ναυτικῶν: Γαλλικὸ θωρηκτὸ "Μπουβέ" Ὑποβρύχια: "Σαφίρ", "Ζούλ", "Μαριέτ" καὶ "Τυρκουάζ".

Ἀγγλικὰ θωρηκτά: "Ἰρρεξιστίμπλ", "Ὠστάν", "Γολιάθ", "Τριούμφ", "Μάτζεστικ".

Ὑποβρύχια: Ε - 7, Ε - 14, Ε - 15, Ε - 20 καὶ ΑΕ - 2.

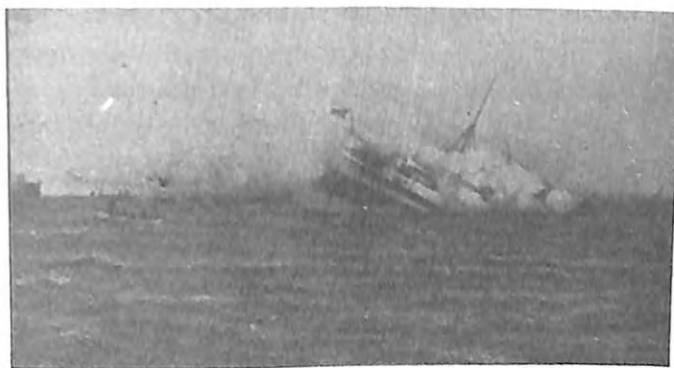
Οἱ Τοῦρκοι πάλι ἔχασαν: Τὸ θωρηκτὸν "Χαίρεντὶν Μπαρμπάρσσα". Τὰ καταδρομικά: "Μεσουδιέ", "Μιδιλλή" (πρώην Μπρεσλάου) καὶ "Μετζητιέ" ὡς καὶ τὰ Τορπιλοβόλα "Δεμίρ - Χισάρ" καὶ "Γιάρ - Χισάρ".

ΚΕΦΑΛΑΙΟ IV.

Η ΝΑΥΜΑΧΙΑ ΤΗΣ ΓΙΟΥΤΛΑΝΔΗΣ

Τὰ αἷτια ποὺ τὴν προεκάλεσαν

Αἱ ἐπανελλειμέναι ἐπιδρομαὶ Γερμανικῶν Μονάδων κατὰ τῶν Ἀνατολικῶν παραλίῳν τῆς Ἀγγλίας καὶ αἱ Γερμανικαὶ ἐπιθέσεις ἐναντίον νηοπομπῶν καὶ ἐλαφρῶν Ἀγγλικῶν δυνάμεων, ποὺ ἐνεργοῦσαν περιπολίες, ἀνάγκασαν τὸ Ἀγγλικὸ ναυαρχεῖο νὰ διαθέσῃ ἰσχυρὰ τμήματα τοῦ Ἀγγλικοῦ στόλου μὲ τὸν ἀπώτερο σκοπὸ νὰ παρασυσρῇ ὁ Γερμανικὸς στόλος ἔξω ἀπὸ τὶς βάσεις του καὶ νὰ δώσῃ μάχη ἐκ παρατάξεως μὲ τὸν ἀριθμητικὰ ἰσχυρότερο Ἀγγλικὸ στόλο. Καὶ τὸ Γερμανικὸ ὁμῶς ναυαρχεῖο ἐπεδίωκε, ὅπως τὸ ἐτονίσαμε ἤδη τὴν βαθμιαία ἐξασθένισιν τοῦ Ἀγγλικοῦ στόλου μὲ τὴν καταστροφὴ μεμονωμένων Μονάδων του. Ἐ-

Ἡ καταβύθισις τοῦ Ἀγγλικοῦ πολεμικοῦ "Ἀγγλία"

τσι ὅταν θὰ ἐπετύγχανε μιὰ σχετικὴ ἰσορροπία δυνάμεων θὰ ἔδιδε τότε ἀποφασιστικὴ ναυμαχία. Βασιζόμενο δὲ στὴν ἐξάσκηση καὶ στὴν Τεχνικὴ ὑπεροχὴ τῶν Γερμανικῶν πληρωμάτων, εἶχε τὴν ἐλπίδα, ὅτι ἡ ἔκβασις τοῦ ἀγῶνος θὰ ἀπέβαινε ὑπὲρ τοῦ Γερμανικοῦ στόλου. Αὐτὸ εἶχεν ὑπ' ὄψιν του ὁ ἀρχηγὸς τῶν Γερμανικῶν ναυτικῶν δυνάμεων Ἀντιναύαρχος Σέρ, ὅταν ἀπεφάσισε νὰ στείλῃ τὰ εὐδρομά του νὰ βομβαρδίσουν τὸ Σούνθερλανδ.

Ἀλλὰ ταυτοχρόνως καὶ ὁ Ἀρχηγὸς τοῦ Ἀγγλικοῦ στόλου, ναύαρχος Τζέλλικο, πιεζόμενος ἀπὸ τὴν κοινὴ γνώμη, ποὺ εἶχε ἐξεγερθῇ ἀπὸ τοὺς Γερμανικοὺς βομβαρδισμοὺς καὶ ἀπὸ τὶς ἐπανειλημμένες ἐκκλίσεις τῶν Ρώσων ποὺ ζητοῦσαν βοήθεια, ἀπεφάσισε τὶς τελευταῖες ἡμέρες τοῦ Μαΐου

τοῦ 1916, νὰ διεξαγάγῃ μία ἐπιχείρησις, ποὺ εἶχε ὡς ἀντικειμενικὸ σκοπὸ νὰ παρασύρῃ τὸν Γερμανικὸ στόλο ἔξω ἀπὸ τὰς βάσεις του, νὰ τὸν ἀπομωνώσῃ καὶ νὰ τὸν ἐκμηδενίσῃ.

Ἔτσι τὰ πράγματα κατέληξαν στὴ — ναυμαχία τῆς Γιουτλάνδης — οἱ Γερμανοὶ ἱστορικοὶ τὴν ὀνομάζουν ναυμαχία τοῦ Σκαγεράκη — ποὺ εἶναι ἡ μεγαλυτέρα ἀπὸ τὶς ναυμαχίες τοῦ Α΄ Παγκοσμίου Πολέμου, γιὰτὶ ἔλαβαν σ' αὐτὴν μέρος σχεδὸν στὸ σύνολό των ὁ Ἀγγλικὸς καὶ ὁ Γερμανικὸς στόλος.

Αἱ δυνάμεις τῶν ἀντιπάλων

Στὴ ναυμαχία αὐτὴ ἔλαβον μέρος; Μεγάλαι θωρηκταὶ μάχης: Γερμανικὰ 16 — Ἀγγλικὰ 28. Εὐδρομα μάχης: Γερμανικὰ 15 — Ἀγγλικὰ 9. Παλαιὰ θωρηκταὶ: Γερμανικὰ 6. Εὐδρομα τεθωρακισμένα Ἀγγλικὰ 8. Ἐλαφρὰ Γερμανικὰ εὐδρομα 11 — Ἀγγλικὰ 26.

Ἀρχηγίδες τορπιλικῶν: Ἀγγλικαὶ 5. Τορπιλικὰ σκάφη: (Τορπιλοβόλα καὶ ἀντιτορπιλικά) Γερμανικὰ 61, Ἀγγλικὰ 74). Ἐκτὸς αὐτῶν παρέμεναν στὸν ὄρμο τοῦ Χάργουϊκ ἔτοιμα νὰ λάβουν μέρος στὴ μάχη 5 Ἀγγλικὰ ἔλαφρὰ εὐδρομα, 2 ἀρχηγίδες στολίσκων καὶ 17 ἀντιτορπιλικά.

Ἡ Βρεττανικὴ ὑπεροχὴ ἦταν λοιπὸν μεγάλη τόσο σὲ σκάφη μάχης ὅσο καὶ σὲ ἔλαφρὰ καταδρομικά.

Γενικὸς ἀρχηγὸς τοῦ Βρεττανικοῦ στόλου ἦταν ὁ ναύαρχος Τζέλλικο μὲ ἀρχιεπιστολέα του τὸν ὑποναύαρχο Μαίηντεν καὶ ἀρχηγὸ τοῦ στόλου τῶν εὐδρόμων μάχης καὶ τῶν ὁμάδων ἀνιχνεύσεως τὸν ἀντιναύαρχο Μπῆττυ. Ἀρχηγὸς τοῦ Γερμανικοῦ στόλου ἦταν ὁ ἀντιναύαρχος Σέερ μὲ ἀρχιεπιστολέα του τὸν κομμοδόρο Φὸν Τρότα καὶ ἀρχηγὸ τοῦ στόλου τῶν εὐδρόμων μάχης καὶ τῶν ὁμάδων ἀνιχνεύσεως τὸν ἀντιναύαρχο Χίππερ.

Ἡ πρώτη φάσις τῆς ναυμαχίας

Στὰς 2 καὶ 28' μ.μ. τῆς 31ης Μαΐου 1916 τὸ Γερμανικὸ ἀντιτορπιλικὸ Β — 109 ποὺ ἀνῆκε σὲ ὁμάδα ἀνιχνεύσεως, ἐνῶ ἐκτελοῦσε νηοψία σὲ οὐδέτερο ἐμπορικὸ πλοῖο, εἶδε πρὸς δυσμὰς τὰ Ἀγγλικὰ εὐδρομα τοῦ ἀντιναύαρχου Μπῆττυ. Ταυτοχρόνως σχεδὸν τὸ Ἀγγλικὸ ἔλαφρὸ εὐδρομο "Γαλάτεια" εἶδε πρὸς τὰ ΒΑ πυκνοὺς καπνοὺς πλοίων ποὺ διευθύνονταν πρὸς Β. Καὶ τὰ δύο αὐτὰ σκάφη ἀνέφεραν στοὺς ἀρχηγοὺς των τὶς παρατηρήσεις των.

Ὅταν ἐπῆλθε ἡ ἐπαφὴ τῶν ἀντιπάλων εὐδρόμων, οἱ ναύαρχοι Μπῆττυ καὶ Χίππερ ἐπεζήτησαν καὶ οἱ δύο τὴ σύγκρουση. Ὁ Μπῆττυ ὅμως δὲν ἤξευρεν ὅτι ὁ βαρὺς Γερμανικὸς στόλος εὐρίσκετο κοντὰ του. Αἱ πληροφορίες τῶν Βρεττανικῶν ὑπηρεσιῶν τὸν ἔφεραν μέσα στὰς βάσεις του. Ἦτο λοιπὸν πολὺ φυσικὸν ὁ Χίππερ ποὺ ἤξευρε ὅτι ὁ Γερμανικὸς βαρὺς στόλος ἔπλεε πρὸς ὑποστήριξίν του νὰ ἐπιζητήσῃ τὴν ναυμαχίαν γιὰ νὰ καταστρέψῃ τὰ Ἀγγλικὰ εὐδρομα μάχης.

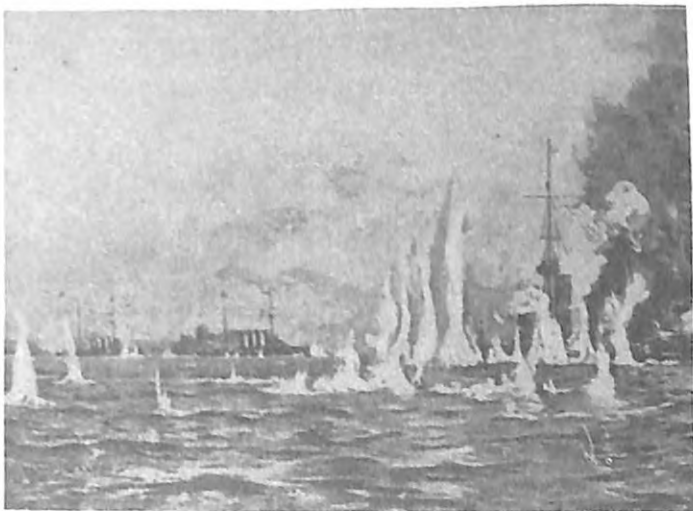
Οἱ Ἀγγλοὶ ἄρχισαν τὸ πῦρ στὰς 3 καὶ 48 μ.μ. καὶ οἱ Γερμανοὶ μετὰ 1 λεπτό. Ἀντιμέτωποι εὐρίσκονταν αἱ ἐξῆς δυνάμεις: Ἀπὸ τὴν Ἀγγλικὴν πλευρὰ τὰ εὐδρομα μάχης "Λάιον", "Βασιλικὴ πριγκήπισσα", "Βασίλισσα Μαί-

ἀπὸ ἐκείνη ποὺ ὑπολόγιζαν οἱ Ἕλληνες πρᾶγμα ποὺ εἶχε ὡς ἀποτέλεσμα νὰ δοκιμασθοῦν οἱ τελευταῖοι ἀπὸ τὰ πυρὰ τῶν ἀντιπάλων τῶν. Οἱ Γερμανοὶ ὅμως παρ' ὅλα ταῦτα δὲν ἐσημείωσαν σοβαρὰς ἐπιτυχίες. Αἱ ἀποστάσεις ἦταν μεγάλες, συνεχῶς ἐγίνονταν ἀλλαγὴ τῆς πορείας καὶ ἡ ὁρατότης ἦταν κακὴ. Ἐν τῷ μεταξὺ ἡ 3ῃ Ἑλληνικὴ μοῖρα τῶν εὐδρόμων μάχης ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ ὑποναυάρχου Χούδ, ποὺ ἔπλεε μαζί με τὸν βαρὺ στόλο, διετάχθη ἀπὸ τὸν ναύαρχο Τζέλικο νὰ κατευθυνθῇ ὁλοταχῶς πρὸς τὰ δοκιμαζόμενα πλοῖα τοῦ ναυάρχου Μπῆττυ. Στὰς 6.18' μ.μ. τὰ δύο παλαιὰ θωρακισμένα εὐδρομα "Ντεφάνς" καὶ "Γουάριορ", ἐνῶ κατεδίωκαν ἐλαφρὰ Γερμανικὰ καταδρομικὰ βρέθηκαν κάτω ἀπὸ τὰ πυρὰ τῶν Γερμανικῶν εὐδρόμων μάχης. Τὸ "Ντεφάνς" ἀνετινάχθη στὸν ἀέρα καὶ τὸ "Γουάριορ" μόλις κατάρθωσε νὰ διασωθῇ. Ἡ μοῖρα τοῦ Χούδ εἶχε φθάσει ἐν τῷ μεταξὺ κοντὰ στὰ πλοῖα τοῦ ναυάρχου Μπῆττυ, ἐτέθη ἐπικεφαλῆς αὐτῶν καὶ στὶς 6.20' μ.μ. ἄνοιξε πῦρ κατὰ τοῦ Γερμανικοῦ στόλου ἀπὸ ἀπόσταση 8000 μέτρων. Προηγεῖτο ἡ ναύαρχὸς "Ἰνβισίμπλ". Ἐπειδὴ ἐπλησίασε πολὺ τὸν ἐχθρὸ συνεκέντρωσε τὰ πυρὰ του καὶ στὶς 6.34' μ.μ. ἀνατινάχθηκε κομμένη στὰ δύο. Ἐσώθηκαν μόνον 2 Ἀξ/κοὶ καὶ 4 ναῦται. Ὅλοι οἱ ἄλλοι ἐχάθηκαν μαζί με τὸν ναύαρχο Χούδ ποὺ ἦταν ἓνας ἀπὸ τοὺς καλυτέρους ἀνωτάτους Ἀξ/κοὺς τοῦ Ἑλληνικοῦ στόλου.

Ἡ τρίτη φάσις τῆς ναυμαχίας

Κατὰ τὴν ἐξέλιξιν τῆς ναυμαχίας ὁ Ἕλληνας ἀρχιναύαρχος διεπίστωσε, ὅτι ἂν καὶ οἱ ὑφιστάμενοί του τὸν κατετόπιζαν συνεχῶς μετὰ τὸν ἀσύρματο γιὰ τὴ θέσιν τοῦ ἐχθροῦ, δὲν ἤμποροῦσαν ἐν τούτοις νὰ τοῦ καθορίσουν τὴν ἀκριβῆ θέσιν, ἐπειδὴ μετέβαλλον συνεχῶς πορεία καὶ ταχύτητα. Ἐτσι ἐδημιουργήθη ἓνα λάθος 12 μιλίων, μετὰ μισοσυνέπεια ὁ Ἑλληνικὸς στόλος νὰ συναντηθῇ μετὰ τὸν Γερμανικὸν ἐνωρίτερα ἀπὸ τοὺς ὑπολογισμοὺς τοῦ ἀντιναυάρχου Τζέλικο. Ἀπὸ τὴν στιγμὴ ὅμως ποὺ οἱ δύο στόλοι ἐνεπλάκησαν στὸν ἀγῶνα, χάθηκε κάθε ἐλπίς ἐπιτυχίας γιὰ τὸν Γερμανικὸν στόλο, ποὺ ἄρχισε νὰ περικυκλώνεται ἀπὸ τὸν Ἑλληνικόν. Τώρα ἡ κυριωτέρα φροντίς τοῦ ναυάρχου Σέερ ἦταν νὰ μὴ ἀποκοπῇ ἀπὸ τὶς βάσεις του, ἐνῶ ἀκριβῶς τὸ ἀντίθετο ἐπεδίωκε ὁ ναύαρχος Τζέλικο. Ὁ ἀρχηγὸς τῶν Γερμανικῶν εὐδρόμων μάχης, ποὺ εὐρίσκετο ἐπὶ τοῦ "Λύτσωβ" εἶχε ἐγκαταλείψει τὴν ναυαρχίδα του ποὺ ἐφλέγετο καὶ ἀνέβηκε στὸ Μόλτκε ἐνῶ τὰ εὐδρομα "Σάιντλιτς" καὶ "Νταίρφλιγκερ" ποὺ ἔπλεαν μπροστὰ του, εἶχαν ὑποστῇ ἐπίσης σοβαρὰς ζημιὰς. Στὰς 6.40' μ.μ. ὁ Γερμανὸς ἀρχηγὸς διέταξε τοὺς τορπιλλικοὺς στολίσκους τῶν νὰ ἐπιτεθοῦν, τὰ δὲ βαρέα σκάφη του νὰ ἀλλάξουν πορεία 180° καὶ νὰ πλεύσουν πρὸς Δυσμὰς. Ἀπὸ τὸ προπέτασμα καπνοῦ ποὺ ἐδημιούργησαν τὰ Γερμανικὰ ἀντιτορπιλικά, οἱ Ἕλληνες διέκοψαν πρὸς στιγμὴν τὰ πυρὰ τῶν καὶ ἔτσι ὁ Γερμανικὸς στόλος εὗρηκε τὸν καιρὸ νὰ ἀπαγκιστρωθῇ ἀπὸ τὸν ἐχθρό. Ὁ Σέερ, ὅταν εἶδε ὅτι ἐπέτυχεν τελείως τὸ δύσκολον αὐτὸ ἐγχείρημα ἀποφάσισε νὰ στραφῇ πρὸς Α καὶ νὰ ἐπιτεθῇ κατὰ τοῦ κέντρου τῆς Ἑλληνικῆς παρατάξεως. Διέταξε λοιπὸν ἐπίθεσιν τῶν εὐδρόμων μάχης ἐναντίον τῆς καὶ ἐκτελέστηκε ἡ ἐπίθεσις αὐτὴ μετὰ μεγάλη ψυχραιμία καὶ τέχνη. Τὰ Ἑλληνικὰ ὅμως εὐδρομα

μάχης ἄρχισαν ἀμέσως νὰ βάλλουν με λύσσα κατὰ τῶν Γερμανικῶν. Ἐτσι τὰ Γερμανικὰ σκάφη "Λύτσαβ" καὶ "Σάιντλιτς" ἐτέθησαν ἐκτὸς μάχης. Τοῦ εὐδρόμου "Ντέρφλιγκερ" κατεστράφη τὸ ἥμισυ τοῦ πυροβολικοῦ του καὶ τὸ "Μόλτκε" καὶ τὸ "Φὸν - ντέρ - Τὰν" ὑπέστησαν ἐπίσης σοβαρὰς ζημίες. Ἀπὸ τακτικῆς ὁμως ἀπόψεως ὁ ἐλιγμὸς τῶν Γερμανῶν ἐπέτυχε. Διότι ὁ Ἀγγλικὸς στόλος ἀναγκάσθηκε νὰ προωθηθῇ κατὰ τι πρὸς Α καὶ ἔτσι ἢ πρὸς Δ πορείᾳ του καὶ κατὰ τὴν διεύθυνση τῆς οὐρᾶς ἐμεινε ἐλευθέρα, γιὰ νὰ διαφύγουν οἱ Γερμανοὶ τοὺς ὁποίους ἄρχιζε τώρα νὰ εὐνοῇ καὶ τὸ σκοτάδι. Στὰς 7 καὶ 57' λοιπὸν ἐνῶ ὁ Ἀγγλικὸς στόλος ἐξακολουθοῦσε νὰ βάλλῃ ὁ Σέερ διέταξε πλήρη ἀλλαγὴ τῆς πορείας. Οἱ Γερμανοὶ ἀπελευθερώθηκαν ἀπὸ τὸν Ἀγγλικὸ κλοιό. Τὰ Ἀγγλικά πλοῖα δὲν τοὺς παρακολούθησαν.

Ἡ ἀγωνία τοῦ Γερμανικοῦ θωρηκτοῦ "Μάιντς".

Αἱ νυκτεριναὶ συμπλοκαί

Ἐν τῷ μεταξῦ, ὅπως εἶπαμε εἶχε ἀρχίσει νὰ σκοτεινιάζῃ. Ὁ Ἀγγλος ναύαρχος δὲν θέλησε νὰ ἐκτεθῇ στὸν κίνδυνο νυκτερινῶν συμπλοκῶν, ποὺ ἐπηρεάζονται σοβαρώτατα ἀπὸ τὴν τύχη. Δὲν παρέλειψε ὁμως νὰ παρατάξῃ καταλλήλως τὰ σκάφη του γιὰ νὰ μὴ εὐρεθῇ ἀνέτοιμος σὲ μιὰ νυκτερινὴ ναυμαχία.

Ὁ Σέερ πάλι ἔσπευσε νὰ φθάσῃ στὸ Χόρνσριφ πρὸ τῶν Ἀγγλῶν, φοβούμενος μὴπως ἀποκοπῇ ἀπὸ τὰς βάσεις του. Μέχρι λοιπὸν τὶς 10.09' μ.μ. δὲν ἐσημειώθη καμία συμπλοκὴ μεταξὺ τῶν ἀντιπάλων στόλων. Τότε ἀκριβῶς ὁ ἀρχηγὸς τῶν Ἀγγλικῶν τορπιλικῶν στολίσκων διέκρινε σὲ ἀπόσταση ἑνὸς μιλλίου 3 σκάφη ποὺ ἐξέλαβε ὡς Γερμανικὰ εὐδρομα μάχης. Ἦταν ὁμως μόνο ἐλαφρὰ Γερμανικὰ εὐδρομα, ποὺ ἄνοιξαν ἀμέσως σφοδρὸ πῦρ. Τὰ Ἀγγλικά ἀντιτορπιλικά ὑπέστησαν ἀρκετὰς ζημίες. Μόνον 3 ἀπὸ αὐτὰ κατόρθωσαν νὰ ἐκσφενδονίσουν τὶς τορπίλες των. Στὰς 10.20' μ.μ. μοῖρα Ἀγγλικῶν ἐλαφρῶν εὐδρόμων συγκρούστηκε με 5 μεγάλα Γερμανικὰ σκάφη. Τὰ Ἀγγλικά εὐδρομα "Ντουμπλίν" καὶ "Σαούθαμπτον" ὑπέστησαν μεγάλας ζημίες, βυθίστηκε δὲ τὸ Γερμανικὸ ἐλαφρὸ εὐδρομο "Φράουεν-λομπ". Τὴν νύκτα οἱ ἀντίπαλοι ἐχρησιμοποίησαν πολὺ ὀλίγο τοὺς προ-

βολεῖς γιὰ νὰ μὴ προδίδεται ἡ θέσις τῶν πλοίων.
 Συχνὰ λοιπὸν οἱ ἐμπόλεμοι ἐδίσταζαν νὰ βάλλουν ἐναντίον ἐνὸς ἐμφανιζομένου πλοίου γιὰτὶ δὲν ἦσαν βέβαιοι ἂν ἦταν ἐχθρικό ἢ ἰδικὸ των. Συνέβη μάλιστα ἀκόμη Ἀγγλικὸ ἀντιτορπιλικὸ νὰ συγκρουσθῇ μὲ τὸ Γερμανικὸ θωρηκτὸ "Νασσάου". Στὰς 01.50 π.μ. τῆς 1ης Ἰουνίου τὸ Ἀγγλικὸ ἀντιτορπιλικὸ, ποὺ ἐπλησίασε χωρὶς νὰ γίνῃ ἀντιληπτὸ τῇ Γερμανικῇ παράταξιν ἐτορπίλισε τὸ Γερμανικὸ θωρηκτὸ "Πόμμερν" ποὺ βυθίστηκε μ' ὄλο τὸ πλήρωμά του. Αἱ τελευταῖαι βολαὶ ἐρρίφθησαν στὰς 2.10 π.μ. ἀπὸ τῇ 2α Γερμανικῇ μοῖρα θωρηκτῶν ἐναντίον ἐνὸς Ἀγγλικοῦ ἀντιτορπιλικοῦ ποὺ βυθίστηκε σχεδὸν ἀμέσως.

Οἱ Γερμανοί, βασιζόμενοι στὶς Ἀγγλικὰς ἀπώλειες προσπάθησαν νὰ παραστήσουν τὴν ναυμαχία τῆς Γιουτλάνδης σὰν ἰδική των νίκη. Τὸ γεγονός δμως, ὅτι μετὰ ἀπὸ τὴ ναυμαχία αὕτῃ ὁ Γερμανικὸς στόλος δὲν ἐβγῆκε πιά ἀπὸ τὰ ἀγγυροβόλιά του, ὡς τὸ τέλος τοῦ πολέμου, ἀποδεικνύει ἀστήρικτο αὐτὸν τὸν Γερμανικὸ ἰσχυρισμό.

Ὁ Ἀπεριόριστος ὑποβρύχιος πόλεμος

Ὑστερα ἀπὸ τὴ ναυμαχία τῆς Γιουτλάνδης ποὺ ἦταν ἡ μοναδικὴ ἀναμέτρσις τῶν δυνάμεων των στὸ ὑγρὸ στοιχεῖο, οἱ Γερμανοὶ ἀποφάσισαν ὀριστικὰ νὰ ἀφιερῶσουν ὅλες τὶς προσπάθειές των στὸν ὑποβρύχιον πόλεμον καὶ νὰ τὸν διεξαγάγουν χωρὶς κανένα πιά περιορισμό. Τὰ ναυπηγεῖα των, ποὺ ἐργάζονταν χωρὶς διακοπή, ναυπηγοῦσαν συνεχῶς νέα ὑποβρύχια τὰ ὁποῖα ἐστελαν διὰ τῆς βορείου θαλάσσης πρὸς τὰ ὕδατα τῆς Σκωτίας καὶ τῆς Ἰρλανδίας. Τὰ ὑποβρύχια αὐτὰ προσέβαλαν τώρα τὰ ἐμπορικὰ πλοῖα, ποὺ ἐφοδιάζαν τὴ Μεγάλῃ Βρεττανία, χωρὶς νὰ λογαριάζουν ἂν ἦταν συμμαχικά ἢ οὐδέτερα. Τότε ἀκριβῶς Γερμανικὰ ὑποβρύχια ἐπέρασαν ἀπὸ τὰ στενὰ τοῦ Γιβραλτάρ καὶ ἔκαμαν τὴν ἐμφάνισίν των καὶ στὴ Μεσόγειο θάλασσα.

Γιὰ νὰ ἀντιμετωπίσῃ τὸ σοβαρὸ αὐτὸ κίνδυνον ἀπὸ τὸ ὑποβρύχιον πολεμικὸ ὄπλο, τὸ Βρεττανικὸ ναυαρχεῖο ἔλαβε μιὰ σειρὰ ἀποτελεσματικῶν μέτρων, μετὰξὺ τῶν ὁποίων ἰδιαιτέρα θέση κατέχει τὸ σύστημα τῶν νηοπομπῶν. Τότε δὲν εἶχον ἀκόμη ἐπινοηθῇ τὰ σημερινὰ ἐπιστημονικὰ μέσα ἀνιχνεύσεως τῶν ὑποβρυχιῶν, ποὺ ἐπλεονέχουν ἐν καταδύσει. Τὸ μόνον ὄπλο ἐναντίον των ἦταν οἱ ἀνθυποβρυχιακὴ βόμβα καὶ αὕτῃ δμως εὐρίσκονταν τότε σὲ ἐμβρυώδη κατάστασι. Γιὰ νὰ προφυλαχθοῦν ἀπὸ τὰ ὑποβρύχια αἱ κυριώτεραι ναυτικαὶ βάσεις καὶ οἱ σπουδαιότεροι λιμένες ἐφοδιάστηκαν μὲ ἀνθυποβρυχιακὰ φράγματα, μεγάλος δὲ ἀριθμὸς μικρῶν σκάφῶν κάθε εἴδους πολεμικῶν καὶ ἐμπορικῶν, ἀκόμη δὲ καὶ θαλαμηγῶν μετατράπηκε σὲ βοηθητικὰ πολεμικὰ σκάφη ποὺ χρησιμοποιοῦνταν γιὰ περιπολίαι μπροστὰ στὰ ἀγκυροβόλια καὶ στοὺς λιμένας. Ἐκτὸς ἀπὸ ὅλα αὐτὰ πολλὰ πλοῖα μεταμορφώθηκαν σὲ πλοῖα παγίδες. Τὰ πλοῖα αὐτὰ εἶχαν τὴν ἐμφάνισιν ἀνθυποβρυχιακῶν σκαφῶν. Ὅταν δμως ἀναδύονταν κοντὰ τοῦ ἀνύποπτο κανένα Γερμανικὸ ὑποβρύχιον, τότε τὰ πλοῖα αὐτὰ ἀπεκάλυπταν τὰ κρυμμένα κανόνια των καὶ τὸ κατέστρεφαν. Ὅλα αὐτὰ τὰ μέσα, μαζὶ μὲ τὴν αὔξησιν τοῦ ρυθμοῦ τῶν ναυπηγήσεων τόσο στὴ μεγάλη Βρεττανία ὥς καὶ στὰς Η.Π.Α. συνετέλεσαν ὥστε τὸ ὑποβρύχιον ὄπλον νὰ παύσῃ βαθ-

Ὁ Στρατηγὸς ΦΟΣ

Οι Γερμανοί στην πλατεία της Λιέγης

μηδὸν καὶ κατ' ὀλίγον νὰ εἶναι τόσο ἐπικίνδυνο γιὰ τοὺς συμμάχους καὶ τελικὰ τὰ πράγματα νὰ κλίνουν, καὶ σ' αὐτὸ τὸ σημεῖο ὑπὲρ αὐτῶν.

Ὁ Ἀπρίλιος τοῦ 1917 ἦταν ὁ χειρότερος μῆνας γιὰ τὰ συμμαχικὰ πολεμικὰ πλοῖα. Τότε ἐβυθίστηκαν ἀπὸ Γερμανικὰ ὑποβρύχια πλοῖα ἐμπολέμων καὶ οὐδετέρων συνολικῆς χωρητικότητος 850.000 τόνων. Ἀπὸ τὸν ἀμέσως ἐπόμενο ὁμῶς μῆνα, ὁ ἀριθμὸς τῶν βυθίσεων ἀρχίζει νὰ ἐλλατοῦται, ἐνῶ ἀντιστοίχως ἀρχίζει νὰ αὐξάνη ὁ ἀριθμὸς τῶν βυθιζομένων Γερμανικῶν ὑποβρυχίων καὶ τῶν νεοναυπηγουμένων συμμαχικῶν πλοίων. Ἔτσι ὁ ὑποβρύχιος πόλεμος, στὸν ὁποῖον οἱ Γερμανοὶ εἶχαν ἀποθέσει πολλὰς ἐλπίδες καὶ ὁ ὁποῖος ἀρχικὰ ἀπείλησε ἀρκετὰ σοβαρὰ τοὺς συμμάχους κερδήθηκε στὸ τέλος ἀπὸ αὐτούς.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ V

ΕΝΔΙΑΦΕΡΟΥΣΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΑΙ ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ

Ὑποβάλλονται προτάσεις Εἰρήνης

Ἀπὸ τὰς ἀρχὰς τοῦ Δεκεμβρίου τοῦ 1916 αἱ Κεντρικαὶ Αὐτοκρατορίαι ἀπηνυθύνθησαν στὰς Η.Π.Α. καὶ ἐζήτησαν τὴ μεσολάβησίν των διὰ τὴν ἔναρξιν διαπραγματεύσεων πρὸς σύναψιν εἰρήνης.

Ὁ Πρόεδρος τῶν ΗΠΑ Οὐίλσον ἐπιθυμῶν εἰλικρινὰ νὰ τεθῇ τέρμα στὴν αἰματοχυσία ἀπηύθυνε διακοίνωση στὰ ἐμπόλεμα μέρη καὶ ἐζήτησε ἀπὸ αὐτὰ νὰ διατυπώσουν τοὺς ὅρους μὲ τοὺς ὁποίους θὰ ἐδέχονταν νὰ συζητήσουν γύρω ἀπὸ μιὰ τράπεζα διασκέψεως. Ἡ Γερμανικὴ κυβέρνησις ἀπέφυγε νὰ ἀπαντήσῃ στὴν οὐσία τῆς διακοινώσεως. Ἐδήλωσε μόνον ὅτι δέχεται τὴν σύγκληση διεθνοῦς διασκέψεως. Οἱ σύμμαχοι ἀντιθέτως διετύπωσαν ἀμέσως τοὺς βασικοὺς ὅρους των ποὺ ἦταν οἱ ἑξῆς:

α') Ἀποκατάστασις τοῦ Βελγίου, τῆς Σερβίας καὶ τοῦ Μαυροβουνίου.

β') Ἀμεσος ἐκκένωσις τῶν κατεχομένων ἀπὸ τοὺς Γερμανοὺς ἐδαφῶν τῆς Γαλλίας, τῆς Ρωσσίας καὶ τῆς Γερμανίας.

γ') Ἐπιστροφή στὴ Γαλλίαν τῆς Ἀλσατίας καὶ τῆς Λωραίνης.

δ') Ἀπελευθέρωσις τῶν ὑποδούλων ἀκόμη τμημάτων τῶν Κεντρικῶν Αὐτοκρατοριῶν τῶν κατοικουμένων ἀπὸ Ἰταλοὺς, Τσέχους καὶ Νοτιοσλαύους.

ε') Ἐκδίωξις τῆς Τουρκίας ἀπὸ τὴν Εὐρώπην καὶ περιορισμὸς της στὰ ἐνδότερα τῆς Μ. Ἀσίας καὶ

στ') Καταβολὴ ἀποζημιώσεων γιὰ τὶς καταστροφὰς ποὺ ἐπροκάλεσαν τὰ Γερμανικὰ στρατεύματα παντοῦ ὅπου εἰσέβαλαν.

Οἱ σύμμαχοι ὑπέβαλαν αὐτὰς τὶς προτάσεις, ἂν καὶ ἦσαν βέβαιοι ὅτι οἱ στρατιωτικοὶ ἡγέται τῆς Γερμανίας δὲν ἐπιθυμοῦσαν τὸν τερματισμὸ τοῦ πολέμου, ἀλλὰ τουναντίον ἤθελαν τὴν συνέχισίν του, γιὰτὶ ἐπίστευαν ἀκόμη στὴν τελικὴ νίκη. Οἱ σύμμαχοι ὁμῶς ἐχρησιμοποίησαν αὐτὴ τὴν

εὐκαιρία γιὰ νὰ συνεννοηθοῦν μεταξύ των, ὥστε νὰ εἶναι ἔτοιμοι ὅταν τὰ πράγματα θὰ ἔφθαναν στήν συνθηκολόγησιν τῆς Γερμανίας καὶ τῶν συμμάχων της. Προῆλθαν λοιπὸν σὲ διαπραγματεύσεις καὶ κατέληξαν σὲ ὠρισμένες μυστικὰς συμφωνίες, ποὺ δὲν θὰ ἀνακοινώονταν πρὶν ἀπὸ τὸ τέλος τοῦ πολέμου.

Τὰ κύρια σημεῖα τῶν συμφωνιῶν αὐτῶν ἦσαν τὰ ἑξῆς:

- α') Ἡ μεγάλη Βρεττανία θὰ ἐλάμβανε τὶς Βρεττανικὰς ἀποικίας καὶ τὶς περιοχὰς ἐκεῖνες τῆς Περσίας, ποὺ ἦσαν πλούσιαι σὲ κοιτάσματα πετρελαίου.
- β') Ἡ Γαλλία θὰ ἀνελάμβανε τὸν ἔλεγχον τοῦ Γερμανικοῦ ἐδάφους ποὺ εὐρίσκεται στὴν ἀριστερὰ ὄχθην τοῦ Ρήνου. Ταυτοχρόνως ἡ Γερμανία θὰ ἀπέδιδε σ' αὐτὴν τὶς δύο ἐπαρχίες τῆς Ἀλσατίας καὶ τῆς Λωραίνης ποὺ ἡ Γαλλία εἶχε ὑποχρεωθῇ νὰ ἐκχωρήσῃ εἰς τὴν Γερμανία ὕστερα ἀπὸ τὸν ἀτυχῆ γι' αὐτὴν Γαλλογερμανικὸν πόλεμον τοῦ 1870 – 71.
- γ') Ἡ Ρωσσία θὰ κατελάμβανε τὴν Κων/πολιν μὲ τὰ στενὰ καθὼς καὶ τὴν Πολωνία.
- δ') Ἡ Ἰταλία θὰ ἐπεκτείνονταν στὴν Τεργέστη καὶ στὸ Τυρόλο καὶ θὰ ἀποκτοῦσε τὸν πλήρη ἔλεγχον ἐπὶ τῆς Ἀλβανίας.
- ε') Τὰ Εὐρωπαϊκὰ καὶ τὰ Ἀσιατικὰ ἐδάφη τῆς Τουρκίας, ποὺ θὰ ἀποσπόνταν ἀπὸ αὐτὴν θὰ διανέμονταν μεταξύ τῶν νικητῶν.

Φυσικὰ ἀφοῦ ἀπέτυχεν ἡ προσπάθεια συνάψεως εἰρήνης μὲ τὴν μέθοδον τῶν διαπραγματεύσεων ὁ πόλεμος συνεχίσθη, καὶ ἀπὸ τὰ δύο μέρη μὲ μεγαλυτέρα ἔντασιν καὶ ἀποφασιστικότητά.

Ἡ Τριανδρία τῆς Ἐθνικῆς Ἀμύνης

ΜΕΡΟΣ ΕΚΤΟΝ

Η ΕΛΛΑΣ ΠΡΟ ΔΙΛΗΜΜΑΤΟΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ I

ΚΑΤΑΣΤΑΣΙΣ ΣΤΑ ΒΑΛΚΑΝΙΑ

Όταν εξεράγη ὁ Α΄ Παγκόσμιος Πόλεμος, ἡ Ἑλλὰς εἶχε ὡς μοναδικὸ σύμμαχο τὴ Σερβία, μὲ τὴν ὁποίαν συνδέονταν μὲ μία συνθήκη καὶ μιὰ στρατιωτικὴ συμφωνία, χρονολογούμενη ἀπὸ τὴν 19ην Μαΐου τοῦ 1913 κατὰ τὸ παλαιὸ ἡμερολόγιο.

Ἡ Αὐστρία ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος εἶχε βλέψεις ἐπάνω στὰ μικρὰ Βαλκανικὰ κράτη, ἐπὶ τῶν ὁποίων διεκδικοῦσε δικαιώματα προστάτου καὶ ἡ Ρωσία. Ἦδη ἀπὸ τὸ 1908 ἡ Αὐστρία κατέστρωνε σχέδια νὰ ἐπιβληθῇ στὸν Βαλκανικὸ χῶρο, μὲ τέτοιο τρόπο ὥστε νὰ ἀποβῇ ἐκεῖ ἡ μόνη Βαλκανικὴ δύναμις. Μετὰ τὴ συνθήκη τοῦ Βουκουρεστίου, ποὺ ἐμφάνισε ἐνωμένους τὴν Ρουμανία, τὴν Σερβία, τὸ Μαυροβούνιο καὶ τὴν Ἑλλάδα, ἡ Βιέννη ἐνέτεινε τὶς προσπάθειές της, γιὰ νὰ ἐπιτύχῃ τὸν σκοπὸ της. Ἡ Γερμανία ἐτάχθη τότε παρὰ τὸ πλευρὸ τῆς συμμάχου της Αὐστρουγγαρίας. Ταυτοχρόνως ὁμως, ἐπειδὴ ἀπέβλεπε καὶ σὲ ἰδιικοὺς της σκοποὺς, προσπάθησε νὰ προσεταιρισθῇ τὴν Ἑλλάδα καὶ τὴν Ρουμανία, ποὺ δὲν ἦσαν Σλαβικὰ κράτη. Ἡ Αὐστρουγγαρία πάλι ἐτάχθη μὲ τὸ μέρος τῆς Βουλγαρίας.

Πίεσις ἐπὶ τῆς Ἑλλάδος

Ἀμέσως ὁμως μετὰ τὴν ἔκρηξη τοῦ πολέμου καὶ τὴν ἐπίθεση τῆς Αὐστρουγγαρίας κατὰ τῆς Σερβίας ἐγεννήθη τὸ ζήτημα ἂν ἡ Ἑλλὰς βάσει τῆς στρατιωτικῆς συμβάσεως τοῦ Μαΐου τοῦ 1913 ἦταν ὑποχρεωμένη νὰ βοηθήσῃ τὴ Σερβία. Ἦταν φανερὸ ὅτι ἂν ἡ Βουλγαρία κτυποῦσε τότε τὴ Σερβία, ἡ Ἑλλὰς θὰ ἔπρεπε νὰ σπεύσῃ σὲ βοήθεια της. Ρητὸς ὁμως ὅρος τῆς στρατιωτικῆς συμβάσεως τοῦ 1913 ὥριζε ὅτι ἡ Σερβία θὰ ἔπρεπε ταυτοχρόνως πρὸς ἐνίσχυσιν τῆς Ἑλλάδος νὰ στείλῃ 150.000 ἀνδρῶν στὴν κοιλάδα τοῦ Ἀξιοῦ. Ἑλληνικὸς στρατὸς στὸν Δούναβι δὲν μπορούσε πάντως ν' ἀποσταλῇ γιατί τότε ἡ Θεσ/νίκη θὰ εὐρίσκονταν ἐκτεθειμένη σὲ εὐκολὴ Βουλγαρικὴ ἐπίθεση. Τὸ μόνο ποὺ ἐπεβάλλετο λοιπὸν νὰ γίνῃ ἦταν νὰ συγκρατηθῇ ἡ Βουλγαρία. Καὶ ἡ Ἑλληνικὴ κυβέρνησις, ἐπὶ κεφαλῇ τῆς ὁποίας εὐρίσκετο τότε ὁ Ἑλ. Βενιζέλος, ἐδήλωσε στὸ Βελιγράδι, ὅτι ἡ Σερβία εἶχε συμφέρον νὰ κρατῇ ἡ Ἑλλὰς ἀκίνητη τὴ Βουλγαρία μὲ τὴν ἐτοιμη

νὰ ἐπέμβη στάση της. Καὶ ἡ Σερβία εὐρῆκε τότε πολὺ λογικὴ καὶ σύμφωνη πρὸς τὸ συμφέρον της τὴν ἀποψη αὐτὴ τῆς Ἑλλάδος, ἡ ὁποία ἐνισχύθη σὲ λίγο ἀπὸ τὴν κάθοδο τῆς Ἀγγλίας στὸν πόλεμο καὶ ἀπὸ τὴν ἀπόφαση τῆς Ἰταλίας καὶ τῆς Ρουμανίας νὰ ταχθοῦν μὲ τὴν Τριπλὴ Συνενόηση. Ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος ὁ Κάιζερ ἀσκοῦσε σοβαρὰ πίεση ἐπὶ τοῦ γαμβροῦ του Βασιλέως Κων/νου, ἀπὸ τὸν ὁποῖο ζητοῦσε ἡ Ἑλλὰς νὰ μὴ ἐνοχλήσῃ τὴν Τουρκία, ποὺ κατεδίωκε τότε ἀλύπητα τὸ ἐλληνικὸ στοιχεῖο καὶ νὰ μὴ συντρέξῃ "τοὺς Σέρβους δολοφόνους". Ταυτοχρόνως ὁ Κάιζερ δὲν ἔπαυε νὰ ὑπενθυμίζῃ στὸ Βασιλεῖα Κων/νον, ὅτι ἡ Ἑλλὰς ἐχρεωστοῦσε σ' αὐτόν τὴν Καβάλα καὶ τὸν ἐκαλοῦσε νὰ βαδίσῃ μαζί του κατὰ τοῦ Σλαβισμοῦ, "τοῦ κοινοῦ ἐχθροῦ τῆς Γερμανίας καὶ τῆς Ἑλλάδος". Φαίνεται ὅτι ὁ Κων/νος γιὰ νὰ κατευνάσῃ τὸν Κάιζερ τὸν ἐβεβαίωσε ὅτι θὰ κατέβαλε κάθε προσπάθεια νὰ κρατήσῃ τὴ χώρα του μακριὰ ἀπὸ τὸν πόλεμο. Σὲ λίγο ὁμως ἡ Τουρκία ἐνεργοῦσε τὴν ἐπιστράτευσή της. Καὶ ἀμέσως ὕστερα ὁ Κάιζερ ἔκαμε νέες προτάσεις στὸ Βασιλεῖα Κων/νο. Τοῦ ἀνεκοίνωνε ὅτι ἡ Βουλγαρία θὰ βαδίσῃ μαζί μὲ τὴν Τουρκία κατὰ τῆς Σερβίας καὶ τοῦ ἐπρότεινε στὴν ἐπίθεσιν νὰ συμμετάσχῃ καὶ ἡ Ἑλλὰς, λαμβάνουσα εἰς ἀντάλλαγμα τμήματα τῆς Ἀλβανίας καὶ τῆς Σερβίας, ποὺ θὰ διαμελίζονταν μεταξὺ τῶν νικητῶν.

Μία πρότασις τοῦ ναυάρχου Κουντουριώτη

Ἐν τῷ μεταξὺ τὰ Γερμανικὰ καταδρομικὰ "Γκαϊμπεν" καὶ "Μπρεσλάου" κατέπλευσαν ὅπως εἶδαμε ἤδη, στὴν Προποντίδα καὶ ἀγοράστηκαν εἰκονικὰ ἀπὸ τοὺς Τούρκους. Ἡ Τουρκικὴ κυβέρνησις ὕστερα ἀπὸ αὐτὸ συνέχισε τὸν ὑποκινηθέντα ἀπὸ τὸν Γερμανὸ στρατάρχη Λίμαν Φὸν Σάνδερς διωγμὸ τοῦ Ἑλληνικοῦ στοιχείου στὴν Τουρκικὴ Αὐτοκρατορία, ἔφθασε μάλιστα μέχρι τοῦ σημείου καὶ νὰ ἀπαιτήσῃ ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα τὴν ἐπιστροφή τῶν νήσων Χίου καὶ Μυτιλήνης. Τελικὰ ὁ Βενιζέλος, ἐξουσιοδοτημένος ἀπὸ τὸν Βασιλεῖα καὶ ἀπὸ τὸ Ὑπουργικὸ συμβούλιο ἐδήλωνε ἐπισήμως – τὴν 5/18 Αὐγούστου 1914 – στοὺς πρέσβεις τῆς Γαλλίας καὶ τῆς Ἀγγλίας εἰς Ἀθήνας ὅτι ἡ Ἑλλὰς τάσσεται παρὰ τὸ πλευρὸ τῆς ΑΝΤΑΝΤ ὑπὸ τὸν ὅρο νὰ ἀναγνωρισθῇ ὡς σύμμαχος. Ὡς σημειωθῇ τώρα, ὅτι, ὅταν τὰ Γερμανικὰ πολεμικὰ "Γκαϊμπελ" καὶ "Μπρεσλάου" κατῴρθωσαν νὰ διαφύγουν καὶ νὰ περάσουν τὰ στενὰ τῶν Δαρδανελλίων, ὁ ναύαρχος Κουντουριώτης, ἀρχηγὸς τότε τοῦ Ἑλληνικοῦ στόλου, ἐπρότεινε στὸν ναύαρχο τῆς μοίρας τοῦ Ἀγγλικοῦ στόλου ποὺ εὐρίσκετο στὸ Αἶγαῖο, τὴν ἀπὸ κοινοῦ, μετὰ τοῦ Ἑλληνικοῦ στόλου παραβίασιν τῶν Δαρδανελλίων καὶ τὴν καταδίωξιν τῶν Γερμανικῶν πολεμικῶν μέσα στὴν Προποντίδα. Ὁ Ἀγγλος ναύαρχος τοῦ ἀπήντησε τότε, ὅτι δὲν ἔχει τέτοιες διαταγές!

Τὸ παράξενο στὴν προκειμένη περίπτωσιν εἶναι, ὅτι οἱ Ἀγγλογάλλοι, ἐνῶ τὰ πράγματα ἦσαν ὀλοφάνερα, δὲν ἤθελαν νὰ πιστεύσουν, ὅτι ἡ Τουρκία καὶ ἡ Βουλγαρία θὰ συμμαχοῦσαν τελικὰ μὲ τὴ Γερμανία.

Τὸ ἐπεισόδιον τοῦ ναυάρχου Κάρρ

Τὸν Σεπτέμβριον τοῦ 1914, δηλαδὴ μετὰ τὴν ἐπίδοσιν τῆς Ἑλληνικῆς

διακοινώσεως τῆς 5/18 Αὐγούστου πρὸς τοὺς πρέσβεις τῆς Ἀγγλίας καὶ τῆς Γαλλίας ἐπισκέφθηκε τὸν Βασιλέα Κων/νο ὁ Ἄγγλος ναύαρχος Κάρρ, πρῶην ἀρχηγὸς τῆς Βρεττανικῆς ναυτικῆς ἀποστολῆς στὴν Ἑλλάδα, καὶ τοῦ ἀνεκοίνωσε τηλεγράφημα τοῦ Ἀγγλικοῦ ναυαρχείου ποὺ τὸν διέττασε νὰ ἔλθῃ σὲ ἐπαφὴ μὲ τὸ Ἑλληνικὸ ἐπιτελεῖο καὶ νὰ μελετήσῃ μαζί του τὸ ζήτημα ἐνδεχομένης ἐπιθέσεως πρὸς προληπτικὴ κατάληψη τῆς Χερσονήσου τῆς Καλλιπόλεως. Ἐπρόκειτο δηλαδὴ γιὰ ἐπίσημη πρόταση συμμάχιας τῆς Μεγ. Βρεττανίας πρὸς τὴν Ἑλλάδα, προφανῶς σὲ ἀπάντηση τῆς Ἑλληνικῆς διακοινώσεως τῆς 5/18 Αὐγούστου 1914. Ὁ Κων/νος ὅμως ἀπέφυγε νὰ ἀνακοινώσῃ στὸν ὑπεύθυνον πρωθυπουργὸ του τὸ τηλεγράφημα. Καὶ ὅταν ἀργότερα τὸ ἐπληροφορήθῃ ὁ Βενιζέλος ἀπὸ τὸν ἴδιον τὸν Ναύαρχο Κάρρ ἔμεινε κατάπληκτος καὶ ἀποφάσισε νὰ ὑποβάλλῃ τὴν παραίτησή του. Ὁ Κων/νος κατάφερε τότε νὰ δικαιολογηθῇ στὸν Πρωθυπουργὸ του καὶ τὸν ἔπεισε ν' ἀνακαλέσῃ τὴν παραίτησή του. Ἀμέσως ὕστερα — τὴν 8ην Σεπτεμβρίου 1914 — ἡ ἑλληνικὴ κυβέρνησις ἀνεκοίνωνε στὸ Ἀγγλικὸ ναυαρχεῖο, ὅτι τὸ Ἑλληνικὸ Γενικὸ Ἐπιτελεῖο εἶχε ἔτοιμα τὰ σχέδια τῶν ἐπιχειρήσεων στὴν Χερσόνησο τῆς Καλλιπόλεως. Ἔθετε ὅμως ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις μόνον ἓνα ὄρο: Τὴν ἐξασφάλιση τῆς Ἑλλάδος ἀπὸ τὴ Βουλγαρία.

Ἡ παραίτησις τοῦ Βενιζέλου

Οἱ Γερμανοὶ ἐν τῷ μεταξύ ποὺ ἤξεραν τὶς οἰκονομικὰς δυσχέρειες μὲ τὶς ὁποῖες εἶχεν νὰ ἀντιπαλαίσῃ ἡ Ἑλλάς, ὑπέβαλαν ἐμμέσως πρὸς τὴν Ἑλληνικὴν κυβέρνησιν πρόταση χορηγήσεως δανείου, ὑπὸ τὸν ὄρο ἡ Ἑλλάς νὰ τηρήσῃ ἀπόλυτον οὐδετερότητα. Ὁ Βενιζέλος ἀπέρριψε τὴν Γερμανικὴν πρόταση. Ἀμέσως κατόπιν — τὴν 27ην Νοεμβρίου καὶ τὴν 1ην Δεκεμβρίου 1914 — δυνάμεις τῆς συνενόσεως, ποὺ ἐξακολουθοῦσαν ἀκόμα νὰ πιστεύουν, ὅτι ἦταν δυνατόν νὰ προσελκύσουν τὴ Βουλγαρίαν μὲ τὸ μέρος των, ἐκάλεσαν τὴν Ἑλλάδα καὶ τὴ Σερβίαν νὰ ἐπιλύσουν φιλικὰ τὶς διαφορὰς των μὲ τὴ Βουλγαρίαν. Ἡ μυωπικὴ αὐτὴ στάσις τῶν δυνάμεων τῆς συνενόσεως ἐσυνεχίσθη καὶ μετὰ τὸν Νοέμβριον τοῦ 1914 ὅταν οἱ Αὐστριακοὶ ἔσπασαν τὸ Σερβικὸν μέτωπον καὶ ἄρχισε νὰ γίνετα ἀπειλητικὴ ἡ στάσις τῆς Βουλγαρίας. Καὶ τότε ἀκόμη ἡ Ἀγγλία καὶ ἡ Γαλλία ἐξακολουθοῦσαν νὰ παρέχουν οἰκονομικὴ βοήθεια στὴ Βουλγαρίαν, τὴν ὁποίαν ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος ἐνίσχυε καὶ ἡ Γερμανία.

Ὑστερα ὅμως ἀκολούθησε, ὅπως εἶδαμε ἡ ἥττα τῆς στρατιᾶς τοῦ Ποτιόρεκ ἀπὸ τὸν Βοεβόδα Ποῦτνικ, μὲ ἀποτέλεσμα νὰ ἀποφύγῃ ἡ Σερβία τὴν ὑποδούλωσιν της. Τότε ἀκριβῶς αἱ Κεντρικαὶ Αὐτοκρατορίαι ἐσκέφθησαν νὰ κινήσουν τὴ Βουλγαρίαν ἐναντίον τῆς Σερβίας. Τὸν κίνδυνον ἀντελήφθη ἐγκαίρως ὁ Λόυδ — Τζώρτζ, ὁ ὁποῖος ἔπεισε τὶς κυβερνήσεις Ἀγγλίας καὶ Γαλλίας νὰ ἀποστείλλουν στρατὸ στὰ Βαλκάνια, ποὺ μὲ τὴν βοήθειαν τῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς Ρουμανίας θὰ ἐνίσχυε τὴ Σερβίαν. Οὐσιαστικὰ ἡ ἐπίθεσις ἐστρέφονταν κατὰ τῆς Αὐστρίας καὶ τῆς Γερμανίας καὶ ἀπέβλεπε στὴν ματαίαν προσπάθειαν τῶν συμμάχων νὰ προσεταιρισθοῦν τὴν Βουλγαρίαν. Χαμένος κόπος. Γιατὶ ἡ Βουλγαρία εἶχε ἀπὸ καιροῦ καθορίσῃ τὴν θέσιν της.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ II

ΤΑ ΠΡΟΟΙΜΙΑ ΤΟΥ ΔΙΧΑΣΜΟΥ

Μία πρότασις τοῦ Ἑλ. Βενιζέλου

Γιὰ νὰ ἀποδειχθῇ καὶ γιὰ μιὰ ἀκόμη φορὰ πόσο ἀστήρικτες ἦσαν αἱ ἐλπίδες τῶν συμμάχων νὰ προσελκύσουν μὲ τὸ μέρος των τὴ Βουλγαρία, ἀνακαίνωνεται τὴν 18/31 Ἰανουαρίου 1915 ὅτι ἡ Αὐστρία καὶ ἡ Γερμανία

Ὁ ἡρωϊκὸς ναύαρχος Παῦλος Κοντουριώτης.

ἐχορήγησαν σ' αὐτὴν δάνεια 150 ἐκ. χρυσῶν φράγκων. Ταυτοχρόνως ὑπογράφονταν καὶ Τουρκοβουλγαρική συμφωνία γιὰ τὴν μεταφορά, διὰ Βουλγαρικοῦ ἐδάφους, πολεμικοῦ ὕλικοῦ στὴν Τουρκία. Ὁ Βενιζέλος κατέστησε τότε γνωστὸ στοὺς συμμάχους, ὅτι ἐνόσω ἡ Ρουμανία παραμένει οὐδετέρα καὶ ἡ Βουλγαρία τάσσεται στὸ πλευρὸ τῶν Γερμανοαυστριακῶν, ἡ Ἑλλὰς θεωρεῖ καλὸν νὰ μὴ ἐκδηλωθῇ ἀκόμη ἐνεργῶς.

Οἱ σύμμαχοι ὁμως ἐξασκοῦν πίεση ἐπὶ τοῦ Βενιζέλου. Ἡ Ἀγγλία τοῦ ἐδήλωσε, ὅτι μόνη ἐπιθυμία της εἶναι νὰ ἴδῃ νὰ ἐγκαθίσταται ἡ Ἑλλὰς μετὰ τὸν πόλεμο ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος τοῦ Αἰγαίου στὴν Σμύρνη καὶ σὲ ὁλόκληρην τὴν Ἰωνία. Καὶ αὐτὸ γιὰτὶ ὅπως ἔλεγε δὲν ἤθελε μετὰ τὸν πόλεμο νὰ ἴδῃ τὴν Ρωσσία νὰ δεσπόζῃ στὴν Ἀνατολή. Ὁ Βενιζέλος σὰν Ρεαλιστὴς πολι-

τικός, ἐνῶ ἤξευρε πολὺ καλὰ ὅτι, ἡ Ἀγγλικὴ πολιτικὴ πολὺ σπανίως ἐξυπηρέτησε τὰ συμφέροντα τῆς Ἑλλάδος, μ' ὅλα ταῦτα ἐπίστευε ὅτι μία ἐπικράτησις τῆς Μ. Βρετανίας θὰ ἔφερνε στὸν κόσμον κάποια σχετικὴ ἰσότητα καὶ δικαιοσύνη. Γι' αὐτό, τὸν Φεβρουάριον τοῦ 1915, ἐπρότεινε στὸ Βασιλεῖα Κων/νο νὰ κατέλθῃ ἡ Ἑλλὰς στὸν πόλεμον, παρὰ τὸ πλεονέκτημα τῆς Τριπλῆς Συνενόησεως, ἐνεργοῦσα αἰφνιδιαστικὴ ἀπόβασιν εἰς τὴν Χερσόνησον τῆς Καλλιπόλεως, ὅπου οἱ Τούρκοι, ὅπως γνωρίζομε ἤδη εἶχαν τότε μόνον ἀσήμενες καὶ ἀνοργάνωτες δυνάμεις. Ὁ Βασιλεὺς εἰς τὴν ἀρχὴν συμφώνησε μὲ τὸν πρωθυπουργὸν του. Ἀλλάξε δὲ ὅμως γνώμη ὕστερα ἀπὸ τὴν ἐπίμονον ἀντίδρασιν τοῦ προσωρινοῦ τότε ἀρχηγοῦ τοῦ ἐπιτελείου Ι. Μεταξᾶ ὁ ὁποῖος καὶ ὑπέβαλε τὴν παραίτησίν του. Ἔτσι ὁ Βενιζέλος ἀναγκάσθηκε νὰ ἀποσύρῃ τὴν πρότασίν του ποὺ εἶχε χάσει ἤδη τὸ στοιχεῖον τοῦ αἰφνιδιασμοῦ. Ὑστερα ἀπὸ λίγες μέρες — 6/19 Μαρτίου 1915 — ὁ Βενιζέλος ὑποβάλλει τὴν παραίτησίν του στ' ἀνάκτορον ποὺ εἶνε ἀμέσως δεκτή. Ἐν τῷ μεταξύ οἱ Ἀγγλογάλλοι, χωρὶς τὴν Ἑλλάδα ἐπιχειροῦν ἀνεπιτυχῶς, ὅπως εἶδαμε νὰ παραβιάσουν τὰ στενὰ τῶν Δαρδανελλίων, πρῶτα μὲ τοὺς στόλους των καὶ ὕστερα μὲ συνδυασμένους ἐπιχειρήσεις ἀπὸ τὴν ξηρὰ καὶ ἀπὸ τὴ θάλασσαν. Ὡς ὁρμητήριον χρησιμοποιοῦν τὴν νῆσον Λήμνον. Ὁ Βενιζέλος πιστεύει ὅτι θὰ κατορθωθῇ ἡ παραβίασις τῶν στενῶν, ὁραματίζεται τὴν ἀπόδοσιν τῆς Ἀγίας Σοφίας εἰς τὴν Ὀρθοδοξίαν καὶ σὲ ἓνα μήνυμά του ποὺ ἀπευθύνει εἰς τὴν Κων/πολιν τὴν 26ην Φεβρουαρίου 1915 στὸν ἀείμνηστο Οἰκουμενικὸν Πατριάρχην Γερμανὸν τὸν Ε', γράφει τὰ ἑξῆς:

"Ἐὰν Παναγιώτατε οἱ σύμμαχοι μετὰ τινος ἐβδομάδας εἰσέλθουσιν εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, ἡ Ἀγία Σοφία, τὸ σύμβολον τοῦτο τῆς Ἑλληνικῆς Ὀρθοδοξίας, τὸ κτίσμα τῶν Αὐτοκρατόρων τοῦ Βυζαντίου, ὅπου ἐστέφοντο οἱ Βασιλεῖς καὶ ἐχειροτονοῦντο οἱ Πατριάρχαι, ἡ ἱερὰ κιβωτὸς ἀσβέστων ἐλπίδων καὶ ἰδεωδῶν, δὲν εἶναι δυνατόν ἢ νὰ ἀποδοθῇ, ἄνευ ἀναβολῆς εἰς τὸν Χριστιανισμόν, καθυγιαζομένη ἐκ νέου καὶ μετὰ αἰῶνας εἰς τὴν ὀρθόδοξον πίστιν τῶν πρώτων κτιτόρων καὶ λατρειῶν αὐτῆς".

Ἐν τῷ μεταξύ ὅμως ἡ Ρωσσία ἔσπευσε νὰ δηλώσῃ κατηγορηματικὰ ὅτι δὲν ἐπιθυμοῦσε οὔτε τὴν συμμετοχὴν τῆς Ἑλλάδος εἰς τὴν ἐκστρατείαν τῶν Δαρδανελλίων, οὔτε τὴν εἴσοδον Ἑλληνικῶν στρατευμάτων εἰς τὴν Κων/λην. Καὶ ἐπέμενε νὰ τῇ δοθῇ ἡ ὑπόσχεσις ὅτι, μετὰ τὴν λήξιν τοῦ πολέμου θὰ παραχωρηθοῦν σ' αὐτὴν ἡ Κων/πολις καὶ τὰ στενὰ, γιὰ νὰ πραγματοποιηθῇ ἔτσι τὸ μεγάλο ὄνειρον τοῦ Πανσλαβισμοῦ. Αἱ δυτικαὶ δυνάμεις φάνηκαν εἰς τὴν ἀρχὴν ἐπιφυλακτικαί. Τελικὰ ὅμως ἐπειδὴ ὑπελόγιζαν εἰς τὴν συνδρομὴν τῆς Ρωσσίας, ὑποχώρησαν εἰς τὴν Ρωσικὴν ἀξίωσιν τὴν 12 Μαρτίου 1915.

Δύο ἡμέρας πρωτύτερα τὸν παραιτηθέντα Ἑλ. Βενιζέλον διαδέχεται ὁ Δ. Γούναρης ποὺ ἔδειξε ἀβεβαία στάσιν εἰς τὴν διαχείρισιν τῆς ἐξωτερικῆς πολιτικῆς, γεγονόςς ποὺ ἀπογοήτευσε τὴν Ἀγγλίαν καὶ τὴν Γαλλίαν. Πρέπει νὰ ὁμολογηθῇ εἰς τὸ σημεῖον αὐτό, ὅτι ὁ Βασιλεὺς Κων/νος προσανατολίζονταν ὅλον καὶ περισσότερον εἰς τὴν πολιτικὴν τῆς οὐδετερότητος, ὅχι μόνον λόγῳ τῆς πίεσεως ποὺ ἐξασκοῦσε ἐπ' αὐτοῦ ὁ Κάιζερ, ἀλλὰ καὶ λόγῳ τῆς ἀνειλικρινείας τῶν δυνάμεων τῆς συνενόησεως ἀπέναντι τῆς Ἑλλάδος. Γιατὶ ἐκείνη τὴν ἐποχὴν εἶχαν ὑπερισχύσει αἱ φιλοβουλγαρικαὶ διαθέσεις τῆς Ἀγγλίας καὶ τῆς Ρωσσίας. Ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος ἡ Ἰταλία ποὺ

κατήλθε στὸν πόλεμο παρὰ τὸ πλευρὸ τῆς Συνενοήσεως τὴν 26ην Ἀπριλίου 1915, διεκδικοῦσε τὴν Μικρὰ Ἀσία. Καὶ σὰν νὰ μὴ ἔφθαναν ὅλα αὐτὰ αἱ δυτικαὶ δυνάμεις ἐξακολουθοῦσαν νὰ πιστεύουν ὅτι θὰ ἤμποροῦσαν νὰ προσεταιρισθοῦν τὴ Βουλγαρία καὶ ζητοῦσαν ἀπὸ τὴν Σερβία νὰ προβῇ σὲ παραχωρήσεις ὑπὲρ αὐτῆς.

Αἱ ἐκλογαὶ τῆς 31 Μαΐου τοῦ 1915 ποὺ προεκύρηξε ἡ κυβέρνησις Γούναρη κατέληξαν σὲ νίκη τῶν φιλελευθέρων, παρὰ τὸ μῖσος ποὺ ἔσπειραν κατὰ τοῦ Βενιζέλου οἱ κυβερνητικοί. Ἐπειδὴ ὅμως αἰφνιδίως ἀσθένησε σοβαρὰ ὁ Βασιλεὺς Κων/νος, ἡ σύγκλησις τῆς νέας βουλῆς ἀναβλήθηκε γιὰ τὴν 4η Αὐγούστου.

Ἀκριβῶς ὅμως ἓνα μῆνα ἐνωρίτερα ἡ Βουλγαρία ὑπέγραφε προκαταρκτικὴν δήλωσιν συμμαχίας μετὰ τὴν Γερμανία καὶ τὴν Αὐστρουγγαρία. Παρ' ὅλον τοῦτο λίγο ἄργότερα αἱ δυνάμεις τῆς συνενοήσεως ἐκάλεσαν καὶ πάλι τὴ Βουλγαρία νὰ συμπράξῃ πολεμικὰ μαζί των καὶ τὶς προσέφεραν ὡς ἀντάλλαγμα τὴν Σερβικὴν Μακεδονίαν καὶ τὴν Καβάλλα. Ἰδιαιτέρως μάλιστα ἡ Ἀγγλία ἐπέμεινε σ' αὐτὴ τὴν προσφοράν.

Τὴν 17η Αὐγούστου 1915 ἀνέλαβε ἐκ νέου τὴν ἐξουσίαν ὁ Ἑλ. Βενιζέλος κάτω ἀπὸ συνθήκας πολὺ δυσχερεῖς γιατί εἶχε ν' ἀντιπαλαίσῃ μετὰ τὸν Βασιλέα Κων/νο ποὺ ἐκτὸς ἀπὸ τὶς ἀτομικὰς του συμπάθειας πρὸς τὴν Γερμανίαν ἦταν δικαίως θυμωμένος ἀπὸ τὴν παλίμβουλη τακτικὴν τῶν Δυτικῶν συμμάχων. Ἐκείνη ὅμως τὴν ἐποχὴ ἡ Γερμανία ἐσημείωνε ἀποτυχία στὸ Δυτικὸ καὶ μεγάλας νίκες στὸ Ἀνατολικὸ Μέτωπον. Ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος ὁ Αὐστριακὸς στρατὸς νικῶνταν καὶ πάλι ἀπὸ τοὺς ἡρωϊκοὺς Σέρβους στρατιώτας. Κατὰ τὸ τέλος τοῦ 1914 ὑπογράφηκε Βουλγαροτουρκικὴ συμφωνία καὶ συνθήκη συμμαχίας Βουλγαρίας καὶ Αὐστρουγγαρίας. Ἦταν φανερὸν πιά ὅτι ἡ Σερβία διέτρεχε τὸν κίνδυνον νὰ κτυπηθῇ ἐκ τῶν νώτων ἀπὸ τοὺς Βουλγάρους. Ὁ Βενιζέλος ἐπέμεινε τότε ἡ Ἑλλὰς νὰ βοηθήσῃ τὴν Σερβίαν. Τοῦ παρατηρήθηκε ἀπὸ τὸ Ἐπιτελεῖο ὅτι ἡ Σερβία δὲν εἶναι σὲ θέσιν νὰ ἐκπληρώσῃ τὸν ὄρον τῆς Ἑλληνοσερβικῆς στρατιωτικῆς συμφωνίας δηλαδὴ τῆς ἀποστολῆς 150.000 στρατοῦ στὴν κοιλάδα τοῦ Ἀξιοῦ. Ὅταν ἡ Βουλγαρία ἄρχισε νὰ ἐπιστρατεύεται τὴν 8/21ην Σεπτεμβρίου τοῦ 1915 καὶ νὰ προωθῇ στρατεύματά της πρὸς τὰ Σερβικὰ σύνορα, ὁ Βενιζέλος ἐπρότεινε στὸν Βασιλέα μερικὴ ἐπιστράτευση τῆς Ἑλλάδος. Ὁ Κωνσταντῖνος ἐφάνη ἐπιφυλακτικὸς. Ὅταν ἄργότερα ὁ Βενιζέλος, βλέπων ὅτι ὀξύνονταν τὰ πράγματα, ἐπρότεινε γενικὴ ἐπιστράτευση, πάλι ὁ Βασιλεὺς ἀρνήθηκε. Τελικὰ δέχθηκε νὰ ὑπογράψῃ τὸ διάταγμα τῆς ἐπιστρατεύσεως. Ὁ Βενιζέλος παρέμεινε στὴν ἀρχὴ μέχρι τῆς συμπληρώσεως τῆς ἐπιστρατεύσεως καὶ παραιτήθηκε τὴν 22αν Σεπτεμβρίου 1915, διαφωνήσας ρηθρικά μετὰ τὸν βασιλέα διὰ τὸ ζήτημα τῆς παροχῆς βοηθείας στὴ Σερβίαν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ III

Ο ΧΩΡΙΣΜΟΣ ΤΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ

Συμμαχικὰ στρατεύματα στὴ Θεσ/νίκη

Χωρὶς νὰ θέλωμε νὰ δικαιολογήσωμε τὴν στάσιν τοῦ Βασιλέως Κων/

σταντίνου καὶ νὰ μειώσωμε τὴν διορατικότητα τοῦ Ἑλ. Βενιζέλου, πρέπει νὰ ὁμολογήσωμε ὅτι στὴν δημηουργία τοῦ καταστρεπτικοῦ Ἑλληνικοῦ διχασμοῦ συνετέλεσε κατὰ πολὺ τὴν ἐποχὴ ἐκείνη ἢ στάσις τῆς Ἀγγλίας ποὺ ἐξακολουθοῦσε νὰ ὑπολογίζη περισσότερο ἐπὶ τῆς Βουλγαρίας. Τὴν ἐπομένη ἀκριβῶς τῆς Ἑλληνικῆς ἐπιστρατεύσεως ὁ ὑπουργὸς τῶν ἐξωτερικῶν τῆς Μεγ. Βρετανίας σὲρ Ἐδουαρδ Γκρέυ ἐδήλωνε ὅτι "ἡ Βουλγαρία δὲν ἔχει πρόθεσιν νὰ ἐξέλθῃ τῆς οὐδετερότητος, ὅτι αἰσθήματα ἐχθρότητος πρὸς αὐτὴν δὲν ὑπάρχουν, ἀντιθέτως δὲ ὑπάρχουν αἰσθήματα θερμῆς συμπαθείας". Τὴν ἰδίᾳ πάλι ἐποχὴ ἐκπρόσωποι τοῦ Ἀγγλικοῦ καὶ τοῦ Γαλλικοῦ ἐπιτελείου ἐπισκέφθηκαν τὴ Θεσ/νίκη. Καὶ τὴν 19ην Σεπτεμβρίου 1915 ὁ πρέσβυς τῆς Γαλλίας στὰς Ἀθήνας, Γκυγεμὲν ἀπηύθυνε ἐπιστολὴν πρὸς τὸν Βενιζέλο καὶ τοῦ ἐγνώριζε τὴν ἀποστολὴν Ἀγγλογαλλικῶν στρατευμάτων στὴ Θεσ/νίκη. Στὴν ἐπιστολὴ αὐτὴ ὁ Γάλλος πρέσβυς ἐξέφρασε τὴν πεποίθησιν ὅτι "ἡ Ἑλλάς, ποὺ παρέσχεν ἤδη εἰς τοὺς συμμάχους τόσα δείγματα φιλίας, δὲν θὰ ἐναντιωθῇ εἰς μέτρα ληφθέντα πρὸς τὸ συμφέρον τῆς Σερβίας, τῆς ὁποίας ἡ Ἑλλὰς εἶναι σύμμαχος". Κατ' οὐσίαν ἐπρόκειτο γιὰ συμμαχικὴ κατοχὴ τοῦ Μακεδονικοῦ ἐδάφους βάσει μίας συμβάσεως "περὶ ἐλευθεροκοινωνίας τοῦ Λιμένος τῆς Θεσ/νίκης μετὰ τὴν Σερβίαν" ποὺ εἶχεν ἐν τῷ μεταξὺ καταληφθῇ ἀπὸ τοὺς Γερμανοὺς. Ἀργότερα ἀντετάχθη καὶ τὸ ἐπιχείρημα, ὅτι τὰ συμμαχικὰ αὐτὰ στρατεύματα ἀντικαθιστοῦσαν τὶς 150.000 ἀνδρῶν ποὺ προέβλεπε ὁ σχετικὸς ὁρος τῆς Ἑλληνοσερβικῆς στρατιωτικῆς συμφωνίας καὶ ὅτι συνεπῶς ἡ Ἑλλὰς δὲν εἶχε πιά κανένα λόγον νὰ μὴ προστρέξῃ σὲ βοήθεια τῆς συμμάχου τῆς Σερβίας. Πάντως ὁ Βενιζέλος διαμαρτυρήθηκε τυπικὰ γιὰ τὴν αὐθαίρετὴ αὐτὴ ἐνέργεια τῶν συμμάχων, ἐνῶ στὴν Βουλὴ ὁ Δ. Γούναρης ἐκαυτηρίασε τὸν φιλοβουλγαρισμὸ τῆς Ἀγγλίας τὸν ὁποῖον ἐχαρακτήρισε ὡς σκανδαλώδη. Ἐτέθη ζήτημα ἐμπιστοσύνης καὶ ἡ κυβέρνησις Βενιζέλου συνεγκέντρωσε 140 ψήφους ἐπὶ 257. Ὁ Βενιζέλος ὅμως δὲν εὐρήκε ἱκανοποιητικὴ αὐτὴ τὴν πλειοψηφία καὶ ὑπέβαλε τὴν παραίτησίν του.

Ὁ ἄλλος στρατηγὸς Σαράϊν.

Σειρὰ πιέσεων

Μετὰ τὴν παραίτησιν τοῦ Βενιζέλου ἐ σχηματίσθη ἀμέσως οἰκουμενικὴ κυβέρνησις ὑπὸ τὴν προεδρείαν τοῦ Ἀλεξάνδρου Ζαίμη, στὴν ὁποία με-

τεῖχαν οἱ ἀρχηγοὶ τῶν παλαιῶν κομμάτων Γ. Θεοτόκης, Δ. Ράλλης, Δ. Γούναρης καὶ Στέφανος Δραγούμης, ὁ στρατηγὸς Γιαννακίτσας καὶ ὁ νικητὴς τῆς ναυμαχίας τῆς Ἑλλης ναύαρχος Παῦλος Κουντουριώτης. Τὴν 28ην Σεπτεμβρίου ὁ Πρωθυπουργὸς Ζαΐμης ἀναγιγνώσκων στὴ βουλὴ τῆς προγραμματικῆς δηλώσεως τῆς κυβερνήσεως ἐτόνιζε τὰ ἑξῆς:

" Μετ' ἐπισταμένην ἔρευναν τῆς διεθνῆς καταστάσεως ἡ κυβέρνησις ἀπεφάσισε νὰ στηρίξη τὴν πολιτικὴν τῆς ἐπὶ τῶν βάσεων ἐφ' ὧν ἐστήριζετο ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ Πολέμου. Πρὸς κρείσσονα δὲ ἐξασφάλισιν τῶν ζωτικῶν συμφερόντων τοῦ ἔθνους, ἡ Χώρα θὰ παραμείνῃ ἐν ἐνόπλιῳ οὐδετερότητι".

Ἐπακολούθησε ζωηροτάτη συζήτησις κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ Βενιζέλος ἐπετέθη δριμύτατα κατὰ τῆς κυβερνήσεως. Ἐτέθη ζήτημα ἐμπιστοσύνης καὶ ἡ κυβέρνησις ἐμειοψήφισε. Ὁ Ζαΐμης ὑπέβαλε τὴν παραίτησίν του τὴν 22α Ὀκτωβρίου. Μετὰ δύο ἡμέρας, ἐσχηματίζονταν νέα κυβέρνησις ὑπὸ τὸν Στέφανο Σκολούδη, μὲ συμμετοχὴ αὐτῇ τῇ φορὰ τῶν Γούναρη, Θεοτόκη, Ράλλη καὶ τοῦ ἀπὸ τὴν Κρήτη ἀντιπάλου τοῦ Βενιζέλου Μιχελιδάκη. Ὑστερα ἀπὸ 4 ἡμέρας ὁ πρωθυπουργὸς Σκουλούδης, ποὺ ἦταν καὶ ὑπουργὸς τῶν ἐξωτερικῶν ἐβεβαίωνε ὅτι ἡ Ἑλλὰς τρέφει πάντοτε φιλικὰς διαθέσεις πρὸς τὴ Σερβίαν καὶ προσέθετε:

"Θὰ συνεχίσωμε τὴν οὐδετερότητά μας ὑπὸ τὸν τύπον τῆς εἰλικρινεστέρας εὐμενείας ἐναντι τῶν δυνάμεων τῆς συνενόσεως".

Καὶ τότε ἄρχισαν νὰ ἐκδηλοῦνται νέαι πιέσεις τῶν συμμάχων ἐπὶ τῆς Ἑλλάδος. Ὁ Γάλλος πρέσβυς εἰς Ἀθήνας ὑποδείκνυε στὴν κυβέρνησίν του τὴν ἀποστολὴν Γαλλικοῦ στόλου στὸν Πειραιᾶ καὶ τὸ σταμάτημα γιὰ μερικὰς μέρας τοῦ ἐπισιτισμοῦ τοῦ πληθυσμοῦ τῆς Ἑλληνικῆς πρωτευούσης. Δυὸ ἡμέρες ὕστερα ἀπὸ αὐτὴν τὴν ὑπόδειξιν, ἡ Γαλλία ἀπεφάσισε νὰ διακόψῃ τὴν ἀποστολὴν πολεμικοῦ ὕλικου καὶ σίτου στὴν Ἑλλάδα. Ἀμέσως ὕστερα ἦλθε στὰς Ἀθήνας ὁ Γάλλος ὑπουργὸς Ντενὺ Κοσὲν καὶ ἀπήτησε εὐκολίαν κινήσεων γιὰ τὰ Γαλλικὰ στρατεύματα ποὺ εἶχαν ἀποβιβασθῇ στὴ Θεσ/νίκη. Σὲ συνάντησιν μὲ τὸ βασιλεῖα Κων/νο ὁ Ντενὺ Κοσὲν ἔλαβε ἀπὸ αὐτὸν τὴν διαβεβαίωσιν ὅτι δὲν θὰ παρηνοχλοῦντο τὰ Γαλλικὰ στρατεύματα, ποὺ ἐπήγαιναν σὲ βοήθεια τῆς Σερβίας, ἂν τυχόν ἐξαναγκάζονταν νὰ ὑποχωρήσουν σὲ Ἑλληνικὸ ἔδαφος.

Ταυτοχρόνως τὸ Λονδίνο εἰδοποιοῦσε τὴν Ἑλληνικὴν κυβέρνησιν, ὅτι οἱ ἑλληνικοὶ λιμένες θὰ ἀποκλείονταν ἀπὸ τὸν συμμαχικὸν στόλον. Πολὺ γρήγορα ὁ ἀποκλεισμός αὐτὸς ἄρχισε νὰ γίνεταί αἰσθητὸς στὴν Ἑλλάδα, ποὺ δὲν ἦταν καθόλου προετοιμασμένη νὰ ἀντιμετωπίσῃ ἓνα τέτοιο μέτρο.

Ὅταν ὅπως εἶδαμε ἤδη, μετὰ τὴν ἥττα καὶ τὴν ἀπώθησιν τῶν Σερβικῶν στρατευμάτων πρὸς τὴν Ἀδριατικὴν, οἱ σύμμαχοι ἄρχισαν νὰ συμπύσσονται στὰ Μακεδονικὰ σύνορα τῆς Ἑλλάδος, ὁ στρατηγὸς Σαράιγ, ἀφοῦ δὲν κατάρθωσε νὰ ἐνωθῇ στὸ Κριβολάκ μὲ τὸν ὑποχωροῦντα Σερβικὸν στρατὸν καθήρεσε τὶς ἑλληνικὰς ἀρχὰς στὴ Θεσ/νίκη καὶ ἐκήρυξε τὸν στρατιωτικὸν νόμον. Ἀμέσως δὲ κατόπιν ἡ Ἀγγλία ἐξήγγειλε καὶ πάλιν τὸν ἀποκλεισμόν τῆς Ἑλλάδος.

Οἱ Βούλγαροι στὴν Ἀνατολικὴν Μακεδονίαν.

Τὸν Νοέμβριον τοῦ 1915 ὁ στρατηγὸς Σαράιγ, παρὰ τὶς ὑποχρεώσεις

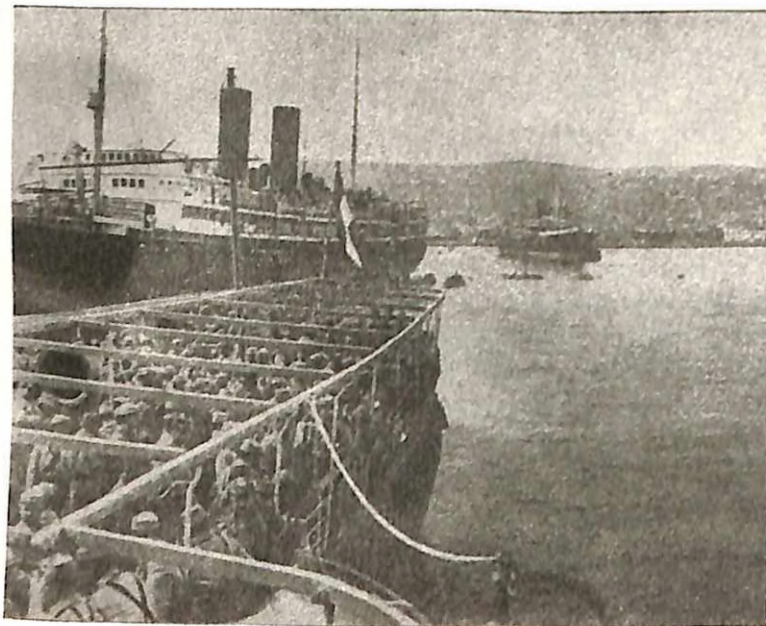
πού είχε αναλάβει κατελάμβανε τὸ φρσύριο Καρά-Μπουρνού τῆς Θεσ/νίκης, καὶ ἄρχισε νὰ ἐκτοπίζη Ἕλληνας πολίτας. Σχεδὸν ὁμῶς ἀμέσως συναντᾶται μὲ τὸν βασιλέα Κων/νο καὶ δίδονται καὶ ἀπὸ τὰ δύο μέρη "φιλικαὶ ἐξηγήσεις". Τὴν 19ην Ἰανουαρίου 1916 ὁ Γαλλικὸς στόλος καταλαμβάνει τὴν Κέρκυρα, χωρὶς τὴν συγκατάθεση τῆς ἑλληνικῆς κυβερνήσεως μὲ τὴν δικαιολογία ὅτι "ἡ οὐδετερότης τῆς Ἑλλάδος εἶχε προηγουμένως παραβιασθῇ διὰ τῶν κινήσεων τῶν Γερμανικῶν ὑποβρυχίων". Γιὰ μιὰ στιγμή μάλιστα ἀπειλήθηκε καὶ ἡ κατάληψις τῆς νήσου Κρήτης. Ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος τὴν 1/14 Μαρτίου 1916 ἡ Γερμανία ἀπαιτεῖ ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα τὴν παραχώρηση τοῦ ὄχυροῦ "Ροῦπελ" μὲ τὴν δικαιολογία ὅτι ἐπεξετάθησαν αἱ συμμαχικαὶ γραμμαὶ εἰς τὴν Ἑλλάδα". Ἡ Ἑλληνικὴ κυβέρνησις ἐζήτησε τότε ἡ Γερμανία νὰ δώσῃ πλήρεις ἐγγυήσεις πρὶν νὰ προβῇ σὲ ὁποιαδήποτε στρατιωτικὴ ἐνέργεια. Καὶ οἱ Γερμανοὶ καὶ οἱ Βούλγαροι δὲν ἐδυσκολεύθησαν καθόλου νὰ διαβεβαιώσουν ὅτι τὸ ἔδαφος ποὺ θὰ καταλαμβάνονταν θὰ ἐκκενώνονταν τὸ ταχύτερο. Ὁ πρωθυπουργὸς Σκουλούδης ἀρνήθηκε καὶ εἰδοποίησε ἀμέσως τὸν στρατηγὸ Σαράϊγ, ποὺ κατέλαβε τὸ ὄχυρὸ Ντοβὰ Τεπέ βορείως τῆς Δοϊράνης. Τὴν 23ην Μαρτίου 1916 ἡ Ἀγγλία καὶ ἡ Γαλλία ζητοῦν ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα νὰ διευκολύνῃ τὴν ἀναχώρηση τῶν συγκεντρωθέντων στὴν Κέρκυρα 100.000 Σέρβων καὶ τὴν μεταφορὰ τῶν στὴν Θεσ/νίκη γιὰ νὰ ἐνωθοῦν μὲ τὰ ἐκεῖ συμμαχικὰ στρατεύματα. Μετὰ δύο περίπου μῆνες, τὴν 13/26 Μαΐου 1916 καταλαμβάνεται ἀπὸ τὰ Γερμανοβουλγαρικὰ στρατεύματα τὸ ὄχυρὸ Ροῦπελ καὶ οἱ σύμμαχοι καταλαμβάνουν τὴ Θάσο. Ἀποτέλεσμα τῆς καταλήψεως τοῦ Ροῦπελ ἦταν νὰ στερηθοῦν οἱ σύμμαχοι ἀπὸ τὴν Ἀνατολικὴν τῶν πλευρὰ, ἀπὸ ἓνα σοβαρὸ στήριγμα. Καὶ γι' αὐτὸν τὸ λόγο ἀναγκάσθηκαν, νὰ ἐπεκτείνουν τὸ μέτωπό των καὶ πρὸς Ἀνατολὰς στὴν γραμμὴ τοῦ ποταμοῦ Στρυμῶνος. Τὸν Αὐγούστο τοῦ 1916 τὰ Γερμανοβουλγαρικὰ στρατεύματα γιὰ νὰ ἀντιμετωπίσουν ἐνδεχομένη ἐπίθεση τῶν συμμάχων ποὺ θὰ συγχρονίζονταν μὲ τὴν ἐπέμβαση τῆς Ρουμανίας στὸν πόλεμο προωθήθηκαν στὴν Ἀνατολικὴ Μακεδονία.

Αἱ Σέρραι κατελήφθησαν τὴν 14/23η Αὐγούστου 1916, αἱ δὲ δυνάμεις τοῦ 4ου σώματος στρατοῦ στὴ Δράμα καὶ στὴν Καβάλλα παρέδόθησαν ἀμαχητί, ὕστερα ἀπὸ διαταγὴ τοῦ Ἑλληνικοῦ Γενικοῦ Ἐπιτελείου καὶ μετεφέρθησαν – τὴν 13/25 Σεπτεμβρίου 1916 – στὸ Γκαϊρλιτς τῆς Γερμανίας, ὅπου καὶ παρέμειναν ὡς τὸ τέλος τοῦ πολέμου. Ἡ Ἑλλὰς λοιπόν, ἐν ὀνόματι τῆς οὐδετερότητος ὑποχωροῦσε παθητικὰ ἀπέναντι τῆς Βουλγαρίας. Καὶ αὐτὸ φυσικὰ ἐνίσχυσε τοὺς συμμάχους νὰ ἀπαιτήσουν ἀπὸ τὸν βασιλέα Κων/νο τὴν 8η/21η Ἰουνίου 1916, τὴν ἀντικατάσταση τῆς κυβερνήσεως Σκουλούδη, τὴν διενέργεια νέων ἐκλογῶν, τὴν ἀντικατάσταση τῶν ἀστυνομικῶν ποὺ δὲν ἐνέπνεαν ἐμπιστοσύνην στὴν ANTANT καὶ τὴν ἀποστράτευση τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ. Ἡ Ἀγγλία μάλιστα ἀπειλήσε ὅτι ἂν ἡ Ἑλλὰς δὲν ἐδέχετο τὶς ὑξιάσεις αὐτὲς τῶν συμμάχων θὰ κινήτοιοιοῦσε τὸν Ἀγγλικὸ στόλο ἐναντίον της. Ἔτσι παραιτήθηκε ἡ κυβέρνησις Σκουλούδη καὶ ὁ βασιλεὺς Κων/νος ἀνέθεσε – τὴν 9/22 Ἰουνίου 1916 – στὸν Ἀλέξανδρο Ζαΐμη τὴν ἐντολὴ νὰ σχηματίσῃ τὴν νέα κυβέρνησις. Ἐγινε ἀμέσως ἡ ἀποστράτευσις τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ. ἀπολύ-

θηκαν πολλοὶ ἀστυνομικοί, ἀλλὰ ἐκλογαὶ δὲν ἐγίναν.

Ἐντείνεται ὁ διχασμός.

Τὴν 30ῃ Ἰουνίου 1916, κατὰ τὸ παλαιὸ ἡμερολόγιο μιὰ πυρκαϊά, ποὺ ἐξερράγη στὰ θερινὰ ἀνάκτορα τῆς Δεκελείας ὀλίγο ἔλειψε νὰ ἀποτεφρώσῃ ὀλόκληρη τὴ βασιλικὴ οἰκογένεια. Τὰ αἷτια τῆς πυρκαϊᾶς αὐτῆς παραμένουν ὡς σήμερα ἄγνωστα. Τὰ πνεύματα μεταξὺ τοῦ πληθυσμοῦ τῆς πρωτεύουσας εἶναι πολὺ ἐξημμένα. Σὲ ἓνα ὀγκῶδες συλλαλητήριον ποὺ συγ-

Ἀπόβασις Γαλλικῶν στρατευμάτων στὴ Θεσ/νίκη.

κροτήθηκε στὴν Ἀθήνα κατὰ τὰ μέσα Αὐγούστου, ὁ Βενιζέλος ἐγκαταλείπει τὴν ἐπιφυλακτικότητά του καὶ ἐπιτίθεται δριμύτατα κατὰ τοῦ Βασιλέως Κων/νου. Τὸν κατηγορεῖ ὅτι ἔπρεπε θῦμα τῶν στρατιωτικῶν του συμβούλων ποὺ ἐμφοροῦνταν ἀπὸ ἀπολυταρχικὲς διαθέσεις. Καὶ τὸ ἀποτέλεσμα ὅλων αὐτῶν ἦταν νὰ εἰσβάλουν οἱ Βούλγαροι στὴν Ἑλληνικὴ Μακεδονία καὶ νὰ αἰχμαλωτίσουν τμήματα τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ.

Οἱ ἀντιβενιζελικοὶ ἀντέδρασαν ἀμέσως. Τὴν ἐπομένη συγκρότησάν αὐτοὶ ἓνα ὀγκῶδες ἐπίσης συλλαλητήριον, μὲ κυρίους ρήτορας τὸν Ράλλη καὶ τὸν Γούναρη ποὺ ἐπετέθησαν μὲ τὴ σειρὰ των δριμύτατα ἐναντίον τοῦ Βενιζέλου. Ἀπὸ τὴ στιγμὴ αὐτὴ ἐπισημοποιεῖται ὁ καταστρεπτικὸς διχασμὸς τοῦ ἔθνους. Στὴν Ἑλλάδα δὲν ὑπῆρχαν τότε στὴν πραγματικότητα, οὔτε βασιλεὺς οὔτε κυβέρνησις. Ὑπῆρχαν μόνο αἱ πρεσβεῖαι τῶν συμμάχων καὶ τῶν Κεντρικῶν Αὐτοκρατοριῶν ποὺ ἦσαν ὀρμητήρια κάθε ἀνθελληνικῆς δράσεως. Ἡ προπαγάνδα καὶ τῶν δύο παρατάξεων ὠργίαζε κυριολεκτικὰ καὶ διέθετε ἄφθονο χρήμα γιὰ τὴν διαφθορὰ τῶν συνειδήσεων

καὶ τὴν ἐξαγορὰ τοῦ τύπου. Φυσικᾶς, κάτω ἀπὸ τὶς συνθήκες αὐτὲς δὲν μποροῦσαν νὰ γίνουν ἐκλογαί.

Τὶς παραμονὲς μάλιστα τῆς δημοσιεύσεως τοῦ διατάγματος τῆς διαλύσεως τῆς βουλῆς καὶ τῆς προκηρύξεως τῶν νέων ἐκλογῶν, ὁ Γάλλος πρέσβυς στὰς Ἀθήνας ἀπήτησε ἀπ' τὴν κυβέρνησιν νὰ ἀναβληθοῦν αἱ ἐκλογαὶ ἐπ' ἄοριστον. Ὁ πρωθυπουργὸς Ζαίμης, ποὺ ἐθίχθη ἀπὸ τὴν ἀξίωσιν αὐτὴν, ὑπέβαλε τὴν παραίτησίν του.

Ἐν τῷ μεταξὺ οἱ Βούλγαροι ἐφθασαν ὡς τὴν Καβάλλα. Ἡ Ἑλλάς, ποὺ εἶχε ἤδη ἀποστρατευθῇ, σύμφωνα μὲ τὴν ἀξίωσιν τῶν συμμάχων, ἐζήτησε ἀπὸ αὐτοὺς νὰ ἐπέμβουν. Πράγματι Ἀγγλικὸς στόλος συγκεντρώθηκε, ὅστερα ἀπὸ ὀλίγες ἡμέρες, μπροστὰ στὴν Καβάλλα καὶ τὴν ἀπέκλεισε ἀπὸ τὴν θάλασσαν. Τὴν ἴδιαν ἐποχὴ ἡ Ρουμανία ἐβγαίνει, ἀπ' τὴν οὐδετερότητα καὶ κατήρχετο στὸν πόλεμον παρὰ τὸ πλευρὸ τῶν συμμάχων.

Μετὰ τὴν παραίτησιν τοῦ Ζαίμη ἐσχημάτισε κυβέρνησιν ὁ Θεοτοκικὸς Ν. Καλογερόπουλος, ὁ ὁποῖος ὅμως παραιτήθηκε πολὺ σύντομα, γιατί δὲν κατώρθωσε νὰ ἔλθῃ σὲ ἐπαφὴ μὲ τὶς συμμαχικὰς πρεσβεῖες τῶν Ἀθηνῶν. Τὸν διαδέχθηκε τὸν Σεπτέμβριον τοῦ 1916, ὁ καθηγητὴς τῆς ἱστορίας, Σπυρίδων Λάμπρος.

Αἵματηρὰ γεγονότα

Ἀπὸ τὴν στιγμή αὐτὴ ἡ συμπεριφορὰ τῶν συμμάχων ἀπέναντι τῆς Ἑλλάδος ἀρχίζει νὰ γίνεται συνεχῶς ἐχθρικωτέρα.

Ὁ Ναύαρχος Νταρτίζ Ντέ Φουρνιέ ἀρχηγὸς τῆς Γαλλικῆς μοίρας, ποὺ εἶχε ἀγκυροβολήσῃ στὸ Κερατσίνι, ἐζήτησε τελεσιγραφικὰ ἀπὸ τὴν κυβέρνησιν τὴν παράδοσιν τῶν ἀντιτορπιλικῶν, τὴν παράδοσιν τοῦ λιμένος τοῦ Πειραιῶς, τὴν παράδοσιν τῶν Ἑλληνικῶν ὁπλῶν, τὸν παροπλισμὸ τοῦ Στόλου, καὶ τὴν ἀπέλασιν ἀπὸ τὰς Ἀθήνας τῶν διπλωματικῶν ἀντιπροσώπων τῶν κεντρικῶν Αὐτοκρατοριῶν καὶ τῶν συμμάχων των. Ἐπειδὴ δὲν ἔλαβε ἀπάντησιν στὸ τελεσίγραφόν του, κατέλαβε τὸν Πειραιᾶ καὶ ἄρχισε νὰ βαδίζει πρὸς τὰς Ἀθήνας. Τμήματα τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ συνεκρούσθησαν μὲ ἓνα Γαλλικὸν ἀπόσπασμα. Τότε τὰ Γαλλικὰ πολεμικὰ ἄρχισαν ἀπὸ τὸ Φάληρον — 18 Νοεμβρίου ἕως 1 Νοεμβρίου 1916 — νὰ βομβαρδίζουν συνοικίας τῶν Ἀθηνῶν. Αἱ συμπλοκαὶ ἐσυνεχίσθησαν καὶ οἱ ἐπίστρατοι ἄρχισαν νὰ ἐπιτίθενται κατὰ τῶν βενιζελικῶν. Χαρακτηριστικὸ τοῦ μίσους ποὺ ἐπεκρατοῦσε μεταξὺ τῶν δύο παρατάξεων, ἦσαν καὶ τὰ περίφημα ἀναθέματα.

Ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν Θεόκλητος ὁδηγήθηκε τὴν 12ην Δεκεμβρίου, 1916, στὸ πεδίο τοῦ Ἀρεῶς καὶ ὑποχρεώθηκε νὰ προφέρῃ τὴν φράσιν: "κατὰ τοῦ Ἐλευθερίου Βενιζέλου φυλακίσαντος ἱερεῖς καὶ ἐπιβουλευθέντος τὴν βασιλείαν καὶ τὴν πατρίδα, ἀνάθεμα ἔστω".

Τελικὰ ἡ τάξις ἀποκαταστάθη, ἀφοῦ παρεδόθησαν 6 πυροβολαρχίαι.

Οἱ Γάλλοι εἶχαν 57 νεκροὺς καὶ 151 τραυματίες, οἱ Ἀγγλοὶ 60 νεκροὺς καὶ οἱ ἐπίστρατοι 30 νεκροὺς καὶ 52 τραυματίας, δὲν ἦσαν δὲ ὀλίγα τὰ θύματα μεταξὺ τῶν πολιτῶν βενιζελικῶν καὶ ἀντιβενιζελικῶν. Τὰ αἵματηρὰ αὐτὰ γεγονότα ἐξαγρίωσαν κυριολεκτικὰ τοὺς συμμάχους ποὺ ἐχαρακτήρισαν τὴν Ἑλληνικὴν κυβέρνησιν ὡς ἐχθρὰ τῆς Ἀντὰν καὶ ἀπὴ-

τησαν ἀπὸ αὐτὴν, ὕστερα ἀπὸ 15 ἡμέρες τὰ ἐξῆς: α) μεταφορὰ τοῦ ἑλλη-
νικοῦ στρατοῦ καὶ τοῦ πολεμικοῦ ὕλικου εἰς τὴν Πελοπόννησον. β) ἀποφυ-
λάκισι τῶν κρατουμένων βενιζελικῶν γ) χαιρετισμὸ τῶν συμμαχικῶν
σημαίων σὲ μιὰ πλατεῖα τῶν Ἀθηνῶν δ) ἀπαγόρευσι συγκεντρώσεων,
τῶν ἐπιστράτων βορείως τοῦ Ἰσθμοῦ τῆς Κορίνθου καὶ ε) ἀποκατάστα-
σι κάθε εἵδους προχενεστέρου ἐλέγχου.

Τὸ κίνημα τῆς Ἑθνικῆς Ἀμύνης

Ἐν τῷ μεταξύ τὴν 17ην Αὐγούστου 1916, ὁ στρατηγὸς Σαρράϊγ εὐ-
νόησε εἰς τὴν Θεσσαλονίκην ἓνα κίνημα, τὸ κίνημα τῆς Ἑθνικῆς Ἀμύνης
ποῦ εἶχε ἀρχίσει νὰ ὀργανώνεται ἀπὸ τὸν Δεκέμβριον τοῦ 1915. Ὁ συν-
ταγματάρχης Ἐμμανουὴλ Ζυμβρακάκης διοικητὴς τῆς 11ης Μεραρχίας κατέ-
λυσε τὰς Ἀρχὰς καὶ ἐσχημάτισε προσωρινὴ ἐπαναστατικὴ κυβέρνησις.
Ταῦτοχρόνως εἰς τὴν νῆσον Θάσο, σχηματίσθη ἐπαναστατικὴ ἐπιτροπὴ ἀ-
πὸ ἀξιωματικῶν. Τὴν ἡγεσίαν τοῦ κινήματος αὐτοῦ ἀνέλαβε τὴν 27ην
Σεπτεμβρίου 1916, ἐλθὼν ἀπὸ τὴν Κρήτην ὁ Ἐλευθέριος Βενιζέλος μαζί με
τὸν Ναύαρχον Κουντουριώτην καὶ τὸν Στρατηγὸν Δαγκλῆ. Ἐτσι ἐσχη-
ματίσθη ἡ ἐπαναστατικὴ κυβέρνησις, ποῦ ἔγινε γνωστὴ ὑπὸ τὸ ὄνομα
Τριανδρία καὶ ποῦ ἀνεγνωρίσθη ἀμέσως ἀπὸ τοὺς συμμάχους. Κύριος σκο-
πὸς τῆς Κυβερνήσεως αὐτῆς τῆς Θεσ/νίκης ἦταν ἡ κήρυξις τοῦ Πολέμου
κατὰ τῆς Βουλγαρίας καὶ τῶν Κεντρικῶν Αὐτοκρατοριῶν καὶ ἡ ἐμπέδω-
σις τῆς τάξεως. Ἡ ἀντίδρασις τῆς Κυβερνήσεως τῶν Ἀθηνῶν κατὰ τοῦ
κινήματος αὐτοῦ ἦταν βιαία καὶ ἀψυχολόγητος. Ὁ στρατὸς νοτίως τοῦ
Ὀλύμπου καὶ οἱ ἐπίστράτοι ἐξωθήθησαν κατὰ τῶν Βενιζελικῶν. Ἀποτελέ-
σμα ἦταν ὁ μοιραῖος διχασμὸς τῆς Ἑλλάδος εἰς τὸ κράτος τῶν Ἀθηνῶν
καὶ εἰς τὸ κράτος τῆς Θεσ/νίκης με τοὺς ἑκτραχιλισμοὺς ποῦ ἦσαν εἰς τὴν ἡ-
μερεσίαν διάταξιν καὶ ἀπὸ τὰ δύο μέρη.

Μπροστὰ εἰς τὴν κατάστασιν αὐτὴν ἡ Κυβέρνησις Λάμπρου ἀναγκάσθη-
κε νὰ παραιτηθῇ, τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 1917, καὶ ἀνέλαβε πάλιν τὴν πρωθυ-
πουργίαν ὁ Α. Ζαΐμης ποῦ ἦταν διατεθειμένος νὰ προβῇ εἰς ὑποχωρήσεις.
Ἀλλὰ ὁ Βασιλεὺς Κων/τῖνος, μετὰ τὴν ἐξέλιξιν ποῦ ἐπῆραν τὰ πράγματα ἐ-
θεωρεῖτο πιά ἀπὸ τοὺς συμμάχους, καὶ ἰδιαιτέρως ἀπὸ τὴν Γαλλίαν ὡς ἐχ-
θρὸς τῆς συμμαχικῆς ὑποθέσεως. Ὁ Α. Ζαΐμης ἐπεχείρησε ἐπίμονα νὰ ἐπι-
τύχῃ τὴν συμφιλίωσιν μεταξύ τοῦ Βασιλέως καὶ τοῦ Βενιζέλου, δυστυχῶς
ὅμως δὲν τὸ κατάρθωσε.

Τὴν 29ην Μαΐου 1917, ἔρχεται ἀπὸ τὴν Θεσ/νίκην εἰς τὰς Ἀθήνας ὁ πρῶ-
τος διοικητὴς τῆς Ἀλγερίας καὶ τότε ὑπατος ἀρμόστης τῶν συμμάχων
εἰς τὴν Ἑλλάδα, Ζοννάρ, ὁ ὁποῖος συναντᾶται τὴν ἐπομένην μετὰ τὸν πρῶ-
τον υπουργὸν Ζαΐμη καὶ τοῦ ἐπιδίδει νέον τελεσίγραφον. Οἱ σύμμαχοι ζη-
τοῦν τὴν ὥρᾳ "πρὸς ἀποκατάστασιν τῆς συνταγματικῆς τάξεως" τὴν παραι-
τησιν τοῦ Βασιλέως Κων/τῖνου ἀπὸ τὸν θρόνον. Ἐπειδὴ ὅμως καὶ ὁ διά-
δοχος Γεώργιος δὲν ἐθεωρεῖτο ἔμπιστον πρόσωπον γιὰ τὴν Ἀντάντ, ὑπο-
δεικνύονταν ὡς Βασιλεὺς ὁ πρίγκηψ Ἀλέξανδρος δευτερότοκος υἱὸς τοῦ
Βασιλέως. Ὁ Κων/τῖνος ἀναγκάσθηκε νὰ ὑποκύψῃ. Ἀπὸ τὴν ὥρην προκύρη-
ξιν εἰς τὸν Ἑλληνικὸν λαόν, ἐξηγῶν τοὺς λόγους τῆς παραιτήσεως του, καὶ τὴν
2αν Ἰουνίου τοῦ 1917, κατὰ τὸ παλαιὸν ἡμερολόγιον ἀνεχώρησε οἰκογε-

νειακῶς στήν Ἑλβετία . Κατὰ διαταγὴν τοῦ Ζοννὰρ ἐξωρίσθησαν στήν Κορσική πολλοὶ σημαίνοντες ἀντιβενιζελικοὶ μεταξὺ τῶν ὁποίων συγκατελέγοντο οἱ Γούναρης Μεταξᾶς, Δούσμανης, Γ. Πεςματζόγλου καὶ Σ. καὶ Γ. Μερκούρης. Ἐπίσης ἐτέθησαν ὑπὸ ἀστυνομικὴν ἐπιτήρησιν οἱ πρῶην πρωθυπουργοὶ Σκουλούδης, Δραγούμης καὶ Λάμπρος καὶ ἐξωρίσθησαν οἱ πρίγκηπες ἀδελφοὶ τοῦ Βασιλέως Κων/τίνου.

Ἡ Ἑλλὰς στὸ πλευρὸ τῶν συμμάχων

Τὰ γεγονότα μετὰ τὴν ἐκθρόνισι τοῦ Βασιλέως Κων/τίνου, ἐξελίσονται ραγδαίως. Ὁ Βενιζέλος, ἐπιβαίνον Γαλλικοῦ θωρικτοῦ ἔρχεται στήν Σαλαμίνα καὶ διατυπώνει τοὺς ὅρους τοῦ πρὸς τὸν πρωθυπουργὸ Ζαίμη Ζητεῖ τὴν ἀναβίωσι τῆς Βουλῆς τοῦ Μαΐου τοῦ 1915 καὶ τὴν ἀναστολὴ τῆς μονιμότητος τῶν Δημοσίων Ὑπαλλήλων γιὰ τὴν ἐκκαθάρισι τῶν Δημοσίων Ὑπηρεσιῶν. Ὁ Ζαίμης ἐδέχθη ὅλους τοὺς

Διάβασις τοῦ Ἀξιοῦ ἀπὸ Γαλλικά στρατεύματα.

ὅρους, ἐπέμεινε ὅμως νὰ γίνουν νέες ἐκλογές. Ὁ Ζοννὰρ ὑπεστήριξε τὶς ἀπόψεις τοῦ Βενιζέλου καὶ ὁ Ζαίμης παρητήθη. Τότε ὁ Ζοννὰρ ἐξήτησε ἀπὸ τὸν βασιλέα Ἀλέξανδρο νὰ ἀναθέσῃ στὸν Βενιζέλο τὸν σχηματισμὸ τῆς νέας Κυβερνήσεως. Μὲ τὴν ἀνάληψιν τῆς πρωθυπουργίας ἀπὸ τὸν Βενιζέλο ἐπέρχεται καὶ ἡ ἔνωσις τοῦ Κράτους. Ἡ Ἑλλὰς κηρύσσει ἀμέσως τὸν πόλεμο κατὰ τῶν Κεντρικῶν Αὐτοκρατοριῶν ἐπιστρατεύει ἐναντίον των ὅλες τὶς στρατιωτικὰς καὶ τὶς ναυτικὰς τῆς δυνάμεις, ἐνῶ ὁ συγκροτηθεὶς ἤδη ἀπὸ τὸν Βενιζέλο στήν Θεσ/νίκη στρατὸς τῆς Ἀμύνης μάχεται στὸ Βαλκανικὸ μέτωπο μαζὶ μὲ τὰ συμμαχικὰ στρατεύματα.

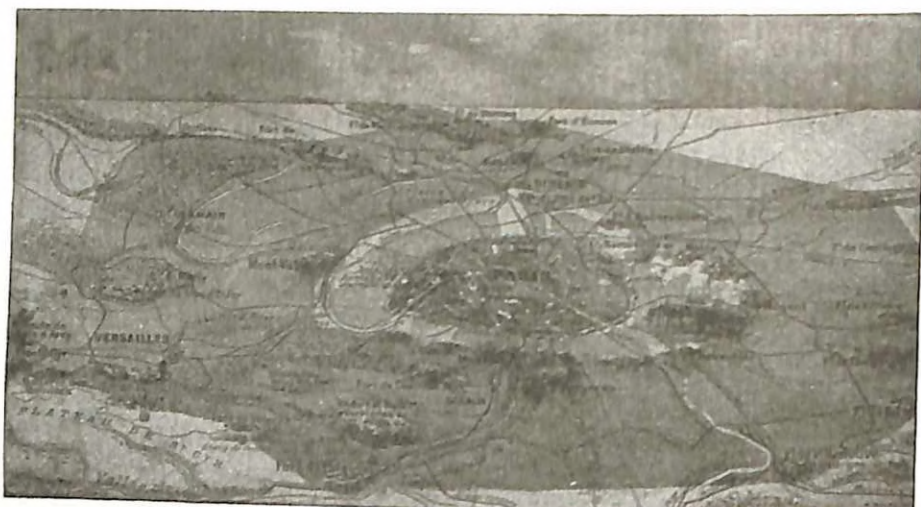
Πρέπει νὰ ὁμολογηθῇ τώρα, ὅτι μὲ τὴν λύση τῆς βίας στήν ὁποίαν κατέφυγαν οἱ σύμμαχοι ἔλειψε ἡ ἀπόδειξις, ὅτι τὸ κράτος τῶν Ἀθηνῶν δὲν θὰ μπορούσε νὰ σταθῇ στήν συνείδηση τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ. Καὶ ἀπὸ πρὶν, κυρίως λόγῳ τοῦ ἀποκλεισμοῦ μιᾶς μερίδας Ἑλλήνων εἶχε ἀρχίσει νὰ μισῇ τοὺς συμμάχους. Μὲ τὴν ἐκθρόνισι τοῦ βασιλέως Κωνσταντίνου τὸ μῖσος τῆς μερίδος αὐτῆς ἐγίνε μεγαλύτερο καὶ αὐξήθηκαν φυσικὰ καὶ οἱ ὀπαδοί της. Μὲ τὴν λύση τῆς βίας, ποὺ ἐγίνε ἀπὸ τὸν Ζονὰρ θὰ συνενωθοῦν τώρα στήν ψυχὴ τῶν ἐπιστράτων τοῦ 1915 ἡ ἀντιπάθεια γιὰ τοὺς συμμάχους, ἐξ αἰτίας τοῦ ἀποκλεισμοῦ καὶ τῶν ἄλλων πιέσεων τῶν πρὸς τὴν Ἑλλάδα, μὲ τὴν ἄστοχη προσβολὴ τῆς φιλοτιμίας τοῦ λαοῦ λόγῳ τῆς

ἐκθρονίσεως. Καὶ ὅλα αὐτὰ περίμεναν τότε τὴν εὐκαιρίαν νὰ ξεσπάσουν σὲ ἔχθρα κατὰ τῆς πολιτικῆς τοῦ Βενιζέλου. Παρὰ τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ τὰ κρυπτόμενα σπέρματα τοῦ μίσους θὰ ἐκδηλωθοῦν στὶς στάσεις τῆς Λαμίας τῶν Θηβῶν καὶ τῶν Σερβίων. Θὰ φθάσουν δὲ στὸ ἀποκορύφωμά των μὲ τὶς ἐκλογὰς τοῦ 1920 ὅπου κατεποντίσθη ὁ Ἐλευθέριος Βενιζέλος καὶ μαζί μὲ αὐτὸν καὶ τὸ ὑπέροχο δημιούργημα τοῦ ἡ μεγάλης ἐκείνης Ἑλλάς τῶν πέντε θαλασσῶν καὶ τῶν δύο ἡπείρων.

Νυχτερινή μάχη.

Η ΔΕΥΤΕΡΑ ΦΑΣΙΣ ΤΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ

Τό περιχερακωμένο στρατόπεδο τῶν Παρισίων.

Χάρτης τῶν Δαρδανάλων καὶ τοῦ Βοσπόρου.

ΜΕΡΟΣ ΕΒΔΟΜΟΝ

Η ΣΥΝΕΧΙΣΙΣ ΤΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ι

ΣΤΟ ΔΥΤΙΚΟ ΜΕΤΩΠΟ

Δύο αποφασιστικά γεγονότα

Μὲ τὸ ἔτος 1917 ὁ πρῶτος παγκόσμιος πόλεμος εἰσέρχεται στὴ δευτέρᾳ φάσῃ του, τὴν ὁποία χαρακτηρίζουν δύο γεγονότα μεγίστης σημασίας. Τὸ ἓνα εἶναι ἡ κάθοδος τῶν Ἑνωμένων Πολιτειῶν στὸν πόλεμο, παρὰ τὸ πλευρὸν τῆς Ἀντάντ καὶ τὸ ἄλλο εἶναι ἡ Μεγάλη Ρωσικὴ ἐπανάστασις μὲ τὴν ἐκθρόνισιν τοῦ Τσάρου Νικολάου τοῦ Βου, τὴν ἐγκαθίδρυση τοῦ Κουμμουνιστικοῦ καθεστῶτος στὴν Ρωσσίᾳ καὶ τὸν τερματισμὸ τοῦ πολέμου στὸ Ἀνατολικὸ μέτωπο.

Μέχρι τῶν τελευταίων μηνῶν τοῦ 1916 ἡ στάσις τῶν Ἑνωμένων Πολιτειῶν ἐταλαντεύονταν μεταξὺ τῆς ἀρχῆς τῆς μὴ ἀναμίξεως στὰ ζητήματα τῆς Εὐρώπης καὶ τῆς ζωηρᾶς συμπαθείας τῆς μεγάλης πλειοψηφίας τοῦ πληθυσμοῦ πρὸς τὴν Ἀγγλίαν καὶ τὴν Γαλλίαν. Ἡ προκλητικότης ὅμως τῆς Γερμανίας συνετέλεσε ὥστε σιγὰ σιγὰ νὰ προσανατολισθῇ ἡ Ἀμερικανικὴ κοινὴ γνώμη πρὸς τὴν ἀποψη, ὅτι γιὰ νὰ διασωθοῦν τὰ δημοκρατικὰ ἰδεώδη, ἔπρεπε νὰ ἐγκαταλειφθῇ ἡ πατροπαράδοτος πολιτικὴ τῆς οὐδετερότητος τῶν Ἑνωμένων Πολιτειῶν. Ὅταν, ὅπως εἶδαμε στὰ προηγούμενα ἀπέτυχαν, τὸν Δεκέμβριον τοῦ 1916 αἱ προσπάθειαι συνάψεως εἰρήνης μεταξὺ τῶν ἐμπολέμων διὰ διαπραγματεύσεων, ὁ πρόεδρος τῶν Ἑνωμένων Πολιτειῶν Οὐίλσον, ποὺ ἄρχισε νὰ κλίνει ὄλο καὶ περισσότερο ὑπὲρ τῶν συμμάχων, ἀνεκοίνωσε, τὴν 22 Ἰανουαρίου 1917, τοὺς ὅρους εἰρήνης ποὺ θὰ ὑπεστήριζαν αἱ ΗΠΑ. Κυριώτεροι τῶν ὅρων αὐτῶν ἦσαν: α) Σύναψις εἰρήνης χωρὶς προσαρτήσεις καὶ ἀποζημιώσεις β) Σεβασμὸς τῆς ἀρχῆς τῆς αὐτοδιαθέσεως τῶν λαῶν γ) Ἐλευθερία τῶν θαλασσῶν καὶ δ) Γενικὸς ἀφοπλισμός. Ἡ Γερμανία ἀπάντησε — τὴν 31 Ἰανουαρίου — μὲ τὴν ἐπαναφορὰ τοῦ ἀπεριορίστου ὑποβρυχίου πολέμου. Ἐν τῷ μεταξὺ αἱ ἐπιτυχίαι τῶν κεντρικῶν αὐτοκρατοριῶν στὰς ἐπιχειρήσεις στὰ Βαλκάνια καὶ τὴν Κεν-

τρική Εὐρώπη καὶ ἡ κατάλυσις τοῦ Τσαρικοῦ καθεστῶτος γιὰ τὴν ὁποία θὰ ὁμιλήσωμεν ἐν ἐκτάσει κατωτέρω ἐδημιούργησαν μίαν σοβαρὰν κατάστασιν γιὰ τοὺς συμμάχους. Ἡ ἀμερικανικὴ κοινὴ γνώμη ἄρχισε τότε νὰ ἀνησυχῇ ζωνρὰ ἀπὸ τὸ ἐνδεχόμενον μιᾶς γερμανικῆς ἐπικρατήσεως, ποὺ θὰ ἐβλαπτεζωτικώτατα ἀμερικανικὰ συμφέροντα. Τὸ Ἀμερικανικὸ Κογκρέσο, ἔγινε εὐγλωττος διερμηνεὺς αὐτῆς τῆς ἀνησυχίας. Ἔτσι τὴν 6 Ἀπριλίου 1917 αἱ ΗΠΑ ἐκήρυτταν τὸν πόλεμον κατὰ τῶν κεντρικῶν αὐτοκρατοριῶν.

Ἐσφαλμένοι γερμανικοὶ ὑπολογισμοί.

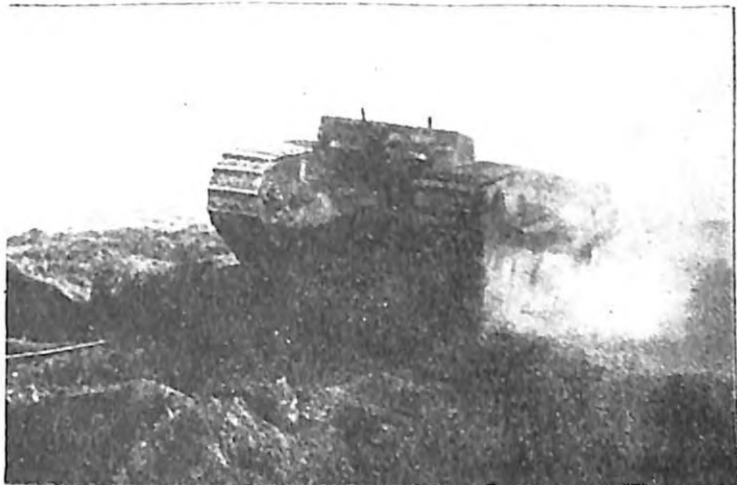
Ἡ ἐπέμβασις στὸν πόλεμον τῶν ΗΠΑ, δὲν ἀνησύχησε κατ' ἀρχὰς σὲ μεγάλο μέτρο τὴν γερμανικὴ στρατιωτικὴ ἡγεσίαν. Ὁ Λούδενдорφ ποὺ ὡς ἐπιτελάρχης τοῦ στρατάρχου Χίντεμπουργκ διηύθυνε οὐσιαστικὰ τὶς ἐπιχειρήσεις κατὰ ξηρὰν ἐπίστευε ὅτι θὰ μπορούσε νὰ καταφέρῃ ἀποφασιστικὸ πλῆγμα κατὰ τῶν συμμάχων στὸ δυτικὸ μέτωπον, πρὶν νὰ προλάβουν αἱ ΗΠΑ νὰ στείλουν στὴν Εὐρώπην ἀξιωμαχοὺς μονάδας σὲ ἐπαρκῇ ἀριθμό. Εὐνοϊκὸς παράγων γι' αὐτὸν ἦταν ἡ κατάρρευσις τοῦ Ρωστικοῦ στρατοῦ μετὰ τὴν Κομμουνιστικὴ ἐπανάστασις τοῦ 1917 καὶ ἡ ὑπογραφή ὑπὸ τῶν κομμουνιστῶν τῆς συνθήκης εἰρήνης τοῦ Μπρέστ - Λιτόφσκ, ποὺ ἐτερμάτιζε οὐσιαστικὰ τὸν πόλεμον στὸ ἀνατολικὸ μέτωπον καὶ ἐπέτρεπε ἔτσι τοῖς Γερμανοῖς νὰ συγκεντρώσουν ὅλη τὴν τὴν προσπάθειαν στὸ Δυτικὸ μέτωπον. Τὸ πρόβλημα συνίστατο στὸ ἂν καὶ κατὰ πόσον ἡ ἀνώτατη Γερμανικὴ στρατιωτικὴ ἡγεσία θὰ κατ' ὥρῳ νὰ συγκεντρώσῃ στὸ Δυτικὸ μέτωπον συντριπτικὰ ἀνώτερες στρατιωτικὰς δυνάμεις καὶ νὰ συντρίψῃ τὰ ἀγγλογαλλικὰ στρατεύματα, πρὶν νὰ ἐνισχυθοῦν σοβαρὰ ἀπὸ τοὺς Ἀμερικανούς, ποὺ εἶχαν ἀρχίσει ἤδη νὰ ἀποβιβάζωνται στὴν Γαλλίαν.

Οἱ Γερμανικοὶ αὐτοὶ ὑπολογισμοί, ἀποδείχθησαν ἐν τούτοις ἐσφαλμένοι ἀπὸ τὴν ἀρχὴν ὡς τὸ τέλος. Αἱ ΗΠΑ χάρις στὴν θαυμασίαν ὀργανωμένην ἀμερικανικὴν βιομηχανίαν κατ' ὥρῳ νὰ δημιουργήσουν σχεδὸν ἐκ τοῦ μηδενὸς ἓνα τεράστιον καὶ ἀξιόμαχον στρατό. Ἀμερικανικαὶ μεραρχίαι ποὺ συνεκροτοῦντο μὲ θαυμαστὴ ταχύτητα ἐνίσχυναν συνεχῶς τὸ ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Πέρσιγκ Ἀμερικανικὸ ἐκστρατευτικὸ σῶμα στὴν Εὐρώπην ποὺ σὲ διάστημα ἑνὸς ἔτους ἀπὸ τῆς καθόδου τῶν ΗΠΑ στὸν πόλεμον ὑπερέβη τὸ 1 ἑκατομμύριον ἀνδρῶν καὶ ἔπαιξε ἀποφασιστικὸν ρόλον στὴν τελευταία καὶ τρίτη φάσιν τοῦ πολέμου τοῦ ἔτους 1918.

Γενικὴ εἰκὼν τῶν ἐπιχειρήσεων στὸ δυτικὸ μέτωπον

Κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς δευτέρας φάσεως τοῦ πολέμου τὴν πρωτοβουλίαν στὸ δυτικὸ μέτωπον ἔχουν αἱ Ἀγγλογαλλικαὶ δυνάμεις, ἐνῶ ὁ στρατάρχης Χίντεμπουργκ γιὰ νὰ ἐξοικονομήσῃ τὶς ἐφεδρεῖες του καὶ νὰ ἐξουδετερώσῃ μερικὰς ἐπικίνδυνες προεξοχὰς στὸ μέτωπον, ἐνήργησε μιὰ εὐρεία σύμπτυξις πρὸς ἀνατολὰς σὲ μιὰ νέα τοποθεσίαν ἀνατολικὰ, τῶν πόλεων Ἀρρὰς καὶ Λάνς ποὺ ὀνομάσθη "Σίγφριδ" στὸ νότιον τῆς τμημακαὶ "Ρόταν" στὸ βορειότερον. Τὸ νέο αὐτὸ μέτωπον ἦταν πολὺ βραχύτερον ἀπὸ τὸ πρῶτον καὶ ἐπῆλθε ἔτσι ἀρκετὴ οἰκονομία δυνάμεων πρὸς ὄφελος τῶν γενικῶν ἐφεδρειῶν. Ἐν τῷ μεταξὺ ἔγιναν σημαντικαὶ ἀλλαγαὶ στὴν ἡγεσίαν

τῶν Γαλλικῶν Δυνάμεων. Ὁ Στρατηγὸς Ζόφφρ, ὁ νικητὴς τῆς μάχης τοῦ Μάρνη, προαχθεὶς σὲ στρατάρχη, ἀντικατεστάθη ἀπὸ τὸν στρατηγὸ Νι-βέλ. Αἱ ἐπιθέσεις τῶν συμμάχων ἄρχισαν τὴν 9ην Ἀπριλίου μὲ ἐπίθεση τῶν Ἀγγλικῶν στρατευμάτων στὴν περιοχή τῆς πόλεως Ἀρρὰς κατὰ τὴς 6ης Γερμανικῆς στρατιᾶς. Αἱ γερμανικαὶ δυνάμεις συνεπύχθησαν τότε στὴν ἀμυντικὴ γραμμὴ Βόταν. Ἡ κυρία ὁμῶς ἐπίθεσις μὲ τὴν ὁποία ὁ στρατηγὸς Νιβέλ ἐπεζήτησε τὴν κρίση τοῦ ἀγῶνος ἐκδηλώθηκε τὴν 16ῃ Ἀπριλίου στὸν ποταμὸ Αἰν βορείως τῶν πόλεων Σουασὸν καὶ Ρέιμς.

Ἀγγλικὸ τάνκ ἐν δράσει ..

Οἱ σύμμαχοι εἶχαν στὴν ἀρχὴ μερικὲς ἐπιτυχίες. Τελικὰ ὁμῶς ἀνακόπηκε ἡ ἐπίθεσις των μπροστὰ στὸ ὁροπέδιο τοῦ Κραππύ καὶ στὸ ἀντέρεισμα τοῦ Σεαὶν ντὲ Ντὰμ. Δὲν ἐπῆλθε λοιπὸν τὸ κρίσιμο ἀποτέλεσμα ποὺ ἐπιζητοῦσε ὁ νέος Γάλλος ἀρχιστράτηγος, ἐνῶ αἱ ἐπιτεθεῖσαι μονάδες του ἐσημείωσαν σοβαρὰς ἀπώλειες. Ἀποτέλεσμα αὐτῶν ἦταν νέα

κρίσις στὴν συμμαχικὴ στρατιωτικὴ ἡγεσίᾳ. Τὴν 17ῃ Μαΐου ὁ Νιβέλ, ἀντικαθίσταται στὴν ἀρχιστρατηγία ἀπὸ τὸν στρατηγὸ Πεταίν.

Ὁ νέος ἀρχιστράτηγος εἶχε τὴν γνώμη ὅτι ἔπρεπε νὰ ἀποφευχθοῦν αἱ μεγάλαι μάχαι, καὶ μέχρι τῆς ὁριστικῆς ἀποκρυσταλλώσεως τῆς καταστάσεως στὴν Ρωσσίᾳ νὰ διεξάγωνται ὑπὸ τῶν συμμάχων μόνο τοπικὲς ἐπιθέσεις, μὲ περιορισμένους ἀντικειμενικοὺς σκοποὺς γιὰ νὰ φθειρῆται ὁ ἐχθρὸς καὶ νὰ διατηρῆται ταυτοχρόνως τὸ ἐπιθετικὸ πνεῦμα τοῦ συμμαχικοῦ στρατοῦ. Κυριωτέρα ἀπὸ τὴς ἐπιθέσεις αὐτὲς εἶναι ἡ μάχη τῆς Φλάνδρας, ποὺ διεξήχθη ἀπὸ τὰ Ἀγγλογαλλικὰ στρατεύματα ἀπὸ τὴν 31ην Ἰουλίου μέχρι τῆς 17 Νοεμβρίου 1917. Κατ' αὐτὴν οἱ σύμμαχοι κατάρθωσαν νὰ προχωρήσουν κατὰ 5 χιλιόμετρα καὶ οἱ Γάλλοι ἀφοῦ ἀπεκρούσθη ἀπὸ τοὺς Γερμανοὺς ἡ ἐαρινὴ ἐπίθεσις των κατὰ τοῦ ἀντερείματος στὸ Σαιμὲν Ντὲ Ντὰμ κατάρθωσαν τελικὰ νὰ καταλάβουν τὸν χειμῶνα τὴς Γερμανικῆς θέσεις στὸ ἀντέρεισμα αὐτό.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ II

ΣΤΑΣΙΑΣΤΙΚΑ ΚΙΝΗΜΑΤΑ ΣΤΟ ΓΑΛΛΙΚΟ ΣΤΡΑΤΟ

Κάτω ὁ πόλεμος.

Πῶς εἶναι ἐν τῷ μεταξύ ἡ κατάστασις στὸ Δυτικὸ Μέτωπο; Στὸ Σε-

μαίν Ντέ Ντάμ πνίγεται στο αίμα ή μεγάλη έαρινή επίθεση τοῦ 1917. Θραύ-
νεται επανειλημμένα κύματα τῶν Γάλλων. Μὲ τὸ μαχαῖρι στὰ δόντια οἱ
μαῦροι τῆς Σενεγάλης έπετέθησαν κατὰ τῶν γερμανικῶν χαρακωμάτων.
Βαυαρικὰ συντάγματα απέκρουσαν τὴν επίθεσι καὶ προεκάλεσαν ὄχι ὀλι-
γώτερο τρόπο.

"Ήταν τρομερό, γράφει ἕνας Γάλλος αξιωματικὸς στὸ σπῖτι του, νὰ

Γαλλικὸ σύνταγμα μεταβαίνει πρὸς ἀνάπαυσι

βλέπη κανεὶς αὐ-
τοὺς τοὺς ἀν-
θρώπους. Ήλ-
θαν χωρὶς ἀμπέ-
χωνα, μὲ ἀναση-
κωμένα τὰ μανί-
κια ἕνα μαχαῖρι
ἢ μιὰ τσάπα στὸ
χέρι, καὶ μὲ χει-
ροβομβίδες κρε-
μασμένες ἀπὸ
τὴν ζώνη των.
Καὶ ἀναγκασθή-
καμε νὰ ὑποχω-
ρήσωμε ὕστερα
ἀπὸ σύντομο καὶ
σφοδρὸ ἀγῶνα.
Μεταξὺ μας προ-
έκυψε πανικός.
Ἐτρέχαμε ὅσο
μπορούσαμε. Ἐ-
πανήλθαμε στὶς
θέσεις τῆς ἐξορ-
μήσεώς μας. Ἐ-
κεῖ ἐπέσαμε χά-
μω καὶ ἐκλαίσαμε
ἀπὸ τὴν μανία
μας, γιατί ὅλα

ἀπέβησαν μάταια".

Στὴν 134η γαλλικὴ μεραρχία πεζικοῦ ἔκδηλωνεται ἡ ἀπογοήτευσις
τοῦ στρατεύματος σὲ μιὰ μαζικὴ συγκέντρωσι.

Στρατιῶται τοῦ 300οῦ συντάγματος συνεκεντρώθησαν σὲ ἀναπεπταμένο
πεδίο.

—Κάτω ὁ πόλεμος! εἶναι τὸ σύνθημα των.

Ὁ διοικητὴς τοῦ συντάγματος, ἕνας γέρος συνταγματάρχης, πληροφο-
ρεῖται τὰ συμβαίνοντα καὶ μεταβαίνει ἀμέσως ἐπὶ τόπου.

—Τὶ συμβαίνει ἐρωτᾷ.

Ἕνας ἀπὸ τοὺς στρατιώτας προχωρεῖ χαιρετᾷ κανονικὰ καὶ ἀναφέρει:

—Τὸ σύνταγμα ἀπεφάσισε, νὰ μὴ μεταβῇ στὴν πρώτη γραμμὴ καὶ νὰ
μὴ συνεχίσῃ τὶς ἄσκοπες αὐτὲς ἐκδηλώσεις.

Ὁ συνταγματάρχης ἔχει ἀκούσῃ ὅτι παρόμοια φαινόμενα παρετηρήθησαν παντοῦ στὸ στράτευμα. Εἶναι ἀρκετὰ ἔξυπνος νὰ μὴ λάβῃ μέτρα πρὶν νὰ ἀποφασίσῃ γενικὰ ἐπὶ τῆς καταστάσεως τὸ γαλλικὸ γενικὸ ἐπιτελεῖο. Προσπαθεῖ νὰ συμβιβάσῃ τὰ πράγματα.

"Τὸ σύνταγμα, λέγει, δὲν πηγαίνει στὴν πρώτη γραμμὴ γιὰ νὰ ἐπιτεθῇ, ἀλλὰ γιὰ νὰ κρατήσῃ τὰς θέσεις του".

"Ὅύτε θὰ ἐπιτεθοῦμε, οὔτε θὰ πᾶμε νὰ καταλάβωμε θέσεις στὰ χαρακώματα," ἀπαντοῦν οἱ στρατιῶται.

—Καλὰ παιδιὰ μου, ἀπαντᾷ μὲ ἓνα χαμόγελο ὁ διοικητὴς τοῦ συντάγματος—καὶ τὰ λόγια του ἔχουν μεταδοθῇ ἀκριβῶς— ἀφοῦ δὲν θέλετε νὰ πᾶτε στὰ χαρακώματα δὲν μπορῶ ἐγὼ νὰ σᾶς πάω ἐκεῖ διὰ τῆς βίας. Μὴ κάνετε ὅμως φασαρία ὥς πού νὰ μεταφερθῇτε στὰ μετόπισθεν".

Τὰ γεγονότα στὸ 300 σύνταγμα ἐπαναλαμβάνονται σχεδὸν παντοῦ.

"Οἱ ἄνδρες τοῦ 18ου τάγματος κυνηγῶν τῆς τετάρτης μεραρχίας ἀναρτοῦν στὰ καταλύματά των κοντὰ στὸ Ἰπωβανκούρ πινακίδες μὲ τίς λέξεις: "Δὲν προχωροῦμε πιά. Κάτω ὁ πόλεμος!".

Τὸ 2ο τάγμα κυνηγῶν τῆς 42ας μεραρχίας διατυπώνει σὲ πινακίδες ὡς ἐξῆς τὴν ἀπόφασιν τῶν στρατιωτῶν του: "Θὰ πάρωμε θέσεις στὴν πρώτη γραμμὴ, ἀλλὰ ἀρνούμεθα νὰ ἐπιτεθοῦμε!".

Τὸ 42ο σύνταγμα πυροβολικοῦ τῆς 4ης μεραρχίας ἀναφέρει στοὺς προϊσταμένους του: "Πηγαίνουμε στὴν γραμμὴ τοῦ πυρὸς, ἀλλὰ δὲν θὰ χρησιμοποιήσωμε τὰ ὅπλα μας".

Μερικοὶ στρατηγοὶ προσπαθοῦν νὰ ἀντιμετωπίσουν, "μὲ ἐλαστικότητα" τὴν ἐκδηλουμένη στάσι. "Ἔτσι μιὰ ἐφημερίδα τοῦ μετώπου δημοσιεύει τὴν ἐξῆς προκήρυξι:

"Ἀναπαυθῆτε, ἀγαπητὰ μας παιδιὰ, κοιμηθῆτε καλὰ, ἀνακτῆσατε τίς δυνάμεις σας, πλυθῆτε, σκοτῶστε χωρὶς οἶκτο τίς ψεῖρες σας ἐπιδιορθώσατε τὴν στολὴ σας ποὺ εἶναι χάλια, ὥς πού τὰ μετόπισθεν νὰ μᾶς φέρουν τὰ πράγματα ποὺ ἐζητήσαμε. Καθαρίστε τὰ ὅπλα σας, διασκεδάστε τίς καρδιὰς σας, τραγουδῆστε καὶ γελαῖστε ὅσο μπορεῖτε παραπάνω. Λυποῦμαι ποὺ δὲν μπορῶ νὰ σᾶς προμηθεύσω ἓνα σύνταγμα γυναικῶν γιὰ νὰ βραβεύσω τὴν ἀνδρεία σας. Αὐτὸ ἀνήκει στὴν δικαιοδοσίᾳ τῆς κοινοβουλευτικῆς ἐπιτροπῆς ἐλέγχου, ἡ ὁποία πρέπει νὰ ἔλθῃ χωρὶς ἀναβολὴ γιὰ νὰ πληροφορηθῇ ποῖαι εἶναι αἱ ἀνάγκαι σας".

Αὐτὰ γράφει σὲ μιὰ ἐφημερίδα τοῦ μετώπου ἓνας Γάλλος στρατηγός. Τὰ λόγια του ὅμως δὲν κατορθώνουν νὰ ξεγελάσουν τοὺς Γάλλους στρατιώτας. Ἀπὸ τὴν ἀποτυχίαν τῆς ἐπιθέσεως τοῦ Νιβέλλ ἔγινε φανερό ὅτι ὁ πόλεμος θὰ παραταθῇ ἐπὶ ἀπροσδιόριστο χρονικὸ διάστημα. Σ' αὐτὸ προστίθεται καὶ ἓνα ἄλλο γεγονὸς ποὺ ἐπιδρᾷ δυσμενέστατα τὸ ἠθικὸ τῶν Γάλλων στρατιωτῶν. Ἡ αὐτοκρατορία τῶν Τσάρων κατελύθη ἀπὸ τὴν κομμουνιστικὴν ἐπανάστασι. Στὸ ἀνατολικὸ μέτωπο συνωμολογήθη ἀνακωχή. Καὶ τώρα αἱ ἀπελευθερωθεῖσαι γερμανικαὶ μεραρχίαι ἠμποροῦν νὰ στραφοῦν κατὰ τῆς Γαλλίας.

Μόνο δύο εμπιστοί μεραρχίες.

Τὶ σκέπτεται νὰ κάμῃ ἡ γαλλικὴ κυβέρνησις; Σὲ μιὰ μυστικὴ συνεδρία-
σι τοῦ ὑπουργικοῦ συμβουλίου, τὴν ὁποία ἀπεκάλυψε ὕστερα ἀπὸ τέσσα-

ρα χρόνια ὀμπουργὸς τῶν στρατιω-
τικῶν Παινλεβέ συ-
ζητεῖται τὸ πρό-
βλημα, ὅταν ἡ
κρίσις ἔφθασε στὸ
ἀποκορύφωμά της.

— Ἐχῶ, ἀρχί-
ζει ὁ Παινλεβέ, νὰ
κάμω μιὰ σοβαρω-
τάτη ἀνακοίνωσι
στὸν κύριο πρόε-
δρο καὶ στὸ ὑπουρ-
γικὸ συμβούλιο. Κοι-
τάζει ὅλους μὲ τὴν
σειρὰ καὶ τελικὰ
σταματᾷ στὸν πρό-
εδρο Πουανκαρέ.
Καὶ λέγει τονίζων
κάθε συλλαβή:

**"Ὁ στρατὸς στα-
σιάζει".**

Ἐπικρατεῖ νε-
κρικὴ σιγή. Ὁ
Παινλεβέ συνεχίζει:

— Πρὸ τριῶν ἡ-
μέρῶν ἐνεφανίσθη-

σαν τὰ συμπτώματα σὲ μεμονωμένες μονάδες. Ἐντὸς βραχυτάτου ὅμως хро-
νικοῦ διαστήματος μετεδόθησαν σὲ ὅλο τὸ στράτευμα. Ὁ στρατηγὸς Πέ-
ταιν ἀναφέρει σὲ εἰδικὴ ἀναφορά του, ὅτι θεωρεῖ τὴν κατάστασι ὡς ἐκτά-
κτως σοβαρά.

Ὁ Πουανκαρέ ἀναπνέων μὲ δυσκολία σηκώθηκε ἀπὸ τὴν πολυθρόνα
του. Στηρίζει τὰ δυὸ του χέρια ἐπάνω στὸ τραπέζι καὶ μὲ σκυμμένο τὸ κε-
φάλι στρέφεται πρὸς τὸν ὑπουργὸ τῶν Στρατιωτικῶν. Ὅλοι μὲ τεταμένα
τὰ νεῦρα περιμένουν μιὰ ζωερὴ σκηνή. Δὲν συμβαίνει ὅμως ἀπολύτως τί-
ποτε. Ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ὁμιλεῖ ἡσυχῶ-γατος.

— Αὐτὸ δὲν μπορεῖ νὰ εἶναι δυνατόν, κύριε ὑπουργέ. Θὰ πρόκειται μό-
νο γιὰ μερικὰ συντάγματα.

Ὁ Παινλεβέ ξεύρει, ὅτι αὐτὴν τὴν στιγμή δὲν τοῦ ἐπιτρέπεται νὰ συγ-

Χάρτης τῆς Μάχης τοῦ Αὐτοκράτορος

καλύψη τὰ πράγματα. Ἀπαντᾷ λοιπὸν πρὸς τὸν πρόεδρο

—Ὅχι, κύριε πρόεδρε. Τὰ πράγματα εἶναι ὅπως τὰ λέγω ἐγώ. Δὲν στασιάζουν μερικὰ στρατιωτικὰ τμήματα. Στασιάζει τὸ στράτευμα.

—Μπορεῖτε νὰ μᾶς ἀναφέρετε λεπτομέρειες; ἐρωτᾷ ὁ πρωθυπουργὸς Ριμπώ.

—Ὁ στρατηγὸς Πεταίν, ἀπαντᾷ ὁ Παινλεβέ, ἀναφέρει ὅτι σὲ 16 σώματα στρατοῦ, δηλαδή σὲ 45 μεραρχίες ἐξερράγη ἡ στάσις. Σὲ 75 συντάγματα πεζικοῦ, σὲ 22 τάγματα κυνηγῶν, σὲ 12 συντάγματα πυροβολικοῦ, σὲ 2 ἀποικιακὰ συντάγματα καὶ σὲ ἓνα σύνταγμα δραγῶνων.

—Σὲ 22 τάγματα κυνηγῶν; φωνάζει ταραγμένος ὁ ὑπουργὸς τῶν Ἀποικιῶν Μαζινώ.

—Ναί, καὶ αὐτὸ εἶναι ἰδιαιτέρως λυπηρό, ἐπιβεβαιώνει ὁ Παινλεβέ. Ἡ στάσις μαίνεται τόσο στὰς ἐπιλέκτους μονάδας, ὅσο καὶ στὰ ἀμφιβόλου ποιότητος συντάγματα.

Νεκρική σιγή. Τελικὰ λαμβάνει πάλι τὸν λόγο ὁ πρόεδρος Πουανκαρέ. Ἀνεκάλυψε τὸ πιά ἐπικίνδυνον σημεῖο τῆς ὁλης ὑποθέσεως.

—Δὲν θέλω νὰ γίνω μάντις κακῶν, λέγει, ἀλλ' ἂν οἱ Γερμανοὶ ἐνεργήσουν τώρα ἐπίθεσι, τί θὰ συμβῇ; Δὲν εἶναι μεγάλη ἡ ἀπόστασις ἀπὸ τὸ μέτωπο ὡς τὸ Παρίσι. Πόσες μεραρχίες ὑπάρχουν μεταξύ Σουασὸν καὶ Παρισίων ἐπὶ τῶν ὁποίων ἡμποροῦμε νὰ βασιζώμεθα;

Ὁ ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν ἀπαντᾷ ὕστερα ἀπὸ ἀρκετὴ σκέψι.

—Αὐτὴν τὴν στιγμήν μεταξύ Σουασὸν καὶ Παρισίων ὑπάρχουν μόνο δύο μεραρχίες ἐπὶ τῶν ὁποίων μποροῦμε νὰ ἔχουμε ἐμπιστοσύνη.

Δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία. Ἄν οἱ Γερμανοὶ ἐγνώριζαν περὶ τῆς στάσεως στὸν γαλλικὸ στρατὸ καὶ ἐνεργοῦσαν ἀμέσως ἐπίθεσι, τότε χωρὶς δυσκολία θὰ προωθοῦντο πρὸς τὸ Παρίσι καὶ θὰ κατέκλυζαν τὴν Γαλλία. Καὶ ἀποτελεῖ ἓνα ἀπὸ τὰ ἄλυτα προβλήματα τοῦ πρώτου παγκοσμίου πολέμου τὸ διατὶ τὸ γερμανικὸ γενικὸ ἀρχηγεῖο δὲν ἐξεμεταλλεύθη αὐτὴν τὴν εὐκαιρία.

Ἐπὶ κεφαλῇ τοῦ γερμανικοῦ στρατοῦ εὐρίσκεται τώρα ὁ Χίνδεμπουργκ μέ δεξιὸ τοῦ χέρι, τὸν ἐπιτελάρχην τοῦ Λούδενδορφ. Εἶναι χαρακτηριστικὸ ὅτι στὰ ἀπομνημονεύματά του ὁ Λούδενδορφ ἀφιερώνει μόνο λίγες λέξεις γιὰ τὰ γεγονότα στὸν γαλλικὸ στρατὸ, ἐνῶ συνήθως δὲν εἶναι φειδωλὸς σὲ λεπτομερεῖς περιγραφές.

Λέγει λοιπὸν ὁ Λούδενδορφ:

"Αἱ ἀπώλειαι τῶν Γάλλων ἦσαν τόσο μεγάλαι, ὥστε εἶχε ἀρχίσει νὰ κλονίζεται τὸ ἠθικὸν τοῦ στρατοῦ καὶ συνέβησαν στάσεις, περὶ τῶν ὁποίων ὅμως ἤλθαν ὡς τ' αὐτιά μας μόνο σποραδικαὶ πληροφορίες. Μόνο ἀργότερα ἀντελήφθημεν καθαρὰ τί συνέβαινε".

Ὅταν ὅμως ἀργότερα ὁ Λούδενδορφ ἀντελήφθη τί συνέβαινε, εἶχε χάθῃ πιά ἡ εὐκαιρία. Ἦμπορεῖ μάλιστα νὰ λεχθῇ χωρὶς φόβον διαψεύσεως, ὅτι ἡ ἀνωτάτη γερμανικὴ στρατιωτικὴ ἡγεσία παρεγνώρισε τὴν πραγματικὴ κατάστασι στὸν γαλλικὸ στρατό, παρὰ τίς ἀξιόπιστες πληροφορίες ποὺ εἶχε. Ἄν ὁ Λούδενδορφ διατείνεται ὅτι ἀργότερα ἀντελήφθη τί συνέβαινε, τότε εἶδε τὰ πράγματα καθαρῶτερα, ἄλλος ἀνώτατος διοικητὴς τοῦ μέτωπου, ὁ Γερμανὸς πράγματι διάδοχος Γουλιέλμος, ἀρχηγὸς ὁμάδος στρατιῶν

στο Σεμέν Ντέ Ντάμ ωμολόγησε τὸ 1921 τὰ ἐξῆς:

"Πολύ ἔνωρίς ἐπληροφορήθημεν ἀπὸ καταθέσεις αἰχμαλώτων καὶ ἀπὸ ἀναφορὰς πρακτόρων, ὅτι εἶχε κλονισθῇ σοβαρῶς τὸ ἠθικὸν τοῦ γαλλικοῦ στρατοῦ. Ἐπροτείναμεν τότε στὴν ἀνωτάτη ἡγεσία νὰ ἐπιτεθῶμεν μὲ ὅλας τὰς διαθεσίμους ἐφεδρεῖας μας. Ἐπιστεύαμεν ὅτι θὰ κατορθώναμεν μὲ αὐτὸν τὸν τρόπον νὰ κάμωμεν μίαν μεγάλην διείσδυσιν πρὸς τὸ Παρίσι. Ἡ ἀνωτάτη ὅμως ἡγεσία εἶχε ἄλλα σχέδια καὶ ἀπέρριψε τὰς προτάσεις μας."

Τοπικαὶ γερμανικαὶ προωθήσεις συναντοῦν γαλλικὰς θέσεις αἱ ὁποῖαι συμπιέζονται σὰν σφουγγάρι. Σὲ ἓνα Γάλλο αἰχμάλωτο Γερμανοὶ ἀξιωματικοὶ εὐρίσκουν ἓνα ἡμερολόγιον στὸ ὁποῖον ἀναγράφονται τὰ ἐξῆς:

"Μεγάλαι ταραχαὶ στὴν 158 μεραρχία πεζικοῦ. Στρατιῶται τραγουδοῦν τὴν διεθνῇ, κόκκινες σημαῖες στὸ 329 σύνταγμα πεζικοῦ. Ὁ στρατηγὸς διατάσσει μίαν προειδοποιητικὴν βολήν. Ἐνας συνταγματάρχης περικυκλώνεται. Ἡ πέμπτη μεραρχία πεζικοῦ τοῦ 3ου Σώματος Στρατοῦ διατάσσεται νὰ ἐπιτεθῇ στὸ Σεμέν Ντέ Ντάμ. Τὸ 74ον καὶ τὸ 36ον σύνταγμα πεζικοῦ ἀρνοῦνται κατηγορηματικὰ νὰ ἐκτελέσουν τὴν διαταγήν. Στάσις. Ἐπαναστατικὰ τραγούδια".

Ἐνα αἱματωμένο γράμμα ποῦ ἀνευρέθη στὴν τσέπη ἑνὸς Γάλλου στρατιώτου πεσόντος κατὰ τὴν συμπλοκὴ ἀποκαλύπτει τὰ ἐξῆς στίς γερμανικὰς ὑπηρεσίας πληροφοριῶν:

"Στὸν σταθμὸ εἶχαμε 4.000 στασιαστὰς. 80 στασιασταὶ μετεφέρθησαν χθὲς τὸ βράδυ στὸ Ὀρλεάν γιὰ νὰ ἐκτελεσθοῦν σήμερον τὸ πρωὶ στὸ στρατόπεδον τοῦ Σερκό! 200 ἄλλοι στασιασταὶ ἐξετελέσθησαν τὴν Τετάρτη στὸ Σατὼ Τιερρ".

Ὅλα αὐτὰ εἶναι ἐξαιρετικῶς σοβαρὰ καὶ ἀποδεικνύουν ὅτι ἡ κατάστασις τοῦ γαλλικοῦ στρατοῦ δὲν εἶναι καθόλου καλὴ. Παραμένει ὅμως ἀναμφισβητήτως τὸ συμπέρασμα, ὅτι ἡ γερμανικὴ ἀνωτάτη στρατιωτικὴ ἡγεσία δὲν ἐξήγαγε τὰ ἀπαιτούμενα συμπεράσματα ἀπὸ αὐτὰ καὶ ἀπὸ ἄλλες παρόμοιες πληροφορίες.

Στὴν θάλασσα ὁ Πουανκαρέ.

Ἡ ἀναταράχῃ στὴν Γαλλία ἐπεξετάθη ἀπὸ πολλοῦ ἀπὸ τὸ στράτευμα στὸ ἄμαχο πληθυσμό. Ἐνα ἑκατομμῦριο ἐργάται ἀπεργοῦν. Στὴν λεωφόρον Μπεσσιέρ στὸ Παρίσι μαινόμενο πλῆθος θέλει νὰ ἐπιτεθῇ ἐναντίον ἑνὸς στρατῶνος, οἱ Τονκινέζοι ὅμως πυροβοληταί, ποῦ φρουροῦν ἐκεῖ ἀνοίγουν πῦρ μὲ τὰ μυδραλλιοβόλα των. Μερικοὶ ἀπὸ τοὺς διαδηλωτὰς πύπτουν στὸ λιθόστρωτον τῆς λεωφόρου ποῦ βάφεται μὲ τὸ αἷμα των.

—Στὸ Παρίσι οἱ κίτρινοι σκοτώνουν τὶς γυναῖκες μας!.. Ἀπὸ στόμα σὲ στόμα ἡ εἶδησις φθάνει ὥς τὰ χαρακώματα τοῦ μετώπου.

—Στὸ Παρίσι! Στὸ Παρίσι! Καταλάβετε τὸ κοινοβούλιο! Ρίξτε τὸν Πουανκαρέ καὶ ὅλους τοὺς ὑπουργοὺς στὴν θάλασσα!...

Μὲ κόπον προσπαθεῖ ὁ στρατάρχης Πεταὶν νὰ ἐπιβληθῇ ἐπὶ τῶν στασιαζόντων γαλλικῶν στρατευμάτων. Ξεύρει ὅτι χρῆσις τῆς βίας θὰ δυνάμωσῃ τὴν φλόγα τῆς ἐπαναστάσεως. Ἐκτὸς ὅμως αὐτοῦ μὲ τὶς δύο μόνο ἀσφαλεῖς μέραρχιες, ποῦ ἔχει δὲν ἔχει νὰ κάμῃ μεγάλα πράγματα. Προ-

σπαθει̃ λοιπὸν πρῶτα νὰ ἀποκαταστήσῃ τὴν πειθαρχία στοὺς ἀνδρας του μὲ μιὰ προκήρυξη στὴν ὁποία ἐξηγεῖ σ' αὐτοὺς "γιατὶ πολεμοῦν". Καὶ λέγει:

"Μαχόμεθα γιατί θὰ ἦτο ἔγκλημα μὲ μιὰ ἐπονείδιστο ὑποχώρησι νὰ προδώσωμε τοὺς νεκροὺς μας καὶ τὰ παιδιὰ μας. Μαχόμεθα γιὰ νὰ ἀποκαταστήσῃ ἡ εἰρήνη τὴν εὐημερία στὴν χώρα μας καὶ νὰ μᾶς λυτρώσῃ ἀπὸ τὶς στερήσεις, αἱ ὁποῖαι στὴν περίπτωσι μιᾶς κακῆς δι' ἡμᾶς ἐκβάσεως τοῦ πολέμου, θὰ ἦσαν πολὺ χειρότεροι ἀπὸ ὅ,τι ὑποφέρουν τώρα οἱ ἰδικοὶ μας.

Αἱ ταραγμέναι ὁμῶς μᾶζαι δὲν πείθονται σὲ ἐπιχειρήματα καὶ σὲ ψυχροὺς συλλογισμοὺς. Ἐνα γεγονός στὴν ρωσικὴ ταξιαρχία, ποὺ εὕρισκεται ἐπὶ γαλλικοῦ ἐδάφους, δίδει στὸν Πιερὰν τὴν δυνατότητα νὰ ὁμιλήσῃ ἄλλῃ γλῶσσα. Ὅταν καὶ ἐκεῖ ἐκδηλώνεται στάσις, μπορεῖ νὰ κτυπήσῃ, χωρὶς καμμιὰ ἐπιφύλαξι.

"5000 στρατιῶται τῆς πρώτης ρωσικῆς ταξιαρχίας ἀπεφάσισαν νὰ ἀπευθύνουν πρὸς ὅλους τὸ ἐξῆς μανιφέστον: "Ἐτσι ἀρχίζει μιὰ προκήρυξις τῶν συμμάχων τῶν Γάλλων:

"Οἱ Ρῶσσοι στρατιῶται, συνεχίζει ἡ προκήρυξις, ἐπωλήθησαν στὴν Γαλλία γιὰ νὰ πληρώσουν μὲ τὸ αἷμα των τὴν παροχὴ πολεμικοῦ ὑλικοῦ στὴν Ρωσσία. Ὁ Ρῶσσος στρατιώτης στὸ δυτικὸ μέτωπο δὲν θεωρεῖται ὡς ἄνθρωπος, ἀλλὰ ὡς ὑλικόν. Αἱ ὑπεύθυνοι ὑπηρεσίαι φέρονται πρὸς τοὺς τραυματίας καὶ τοὺς ἀσθενεῖς μας μὲ τὸν πιὸ ἐξοργιστικὸ τρόπο. Φέρονται πρὸς αὐτοὺς σὰν νὰ ἦσαν ἐγκληματῆαι.

"Ὁ ρωσικὸς λαὸς ποθεῖ τὴν εἰρήνην! Ἡ γαλλικὴ μπουρζουαζία ὁμῶς δὲν θέλει τὴν εἰρήνην, γιατί γι' αὐτὴν ὁ πόλεμος εἶναι ἐπιχειρήσις. Ἡμεῖς οἱ Ρῶσσοι στρατιῶται πρέπει νὰ συνασπισθοῦμε καὶ νὰ ἀρνηθοῦμε νὰ μεταβοῦμε στὸ μέτωπο. Καμμιὰ δικαιολογία τῶν Ρώσσων προῖσταμένων μας καὶ τῶν Γάλλων στρατιωτικῶν ἡγετῶν δὲν εἶναι σὲ θέσι νὰ μᾶς ἀναγκάσῃ νὰ ἀναθεωρήσωμε τὴν ἀπόφασί μας".

Τὸ ἔγγραφον αὐτὸ συνετάχθη ἀπὸ ἀριστοτεχνικὸ χέρι, λέγει, ὁ Οὐίνστον Τσῶρτσιλ, μόλις τὸ ἐδιάβασε.

—Δὲν θὰ δεχθῶμε πιά νὰ ὀδηγηθοῦμε στὸ σφαγεῖο.

—Δὲν θέλομε νὰ σαπίσωμε μέσα στὰ χαρακώματα!

Ἡμμερσία διαταγὴ τοῦ στρατιωτικοῦ Διοικητοῦ τῶν Παρισίων στρατηγοῦ Γκαλιενύ.

—'Εκλέξατε συμβούλια ἐργατῶν!

Ἀπέναντι τῶν Ρώσων αὐτῶν στρατιωτῶν, ὁ Πεταὶν δὲν ἔχει πιὰ ἀνάγκη νὰ περιορισθῇ σὲ προκηρύξεις γραμμένες μὲ πατρικὸ καὶ φιλικὸ ὄψος. Μπορεῖ τώρα νὰ μεταχειρισθῇ τὸ μέσον, ποὺ εἶναι πλησιέστερον πρὸς τὸ ἀξίωμά του· Μπορεῖ νὰ προσφύγῃ στὴν βία. Ταχέως συγκεντρωθέντα τμήματα ἐμπίστου πυροβολικοῦ καταλαμβάνουν θέσεις.

Καὶ ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας οἱ Γάλλοι πυροβοληταὶ ρίπτουν ἄνω τῶν 500 ὀβίδων στὰ ξύλινα παραπήγματα τοῦ στρατοπέδου τῶν Ρώσων. Ἔτσι ἀπὸ τὴν στέγῃ του καταβιβάζεται ὕστερα ἡ κόκκινη σημαία καὶ ἀντικαθίσταται ἀπὸ μιὰ λευκή.

Ξαφνικὰ οἱ Γάλλοι στρατιωτικοὶ ἡγέται ἔχουν μία εὐτυχῇ ἔμπνευσι. Ἀντιλαμβάνονται ὅτι δὲν πρέπει νὰ δυσφημήσουν τὸν στρατό. Ὡθοῦν λοιπὸν στὸ προσκήνιο ἓνα ἄλλο ἐχθρό· Τοὺς λιποτάκτας, τὰ κουρασμένα ἀπὸ τὸν πόλεμο στοιχεῖα. Τοὺς συνδικαλιστάς, Γερμανοὺς πράκτορας, Ρώσους ὑπονομευτὰς τοῦ καθεστώτος καὶ εἰρηνοφίλους. Καὶ λέγουν τώρα οἱ Γάλλοι στρατιωτικοί· Δὲν ὠδήγησε τοὺς στρατιώτας στὴν ἐξέγερσί των ἡ μεγαλομανία τῶν πολιτικῶν ἢ τὰ σφάλματα τῶν στρατηγῶν, ἀλλὰ μία χοῦφτα ἀπάτριδων ἐπεχείρησε νὰ ἐμπήξῃ τὸ ἐγχείριδιο τοῦ δολοφόνου στὰ νῶτα τοῦ ἐνδόξου γαλλικοῦ στρατοῦ.

Μετὰ δύο ἔτη αἱ ἴδιαι κατηγορίαι θὰ διατυπωθοῦν καὶ στὴν Γερμανία. Καὶ ἐδῶ ἡ ἀλήθεια εἶναι τελείως διάφορος.

Ὁ στρατηγὸς Μαίτρ, διοικητὴς τῆς 6ης γαλλικῆς στρατιᾶς λέγει στὸν βουλευτὴ Ἀνρί Γκαλλί· "Εἶναι δυστυχῶς ἀλήθεια ὅτι τώρα ἀποδίδουν τοὺς καρπούς των ἀναρχικαὶ καὶ ἀντιγαλλικαὶ συνωμοσίαι". Ἡ ρωσσικὴ ἐπανάστασις, αἱ ἐπίσημοι ἀνακοινώσεις γιὰ τὰ συμβούλια τῶν ἐργατῶν καὶ τῶν στρατιωτῶν, ἐφούσκωσαν τὰ μυαλὰ τῆς μάξης. Γιατὶ δὲν ἀντιδροῦμε ἐναντίον αὐτῶν τῶν διαλυτικῶν τάσεων;"

Ὁ Πεταὶν υἱοθετεῖ ὁ ἴδιος ἓνα ὑπόμνημα, στὸ ὁποῖον τονίζονται τὰ ἐξῆς· "Ἡ εἰρηνιστικὴ προπαγάνδα ἐπολλαπλασιάσθη. Ἀπὸ ἐνὸς ἔτους καὶ πλέον φθάνουν μέχρι τοῦ στρατοῦ διάφορα ἔντυπα καὶ ἐφημερίδες ποὺ προπαγανδίζουν ὑπὲρ τῆς εἰρήνης. Τὰ ἔντυπα αὐτὰ προέρχονται ἀπὸ τὴν ἑνώσι τῆς ἐκ νέου ἀποκαταστάσεως τῶν διεθνῶν σχέσεων, ἀπὸ τὸ σωματεῖον τῶν ἐργατῶν μετάλλου, ἀπὸ τὸ σωματεῖον τῶν δημοδιδασκάλων. Καὶ σπεύρουν δυσπιστία καὶ ἀμφιβολία ὅσον ἀφορᾷ τὴν ὑπόθεσι γιὰ τὴν ὁποία μάχεται ὁ στρατιώτης".

Πρέπει νὰ ληφθοῦν, προσθέτει ὁ Πεταὶν αὐστηρὰ μέτρα ἐναντίον ὅλων ποὺ κάμνουν εἰρηνιστικὴ προπαγάνδα. Πρέπει νὰ ἀσκηθῇ ἔλεγχος ἐπὶ τοῦ τύπου καὶ νὰ καταργηθῇ ὁ νόμος τοῦ Ἀπριλίου 1910, ὁ ὁποῖος περιορίζει αἰσθητῶς τὰς ἀρμοδιότητας τῶν στρατοδικείων.

Καὶ ἔτσι, ἐνῶ ἀρχίζει ἓνα γενικὸ κυνηγητὸ ἐναντίον τῶν σοσιαλιστῶν, τῶν σύνδικαλιστῶν, τῶν κομμουνιστῶν, τῶν εἰρηνιστῶν καὶ τῶν ἀναρχικῶν, συλλαμβάνουν σιωπηρὰ τὰ στρατοδικεῖα ὅλους τοὺς ὑπόπτους στρατιώτας καὶ τοὺς τοποθετοῦν μπροστὰ στὸ ἐκτελεστικὸ ἀπόσπασμα.

Ἡ στάσις ἐνὸς συνταγματάρχου.

Ἀκόμη καὶ ἓνας φανατικὸς ἐθνικιστὴς, ὅπως ἦτο ὁ Γάλλος ὑπουργὸς

τῶν Στρατιωτικῶν Παινλεβέ, ὡμολόγησε ἀργότερα, ὅτι ὅλη αὐτὴ ἡ ἐκστρατεία δὲν ἀνταποκρίνεται στὴν πραγματικότητα.

Ὁ ἴδιος γράφει γιὰ τὰ στασιαστικὰ κινήματα:

"Κυρία αἰτία τῶν εἶναι ἡ κόπωση ἀπὸ τὰ τρία ἔτη τοῦ πολέμου, αἱ μεγάλοι ἀπώλειαι καὶ πρὸ παντὸς ἡ ἀπογοήτευσις γιὰ τὰ πραγματικῶς καταθλιπτικὰ ἀποτελέσματα τῶν ἐπιχειρήσεων τοῦ 1917. Ὁμόφωνος ἀπάντησις τοῦ στρατεύματος ἦτο νὰ παύσῃ νὰ θυσιάζεται τοῦτο ἀσκόπως".

Ὁ βουλευτὴς Βικτώρ Ὠγκανιέρ, ὡμολόγησε σὲ μιὰ μυστικὴ συνεδρίασι τοῦ κοινοβουλίου:

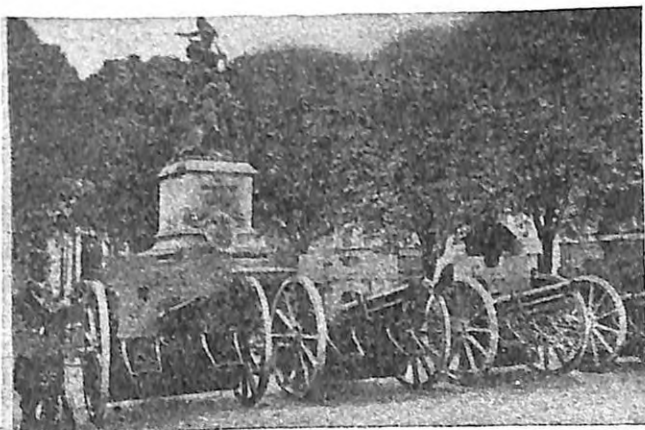
"Πρέπει νὰ ἔχωμεν πλήρη συνείδησιν ὅτι ἡ κόπωση ἀπὸ τὸν πόλεμον ἦτο ἡ γενεσιουργὸς αἰτία τῶν τελευταίων ἐπεισοδίων. Δὲν συνήλθομεν ἐδῶ διὰ νὰ ἐξαπατήσωμεν ὁ ἓνας τὸν ἄλλον. Πρέπει νὰ ποῦμε καθαρὰ τὰ πράγματα: Στὴν Γαλλία ὑφίσταται γενικὴ πολεμικὴ κόπωση καὶ μιὰ κίνησις ὑπὲρ τῆς εἰρήνης".

Ἐνας Γάλλος διοικητὴς συντάγματος λέγει:

"Ἐχω λευκανθῇ στὴν ὑπηρεσία τῆς πατρίδος. Ὑπηρετήσα τὴν Γαλλία ἀπὸ τῆς νεαρωτάτης ἡλικίας μου. Γι' αὐτὸ δὲν μπορῶ νὰ καταδικάσω τοὺς στρατιώτας μας. Ἐξητήθησαν πάρα πολλὰ ἀπὸ αὐτοὺς. Τοὺς ἐδόθησαν πολλές ὑποσχέσεις, ὀλίγες ὅμως ἀπὸ αὐτὲς ἐξεπληρώθησαν. Τώρα ἀκριβῶς ἔρχεται ἡ φυσικὴ ἀντίδρασις".

Ἀκόμη καὶ ὁ ἀδιάλλακτος ἐθνικῶν τάσεων βουλευτὴς Ἀμπέλ Φερρὺ ὡμολόγησε στὸ Κοινοβούλιο:

"Ὁ καθεὶς ἀπὸ σᾶς εἶναι ἐν γνώσει τῆς ἐπικινδύνου ἠθικῆς κρίσεως, τὴν ὁποίαν διέρχεται αὐτὴν τὴν στιγμὴν ὁ γαλλικὸς στρατός. Ὁ Γάλλος στρατιώτης δὲν εἶναι ἔτσι ὅπως μᾶς τὸν παριστάνει ὁ τύπος. Εἶναι ἓνα δυστυχισμένο καὶ ἡρωικὸ ὄν, ποὺ ὑποφέρει, πρὸς ὑποφέρει πάρα πολὺ καὶ ποὺ αὐτὴν τὴν στιγμὴν διανύει μίαν περίοδο ψυχικῆς ἀναστατώσεως, τὴν ὁποίαν οὔτε μπορεῖτε καν νὰ φαντασθῆτε".

Κυριευθέν Γερμανικὸ πυρ/κό κατὰ τὴν μάχην τοῦ Μάρνη.

Αἷμα τρέχει στὴν Γαλλία.

Καὶ αὐτὴ εἶναι ἡ ἀλήθεια.

Ἐν τῷ μεταξὺ, χάρις στὸ κυνηγι τῶν σοσιαλιστῶν, ὁ Πεταὶν κατορθώνει νὰ ἀσκήσῃ ἐκ νέου πλήρη ἔλεγχο ἐπὶ τῆς στρατιᾶς του. Σὲ μερικὲς μονάδες ἤκουσε ὁ ἴδιος τὰ διατυπωθέντα παράπονα. Ἐφρόντισε γιὰ καλύτερα διατροφή—πράγμα τὸ ὁποῖον ὕστερα ἀπὸ λίγο ἐξακολουθεῖ καὶ πάλι

νὰ χωλαίνει. Ἀπηγόρευσε ἐπίσης καὶ τὰ ασκοπα γυμνάσια, πράγμα ποὺ ἐπίσης δὲν τηρεῖται ὕστερα ἀπὸ λίγο καιρό. Ἐχει καταστήσει ἐλαστικώτερο τὸν μηχανισμό τῆς χορηγήσεως ἀδειῶν. Εἶναι εὐκόλο νὰ κλείσῃ καὶ πάλι τὴν στρόφιγγα ὅταν οἱ ἀξιωματικοὶ ἀποκτήσουν ἐκ νέου τὸν πλήρη ἔλεγχον ἐπὶ τῶν μονάδων του.

Ἀλλὰ ὁ Πεταῖν δὲν μοιράζει παντοῦ ζαχαρωτά. Δὲν ἦταν ματαίᾳ ἡ ἀπαίτησίς του "περὶ καταργήσεως τοῦ Νόμου τοῦ Ἀπριλίου τοῦ 1916, ὁ ὁποῖος περιώρισε αἰσθητῶς τὰς ἀρμοδιότητας τῶν Στρατοδικείων".

Ὁ στρατηγὸς τοῦ ἵππικοῦ Ντυσέν παραλαμβάνει ἀδιακρίτως ἀπὸ τὰς μονάδας ποὺ ἔχει ὑπὸ τὰς διαταγὰς του στασιαστὰς καὶ ἀνυπόπτους στρατιώτας καὶ τοὺς ἐκτελεῖ μὲ τυμπανοκρουσίαν. Ἐκεῖ ὅπου τὰ Στρατοδικεῖα τηροῦν ἀκόμα τὰ προσχήματα, ἐκδίδονται 528 θανατικαὶ ἀποφάσεις, ὅπως ἀποκαλύπτει ὁ Γάλλος ἱστορικὸς τοῦ πολέμου Παλά. Ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐκτελέσεων εἶναι κατὰ πολὺ μεγαλύτερος, δὲν κατέστη ὅμως ποτέ ἐπίσημως γνωστός. Ἐντὸς ὀλίγου θὰ ἐμφανισθῇ ὁ Κλεμανσώ ἐνώπιον τοῦ ἔθνους καὶ θὰ ἀναφωνήσῃ.

"Ἀδυναμία σημαίνει συνενοχή! Ὅλοι οἱ ἔνοχοι θὰ παραπεμφθοῦν ἐνώπιον στρατοδικείου. Δὲν θὰ ἀνεχθῶμεν πλέον ἐκστρατείας ὑπὲρ τῆς εἰρήνης! Τὸ σύνθημά μας εἶναι: Πόλεμος καὶ τίποτε ἄλλο παρὰ πόλεμος".

Στὸ γραφεῖον τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Στρατιωτικῶν Παινλεβὲ μαζεύονται φάκελλοι μὲ καταδικὰς εἰς θάνατον. Στὸ καθένα ἀπὸ τὰ ἔγγραφα αὐτὰ πρέπει νὰ θέσῃ τὴν ὑπογραφή του γιὰ νὰ καταστῇ δυνατόν νὰ ἐκτελεσθῇ ἡ ἀπόφασις. Καὶ ἂν δώσωμε πίστι στὰ ἀπομνημονεύματα τοῦ Παινλεβὲ ἐπέρασε πολλὰς αὔπνες νύκτες βασανιζόμενος ἀπὸ τύψεις συνειδήσεως ἔνεκα τῶν φακέλλων αὐτῶν.

Τὶ εἶδους ἄνθρωποι ἦσαν αὐτοὶ ποὺ ἔπρεπε νὰ ἐκτελεσθοῦν; Ἦσαν στρατιῶται μὲ ἀνώτατας τιμητικὰς διακρίσεις ἐπὶ ἀνδρεία, ἔνδοξοι μαχηταὶ τοῦ Μάρνη, τοῦ Ὑπρ, τοῦ Βερδὲν καὶ τῆς Καμπανίας. Ναί, ἦσαν ἥρωες τοῦ ἔθνους, ποὺ ἔγιναν τώρα "ἐπαναστατήσαντες ἥρωες" ὅπως το-νίζεται σὲ μερικὲς καταδικαστικὰς ἀποφάσεις. Ὁ Παινλεβὲ ἀποφασίζει νὰ κυρώσῃ ὅλες τὶς ἀποφάσεις μὲ τὴν ὑπογραφή του.

"Αὐτοὶ οἱ ἄνθρωποι, λέγει, ἔπρεπε νὰ ἀποθάνουν, γιὰ νὰ μπορέσῃ ὁ στρατὸς νὰ συνεχίσῃ τὸν ἀγῶνα".

Αἷμα τρέχει στὴν Γαλλία. Μέσα στὸ αἷμα πνίγεται ἡ ἐπιθυμία τῶν στρατιωτῶν γιὰ εἰρήνη καὶ δίκαιο. Ὅπως πάντα, μένει τὸ ξίφος ὅταν βγῇ μιὰ φορὰ ἀπὸ τὴν θήκη του. Δὲν ὑπάρχει ἄλλη λύσις. Ἦ ἔπρεπε νὰ συνεχισθῇ ὁ πόλεμος ἢ νὰ γίνῃ παράδοσις τῶν ὅπλων καὶ νὰ ἐπιτραπῇ στοὺς Γερμανοὺς νὰ καθυποτάξουν τὴν χώρα.

Ἡ ἐκτέλεσις ἐνὸς νεαροῦ.

Αἷμα τρέχει στὴν Γαλλία. Τρόμος καταλαμβάνει τὸ στράτευμα. Τρόμος καταλαμβάνει τὸν λαόν. Αὕτῃ εἶναι ἡ εὐγνωμοσύνη τῆς Πατρίδος; Ὁ βουλευτὴς Πῶλ Μενιὲ προκαλεῖ στὸ κοινοβούλιο ἕνα δραματικὸ ἐπεισόδιο.

"Ὑπῆρχε, λέγει, ἕνας πτωχὸς νέος ὁ ὁποῖος ἐπέρασε τὴν νεότητά του

στο Μαρφονταίν, κοντά στα σύνορα. Όταν άρχισε ο πόλεμος είχε μιá τρομερά περιπέτεια. Είδε τόν πατέρα τόν άδελφό καί τήν άδελφή του νά έκτελοῦνται άπό τούς Γερμανούς. Κατώρθωσε νά σωθῇ τόν Αὔγουστο τοῦ 1914. Ήταν τότε μόλις 17 έτῶν. Κατετάγη έθελοντής διá νά έκδικηθῇ τόν θάνατο τῶν ιδικῶν του. Έπολέμησε τρία χρόνια. Καί ύστερα ὑπό τó κράτος μιáς οίασδήποτε ψυχικῆς καταστάσεως έλαβε μέρος στήν στάσι τοῦ 109ου Συντάγματος καί κατεδικάσθη εἰς θάνατον.

Ο βουλευτής εἰσιώπησε μερικές στιγμές. Στρέφεται πρὸς τὰ ὑπουργικά έδώλια ὅπου κάθεται ὁ Παινλεβέ καί λέγει ἐν μέσῳ νεκρικῆς σιγῆς:

— Ἡ άπόφασις αὐτή έξετελέσθη.

Ο Παινλεβέ έχει ἤδη σηκωθῇ.

“Ο μικρὸς Λεφέβρ; λέγει, μέ ἕνα μελαγχολικὸ χαμόγελο. Μοῦ ὑπενθυμίζετε ὥρες ποῦ δέν θά ξεχάσω σέ ὅλη μου τήν ζωή! Εἶδα αὐτὸ τὸ παιδί μέ τὰ μάτια τῆς συνειδήσεως μου. Ήταν 19 έτῶν. Έδιάβασα τὰ πιστοποιητικά τῆς διαγωγῆς του. Έπολέμησε μέ γενναιότητα. Συνελήφθη ὁμῶς γιατί ἠπειλήσε μέ τὸ ὅπλο του τόν διοικητῇ τοῦ Συντάγματος.

— Ὡς τήν τελευταία στιγμή συνεζητοῦσα μέ τόν Πεταίν γιá νά έπιτύχω χάρι γιá τόν καταδικασθέντα. Στις τρεῖς τὸ πρωῒ σηκώθηκα έξύπνησα τόν άρχιστράτηγο καί έπεχείρησα καί πάλι ματαίως νά έπιτύχω χάριν. Οἱ άξιωματικοί μέ έβεβαίωσαν ὅτι ἂν τέτοιες πράξεις δέν τιμωρηθοῦν μέ τήν πιὸ μεγάλη αὐστηρότητα δέν αναλαμβάνουν πιá εὐθύνη γιá τήν τήρησι τῆς πειθαρχίας. Ο δεκανεὺς Λεφέβρ έπρεπε ν’ έκτελεσθῇ.

“Σιδηρὰ πυγμὴ σέ βελουδένια γάντια”, έτσι ὀνομάζει τήν μέθοδο του ὁ ἴδιος ὁ Πεταίν.

Μόνο ὅταν τὰ έργατικά συνδικάτα άπειλοῦν μέ γενική άπεργία, άναθεωροῦνται μερικαί καταδικαστικαί άποφάσεις. Ἡ κυβέρνησις άποφασίζει νά χορηγήσῃ μυστικά χάριν σέ δύο χιλιάδας καταδικασθέντας καί μέ τήν ἴδια μυστικότητα νά τούς μεταφέρῃ στὰ κάτεργα τῶν ὑπερποντίων γαλλικῶν άποικιῶν. Μυστικά, γιá νά μὴ γεννηθῇ στὸ στράτευμα ἡ έντύπωσις τῆς άδυναμίας. Μυστικά γιατί οἱ στρατιῶται πρέπει νά πιστεύουν ὅτι οἱ στασιασταί έξετελέσθησαν πραγματικά.

Τὰ δρακόντεια αὐτὰ μέτρα ἦσαν άληθινά άποτελεσματικά. Ένα μῆνα μετὰ τήν έφαρμογή των ἡ στάσις κατεπνίγη. Συντάγματα ποῦ χθές έστάσiasαν έπιτίθενται τώρα καί πάλι κατὰ τῶν γερμανικῶν θέσεων περιφρονοῦντα τόν θάνατο. Καί έτσι συνεχίζεται ἡ φυγή πρὸς τὰ έμπρὸς ὅπως τήν χαρακτηρίζει ὁ ψυχολόγος Σάρλ Μπωδουέν.

Ἡ κατάστασις στὸν γερμανικὸ στρατό.

Ἀνήσυχος ἦλθε στὸ Παρίσι ὁ βρετανὸς πρωθυπουργὸς Λόϋδ Τζῶρτζ γιá νά έμπνεύσῃ ἐκ νέου θάρρος, ὅπως λέγει στὰ άπομνημονεύματά του στὸν σύμμαχό του, ὁ ὁποῖος έκλονίζετο σοβαρά. Λόγω τῶν στασιαστικῶν κινημάτων στις γαλλικὲς μονάδες ἡ Μεγάλη Βρετανία διέτρεχε τόν κίνδυνο νά κρατήσῃ μόνη τῆς τὸ μέτωπον.

Μερικὲς έβδομάδες ένωρίτερα τὸ έκστρατευτικὸ σῶμα τοῦ σερ Ντάγ-

κλας Χάιγκ ἔχασε μπροστὰ στὸ Ἀρρὰς πολλοὺς ἀνδρας. Ὁ Λούδ Τζώρτζ δμως λέγει διὰ τοῦ διερμηνέως του στοὺς Γάλλους συνομιλητὰς του:

"Κατὰ τὴν γνώμην μου πρὸ τῆς καταστάσεως αὐτῆς δὲν ὑπάρχει τόσο γιὰ τὴν Γαλλία ὅσο καὶ γιὰ τὴν Μεγάλη Βρεταννία ἄλλη ἐκλογὴ παρὰ νὰ συνεχίσουν νὰ κτυποῦν τὸν ἐξηντλημένον ἤδη ἀντίπαλον ἕως ὅτου νὰ θραυσθῇ ἡ ἀντίστασις του"

Ὁ πόλεμος συνεχίζεται καὶ ὁ Λούδ Τζώρτζ εἶχε σταθμίσῃ ὀρθὰ τὰ πράγματα, ὅταν ἔλεγε ὅτι καὶ ὁ γερμανικὸς στρατὸς εἶναι πολὺ κουρασμένος. Μπορεῖ μάλιστα νὰ διαταθῇ κανεὶς ὅτι ἡ Γερμανία εὐρίσκετο στὸ χεῖλος τοῦ κρημνοῦ καὶ ὅτι ἐσώθη τότε ἀπὸ τὴν πλήρη κατάρρευσι χάρις σὲ δύο ἐξωτερικὰ γεγονότα:

α) Τὰ στασιαστικὰ κινήματα στὸν γαλλικὸ στρατὸ ἠλᾶπτωσαν τὴν πολεμικὴ δραστηριότητα στὸ δυτικὸ μέτωπο καὶ ἐπέτρεψαν στὰ γερμανικὰ στρατεύματα νὰ ξεκουρασθοῦν.

β) Ἡ ρωσικὴ ἐπανάστασις ἔθεσε τελείως ἀπροόπτως τέρμα στὸν καταστρεπτικὸ γιὰ τοὺς Γερμανοὺς διμέτωπο πόλεμο καὶ ἔδωσε κάποια εὐχέρεια κινήσεως στὴν γερμανικὴ στρατιωτικὴ ἡγεσία.

Καὶ ὁ ἴδιος ἀκόμη ὁ Λούδενдорφ πιστοποιεῖ στὰ ἀπομνημονεύματά του, ὅτι ἡ Γερμανία εὐρίσκετο τότε σὲ πραγματικὰ κρίσιμο θέσι.

"Δὲν μπορῶ, λέγει, νὰ μὴ ἀναλογισθῶ πῶς θὰ ἐξελίσσετο δι' ἡμᾶς ἡ κατάστασις ἂν οἱ Ρῶσσοι ἐπετίθεντο τὸν Ἀπρίλιον ἢ τὸν Μάϊον τοῦ 1917 καὶ εἶχαν ἔστω καὶ μικρὰς ἐπιτυχίες.

"Δὲν ξεύρω πῶς ἡ ἀνωτάτη γερμανικὴ στρατιωτικὴ ἡγεσία θὰ κατῴρθανε τότε νὰ γίνῃ κυρία τῆς καταστάσεως. Τὸν Ἀπρίλιο καὶ τὸν Μάϊο τοῦ 1917 μόνο ἡ ρωσικὴ ἐπανάστασις μᾶς ἐπροφύλαξε ἀπὸ μεγάλα δεινὰ".

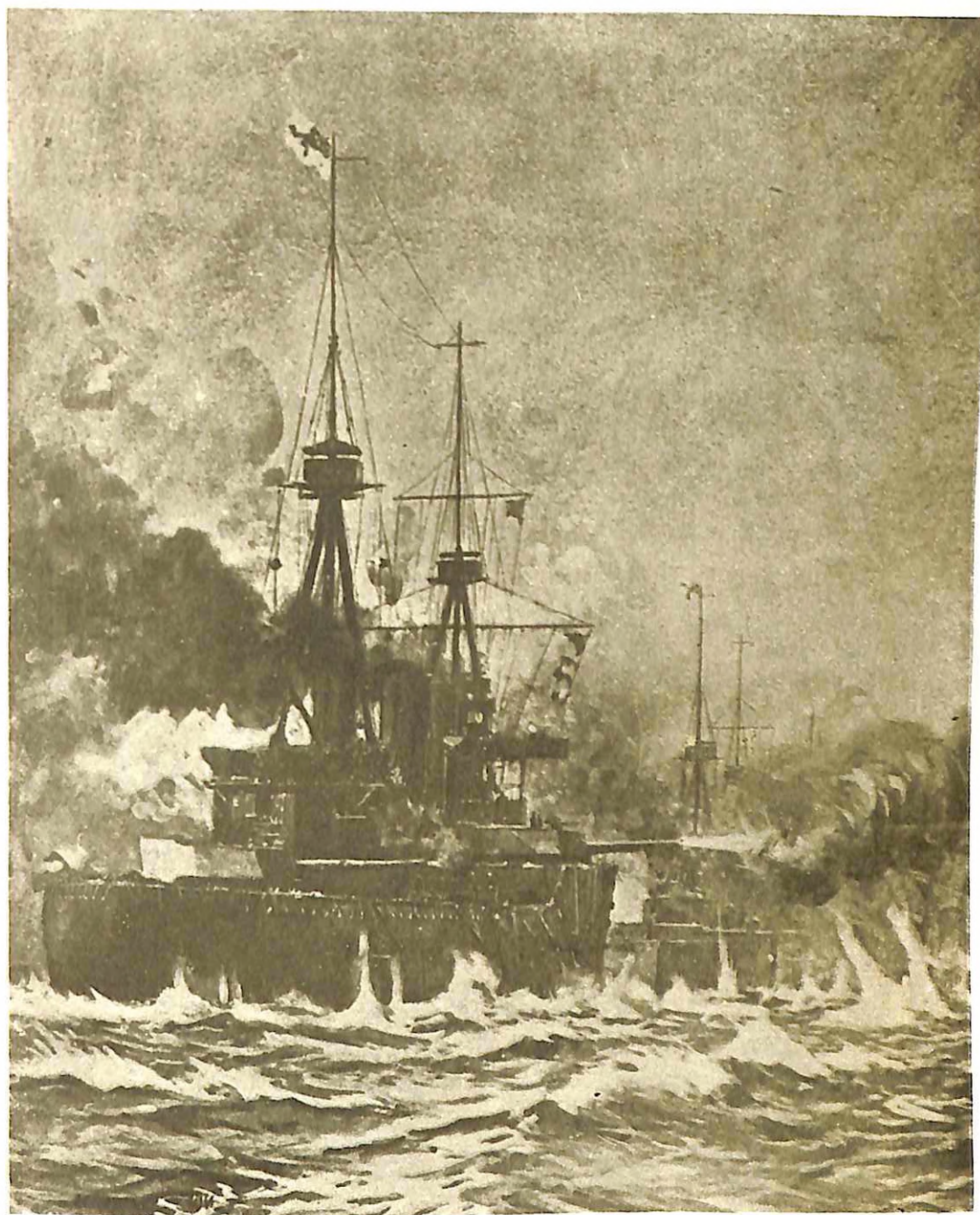
Ὁλητὴν τὴν Εὐρώπῃ βαρύνει ἡ καταθλιπτικὴ ἀτμόσφαιρα τῆς ἐξαντλήσεως. Τὸ πρόβλημα δὲν εἶναι πιά ποῖος θὰ νικήσῃ, ἀλλὰ ποῖος θὰ εἶναι ἐκεῖνος ποὺ πρῶτος θὰ καταρρεύσῃ. Καὶ αὐτὸς ἀκόμη ὁ Ἀμερικανὸς ναύαρχος Σίμς τηλεγραφεῖ ἀνήσυχος στὴν Οὐάσιγκτον:

"Αὐτὴν τὴν στιγμήν μου φαίνεται ὅτι ἀρχίζομεν νὰ χάνωμε τὸν πόλεμο".

Ὁ πόλεμος εἶχε διαρκέσῃ σχεδὸν τρία ἔτη, γράφει ὁ Οὐίνστον Τσώρτσιλ. Καὶ ἀπὸ τὰ δύο μέρη ἐκτὸς ἀπὸ τοὺς κινδύνους τῆς πολεμικῆς ἀναμετρήσεως ἐμφανίζονται καὶ ἄλλαι ἀπειλαί. Ἡ Ρωσσία ἔπεσέ θῦμα τῶν νέων κινδύνων αὐτῶν. Ἡ Αὐστρία εὐρίσκετο ἐν διαλύσει. Ἡ Τουρκία καὶ οἱ Βαλγάροι ἔδειχναν σημεῖα ἐξαντλήσεως. Ἡ Γαλλία εὐρίσκετο σὲ μιὰ κατάστασι σχεδὸν ἀπελπιστικὴ καὶ σ' αὐτὴν ἀκόμη τὴν σταθερὰ Μεγάλῃ Βρεταννίᾳ ἀρχίζουν οἱ ἄνθρωποι νὰ ἐξετάζουν ὑπὸ ἄλλο πρῖσμα τὴν κατάσταση".

Στὴν συμμαχικὴ πλευρὰ ἐπικρατεῖ μίᾳ ἡθικῇ στὴν Γερμανικὴ ἐκτὸς αὐτῆς καὶ μίᾳ ὑλικῇ κρίσις.

Μὲ 500.000 χιλιόγραμμα δυναμίτιδος—εἶναι ἡ μεγαλυτέρα ἀνατίναξις ἐδάφους ποὺ μνημονεύει ἡ ἱστορία—ἀρχίζει ὁ στρατάρχης Χάιγκ τὴν ἐπίθεσι τοῦ στὴν Φλάνδρα. Μὲ τὴν πρώτη κροῦσι ἐπιφέρει στοὺς γερμανοὺς ἀπώλειες 30.000 ἀνδρῶν. Αὐτὸς ὁ ἴδιος κατὰ τοὺς τέσσαρας ἐπομένους μῆνας θὰ θυσιάσῃ 300.000 ἀνδρας. Ἀκόμη μίᾳ φορὰ τίθεται σὲ κίνησι ἡ

Η ναυμαχία της Έλιγολάνδης.

Ἕλποδοχή στὴ Στρογγύλη τοῦ Γάλλου προέδρου Πουανκαρέ κατὰ τὴν ἐπιστροφή του ἀπὸ τὴν Ρωσία.

τρομερὰ μηχανή τοῦ θανάτου.

Σήμερα ἔχομε σχεδὸν συνηθίσει σὲ καταστροφὲς συνεπεία ἀτομικῶν βομβῶν. Αἱ ἀπὸ ἀέρος ἐπιθέσεις τοῦ δευτέρου παγκοσμίου πολέμου καὶ ἡ προσδοκία ἐνὸς τρίτου ἔχουν σκληρύνει τὴν ἀνθρωπότητα. Οἱ στρατιῶται ὅμως τοῦ πρώτου παγκοσμίου πολέμου ἦσαν ὑποχρεωμένοι χωρὶς κανένα προηγούμενο παράδειγμα καὶ χωρὶς καμμία προπαρασκευὴ νὰ ὑποστοῦν τὴν ἐξέλιξι τῆς τεχνικῆς.

Τὸ μυδραλλιοβόλο, ἡ τελειοποιημένη χειροβομβίς, τὸ βαρὺ πυροβολικὸ τοῦ τύπου τῆς χονδρῆς Μπέρτας, ἐδημιούργησαν τὸ 1914, ἓνα πόλεμο ποὺ δὲν ἔχει τίποτε τὸ κοινὸ μὲ τοὺς προηγούμενους του. Στὴν μάχη δὲν κυριαρχοῦν πιά μόνο ἡ πεῖρα τοῦ μαχητοῦ καὶ τὸ θάρρος, ἀλλὰ αἱ μηχαναί, αἱ τεχνικαὶ καὶ ἐπιστημονικαὶ ἐξελίξεις. Ἡ χημεία ἔστειλε στὰ πεδία τῶν μαχῶν νέες ἐκρηκτικὲς ὕλες καὶ θανατηφόρα ἀέρια. Γιὰ πρώτη φορὰ στὴν ἱστορίαν ἐπάνω ἀπὸ τὰ κεφάλια τῶν στρατιωτῶν πετοῦν μηχανικοὶ δράκοντες ποὺ ξερνοῦν φωτιὰ καὶ ποὺ ἐγκαινιάζουν μιὰ νέα ἐποχὴ στὴν ἀεροπορίαν. Γιὰ πρώτη φορὰ ἀπὸ τὶς λησμονημένες ἡμέρες τῶν πολεμικῶν ἐλεφάντων τοῦ Ἀννίβα ἄτρωτα τέρατα διασχίζουν τὰ πολεμικὰ πεδία. Εἶναι οἱ πρόγονοι τῶν σημερινῶν ἀρμάτων μάχης.

Θὰ μπορέσῃ ἄραγε ὁ ἄνθρωπος νὰ ἀντιστῇ στὸν ἀγῶνα κατὰ τῶν μηχανικῶν αὐτῶν Τιτάνων; Τὸ 1918 τὰ νοσοκομεῖα ὁλοκλήρου τοῦ κόσμου φιλοξενοῦν δέκα χιλιάδες τρεμόντων νευροπαθῶν, ποὺ προέρχονται ἀπὸ τὴν κόλασι τῶν μηχανῶν τοῦ Δυτικοῦ Μετώπου. Πίσω ἀπὸ τοὺς τοίχους τῶν φρενοκομείων κρύπτονται τὰ διάφορα κράτη τὰ ζῶντα ἀπορρίμματα τῶν πεδίων τῶν μαχῶν. Ἀνθρώπους ποὺ ἔχασαν τὸ λογικὸν των.

Τὰ στασιαστικὰ κινήματα στὸν γαλλικὸ στρατό, ἡ ἐπανάστασις στὴν Γερμανία ἔχουν τὰ βαθύτερα αἷτια των στὴν ἠθικὴ κατὰπτωσι τοῦ ἀνθρώπου ἀπὸ τὴν πολεμικὴν τεχνικὴν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ III

ΤΟ ΝΕΟ ΠΟΛΕΜΙΚΟ ΟΠΛΟ

Ἐκπληξις κατὰ τὴν αὐγὴν.

Εἶναι ἡ 15η Σεπτεμβρίου 1916 ὅταν γιὰ πρώτη φορὰ ἀπὸ τὸν πέπλο τῆς αὐγῆς ἀναδύεται μιὰ νέα πολεμικὴ μηχανή, ἓνα παράξενο τέρας κατὰ τοῦ ὁποίου ἀποδεικνύονται ἀνίσχυροι αἱ χειροβομβίδες καὶ τὰ πυρὰ τῶν μυδραλλιοβόλων. Παραλύουν ἀπὸ τὴν φρίκη οἱ γερμανοὶ ἀγωνισταὶ τοῦ μετώπου. Ὑστερα ἀπὸ τὸ καταιγιστικὸ πῦρ τοῦ πυροβολικοῦ ἐπερίμεναν μιὰ βρεταννικὴ ἐπίθεσι. Ἀλλὰ νὰ ἀντὶ αὐτῆς ἔρπουν μὲ τρομερὸ θόρυβο.

ἐνῶ βάλλουν συνεχῶς κινούμενα φρούρια, περνοῦν ἐπάνω ἀπὸ τρύπες καὶ χαρακώματα, καταρρίπτουν ἀδιαπέραστα ἐμπόδια συρματοπλεγμάτων.

Ὑπὸ τὴν ἐπήρεια ἀκόμη τοῦ καταπληκτικοῦ αὐτοῦ γεγονότος γράφει ὁ Γερμανὸς πολεμικὸς ἀνταποκριτὴς Ντάμμερτ στὴν ἐφημερίδα του στὴν Γερμανία :

"Ὅταν οἱ Γερμανοὶ φρουροὶ τῶν χαρακωμάτων ἐβγήκαν τὴν αὐγὴ τῆς 15ης Σεπτεμβρίου ἀπὸ τὶς τρύπες των γιὰ νὰ ἴδουν τί κάμνουν οἱ Ἀγγλοὶ, ἐπάγωσε τὸ αἷμα στὶς φλέβες των. Ἐπάνω στοὺς ἀγροὺς τῶν κρατήρων προχωροῦσαν ἔρποντα δύο μυστηριώδη τέρατα. Προχωροῦσαν σιγά, πηδῶντα, κλονιζόμενα, ἀλλὰ προχωροῦσαν. Δὲν ὑπῆρχε ἐμπόδιο γι' αὐτά. Θὰ ἔλεγε κανεὶς ὅτι τὰ ὠθοῦσε μιὰ ὑπερφυσικὴ δύναμις. Τὰ πυρὰ τῶν μυδραλλιοβόλων καὶ αἱ χειροβομβίδες μας δὲν εἶχαν ἐπάνω των κανένα ἀποτέλεσμα.

Ἔτσι κατάρθωσαν χωρὶς κανένα κόπο νὰ καταστρέψουν τὰ πληρώματα τῶν προκεχωρημένων χαρακωμάτων. Ἐπέρασαν, ὕστερα, ἐπάνω ἀπὸ τὴν πρώτη γερμανικὴ γραμμὴ καὶ ἐσταμάτησαν στὸ χωριὸ Φλέρς. Ἀφοῦ τὰ ἔφθασε τὸ ἀγγλικὸ πεζικὸ καὶ κατέλαβε τὸ χωριὸ συνέχισαν τὴν πορεία τῶν ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Λινιὺ—Τελλουά".

Ἐνας Βρεταννὸς ἀεροπόρος ποὺ παρηκολούθησε τὴν ἐπίθεσιν ἀναφέρει στὸ ἀρχηγεῖο τῆς τρίτης βρεταννικῆς στρατιᾶς.

"Διὰ τῆς ὁδοῦ τοῦ Φλέρς προχωρεῖ ξερνώντας φωτιὰ τὸ ἄτρωτο τέρας ἀκολουθούμενο ἀπὸ πολλὰς ὁμάδες πεζικοῦ".

Πίσω ὅμως ἀπὸ τὸ χωριὸ ἕνας ἀπὸ τοὺς χαλυβδίνους αὐτοὺς ἐλέφαντας τίθεται ἐκτὸς μάχης ἀπὸ ἕνα γερμανικὸ τηλεβόλο.

"Τὸ πλήρωμά του ἐκάη κατὰ τὴν ἔκρηξιν τῆς βενζίνης, συνεχίζει ὁ πολεμικὸς ἀνταποκριτὴς Ντάμμερτ. Ἐνας μηχανικὸς ποὺ εὐρίσκετο ἔξω ἀπὸ αὐτὸ συνελήφθη αἰχμάλωτος".

Ἔτσι αἱ γερμανικαὶ ὑπηρεσίαι πληροφοροῦνται ἀπὸ τὴν πρώτη ἡμέρα τὰ μυστικὰ τοῦ νέου αὐτοῦ πολεμικοῦ ὅπλου. Ἐξετάζουν τὰ διαλυθέντα ἀπὸ τὴν ἔκρηξιν τμήματά του. Ἐχει στὰ πλευρὰ του θώρακα πλάτους 2 1/2 ἑκατοστομέτρων καὶ εἶναι ἐφοδιασμένο μὲ περιστρεφόμενους πυργίσκους, ποὺ μοιάζουν μὲ φωληὰς χελιδονιών. Μπορεῖ νὰ κινηθῇ ἐπὶ μαλακοῦ ἐδάφους μὲ ταχύτητα 2 ἕως 5 χιλιομέτρων τὴν ὥρα. Ἐνας κινητὴρ βενζίνης δυνάμει 100 ἵππων ἐξασφαλίζει τὴν προώθησίν του. Τὸ κλειστὸ ὄχημα φωτίζεται μέσα μὲ ἠλεκτρικὸ φῶς. Ἐνα περισκόπιο καὶ πολλὰ πρίσματα διευκολύνουν τὸν ὁδηγὸ νὰ εὕρῃσκῃ τὸν δρόμον του. Τὸ βάρος τοῦ ὀχήματος εἶναι τόσο τεράστιον ὥστε ἕνα σιδηροδρομικὸ βαγόνι κατέρρευσε κάτω ἀπὸ αὐτό. Τὰ τέρατα αὐτὰ μεταφέρουν πολεμοφόδια, διατροφή γιὰ πολλὰς μέρες καὶ ἕνα κλουβὶ μὲ ταξιδιωτικὰς περιστερές.

Ἀπὸ τὴν γερμανικὴ αὐτὴ περιγραφὴ ἡμπορεῖ κανεὶς νὰ ἀντιληφθῇ τὸν θαυμασμὸ γιὰ τὸν μηχανικὸν κολοσσόν.

Οἱ βρεταννοὶ ἐπέτυχαν ἀπολύτως στὸν αἰφνιδιασμὸ των. Ἡ γερμανικὴ κατασκοπεία δὲν εἶχε οὔτε τὴν παραμικρὰ εἴδησιν γιὰ τὴν κατασκευὴ τοῦ νέου αὐτοῦ πολεμικοῦ ὅπλου. Μονομιᾶς κλονίζεται σοβαρώτατα τὸ βασικὸν σύστημα τῶν γερμανικῶν γραμμῶν ἀμύνης—χαρακώματα—συρματοπλέγματα—φωλεαὶ μυδραλλιοβόλων.

Παρ' ὅλον τοῦτο καὶ τὰ χαλύβδινα αὐτὰ τέρατα δὲν κατ' ὥρθωσαν νὰ διασπᾶσουν καὶ νὰ ἀνατρέψουν τὸ γερμανικὸ μέτωπο, γιὰτὶ ἀπλούςτατα δὲν ὑπῆρχαν ἀρκετὰ ἀπὸ αὐτὰ κατὰ τὴν πρώτη στιγμή τοῦ αἰφνιδιασμοῦ. Ὅταν ἀργότερα ἀπὸ τὰ ἐργοστάσια ἀπεστάλησαν στὸ μέτωπο ἑκατοντάδες καὶ χιλιάδες τῶν ὀχημάτων αὐτῶν, οἱ Γερμανοὶ ἦσαν ἤδη προετοιμασμένοι. Εἶχαν κατασκευάσει καὶ αὐτοὶ ἓνα παρόμοιο ὄπλο.

Γι' αὐτὸν ἀκριβῶς τὸν λόγο ἡσκήθη σφοδρὰ κριτικὴ ἀπὸ τοὺς ἱστορικοὺς κατὰ τῆς βρεταννικῆς στρατιωτικῆς ἡγεσίας. Ἐπρεπε νὰ περιμένῃ μέχρι τῆς κατασκευῆς ἀρκετῶν ἀρμάτων μάχης καὶ τότε νὰ ἐνεργήσῃ μιὰ μεγάλη ἐπίθεσις;

Αὐτὴ ἀκριβῶς ἦταν καὶ ἡ γνώμη τοῦ ἐφευρέτου τοῦ νέου του ὄπλου, τοῦ κατόπιν ὑποστρατήγου σέρ Ἔρνεστ Ντουνλόπ Σουίνταν. Σὲ ἓνα ὑπόμνημα του τὸ ὁποῖον κατ' ἀρχὰς ἄνευ ἀποτελέσματος, ὑπέβαλε στὶς ἀρμόδιες ὑπηρεσίες τοῦ ὑπουργείου τῶν Στρατιωτικῶν λέγει ὁ Σουίνταν κατηγορηματικῶς: "διὰ νὰ ἐξασφαλισθῇ τὸ στοιχεῖον τοῦ αἰφνιδιασμοῦ πρέπει αἱ μηχαναὶ αὐταὶ νὰ κατασκευασθοῦν μὲ πᾶσα μυστικότητα. Περὶ τῆς ὑπάρξεώς των δὲν πρέπει ἀπολύτως τίποτε νὰ γνωσθῇ πρὶν νὰ καταστήθῃ δυνατὴ ἡ χρησιμοποίησις ἐπαρκοῦς ἀριθμοῦ ἐξ αὐτῶν. Μὲ κανένα τρόπον δὲν πρέπει νὰ ἐνεργηθοῦν δοκιμαστικαὶ ἐπιθέσεις σὲ μικρὰ κλίμακα. Γιατὶ θὰ εἶχαν ὡς ἀποτέλεσμα νὰ χαθῇ κάθε δυνατότης πραγματικῆς ἀποφασιστικῆς ἐπιτυχίας".

Οἱ Αὐστριακοὶ εἰρωνεύονται τὸ νέο ὄπλο

Τὸ νέο ὄπλο ποὺ χαρακτηρίζεται ἀπὸ τὸν ἐφευρέτη του "καταστροφεὺς μυδραλλιοβόλων" διὰ τὴν κατὰ μέτωπον ἐπίθεσιν κατὰ ἐχθρικῶν θέσεων χάνεται κατ' ἀρχὰς μέσα στὰ χρονοντούλαπα τῆς γραφειοκρατίας.

Εἶναι ζήτημα μόνο ἂν θὰ μπορέσῃ καὶ πότε θὰ μπορέσῃ νὰ ἀνέλθῃ καὶ πάλι ὁστὴν ἐπιφάνεια γιὰτὶ καὶ στὰ χρηματοκιβώτια ἄλλων ὑπουργείων τῶν στρατιωτικῶν κοιμοῦνται τὴν ἴδια ἐποχὴ παρόμοια παράξενα σχέδια. Καὶ παντοῦ οἱ στρατηγοὶ, στοὺς ὁποίους παραπέμπονται τὰ σχέδια αὐτὰ πρὸς μελέτην τὰ χαρακτηρίζουν ὡς ἀποκυήματα τρελλῶν ἐφευρετῶν.

Μεταξὺ αὐτῶν συγκαταλέγονται καὶ τὰ σχέδια τοῦ αὐστριακοῦ ὑπολοχαγοῦ Γκύντερ Μπούρ-

Ἀνεφοδιασμός χαρακωμάτων μέ ὀβίδες.

τσυν. "Ἀνοησία" γράφει στὸ περιθώριο τῆς αἰτήσεως τὸ ἔτος 1911, ἓνας ταγματάρχης τοῦ αὐστρουγγρικοῦ ὑπουργείου τῶν Στρατιωτικῶν. "Ἐνα ἔτος ἀργότερα τὸ 1912, τὸ ἔγγραφο ἐπέρασε ἀπὸ ὅλες τὶς ὑπηρεσίες καὶ τελικὰ ἐξετιμήθη ὡς ἐξῆς:

"Ἐν συμπεράσματι δύναται νὰ λεχθῇ ὅτι ἡ πρότασις τοῦ ὑπολοχαγοῦ Μπούρτσιν εἶναι τελείως ἄνευ ἀξίας. Εἶναι τεχνικῶς ἀνεφάρμοστος, εἶναι ἀποκύημα φαντασίας".

Στὸ Βερολῖνον ὅπου ἀπευθύνεται τώρα ὁ Μπούρτσιν δὲν κρίνονται ἐπιεικέστερα τὰ σχέδιά του. Ἔτσι τὸ σχέδιον λησμονεῖται καὶ μόνον τὸ ὑπ' ἀρ. 252815 γερμανικὸν δίπλωμα εὐρισσιτεχνίας ἐξαγγέλλει: "Σχέδιον κατασκευῆς ἐνὸς θωρακισμένου ὅπλου καταλλήλου δι' ἰδίας δυνάμεως νὰ κινῆται ὄχι μόνον ἐπὶ τῶν ὁδῶν ἀλλὰ καὶ ἐπὶ ἀνωμάλου ἐδάφους μὲ ἐρπυστήρας διὰ τὴν μετατόπισίν του, αἱ ὁποῖαι τοῦ ἐπιτρέπουν νὰ ὑπερπηδᾷ καὶ πλατείας τάφρους".

Ἐπὶ τοῦ θέματος αὐτοῦ φαίνεται ὅτι ἐπεκράτησε πλήρης τύφλωσις καὶ ἀπὸ τὰ δύο τὰ μέρη.

Μόνον τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1914 θυμῆθηκε ὁ Σουίνταν τὴν ἐφεύρεσί του. Ἀπὸ πολὺν καιρὸ ὑπηρετεῖ ὡς ἀξιωματικὸς στὴν Γαλλία καὶ σκέπτεται συνεχῶς πῶς ὁ πόλεμος τῶν θέσεων ἡμπορεῖ νὰ μεταβληθῇ σὲ πόλεμον κινήσεων.

"Ὅταν ὁ Σουίνταν ἐκθέτει μὲ μεγάλη προσοχὴ τὰς σκέψεις του στὸ Λονδῖνον, πληροφορεῖται ὅτι τὸ τμήμα μεταφορῶν τοῦ ὑπουργείου τῶν Στρατιωτικῶν παρήγγειλε στὰς Ἡνωμένας Πολιτείας μερικὰ ὀχήματα μὲ ἐρπυστήρας ποὺ λέγονται "Κατερπιλλάρ".

"Ἐνεκρίθη ἡ πίστωσις" λέγουν στὸν Σουίνταν. Ἡ αἴτησις ἔχει ὑποβληθῇ ἀπὸ τὸ 1909".

Μὲ τὸ νέο ὄχημα πρόκειται νὰ μεταφερθῇ οἰκοδομικὸ ὑλικό. Γιὰ τὸν Σουίνταν ὅμως εἶναι ἀπολύτως ἀπαραίτητο τὰ ὀχήματα αὐτὰ νὰ χρησιμοποιηθοῦν γιὰ ἄλλους σκοποὺς. Ὁ Σουίνταν θέλει τώρα νὰ προωθήσῃ μὲ κάθε τρόπο τὴν ἀρχικὴν ἰδέαν του. Ἀπευθύνεται στὸν ὑπουργὸ τῶν Στρατιωτικῶν Κίτσεναρ, ὁ ὁποῖος τοῦ λέγει καθαρὰ καὶ παστρικά, ὅτι τέτοιες φαντασιοπληξίες δὲν εἶναι ἄξιες καμμιᾶς προσοχῆς.

"Ἐνας φίλος τοῦ Σουίνταν στὴν γραμματεία τῆς ἐπιτροπῆς ἐπὶ τῆς ἐθνικῆς ἀμύνης, ὁ πλοίαρχος Χάνκεϋ ἐγχειρίζει στὸν πρωθυπουργὸ "Ἀσκου-ἰθ ἓνα ὑπόμνημα στὸ ὁποῖον ἐπὶ λέξει ἀναγράφονται τὰ ἐξῆς:

"Τὰ ὀχήματα τῶν ὁποίων προτείνεται ἡ κατασκευὴ εἶναι ἄτρωτα ἀπὸ τὰς σφαῖρας τῶν ὅπλων καὶ τῶν μυδραλλιοβόλων. Κινοῦνται μὲ βενζίνη καὶ οἱ τροχοὶ τῶν εἶναι ἐφοδιασμένοι μὲ ἐρπυστήρας, ποὺ ἐπιτρέπουν τὴν μετατόπισιν καὶ ἐπὶ τελείως ἀνωμάλου ἐδάφους. Ὁ χώρος εἰς τὸν ὁποῖον μένει τὸ πλήρωμα θὰ εἶναι θωρακισμένος καὶ ἐφοδιασμένος μὲ ἓνα μυδραλλιοβόλον. Ἡ τακτικὴ ἀποστολὴ τοῦ νέου αὐτοῦ ὅπλου συνίσταται κυρίως εἰς τὸ νὰ ἐξουδετερώνῃ διὰ τοῦ βάρους του τὰ συρματοπλέγματα, εἰς τὸ νὰ καλύπτῃ κάπως τὸ προωθούμενον πεζικὸν καὶ εἰς τὸ νὰ ὑποστηρῇ τὴν ἐπίθεσιν μὲ πυρὰ μυδραλλιοβόλων.

Δὲν γίνεται καὶ πάλιν τίποτε.

Ὁ Σουίνταν στρέφεται πρὸς τὸν ναύαρχον Ὀττλέϋ, ἓνα γνωστὸ του

διευθυντή τοῦ οἴκου "Αρμστρογκ, τοῦ μεγάλου αὐτοῦ ἐξοπλιστικοῦ οἴκου. "Τοῦ ἐξέθεσα, λέγει, λεπτομερῶς τὰ σχέδιά μου. Ὁ Ὀττλέϋ μὲ ἄκουσε μὲ προσοχή. Εἶχα τὴν ἐντύπωσι ὅτι συνεφώνησε μὲ τὰς ἀπόψεις μου. Δυστυχῶς καὶ πάλι δὲν ἔγινε τίποτε".

Τὸ τμῆμα μηχανικοῦ τοῦ Γενικοῦ Ἀρχηγείου στὸ ὁποῖον ἀπευθύνεται ὁ Σουίνταν τοῦ δίδει τὴν ἐξῆς ἀπάντησι :

"Θὰ δεχθῶμεν νὰ ἀσχοληθῶμεν τότε μόνο μὲ τὴν ὑπόθεσιν ἂν ἀπὸ τὸ βασίλειον τῆς φαντασίας κατέλθωμεν εἰς τὴν περιοχὴν τῆς νηφαλιότητος".

Ὁ Σουίνταν ἐνθυμεῖται ὅτι ὑπάρχει στὸ Γενικὸ Ἀρχηγεῖο καὶ ἓνα τμῆμα ἐφευρέσεων. Καὶ ἐκεῖ χάνεται τὸ ὑπόμνημά του μέσα στὸν ὠκεανὸ τῶν διαφόρων ἐγγράφων.

Μόνο ἓνα τυχαῖο περιστατικὸ μεταβάλλει τὴν κατάστασι. Τὸ ὑπόμνημα τοῦ Χάνκεϋ στὸν πρωθυπουργὸ "Ασκουίθ φθάνει μιὰ μέρα στὸ γραφεῖο τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Ναυτικῶν Οὐίνστων Τσῳρτσιλ. Ὁ ἴδιος ὁ Τσῳρτσιλ ἀσχολεῖται μὲ τὴν ιδέα ἐνὸς "πλοίου τῆς ξηρᾶς" τὸ ὁποῖον θὰ ἤμποροῦσε νὰ χρησιμοποιηθῇ καὶ ἀπὸ τὸν στρατὸν.

Στὸ μυαλὸ τοῦ μεγαλοφυοῦς αὐτοῦ ἀνδρὸς, τὸ πλοῖον τῆς ξηρᾶς καὶ "ὁ καταστροφεὺς τῶν μυδραλλιοβόλων" ἐνοῦνται ἀμέσως καὶ ἀποτελοῦν μιὰ νέα ἐννοια. Καὶ ἀπὸ αὐτὴν τὴν στιγμὴν καὶ μὲ ἀπόλυτον μυστικότητά ἀρχίζει ἡ περιπετειώδης ἱστορία τῆς γενέσεως τοῦ νέου ὅπλου.

Τὸ ἐξαιρετικὸ μυαλὸ τοῦ Τσῳρτσιλ ἐργάζεται

"Ὅταν κατὰ τὸ τέλος τοῦ 1916 τὰ πρῶτα βρεταννικὰ τάνκς σὰν προκατακλυσμιαῖοι δράκοντες ἐπετέθησαν κατὰ τῶν γερμανικῶν θέσεων καὶ τὰς ἀνέτρεψαν, εἶχαν ἤδη ὕστερα ἀπὸ ἀγῶνα διαρκείας δύο ἔτων, ὑπερνικήσει τὸ μεγαλύτερο ἐμπόδιο γιὰ τὴν σταδιοδρομίαν των: Τὴν γραφειοκρατίαν. Ζηλότυποι ὑπηρεσίαι καὶ σχολαστικοὶ καὶ στενοκέφαλοι στρατηγοὶ εἶχαν συνεργασθῇ γιὰ νὰ πνίξουν τὴν νέα ιδέα ὅσον τὸ δυνατόν πιὸ ἀποτελεσματικά.

Κατὰ πᾶσαν πιθανότητα τὰ πράγματα δὲν θὰ κατέληγαν ποτὲ στὴν κατασκευὴ ὁρμάτων μάχης ἂν ὁ Τσῳρτσιλ, ὡς ὑπουργὸς τῶν Ναυτικῶν δὲν εἶχε κάποια ἀρμοδιότητα καὶ μὲ τὰ ζητήματα τῆς ἀεροπορίας.

Τὸ τότε συσταθὲν σῶμα τῶν ἀεροπόρων, τὸ ὁποῖον ἐχαρακτηρίζετο ἀπὸ τὸν στρατὸ τῆς ξηρᾶς ὡς γελοῖο παιχνιδάκι, εἶχε ὑπαχθῇ στὸ Ναυαρχεῖο γιὰτὶ δὲν ἤθελε νὰ ἀναλάβῃ τὴν ἀρμοδιότητα ἐπ' αὐτοῦ καμμία ἄλλη ὑπηρεσία. Ὡς δικαιολογία τῆς ὑπαγωγῆς ἐφέρετο τὸ γεγονὸς ὅτι οἱ ἀεροπόροι ἢ ἀεροναῦται εἶχαν κάποια σχέσι μὲ τὰ πλοῖα καὶ ἠσχολοῦντο καὶ μὲ τὴν καταπολέμησιν τῶν γερμανικῶν ἀεροπλάνων. Μερικὰ ἀεροπλάνα τοῦ βρεταννικοῦ πολεμικοῦ ναυτικοῦ, εἶχαν στρατωνισθῇ καὶ ἐπὶ γαλλικοῦ ἐδάφους πρὸς μεγάλην δυσφορίαν τῶν κατὰ ξηρὰν δυνάμεων. Ἀπὸ ἐκεῖ τὰ ἀεροπλάνα αὐτὰ θὰ ἐπετοῦσαν πίσω ἀπὸ τὸ γερμανικὸ μέτωπο καὶ θὰ ἔρριπταν βόμβες στὰ ὑπόστεγα τῶν Τσέππελιν καὶ στὰ ἀγκυροβόλια των.

Τὶ θὰ συνέβαινε ὅμως ἂν παρουσιάζετο ἓνα ἔφιππο γερμανικὸ ἀνιχνευτικὸ ἀπόσπασμα καὶ ἐπετίθετο κατὰ τῶν βρεταννικῶν ἀεροπορικῶν βάσε-

ων; Ὁ Τσῶρτσιλ εἶχε πληροφορηθῇ μὲ μεγάλη ἀνησυχία ὅτι Γερμανοὶ Οὐ-
λάνοι ἐνεφανίζοντο παντοῦ ὅπου οὔτε κἄν ἀνεμένετο ἡ ἐμφάνισις των. Καὶ
συνέλαβε ἀμέσως τὴν μεγαλοφυᾶ ἰδέα νὰ ἀντιμετωπίσῃ τὸ ἐχθρικὸ ἱππικὸ
μὲ αὐτοκίνητα προστατευόμενα ἀπὸ μεταλλικὰς πλάκες.

Ἡ μέθοδος ἀπεδείχθη ἐπιτυχὴς κατὰ τὴν πρώτην ἐφαρμογὴν της. Ὁ
Τσῶρτσιλ διατάσσει λοιπὸν ἀμέσως τὴν ἀγορὰ ὅλων τῶν διαθεσίμων αὐ-
τοκινήτων Ρόλλς Ρόϋς καὶ τὰ ἐπενδύει μὲ χαλύβδινες πλάκες. Ἔτσι ἀριστο-
κρατικὰ καὶ ἀρχαιοπρεπῇ αὐτοκίνητα, τὰ ὁποῖα χθὲς μόλις ἐστόλιζαν τοὺς
δρόμους τοῦ Λονδίνου, τρέχουν τώρα—εἶναι τὰ πρῶτα τεθωρακισμένα αὐ-
τοκίνητα—ἐπάνω στοὺς δρόμους τῆς βελγικῆς ὑπαίθρου.

Ἡ ἐξέλιξις τοῦ πολέμου θέτει ὅμως τελεία καὶ παῦλα σ' αὐτὸ τὸ πεί-
ραμα. Οἱ Γερμανοὶ ἀνοίγουν μικρὰ χανδάκια στοὺς δρόμους. Τὸ ἱππικὸν
των ἤμπορεῖ νὰ τὰ ὑπερπηδῇ χωρὶς δυσκολία, ἐνῶ οἱ τροχοὶ τῶν θω-
ρακισμένων αὐτοκινήτων μπλέκονται σ' αὐτὰ καὶ δὲν μποροῦν νὰ ἀπαγ-
κιστρωθοῦν. Ἀμέσως ὕστερα, καὶ ἀκριβῶς κατὰ τὴν ἐποχὴν ποὺ ὁ Τσῶρ-
τσιλ ἔχει ἐτοιμάσει μιὰ ὁλόκληρη μοῖρα τέτοιων αὐτοκινήτων, τὸν πόλε-
μο τῶν κινήσεων τοῦ 1914 διαδέχεται τὸ σύστημα τῶν μονίμων χαρακω-
μάτων. Δὲν ὑπάρχουν πιά βατοὶ δρόμοι.

Καταδικασμένα σὲ ἀδράνεια μένουν τὰ μετασκευασθέντα αὐτοκίνητα
Ρόλλς Ρόϋς, κατὰ μῆκος τῆς ἀκτῆς. Μὲ δυσφορία τὰ φρουροῦν καὶ τὰ συν-
τηροῦν πεζοναῦται καὶ σὲ ὅλες τὶς μονάδες τοῦ βρεταννικοῦ ἑκστρατευτι-
κοῦ σώματος γίνεται λόγος γιὰ τὸ "Τσίρκο τῆς Δουνκέρκης".

Νέα Σχεδία.

Ὁ Τσῶρτσιλ ὅμως ἀσχολεῖται μὲ τὴν περαιτέρω μελέτην τοῦ προβλή-
ματος. Δὲν εἶναι ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους, ποὺ συνθηκολογοῦν εὐκόλα μπρο-
στὰ στίς δυσχέρειες ποὺ ἀντιμετωπίζουν. Ἡ πρώτη του σκέψις εἶναι νὰ ἐ-
φοδιάσῃ τὰ θωρακισμένα αὐτοκίνητα μὲ ὑλικὸ κατασκευῆς γεφυρῶν. Ἡ ἰ-
δέα ὅμως αὕτῃ δὲν ἤμπορεῖ πιά νὰ ἀσκήσῃ καμμιά ἐπίδρασι στὸν πόλεμο
τῶν θέσεων ὁ ὁποῖος διεθάζεται ἀπὸ τὴν Φλάνδρα ὡς τὰ ἐλβετικὰ σύνορα.

Ἡ συμμαχικὴ στρατιωτικὴ ἡγεσία δὲν γνωρίζει τὴν ἐποχὴν ἐκείνη κα-
νένα μέσον μὲ τὸ ὁποῖον
θὰ καταστῇ δυνατόν νὰ
τεθῇ καὶ πάλιν εἰς κίνη-
σιν τὸ μέτωπον. Καὶ ἐπὶ
ὁλόκληρα ἔτη ὠθεῖ τοὺς
στρατιώτας της κατὰ
τοῦ γερμανικοῦ ἀμυντι-
κοῦ συστήματος, ἂν καὶ
εἶναι πασίγνωστον ὅτι
αὐτὸ δὲν ἐξυπηρετεῖ κα-
νένα πρακτικὸ σκοπὸ.

Γαλλικὴ ἀντεπίθεσις στὸ Ντουωμόν.

Παράξενα σχέδια διαφόρων εἰδῶν συλλαμβάνονται κατὰ τὸ πρῶτον

ημισυ τοῦ ἔτους 1915 καὶ ἀπορρίπτονται μετὰ πολλῶν ἐπαίνων. Ὁ Τσῶρτσιλ ἐπιμένει στὴν ιδέα του τῆς κατασκευῆς ἑνὸς πλοίου ἢ ἑνὸς εὐδρόμου τῆς ξηρᾶς. Τὸν ἀπασχολεῖ κυρίως τὸ σχέδιον ἑνὸς ταγματάρχου Χεθέριγκτον. Πρόκειται γιὰ ἕνα φανταστικὸ ὄχημα μὲ τρεῖς τεραστίους τροχοὺς. Προχώματα καὶ χαρακώματα δὲν θὰ ἀποτελοῦσαν πιά ἐμπόδιο γιὰ τοὺς τροχοὺς ποὺ θὰ εἶχαν τὸ ὕψος ἑνὸς σπιτιοῦ. Γενικὰ τὸ ὄχημα θὰ εἶχε τὸ μέγεθος τοῦ "Κρυστάλ—Παλὰς" τοῦ Λονδίνου.

Ἀμέσως ὅμως γίνεται φανερό, ὅτι γιὰ τὸ γερμανικὸ πυροβολικὸ δὲν θὰ ὑπῆρχαν καλύτεροι στόχοι ἀπὸ αὐτὰ τὰ κινούμενα φρούρια ποὺ εἶχαν ὕψος 15 μέτρων. Ἐκτὸς τούτου καὶ οἱ μηχανικοὶ ἐδήλωσαν ὅτι δὲν ἦσαν εἰς θέσιν νὰ κατασκευάσουν τέτοιους γίγαντας.

Ὁ Τσῶρτσιλ ὅμως δὲν ἀποθαρρύνεται. Σκέπτεται ἂν δὲν θὰ ἦτο δυνατὸν νὰ ἐφοδιασθοῦν τὰ θωρακισμένα αὐτοκίνητα μὲ μιὰ φορητὴ γέφυρα. Πρὸ ἑνὸς ἐμποδίου τὰ αὐτοκίνητα θὰ κατέβαζαν τὴν γέφυρα τῶν ὕστερα θὰ τὴν ἐφόρτωναν πάλι ἐπάνω τῶν.

Σ' αὐτὸ τὸ στάδιο εὐρίσκοντο αἱ σκέψεις τοῦ Τσῶρτσιλ ὅταν φθάνει στὸ γραφεῖο του τὸ ὑπόμνημα τοῦ συνταγματάρχου Μωρίς Χάνκεϋ. Σύμφωνα μὲ τὶς σκέψεις τοῦ φίλου του Σουίνταν ὁ Χάνκεϋ προτείνει τὴν κατασκευὴ ἑνὸς ὁχήματος μὲ ἐρπυστριάς. Τὸ ἀμερικανικὸ ὄχημα Κατερπιλλὰρ θὰ χρησιμεύσῃ ὡς πρότυπον.

Ὁ Τσῶρτσιλ ἠλεκτρίζεται κυριολεκτικὰ ἀπὸ τὸ ὑπόμνημα τοῦ Χάνκεϋ. Ἀπευθύνεται ἀμέσως μὲ ἕνα γράμμα του πρὸς τὸν πρωθυπουργὸν Ἀσκουϊθ.

"Παραδέχομαι, ἀπολύτως γράφει, τὰς ἀπόψεις τοῦ συνταγματάρχου Χάνκεϋ. Εἶναι ἐκπληκτικὸν τὸ ὅτι ὁ ἀρχιστράτηγος καὶ τὸ ὑπουργεῖον τῶν Στρατιωτικῶν παρηκολούθησαν τὸν ἐπὶ τρεῖς περίπου μῆνας διαρκοῦντα πόλεμον θέσεων χωρὶς νὰ ἀσχοληθοῦν μὲ τὰς ἰδιαιτέρας του συνθήκας. Τὸ σύστημα τῶν ἐρπυστριῶν θὰ ἐπιτρέψῃ τὴν ὑπερπήδησιν τῶν χαρακωμάτων καὶ τὰ συρματοπλέγματα θὰ καταστραφοῦν ἀπὸ τὸ βάρος τῆς μηχανῆς. Σαράντα ἕως πενήντα ἀπὸ αὐτὰς τὰς μηχανὰς ἂν κατασκευασθοῦν μὲ κάθε μυστικότητα καὶ ἀποσταλοῦν εἰς τὸ μέτωπον θὰ ἡμποροῦσαν ἀσφαλῶς νὰ εἰσδύσουν στὰ ἐχθρικὰ χαρακώματα καὶ νὰ ἐξουδετερώσουν κάθε ἐμπόδιον".

Ὁ πρωθυπουργὸς Ἀσκουϊθ στέλλει τὸ γράμμα τοῦ Τσῶρτσιλ, στὸν ὑπουργὸ τῶν Στρατιωτικῶν Κίτσεναρ ὁ ὁποῖος μετὰ δύο μῆνες, ἀπαντᾷ τὰ ἑξῆς:

"Εἶμαι τῆς γνώμης, ὅτι τὸ σχέδιον δὲν ὑπόσχεται κατὰ πᾶσαν πιθανότητα καμμίαν ἐπιτυχίαν, διότι πρῶτον θὰ παρέλθῃ πολὺς καιρὸς μέχρι νὰ καταρτισθοῦν τὰ σχέδια καὶ νὰ κατασκευασθῇ ἐπαρκὴς ἀριθμὸς τοιούτων μηχανῶν. Ἐκτὸς τούτου, λόγω τοῦ μεγάλου βάρους τῶν, αἱ μηχαναὶ αὐταὶ εἶναι εὐπρόσβλητοι ἀπὸ τὰ πυρὰ τοῦ πυροβολικοῦ καὶ ἡ μετακίνησις τῶν εἶναι δύσκολος ἐπὶ τοῦ ἐδάφους τοῦ ὑποστηριζομένου ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ".

Μὲ αὐτὴν τὴν γνωμάτευσιν τοῦ βρετανικοῦ ὑπουργείου τῶν Στρατιωτικῶν φαίνεται ὅτι θάπτεται ὀριστικὰ ὅλη ἡ ὑπόθεσις.

Ἐν τῷ μεταξύ ναυαγεῖ τελείως ἡ ἄλλη ιδέα τοῦ Τσῶρτσιλ, τῆς κατα-

σκευῆς ὀχήματος μὲ αὐτόματη γέφυρα. Ἐνα δοκιμαστικὸ ὄχημα δὲν κατώρθωσε νὰ περάσῃ μιὰ μικρὴ τάφρο καὶ ἀμέσως ἀκυρώθηκε ἡ παραγγελία γιὰ τὴν κατασκευὴν τριάντα τέτοιων αὐτοκινήτων.

Ὁ Τσῶρτσιλ ἐπιμένει.

Ὁ Τσῶρτσιλ ὅμως ἐξακολουθεῖ νὰ ἐπιμένῃ. Ἐνῶ ἀναγκάζεται νὰ μείνῃ στὸ κρεβάτι συνεπεία μιᾶς ἐλαφρᾶς ἀσθενείας, δέχεται τὸν προϊστάμενον τῶν κατασκευῶν τοῦ στόλου σὲρ Εὐστάθιο Τέννεσον Ντ' Ἐϊνκουρτ καὶ τοῦ προτείνει νὰ συνεργασθῇ στὴν ἐκπόνησι τῶν σχεδίων ἐνὸς εὐδρόμου τῆς "ξηρᾶς". Καὶ πάλι ἔρχεται στὴν ἐπιφάνεια ὁ τρίτροχος γίγας τοῦ ταγματάρχου Χεθέρικτον, ἐν συνδυασμῷ μὲ τὸ ὑπόμνημα τοῦ Χάνκεϋ καὶ τὰ σχέδια τοῦ Σουίνταν.

Ἀργὰ—ἀργὰ ὁ μηχανισμὸς τίθεται εἰς κίνησιν. Ὁ Τέννεσον καταρτίζει τὰ σχέδια ἐνὸς ὀχήματος μὲ τροχοὺς, μικροτέρους ἀπὸ τὸ τέρας τοῦ Χεθέρικτον. Σχεδιάζει ἐπίσης καὶ ἕνα ὄχημα σύμφωνα μὲ τὶς ἀπόψεις τοῦ Σουίνταν. Μία νέα ὑπηρεσία, ἡ ὑπηρεσία τῶν "εὐδρόμων τῆς ξηρᾶς" γίνεταί τὸ κύτταρον ἐνὸς νέου ὄπλου ποὺ μεταβάλλει ἀργότερα τὴν ὄψιν δύο παγκοσμίων πολέμων.

Καὶ ἀκολουθοῦν μερικὰ κωμικὰ ἐπεισόδια, ποὺ ἀπὸ πρώτης ἀρχῆς φαίνονται ἀπίστευτα. Ἡ νέα αὕτῃ ὑπηρεσία προσπαθεῖ ματαίως νὰ πληροφορηθῇ ἀπὸ τὰς ὑπηρεσίας τοῦ κατὰ ξηρὰν στρατοῦ ποίους ὅρους πρέπει νὰ πληροῦν αἱ σχεδιαζόμεναι πολεμικοὶ μηχαναὶ γιὰ νὰ ἀνταποκριθοῦν στὴν ἀποστολὴ των. Ποῖον πλάτος ἔχουν π.χ. τὰ γερμανικὰ χαρὰκώματα ποὺ πρέπει νὰ ὑπερπηδηθοῦν; Οἱ συνάδελφοι τοῦ στρατοῦ ἀρνοῦνται νὰ παράσχουν κάθε πληροφορίαν.

Γιὰ νὰ πληροφορηθῇ ἀκριβῶς τὰ πράγματα ὁ Τσῶρτσιλ, ἀποστέλλει στὴν Γαλλίαν τρεῖς ἀξιωματικούς τῆς ἰδικῆς του ὑπηρεσίας. Ἐχουν τὴν ἐντολὴ νὰ ἐπισκεφθοῦν τὰ πεδία τῶν μαχῶν καὶ νὰ συλλέξουν ἐπὶ τόπου τὰς ἀπαιτουμένας πληροφορίας. Στὰ ἐπιτελεῖα τοῦ Στρατοῦ φαίνεται ἐν τούτοις πολὺ ὑποπτο τὸ ὅτι τρεῖς ἀξιωματικοὶ τοῦ ναυτικοῦ πηγαίνουν ἐδῶ καὶ ἐκεῖ κατὰ μῆκος τοῦ μετώπου, χώνουν παντοῦ τὴν μύτη των καὶ ζητοῦν συνεχῶς πληροφορίες.

Παρ' ὀλίγον οἱ ἀξιωματικοὶ αὐτοὶ θὰ συνελαμβάνοντο ὡς κατάσκοποι. Ὅταν ἡ ἡγεσία τοῦ στρατοῦ ἐπληροφορήθη ποῖος ἦταν ὁ σκοπὸς τῆς ἐπισκέψεως των στὸ μέτωπο, τοὺς διέταξε, ἀρκετὰ ἀπότομα, νὰ ἐγκαταλείψουν ἀμέσως τὴν περιοχὴ τῶν ἐπιχειρήσεων.

Τὸ ναυτικόν, ποὺ θέλει νὰ ἐφοδιάσῃ τὸν στρατὸν τῆς ξηρᾶς μὲ ἕνα νέον ὄπλο μένει λοιπὸν χωρὶς τὰ στοιχεῖα ποὺ χρειάζεται. Καὶ δὲν εἶναι ἄξιον ἀπορίας τὸ ὅτι τὰ πρῶτα μοδέλλα δὲν σημειώνουν ἐπιτυχία καὶ μοιάζουν σὰν παράξενα παιχνίδια. Καὶ λέγουν οἱ διάφοροι σχολιασταὶ κατὰ τὰς ἐπιδείξεις τῶν μηχανῶν αὐτῶν: "Μοιάζει σὰν ἕνα ζῶον ποὺ μπορεῖ νὰ στραφῇ γύρω ἀπὸ τὸ κέντρον τοῦ, σὰν ἕνας σκύλος ποὺ ἔχει ἕνα φύλλον στὴν οὐρὰ του. Ἡ: Μία μεταλλικὴ χελῶνα μὲ τεράστιους τροχοὺς, ἀποδεικνύεται ἀνίκανη νὰ ὑπερπηδήσῃ ἕνα ἀσήμαντο ἐμπόδιο". Καὶ ὕστερα ἀπὸ τὰς δυσκινήτους ἐπιδείξεις ἐνὸς τρακτέρ οἱ εἰδικοὶ ἀποφαίνονται:

"Κάθε χρησιμοποίησις ἑνὸς ὀχήματος με ἐρπυστρίας πρὸς ἀποτελεσματικὴν ἀντιμετώπισιν τοῦ πολέμου τῶν χαρακωμάτων δὲν ἔμπορεῖ οὔτε κἂν νὰ συζητηθῇ".

Ὁ Οὐίνστον Τσῶρτσιλ ἐξώδευσε γιὰ τὰ σχέδια αὐτὰ ἕνα ποσὸν λιρῶν ἀνερχόμενον σὲ 10.300.000 σημερινές ἑλληνικὲς δραχμές. Καὶ ὅπως ὁ ἴδιος τονίζει ἐξώδευσε αὐτὸ τὸ ποσὸν γιὰ κάτι ποῦ δὲν τὸν ἐνδιέφερε ἀμέσως, καὶ γιὰ τὴν χρησιμότητα τοῦ ὁποίου δὲν ἦσαν πεπεισμένοι οὔτε οἱ ἐμπειρογνώμονες τοῦ στρατοῦ, οὔτε καὶ αἱ ὑπηρεσίαι τοῦ στόλου.

Ἐν τῷ μεταξὺ καὶ ὁ συνταγματάρχης Σουίνταν εἰσέδυσσε στὰ ἄδυτα τῆς ὑψηλῆς γραφειοκρατίας τοῦ Λονδίνου. Ἐρευνᾷ στὸ ὑπουργεῖον τῶν Στρατιωτικῶν τί ἔγιναν τὰ σχέδια του. Καὶ ἐπειδὴ τὸ ὑπουργεῖον τῶν Στρατιωτικῶν εἶναι ἀρμόδιον μόνο γιὰ ὑποθέσεις τοῦ στρατεύματος, δόλους ὅσους ἐρωτᾷ κουνοῦν τὸ κεφάλι των ἢ τοῦ ἀπαντοῦν με ἕνα μειδιάμα, ποῦ λέγει πολλά. Κανεῖς δὲν γνωρίζει στὸ ὑπουργεῖο τῶν Στρατιωτικῶν, ὅτι στὴν ἄλλη πλευρὰ τοῦ δρόμου, στὸ ὑπουργεῖο τῶν Ναυτικῶν, ἐργάζεται μιὰ ἐπιτροπὴ ποῦ μελετᾷ τὴν κατασκευὴ ἑνὸς "πλοίου τῆς ξηρᾶς". Τὴν στιγμὴ ὅμως ποῦ τὸ ὑπουργεῖον τῶν Στρατιωτικῶν πληροφορεῖται τὴν ὑπαρξὶ αὐτῆς τῆς ἐπιτροπῆς, γεννᾶται ζήτημα ἀρμοδιότητος. Ἐπίσης καὶ τὸ νεοσύστατον ὑπουργεῖον πολεμικοῦ ἀνεφοδιασμοῦ διερωτᾷται μὴ πῶς αὐτὸ ἔχει τὴν ἀρμοδιότητα νὰ ἀσχοληθῇ με τὸ νέο ὄπλο.

Ἡ προκληθεῖσα διαφωνία μεταξὺ τῶν τριῶν αὐτῶν ὑπηρεσιῶν συγκεντρώνει τοὺς ἐκπροσώπους των γύρω ἀπὸ τὸ ἴδιο τραπέζι. Ἐν τῷ μεταξὺ ἐφθάσαμε στὸ τέλος τοῦ 1915 καὶ τότε λαμβάνεται μιὰ σημαντικὴ ἀπόφασις: Σύμφωνα με τὶς ὁδηγίες τοῦ ὑπουργείου τῶν Στρατιωτικῶν, τὸ ὑπουργεῖον τῶν Ναυτικῶν θὰ ἀναλάβῃ τὴν κατασκευὴ ἑνὸς "πλοίου τῆς ξηρᾶς" τὸ ὁποῖον καὶ θὰ παραδώσῃ στὸ ὑπουργεῖον Πολεμικοῦ Ἀνεφοδιασμοῦ.

Πῶς ἐξελέγη τὸ ὄνομα Τάνκ.

Τὴν 19ην Σεπτεμβρίου τοῦ 1915 ἕνα σχῆμα κινούμενον με ἐρπυστρίας κινεῖται στὸ πεδίον δοκιμῶν τοῦ ἐργοστασίου "Φόστερ καὶ Υἱοὶ" στὴν ἐξωτερικὴ περιφέρεια τοῦ Λονδίνου. Εἶναι ὁ "μικρὸς Βέλλο", ἕνα κατασκευάσμα ποῦ ὑπενθυμίζει σὲ μερικοὺς θεατὰς μιὰ χήνα ἢ ἕνα μηρυκοφάγο.

Τὸ κατασκευάσμα αὐτὸ λησμονεῖται σχεδὸν ἀμέσως. Ἐνᾷ ἄλλο ποῦ ἔγινε ἀκριβῶς σύμφωνα με τὰς ἀπόψεις τοῦ Σουίνταν ἀναδεικνύεται τελικὰ νικητὴς. Προστατευόμενο ἀπὸ κάθε ἀδιάκριτο βλέμμα, τὸ πρότυπο τοῦ νέου ὄπλου, κατασκευασμένο ἀπὸ ξύλο, ἔχει τοποθετηθῇ σὲ ἕνα καλὰ φρουρούμενον παράπηγμα. Φέρει τὸ ὄνομα "Σαρανταποδαροῦσα" γιὰτὶ μιὰ σαρανταποδαροῦσα εἶναι τὸ σῆμα τοῦ οἴκου Φόστερ καὶ Υἱοί.

Τὴν 13ην Ἰανουαρίου 1916 ἀρχίζει τὸ νεώτατο αὐτὸ παιδί τοῦ πολέμου νὰ κινεῖται δι' ἰδίας δυνάμεως. Στὴν θέσι τοῦ ξυλίνου ὁμοιώματος ἐμφανίζεται τώρα ἕνα ὄχημα ὅπως πρόκειται νὰ χρησιμοποιηθῇ στὸ μέτωπο, θωρακισμένο, με πυργίσκο γιὰ τὸ τηλεβόλο καὶ ἐφοδιασμένο με ἕνα

κινητήρα δυνάμεως 100 ἵππων.

"Μητέρα" ονομάζεται ὁ πρόγονος αὐτὸς τῶν ἀρμάτων μάχης. Ἀργότερα ἀνεξητήθη ἓνα ὄνομα γιὰ ὅλο τὸ εἶδος.

Προτάθηκαν διάφορα ὀνόματα μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ τὸ ὄνομα "σαρανταποδαροῦσα". Ἐκρίθη ὅτι ἔπρεπε νὰ προτιμηθῇ ἓνα τέτοιο ὄνομα ποὺ νὰ ἀποκρύπτει γιὰ τοὺς μὴ μεμυημένους τὴν πραγματικότητά του.

Καὶ πρὸς παραπλάνησι τοῦ ἐχθροῦ ἀπεφασίσθη νὰ δοθῇ ἓνα ὄνομα ποὺ νὰ χαρακτηρίσῃ ἓνα σχῆμα προωρισμένο νὰ ἐξασφαλίσῃ τὴν μεταφορὰ ὕδατος στὰ στρατεύματα τοῦ μετώπου. Ἔτσι ἐπροτιμήθη ἡ μικρὰ λέξις "Τάνκ". Ἔτσι ἡ γερμανικὴ κατασκοπεία καὶ οἱ περίεργοι, ὅταν θὰ ἄκουαν τὸ ὄνομα "τάνκ" θὰ ἐφαντάζοντο ἓνα σχῆμα προωρισμένο νὰ μεταφέρῃ νερὸ ἢ βενζίνη.

Στοὺς ἐργάτας τοῦ ἐργοστασίου καὶ σὲ ὅλους ὅσοι ἤρχοντο σὲ ἐπαφὴ μὲ τὸν χαλύβδινο γίγαντα, ἐλέγχθη ὅτι ἐπρόκειτο περὶ νέου εἴδους μηχανο-

κινήτων χιονοσαρώθρων γιὰ τοὺς Ρώσους συμμάχους τῆς Μεγάλης Βρεταννίας.

—Προσοχή! Στὴν Πετρούπολι!" ἀνεγράφετο μὲ μεγάλα γράμματα τοῦ σλαβικοῦ ἀλφαβήτου ἐπάνω στὰ ὀχήματα.

Καὶ δὲν ὑπάρχουν ἀναρμόδιοι θεαταὶ τὴν 16ην Ἰανουαρίου τοῦ 1916 ὅταν τὸ νέον δῆπλον κάμνει τὴν γενικὴν του δοκιμὴν στὸ ἀπόμερο πεδίο τῶν δοκιμῶν τοῦ Χάτφιλδ Πέρκ.

"Ὅταν ἐφθάσαμε, γράφει ὁ Σουίνταν στὰ ἀπομνημονεύματά του, εἴχαμε τὴν ἐντύπωσι ὅτι οἱ Γερμανοὶ εἶχαν ἀποβιβασθῇ στὴν Ἀγγλία.

Γαλλικὰ ἀποικιακὰ στρατεύματα στή Γαλλία

Ἕνα ρυάκι ἔχει ἐκχειλίση καὶ ἔχει μεταβάλλῃ τὴν περιοχὴ μεταξὺ τῶν χαρακωμάτων σὲ ἔλος. Στρατιῶται τῆς Ὑγειονομικῆς ὑπηρεσίας ἔχουν στήσει σκηνές καὶ μιὰ στρατιωτικὴ ὀρχήστρα ποὺ παίζει. Τὰ πάντα ἐξελίσσονται κανονικώτατα. Ἐκπρόσωποι τοῦ ναυαρχείου καὶ τοῦ ὑπουργείου τῶν Στρατιωτικῶν στέκονται σὲ ἓνα μικρὸ ὑψωμα καὶ ἀπὸ ἐκεῖ βλέπουν τὸ πρῶτο τάνκ νὰ ἀπελευθερώνεται πρῶτα ἀπὸ τὰ караβόπανα ποὺ τὸ ἔκρυβαν καὶ ὕστερα νὰ ἔρπῃ μὲ θόρυβο ἐπάνω στὰ προχώματα, νὰ ὑπερνικᾷ τὰ ἐμπόδια, νὰ διασχίζῃ τὸ τεχνητὸ τέλμα καὶ χωρὶς καμμιά δυσκολία

νὰ ἰσοπεδῶνῃ τὸ δάσος τῶν συρματοπλεγμάτων.

"Ὅλοι οἱ παρακολουθοῦντες τὴν δοκιμὴν ἦσαν πολὺ ἱκανοποιημένοι λέγει ὁ Σουίνταν. Μόνο ἓνας ἀπὸ τοὺς ἀξιωματικούς φαίνεται συνοφρυωμένος καὶ λέγει δεικνύων μᾶλλον σκεπτικισμόν παρὰ αἰσιοδοξίαν: "Δὲν τὰ κατὰφερε πολὺ ἄσχημα".

"Θὰ προσπαθήσουμε τοῦ λέγει εἰρωνικὰ ὁ Σουίνταν, στὴν ἄλλη δοκιμὴ νὰ κατασκευάσωμε ἓνα τάνκ πού νὰ μπορεῖ νὰ πετᾷ γιὰ νὰ ἱκανοποιηθῇτε ἀπολύτως".

Ἐν πάσῃ περιπτώσει μετὰ τὴν ἐπίδειξιν τοῦ πρώτου τάνκ, ὁ πάγος ἔσπασε. Τὴν 2αν Φεβρουαρίου τοῦ ἔτους 1916 ἔρχονται στὸ Χάτφιλδ Πέρκ τὰ μέλη τῆς νέας κυβερνήσεως τοῦ Λόϋδ Τζώρτζ. Ὁ πρωθυπουργὸς Λόϋδ Τζώρτζ, ὁ ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν Κίτσενερ, ὁ ὑπουργὸς τῶν Ναυτικῶν Μπάλφουρ. Μαζὺ τους εἶναι καὶ ὁ Γενικὸς Ἐπιτελάρχης Ρόμπερτσον καὶ μερικὲς δωδεκάδες ἀνωτέρων ἀξιωματικῶν. Ὅλοι θέλουν νὰ ἰδοῦν τὴν "μητέρα" καὶ τὰ ἀπίστευτα κατορθώματα αὐτοῦ τοῦ ὀχήματος.

Ὁ ὑπουργὸς τῶν Ναυτικῶν Μπάλφουρ "πηδοῦσε ἀπὸ τὴν χαρὰ του" ὅταν τὸ τάνκ παίζοντας ὑπερνικοῦσε ὅλα τὰ ἐμπόδια. Ὁ Λόϋδ Τζώρτζ δείχνει ὀλοφάνερα τὸν ἐνθουσιασμό του. Μόνο ὁ ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν Κίτσενερ ψιθυρίζει στενοχωρημένος:

—Μὲ τέτοιες μηχανὲς δὲν μποροῦμε ποτὲ νὰ κερδίσωμε τὸν πόλεμο.

Εἶναι τῆς γνώμης ὅτι πρόκειται γιὰ ἓνα πολὺ ἐπιτυχημένο μηχανικὸ παιχνίδι καὶ τίποτε παραπάνω.

Καὶ ὁ βασιλεὺς ἔρχεται στὸ Χάτφιλδ καὶ ἡ "μητέρα" κάμνει μπροστὰ του μιὰ ἑκτακτὴ παράστασι. Τοῦ κάμνει μεγάλη ἐντύπωσι ἡ παράξενη μηχανὴ καὶ σφίγγει θερμὰ τὸ χέρι τοῦ ὀδηγοῦ τῆς. Οἱ στρατιῶται, οἱ ἀπλοῖ στρατιῶται τοῦ πεζικοῦ καὶ τοῦ μηχανικοῦ πού εἶναι ὑποχρεωμένοι νὰ ξανακτίζουν ὅ,τι καταστρέφει ἡ "μητέρα" ξεκαρδίζονται στὰ γέλια ὅταν ὁ μηχανικὸς αὐτὸ τέρας ὑπερπηδᾷ κάθε φορὰ ὅλα τὰ ἐμπόδια πού εὐρίσκονται μπροστὰ του.

"Φώναζαν ἀπὸ τὴν χαρὰ, ἐπευφημοῦσαν καὶ γελοῦσαν" ἀκόμη καὶ τρεῖς μέρες ὕστερα ἀπὸ τὴν ἐπίδειξιν ὅταν ἀνέφεραν στοὺς ἄλλους συναδέλφους των τοὺς ἄθλους τοῦ νέου πολεμικοῦ ὄπλου, λέγει ἓνας αὐτόπτης μάρτυς.

Ὁ μεγάλος συγγραφεὺς Χ.Γ. Γουέλλες, ὁ ὁποῖος ἤδη ἀπὸ τὸ 1903 προέβλεψε σὲ ἓνα μυθιστόρημά του ἓνα μελλοντικὸν πόλεμον μὲ τέτοια ὄπλα, εἶναι βαθειὰ συγκινημένος ὅταν τοῦ δείχνουν τὸ "πνευματικόν" τοῦ τέκνον.

"Ὑστερα ἀπὸ τὴν ἐπίδειξιν λέγει, τονίζοντας μιὰ—μιὰ τίς λέγεις του:

"Δὲν μπορῶ νὰ πιστέψω ὅτι οἱ ἄνθρωποι εἶναι τόσο ἀνόητοι καὶ τόσο πεισματάρηδες ὥστε νὰ μὴ ἀναγνωρίζουν τὰ σημεῖα τῶν καιρῶν. Ἄν τὰ τέρατα αὐτὰ δὲν μᾶς πείθουν νὰ μὴ κάμωμε πιά πολέμους στὸ μέλλον, τότε εἶναι ἀσφαλῶς τὸ πιὸ τραγικὸν ἄστυχο πού ἔκαμε ποτὲ τοὺς ἀνθρώπους νὰ γελάσουν!"

Ὁ Σουίνταν ὁ ἐφευρέτης τοῦ νέου ὄπλου, ἔχει ἀκόμη νὰ ὑπερπηδήσῃ πολλὰς δυσκολίας ἕως ὅτου αἱ μηχαναὶ καὶ τὰ πληρώματά των καταστοῦν ὥριμοι γιὰ τὸ μέτωπον. Πρῶτα—πρῶτα πρέπει νὰ περιμένῃ ὥς ὅτου τὸ ἐργοστάσιον κατασκευάσῃ καὶ ἄλλα τάνκ. Ὑστερα πρέπει νὰ ἀναζητηθῇ ἓνα ἄλλο μεγαλύτερον πεδίο δοκιμῶν πού ἀγοράζεται καὶ ἐτοιμάζε-

ται από τὸ κράτος. Σιγά—σιγά ἡ νέα πολεμικὴ μονὰς λαμβάνει ὑπόστασι καὶ μορφή. Ὑπάρχει ὅμως ἀκόμη μιὰ δυσκολία: Πῶς θὰ γίνεταί ἡ συνεννόησις μεταξὺ τῶν διαφόρων τάνκ καὶ τῆς ἡγεσίας; Μὲ τὴν τότε ἐξέλιξι τῆς τεχνικῆς δὲν ἤμποροῦσε νὰ ληφθῇ ὑπ' ὄψιν ὁ ἀσύρματος τηλεγράφος. Ταξιδιωτικαὶ περιστρεφαὶ καὶ ἓνα σύστημα μεταλλικῶν πλακῶν, θὰ ἔλυσαν τὸ πρόβλημα.

Ἄν ὅμως ἡ ὁρατότης ἐμποδίζονταν ἀπὸ καπνὸ ἀερίων ἢ ἀπὸ καπνοὺς ἐκρήξεων, τότε οἱ ὁδηγοὶ θὰ ὀδηγοῦν τὸ τάνκ μέσῳ μιᾶς πυξίδος ποὺ ὑπῆρχε μπροστὰ τῶν, αἰχμάλωτα ἀερόστατα στὸ πίσω μέρος τοῦ ὁρίζοντος θὰ ἐχρησίμευαν ὡς σημεῖα προσανατολισμοῦ.

Τέλος κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν ἀσκήσεων διαπιστώνεται ὅτι τὰ τάνκ μὲ τὰ δύο τηλεβόλα τῶν 6 Ἴντσῶν καὶ μὲ τὰ 3 μυδραλλιοβόλα τύπου Χότκινς δὲν εἶναι σὲ θέσι νὰ ἀμυνθοῦν ἀποτελεσματικὰ ἐναντίον στρατιωτῶν, ποὺ ἐπιτίθενται μαζικὰ στὸ νεκρὸ σημεῖο τῆς βολῆς καὶ ρίχνουν πολλές χειροβομβίδες στὶς ἐρπύστρες τοῦ ὀχήματος.

Ὁ Σουίνταν ἔχει τὴν ἔμπνευσιν νὰ καλύψῃ κάθε τάνκ μὲ ἓνα ἄλλο. Ἐνῶ τὸ πρῶτο θὰ προχωρῇ καὶ ἔχει τὴν ἀποστολὴν μὲ τὰ κανόνια τοῦ νὰ ἐξουδετερώσῃ τὰ γερμανικὰ μυδραλλιοβόλα, θὰ τὸ ἀκολουθῇ ἓνα δεύτερο, ποὺ θὰ τὸ προστατεύῃ κατὰ ἐπιτιθεμένου ἐχθροῦ. Γι' αὐτὸ τὸ δεύτερο τάνκ δὲν θὰ ἔχῃ κανόνια. Θὰ εἶναι ὅμως ἐξοπλισμένο μὲ περισσότερα μυδραλλιοβόλα.

Τὰ Τάνκς στὸ μέτωπο.

Τὰ πρῶτα 150 ἄρματα μάχης χωρίζονται σύμφωνα μὲ τὸ τακτικὸ αὐτὸ σχέδιο σὲ 75 τάνκς μὲ τηλεβόλα καὶ 75 τάνκς μὲ μυδραλλιοβόλα. Πρὸς παραπλάνησι τοῦ ἐχθροῦ γίνεται χρῆσις τῆς ὀνομασίας "ἄρσενικὰ" καὶ "θηλυκὰ" ἄρματα μάχης. Αὐτὴ ἡ ὀνομασία δὲν ἐπρόδιδε τίποτε. Ἦταν ὅμως ἐξ ἄλλου πολὺ παραστατικὴ καὶ δὲν ἤμποροῦσε νὰ ξεχασθῇ ἀπὸ τοὺς στρατιώτας.

"Ὁ στρατηγὸς Τάνκ στὸ μέτωπο!".

Μὲ τὴν φράσι αὐτὴ λέγεται ὅτι ὁ στρατάρχης Χαίηγκ διέταξε ἐπὶ τέλους τὴν χρησιμοποίησι τοῦ νέου ὅπλου.

Βαρέα φορτηγὰ αὐτοκίνητα ἐπιτάσσονται σὲ ὅλη τὴν Μεγάλῃ Βρετανίᾳ γιὰ νὰ μεταφέρουν τὰ μεταλλικὰ τέρατα στοὺς λιμένας τῆς Μάγχης. Μεταφέρονται στὴν Γαλλίαν μόνο κατὰ τὴν νύκτα, σκεπασμένα μὲ σανίδια καὶ φρουροῦνται μὲ ἐνισχυμένες φρουρές.

Ἀντιθέτως μόλις ἔφθασαν στὸν περιορισμὸ τῶν πίσω ἀπὸ τὸ μέτωπο τῆς μάχης τοῦ Σῶμ γίνονται κέντρον γενικῆς περιεργείας.

Ὁ Σουίνταν ὁ ὁποῖος ἔχει μείνῃ στὴν Ἀγγλίαν πληροφορεῖται μὲ τρόπον τὰ συμβαίνοντα στὴν Γαλλίαν. Στὰ στρατεύματα τοῦ μετώπου διαδόθηκε ἀμέσως ἡ φήμη περὶ τῆς ἀφίξεως κωμικῶν αὐτοκινήτων. Ἀπὸ ὅλους τοὺς τομεῖς καταφθάνουν βρεταννοὶ καὶ γάλλοι ἀξιωματικοὶ γιὰ νὰ ἰδοῦν τὰ τάνκς.

Ἐπίσκεψις μεταξὺ τῆς 9ης καὶ τῆς 10ης καὶ τῆς 14ης καὶ τῆς 15ης ὡ-

ρας, λέγει μία σχετική διαταγή. Τεράστιος αριθμός επίτελών διαφόρων μονάδων έρχονται για επίσκεψι. Συνεχώς καταφθάνουν περίεργοι στρατιώται καί τὰ πληρώματα τῶν τάνκς κάμνουν συνεχώς επιδείξεις πού προκαλοῦν ἀκράτητα γέλια. Τὸ ἐπιστέγασμα κάθε παραστάσεως εἶναι ἐπίθεσις τῶν τάνκς διὰ μέσου ἐνὸς δάσους ὅπου τὰ τεράστια αὐτὰ ὀχήματα ξεριζώνουν δέντρα καὶ ἀνοίγουν ἔτσι τὸν δρόμο των.

"Αὐτὸ εἶναι ἀφάνταστο" ἀναφωνοῦν πεπειραμένοι ἀξιωματικοὶ τοῦ μετώπου".

Περνοῦν ἀρκετὲς ἡμέρες ὡς πού νὰ παύσῃ αὐτὴ ἡ τελείως ἀσκοπη ἐπίδειξις. Αἱ μηχαναὶ τῶν τάνκς μὲ τίς παιδικὲς τῶν ἀσθένειες ὑποφέρουν τρῶμα ἀπὸ τίς ἀδικαιολόγητες αὐτὲς κακουχίες, ἰδιαιτέρως ἀπὸ τὸ ξεριζώμα τῶν δέντρων. Στὰ κινητὰ συνεργεῖα ἐπιδιορθώσεων μαζεύονται τὰ τάνκς πού ἔχουν ἀνάγκη ἐπιδιορθώσεως καὶ ὅταν τὴν 15ην Σεπτεμβρίου σημαίνει ἡ ὥρα Χ—εἶναι 6.20 πρωῒνῃ—εὐρίσκονται ἔτοιμα πρὸς μάχην μόνο 32 ἄρματα μάχης κατὰ τὴν πρώτη ἐπίθεσί των κοντὰ στὸ Φλέρς.

Εἶναι πραγματικὰ ἄξιο θαυμασμοῦ τὸ πῶς ὕστερα ἀπὸ τὴν γελοία ἔκθεσι τῶν τάνκς στὰς ἀκτὰς τῆς Μάχης οἱ Γερμανοὶ δὲν ἐπληροφορήθησαν τίποτε. Πολλὲς φορές κατὰ τὴν διάρκεια τῆς κατασκευῆς τοῦ νέου δόπλου διετυπώθησαν φόβοι ὅτι δὲν ἐτηρήθη ἡ ἀπαιτουμένη ἐχεμύθεια. Μιὰ φορὰ ἕνας στρατιώτης διηγήθηκε κάτι στὴν ἐρωμένη του. Τὴν ἐφοβέρισαν ἀμέσως μὲ τὴν ποινὴ τοῦ θανάτου καὶ ἐκράτησε κλειστὸ τὸ στόμα της. Μιὰ ἄλλη φορὰ ἕνας ἀξιωματικὸς ἐφλυάρησε ἐπ' αὐτοῦ μὲ μιὰ γνωστὴ καλλιτέχινιδα τοῦ Βαριετὲ στὸ Λονδῖνον:

"Τὴν ἐπεσκέφθηκα ἕνα βράδυ, μετὰ τὴν παράστασι, στὸ καμαρίνι της, ἀφηγεῖται ὁ Σουίνταν. Στὴν περίπτωσι αὐτὴ δὲν μποροῦσα νὰ μπλοφάρω ἀπειλῶν μὲ θάνατο ἐκείνους πού ἄκουσαν κάτι ἐπὶ τοῦ θέματος. Ἐν πάσῃ περιπτώσει ἡ καλλιτέχνης ἐτρόμαξε σὲ τέτοιο βαθμὸ ὥστε ὑποσχέθηκε νὰ κάμῃ ὅ,τι τῆς ἐζήτησαμε".

Δυὸ φορές στὴν προῖστορία τῶν τάνκς ἐνεφανίσθησαν τὴν νύκτα γερμανικὰ Τσέππελιν ἐπάνω ἀκριβῶς ἀπὸ τὸ μέρος ὅπου ἐφυλάσσετο τὸ νέο δόπλο. Μιὰ φορὰ στὴν Ἀγγλίαν καὶ μιὰ ἄλλη φορὰ στοὺς τόπους συγκεντρώσεως πίσω ἀπὸ τὸ Δυτικὸ Μέτωπο.

Ἐνεφανίσθησαν τὰ πρῶτα τάνκς τελείως ἀπροόπτως μέσα ἀπὸ τὴν πρωῒνῃ ὁμίχλῃ ἢ ἀπὸ γερμανικῆς πλευρᾶς ἐγνώριζαν κάτι γιὰ ἐπικειμένη ἐπίθεσι μὲ νέες πολεμικὲς μηχανές;

Σὲ ὅλες τίς γερμανικὲς περιγραφὰς ἐξιστορεῖται ὁ τρόμος τῶν στρατιωτῶν τοῦ μετώπου ὅταν εἶδαν νὰ πλησιάζουν τὰ παράξενα τέρατα. Πουθενὰ δὲν γίνεται κανένας λόγος, ὅτι τὸ στράτευμα ἢ ἡ ἡγεσία του ἤξευραν τίποτε γι' αὐτά. Καὶ εἶναι ἔτσι πολὺ παράξενο ὅταν ὁ Σουίνταν διατείνεται ὅτι οἱ Γερμανοὶ δὲν ἦσαν ἀπολύτως ἀπροειδοποίητοι ἐπὶ τῶν γεγνησμένων πού θὰ ἐπακολουθοῦσαν.

—Ἀπὸ καταθέσεις αἰχμαλώτων, γράφει ὁ Σουίνταν, τὰ γερμανικὰ τμήματα τῆς πρώτης γραμμῆς τοῦ πυρὸς εἶχαν προειδοποιηθῇ πρὸ τῆς 15ης Σεπτεμβρίου 1916 ὅτι θὰ ἐχρησιμοποιεῖτο ἐναντίον των ἕνα εἶδος τεθωρακισμένου ἄρματος. Τὸ ἀπόγευμα τῆς 1ης Σεπτεμβρίου διεπιστῶθη ἡ παρουσία ἐνὸς καμουφλαρισμένου ἄρματος μάχης ἀπὸ ἕνα γερμανικὸ αἰχμάλωτο

αερόστατο ή από ένα αεροπλάνο και από αυτό ήμπορούσε άμέσως νά έ-
ξαχθή τὸ συμπέρασμα μιᾶς ἐπικειμένης ἐπιθέσεως.

Γιατί όμως σιωποῦν ἐπάνω στο θέμα αὐτό αἱ γερμανικαὶ πηγαί; "Ἡ ἀ-
πατάται ὁ Σουίνταν πραγματικά, ἢ οἱ Γερμανοὶ στρατηγοί, ποὺ ἔγρα-
ψαν ἀργότερα τὴν ἱστορία τοῦ πολέμου, δὲν ἤθελαν νά ξεύρουν τίποτε ἐ-
πὶ τῆς ἐπιθέσεως. Εἶναι πολὺ πιθανὸν ὕστερα ἀπὸ ὅλα αὐτὰ τὸ ὅτι ἡ γερ-
μανικὴ στρατιωτικὴ ἡγεσία δὲν εἶχε νά παρουσιάσῃ στοὺς στρατιώτας τῆς
ἑνα ἀποτελεσματικὸ ἀμυντικὸ ὅπλο.

Ὁ Λούδενдорφ ὠμίλησε γιὰ ἑνα ἀδικαιολόγητο φόβο τῶν τάνκς καί
ἀπὸ τὸ ἀρχηγεῖο του συνέστησε στοὺς στρατιώτας "ἀνδρικό θάρρος" πρᾶγ-
μα τὸ ὁποῖον προεκάλεσε ἀργότερα ἀρκετὴ δυσφορία μετὰξὺ τοῦ στρατεύ-
ματος.

Στὴν πραγματικότητα ὅλοι οἱ ἱστορικοὶ εἶναι σύμφωνα ἐπὶ τοῦ γε-
γονότος, ὅτι ὁ "στρατηγὸς Τάνκ" ἐκέρδισε τὸν πόλεμο ὑπὲρ τῶν συμμά-
χων. Μόνο τὴν 24ην Ἀπριλίου τοῦ 1918 ἡ γερμανικὴ βιομηχανία κατῴρ-
θωσε νά θέσῃ στὴν διάθεσιν τοῦ στρατοῦ ἑνα ἄρμα ἐφόδου. Τὴν τε-
λευταία ἡμέρα τοῦ πολέμου ἡ γερμανικὴ ἀνωτάτη ἡγεσία διέθετε μόνον 25
ἄρματα, ἐνῶ οἱ σύμμαχοι ἐχρησιμοποιοῦσαν στὰ μέτωπα πολλὰς χιλιάδες.

Τὶ μπορεῖ όμως νά κάμῃ τὸ ἀνδρικό θάρρος ποὺ ζητοῦσε ὁ Λούδε-
ντορφ ἐναντίον μιᾶς στρατιᾶς μηχανῶν, ποὺ ξερνοῦσαν φωτιά;

Μία ὥραία περιγραφή.

Μία ἀπὸ τὶς ὀλίγες περιγραφὲς τῆς ὁποίας συντάκτης εἶναι ὁ βρεταν-

Γαλλικά τάνκς τύπου Ρενώ.

νὸς ὁδηγὸς ἀρμάτων μά-
χης Λ. Γ. Μόρρισον μᾶς
δίδει μία ἰδέα τῆς πλή-
ρους ἀδυναμίας τοῦ πε-
ζικοῦ ἐναντι τοῦ θωρα-
κισμένου γίγαντος.

"Κάθομαι στὴν θέσι-
μον, πιέζω τὸ πεδάλ καὶ
ἡ μηχανὴ ποὺ ἕως τότε
μόνο μουρμούριζε ἀρχί-
ζει τώρα νά φωνάζει. Στὰ
τυφλὰ βαδίζομε μέσα στὸ
σκοτάδι. Τὸ ἐσωτερικὸ
τοῦ χαλύβδινου δωματί-

ου πίσω μου εἶναι κατάμαυρο, ἀλλὰ ἔξω ἄνδρες περιμένουν πίσω ἀπὸ τὰ
ὅπλα των ἔτοιμοι νά ξεράσουν φωτιές. Ἐξῆ σωλῆνες εἶναι γεμάτοι. Ἐξῆ
ζεργάρια αὐτῶν ἀκούουν τὸν θόρυβο τοῦ κινητήρος, γιατί ἀπὸ αὐτὸν ἐ-
ξαρτᾶται ἡ ζωὴ των.

Σιγὰ—σιγὰ ἡ ὁμίχλη γίνεται πιά ἀραιά. Ἀπὸ τὴν σχισμὴ τοῦ παρα-
τηρητηρίου μου μπορῶ νά διακρίνω ἑνα ἄχρωμο κόσμον. Τὸ μυδραλλιοβό-
λο στὸν πυργίσκο ἀρχίζει νά βάλλει. Τώρα ἀντηχοῦν βλήματα στὰ πλευρὰ

τῆς μηχανῆς μας. Ἐνα χαμηλὸ πρόχωμα. Ἐκεῖ ἔχει τοποθετήσῃ ὁ ἐχθρὸς μερικές ξιφολόγχες. Ἡ μηχανὴ μας κάμνει μιὰ στροφή καὶ παρουσιάζει τὸ πλευρὸ τῆς πρὸς τὸ πρόχωμα.

"Τὸ δεξιὸ τηλεβόλο ἀρχίζει νὰ ρίχνῃ. Μιὰ ἀστραπὴ φωτίζει τὸν σκοτεινὸ θάλαμο καὶ μιὰ ριπὴ σράπνελλ θερίζει τοὺς ἄνδρας. Τὸ τηλεβόλο ρίχνει τὴν μιὰ ὀβίδα ὕστερα ἀπὸ τὴν ἄλλη. Τὰ δυὸ μυδραλλιοβόλα Χότσκινς λειτουργοῦν ἀδιάκοπα. Ὡ πῶς φεύγουν τώρα οἱ Γερμανοί".

Ἀνδρικὸ θάρρος κατὰ τῆς μηχανῆς!. Καὶ ὅμως πραγματικὰ τὸ ἀνδρικὸ θάρρος ἐπεχείρησε νὰ ἀντιμετωπίσῃ τὴν μηχανή. Χίλιες φορές Γερμανοὶ στρατιῶται, ὡπλισμένοι μὲ τελείως ἀκατάλληλα ὅπλα ἀντετάχθησαν κατὰ τῶν τεράτων αὐτῶν. Καὶ νὰ πάλι τί λέγει μιὰ σχετικὴ βρεταννικὴ περιγραφὴ:

"Ὅπως συνήθως τὸ τάνκ θέλησε νὰ ἐνώσῃ σὰν γέφυρα τὴν κοιλότητα τοῦ ἐδάφους. Τὸ ἐμπόδιο ὅμως ἦταν πολὺ πλατὺ καὶ τὸ τάνκ σταμάτησε. Τὴν ἴδια στιγμή οἱ Γερμανοὶ ὤρμησαν ἀπὸ τὴν κρυψῶνα των καὶ περικύκλωσαν τὸ τάνκ σὰν μέλισσες. Τὸ θάρρος των ἦταν ἀφαντάστως μεγάλο.

"Χωρὶς νὰ λάβουν ὑπ' ὄψιν τὰ πυρὰ τῶν μυδραλλιοβόλων τοῦ ἔρματος προσπαθοῦσαν μὲ τὴν μανία τῆς ἀπογνώσεως, νὰ κυριεύσουν τὸ κινούμενο χαλύβδινο φρούριο. Ἐσήκωναν ὅλους τὸν ἄλλον, σκαρφάλωναν στὴν στέγη, ἀναζητοῦσαν σχισμές καὶ ἀπὸ αὐτὲς πυροβολοῦσαν μὲ τὰ περιστροφὰ των. Καὶ τὸ πλήρωμα τοῦ ἔρματος κατελήφθη ἀπὸ ἀπερίγραπτο τρόμο μπροστὰ σ' αὐτὴν τὴν ἀπροσδόκητὴ ἐπίθεσι, ποὺ ἐθεωρεῖτο τελείως ἀδύνατος".

Ἐνα τάνκ εἶχε σταματήσει λόγῳ βλάβης στὸ δάσος τοῦ Φουρῶ, λέγει μιὰ ἄλλη βρεταννικὴ περιγραφὴ. Τότε ἓνας Γερμανὸς φαντάρος ἀνέβηκε στὴν στέγη του, ἄνοιξε τὸν ἐξαεριστήρα καὶ πυροβόλησε ἀπὸ πάνω κατὰ τοῦ ὁδηγοῦ.

Αὐτὸ ὅμως εἶναι μεμονωμένο τόλμημα. Ἐκεῖ ὅπου δὲν ἤμποροῦσε νὰ ἐπέμβῃ τὸ πυροβολικὸ καὶ νὰ βάλῃ κατ' εὐθεΐαν ἐναντίον τῶν τάνκ, τὸ πεζικὸ ἦταν ἀπολύτως ἀνίσχυρο. Τρεῖς μεγάλες μάχες μὲ ἔρματα μάχης ἔχει νὰ σημειώσῃ ὁ πρῶτος παγκόσμιος πόλεμος. Τρεῖς μάχες ποὺ διεξήχθησαν μὲ ἑκατοντάδας τῶν νέων αὐτῶν ὁπλῶν: Τὴν μάχη τοῦ Καμπραί, τὴν μάχη τοῦ Βιλιέ Κοτερὲ καὶ τὴν μάχη τῆς Ἀμιέν.

Ἡ μαύρη ἡμέρα τοῦ γερμανικοῦ στρατοῦ.

"Ὅταν τὴν 20ὴν Νοεμβρίου τοῦ 1917 τετρακόσια ἑβδομήντα τάνκς διέσπασαν τὶς γερμανικὲς γραμμὲς καὶ προωθήθησαν πρὸς τὸ Καμπραί, ὁ Λούδενдорφ—ὅπως ὁμολογεῖ ὁ ἴδιος στὰ ἀπομνημονεύματά του—ἀρχίζει νὰ ἀνησυχῇ σοβαρῶς. Ἐπὶ πλάτους 20 χιλιομέτρων εἶχε διασπασθῇ τὸ μέτωπον, 10000 Γερμανοὶ συλλαμβάνονται αἰχμάλωτοι καὶ 200 τηλεβόλα πίπτουν στὰ χέρια τῶν Ἀγγλῶν. Καὶ λέγει ὁ ὑποστράτηγος Φούλλερ ποὺ διηύθυνε τὴν ἐπιχείρησι:

"Ἡ ἐπίθεσις ἐστέφθη ἀπὸ τεράστια ἐπιτυχία. Ὁ ἐχθρὸς ἔχασε τελείως τὴν ἰσοροπία του. Ὅποιος δὲν ἔφευγε πανικόβλητος, παρεδίδετο. Τὴν 4 μ.μ. εἶχε κερδηθῇ μιὰ ἀπὸ τὶς πιὸ ἐκπληκτικὲς μάχες τῆς παγκοσμίου ἱστορίας".

Ἐνῶ στὸ Λονδῖνον ἤχοῦν οἱ κώδωνες τῆς νίκης πίσω ἀπὸ τὸ γερμανικὸ μέτωπο σταματοῦν οἱ συρμοὶ νὰ μεταφέρουν ἀδειούχους καὶ στρατεύματα προοριζόμενα γιὰ τὸ ἀνατολικὸ μέτωπο καὶ ὅλα μεταφέρονται τώρα πρὸς τὸ δυτικὸ μέτωπο. Ὁδηγοὶ κάρρων, ποὺ μεταφέρουν τρόφιμα, γραφεῖς στὰ ἐπιτελικά γραφεῖα, φύλακες γεφυρῶν μὲ ψαρρὰ μαλλιά καὶ ρευματικοὶ ὁδηγοὶ αὐτοκινήτων—ὅλοι αὐτοὶ στέλλονται στὴ μάχη γιὰ νὰ καλύψουν τὸ κενόν, ποὺ εἶχε σχηματισθῇ καὶ τελικὰ κατορθώνουν νὰ αποφύγουν τὴν ὀριστικὴν κατάρρευσι γιὰτὶ ὁ Βρεταννὸς στρατηγὸς εἶχε παραμελήσῃ νὰ ἔχη ἐφεδρεῖες πεζικοῦ στὴν διάθεσί του.

"Ὅταν παρέστη ἀνάγκη νὰ χρησιμοποιηθοῦν νωπαὶ δυνάμεις γιὰ νὰ ὑποστηρίξουν τὴν ἐπίθεσι καὶ νὰ ἐκμεταλλευθοῦν τὰ ἐπιτευχθέντα ἀποτελέσματα, διεπιστώθη—λέγει ὁ Λόυδ Τζῶρτζς—στὰ ἀπομνημονεύματά του—ὅτι δὲν ὑπῆρχε ὡς ἐφεδρεία οὔτε ἕνας λόχος. Καὶ ἔτσι ἡ πλήρης ἔλλειψις ἐφεδρειῶν μετέβαλε τὴν νίκην εἰς ἥτταν.

Τριακόσια μικρὰ ἄλλα ἐκπληκτικῶς ταχέα καὶ ἀπιστεύτως εὐκίνητα γαλλικὰ τάνκς, τῶν ἐργοστασίων Ρενώ ἐκδιώκουν τὴν 18ην Ἰουλίου τοῦ 1918 κοντὰ στὸ δάσος τοῦ Βιλλιέ Κοτερέ τοὺς Γερμανοὺς ἀπὸ τὰς θέσεις των. Τὸ μέτωπο διασπᾶται σὲ πλάτος 45 χιλιομέτρων. Καὶ στοὺς Γερμανοὺς δὲν μένει τίποτε ἄλλο παρὰ νὰ ἐκκενώσουν τελειωτικὰ τὴν νοτιά ὁχθὴ τοῦ Μάρνη.

—Βαρὺ πλήγμα, ὁμολογεῖ ὁ Λούδενдорφ ὅταν ἀναγκάζεται νὰ διαλύσῃ δέκα ἀποδεκατισθείσας μεραρχίας καὶ πληροφορεῖται ὅτι αἱ ἀπώλειαι ἀνέρχονται σὲ 61.000 ἄνδρας, 35.000 αἰχμαλώτους καὶ 800 τηλεβόλα.

"Αὕτῃ εἶναι ἡ μαύρη ἡμέρα τοῦ γερμανικοῦ στρατοῦ" ὁμολογεῖ ἄργότερα ὁ ἴδιος πάλιν ὁ Λούδενдорφ ὅταν κοντὰ στὸ Ἀμιέν ἀνατρέπονται 9 γερμανικαὶ μεραρχίαι ἀπὸ 600 τάνκς.

"Τὰ ἄρματα, λέγει, εἰσέδυσαν βαθεῖα στὸ μέτωπό μας. Αἱ μεραρχίαι ποὺ εὐρίσκοντο ἐκεῖ ἀνετράπησαν κυριολεκτικῶς. Ἐπιτελεῖα μεραρχιῶν αἰφνιδιάσθησαν στὰ γραφεῖα των ἀπὸ τὰ τάνκς. Λίγο πρὶν ἀπὸ τὸ μεσημέρι τῆς 8ης Αὐγούστου ἀπέκτησα πλήρη εἰκόνα τῆς καταστάσεως. Ἦτο πολὺ θλιβερά. Ἐξ ἕως ἐπὶ τὰ μεραρχίαι ποὺ ἤμποροῦσαν νὰ χαρακτηρισθοῦν ὡς τελείως ἐτοιμοπόλεμοι ἐξουδετερώθησαν ὁλοκληρωτικὰ. Κατὰ τὰς δύο πρώτας ὥρας τῆς ἐπιθέσεως των οἱ Ἀγγλοὶ συνέλαβαν 16.000 αἰχμαλώτους καὶ ἐκυρίευσαν 200 τηλεβόλα".

Ἐκείνη τὴν ἡμέρα ἡ ἀνωτάτη γερμανικὴ στρατιωτικὴ ἡγεσία κάμνει μιὰ ἐπισκόπησι τῆς γενικῆς καταστάσεως καὶ ἀναγκάζεται νὰ καταλήξῃ στὴν ἀπόφασιν νὰ ἀποφεύγῃ στὸ μέλλον κάθε ἐπιθετικὴ ἐνέργεια. Δὲν τῆς μένει τίποτε ἄλλο παρὰ νὰ ὑποχωρήσῃ στὴν καλουμένη "γραμμὴ τοῦ Βόταν" μὲ τὴν ἀμύδρᾳ ἐλπίδα περιοριζομένη μόνο σὲ ἄμυνα νὰ ἐπιτύχῃ τὴν σύναψιν εἰρήνης. Καὶ μόλις ὕστερα ἀπὸ δυὸ μῆνες—τὴν 2α Ὀκτωβρίου 1918—ἀναγκάζεται ἡ ἰδίᾳ ἀνωτάτη γερμανικὴ στρατιωτικὴ ἡγεσία νὰ ἀπευθυνθῇ στὸ μισητὸ Ράιχσταγ καὶ νὰ ὁμολογήσῃ ἐγγράφως τὰ ἑξῆς:

"Εἶναι ἐλάχιστες αἱ πιθανότητες ὅτι θὰ κατορθώσωμεν νὰ ἐξαναγκάσωμεν τὸν ἐχθρὸν νὰ ζητήσῃ εἰρήνην!".

Μὲ τρεῖς τεραστίας μάχας ὁ στρατηγὸς Τάνκ ἐκλόνισε τὸ γερμανικὸ μέτωπο καὶ τὸ συνέτριψε ἠθικῶς. Καὶ δὲν εἶναι καθόλου ἄξιον ἀπορίας

Ὁ στρατηγὸς σέρ ΤΖΩΝ ΦΡΕΝΤΣ, ἀρχηγὸς τοῦ ἐκστρατεύτικοῦ σώματος
τῆς Ἀγγλίας στὴν Γαλλία.

Είσβολή στο Βέλγιο.

τὸ ὅτι ἀκριβῶς ἀπὸ τὸ βράδυ τῆς ἐπιθέσεως τῶν τάνκς τῆς 8ης Αὐγούστου ἄρχισαν γιὰ πρώτη φορά νὰ ἐμφανίζονται ὄχι στὸ ἐσωτερικὸ τῆς Γερμανίας, ἀλλὰ στὸν γερμανικὸ στρατὸ περιπτώσεις ἀπειθαρχίας καὶ παθητικῆς ἀντιστάσεως. Γερμανοὶ στρατιῶται καταδιωκόμενοι ἀπὸ βρεταννικὰ τάνκς ἐφώναζαν στοὺς συναδέλφους των ποὺ ἐπιχειροῦσαν νὰ τὰ ἀντιμετωπίσουν: "Εἴσθε ἀπεργοσπᾶσται!".

Ἡ νίκη τῆς μηχανῆς.

Στὸν πολύνεκρο καὶ ἄνισο ἀγῶνα κατὰ τὸν πρῶτο παγκόσμιον πόλεμον, νικᾷ ἡ μηχανή. "Ὅπως στὴν Μ. Βρεταννία οἱ παλαιοὶ στρατιωτικοὶ ἀγνόησαν τὴν ἀξία τῶν τεχνικῶν ὄπλων κατὰ τὸν πόλεμον τῶν Μπόερς καὶ ἀντετάχθησαν στὴν χρησιμοποίησίν των, ἔτσι καὶ κατὰ τὸν πρῶτο παγκόσμιον πόλεμον ἡ γερμανικὴ στρατιωτικὴ ἡγεσία ἀγνόησε τὴν νέα ἔννοια τοῦ οἰκονομικοῦ πολέμου καὶ παραμέλησε τελείως τὰ τεχνικὰ ὄπλα. Ἀνδρική τόλμη καὶ γενναιότης εἶχαν στὰ μάτια τῆς μεγαλυτέρα ἀξίας ἀπὸ τὴν ἐργασία τῶν ἐπιστημόνων καὶ τῶν τεχνικῶν μέσα στὰ γραφεῖα των.

Δὲν μπορεῖ πράγματι νὰ ἐξηγηθῇ μὲ ἄλλο τρόπο τὸ πῶς ἕνα ἄλλο νέο ὄπλο τοῦ πρώτου παγκοσμίου πολέμου, τὸ ἀεροπλάνο, μόνον ἀργότερα κατῴρθωσε νὰ ἐκτιμηθῇ: Καὶ δὲν εἶνε καθόλου ἀπλὴ σύμπτωσης τὸ ὅτι αἱ δυσχέρειαι ποὺ συνάντησε ὁ Σουίνταν μὲ τὸ τάνκ τοῦ ἀντιμετωπίσθησαν καὶ ἀπὸ τὸν κόμητα Τσέππελιν, ποὺ ἐχαρακτηρίσθη μάλιστα καὶ ὡς "τρελός" γιατί ἐπέμενε ὅτι ἦταν δυνατόν νὰ κατασκευασθοῦν πηδαλιουχοῦμενα ἀερόστατα, ποὺ νὰ διανύουν μεγάλας ἀποστάσεις.

"Ὅταν τὸ γαλλικὸ ὑπουργεῖο τῶν Στρατιωτικῶν ἀγόρασε κατὰ τὰ τέλη τοῦ ἔτους 1909 "πέντε πτητικὰς μηχανὰς" τὸ γερμανικὸ γενικὸ ἐπιτελεῖο ἐχαρακτήρισε τὸ διάβημα αὐτὸ ὡς "ὑστερικό". Ὑστερα ἀπὸ μακροὺς δισταγμοὺς ὁ Γενικὸς Ἐπιθεωρητὴς τῶν γερμανικῶν στρατιωτικῶν μεταφορῶν ἀπεφάσισε τὴν προμήθεια μερικῶν ἀεροπλάνων διότι ὅπως τόνιζε στὴν σχετικὴ ἔκθεσί του, διεπιστώθη ὅτι δὲν χρειάζεται ἰδιαίτερα σωματικὴ ἱκανότης, γιὰ ἕνα ὁδηγὸ ἀεροπλάνου!

Κατὰ τὴν πρώτη ἡμέρα τῆς ἐπιστρατεύσεως ὑπάρχουν στὸν γερμανικὸ στρατὸ περίπου 200 ἀεροπλάνα τύπου Ρούμπλερ, μερικὰ διπλὰ τύπου "Ἀλμπατρός" καὶ μερικὰ ἄλλα διαφόρων τύπων. Κινητῆρες "Μερσεδὲς — Μπέντς" καὶ "Ἀργκους" κινοῦν τοὺς ἑλικας μὲ δύναμι 80 μέχρις 100 ἵππων.

Ἐνιαία ὀργάνωσις δὲν ὑπῆρχε, παρατηρεῖ ὁ ἀξιωματικὸς τοῦ γερμανικοῦ γενικοῦ ἐπιτελείου Χὰνς Ρίττερ. Τὰ γερμανικὰ μονοπλὰνα τύπου Ρούμπλερ φθάνουν μιὰ ταχύτητα 85 ἕως 90 χιλιομέτρων καὶ ἐχρειάζοντο συχνὰ περίπου μιὰ ὥρα γιὰ νὰ ἀνέλθουν σὲ ὕψος 1000 μέτρων.

Τὸ πεζικὸ νικᾷ στὸν ἀγῶνα...ἀεροπλάνου κατὰ ἀεροπλάνου.

Ἐχρειάσθη νὰ διανυθῇ πολὺς δρόμος γιὰ νὰ καταλήξῃ ἡ γερμανικὴ ἀεροπορία ἀπὸ τὸ δυσκίνητο ἀεροπλάνο τύπου Ρούμπλερ στὰ πρῶτα καταδιωκτικὰ ἀεροπλάνα τύπου Σήμενς — Σούκερτ τοῦ ἔτους 1918. Ὅταν αἱ ἰ-

σχυρότεροι αεροπορικοί δυνάμεις τῶν Βρεταννῶν καὶ πῶν Γάλλων ἀναγκάζουν ἐπὶ τέλους τὸ γερμανικὸ γενικὸ ἐπιτελεῖο νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν ἀπὸ ηὐχαιωμένη ἀρχὴ ὅτι μόνον τὸ ἱππικὸ εἶναι κατάλληλον γιὰ τὴν καταδίωξιν τοῦ ἐχθροῦ ὑπῆρχε ἤδη στὴν Γερμανία τόση σπάνις πρώτων ὑλῶν ὥστε δὲν μπορεῖ πιά νὰ γίνῃ λόγος περὶ μαζικῆς παραγωγῆς αεροπλάνων.

Εἰς τὸ γεγονός αὐτὸ πρέπει νὰ προστεθῇ ἀκόμη καὶ ἡ ἐξ ἧς λεπτομέρεια. Ἦδη κατὰ τὰ στρατιωτικὰ τῶν γυμνάσιων τοῦ 1910 οἱ Γάλλοι εἶχαν κάμη συγκριτικὰ πειράματα μὲ αεροπλάνα καὶ πηδαλιουχοῦμενα αερόστατα καὶ εἶχαν καταλήξῃ στὸ συμπέρασμα ὅτι τὰ πηδαλιουχοῦμενα αερόστατα εἶναι κατὰ πολὺ κατώτερα τῶν αεροπλάνων.

Ἐκείνη ὁμῶς τὴν ἐποχὴν τὸ γερμανικὸ γενικὸ ἐπιτελεῖο οὔτε κἀν ἐσκέπτετο νὰ ἀποδώσῃ σημασίαν στὸ αεροπλάνο. Εἶχε προκρίνῃ τὰ αερόπλοια Τσέππελιν πού ἦσαν ὁμολογουμένως πολὺ καλύτερα τῶν ἀναλόγων γαλλικῶν προτύπων. Καὶ μόνον τὸ κολοσσιαῖο σῶμα καὶ ὁ ἐκκωφαντικὸς θόρυβος τῶν Τσέππελιν ἀρκοῦσε γιὰ νὰ κατασιγάσῃ κάθε ἀμφιβολία. Ἐδίδαν τὴν ἐντύπωσιν ἀκαταβλήτων γιγάντων.

Στὴν πραγματικότητά ὁμῶς τὰ Τσέππελιν ἦσαν φουσκωμένοι γίγαντες πού ἤμποροῦσαν νὰ πιάσουν πολὺ εὐκόλα φωτιά καὶ πού δὲν εἶχαν καμμιὰ δύναμιν ἀντιστάσεως. Ὅταν ὁμῶς κατάρθωσαν σὲ νυκτερινὴ πτήσιν νὰ φθάσουν ἐπάνω ἀπὸ τὸ Λονδίνον καὶ ἐκεῖ νὰ ἀναγκάσουν δύο ἑκατομμύρια ἀνθρώπων νὰ ζητήσουν καταφύγιον στὸν ὑπόγειον σιδηρόδρομον τῆς ἀγγλικῆς πρωτευούσης ἐχαιρετίσθησαν καὶ στὴν Γερμανίαν ὡς νικηταί.

Τὰ παράσημα μὲ τὰ ὁποῖα ἐτιμήθη ἡ πόλις τοῦ Βερδέν.

Ὑπερετιμήθη τὸ ἠθικὸ ἀποτέλεσμα πού ἐπέτυχαν τὰ Τσέππελιν κατὰ τὴν πρώτη των ἐπιδρομῆναντίον τοῦ Λονδίνου καὶ ψυχολογικῶς ἐνίκησε ἀρχικῶς τὸ αερόστατο. Οἱ στρατηγοὶ ὁμῶς, ὅστερα ἀπὸ μερικὰ ἀστεῖα, πού εἶχαν ὡς θέμα τὸ σχῆμα Τσέππελιν, πού ἐμοιάζαν μὲ τεράστια ποῦρα, ἐπέστρεψαν στὸ πεζικό. Ἐξακολουθοῦσαν νὰ τὸ θεωροῦν ὡς τὸν μόνον παράγοντα πού ἦταν ἱκανὸς νὰ ἐξ-

ασφαλίσῃ τὴν νίκη.

Κατὰ βάθος δὲν εἶχαν τελείως ἄδικον. Ποιὰ μαχητικὴ ἀξία εἶχαν πράγματι τὰ ἀερόπλοια τοῦ 1914; Ὁ πλοίαρχος Τρώυς, κυβερνήτης ἐνὸς ἀεροπλοίου Τσέππελιν ὁμολογεῖ πράγματι τὰ ἐξῆς:

"Τὰ παλαιὰ ἀερόπλοια εἶχαν ὀλίγο χρήσιμο φορτίο καὶ γι' αὐτὸ σὲ μιὰ μας ἐπίδρομή δὲν ἤμπορούσαμε νὰ μεταφέρουμε παρὰ μόνον τρεῖς βόμβες τῶν 50 χιλιογράμμων".

Αἱ βόμβαι ἦσαν δεμέναι μὲ σχοινιά στὸν μέσο διάδρομο τοῦ ἀεροπλοίου. Ὅταν ἐπρόκειτο νὰ ριφθοῦν ἓνα μέλος τοῦ πληρώματος ἐλάμβανε τὴν διαταγὴ καὶ ἔκοπτε μὲ ἓνα μαχαῖρι τὸ σχοινί.

Τὰ Τσέππελιν ὑπεράνω τοῦ Λονδίνου! Ὁ ρωμαντικὸς μῦθος τοῦ πρώτου παγκοσμίου πολέμου εἶναι πάλι πολὺ διάφορος ἀπὸ τὴν σκληρὰ πραγματικότητα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ IV.

Η ΤΙΤΑΝΟΜΑΧΙΑ ΤΟΥ ΒΕΡΔΕΝ

Τὸ Σχέδιο X — 45

Κανένα γεγονός στὴν συγκλονιστικὴ ἱστορία τῶν πολέμων δὲν εἶναι τόσο τρομερὸ ὅσο ὁ ἀγὼν γιὰ τὸ Βερδέν.

Σχεδὸν 700.000 Γερμανοὶ ἔχασαν ἐκεῖ τὴν ζωὴ των μέσα σὲ ἓνα ἔτος ἀπὸ αἷμα. Καὶ σὲ δύο ἑκατομμύρια ἀνέρχονται οἱ ἄνδρες ποὺ ἀπεστάλησαν σ' αὐτὴν τὴν τρομερὰ καὶ φλεγόμενη κόλασι.

Μάρτυρες ἀπὸ ἓνα ἄλλο κόσμος γεμάτο ἀπὸ κάθε φρίκη εἶναι οἱ νέοι ποὺ ἐπέστρεψαν σὰν γέροι μὲ κόκκινα μάτια ἀπὸ τὰ δάκρυα τοῦ πόνου καὶ μὲ τὴν σφραγίδα τῶν τρομερῶν ὥρων ποὺ ἐπέρασαν, στὸ πρόσωπο.

Τὸ Βερδέν, ὁ Μολῶχ ποὺ καταβροχθίζει ἀνθρώπους, ἀποτελεῖ μιὰ ἀποφασιστικὴ καμπὴ τοῦ πρώτου παγκοσμίου πολέμου. Καὶ ἡ καμπὴ αὕτη εἶναι τελείως διάφορος ἀπὸ ὅ,τι τὴν ἐφαντάσθη ὁ ἐφευρέτης τῆς μηχανῆς αὐτῆς τοῦ θανάτου. Γιατὶ ὁ Ἑριχ φὼν Φαλκενχάυν, ὁ ἀρχηγὸς τοῦ Γερμανικοῦ Ἐπιτελείου ὁ ὁποῖος διετύπωσε τὸν τρομερὸ χαρακτηρισμὸ "ἀντλία αἵματος" ἐφαντάσθηκε μιὰ μηχανὴ τοῦ θανάτου ποὺ θὰ ἐτοποθετοῦσε ἐπάνω στὸ σῶμα τῆς Γαλλίας καὶ θὰ τῆς ρουφοῦσε τὸ αἷμα της.

X — 45 εἶναι σύμφωνα μὲ τὸν μυστικὸ γερμανικὸ κώδικα ἡ ὀνομασία τῆς ἐμπνεύσεως τοῦ γερμανοῦ ἐπιτελάρχου.

X — 45 σημαίνει, ἂν ἀποκρυπτογραφηθῇ: Δικαστήριον.

Δικαστήριον θὰ γίνῃ μὲ κατηγορούμενον τὴν Γαλλία. Καὶ ἡ ἀντλία τοῦ αἵματος θὰ εἶναι τὸ ὄργανο ποὺ θὰ ἐκτελέσῃ τὴν καταδικαστικὴ ἀπόφασιν.

Πῶς ὅμως κατέληξαν τὰ πρᾶγματα στὴν μεγαλυτέρα αὕτη τρέλλα τῆς στρατιωτικῆς ἱστορίας;

Τὸ ἔτος 1915 ἀπέδειξε ὅτι δὲν ἐφαίνετο δυνατὴ ἡ ἐξεύρεσις λύσεως τοῦ προβλήματος τοῦ ἀκίνητοποιηθέντος δυτικοῦ μετώπου. Ἐκατομμύρια ἀνθρώπων εὐρίσκοντο ἀπέναντι ἀλλήλων ἐκεῖ μέσα στὸν ἀτέλειωτο λαβύριν-

θο των χαρακωμάτων. Όλοι αὐτοὶ προσπάθειαι καὶ ἀπὸ τὰ δύο μέρη νὰ ἐνεργηθῇ ἐπιθέσεις ἀπὸ τὶς θέσεις αὐτές, διὰ νὰ ἐπαναληφθῇ ὁ πόλεμος τῶν κινήσεων καὶ νὰ πραγματοποιηθῇ μιὰ αποφασιστικὴ διείσδυσις ἐναυάγησαν κατὰ τὸν οἰκτρότερο τρόπο.

Τὴν μόνη φερόν, ὅταν οἱ Γερμανοὶ κατάρθωσαν χρησιμοποιοῦντες δηλητηριώδη ἀέρια νὰ διεισδύσουν στὸ Ὑπρ σὲ ἓνα τμήμα τοῦ συμμαχικοῦ μετώπου, ὁ Φαλκενχάυν δὲν εἶχε διαθέσιμα στρατεύματα γιὰ νὰ εἰσδύσουν στὸ σχηματισθὲν κενόν.

Καὶ πάλι τὰ στρατεύματα εὐρίσκονται ἀπέναντι ἀλλήλων χωρὶς νὰ ἐπέλθῃ ἀποφασιστικὸ ἀποτέλεσμα.

Πλησιάζει τὸ ἔτος 1916 καὶ ὑπάρχει ἡ συνήθεια στὰ ἐπιτελεῖα νὰ ἐπεξεργάζωνται ἓνα πολεμικὸ σχέδιο γιὰ τὸ ἐπόμενο ἔτος. Καὶ εἶναι καιρὸς νὰ εὐρεθῇ μιὰ λύσις τοῦ μεγάλου προβλήματος.

Ἐνα πρᾶγμα εἶναι ἀπολύτως βέβαιον γιὰ τὸν Φαλκενχάυν καὶ τὸ Γενικὸ Ἀρχηγεῖο. Αἱ γερμανικαὶ δυνάμεις δὲν ἐπαρκοῦν γιὰ νὰ διασπᾶσουν καὶ νὰ ἀνατρέψουν τὸ δυτικὸ μέτωπο. Αὐτὸ τὸ κατέστησαν ἀπολύτως σαφές αἱ προσπάθειαι τοῦ τελευταίου ἔτους, αὐτὸ ἀποδεικνύει καὶ ἡ ἀριθμητικὴ σχέσις μεταξὺ τῶν δυνάμεων τῶν δύο παρατάξεων.

Ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος εἶναι ἀπολύτως βέβαιον ὅτι ἡ κρίσις τοῦ πολέμου ἡμπορεῖ νὰ ἐπέλθῃ μόνο στὸ δυτικὸ μέτωπο. Γι' αὐτὸ ἀπορρίπτεται ἀπὸ τὸ Γερμανικὸ Γενικὸ Ἐπιτελεῖο κάθε πρότασι, ποὺ ἔχει ὡς ἀντικειμενικὸ σκοπὸ, τὴν χρησιμοποίησιν τοῦ ἔτους 1916, γιὰ ἓνα μεγάλο πλήγμα σὲ ἄλλα πολεμικὰ μέτωπα.

Καὶ δὲν ὑπάρχει ἑλλειψις τέτοιων προτάσεων. Τὸ σχέδιον μιᾶς μεγάλης ἐπιθέσεως στὸ ἀνατολικὸ μέτωπο ἀπορρίπτεται ὁ Φαλκενχάυν μὲ τὴν ἐξῆς δικαιολογία:

"Ἐνδεχομένη κατεύθυνσις μιᾶς τέτοιας ἐπιθέσεως θὰ εἶναι ἀναμφισβητήτως τὸ εὐφορὸ ἔδαφος τῆς Οὐκρανίας. Αἱ συγκοινωνίαι ὅμως στὴν περιοχὴ ἐκείνη δὲν εἶναι καθόλου ἱκανοποιητικαί. Μία προώθησις σὲ περίπτωσι εὐμενοῦς δι' ἡμᾶς ἐξελίξεως τῶν ἐπιχειρήσεων, κατὰ τῆς Πετροπόλεως δὲν θὰ ἦτο σκόπιμος γιὰτὶ θὰ εἴμεθα ὑποχρεωμένοι νὰ ἐξασφαλίσωμεν μὲ τὰ πενιχρὰ ἀποθέματά μας τὸν πληθυσμὸ τῆς πολυανθρώπου αὐτῆς πόλεως. Μιὰ προώθησις πρὸς τὴν Μόσχα θὰ ὀδηγήσῃ ἀσφαλῶς σὲ ἀδιέξοδο. Γιὰ καμμιά ἀπὸ τὶς δυὸ αὐτὲς ἐπιχειρήσεις δὲν διαθέτομε ἐπαρκεῖς δυνάμεις.

Ἐνα ἄλλο σχέδιο, νὰ χρησιμοποιοῦνται τὸ ἔτος 1916 γιὰ μιὰ προώθησιν σὲ ἓνα ἄλλο πολεμικὸ μέτωπο, προέρχεται ἀπὸ τὸν Αὐστριακὸ Γενικὸ Ἐπιτελάρχην Κόνραδ φὸν Χέτζενδορφ. Στὸ αὐστριακὸ Γενικὸ Ἀρχηγεῖο ποὺ ἠδρενε στὸ Τέσσερ ἐρρίφθη ἡ ἰδέα μιᾶς μεγάλης ἐπιθέσεως κατὰ τῆς Ἰταλίας μὲ ἀντικειμενικὸ σκοπὸ τὴν καταστροφὴν τῶν κυρίων δυνάμεων τοῦ Ἰταλικοῦ στρατοῦ, ποὺ εὐρίσκοντο στὴν Ἄνω Ἰταλία. Ὁ Κόνραδ προτείνει νὰ συνεργασθοῦν τὰ γερμανικὰ στρατεύματα π' αὐτὴν τὴν ἐπίθεσιν. Ὁ Φαλκενχάυν ἀπορρίπτει κατηγορηματικὰ τὴν πρότασιν. Ἐχει τὸ ἴδιόν αὐτοῦ σχέδιον.

Δὲν τὸ καθιστᾷ ὅμως γνωστὸ στὸν σύμμαχόν του. Μεταξὺ τῶν δύο ἐπιτελαρχῶν ἐπικρατεῖ ἀπὸ καιροῦ μιὰ μόλις συγκαλυπτομένη διάστασις.

εύκαμψία τῆς σκέψεως καὶ τῶν λόγων τοῦ Κόνραδ καὶ ἡ τραχεῖα στρατιωτική γλῶσσα τοῦ Φαλκενχάυν δημιουργοῦν στὰς προσωπικὰς συναντήσεις των ἓνα ἀγεφύρωτο χάσμα.

Καὶ ἔτσι ἑκατομμύρια ἀνδρῶν στὰ μέτωπα θὰ εἶναι καταδικασμένανα ὑποφέρουν γιατί ἡ ἀντιπάθεια μεταξύ τῶν δύο αὐτῶν κυρίων, φθάνει σὲ τέτοιο σημεῖο ὥστε δὲν ἀνακοινώνουν ὁ ἓνας στὸν ἄλλο τίς προθέσεις των. Βαδίζουν ὁ καθένας των ξεχωριστοὺς δρόμους. Δὲν μπορεῖ συνεπῶς νὰ γίνεταί πιά λόγος περὶ μιᾶς κοινῆς στρατηγικῆς μεταξύ τῶν συμμάχων κεντρικῶν δυνάμεων.

Ὁ Κόνραδ ἐπιμένει ἐν πάσῃ περιπτώσει στὸ σχέδιο του κατὰ τῆς Ἰταλίας καὶ ἐτοιμάζει τὴν ἐπίθεσίν του χωρὶς νὰ τὴν προαναγγεῖλῃ στὸ Γερμανικὸ Γενικὸ Ἐπιτελεῖο. Τουναντίον συνιστᾶται ρητῶς αὐστηροτάτῃ ἐχεμύθεια ἀπέναντι τῶν Γερμανῶν. Ὁ αὐστριακὸς στρατηγὸς Κράους ἐπιτελάρχης τοῦ ἀρχιδουκὸς Εὐγενίου στὸ Τυρόλο, καλεῖται εἰς ἀπολογία, διότι δὲν συνεμορφώθη πρὸς τὴν διαταγὴν νὰ κρατήσῃ μυστικὴ τὴν πρόθεσιν τῆς ἐπιθέσεως ἀπὸ τὸν Γερμανὸ σύνδεσμο—ἀξιωματικὸ .

Ἡ διαταγὴ τοῦ Φαλκενχάυν.

Ἀντιστρόφως καὶ οἱ Αὐστριακοὶ δὲν κατατοπίζονται ἐπὶ τῶν σχεδίων τοῦ Φαλκενχάυν γιὰ τὸ 1916, τουλάχιστον ὡς τὴν τελευταίαν στιγμήν. Ὁ Κόνραδ μένει μὲ ἀνοικτὸ τὸ στόμα, ὅταν ἓνα λεπτὸ πρὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς τρικυμίας πληροφορεῖται ἀπὸ τὸ στόμα τοῦ Φαλκενχάυν τί πρόκειται νὰ συμβῇ.

"Εὐχομαι νὰ πετύχετε" τοῦ λέγει ὁ Κόνραδ ὠχρὸς.

Ὁ Φαλκενχάυν εὐχαριστεῖ καὶ πηγαίνει στὸ μεγάλο ἀρχηγεῖο στὸ Μεζιέρ. Τὸ σχέδιον του ποὺ ἐξεπόνησε καὶ ποὺ ἀναπτύσσει σὲ ἓνα ὑπόμνημα καὶ ποὺ ἐγκρίνεται ἀπὸ τὸν αὐτοκράτορα, εἶναι πραγματικὰ ἀνήκουστο.

"Ἐτονίσθη ἤδη ἐπανειλημμένως, γράφει ὁ Φαλκενχάυν ὅτι ἡ Γαλλία ἔφθασε πολὺ πλησίον εἰς τὰ ἔσχατα ὅρια τῆς ἀντοχῆς της. Ἄν κατορθωθῇ νὰ κατανοήσῃ ὁ λαὸς της, ὅτι στρατιωτικῶς δὲν ἔχει πλέον νὰ ἐλπίζῃ τίποτε, τότε τὰ ὅρια αὐτὰ ὑπερβαίνονται.

Γενικὴ ἀποψὶς τῶν φρουρίων τοῦ Βερδέν.

"Τὸ ἀμφιβόλου ἀποτελεσματικότητος καὶ ὑπὲρ τὰς δυνάμεις μας εὐρισκόμενον μέτρον τῆς μαζικῆς διεισδύσεως δὲν εἶναι ἀναγκαῖον πρὸς ἐπιτυχίαν αὐτοῦ τοῦ σκοποῦ. Ἀκόμη καὶ μὲ περιορισμένas δυνάμεις ἡμποροῦμεν νὰ ἔχωμεν θετικὰ ἀποτελέσματα.

"Πίσω ἀπὸ τὸν γαλλικὸ τομέα ὑπάρχουν ὅχι εἰς μεγάλην ἀπόστασιν ὠρισμένα σημεῖα, τὰ ὁποῖα ἡ γαλλικὴ στρατιωτικὴ ἡγεσία εἶναι ὑποχρεωμένη νὰ ὑπερασπίσῃ μέχρι καὶ τοῦ τελευταίου ἀνδρός. Ἄν τὸ κάμῃ τότε θὰ ἐξαντληθοῦν ἀπὸ τὴν ἀκατάσχετον αἱμορραγίαν αἱ γαλλικαὶ δυνάμεις, ἀνεξαρτήτως ἂν ἡμεῖς ἐπιτύχωμεν ἢ ὅχι εἰς τὴν ἐπίθεσίν μας. Ἄν δὲν τὸ κάμῃ καὶ πέσῃ τὸ σημεῖον ἐκεῖνο εἰς τὰς χεῖρας μας τότε ἡ ἠθικὴ ἐπίδρασις θὰ εἶναι τεραστία εἰς τὴν Γαλλίαν".

Τὸ σημεῖον πίσω ἀπὸ τὸ μέτωπον, τὸ ὁποῖον ὑπονοεῖ ὁ Φαλκενχάυν εἶναι τὸ Βερδέν.

Τὸ Βερδέν εἶναι τὸ ἰσχυρότερον ὄχυρό τῆς Γαλλίας καὶ μὲ πείσμα ὁ Φαλκενχάυν ἐπιμένει νὰ ἐπιτεθῇ ἐναντίον του.

Τὸ σχέδιο τοῦ Φαλκενχάυν γιὰ τὸ Βερδέν δὲν ἐπεκρίθη δριμύτατα, μόνο μετὰ τὴν ἀποτυχίαν του. Πρὸ καὶ κατὰ τὴν ἐκτέλεσί του ὑψώθησαν πολλαὶ φωναὶ ἐναντίον του: Ὁ διάδοχος τῆς Βαυαρίας Ροῦπρεχτ, ποὺ ἦτο καὶ ἀρχηγὸς στρατιᾶς ὁμολογεῖ μὲ κάθε εἰλικρίνεια.

"Ἡ ἐπίθεσίς μας κατὰ τοῦ Βερδέν ἀκόμη καὶ εἰς περίπτωσιν ἐπιτυχίας δὲν θὰ εἶχε παρὰ μόνον ἠθικὰ ἀποτελέσματα. Κατὰ τὴν γνώμην μου εἶναι μίαν ἄσκοπος σπατάλη δυνάμεων.

Ὁ διάδοχος τῆς Πρωσσίας Γουλιέλμος, ὁ ὁποῖος πρόκειται νὰ διευθύνῃ τὴν ἐπιχείρησιν τοῦ Βερδέν λέγει, ὅτι εἶναι ἡλιθιότης νὰ ὑπολογίζῃ κανεὶς ἐπὶ τῆς ἀμφιβόλου πιθανότητος ἐπιτυχίας καὶ νὰ πιστεῦῃ ὅτι θὰ ὑποφέρῃ ὀλιγώτερον ἀπὸ τὸν ἐχθρόν".

Ὁ στρατηγὸς Χέρμαν φὸν Κούλ παρατηρεῖ σὲ μιὰ ἀνάλυσί του τοῦ σχεδίου τοῦ Φαλκενχάυν.:

"Ἡ στρατιωτικὴ ἰσχὺς τῶν Γάλλων δὲν ἦτο δυστυχῶς τόσον ἐξηντλημένη ὅσον τὴν παρεδέχετο ὁ Φαλκενχάυν. Τὸ ὅτι δὲν θὰ παρέδιδαν τὸ Βερδέν ἦτο βεβαίωτον. Τὸ διατὶ ὅμως κατὰ τὸν ἐπικείμενον ἀγῶνα θὰ ἔπρεπε νὰ ἔχουν περισσοτέρας ἀπωλείas ἀπὸ τοὺς ἐπιτιθεμένους, αὐτὸ ἦτο ἀκατανόητον. Ἡ σύνθλιψις τῶν Γάλλων θὰ ἔπρεπε νὰ εἶναι πλουσία εἰς ἀπωλείas καὶ διὰ τοὺς Γερμανοὺς καὶ θὰ ἀπαιτοῦσε ἐπιπροσθέτως καὶ πολὺν χρόνον".

Ὁ ἀντιστράτηγος ἔρνστ Κάμπις παρεδέχθη ὅτι ἡ χιμαιρικὴ ἰδέα τοῦ Φαλκενχάυν μετεβλήθη στὴν πραγματικότητα σὲ μιὰ ἀντλία αἵματος ὅχι γιὰ τὸν γαλλικόν, ἀλλὰ γιὰ τὸν γερμανικόν στρατό.

"Ὁ μῦθος τοῦ ποταμοῦ Μάας, ὁ ὁποῖος κατὰ τὰ σχέδια τοῦ Φαλκενχάυν θὰ μετέβαλεν εἰς κόνιν τὸν γαλλικόν στρατό, μετεβάλλετο τουναντίον σὲ κατὰστροφὴ γιὰ τὴν Γερμανίαν". Τὸ ἐπὶ πλέον ποὺ ἔχασαν οἱ Γάλλοι, παρατηρεῖ ὁ Κάμπις δὲν ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὴν ἀναλογίαν τῶν ἀπωλειῶν τῶν δυνάμεων τὰς ὁποίας ὑπέστη ἡ γερμανικὴ στρατιά ποὺ ἦτο πάντοτε ἀριθμητικῶς κατὰ πολὺ μικροτέρα τῶν στρατιῶν τῆς Ἀντάντ.

Καὶ ὁ Κάμπις ὑπενθυμίζει μὲ αὐτὴν τὴν εὐκαιρίαν μίαν προφητικὴν φράσιν τοῦ λοχαγοῦ Γκάιερ, τῆς ἀνωτάτης στρατιωτικῆς ἡγεσίας:

—Πότε υπολογίζετε ότι θα εύρίσκεσθε στὸ Βερδέν; ἐρωτᾷ ὁ Γκάϊερ ἕνα ἀξιωματικὸ τοῦ Ἐπιτελείου τοῦ 7ου Σώματος Ἐφεδρείας.

—Περίπου σὲ δύο ἕως τρεῖς ἐβδομάδες, εἶναι ἡ ἀπάντησις.

Ἄρα ὁ Γκάϊερ ζαρώνει τότε τὰ φρύδια του καὶ λέγει:

—Τότε δὲν θὰ φθάσετε ἐκεῖ ποτέ!

Ἕνας λοχαγὸς εἶχε τὴν εὐκαιρίαν νὰ ἀσκήσῃ κριτικὴ ἐπὶ ἐνὸς στρατηγικοῦ λάθους, ποὺ διέπραξε ὁ Φαλκενχάυν τὸ 1912. Ὁ τότε Γενικὸς Ἐπιτελάρχης Μόλτκε εἶχε ἀναθέσει στοὺς ἀξιωματικούς τοῦ ἐπιτελείου του νὰ ἐκπονήσουν ἕνα σχέδιο ἐπιθέσεως κατὰ τοῦ Βερδέν.

Ἄφοῦ οἱ ἀξιωματικοὶ τοῦ ἐνεχείρισαν τὰς ἐργασίας των, ὁ Μόλτκε ἀνέπτυξε καὶ μιὰ ἰδικὴ του λύσι, ἡ ὁποία προέβλεπε μιὰ ἐπίθεσι ἀπὸ τὰ βορειοανατολικά κατὰ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ ποταμοῦ Μάας.

Ἐσηκώθηκε τότε ἕνας λοχαγός, ὁ ὁποῖος ἐδήλωσε ὅτι μιὰ τέτοια ἐπίθεσις εἰς τὴν δυτικὴν ὄχθη τοῦ Μάας θὰ ἤμποροῦσε νὰ ματαιωθῇ ἀπὸ τὸ πυροβολικόν. Γι' αὐτὸ θὰ ἦταν προτιμώτερο, ἢ ἐπίθεσις νὰ γίνῃ καὶ εἰς τὰς δύο ὄχθας τοῦ ποταμοῦ. Ὁ κατόπιν ἀντιστράτηγος Κάμπις συνετάχθη μὲ τὴν ἄποψιν τοῦ λοχαγοῦ.

Ὁ Μόλτκε δὲν ἔλαβε θέσι ἐπὶ τοῦ ζητήματος. Εἶναι ὅμως συγκλονιστικὸ τὸ γεγονός ὅτι μετὰ τρία ἔτη ὁ Φαλκενχάυν ἐφαρμόζει τὴν λύσιν τοῦ Μόλτκε καὶ ἐπιτίθεται μόνον κατὰ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Μάας, ἂν καὶ ὁ διάδοχος Γουλιέλμος τὸν προειδοποιεῖ:

—Ἡ ἐπίθεσις πρέπει νὰ διεξαχθῇ ἀπαραιτήτως καὶ ταυτοχρόνως κατὰ τῶν δύο ὀχθῶν τοῦ ποταμοῦ.

Ἐπικρατεῖ ὅμως ἡ γνώμη τοῦ Φαλκενχάυν. Ἡ κόλασις τοῦ Βερδέν ἀνοίγει τὰς πύλας τῆς, γιατί ἡ ἀνωτάτη γερμανικὴ στρατιωτικὴ ἡγεσία δὲν σκέφθηκε τίποτε καλύτερον γιὰ τὸ 1916 καὶ ὅλη ἡ ἐπιχείρησις ὅπως παρατηρεῖ ὁ στρατηγὸς Κούλ δὲν ἦταν τίποτε ἄλλο παρὰ μιὰ "λύσις ἀμχανί-ας".

Ὁ ἀντιστράτηγος Γουλιέλμος, διάδοχος τῆς γερμανικῆς αὐτοκρατορίας καὶ τῆς Πρωσίας, λαμβάνει πρὶν ἀπὸ τὰ Χριστούγεννα τοῦ 1915 τὴν προφορικὴν διαταγὴν τοῦ Φαλκενχάυν, "νὰ ἐπιτεθῇ κατὰ τῶν ἐχθρικών θέσεων βορείως τοῦ Βερδέν καὶ δεξιὰ τοῦ ποταμοῦ Μάας".

Ὁ Γουλιέλμος, ὁ ὁποῖος ἐπέκρινε τὴν ἰδέαν τῆς ἀντλίας αἵματος καὶ τὰς ὁδηγίας τοῦ Φαλκενχάυν, ἐπὶ τῆς διεξαγωγῆς τῆς ἐπιχειρήσεως, λησμονεῖ τὰς ἐπικρίσεις του καὶ ἀναφωνεῖ:

—Ὁ διάπυρος πόθος μου νὰ τεθῶ ἐπὶ τέλους εἰς κίνησιν μὲ τὰ ὑπέροχα στρατεύματά μου, πρόκειται ἐπὶ τέλους νὰ πραγματοποιηθῇ. Αὐτὸ ἐγέμισε μὲ ἀνυπόκριτη χαρὰ τὴν καρδίαν μου.

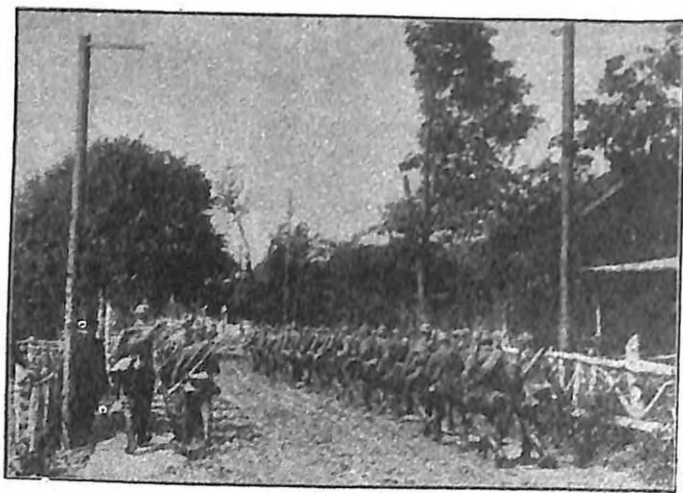
Ἡ ἐπιθυμία κάθε πολεμάρχου νὰ ἴδῃ ἀγωνιζόμενα τὰ "ὑπέροχα στρατεύματά" του εἶχε πάντοτε ὡς συνέπειαν ὑπέρμετρη ἀνθρώπινη δυστυχία καὶ ἀκατανόμαστα ἠθικὰ καὶ σωματικὰ μαρτύρια. Τὸ Βερδέν ἐπικυρώνει αὐτὸν τὸν κανόνα.

Αί προετοιμασίαι γιά τήν μεγάλη μάχη.

Ἄνω τῶν 1400 τηλεβόλων συγκεντρώνονται μπροστά στο Βερδέν καί 1300 σιδηροδρομικοὶ συρμοὶ μεταφέρουν 2½ ἑκατομμύρια ὀβίδες τοῦ πυροβολικοῦ. Χωρὶς καταλύματα καὶ μόνο κατὰ τὴν νύκτα δεκάδες χιλιάδων στρατιωτῶν ἐργάζονται μέσα στὴν λάσπη τοῦ βροχεροῦ Ἰανουαρίου γιά τὴν κατασκευὴ θέσεων ἐφόδου καὶ πυροβολικοῦ. Αἱ τάφροι ποὺ ἀνοίγονται τὴν μιὰ μέρα γεμίζουν τὴν ἐπομένη μὲ νερά. Πολλὰ κτίσματα δὲν μποροῦν νὰ διατηρηθοῦν γιατί τὸ ἔδαφος εἶναι πολὺ μαλακό.

Ἄν καὶ ἐσκεμμένως ἡ γερμανικὴ στρατιωτικὴ ἡγεσία παραιτεῖται ἀπὸ τὴν ἐγκατάστασι προκεχωρημένων θέσεων ἀπὸ τὶς ὁποῖες θὰ ἐξαπολυθῇ ἡ ἐπίθεσις, ἂν καὶ ὅλαι αἱ προετοιμασίαι γίνονταν μόνο τὴν νύκτα ἂν καὶ ἐπιμελὲς καμουφλάζ προστατεύει τὰ ἐκτελούμενα ἔργα, οἱ Γάλλοι πληροφοροῦνται ἐν τούτοις, ὅτι κάτι συμβαίνει.

Ἀναφοραὶ πρακτόρων ἀπὸ τὸ Βερολῖνον ὁμιλοῦν περὶ μεγάλων μετακινήσεων στὸ δυτικὸ μέτωπο. Σύμφωνα μὲ τὶς ἀναφορὰς αὐτὲς 400.000 Γερμανοὶ συγκεντρώνονται μπροστά στο Βερδέν.

Γερμανικά στρατεύματα προκαλύψεως μεταβαίνουν
στὰς θέσεις των.

"Ἡ πληροφορία εἶναι τελείως ἀπίθανος" ἀποφαινεται τὸ γαλλικὸ γενικὸ ἐπιτελεῖο.

Ἄλλη πληροφορία Γάλλων πρακτόρων ἀναφέρει ὅτι στὶς περιοχὲς τοῦ Κονστάνς καὶ τοῦ Μπριέ γίνεται ἐγκατάστασις μεγάλων νοσοκομειακῶν σχηματισμῶν.

"Λάθος, λέγει ὁ ἀρχιστράτηγος Ζόφφρ. Εἶναι παρὰ πηγυράτια γιά ἀνάπαυσι τῶν στρατιωτῶν".

Ὁ στρατιωτικὸς διοικητὴς τοῦ Βερδέν στρατηγὸς Ἑρ ἀναφέρει:

"Οἱ Γερμανοὶ καταστρέφουν κωδωνοστάσια καὶ κάθε ἄλλο ἀντικείμενο ποὺ θὰ ἤμποροῦσε νὰ χρησιμοποιηθῇ ὡς μέσον προσανατολισμοῦ".

"Αντίκειται πρὸς κάθε πιθανότητα, ἀποφαίνεται καὶ πάλι τὸ γενικὸ ἐπιτελεῖο ὅτι οἱ Γερμανοὶ θὰ ἐπιτεθῶν ἐναντίον ἐνὸς σημείου ὅπου ἡμεῖς εἴμεθα οἱ ἰσχυρότεροι. Πρόκειται περὶ παραπλανητικῆς ἐνεργείας, ποὺ σκοπεύει νὰ ἀποκρύψῃ μιὰ ἐπιθετικὴ ἐνέργεια σὲ ἄλλο σημεῖο".

"Σωστά, συμπληρώνει ὁ Γάλλος ἀρχιστράτηγος Ζόφφρ. Μία ἐπίθεσις κατὰ τῆς Καμπανίας θὰ ἦτο πιθανώτερα".

"Ενας Γερμανὸς λιποτάκτης ἀναφέρει ὅτι ὁ διάδοχος Γουλιέλμος εἶπε στὸ ἄμεσο περιβάλλον του;

—Παιδιά μου, πρέπει νὰ καταλάβωμε τὸ Βερδέν. Τὸ ζήτημα αὐτὸ πρέπει νὰ ἔχῃ ἐκκαθαρισθῇ μέχρι τέλους Φεβρουαρίου. Τότε ὁ Κάιζερ θὰ παρυνεθῇ σὲ παρέλασι τῶν στρατευμάτων μας στὴν πλατεῖα τοῦ Βερδέν καὶ θὰ ὑπογραφῇ ἡ εἰρήνη. Ἡ προετοιμασία τοῦ πυροβολικοῦ θὰ διαρκέσῃ ἐκατὸ ὥρες".

"Ὁνειρα θερινῆς νυκτός! ἀπαντοῦν οἱ Γάλλοι".

Μετὰ τὴν 10ην Φεβρουαρίου τοῦ 1916 πληροφορεῖται ὁ Γάλλος ἀρχιστράτηγος Ζόφφρ ἀπὸ πηγῇ, ἡ ὁποία πρέπει σοβαρῶς νὰ ληφθῇ ὑπ' ὄψιν ὅτι οἱ Γερμανοὶ κάμνουν σοβαρὰς προετοιμασίες πρὸ τοῦ Βερδέν. Καὶ τώρα μόλις ἀποφασίζει νὰ προσέξῃ κάπως τὸν τομέα αὐτὸν τοῦ μετώπου. Ἐως τότε ἔθεωρεῖτο ὅτι δὲν διέτρεχε κανένα κίνδυνο καὶ γι' αὐτὸ εἶχε τελείως παραμεληθῇ. Παρὰ τὶς ἐπανειλημμένες ἐκκλήσεις τοῦ στρατηγοῦ Ἐρδέν εἶχαν γίνῃ οὔτε αἱ ἀπολύτως ἀπαραίτητοι ἐπισκευαὶ στὸ συγκρότημα τῶν ὀχυρῶν.

Καὶ τώρα ὅταν ὁ Ζόφφρ ἔρχεται πρὸς ἐπιθεώρησιν στὸ Βερδέν, ὅταν ὁ Γενικὸς Ἐπιτελάρχης Ντέ Καστελνὼ ἐπιθεωρεῖ τὰ ὀχυρὰ, ὅταν καὶ αὐτὸς ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας Ραὺμὸν Πουανκαρὲ ἐπισκέπτεται τὰ τεῖχη ἀπὸ μπετὸν καὶ τὰ ὑπόγεια καταλύματα εἶναι πιά πολὺ ἀργὰ νὰ ἀναπληρωθοῦν αἱ ἐλλείψεις.

Μιὰ μέρα μετὰ ἀπὸ τὴν σοβαρὰ πληροφορία τὴν ὁποίαν ἔλαβε ὁ Ζόφφρ, τὴν 11ην Φεβρουαρίου τοῦ ἔτους 1916, ὁ διάδοχος Γουλιέλμος ἐκδίδει μιὰ ἀποφασιστικὴ διαταγὴ στὰ στρατεύματά του ποὺ περιμένουν μέσα στὰ γεμάτα λάσπη χαρακώματά των:

"Μετὰ μακρὰν καὶ ἐπίμονον ἀντίστασιν καλεῖ ἡμᾶς εἰς ἐπίθεσιν ἡ διαταγὴ τῆς Αὐτοῦ Μεγαλειότητος τοῦ Αὐτοκράτορος. Ἄς ἔχωμεν ὅλοι πλήρη συνείδησιν ὅτι ἡ πατρίς ἀναμένει μεγάλα ἀπὸ ἡμᾶς".

"Πρόκειται νὰ ἀποδείξωμεν εἰς τοὺς ἐχθροὺς μας ὅτι παραμένει ζωντανὴ εἰς τὰ τέκνα τῆς Γερμανίας ἡ σιδηρὰ θέλησις νὰ νικήσουν καὶ ὅτι ὁ γερμανικὸς στρατὸς, ἐξουδετερώνει κάθε ἀντίστασιν, ὅταν προβαίνει εἰς ἐπίθεσιν."

"Μὲ τὴν ἀπόλυτον βεβαιότητα ὅτι ἕκαστος ἐκεῖ ὅπου ἐτάχθη θὰ καταβάλῃ τὴν ὑπερτάτην προσπάθειαν, δίδω τὴν διαταγὴν τῆς ἐπιθέσεως. Ὁ Θεὸς μεθ' ὑμῶν!".

Τὸ πρωτὶ τῆς 12ης Φεβρουαρίου ὅταν πρόκειται νὰ ἐκκινήσῃ γιὰ τὴν ἐπίθεσιν ὁ γερμανικὸς στρατὸς ἡ ἰδίᾳ ἡ φύσις φαίνεται νὰ καταλαμβάνεται ἀπὸ οἶκτο καὶ ἐπιβάλλει μιὰ ἀναβολή! Χάλαζα καὶ πυκνὸ χιόνι ἀποκλείουν κάθε προετοιμασία πυροβολικοῦ καὶ καθιστοῦν ἀδύνατο τὴν ἐπίθεσιν.

"Ἐσωτερικὴ ὑπηρεσία" εἶναι ἡ συνθηματικὴ φρᾶσις ποὺ διατάσσει

τὴν ἀναβολὴ τῆς ἐπιθέσεως.

Καὶ τὶς ἐπόμενες ἡμέρες ἡ φρᾶσις αὐτὴ ἐπαναλαμβάνεται καὶ αὐξάνει στὸν ὑπέρτατο βαθμὸ τὴν ἔντασι τῶν νεύρων τῶν μαχητῶν.

Σφοδροτάτῃ ἀνεμοθύελλα καὶ κατακλυσμιαῖες βροχῆς μεταβάλλουν τὴν περιοχὴ σὲ ἓνα ἀδιάβατο ἔλος. Πουθενὰ δὲν μποροῦν νὰ πρόφυλαχθοῦν οἱ στρατιῶται. Μένουν στὰ γεμάτα λάσπη χαρακώματά των μὲ βρεγμένες τὶς στολὲς των σὲ συνεχῇ ἀγῶνα κατὰ τῆς ὑγρασίας, ποὺ ἀπειλεῖ νὰ κάταστίσῃ ἄχρηστα τὰ ὅπλα καὶ τὰ πολεμοφόδια των.

"Ἔτσι, λέγει ὁ διάδοχος Γουλιέλμος στὰ ἀπομνημονεύματά του ἐπερίμεινε ματαίως τὴν μεταβολὴ τοῦ καιροῦ ἀπὸ τὴν 12ην ὡς τὴν 20η Φεβρουαρίου".

Τὴν 19ην Φεβρουαρίου φαίνονται αἱ πρῶται ἐνδείξεις μιᾶς μεταβολῆς. Οἱ ἄνδρες μέσα στὰ χαρακώματα τῶν βλέπουν σιωπηλοὶ στὸν οὐρανό, ὁ ὁποῖος σὲ μερικὰ σημεῖα ἀρχίζει νὰ καθαρίζῃ ἀπὸ τὰ σύννεφα.

Τὴν ἰδίᾳ 19ην Φεβρουαρίου ὁ Γάλλος ἀρχηγὸς τοῦ Γενικοῦ Ἐπιτελείου Ντὲ Καστελνὼ εἰδοποιεῖ τὸν ἀρχιστράτηγο τοῦ βρετανικοῦ ἐκστρατευτικοῦ σώματος σὲρ Ντάγκλας Χαίηγκ γιὰ τὴν ἐπικειμένη γερμανικὴ ἐπίθεσι κατὰ τοῦ Βερδέν. Ὁ Χαίηγκ βεβαιώνει ἀμέσως ὅτι οἱ Βρεταννοὶ θὰ ἀναλάβουν ἓνα νέο τομέα τοῦ μετώπου, γιὰ νὰ ἀπελευθερώσουν γαλλικὲς δυνάμεις γιὰ τὴν ἀπόκρουσι τῆς γερμανικῆς ἐπιθέσεως.

Τὴν 20η Φεβρουαρίου πνέει βορειονατολικὸς ἄνεμος. Καθαρὸς οὐρανὸς καὶ παγωνιά δίδει στὸ πυροβολικὸ τὴν ἀπαιτουμένη ὁρατότητα. Εἶναι πανσέληνος. Ἡ ἔναρξις τῆς ἐπιθέσεως ὀρίζεται τὴν 8ην π.μ. τῆς ἐπομένης.

Καὶ ἀκριβῶς στὸ δευτερόλεπτο ἀρχίζουν νὰ μαίνωνται αἱ γερμανικαὶ πυροβολαρχίαι.

Προαναγγέλλουν μιὰ νέα ἐποχὴ στὴν παγκόσμιον ἱστορίαν.

Καὶ ἀρχίζει ἡ ἐπιθεσις.

Ἐκείνη τὴν 21η Φεβρουαρίου τοῦ 1916 καὶ εἰς τὰς ὀκτὼ τὸ πρωῒ, ὅ,τι ἕως τότε ἐλέγετο πόλεμος δὲν ὑπάρχει πιά. Τὸ κτύπημα τῶν ξιφῶν τῶν παλαιῶν ἡρώων, ἡ γενναιότης τῶν στρατιωτῶν τοῦ Ναπολέοντος ἢ τοῦ Φρεϊδερίκου, τὸ πνεῦμα τοῦ Ἀούστερλιτς καὶ ἡ ὀρμητικότης τοῦ Μπλύχερ—ὅλα αὐτὰ ἀνήκουν πιά στὸ παρελθόν. Ἐκείνη τὴν ἡμέραν ἀρχίζει μπροστὰ στὸ Βερντέν νὰ λειτουργῇ μία μηχανὴ ποὺ παρασύρει ὅλους μέσα στοὺς τροχοὺς της καὶ ποὺ μὲ τυφλὴ ἀκρίβεια πολτοποιεῖ γίγαντας καὶ δειλοὺς, τολμηροὺς καὶ ἀτόλμους. Ἐκείνη τὴν ἡμέραν ὁ ἄνθρωπος ὑποβιβάζεται καὶ ἀντικαθίσταται ἀπὸ τὸ ἀνθρώπινο ὑλικό. Ἀπὸ ἐκείνη τὴν ἡμέραν ὁ πόλεμος δὲν εἶναι πιά ἀγών. Εἶναι μιὰ συστηματικὴ μαζικὴ καταστροφή.

Μέσα στὰ χαρακώματά των οἱ στρατιῶται δὲν φαντάζονται ἀκόμη τι πρόκειται νὰ συμβῇ. Καὶ λέγει ὁ ἀντιστράτηγος Κάμπις ἀναφερόμενος στὸν πρόλογο τοῦ δράματος:

"Ὀλόκληρο τὸ γερμανικὸ μέτωπο ἔτρεμε μέσα σὲ μιὰ λαίλαπα παρο-

μοία τῆς ὁποίας δὲν παρατηρήθηκε σὲ κανένα πόλεμο. Σὰν σιδηροδρομικοὶ συρμοί, ποὺ περνοῦν ἐπάνω σὲ γέφυρες πετοῦσαν τὰ βλήματα τῶν βαρέων καὶ βαρυτάτων τηλεβόλων ἐπάνω ἀπὸ τὶς γραμμὲς καὶ ἔπεφταν στὸ Βερντέν, ὅπου κρημνιζόμενα σπίτια καὶ μεγάλοι πυρκαϊαὶ πιστοποιοῦσαν τὰ τρομερὰ τῶν ἀποτελέσματα.

Ἀνάμεσά τῶν ὑλακτεῖ συνεχῶς τὸ ἐλαφρὸ πυροβολικό. Τὸ δλον ἐνώνεται καὶ ἀποτελεῖ μιὰ ὀρχήστρα τῆς κολάσεως.

Δὲν μπορεῖ νὰ φαντασθῇ κανεὶς τίποτε τρομερώτερο. Καὶ ὅμως νὰ στὶς 1.30 μ.μ. μετέχουν στὴν συναυλία καὶ τὰ ὀλμοβόλα. Μυκῶνται σὰν βρονταὶ αἱ ἐκπυρσοκροτήσεις στὶς ἐχθρικές θέσεις. Ὅλμοι συμπληρώνουν τὸ ἔργον τῆς καταστροφῆς. Μὲ τὶς ἀνυψούμενες στὸν ἀέρα μᾶζες καπνοῦ ἀναμιγνύονται σύννεφα χωμάτων, κορμοὶ δένδρων, δοκοί, κομμάτια σύρματος καὶ ἀνθρώπινα σώματα—ένα θέαμα ποὺ μὲ τὸ τρομερὸ του μεγαλεῖο ὑπερβαίνει τὴν φαντασίαν ἑνὸς Δάντε.

Ἐνῶ ἡ κόλασις μαίνεται ἐπάνω ἀπὸ τὰ κεφάλια, ἐτοιμάζεται τὸ πεζικὸ στὶς θέσεις του καὶ περιμένει τὸ σύνθημα τῆς ἐφόδου.

Οἱ ἄνδρες φοροῦν ἀκόμη τὸ παλαιὸ γερμανικὸ δερμάτινο κράνος, ἀπὸ τὸ ὁποῖον ἔβγαλαν μόνον τὴν αἰχμὴ γιὰτὶ ἀπὸ πολλὸ μακρὰν προδίδει ὅτι ἕνα κεφάλι βγαίνει ἀπὸ τὸ χαράκωμα. Κάθε στρατιώτης ἔχει τρεῖς καὶ τέσσαρες μερίδες τροφίμων, κάθε παγοῦρι εἶναι γεμάτο, γιὰτὶ δὲν εἶναι βέβαιον πότε θὰ γίνῃ ὁ ἐπόμενος ἀνεφοδιασμός.

Στὴν ράχη τῶν ἔχουν δεμένα οἱ ἄνδρες τὰ μαγειρικά τῶν σκεύη. Γύρω ἀπὸ αὐτὰ τυλιγμένος ὁ μανδύας. Στὴν ζώνη, γύρω ἀπὸ τὸ λαιμό, ὁ κάθε στρατιώτης φέρει μαζὺ τοῦ περίπου 200 σφαῖρες. Γεμάτες ἀπὸ αὐτὲς εἶναι καὶ οἱ τσέπες τοῦ ἀμπεχώνου του. Ἀπὸ τὴν ζώνη τῆς μέσης τοῦ κρέμονται χειροβομβίδες. Ὁ κάθε στρατιώτης φέρει καὶ ἀπὸ δύο ἀδειοὺς σάκκους. Ἡ ξιφολόγχη εἶναι ἐπάνω στὸ ὄπλο, ἡ ἀσφυξιογόνος προσωπίς, ἐτοίμη νὰ χρησιμοποιηθῇ καὶ τὰ ἐργαλεῖα γιὰ τὴν κατασκευὴ τοῦ χαρακώματος κρέμονται ἀπὸ τὴν ἐξάρτησι.

Μερικοὶ στρατιῶται φέρουν χαλύβδινες ἀσπίδες. Μερικοὶ εἶναι ἐφοδιασμένοι μὲ ψαλίδια γιὰ τὸ κόψιμο τοῦ συρματοπλέγματος, μὲ πιστόλια ποὺ ἐξακοντίζουν φωτοβολίδες, μὲ σηματοῦλες καὶ μὲ μεγάφωνα. Αἱ ὁμάδες τῶν μυδραλλιοβόλων εἶναι ἑτοιμὲς γιὰ ἐπίθεσι. Οἱ ὑγειονομικοὶ περιμένουν μὲ τὰ φορεῖα τῶν.

Στὶς 5 μ.μ. θὰ ἀρχίσῃ ἡ ἐπίθεσις.

Τὰ πρῶτα Ἀγγλικά τάνκ.

Πρόωρος αίσιοδοξία

Μπροστά στους στρατιώτας εκτείνεται μία επίπεδη επιφάνεια εκτάσεως 1200 μέτρων, χωρίς καμιά κάλυψη και αυτήν την επιφάνεια πρέπει να περάσουν τα πρώτα κύματα της επιθέσεως πριν να συναντήσουν τις γαλλικές γραμμές.

Πολύ κοντά, πίσω από τα πυρά του ιδικοῦ της πυροβολικοῦ θὰ προωθηθῇ ἡ πρώτη γερμανικὴ γραμμή. Μπροστά βαδίζουν ἄνδρες τοῦ μηχανικοῦ καὶ πίσω τὸ πεζικὸ ἐνισχυμένο ἀπὸ τμήματα χειροβομβίδων καὶ φλογόβλων.

Σκοπὸς τῆς ἐπιθέσεως εἶναι ἡ κατάληψις τοῦ πρώτου χαρακώματος καὶ ἡ μεταβολὴ του ὡς ὀρμητηρίου γιὰ τὴν κατάληψι τὴν ἐπομένη ἡμέρα τοῦ δευτέρου γαλλικοῦ χαρακώματος. Τὰ τμήματα ποὺ ἐνεργοῦν τὴν ἐπίθεσι ἔχει ἀρχικῶς αποφασισθῇ νὰ ἀντικαθίστανται ὅσον τὸ δυνατόν συχνότερα ἀπὸ νωπὰ στρατεύματα.

Ἐν τούτοις εἰς τὰς 5 μ.μ. ἀκριβῶς ἐξαπολύεται ἡ γερμανικὴ ἐπίθεσι καὶ σαρώνει κυριολεκτικὰ τὰ πρώτα γαλλικὰ χαρακώματα. Οἱ ἀξιωματικοὶ ἀντιλαμβάνονται ἀμέσως ὅτι θὰ ἦταν ἐγκληματικὸ νὰ σταματήσουν καὶ νὰ δώσουν καιρὸ στὸν ἀντίπαλο νὰ ἀνασυντάξῃ τὰς δυνάμεις του.

Ἔτσι ὅταν ὁ στρατηγὸς Σμίτ φὸν Κνόμπελδορφ, ὁ ἐπιτελάρχης τοῦ διαδόχου Γουλιέλμου πληροφορεῖται τὴν ἀπροσδόκητὴ ἐπιτυχία φωνάζει μέσα στὸ μεγάφωνο:

—Πολὺ ὥραϊα! Νὰ τὰ καταλάβωμε σήμερα ὅλα!

Εἶναι μία φράσις ποὺ ἐνθουσιάζει ἐκείνη τὴν στιγμὴ τοὺς ἀρχηγοὺς τῶν μόνάδων, ἀλλὰ ποὺ ἐγκλείει καὶ ἓνα μεγάλο κίνδυνο. Ὁ Φαλκενχάυν ἦταν ἀρκετὰ προσεκτικὸς νὰ μὴ ζητήσῃ ποτὲ τὴν κατάληψι τοῦ Βερντέν, ἀλλὰ μόνο μία ἀπειλὴ τοῦ φρουρίου. Ἔτσι θὰ ἐξησφαλίζετο ἡ λειτουργία τῆς "ἀντλίας τοῦ αἵματος".

Τώρα ὅμως, ὕστερα ἀπὸ τὴν πρώτη εὐνοϊκὴ ἐκδήλωσι τῆς ἐπιθέσεως, τὸ στράτευμα θέλει ἓνα πιὸ ἀπτό ἀντικειμενικὸ σκοπὸ. Κανεὶς ἀπὸ τοὺς στρατιώτας, κανεὶς ἀπὸ τοὺς ἀξιωματικούς, κανεὶς ἀπὸ τοὺς ἀνωτέρους ἡγήτορας δὲν ἀκολουθεῖ ἐκείνη τὴν στιγμὴ τὴν ὀπισθόβουλες σκέψεις τοῦ γενικοῦ ἐπιτελάρχου. Κανεὶς δὲν σκέπτεται τὴν θεωρίαν τῆς αἱμορραγίας ἀλλὰ ὅλοι ἐμφοροῦνται ἀπὸ μιὰ σκέψι: Τὸ Βερντέν πρέπει νὰ καταληφθῇ!

Εἶναι τραγικὸ τὸ πῶς τὸ σχέδιον τοῦ Φαλκενχάυν ρίπτεται στὸν κάλαθο τῶν ἀχρήστων καὶ ἔχει παρ' ὅλα ταῦτα τραγικὰ ἀποτελέσματα.

Τελειῶς ἀπροόπτως ἡ γερμανικὴ ἐπίθεσις δὲν εἶναι πιά "μιὰ ἐπίθεσις στὴν περιοχὴ τοῦ Μάας" ὅπως τὴν προέτεινε στὸ ὑπόμνημά του ὁ Φαλκενχάυν, ἀλλὰ μιὰ ἐπίθεσις κατὰ τοῦ Βερντέν καὶ συνεπῶς ζήτημα κύρους καὶ γιὰ τὰ δύο μέρη.

Καὶ μονομιᾶς δὲν πρόκειται πιά γιὰ ἐδαφικὰ κέρδη, γιὰ αἱματηρὲς ἀπώλειες, γιὰ φρούρια, γιὰ διείσδυσι, γιὰ μιὰ ἀποφασιστικὴ πολεμικὴ φάσι ἀλλὰ γιὰ κάτι πολὺ λεπτότερο καὶ πολὺ πιὸ ἐπικίνδυνο, γιὰτὶ εἶναι καὶ πολὺ πιὸ παράλογον: Πρόκειται γιὰ τὴν ἐθνικὴ τιμὴ. Εἶναι ζήτημα τιμῆς

για τούς Γερμανούς νὰ καταλάβουν τὸ Βερντέν. Καὶ εἶναι ζήτημα τιμῆς γιὰ τούς Γάλλους νὰ τὸ κρατήσουν.

"Ὅλος ὁ κόσμος, γράφει πολὺ σωστὰ ὁ στρατηγὸς φὸν Κούλ, παρακολουθεῖ τὸ συγκλονιστικὸ δράμα. Ἄν οἱ Γερμανοὶ δὲν κατορθώσουν νὰ καταλάβουν τὸ φρούριον, αὐτὸ θὰ ἰσοδυναμῇ μὲ μιὰ ἥττα. Ἡ Γαλλία ἔρριψε ὅλας τὰς δυνάμεις της γιὰ νὰ κρατήσῃ τὸ φρούριον. Αὐτὸ ἦταν πιά γιὰ τὴν Γαλλία ζήτημα τιμῆς".

Τὸ ἐπιχείρημα ποὺ ἀντετάχθη ἀπὸ μερικοὺς, ὅτι ἡ ἐπίθεσις κατὰ τοῦ Βερντέν ἐματαιώσε μιὰ σχεδιαζομένη ἐπίθεσι τῶν Γάλλων διαψεύδεται ἀπὸ τὰ γεγονότα. Τὰ γαλλικὰ σχέδια ἀνεβλήθησαν μόνο γιὰ μικρὸ χρονικὸ διάστημα. Καὶ ὁ ἀγὼν στὸ Βερντέν δὲν μπόρεσε νὰ ἐμποδίσῃ τὴν Γαλλία νὰ ἀναλάβῃ τὸν ἴδιο χρόνον ἐπίθεσι στὸ Σόμ.

Ἡ πτώσις τοῦ Ντουαμόν.

Πῶς ἐξειλίχθησαν τώρα τὰ πράγματα τὶς πρῶτες ἡμέρες τῆς ἐπιθέσεως κατὰ τοῦ Βερδέν; Ὅλα συνέβησαν μὲ τέτοιο τρόπο ὥστε ὁ Φαλκενχάυν εἶπε, θριαμβολογῶν τὴν 24ην Φεβρουαρίου σὲ μερικοὺς ἀξιωματικοὺς ποὺ ἔδειχναν σκεπτικισμό ἔναντι τῶν σχεδίων του.

"Τὰ βλέπετε, κύριοί μου; Μὲ τὴν ἐπίθεσι ἔγινε ὅ,τι ἔπρεπε νὰ γίνῃ".

Καὶ ὁ διάδοχος Γουλιέλμος ἔχει τόσο ἐνθουσιασθῇ ἀπὸ τὴν ἐκπληκτικὴ ἐπιτυχία, ὥστε γράφει στὰ ἀπομνημονεύματά του:

"Δὲν διασπάσαμε μόνο τὸ ἀμυντικὸ σύστημα τοῦ ἐχθροῦ ἀλλὰ ἐκλονίσσαμε σοβαρώτατα καὶ τὸ ἠθικὸν του. Πουθενὰ δὲν ἐσημείωσε ἐπιτυχία ἡ ἀντίστασις του καὶ πίσω ἀπὸ τὸ μέτωπο του, ὡς μέσα στὸ Βερδέν ἔβαλαν τὰ καταστρεπτικὰ πυρὰ τοῦ πυροβολικοῦ μου. Τώρα δὲν μένει παρὰ νὰ κρημνίσωμε τὸ κλονιζόμενον οἶκόν του".

Στρατηγὸς Γκυγιωμά.

Πολὺ γρήγορα ὅμως ἐξατμίζεται αὐτὸς ὁ ἐνθουσιασμός. Τὰ λάμποντα μάτια ποὺ κοιτάζουν πρὸς τὸ ὄχυρόν τοῦ Βερδέν ἀρχίζουν νὰ βλέπουν τὰ πράγματα ἀλλοιωτικά.

Τὸ οἰκοδόμημα δὲν κρημνίζεται.

Ναί, ἔχει κλονισθῇ. Σ' αὐτὸ εἶχε δίκαιο ὁ διάδοχος Γουλιέλμος. Ὁ στρατηγὸς Ἐρ ὁ στρατιωτικὸς διοικητὴς τοῦ Βερδέν θεωρεῖ χαμένο τὸ φρούριό. Μαζὺ μὲ τὸν στρατηγὸ Λάγκλ, τὸν διοικητὴ τῆς ὁμάδος στρατιῶν ἔχει ἀποφασίσῃ τὴν ὑποχώρησι.

"Δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία, γράφει ὁ ἔγκριτος Γάλλος στρατιωτικὸς συγγραφεὺς Παλά, ὅτι ἐκείνη τὴν στιγμὴ ὁ στρατηγὸς Ἐρ ἐσκέπτετο νὰ ἐκκενώσῃ τὴν δεξιὰ ὄχθη. Ἡ 24η Φεβρουαρίου ἦταν μιὰ καύση ἡμέρα γιὰ μᾶς. Αἱ ἀπώλειαι σὲ ἄνδρας καὶ σὲ πολέμικὸ ὑλικὸ ἦσαν ἐξαιρετικὰ μεγάλοι".

Γιατὶ ὅμως δὲν κρημνίζεται τὸ οἰκοδόμημα;

Γιὰ μιὰ ἀκόμη φορὰ, ὅπως συνέβη ἐπανειλημμένως στὸν πρῶτο παγκόσμιο πόλεμο, ἡ γερμανικὴ ἀνωτάτη στρατιωτικὴ ἡγεσία δὲν ἐπίστεψε σὲ γρήγορῃ ἐπιτυχία καὶ δὲν εἶχε ἑτοιμὲς τὶς ἐφεδρεῖες γιὰ νὰ ἐντείνῃ τὴν ἐπίθεσιν καὶ νὰ ἐκμεταλλευθῇ τὰ πρῶτα ἐξαιρετικὰ εὐνοϊκὰ ἀποτελέσματα.

Ὁ Φάλκενχάυν ὅπως εἶπαμε δὲν εἶχε καθόλου ὑπ' ὄψιν τοῦ τὴν κατάληψιν τοῦ Βερδέν. Συνεπῶς δὲν εἶχε ἐτοιμάσει τὶς ἀπαραίτητες δυνάμεις γιὰ ἕνα τέτοιο ἐγχείρημα. Καὶ ἔτσι ὁ διάδοχος Γουλιέλμος, ἀναγκάζεται νὰ σημείωσῃ ἀμέσως κατόπιν, στὰ ἀπομνημονεύματά του:

"Τὸ βράδυ τῆς 24ης Φεβρουαρίου ἡ ἀντίστασις τοῦ ἐχθροῦ εἶχε πραγματικὰ παραλύσῃ. Ὁ δρόμος πρὸς τὸ Βερδέν ἦταν ἀνοικτός. Τόσο κοντὰ εὐρισκόμεθα πρὸς τὴν τελειωτικὴ νίκη. Μοῦ ἔλειπαν ὅμως αἱ ἐφεδρεῖαι γιὰ τὴν ἄμεσο καὶ συστηματικὴ ἐκμετάλλευσιν τῆς ἐπιτυχίας".

Τὴν ἴδια ὥρα ὁ ἀρχιστράτηγος Ζόφφρ στέλλει ἕνα ἱστορικὸ πραγματικὰ τηλεγράφημα στὸ Βερδέν:

"Διέταξα, λέγει νὰ κρατηθῇτε στὴν δεξιὰ ὄχθη τοῦ Μάας βορείως τοῦ Βερδέν. Κάθε διοικητὴς μονάδος ποὺ θὰ διατάξῃ ὑπὸ τὰς παρούσας περιστάσεις μίαν ὑποχώρησιν θὰ σταλῇ νὰ δικάσῃ ἀπὸ ἕνα ἑκτακτὸ στρατοδικεῖο".

Ταυτοχρόνως ὁ Ζόφφρ ἀποστέλλει στὸ μέτωπο ἕνα ἄλλο στρατηγὸ στὸν ὁποῖον ἡ κυβέρνησις θὰ ἀπονείμῃ ὕστερα τὸν τιμητικὸ τίτλο τοῦ στρατάρχου τῆς Γαλλίας. Ὁ στρατηγὸς αὐτὸς λέγεται Φίλιππος Πεταίν.

Ὁ Πεταίν λοιπὸν ἀποκαθιστᾷ τὰ πράγματα. Κρατεῖ σταθερὰ στὰ χεῖρα τοῦ τὴν διοίκησιν τῶν στρατευμάτων του. Ἡ μάχη τοῦ Βερδέν εἰσέρχεται στὴν δεύτερη φάσιν της. Σταματᾷ ἡ γερμανικὴ ἐπίθεσις. Σταματᾷ καὶ κάθε κίνησις πρὸς ὑποχώρησιν ἀπὸ τὴν γαλλικὴ πλευρά.

Καὶ τώρα ἀρχίζει ἡ αἱμορραγία.

Σὲ ὅλη τὴν Γερμανίαν ὅμως κτυποῦν χαρμόσυνα τὰ σήμαντρα, γιὰ τὴν 25ην Φεβρουαρίου ἦλθε μιὰ νέα θαυμασία εἰδησις ἀπὸ τὸ δυτικὸ μέτωπο. Τοιχοκολλήσεις καὶ παραρτήματα τῶν ἐφημερίδων ἐξαγγέλλουν:

"Ἐπεσε τὸ Ντουωμόν!"

Τὸ φρούριον Ντουωμόν εἶναι τὸ ἰσχυρότερο φρούριον στὸ ἀμυντικὸ σύστημα τοῦ Βερδέν. Ντουωμόν ὀνομάζουσι οἱ στρατιῶται ἕνα βραχῶδες ὕψωμα ἐπάνω στὸ ὁποῖο εὐρίσκεται τὸ φρούριον, ποὺ μοιάζει σὰν σκέπασμα φερέτρου.

Καὶ ἔτσι πραγματικὰ τὸ ἐβάπτισαν σχεδὸν ἀμέσως οἱ στρατιῶται. Γιατὶ τὸ Ντουωμόν ἔχει γίνῃ σύμβολο τῆς φρίκης.

Ἐκείνη τὴν 25η Φεβρουαρίου τοῦ ἔτους 1916, δύο Γερμανοὶ ἀξιωματικοί, ὁ λοχαγὸς Χάουπτ καὶ ὁ ὑπσλοχαγὸς Μπράνδης, παρακοῦν σὲ μιὰ διαταγὴ ποὺ εἶχαν πάρῃ. Μὲ τοὺς ἄνδρας τῶν πρέπει νὰ χαρακωθοῦν σὲ ἀπόστασι ἐνὸς χιλιομέτρου ἀπὸ τὸ Ντουωμόν. Μὲ μεγάλες ἀπώλειες προχωροῦν τὰ τμήματα, φθάνουν πολὺ κοντὰ στὸ φρούριον. Καὶ ἐκεῖ ὁ Χάουπτ καὶ ὁ Μπράνδης ἐνθουσιάζονται ἀπὸ τὴν μεγαλοπρέπεια τῆς στιγμῆς. Δὲν ἀνοίγουν χαράκωμα, ἀλλὰ ἐπιτίθενται κατὰ τοῦ φαλακροῦ ὑψώματος. Ταυτοχρόνως καὶ ὁ ἀνθυπολοχαγὸς Ράτκε μὲ τοὺς ἄνδρας του προχωρεῖ πρὸς τὸ φρούριον.

Τὸ ὕψωμα ὅμως τοῦ Ντουωμόν ἔχει μεταβληθῇ σὲ πραγματικὴ κόλασι κάτω ἀπὸ τὰ καταιγιστικὰ πυρὰ τοῦ γερμανικοῦ πυροβολικοῦ.

Ματαίως ὁ Χάουπτ καὶ ὁ Μπράνδης ρίπτουν πράσινες φωτοβολίδες γιὰ νὰ εἰδοποιήσουν τὸ γερμανικὸ πυροβολικὸ νὰ μεταβάλλῃ τὴν κατεύθυνσι τῆς βολῆς του. Ἐπειδὴ ἐπικρατεῖ χιονοθύελλα αἱ φωτοβολίδες δὲν γίνονται ὁραταί.

Τὸ τε ἀποφασίζει ὁ Χάουπτ νὰ ἐπιτεθῇ κατὰ τοῦ φρουρίου χωρὶς νὰ λάβῃ ὑπ' ὄψιν τὸ ἰδικὸ του πυροβολικὸ ποὺ βάλλει ἐναντίον του.

—Κύριε λοχαγέ, θὰ σκοτωθοῦμε ὅλοι ἀπὸ τὸ ἰδικὸν μας πυροβολικόν!

Τὴν φράσι αὕτῃ ἐξεστόμισε κάποιος ὑπαξιωματικὸς καὶ διεσώθη στὰ γερμανικὰ κρατικὰ ἀρχεῖα ὅπως διεσώθη καὶ ἡ ἀπάντησις τοῦ ἀξιωματικοῦ.

"Ὅποιος εἶναι νὰ σκοτωθῇ θὰ σκοτωθῇ. Παιδιὰ μου, δὲν θὰ μὲ ἐγκαταλείψετε τώρα. Δὲν εἶν' ἔτσι";

Καὶ οἱ ἄνδρες τοῦ λοχαγοῦ Χάουπτ ἀναρριχῶνται στὸ ὕψωμα ἐνῶ βάλλει ἐναντίον τῶν τὸ γερμανικὸ πυροβολικὸ, κόπτουν μὲ τὰ ψαλλίδια τῶν ἑνα δίκτυο συρματοπλεγμάτων, ἀπὸ τὸ ὁποῖο ἐκείνη τῇ στιγμῇ δὲν διέρχεται ἡλεκτρικὸ ρεῦμα καὶ φθάνουν σὲ ἕνα σιδερένιο κιγκλίδωμα, ποὺ τοὺς ἐμποδίζει τώρα τὸν δρόμο.

Ἐνας ὑπαξιωματικὸς ἀνακαλύπτει μιὰ ὀπή. Μία γερμανικὴ ὀβίδα ἔχει διαρρήξῃ ἐκεῖ τὸ κιγκλίδωμα. Οἱ ἄνδρες μπαίνουν ἀπὸ τὴν ὀπή. Ἀργότερα οἱ ἐπιζήσαντες διεφώνησαν ποῖος πρῶτος ἐπήδησε. Αὐτὸ δὲν ἔχει σημασία. Τὸ βέβαιον εἶναι, ὅτι εὗρηκαν μιὰ εἴσοδο στὸ φρούριον. Ὀλίγα λεπτὰ ἀργότερα ὁ στρατιώτην Κὺν ἀναρριχᾶται στὴν κορυφὴ τοῦ φρουρίου καὶ ἀνυψώνει μιὰ κοκκινοκίτρινῃ σημαίᾳ.

Παύσατε πῦρ! Ὁ καιρὸς ὅμως ἐμποδίζει καὶ πάλι τοὺς Γερμανοὺς νὰ ἰδοῦν αὐτὸ τὸ σῆμα. Τὰ γερμανικὰ τηλεβόλα ἐξακολουθοῦν νὰ βάλλουν. Μὲ προσοχὴ οἱ Γερμανοὶ μπαίνουν στὸ ἐσωτερικὸ τοῦ φρουρίου.

Γιατὶ κανεὶς δὲν τὸ ὑπερασπίζει; Γιατὶ δὲν ὑποδέχεται τοὺς Γερμανοὺς μιὰ ριπὴ γαλλικοῦ μυδραλλιοβόλου; Ποῦ εἶναι οἱ Γάλλοι;

Οἱ Γάλλοι ἀμέριμνοι κάθονται στὰ ἀπρόσβλητα ἀπὸ τὶς βόμβες ὑπόγεια τοῦ φρουρίου, γράφουν γράμματα στοὺς δικούς των, κοιμοῦνται. Ξεύρουν ὅτι ἕνα πρᾶγμα εἶναι βέβαιον: Ἐφ' ὅσον βάλλει κατὰ τοῦ ὑψώματος καὶ τοῦ φρουρίου τὸ γερμανικὸ πυροβολικὸ, δὲν μπορεῖ νὰ πλησιάσῃ σ' αὐτὸ κανεὶς Γερμανὸς στρατιώτης.

Οἱ Γερμανοὶ κτυποῦν τὸ σκέπασμα ἀπὸ μπετόν γιὰ νὰ ἀναγκάσουν τοὺς Γάλλους νὰ βγοῦν. Δὲν ἀκούονται ὅμως στὰ βαθεῖα καταφύγια· τὰ

κτυπήματά των.

Σφυρίζοντας με ένα ηλεκτρικό λαμπτήρα στο χέρι, φαίνεται ένας Γάλλος στην άκρη ενός διαδρόμου. Έκπληκτος βλέπει μπροστά του μία κάννη γερμανικού περιστρόφου.

Έξινητα έπτά άνδρες, ολόκληρος δηλαδή η φρουρά του όχυρου παραδίδεται λίγο αργότερα. Ένας από τους Γερμανούς, γκαρσόνι στην πολιτική ζωή, είδοποιεί με τὰ λίγα γαλλικά που ήξευρε τους Γάλλους που ήσαν κάτω, ότι θὰ έρριπτε χειροβομβίδες στο μέρος όπου έμεναν αν δεν παρεδίδοντο.

Έξινητα έπτά Γάλλοι καταθέτουν έτσι τὰ όπλα μπροστά σε 19 Γερμανούς. Τò Ντουωμόν έπείσε καί τὰ παραρτήματα τών· έφημερίδων στην Γερμανία γράφουν:

Γερμανοί αϊχμάλωτοι· στο Βερντέν οδηγούνται στά μετόπισθεν.

"Τò όχυρόν Ντουωμόν, τò βορειοανατολικόν στήριγμα του συγκροτήματος τών όχυρών του Βερντέν, κατελήφθη από τò 24ον Σύνταγμα του Βρανδεμβούργου καί εύρίσκεται ήδη εις γερμανικὰς χείρας".

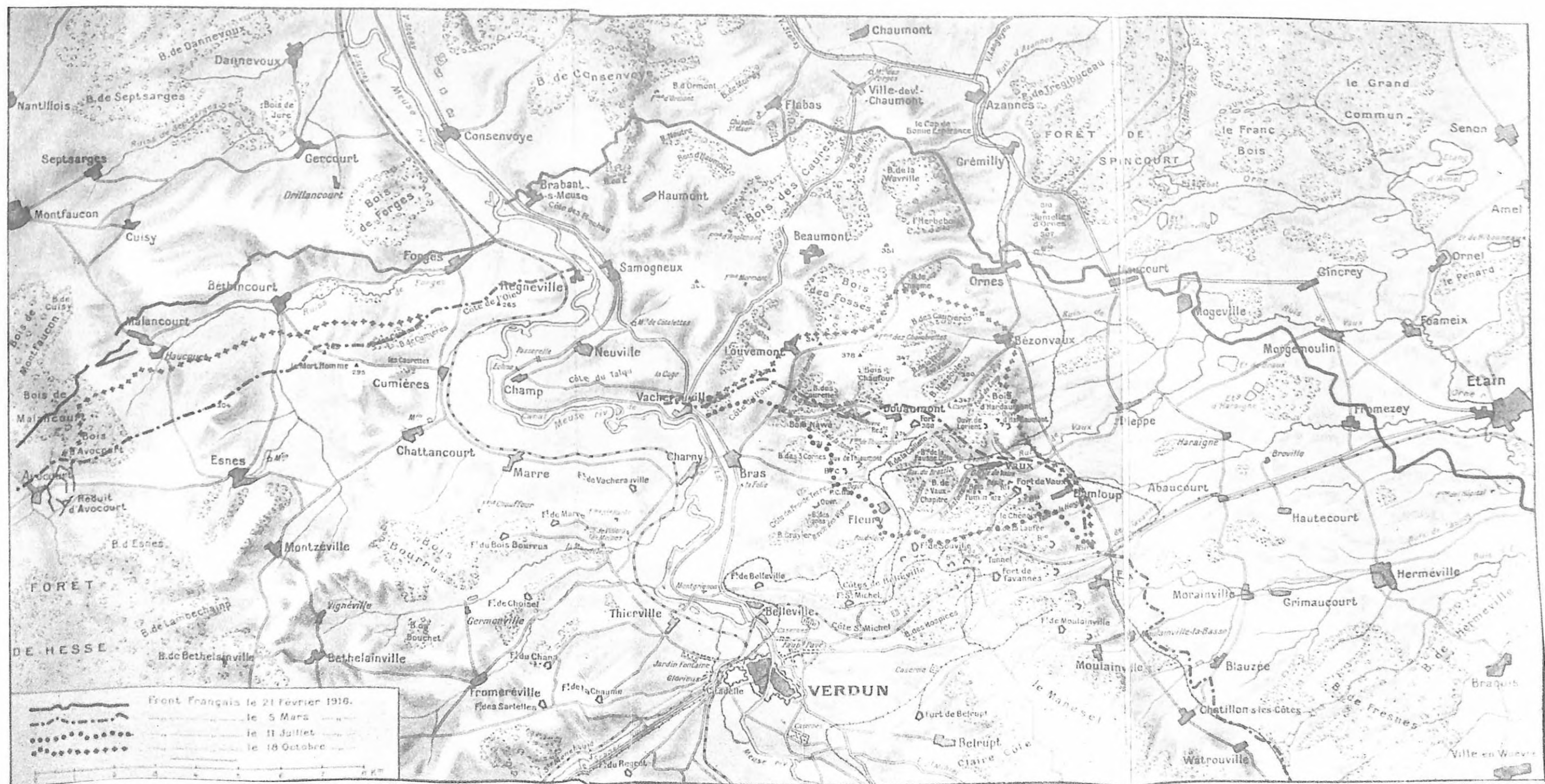
Άφηγήσεις αὐτοπτῶν μαρτύρων.

Αὐτή είναι η τελευταία εἴδησις γερμανικῆς έπιτυχίας, η τελευταία εἴδησις γερμανικῆς νίκης στον τομέα του Βερντέν. Από τώρα όμως καί εις τò εξής δέν υπάρχει πιά ούτε μπροστά, ούτε πίσω· Γάλλοι, καί Γερμανοί καταδικάζονται νὰ διεξαγάγουν ένα άγώνα θέσεων, που κανείς δέν θα μπορούσε ούτε καν νὰ τόν φαντασθῇ. Έπάνω στο έκτεταμένο πεδίο μπροστά στο Βερντέν βρέχει συνεχώς. Καί ήμέρα καί νύκτα, σχεδόν χωρίς διακοπή μαζί με τήν βροχή από τόν ουρανò πέφτει μία άλλη βροχή από σίδηρο καί χάλυβα.

Έκεἷ όπου χθές εύρίσκοντο δάση, υπάρχει τώρα ένα σύνολο καμμένων κορμών· δένδρων. Άλλά καί έκεἷ όπου χθές άκόμη ύπῆρχαν αὐτοἱ οἱ καμμένοι κορμοί, δέν υπάρχει σήμερα παρὰ μόνο μία ανασκαμμένη γῆ, με άπειρους κρατήρας επάνω στους όποιους πίπτει ή βροχή του σιδήρου, ξεσηκώνει πέτρες καί αναμοχλεύει τήν γῆ, σηκώνει σύννεφα σκόνης καί έξαλείφει κάθε ίχνος ανθρώπινης ζωῆς.

Έκεἷ όπου χθές άκόμη ύπῆρχε ένα χαρούμενο τοπίο όπου κελαιδοῦσαν τὰ πουλιά, βλέπει κανείς σήμερα μία έκτασι γεμάτη από τρύπες που έχουν ως μοναδικό σκοπό νὰ μαζεύουν τήν πίπτουσα σιδερένια βροχή, νὰ πίνουν αίμα, νὰ σκεπάζουν αποσυντεθειμένα πτώματα, νὰ τὰ ξεσκεπάζουν, νὰ τὰ πετοῦν ψηλά στον άέρα καί νὰ τὰ πολτοποιοῦν.

"Οἱ στρατιῶται κατελαμβάνοντο από φρίκη μπροστά σ' αὐτò τò δρᾶ-

ΠΑΡΑΣΤΑΤΙΚΟΣ ΧΑΡΤΗΣ ΤΗΣ ΜΑΧΗΣ ΤΟΥ ΒΕΡΔΕΝ:
 Από τῆς 21ης Φεβρουαρίου μέχρι τῆς 18 ἡς Ὀκτωβρίου 1916.

μα", ὁμολογεῖ ὁ ἐκ φύσεως ἀσυγκίνητος Λούδενδορφ.

"Ζωντανοὶ πολεμοῦσαν πίσω ἀπὸ ἀποσυντεθειμένα πτώματα", γράφει ὁ Ἑλβετὸς ἱστορικὸς Χέρμανν Στέγκεμανν. Πῦρ φραγμοῦ δημιουργοῦσε πίσω ἀπὸ τὰ μέτωπα ζώνη θανάτου, ποὺ ἀπαιτοῦσε καθημερινῶς νέα θύματα. Ὅχηματα μὲ τρόφιμα καὶ πολεμοφόδια ἐβούλιαζαν σὲ δρόμους ποὺ κατέληξαν ἄβατοι καὶ ἀπὸ τοὺς κρατῆρας ποὺ ἄνοιξε τὸ πυροβολικὸ μετεδίδετο ὁ τύφος καὶ ἡ δυσεντερία. Δηλητηριώδεις ἀτμοὶ κατέστρεφαν τὰ μάτια καὶ τοὺς πνεύμονες. Καὶ μὲ κάθε μέρα ποὺ περνοῦσε ἐμεγάλωνε ἡ φρίκη τῆς μάχης αὐτῆς ποὺ δὲν ἐννοοῦσε νὰ τελειώσῃ.

Συντάγματα ὁλόκληρα ρίπτονται στὸν ἀγῶνα καὶ καταστρέφονται ὡς τὸν τελευταῖο ἄνδρα. Νεοσύλλεκτοι, ποὺ μόλις ἐβγήκαν ἀπὸ τοὺς στρατῶνας ρίπτονται ἀπὸ τὴν γερμανικὴ στρατιωτικὴ ἡγεσία στὸ τρομερὸ σφαγεῖο.

"Γολγοθᾶς πραγματικὸς εἶναι ὁ δρόμος τῶν μεταφορέων συσσιτίου καὶ ὕδατος", γράφει ὁ Κάμπις στὰ ἀπομνημονεύματά του. Ὑπάρχουν σημεῖα ποὺ μόνο τρέχοντας ἢμποροῦν νὰ περάσουν, γιὰ νὰ μὴ διαμελισθοῦν. Καὶ ἔτσι ἔρχονται οἱ τρομερὲς ἐκεῖνες ἡμέρες ποὺ οἱ στρατιῶται, πίνουν νερὸ ἀπὸ τὶς τρύπες ποὺ ἄνοιξαν οἱ ὀβίδες, γιὰτὶ οἱ ὕδατοφόρες δὲν μποροῦν νὰ φθάσουν ὡς σ' αὐτούς. Καὶ ἔτσι δημιουργοῦνται τὰ μονοπάτια, τὰ ὁποῖα ἀναγνωρίζουν οἱ ὀδηγοὶ ἀπὸ τὰ πτώματα ποὺ ἀποσυντίθενται ἐκεῖ σιγὰ-σιγὰ. Ἐτσι δημιουργοῦνται οἱ σωροὶ ἀπὸ κρανία, ὅπου εἶναι ἀδύνατον νὰ γίνῃ ταφὴ τῶν νεκρῶν. Σὲ σπάνιες μόνο περιπτώσεις ρίπτονται τὰ πτώματα σὲ ἓνα χαράκωμα ποὺ ἔπαυσε πιά νὰ χρησιμοποιεῖται καὶ σκεπάζονται μὲ πέτρες, μὲ ξύλα, μὲ λάσπη καὶ μὲ ὅ,τιδήποτε ἄλλο. Δὲν ἀποκλείεται ὅμως νέαι ὀβίδες νὰ ξανανοίξουν τὸν πρόχειρο αὐτὸ ὁμαδικὸ τάφο καὶ νὰ ἀποκαλύψουν τὰ ἀποσυντεθειμένα πτώματα ἢ νὰ τὰ διαμελίσουν κατὰ τὸν φρικτότερο τρόπο.

Ἡ πορεία τοῦ θανάτου.

"Ἐνας στρατιώτης τοῦ 24ου Συντάγματος Πεζικοῦ, ὁ Γκρέγκορ Χέφλε περιγράφει τὶς ἐντυπώσεις του μὲ λίγες λέξεις:

— Ἀκούω τὴν συνεχῆ ἔκρηξι τῶν ὀβίδων, τὴν βοή καὶ τὸ σφύριγμα τῶν θραυσμάτων, βλέπω τὶς χαράδρες τοῦ Σωφοῦρ καὶ τοῦ Ἀλμπαίν, ποὺ εἶναι συνεχῶς σκεπασμένες μὲ φλόγες καὶ καπνοὺς, βλέπω στρατιωτικὰ τμήματα νὰ προωθοῦνται ἀνάμεσα στὶς χαράδρες αὐτὲς τοῦ θανάτου, ἀναπνέω τὴν ὀσμὴ τῶν πτωμάτων καὶ τῶν δηλητηριωδῶν ἐκρηκτικῶν ὑλῶν καὶ ἀερίων, νοιώθω νὰ σφίγγεται ὁ λαιμὸς ὅταν ἐκρηγνυόμενες ὀβίδες μᾶς σκεπάζουν μὲ χῶμα καὶ μὲ κομμάτια σκοτωμένων, βλέπω τὰ ἀδυνατισμένα καὶ ἀκάθαρτα πρόσωπα τῶν ζωντανῶν καὶ τὰ χλωμὰ πρόσωπα τῶν ἀπειραρίθμων νεκρῶν. Ἀκούω βρισιὲς καὶ κατάρες. Ἀκούω νὰ ψελλίζονται προσευχὲς. Βλέπω μακρυὰ, κοντὰ στὴν Σαμπρέττ Φερὸν ἓνα ἱερέα νὰ εὐλογῇ τὰ στρατεύματα ποὺ εἶναι ἀφιερωμένα στὸν θάνατο καὶ νὰ τοὺς δίδῃ ἐκ τῶν προτέρων ἄφεσιν ἁμαρτιῶν...

Οἱ ἄνδρες ποὺ πολεμοῦν ἐκεῖ σ' αὐτὴν τὴν τρομερὰ ζώνη τοῦ θανά-

του νομίζουν ότι είναι οί μόνοι που απέμειναν στην γῆ, που φαίνεται να διανύει την θανάσιμη αγωνία της.

Ὁ ἀνθυπολοχαγὸς Μάϊ τοῦ 20ου Συντάγματος Πεζικοῦ περιγράφει ὡς ἐξῆς τὴν προώθησι τῆς μονάδος του:

— Ἡ χαράδρα τοῦ Ἀλμπαίν. Ἐκεῖ ἀπὸ πολλῶν ἐβδομάδων κανεῖς δὲν εἶχε τὸν καιρό, οὔτε τὴν ὄρεξι νὰ θάψῃ τοὺς νεκρούς. Αὐτὸ ἄλλωστε δὲν θὰ εἶχε κανένα σκοπὸ. Ὅποιος ἕως τότε δὲν εἶχε νριώση τὴν φρίκη τοῦ πολέμου τώρα τὴν ἔνοιωθε γιὰ καλὰ.

Ἡ καὶ προχωροῦμε. Προχωροῦμε ἀπὸ τρύπα σὲ τρύπα. Ἐξαφνα σηκώνεται ἡ γῆ. Ἀκούονται βροντές. Ἐνα σύννεφο ἀπὸ καπνὸ ἀνεβαίνει στὸν οὐρανὸ. Ὅπου προβάλλει ἕνα κεφάλι, ἡ ριπὴ ἐνὸς γαλλικοῦ μυδραλλιοβόλου ἀποδεικνύει ὅτι ἐκεῖ κάτω ἔγινε ἀντιληπτὸς ὁ στόχος.

Νὰ ἕνα κομμάτι χαρακώματος. Ἐνας—ἕνας πρὸς τὰ ἐμπρός! Καὶ στὸ χαρακώμα αὐτὸ συγκεντρώνονται τὰ οἰκτρὰ ὑπολείματα τοῦ τρίτου λόχου. Ὡχροὶ ρωτοῦν οἱ συνάδελφοι:

Ἡ Πῶς κατορθώσατε νὰ ἔλθετε ζωντανοὶ ὡς ἐδῶ;

Μετριοῦμαστε. Πέντε ἄνδρες ἀπὸ τὴν δευτέρα, τρεῖς ἀπὸ τὴν τρίτη ἐνωμοτία. Ποῦ εἶναι οἱ ἄλλοι; Γαλλικαὶ ὀβίδες τοὺς ἔχουν θάψῃ, τοὺς ἔχουν ξεσκάψῃ, τοὺς ἔχουν πάλι θάψῃ.

Καὶ τώρα ἀρχίζει ὁ ἀληθινὸς Γολγοθᾶς. Προχωροῦμε μέσα στὴν ὁλοσκότεινη νύκτα ἐπάνω σὲ λασπῶδες ἔδαφος, καὶ γύρω ἀπὸ ὁπὲς ὀβίδων ποὺ εἶναι γεμάτες ἀπὸ νερό, ἀπὸ πτώματα καὶ ἀπὸ τραυματίες ποὺ ζητοῦν βοήθεια.

Λάμπες τῆς τσέπης δὲν ἐπιτρέπεται νὰ χρησιμοποιηθοῦν, γιὰτὶ θὰ μᾶς ἀντιληφθῇ ἀμέσως ὁ ἐχθρός. Γι' αὐτὸ νοιώθωμε μόνο τὴν παρουσία τῶν συντρόφων μας. Ἀκούομε τὰ βήματά των ποὺ πατοῦν στὶς λάσπες. Καὶ τίς συγκρατημένες βρισιὲς των. Ὅποιος γλυστρᾷ πέφτει συχνὰ ἐπάνω σὲ ἕνα ἀνθρώπινο σῶμα, σηκώνεται μὲ δυσκολία καὶ βαδίζει μὲ κόπο πρὸς τὰ ἐμπρὸς βρεγμένος ὡς τὰ κόκκαλα γιὰ νὰ προφθάσῃ τὸ τμήμα του, ξαναπέφτει, ξανασηκώνεται καὶ ὅλα αὐτὰ κάτω ἀπὸ τὰ πυρὰ φραγμοῦ τῶν Γάλλων τῶν ὁποίων τὰ σράπνελλ σπάνουν πάνω ἀπὸ τὰ κεφάλια μας καὶ αἱ ὀβίδες ποὺ ἐκρήγνυνται μπροστά, πίσω καὶ κοντὰ μας ἀφήνουν πάντοτε νέκρους καὶ τραυματίες.

Τὴν φρίκη ὅμως αὐτῆς τῆς διαδρομῆς μπορεῖ κανεῖς νὰ τὴν συλλάβῃ τελείως μόνο τὴν ἡμέρα. Πτώματα, ἀπὸ τὸν σκελετὸ ποὺ κεῖται ἐκεῖ ἀπὸ μηνῶν μέχρι τοῦ πρὸ ὀλίγου διαμελισθέντος αἵματοφύρτου σώματος, ὑλικά, ὅπλα καὶ πολεμοφόδια πάσης φύσεως καλύπτουν τὴν περιοχὴ. Δὲν μπορεῖ νὰ γίνῃ λόγος γιὰ ταφὴ τῶν νεκρῶν.

Καὶ ἡ πορεία συνεχίζεται πρὸς τὸ ὕψωμα. Οἱ στρατιῶτες βαδίζουν τελεῖως ἐξαντλημένοι, λασπωμένοι, μουσκεμένοι ἀπὸ τὴν βροχὴ, μούσκεμα ἀπὸ τὸν ἰδρῶτα. Δὲν μπορεῖ νὰ γίνῃ λόγος γιὰ κανονικὸ δρόμο. Μεταξὺ τῶν ὁπῶν ποὺ ἔχουν ἀφήσῃ αἱ ὀβίδες ἔχει σχηματισθῇ κάποιον μονοπάτι, ποὺ χάνεται ὅμως ἀπὸ τίς βολές τοῦ ἐχθρικοῦ πυροβολικοῦ. Καὶ ὁ διοικητὴς τοῦ προχωροῦντος τμήματος στέκεται, ἀναζητεῖ μερικὰ σημεῖα προσανατολισμοῦ ποὺ εἶχε πρὶν σημειώσῃ, ἕνα ἰδιαίτερα μεγάλο κρατῆρα ὀβίδος ἢ ἕνα πτώμα χωρὶς πόδια, ποὺ χθὲς μόλις εὐρίσκετο ἐκεῖ, καὶ ἐπὶ

τέλους ανευρίσκει τὸν δρόμο. Καὶ δὲν εἶναι βέβαια καθόλου ἐκπληκτικὸν ὅτι ὑπὸ τὰς αὐτὰς συνθήκας ἐξαφανίζονται νεκροὶ καὶ τραυματίαι χωρὶς νὰ ανευρίσκηται οὔτε καὶ τὸ παραμικρὸ ἶχνος των.

Πρέπει νὰ ὑπακούσω λαγὺ ὁ γερμανὸς διάδοχος.

Δέκα χιλιάδες ὀβίδες καὶ ὀλμοὶ ἐκρήγνυνται τὴν ὥρὰ στὸ πεδίο τοῦ θανάτου τοῦ Βερδέν. Δέκα χιλιάδες θανατηφόροι βολαὶ τὴν ὥρὰ, δέκα χιλιάδες φορὲς τὴν ὥρὰ ἐξαποστέλλεται ὁ θάνατος, ὅλην τὴν ἡμέρα καὶ ὅλην τὴν νύκτα. Εἴκοσι ἑκατομμύρια βολαὶ ἐρρίφθησαν σ' αὐτὴν τὴν μάχην ποὺ διαρκεῖ ἐπὶ μῆνας.

Καὶ πέφτει ἡ σιδερένια βροχή καὶ σκεπάζει τοὺς νεκρούς.

Οἱ σύντροφοι ρίχνουν τὰ κομματιασμένα ἄψυχα σώματα ἔξω ἀπὸ τὰ χαρακώματά των. Μετατοπίζονται ἀκόμη μερικὲς φορὲς τὰ πτώματα αὐτὰ ἀπὸ τὶς ὀβίδες ποὺ πέφτουν ἐπάνω των, ὥς ὅτου γίνονται λάσπη καὶ σκόνη.

Τελειώνετε! Τελειώνετε ἐπὶ τέλους!

Ἦλθε ὁ Μάϊος καὶ τότε μόνο ὁ διάδοχος Γουλιέλμος καὶ τὸ ἐπιτελεῖο του ἀντιλαμβάνονται ὅτι ἡ ἐπιχείρησις ἀπέτυχε καὶ ὅτι αἱ θυσίαι σὲ ἀνθρώπινο ὑλικὸν δὲν ὠφελοῦν σὲ τίποτε. Προτείνουν λοιπὸν στὸ Ἀνώτατο Ἀρχηγεῖο τὴν διακοπὴ τῆς μάχης. Προτείνουν νὰ τεθῇ τέρμα σ' αὐτὴν τὴν πρωτοφανῇ τρέλλα.

"Ἡ ἐπίθεσις κατὰ τοῦ Βερδέν θὰ συνεχισθῇ" ἀπαντᾷ ὁ Φαλκενχάυν. Καὶ ὁ διάδοχος Γουλιέλμος γράφει στὰ ἀπομνημονεύματά του:

"Ἀφοῦ διατάσσει ἡ Ἀνωτάτη στρατιωτικὴ ἡγεσία πρέπει νὰ ὑπακούσω...".

Τὸ ἀποκύημα τῆς φαντασίας τοῦ Φαλκενχάυν, ἡ ἀντλία τοῦ αἵματος τοῦ Βερδέν ἐξακολουθεῖ νὰ ἐργάζεται. Θὰ ἐργάζεται ἀκόμη ἐπὶ μῆνας χωρὶς νὰ ἐλαττώσῃ τὴν ἐντασί της. Θὰ ἀπορροφήσῃ τὸ αἷμα τῆς νεότητος τῆς Γερμανίας καὶ τῆς Γαλλίας ὠθουμένη ἀπὸ τὴν δύναμιν μιᾶς διαταγῆς, πίσω ἀπὸ τὴν ὁποία παραμονεύουν προτεταμένα περίστροφα καὶ στρατοδικεῖα, ποὺ δὲν σταματοῦν πρὸ τῶν γενομένων θυσιῶν καὶ ὁδηγοῦνται ἀπὸ μιὰ δρᾶκα τρελλῶν εἰδικῶν τοῦ θανάτου.

Ἐπάνω ἀπὸ τὸ σφαγεῖον τοῦ Βερδέν ἀντηχοῦν ἀκόμη τὰ λόγια τοῦ Φαλκενχάυν. Ἡ ἐπίθεσις πρέπει νὰ συνεχισθῇ. Καὶ αὐτὸ εἶναι μόνο ὁ πρόλογος. Τώρα μόλις ἀρχίζει ἡ κόλασις.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ V

Ο ΠΟΛΕΜΟΣ ΤΩΝ ΑΕΡΙΩΝ

Τὰ κίτρινα σύννεφα.

"Ἄς ἐπιστρέψουμε τώρα ἓνα χρόνον πρὸς τὰ πίσω.

Στὸ ἀρχηγεῖο τοῦ Γάλλου στρατηγοῦ Μορδάκ κυτυπᾷ τὸ τηλέφωνο.

Εἶναι σήμερα πέμπτη ὥρα 5.20 μ.μ. Τὸ ἡμερολόγιον δείχνει τὴν 22...

Ἀπριλίου τοῦ 1915. Δύει μιὰ ωραία ἔαρινή ἡμέρα στὴν Φλάνδρα. Ἡ πολεμικὴ δράσις στὸν τομέα τοῦ Ὑπρ δὲν ἦταν ζωηρή. Οἱ στρατιῶται ἀπελάμβαναν μέσα στὰ ὑγρὰ των χαρακώματα τὶς τελευταῖες ἡλιακὲς ἀκτῖνες.

Ἀνασκαμμένο ἀπὸ ἑκατομμύρια ὀβίδες, ποτισμένο μὲ τὸ αἷμα δεκάδων χιλιάδων ἀνδρῶν τὸ πεδίο τῶν μαχῶν τοῦ Ὑπρ εἶναι ἀπὸ τὰ τρομερώτερα τοῦ πρώτου παγκοσμίου πολέμου.

Παράξενη εἶναι ἡ ἡσυχία τῶν τελευταίων ἡμερῶν. Ὁ στρατηγὸς Μορ-

Γαλλοβελγικὸ χαρακῶμα διάτρητο ἀπὸ ὀβίδες.

δάκ, ὁ διοικητὴς τῆς 90ης ταξιαρχίας γνωρίζει ἀπὸ ἄρκετὸ καιρὸ ὅτι οἱ ἄνδρες του στὸ Στέενστράσσε ἔχουν συνάψη σχέσεις μὲ τοὺς ἀπέναντί των Γερμανούς. Καπνός, κρασί, σιγαρέττα καὶ ψωμὶ ἀνταλλάσσονται μεταξὺ τῶν γαλλικῶν καὶ τῶν γερμανικῶν χαρακῶματων.

Αὐτὸ δὲν μπορεῖ νὰ ἀπαγορευθῇ τελείως. Ὅταν ἐπὶ μερικὲς μέρες τὸ μέτωπο μεῖνῃ ἡσυχο οἱ στρατιῶται καὶ τῶν δύο μερῶν ξεχνοῦν πῶς εἶναι ἐχθροὶ καὶ ξαναγίνονται ἄνθρωποι.

Μὰ νὰ ἐκτύπη-

σε τὸ τηλέφωνο.

Ὁ στρατηγὸς Μορδὰκ πλησιάζει τὸ μηχανήμα. Ὁ ὑπασπιστὴς του, ποὺ ἐπῆρε τὸ τηλεφώνημα εἶναι πολὺ ταραγμένος. Φαίνεται ὅτι συνέβη κάτι τὸ ἐξαιρετικὸ.

Ὁ Μορδὰκ παίρνει τὸ ἀκουστικὸ καὶ λέγει τὸ ὄνομά του.

Ἀπὸ τὴν ἄλλη ἄκρα τοῦ σύρματος ἀκούεται ἓνας παράξενος θόρυβος ποὺ τελικὰ καταλήγει σὲ ἀναστεναγμούς καὶ σὲ ἔντονο βῆχα.

Ἡ Ταγματάρχης Βιλβαλέ, κατορθώνει ἐπὶ τέλους νὰ πῇ ὁ τηλεφωνῶν.

—Τὶ συμβαίνει λοιπόν; ρωτᾷ μὲ νευρικότητα ὁ στρατηγός.

—Ὑφίσταται μεγάλη ἐπίθεσις, λέγει μὲ δυσκολία ὁ Βιλβαλέ. Τεράστια κίτρινα σύννεφα ποὺ προέρχονται ἀπὸ τὰ γερμανικὰ χαρακώματα καλύ-

πτουν ὁλόκληρο τὸν ἰδικὸ μου τομέα...

Ὁ ταγματάρχης βήχει ὕστερα ἀπὸ κάθε λέξι. Ὁ στρατηγὸς Μορδὰκ δυσκολεύεται νὰ τὸν καταλάβῃ.

—Οἱ στρατιῶται μας ἀρχίζουν νὰ ἐγκαταλείπουν τὰ χαρακώματά των καὶ νὰ ὑποχωροῦν. Πολλοὶ πίπτουν ἀναίσθητοι.

Ὁ Μορδὰκ δὲν χάνει τὴν ψυχραιμία του. Εἶναι ἓνας παλαιός, ἔμπειρος στρατιώτης καὶ κατὰ τὰς πολυνέκρους μάχας τῶν τελευταίων μηνῶν τοῦ συνέβη πολλές φορές νὰ ἰδῇ ἀξιωματικούς του νὰ τρελλαίνωνται. Στὰ ἀπομνημονεύματά του λοιπὸν γράφει:

"Ὁμολογῶ ὅτι ὅταν ἄκουσα αὐτὰ τὰ λόγια καὶ μὲ μιὰ τέτοια φωνὴ ἀναρωτήθηκα μιὰ στιγμή μήπως ὁ ταγματάρχης ἔπαθε νευρική διαταραχή, ὅπως τὴν ἔπαθαν πολλοὶ συνάδελφοι του, ἰδιαίτερώς κατὰ τὰς μάχας τῆς Λὰ Σιπόττ.

Ἐνῶ ὁ στρατηγὸς σκέπτεται αὐτὰ ἀκούει ζωηροὺς πυροβολισμοὺς ποὺ ἔρχονται ἀπὸ μακρυὰ. Ἀμέσως κατόπιν ἀρχίζει νὰ μυκᾶται καὶ τὸ πυροβολικό.

Οἱ Γερμανοὶ λοιπὸν ἐνεργοῦν ἐπίθεσι. Ἐνεργοῦν μιὰ ἀπὸ τίς πολλές ἐπιθέσεις των. Ὡστε ὁ Βιλβολέ ἔπαθε μιὰ νευρική κρίσι καὶ μεγαλοποιεῖ τὰ πράγματα.

Κτυπᾷ ὁμως καὶ πάλι τὸ τηλέφωνο.

—Ταγματάρχης Ντὲ Φαμπρή. Πρῶτο σύνταγμα τυφεκιοφόρων!

—Βῆχας, ὁ χαρακτηριστικὸς βῆχας ἑνὸς ἀνθρώπου ποὺ πνίγεται.

—Εἶμαι... ὑποχρεωμένος... νὰ ἐγκαταλείψω τὸ χαρακώμά μου.... Δὲν μπορῶ πιά νὰ ἀναπνεύσω... Πολλοὶ ἄνδρες μου ἔχουν πάθει ἀπὸ ἀσφυξία.

—Ἀλλό, ἀλλό, φωνάζει στὸ μηχανήμα ὁ στρατηγός.

Τοῦ ἀπαντᾷ ἓνα ἀγκομαχητό... Ὑστερα ἡ φωνὴ ξαναδυναμώνει ἀκόμη μιὰ φορά.

—Ἡ κατάστασις... κατέστη... ἀφόρητος... μᾶς περιβάλλουν ἀέρια.

Ἡ συνομιλία ἐτελείωσε. Δὲν προφθαίνει ὁ στρατηγὸς Μορδὰκ νὰ κρεμάσῃ τὸ ἀκουστικὸ καὶ ξανακτυπᾷ τὸ τηλέφωνο. Ἀπὸ τὴν ἄλλη ἄκρα τοῦ σύρματος εὐρίσκεται τώρα ὁ Βιλβολέ, ποὺ πρῶτος ἔχει εἰδοποιήσῃ τὸν στρατηγόν.

—Ὅλοι γύρω μου ἔπεσαν, λέγει ἀνάμεσα σὲ μιὰ βασανιστικὴ κρίσι βήχος... Ἐγκαταλείπω τὰ χαρακώματά μου...

"Τὸ τέλος τῆς φράσεως, δὲν τὸ κατάλαβα" γράφει στὰ ἀπομνημονεύματά του ὁ στρατηγὸς Μορδὰκ. Βγαίνει ἔξω τρεχᾶτος ἀνεβαίνει στὸ ἄλογο καὶ συνοδευόμενος ἀπὸ σπαῖδες καλπάζει πρὸς τὸ μέτωπο.

Μὰ τί εἶχε συμβῆ;

Ἐκείνη τὴν ἡμέρα, ἐκεῖνο τὸ ἥρεμο ἀπόγευμα τοῦ ἔαρος προσέλαβε ὁ πόλεμος μιὰ νέα, μιὰ ὑπουλη, μιὰ τρομερὴ μορφή. Γιὰ πρώτη φορά συγκλονίζεται τὸ μέτωπο ἀπὸ μιὰ ἐπίθεσι ἀερίων σὲ πλάτος ἑξῆ χιλιομέτρων. Γιὰ πρώτη φορά πνίγονται ἄνθρωποι ἀπὸ ἓνα δηλητηριῶδες σύννεφο ποὺ τοὺς περιβάλλει.

Συμβαίνει ὁμως αὐτὸ γιὰ πρώτη φορά;

Αἱ γερμανικαὶ δικαιολογίαι.

Ἡ γερμανικὴ ἐπίθεσις μὲ ἀέρια στὸ Ὑπρ τῆς ὁποίας τὰ τρομερὰ ἀποτελέσματα θὰ περιγράψουν ἐν συνεχείᾳ αὐτόπαι μάρτυρες προεκάλεσε κυμα ἀγανακτήσεως καὶ φρίκης. Ἡ σύμβασις πράγματι τῆς Χάγης ἀπαγορεύει ρητῶς:

α) Τὴν χρησιμοποίησι δηλητηρίων καὶ δηλητηριασμένων ὄπλων.

β) Τὴν χρησιμοποίησι βλημάτων τῶν ὁποίων μοναδικὸς σκοπὸς εἶναι ἡ ἐξαφάνισις καὶ διάδοσις δηλητηριωδῶν ἀποπνικτικῶν καὶ θανατηφόρων ἀερίων.

γ) Τὴν χρησιμοποίησι ὄπλων, βλημάτων, ἢ ὑλῶν, ποὺ εἶναι κατάλληλοι νὰ ἐπιφέρουν εἰς τοὺς στρατιώτας περίττας ταλαιπωρίας.

Οἱ ἀντιπρόσωποι τῆς Γερμανίας ὑπέγραψαν τὰ ἄρθρα αὐτὰ ἐπισήμως κατὰ τὰ ἔτη 1899 καὶ 1907, μαζί μὲ τοὺς ἀντιπροσώπους τῶν ἄλλων δυνάμεων, ποὺ μετέσχον εἰς τὴν διάσκεψιν τῆς Χάγης.

Τὸ Ὑπρ εἶναι μιὰ νέα ἀπόδειξις τῆς γερμανικῆς βαρβαρότητος— αὐτὸ διακηρύσσεται σ' ὅλον τὸν κόσμον. Τὸ Ὑπρ εἶναι μιὰ νέα ἀπόδειξις ὅτι ὁ ἀνθρωπισμὸς καὶ αἱ ἀναληφθεῖσαι ὑποχρεώσεις ἀπὸ τὰς συνθήκας δὲν ἔχουν καμμιὰ ἀξία γιὰ τοὺς Γερμανούς.

Πράγματι ἡ γερμανικὴ ἐπίθεσις μὲ ἀέρια εἰς τὸ Ὑπρ δὲν ἐπέφερε μόνον ἀναταραχὴν στὸ μέτωπο ἀλλὰ καὶ σὲ μιὰ γενεὰ στρατιωτικῶν ἱστορικῶν. Ὅταν οἱ καταστάντες ἀνεργοὶ ὕστερα ἀπὸ τὸ 1918, στρατηγοί, ἄρχισαν νὰ γράφουν τὰ ἀπομνημονεύματά των, τίποτε δὲν τοὺς ἐδυσκόλευσε περισσότερο καὶ δὲν προεκάλεσε σ' αὐτοὺς μεγαλύτερο κόπο ἀπὸ τὴν πρώτη ἐπίθεσιν μὲ ἀέρια τῆς 22ας Ἀπριλίου 1915.

Ὁ στρατηγὸς Χέρμανν Γκάγιερ ἀνέλαβε νὰ ἀποδείξῃ ὅτι δὲν παρεβιάσθησαν ἀπὸ τοὺς Γερμανοὺς τὰ τρία ἄρθρα τῆς συμβάσεως τῆς Χάγης, τὰ ὁποῖα ἀναφέραμε παραπάνω. Καὶ ἀραδιάζει ἐπάνω στὸ χαρτὶ ἐπιχειρήματα ποὺ τὸν καθιστοῦν μᾶλλον γελοῖον, γιὰ νὰ μὴ μεταχειρισθῇ κανεὶς ἕνα βαρύτερο χαρακτηρισμό.

α) Ἡ ἀπαγόρευσις λέγει τῆς χρησιμοποίησεως δηλητηρίων καὶ δηλητηριασμένων ὄπλων ἀφορᾷ μόνον τὴν δηλητηρίασιν τοῦ νεροῦ τῶν κρηνῶν, τὰ δηλητηριασμένα βλήματα, τὰ δηλητηριασμένα ξίφη καὶ τὶς δηλητηριασμένες λόγχες, γιὰτὶ οἱ μετασχόντες τότε στὴν διάσκεψιν τῆς Χάγης δὲν ἤξευραν ἀκόμη τίποτε ὅσον ἀφορᾷ τὴν ὕπαρξιν ἀερίων ὡς πολεμικῶν μέσων.

β) Ἡ δευτέρα ἀπαγόρευσις ἀφορᾷ μόνον βλήματα τῶν ὁποίων μοναδικὸς σκοπὸς εἶναι ἡ μετάδοσις ἀσφυκτικῶν ἢ θανατηφόρων ἀερίων. Βλήματα συνεπῶς, λέγει ὁ Γκάγιερ, ποὺ ἔχουν ταυτοχρόνως καὶ ἐκρηκτικὴν ἐνέργειαν δὲν ἀπαγορεύονται. Λησμονεῖ ὅμως τελείως ὁ Γκάγιερ ὅτι οἱ μετέχοντες τῆς διασκέψεως τῆς Χάγης θὰ ἔπρεπε πάντως κάτι νὰ ξέγυρουν περὶ τῆς ὑπάρξεως ἀσφυκτικῶν ἢ θανατηφόρων ἀερίων.

γ) Τὴν τρίτη τὴν καθαρῶς ἀνθρωπιστικὴν ἀπαγόρευσιν ἀναιρεῖ ὁ στρα-

τηγός με τὰς λέξεις: Εἶναι ἀληθές ὅτι προκαλεῖ μεγάλη συγκίνησι τὸ θέαμα ἑνὸς προσβληθέντος ἀπὸ δηλητηριώδη ἀέρια. Δὲν ὑποφέρει ὅμως ὁ ἀσθενὴς παραπάνω καὶ δὲν διατρέχει μεγαλύτερο κίνδυνο ἀπὸ τοὺς τραυματισθέντας μετὰ τὴν συνήθη ὅπλα. Τουναντίον ὑποφέρει πολὺ ὀλιγώτερο.

Κατὰ τὰ ἄλλα, αὕτη εἶναι ἡ ὁμόφωνος γνώμη τῶν περισσοτέρων Γερμανῶν στρατιωτικῶν συγγραφέων οἱ πόνοι οἱ προκαλούμενοι ἀπὸ τὰ δηλητηριώδη ἀέρια δὲν ἦσαν καθόλου "ἄσκοποι" ὥστε καὶ ἐπὶ τοῦ σημείου αὐτοῦ δὲν μπορεῖ νὰ λεχθῇ ὅτι παρεβιάσθη τὸ σχετικὸν ἄρθρο τῆς συμβάσεως τῆς Χάγης.

Ἔτσι οἱ Γερμανοὶ στρατιωτικοὶ συγγραφεῖς ἀκολουθοῦν σχεδὸν ὅλοι τοὺς συλλογισμοὺς τοῦ γερμανικοῦ γενικοῦ ἐπιτελάρχου Φαλκενχάυν, ὁ ὁποῖος διέταξε τὴν ἐπίθεσιν μετὰ ἀσφυξιογόνα ἀέρια καὶ δὲν ἔλαβε ὑπ' ὄψιν τὰ ἐπιχειρήματα ποὺ τοῦ προεβλήθησαν ὅτι ἡ χρησιμοποίησις τοῦ πολεμικοῦ αὐτοῦ ὅπλου ἦτο ἀντίθετος πρὸς τὸ διεθνὲς δίκαιον.

Τὸ νέο πολεμικὸ ὅπλο.

Τὸ γερμανικὸ γενικὸ ἐπιτελεῖο εὐρίσκεται χωρὶς ἀμφιβολία, κατὰ τὸ ἔτος 1915 μπροστὰ σὲ μιὰ δύσκολη κατάστασιν. Ἡ ἐκστρατεία στὴν Δύσιν ἀπέτυχε μετὰ τὴν ὑποχώρησιν τῶν Γερμανῶν στὸν Μάρνη. Τὸ μέτωπο τῶν χαρακωμάτων ἀπολιθώθηκε σὲ τέτοιο σημεῖο, ὥστε εἶναι ἀδύνατον νὰ διασπασθῇ σὲ ἕνα ὁποιοδήποτε σημεῖο. Ματαίως οἱ Βρεταννοὶ καὶ οἱ Γάλλοι ἐπεχείρησαν νὰ διασπάσουν τὶς γερμανικὰς γραμμὰς. Ματαίως οἱ Γερμανοὶ μετὰ ἐπανειλημμένας ἐπιθέσεις ἐθυσίασαν τὶς στρατιὰς των στὸν ἀχόρταγο Μολλώχ, χωρὶς νὰ κατορθώσουν τίποτε.

Ὁ ἀντικειμενικὸς σκοπὸς τοῦ Φαλκενχάυν ἦτο: Διάσπασιν τοῦ συμμαχικοῦ μετώπου στὴν Φλάνδρα καὶ προώθησις πρὸς τοὺς λιμένας τῆς Μάγχης. Παραμένει ὅμως ἀπραγματοποίητος.

Μόνον μετὰ ἕνα νέο καὶ ἀποτελεσματικώτερον ὅπλο θὰ ἦτο ἴσως δυνατό νὰ ἀνατραποῦν αἱ βρεταννικαὶ καὶ γαλλικαὶ καὶ βελγικαὶ θέσεις καὶ νὰ ἀνοιχθῇ ὁ δρόμος γιὰ τὴν δημιουργίαν γερμανικῶν ἐπιθετικῶν σφηνῶν.

Ὁ συνταγματάρχης Μπάουερ τοῦ Ἀνωτάτου Ἀρχηγείου κάμνει τὰς πρώτας βολιδосκοπήσεις καὶ ὁμιλεῖ μετὰ τὸν φυσικὸ Βάλτερ Νέρνοτ, ὁ ὁποῖος ἐτιμήθη ἀργότερα μετὰ τὸ βραβεῖο Νόμπελ γιὰ τὴν χημεῖαν. Ὁ Νέρνοτ ἀπευθύνεται στὸ Βερολῖνον στὸν συνάδελφό του Φρίτς Χάμπερ, προϊστάμενον τοῦ Ἰνστιτούτου τοῦ αὐτοκράτορος Γουλιέλμου γιὰ φυσικὴν χημεῖαν, ὁ ὁποῖος ἐπίσης ἐτιμήθη ἀργότερα μετὰ τὸ βραβεῖο Νόμπελ.

Ὁ καθηγητὴς Χάμπερ στρώνεται ἀμέσως στὴ δουλειάν, ὡς σήμερον ὅμως δὲν εἶναι ἀπολύτως γνωστὸ τί ἔκαμε. Ἀκόμη καὶ ἕνας ἄνθρωπος σὰν τὸν δόκτορα Ρουδὸλφ Χανσλιάν, ὁ ὁποῖος ἔγραψε πολλὰ καὶ ἀπιστεῦτως ἐνημερωμένα βιβλία γιὰ τὸν πόλεμον μετὰ δηλητηριώδη ἀέρια παρατηρεῖ μόνον τὰ ἑξῆς:

"Ἔγιναν μερικὰ πειράματα, ποὺ ἦσαν πολὺ ὀλίγα ἱκανοποιητικὰ, ἐκσφενδονίσεως ἀερίων παρενοχλητικῶν τοῦ ἀναπνευστικοῦ συστήματος".

Ἡ ἐπιφύλαξις αὕτη εἶναι εὐνόητος. Τὰ πρῶτα πειράματα μετὰ δηλητη-

ριώδη αέρια καταστρέφουν την επίσημη γερμανική θέσι ότι όχι η Γερμανία αλλά η Γαλλία άρχισε τον πόλεμο με τα ασφυξιογόνα αέρια. Καί εις τὸ σημείον αὐτὸ ἀρχίζει ἕνας ἀγὼν μεταξὺ τῶν ἱστορικῶν, ὁ ὁποῖος δὲν ἔχει κριθῆ ἀκόμη.

Ἡ κατάστασις στὰ διάφορα μέτωπα ἀπέδειξε σαφῶς ὅτι μὲ τὰ ἕως τότε χρησιμοποιούμενα πολεμικὰ μέσα δὲν ἤμποροῦσαν νὰ κατορθωθοῦν μεγάλα πράγματα. Στὸν πόλεμο τῶν κινήσεων ποὺ γίνεται ἐπὶ ἀναπεπταμένου πεδίου τὰ θραύσματα π.χ. τῶν ὀβίδων καὶ τῶν βομβῶν εἶναι ἀποτελεσματικά. Στὸν πόλεμο ὅμως τῶν θέσεων καὶ ἕνα ἀπλοῦν πρόχωμα ἤμπορεῖ νὰ ἀσκήσῃ ἀποτελεσματικὴ προστασία.

Χρειαζόμεθα ἕνα πολεμικὸ μέσο ποὺ ἤμπορεῖ χωρὶς δυσκολία νὰ προωθηθῇ στὶς ἐχθρικές γραμμὰς καὶ κατὰ τοῦ ὁποίου νὰ μὴ ἀποτελοῦν ἐμπόδιον προχώματα καὶ σάκκοι ἀπὸ ἄμμου.

Αὐτὸ εἶναι τὸ στρατιωτικὸ αἶτημα. Ὁ καθηγητὴς Χάμπερ λύει τὸ πρόβλημα προτείνων τὴν ἀνάπτυξι ἑνὸς νέφους ἀερίων, ἡ μετάδοσις τοῦ ὁποίου θὰ γίνεται μὲ τὸν ἄνεμο.

Φυσικὰ αὐτὸ δὲν ἀρκεῖ. Πρέπει νὰ εὐρεθῇ ἕνα αέριον τὸ ὁποῖον νὰ εἶναι ἀρκετὰ βαρὺ, δηλαδὴ νὰ μὴ ἀνέρχεται πολὺ ὑψηλὰ καὶ νὰ μὴ διαλύεται. Δὲν πρέπει νὰ ἔρπη στοὺς ἔδαφος. Τὸ νέφος ποὺ θὰ σχηματίζῃ πρέπει νὰ φθάνῃ, ὡς σὲ κάποιο ὕψος, νὰ παραμένῃ ἐπὶ ἀρκετὸ χρόνον συμπαγὲς ἐκτὸς αὐτοῦ νὰ εἶναι τόσο βαρὺ, ὥστε νὰ ἤμπορεῖ νὰ μεταδίδεται εἰς τὰ προχώματα καὶ τὰ καταλύματα.

Ὁ καθηγητὴς Χάμπερ ἐκλέγει γι' αὐτὸν τὸν σκοπὸν τὸ χλώριο, τὸ ὁποῖον ἐπιπροσθέτως ἔχει καὶ τὸ πλεονέκτημα ὅτι ὑπάρχει ἐν ἀφθονίᾳ στὴν Γερμανίαν, ἡ ὁποία πάσχει ἤδη ἀπὸ ἑλλειψι πολλῶν πολεμικῶν εἰδῶν.

Θεωρητικῶς ὁ Χάμπερ βλέπει τὸν πόλεμο τῶν ἀερίων μὲ τέτοιο τρόπο ὥστε μὲ εὐνοϊκὸν ἄνεμον νὰ ἤμποροῦν νὰ ἐξαπολυθοῦν κατὰ τῶν θέσεων τοῦ ἐχθροῦ μεγάλαι ποσότητες ἑνὸς χλωριούχου αερίου. Στὸ Γερμανικὸ δυτικὸ μέτωπο πρέπει νὰ πνέῃ γι' αὐτὸν τὸν σκοπὸ ἀνατολικὸς ἄνεμος καὶ ἡ ταχύτης του δὲν πρέπει νὰ εἶναι οὔτε ταχύτερα οὔτε βραδυτέρα τῶν τριῶν ἕως πέντε μέτρων τὸ δευτερόλεπτον, γιὰτὶ ἀμέσως πίσω ἀπὸ τὸ δηλητηριῶδες αὐτὸ νέφος θὰ προωθηθῇ τὸ πεζικόν. "Αν τὸ νέφος κινεῖται μὲ μικρότερα ταχύτητα τότε θὰ ἐκινδύνευαν οἱ Γερμανοὶ ποὺ τὸ ἀκολουθοῦν. "Αν κινεῖται ταχύτερα δὲν θὰ ἐπιφέρῃ τὸ ποθούμενον ἀποτέλεσμα.

Τὴν συνέχεια τὴν ἐξιστορεῖ ὁ Χάνσλιαν μὲ τὴν ἐξῆς φράσι:

"Ὁ Χάμπερ ἀνέφερε τὸ σχέδιον τοῦ στὸν Φαλκενχάυν ὁ ὁποῖος τὸ ἐνέκρινε, ἀνεπιφυλάκτως. Ἐπιφυλάξεις ἀπὸ ἀπόψεως Διεθνοῦς Δικαίου δὲν εἶχε ὁ Φαλκενχάυν".

Γι' αὐτὸ ἀκριβῶς ὁ Γενικὸς Ἐπιτελάρχης ἐπιμένει νὰ χρησιμοποιηθῇ τὸ νέον πολεμικὸ μέσο ὅσο τὸ δυνατόν ταχύτερα καὶ ὅσο τὸ δυνατόν σὲ μεγαλυτέρα ποσότητα. Οἱ διοικηταὶ ὅμως τῶν διαφόρων μονάδων δὲν ἐπικροτοῦν τὴν πρωτοβουλία αὐτὴν τοῦ ἐπιτελάρχου. Ὁ στρατηγὸς φὸν Νταϊμλικ, ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ ὁποίου εὐρίσκεται τὸ 15ον Σῶμα Στρατοῦ γράφει στὰ ἀπομνημονεύματά του:

—Τὴν 25ην Ἰανουαρίου τοῦ 1915 ἐκλήθην μὲ τὸν ἐπιτελάρχην μου στὸ Μεζιέρ, στὸ Ἀνώτατο Ἀρχηγεῖο, γιὰ μιὰ συνομιλία μὲ τὸν Φαλκενχάυν. Μᾶς ἀνεκοίνωσε ὅτι θὰ ἐξρησιμοποιεῖτο ἓνα νέο πολεμικὸ ὄπλο μὲ βάσι τὰ δηλητηριώδη ἀέρια καὶ ὅτι αἱ πρῶται δοκιμαί θὰ ἐγένοντο στὸν ἰδικὸ μου τομέα. Τὰ δηλητηριώδη αὐτὰ ἀέρια θὰ παρεδίδοντο σὲ σιδερένιες φιάλες, ποὺ θὰ ἐτοποθετοῦντο στὰ χαρακώματα. Ἀπὸ τὶς φιάλες αὐτὲς θὰ ἐξεκένωνετο τὸ ἀέριον μόλις θὰ ἔπνεε εὐνοικὸς ἄνεμος.

"Πρέπει νὰ ὁμολογήσω ὅτι ἡ ἐντολὴ τῆς δηλητηριάσεως τοῦ ἐχθροῦ μὲ τὸν ἴδιον τρόπον ὅπως δηλητηριάζεται ἓνας ποντικός, ἔκαμε σὲ μένα τὴν ἐντύπωσι, τὴν ὁποίαν ἔπρεπε νὰ κάμῃ σὲ κάθε ἐντιμὸ στρατιώτη: Μὲ ἐγέμνε μὲ φρίκην".

Ποιὸς ἄρχισε τὸν πόλεμον τῶν ἀερίων;

Στὴν πραγματικότητα τὸ σχέδιον τῆς διεξαγωγῆς τοῦ πολέμου μὲ δηλητηριώδη ἀέρια δὲν γίνεται εὐμενῶς δεκτὸ ἀπὸ τοὺς Γερμανοὺς στρατιῶτες γιὰ πολλοὺς λόγους ἀλλὰ καὶ γιὰτὶ ἦταν βέβαιον ὅτι καὶ ὁ ἐχθρὸς θὰ ἐπλήρωνε μὲ τὸ ἴδιον νόμισμα.

Ἡ ἀνωτάτη ὁμῶς γερμανικὴ στρατιωτικὴ ἡγεσία δὲν πιστεύει σὲ ἓνα ἁμεσοτέτοιο ἐνδεχόμενο. Ὑπολογίζει ὅτι οἱ χημικοὶ τῶν συμμάχων θὰ χρειασθοῦν ἀσφαλῶς ἕξ ἡ μήνες ὥσπου νὰ κατασκευάσουν ἓνα ἀέριον ποὺ νὰ ἡμποροῦν νὰ χρησιμοποιήσουν στὸ μέτωπο—καὶ ἕως τότε ὁ πόλεμος θὰ εἴχε κριθῇ χάρις στὸ γερμανικὸ ἀέριον.

Προετοιμασία πυρ/κοῦ πρὸ τοῦ Βερδέν.

Ὁ στρατηγὸς Χόφμαν διαβλέπει ἀμέσως καὶ μιὰ ἄλλη ἡλιθιότητά τοῦ ἐγχειρήματος:

—Στὸ δυτικὸ μας μέτωπο, λέγει, χρειαζόμεθα ἀνατολικὸ ἄνεμον. Σύμφωνα ὁμῶς μὲ τὶς διαπιστώσεις τῆς μετεωρολογικῆς μας ὑπηρεσίας ἐπικρατοῦν ἐδῶ ἀκριβῶς ἀντίθετοι ἄνεμοι.

"Ἡ ἐλπίς τῶν Γερμανῶν χημικῶν διαπιστώνει μὲ εἰρωνεία ὁ στρατηγός, ὅτι ὁ ἐχθρὸς δὲν θὰ κατορθώσῃ νὰ μᾶς μιμηθῇ, δὲν πραγματοποιεῖται".

Οἱ ἐπικρατοῦντες κατὰ τοὺς πέντε πρώτους μῆνας δυτικοὶ ἄνεμοι, μετὰ τὴν πρώτη γερμανικὴ ἐπίθεσι μὲ δηλητηριώδη ἀέρια, μεταφέρουν τὸν θάνατον ἀπὸ ἀσφυξία σὲ τὶς θέσεις τῶν κεντρικῶν δυνάμεων.

Ἀντιρρήσεις ἀπὸ ψυχολογικῆς, τακτικῆς, ἀνθρωπιστικῆς ἀπόψεως καὶ ἀπὸ ἀπόψεως διεθνοῦς δικαίου δὲν δέχεται οὔτε κἀν νὰ συζητήσῃ ὁ Φαλκενχάυν. Ἦδη κατέσχε στὴν βιομηχανία 6.000 σιδερένιες φιάλες. Αἱ

προετοιμασίου για την χρησιμοποίησίν των στο "Υπρέχουν ήδη αρχίση.

Ακόμη μιὰ φορά οί στρατιωτικοί ιστορικοί εύρίσκονται σέ μεγάλη ἀ-
μηχανία ἐπὶ τοῦ ἐξῆς σημείου: Ἀρχισε πραγματικά στο "Υπρ ἡ πρώτη ἐ-
πίθεσις μὲ δηλητηριώδη ἀέρια ἢ ἐπρόκειτο περὶ γερμανικῶν ἀντιποίνων
για μιὰ πράγματι χρησιμοποίησι ἀσφυκτικῶν ἀερίων ἀπὸ τὸν ἐχθρό;

Δύο γεγονότα ἐπισημαίνουν ὅσον ἀφορᾷ αὐτὸ τὸ θέμα, οί ιστορικοί:
Τὴν ὕπαρξι πολεμοφοδίων περιεχόντων δηλητηριώδη ἀέρια στοὺς Γάλ-
λους καὶ τὴν ὕπαρξι ἐνὸς ἀερίου ποὺ λέγεται τουρπινίτης.

Μερικοὶ διατείνονται ἀκόμη ὅτι οί Βρεταννοὶ μετεχειρίσθησαν κατὰ
τὸν πόλεμο τῶν Μπόερς δηλητηριώδη ἀέρια. Πρόκειται ὅμως για παρεξή-
γησι. Οί Ἀγγλοὶ μετεχειρίσθησαν σ' ἐκεῖνον τὸν πόλεμον μιὰ ὀβίδα ποὺ
ἀνέδιδε ἕνα καπνὸ δυσαρέστου ὀσμῆς.

Τὰ γαλλικὰ πολεμοφόδια μὲ δηλητηριώδη ἀέρια εἶναι μιὰ ἰδιαίτερα
περίπτωσις. Τὸ 1912 ὁ διευθυντὴς τοῦ χημικοῦ ἐργοστασίου τῆς Διευθύν-
σεως Ἀστυνομίας τῶν Παρισίων ὁ χημικὸς Κλίγκ εἶχε τὴν ιδέα νὰ γεμίση
μερικὲς σφαῖρες μὲ ἀέρια. Ἐπρόκειτο ὅμως για ἕνα κοινὸ ἀβλαβὲς δακρυ-
γόνον ἀέριο, τὸ ὁποῖον χρησιμοποιοῦν σήμερα ὅλες οί ἀστυνομίαι τοῦ κό-
σμου.

Σκοπὸς τοῦ βλήματος αὐτοῦ ἦτο νὰ γίνη ἀποτελεσματικωτέρα ἐπίθε-
σις κατὰ τοῦ παρισινοῦ ὑποκόσμου. Καὶ πραγματικά τὰ δακρυγόνα καψύ-
λια τοῦ Κλίγκ ἐχρησιμοποιήθησαν για πρώτη φορά τὸ 1912 κατὰ τῆς συμ-
μορίας τῶν ἀπάχιδων τοῦ Μποννὸ κοντὰ στο Σουαζὺ Λὲ Ρουά. Ἐπρόκει-
το περὶ ἐπικινδύνων καὶ μηχανοκινήτων ληστῶν.

Ἡ ἐφεύρεσις τοῦ Γάλλου χημικοῦ Τουρμπέν.

Τριάντα χιλιάδες περίπου καψύλια μὲ δακρυγόνον ἀέρια εἶχαν οί Γάλ-
λοι στρατιῶται τοῦ μηχανικοῦ, ὅταν ἐπῆγαν τὸ 1914 στὸ μέτωπο. Σὲ κά-
θε καψύλιο ὑπῆρχαν 19 κυβικὰ ἑκατοστόμετρα δακρυγόνου ἀερίου τὸ ὁ-
ποῖον σὲ ἀναπεπταμένο πεδίων δὲν ἐπέφερε κανένα ἀποτέλεσμα. Ἡ ιδέα
τοῦ Κλίγκ ἦταν κατάλληλη για ἀγῶνα μεταξύ ἀστυνομίας καὶ κακοποιῶν
σὲ στενοὺς δρόμους μέσα στὶς πόλεις. Στὸν πόλεμον δὲν ἤμποροῦσε νὰ χρη-
σιμοποιηθῇ.

Τὸ 1915 μία γαλλικὴ ἐγκύκλιος κάμνει λόγον περὶ βλημάτων μὲ ἀέρια
ποὺ ἐπιφέρουν νάρκωσιν. Καὶ τονίζει ἐπὶ λέξει τὰ ἐξῆς:

"Τὰ βλήματα αὐτὰ περιέχουν ἕνα ὑγρὸν τὸ ὁποῖον κατὰ τὴν ἔκρηξι
των μεταδίδει καπνοὺς ποὺ ἐρεθίζουν τὰ μάτια, τὴν μύτη καὶ τὸν λάρυγ-
γα. Οἱ ἄτμοι δὲν εἶναι θανατηφόροι, τουλάχιστον σὲ μικρὲς ποσότητες".

Τὰ πράγματα εἶναι τελείως διάφορα μὲ τὰ τουρπινέτα, τοῦ Γάλλου
χημικοῦ Τουρμπέν. Καὶ ἐδῶ ἀκριβῶς ἐπιμένουν ὅλως ἰδιαιτέρως οί Γερμα-
νοὶ στρατιωτικοὶ ιστοριογράφοι ὅταν προσπαθοῦν νὰ ἀποδείξουν ὅτι τὰ
δηλητηριώδη ἀέρια ἐχρησιμοποιήθησαν, για πρώτη φορά ἀπὸ τὴν ἀντί-
θετο πλευρά :

Στὴν πραγματικότητα πρόκειται γιὰ μιὰ τελείως ἀσύστατη φήμη, τὴν ὁποία ἀπεκάλυψε μετὰ τὸν πόλεμο ὁ Γάλλος δημοσιογράφος Γκουστάβ Έρβε.

—“Ὅταν, λέγει ὁ Γκουστάβ Έρβε, οἱ Γερμανοὶ ἐβάδιζαν τὸ 1914 ἐναντίον τῶν Παρισίων καὶ ἐκυκλοφοροῦσαν μὲ αὐτὴν τὴν εὐκαιρίαν οἱ πῖο τρελλές εἰδήσεις, ποιοὺς δὲν θυμᾶται τὶ τρελλές ἱστορίες ἐκυκλοφόρησαν γιὰ τὶς τουρπινέτες; Πολλοὶ μὲ μεγάλη ἀγαλλίασι περιέγραφαν τὰ τρομερὰ ἀποτελέσματα τῶν βλημάτων τοῦ διασήμευ ἐφευρέτου. 80.000 Γερμανοὶ ἀπέθαναν ἀπὸ ἀσφυξία. Ὀλόκληρα συντάγματα ἔπεσαν ἐπὶ τόπου. Καὶ ὅλοι ἔλεγον τότε ὅτι αὐτὸ ἦταν ἡ πρέπουσα τιμωρία κατὰ τῶν Γερμανῶν, ποὺ ἐπέδραμαν ἐναντίον τῆς Γαλλίας, χωρὶς νὰ ὑπάρχῃ κανένας λόγος. Θυμοῦμαι πολὺ καλὰ ὅλες τὶς λεπτομέρειες. Καὶ ὅμως ἐπρόκειτο γιὰ μιὰ μεγάλη ψευτιά”.

Ἡ φήμη ὅμως τοῦ Τουρπέν ἐξακολουθεῖ νὰ εὐρίσκη θέσι στὶς στῆλες τοῦ παγκοσμίου τύπου. Ποιὰ δόσις ἀληθείας ὑπῆρχε σ’ αὐτὴν ἀπεκαλύφθη μόνον κατὰ τὸ 1920, γιὰτὶ εἶχαν δημοσιευθῇ καὶ φωτογραφίαι Γερμανῶν στρατιωτῶν ποὺ ἐφονεύθησαν μέσα στὰ χαρακώματα τῶν ἀπὸ τουρπινέτες, χωρὶς νὰ ἐμφανίζον τὰ σώματά των κανένα τραῦμα. Ἐπρόκειτο ὅμως μόνον γιὰ μιὰ νέα ἐκρηκτικὴ ὕλη ποὺ ἐφεῦρε ὁ Τουρπέν, ἡ ὁποία κατὰ τὰς ἐξογκωμένας ἐπίσης πληροφορίας, ποὺ προήρχοντο ἀπὸ βρεταννικὴν πηγὴν, ἄρκοῦσε νὰ ἐπιφέρῃ ἓνα ἥρεμο θάνατο, χωρὶς κανένα ἀπολύτως πόνο σὲ ἀκτῖνα 360 μέτρων—πρὸ παντὸς μὲ τὴν πίεσι τοῦ ἀέρος.

Τὸ σύνταγμα ἀερίων τοῦ Πέτερσον.

Νομίζομεν ὅτι εἶναι ἄσκοπο νὰ παρακολουθήσωμε τὶς κατηγορίες ποὺ διατυπώνονται καὶ ἀπὸ τὰ δύο μέρη. Γεγονὸς ὅμως εἶναι—καὶ αὐτὸ δὲν τὸ ἀμφισβητοῦν οἱ Γερμανοὶ ἱστορικοὶ—ὅτι τὴν 27ην Ὀκτωβρίου τοῦ 1914 τὰ γερμανικὰ στρατεύματα ἔρριψαν κατὰ τῆς Νέβ Σαπέλ τρεῖς χιλιάδες βλήματα περιέχοντα ἀέρια.

Εἶναι ἀλήθεια τῶρα ὅτι ὁ στρατηγὸς Γκάϊερ διατείνεται ὅτι ἐπρόκειτο γιὰ βλήματα ποὺ προκαλοῦσαν μόνον πτερνίσματα, ὁ δόκτωρ Χανσλιὰν ὅμως, ποὺ ἔχει περισσότερες ἐπιστημονικὲς γνώσεις λέγει ρητῶς:

—“Ἄν καὶ ὁ ἐρεθισμὸς ὁ προκαλούμενος ἀπὸ τὰ βλήματα ἐκεῖνα ἦτο μικρᾶς ἐντάσεως καὶ μικρᾶς διαρκείας εἶναι βέβαιον ὅτι ἀπώθησε τὸν ἐχθρὸν καὶ ἐπέτρεψε στὰ στρατεύματά μας νὰ καταλάβουν τὴν Νέβ Σαπέλ.

Τὸν Ἰανουάριον τοῦ 1915, στὴν περιοχὴ τοῦ Λόδζ, χρησιμοποιεῖται κατὰ τῶν Ρώσων ἓνα ἄλλο ἀέριον, τὸ ὁποῖον ἐμφανίζεται προσωρινῶς καὶ στὸ δυτικὸ μέτωπο στὴν περιοχὴ τοῦ Νιεπόρ. Τὸ γεγονὸς αὐτὸ ἀναγκάζει τὸν Γάλλο ἀρχιστράτηγον Ζώφφρ, νὰ ζητήσῃ καὶ αὐτὸς βλήματα μὲ δηλητηριώδη ἀέρια, τὰ ὁποῖα ὅμως δὲν ἔχουν οἱ Γάλλοι καὶ γι’ αὐτὸ δὲν τὰ λαμβάνει.

Ὁ ἴδιος ὁ Λούδενδορφ ὁμολογεῖ στὰ ἀπομνημονεύματά του ὅτι πολὺ πρὸ τοῦ ὕψους ἐχρησιμοποιήθησαν ἀπὸ τοὺς Γερμανοὺς μεγάλαι ποσότητες ἀερίων στὸ ἀνατολικὸ μέτωπο. Ἐκεῖ φαίνεται ὅτι ἐγίναν καὶ τὰ σχετικὰ πειράματα τοῦ καθηγητοῦ Χάππερ. Ὁ Λούδενδορφ λέγει:

"Διὰ τὰ πιστεύσουν οἱ Ρῶσοι ὅτι συνεχίζεται ἡ γερμανικὴ ἐπίθεσις, κατὰ τὰ τέλη Ἰανουαρίου ἡ ἐνάτη στρατιὰ θὰ ἐπετίθετο μὲ σφοδρότητα στὴν περιοχὴ τοῦ Μπολίμωβ. Ἡ ἀνωτάτη στρατιωτικὴ ἡγεσία ἔθεσε στὴν διάθεσι μας γι' αὐτὸν τὸν σκοπὸ 18.000 βλήματα, περιέχοντα ἀέρια. Ἡ ἐπίθεσις ἔγινε τὴν 31ην Ἰανουαρίου τοῦ 1915".

Τὰ ἀποτελεσματα ὅμως δὲν ἦσαν ικανοποιητικά, προσθέτει ἀμέσως ὁ Λούδενдорφ. Ὁ καιρὸς ἦτο πολὺ ψυχρὸς καὶ δὲν ἐγνωρίζαμε ἀκόμη ὅτι ἕνας τέτοιος καιρὸς ἦταν ἀκατάλληλος γιὰ μιὰ ἐπίθεσι μὲ ἀέρια.

Δυὸ μῆνες ἀργότερα, τὴν 10η Μαρτίου τοῦ 1915, ἐτερματίσθησαν στὸ "Ὑπρ αἱ προετοιμασίαι γιὰ τὴν μεγάλῃ αἰφνιδιαστικὴ ἐπίθεσι. Τὸ 35ον σύνταγμα μηχανικοῦ τοῦ συνταγματάρχου Πέτερσον, τὸ ὁποῖον ἐλέγετο συντόμως "σύνταγμα ἀερίων Πέτερσον" ἔχει τοποθετήσει 1600 μεγάλες καὶ 4130 μικρὲς μεταλλικὲς φιάλες.

Ἡ τοποθέτησις τῶν φιαλῶν ἀναφέρει ὁ Πέτερσον δὲν ἦταν εὐκόλος. Δὲν ὑπῆρχε ἐπαρκὴς κάλυψις κατὰ τοῦ πυρὸς τοῦ πυροβολικοῦ. Αἱ φιάλαι ἔπρεπε λοιπὸν γιὰ νὰ προστατευθοῦν κάπως ἀπὸ τὸ πῦρ τοῦ ἐχθρικοῦ πυροβολικοῦ νὰ τοποθετηθοῦν σὲ ἀρκετὸ βάθος πρᾶγμα ποὺ ἦταν δύσκολο γιὰ τὶς μεγάλες φιάλες.

Μεταφορὰ καὶ τοποθέτησις ἤμποροῦσε νὰ γίνη μόνο τὴν νύκτα. Καὶ ἐπραγματοποιήθη, σὲ διάστημα 7 νυκτῶν ἀπὸ δύο λόχους ἐνὸς συντάγματος μηχανικοῦ.

Οἱ ἄνδρες ἐφοροῦσαν προσωπίδες, παρόμοιες μὲ τὶς προσωπίδες τῶν ἀνθρακωρύχων. Ἐκτὸς ἀπὸ τοὺς στρατιώτας τῆς εἰδικῆς μονάδος τοῦ Πέτερσον κανεὶς ἄλλος δὲν εἶχε προστατευτικὰς προσωπίδες. Ἔτσι ὁ στρατηγὸς Ντάιμλιγκ σημειώνει στὰ ἀπομνημονεύματά του:

— Ὅλιγον καιρὸ μετὰ τὴν τοποθέτησι τῶν φιαλῶν ἐξερράγησαν δύο ἀπὸ αὐτὰς ἀπὸ βλήματα ἐχθρικῶν ὀβίδων. Οἱ πρῶτοι εὐρισκόμενοι ἄνδρες ἀσθένησαν σοβαρά. Ἐνας στρατιώτης ἀπέθανε ἀφοῦ ἐξέρασε πολὺ αἷμα".

"Ὑστερα ἀπὸ λίγο ἐπανελήφθη τὸ ἴδιο ἐπεισόδιο. Αὐτὴν τὴν φορὰ φιάλαι ἐξερράγησαν ἀπὸ βλήματα τυφεκίων. Τρεῖς ἄνδρες ἀπέθαναν ἀπὸ δηλητηρίαση καὶ πενήντα ἀρρώστησαν. Τὰ ἐπεισόδια αὐτὰ ἐκλόνισαν σοβαρῶς τὴν ἐμπιστοσύνην τῶν στρατιωτικῶν στὸ νέο ὄπλο".

Ἐσπευσμένως διεκομίσθησαν "ταμπὸν" ἀπὸ βαμβάκι, τὸ ὁποῖο σὲ περίπτωση κινδύνου ἐκρατοῦσαν οἱ στρατιῶται μπροστὰ στὴν μύτη καὶ στὸ στόμα των. Αὐτὸ εἶναι πρῶτος τρόπος ἀμύνης κατὰ τῶν ἀερίων, ἀφοῦ τὸ διαβολικὸ αὐτὸ ὄπλο ἐσημείωσε τὰ πρῶτα του θύματα ὅχι στὶς ἐχθρικές, ἀλλὰ στὶς γερμανικὰς γραμμές.

Ὅπου δὲν βοηθεῖ ὁ καιρὸς.

Ἀπὸ τὴν 10ην Μαρτίου τοῦ 1915 οἱ ἄνδρες τοῦ Πέτερσον εἶναι ἔτοιμοι στὰς θέσεις των καὶ περιμένουν τὴν διαταγὴ νὰ ἀνοίξουν τὶς φιάλες.

καὶ νὰ ἐξαπολύσουν ἀπὸ αὐτὲς τὸ δηλητηριῶδες ἀέριον. Γιὰ πρώτη φορὰ ἡ ἀποφασιστικὴ λέξις θὰ βγῇ ὅχι ἀπὸ ἓνα στρατιωτικὸ ἡγέτη, ἀλλὰ ἀπὸ ἓνα ἐπιστήμονα, ἀπὸ ἓνα Μετεωρολόγο.

Γιατὶ γιὰ νὰ ἐπιτύχη ἡ ἐπίθεσις πρέπει νὰ πνεύσῃ ἀνατολικὸς ἄνεμος ταχύτητος 3 ἕως 5 μέτρων κατὰ δευτερόλεπτον.

Πολλὲς φορὲς τὶς ἐπόμενες ἡμέρες κινητοποιεῖται τὸ μέτωπον. Κάθε δὲ μὴν φορὰ ὁ ἄνεμος ἀλλάσσει κατεύθυνσι καὶ ἔτσι ματαιοῦται ἡ ἐπίθεσις.

Τὴν 17ην Ἀπριλίου 1915 τὸ ἡμιεπίσημον γερμανικὸν τηλεγραφικὸν πρακτορεῖον εἰδήσεων Βόλφ μεταδίδει μιὰ ἐπιμελῶς προπαρασκευασθεῖσα εἰδησιὶ στὴν ὁποία τονίζεται ὅτι οἱ Ἀγγλοὶ ἐχρησιμοποίησαν χθὲς ἀνατολικῶς τοῦ Ὑπρ βλήματα περιέχοντα ἀσφυξιογόνον ἀέριον.

Ἡ εἰδησις εἶναι ψευδὴς ἀπὸ τὴν ἀρχὴν ὡς τὸ τέλος. Στὴν πραγματικότητά πρόκειται γιὰ μιὰ προσπάθεια νὰ παρασταθῇ ἡ γερμανικὴ ἐπίθεσις μὲ ἀέριον ὡς πρᾶξις "ἀμέσων ἀντιποίνων". Μιὰ μεταστροφή δὲ μὴν τοῦ ἀνέμου ἀμέσως μετὰ τὴν δημοσίευσιν τοῦ τηλεγραφήματος τοῦ πρακτορείου Βόλφ ματαιώνει καὶ πάλιν τὴν γερμανικὴν ἐπίθεσιν. Τὸ σχέδιον πάει λοιπὸν χαμένο.

Δυσφορῶν ὁ στρατηγὸς Φαλκενχάυν ἔχει τὴν 21ην Ἀπριλίου μιὰ συνομιλίαν στὸ Τέλτ μετὰ τὸν διοικητὴν τῆς τετάρτης γερμανικῆς στρατιᾶς ὑποστράτηγον δοῦκα Ἀλβέρτο τῆς Βυρτεμβέργης. Ὁ Φαλκενχάυν ἐπιμένει ὅς αὐτὴν τὴν συνομιλίαν νὰ ἐνεργηθῇ ἡ ἐπίθεσις μὲ τὰ ἀέρια ὅσον τὸ δυνατόν συντομώτερα. Καὶ προσθέτει.

Ἡ τετάρτη στρατιὰ δὲν πρέπει νὰ ἔχῃ κανένα ἄλλον ἀντικειμενικὸν σκοπὸν ἐκτὸς ἀπὸ τὴν ἐξαπόλυσιν τῆς ἐπιθέσεως στὴν πρώτη εὐνοϊκὴ εὐκαιρία.

Μέσα στὶς λέξεις αὐτὲς εὐρίσκεται ὁ σπόρος τῆς ἀποτυχίας. Γιατὶ πραγματικὰ ἡ ἐπίθεσις θὰ ἐξαπολυθῇ σὲ λίγο χωρὶς ἐπαρκὴ στρατιωτικὴ προετοιμασία. Καὶ ἔτσι δὲν καθίσταται δυνατὴ ἡ ἐκμετάλλευσίς τῆς ἐπιτυχίας καὶ ὅλαι αἱ θυσίαι ἀποβαίνουν μάταιαι.

Ὅταν τὴν 22αν Ἀπριλίου τοῦ 1915 αἱ 5730 φιάλαι ἐξαπολύουν συνρίζουσαι ἄνω τῶν 100.000 χιλιογράμμων δηλητηριῶδες ἀέριον σὲ ἓνα μέτωπο πλάτους 6 χιλιομέτρων, δὲν ὑπάρχουν ἔτοιμοι ἐπαρκεῖς δυνάμεις γιὰ νὰ καταφέρουν τὸ ἀποφασιστικὸ πλῆγμα.

"Ἡ ὁδὸς πρὸς τὸ Ὑπρ εὐρίσκετο τελείως ἀνοικτὴ εἰς ἑκτασίν 6 χιλιομέτρων," λέγει ἐκπληκτὸς ὁ στρατηγὸς Μορδάκ. Καὶ ὁ βρεταννὸς εἰδικὸς ἐπὶ τῶν ἀερίων Λήφμπορ προσθέτει:

"Ὁ ἐχθρὸς δὲν θὰ εἶχε πὰρὰ νὰ ἐκμεταλλευθῇ στρατιωτικῶς τὴν ἐπίθεσιν διὰ νὰ προωθηθῇ μέχρι τῶν ἀκτῶν τῆς Μάγχης. Ἀλλὰ δὲν τὸ ἔκαμε".

Ἀντὶ ἀερίων προπέτασμα καπνοῦ.

Ἐτσι ὅλα εἶναι μάταια. Τὸ ὄνειρο τοῦ Φαλκενχάυν νὰ φθάσῃ στοὺς λιμένας τῆς Μάγχης δὲν πραγματοποιεῖται λόγῳ τῆς ἀνυπομονησίας του. Ὁ αἰφνιδισμὸς στὸ Ὑπρ ἀποτυγχάνει παρατηρεῖ ὁ στρατηγὸς Χόφμαν ὁ ὁποῖος χαρακτηρίζει γενικὰ τὸν πρῶτον παγκόσμιον πόλεμον ὡς "πόλεμον τῶν ἀπολεσθεισῶν εὐκαιριῶν".

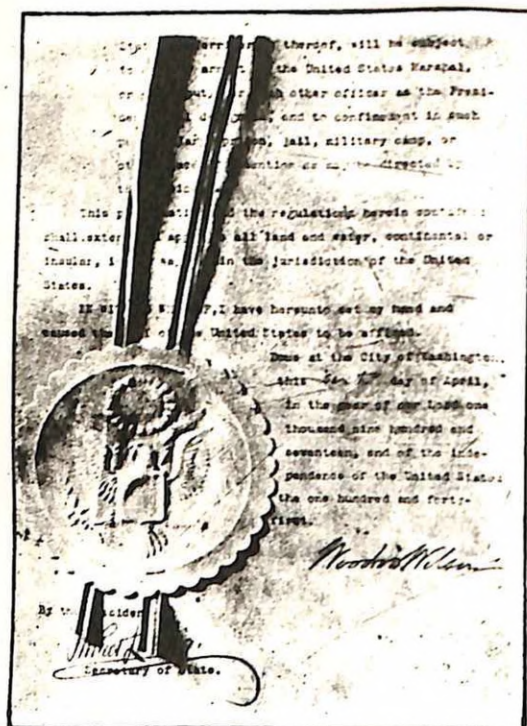
Ὁ αἰφνιδιασμός ὅμως ἐπιτυγχάνει τελείως. Ἐπιτυγχάνει ἄν καὶ οἱ Γάλλοι, οἱ Βέλγοι καὶ οἱ Βρεταννοὶ εἶναι προειδοποιημένοι. Ἄν καὶ ὅλαι αἱ ἐνδείξεις, ἀκόμη δὲ καὶ καταθέσεις αἰχμαλώτων προειδοποιοῦν γιὰ τὴν ἐπικειμένη ἐπιχείρησι τῶν Γερμανῶν.

Οἱ σύμμαχοι δὲν πιστεύουν σὲ ὅλες αὐτὲς τὶς προειδοποιήσεις.

Ἦδη τὸν Ἰανουάριον τοῦ 1915 ὁ Τσῳρτσιλ βασιζόμενος σὲ πληροφο-

ρίες ὅτι οἱ Γερμανοὶ ἔκαμαν μεγάλες ἀγορὲς θείου κατέληξε στὸ συμπέρασμα ὅτι προετοιμάζονται σὲ χημικὸ πόλεμο.

Ἐκείνη τὴν ἐποχὴν σὲ ἓνα συρτάρι τοῦ γραφείου τοῦ Τσῳρτσιλ στὸ Λονδῖνο φυλάσσεται ἓνα καθαρογραμμένο ὑπόμνημα τοῦ ναυάρχου Κόχραν, ἓνα ἔγγραφο ποὺ ἔχει ἡλικία μεγαλυτέρα τοῦς ἐνὸς αἰῶνος καὶ ποὺ φέρει ἡμερομηνία 12 Ἀπριλίου 1812. Ὁ λόρδος Ντουνδολανδ ἓνας ἐγγονὸς τοῦ ναυτικοῦ αὐτοῦ ἡρώως τῆς Μ. Βρεταννίας, ἔδωσε τὸ ὑπόμνημα αὐτὸ

Ἡ τελευταία σελὶς τοῦ ἐγγράφου τῆς κηρύξεως τοῦ Πολέμου κατὰ τῆς Γερμανίας ἀπὸ τὰς ΗΠΑ.

στὸν Τσῳρτσιλ καὶ ὁ Ἰσῳρτσιλ ἐδιάβασε τὶ ἐντύπωσι προξένησαν στὸν Κόχραν ἢ ἐπίσκεψις ποὺ ἔκαμε τὸ 1811 τῶν θειούχων ἐκτάσεων τῆς Σικελίας.

Τὴν ἰδίαν ἐποχὴν κατὰ τὴν ὁποία ἓνας Γερμανὸς φαρμακοποιὸς ἐπρότεινε τὴν ἐκδίωξι τῶν στρατιῶν τοῦ Ναπολέοντος μὲ ἓνα πινέλλο ἐμποτισμένο μὲ θειικὸ ὀξύ τὸ ὁποῖον, ἀντὶ ξιφολόγχης, θὰ ἔβαζαν στὸ δπλο τῶν οἱ Πρῶσοι Γρεναδιέροι, τὴν ἰδίαν ἐποχὴν ἐπρότεινε καὶ ὁ πλοίαρχος Ντουδονάλδ τὴν χρησιμοποίησι ἀτμῶν θείου κατὰ τῶν ἐχθρῶν.

"Ἐδιάβασα μὲ ἐνδιαφέρον αὐτὸ τὸ ὑπόμνημα," γράφει ὁ Τσῳρτσιλ στὰ ἀπομνημονεύματά του. "Ὁ Κίτσεναρ ὅμως ἀποφαίνεται περιφρονητικά.

"Δὲν πιστεύω ὅτι τὸ σχέδιον αὐτὸ ἡμπορεῖ νὰ ἐφαρμοσθῇ σὲ ἓνα κατὰ ξηρὰν πόλεμο, ἀφοῦ ὁ ἐφευρέτης του εἶναι ναύαρχος!".

Καὶ ὁ ἀρχηγὸς τοῦ βρεταννικοῦ γενικοῦ ἐπιτελείου σὲρ Ἀρθουρ Οὐίλ-
σων, σταματᾷ στὴν ἡμερομηνία 12 Ἀπριλίου 1812 καὶ χαρακτηρίζει τὸ
σχέδιο "ἀπηρχαιωμένο καὶ ἀνεφάρμοστο".

Τελικὰ ὁ Τσῳρτσιλ γράφει στὰ ἀπομνημονεύματά του:

"Τὸ διεθνὲς δίκαιον ἀπαγορεύει ρητῶς τὴν χρησιμοποίησι βλαβερῶν
καὶ δηλητηριωδῶν ἀερίων. Δὲν ἤμπορούσαμεν λοιπὸν νὰ τὰ χρησιμοποιή-
σωμεν προτοῦ νὰ κάμῃ ὁ ἐχθρὸς τὴν ἀρχή".

Ἔτσι τὴν ἡμέρα κατὰ τὴν ὁποία ἐξαπελύθη ἀπὸ τοὺς Γερμανοὺς ἡ ἐ-
πίθεσις μετὰ τὰ δηλητηριώδη ἀέρια ἡ Μεγάλη Βρεταννία διέθετε ἐπάνω σὲ ὁ-
χήματα μερικὲς μόνο σιδηρὲς θερμάστρες μετὰ τὶς ὁποῖες θὰ ἐξαπελύετο δοκι-
μαστικῶς καπνὸς ποὺ θὰ ἤμποροῦσε νὰ χρησιμοποιηθῇ ὡς προπέτασμα
τοῦ πεζικοῦ.

Ἀποκαλύψεις αἰχμαλώτων.

Στὸ μέτωπον συμβαίνουν ὅχι ὀλιγώτερο παράξενα πράγματα. Ἦδη
τὴν 30ην Μαρτίου γερμανοὶ αἰχμάλωτοι ἀπεκάλυψαν ἀνακρινόμενοι ὅτι
κοντὰ στὸ Τσιλλεμπέκε ἔχουν ἀποκρυβῇ μεγάλοι ποσότητες φιαλῶν ἀερί-
ων. Ἐπίσης οἱ ἴδιοι αἰχμάλωτοι ἐπέδειξαν τὰ κομμάτια ἀπὸ γκάζα ποὺ
εἶχαν γιὰ νὰ προστατεύσουν ἀπὸ τὰ ἀέρια τὸ στόμα καὶ τὴν μύτη των, ὡς
καὶ τὸν τρόπον τῆς χρησιμοποίησεώς των.

Αἱ ἀποκαλύψεις αὐταὶ δὲν ἐλήφθησαν σοβαρῶς ὑπ' ὄψιν, γράφει ὁ
Βρεταννὸς ὑποστράτηγος σὲρ Χένρυ Φ. Τουίλλιέ.

Τὴν 18ην Ἀπριλίου 1915 διαπιστοῦν Βρεταννοὶ στρατιῶται ἐπὶ τοῦ
ὕψωματος 60 μιὰ ὑπερβολικὰ δυσάρεστο ὁσμή ποὺ προήρχετο ἀπὸ τὶς φιά-
λες τῶν ἀερίων, ποὺ εἶχαν ἀναφέρει οἱ Γερμανοὶ αἰχμάλωτοι, λέγει πάλιν
ὁ Τουίλλιέ καὶ προσθέτει: Καὶ ἡ νέα αὕτὴ διαπίστωσις δὲν ἔχει ὡς ἀποτέ-
λεσμα καμμιά ἰδικὴ μας ἐνέργεια.

Τὸ 1933, δεκαπέντε χρόνια, μετὰ τὸ τέλος τοῦ πρώτου παγκοσμίου
πολέμου, ὁ Τουίλλιέ συμπληρώνει τὶς πληροφορίες του καὶ γράφει στὰ ἀ-
πομνημονεύματά του:

"Ἐνας λοχίας ὁ ὁποῖος μετεῖχε στὴν κατάληψι τοῦ ὕψωματος 60, ἔλα-
βε ἀπὸ ἕνα Γερμανὸ ἀξιωματικὸ τὴν πληροφορίαν ὅτι φιάλαι ἀερίων, ποὺ
θὰ ἐπρόκειτο νὰ χρησιμοποιηθοῦν ἐναντίον μας εὐρίσκοντο στὴν νεκρὰ
ζώνη. Ὁ λοχίας ἀπεστάλη μετὰ ἕνα ἀπόσπασμα γιὰ νὰ ἐλέγξῃ τὴν ἀλήθεια
τῆς εἰδήσεως. Εὐρῆκε δωδεκάδες φιαλῶν καὶ ὑπέβαλε ἐγγράφως τὴν ἀναφο-
ρὰν του πιθανῶς στὸ ἐπιτελεῖο τοῦ τάγματός του, ἡ ἀναφορὰ ὅμως αὕτὴ
φαίνεται ὅτι δὲν συνήντησε κανένα, ὁ ὁποῖος νὰ ἦτο εἰς θέσιν νὰ καταλάβῃ
περὶ τίνος ἐπρόκειτο.

Εἴκοσι τρεῖς ἡμέρες πρὸ τῆς γερμανικῆς ἐπιθέσεως μετὰ ἀέρια γράφει ἡ ἐ-
φημερὶς τοῦ μετώπου τῆς 10ης Γαλλικῆς στρατιᾶς:

"Σύμφωνα μετὰ καταθέσεις γερμανῶν αἰχμαλώτων ἐφ' ὁλοκλήρου τοῦ με-
τώπου ὑπάρχει μεγάλη συγκέντρωσις μακρῶν σωληνῶν μήκους ἐνὸς μέτρου

τεσσάρων μέτρων. Οί σωλήνες αὐταί περιέχουν ἓνα ἀέριον τὸ ὁποῖον προορίζεται νὰ ἀναισθητήσῃ καὶ νὰ ἐξουδετερώσῃ τὸν ἐχθρὸν μὲ τὸν ἐξ ἀσφυξίας θάνατον ".

Τὸν Ἰούλιο τοῦ 1930 τέλος ὁ Γάλλος στρατηγὸς Φερρὺ γράφων εἰς τὸ περιοδικὸν "Ἐπιθεώρησις τῶν ζώντων", παραδέχεται ὅτι ἡ γαλλικὴ ἀνωτάτη στρατιωτικὴ ἡγεσία ἦτο τελείως ἐνήμερος ἀπὸ ἓνα Γερμανὸν λιποτάκτη περὶ τῆς προετοιμαζομένης γερμανικῆς ἐπιθέσεως μὲ χρησιμοποίησι ἀερίων.

Ὁ Φερρὺ διέπραξε τὴν ἀπρονοησίαν νὰ κατονομάσῃ στὸ ἄρθρον τοῦ τὸν γερμανὸν λιποτάκτη. Ἐλέγετο Αὐγουστος Γιέγερ. Ἡ γερμανικὴ ἀστυνομία τὸν ἀνεκάλυψε μετὰ τὸν πόλεμον καὶ τὴν 17ην Δεκεμβρίου τοῦ 1932, τὸ Ἀνώτατον Δικαστήριον τῆς Λειψίας τὸν κατεδίκασε ἐπὶ ἐσχάτῃ προδοσίᾳ, εἰς δεκαετὴ καταναγκαστικὰ ἔργα.

Αἱ ἀποκαλύψεις τοῦ Γιέγερ πρὸς τοὺς Γάλλους ἦσαν τόσο ἀκριβεῖς καὶ τόσο λεπτομερεῖς ὥστε προέκάλεσαν τὶς ὑποψίες τῆς γαλλικῆς στρατιωτικῆς ἡγεσίας. Ἐνομίσθη ὅτι ὁ Γιέγερ εἶχε σταλῇ ἀπὸ τοὺς Γερμανοὺς γιὰ νὰ προκαλέσῃ ἀνησυχία καὶ σύγχυσι στὴν γαλλικὴ παράταξι. Ὁ Φερρὺ ὁ ὁποῖος περιγράφει πῶς ὑπεβλήθησαν αἱ ἀποκαλύψεις τοῦ Γιέγερ στὴν ἀνωτάτη γαλλικὴ στρατιωτικὴ ἡγεσία τελειώνει μὲ τὶς ἐξῆς λέξεις.

"Κανεῖς ὅμως δὲν ἐκινήθη, οὔτε στὸ 20ο σῶμα στρατοῦ, οὔτε στὴν στρατιά, οὔτε ἀκόμα καὶ στὸ ἀνώτατο ἀρχηγεῖο. Ἀπὸ τὸ τελευταῖον αὐτὸ μάλιστα ἐλάβαμε ὕστερα ἀπὸ μερικὲς ἡμέρας τὴν ἐξῆς χαρακτηριστικὴ ἀπάντησι: "Ὅλη αὐτὴ ἡ ἱστορία τῶν ἀερίων δὲν ἡμπορεῖ νὰ ληφθῇ σοβαρῶς ὑπ' ὄψιν".

Τὸ συμπέρασμα ἔρχεται μόνο του. Ἡ γερμανικὴ ἐπίθεσις μὲ ἀέρια ἔγινε ἐναντίον ἐνὸς ἐχθροῦ, ὁ ὁποῖος ἦτο εἰδοποιημένος γι' αὐτὴν, ἀλλὰ δὲν τὴν ἐπίστευσε. Καὶ ἔτσι εὐρέθῃ τελείως ἀπροετοίμαστος ἀπέναντί της.

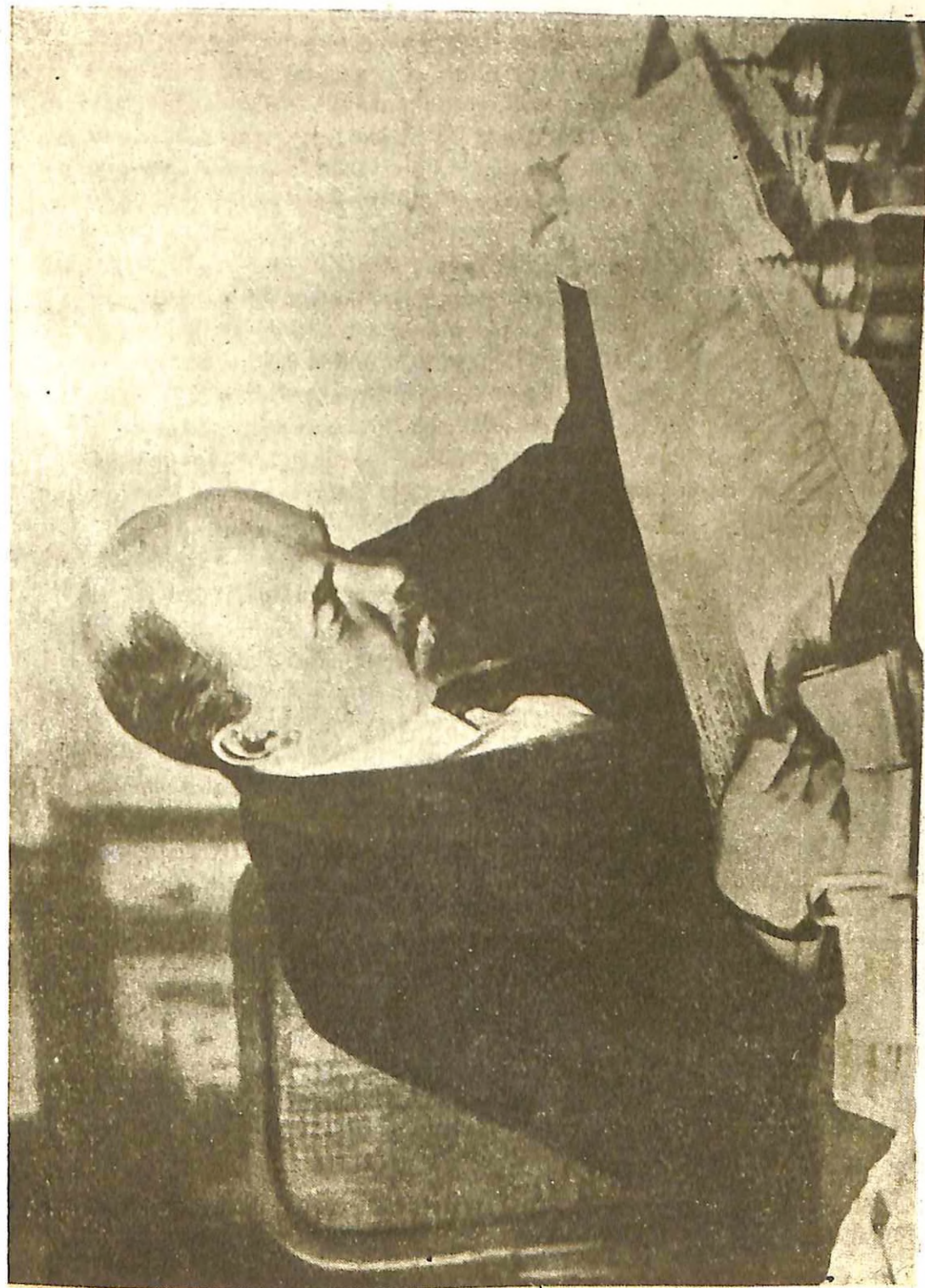
Ὁ πανικὸς τῶν στρατιωτῶν.

"Αἱ συνέπειαι τῆς ἐπιθέσεως ἦσαν αὐτόχρονον καταστρεπτικαί, γράφει ὁ σερ Χένρυ Τουϊλλιέ στὰ ἀπομνημονεύματά του. Ἐπειδὴ δὲν προεβλέπετο κανένα προφυλακτικὸ μέτρο κατὰ τῶν ἀερίων, οἱ ἄνδρες ὑπέφεραν τρομερά. Αἱ συνολικαὶ ἀπώλειαι ἀνῆλθον περίπου σὲ 20.000 ἄνδρας μεταξὺ τῶν ὁποίων ὑπῆρχαν 5.000 νεκροί".

"Ἦμουν στὸ χαράκωμα, κατέθεσε ἓνας Βέλγος στρατιώτης. "Ὅλα ἦσαν τελείως ἤρεμα ὅταν εἶδαμε ἔξαφνα ἓνα πυκνὸ καπνὸ ὁ ὁποῖος ἀπὸ τὰ γερμανικὰ χαρακώματα κατευθύνονταν πρὸς τὸ μέρος μας. Ἐμεῖναμε κυριόλεκτικὰ μὲ ἀνοικτὸ τὸ στόμα ἀπὸ ἔκπληξι καὶ ἀπὸ περιέργεια".

"Κανεῖς ἀπὸ ἡμᾶς δὲν ὑπωπτεύεταί ἐκείνη τὴν στιγμή τί συνέβαινε. Ὁταν τὸ νέφος τοῦ καπνοῦ ἔγινε πυκνότερον ὅλοι ἐπιστεύσαμε ὅτι εἶχαν πιάσει φωτιά τὰ γερμανικὰ χαρακώματα.

Τὸ νέφος ἀργὰ ἀργὰ κατευθύνθηκε πρὸς τὸ μέρος μας. Μὲ τὴν ἐπίδρασι ὅμως τοῦ ἀνέμου τὸ εἶδαμε νὰ ὠθῆται πρὸς τὰ δεξιὰ ἐπάνω ἀπὸ τὶς γαλλικὰς γραμμές. Ἐμᾶς μᾶς ἔφθασαν μόνο τὰ ἀκραῖα τοῦ στρώματος. Δὲν ἦσαν τόσο πυκνά. Ἀνέδιδαν ὅμως μιὰ παράξενη ὁσμὴ ποὺ προσέβαλε σὲ

Στις 8 τοῦ Νοέμβρη, τὸ «Ραμπόρτσι Πούτ», ἡ ἐφημερίδα τῶν μπολσεβίκων, ξαναπῆρε τὸν τίτλο «Πράβδα»,
ποὺ εἶχε ἀπαγορευεῖ μετὰ τὰ γεγονότα τοῦ Ἰουλίου.

Ὁ Τσάρος Νικόλαος ὁ Β΄, μετὸν υἱὸν τοῦ Ἀλέξανδρον.

τέτοιο βαθμό τὸν λάρυγγά μου ὥστε γιὰ μιὰ στιγμή ἐνόμιζα πῶς θὰ πνιγῶ.

Ἐξαφνα ἀκούω γύρω μου φωνές. Ἦσαν Γάλλοι στρατιῶται ποὺ ἤρχοντο πρὸς τὰ χαρακώματά μας. Πολλοὶ ἔπεφταν στὴν μέση τοῦ δρόμου. Τοὺς ἀκουσα νὰ φωνάζουν: Μᾶς ἔχουν δηλητηριάσει, μᾶς ἔχουν δηλητηριάσει".

Ὁ Κόναν Ντόυλ, ὁ Βρεταννὸς συγγραφεὺς ἀστυνομικῶν μυθιστορημάτων καὶ ἐφευρέτης τοῦ ντετεκτίβ Σέρλοκ Χόλμς συνέλεξε διαρκοῦντος τοῦ πολέμου δωδεκάδας καταθέσεις—περιγραφὰς αὐτόπτων μαρτύρων ἐπὶ τῆς ἐπιθέσεως τοῦ "Υπρ καὶ γράφει τὰ ἑξῆς:

"Ἀπὸ τὰ γερμανικὰ χαρακώματα ὑψώθηκαν σὲ μεγάλο πλάτος λευκὰ νέφη ἀτμοῦ, τὰ ὁποῖα ἀργότερα μετεβλήθησαν σὲ ἓνα πυκνὸ καὶ σχεδὸν ἐπικρεμάμενο ἐπὶ τοῦ ἐδάφους καταπράσινο νέφος, ἐνῶ τὸ ἄνω ἄκρον τοῦ ποὺ ἀντικατόπτριζε τὶς ἀκτῖνες τοῦ ἡλίου εἶχε πρασινωπὸ χρῶμα.

"Τὸ παχὺ στρῶμα τῶν ἀτμῶν διέσχισε γρήγορα τὴν περιοχὴ ποὺ ἐχώριζε τὶς δυὸ ἐχθρικές γραμμές. Τὰ γαλλικὰ στρατεύματα ἐκοίταζαν ἀπὸ τὰ χαρακώματά των αὐτὸ τὸ παράξενο νέφος. Ἐξαφνα σήκωσαν ψηλὰ τὰ χέρια των ἔπιασαν τὸν λαιμὸ των καὶ κυλίσθηκαν στὸ ἔδαφος. Πολλοὶ δὲν ξανασηκώθηκαν, ἐνῶ οἱ ἄλλοι σύντροφοι των ὑποχωροῦσαν πανικόβλητοι, σὰν νὰ εἶχαν καταληφθῇ ἀποτόμως ἀπὸ τρέλλα...

Ὁ στρατηγὸς Μορδάκ, ὁ ὁποῖος μετὰ τὶς ἀπεγνωσμένες ἐπικλήσεις τῶν ἀξιωματικῶν τοῦ ἔσπευσε ἔφιππος εἰς τὴν πρώτη γραμμὴ παρατηρεῖ τὸ χάος τοῦ καταρρέοντος μετώπου.

"Τὰ στρατεύματά μου, γράφει, ὑποχωροῦσαν παντοῦ. Κοντὰ στὸ χωριὸ Μπέσιγγε τὸ θέαμα ποὺ ἀντικρύσαμε ἦταν παραπάνω ἀπὸ λυπηρό: Ἦταν τραγικόν. Παντοῦ ἀντικρύζαμε φεύγοντας ἐθνοφρουρούς, Ἀφρικανούς, ζουάβους, στρατιώτας τοῦ πυροβολικοῦ χωρὶς ὅπλα, μὲ ἀλλοιωμένα τὰ χαρακτηριστικὰ τοῦ προσώπου, μὲ βγαλμένα ἢ ξεκουμπωμένα τὰ ἀμπέχωνα, μὲ λυμένο τὸν λαιμοδέτη. Ὅλοι ἔτρεχαν σὰν τρελλοὶ στὸ ἄγνωστο, ἐφώναζαν ζητοῦντες νερό, ἔφτνυν αἷμα. Μερικοὶ κυλιοῦνταν στὸ ἔδαφος καὶ προσπαθοῦσαν ματαίως νὰ ἀναπνεύσουν.

"Ἀπὸ τὴν ἀρχὴ τοῦ πολέμου παρευρέθην δυστυχῶς αὐτόπτῃς μάρτυς πολλῶν πανικῶν. Ποτὲ μου ὅμως δὲν εἶδα τέτοιο θέαμα πλήρους διαλύσεως. Δὲν ἦσαν πιά στρατιῶται αὐτοὶ ποὺ ἔφευγαν, ἀλλὰ δυστυχισμένα πλάσματα, ποὺ ἔχασαν ἀποτόμως τὰς φρένας.

"Σὲ ὅλο τὸ μῆκος τῆς διώρυγος τοῦ "Υπρ παρατηρεῖται τὸ ἴδιο θέαμα. Καὶ στὶς δύο ὁχθες τῆς εἶχε συρρεῦση ἓνα πλῆθος δυστυχισμένων τρελλῶν, ποὺ ζητοῦσαν ἀπεγνωσμένα νερό γιὰ νὰ σβήσουν τὴν φωτιὰ ποὺ ἔκαie μέσα των. Τὸ δρᾶμα αὐτὸ διήρκεσε περίπου μισὴ ὥρα. Ὁ αἰφνιδισμὸς τῶν Γερμανῶν εἶχε ἐπιτύχη τελείως".

Ὁ ἀνώτατος διοικητὴς τοῦ βρεταννικοῦ ἐκστρατευτικοῦ σώματος στρατηγὸς Φρέντς μεταδίδει στὸ Λονδῖνον:

"Αἱ ἀπὸ ἀέρος περιπολῖαι ἀναφέρουν ὅτι εἶδαν πύκνα κίτρινα νέφη καπνοῦ νὰ ἐξέρχωνται ἀπὸ τὰ γερμανικὰ χαρακώματα μεταξὺ τοῦ Λάγκεμαρκ καὶ τοῦ Μπίζοττ. Ὅ,τι ἐπακολούθησε δὲν εἶναι δυνατόν νὰ περιγρα-

φῆ. Ἡ ἐπίδρασις τῶν δηλητηριωδῶν αὐτῶν ἀερίων ἦτο τόσον καταστρεπτική, ὥστε ὁλόκληρος ἡ γραμμὴ κατέστη τελείως ἀνίκανος νὰ ἀναπτύξη ὁποιαδήποτε δρᾶσι. Στὴν ἀρχὴ κανεῖς δὲν μποροῦσε νὰ φαντασθῇ τί εἶχε συμβῆ πραγματικά. Καπνὸς καὶ ὁμίχλη ἔκρυπταν κάθε ὁρατότητα καὶ χιλιάδες ἀνδρῶν ἔπεσαν σὲ μιὰ κατάστασι ποὺ ἔμοιαζε μὲ ὕπνο".

"Ἄν ὁ Φαλκενχάυν διέθετε τότε τίς ἀπαιτούμενες ἐφεδρεῖες, ὁ πόλεμος θὰ ἐλάμβανε τελείως διάφορο τροπὴ, Αὐτὸ τὸ ὁμολογεῖ ὁ ἴδιος ὁ στρατηγὸς Μορδὰκ.

"Εὐτυχῶς, λέγει, γιὰ τοὺς συμμάχους, οἱ Γερμανοὶ ἐσταμάτησαν".

Τὸ γερμανικὸ ἐπίσημο πολεμικὸ ἀνακοινωθὲν ἀντικατοπτρίζει τὴν φρίκη ποὺ κατέλαβε τὸ Ἀνώτατο Ἀρχηγεῖο καὶ τὸ περιβάλλον τοῦ Κάιζερ μετὰ τὰ γεγονότα τοῦ Ὑπρ. Δὲν μνημονεύει οὔτε μὲ μιὰ λέξι γιὰ τὴν ἐπίθεσι μὲ τὰ ἀέρια. Λέγει μόνο τὰ ἐξῆς:

"Χθὲς βορείως καὶ βορειοανατολικῶς τοῦ Ὑπρ διεσπᾶσαμεν τὸ ἐχθρικὸν μέτωπον εἰς τὸν τομέα Λάγκεμαρκ—Στέενστράατε. Τὰ στρατεύματά μας εἰσέδυσαν ἐπὶ μετώπου 9 χιλιομέτρων νοτίως καὶ ἀνατολικῶς τοῦ Πίλκεμ. Μετὰ πεισματώδη μάχην διέβησαν τὴν διώρυγα παρὰ τὸ Στέεν—Στράατε καὶ τὸ Χέτ Σὰς καὶ ἐσταθεροποιήθησαν ἐπὶ τῆς δυτικῆς ὄχθης".

Τὴν 22αν Ἀπριλίου γράφει ὁ Τσῳρτσιλ στὰ ἀπομνημονεύματά του "οἱ Γερμανοὶ καταπατοῦντες καταφῶρος τὸ πολεμικὸν δίκαιον ἐνήργησαν τὴν πρώτη ἐπίθεσι των μὲ δηλητηριώδη ἀέρια. Ἡ ἐγκληματικὴ αὕτὴ τρέλλα τοὺς ἐξέθεσεν εἰς μέτρα ἀντιποίνων ἀπὸ μέρους ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι εἶχαν τὸ πλεονέκτημα τῆς κατευθύνσεως τοῦ ἀνέμου καὶ σὲ τελευταῖα ἀνάλυσι καὶ τῆς πιὸ προχωρημένης ἐπιστήμης".

Οἱ σύμμαχοι ἀποφασίζουν ἀντίποινα.

Ἡ ἀντίδρασις πραγματικὰ τῶν συμμάχων δὲν ἄργησε νὰ ἐκδηλωθῇ.

Ὁ Φρέντς ὁ ὁποῖος ἐπεσκέφθη τὰ ὑπερπληρωμένα νοσοκομεῖα καὶ εἶδε τὰ τυφλωθέντα θύματα τῆς γερμανικῆς ἐπιθέσεως μὲ τὰ ἀέρια ζητεῖ ἐπιτακτικά, ἀπὸ τὸν ὑπουργὸ τῶν Στρατιωτικῶν Κίτσεναρ, ἐφαρμογὴ ἀντιποίνων. Λαμβάνει ὅμως ἀπὸ αὐτὸν τὴν ἐξῆς ἀπάντησιν:

"Ἡ χρησιμοποίησις ἀσφυκτικῶν ἀερίων ἴσταται ὅπως γνωρίζετε σὲ ἀντίφασι μὲ τοὺς νόμους καὶ τὰ ἔθιμα τοῦ πολέμου. Προ τοῦ νὰ κατέλθωμε στὸ ἐπίπεδο τῶν ἐκφυλισμένων Γερμανῶν πρέπει νὰ ὑποβληθῇ τὸ ὄλον ζήτημα ὑπὸ τὴν κρίσιν τῆς κυβερνήσεως".

Μιὰ δευτέρα γερμανικὴ ἐπίθεσις κατὰ τῶν θέσεων τῆς πρώτης καναδικῆς μεραρχίας τὴν 24ην Ἀπριλίου 1915 κατὰ τὴν ὁποία οἱ ἄνδρες ἐπεχείρησαν νὰ προστατευθοῦν μὲ μαντήλια καὶ μὲ κάλτσες βρεγμένες μὲ τσαΐ καὶ μὲ οὐρα, ἐπιταχύνει τὴν ἀπόφασιν τῆς κυβερνήσεως.

Τὴν 18ην Μαΐου τοῦ 1915 ἀποφασίζεται στὸ Λονδῖνον ἡ χρησιμοποίησις ἀερίων εἰς ἀντίποινα. Στὸν ὑποστράτηγον Φούλκες ἀνατίθεται ἡ ἐκπαίδευσις μιᾶς εἰδικῆς ταξιαρχίας. Πρέπει ὅμως νὰ περάσουν τέσσαρες ἀκόμη μῆνες ἕως ὅτου νὰ μπορέσῃ ἡ βρετανικὴ βιομηχανία νὰ προμηθεύσῃ ἕνα

αέριο κατάλληλο για πολεμικούς σκοπούς.

Καί στους Γάλλους περνᾷ ἄρκετος καιρός, πρὶν νὰ γίνη σκέψις ἀνταποδόσεως ἀντιποίνων μὲ τὴν χρησιμοποίησιν αερίων. Ἡ γαλλικὴ ἐπιτροπὴ πολεμικῶν αερίων συνιστᾶται μόλις τὴν 1ην Ἰουλίου καὶ φθάνομεν μέχρι τῆς 29ης Σεπτεμβρίου, ὅτε καταρτίζεται στὸ Παρίσι ἓνα ἐνιαῖο σχέδιο ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ στρατηγοῦ Ὁζίλ.

Κατὰ τὸ διάστημα ὅμως αὐτὸ καὶ μάλιστα ἤδη κατὰ τὸν μῆνα Ἰούνιο ἐμφανίζονται οἱ Γερμανοὶ στὸ μέτωπο μὲ νέα ἀσφυκτικὰ ὅπλα καὶ μάλιστα μὲ ἓνα ὀλμοβόλο γιὰ ἐξακόντισιν αερίων ποὺ εἶναι πνευματικὸ τέκνο τοῦ καθηγητοῦ Νέρσε.

Ἐπιστήμονες καὶ στρατιωτικοὶ τοῦ ἐξωτερικοῦ ἐργάζονται τώρα πυρετωδῶς. Καὶ ὁ Τσῳρτσιλ ἀκόμα εὐρίσκει καιρὸ νὰ ἀσχοληθῇ μὲ πειράματα μὲ αέρια. Διατάσσει τὴν κατασκευὴ μιᾶς μαλακῆς μάζης ποὺ ἀποτελεῖται ἀπὸ θειικὸ χαλκὸ καὶ χλωροφόρμιο. Στὸν ἀερολιμένα τοῦ Κίγκσνορθ δοκιμάζονται οἱ ἀναισθητικὲς αὐτὲς ὀβίδες. Οἱ ἀεροπόροι ὅμως, παρατηρεῖ ὁ Χανολιάν, ἀρνοῦνται νὰ τὶς χρησιμοποιήσουν.

Ὅπου γίνονται πειράματα παρευρίσκονται στρατηγοὶ ποὺ σπανίως ἐμφανίζονται τόσον πολλοὶ στὸ ἴδιο μέρος. Ὁ Βρεταννὸς μάλιστα εἰδικὸς ἐπὶ τῶν αερίων Φούλκες ἐνθυμεῖται ὅτι σὲ ἓνα ἀπὸ τὰ πειράματα αὐτὰ κοντὰ στὸν Οὐίνστων Τσῳρτσιλ εὐρίσκετο ὁ δούξ τοῦ Γουέστμινστερ καὶ ὁ συγγραφεὺς Μπέρναρ Σῶ.

Ἀεροπλάνο ὑπεράνω τῶν ἑθνικῶν γραμμῶν.

Καὶ τὸ δράμα συνεχίζεται.

Στὰς 25 Σεπτεμβρίου 1915 ἐπιτίθενται οἱ Βρεταννοὶ κατὰ τοῦ Λόσς. Ὁ Φούλκες συνεκέντρωσε ἐκεῖ 5500 φιάλες χλωρίου, ἄνω τῶν 1000 καπνογόνων κηρίων, 25.000 χειροβομβίδες μὲ φῶσφορο καὶ 10.000 ὀλμούς ποὺ θὰ ἐρρίπτοντο στὶς γερμανικὲς γραμμὲς ἀπὸ 30 ὀλμοβόλα.

Ὁ συνολικὸς ἀριθμὸς τῶν ἀπωλειῶν τῶν Γερμανῶν εἶναι ἄγνωστος, ἀναφέρει λακωνικώτατα μιὰ πολεμικὴ ἱστορία ποὺ πραγματεύεται τὸν πόλεμο μὲ τὰ αέρια.

Ἐχει ἀρχίσει ἤδη ἓνας φρικτὸς χορὸς τοῦ θανάτου λίγο πρὶν ἀπὸ τὰ Χριστούγεννα.

Τὴν 19ην Δεκεμβρίου 1915 ἐπιτίθενται οἱ Γερμανοὶ μὲν νέο ἀέριο, τὸ φωσγένιον. Δυὸ μῆνες ἀργότερα ἀπαντοῦν οἱ Γάλλοι στὸ Βερντέν μὲν ἓνα ἀποτελεσματικώτερο μίγμα φωσγενίου ποὺ προκαλεῖ στὸν Γερμανὸ στρατηγὸ Ντάϊμλικ τὴν ἐξῆς ἀπεγνωσμένη παρατήρησι:

"Γιὰ νὰ ἀπαντήσω στὰ ἐπικίνδυνα βλήματα τῶν Γάλλων ἔχω ὀβίδες ποὺ εἶναι γεμάτες μόνο μὲ... κολώνια!".

Καὶ τώρα ἀποδεικνύεται ὅτι ἡ ἔμπνευσις τοῦ Φαλκενχάυν ἀποβαίνει τραγικὴ γιὰ τοὺς Γερμανούς. Τοὺς κτυπᾷ χειρότερα ἀπὸ τὸν ἐχθρό. Παρ' ὅλα αὐτὰ ὅμως τὸν Ἀπρίλιο τοῦ 1915 τὸ γερμανικὸ γενικὸ ἐπιτελεῖο παρατηρεῖ κυνικώτατα σὲ μιὰ ἐπίσημο ἀνακοίνωσί του.

"Τὸ καπνογόνον ἀέριον τὸ χρησιμοποιοῦμενον παρ' ἡμῶν—πρόκειται περὶ τοῦ θανατηφόρου Ὑπερίτου ποὺ ἐχρησιμοποιήθη στὸ Ὑπρ—δὲν εὐρίσκεται εἰς ἀντίθεσι μὲ τοὺς κειμένους νόμους τῆς διεξαγωγῆς τοῦ πολέμου. Δὲν προκαλεῖ τίποτε περισσότερον ἀπὸ μίαν ἔντασι τοῦ ἀποτελέσματος ποὺ ἡμπορεῖ κανεὶς νὰ προκαλέσῃ μὲ τὸ ἀναμμα σωροῦ ἀχύρων ἢ ξύλων. Ἐπειδὴ ὁ παραγόμενος καπνὸς εἶναι εὐκόλως ὁρατὸς καὶ κατὰ τὴν νύκτα ὁ καθεὶς ἔχει ὅλον τὸν ἀπαιτούμενον καιρὸν εἰς τὴν διάθεσίν του διὰ νὰ ἀποφύγῃ ἐγκαίρως τὴν ἐνέργειάν του.

Μερικοὶ ἀριθμοί.

Σὰν πικρὴ εἰρωνεία θὰ ἔπρεπε νὰ ἡχοῦν αὐτὲς οἱ λέξεις στὰ αὐτιά τῶν Γερμανῶν στρατιωτῶν, οἱ ὁποῖοι ξέρουν πολὺ καλὰ ὅτι δὲν ὑπάρχει μέσον γιὰ νὰ ἀποφύγῃ κανεὶς ἐγκαίρως τὴν τρομερὰ ἐπίδρασι τῶν ἀερίων.

Τώρα ὁ ἀγὼν μὲ τὰ ἀέρια μετεβλήθη σὲ σταθερὸ συστατικὸ τοῦ πολέμου. Καὶ οἱ Ρῶσσοι ἐξακοντίζουν μερικὲς φορές ἀέρια κατὰ τῶν γερμανικῶν γραμμῶν, ἀφοῦ πρῶτα οἱ ἴδιοι χωρὶς κανένα μέσον προφυλάξεως ἐναντίον των ὑπέστησαν ἀπὸ αὐτὰ βαρυτάτας θυσίας.

Ὁ ρωσσικὸς στρατὸς ἀριθμεῖ 38.599 νεκροὺς ἀπὸ ἀέρια. Οἱ Βρεταννοὶ ὑπολογίζουν τὰς ἀπώλειās των ἀπὸ τὸν ἴδιο λόγον σὲ 181.000 τραυματίας καὶ σὲ ἄνω τῶν 6.000 νεκρῶν. Ἡ Γαλλία ἀγγέλλει 190.000 τραυματίας καὶ 8.000 νεκροὺς. Τὸ ἓνα τρίτον τῶν ἀμερικανικῶν ἀπωλειῶν ὁφείλεται σὲ ἐχθρικὲς ἐπιθέσεις μὲ ἀσφυξιογόνον ἀέριον.

Αἱ γερμανικαὶ ἀπώλειαι δὲν ἀνεκοινώθησαν ποτέ. Ὑστερα ἀπὸ πολλὰ χρόνια—τὸ 1935—οἱ Γερμανοὶ ἀναφέρουν τὸν ἀριθμὸν 2.300 ὡς νεκροὺς ὁ Βρεταννὸς ὅμως εἰδικὸς Φούλκες πιστεύει ὅτι αἱ γερμανικαὶ ἀπώλειαι ἀπὸ τὸν πόλεμον τῶν ἀερίων ἀνέρχονται τουλάχιστον εἰς 200.000 τραυματίας καὶ σὲ 40.000 νεκροὺς.

Ὁ στρατηγὸς Γκάϊερ ὑπελόγησε ὅτι σὲ ὁλόκληρον τὸ δυτικὸ μέτωπον αἱ ἀπώλειαι ἀπὸ τὰ ἀέρια ἀνέρχοντο ἡμερησίως σὲ 3.000 ἄτομα.

Τὶ δυστυχία κρύπτεται πίσω ἀπὸ τοὺς ἀριθμοὺς αὐτοὺς δὲν κατώρθωσαν νὰ περιλάβουν στοὺς πίνακάς των οἱ στατιστικολόγοι. Ἀπὸ καιροῦ βέβαια οἱ στρατιῶται ἔχουν ἐφοδιασθῇ μὲ ἀντιασφυξιογόνες προσω-

πίδες. Τὴν 10ην ὁμοῦς Ἰουλίου τοῦ 1917 οἱ Γερμανοὶ ἐξακοντίζουν στὸ Νιοϋπορτ στὴν Φλάνδρα γιὰ πρώτη φορά "τὸν κυανοῦν σταυρὸν" κατὰ τοῦ ὁποίου αἱ προσωπίδες εἶναι ἀνίσχυροι.

Πρόκειται γιὰ μιὰ οὐσία ποὺ διαπερᾷ τὰ φίλτρα τῆς προσωπίδος καὶ προκαλεῖ ἀνυπόφορο βῆχα. Οἱ στρατιῶται ἐξανγκάζονται τότε νὰ βγάλουν τὶς προσωπίδες των καὶ ταυτοχρόνως ἐκτίθενται στὸν θανατηφόρο "πράσινο σταυρὸ" ποὺ ἐξακοντίζεται ταυτοχρόνως ἀπὸ τὰ σχετικὰ μὴχανήματα.

Δυὸ μέρες μετὰ τὴν ἐμφάνισι τοῦ "κυανοῦ σταυροῦ" οἱ Γερμανοὶ—τὴν 12 Ἰουλίου 1917—ἐκπλήττουν τὸν κόσμον μὲ τὸν σατανικὸ "κίτρινο σταυρὸ" ἀπὸ τὸν ὁποῖον—μόνο στὴν Φλάνδρα—ρίπτουν περίπου ἓνα ἑκατομμύριο ὀβίδες.

Ὁ "κίτρινος σταυρὸς" εἶναι ἓνα ἐλαιῶδες ὑγρὸ ποὺ μένει ἐπὶ τοῦ ἐδάφους, ποὺ διαπερᾷ τὸ δέρμα τῶν ὑποδημάτων καὶ τὶς στολές καὶ σχηματίζει παντοῦ στὸ σῶμα ἀποστήματα ποὺ πονοῦν πολὺ καὶ ποὺ θεραπεύονται δυσκολώτατα.

Ὅταν ἀποτόμως στὰ μάτια καὶ στὰ ἀναπνευστικὰ ὄργανα τῶν στρατιωτῶν παρουσιάζονται σοβαραὶ φλογώσεις, οἱ Βρεταννοὶ ἰατροὶ δὲν ξεύρουν κατ' ἀρχὰς τί νὰ κάμουν. Καὶ περνᾷ ἀρκετὸς καιρὸς μέχρις ὅτου νὰ καταστῇ δυνατόν νὰ ἐξακριβωθῇ ἡ σύστασις τοῦ νέου αὐτοῦ γερμανικοῦ χημικοῦ ὀπλοῦ καὶ νὰ ληφθοῦν προφυλακτικὰ μέτρα ἐναντίον του.

"Ἄν ὁ πόλεμος διαρκοῦσε πιὸ πολὺ.

Γιὰ μιὰ ἀκόμη φορά, ὅπως συνέβη καὶ στὸ "Ὑπὲρ ὁ τρομερὸς αἰφνιδιασμός" εἶναι πλήρης. Ὁ στρατηγὸς Ἀμώσ Α. Φρίς προῖστάμενος τῆς Ἀμερικανικῆς ὑπηρεσίας τοῦ χημικοῦ πολέμου διετύπωσε τὴν ἀποψὶ ὅτι οἱ Γερμανοὶ θὰ ἐκέρδιζαν τὸ 1917 τὸν πόλεμον μὲ αὐτὸ τὸ ἀέριον, ἂν διέθεταν ἀρκετὲς ποσότητες.

Καὶ πραγματικὰ δὲν διέθεταν.

Ἐνα ἔτος ὁμοῦς ἀργότερα ὅταν ἡ γερμανικὴ παραγωγὴ εἶχε ἤδη ἐξαντλήσει τὰς δυνάμεις τῆς ἔρχονται οἱ Γάλλοι μὲ τὸν ἰδικὸ των "κίτρινο σταυρὸ" τὸν ὁποῖον ὀνομάζουν ὑπερίτη, ἀπὸ τὸν τόπον τῆς πρώτης χρησιμοποίησέως του. Τὰ πρῶτα βρεταννικὰ βλήματα μὲ κίτρινο σταυρὸ ποὺ ὠνομάσθησαν βλήματα μὲ μουστάρδα, γιὰ τὸ δηλητηριῶδες ἀέριον ἀνέδιδε μιὰ ὁσμὴ μουστάρδας ἐξεργάγησαν στὰ πεδία τῶν μαχῶν τὴν 27ην Σεπτεμβρίου 1918, δηλαδή λίγον καιρὸ πρὶν ἀπὸ τὴν γερμανικὴν κατάρρευσι, λίγον καιρὸ πρὶν ἀπὸ τὸ τέλος τοῦ πολέμου.

Τὸ τέλος τοῦ πολέμου αὐτοῦ ἀπεδόθη ἀπὸ τοὺς γερμανοὺς ἐθνικιστὰς μὲ πρωτοφανῇ πλαστογραφίᾳ τῆς ἱστορίας σὲ ἓνα κτύπημα ἐκ τῶν νῶτων, ποὺ κατέφερεν δῆθεν ὁ ἄμαχος γερμανικὸς πληθυσμός κατὰ τοῦ ἀνικητοῦ δῆθεν μετώπου. Τὴν ἡμέραν λοιπὸν τῆς ἀνακαυχῆς ἡ ἀμερικανικὴ ἡμερησία παραγωγὴ ἀερίου μουστάρδας εἶχε φθάσει τοὺς 30 τόννους καὶ μέσα σὲ βραχύτατον χρονικὸ διάστημα θὰ ἐγίνετο εἰκοσαπλασία τῆς γερμανικῆς παραγωγῆς.

Μία καλὴ μοῖρα ἐμπόδισε τὸ ἀέριον αὐτὸ νὰ ἐξακοντισθῇ καὶ κατὰ τῶν

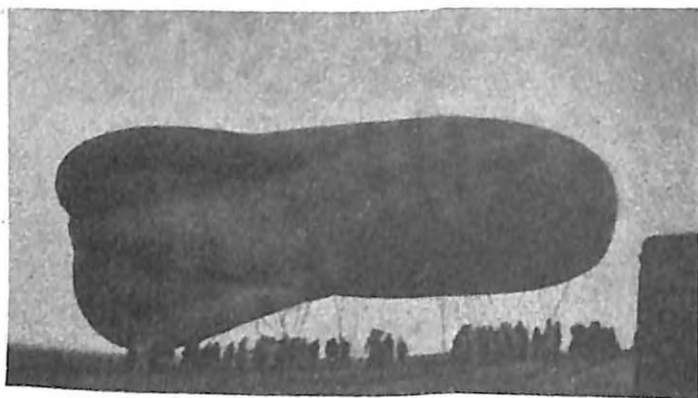
δεκαεξάχρονων παιδιῶν τὰ ὁποῖα ἡ γερμανικὴ στρατιωτικὴ ἡγεσία ἔστειλε τότε στὸ μέτωπο.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ VI

Ο ΠΟΛΕΜΟΣ ΣΤΑ ΑΛΛΑ ΜΕΤΩΠΑ

Βαλκανικὸ μέτωπο

Ὅπως εἶδαμε στὸ προηγούμενο ἡ ἐπανάστασις τῆς Θεσσαλονίκης, τῆς ὁποίας τὴν ἡγεσία ἀνέλαβε ὁ Ἐλευθέριος Βενιζέλος εἶχε ὡς ἀποτέλεσμα τὴν παραίτηση τοῦ βασιλέως Κωνσταντίνου, τὴν ἀνοδο στὸ θρόνο τοῦ δευτεροτόκου υἱοῦ του Ἀλεξάνδρου τὴν ἐγκατάστασιν εἰς τὰς Ἀθήνας ἐνιαίας κυβερνήσεως ὑπὸ τὸν Ἐλ. Βενιζέλο καὶ τὴν ἐπίσημο κάθοδο τῆς Ἑλλάδος στὸν πόλεμο παρὰ τὸ πλευρὸ τῶν δυνάμεων τῆς συνενόησεως. Συγχρόνως ἄρχισε καὶ ἡ προοδευτικὴ ἐπιστράτευση τῶν Ἑλληνικῶν στρατιωτικῶν δυνάμεων, ἐνῶ τὸ συγκροτηθὲν ἀπὸ ἐθελοντᾶς σώμα τῆς ἐθνικῆς ἀμύνης, ποὺ ἄρχισε ἀπὸ 1 τάγμα γιὰ νὰ αὐξηθῇ συντομώτατα σὲ τρεῖς μεραρχίες πολέμου ἤδη, μαζί μὲ τὰ συμμαχικὰ στρατεύματα. Κατὰ τὴν διάρκεια τοῦ ἔτους 1917 οἱ σύμμαχοι ἐνήργησαν τοπικὲς ἐπιθέσεις δυτικὰ τῆς λίμνης τῆς Ὀχρίδος. Συνεπεία αὐτῶν αἱ βουλγαρικαὶ δυνάμεις εὐρέθησαν στὴν ἀνάγκη νὰ ἐπεκτείνουν πρὸς δυσμὰς τὸ μέτωπο των.

Ἕνα αἰχμάλωτο ἀερόστατο.

Ἰταλικὸ μέτωπο

Μετὰ τὴν κατάρρευση τοῦ Ρωσσικοῦ στρατοῦ λόγῳ τῆς κομμουνιστικῆς ἐπαναστάσεως αἱ Αὐστρουγγρικαὶ δυνάμεις, ποὺ ἔμειναν ἐλεύθεραι ἀπὸ τὸ ρωσσικὸ μέτωπο, ἐνισχυθεῖσαι καὶ ἀπὸ γερμανικὰς μονάδας ὑπὸ τὴν ἡγεσίᾳ τοῦ στρατηγοῦ Ὁθωνος Φὸν Μπέλωφ ἀνέλαβαν τὴν 24 ὁκτωβρίου γενικὴ ἐπίθεση καὶ ἀφοῦ διέσπασαν τὴν Ἰταλικὴν παράταξη στὸ Καπορέτο, ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Ἰζόντσο ἀνάγκασαν τοὺς Ἰταλοὺς νὰ ὑποχωρήσουν στὸν ποταμὸ Πιάβε καὶ νὰ συμπτυχθοῦν μέχρι τῆς 11ης Δεκεμβρίου 100 χιλιομέτρα ἀπὸ τὰ βόρεια καὶ 300 ἀπὸ τὰ ἀνατολικά σύνορά των.

Ἡ θέσις τῶν ἰταλικῶν στρατευμάτων εἶχε καταστῇ δυσκολωτάτη. Βρε-

τανικαί καί Γαλλικαί δυνάμεις ἐπρόλαβαν νὰ ἐνισχύσουν τοὺς Ἰταλοὺς στὸ νέο των μέτωπο πού κατωρθώθη ἔτσι νὰ σταθεροποιηθῇ.

Ρουμανικὸ μέτωπο

Ἐσυνεχίσθησαν κατὰ τὴν διάρκεια τοῦ ἔτους 1917 καὶ μέχρι τοῦ Σεπτεμβρίου αἱ μάχαι μεταξὺ ρουμανικῶν καὶ αὐστρουγγρικῶν στρατευμάτων χωρὶς σοβαρὰ ἀποτελέσματα καὶ ἀπὸ τὰ δύο μέρη.

Μέτωπο Μεσοποταμίας

Τὰ βρεταννικὰ στρατεύματα δυνάμεως τώρα 120000 ἀνδρῶν καὶ διοικούμενα ἀπὸ τὸν στρατηγὸ Μόντ ἐπετέθησαν, τὴν 9ην Ἰανουαρίου 1917, ἀπὸ τὸ ἀνατολικὸ τμήμα τῆς περιοχῆς τῆς Κουτ - Ἐλ - Ἀμάρα κατὰ τοῦ 16ου τουρκικοῦ σώματος στρατοῦ. Κατέλαβον ὁλόκληρο τὴν περιοχὴ καὶ ἀπώθησαν τὰς δυνάμεις τοῦ σώματος αὐτοῦ ὡς καὶ τὰς μονάδας πού ἐστάλησαν νὰ τὸ ἐνισχύσουν πρὸς τὴν βαγδάτη. Τὴν 11ην Μαρτίου 1917 ἡ πόλις αὕτῃ κατελήφθη ἀπὸ τὰ βρεταννικὰ στρατεύματα τὰ ὁποῖα μὲ τὸν κύριο ὄγκο των συνέχισαν, τὴν ἐπίθεσιν των πρὸς βορᾶν διὰ τῶν κοιλάδων τῶν ποταμῶν Τίγρητος καὶ Εὐφράτου.

Μέτωπο Αἰγύπτου

Στὸ μέτωπο αὐτὸ στὸ ὁποῖο ἀπέδιδαν ἰδιαιτέραν σημασίαν οἱ Γερμανοί, ἐπιχειρήσεις διεξήχθησαν στὴν περιοχὴ τῆς Παλαιστίνης καὶ στὴν παραθαλασσίαν ζώνην τῆς.

Τὸν Αὐγουστο τοῦ 1917 ἡ τουρκικὴ στρατιά, πού εἶχε ἐν τῷ μεταξὺ ἐνισχυθῇ καὶ μετονομασθῇ "ὀγδὴ στρατιά", κατεῖχε ὑπὸ τὴν διοίκησιν τοῦ γερμανοῦ συνταγματάρχου Φὸν Κρὲς μέτωπο ἐκτάσεως πολλῶν χιλιομέτρων ἀπὸ τὴν παραθαλασίαν πόλιν τῆς Γάζας, ὡς τὴν Μπέρζεμπα, πού εὐρίσκεται 50 χιλιομέτρα νοτίως τῆς Ἱερουσαλήμ. Ὁ Ἐμβέρ πασᾶς, πού ἐγκατέλειπε τὶς ἐπιχειρήσεις στὴν Μεσοποταμίαν, ζητοῦσε μὲ κάθε τρόπο νὰ ἐνισχύσῃ τὸ μέτωπο αὐτό.

Ἀπέναντι τώρα τῶν τουρκικῶν στρατευμάτων εὐρίσκονταν ἀντιμέτωπα, δύο σώματα βρετανικοῦ στρατοῦ καὶ ἑναεῖδικὸ σῶμα ἐφίππου πεζικοῦ συνολικῆς δυνάμεως 76000 ἀνδρῶν μὲ 500 τηλεβόλα, ὑπὸ τὴν ἡγεσίαν τοῦ στρατηγοῦ Ἀλέμπυ. Ὁ Ἀγγλος στρατηγὸς πρόλαβε τοὺς Τούρκους στὶς προετοιμασίαι των καὶ ἀνέλαβε τὴν ἐπίθεσιν τὴν 31 Ὀκτωβρίου. Ὑστερὰ ἀπὸ συνεχεῖς μάχας πού διήρκεσαν ὡς τὴν 13ην Νοεμβρίου ὁ στρατηγὸς Ἀλέμπυ προωθήθηκε σὲ βάθος 40 χιλιομέτρων. Ἡ Ἀγγλικὴ ἐπίθεσις συνεχίσθη μὲ τὴν ἴδιαν ὁρμὴν καὶ τὰ βρεταννικὰ στρατεύματα τὴν 9ην Δεκεμβρίου κατέλαβαν τὴν Ἱερουσαλήμ καὶ τὴν 15ην Δεκεμβρίου εὐρίσκονταν 15 χιλιομέτρα βορείως τῆς πόλεως αὐτῆς. Τὰ τουρκικὰ πάλιν στρατεύματα συνεπτώχθησαν κακῶς, στὴν περιοχὴ τῆς Ναμπύλης πού κᾶται 20—25 χιλιομέτρα βορείως τῆς Ἱερουσαλήμ.

ΜΕΡΟΣ ΟΓΔΟΟΝ

Ο ΠΟΛΕΜΟΣ ΣΤΟΝ ΑΕΡΑ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ι

ΤΑ ΤΣΕΠΕΛΙΝ

Αί πρώται έντυπώσεις.

Μιά πνοή περιπετείας καὶ ρωμαντισμοῦ περιβάλλει τὰ ἀερόστατα τοῦ κόμητος Φερδινάνδου φὸν Τσέππελιν. Μετὰ τὴν καταστροφὴ τοῦ τετάρτου ἀεροστάτου του κοντὰ στὸ Ἑχτερδίγγεν, τὸ 1908, ὅλα τὰ στρώματα τοῦ γερμανικοῦ πληθυσμοῦ κατέστησαν δυνατὴ τὴ συνέχιση τῆς προσπάθειας μὲ ἓνα αὐθόρμητο ἔρανο. Ἀπὸ τότε αἱ παράδοξοι αὐταὶ ἱπτάμεναι μηχαναὶ, ποὺ εἶχαν τὸ σχῆμα τεραστίου πούρου μετεβλήθησαν σὲ ἐθνικὴ ὑπόθεσι.

Καὶ ὁ στρατὸς καὶ τὸ ναυτικὸν ἀπεφάσισαν νὰ λάβουν ὑπ' ὄψιν αὐτὴν τὴν γενικὴ διάθεσι. Παρήγγειλαν ἀερόστατα, τὰ ὁποῖα ἔθεσαν εἰς ὑπηρεσίαν. Ὅταν ὁμως ἐκηρύχθη ὁ πόλεμος, ὅπως ἀναφέρει ὁ κυβερνήτης ἀεροπλοίου Ἑρνστ Λέμαν, ἀποδεικνύεται ὅτι στὸ Βερολῖνον κανεὶς δὲν ἔχει ἰδέαν πὼς σὲ περίπτωσι πολέμου θὰ γίνη ἡ χρησιμοποίησις τῶν ἀεροπλοίων.

Ὅταν οἱ ἀργοῦντες ἀεροπόροι προτείνουν νὰ ἀναλάβουν αὐτοὶ τὴν καταστροφὴ μιᾶς σημαντικῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς στὸ Βέλγιο, ὁ ἐκεῖ διοικητὴς στρατηγὸς φὸν Μπέσελερ ἀπορρίπτει κατηγορηματικὰ τὴν πρότασι. Ἐχει λέγει, ἀποστέλλει ἤδη ἱππικὸ νὰ καταστρέψῃ τὴν γραμμὴ καὶ ἀπαγορεύει ρητῶς κάθε ἀνάμιξι ἀπὸ... ἀέρος!

Ἡ δυσπιστία τῶν ἡλικιωμένων στρατιωτικῶν κατὰ τῶν "πειραμάτων" τῶν ἀεροναυτῶν ἐνισχύθη ἰσχυρότατα ἀπὸ τὰ γεγονότα κατὰ τὰς πρώτας ἡμέρας τοῦ πολέμου. Τὸ ἓνα κατόπιν τοῦ ἄλλου ἐχάθησαν τότε τρία γερμανικὰ ἀερόπλοια.

Τὸ "Τσέππελιν—7" ἀπεστάλη στὸ δυτικὸ μέτωπο γιὰ νὰ ἀνιχνεύσῃ πέραν τῶν Βοσγίων τὰς κινήσεις τοῦ γαλλικοῦ στρατοῦ. Βάλλεται τόσον σφοδρὰ ἀπὸ τὸ γαλλικὸ πεζικόν, ὥστε πίπτει καὶ θρυμματίζεται κοντὰ στὸ Σαὶν Κιρὲν τῆς Λωρραίνης.

Τὸ Τσέππελιν—8 ἀπογειώνεται κοντὰ στὸ Τρίρ, ἐπάνω ὁμως ἀπὸ τὸ μέτωπο βάλλεται ἐκ παρεξηγήσεως ἀπὸ γερμανικὰ στρατεύματα καὶ ὥστε

ρα καταρρίπτεται ἀπὸ χιλιάδας γαλλικὰς σφαίρας. Ὄταν τὸ κενὸ ἀπὸ ἀέριο περίβλημά του πίπτει καὶ συγκρατεῖται στὰ κλαδιὰ μερικῶν δένδρων, τὸ πλήρωμα πηδᾷ ἀπὸ τὸ ἀερόστατο καὶ διὰ τῶν ἐχθρικῶν γραμμῶν κατορθώνει νὰ φθάσῃ στὶς γερμανικὰς θέσεις. Γάλλοι στρατιῶται ποὺ προσέτρεξαν ἐπὶ τόπου ὁρμοῦν μὲ γυμνὴ ξιφολόγχη καὶ γυμνὰ ξίφη κατὰ τοῦ γίγαντος τοῦ ἀέρος. Δὲν εὐρίσκουν ὅμως τίποτε ἄλλο παρὰ οἰκτρὰ συντρίμματα.

Εἶναι χαρακτηριστικὸν τῆς νοοτροπίας τῆς γερμανικῆς στρατιωτικῆς ἡγεσίας ὅτι δὲν ἐσκέφθη καθόλου νὰ δπλίση τὰ ἀερόπλοια τοῦ στρατοῦ καὶ τοῦ ναυτικοῦ. Οἱ διοικηταὶ τῶν ἐξ ιδίας πρωτοβουλίας, λαμβάνουν μαζὺ τῶν μερικῶν βόμβες μὲ τὶς ὁποῖες κάμνουν "δοκιμαστικὰς" βολές.

Οἱ πρῶτες βόμβες τῶν ἀεροπλάνων Τσέππελιν δὲν ἦσαν τίποτε ἄλλο παρὰ ὀβίδες πυροβολικοῦ. Γιὰ νὰ πέσουν κανονικὰ μὲ τὴν μύτη πρὸς τὰ ἔμπρὸς δένεται στὸ ἄλλο ἄκρον τῶν ὡς οὐρὰ μιὰ κουβέρτα ἀλόγου. Σχοινιὰ ποὺ κόπτονται μὲ μαχαίρι κατὰ τὴν στιγμή τῆς ρίψεως συγκρατοῦν τὶς βόμβες ἀπὸ τὴν λέμβο τοῦ ἀεροστάτου. Ἐπίσης ρίπτονται βόμβες καὶ μὲ τὸ χερί ἀπὸ τὴν λέμβο.

Ὡς μοναδικὴ κατεύθυνσι τῆς βολῆς χρησιμεύει τὸ μεγάλο δάκτυλο τῆς δεξιᾶς χειρός. Ὁ πλοίαρχος Λέμανν περιγράφει τὶς πρῶτες ἐπιθέσεις τῶν Τσέππελιν αἱ ὁποῖαι ἐστράφησαν κατὰ τῆς Ἀμβέρσας. Σήμερα μιὰ τέτοια ἐπίθεσις φαίνεται κυριολεκτικὰ κωμική.

"Μόνο μὲ δυσκολία κρατοῦσαμε τὸ ἀερόπλοιο μας σὲ ὕψος 1700 μέτρων. Ἡ συγκλίνουσα πρὸς τὸ ἔδαφος θέσις τὴν ὁποίαν εἴμεθα ὑποχρεωμένοι νὰ πάρωμεν μᾶς ἐδυσκόλευε πάρα πολύ. Κατρακυλούσαμε ἀπὸ τὴν μιὰ ἄκρη τῆς λέμβου στὴν ἄλλη. Σιωπηλὸ μέσα στὸ σκοτάδι γιατί ἐσβύσαμε ὅλα τὰ φῶτα κατὰ τὴν ἐπίθεσι, περίμενε τὸ πλήρωμα μου στὶς θέσεις του. Στὶς δύο λέμβους τῶν μηχανῶν οἱ ἄνδρες περίμεναν μὲ μικρὰς βόμβες στὸ χερί τὴν διαταγὴ μου νὰ τῆς ἀφήσουν νὰ πέσουν.

Στὴν ἀρχὴ ἐπιτιθέμεθα ἐναντίον ἑνὸς προβολέως. Βληθεὶς μὲ χειροβομβίδες καὶ μὲ σφαῖρες τυφεκίων σβύνει σχεδὸν ἀμέσως. Ὁ καλὸς καὶ πιστὸς μου ἀρχιπηδαλιόυχος Λάουξ παίρνει, γιὰ καλὸ καὶ γιὰ κακό, μιὰ βόμβα τῶν δέκα κιλῶν καὶ μὲ μιὰ ἀποφασιστικὴ κίνησι τὴν ρίπτει ἀπὸ τὴν λέμβο πρὸς τὰ κάτω!

Ἐν πάσῃ ὅμως περιπτώσει ἡ ἐπίθεσις αὐτὴ ἔχει ἄρκετὰ καλὰ ἀποτελέσματα. Τὴν ἀφηγεῖται ὁ Λέμανν στὰ ἀπομνημονεύματά του συμφώνως πρὸς τὰς περιγραφὰς ὀλλανδικῶν ἐφημερίδων:

"Ἐυπνήσωτες τὴν ἀπὸ πρώτη εἰδοποίησι τοῦ συναγερμοῦ διακρίνουν οἱ κάτοικοι τῆς Ἀμβέρσας μέσα στὸ μισόσκοταδο τῆς αὐγῆς ἕνα φῶς. Ἀμέσως κατόπιν μιὰ τρομερὴ ἔκρηξι κοντὰ στὴν πύλη τοῦ

Ὁ στρατάρχης Φὸς ἐπισκέπτεται ἕνα σμήνος ἀεροπλάνων.

Μπορσμπέεκ συνεκλόνησε τὰ σπίτια ποὺ ἦσαν ἐκεῖ τριγύρω, καὶ ποὺ μὲ

σπασμένα τὰ τζάμια πων ἄρχισαν νὰ κλονίζωνται σὰν νὰ ἐπρόκειτο γιὰ σεισμό. Οἱ φοβισμένοι κάτοικοι ἔτρεξαν μὲ τὰ νυκτικά τους στοὺς δρόμους σκοντάφτοντας ἐπάνω σὲ κομμένα τηλεγραφικά σύρματα. Τοὺς ὑποδέχθηκε μιὰ χάλαζα ἀπὸ χώματα καὶ ἀπὸ πέτρες.

Μιὰ τρίτη βόμβα εἰσέδυσε στὸ σπίτι τοῦ ἐργοστασιάρχου βὰν Γκέελ ὡς τὸ δεύτερο πάτωμα. Ἡ ἐπταμελής οἰκογένεια Μεφφραίϊ, ποὺ κατοικοῦσε στὸ ἐπάνω πάτωμα ντύθηκε βιαστικά καὶ κατέβηκε γρήγορα τὴν σκάλα πρὸς τὸ ὑπόγειο τοῦ σπιτιοῦ, ὅταν σὰν νὰ κόπηκε μὲ ξυράφι, ἔπεσε στὴν αὐλὴ τὸ πάτωμα ὅπου κατοικοῦσε. Θραύσματα γυαλιῶν καὶ πέτρες ἐτραυμάτισαν τοὺς φεύγοντας.

Στὸ γειτονικὸ σπίτι οἱ κάτοικοι ἐξύπνησαν ἐπίσης ἀπὸ τὴν ἔκρηξι τῆς βόμβας. Κατέφυγαν στὸ ὑπόγειο ὅταν μιὰ ἄλλη βόμβα κατέστρεψε τὴν στέγη τοῦ σπιτιοῦ των. Τὸ γειτονικὸ πανδοχεῖο μὲ μιὰ βόμβα, ποὺ τὸ ἐπληξε, κόπηκε σὲ δυό. Αὕτῃ ἡ σειρά τῶν βομβῶν ἔπεσε σὲ μιὰ ἀκτῖνα ἐνὸς χιλιομέτρου γύρω ἀπὸ τὸν σταθμὸ τοῦ ἀσυρμάτου, τὸν ὁποῖον ὡς φαίνεται εἶχαν ὡς στόχον τὼν οἱ Γερμανοί.

Αὐτὰ συνέβησαν ἀρχὰς Σεπτεμβρίου τοῦ 1914. Καὶ μὲ αὐτὴν τὴν ἐπίχειρσι τοῦ ἀεροπλοίου Τσέππελιν ποὺ ἔφερε τὸ ὄνομα "Σαξωνία" εἰσάγεται ἕνα νέο στοιχεῖο στὴν τρομερὰ ἱστορία τοῦ πολέμου: Ἡ καταστροφὴ ἀπὸ ἀέρος κατωκημένων χώρων, ἡ ἀνάμιξις τοῦ ἀμάχου πληθυσμοῦ στὶς πολεμικὲς ἐπιχειρήσεις. Ἡ εἰλικρινὴς μνεῖα ὑπὸ τοῦ Λέμανν τῶν ἀποτελεσμάτων τῆς ἐπιθέσεως τῶν Τσέππελιν κατὰ τῆς Ἀμβέρσης, ἐγίνετο τὸ 1936, δηλαδὴ σὲ μιὰ ἐποχὴ κατὰ τὴν ὁποία κανεὶς ἀπολύτως δὲν ἤμποροῦσε νὰ ἔχη ὑπ' ὄψιν τοῦ τὰ ἀντίστροφα σημεῖα τοῦ δευτέρου παγκοσμίου πολέμου.

Ὁ Γουλιέλμος ἀρνεῖται, ἀλλὰ οἱ στρατηγοὶ τοῦ ἐπιμένουν.

Φαίνεται ὅτι μόνος ἕνας ἄνθρωπος στὴν Γερμανία ἐτάχθη τὸ 1914, ἀποφασιστικά κατὰ τοῦ βομβαρδισμοῦ ἀπὸ ἀέρος πόλεων καὶ ἀμάχου πληθυσμοῦ.

Ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς ἦτο ὁ αὐτοκράτωρ Γουλιέλμος. Ἡ ἀνθρωπιστικὴ του κοσμοθεωρία, καὶ ὅχι ἡ ἀνύπαρκτος πολιτικὴ προνοητικότης του τὸν ἔκαμε νὰ τρομάξῃ μπροστὰ σ' αὐτὴν τὴν σκέψι. Τὸ νὰ στείλῃ κανεὶς ἀπὸ τὸν οὐρανὸ τὸν θάνατο σὲ γυναῖκες, σὲ νήπια, σὲ ἄρρώστους καὶ σὲ γέροντας θὰ ἐσήμαινε πραγματικὴ κατάπτωσι τοῦ ἀνθρώπου, θὰ ἦταν ἕνα βῆμα πρὸς τὴν ἀπανθρωπία.

Ὁ Κάιζερ λοιπὸν λέγει ὅχι. Ὁ πλοίαρχος Λέμανν ὅμως, ποὺ ἦτο γνώστης τῶν παρασκηνίων, ἀναφέρει ὅτι ὑπῆρχαν πολλοὶ ποὺ ἐπρότειναν νὰ ἀποσταλοῦν κατὰ τῆς Ἀγγλίας ὁλόκληρες μοῖρες ἀεροπλοίων.

Ὁ Λέμανν διατείνεται, ὅτι ὁ Κάιζερ πιεζόμενος ἀπὸ τοὺς ναυάρχους καὶ τοὺς στρατηγούς του ἔδωσε τέλος ὕστερα ἀπὸ μεγάλους δισταγμούς τὴν ἄδεια νὰ γίνῃ ἀπὸ ἀέρος ἐπιθεσις κατὰ τῆς Ἀγγλίας. Ὑπὸ μιὰ ρητὴ ὅμως προϋπόθεσι: Ὅτι πληγοῦν μόνον στόχοι στρατηγικῆς σημασίας.

Τώρα ἔσπασαν πιά τὰ φράγματα.

Ἀργότερα ὁ Γουλιέλμος προσεπλάθησε ἐπανειλημμένως νὰ ἀποφύγῃ τὸ ἀναπόφευκτο .

Ὅταν ὁ βασιλεὺς Γεώργιος τῆς Μ. Βρεταννίας καὶ ὁ βασιλεὺς Ἀλβέρτος τοῦ Βελγίου, συναντῶνται στὸ Σαϊντ Ὁμέρ μὲ ὄλους τοὺς στρατιωτικούς ἡγέτας τῆς Ἀντάντ, λέγει ὁ πλοίαρχος Μάξιους, κυβερνήτης τοῦ ἀεροπλάνου "Τσέππελιν 35":

"Θὰ συναντηθοῦν στὸ δημαρχεῖον τοῦ Σαϊντ Ὁμέρ. Τὸ οἶκημα εὐρίσκεται στὸ κέντρον μιᾶς ἐκτεταμένης πλατείας. Θὰ ἠμποροῦσε εὐκολώτατα νὰ καταστραφῇ μὲ μιὰ μόνο βόμβα".

Ἐνα τηλεγράφημα τοῦ Κάιζερ ἀπαγορεύει τὴν ἐπίθεσι. Ἴσως συνετέλεσε στὴν ἄρνησί του τὸ γεγονὸς ὅτι δὲν ἤθελε νὰ ρίξῃ βόμβες κατὰ τῶν συγγενῶν του. Ἀργότερα ὅταν τὰ "Τσέππελιν" ἀπογειοῦνται γιὰ νὰ βομβαρδίσουν τὸ Λονδίνον ὁ Γουλιέλμος διατάσσει νὰ μὴ βληθοῦν τὰ ἀνάκτορα τοῦ Μπάκιγχαμ, ὁ καθεδρικός ναὸς τοῦ Ἀγίου Παύλου, τὸ ἀββαεῖον τοῦ Γουέστμινστερ, τὰ μουσεῖα καὶ τὰ κυβερνητικὰ κτίρια.

"Ὅλα αὐτά, λέγει ἡ διαταγή, δὲν πρέπει νὰ βληθοῦν ἔστω καὶ κατὰ λάθος".

—Σὰν νὰ μποροῦσα ἀπὸ τὸ ὕψος ποὺ εὐρισκόμουν, λέγει ὁ βαρωνος Τρόϋς φὸν Μπούττλαρ Μπρανδενφέλς, ἕνας κυβερνήτης ἀεροπλοίου διαφόρου νοοτροπίας ἀπὸ τὸν Λέμανν νὰ διακρίνω ἂν κάτω ἀπὸ ἐμένα εὐρίσκεται ἕνα μουσεῖο ἢ ἕνα ἀνάκτορο!

Τὰ ἐργοστάσια Τσέππελιν στὸ Φρίδριχσχάφεν καὶ στὸ Πόστδαμ κατασκευάζουν κατὰ τὴν περαιτέρω ἐξέλιξι τοῦ πολέμου, ἕνα ἀερόπλοιο κάθε 15 ἡμέρες. Τὰ ἀερόπλοια αὐτὰ εἶναι μεγαλύτερα, ταχύτερα, στερεώτερα—ἐξακολουθοῦν ὅμως νὰ εἶναι δυσκολομεταχείριστα. Ὡς ἔρμα φέρουν ἀσκούς γεμάτους μὲ νερό. Οἱ μηχανικοὶ κατὰ τὸ διάστημα τῆς πτήσεως εἶναι ἀναγκασμένοι νὰ ἀνεβαίνουν ἐπάνω σὲ παγωμένες σκάλες γιὰ νὰ μεταβοῦν στὰς λέμβους ὅπου εὐρίσκονται οἱ κινητήρες.

Ἡ κατὰ μῆκος διαδρομὴ στὸ ἀερόπλοιο συντελεῖται μὲ μιὰ στενὴ γέφυρα ἐπάνω στὴν ὁποία μόλις μπορεῖ νὰ περάσῃ ἀπὸ ἕνας ἄνθρωπος. Καὶ περνᾷ ἀπὸ τὶς ἀνοικτὰς ὁπὲς ἀπὸ τὶς ὁποῖες ρίχνονται οἱ βόμβες καὶ βλέπει ἀπὸ ἐκεῖ τὴν γῆν σὲ βάθος χιλιάδων μέτρων. Χωρὶς νὰ τὸ θέλῃ πιάνει τὸ λεπτὸ σύρμα ποὺ χρησιμεύει ὡς κιγκλίδωμα τῆς προχείρου αὐτῆς γεφύρας.

Μὲ γούνινους σκούφους, μὲ σάλια μὲ διπλὰ παντελόνια καὶ μὲ θερμόφορες ἀγωνίζονται τὰ πληρώματα κατὰ τοῦ ψύχους. Ἐκτὸς αὐτοῦ στὴν στέγη τοῦ ἀεροπλοίου ὑπάρχει ἕνα παρατηρητήριον γιὰ ἐχθρικά ἀεροπλάνα καὶ ὁ σκοπὸς ποὺ εὐρίσκεται ἐκεῖ εἶναι τελείως ἀπροστάτευστος ἀπὸ τὸν παγωμένο ἀέρα. Ἔτσι οἱ δυστυχεῖς ἄνθρωποι ποὺ ἐκτελοῦν αὐτὴν τὴν ὑπηρεσίαν εἶναι τόσο παγωμένοι ὅταν τελειώνει ἡ βάρδεια των ὥστε μὲ δυσκολία κατεβαίνουν τὴν μικρὴ σκάλα ἢ ὁποία ὁδηγεῖ πρὸς τὴν λέμβον τοῦ πληρώματος ποὺ εὐρίσκεται σὲ βάθος δέκα πέντε μέτρων.

Συνεχῶς εὐρίσκονται σὲ κίνησι μὲσα στὸ ἀερόπλοιο ἄνδρες οἱ ὁποῖοι κρατοῦντες ραβδιὰ στὰ χέρια τοὺς κτυποῦν τοὺς ἀσκούς τοῦ νεροῦ γιὰ νὰ μὴ παγώσῃ. Παρὰ τὸ ψυχὸς συσσωρεύεται τὸ θέρος τόσοσ ἡλεκτρισμὸς γύρω ἀπὸ τὸ ἀερόπλοιο. ὥστε σὲ ὅλες τὶς αἰχμὲς, στίς ὑψωμένες καθέτως κάν-

νες τῶν ὀπλῶν, ἀκόμη καὶ στὰ ὑψωμένα δάκτυλα τοῦ χεριοῦ διακρίνονται μικρὲς κυανὲς φλόγες.

Μεγάλη προσοχή χρειάζεται τώρα γιὰ νὰ μὴ διαφύγῃ ἀέριο ἀπὸ τὰ μπαλλόνια τοῦ ἀεροπλοίου. Αὐτὸ ἀναμιγνυόμενο μὲ τὸν ἀτμοσφαιρικὸ ἀέρα, μεταβάλλεται σὲ κροτοῦν ἀέριο. Οἱ μικρὲς φλόγες ἀρκοῦν γιὰ νὰ προκαλέσουν τὴν ἔκρηξι καὶ τότε ἀκαριαίως ὁ γίγας αὐτὸς τοῦ ἀέρος θὰ μεταβληθῇ σὲ καιομένη δᾶδα πρᾶγμα ποὺ συνέβη καὶ στὸ μοδέρνο ἀερόπλοιο L-10.

Τὸ ἱπτάμενο βαρελί.

Πόσαι προϋποθέσεις πρέπει νὰ ἐκπληρωθοῦν πρὶν νὰ καταστῇ δυνατό ἕνα ταξίδι ἀπὸ ἀέρος γιὰ τὴν Ἀγγλίαν!

"Λόγῳ τῆς ἰσχυρᾶς ἀντιαεροπορικῆς ἀμύνης τοῦ ἐχθροῦ, λέγει ὁ πλοίαρχος Σίλλερ, τὰ ἀερόπλοιά μας ἤμποροῦσαν νὰ ταξιδεύσουν μόνο τὶς σκοτεινὲς καὶ ἀσέληνες νύκτες. Ἐκτὸς αὐτοῦ ἡ ἀπογείωσίς μας ἔπρεπε νὰ γίνεται μόνο μὲ καλὸ καὶ σταθερὸ καιρὸ, γιατί τότε μόνο εἶχαν τὴν πιθανότητα νὰ ἐπιστρέψουν στὶς βάσεις των καὶ τὰ βεβλαμμένα ἀερόπλοια".

Ἀναλόγως τῆς φορᾶς τοῦ ἀνέμου κυμαίνεται ἡ ταχύτης μεταξὺ 50 καὶ 250 χιλιομέτρων τὴν ὥρα. Ἄν ὁ ἄνεμος δὲν εἶναι εὐνοϊκὸς τότε συμβαίνει τὰ ἀερόπλοια κατὰ τὴν ἔξοδο ἀπὸ τὰ ὑπόστεγά των νὰ ὠθοῦνται πρὸς αὐτὰ καὶ νὰ ὑφίστανται ζημιές. Ὅταν τὰ Τσέππελιν ἐπιστρέφουν τὴν νύκτα ἀπὸ τὴν ἐπιχείρησί των κατὰ τοῦ ἐχθροῦ, τοποθετοῦνται γιὰ τὸν προσανατολισμὸ των ἐπὶ τὰ μεγάλες λάμπες ἐπάνω στὴ χλόη.

"Ἔτσι εἶναι κατασκευασμένο τὸ ξίφος μὲ τὸ ὁποῖον ἐλπίζει ἡ Γερμανία νὰ καταφέρῃ τὸ ἀποφασιστικὸ πλῆγμα κατὰ τῆς Μ. Βρεταννίας. Τότε τὰ ἀερόπλοια αὐτὰ ἐθωροῦντο ὡς ἡ τελευταία λέξις τῆς τεχνικῆς καὶ ὅταν τὸ L-33 κατέπεσε βεβλαμμένο κοντὰ στὸ Κόλτσεστερ, οἱ Ἀγγλοὶ κατεσκεύασαν καὶ αὐτοὶ κατὰ τὸ ὑπόδειγμα τοῦ ἀερόπλοιο. Ἐνα ἀπὸ αὐτὰ τὸ βρεταννικὸ R-34 διέσχισε τὸ 1919 πραγματικὰ πρῶτο τὸν Ἀτλαντικὸ καὶ μάλιστα καὶ κατὰ τὰς δύο κατευθύνσεις του—ἄρκετὸ καιρὸ δηλαδὴ πρὶν ἀπὸ τὸ Τσέππελιν ZR-III καὶ πρὶν ἀπὸ τὸν Τσάρλς Λίνδμπεργ. Στὸν πόλεμο ὅμως δὲν ἐχρησιμοποιήθησαν αὐτὰ τὰ ἀερόπλοια ποὺ κατεσκευάσθησαν μόνον τὸ 1918.

Τὴν 19 Ἰανουαρίου 1915 ἐμφανίζεται γιὰ πρώτη φορὰ ἐπάνω ἀπὸ τὴν ἀκτὴ τῆς Μ. Βρεταννίας ἕνα γερμανικὸ ἀερόπλοιο καὶ θέτει ἔτσι τέρμα στὸν θρῦλο τοῦ ἀπροσβλήτου τῶν ἀγγλικῶν νήσων. Πρόκειται γιὰ τὸ Τσέππελιν τοῦ Ναυτικοῦ L-3 τὸ ὁποῖον ἀκολούθησε συντόμως καὶ ἕνα ἄλλο; τὸ ἀερόπλοιο L-4.

Στὴν ἀρχὴ ὅμως τὰ γερμανικὰ ἀερόπλοια εἶναι ἐπιφυλακτικὰ. Ἡ διαταγὴ τοῦ αὐτοκράτορος νὰ μὴ πληγοῦν "ἔστω καὶ ὅλως τυχαίως" ἀνάκτορα, ἐκκλησίαι, μουσεῖα κτλ. συντελεῖ ὥστε οἱ κυβερνῆται των νὰ ἔχουν τὶς πιὸ παράξενες ἐμπνεύσεις γιὰ νὰ μὴ παραβοῦν αὐτὴν τὴν διαταγὴ.

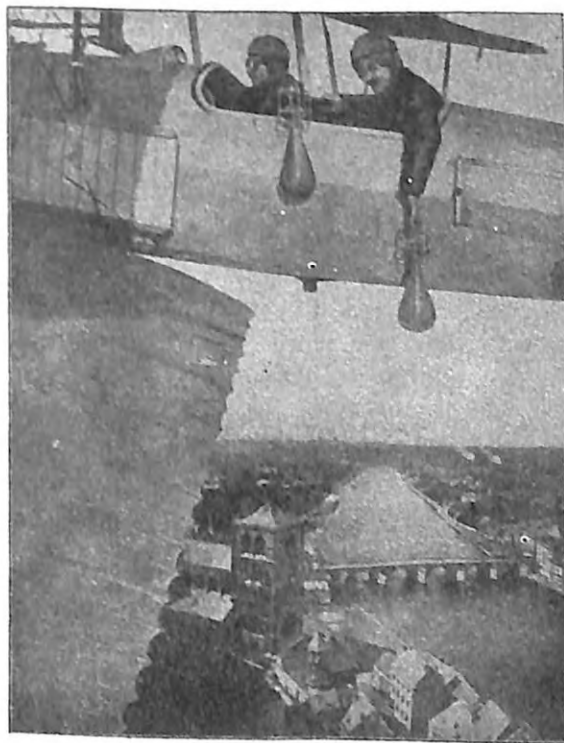
Ἡ πιὸ περιπετειώδης προσπάθεια νὰ ἱκανοποιηθῇ ἡ ἀδύνατη αὐτὴ ἀπαίτησις "τῆς ἐπιεικοῦς καταστροφῆς" ἀνελήφθη ἀπὸ τοὺς κυβερνήτας τῶν ἀεροπλοίων Μὰξ βαρῶνο φὸν Γκέμμιγκεν καὶ ἀπὸ τὸν Ἑρνστ Λέμανν

Ήθελαν νὰ πετάξουν ἐπάνω ἀπὸ τὰ σύννεφα καὶ ἔτσι νὰ μὴ ἐκθέσουν τὰ ἀεροπλοιά των στὶς βολές τοῦ ἀντιαεροπορικοῦ πυροβολικοῦ τῶν Ἀγγλων. Γιὰ νὰ μποροῦν ὅμως νὰ βλέπουν ποῦ εὐρίσκονται ἕνας παρατηρητὴς θὰ ἔρριπτετο μὲ ἕνα σύρμα ἀρκετὰ χαμηλὰ σὲ ἕνα καλάθι ἀπὸ τὸ ἀεροπλοιο, καὶ εὐρισκόμενος μέσα στὸ καλάθι θὰ ἔδιδε μὲ τὸ τηλέφωνο ὁδηγίες στὸν πηδαλιούχο τοῦ ἀεροπλοίου.

Ὁ πολιτικὸς μηχανικὸς Χάγεν, γράφει ὁ Λέμανν στὰ ἀπομνημονεύματά του, περιγράφων τὸ φανταστικὸ αὐτὸ πείραμα. "Μᾶς ἐπρομήθευσε μιὰ τροχαλία καὶ ἕνα χαλύβδινο σύρμα διαμέτρου 3.8χιλιοστομέτρων καὶ μήκους 300 μέτρων. Εὐρήκαμε ἕνα ἄδειο βαρέλι βουτύρου καὶ τὸ ἐφοδιάσαμε μὲ μιὰ οὐρά, ποὺ θὰ ἐμπόδιζε τὶς ἀπώτομες στροφές. Ἡ τροχαλία τοποθετήθηκε στὸν χώρο ὅπου ἐβάζαμε τὶς βόμβες. Ἐνα κοινὸ τηλέφωνο ἐκστρατείας συνέδεε τὸ βαρέλι μὲ τὴν ἄκατο τοῦ πηδαλιούχου.

Ἀφοῦ ἔδεσα μὲ ἕνα μανδῆλι τὰ μάτια τοῦ πηδαλιούχου, ἐμπῆκα στὸ βαρέλι καὶ διέταξα νὰ μὲ κατεβάσουν. Τὸ χαλύβδινο σύρμα ἄρχισε νὰ ξετυλίγεται τρίζοντας καὶ ἐγὼ ἐβυθιζόμην στὸ κενό, σὰν ἕνας κάδος μέσα στὸ πηγάδι.

Ὅταν ἔφθασα σὲ βάθος 150 μέτρων ἀπὸ τὴν κάτω ἐπιφάνεια τοῦ ἀεροπλοίου, ἡ παληὰ μας τροχαλία ἄρχισε τὰ νάζια της. Τὸ σύρμα ἄρχισε νὰ τινάζεται καὶ νὰ αἰωρεῖται καὶ ἐγὼ μὲ πολλὴ δυσκολία ἠμποροῦσα νὰ κρατηθῶ μέσα στὸ βαρέλι μου. Μὲ δυσπιστία ἐκοίταξα τὸ σύρμα ποὺ δὲν μοῦ ἐφαίνονταν τώρα τόσο στερεό. Μὲ μιὰ πυξίδα τῆς τσέπης καθώρισα τὴν κατεύθυνσι τῆς πορείας καὶ ἔδωσα τηλεφωνικῶς τὶς ὁδηγίες μου στὸν τυφλὸ πηδαλιούχο ποὺ εὐρίσκετο στὴν ἄκατο τοῦ κυβερνήτου. Οἱ ὁδηγίες μου ἐξετελέσθησαν ἀμέσως καὶ τὸ ἀεροπλοιο ἀκολούθησε τὴν πορεία ποὺ

Τὸ πουλί τοῦ θανάτου.

ἐγὼ ἤθελα. Ἰκανοποιημένος ἀπὸ τὸ ἀποτέλεσμα αὐτὸ δὶέταξα νὰ μὲ ἀνεβάσουν ἐπάνω".

Ἡ μέθοδος αὐτὴ ἐφηρμόσθη ἀργότερα ἄλλη μιὰ φορὰ καὶ σὲ μιὰ ἐπίθεσι ἀπὸ ἀέρος κατὰ τοῦ Καλαί.

Ἐνῶ τὸ Τσέππελιν Z-12 περίμενε κρυμμένο μέσα στὰ σύννεφα, ὁ Μὰξ φὸν Γκέμιγγεν μέσα σὲ ἓνα μεγάλο καλάθι κατέβαινε σὲ βάθος 800 μέτρων ἀπὸ τὸ ἀερόπλοιο τοῦ καὶ "αἰσθάνεται σὰν πνεῦμα ποὺ στερεῖται βάρους μέσα στὴν ἀπεραντωσύνη τοῦ χώρου". Ἔτσι ὁ παρατηρητὴς περνᾷ ἐπάνω ἀπὸ τοὺς πύργους τῆς πόλεως. Εἶναι πολὺ μικρὸς γιὰ νὰ μπορέσουν νὰ τὸν διακρίνουν τὴν νύκτα ἀπὸ τὴν γῆ. Οἱ προβολεῖς καὶ τὰ ἀντιαεροπορικὰ πυροβόλα συγκεντρώνουν ὅλα τὴν προσοχὴν τῶν στὴν βοή τοῦ Τσέππελιν ποὺ εἶναι κρυμμένο μέσα στὰ σύννεφα.

"Σκύβοντας κάτω ἀπὸ τὴν ἄκατο, γράφει ὁ Λέμανν, δὲν βλέπουμε τίποτε ἄλλο ἀπὸ σκοτάδι καὶ ὁμίχλη, ὁ Γκέμιγγεν ὅμως μᾶς κατευθύνει μὲ τὸ τηλέφωνο. Πετοῦμε ἐπὶ 45 λεπτὰ ἐπάνω ἀπὸ τὸ φρούριο καὶ ρίχνουμε σύμφωνα μὲ τὶς ὁδηγίες τοῦ βόμβες στὸν σιδηροδρομικὸ σταθμό, στὰ παραπήγματα τῆς προκυμαίας, στὶς ἀποθήκες πυρομαχικῶν καὶ σὲ ἄλλα κτίρια. Ὑστερα ἐμάθαμε ὅτι ἐξερράγη πανικὸς στὸ Καλαί γιατί κανεῖς δὲν μποροῦσε νὰ ἰδῇ τὸ ἀερόπλοιό μας. Καὶ ἄρχισε τότε μεγάλη συζήτησις μεταξὺ τῶν "εἰδικῶν" πῶς κατορθώσαμε νὰ μείνωμε ἀόρατοι. Πολλοὶ ὑπέθεταν ὅτι αὐτὸ ἐγινε δυνατόν μὲ ἓνα σύστημα κατόπτρων καὶ χρωμάτων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ II

ΤΑ ΤΣΕΠΕΛΙΝ ΚΑΤΑ ΤΟΥ ΛΟΝΔΙΝΟΥ

Περιγραφή τῆς ἐπιθέσεως.

Παρὰ τὴν ἐπιτυχίᾳ αὐτὴ ἐγκατελείφθη ἀργότερα ἡ μέθοδος τοῦ "κρεμαμένου παρατηρητοῦ". Στὶς περιγραφές τῶν μεγάλων ἐπιθέσεων τῶν Τσέππελιν κατὰ τοῦ Λονδίνου δὲν ἀναφέρεται καθόλου.

Ἡ ἀρχικὴ πρόθεσις, μὲ μοῖρας ἀεροπλοίων νὰ ἐνεργηθῇ ἐπίθεσις κατὰ τῆς Ἀγγλίας, ἀρχίζει νὰ κερδίζει ὅλο καὶ περισσότερο ἔδαφος. Ὁ ἀρχηγὸς τῶν ἀεροπλοίων, πλοίαρχος φρεγάτας Πέτερ Στράουερ, διευθύνει τὶς ἐπιχειρήσεις ἀπὸ τὸ Νόρδχολτς ἢ ἐπιβαίνει ὁ ἴδιος σὲ ἓνα ἀπὸ τὰ ἀερόπλοια ποὺ κατευθύνονται πρὸς τὸ Λονδῖνον.

Στὴν ἀρχὴ οἱ κάτοικοι τῆς ἀγγλικῆς πρωτευούσης ἀνεβαίνουν στοὺς ἑξώστας καὶ στὶς στέγες γιὰ νὰ ἀπολαύσουν τὸ μεγαλοπρεπὲς θέαμα.

Ἀργότερα, ὅταν αἱ ἐπιθέσεις γίνονται σφοδρότεραι πολλοὶ ἄνθρωποι προτιμοῦν νὰ καταφύγουν στὰ ὑπόγεια. Στοὺς σταθμοὺς τοῦ ὑπογείου σηδηροδρόμου μαζεύονται πολλοὶ κάτοικοι ποὺ ζητοῦν ἐκεῖ προστασίαν. Οἱ δρόμοι εἶναι ἔρημοι. Ὅλο καὶ πυκνότερο γίνεται τὸ πῦρ τῶν βρεταννικῶν ἀεροπορικῶν τηλεβόλων, ὅλο καὶ πιὸ ἐπικίνδυνη ἡ βροχὴ τῶν

θραυσμάτων τῶν ἀγγλικῶν βλημάτων.

Ἀπὸ ψηλὰ ὅλα αὐτὰ φαίνονται κάπως διαφορετικά. Ὁ πλοίαρχος Χάινδριχ Μάτυ, ὁ ὁποῖος ἐπανειλημμένως ἐκυβέρνησε πολλὰ ἀερόπλοια, περιέγραψε στὸν πολεμικὸ ἀνταποκριτὴ Κάρλ φὸν Βήγανδ μιὰ ἐπίθεσι κατὰ τοῦ Λονδίνου.

"Ἡ ὁμίχλη διαλύεται σὲ ἓνα σημεῖο καὶ βλέπω τὸν Τάμεσι. Ὁ ποταμὸς αὐτὸς εἶναι ὁ ἀλάνθαστος ὁδηγὸς μας. Σιγὰ-σιγὰ διακρίνεται τῶρα τὸ περίγραμμα τῆς πόλεως—ἓνα παραμυθένιο θέαμα.

"Ἐξαφνα μιὰ στενὴ ταινία λαμπροῦ φωτὸς διαπερᾷ τὸ σκοτάδι καὶ μᾶς φθάνει. Ὑστερα βλέπομε μιὰ δευτέρα, μιὰ τρίτη, μιὰ τετάρτη, μιὰ πέμπτη ταινία φωτὸς καὶ ὕστερα περισσότερες ἀπὸ τὶς ταινίες αὐτὲς ποὺ διασταυροῦνται καὶ μᾶς ἀναζητοῦν στὸν οὐρανό. Ὑστερα ἀκούεται ἀπὸ κάτω ἓνας τρομερὸς θόρυβος, ποὺ πνίγει τὸν θόρυβο τῶν κινητῆρων μας. Μικρὲς κόκκινες ἀστραπὲς καὶ μικρὰ σημεῖα ἐκρήξεων ποὺ ξεχωρίζανε καθαρὰ ἀπὸ τὰ βαθυκόκκινα βάθος γίνονται ὁρατά. Κάθε ἀστραπή ἀκολουθεῖ ἀπὸ κάτω ἡ βοή τῶν κανονιῶν.

"Διακρίνω πρῶτα καλὰ τὸν καθεδρικὸ ναὸ τοῦ Ἀγίου Παύλου καὶ ἀπὸ τὸ σταθερὸ αὐτὸ σημεῖο κατευθύνομαι πρὸς τὴν Τράπεζα τῆς Ἀγγλίας. Ἄν καὶ βαλλόμεθα ἀπὸ παντοῦ δὲν ἔρριψα ὡς τότε καμμιά βόμβα. Ὅταν εὐρισκόμεθα ἐπάνω ἀπὸ τὴν Τράπεζα τῆς Ἀγγλίας διατάσσω μὲ τὸν τηλεβόα τὸν ὑπολοχαγὸ μου νὰ ἀρχίσῃ καὶ αὐτὸς σιγὰ—σιγὰ τὸ πῦρ. Καί ἔτσι ἀπὸ τῶρα μὲ τὶς βροντὲς καὶ τὶς ἀστραπὲς τῶν καπνῶν ἀναμιγνύεται καὶ ἡ ἔκρηξις τῶν ἰδικῶν μας βομβῶν καὶ βλέπομε τὶς φλόγες ποὺ ἀναπηδοῦν ἀπὸ τὰ βληθέντα σημεῖα.

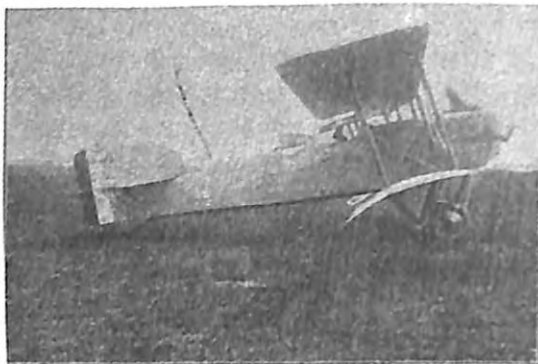
"Οἱ βόμβες-μας πίπτουν συνεχῶς γράφει στὰ ἀπομνημονεύματά του ὁ ἀρχιμηχανικὸς Πίττ Κλάιν. Ἀκολουθοῦντες τεθλασμένη γραμμὴ πετοῦμε ἐπάνω ἀπὸ τὴν πόλι. Τεράστιες ἐκρήξεις ἀντηχοῦν ὡς ἐπάνω. Τεράστιες φλόγες διασχίζουν τὸ σκοτάδι. Ἐρείπια πετοῦν στὸν ἀέρα. Πυρκαῖαι ἐκρήγνυνται σὲ διάφορα σημεῖα. Ἐμπρηστικαὶ βόμβαι ἐνισχύουν τὰ ἀποτελέσματα τῶν ἐκρηκτικῶν βομβῶν. Ἀπὸ καιρὸ σὲ καιρὸ ρίχνουμε καὶ βαρέλια ποὺ περιέχουν ἀπὸ 200 λίτρες βενζίνης.

"Οἱ δύο βόμβες μας τῶν 300 κιλῶν ρίπτονται ἀπὸ τὰ ἀερόπλοια μας. Σκύβομε ἀπὸ τὴν ἄκατό μας γιὰ νὰ διαπιστώσωμε τὸ ἀποτέλεσμα. Αἱ ἐκρήξεις εἶναι τρομεραί. Ἄν καὶ εὐρισκόμεθα σὲ ὕψος 3000 μέτρων ἔξακοντιζόμεθα ἀπὸ τὴν πίεσι τοῦ ἀέρος κατὰ ἑκατοντάδας μέτρα. Δὲν μπορούμε οὔτε νὰ δοῦμε τίποτε, οὔτε νὰ ἀκούσωμε. Ἄν δὲν εἴμεθα ὡς τὸν λαιμὸ μέσα στὸ τάφο, τότε θὰ ἔπρεπε νὰ μᾶς προκαλέσῃ κολοσσιαία ἐντύπωσι τὸ ἐπιβλητικὸ μεγαλεῖο τοῦ πυροτεχνήματος.

"Ἦταν ἓνα ὥραϊο θέαμα παρ' ὅλη τὴν τραγικότητα τοῦ ὁμολογεῖ ἕνας Ὁλλανδὸς μηχανικὸς, ὁ ὁποῖος εὐρισκόμενος στὸ Λονδίνο κατοικοῦσε σὲ ἓνα πλοῖο τοῦ Ταμέσεως. Ἦταν ἓνα θέαμα, ποὺ εἶδα γιὰ πρώτη φορὰ στὴν ζωὴ μου, τὸ ὁποῖον ὅμως, ὡς ἔλεγε κατόπιν, ὁμολογῶ ὅτι δὲν ἤθελα νὰ ἰδῶ νὰ ἐπαναλαμβάνεται. Τὰ κανόνια βροντοῦσαν συνεχῶς. Ἐξαφνα διακρίνουμε στὸ φῶς τοῦ προβολέως ψηλὰ στὸν οὐρανὸ τρεῖς ἢ τέσσαρες μαῦρες γραμμές, ποὺ εἶχαν τὸ μέγεθος ἑνὸς σιγαρέττου. Τὸ δράμα διήρκεσε τὸ πολὺ ἓνα λεπτό ἂν καὶ ἀκούαμε ὕστερα ἐπὶ ἄρκετὸ καιρὸ τὶς ἐκρήξεις.

των βομβών".

"Ο οὐρανὸς ἦταν γεμάτος ἄστρα τηλεγραφεῖ στήν Οὐάσιγκτων ἓνας Ἀμερικανὸς δημοσιογράφος. Οἱ δρόμοι ἐν ἀναμονῇ τῆς ἐπιθέσεως, ἦσαν γεμάτοι ἀπὸ ἀνθρώπους. Ἦταν περίπου μεσάνυκτα ὅταν ἔπεσαν οἱ πρῶτες βόμβες καὶ σχεδὸν ἀμέσως ἐξερράγησαν δύο πυρκαϊαί, ἡ μία μάλιστα κοντὰ στὸν ναὸ τοῦ Ἀγίου Παύλου, στὸ Γούδστροητ καὶ σὲ ἓνα μεγάλο κατάστημα. Κοντὰ στὸ Ράσσελ Σκουαίηρ κατεστράφη ἀπὸ πυρκαϊὰ ἓνα ὁλόκληρο σύμ-

Ἐνα ἀπὸ τὰ πρῶτα Γαλλικὰ ἀεροπλάνα.

πλεγμα σπιτιῶν. Μιὰ πολυκατοικία μὲ ἑξ πατώματα διετρήθη ἀπὸ μιὰ βόμβα ἀπὸ τὴν στέγη ὡς τὸ ὑπόγειο. Τὸ ἐσωτερικὸ τῆς πολυκατοικίας ἔμοιαζε σὰν νὰ εἶχε σαρωθῇ ἀπὸ ἓνα κυκλῶνα. Σοβαρὲς ζημιές ὑπέστη ἐπίσης καὶ ὁ σιδηροδρομικὸς σταθμὸς τῆς Λίβερπουλστροητ.

"Ἦμουν στὸ θέατρο, ἀφηγεῖται ἓνας ἄλλος αὐτόπτης μάρτυς. Στὴν μέση τῆς παραστάσεως οἱ θεαταὶ ἄρχισαν νὰ φύγουν. Δὲν μποροῦσαν νὰ καταλάβουν τί συνέβαινε. Ξαφνικὰ ὅμως ὁ συνόδος μου μὲ ἔπιασε ἀπὸ τὸ μπράτσο καὶ ψιθύρισε: Τσέππελιν! Τσέππελιν!

Καὶ τώρα ἀκούω συνεχῶς ἐκρήξεις ἐπὶ ἐκρήξεων. Ἐν τῷ μεταξύ ἄδεια-σε τελείως τὸ θέατρο. Γυναῖκες ἔκλαιαν νευρικὰ ἐδῶ καὶ ἐκεῖ.

Μπροστὰ στὸ θέατρο ὅλοι ἦσαν σὲ κίνησι. Οἱ ἄνθρωποι ἔφευγαν βιαστικὰ πρὸς ὅλες τὶς κατευθύνσεις."

Ἀεροπλάνο κατὰ ἀεροπλοίου.

Μέχρι τέλους Αὐγούστου 1916 ἀριθμοῦσε τὸ Λονδῖνον, ἀπὸ ἐπιθέσεις ἀπὸ τὰ Τσέππελιν, 409 νεκροὺς καὶ παραπάνω ἀπὸ 1000 τραυματίας. Τὸ μεγαλύτερο μέρος αὐτῶν εἶναι γυναῖκες καὶ παιδιά. Ἐνας νέος τρόπος διεξαγωγῆς τοῦ πολέμου ἀπεκάλυψε τὸ πρόσωπό του. Ἡ προπαγάνδα ἀποκτᾷ ἔτσι νέο ὕλικό. Ὁ αὐτοκράτωρ Γουλιέλμος παρομοιάζεται μὲ τὸν Ἡρώδη τὸν δολοφόνον τῶν παιδιῶν καὶ ὅταν τὸ ἀερόπλοιο L-19 ὕστερα ἀπὸ μιὰ ἐπίθεσι πέφτει βληθὲν στὴν θάλασσα, ὁ πλοίαρχος τοῦ βρεταννικοῦ ἀλιευτικοῦ "Κίγκ Στέφεν" ἀρνεῖται νὰ περισυλλέξη τοὺς ἐπιζῶντας μὲ τὴν φρᾶσι:

—Δὲν σώζομε ἐμεῖς δολοφόνους παιδιῶν!

Σφυρίγματα καὶ κλούβια αὐτὰ συνοδεύουν τὰ φέρετρα ἐνὸς πληρώματος Τσέππελιν ποὺ θάπτεται μὲ στρατιωτικὲς τιμὲς στὸ Λονδῖνον.

Στὸ Μέτωπο τοῦ Βερδέν: Τμῆμα Γάλλων στρατιωτῶν ἐπιστρέφει στὰ μετόπισθεν γιὰ νὰ ἀναπαυθῇ.

ARMÉE DE TERRE ET ARMÉE DE MER

ORDRE DE MOBILISATION GÉNÉRALE

Par décret du Président de la République, la mobilisation des armées de terre et de mer est ordonnée, ainsi que la réquisition des animaux, voitures et harnais nécessaires au complément de ces armées.

Le premier jour de la mobilisation est le Dimanche 2 Août 1914

Tout Français soumis aux obligations militaires doit, sous peine d'être puni avec toute la rigueur des lois, obéir aux prescriptions du **FASCICULE DE MOBILISATION** (pages colorées placées dans son livret).

Sont visés par le présent ordre **TOUS LES HOMMES** non présents sous les Drapeaux et appartenant :

1° à l'**ARMÉE DE TERRE** y compris les **TROUPES COLONIALES** et les hommes des **SERVICES AUXILIAIRES**;

2° à l'**ARMÉE DE MER** y compris les **INSCRITS MARITIMES** et les **ARMURIERS** de la **MARINE**.

Les Autorités civiles et militaires sont responsables de l'exécution du présent décret.

Le Ministre de la Guerre.

Le Ministre de la Marine.

IMPRIMERIE NATIONALE - 2 142 1914

Διαταγή της Γαλλικής έπιστρατεύσεως από της Κυριακής 2ας Αύγουστου του 1914.

Ἦδη ἀπὸ τὸν Φεβρουάριο τοῦ 1916 παρουσιάζεται μιὰ καμπὴ στὸν πόλεμο τῶν γεμάτων ἀπὸ ἀέρια γιγάντων τοῦ ἀέρος. Τὸ ἀερόπλοιο LZ-77 πέφτει φλεγόμενο. Αἰτία τοῦ δυστυχήματος εἶναι ἓνα νέο ἐμπρηστικό βλήμα. Μία μόνο βολὴ ἀρκεῖ γιὰ νὰ καταστρέψῃ ἓνα ἀερόπλοιο. Ἐκτὸς αὐτοῦ ἐμφανίζονται ὅλο καὶ περισσότερα καταδιωκτικὰ ἀεροπλάνα. Καὶ ἐπιτίθενται μαινόμενα κατὰ τῶν ἀεροπλοίων καὶ μὲ ριπὲς πολυβόλων διατρυποῦν τὸ σῶμα των στὸ πιὸ νευραλγικὸ τοῦ σημείου.

Ἡ 2α Σεπτεμβρίου τοῦ 1916 ἤμπορεῖ νὰ χαρακτηρισθῇ ὡς ἡ μαύρη ἡμέρα τῶν ἀεροπλοίων. Δέκα ξξ Τσέππελιν καὶ ἓνα ἀερόπλοιο τύπου Σύττε Λάνς ἐπιτίθενται κατὰ τοῦ Λονδίνου. Ἐκείνη τὴν νύκτα καταστρέφεται γιὰ πρώτη φορὰ ἓνας ἀπὸ τοὺς γίγαντας αὐτοὺς μὲ τὸ εὐθραυστο διπλάνο τοῦ ἀνθυποσημηναγοῦ Οὐίλλιαμ Ρόμπινσον.

"Διακρίνω πίσω μου, λέγει ὁ πλοίαρχος Λέμανν, στὸ ἴδιο ὕψος μιὰ πύρνην σφαῖρα. Παρὰ τὴν ἀπόστασι ὅλοι ἀντιλαμβανόμεθα ὅτι τὸ καίομενο οὐράνιο σῶμα ἀπάνω ἀπὸ τὸ Λονδίνο δὲν μπορεῖ νὰ εἶναι τίποτε ἄλλο παρὰ ἓνα ἀπὸ τὰ ἀερόπλοια μας. Ἡ φλεγόμενη μάζα κρέμεται περισσότερο ἀπὸ ἓνα λεπτὸ στὸν οὐρανὸ. Ὑστερα ἀποχωρίζονται διάφορα τμήματα καὶ πίπτουν ταχύτερα ἀπὸ τὸν κορμὸ τοῦ σκάφους. Ἡ λάμψις τοῦ φλεγομένου ἀεροπλοίου διεκρίνετο ἀπὸ μεγάλη ἀπόστασι. Αἱ ζητωκραυγαὶ τοῦ πλήθους καὶ τὰ οὐρλιάσματα τῶν σειρήνων τῶν πλοίων συνοδεύουν τὴν πτώσι του. Μὲ τὴν μύτη μπροστὰ ἔπεσε τὸ SL-11. Τὰ ἐρείπιά του ἔκαιαν ἐπὶ μιάμιση ὥρα".

Σὰν δᾶδες, σὰν φλεγόμενα μετέωρα πέφτουν τώρα τὰ ἀερόπλοια ἀπὸ τὸν οὐρανὸ. Νυκτερινὰ καταδιωκτικὰ καὶ ἐμπρηστικὰ βλήματα θέτουν ὀριστικὰ τέρμα στὴν ἡρωϊκὴ ἐποχὴ τῶν γερμανικῶν ἀεροπλοίων. Τὰ πληρώματά των ἔχουν ἀπανθρακωθῇ ἐκτὸς ἀπὸ ἓνα ἐπιζῶντα καὶ ἀπὸ αὐτὸν μαθαίνομε τί σημαίνει ἔκρηξις πυρκαϊᾶς σὲ ἓνα ἀερόπλοιο:

"Τὸ ἀερόπλοιο μας, ἀναφέρει ὁ ἀρχιπηδαλιούχος τοῦ LZ-37 ἀργὰ τὴν νύκτα ἀπογειώθηκε ἀπὸ τὰς Βρυξέλλας περιέγραψε ἓνα τόξο ἐπάνω ἀπὸ τὸ Καλαὶ καὶ ἐβομβάρδισε ἓνα σιδηροδρομικὸ κόμβο μεταξὺ τῶν ἀγγλικῶν γραμμῶν. Εὐρίσκομαι μπροστὰ στὸ πηδάλιο τοῦ ὕψους ὅταν ὁ παρατηρητὴς ἀπὸ τὴν κορυφὴ τοῦ ἀεροπλοίου ἀναφέρει μὲ τὸν τηλεβόα.

"Ἀεροπλάνον σὲ ἀπόστασι 600 μέτρων ἀπὸ πίσω μας".

"Ὅλοι μας ξεύρομε τί σημαίνει αὐτό. Ὁ ἀεροπόρος τοῦ ἐχθροῦ ἔχει ἤδη τὴν πιὸ εὐνοϊκὴ θέσι γιὰ νὰ μᾶς ἐπιτεθῇ. Αἰσθάνομαι σχεδὸν ἀμέσως ἓνα τράνταγμα. Τὸ ἀερόπλοιο τρέμει. Ὁ τροχὸς μου στρέφεται στὸ κενό, πρᾶγμα ποὺ σημαίνει ὅτι ἔχουν πάθει βλάβη τὰ ὄργανα κατευθύνσεως τοῦ ἀεροπλοίου μας.

"Ἡ ἄκατος τοῦ κυβερνήτου κλυδωνίζεται τρομερὰ ἐδῶ καὶ ἐκεῖ. Χάνω τὴν ἰσορροπία μου. Ὅταν σηκώνομαι διαπιστώνω, ὅτι τὸ πλήρωμά μας ἢ θὰ ἔπρεπε νὰ ἔχῃ πηδήξῃ ἀπὸ τὴν ἄκατο ἢ θὰ ἔπρεπε νὰ ἔχῃ ἐξακοντισθῇ ἀπὸ αὐτήν.

"Ἐν πάσῃ περιπτώσει δὲν βλέπω κανένα. Ὁλόκληρος ὁ τεράστιος κορμὸς τοῦ ἀεροπλάνου καίεται ἐπάνω ἀπὸ τὸ κεφάλι μου. Σὲ ριπὴ ὀφθαλμοῦ μεταβλήθηκε σὲ μιὰ τρομερὴ κόλασι.

"Ἐξ ἐνστίκτου ξαπλώνομαι στὸ δάπεδο τῆς ἀκάτου, κρατιοῦμαι καλὰ

μέ τα χέρια μου από κάποια προεξοχή της και προσπαθώ να βρίσκωμαι όσο το δυνατόν πιο μακριά από την φωτιά που με τσουρουφλίζει από πάνω. Ξεύρω ότι πλησιάζει το τέλος. Το ποθώ όμως να έλθω γρήγορα γι' αυτό να με γλυτώσει από το τρομερό μαρτύριο του άργου θανάτου από την φωτιά."

"Ένα απίστευτο τυχαίο περιστατικό σώζει τον πηδαλιούχο. Η άκατος του αποχωρίζεται από τον καιόμενο κορμό του γίγαντος, πέφτει προς τα κάτω και διατρυπα την στέγη και το επάνω πάτωμα ενός μοναστηριού.

Ο πηδαλιούχος που έχει χάσει τις αισθήσεις του έκτινάσσεται από την άκατο και προσγειώνεται σε ένα κρεβάτι στο όποιο μόλις πρό όλίγου ήταν ξαπλωμένη μία μοναχή .

Θανατηφόρος απολογισμός

Αί απώλειαι γίνονται όλο και μεγαλύτεραι. Μερικά αεροπλοια, που διαφεύγουν τον κίνδυνον της πυρπολήσεως επιστρέφουν στις βάσεις των με βαρείας ζημίας. Βληθέν από πυκνόν πυρ των σράπνελ επάνω από το Λονδίνον, το αεροπλοιο L-54 κινδυνεύει να χωρισθῇ σε δύο τμήματα.

"Έστεκόμην με τον Σίλλερ εκεί και άκούω το τρίξιμο του κορμιού του αεροπλοίου, λέγει ο αντιπλοίαρχος Μπούττλαρ, αλλά ο Σίλλερ διατηρεῖ την ψυχραιμίαν του και έρωτά:

"Αν χωρισθοῦμε σε δύο από ποια άκατο θα αναλάβετε την διοίκησι; 'Από την μπροστινή ή από την πισινή;".

Με ένα καλώδιο έμποδίζουν τον σκελετό από αλουμίνιο να διαλυθῇ στα συστατικά του. Το μπαλωμένο έτσι πρόχειρα αεροπλοιο κατορθώνει να διασωθῇ στην ξηρά.

Τέτοιες όμως περιπτώσεις είναι πολύ σπάνιες. 'Από τα 78 αεροπλοια που έχρησιμοποίησε ή Γερμανία κατά τον πρώτον παγκόσμιο πόλεμο έχάθησαν τα 52 τα όποια κατερρίφθησαν, ή ανεφλέγησαν συνεπεία βολῆς ή έκρήξεως. 28 δέ από αυτά έχάθησαν μαζί με όλα τα πληρώματά των.

Σε μια από τις τελευταίες από άερος επιθέσεις κατά της Μ. Βρεταννίας, την 20ην 'Οκτωβρίου 1917, πέντε αεροπλοια καταστρέφονται από θύελλα. Τον Ιανουάριο του 1918 εκρήγνυται πυρκαϊά, στα ύποστεγα αεροπλοίων στο 'Αλχορν, της οποίας δέν κατορθώθη να εξακριβωθοῦν τα αίτια. Σε διάστημα όλίγων δευτερολέπτων καταστρέφονται έτσι ξη αεροπλοια.

Στο Νόρχολτς, την άλλοτε κεντρική βάσι των αεροπλοίων καταστρέφονται, όταν έτελείωσε ο πόλεμος, από τους ίδίους τους Γερμανούς τα τελευταία έναπομείναντα έπτα αεροπλοια.

Έγινε τότε λόγος περί ενός "Σκάπα Φλόου" των αεροπλοίων, αναλόγου προς την αυτοβύθισι του γερμανικού στόλου στον λιμένα του Σκάπα Φλόου. Η σύγκρισις είναι εν μέρει μόνον όρθή. Γιατί ο πόλεμος είχε ήδη καταδικάσει τα Τσέππελιν ως πολεμικά όπλα. Το αεροπλάνον είχε νικήση τελειωτικά.

Στην Γαλλία και στην Μεγάλη Βρεταννία είχαν κατανοήσει την αξία του αεροπλάνου σε μια εποχή μάλιστα κατά την όποια οι Γερμανοί στρα-

τιωτικοί ήρνοῦντο νὰ λάβουν ἔστω καὶ ὑπηρεσιακῶς γινῶσιν τῆς ὑπάρξεως τοῦ ἀεροπλάνου ὡς πολεμικοῦ ὄπλου.

Μόνο δταν τὸ μέτωπον ἄρχισε νὰ διαμαρτύρεται, μόνο δταν τὸ γερμανικὸ πεζικὸ ἄρχιζε νὰ φωνάζη ποῦ εἶναι ἐπὶ τέλους τὰ γερμανικὰ ἀεροπλάνα, ἐνῶ τὰ συμμαχικὰ σὰν σμήνη ἀκρίδων ἐπέφερον τρομερὲς καταστροφές στὰς τάξεις του—τότε μόνο ξύπνησε τὸ γερμανικὸ γενικὸ ἐπιτελεῖο καὶ ἀναγκάσθηκε νὰ ὁμολογήσῃ ὅτι δὲν ἔμποροῦσε πιά νὰ καλύψῃ τὸ προβάδισμα τῶν ἄλλων.

Σπάνις πρώτων ὑλῶν, ἔλλειψις ἐργοστασίων καὶ ὀργανώσεως φέρουν τὴν εὐθύνην τοῦ ὅτι ἡ ἀνωτάτη γερμανικὴ στρατιωτικὴ ἡγεσία ἦτο τελείως ἀνίσχυρος ἐναντι τῆς νέας ἐννοίας τῆς "κυριαρχίας τοῦ ἀέρος".

Ἡ Μεγάλῃ Βρεταννία εἶναι ἡ πρώτη χώρα στὸν κόσμον ἡ ὁποία ἀποσπᾷ ὅλας τὰς ἀεροπορικὰς δυνάμεις τῆς ἀπὸ τὸν στρατὸ καὶ τὸ ναυτικὸ καὶ καταρτίζει ἀπὸ αὐτὰς μιὰ ἐνιαίαν πολεμικὴν ἀεροπορίαν. Μὲ τὴν σύμμαχόν τῆς Γαλλίαν ἀναπτύσσει τὰς γενικὰς ἀρχὰς τῆς στρατηγικῆς ἀπὸ ἀέρος καὶ τῆς χρησιμοποίησεως τῆς ἀεροπορίας. Κατασκευάζονται καταδιωκτικὰ, βομβαρδιστικὰ, μεταγωγικὰ ἀεροπλάνα καταδιωκτικὰ ἡμέρας καὶ καταδιωκτικὰ νυκτός. Ὅταν τὰ πρῶτα ἄρματα μάχης κινοῦνται μαζικὰ πρὸς τὰ γερμανικὰ χαρακώματα ὑποστηρίζονται ἀπὸ μαινομένους ἀεροπόρους ποὺ πετοῦν σὲ χαμηλὸ ὕψος καὶ ὁ Γερμανὸς στρατιώτης δὲν ξεύρει κυριολεκτικὰ ἀπὸ τί νὰ προφυλαχθῇ. Ἀπὸ τὰ τάνκς ποὺ ἔρχονται καταπάνω του ἢ ἀπὸ τὰ ἀεροπλάνα ποὺ τὸν πολυβολοῦν καὶ τὸν βομβαρδίζουν.

Ἀεροπλάνον πηγαίνει γιὰ ἀνίχνευση.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ III

Η ΓΕΡΜΑΝΙΚΗ ΑΕΡΟΠΟΡΙΑ

Δὲν ἐβομβαρδίσθη τὸ Βερολῖνο.

Κατὰ τῆς ὀργανωμένης καὶ λειτουργούσης μὲ ἀκρίβεια συμμαχικῆς ἀεροπορίας ἡ Γερμανία δὲν ἔχει νὰ ἀντιτάξῃ παρὰ μόνο τὴν γενναιότητα με-

μσνωμένων αεροπόρων της: Τοῦ Ίμμελμαν, τοῦ Μπάλδφ, τοῦ Ριχτχόφεν. Αἱ ἐφημερίδες εἶναι γεμᾶτες ἀπὸ περιγραφὰς τῶν ἄθλων τῶν. Ἐτσι δημιουργεῖται ἕνα εἶδος ἡρωϊκοῦ μύθου, ποὺ ἀποσπᾷ τὴν προσοχὴ ἀπὸ τὴν πικρὴν πραγματικότητα, ὅτι ἡ Γερμανία ἔχει χάσῃ ἤδη τὸν πόλεμον ἀπὸ ἀέρος.

Μόλις τὰ γερμανικὰ Τσέππελιν ἄρχισαν τὶς ἐπιθέσεις τῶν κατὰ στόχων στὴν Γαλλία, στὸ Βέλγιον καὶ στὴν Μ. Βρεταννία, ἐμφανίζονται γαλλικὰ αεροπλάνα καὶ ρίπτουν καὶ αὐτὰ βόμβες. Γερμανικαὶ βόμβαι ἐκρήγνυνται στὸ Παρίσι, στὴν Ἀμβέρσα καὶ στὸ Λονδῖνο. Βρεταννικαὶ καὶ γαλλικαὶ στὴν Καρλσρούη, τὴν Φραγκφούρτη, στὸ Λουδβιχσχάφεν, τὸ Μόναχον.

Δολοφόνους παιδιῶν κατηγοροῦν οἱ σύμμαχοι τοὺς Γερμανούς. Συμμαχικαὶ ὅμως βόμβαι σκοτώνουν τὴν 22αν Ἰουνίου 1916, σὲ ἕνα παιδικὸ σταθμὸ τῆς Καρλσρούη 82 παιδιὰ.

Ἐχει λησμονηθῇ πιά κάθε ἄνθρωπος ποὺ μπορεῖ νὰ εἶναι φιλόανθρωπος.

Ὁ Βρεταννὸς εἰδικὸς διὰ τὰ αεροπορικὰ ζητήματα, Φ. Σάϊκς ὁμολογεῖ ὅτι βομβαρδισμοὶ ἀπὸ ἀέρος εἰς μεγάλην ἔκτασιν ἀπεφασίσθησαν ἤδη ἀπὸ τοῦ ἔτους 1915.

"Αἱ πτήσεις εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Γερμανίας εἶχαν μεγάλη ἐπίδρασιν ἐπὶ τοῦ ἠθικοῦ τοῦ γερμανικοῦ λαοῦ καὶ κατὰ τὸ τέλος τοῦ πολέμου τὸ βρεταννικὸν ὑπουργεῖον τῆς Ἀεροπορίας εἶχεν εἰς χεῖρας τοῦ μέσα δι' ἀπὸ ἀέρος βομβαρδισμούς, ποὺ θὰ ἄρκοῦσαν νὰ παραλύσουν τελείως τὸν γερμανικὸ πολεμικὸ ἀνεφοδιασμό".

Πραγματικὰ οἱ Βρεταννοὶ εἶχαν κατὰ τὸ τέλος τοῦ πολέμου ἔτοιμο, μιὰ μοῖρα ὑπερβομβαρδιστικῶν αεροπλάνων μὲ τὴν ὁποία θὰ ἐπετίθεντο κατὰ τοῦ Βερολίνου. Ἄν καὶ μόνο ἡ σύναψις τῆς ἀνακωχῆς ἐματαίωσε αὐτὴν τὴν ἐπιχείρησι, ὁ Γερμανὸς ἀξιωματικὸς τοῦ Γενικοῦ Ἐπιτελείου Ρίττερ ὁμιλῶν περὶ αὐτῆς τὸ 1925 λέγει ὅτι ἐπρόκειτο μόνον περὶ μιᾶς ἀπειλῆς γιὰ νὰ τρομοκρατηθῇ ὁ ἀπλὸς λαός, μιᾶς ἀπειλῆς ποὺ κατέχει πάντοτε τιμητικὴ θέσι στὶς ἀποθῆκες τῶν ψευδῶν τοῦ εἰρηνοφίλου Τύπου. Φυσικὰ ὁ Ρίττερ ψεύδεται γιὰτὶ εἶναι ἐκτὸς πάσης ἀμφισβητήσεως, ὅτι μόνον ἡ σύναψις τῆς ἀνακωχῆς ἔσωσε τὸ Βερολῖνο ἀπὸ ἕνα σφοδρὸ βομβαρδισμόν ἀπὸ ἀέρος.

Μάνφρεδ φὸν Ρίχτχοφεν.

Ποιὰ εἶναι τώρα ἡ πραγματικὴ κατάστασις στὸ μέτωπο τοῦ ἀέρος; Ὁταν ὁ διάσημος Γερμανὸς αεροπόρος Μάνφρεδ φὸν Ριχτχόφεν γιὰ πρώτη φορὰ τὸ 1914 πετᾷ μὲ ἕνα αεροπλάνο πρῶτου μεγέθους, χύνεται ἀμέσως αἷμα. Ὁ Ριχτχόφεν θέλει νὰ δείξῃ κάτι στὸν συνοδὸ του δείχνει ἔξω μὲ τὸν δάκτυλό του τὸ ὁποῖον καὶ τραυματίζεται ἀπὸ τὸν ἑλικά τοῦ αεροπλάνου.

Τίποτε ἀπὸ αὐτὸ τὸ ἐπεισόδιο δὲν μπορεῖ στὴν σημερινὴ ἐποχὴ τῶν ὑπέρρηχτικῶν αεροπλάνων νὰ μᾶς δείξῃ πόσο γραφικὰ ἄρχισε ὁ πόλεμος στὸν ἀέρα πρὶν ἀπὸ μόλις 50 χρόνια.

Κατ' ἀρχὰς οἱ ἱππόται τοῦ ἀέρος προσπάθησαν νὰ τηρήσουν τουλάχιστον ἐπιφανειακῶς τὰ ἱπποτικὰ προσχήματα. Ὁ Ριχτχόφεν ὁ ἴδιος ἀφηγήθη πῶς διεξάγεται ὑπὸ αὐτὰς τὰς συνθήκας μιὰ ἀερομαχία. Ὅταν μιὰ φορὰ συναντήθηκε στὸν ἀέρα μὲ τὸν διάσημο Βρεταννὸ πιλότο Χόουκερ, οἱ δύο ἄνδρες ἐχαιρέτησαν πρῶτα μειδιῶντες ὁ ἕνας τὸν ἄλλο πρὶν νὰ ἀρχίσουν νὰ βάλλουν:

—Ὁ ἀντίπαλός μου, λέγει ὁ Ριχτχόφεν, μὲ ἐχαιρετοῦσε ἀκόμη μὲ τὸ χέρι του καὶ ἀπὸ ὕψους 1000 μέτρων σὰν νὰ ἤθελε νὰ μοῦ πῇ: "Πῶς εἴσθε; Χαίρω πολὺ ποὺ σὰς βλέπω!".

Καὶ ἀμέσως κατόπιν ὁ Ριχτχόφεν προσθέτει:

—Τὸν ἀκολούθησα πυροβολῶν συνεχῶς. Ἡ μηχανὴ του ἔπεσε μὲ τὸ κεφάλι πρὸς τὰ κάτω.

Ὡς πιλότος βομβαρδιστικοῦ ἀεροπλάνου ὁ Ριχτχόφεν γράφει: "Μοῦ ἄρεσε νὰ παίζω μὲ τοὺς ἐχθροὺς ποὺ ἦταν κάτω στὴν γῆ. Κατέβαινα χαμηλὰ μὲ τὸ ἀεροπλάνο μου χωρὶς νὰ ρίξω καμμιὰ βόμβα καὶ γελοῦσα μὲ τὴν καρδιά μου, ὅταν τοὺς ἔβλεπα νὰ τρέχουν νὰ κρυφθοῦν σὲ καμμιὰ τρύπα".

Ὁ χρόνος ὅμως ποὺ κατέστησε τρομερώτερο τὸ πρόσωπο τοῦ πολέμου, ἄλλαξε καὶ τὴν νοοτροπία τῶν ἀεροπόρων καὶ τῶν δύο μερῶν. Ὁ Ριχτχόφεν εἶναι τὸ πιὸ πειστικὸ παράδειγμα. Ὅταν διοικοῦσε ἕνα σμηνὸς καταδιωκτικῶν ποὺ ὀνομάσθηκε ἀπὸ τοὺς Βρεταννοὺς, τὸ "ἱπτάμενο τσίρκο τοῦ Ριχτχόφεν", ἐπέβαινε σὲ ἕνα κατακόκκινο ἀεροπλάνο καὶ ἔφθασε στὸ ρεκόρ τῶν 80 καταρρίψεων. Οἱ εὐθυμοὶ ὅμως τόνοι ἔχουν χαθῇ ἀπὸ τὰ χεῖλη του.

Χθὲς ἀκόμη ἔλεγε γελῶν ὅτι ὁ διδάσκαλός του Μπέλκε τρώγει σὲ κάθε πρόγευμά του ἕνα Ἀγγλο. Τώρα ὁ Ριχτχόφεν εἶναι ἕνα νευρικὸ ἐρείπιο, τὸ ὁποῖον οἱ προῖστάμενοί του δὲν θὰ ἔπρεπε πιά νὰ ἐπιτρέψουν νὰ μεταβῇ στὸ μέτωπο. Τὴν 12 Ἀπριλίου 1918 καταρρίπτεται ἀπὸ τὸν Καναδὸ σμηναγὸ Ρὸν Μπράουν.

—Ἐκοίταξα τὸν φίλο μου σμηναγὸ Μαίη, λέγει γι' αὐτὴν τὴν ἡμέρα ὁ Μπράουν καὶ ἡ καρδιά μου κτυποῦσε ἀπὸ τὴν χαρὰ ὅταν εἶδα ὅτι κατῴρθωσε νὰ καταρρίψῃ ἕνα Γερμανὸ ἀεροπόρο. Ὁ Μαίη ἀμέσως μετὰ τὴν νίκη του ἔκαμε μεταβολὴ γιὰ νὰ ἐπιστρέψῃ στὴν βάσι του. Τὴν ἴδια ὅμως στιγμή εἶδα ἕνα κόκκινο ἀεροπλάνο νὰ ὀρμᾷ ἐναντίον του.

"Ἀνέβηκα ὑψηλότερα γιὰ νὰ μπορέσω ἐνδεχομένως νὰ προσφέρω βοήθεια στὸν Μαίη. Γρήγορα ὅμως ἀντελήφθηκα ὅτι ὁ Γερμανὸς ἐκέρδιζε ὥρο. Ἐγκατέλειπε κάθε προφύλαξι καὶ πετοῦσε κατ' εὐθείαν γραμμὴν. Ἐλάττωνε ὀφθαλμοφανῶς τὴν ἀπόστασί του ἀπὸ τὸ ἀεροπλάνο τοῦ Μαίη καὶ κάθε στιγμή θὰ μπορούσε νὰ ἀρχίσῃ τὸ πῦρ ἐναντίον μου. Ἐκαμα στροφὴ καὶ μὲ τὸ κεφάλι πρὸς τὰ κάτω ἐπετέθη κατὰ τῆς οὐρᾶς τοῦ κοκκίνου ἀεροπλάνου. Εἶχα ὅλα τὰ ἀτοῦ στὰ χέρια μου. Ἦμουν ἀπὸ πάνω του καὶ ἐρχόμουν ἀπὸ πίσω. Κατέβηκα τόσο ὥστε τὸ ἐμπρόσθιο μέρος τοῦ ἀεροπλάνου μου εὐρίσκετο ἐπάνω ἀπὸ τὴν οὐρὰ τοῦ ἐχθρικοῦ. Καὶ τότε ἄρχισα νὰ πυροβολῶ.

"Αἱ σφαῖραι μου κατέστρεψαν τὰ πηδάλια τοῦ ὕψους καὶ τὸ πίσω μέρος τοῦ ἀεροπλάνου. Φλόγες ἔδειχναν ποῦ κτυποῦσαν αἱ σφαῖραι μου. Μιὰ ριπὴ ἔσπασε τὰ πλευρὰ τοῦ ἀεροπλάνου. Ὁ ὁδηγὸς του ἐστράφη καὶ μὲ ἐ-

κοίταξε. Είδε την λάμψη των ματιών του πίσω από τα μεγάλα γυαλιά. "Υστερα τὸν εἶδα νὰ σωριάζεται ἐπάνω στὸ κάθισμά του. Σφαῖρες ἐσφύριζαν ὀλόγυρα του. Διέκοψα τὸ πῦρ".

Ένα Τσέπελιν ὑπεράνω τῆς Ἀμβέρσας.

Τὸ τέλος τοῦ Ριχτχόφφεν ἦταν ὅμοιο μὲ τὸ τέλος τῶν περισσοτέρων θυμάτων του. Αἰφνιδιάσθηκε καὶ σκοτώθηκε προτοῦ νὰ συνέλθῃ ἀπὸ τὴν ἐκπληξί του".

Μετὰ τὸν θάνατο τοῦ Ριχτχόφφεν

"Μπράουν ἐτοιμάσου νὰ πάρῃς ἓνα παράσημο" εἶπαν οἱ συνάδελφοί του στὸν Μπράουν μόλις προσγειώθηκε.

—Γιατί;

—Γιατί ὁ στρατηγὸς λέγει ὅτι ὁ "κόκκινος ἀερόπορος" ἦταν ὁ Ριχτχόφφεν."

Στὸν σηναγὸ Μπράουν συντελεῖται ὅμως μιὰ παράξενη μεταβολή. Ὁ Ριχτχόφφεν κηδεύεται ἀπὸ τοὺς Βρεταννοὺς μὲ ἐξαιρετικὰς τιμὰς. Πέντε διοικηταὶ σηναγῶν φέρουν τὸ φέρετρό του ἐπάνω στοὺς ὤμους των. Ἀκολουθεῖ τιμητικὸ ἀπόσπασμα. Γίνεται ἀποχαιρετιστήριος βολή. Κατατίθενται στέφανοι μὲ τὰ γερμανικὰ χρώματα. Ἐνας Καναδὸς ἀξιωματικὸς καταθέτει τὸν στέφανο τοῦ ἀνωτάτου ἀρχηγείου τῶν βρεταννικῶν ἀεροπορικῶν δυνάμεων ποὺ φέρει τὰς λέξεις:

"Στὸν σηναγὸ Ριχτχόφφεν τὸν γενναῖο καὶ ἄξιο ἐχθρό".

"Ὅλα αὐτὰ φαίνεται νὰ ἀνήκουν σὲ μιὰ περασμένη ἐποχὴ καὶ φαίνονται τώρα σὰν παραμύθια. Τὶ συνέβη ὅμως μὲ τὸν σηναγὸ Μπράουν; Ὁ νικητὴς ἀνεζήτησε τὸ θῦμα του καὶ τὸ εὗρε κοντὰ στὸ Κορμπί. Καὶ νὰ τὶ λέγει ὁ ἴδιος:

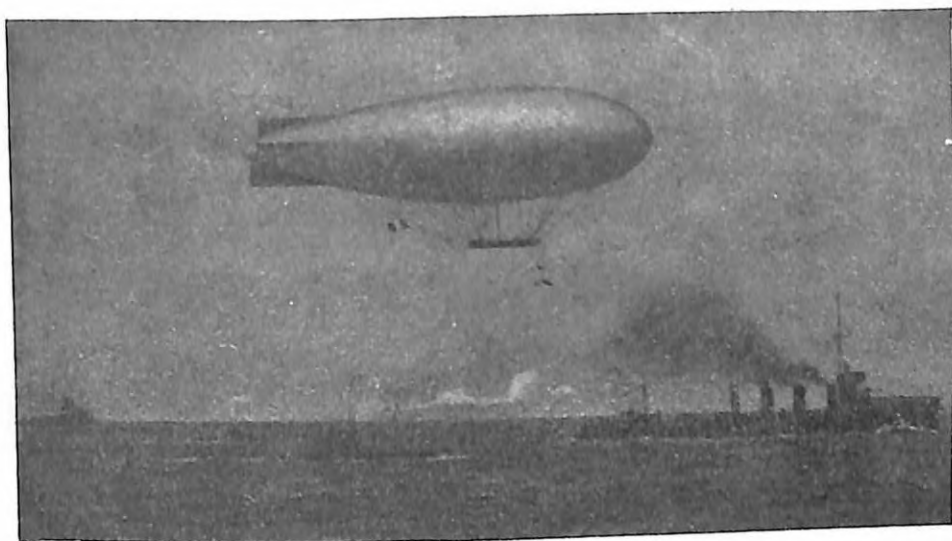
"Εὗρήκαμε τὸν Ριχτχόφφεν. Τὸν εἶχαν ξαπλώσῃ κοντὰ σὲ ἓνα νοσοκομεῖο. Μερικοὶ ἄνθρωποι στέκονταν ὀλόγυρά του. Ἡ θεὰ τοῦ Ριχτχόφφεν ὅταν ἔγειρα ἐπάνω του μὲ συνεκίνησε. Στὰ χεῖλή του ἀνθοῦσε ἓνα χαμόγε-

λο. Τοῦ εἶχαν βγάλη τὴν κάσκα του. Τὰ ξανθὰ μεταξωτὰ μαλλιά του, σὰν τὰ μαλλιά ἑνὸς παιδιοῦ περιέβαλαν τὸ πλατὺ καὶ ὑψηλὸ μέτωπό του. Τὸ πρόσωπό του γενικὰ εἶχε μιὰ ἔκφρασι ἡρεμίας, καλωσύνης καὶ εὐγενείας.

"Ἐξαφνα ἔννοιωσα τὸν ἑαυτὸ μου πολὺ δυστυχισμένο. Σὰν νὰ εἶχα διαπράξη μιὰ ἀδικία. Δὲν αἰσθανόμουν χαρὰ γιατί κατέρριψα τὸν Ριχτ-χόφφεν, τὸν ἐνδοξότερο τῶν Γερμανῶν ἀεροπόρων. Ἐννοιωσα ἕνα εἶδος ἐντροπῆς μὲ τὴν ιδέα ὅτι ἐγὼ ἤμουν ἐκεῖνος ποὺ τὸν ἀνάγκασε νὰ κείτεται τώρα μπροστὰ μου χωρὶς ζωὴ, μὲ ἕνα χαμόγελο στὸ στόμα. Καὶ τότε μὲ ὅλη τὴν καρδιά μου καταράσθηκα ὅ,τι μὲ ἀνάγκαζε νὰ σκοτώνω. Ἐσφισα τὰ δόντια μου καὶ καταράσθηκα τὸν πόλεμο!

"Ὡ ἂν μποροῦσα θὰ ἤθελα νὰ τὸν ξαναφέρω στὴν ζωὴ—αὐτὸ ὅμως εἶναι τελείως διάφορο ἀπὸ τὸ νὰ ἔχη κανεὶς ἕνα δπλο στὸ χέρι του καὶ νὰ σκοτώνη.

"Δὲν μποροῦσα πιά νὰ ἀτενίσω τὸ πρόσωπο τοῦ Μάνφρεδ φὸν Ριχτ-χόφφεν".

Γαλλικὸ ἀερόστατο ἐπάνω ἀπὸ τὶς Γαλλικὲς ἀκτές.

ΜΕΡΟΣ ΕΝΑΤΟ

Η ΡΩΣΣΙΚΗ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΙΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ι

Η ΠΑΡΑΙΤΗΣΙΣ ΤΟΥ ΤΣΑΡΟΥ

Ἡ κατάσταση στήν Ρωσσία.

Σέ λεπτό μυρωδάτο χαρτί ἡ Τσαρίνα Ἀλεξάνδρα Φεοδωρόβνα ἀπὸ τὰ ἀνάκτορα τοῦ Τσάρσκογιε Σέλο γράφει τὴν 10ην Μαρτίου 1917 στὸν ἄνδρα τῆς στὸ αὐτοκρατορικό Γενικό Ἀρχηγεῖο, ποὺ ἦταν ἐγκατεστημένο κοντὰ στὸ Μογίλεφ:

"Μερικοὶ θορυβοποιοί, γράφει λοιπὸν ἡ Τσαρίνα, ἐτέθησαν σὲ κίνησι. Νεαροὶ ἄνδρες διασχίζουν τοὺς δρόμους καὶ φωνάζουν ὅτι δὲν ἔχουν νὰ φάγουν, ἀπλῶς καὶ μόνον γιὰ νὰ προκαλέσουν ταραχές. Μαζὺ τῶν εἶναι καὶ ἐργάται, ποὺ σταματοῦν ἄλλους ἀπὸ τὴν ἐργασία τῶν. Ἄν εἴχαμε κρῦο, ὅλοι αὐτοὶ θὰ ἔμεναν στὰ σπίτια τῶν. Ἄς εἶναι ὅμως! Ὅλα θὰ περάσουν καὶ θὰ ἀποκατασταθῇ ἡ τάξις".

Μὲ αὐτὰ τὰ ἐπιπόλαια λόγια περιγράφει ἡ Τσαρίνα τὴν ἀρχὴ τῆς μεγαλυτέρας ἱστορικῆς ἐπαναστάσεως τῆς ἐποχῆς μας, τὴν ἀρχὴ δηλαδὴ τῆς ρωσσικῆς ἐπαναστάσεως. Μυωπία δὲν μποροῦμε βέβαια νὰ ἀποδώσωμε στὴν Γερμανίδα πριγκήπισσα, ποὺ ἐκάθησε στὸν θρόνο τῶν Ρωμανῶφ, γιατί ὅταν ἡ χιονοστιβὰς ἄρχισε νὰ κινεῖται κανεὶς δὲν μποροῦσε νὰ προβλέψῃ τὴν ἔκτασι καὶ τὰς συνεπειάς τῆς.

Γενικὰ πολλοὶ ὑπελόγιζαν ἀπὸ πολλοῦ ὅτι τὰ πράγματα στήν Ρωσσία θὰ κατέληγαν κάποτε σὲ στάσεις ἢ ἀκόμη καὶ σὲ μιὰ λαϊκὴ ἐξέγερσι. Πρὸ παντὸς ἡ κυβέρνησις στὸ Βερολῖνον καὶ ἡ ἀνωτάτη στρατιωτικὴ ἡγεσία ἐβαυκαλίζοντο μὲ τέτοιες ἐλπίδες.

Τελικὰ μὲ μυστικὸ τρόπο διωχέτευσαν 50 περίπου ἑκατομμύρια χρυσᾶ μάρκα στήν Ρωσσία γιὰ νὰ προωθήσουν ἐκεῖ, "εἰρηνιστικὲς καὶ διαλυτικὲς ἐνέργειες".

Χαρακτηριστικὸ τῶν γερμανικῶν αὐτῶν προθέσεων εἶναι ἕνα ἔγγραφο τὸ ὁποῖον ἤλθεν εἰς φῶς, ἀπὸ τὰ μυστικὰ γερμανικὰ ἀρχεῖα, κατὰ τὸ ἔτος 1945. Πρόκειται γιὰ ἕνα ὑπόμνημα τὸ ὁποῖον τὸν Δεκέμβριον τοῦ 1915, ἔστειλε στὸ Βερολῖνο ὁ κόμης Οὐρλιχ Μπρόκдорφ Ραντσάου, τότε πρεσβευτὴς τῆς Γερμανίας στήν Κοπεγχάγη. Στὸ ἔγγραφο αὐτὸ ὑπογραμμίζονται τὰ ἐξῆς:

"Ἡ νίκη καὶ ὡς ἐπιβράβευσις αὐτῆς ἡ κατάληψις ἀπὸ ἡμᾶς τῆς πρώτης θέσεως

στον κόσμο, θὰ εἶναι ἰδική μας, ἂν κατορθώσωμεν νὰ ἐπαναστατήσωμεν ἑκαίρως τὴν Ρωσσίαν".

Καὶ ὁ Λούδενδορφ λέγει στὰ ἀπομνημονεύματά του:

"Πολὺ συχνὰ ἤλπισα ὅτι ἡ ρωσικὴ ἐπανάστασις θὰ ἐβελτίωνε τὴν δυσχερῇ στρατιωτικὴν μας θέσιν".

Παρ' ὅλα ὅμως αὐτὰ θὰ ἦταν λάθος νὰ συνδυάσωμε τὰ γεγονότα στὴν Ρωσσίαν μόνον μὲ τὶς ἐπιθυμίας καὶ τὰ χρήματα τοῦ Βερολίνου. Ἡ ἐνίσχυσις ἀπὸ τὰ μυστικὰ γερμανικὰ κονδύλια ἦταν ἀπλῶς μιὰ σταγὼν, ὅπως καὶ τὰ μυστικὰ κονδύλια ἀπὸ τὰ βρετανικὰ καὶ γαλλικὰ ταμεῖα, ποὺ διετέθησαν γιὰ τὴν καθαίρεσιν τοῦ Τσάρου, ὁ ὁποῖος ἐθεωρεῖτο φιλογερμανὸς ἀπὸ τὸ Λονδῖνον καὶ τὸ Παρίσι.

Στὴν πραγματικότητα ἡ ρωσικὴ ἐπανάστασις τοῦ 1917 εἶναι σπάνιο παράδειγμα μιᾶς αὐθορμήτου λαϊκῆς ἐξεγέρσεως.

Κανεὶς δὲν τὴν ἔκαμε καὶ οἱ πολιτικοὶ ποὺ ὠνειρεύοντο μιὰ τέτοια ἐξέγερσι ἐξεπλάγησαν τελείως ὅταν ἐπραγματοποιήθη.

"Κανένα κόμμα δὲν προετοίμασε τὴν μεγάλη ἐπανάστασιν, ὁμολογεῖ ὁ ἐπαναστάτης Σουχάνωφ. Καὶ ὁ σύντροφός του Σενπίνωφ προσθέτει μὲ κάθε εἰλικρίνεια: "Ἡ ἐπανάστασις ἦταν μιὰ μεγάλη καὶ εὐχάριστος ἐκπληξις γιὰ μᾶς τοὺς ἐπαναστάτας".

Τὶ εἶχε λοιπὸν συμβῆ; Ὁ ρωσικὸς στρατὸς εἶχε κατορθώσῃ νὰ ἐκπληρώσῃ τρεῖς ἀμυντικὰς ἀποστολὰς. Ἠμπόδισε τὰ γερμανικὰ καὶ τὰ αὐστρουγγρικὰ στρατεύματα, νὰ προωθηθοῦν πρὸς τὴν Πετρούπολιν, νὰ βαδίσουν πρὸς τὴν Μόσχαν καὶ νὰ καταλάβουν τὰ οὐκρανικὰ σιτοβολεῖα. Εἰς ἀντάλλαγμα ὅμως ὑπέστη πολλὰ πλήγματα. Μιὰ ἐπίσημος ἐκθεσις τοῦ ἔτους 1917 λέγει τὰ ἑξῆς:

"Ὁ στρατὸς εἶχε μεταβληθῇ σὲ μιὰ τεραστίαν ἐξηντλημένη, ἐλλεινὰ ντυμένη, ἐλλεινὰ τρεφομένη καὶ ἀπογοητευμένη μάζα, ἡ ὁποία συμφωνοῦσε μόνον στὴν ἐπιθυμίαν της νὰ γίνῃ εἰρήνη καὶ στὴν ἀπογοήτευσιν ποὺ ἠσθάνετο."

Ὁλίγο ἄργότερα ὁ στρατηγὸς Ντέκκεν λέγει:

"Ἀπειθαρχία, πλήρης ἀταξία καὶ κλοπὴ κυριαρχοῦν στὸ στράτευμα. Οἱ ἀξιωματικοὶ εὐρίσκονται σὲ τρομερὰ θέσιν. Προσβάλλονται, κτυποῦνται καὶ δολοφονοῦνται. Γιὰ ἓνα τίμιον ἀξιωματικὸν μιὰ μόνον διέξοδος ὑπάρχει ὁ θάνατος".

Ὁ στρατηγὸς Κλεμπόβσκυ λέγει: "Τὶ θὰ μπορέσῃ νὰ βελτιώσῃ τὴν κατάστασιν; Ἡ ποινὴ τοῦ θανάτου; Μὰ μπορεῖ κανεὶς νὰ ἐκτελέσῃ, ὁλόκληρες μεραρχίες;

Τὸν ἴδιον χρόνον ἡ κατάστασις πίσω ἀπὸ τὸ μέτωπον στὴν Ρωσσίαν δὲν εἶναι καλύτερα. Στὰς πόλεις μιὰ μικρὴ ὁμὰς ἀτόμων πλέει μέσα στὴν πολυτέλεια ἐνῶ εὐρύτατα λαϊκὰ στρώματα πεινοῦν. "Οἱ ἐργάται, γράφει ὁ ἀνταποκριτὴς μιᾶς ἀμερικανικῆς χριστιανικῆς ἐφημερίδος κατοικοῦν σὲ ὑπερπληρωμένα παραπήγματα, ποὺ εἶναι χειρότερα ἀπὸ φυλακὰς ἐνῶ στὸ ἐργοστάσιον Πουζίλωφ κοντὰ στὴ Μόσχαν οἱ ἐπιστάται ἐκτελοῦν τὴν ὑπηρεσίαν των ἑφιπποὶ καὶ μὲ ἓνα μαστίγιον στὸ χέρι".

Δεκάωρος ἐργασία μὲ κυριολεκτικὰ ἡμερομίσθια πείνης εἶναι σχεδὸν γενικὸς κανὼν. Κατὰ τὴν εἴσοδον καὶ τὴν ἐξόδον των ἀπὸ τὸ ἐργοστάσιον

οἱ ἐργάται εἶναι ὑποχρεωμένοι νὰ ὑποστοῦν σωματικὴ ἔρευνα. Στοὺς τόπους τῆς ἐργασίας τὰ κτυπήματα εἶναι στὴν ἡμερησίᾳ διάταξι. Στὰ παρὰ πηγμάτα τῶν κατοικοῦν δωδεκάδες σὲ ἓνα δωμάτιο ποὺ βράζει κυριολεκτικὰ ἀπὸ τὶς ψεῖρες. Στὴν ἀγορὰ πωλοῦνται μόνο κοκκινογούλια. Τὰ ἄρτο-πωλεῖα εἶναι κενά.

Τὰ συνθήματα τῶν σοσιαλιστῶν πέφτουν σὲ γόνιμο ἔδαφος. Ἡ ἡγέτις τάξις τῆς Ρωσσίας δὲν προσέχει καθόλου στὰ διαδραματιζόμενα. Τὰ θεωρεῖ ὡς παρουνχίδα. Ὡς ποὺ μιὰ μέρα ὁ πρίγκηψ Σβιατοπόλκ Μέρσκι ἕνας ὑπουργὸς τοῦ Τσάρου διατυπώνει μὲ μεγάλη ἐκπληξι:

"Κατὰ τὰ τελευταῖα τρία—τέσσαρα χρόνια ὁ καλοκάγαθος καὶ ἄξεστος Ρῶσσος χωρικός καὶ ἐργάτης μετεβλήθη σὲ ἓνα παράξενο ἡμιμαθὴ ἄνθρωπο, ποὺ νομίζει ὅτι εἶναι ὑποχρεωμένος νὰ ἀρνηθῇ τὴν οἰκογένεια καὶ τὴν θρησκεία, ποὺ περιφρονεῖ τοὺς νόμους καὶ ποὺ ἀρνεῖται κάθε ὑπακοή στὰς ἀρχάς".

Ὁ Ρῶσσος ὅμως αὐτός, ποὺ μετεβλήθη ἔτσι ξαφνικὰ δὲν σκέπτεται καθόλου νὰ κάμῃ ἐπανάστασι, νὰ διώξῃ τὸν Τσάρο, νὰ κρημνίσῃ τὴν κυβέρνησι, νὰ ἀπαλλοτριώσῃ τὰ κτήματα τῶν πλουσίων ἢ νὰ διευθύνῃ ὁ ἴδιος τὰ ἐργοστάσια.

Ταραχαὶ στὴν Πετρούπολι.

Τὴν 8ην Μαρτίου τοῦ 1917 πρέπει πράγματι νὰ συμβοῦν ταυτοχρόνως τρία γεγονότα γιὰ νὰ ἐξαφθοῦν στὸν ἀνώτατο βαθμὸ τὰ πνεύματα.

α) Τὴν ἡμέρα ἐκείνη τίθενται ὑπὸ περιορισμὸν οἱ ἐργάται τῶν μεγάλων ἐργοστασίων Πουζίλωφ, ποὺ κατασκευάζουν πολεμοφόδια, διότι διεμαρτυρήθησαν ζητήσαντες αὐξήσιν τῶν ἡμερομισθίων, των. Οἱ ἐργάται αὐτοὶ διέρχονται ἐν διαδηλώσει τοὺς δρόμους τῆς Πετροπόλεως καὶ ζητοῦν νὰ ἱκανοποιηθῇ ἡ ἀπαίτησίς των γιὰ τὴν αὐξήσι τοῦ ἡμερομισθίου των.

β) Τὴν ἴδια ἡμέρα, δηλαδή τὴν 8ην Μαρτίου τοῦ 1917 ἐορτάζεται μιὰ διεθνὴς ἡμέρα τῶν ἐργατῶν. Ἐργάτριαι ἀπὸ τὴν ἐργατικὴ συνοικία τοῦ Βύμποργ χρησιμοποιοῦν αὐτὴν τὴν εὐκαιρίαν γιὰ νὰ διαμαρτυρηθοῦν γιὰ τὸν ἐλαττωματικὸ ἀνεφοδιασμὸ των μὲ ψωμί.

γ) Τὴν ἴδια τέλος ἡμέρα ὁ στρατηγὸς Χαμπόλωφ, νομίζει ὅτι ἔφθασε ἡ κατάλληλος στιγμή γιὰ νὰ λειτουργήσῃ μὲ πλήρη ἀπόδοσι ὁ μηχανισμὸς τῆς ὑπηρεσίας ἀσφαλείας. Τὰ σχετικὰ σχέδια εἶχαν ἐκπονηθῇ ἤδη τὸν Ἰανουάριο καὶ τὰ εἶχε ἐγκρίνει ὁ Τσάρος Νικόλαος ὁ Βος.

Ἀστυνομία, χωροφυλακὴ καὶ μιὰ στρατιωτικὴ δύναμις ἀνερχομένη σὲ 12.000 ἄνδρας ἔχει συγκεντρωθῇ στὴν Πετρούπολι. Ἡ ἀστυνομία ζητεῖ νὰ διαλύσῃ μιὰ διαδήλωσι τῶν γυναικῶν. Σημειοῦνται μερικὰ ἐπεισόδια. Γενικὰ ὅμως δὲν συμβαίνει τίποτε τὸ σοβαρό. Ἀκόμη καὶ οἱ 20.000 ἐργάται τῶν ἐργοστασίων Πουζίλωφ πηγαίνουν ἡσυχᾶ—ἡσυχᾶ στὰ σπίτια των.

Τὴν ἐπομένη, 9 Μαρτίου, συγκροτοῦν ὅμως νέα διαδήλωσι. Ἀπὸ ἀλληλεγγύη πρὸς αὐτοὺς διακόπτουν τὴν ἐργασία των καὶ οἱ ἐργάται πενήντα ἄλλων ἐργοστασίων. Τώρα κινοῦνται πιά σχεδὸν 200.000 ἄνθρωποι. Καὶ αἱ γυναῖκες μὲ τὰ πλακάτ των εὐρίσκονται ἐπίσης ἐπὶ ποδός.

Ἰσχυραὶ δυνάμεις ἀστυνομίας κατέχουν ὅλες τὶς γέφυρες τοῦ ποταμοῦ Νέβα. Εἶναι οἱ γέφυρες ποὺ ὀδηγοῦν ἀπὸ τὶς ἐλλεινὲς ἐργατικὲς συνοικίαις στὸ φαντασμαγορικὸ κέντρο τῆς πόλεως. Οἱ διαδηλωταὶ δὲν δυσκολεύονται καθόλου νὰ ἀποφύγουν τὶς γέφυρες. Ὁ Νέβας ἔχει παγώσει καὶ περνοῦν ἀπὸ πάνω του. Τότε ὁ Χαμπόλωφ δίδει τὴν διαταγὴ νὰ ἐπελάσουν οἱ Κοζάκοι.

Μὲ τρόμο βλέπουν οἱ διαδηλωταὶ τοὺς Κοζάκους νὰ διευθύνωνται ἐν καλπασμῶ ἐναντίον των. Ἀλλὰ δὲν συμβαίνει τίποτε. Οἱ εὐρισκόμενοι στὶς πρῶτες γραμμὲς τῆς διαδηλώσεως τοὺς βλέπουν νὰ χαμογελοῦν, νὰ κλείνουν πονηρὰ τὸ μάτι των καὶ νὰ ὀδηγοῦν τὰ ἄλογά των ἀνάμεσα στὸ πλῆθος χωρὶς κανεὶς νὰ πάθῃ τίποτε. Στὴν πλατεῖα Σανμένσκαγια οἱ διαδηλωταὶ τοὺς ἐπευφημοῦν μὲ ἐνθουσιασμό. Καὶ αὐτοὶ εὐχαριστοῦντες ὑποκλίνονται ἀπὸ τὰ ἄλογά των σὰν νὰ εὐρίσκονται σὲ καμμιά παράστασι ἱπποδρομιῶν.

Μονομαχία εἰς τὸν ἄέρα.

Ἐκπληκτος ὁ στρατιωτικὸς διοικητὴς τῆς Πετροπόλεως στρατηγὸς Χαμπόλωφ ἀναγκάζεται νὰ διαπιστώσῃ ὅτι δὲν κόβει τὸ ξίφος ποὺ κρατεῖ στὰ χέρια του. Μόνο ἡ ἀστυνομία φαίνεται νὰ εἶναι ἀσφαλὴς. Ἐπιτίθεται μὲ τὰ μαστίγια κατὰ τοῦ πλῆθους, τὸ ὁποῖον ὅμως δὲν μένει μὲ σταυρωμένα τὰ χέρια. Ἀπαντᾷ μὲ πέτρες καὶ μὲ κομμάτια πάγου.

Τὸ βράδυ τῆς ἰδίας ἡμέρας ἡ αὐτοκράτειρα γράφει τὸ γράμμα γιὰ τὸ ὁποῖο μιλήσαμε ἤδη. Καὶ τὸ ἴδιο βράδυ ὁ Τσάρος ἀπὸ τὸ γενικὸ του Ἀρχιερεῖο στέλλει ἓνα τηλεγράφημα γεμᾶτο θυμὸ, στὸν Χαμπόλωφ:

"Διατάσσω, ἤδη ἐντὸς τῆς αὔριον νὰ θέσετε τέρμα εἰς τὰς ταραχὰς ποὺ ἐσημειώθησαν εἰς τὴν πρωτεύουσαν καὶ ποὺ δὲν ἔμπορουν νὰ γίνουν ἀνεκταὶ κατὰ τὰς δυσχερεῖς αὐτὰς στιγμὰς τοῦ πολέμου ἐναντίον τῆς Γερμανίας".

Δέν θα κτυπήσουμε τὸν λαό.

Τρέμων ὁ Χαμπόλωφ δίδει στοὺς ἀξιωματικούς του τὴν διαταγὴ νὰ γίνη χρήσις τῶν ὅπλων. Τὴν 11ην Μαρτίου ποὺ εἶναι ἡμέρα Κυριακὴ ἕνα σύνταγμα τῆς Βολωνίας πυροβολεῖ μὲ μυδραλλιοβόλα ἐναντίον μιᾶς συγκεντρώσεως πολιτῶν καὶ σκοτώνει 50. Ὁ πρόεδρος τῆς Δούμας Ροδσιγιάνκο προτείνει στὸν Τσάρο νὰ διορίσῃ μιὰ νέα κυβέρνησι καὶ προσθέτει στὸ τηλεγράφημα του πρὸς αὐτόν.

"Ἡ κατάστασις ἐπιδεινοῦνται ἀπὸ στιγμή σὲ στιγμή. Πρέπει νὰ ληφθοῦν ἀμέσως μέτρα γιατί αὔριο θὰ εἶναι πολὺ ἄργά. Ἐσήμανε ἡ αποφασιστικὴ ὥρα γιὰ τὴν τύχη τῆς πατρίδος καὶ τῆς δυναστείας. Παρακαλῶ τὸν Θεό.... "

Ὁ Νικόλαος τσαλακώνει τὸ τηλεγράφημα μὲ ὀργή καὶ λέγει στὸν γέρο ὑπουργὸ τῆς αὐλῆς Φρέδερίκς:

"Ὁ χονδρὸ—Ροδσιγιάνκο μοῦ ἐτηλεγράφησε ἕνα σωρὸ ἀνοησίες, στὶς ὁποῖες δὲν ἔχω τίποτε ν' ἀπαντήσω".

Τὴν νύκτα πρὸς τὴν 12ην Μαρτίου πραγματοποιοῦνται σημαντικαὶ μεταβολαί. Οἱ στρατιῶται δὲν κοιμοῦνται στοὺς στρατῶνας των. Συζητοῦν τὰ αἵματηρά ἐπεισόδια τῆς ἡμέρας. Ὅταν ἄρχισε νὰ ξημερώνῃ εἶχαν καταλήξῃ σὲ μιὰ ἀπόφασιν. Ἄν διατάσσονταν νὰ κτυπήσουν τὸν λαὸ δὲν θὰ τὸ ἔκαμναν.

Στὸ πρωῒνὸ προσκλητήριον ἀναγινώσκεται σὲ ὅλα τὰ στρατεύματα τὸ τηλεγράφημα τοῦ Τσάρου. Στὸ σύνταγμα τῆς Βολωνίας ποὺ χθὲς ἀκόμη εἶχε κτυπήσῃ μὲ τὰ μυδραλλιοβόλα του τὸ πλῆθος, ὁ λοχαγὸς Λάσκεβιτς ποὺ διαβάζει τὸ τηλεγράφημα γίνεται δεκτὸς μὲ χλευαστικὰ ἐπιφωνήματα. Καὶ ὅταν τελειώνει τὴν ἀνάγνωσιν τοῦ τηλεγραφήματος οἱ στρατιῶται φωνάζουν:

—Δέν θα κτυπήσωμε τὸν λαό!

Ταραγμένος ὁ λοχαγὸς βγάζει τὸ περιστροφὸν του καὶ αὐτοκτονεῖ. Ἐνας λοχίας ὀνομαζόμενος Κιρπετσένκο, ἀναλαμβάνει τὴν διοίκησιν καὶ ὁδηγεῖ τὸ σύνταγμα στὸν δρόμον. Τμήματα καὶ ἀπὸ ἄλλους στρατῶνες ἐνοῦνται μὲ αὐτό. Ὅταν ὁ Χαμπόλωφ στέλλει ἐνάντιον τῶν στασιασάντων στρατιωτῶν "νομιμόφρονες" ἐφεδρεῖες ἀναγκάζεται νὰ διαπιστώσῃ ὅτι καὶ αὐτὲς διαλύονται, μόλις ἔλθουν σὲ ἐπαφὴ μὲ τὸ ἐπαναστατημένον πλῆθος.

Ὁ Τσάρος ἀποστέλλει στρατεύματα ἀπὸ τὸ μέτωπον, τὰ ὁποῖα ἐπίσης θὰ προσχωρήσουν στοὺς στασιαστάς. Δέν ἀποδίδει ὅμως μεγάλη σημασίαν στὰς ταραχάς. Καὶ εἰρωνικὰ ὁ Λέο Τρότσκυ παρατηρεῖ ὅτι τὸ στέμμα γλύστηρε ἐπάνω στὰ μάτια τοῦ μονάρχου καὶ τὸν ἐμπόδισε νὰ ἰδῇ καθαρὰ τὰ πράγματα. Καὶ αὐτὸς ἀκόμα ὁ πρίγκιψ Λβώφ, ποὺ ἀσκοῦσε τότε μεγάλη ἐπιρροή γράφει ἀπογοητευμένος ὅτι εὑρίσκει ἐκείνη τὴν στιγμή στὸ ἀνώτατο ἀρχηγεῖον ὅχι ἕνα σοβαρὰ ἀνησυχοῦντα μονάρχη, ἀλλὰ ἕνα εὐθυμὸ ἄνθρωπον, ντυμένον μὲ μιὰ κόκκινη μπλουζά, ποὺ ἐφαίνετο νὰ μὴ νοιάζεται γιὰ τίποτε.

Ύψηλότητα, εἶσθε ἕνας εὐγενὴς ἄνθρωπος.

Ἀπὸ τὴν Πετρούπολι ἡ ρωσικὴ ἐπανάστασις μεταδόθηκε μὲ τὴν βοήθεια τοῦ τηλεγράφου σὲ ὁλόκληρὴν τὴν ρωσικὴ αὐτοκρατορίαν. Στὶς ἐπαρχίες αἱ ἀρχαὶ δηλοῦν ἀπλῶς ὅτι συμφωνοῦν μὲ τὰ γενόμενα στὴν πρωτεύουσα. Ὁ Νικόλαος ὁμοῦς ἀποφασίζει νὰ μεταβῇ στὸ Τσάρσκογιε Σέλο στὴν γυναῖκα του καὶ στὰ παιδιὰ του.

Ἐνῶ ἡ αὐτοκρατορικὴ ἀμαξοστοιχία μετατοπίζεται ἐδῶ καὶ ἐκεῖ, γιὰ τὶ πολλοὶ σιδηροδρομικοὶ σταθμοὶ εὐρίσκονται ἤδη στὰ χέρια τῶν ἐπαναστατῶν, ἡ Τσαρίνα στέλλει στὸν ἄνδρα τῆς πολυάριθμα τηλεγραφήματα, ποὺ ὅλα περιέχουν τὴν παράκλησιν νὰ ἔλθῃ κοντὰ τῆς ὅσο τὸ δυνατόν γρήγορα. Μερικὲς ὥρες ἀργότερα τῆς ἐπιστρέφουν τὰ τηλεγραφήματα μὲ τὴν σημείωσιν: "Ὁ ἀποδέκτης ἀνεχώρησε πρὸς ἄγνωστον διεύθυνσιν!".

Ὁ περιπλανώμενος Τσάρος δὲν φθάνει πιά στὸ Τσάρσκογιε Σέλο. Τελικὰ πηγαίνει στὸ ἀρχηγεῖο τῆς βορείου στρατιᾶς στὸ Πσκῶβ καὶ ἐκεῖ ἀναγκάζεται νὰ ἀντιμετωπίσῃ τὰ πράγματα ὑπὸ τὴν πραγματικὴν των ὥσιν. Στρατηγοὶ καὶ ὑπουργοὶ βλέπουν μόνο ἕνα τρόπο νὰ σταματήσουν τὴν ἐπανάστασιν καὶ νὰ σώσουν τὴν δυναστείαν. Τὴν παραίτησιν τοῦ Τσάρου.

Ὅλοι οἱ παρόντες ἐκπλήσσονται πόσο γρήγορα καὶ χωρὶς καμμιὰ ἀντίστασιν ὁ Νικόλαος δέχεται νὰ παραιτηθῇ. Ὡς διάδοχό του ὀρίζει ὅχι τὸν υἱὸ του ποὺ εἶναι ἀνιάτως ἄρρωστος ἀπὸ λευχαιμία, ἀλλὰ τὸν ἀδελφὸ του Μιχαήλ.

"Δὲν ἔχω τὸ δικαίωμα νὰ ἀποκρύψω ἀπὸ Σᾶς τοὺς κινδύνους, στοὺς ὁποίους ἐκτίθεσθε ἂν ἀποφασίσετε νὰ ἀποδεχθῆτε τὸν θρόνον", λέγει ὁ βουλευτὴς Κερένσκι ὅταν μαζὺ μὲ ἄλλους πολιτικοὺς ἀνακοινῶναι τὴν ἐξέδωσιν στὸν Μεγάλον Δοῦκα. Δὲν μπορῶ νὰ ἐγγυηθῶ τὴν ἀσφάλειαν τῆς ζωῆς τῆς Ὑμετέρας Αὐτοκρατορικῆς Ὑψηλότητος".

Διστάζων ὁ Μιχαήλ στρέφεται πρὸς τὸν πρόεδρον τῆς Δούμας Ροδσιγιάνκο. Αὐτὸς προσθέτει: "Δὲν ἔχω ἐμπιστοσύνη".

"Ὑπὸ τοιαύτας συνθήκας λέγει ὁ Μιχαήλ, δὲν ἠμπορῶ νὰ δεχθῶ τὸν θρόνον".

— Ὑψηλότητέ, εἶσθε ἕνας εὐγενὴς ἄνθρωπος", ἀναφωνεῖ ὁ Κερένσκι. Καὶ ἔτσι ἀποχωρεῖ ἀπὸ τὴν σκηνὴν ἡ δυναστεία τῶν Ρωμανῶν. Ἡ Ρωσσία γίνεται δημοκρατία. Ὁ δρόμος τῆς τσαρικῆς οἰκογενείας ἀπὸ ἀνάκτορον, ὅπου μένει ὑπὸ ἐπιτήρησιν, καὶ ἀπὸ ἐκεῖ μπροστὰ στὴν κάννην τοῦ περιστροφικοῦ τοῦ φωτογράφου Ἰακῶβ Γιουρόφσκι καὶ τῶν συνεργατῶν του, εἶναι πιά μόνο ἕνα δευτερεῦον φαινόμενο.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ II

ΜΙΑ ΑΜΑΞΟΣΤΟΙΧΙΑ ΔΙΑΣΧΙΖΕΙ ΤΗΝ ΓΕΡΜΑΝΙΑ

Ὁ Λένιν στὴν Ἑλβετία.

Ἀξίζει τώρα ποὺ ἐφθάσαμε σ' αὐτὸ τὸ σημεῖον νὰ ρίψωμε ἕνα βλέμμα

στὰ παρασκήνια τῆς ἐπαναστάσεως. Ὄταν ἀπὸ τὶς διαδηλώσεις τῶν γυναικῶν καὶ τῶν ἐργατῶν ἀνεπήδησε ἡ ἐπανάστασις, τὰ διάφορα κόμματα ἐπεχείρησαν νὰ τὴν ἐκμεταλλευθοῦν γιὰ τὴν ἐπιτυχία τῶν σκοπῶν τῶν. Καὶ στὸ σημεῖον αὐτὸ οἱ κομμουνισταὶ ἢ οἱ μπολσεβίκοι ἐπαίξαν στὴν ἀρχὴ μόνον δευτερεύοντα ρόλο.

Ὁ ἰθύνων νοῦς τῆς κομματικῆς αὐτῆς ὀργανώσεως ὅταν συνέβησαν τὰ ἐκπληκτικὰ αὐτὰ γεγονότα εὐρίσκεται στὴν Ζυρίχη τῆς Ἑλβετίας καὶ κατοικεῖ στὴν Σπυγέλγκασσε ἀρ. 14. Εἶναι ἓνας πολιτικὸς φυγάς. Λέγεται Βλαδίμηρος Ἰλιτς Οὐλιάνωφ καὶ ἔλαβε ὡς σοσιαλιστὴς συγγραφεὺς τὸ ψευδώνυμο Λένιν. Ἐνῶ ὁλόγυρά του ἡ Εὐρώπη αἰμάσσει, ὁ Λένιν στὴν οὐδέτερα Ἑλβετία, ἀφοσιώνεται στὶς σπουδές του. Περνᾷ μακρὰς ὥρες στὶς δημόσιες βιβλιοθηκὲς πηγαίνει περίπατο στὴν ὄχθη τῆς λίμνης τῆς Ζυρίχης καὶ μὲ τὸ ποδήλατο καὶ τὴν ὀρειβάσι διατηρεῖ ἐλαστικὸ τὸ σῶμα του.

Κάτω ἀπὸ τὸ ἐξωτερικὸ αὐτό, ποὺ προδίδει ἓνα φιλήσυχο καὶ εἰρηνικὸ ἄνθρωπο κρύπτεται ἓνα ἡφαίστειο ἔτοιμο νὰ ἐκραγῇ. Ὁ Λένιν ἤθελε νὰ μεταβάλλῃ τὴν ὄψιν τοῦ κόσμου. Εἶναι ἐπιθετικὸς μὲ ἓνα μεγαλοφυῆ τρόπο. Καὶ ἡ θέσις τὴν ὁποία λαμβάνει ἀπέναντι τῶν προβλημάτων τῆς τότε ἐποχῆς περιλαμβάνεται στὶς παρακάτω γραμμὲς ποὺ ἐγράφησαν ἀπὸ αὐτὸν τὸ ἔτος 1914:

"Ἀρνήσις στρατιωτικῆς ὑπηρεσίας, ἀπεργίαι διαμαρτυρίας κατὰ τοῦ πολέμου καὶ ἄλλα παρόμοια πράγματα εἶναι καθαρὰ ἡλιθιότης, εἶναι ἔνα ἀναίμακτο καὶ δειλὸ ὄνειρο τοῦ ἀγῶνος χωρὶς ὅπλα κατὰ τῆς ὠπλισμένης μπουρζουαζίας, εἶναι ἓνας στεναγμὸς μόνον γιὰ τὴν καταστροφὴ τῆς κεφαλαιοκρατίας, χωρὶς νὰ ἀποτολμηθῇ ἓνας ἀπεγνωσμένος ἐμφύλιος πόλεμος ἢ μία ὁλοκληρωτικὴ σειρὰ πολέμων. Κτυπᾶτε τὶς αἰσθηματικὰς καὶ ἡλίθιες ἐπικλήσεις τῶν κηρύκων μιᾶς εἰρήνης μὲ κάθε θυσία. Ἀναπετάσσετε τὸ λάβαρο τοῦ ἐμφυλίου πολέμου.

"Ὁ ἱμπεριαλισμὸς θέτει σὲ κίνδυνον τὴν τύχην τοῦ εὐρωπαϊκοῦ πολιτισμοῦ. Τὸν σημερινὸ πόλεμον, ἂν δὲν ἔχη ὡς συνέπεια μιὰ σειρὰ ἐπιτυχῶν ἐπαναστάσεων, θὰ ἀκολουθήσουν καὶ ἄλλοι πόλεμοι. Τὸ παραμῦθι τοῦ "τελευταίου πολέμου" εἶναι ἓνα αἰσχρὸ παραμῦθι, χωρὶς κανένα ἀπολύτως περιεχόμενο".

Ὄταν ἔφθασαν στὴν Ζυρίχην αἱ πρῶται εἰδήσεις περὶ τῶν γεγονότων στὴν Ρωσσία, ὁ Λένιν δὲν ἀποδίδει μεγάλη σημασίαν στὶς ἀνακοινώσεις τῶν ἐφημερίδων. Ὑστερα ὅμως, ἰδίως μετὰ τὴν παραίτησιν τοῦ Τσάρου ἄρχισε νὰ βλέπῃ τὰ πράγματα ὑπὸ διάφορον πρῖσμα. Σκέπτεται ὅτι θὰ ἦταν ἴσως δυνατόν τὴν ἀστικοδημοκρατικὴν ἐπανάστασιν νὰ ἀκολουθήσῃ μία δεύτερη, μία μπολσεβικικὴ ἐπανάστασις.

Ἐμφορούμενος ἀπὸ τέτοιες σκέψεις ὁ Λένιν σκέπτεται μὲ ποιοὺς τυχοδιωκτικὸς τρόπον θὰ κατορθώσῃ ἀπὸ τὴν Ἑλβετίαν νὰ ἐπιστρέψῃ στὴν Ρωσσίαν. Πολλοὶ Ρῶσσοι πολιτικοὶ φυγάδες, ποὺ εὐρῆκαν ἄσυλον στὴν Ἑλβετίαν ἔχουν τὴν ἴδιαν ἐπιθυμίαν. Ἐπειδὴ ἡ Ρωσσία εὐρίσκεται σὲ ἐμπόλεμον κατὰστασιν μὲ τὴν Γερμανίαν, εἶναι ἀδύνατος ἡ ἐπιστροφή νὰ πραγματοποιηθῇ διὰ τοῦ γερμανικοῦ ἐδάφους. Μέσω Γαλλίας, θὰ ἔπρεπε ὕστερα νὰ ἀντιμετωπισθῇ ἓνα θαλάσσιον ταξίδι, ποὺ δὲν ἦταν καθόλου ἀκίνδυνον λόγῳ τῶν γερμανικῶν ὑποβρυχίων.

Στὴν ἀρχὴ σκέπτεται ὁ Λένιν νὰ σκεπάσῃ τὴν φαλάκρα του μὲ μιὰ περροῦκα. Ὑστερα θέλει νὰ παίξῃ τὸν ρόλο ἐνὸς κωφαλάλου Σουηδοῦ, γιὰ νὰ μπορέσῃ νὰ μεταβῇ στὴν Σουηδία. Οἱ φίλοι του ὁμῶς τοῦ λέγουν ὅτι ὑπάρχει κίνδυνος νὰ προδοθῇ, γιὰτὶ συνηθίζει νὰ παραμιλᾷ τὴν νύκτα. Ὑστερα ἔρχεται σὲ ἐπαφὴ μὲ λαθρεμπόρους, ποὺ δέχονται μὲ μεγάλη ἀμοιβὴ νὰ τὸν περάσουν στὴν Γερμανία—ὄχι ὁμῶς παραπέρα.

Ἀπὸ αὐτὸ τὸ ἀδιέξοδο ἐλευθερώνει τὸν Λένιν μιὰ ἰδιοτροπία τῆς ἱστορίας.

Ὑστερα ἀπὸ τοὺς πρῶτους ἐνθουσιασμοὺς τοῦ γερμανικοῦ γενικοῦ ἐπιτελείου γιὰ τὴν ρωσικὴ ἐπανάσταση, ὁ Χίνδεμπουργκ καὶ ὁ Λούδεν-δορφ δοκιμάζουν μιὰ μεγάλη ἀπογοήτευσι. Ἡ νέα δημοκρατικὴ κυβέρνησις στὸ Πέτρογκραδ—ὅπως ὀνομάζεται τώρα ἡ Πετρούπολις—θέλει νὰ συνεχίσῃ τὸν πόλεμο κατὰ τῆς Γερμανίας. Ἔτσι σβῆνει τὸ ὄνειρο τῶν Γερμανῶν στρατιωτικῶν ἡγετῶν ποὺ ἐπίστευαν ὅτι θὰ ἐκέρδιζαν τὸν πόλεμο μὲ τὴν κατάρευσιν τῆς Ρωσίας.

Οἱ Γερμανοὶ ἔρχονται σὲ ἐπαφὴ μὲ τὸν Λένιν.

Ὁ Γερμανὸς πρεσβευτὴς στὴν Βέρνη βαρῶνος Γκίσμπερτ φὸν Ρόμπεργ εἰδοποιεῖται ἀπὸ τὸ ὑπουργεῖον τῶν Ἐξωτερικῶν νὰ ἀναζητήσῃ στὴν Ἑλβετία καταλλήλους ἐπαναστάτας. Ὁ Ρόμπεργ μὲ ἐνδιάμεσα ἄτομα ἀποκαθιστᾷ ἐπαφὴ μὲ τοὺς κύκλους τῶν Ρώσων πολιτικῶν φυγάδων καὶ σὲ λίγο εὐρίσκεται σὲ θέσιν νὰ ἀναφέρῃ στὸ Βερολῖνον ὅτι ὑπάρχει κάποιος κύριος Λένιν, ὁ ὁποῖος μὲ ἄλλους Ρώσους θὰ ἐπέστρεφε εὐχαρίστως στὴν Ρωσσία.

Ἀπὸ τὸ ὑπουργεῖον τῶν Ἐξωτερικῶν τὸ σχέδιον παραπέμπεται στὸ Ἀνώτατο αὐτοκρατορικὸ Ἀρχηγεῖο καὶ στὴν ἀνωτάτη στρατιωτικὴ ἡγεσία. Ὁ Λένιν ἐδέχθη νὰ ταξιδεύσῃ μέσω Γερμανίας ὑπὸ τὸν ὄρον νὰ τοῦ ἐγγυηθοῦν ὅτι δὲν θὰ γίνῃ ἔλεγχος διαβατηρίων καὶ ἀποσκευῶν καὶ ὅτι κανένας Γερμανὸς δὲν θὰ ἀνεβῇ στὸ διαμέρισμα ποὺ θὰ χρησιμοποιήσῃ. Καὶ οἱ σύντροφοί του δὲν θὰ ὑποστοῦν κανένα ἔλεγχον ἀνεξαρτήτως τοῦ πολιτικοῦ προσανατολισμοῦ ἢ τῆς ἰδεολογίας των.

Ἡ γερμανικὴ κυβέρνησις εἶναι διατεθειμένη νὰ δεχθῇ τοὺς ὁρους αὐτοὺς καὶ νὰ τοὺς ἐπικυρώσῃ μὲ ἐπίσημο συμφωνία. Ἀφ' ἑτέρου ὁμῶς τὸ Βερολῖνον θέλει νὰ γνωρίζῃ τί προσφέρουν ὡς ἀντιστάθμισμα οἱ κύριοι μπολσεβῖκοι.

Ὁ Λένιν γνωρίζει πολὺ καλὰ τί θέλουν νὰ ἐπιτύχουν οἱ Γερμανοὶ στὴν Ἀνατολή: Εἰρήνη. Ὁ Λένιν γνωρίζει ἐπίσης τί χρειάζονται οἱ μπολσεβῖκοι γιὰ νὰ καταλάβουν τὴν ἐξουσία: Εἰρήνη. Ἔτσι ὑποβάλλει στὸν Γερμανὸ πρεσβευτὴ στὴν Βέρνη, μέσω ἐνὸς Ἑσθονοῦ ἐνδιαμέσου ἕνα πρόγραμμα τοῦ ὁποίου ἡ πέμπτη παράγραφος λέγει τὰ ἑξῆς:

"Σύναψις εἰρήνης χωρὶς νὰ ληφθῇ ὑπ' ὄψιν ἡ Γαλλία".

Ἐκτὸς αὐτοῦ ὁ Λένιν ρίχνει στοὺς Γερμανοὺς καὶ δύο ἀλλὰ δολώματα: Ἐκτὴ παράγραφος: "Τὰ ρωσικὰ στρατεύματα ἐκκενώνουν ἀμέσως τὰ κα-

ταληφθέντα ἀπὸ αὐτὰ τουρκικὰ ἐδάφη. Ἡ Ρωσσία παραιτεῖται ἀπὸ κάθε διεκδίκησι ἐπὶ τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ τῶν Στενῶν τοῦ Βοσπόρου καὶ τῶν Δαρδανελλίων. Ἐβδόμη παράγραφος: Μία ρωσσικὴ στρατιὰ εἰσβάλλει στὰς Ἰνδίας.

Ἄς σημειωθῇ τώρα ὅτι αὐτὰ εἶναι προτάσεις ἑνὸς ἀνδρός, ὁ ὁποῖος στερούμενος ἀπὸ κάθε ὑλικὸ μέσο κάθεται μὲ ἄδεια τὰ χέρια στὴν Ζυρίχη. Τὸ Βερολῖνο ὅμως συγκινεῖται πολὺ ἀπὸ αὐτὲς τὶς προτάσεις. Ὁ Κάιζερ διακριτικὰ εἰδοποιεῖ τὸν καγκελάριο τοῦ ὅτι εἶναι σύμφωνος. Ὁ Χίνδεμπουργ πάλι καὶ ὁ Λούδενδορφ, τηλεγραφοῦν στὸ Βερολῖνον μετὰ λεπτομερῆ ἐξέτασι τοῦ σχεδίου:

"Ἡ ἀνωτάτη στρατιωτικὴ γερμανικὴ ἡγεσία δὲν ἔχει ἀντιρρήσεις διὰ τὴν δίοδον Ρώσσιων ἐπαναστατῶν διὰ γερμανικοῦ ἐδάφους".

Ὅσον ἀφορᾷ τώρα τοὺς ὅρους ποὺ ἔθεσε ὁ Λένιν γιὰ τὸ ταξίδι τοῦ διὰ τῆς Γερμανίας ὁ σύμβουλος πρεσβείας δόκτωρ Κούρτ φὸν Λέρσνερ τηλεγραφεῖ ἐξ ὀνόματος τοῦ γενικοῦ ἐπιτελάρχου: "Ὁ στρατηγὸς Λούδενδορφ μὲ ἐξουσιοδοτεῖ νὰ ἀνακοινώσω: Θὰ φροντίσῃ διὰ τὴν ἐκλογὴν καταλλήλου ἀξίωματικοῦ ὁ ὁποῖος θὰ λάβῃ ἐντολὴν νὰ ἀνταποκριθῇ πλήρως πρὸς τὰς ἐκφρασθεῖσας ἐπιθυμίας".

Καὶ προσθέτει τὸ τηλεγράφημα:

"Θὰ διέλθουν διὰ γερμανικοῦ ἐδάφους μόνον Ρῶσσοι οἱ ὁποῖοι εἶναι διατεθειμένοι νὰ ἐργασθοῦν διὰ τὴν εἰρήνην".

Μέσα σὲ κλειστὸ βαγόνι.

Τώρα στὰ χέρια τῶν στρατιωτικῶν τὸ ὅλον πρόβλημα εἶναι πιά ζήτημα ρουτίνας καὶ "ἀπροσκόπτου ἐκτελέσεως". Ὅλα πρέπει νὰ ἀχθοῦν "αἰσίως εἰς πέρας" καὶ θὰ ἀχθοῦν. Ὁ Οἶνστων Τσῳρτσιλ ἔθεσε τὸν δάκτυλο πραγματικὰ στὸν τύπο τῶν ἡλων ὅταν ἀργότερα ἔγραφε στὰ ἀπομνημονεύματά του:

"Οἱ Γερμανοὶ μεταφέρουν τὸν Λένιν μέσα σὲ ἓνα σφραγισμένο βαγόνι σὰν ἓνα ἐπιδημικὸ βακίλλο ἀπὸ τὴν Ἑλβετία στὴν Ρωσσία".

Αἱ συνέπειαι τῆς πράξεως αὐτῆς εἶναι γνωσταὶ ἀπὸ ὅλο τὸν κόσμον. Ἦδη τὸ 1925 λέγει ὁ Λούδενδορφ ἀναμετρῶν πρὸς στιγμὴν τὰς εὐθύνas του, λέγει στὸν Γάλλο δημοσιογράφου Ζὺλ Σάουερβάλιν: "Ἡ μεταφορὰ τοῦ Λένιν στὴν Ρωσσία εἶναι μὴ ὑπόθεσις τὴν ὁποία δὲν θέλω νὰ ἐνθυμηθῶ".

Δώδεκα χρόνια ἀργότερα, τὸ 1938, συνέρχεται κάπως καὶ προσπαθεῖ νὰ δικαιολογηθῇ μὲ τὰ παρακάτω λόγια: "Ὁφείλω νὰ ὁμολογήσω ὅτι δὲν εἶχα καμμιά ἰδέα περὶ τοῦ τί ἦτο ὁ Λένιν. Ἡρωτήθην μόνον ἂν θὰ εἶχα ἀντίρρησι κατὰ τῆς μεταβάσεως τοῦ στὴν Ρωσσία διὰ γερμανικοῦ ἐδάφους. Δὲν εἶχα ἀντίρρησιν, διότι ἡ πολιτικὴ ἡγεσία τοῦ Ράιχ μὲ ἐβεβαίωσε ὅτι θὰ ἐπιτυχάνομε καλυτέρους ὅρους εἰρήνης μὲ τὴν ἐσωτερικὴν ἐξασθένεσιν τῆς Ρωσσίας.

Ὅπως καὶ ἂν ἔχη τὸ πρᾶγμα τὴν 9ην Ἀπριλίου τοῦ 1917, τριάντα δύο ἄτομα ἀνεβαίνουν στὸν σιδηροδρομικὸ σταθμὸ τῆς Ζυρίχης στὴν ἀμα-

ξοστοιχία, πού πηγαίνει στην Γερμανία. Είναι 32 Ρώσσοι πολιτικοί φυγάδες όλων των αποχρώσεων, μεταξύ δὲ αὐτῶν καὶ 19 Μπολσεβίκοι μετὸν Λένιν ἐπὶ κεφαλῇς.

Πρὶν νὰ τεθῇ ἡ ἀμαξοστοιχία σὲ κίνησι—ἡ ὥρα εἶναι 15.15— οἱ εὐρισκόμενοι ἐκεῖνη τὴν στιγμή στὸν σταθμὸ γίνονται αὐτόπται μάρτυρες τοῦ ἐξῆς ἐπεισοδίου: Ἄλλοι Ρώσσοι, πού ἐπρωτίμησαν νὰ μείνουν στὴν Ἑλβετία, πλησιάζουν τὴν ἀμαξοστοιχία καὶ ἀρχίζουν ἓνα καταιγισμό ὕβρεων:

—Προβοκάτορες! Γερμανοὶ κατάσκοποι! Παληάνθρωποι! Γουρούνια!...

Ὁ Λένιν ὁ ἴδιος διαπληκτίζεται μετὰ τοὺς ὕβριστὰς του καὶ ρίχνει ἀπὸ τὸ βαγόνι ἓνα ἀπὸ αὐτοὺς. Ἡ ἀμαξοστοιχία ἐκκινεῖ. Ἀκούονται ὁμως ὡς πού νὰ χαθῇ ἀπὸ τὰ μάτια οἱ φωνές: "Σπιοῦνοι! Παληάνθρωποι! Γουρούνια!...

Ἐφοδιασμένοι μετὰ λουκάνικα, μετὰ σοκολάτα, μετὰ ψωμί καὶ μετὰ ζάχαρι γιὰ δέκα μέρες ἡ συνοδεία μετὰ δυὸ ἡμέρες περνᾷ τὰ ἐλβετικὰ σύνορα καὶ εὐρίσκεται σὲ γερμανικὸ ἔδαφος. Τὰ βαγόνια δὲν σφραγίζονται ὅπως τὸ θέλησε ἀργότερα ἡ παράδοσις, ἀλλὰ ἀπλῶς ἀπαγορεύεται ἡ ἐπικοινωνία μετὰ τὰ ἄλλα διαμερίσματα. Στὸν διάδρομο μετὰ τῶν διαμερισμάτων τῶν Ρώσων καὶ τῶν διαμερισμάτων τῶν Γερμανῶν πού συνοδεύουν τοὺς Ρώσους φυγάδας ἔχει χαραχθῇ μετὰ κιμωλία μιὰ γραμμή. Αὐτὴν, σύμφωνα μετὰ τὴν ἀπαίτησι τοῦ Λένιν δὲν ἐπιτρέπεται νὰ τὴν ὑπερβοῦν οἱ Γερμανοί.

Ἐνα ἄλλο ἄρθρο τῆς ρωσσογερμανικῆς αὐτῆς συμφωνίας διαλαμβάνει, ὅτι δὲν ἐπιτρέπεται διακοπὴ τοῦ ταξιδίου ἄνευ τεχνικῆς ἀνάγκης. Καὶ γιὰ νὰ ἐκπληρωθῇ τὸ ἄρθρον αὐτὸ μιὰ ἰδιαιτέρα ἀμαξοστοιχία μεταφέρουσα

Ἄνταρσία Ρώσων ναυτῶν στό θωρηκτὸ Ποτέμκιν
τό 1905.

τὸν Γερμανὸ διάδοχο ἀναγκάζεται νὰ περιμένῃ ἐπὶ δύο ὥρες στὴν Χάλλε, γιατί ἡ γραμμή εἶναι κατειλημμένη ἀπὸ μιὰ μεγάλῃς σημασίας ὁμάδα διπλωματῶν.

Ὁ αὐτοκράτωρ Γουλιέλμος παρακολουθεῖ τὸ ταξίδι τῶν μελλόντων δολοφόνων τοῦ Τσάρου καὶ προμάχων τῆς παγκοσμίου ἐπαναστάσεως μετὰ αὐτόχρομα συγκινη-

τικὸ ἐνδιαφέρον. Ἀφελέστατα ἐκφράζει τὶς σκέψεις του τὶς ὁποῖες ὡς ὑψηλὴ σύστασι μεταβιβάζει ἀμέσως ὁ Λέρσνερ στὴν Ἀνωτάτη Στρατιωτικὴ Ἡγεσία.

"Ἡ Αὐτοῦ Μεγαλειότης ὁ αὐτοκράτωρ κατὰ τὴν ὥραν τοῦ σημερινοῦ προγεύματος τοῦ ἐξέφρασε τὴν γνώμην οἱ διὰ τοῦ γερμανικοῦ ἐδάφους ταξιθεύοντες Ρώσσοι σοσιαλισταὶ νὰ ἐφοδιασθοῦν μετὰ τὴν Λευκὴν Βίβλον καὶ παρόμοια ἐντυπα ὅπως εἶναι τὸ πασχαλινὸ διάγγελμα τῆς Α.Μ. καὶ ὁ λόγος τοῦ καγκελαρίου διὰ νὰ ἡμπορέσουν νὰ διαφωτίσουν καλύτερον τοὺς συμπατριῶτας των!

Τίποτε από τὸ ἔγγραφον αὐτὸ δὲν ἔμπορεῖ νὰ ἐκφράσῃ καλύτερα τὴν τεραστίαν ἀφέλεια καὶ ἄγνοια μὲ τὴν ὁποία οἱ ἰθύνοντες ἄνδρες τῆς γερμανικῆς αὐτοκρατορίας ἀντιμετώπιζαν τὸν μπολσεβικισμό καὶ ἓνα γεμάτο ἀπὸ δυναμίτη ἐπαναστάτη ὅπως ἦταν ὁ Λένιν. Καὶ ἔτσι τὰ πράγματα ἦταν πολὺ φυσικὸ νὰ λάβουν τὴν ἐξέλιξι πού ἔλαβαν μὲ συνέπειες πού βαρύνουν σήμερα σὲ ὁλόκληρο τὸν ἐλεύθερο κόσμο.

Ὁ Λένιν στὴν Πετρούπολη.

Χωρὶς ἐπεισόδιο διασχίζει ἡ ἀμαξοστοιχία μὲ τὸ προβληματικὸ φορτίο τῆς τῆς Γερμανίας. Τὴν 12ην Ἀπριλίου 1917 διέρχεται κοντὰ στὸ Σασνίτς τὰ σύνορα. Διὰ τῆς Σουηδίας καὶ τῆς Φιλλανδίας οἱ πολιτικοὶ φυγάδες φθάνουν στὴν πατρίδα των.

Μόλις ἔφθασε στὸ Πέτρογρὰδ ἀνεβαίνει ὁ Λένιν μπροστὰ σὲ χίλιους περιέργους ἀνθρώπους σὲ ἓνα θωρακισμένο αὐτοκίνητο στὴν πλατεῖα τοῦ σταθμοῦ καὶ ἐκφωνεῖ ἓνα πύρινο λόγο. Ὅ,τι λέγει ὁ Λένιν εἶναι πολὺ διαφορετικὸ ἀπὸ ὅ,τι ἀπασχολοῦσε ὡς τότε τὸ μυαλὸ τῶν Ρώσων μπολσεβίκων. Οἱ βετεράνοι τοῦ κόμματος ἀλληλοκυττάζονται ἐκπληκτοὶ καὶ ὁ Σουχάνωφ ὁμολογεῖ:

"Ἐξαφνα ἔλαμψε μπροστὰ μας ἓνα διαυγές, ἐκτυφλωτικὸ καὶ ἄγνωστο φῶς".

Κατὰ τὴν διαδρομὴ του στὴν πόλι ὁ Λένιν ἀναγκάζεται νὰ μιλήσῃ τόσες φορές στὰ πλήθη, ὥστε στὸ τέλος πιάνεται ἡ φωνὴ του. Στὴν ἔδρα τοῦ κόμματος τῶν μπολσεβίκων σταματᾷ ὁ Λένιν. Ἐκεῖ στὰ ἄλλοτε ἀνάκτορα τῆς χορευτρίας Σεπινσκάγια, μιᾶς εὐνοουμένης τοῦ Τσάρου, ὁ Λένιν δὲν ἀντέχει πάλι στὸν πειρασμὸ καὶ μὲ πιασμένη φωνὴ ὁμιλεῖ ἀκόμη δυὸ ὁλόκληρες ὥρες. Δὲν ἀφήνει καμμιά ἀμφιβολία ὅτι δὲν ἐπέστρεψε στὴν Ρωσσία γιὰ νὰ συνεργασθῇ μὲ τὴν τωρινὴ κυβέρνησι. Ἡ καθάρσις τῆς δυναστείας, ἡ ἀνακήρυξις τῆς Δημοκρατίας, ὅλα αὐτὰ δὲν τοῦ εἶναι ἀρκετά. Ζητεῖ ἀκόμη ὅπλα γιὰ τὰς μάζας, διανομὴ τῆς γῆς στοὺς ἀγρότας, κρατικοποίησι τῶν Τραπεζῶν, μιὰ ἀταξικὴ κοινωνία.

"Αὐτὰ εἶναι ἀποκυήματα τῆς φαντασίας ἐνὸς τρελλοῦ" φωνάζει κάποιος ἀπὸ τοὺς συντρόφους. "Ἐνα μέλος τῆς Κεντρικῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ μπολσεβικικοῦ κόμματος ὁ Ἰωσήφ Γκόλδεμπεργ παρατηρεῖ στὸν Λένιν:

"Ὅλα ὅσα ἀκούσαμε δὲν εἶναι τίποτε ἄλλο ἀπὸ μιὰ ἀπόλυτη ἄρνησις τῆς θεωρίας τοῦ ἐπιστημονικοῦ Μαρξισμού. Ἀκούσαμε πρὸ ὀλίγου μιὰ καθαρὴ καὶ σαφὴ ὁμολογία ἀναρχισμοῦ".

Αἱ τότε νεαραὶ ἀκόμη ἐπανάστατικαὶ ἐφημερίδες "Πράβδα" καὶ "Ισβέστια" ἀσκοῦν τὴν ἐπομένη δριμεῖα κριτικὴ κατὰ τοῦ Λένιν καὶ τῆς θεωρίας του.

Ἡδη ὁ Λένιν θεωρεῖται ὡς ναυαγήσας καὶ ὡς ἀποτυχῶν. Δὲν εἶναι ὅμως ἄνθρωπος πού ὑποχωρεῖ μὲ τὴν πρώτη ἀντίδρασι. Ἐνῶ ἡ κυβέρνησις ἐπιμένει νὰ συνεχίσῃ τὴν ἄμυνα κατὰ τῶν γερμανικῶν στρατιῶν, ὁ Λένιν ἐκπληροῖ τὴν ὑπόσχεσι πού ἀνέλαβε ἑναντι τοῦ Βερολίνου. Σὲ μιὰ προκήρυξι του πρὸς τὸν λαὸ λέγει:

"Κρημνίσατε τὴν κυβέρνησι, ποὺ θέλει νὰ καταστρέψῃ τοὺς καρποὺς τῆς ἐπαναστάσεως, ποὺ ἐξηγοράσθη μὲ τὸ αἷμα τοῦ λαοῦ!".

"Ἐξῆς μῆνες ἀργότερα ὁ σκοπὸς αὐτὸς ἔχει ἐπιτευχθῇ. Μὲ τὴν Ὀκτωβριανὴν Ἐπανάστασι, μὲ τὴν ἐνοπλο ἐξέγερσι μιᾶς δρακὸς ἀποφασισμένων γιὰ 8λα Μπολσεβίκων τὸ κομμουνιστικὸν κόμμα γίνεται ἀπόλυτος κυρίαρχος. Ἀστοὶ καὶ μετριοπαθεῖς σοσιαλισταί, ποὺ προσπαθοῦν νὰ ἐγκαθιδρύσουν στὴν Ρωσσίᾳ μιὰ κοινοβουλευτικὴ δημοκρατία ἀπστυγχάνουν παταγωδῶς.

Ὁ κλονισμὸς στὸ ἐσωτερικὸν τῆς Ρωσσίας δὲν μένει χωρὶς ἀποτελέσματα στὸ ἀνατολικὸν μέτωπο.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ III

Η ΣΥΝΘΗΚΗ ΤΟΥ ΜΠΡΕΣΤ-ΛΙΤΟΒΣΚ

Οἱ Ρῶσσοι ζητοῦν ἀνακωχή.

Μὲ τὴν πτώσι τοῦ Τσάρου ἄρχισε καὶ ὁ στρατὸς νὰ ἐπιστρέφῃ στὰ σπίτια του. Ἀπεγνωσμένα προσπαθεῖ ἡ κυβέρνησις νὰ συγκρατήσῃ κάτι ποὺ νὰ μοιάζῃ κάπως μὲ μέτωπο. Αἰσθάνεται ὅτι εἶναι δεσμευμένη ἀπὸ τὴν συμμαχίαν τοῦ Τσάρου μὲ τὴν Γαλλίαν καὶ τὴν Μ. Βρεταννίαν καὶ θέλει νὰ συνεχίσῃ τὸν ἀγῶνα τηροῦσα ὅμως μόνο ἄμυνα ἔναντι τῶν Γερμανῶν. Τώρα ὅμως χωρὶς στρατιῶτες, χωρὶς στρατιωτικὴ ὀργάνωσι, χωρὶς ὅπλα, χωρὶς πειθαρχίαν δὲν ἔμπορεῖ νὰ γίνῃ ἀπολύτως τίποτε.

Ἡ κατάληψις τῆς ἐξουσίας ἀπὸ τοὺς μπολσεβίκους ἀλλοιώνει βασικὰ τὴν ὅλην εἰκόνα.

Ἀρχιστράτηγος τῶν ρωσσικῶν δυνάμεων τοῦ δυτικοῦ μετώπου εἶναι τώρα ὁ ὑπαξιωματικὸς Κριλένκο. Μὲ μιὰ σωματοφυλακὴ ἀπὸ πενήντα βαρεῖα ὡπλισμένους ναύτας, ἐμφανίζεται ὁ νέος κομμισάριος τοῦ λαοῦ στὴν ἔδρα τοῦ ἐπιτελείου στὸ Δβίνσκ καὶ διώχνει ἀπὸ ἐκεῖ τοὺς στρατηγούς. Ὑστέρᾳ τὴν 26ῃ Νοεμβρίου στέλλει ἕνα ραδιογράφημα στοὺς Γερμανοὺς ποὺ εὐρίσκονται ἀπέναντί του καὶ ζητεῖ ἀνακωχή.

"Ἄν καὶ ὁ Λένιν εἶχε τὴν πρόθεσι νὰ βασισθῇ γιὰ νὰ ζητήσῃ τὴν ἀνακωχή ἐπὶ τελείως διαφο-

Ὁ Βλαδὶμηρος Ἰλίτς Λένιν.

ρετικῶν λόγων, ἐν τούτοις καὶ ἡ πρότασις τοῦ Κρυλένκο συμφωνεῖ μὲ τὸ ἄρθρον 5 τῆς ρωσσογερμανικῆς συμφωνίας ποὺ συνήφθη στὴν Ἑλβετία:

"Πρότασις εἰρήνης χωρὶς νὰ ληφθῇ ὑπ' ὄψιν ἡ Γαλλία".

Συγκινημένος ὁ Λούδενδορφ καλεῖ τηλεφωνικῶς ὕστερα ἀπὸ μερικὲς ὥρες τὸν Μάξ Χόφμαν τὸν γενικὸ ἐπιτελάρχη τῆς ἀνατολικῆς στρατιᾶς. Ὁ σπόρος ποὺ ἔσπειρε ἔδωσε τοὺς καρπούς, ποὺ ἐπερίμενε. Τώρα δμως ἐρωτᾷ μὲ κάποια ἀνησυχία:

— Μποροῦμε νὰ διαπραγματευθοῦμε μὲ αὐτοὺς τοὺς ἀνθρώπους";

Πολὺ ἀργότερα δμως στὰ ἀπομνημονεύματά του, διατυπώνει τὸ παράδοξο ἀληθινὰ ἐρώτημα:

"Δὲν θὰ ἦταν ἴσως προτιμότερο ἡ ἀνωτάτη γερμανικὴ στρατιωτικὴ ἡγεσία νὰ ἡρνεῖτο νὰ διαπραγματευθῇ μὲ τοὺς Ρώσσους".

Μὲ ἓνα σαλπικτὴ καὶ ἓνα ἄνδρα μὲ λευκὴ σημαία ἡ ρωσικὴ ἀποστολὴ γιὰ τὴν ἀνακωχὴ διέρχεται τὴν 2α Δεκεμβρίου 1917 τὶς γερμανικὲς γραμμὲς κοντὰ στὸ Ντύναμπουργ. Στὸ Μπρέστ Λιτόφσκ, τὴν ἔδρα τοῦ ἀρχηγείου τῶν γερμανικῶν ἀνατολικῶν δυνάμεων ὑπογράφεται ἡ ἀνακωχὴ. Οἱ κυριώτεροι ὅροι τῆς ἡμποροῦν νὰ περιληφθοῦν στὴν ἐξῆς φράσι:

"Ἀναστέλλονται ὅλαι γενικὰ αἱ ἐχθροπραξίαι. Τὰ στρατεύματα καὶ τῶν δύο μερῶν μένουν στὶς θέσεις ποὺ κατέχουν τώρα.

Ὡς ἐπόμενο βῆμα προβλέπεται ἀμέσως ἡ σύναψις μιᾶς συνθήκης εἰρήνης μεταξὺ τῶν Κεντρικῶν Δυνάμεων καὶ τῆς Σοβιετικῆς Ρωσσίας. Ἀπὸ τὸ Βερολῖνον ἔρχεται γι' αὐτὸν τὸν σκοπὸν στὸ Μπρέστ Λίτοφσκ ὁ ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν Ριχάρδ φὸν Κύλμανν καὶ ἀπὸ τὴν Βιέννη ὁ ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν τῆς Αὐστρουγγαρίας κόμης Ὁττοκάρ Τσέρνιν, δυστυχῶς μὲ τελείως ἐξηθρωμένο τὸ νευρικὸ τοῦ σύστημα κατὰ τὴν χαρακτηριστικὴ ἔκφρασι τοῦ Χόφμαν. Εἰς ἀντάλλαγμα ὁ Τσέρνιν κατηγορεῖ στὰ ἀπομνημονεύματά του τοὺς Γερμανοὺς ὅτι ἔδειξαν ὅλη τὴν "πρωσσικὴ των βαναυσότητα".

Ἡ Ρωσικὴ ἀντιπροσωπεία.

Καὶ οἱ ἄλλοι σύμμαχοι τῆς Γερμανίας καὶ τῆς Αὐστρουγγαρίας, ἡ Τουρκία, δηλαδή, καὶ ἡ Βουλγαρία, ἔστειλαν ἀντιπροσώπους των στὴν διάσκεψι τῆς εἰρήνης τοῦ Μπρέστ Λιτόφσκ. Ἀπὸ τὴν ἄλλη πλευρὰ εὐρίσκοντο οἱ Ρῶσσοι. Δὲν εἶναι πιά τσαρικοὶ ἀξιωματικοὶ καὶ διπλωμάται, Ἀντιπροσωπεύουν ἓνα νέο τύπο, ἓνα νέο ὕφος καὶ ἓνα ἀνησυχητικὸ, ἓνα ἄγνωστο μέγεθος.

Ἀρχηγὸς τῆς εἶναι ὁ Ἀδόλφος Γιοφφέ, ὁ ὁποῖος πρὶν ἀπὸ μερικὲς ἐβδομάδες ὥς πολιτικὸς κρατούμενος τῆς τσαρικῆς Ὀχράνα ἐκτελοῦσε ἀναγκαστικὴ ἐργασία στὴν Σιβηρία. Στὸ Μπρέστ Λιτόφσκ ἐκφωνεῖ ραδιοφωνικοὺς λόγους γιὰ τὴν ἐπερχομένη παγκόσμιον ἐπανάστασι, ὥς ὅτου ὁ κόμης Τσέρνιν χάνει τὴν ὑπομονή του καὶ τοῦ λέγει:

"Ἄν ἐξακολουθήσετε νὰ ἐπιμένετε στὴν οὐτοπικὴ σας ἄποψιν νὰ μεταφυτεύσετε καὶ σ' ἐμᾶς τὶς ιδέες σας, θὰ κάμετε καλύτερα νὰ ἐπιστρέψετε ἀπ' ἐκεῖ ποὺ ἤλθατε μὲ τὸ ἐπόμενο τραῖνο, γιατί ἔτσι δὲν μπορεῖ νὰ συναφθῇ

καμμιά εἰρήνη μαζί σας".

Ὁ Τσέρνιν ἀφηγεῖται στὰ ἀπομνημονεύματά του ὅτι ὕστερα ἀπὸ αὐτὰ τὰ λόγια ὁ Γιοφὲ τὸν ἐκοίταξε ἔκπληκτος καὶ ἀπάντησε μὲ φιλικὸ καὶ σχεδὸν παρακλητικὸ ὕφος:

"Ἐλπίζω ὅτι θὰ κατορθώσωμε καὶ σὲ σᾶς νὰ προκαλέσωμε τὴν ἐπανάστασι".

Αὐτὸς εἶναι ὁ ἀρχηγὸς τῆς σοβιετικῆς ἀντιπροσωπείας. Γύρω του στέκονται ἄνδρες μὲ ὀνόματα ποὺ κατέστησαν ὕστερα γνωστά: Ὁ Κάμενεφ καὶ ὁ Σοσκολνίκωφ καὶ μιὰ κυρία Μπιττσένκο, ἡ ὁποία ἦταν ἐπίσης ἐξόριστὴ στὴ Σιβηρία γιὰ τὸν φόνο ἐνὸς τσαρικοῦ διοικητοῦ. Ὡς ἐκπρόσωποι τοῦ λαοῦ μετέχουν στὴν ἀντιπροσωπεία ἕνας ὑπαξιωματικός, ἕνας ναύτης, ἕνας ἐργάτης καὶ ἕνας ἀγρότης.

Στὴν λέσχη ἀξιωματικῶν τοῦ Μπρέστ Λιτόφσκ τρώγουν μαζί ὄλαι αἰ ἀντιπροσωπεῖαι. Προεδρεύει ὁ πρίγκηψ Λεοπόλδος τῆς Βαυαρίας, ὁ ἀνώτατος διοικητὴς τοῦ στρατοῦ τῆς Ἀνατολῆς. Ὡς ντάμα του εἶχε τὴν συντρόφισσα Μπιτσένκο, ἡ ὁποία συνεχῶς διηγεῖται τὴν ἱστορία της, ἐνῶ ὁ πρίγκηψ τὴν ἀκούει μὲ ἕνα προσποιητὸ μειδίαμα:

"Μᾶς ἔδειχνε, λέγει ὁ Κύλμανν, κρατοῦσα μὲ τὸ ἀριστερὸ χέρι ἕνα κατὰλογο φαγητῶν, πῶς ὑπέβαλε στὸν Γενικὸ Διοικητὴ μιὰ μακρὰ αἴτησι ἐνῶ ταυτοχρόνως μὲ ἕνα περίστροφο ποὺ κρατοῦσε μὲ τὸ δεξιὸ χέρι τὸν ἐπυροβολοῦσε στὴν κοιλιά.

Ὁ στρατηγὸς Χόφμανν ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος λέγει γιὰ τοὺς Ρώσσους, τὰ ἑξῆς:

"Ἀντίκρου μου κάθονταν ὁ ἐργάτης στὸν ὁποῖον ὀφθαλμοφανῶς τὰ μαχαιροπήρουνα προκαλοῦσαν μεγάλες δυσκολίες. Προσπαθοῦσε νὰ τὰ χρησιμοποίησιν μὰ δὲν τὰ κατὰφερνε. Τελικὰ μεταχειρίσθηκε τὸ πηροῦνι μας γιὰ νὰ... καθάρισιν τὰ δόντια του. Πλαγίως ἀντίκρου μου, κοντὰ στὸν πρίγκηπα Χοενλόε κάθονταν ὁ ἀγρότης, ἕνας γνήσιος ρωσσικὸς τύπος, μὲ μακρὰ ψαρρὰ μαλλιά ποὺ ἔπεφταν σὲ μποῦκλες καὶ μὲ μιὰ τεραστία γευνειάδα, ποὺ ἔμοιαζε μὲ παρθένο δάσος. Ὅταν τοῦ προσεφέρθη κόκκινο καὶ ἄσπρο κρασί, ρώτησε πιὸ ἀπὸ τὰ δυὸ εἶναι δυνατώτερο.

Ζητοῦν τὴν μισὴ Ρωσσία.

Τὶ σκέπτονται κατὰ τὰς συζητήσεις οἱ ἐκπρόσωποι τῶν κεντρικῶν δυνάμεων, τὸ πληροφοροῦμεθα ἀπὸ τὰ ἀπομνημονεύματά των, ποὺ ἐδημοσιεύθησαν ἀργότερα.

Ὁ κόμης Τσέρνιν π.χ. ἐπιθυμεῖ νὰ συναφθῇ ὅσο τὸ δυνατόν γρηγορώτερα μιὰ συμφωνία γιὰ τὴν Οὐκρανία γιατί ἡ Αὐστρουγγαρία ἀπειλεῖται κυριολεκτικὰ ἀπὸ λιμό. "Ἄν δὲν ἤρχοντο τρόφιμα ἀπὸ τὸ ἐξωτερικόν, ἐντὸς ὀλίγου, λέγει θὰ ἔχωμε μαζικοὺς θανάτους. Ἡ Οὐγγαρία καὶ ἡ Γερμανία δὲν μᾶς χορηγοῦν πιὰ τίποτε".

Ρίπτων ἕνα βλέμμα πρὸς δυσμὰς γράφει ὁ Τσέρνιν ἀπὸ τὸ Μπρέστ Λιτόφσκ σὲ ἕνα φίλο του: "Θὰ εἶναι καλὰ ὁ γερο Χίνδεμπουργ νὰ καταλάβῃ τὸ Παρίσι!". Ὁ ἴδιος θὰ ἐπιθυμοῦσε μαζί μὲ τὸν αὐστρουγγικὸ στρατό, νὰ βαδίσῃ πρὸς τὴν Πετρούπολι καὶ νὰ ἀποκαταστήσῃ ἐκεῖ τὴν τάξι! Προ-

σθέτει όμως άμέσως με έγκαρτέρησι: "Δυστυχώς όμως δέν έχομε τὰ μέσα νὰ επιχειρήσουμε ένα τέ τοιο πράγμα".

"Εκτός όμως αυτού ένα έμπιστό του πρόσωπο, πού άπεστάλη νὰ "κατοπτεύση" στα σύνορα τοῦ κάμνει τήν έξής ανακοίνωσι πού μοιάζει με χρησμό Πυθίας: "Όλοι είναι κατά τῶν μπολσεβίκων, όσοι δέν είναι οἱ ίδιοι μπολσεβίκοι".

Δέν βαδίζει όμως μόνο ὁ Τσέρνιν δικούς του δρόμους. Στήν τράπεζα τῆς διασκέψεως τοῦ Μπρέστ Λιθόσκ γίνεται συνεχώς λόγος περί εἰρήνης "άνευ έδαφικῶν παραχωρήσεων". Κατ' ιδίαν όμως οἱ Γερμανοὶ δέν σκέπτονται κάτι τέτοιο. Πρόθεσις των εἶναι νὰ καταλάβουν πρὸς ἀνατολὰς όσο τὸ δυνατόν πιὸ έκτεταμένα ρωσσικά έδάφη.

"Αν ἡ Γερμανία συνάψη εἰρήνη χωρίς κέρδη, τότε έχασε τὸν πόλεμο". Αὐτὴ εἶναι ἡ θέσις τοῦ Λούδενδορφ.

"Όργίλα τηλεγραφήματα τοῦ Χίνδεμπουργ, ὁ Λούδενδορφ τηλεφωνεῖ κάθε ὥρα" γράφει ὁ Τσέρνιν στὸ ἡμερολόγιό του.

"Ο Χόφμαν εἶναι πιὸ μετριοπαθής. Δέν θέλει νὰ περιλάβη πολλοὺς Σλάβους στήν γερμανικὴ αὐτοκρατορία αὐτὸ δέ ὄχι γιατί έμφορεῖται ἀπὸ αἰσθήματα δικαιοσύνης, ἀλλὰ ὅπως ὁ ἴδιος γράφει: "Παρ' ὅλα τὰ μέτρα πού έλαβε ἐπὶ δεκάδας έτῶν ἡ Πρωσσία δέν κατάρθωσε νὰ ἀφομοιώση τοὺς Πολωνοὺς πού εἶχεν ὡς τώρα. Δέν μποροῦσε λοιπὸν νὰ έλπίζη τίποτε καλύτερο ἀπὸ τήν προσθήκη καὶ ἄλλων πολωνῶν πολιτῶν".

Οἱ "ἡμίθεοι" όμως στὸ μέγα γερμανικὸ έπιτελεῖο— έτσι ἀποκαλεῖ ὁ Χόφμαν τὸν Χίνδεμπουργ καὶ τὸν Λούδενδορφ έπιμένουν ὅτι ἡ Γερμανία πρέπει νὰ έπεκταθῇ σημαντικὰ πρὸς ἀνατολὰς.

Βαρύτατοι Όροι.

"Ο αὐτοκράτωρ Γουλιέλμος, ὕστερα ἀπὸ τήν έπιμονή τοῦ Χίνδεμπουργ καὶ τοῦ Λούδενδορφ νὰ καταβληθῇ κάθε προσπάθεια στὸ Μπρέστ Λιθόσκ γιὰ νὰ επιτύχουν έδαφικὰς παραχωρήσεις ἀπὸ τοὺς Ρώσους, προτείνει νὰ μεταβῇ ἐκεῖ ὁ ἴδιος ὁ Λούδενδορφ. "Ο γενικὸς όμως έπιτελάρχης ἀρνεῖται με τὶς λέξεις:

"Όχι."Αν ἐπὶ γαίνα ὑπάρχει φόβος, ὅτι θὰ χαλοῦσα ὅ,τι έχει ἤδη γίνῃ"

Ρωσσικὸς στρατὸς βάλλει κατά τῶν διαδηλωτῶν στήν Πετρούπολη.

—Θεέ μου, γράφει ὁ Τσέρνιν στὸ ἡμερολόγιό του. Κάνε ὥστε ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς νὰ ἔχη συχνὰ τόσο φωτεινὲς στιγμές! "

Στὸν Χόφμαν ἀνατίθεται τελικῶς ἡ ἀποστολὴ νὰ ἀνακοινώσῃ στοὺς Ρώσσοις, ὅτι ἡ Γερμανία δὲν ἐννοεῖ νὰ συνάψῃ εἰρήνη χωρὶς ἐδαφικὲς παραχωρήσεις.

Ἀπλώνει λοιπὸν ὁ Χόφμαν ἐπάνω στὸ τραπέζι τῆς διασκέψεως ἕνα χάρτη ἐπάνω στὸν ὁποῖο ἔχει χαραχθῇ μία κυανῇ γραμμὴ καὶ συμβουλεύει στοὺς Ρώσσοις νὰ ἐξοικειωθοῦν μὲ τὰ νέα σύνορά των ποὺ τοὺς προτείνει ἡ Γερμανία.

Ἡ κυανῇ γραμμὴ παριστᾷ τὴν τωρινὴ διαδρομὴ τοῦ μετώπου. Αὐτὰ θὰ εἶναι κατὰ τὴν ἀποψὶ τοῦ Βερολίνου καὶ τὰ μέλλοντα ρωσσογεμανικὰ ἀύνορα. Ὅταν οἱ Ρῶσσοι καταλαβαίνουν τί σημαίνει αὐτὸ τὸ πρᾶγμα, ἕνας ἀπὸ τὴν ἀποστολὴ των δηλώνει δακρύων ἀπὸ ὀργή, ὅτι δὲν μπορεῖ νὰ γίνῃ λόγος περὶ συνάψεως εἰρήνης χωρὶς προσαρτήσεις ξένων ἐδαφῶν, ὅταν ζητεῖται ἀπὸ τὴν Ρωσσίᾳ νὰ παραχωρήσῃ 18 περίπου διοικητικὰ διαμερίσματά της.

Ὁ αἰσθηματικὸς Γιοφφέ ἀντικαθίσταται στὴν ἡγεσίᾳ τῆς ρωσικῆς ἀντιπροσωπείας ἀπὸ τὸν ρεαλιστὴ Λεὸν Τρότσκυ, ἕνα ἀπὸ τοὺς ἰθύνοντας ἄνδρας τῆς ρωσικῆς ἐπαναστάσεως. Ὁ Χόφμαν προσπαθεῖ νὰ τὸν τρομοκρατήσῃ. Κτυπᾷ τὸ χέρι του ἐπάνω στὸ τραπέζι καὶ ἐπικαλεῖται τὸ δίκαιο τοῦ ἰσχυροτέρου, τὸ δίκαιο τοῦ νικητοῦ.

Ἐπὶ μία στιγμὴ ὁ Τρότσκυ μένει βουβὸς ἀπὸ τὴν ἐκπληξι. Ὑστερα ὁμῶς εὐρίσκει μιὰ μεγαλοφυᾶ διέξοδο.

"Δὲν ὑπογράφομε, λέγει, μιὰ τέτοια εἰρήνη. Κηρύσσομε ὁμῶς τερματισθέντα τὸν πόλεμο!".

Καὶ ἀμέσως οἱ Ρῶσσοι ἐγκαταλείπουν τὸ Μπρέστ Λιτόφσκ καὶ ἐπιστρέφουν στὴν Πετρούπολι.

Ἐκπληκτοὶ μένουν στὸ Μπρέστ Λιτόβσκ οἱ ἀντιπρόσωποι τῶν κεντρικῶν δυνάμεων. Ὁ ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν τῆς Γερμανίας Κύλμανν, λέγει, ὅτι ἡ δημιουργηθεῖσα κατάστασις ὕστερα ἀπὸ τὴν δήλωσι τοῦ Τρότσκυ δὲν ὑφίσταται ἀπὸ ἀπόψεως δικαίου.

Τί θὰ γίνῃ τώρα; Ἡ δημιουργηθεῖσα ἀπὸ τὸν Τρότσκυ "ἠθικὴ κατάστασις" εἶναι μόνο ἕνας λόγος. Ἄντ' αὐτοῦ ἡ γερμανικὴ ἀνωτάτη ἡγεσία προβαίνει ἀμέσως σ' ἔργα. Τὰ γερμανικὰ στρατεύματα τίθενται ἀμέσως σὲ κίνησι καὶ χωρὶς νὰ συναντήσουν αἰσθητὴ ἀντίστασι εἰσδύουν βαθειὰ μέσα στὴν Ρωσσίᾳ, καταλαμβάνουν ὁλόκληρην τὴν Οὐκρανίᾳ καὶ σταματοῦν τότε μόνο, ὅταν ἐμφανίζονται καὶ πάλι οἱ Ρῶσσοι στὸ Μπρέστ Λιτόφσκ καὶ δηλοῦν ὅτι εἶναι ἕτοιμοι νὰ ὑπογράψουν τὴν συνθήκην εἰρήνης.

Τώρα ὁμῶς ἡ Γερμανία διατυπώνει ἀκόμη βαρυτέρους ὅρους. Ἡ συνθήκη τὴν ὁποία οἱ Ρῶσσοι ἀναγκάζονται νὰ ὑπογράψουν εἶναι ἕνα ἐξευτελιστικὸ καὶ ὠμὸ ὄργανον βίας. Σημαίνει δὲ τὰ ἑξῆς:

α) Τὰ ἐδάφη ποὺ θὰ χάσῃ ἡ Ρωσσίᾳ περιλαμβάνουν ἀπὸ τίς βαλτικὲς χῶρες καὶ τὴν Οὐκρανίᾳ.

β) Τὸ ἕνα τρίτο τοῦ πληθυσμοῦ τῆς Ρωσσίας κατοικεῖ στὰ ἐδάφη αὐτὰ καὶ περιέρχεται στὴν Γερμανίᾳ καὶ Αὐστρουγγαρία.

γ) Περίπου τὰ 80% τῆς παραγωγῆς σιδήρου καὶ τὰ 90% τῆς παραγωγῆς

άνθρακος τῆς Ρωσσίας εὐρίσκονται στὰ ἐδάφη αὐτά, ἐπίσης δὲ καὶ τὸ ἥμισυ τῶν ρωσσικῶν βιομηχανικῶν ἐπιχειρήσεων.

δ) Ἡ Ρωσσία χάνει τὴν ἐξοδοὶν τὴν Βαλτική καὶ τὴν Μαύρη Θάλασσα. Ὑποχρεοῦται νὰ παραδώσῃ τὴν Τουρκία ἐκτεταμένες περιοχὰς τοῦ Καυκάσου χάνει δὲ ἀκόμη καὶ τὶς σπουδαιότερες πηγὰς τῆς διατροφῆς τοῦ πληθυσμοῦ της.

Ὅταν ἀνεκοινώθησαν στοὺς Ρώσους οἱ ὅροι αὐτοὶ ἀπὸ ἑνὸς Γερμανοῦ ὑφυπουργοῦ, ὁ ὁποῖος ἐπῆγε στὸ Μπρέστ Λιτόφσκ γιὰ νὰ τοὺς ἐπιβάλλῃ, οἱ Ρῶσοι ἀρνήθηκαν νὰ συζητήσουν κάθε λεπτομέρεια. Ἐπῆραν τὴν πέννα καὶ ὑπέγραψαν χωρὶς κἂν νὰ διαβάσουν τὸ περιεχόμενον τοῦ ἐγγράφου, ἐνῶ οἱ παρευρισκόμενοι Γερμανοὶ ἐκπληκτοὶ ἐδάγκωναν τὰ χεῖλη των.

Στὴν ὥμῃ βία οἱ Ρῶσοι ἀπαντοῦσαν μὲ τὴν σιωπηλὴ διαμαρτυρία τῶν ἡττημένων.

Ὅταν ἕνα ἔτος ἀργότερα ἡ συνθήκη τοῦ Μπρέστ Λιτόφσκ ἀντικατεστάθη μὲ τοὺς εὐνοϊκώτερος ὅρους τῶν Βερσαλλιών καὶ τοῦ Τριανόν μιὰ κραυγὴ ἀγανακτήσεως ἀκούσθηκε στὴν Γερμανία καὶ στὴν Αὐστρουγγαρία.

Ἀλλὰ καὶ σχεδὸν ἀμέσως μετὰ τὴν ὑπογραφή τῆς συνθήκης τοῦ Μπρέστ Λιτόφσκ ὁ στρατηγὸς Χόφμαν, ὅπως ὁμολογεῖ ὁ ἴδιος στὰ ἀπομνημονεύματά του ἐπέμεινε νὰ καταγγελθῇ ἡ συνθήκη, νὰ βαδίσουν τὰ γερμανικὰ στρατεύματα κατὰ τῆς Μόσχας καὶ νὰ ἐγκαταστήσουν μιὰ νέα ρωσσικὴ κυβέρνησι. Ὁ ταγματάρχης Σούμπερτ, τότε στρατιωτικὸς ἀκόλουθος τῆς γερμανικῆς πρεσβείας στὴν Πετρούπολι ἐβεβαίωνε σὲ σχετικὴ μυστικὴ ἀναφορὰ τοῦ πρὸς τὴν ἀνωτάτη γερμανικὴ στρατιωτικὴ ἡγεσία ὅτι ἤρκοῦσαν μόνο δύο τάγματα γιὰ νὰ ἀποκαταστήσουν τὴν τάξι στὴν Πετρούπολι καὶ γιὰ νὰ ἀναβιβάσουν στὴν ἐξουσία μιὰ νέα ρωσσικὴ κυβέρνησι".

Τὸ ὅτι τὰ πράγματα δὲν κατέληξαν ὡς ἐκεῖ καὶ ἔτσι ἐσώθη ὁ μπολσεβικισμός, ὀφείλεται στὴν ἐξέλιξι τῆς πολεμικῆς καταστάσεως στὸ δυτικὸ μέτωπο, ὅπου τὰ πράγματα μὲ ἐκπληκτικὴ πιά ταχύτητα ἐβάδιζαν πρὸς τὸ τέλος των.

Η ΤΡΙΤΗ ΦΑΣΙΣ ΤΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ

(ΚΑΙ ΤΕΛΕΥΤΑΙΑ)

Οι δρόμοι τῆς Πετρούπολης γεμάτοι ἀπό πτώματα ἐργατῶν
κατά τὴν ἐξέγερσιν τοῦ 1917.

Ρωσσικά στρατεύματα ἐπιστρέφουν στή Ρωσσία μετά τὴν ἐ-
πικράτησιν τῆς ἐπαναστάσεως.

ΜΕΡΟΣ ΔΕΚΑΤΟ

Η ΤΕΛΕΥΤΑΙΑ ΦΑΣΙΣ ΤΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ι

ΕΝΑ ΝΕΟ ΣΧΕΔΙΟ ΤΟΥ ΛΟΥΔΕΝΔΟΡΦ

Ὁ πόλεμος τῶν ὑποβρυχίων, τὸ τελευταῖο ἀλλὰ καὶ καταστρεπτικώτερο ὄπλο τῶν Γερμανῶν, δὲν ἀπέδωσε τὰ προσδοκώμενα ἀποτελέσματα. Παρὰ τὰς προσδοκίας τοῦ γερμανικοῦ ναυαρχείου ἡ Μεγάλη Βρεταννία δὲν κατέρρευσε. Ἐπίσης παρὰ τὰς προφητείας περὶ τοῦ ἀντιθέτου αἱ Ἡνωμένοι Πολιτεῖαι κατῆλθαν στὸν πόλεμο. Μέχρι τοῦ Ἰανουαρίου τοῦ 1918 ἔχουν ἤδη στείλει 450.000 ἄνδρας στὴν Εὐρώπη καὶ κάθε ἐβδομάδα ἔρχονται καὶ νέα στρατεύματα. Πῶς εἶναι τώρα ἡ κατάστασις;

Τὸν Ἰανουάριο τοῦ 1918 ἐλησμονήθησαν ἀπὸ τὴν γερμανικὴ πλευρὰ ὅλα τὰ ἐπιχειρήματα μὲ τὰ ὁποῖα πρὶν ἀπὸ ἕνα χρόνον ἐπείσθησαν ὁ Κάιζερ καὶ ἡ αὐτοκρατορικὴ γερμανικὴ κυβέρνησις νὰ ἐγκρίνουν τὸν ἀπεριόριστον ὑποβρύχιον πόλεμον. Τότε οἱ ὑπεύθυνοι στρατιωτικοὶ διετείνοντο ὅτι ὁ πόλεμος εἶναι ἀδύνατον νὰ κερδηθῇ πιά κατὰ ξηράν. Τώρα ἐλησμονήθη αὐτὴ ἡ ἄποψις καὶ ἐκ νέου ἀνατίθεται στὸν γερμανικὸ στρατὸ τὸ καθῆκον νὰ ὁδηγήσῃ τὴν Γερμανίαν πρὸς τὴν νίκη.

Ἡ κατάρρευσις τῆς Ρωσσίας ἐβελτίωσε πρᾶγματικά τὴν κατάστασι. Ἀπὸ τὴν ὑπογραφὴ τῆς εἰρήνης στὸ Μπρέστ Λιτόφσκ καὶ τὴν ἐπακολουθήσασαν εἰρήνῃ μὲ τὴν Γερμανίαν ἡ ἀνωτάτη γερμανικὴ στρατιωτικὴ ἡγεσία εἶναι σὲ θέσι νὰ ἀποσύρῃ τὸ μεγαλύτερον τῶν δυνάμεων τῆς ἀπὸ τὸ ἀνατολικὸ μέτωπον.

Στὸ μυαλὸ τοῦ Ἑριχ Λούδενδορφ ἀποκρυσταλλώνεται μιὰ μεγάλη ἀπόφασις. Γιὰ μιὰ φορὰ ἀκόμα πρέπει ἡ Γερμανία νὰ συγκεντρώσῃ ὅλας τὰς διαθεσίμους δυνάμεις τῆς καὶ μὲ ἕνα τεράστιον πλῆγμα νὰ καταστρέψῃ τὰ ἐχθρικὰ μέτωπα. Ὅτι δὲν κατορθώθη τὸ 1914, ἡ προέλασις πρὸς τὸ Παρίσι, ὁ ἐγκλωβισμὸς τοῦ ἐχθροῦ, ἡ νικηφόρος προώθησις πρὸς τοὺς λιμένας τῆς Μάγχης, πρέπει αὐτὴν τὴν φορὰ νὰ γίνῃ πραγματικότης.

Αὐτὴ ἡ ἰδέα δὲν ἔχει τίποτε τὸ νέον. Τρία χρόνια τώρα οἱ σύμμαχοι καὶ οἱ Γερμανοὶ δὲν ἔχουν κάμῃ τίποτε ἄλλο παρὰ νὰ θυσιάζουν ἑκατον-

τάδες χιλιάδων στρατιώτας σὲ ματαίαις ἀποπείρας διασπάσεως τοῦ μετώπου. Γιατὶ λοιπὸν νὰ ἐπιτύχη τώρα ὅ,τι ἀποδείχθηκε ἀδύνατον ἐπανειλημμένες φορές; Ὁ Χίνδεμπουργ εἶναι ἐπιφυλακτικώτερος ἀπὸ τὸν ἐπιτελάρχην του. "Ἴσως, λέγει καταρρέυση αὐτὴν τὴν φορὰ τὸ ἐχθρικὸ οἰκοδόμημα".

Αὐτὸ τὸ "ἴσως" ἐγκλείει ὅλες τὶς σοβαρὲς ἀμφιβολίες καὶ ὁ ἀντισυνταγματάρχης Βέτζελ, ὁ ἀρχηγὸς τοῦ Γραφείου Ἐπιχειρήσεων τοῦ Ἀνωτάτου Ἀρχηγείου γράφει μὲ κάθε εἰλικρίνεια: "Ἄν ἡ ἐπίθεσις γίνη προώρως, θὰ ἔχη, ὥς ἀποτέλεσμα μιὰ ἀποτυχία στὴν ὁποία δὲν θὰ μπορέσῃ νὰ ἀνθέξῃ ἡ κατάστασίς μας".

Παρ' ὅλα αὐτὰ τὸ τόλμημα ἔπρεπε νὰ ἀναληφθῇ. Ἐπρεπε νὰ ἀναληφθῇ καὶ μάλιστα γιὰ δυὸ λόγους τοὺς ὁποίους ἀντιλαμβάνονται πολὺ καλὰ ὁ Λούδενδορφ καὶ ἡ Ἀνωτάτη Γερμανικὴ Στρατιωτικὴ ἡγεσία.

α) Στὴν Γερμανία, ὕστερα ἀπὸ τὴν ἀποτυχία τοῦ ὑποβρυχίου πολέμου, ἄρχισε νὰ σημειώνεται ἀπογοήτευσις καὶ ἀπελπισία. Αἱ εἰρηνόφιλοι τάσεις ἐκδηλώνονται ἐντονώτερα. Κατὰ τὰ τέλη τοῦ 1918 ἀπήργησαν 500.000 ἐργάται, οἱ ὁποῖοι μόνον χάρις στὶς αὐστηρὲς διατάξεις τοῦ νόμου περὶ καταστάσεως πολιορκίας ἀναγκάζονται νὰ ἐπιστρέψουν στὰ ἐργοστάσια των. Μόνο μιὰ μεγάλη νίκη ἤμπορεῖ νὰ ἀποκαταστήσῃ τὴν κλονιζομένη ἐμπιστοσύνη στὴν γερμανικὴ στρατιωτικὴ ἡγεσία.

β) Ἀπὸ τῆς ἀπελευθερώσεως τῶν στρατιωτικῶν δυνάμεων τοῦ ἀνατολικοῦ μετώπου γιὰ πρώτη φορὰ ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως τοῦ πολέμου αἱ γερμανικαὶ δυνάμεις ἐμφανίζονται ἴσαι ἀριθμητικῶς στὸ δυτικὸ μέτωπο μὲ τὶς γαλλικὰ καὶ τὶς βρεταννικὰς μαζύ. Αὐτὴ ὁμῶς ἡ κατάστασις δὲν θὰ διαρκέσῃ πολὺ γιατί ὅλο καὶ περισσότεροι Ἀμερικανοὶ στρατιῶται καταφθάνουν στὴν Γαλλία.

Αἱ δύο αὐταὶ ἀπόψεις δημιουργοῦν αὐτόχρημα μιὰ κατάστασι ἀνάγκης.

"Ὅταν ὁ γερμανικὸς στρατὸς ἀρχίζει τὸν Ἰανουάριον τοῦ 1918 τὶς προετοιμασίας του γιὰ τὴν μεγαλυτέρα ἀποστολὴ τῆς ἱστορίας του, ὅπως λέγει ὁ Ἑλβετὸς ἱστορικὸς Χέρμανν Στέγεμανν, μένουν κρυμμένες πίσω ἀπὸ ἓνα πέπλο ὁμίχλης καὶ μερικὲς ἄλλες ἀπόψεις. Ἐν πρώτοις εἶναι βέβαιον ὅτι συνεπεία τῆς ἀμερικανικῆς βοηθείας αὐξήθηκε αἰσθητὰ τὸ ἠθικὸν τῶν γαλλικῶν καὶ τῶν βρεταννικῶν στρατευμάτων. Ἐκτὸς αὐτοῦ ἡ συνθήκη εἰρήνης τοῦ Μπρέστ Λιτόφσκ ἐφάνέρωσε στοὺς συμμάχους τί τοὺς ἐπερίμενε σὲ περίπτωσι ὑποχωρήσεώς των. Ἔτσι αὐξήθηκε σημαντικὰ ἡ θέλησις τῆς ἀντιστάσεώς των καὶ ὅπου πρὶν διευτυποῦτο ἡ ἐπιθυμία συνάψεως εἰρήνης, τώρα ἐμφανίζεται ἐπιμονὴ συνεχίσεως τοῦ πολέμου ὥς τὴν τελικὴ νίκη. Ἀλλὰ καὶ ἐκτὸς ὅλων αὐτῶν αἱ προετοιμασίαι τῆς γερμανικῆς ἐπιθέσεως ἀποκαλύπτουν σαφέστατα τὴν πραγματικὴν κατάστασι τῆς Γερμανίας.

Ὁ στρατηγὸς Χέρμανν φὸν Κϋλ διαπιστώνει κατηγορηματικὰ ὅτι οἱ σύμμαχοι τῆς Γερμανίας—ἡ Αὐστρουγγαρία, ἡ Βουλγαρία καὶ ἡ Τουρκία—εὐρίσκονται στὰ ἔσχατα ὅρια τῆς ἐξαντλήσεως των καὶ κρατοῦνται ἀκόμη ὀρθοίς μόνο μὲ τὴν ἐλπίδα μιᾶς νίκης στὸ δυτικὸ μέτωπο.

Ἐκτὸς ὁμῶς αὐτοῦ, ὅπως λέγει ὁ ἴδιος στρατηγὸς φὸν Κϋλ ὑφίσταται σοβαρὸν πρόβλημα ἐφεδρεῶν τὸ ὁποῖον δὲν ἐλύθη μὲ τὴν κλῆσιν ὑπὸ τὰς

σημαίας τῶν δεκαεννεαετῶν τῆς κλάσεως τοῦ 1894. Ἄνω τοῦ ἐνὸς ἑκατομμυρίου μαχίμων ἀνδρῶν ἀπασχολοῦνται στὰ ἐργαστάσια κατασκευῆς πολεμοφοδίων σύμφωνα μὲ τὸ πρόγραμμα τοῦ Χίνδεμπόουργ. Αἱ ἀπαιτήσεις τοῦ στρατοῦ καὶ τῆς βιομηχανίας δὲν ἤμποροῦν πιά νὰ συντονισθοῦν.

Ἕνας ἀποφασιστικὸς τότε παράγων ἦτο καὶ ἡ ἀναπλήρωσις τῶν ἀλόγων ἀπὸ τὰ ὁποῖα ἐξηρτᾶτο τότε κυρίως ὁ ἀνεφοδιασμός καὶ ἡ κίνησις τῶν στρατευμάτων. Ἐπὶ τοῦ σημείου αὐτοῦ ἡ κατάστασις εἶναι "ἐξαιρετικὰ δυσμενής". Καὶ λέγει ὁ στρατηγὸς φὸν Κύλ:

"Ἡ σπάνις ἀλόγων συνεπεία ἐξαντλήσεως εἶχε αὐξηθῇ σὲ ἀνησυχητικὸ σημεῖο. Ὀλόκληρα τμήματα ἀπὸ ἐβδομάδος δὲν ἐλάμβανον σανό. Ἡ βρώμη ἔπρεπε νὰ ἀντικατασταθῇ κυρίως μὲ πατάτες. Δὲν ἦτο δυνατόν νὰ ἀναπληρωθοῦν αἱ ἐλλείψεις εἰς ἄλογα".

Αἱ τελευταῖαι μάχαι.

Ἡ τελευταία μάχη ἄρχισε.

Παντοῦ τὰ ἐπιτεθέμενα γερμανικὰ στρατεύματα εἰσδύουν στὶς θέσεις τῶν ἀντιπάλων. Ἐπάνω ἀπὸ τὸ γεμᾶτο ἀπὸ κρατῆρας ποῦ ἄνοιξαν αἱ ὀβίδες καὶ ποτισμένο μὲ αἷμα πεδίο τῆς παλαιᾶς μάχης τοῦ Σὸμ ξεχύνονται αἱ γερμανικαὶ μεραρχαί. Ἡ Μπαπὼμ καὶ ἡ Περὸν καταλαμβάνονται ἀπὸ τοὺς Βρεταννοὺς. Ἡ 18η στρατιὰ φθάνει στὸ Μορέϊγ καὶ στὸ Μονδιδιέ.

Ἐδημιουργήθη ἕνα ρῆγμα στὸ ἀνυπέρβλητο ἀμυντικὸ σύστημα, ἀλλὰ τὰ ἐπιτιθέμενα γερμανικὰ στρατεύματα δὲν ἔφθασαν στὸ Ἀμιέν τὸν πρῶτο ἀντικειμενικὸ σκοπὸ τῆς ἐπιθέσεως. Στὸ σημεῖον ἐπαφῆς τῶν βρεταννικῶν καὶ τῶν γαλλικῶν δυνάμεων δὲν ἐπικρατεῖ πιά σύγκρουσις ἀρμοδιότητων γιατί ἐν τῷ μεταξὺ ἐπῆλθαν σοβαρὲς μεταβολὲς στὴν ἡγεσία τῶν συμμαχικῶν δυνάμεων. Ἡ συμμαχικὴ διάσκεψις τῆς 26ης Μαρτίου, ποῦ ἐγίνε στὴν Ντουλλένς, ἀνέθεσε στὸν στρατηγὸ φὸς τὰ καθήκοντα συντονιστοῦ τοῦ συνόλου τῶν συμμαχικῶν ἐπιχειρήσεων στὸ δυτικὸ μέτωπο. Ἀπὸ δὲ τὴν 14ην Ἀπριλίου ἐπιτυγχάνεται καὶ ἡ ἐνότης τῆς διοικήσεως τῶν συμμαχικῶν στρατευμάτων. Ὁ στρατηγὸς καὶ κατόπιν στρατάρχης φὸς διαδέχεται τὸν νικητὴ τοῦ Βερδέν, στρατάρχῃ Πetaίν ὡς ἀρχιστράτηγος ὃχι μόνον τῶν Γαλλικῶν ἀλλὰ καὶ τῶν βρεταννικῶν στρατευμάτων.

Οἱ σύμμαχοι περιμένουν τὸ κτύπημα. Δύο βρεταννικαὶ στρατιαὶ ἔχουν καταστραφῇ. Ὑπάρχουν 90.000 αἰχμάλωτοι καὶ ἄνω τῶν 1000 τηλεβόλων πίπτουν στὰ χέρια τῶν Γερμανῶν. Ἡ ἀπόστασις ἀπὸ τὸ Παρίσι εἶναι μόνον 100 χιλιόμετρα καὶ ἕνας ἀραιὸς πέπλος στρατευμάτων τῶν ὁποίων χωλαίνει τρομερὰ ἡ ὀργάνωσις νὰ τί προστατεύει τὴν γαλλικὴ πρωτεύουσα ἐκεῖνες τὶς κρίσιμες στιγμὰς. Οἱ Γερμανοὶ ὅμως δὲν συνεχίζουν τὴν προώθησίν των.

Ὅλαι αἱ δυνάμεις ποῦ συνεκέντρωσαν ἔχουν ἐξαντληθῇ κατὰ τὸ πρῶτο αὐτὸ πλῆγμα. Πίσω των δὲν ὑπάρχουν ἐφεδρεῖες.

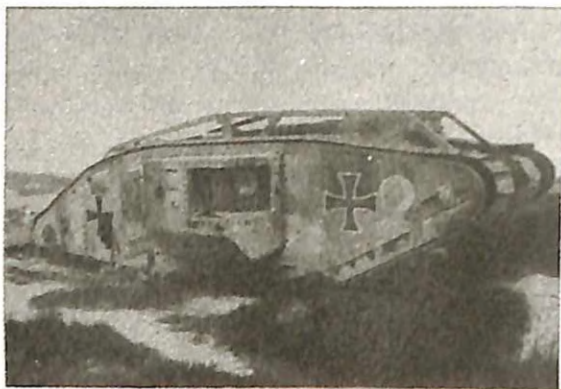
"Τὰ στρατεύματα μας εὐρίσκονται στὸ χεῖλος τῆς ἐξαντλήσεως ἀναφέρουν αἱ στρατιαὶ στὸ Γενικὸ Ἀρχηγεῖο, χωρὶς ἐφεδρεῖας δὲν μποροῦμε νὰ

συνεχίσωμε τὴν ἐπίθεσιν μᾶς".

Τὴν 6ην Ἀπριλίου ἀναγκάζεται ὁ Λούδενδορφ νὰ δώσῃ τὴν διαταγὴ νὰ διακοπῇ ἡ μάχη. Καὶ τελειώνει μὲν ἡ μάχη αὕτῃ μὲ μιὰ μεγάλη ἐπιτυχία ἀπὸ ἀπόψεως τακτικῆς, δὲν κατορθώνει ὅμως νὰ κλίνη ὀριστικῶς τὴν πλάστιγγα ὑπὲρ τῶν Γερμανῶν.

"Ἦτο ἐκτὸς πάσης ἀμφιβολίας ὁμολογεῖ ὁ Λούδενδορφ, ὅτι ἡ ἐχθρική ἀντίστασις ἦτο ἀνωτέρα τῶν δυνάμεων μᾶς".

Τέσσαρες φορές ὕστερα ἀπὸ αὐτὴν τὴν ὁμολογίαν ἐπιχειροῦν αἱ γερμανικαὶ δυνάμεις μιὰ νέα ἐπίθεσις. Τέσσαρες φορές ἀκόμη προσπαθοῦν νὰ ὑ-

Γερμανικὸ τάνκ τοῦ κατεστράφη κατὰ τὴν μάχην.

περβοῦν τὰ ὅρια τῆς ἀντοχῆς των. Τὰ κτυπήματα των ὅμως γίνονται ὄλο καὶ πιὸ ἀσθενῆ. Ἔχουν ὡς ἀποτέλεσμα μικρὰ ἐδαφικὰ κέρδη ἀλλὰ στοιχίζουν στὴν Γερμανίαν τεράστιες ἐκατόμβες. 308.000 εἶναι οἱ νεκροὶ καὶ οἱ τραυματαῖοι ὡς τὸ τέλος τοῦ Ἀπριλίου τοῦ 1918.

"Ὅταν ὁ ἀρχικαγκελάριος Χέρτλινγκ ἔρχεται

στὸ Ἀνώτατο Ἀρχηγεῖο καὶ ἐρωτᾷ ἂν θὰ ἦτο δυνατόν νὰ κτυπηθῇ ἀποτελεσματικὰ ἡ Μεγάλη Βρεταννία ὁ Χίνδεμπουργ ἀπαντᾷ μόνο μὲ ἓνα κίνημα τῶν ὤμων του.

Καὶ ὁ διάδοχος Ρούπρεχτ τῆς Βαυαρίας, διοικητὴς μιᾶς ὁμάδος στρατιῶν γράφει στὸν ἀρχικαγκελάριο:

"Εἶναι πιθανὸν ὅτι θὰ μπορέσωμε νὰ καταφέρωμε ἓνα ἢ δύο ἀκόμη μεγάλα πλήγματα κατὰ τοῦ ἐχθροῦ στὸ δυτικὸ μέτωπο. Δὲν εἴμεθα ὅμως σὲ θέσιν νὰ τοῦ ἐπιφέρωμε μιὰ ἀνεπανόρθωτη ἥττα. Κατὰ τὴν γνώμην μου ἔχει σημάνει ἤδη ἡ ὥρα γιὰ διαπραγματεύσεις πρὸς σύναψιν εἰρήνης. Ὁ στρατηγὸς Λούδενδορφ εἶναι ἐπίσης τῆς γνώμης, ὅτι κατὰ πᾶσαν πιθανότητα δὲν εἶναι δυνατόν νὰ καταφερθῇ κατὰ τοῦ ἐχθροῦ ἓνα ἀποφασιστικὸ πλῆγμα. Ἐλπίζει ὅμως σὲ ἀπότομον ἐσωτερικὴν κατάρρευσιν μιᾶς ἀπὸ τὰς δυτικὰς δυνάμεις, ἀκριβῶς ὅπως συνέβη μὲ τὴν ρωσικὴν αὐτοκρατορίαν".

Πόσο μακριὰ ἀπὸ τὴν πραγματικότητα εἶναι ἡ ἐλπίς αὕτῃ τοῦ Λούδενδορφ! Ἀντὶ τῆς καταρρεύσεως αἱ βρεταννικαὶ καὶ αἱ γαλλικαὶ δυνάμεις ὑφίστανται τὴν εὐεργετικὴν μετὰγγισιν αἵματος ἀπὸ τὰς Ἡνωμένας Πολιτείας. Στὴν Γαλλίαν ὁ ἀναλαβὼν τὸ ἀξίωμα τοῦ πρωθυπουργοῦ Γεώργιος Κλεμανσώ, τὸν ὁποῖον φίλοι καὶ ἀντίπαλοί του ὀνομάζουν γιὰ τὴν ἀκατάβλητη ἐπιθετικότητά του "Τίγρη" ἂν καὶ εἶναι ἄρρωστος ἀπὸ διαβήτη ἀνακοινεῖ στὴν γαλλικὴν βουλὴ τὸ πρόγραμμα τῆς κυβερνήσεως του, λέγων:

"Ἡ ἐξωτερικὴ καὶ ἡ ἐσωτερικὴ μου πολιτικὴ δὲν διαφέρουν καθόλου ἢ μιὰ ἀπὸ τὴν ἄλλη. Ἐσωτερικὴ πολιτικὴ: Συνεχίζω τὸν πόλεμον. Ἐξωτερικὴ πολιτικὴ: Συνεχίζω τὸν πόλεμον. Ἡ Ρωσσία μᾶς προδίδει! Ἐγὼ συ-

νεχίζω τὸν πόλεμο. Ἡ ἄτυχής Ρουμανία ἀναγκάζεται νὰ συνθηκολογήσῃ καὶ νὰ καταθέσῃ τὰ ὅπλα. Ἐγὼ συνεχίζω τὸν πόλεμο καὶ θὰ τὸν συνεχίσω ὡς τὸ τελευταῖο τέταρτο τῆς ὥρας, γιατί αὐτὸ τὸ τελευταῖο τέταρτο θὰ ἀνήκῃ εἰς ἡμᾶς!".

ΚΕΦΑΛΑΙΟ II

ΝΕΑ ΕΚΠΛΗΞΙΣ ΤΩΝ ΓΕΡΜΑΝΩΝ

Βομβαρδίζεται τὸ Παρίσι

Στὸ διάστημα ὅμως αὐτὸ ἀνατέλλουν ἡμέρες τρόμου στὴν Γαλλία, ποὺ ὑπενθυμίζουν τὸ ἔτος 1914. Ὅι Γερμανοὶ προωθοῦνται μέχρις ἀποστάσεως 25 χιλιομέτρων ἀπὸ τὴν πρωτεύουσα. Ταυτοχρόνως τὴν 23ην Μαρτίου τοῦ 1918 τὸ Παρίσι προσβάλλεται ἀπὸ ἕνα τρομερὸ νέο ὅπλο. Ἐκείνην τὴν ἡμέρα καὶ στὶς 7.20 τὸ πρωτὶ ἐκρήγνυται στὴν προκυμαία τοῦ Σηκουάνα ἕνα ἄγνωστο ὡς τότε βλήμα.

Πρόκειται γιὰ βόμβα ἀεροπλάνου; Δὲν εἶχεν ὅμως καθόλου ἀναγγελθῇ πτῆσις γερμανικῶν ἀεροπλάνων. Εἴκοσι λεπτὰ ἀργότερα, ἀκριβῶς στὰς 7.40, ἐκρήγνυται ἕνα δεύτερο βλήμα μπροστὰ στὴν εἴσοδο τοῦ ὑπογείου σιδηροδρόμου στὸν ἀνατολικὸ σιδηροδρομικὸ σταθμό. Ὁ δρόμος ἀνασκάπτεται σὲ μεγάλη ἀκτίνα στὸ μέρος ὅπου ἔπεσε τὸ βλήμα. Πουθενὰ δὲν μένει ἕνα τζάμι παραθύρου ἀνέπαφο. Ἐνα περίπτερο ἐφημερίδων καὶ μερικὰ τροχοφόρα ἀνατρέπονται. Ὅκτὼ ἄνθρωποι χάνουν τὴν ζωὴ τῶν κτυπηθέντες ἀπὸ θραύσματα τοῦ βλήματος καὶ ἀπὸ πέτρες.

Ἀεροπορικὸς συναγερμός! Ἀστυνομία καὶ χωροφυλακὴ ἐκδιώκουν δυόμισυ ἑκατομμύρια ἀνθρώπους ἀπὸ τοὺς δρόμους καὶ τοὺς συνιστοῦν νὰ καταφύγουν στὰ ὑπόγεια τῶν σπιτιῶν τῶν καὶ στὸν ὑπόγειο σιδηρόδρομο. Στὸν οὐρανὸ ὅμως δὲν φαίνονται ἀεροπλάνα. Μόνο αἱ ἐκρήξεις συνεχίζονται κατὰ κανονικὰ διαστήματα, σὲ ὁλόκληρη τὴν πόλιν.

Ἄν εἶναι ἀληθινὸ αὐτὸ ποὺ λέγει ἡ κυβέρνησις, οἱ Γερμανοὶ ἀπέχουν 100 χιλιομέτρα ἀπὸ τὸ Παρίσι. Ἀπὸ ἀπόστασι ἑκατὸ χιλιομέτρων δὲν εἶναι δυνατόν νὰ βάλλουν κανόνια κατὰ τῆς πόλεως. Συνεπῶς ἂν δὲν πρόκειται γιὰ βόμβες ποὺ ρίπτονται ἀπὸ ἀεροπλάνα οἱ Γερμανοὶ πρέπει νὰ εὐρίσκονται πολὺ πιὸ κοντά. Πρέπει νὰ τοὺς χωρίξῃ ἀπὸ τὸ Παρίσι μόνο ἀπόστασις βολῆς τηλεβόλου.

Σὰν φωτιὰ μεταδίδεται αὐτὴ ἡ φήμη. Πολλοὶ κάτοικοι ἐγκαταλείπουν τὸ Παρίσι. Ὅλη ἡ πόλις εἶναι στὸ πόδι.

—Κοιτάξατε ἀπὸ τὸ παράθυρο τί γίνεται ἔξω; ῥωτᾷ ἐκείνη τὴν στιγμή ὁ πρωθυπουργὸς Κλεμανσώ τὸν πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας Πουανκαρέ.

Ναὶ ὁ Πουανκαρέ εἶχε κοιτάξῃ ἀπὸ τὸ παράθυρο καὶ εἶδε τὸ τρομοκρατημένο πλῆθος. Ἐπαναλαμβάνοντο δηλαδὴ αἱ σκηναὶ τοῦ 1914 ὅταν οἱ Γερμανοὶ εὐρίσκοντο στὸν Μάρνη καὶ ἡ κυβέρνησις ἔφυγε ἀπὸ τὸ Παρίσι γιὰ τὸ Μπορδώ. Ὁ Πρωθυπουργὸς Κλεμανσώ ῥωτᾷ μὲ ἕνα εἰρωνικὸ πλάγιο βλέμμα:

—Θὰ μείνωμε στὸ Παρίσι; Ἡ θὰ πᾶμε πάλι στὸ Μπορδῶ;

—Δὲν ἔχω σκοπὸ νὰ ἐγκαταλείψω τὸ Παρίσι φωνάζει ὁ Πουανκαρέ. Καὶ ὕστερα προσθέτει μελαγχολικά: "Εἶναι τρομερὴ ἡ ἀνάμνησις τοῦ 1914."

—Πολὺ ὥραϊα! Λοιπὸν θὰ μείνωμε ἐδῶ λέγει ὁ Κλεμανσώ.

Ὑστερα ἀπὸ λίγη ὥρα εὐρίσκετο στὸν ἀνατολικὸ σιδηροδρομικὸ σταθμὸ καὶ μὲ τὸ μπαστοῦνι του ἐξετάζει τὸν κρατῆρα ποὺ ἐδημιούργησε ἡ ἔκρηξις. Κανεὶς δὲν ἀναγνωρίζει τὸν γέρο ἄνθρωπο, φορεῖ ἓνα παλῆδ κοστοῦμι καὶ ἓνα δίκωχο στρατιώτου στὸ κεφάλι.

—Ναί, κύριε, τοῦ λέγει ἓνας ἀπὸ τὸν κύκλο τῶν περιέργων. Οἱ Γερμανοὶ εἶναι σὲ ἀπόστασι 20 χιλιομέτρων ἀπὸ τὸ Παρίσι.

—'Ανοησίες, ἀνοησίες, φωνάζει ὁ Κλεμανσώ. "Ὁ Θεὸς ξεύρει ποὺ εἶναι, ἀσφαλῶς ὁμῶς δὲν εἶναι τόσο κοντὰ μας".

Καὶ ἀμέσως κατόπιν πηγαίνει στὴν βουλὴ καὶ ἐκφωνεῖ τὸν περίφημο λόγον τοῦ ποὺ τελειώνει μὲ τὶς λέξεις:

—Θὰ πολεμήσω μπροστὰ στὸ Παρίσι. Θὰ πολεμήσω μέσα στὸ Παρίσι. Θὰ πολεμήσω πίσω ἀπὸ τὸ Παρίσι!

Καὶ αἱ μυστηριώδεις ἐκρήξεις; Οἱ εἰδικοὶ τοῦ πυροβολικοῦ βεβαιώνουν διστακτικὰ ὅτι τὰ θραύσματα δὲν προέρχονται ἀπὸ βόμβες ἀεροπλάνων. Ἐμφανίζουν ραβδώσεις καὶ συνεπῶς ἔπρεπε νὰ ἔχουν ἐκσφενδονισθῇ ἀπὸ ἓνα κανόνι. Καὶ γίνονται τότε οἱ πιὸ τρελλὰς ὑποθέσεις. Οἱ Γερμανοὶ κατεσκεύασαν μιὰ ὑπόγειο σήραγγα ἔφθασαν ἔτσι κοντὰ στὸ Παρίσι καὶ ἐτοποθέτησαν τὸ κανόνι τῶν στὸ τέλος τῆς σήραγγος καὶ ἀπὸ ἐκεῖ κτυποῦν τὴν πρωτεύουσαν. Σύμφωνα μὲ μιὰ ἄλλη ἐκδοχὴ οἱ Γερμανοὶ ἐτοποθέτησαν ἓνα κανόνι σὲ ἓνα Τσέππελιν. Ἄλλοι πάλι διατυπώνουν τὴν ὑπόθεσι ὅτι οἱ Γερμανοὶ ἐφεῦραν ἓνα βλήμα, ποὺ εἶναι ἓνα εἶδος μικροῦ κανονιοῦ καὶ ποὺ ἐκσφενδονίζει ἓνα δεύτερο βλήμα. Ἡ μήπως κατῶρθωσαν νὰ ἐκμεταλλευθοῦν τὴν ἀρχὴ τῆς κινήσεως τῶν πυραύλων; Ἡ μήπως δὲν συμβαίνει τίποτε ἀπὸ ὅλα αὐτὰ καὶ τὰ βλήματα προέρχονται ἀπὸ μιὰ στασιάζουσα μονάδα τοῦ γαλλικοῦ πυροβολικοῦ;

Μόνο μιὰ πιθανότης ἀποκλείεται καὶ ἀπορρίπτεται σὰν ἀποκύημα ἐξημένης φαντασίας: "Ὅτι δηλαδὴ οἱ Γερμανοὶ κατεσκεύασαν ἓνα κανόνι ποὺ ἡμπορεῖ νὰ βάλῃ ἀπὸ ἀπόστασι 120 χιλιομέτρων.

Τὸ βράδυ τῆς 23ης Μαρτίου γίνεται στὸ Παρίσι ὁ ἀπολογισμὸς τοῦ βομβαρδισμοῦ. Ἐξερράγησαν 25, ὀβίδες καὶ αἱ ἀπώλεια ἀνέρχονται σὲ 16 νεκροὺς καὶ 29 τραυματίας. Πολυάριθμα κτίρια ὑπέστησαν μεγάλες ζημιές. Τὰ ἠθικὰ ἀποτελέσματα τοῦ βομβαρδισμοῦ εἶναι καταστρεπτικὰ γιὰ τὸν πληθυσμὸ τῶν Παρισίων καὶ ἐπανεξάνονται ἀπὸ τὸ γεγονὸς ὅτι τὴν ἐπομένη καὶ ἀκριβῶς στὶς 6.50 τὸ πρωῒ ἐπανελήφθη ὁ βομβαρδισμός.

"Οἱ Οὐννοὶ βομβαρδίζουν τὸ Παρίσι" γράφουν μὲ πηχιαῖα γράμματα αἱ ἐφημερίδες.

Παντοῦ στὴν πρωτεύουσα κατασκευάζονται χαρακώματα. Παντοῦ ἔχουν τοποθετηθῇ σκοποὶ οἱ ὅποιοι μόνις ἀρχίσῃ ὁ βομβαρδισμὸς εἰδοποιοῦν τοὺς κατοίκους μὲ τὰ τύμπανα, γιὰτὶ οἱ εἰδοποιήσεις μὲ τὶς σειρῆνες γίνονται μόνον σὲ περίπτωσι ἐπιδρομῆς ἀπὸ τὸν ἀέρα.

Ὁ πρίγκηψ Ἀλέξανδρος τῆς Σερβίας.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ

Βασιλεὺς τῶν Ἑλλήνων (1913-1917, 1920-1922)

Ένα Γερμανικό υπερτηλεβόλο

Φυσικά αἱ γαλλικαὶ στρατιωτικαὶ ἀρχαὶ δὲν περιορίζονται μόνο σὲ παθητικὰ μέτρα. Αἱ εἰδήσεις συμφωνοῦν τώρα ὅλοι, ὅτι παρὰ τὰς ἀπόψεις περὶ τοῦ ἀντιθέτου οἱ Γερμανοὶ βομβαρδίζουν τὸ Παρίσι μὲ ἓνα κανόνι.

Καὶ τώρα καταβάλλεται κάθε προσπάθεια νὰ εὑρεθῇ τὸ μέρος ὅπου ἔχει στηθῇ τὸ θαυματοργὸ αὐτὸ κανόνι καὶ νὰ καταπολεμηθῇ μὲ τὸ πυροβολικό. Τρία δεδομένα ἐπιτρέπουν στοὺς Γάλλους νὰ ἐξακριβώσουν τὸ μέρος ὅπου ἔχει στηθῇ τὸ τηλεβόλον.

Σὲ ἓνα χάρτη τῆς πόλεως τῶν Παρισίων ἔχουν σημειωθῇ τὰ βληθέντα σημεία ἀπὸ τὸ κανόνι. Ἀπὸ τὴν θέσιν αὐτὴν ἡμπορεῖ νὰ ἐξαχθῇ ἡ πιθανὴ κατεύθυνσις τῆς βολῆς.

Ἀμέσως ὕστερα ἀπὸ αὐτὸ τίθενται εἰς δρᾶσιν εἰδικὰ συνεργεῖα μετρήσεως, τὰ ὅποια καταλήγουν στὸ συμπέρασμα ὅτι τὸ τηλεβόλο πρέπει νὰ εὑρίσκεται στὴν περιοχὴ τοῦ Κρεσύ.

Φωτογραφίαι τέλος ποὺ ἐλήφθησαν ἀπὸ ἀεροπλάνα ἐμφανίζουν διάφορα ὑποπτα σημεία στὸ ἐκεῖ δάσος. Ἐχουν ἀποκοπῇ πολλὰ δένδρα ὥστε νὰ δημιουργηθῇ ἓνα ξέφωτο. Καὶ ἡ κατεύθυνσις του εἶναι πρὸς τὸ Παρίσι.

Γιὰ τὴν ὑπηρεσίαν "Ἀμυνα τῶν Παρισίων" ποὺ ἐδρεύει στὸ γαλλικὸ γενικὸ ἀρχηγεῖο εἶναι αὐτονόητα πιά τὰ μέτρα ποὺ πρόκειται νὰ ληφθοῦν. Συγκεντρῶνται βαρὺ πυροβολικό, ποὺ βάλλει ἀμέσως στὸν τομέα ὅπου πιστεύεται ὅτι ἔχει στηθῇ τὸ γερμανικὸ κανόνι. Ταχύτερα καὶ ἀσφαλέστερα ἀπὸ ὅ,τι θὰ τὸ ἐθεωροῦσαν δυνατόν οἱ Γερμανοί, οἱ Γάλλοι κατορθώνουν νὰ ἄρουν τὸν πέπλο ποὺ ἐκάλυπτε ἓνα ἀπὸ τὰ μεγαλύτερα γερμανικὰ μυστικά.

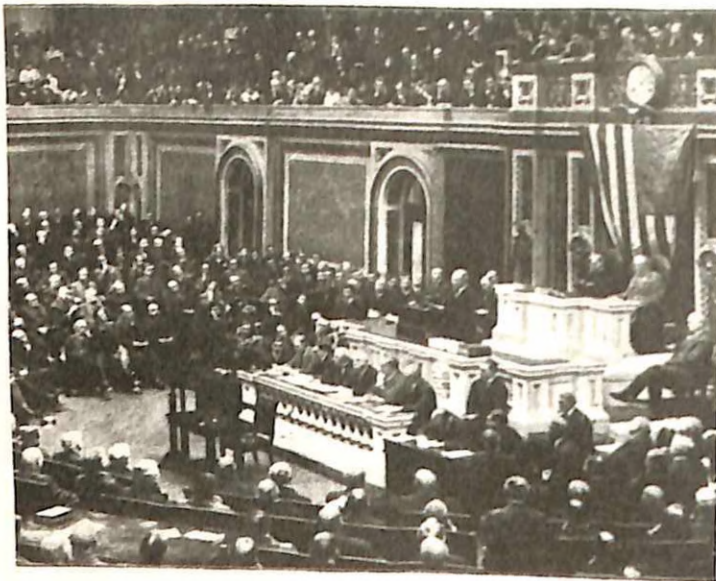
Ὁ Ράουζεμπεργερ ὁ κατασκευαστὴς τῶν τηλεβόλων τοῦ Κρούππ, ὁ ὅποιος κατεσκεύασε κατὰ τὴν ἀρχὴ τοῦ πολέμου καὶ τὴν "Χονδρὴ Μπέρτα" ἤδη ἀπὸ τὸ ἔτος 1916 ἀσχολήθηκε μαζὺ μὲ τὸν θεωρητικὸ δόκτορα φὸν Ἐμπερχαρδ μὲ τὰ σχέδια ἐνὸς υπερτηλεβόλου. Τὸ γερμανικὸ ναυαρχεῖο ὑποστηρίζει αὐτὴν τὴν ἐργασία καὶ ἡ Ἀνωτάτη ἡγεσία τοῦ στρατοῦ ἦτο ἀπολύτως σύμφωνως στὸ σημεῖο αὐτό.

Τὸ πρῶτο τηλεβόλο, στὸ ὅποιον ἐδόθη τὸ ὄνομα Γουλιέλμος, ἐδοκιμάσθη τὸ θέρος τοῦ 1917 κοντὰ στὸ Μέσσην. Ἀλλὰ μόνον κατὰ τὸ τέλος τοῦ Φεβρουαρίου τοῦ 1918 εἶναι ἕτοιμα τρία ἀπὸ αὐτὰ τὰ θαυματοργὰ κανόνια καὶ κατευθύνονται πρὸς τὸ μέτωπο. Ὁ σωλὴν των ποὺ ἔχει μῆκος 34 μέτρων καὶ οἱ ἀπαραίτητοι ἀναπληρωματικοὶ σωλῆνες προβάλλουν τὶς μεγαλύτερες δυσκολίες στὸ καμουφλᾶρισμα καὶ τὴν μεταφορὰ του. Καὶ ἡ μικροτέρα κύρτωση ἢ βλάβη τῶν σωλῆνων αὐτῶν, ἡμπορεῖ νὰ ἔχῃ ἀποτελέσματα τελείως ἀντίθετα ἀπὸ τὰ προσδοκώμενα.

Στὸ δάσος κοντὰ στὸ Λαὸν ἀνοίγονται ὀρθογώνιοι λάκκοι τῶν ὁποίων ἡ πλευρὰ τοῦ μήκους εἶναι 100 μέτρα. Καὶ ἀνεγείρονται τεράστια βάθρα ἀπὸ μπετόν. Ἀπὸ τὸ Βερολῖνον ἔρχονται τοπογράφοι ποὺ προσανατολίζουν μὲ ἀκρίβειαν ἐνὸς δεκάτου τοῦ χιλιοστομέτρου τὴν κατεύθυνσιν τῆς βολῆς πρὸς τὸ κέντρον τῶν Παρισίων. Αἱ κορυφαὶ τῶν δένδρων δέονται ὥστε νὰ σχηματίσουν καμάραν καὶ μὲ τὸν τρόπον αὐτὸν τὸ τηλε-

βόλον δὲν εἶναι ὁρατὸν ἀπὸ τὰ ἀεροπλάνα. Πυροβοληταὶ τοῦ ναυτικοῦ ποὺ ἔχουν ἐπὶ κεφαλῆς καὶ εἰδικὰ ἐκπαιδευμένους ἀξιωματικούς ἐξυπηρετοῦν τὸ κάθε τηλεβόλο.

Καὶ τί δὲν πρέπει νὰ ἔχουν ὑπ' ὄψιν των αὐτοὶ οἱ πυροβοληταί. Πρὶν ἀπὸ κάθε βολὴ πρέπει νὰ ἐξετάσουν μὲ ἰδιαίτερα ὀπτικά ὄργανα τὸ ἐσωτερικὸ τοῦ σωλήνος τοῦ τηλεβόλου γιὰ νὰ βεβαιωθοῦν ὅτι δὲν παρουσιάζει καμμιὰ κύρτωση. Με-

Ὁ Πρόεδρος Οὐίλσον ἀναγιγνώσκει στό Κογκρέσσο τὸ μήνυμά του διὰ τοῦ ὁποίου καταγγέλει τὰς ἐγκληματικὰς ἐνεργείας τῆς Γερμανίας.

τὰ κάθε βολὴ χρησιμοποιοῦνται ἄλλα ὀπτικά ὄργανα γιὰ νὰ διαπιστωθῇ ἂν τὸ ἐσωτερικὸ τοῦ σωλήνος εἶναι ἀνέπαφο καὶ κατὰ ποῖον κλάσμα τοῦ χιλιοστομέτρου αὐξήθηκε ἡ ἐσωτερικὴ διάμετρος τοῦ σωλήνος.

Κάθε βλήμα εἶναι χονδρότερο ἀπὸ τὸ προηγούμενό του γιὰ νὰ ἐξισωθῇ ἡ διαπλάτυνσις τοῦ σωλήνος καὶ κάθε βλήμα του συγίζει $2\frac{1}{2}$ στατῆρας καὶ εἶναι τοποθετημένο μέσα σὲ ἓνα ψάθινο καλάθι γιὰ νὰ μὴ ὑποστῇ ἔστω καὶ τὴν ἐλαχίστη ἀμυχῇ ἡ ἐξωτε-

ρική του ἐπιφάνεια. Ἰδιαίτεροι γερανοὶ μεταφέρουν τὰ βλήματα ἀπὸ τὸ ὑπόστεγο ποὺ ἔχουν τοποθετηθῇ ὡς τὸ τηλεβόλο.

Ὁ ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ τηλεβόλου ἀξιωματικὸς πρέπει νὰ κάμῃ πρῶτα πολυπλόκους ὑπολογισμοὺς πρὶν νὰ δώσῃ τὴν διαταγὴ τοῦ πυρός. Πρέπει νὰ ληφθοῦν ὑπ' ὄψιν ἡ ἔντασις καὶ ἡ κατεύθυνσις τοῦ ἀνέμου σὲ συνήθη καὶ σὲ μεγάλα ὕψη. Σὲ ἓνα πῖνακα καταγράφονται αἱ διάφοροι θερμοκρασίαι. Ἐνας ἄλλος πῖναξ καταγράφει τὴν ὑγρασίαν τῆς ἀτμοσφαίρας.

Τέλος στοὺς σχετικὸς ὑπολογισμοὺς πρέπει νὰ ληφθῇ ἀκόμη ὑπ' ὄψιν καὶ ἡ περιστροφή τῆς γῆς περὶ τὸν ἄξονά της.

Ἀλλὰ καὶ ὅλα αὐτὰ δὲν εἶναι ἀρκετά. Κάθε τηλεβόλο ἔχει μέσα ὅτὸν σωλήνα του ἓνα μετρητὴ τῆς πιέσεως. Εἶναι ἓνα καρφὶ ἀπὸ χαλκὸ τὸ ὁποῖον συμπίεζεται κατὰ τὴν ἐξανκόντισιν τοῦ βλήματος. Ἀπὸ τὸν βαθμὸ τῆς συμπίεσεως ἡμπορεῖ ὁ πυροβολητὴς νὰ μετρήσῃ τὸ μῆκος τῆς βολῆς. Καὶ σύμφωνα μὲ τοὺς ὑπολογισμοὺς αὐτοὺς κανονίζεται ἡ ποσότης τῆς πυρίτιδος γιὰ τὴν ἐπόμενη βολή.

Ἀφοῦ οὖν ἐπὶ κεφαλῆς ἀξιωματικὸς ὑπολογίσει ὅλα αὐτὰ τὰ ἀνωτέρω, δηλαδή τὴν θερμοκρασίαν καὶ τὰς ἀτμοσφαιρικὰς συνθήκας, τὴν πίεσιν καὶ τὴν ἐπιτάχυνσιν, ἀπομένει ἀκόμη τὸ ἐξῆς δύσκολο ἔργο. Πρέπει βάσει τοῦ ἀπο-

τελέσματος ὄλων τῶν πινάκων νὰ ὑπολογίσῃ ποῖον ποσὸν πυρίτιδος πρέπει νὰ τεθῇ στὸ φυσίγγιο καὶ αὐτὸ πρέπει νὰ γίνεται πρὶν ἀπὸ κάθε βολὴ καὶ νὰ ὑπολογίζεται ἀκριβῶς μέχρι καὶ τοῦ γραμμαρίου.

Γι' αὐτὸ ἀκριβῶς περνοῦν εἴκοσι λεπτὰ μεταξὺ ἐκάστης βολῆς.

Πενιχρὰ τὰ ἀποτελέσματα.

Ὅταν τὴν 23ην Μαρτίου 1918 ἐξετοξεύθη ἐναντίον τοῦ Παρισιου τὸ πρῶτο βλήμα τοῦ γερμανικοῦ ὑπερτηλεβόλου, τότε γιὰ πρώτη φορὰ ἔνα κατασκεύασμα ἀνθρωπίνων χειρῶν ἀνῆρχετο σὲ ὕψος 40.000 μέτρων ἐπάνω ἀπὸ τὴν ἐπιφάνεια τῆς γῆς. Τέσσαρα δισεκατομμύρια χιλιόγραμμα εἶναι ἡ προκαλουμένη πίεσις ἡ ὁποία θὰ ἀρκοῦσε γιὰ νὰ ὑψώσῃ ἕνα ὑπερωκεάνειο σὲ ὕψος μισοῦ μέτρου. Μὲ μιὰ μέση ταχύτητα 720 μέτρων τὸ δευτερόλεπτο τὸ βλήμα εἰσέρχεται στὴν στρατόσφαιρα, διαγράφει μιὰ καμπύλη γραμμὴ καὶ πίπτει ὕστερα ἐπάνω στὴν πόλιν ὑπὸ γωνία 60 μοιρῶν.

Ἀκριβῶς τρία λεπτὰ περνοῦν μεταξὺ τῆς ἐκσφενδονίσεως τοῦ βλήματος καὶ τῆς προσβολῆς τοῦ στόχου.

Τὴν πρώτην ἡμέρα τοῦ βομβαρδισμοῦ κατὰ τὸ μεσημέρι, ἔρχεται ὁ Κάιζερ Γουλιέλμος στὸ πυροβολεῖο ὑπ' ἀριθμὸν 1 καὶ παρακολουθεῖ μερικὲς βολές. Μὲ κάθε βολὴ τοῦ ὑπερτηλεβόλου καὶ σὲ ὅλο τὸ μήκος τοῦ μετώπου τοῦ Λαὸν βάλλουν πολυάριθμα κανόνια γιὰ νὰ παραπλανήσουν τὶς ὁμάδες μετρήσεως τῶν Γάλλων. Μιὰ μακρὰ ἀκτὶς χρώματος πορτοκαλιοῦ βγαίνει ἀπὸ τὸν σωλῆνα τοῦ κανονιοῦ, ἡ γῆ τρέμει, καὶ σὲ μεγάλη ἀκτῖνα ἡ πίεσις τοῦ ἀέρος σπάζει κλαδιὰ ἀπὸ τὰ δένδρα.

Ὑστερα ἀπὸ 80 βολές ὁ σωλὴν ἔχει χαλάση καὶ πρέπει νὰ ἀντικατασταθῇ μὲ ἕνα ἄλλον. Ἄς προστεθῇ ἀκόμη 8τι ἤδη ἀπὸ τὴν δευτέρα ἡμέρα τοῦ βομβαρδισμοῦ τὰ βαρέα γαλλικὰ τηλεβόλα βάλλουν συνεχῶς κατὰ τῆς περιοχῆς. Τὴν τρίτη ἡμέρα τὴν 25ην Μαρτίου ἐκρήγνυται ὁ σωλὴν τοῦ τρίτου ὑπερτηλεβόλου. Μιὰ τεραστία φλόγα θρυμματίζει καὶ λυώνει τὴν βάσιν τοῦ τηλεβόλου καὶ σκοτώνει 17 πυροβολητάς.

—Καὶ ἔτσι μᾶς μένουν μόνον δύο... λέγουν οἱ στρατιῶται μὲ δυσφορία.

Πολλὲς μέρες ἀκόμη κατὰ τὴν διάρκεια τῆς μεγάλης μάχης τῆς Γαλλίας βάλλουν τὰ δύο αὐτὰ ὑπερτηλεβόλα ἀπὸ διαφόρους θέσεις κατὰ τῶν Παρισίων. Συνολικὰ 289 βολές προτοῦ νὰ κλίνη ἡ πλάστιγξ ὑπὲρ τῶν συμμαχικῶν καὶ νὰ ἀπωθηθῇ τὸ γερμανικὸ μέτωπο.

Κατὰ τὸ τέλος τοῦ πολέμου τὰ ὑπερτηλεβόλα αὐτὰ καὶ ὅλοι οἱ ἀναπληρωματικοὶ τῶν σωλῆνες ἔχουν καταντήσῃ παληοσιδηρικά. Ἄν ἐξαιρέσωμε τὴν ἐντύπωσιν ποὺ προεκάλεσαν ἀρχικὰ τὰ ἀποτελέσματα τῶν δὲν ἦσαν ἀνάλογα μὲ τὰ ἔξοδα ποὺ εἶχε ὡς συνέπειαν ἡ κατάστασις τῶν. Δὲν ἤσκησαν καμμία ἐπίδρασιν ἐπὶ τῆς ἐξελίξεως τῶν γεγονότων. Μόλις τὰ βλέμματα στραφοῦν πρὸς τὰ μεγάλα καὶ ἀποφασιστικὰ γεγονότα τοῦ μετώπου; τὰ ὑπερτηλεβόλα ποὺ ἐβομβάρδισαν τὸ Παρίσι δὲν εἶναι παρὰ μόνον ἕνα ἀσήμαντο ἐπεισόδιο.

Δυὸ φορὲς ἀκόμη τὶς δραματικὲς αὐτὲς ἐβδομάδες τοῦ θέρους τοῦ 1918 βλέπουν οἱ παρατηρηταὶ ἀπὸ τὴν κορυφὴ τοῦ Πύργου τοῦ Ἀϊφελ νὰ ζωντανεύουν στὸν ἀνατολικὸ ὀρίζοντα τὰ πυρὰ τῶν γερμανικῶν ἐπιθέσεων.

Ἐποὺ δὲν ἐπέτυχε ἡ πρώτη μαζικὴ ἐπίθεσις τῆς μεγάλης μάχης γιατί θὰ ἐπετύγγανε ἡ δευτέρα, ἡ τρίτη, ἡ τετάρτη καὶ ἡ πέμπτη; Αὐτὸς ὁ φόβος συνέχει ὅλα τὰ κριτικὰ πνεύματα τοῦ περιβάλλοντος τοῦ Λούδεντορφ. Ναί, στὴν Φλάνδρα καὶ στὸν Μάρνη ξεσποῦν ἄλλη μιὰ τὰ κύματα τῆς γερμανικῆς ἐπιθέσεως καὶ ἀνατρέπουν τὴν πρώτη καὶ τὴν δευτέρα γραμμὴ τῶν Γάλλων καὶ τῶν Βρεταννῶν. Σαρώνουν ἀκόμη καὶ τὸ διαβόητο καὶ θεωρούμενο ὡς ἀπόρητο Σεμέν Ντέ Ντάμ. Ὑστερα ὅμως σταματοῦν ἐκεῖ οἱ Γερμανοὶ τελείως ἐξηντλημένοι.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ III

Ἡ ΜΕΓΑΛΗ ΕΠΙΘΕΣΙΣ ΤΟΥ ΦΟΣ

Ρῆγμα στὸ Γερμανικὸ μέτωπο.

Ἡ πέμπτη καὶ τελευταία γερμανικὴ ἐπίθεσις ἀρχίζει τὰ χαράγματα τῆς 15ης Ἰουλίου. Ἡ ἑβδόμη στρατιὰ περνᾷ τὸν Μάρνη. Οἱ Γάλλοι ὑποχωροῦν. Ὅλα δείχνουν ὅτι πλησιάζει πιά ἡ ἀποφασιστικὴ νίκη.

Ἐξαφνα ὅμως ἡ ἀνωτάτη γερμανικὴ στρατιωτικὴ ἡγεσία διατάσσει νὰ σταματήσῃ ἡ ἐπίθεσις. Ὁ Λούδεντορφ διέταξε αὐτὴν τὴν προώθησι μόνον γιὰ νὰ παραπλανήσῃ τὸν ἐχθρό. Ἡ ἐπιχείρησις "Ἁγίος Γεώργιος" στρέφεται κατὰ τῶν Βρεταννῶν. Ἐκεῖνη ὅμως τὴν στιγμὴ συμβαίνει κάτι τὸ ἀπροσδόκητο ποὺ ἀνατρέπει ὅλα τὰ σχέδια καὶ διαλύει ὅλες τὶς ἐλπίδες. Οἱ Γάλλοι τοὺς ὁποίους οἱ Γερμανοὶ ἐνόμιζαν νικημένους προβαίνουν ἑξαφνα σὲ ἀντεπίθεσι.

Εἶναι ἡ ἐπίθεσις τοῦ Φός, ποὺ ἀρχίζει τὴν 18ην Ἰουλίου 1918. Μὲ 593 ἄρματα μάχης ἐκσπᾷ ἡ θύελλα ἀπὸ τὸ δάσος τοῦ Βιλλιέ Κοτερέ καὶ εἰσδύει στὰ πλευρὰ τῆς ἑβδόμης γερμανικῆς στρατιᾶς. Τὸ ρῆγμα εἶναι βαθύ, ἀπρόβλεπτο, ἀνίατο.

Ὁ Λούδεντορφ εὐρίσκεται στὸ ἀρχηγεῖο τοῦ διαδόχου τῆς Βαυαρίας Ροῦπρεχτ γιὰ νὰ κατατοπισθῇ ἐπὶ τῶν προετοιμασιῶν τῆς σχεδιαζομένης ἐπιθέσεως κατὰ τῶν Βρεταννῶν, ὅταν λαμβάνει γνῶσιν τῆς εἰδήσεως τῆς μοιραίας εἰδήσεως, ποὺ ἀνατρέπει ὅλα τὰ σχέδιά του. Καὶ ἐκεῖνη τὴν στιγμὴν ἀποκτᾷ συναισθησι ἐκείνου ποὺ γράφει ἀργότερα στὰ ἀπομνημονεύματά του:

"Ἡ προσπάθεια νὰ διατεθοῦν εὐνοϊκὰ μὲ γερμανικὲς νίκες οἱ λαοὶ πρὸ τῆς ἀφίξεως τῶν ἀμερικανικῶν ἐνισχύσεων ἀπέτυχε. Ἡ ὁρμὴ τοῦ στρατοῦ μας δὲν κατάρθωσε νὰ πλήξῃ ἀποτελεσματικὰ τὸν ἐχθρό. Ἀπέκτησα πλήρη συνείδησι ὅτι ἡ θέσις μας εἶχε γίνῃ πολὺ σοβαρά".

Ὁ στρατηγὸς Χόφμαν προχωρεῖ ἕνα βῆμα ἀκόμη καὶ προσθέτει:

"Τὴν ἰδίαν ἡμέρα κατὰ τὴν ὁποία ὁ Λούδεντορφ διέταξε τὴν διακοπὴ τῆς ἐπιθέσεως κατὰ τοῦ Ἀμιέν, εἶχε τὴν ὑποχρέωσι νὰ ἐπιστήσῃ τὴν προσοχὴ τῆς κυβερνήσεως ὅτι ἦτο καιρὸς νὰ ἐπιδιώξῃ διαπραγματεύσεις μὲ τὸν ἐχθρό γιὰ τὴν σύναψι εἰρήνης".

Αὐτὸ ὅμως δὲν τὸ κάμνει ὁ Λούδεντορφ, ἐνῶ ἔχει πλήρη ἀντίληψι τῆς σοβαρότητος τῆς γενικῆς καταστάσεως. Διατάσσει ὑποχώρησι τῶν γερμα-

νικῶν στρατευμάτων, ἐκκενώνει τὸ τόξον τοῦ Μάρνη καὶ καταλαμβάνει νέες θέσεις. Εἶναι ἀνάγκη νὰ δεχθῇ ἓνα νέο, βαρύτερο ἀκόμη, πλῆγμα γιὰ νὰ πεισθῇ ὅτι δὲν ἔμπορεῖ νὰ συνεχίσῃ τὸν πόλεμο.

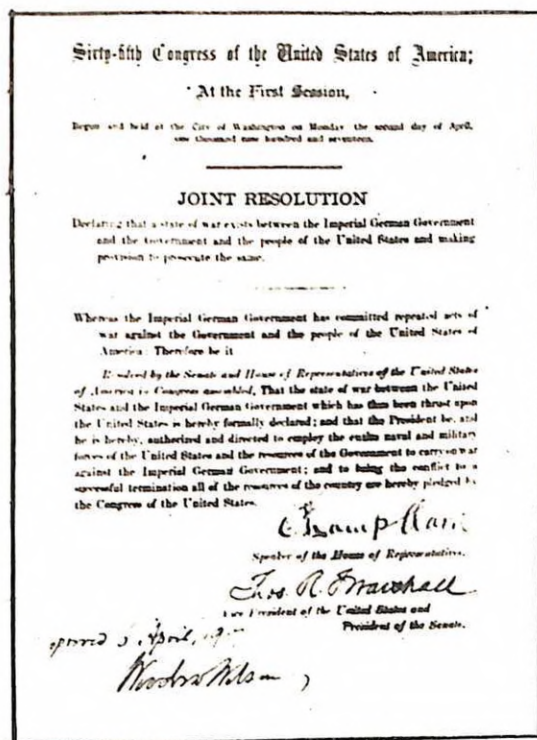
Ὁ Λούδενδορφ παθαίνει νευρική κρίση.

Αὐτὲς τὶς ἐβδομάδες τῆς ἀδιακόπου καταρρεύσεως ὁ Λούδενδορφ, ποὺ διεκρίνετο ἄλλοτε γιὰ τὴν ἐνεργητικότητά του, μεταβάλλεται σὲ μιὰ τραγική φυσιογνωμία.

Ὁ χαλύβδινος αὐτὸς ἄνθρωπος δείχνει γιὰ πρώτη φορὰ μὲ τὴν ἐξωτερική του ἐμφάνισι, πόσο βαρὺ ἦταν γι' αὐτὸν τὸ πλῆγμα. Ἦθελε νὰ κερδίσῃ γιὰ τὴν Γερμανία μιὰ ἀναμφισβήτητη καὶ περιφανῇ νίκη. Τώρα κλονίζεται ἀπὸ τὰ θεμέλιά του τὸ τολμηρὸ οἰκὸδόμημα καὶ κινδυνεύει νὰ πέσῃ μέσα σὲ ἓνα ἀπύθμενο κρημνὸ.

"Ὁ, τι ὑπέφερα, γράφει στὰ ἀπομνημονεύματά του ὁ Λούδενδορφ ἀναφερόμενος στὶς τραγικὲς ἐκεῖνες ἡμέρες, δὲν μπορεῖ νὰ μὴ ἀφήσῃ ἴχνη σὲ κανένα ἄνθρωπο".

Ἐπὶ ἐβδομάδας ὁ ἐπιτελάρχης τοῦ Χίνδεμπουργ κοιμᾶται μόνο πέντε ὥρες ἀπὸ τὶς μιὰ ὡς τὶς ἑξ τὸ πρωί. Καὶ ὁ ὕπνος ὅμως αὐτὸς διακόπτεται ἀπὸ συνεχῇ τηλεφωνήματα καὶ ἀτέλειωτα λεπτὰ ἀναμονῆς. Ὁ ἰατρὸς τοῦ Χίνδεμπουργ δόκτωρ Μύλλερ διαπιστώνει μιὰ μέρα στὸ Λούδενδορφ μιὰ νευρική κρίσι δακρύων. Ὁ συνταγματάρχης Μέρτζ σημειώνει στὸ ἡμερολόγιό του "μετὰ τὴν καταστροφὴ τῆς 18ης Ἰουλίου, οὔτε ὁ Λούδενδορφ προφανῶς δὲν ξεύρει πιά τί πρέπει νὰ κάμῃ.

Ἡ ἀπόφασις τοῦ Ἀμερικανικοῦ Κογκρέσσου ποὺ κηρύττει τὸν πόλεμο κατὰ τῆς Γερμανίας.

Μόνο όμως ύστερα από 23 χρόνια ο Μέρτζ απέκάλυψε, ότι ο στρατηγός είχε φθάσει στα όρια της ψυχικής καταρρέουσας μετά την αποτυχία της 15ης 'Ιουλίου και την ήττα της 18ης 'Ιουλίου και ότι έχανε κάποτε και την κυριαρχία επί του έαυτού του.

'Απελπισμένος επιχειρεί ο Λούδεντορφ να ρίψει την ευθύνη σε όλους εκτός από τον έαυτό του. Κατηγορεί τα στρατεύματά του ότι δεν έδειξαν το απαιτούμενο θάρρος. 'Ομιλεί για προδοσία. 'Ακόμη και για κακούς οίονους.

"'Η αὐτοῦ έξοχότης είναι τελείως συντετριμμένη" γράφει ο στρατηγός Βέτζελλ στο ήμερολόγιό του.

'Ο ύποστράτηγος Σβέριν ο όποϊος έπανήλθε στο Γενικό 'Αρχηγείο ύστερα από μακρά απουσία εκφράζει την έκπληξί του για την έξωτερική εμφάνισι και την νευρικότητα της αὐτοῦ έξοχότητος.

Και ο στρατηγός Φρίτς φόν Λόσπεργ προσθέτει χωρίς καμμιὰ επίφύλαξι: "'Ο στρατηγός Λούδεντορφ δεν εύρίσκεται πια στο ύψος της θέσεώς του".

'Ανήσυχoi οί στρατηγοί τοῦ Γενικοῦ 'Επιτελείου συσκέπτονται για τὸ τί πρέπει νὰ κάμουν. Μυστικά καλεῖται ο Γενικός 'Αρχίατρος δάκτωρ Χοχάμερ, πὸν εἶναι ἕνας ἀπὸ τοὺς γνωστοτέρους νευρολόγους τοῦ Βερολίνου.

'Η προσπάθεια ἦτο τολμηρὰ λόγω τοῦ εὐερεθίστου χαρακτηῖρος τοῦ Λούδεντορφ καὶ τῆς δυσπιστίας του πρὸς ξένας ἐπιρροάς, ὁμολογεῖ ὁ ἴδιος ὁ Χοχάμερ. Πρὸς γενικὴν ὁμως ἐκπληξιν τὸ τόλμημα ἐπιτυγχάνει. 'Ο Λούδεντορφ δέχεται μὲ εὐγνωμοσύνη τὴν ἱατρικὴν ἐπέμβασι.

Κατὰ τὴν γνώμην τοῦ Χοχάμερ ὁ Λούδεντορφ εἶναι τελείως ἐξαντλημένος. Τὸ σῶμα του εἶναι μουδιασμένο, ἡ ψυχὴ "ἀπολιθωμένη". "Ὅλον αὐτὸν τὸν καιρὸ δὲν ἔκαμε τίποτε ἄλλο παρὰ νὰ ἐργάζεται χωρὶς διακοπὴ. 'Εκούρασε τὸ σῶμα του καὶ τὸ πνεῦμα του. Δὲν ἐζήτησε καμμιὰ ἀναψυχὴ καὶ καμμιὰ χαρὰ. 'Ετρωγε βιαστικά, δὲν ἀνέπνεε κανονικά, δὲν γέλασε, δὲν εἶδε τίποτε ἀπὸ τὴν φύσιν καὶ τὴν τέχνη, δὲν ἄκουσε τὸ θρόϊσμα τῶν φύλων τῶν δένδρων καὶ τὸ κελάρυσμα τῆς πηγῆς. 'Ετσι ἐξάντλησε κυριολεκτικὰ τὶς δυνάμεις του.

—Κύριε Γενικὲ 'Αρχίατρε, λέγει ἐκπληκτος ὁ Λούδεντορφ ἀφοῦ ἄκουσε τὰ λόγια αὐτὰ τοῦ ἱατροῦ. "Ἐχετε ἀπόλυτα δίκαιο. Τί πρέπει ὁμως νὰ κάμω;

"Τοῦ ἀνέπτυξα τότε, τὸ πρόγραμμα τῆς θεραπείας, γράφει ὁ δόκτωρ Χοχάμερ. Πρέπει νὰ ἀλλάξετε, κύριε στρατηγὲ τρόπο ζωῆς. Νὰ χαρίζετε στὸν ἑαυτὸ σας ὥρες ἀναπαύσεως. Νὰ κάμετε περιπάτους. Νὰ κοιμᾶσθε περισσότερο. Νὰ ἀναζητεῖτε τὴν χαρὰ. Νὰ συνηθίσετε τοὺς πνεύμονάς σας νὰ ἀναπνέουν, νὰ κάμετε μασσὰς νὰ μάθετε νὰ μιλᾶτε μὲ ἄλλο τρόπο καὶ ὄχι μόνο σὰν νὰ δίδετε στρατιωτικὰ παραγγέλματα νὰ ξεκουράζετε τὰ μάτια σας ἀπὸ τὸ συνεχὲς διάβασμα τῶν ἐπιτελικῶν χαρτῶν μὲ ἕνα ἀνόητο μονόελο κοιτάζοντας τὸ μακρυνὸ βουνό. Νὰ διαβάσετε εὐχάριστα βιβλία καὶ ὄχι μόνο στρατιωτικὰς πραγματεῖες. Νὰ μάθετε τέλος νὰ ἀπολαμβάνετε τὸν ἄνεμον καὶ τὰ σύννεφα".

Πειθαρχικά, γιατί θεωροῦ σε τὶς συστάσεις αὐτὲς τοῦ ἱατροῦ σὰν ὑπη-

ρεσία, αρχίζει ο Λούδεντορφ την θεραπεία του. Κάνει περιπάτους εις τον κήπο του ανωτάτου αρχηγείου, μυρίζει τὰ τριαντάφυλλα, κάνει αναπνευστικές ασκήσεις καὶ μασσάζ. Προσπαθεῖ νὰ κατανικήσῃ τὴν ἀϋπνία πού τὸν βασανίζει.

Ὁ Λούδεντορφ, γράφει ὁ δόκτωρ Χοχάμερ στὸ ἡμερολόγιό του ἀντιλαμβάνεται συντόμως τὴν βελτίωσι τῆς καταστάσεως τῆς υγείας του. Χθὲς ὕστερα ἀπὸ πολὺν καιρὸ κοιμήθηκε γιὰ πρώτη φορὰ ἕξη συνεχῶς ὥρες. Μοῦ ἐχάρισε ἓνα μεγάλο καὶ γευστικώτατο ἀχλάδι.

"Ἀπὸ μέρα σὲ μέρα, συνεχίζει ὁ δόκτωρ Χοχάμερ ἡ κατάστασις τοῦ ἀσθενοῦς μου καλυτερεύει. Ἐγινε ἄλλος, πιὸ χαρούμενος καὶ πιὸ ἐλεύθερος ἄνθρωπος. Ἡ ἀκαμψία του ὑποχωρεῖ ὀφθαλμοφανῶς. Μεγάλο ρόλο στὴν καλιτέρευσι τῆς υγείας του ἔχει ἡ ἀπελευθέρωσις τῆς ἀπολιθωμένης ψυχῆς του. Διέταξα νὰ τοποθετήσουν ἄνθη στὸ δωμάτιό του πού μοιάζει μὲ μιὰ νεκρὰ ἔκθεσι ἐπίπλων γιὰτὶ δὲν ὑπάρχει σ' αὐτὸ οὔτε μιὰ εἰκόνα. Ὅταν τοῦ μιλῶ γιὰ τὰ παιδιὰ μου μὲ κοιτάζει σὰν ἓνα παιδί, τὸ ὁποῖον διηγεῖται κανεὶς κάτι γιὰ τὰς Ἰνδίας. Ἀποφεύγω νὰ μιλήσω μαζὺ του γιὰ κάθε τι πού εἶναι ὑπηρεσιακὸ καὶ ἔχει σχέσι μὲ τὸ στράτευμα. Ἐμὲ μὲ ἐνδιαφέρει μόνον ὁ ἄνθρωπος Λούδεντορφ καὶ ὄχι ὁ στρατηγός.

Ὁ στρατάρχης Πεταῖν στὸ σιδηροδρομικὸ ὄχημα πού τοῦ χρησιμεύει ὡς Γραφεῖον.

Τὶ ὠφελοῦν ὅμως αἱ ἀναπνευστικαὶ ασκήσεις, τὸ ἄρωμα τῶν τριανταφύλλων, τὸ θρόϊσμα τῶν φύλλων τῶν δένδρων ἀπέναντι τῶν δυνάμεων τῆς μοίρας! Ἄν ἡ ἀντεπίθεσις τοῦ Φὸς κοντὰ στὸ Ἀμιέν καὶ στὸ Βιλλιέ Κοτερέ ἦτο μία καταστροφή, λίγες μέρες ἀργότερα, τὴν 8η Αὐγούστου 1918, ἀνατέλλει ὅπως λέγει ὁ ἴδιος ὁ Λούδεντορφ ἡ μαύρη μέρα τοῦ γερμανικοῦ στρατοῦ. Αὐτὴν τὴν φορὰ οἱ Βρεταννοὶ ὑποστηρίζοντο ἀπὸ πολλὰ ἔρματα μάχης εἰσδύουν πολὺ βαθύτερα μέσα στὶς γερμανικὰς γραμμὰς καὶ ἐπιφέρουν μεταξὺ τοῦ Ἀνκρ καὶ τοῦ Ἀβρ μιὰ συντριπτικὴ ἥττα στὰ ἐξαντλημένα γερμανικὰ στρατεύματα.

Ἀπὸ τὸ πλῆγμα αὐτὸ δὲν πρόκειται πιά νὰ συνέλθουν οἱ Γερμανοί, Ἀπὸ τώρα καὶ εἰς τὸ ἕξῃς μέχρι τοῦ τέλους τοῦ πολέμου δὲν ὑπάρχει πιά γι' αὐτοὺς παρὰ μόνον ὑποχώρησις καὶ ἄμυνα. Ἀμυνα καὶ ὑποχώρησις.

Ὁ πόλεμος πρέπει νὰ τελειώσῃ

Καὶ τώρα πιά τελείως συντετριμμένος ἀναγκάζεται ὁ Λούδεντορφ νὰ ἀντιμετωπίσῃ κατὰ πρόσωπον τὰ πράγματα. Καὶ ἕνα χρόνο ἀργότερα ὅταν γράφει τὰ ἀπομνημονεύματά του τρέμουν ἀκόμη τὰ γεγονότα μέσα στὰ λόγια του.

"Ἡ 8η Αὐγούστου 1918 ἐσημείωσε τὴν δύσι τῆς στρατιωτικῆς μας δυνάμεως καὶ ἀφήρεσε ἀπὸ ἐμὲ κάθε ἐλπίδα τῆς ἐξευρέσεως μιᾶς στρατηγικῆς διεξόδου, ἡ ὁποία θὰ ἐπέτρεπε τὴν σταθεροποίησι τῆς κατάστασεως ὑπὲρ ἡμῶν. Ὁ πόλεμος ἔπρεπε νὰ τερματισθῇ".

Ὁ αὐτοκράτωρ Γουλιέλμος συγκλονίζεται ἀπὸ τὴν ὁμολογία αὐτὴ τοῦ Λούδεντορφ ποὺ ἔρχεται μόλις τὴν δωδεκάτη ὥρα. Ὡχρὸς ἀκούει μετὰ τὴν κατάρρευσι τῆς 8ης Αὐγούστου τὴν ἔκθεσι ἐπὶ τῆς καταστάσεως.

Ὁ ταγματάρχης Ἀλφρέδ Νίμανν, ὁ ὁποῖος ἐκράτησε τὰ πρακτικά, γράφει:

"Ὁ Γενικὸς Ἐπιτελάρχης ἤρχισε τὴν ἔκθεσι τοῦ μετὰ τὴν ὁμολογία: Πρέπει νὰ ἔχωμεν ὑπ' ὄψιν μας ὅτι ὑπέστημεν μιὰ βαρεὶά ἥττα".

"Τὸ βλέπω, ἀπαντᾷ μὲ βαρεὶά φωνὴ ὁ αὐτοκράτωρ. Πρέπει νὰ ἐξαγάγωμε ἀπὸ αὐτὴν τὴν ἥττα τὰ ἀπαιτούμενα συμπεράσματα. Ὁ πόλεμος πρέπει νὰ τελειώσῃ!".

Ἡ ἀπόφασις ἐλήφθη. Ἀμέσως ὅμως κατόπιν σηκώνεται καὶ πάλι ἡ αὐλαία. Στὴν σκηνὴ τῆς Εὐρώπης ἀρχίζει ἡ τελευταία πρᾶξις τοῦ μεγάλου δράματος.

Τὸν Ἰούνιο τοῦ 1918 ὁ τότε ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν τῆς Γερμανίας Κύλμανν ἐξεφώνησεν μπροστὰ στὸ Ράϊχσταγ ἕνα λόγον, ὅπου ἀνέφερε τὴν λέξι εἰρήνη. Τὴν ἐπομένην ὁ Χίνδεμπουργ ἀπέστειλε ἕνα δραματικὸ τηλεγράφημα. Ἡ ἀνωτάτη στρατιωτικὴ ἡγεσία ἔλεγε τὸ τηλεγράφημα δὲν ἔμπορεῖ ὑπὸ τοιαύτας συνθήκας, νὰ συνεργασθῇ πιά μὲ τὸν Κύλμανν.

Ὁ Κύλμανν λοιπὸν ὑποχρεοῦται νὰ παραιτηθῇ. Τὸν διαδέχεται ὁ ναύαρχος φὸν Χίντζε.

Τὸ τελευταῖο αὐτὸ θέρος τοῦ μεγάλου πολέμου ἡ γενικὴ κατάστασις ἐξακολουθεῖ νὰ κρίνεται αἰσιόδοξα στὴν Γερμανία. Ἡ λογοκρισία καὶ ἡ παρουσίασις ὠρισμένων γεγονότων ὑπὸ εὐνοϊκὸν φῶς ἐμποδίζουν τὶς μεγάλες λαϊκὰς μάζες νὰ ἀντιληφθοῦν τὴν σοβαρότητα τῆς καταστάσεως. Ἄν καὶ τὰ τρόφιμα ἀρχίζουν νὰ σπανίζουν, ἂν καὶ τὸ μέτωπον καταβροχθίζει ἀνδρας καὶ ὕλικόν οἱ περισσότεροί δὲν ἀμφιβάλλουν ἀκόμη γιὰ τὴν τελικὴ νίκη.

Ὅνειρα θερινῆς νυκτός.

Γιατὶ πραγματικὰ οἱ περισσότεροί πιστεύουν σὲ μιὰ νικηφόρο εἰρήνη ποὺ θὰ συναφθῇ ἐντὸς ὀλίγου. Ὅπως στὸ ἀνατολικὸ ἔτσι καὶ στὸ δυτικὸ μέτωπο θὰ καταρρεύσουν οἱ ἐχθροὶ τῆς Γερμανίας. Καὶ ὅπως καὶ στὸ Μπρέστ Λιτόβσκ ἔτσι καὶ κάπου στὴν Γαλλία, γύρω ἀπὸ ἕνα πράσινο τραπέζι θὰ χαραχθῇ ὁ νέος χάρτης τῆς Εὐρώπης. Σήμερα, 40 χρόνια ἀργότερα, μᾶς φαίνονται ἀπίστευτοί οἱ σκοποί, ποὺ εἶχαν ὑπ' ὄψιν τῶν οἱ ὀπαδοί

τῆς νικηφόρου εἰρήνης;

α) Ὁ Λούδενδορφ θέλει νὰ χωρίσῃ τὸ Βέλγιο σὲ δύο χῶρες ἐξαρτώμενες ἀπὸ τὴν Γερμανία, στὴν Βαλλονία καὶ στὴν Φλάνδρα καὶ νὰ προσαρτήσῃ στὴν γερμανικὴ αὐτοκρατορία τὴν λεκάνη τοῦ Μπριάβ. Ὁ Χίνδεμπουργ ἐπιμένει νὰ γίνῃ ἡ Λιέγη γερμανικὴ πόλις. Ἡ Βελγικὴ ἀποικιακὴ αὐτοκρατορία ἰδίως αἱ τεράστιαι ἐκτάσεις τοῦ Κογκό, θὰ περιέλθουν ὑπὸ γερμανικὴ κατοχή.

β) Σὲ ἓνα ὑπόμνημά του πρὸς τὸν Κάιζερ ὁ Λούδενδορφ ἐκφράζει τὴν γνώμη ὅτι θὰ ἔπρεπε καὶ αἱ Κάτω Χῶραι νὰ περιέλθουν στὴν Γερμανία μαζὺ τῶν δὲ καὶ ἡ ἀποικιακὴ ὀλλανδικὴ αὐτοκρατορία δηλαδὴ ἡ Ἰνδονησία, ἡ Ἰάβα, τὸ Βόρνεο καὶ τὸ Τσέλαμπες.

γ) Οἱ παγγερμανισταί, οἱ ἰσχυρότεροι πρόμαχοι τῆς νικηφόρου εἰρήνης ζητοῦν ἐκτὸς ἀπὸ τὰ ἀνωτέρω καὶ σημαντικὸ τμήμα τῆς μητροπολιτικῆς Γαλλίας δηλαδὴ τὰς περιοχὰς μέχρι τοῦ Σὸμ μὲ τὰς πόλεις Λίλ, Ἀμιέν, Σεδὰν καὶ Καλαί. Ζητοῦν ἀκόμη αἱ περιοχαὶ αὐταὶ πρὸ τῆς παραδόσεως τῶν στὴν Γερμανία νὰ ἐκκενωθοῦν ἀπὸ τοὺς κατοίκους τῶν γιὰ νὰ ἐποικισθοῦν ἀπὸ Γερμανούς.

δ) Πρὸς ἀνατολὰς τὰ γερμανικὰ σύνορα βαίνουν ἀπὸ τὴν λίμνη τοῦ Πάϊπους μέχρι τῶν ἐκβολῶν τοῦ Δνειπέρου. Τὸ μεγαλύτερο μέρος τῆς βρετανικῆς αὐτοκρατορίας περιέρχεται στὴν Γερμανία. Ἄν ἡ Ἰαπωνία μεταπηδήσῃ στὸ πλευρὸ τῆς Γερμανίας θὰ λάβῃ ὅλη τὴν Σιβηρία.

ε) Ὁ στόλος τέλος ἀπαιτεῖ τὰς νήσους τῆς θαλάσσης τῆς Μάγχης. Σκέπτεται ἀκόμη νὰ ζητήσῃ καὶ μιὰ ἀπηγορευμένη ζώνη κατὰ μῆκος τῶν ἀνατολικῶν ἀκτῶν τῆς Ἀμερικῆς, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον ὁμως ἀποκροῦει κατηγορηματικὰ ὁ Κάιζερ.

Ὁ βουλευτὴς τοῦ Κέντρου Ἑρτζμπέργερ σχολιάζων τοὺς ὅρους αὐτοῦ τῶν παγγερμανιστῶν λέγει ὅτι πρέπει 25.000 τουλάχιστον ἀπὸ αὐτοὺς νὰ ὑποστοῦν μιὰ θεραπεία καταιωνισμοῦ μὲ κρῦο νερό. Ὁ αὐτοκράτωρ Κάρολος τῆς Αὐστρουγγαρίας ἀντιτίθεται κατὰ τῆς δικτατορίας, τῆς τρέλλας τοῦ Λούδενδορφ. Ὁ γερμανικὸς λαὸς ὁμως ἔχει γαλουχηθῇ σὲ τέτοιο βαθμὸ μὲ τὸ ὄνειρό μιᾶς γερμανικῆς κοσμοκρατορίας, ὥστε τὸ ἀπαρνεῖται μόνο ὕστερα ἀπὸ τὰ ἀμείλικτα γεγονότα.

Τόσο ὑπερθερμασμένη εἶναι ἀκόμη ἡ ἀτμομηχανὴ τὸ 1918, τόσο φαντασιόπληκτοι εἶναι οἱ Γερμανοὶ στρατηγοὶ καὶ πολιτικοί, ὥστε ὁ δημιουργὸς τοῦ γερμανικοῦ ἐμπορικοῦ στόλου Ἀλβέρτος Μπαλλίν, λέγει κάποτε μελαγχολικὰ στὸν πρίγκηπα Μούλωβ: "Ὁ αὐτοκράτωρ μου ζῇ μέσα σὲ ἓνα "παράδεισο τρελλῶν".

Ἕνας ἄρρωστος Καγκελάριος.

Ὁ ἀρχικαγκελλάριος Χέρτλινγκ εἶναι ἀδύνατος ἀπὸ τὰ γηρατειά. Ὑποφέρει ἀπὸ ἀρτηριοσκληρώσι μεγάλου βαθμοῦ καὶ λόγῳ τῆς γενικῆς ἐξαντλήσεως τοῦ ὀργανισμοῦ του ἀναγκάζεται κάθε βράδυ νὰ πλαγιάζῃ τὸ ἀργότερο, στὰς ὀκτώ. Οἱ λόγοι ποὺ ἐκφωνεῖ στὸ Ράϊχσταγ ἐλέγχονται καὶ τροποποιοῦνται ἀπὸ τὰ διάφορα ὑπουργεῖα. Κάποτε θυμῶνεται καὶ κτυπᾷ μὲ τὰ πόδια του τὸ πάτωμα τοῦ γραφείου του, δὲν τολμᾷ ὁμως νὰ διαγρά-

ψη τὶς διορθώσεις τῶν λόγων του. Ὅταν μιὰ μέρα ἕνας ἐκπρόσωπος τῆς ἀνωτάτης στρατιωτικῆς ἡγεσίας ἐπισκέπτεται τὸν Χέρτλιγκ στὸ γραφεῖο του, γιὰ μιὰ ἐπείγουσα ὑπόθεσι, προσβάλλει τὰ ρουθούνια του, ὅπως ἀναφέρει ὁ Μούλωβ, μιὰ ὀσμὴ θυμιάματος. Τί εἶχε συμβῆ; Ὁ ἀρχικαγκελάριος εἶχε ὑποστῇ μιὰ σοβαρὰ λιποθυμία καὶ σύμφωνα μὲ τὴν ἐπιθυμία του, μετέλαβε τῶν ἀχράντων μυστηρίων.

Αὐτὸς εἶναι ὁ Γερμανὸς ἀρχικαγκελάριος. Τελείως ἀνίσχυρος ἀπέναντι τῶν δυνάμεων τῆς χώρας. Καὶ σὰν νὰ μὴ ἔφθανε αὐτό, παρὰ τὴν τυφλὴ πεποίθησι σὲ μιὰ νικηφόρο εἰρήνη, διαγράφονται ἤδη αἱ σκιαὶ τῆς καταρ-

Σέρβοι πατριῶται ἐκτελεσθέντες ἀπὸ τοὺς Αὐστριακούς.

ρεύσεως στὸν ὀρίζοντα. Οἱ σύμμαχοι τῆς Γερμανίας κλονίζονται. Ἡ Αὐστρουγγαρία εὐρίσκεται στὸ τέρμα τῆς ἀντοχῆς της. Ἡ Βουλγαρία ἡμπορεῖ κάθε ἡμέρα νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν Γερμανία καὶ νὰ κλείσῃ χωριστὴ εἰρήνη. Ἡ Τουρκία στρατιωτικὰ εἶναι ἤδη ἐξωφλημένη καὶ ἀποτελεῖ μόνον βάρος γιὰ τὴν Γερμανία. Ὁ Σουλτάνος της

κατὰ τὴν ἔκφρασι ἑνὸς ἀνωτάτου Γερμανοῦ ἀξιωματικοῦ εἶναι τελείως ἡλίθιος γιὰτὶ ὁ προκάτοχός του τὸν ἐκράτησε ἐπὶ πολλὰ χρόνια φυλακισμένο ὄχι σὲ μιὰ φυλακὴ, ἀλλὰ σὲ ἕνα χαρέμι.

Ἐκτὸς ὅμως αὐτοῦ οἱ ἐμπόλεμοι λαοὶ τῆς Εὐρώπης ἐνισχύονται στὴν ἐπιθυμία των γιὰ εἰρήνη. Ἐνα ὠραῖο φῶς, μιὰ παράξενη ἀκτῖνα ἐλπίδος φωτίζει τὸν σκοτεινὸ ἐκεῖνο κόσμον. Πρόκειται ἄραγε γιὰ ἕνα σωτήριο μήνυμα ἢ γιὰ μιὰ ὑποκριτικὴ πρᾶξι πολιτικῆς φιλοδοξίας;

ΚΕΦΑΛΑΙΟ IV

Ἡ ΑΡΧΗ ΤΟΥ ΤΕΛΟΥΣ

Τὰ 14 σημεία τοῦ προέδρου Οὐίλσον.

Τὴν 8ην Ἰανουαρίου τοῦ 1918 ὁ πρόεδρος τῶν Ἑνωμένων Πολιτειῶν Γουδρώου Οὐίλσον ἐξεφώνησε ἐνώπιον τοῦ ἀμερικανικοῦ κογκρέσου τὸν περίφημον λόγον του, ποὺ περιέχει δεκατέσσερα βασικὰ σημεία γιὰ τὴν σύνοψι μιᾶς διαρκοῦς καὶ δικαίας εἰρήνης.

Ὡς ἐκ συνθήματος ὅλαι αἱ γερμανικαὶ ἐφημερίδες ἐπιτίθενται κατὰ τοῦ προέδρου Οὐίλσον. Ἡ τότε ἐγκυροτάτη ἐφημερὶς τῆς Κολωνίας ὁμιλεῖ διὰ τὸ "θράσος" καὶ τὴν "ἡλιθιότητα" τοῦ προέδρου καὶ αὐτὸς εἶναι ὁ τόνος ὅλων περίπου τῶν γερμανικῶν ἐφημερίδων.

Τὶ εἶναι ὁμῶς αὐτὰ τὰ δεκατέσσαρα σημεῖα τοῦ προέδρου Οὐίλσον; Ἀσφαλῶς δὲν ἦσαν ἀποκύημα πολιτικῆς ὑποκρισίας. Οὔτε ἦσαν μιὰ δολοπλοκία ποὺ προέκυψε ἀπὸ τὴν πολεμικὴν κατάστασι. Γιατὶ ἤδη ἀπὸ τοῦ 1913 ὁ Οὐίλσον ἀνέπτυξε καὶ ἐξήγγειλε παρόμοια σχέδια. Δὲν εἶναι ἀσκοπον νὰ ὑπενθυμίσωμε σήμερα συντόμως τὸ περιεχόμενον τῶν σημείων αὐτῶν γιατί ἔχουν χαθῇ μέσα στὴν θάλασσα τῆς προπαγάνδας:

α) Κατάργησις τῆς μυστικῆς διπλωματίας. β) Ἐλευθερία τῶν θαλασσῶν. γ) Ἐλευθερία τῆς οἰκονομίας. δ) Περιορισμὸς τῶν ἐξοπλισμῶν. ε) Ἀμερόληπτος διευθέτησις τῶν ἀποικιακῶν ἀπαιτήσεων. στ) Ἐκκένωσις τῶν καταληφθέντων ρωσσικῶν ἐδαφῶν. ζ) Ἐκκένωσις καὶ ἀποκατάστασις τῆς ἀνεξαρτησίας τοῦ Βελγίου. η) Ἐκκένωσις τῶν καταληφθέντων γαλλικῶν ἐδαφῶν καὶ ἀπόδοσις στὴν Γαλλίαν τῆς Ἀλσατίας καὶ τῆς Λωρραίνης. θ) Διαρρύθμισις τῶν ἰταλικῶν συνόρων, βάσει σαφῶν ἐθνικῶν γραμμῶν. ι) Αὐτονομία διὰ τοὺς λαοὺς τῆς Αὐστρουγγαρίας. ια) Ἐκκένωσις τῆς Ρουμανίας, τῆς Σερβίας καὶ τοῦ Μαυροβουνίου. ιβ) Αὐτονομία διὰ τοὺς μὴ τουρκικοὺς λαοὺς τῆς Τουρκίας. ιγ) Ἰδρυσις ἀνεξαρτήτου πολωνικοῦ κράτους. ιδ) Ἰδρυσις μιᾶς Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν.

Εἶναι δύσκολον νὰ καταλάβῃ κανεὶς σήμερα τὰς ὕβρεις μὲ τὰς ὁποίας ὑπεδέχθη ὁ γερμανικὸς Τύπος τὰ δεκατέσσαρα αὐτὰ σημεῖα τοῦ προέδρου Οὐίλσον. Ἡ ἀντίδρασις ὁμῶς εἶναι εὐνόητος ἂν συγκρίνωμεν τὸ πρόγραμμα τῶν Ἀμερικανῶν μὲ τοὺς σκοποὺς τῶν παγγερμανιστῶν τοῦ Λούδεν-δορφ καὶ τῆς ἀνωτάτης γερμανικῆς στρατιωτικῆς ἡγεσίας. Ἀντὶ τῆς νικηφόρου εἰρήνης ποὺ θὰ ἔφερε στὴν ἐπιφάνεια μιὰ μεγάλη Γερμανία ἐκτανομένη ἀπὸ τὸν Σδμμ ὡς τὸν Δνείπερο καὶ ἀπὸ τὴν Χάγη ὡς τὸ Βόρνεο, ὁ Οὐίλσον ἐπρότεινε μιὰ εἰρήνη γεμάτη ἀπὸ παραιτήσεις. Δὲν ἐδέχετο ἐπέκτασι τῆς γερμανικῆς αὐτοκρατορίας. Τουναντίον ἀπαιτοῦσε τὴν ἀπόδοσι τῆς Ἀλσατίας καὶ τῆς Λωρραίνης στὴν Γαλλίαν καὶ πιθανῶς καὶ τὴν παραχώρησι ἀνατολικῶν γερμανικῶν ἐδαφῶν στὸ σχεδιαζόμενο πολωνικὸν κράτος.

Ὅλίγοι μόνο ἀντελήφθησαν τὸ 1918 ὅτι ἡ στρατιωτικὴ κατάστασις δὲν ἐπέτρεπε ἄλλη ἐκλογὴ παρὰ τὴν ἀνεπιφύλακτον ἀποδοχὴν τοῦ προγράμματος τοῦ προέδρου Οὐίλσον.

Ὁ ἀρχικαγκελάριος Χέρτλιγκ ἐκφωνεῖ στὸ Ράιχσταγ ἓνα διφορούμενον λόγον γιατί δὲν θέλει νὰ δυσαρεστήσῃ οὔτε τὸν Οὐίλσον, οὔτε τοὺς παγγερμανιστάς. Οἱ ἐχθροὶ ὁμῶς τῆς Γερμανίας καὶ ὅσοι ἀκόμη παρέμειναν οὐδέτεροι ἤμποροῦν τώρα νὰ διαταθοῦν: Εἶναι ψεῦδος ὅτι ἡ Γερμανία κατῆλθε τὸ 1914 στὸν πόλεμον γιὰ τὴν ἄμυναν τῆς. Εἶναι ψεῦδος ὅτι μόνο γιὰ νὰ ἐξασφαλίσῃ τὴν ἄμυνά της εἰσέβαλε στὸ Βέλγιο.

Οἱ στρατιωτικοὶ ἡγέται τῆς Γερμανίας λέγει ὁ Οὐίλσον, ἀπαντῶν στὰς γερμανικὰς ἐπικρίσεις τοῦ σχεδίου του δὲν σκέπτονται τίποτε ἄλλο παρὰ τὸ πῶς νὰ κρατήσουν ὅσα κατέλαβον μὲ τὴν βίαν τῶν ὅπλων.

Τὸ συμβούλιον τοῦ στέμματος στὸ Σπᾶ.

Ἀκόμη ὁμῶς καὶ μία λύσις μεταξὺ μιᾶς νικηφόρου εἰρήνης καὶ μιᾶς εἰρήνης παραιτήσεως, ἡ λύσις τῆς συνάψεως εἰρήνης μὲ διαπραγματεύσεις, ὅπως προτείνουν μερικοί, εἶναι ἀνυπόφορη γιὰ τοὺς στρατιωτικούς. Τὸ

ὅτι τὸ πρόγραμμα τοῦ Οὐίλσον θεωρεῖται σὰν ἀγκυρὰ σωτηρίας ἀπὸ τοὺς ἐξαντλημένους ἄνδρας, τὶς γυναῖκες ποὺ ζοῦν διαρκῶς μέσα στὸν φόβο καὶ τοὺς ἀπομυζηθέντας ἀπὸ κάθε ἱκμάδα λαοὺς τῆς Κεντρικῆς Εὐρώπης, αὐτὰ δὲν θέλει κανεὶς νὰ τὰ ἀντιληφθῇ.

Καὶ μόνο ὕστερα ἀπὸ τὴν ἐπίθεσι τοῦ Φὸς τῆς 18ης Ἰουλίου 1918, ὕστερα ἀπὸ τὴν βρεταννικὴ διείσδυσι τῆς 8ης Αὐγούστου, "τὴν μαύρην ἡμέρα τοῦ γερμανικοῦ στρατοῦ", ὅπως τὴν ἐχαρακτήρισε ὁ ἴδιος ὁ Λούδεν-δορφ, μόνο ὕστερα ἀπὸ αὐτὴν τὴν ἀποφασιστικὴν καμπὴ τοῦ πολέμου, ἀρχίζουν ἡ ἡγεσία τοῦ στρατοῦ καὶ ἡ γερμανικὴ κυβέρνησις νὰ ἀντιλαμβάνωνται ὅτι πρέπει νὰ ριφθοῦν στὸν κάλαθο τῶν ἀχρήστων τὰ μεγαλεπήβολα σχέδια.

"Καταλαβαίνω ὅτι πρέπει νὰ κλείσωμε τοὺς λογαριασμοὺς μας, εἴη εἰπῇ ὁ αὐτοκράτωρ. Εἴμεθα στὸ τέρμα τῆς ἀντοχῆς μας. Ὁ πόλεμος πρέπει νὰ τελειώσῃ".

Τὴν 14ην Αὐγούστου συγκροτεῖται στὸ Ἀνώτατο Ἀρχηγεῖο στὸ Σπᾶ ἓνα Συμβούλιο τοῦ Στέμματος. Κατηφὴς ὁ αὐτοκράτωρ ἀκούει τὴν ἀναφορά. Στὰ πρακτικὰ τῆς συνεδριάσεως ἀναγράφονται τὰ ἑξῆς: "Ὁ ἀρχηγὸς τοῦ Γενικοῦ Ἐπιτελείου Στράτοϋ ἐδήλωσεν ὅτι ἡ πολεμικὴ κατάστασις εἶναι τέτοια ὥστε δὲν ἐλπίζομε πιά ὅτι θὰ εἶναι δυνατόν νὰ συντρίψωμε τὴν θέλησι τοῦ ἐχθροῦ νὰ συνεχίσῃ τὸν πόλεμο, μὲ πολεμικὰς πράξεις ἀπὸ μέρους μας".

Μία ἄλλη παράγραφος τῶν πρακτικῶν τὰ ὁποῖα ὑπαγορεύουν οἱ στρατιωτικοί, λέγει: "Ἡ πολιτικὴ ἡγεσία ὑποκλίνεται πρὸ τῆς διαπιστώσεως αὐτῆς τῶν μεγαλυτέρων στρατιωτικῶν ἡγετῶν ποὺ ἀνέδειξε αὐτὸς ὁ πόλεμος καὶ ἐξάγει ἀπὸ αὐτὴν τὸ συμπέρασμα ὅτι καὶ πολιτικῶς δὲν εὐρισκόμεθα εἰς θέσιν νὰ συντρίψωμεν τὴν θέλησι τοῦ ἐχθροῦ νὰ συνεχίσῃ τὸν πόλεμο".

Ὁ ἀρχικαγκελάριος Χέρτλινγκ—παρὰ τὴν κόπωση ποὺ αἰσθάνεται λόγω τοῦ γήρατος—προσέχει σ' αὐτὴν τὴν διατύπωσι. Ἀντιλαμβάνεται τὸν ἀπώτερο σκοπὸ τῆς καὶ διορθώνει:

—Πρέπει λέγει τὸ σημεῖον αὐτὸ νὰ διατυπωθῇ ὡς ἑξῆς: "ἐξάγει ἀπὸ αὐτὴν τὸ συμπέρασμα ὅτι καὶ "στρατιωτικῶς" δὲν εὐρισκόμεθα εἰς θέσιν νὰ συντρίψωμεν τὴν θέλησιν τοῦ ἐχθροῦ νὰ συνεχίσῃ τὸν πόλεμο".

Ἔτσι διαγράφεται ἡ λέξι "πολιτικῶς" καὶ ἀντικαθίσταται μὲ τὴν λέξι "στρατιωτικῶς". Ἡ πρώτη προσπάθεια τῶν στρατιωτικῶν νὰ μεταθέσουν τὰς εὐθύνas ναυαγεῖ χάρις στὸν γηραιὸ καὶ ἀρτηριοσκληρωτικὸ ἀρχικαγκελάριο.

Τὸ συμβούλιον τοῦ Στέμματος καταλήγει στὴν ἀπόφασιν νὰ γίνουν πρὸς τὸν ἐχθρὸν προτάσεις εἰρήνης, μόλις καλυτερεύσῃ κάπως ἡ κατάσταση καὶ κατὰ προτίμησιν ὕστερα ἀπὸ μιὰ νέα τοπικὴ ἐπιτυχία τῶν Γερμανῶν, γιὰ νὰ ὑπάρχῃ εὐνοϊκώτερα βάσις γιὰ διαπραγματεύσεις περὶ εἰρήνης. Τελευταῖος λαμβάνει τὸν λόγον ὁ στρατάρχης Χίνδεμπουργ. Ὁ ἀξιωματικὸς ποὺ κρατεῖ τὰ πρακτικὰ γράφει:

"Ὁ στρατάρχης φὸν Χίνδεμπουργ ἐλπίζει ὅτι θὰ καταστῇ δυνατόν νὰ σταματήσωμεν ἐπὶ γαλλικοῦ ἐδάφους καὶ νὰ ἐπιβάλλωμεν μὲ τὸν τρόπον αὐτὸν τὴν θέλησιν μας εἰς τοὺς ἐχθρούς".

Ὁ Λούδενδορφ, καταληφθεὶς ἀποτόμως ἀπὸ ὑπέρμετρο αἰσιοδοξία παίρνει τὸ χαρτί καὶ διαγράφει τὶς λέξεις "ἐλπίζει ὅτι θὰ καταστή δυνατὸν". Ἀντ' αὐτῶν διατάσσει νὰ γραφῇ ἡ φράσις "ἀναφέρει ὅτι θὰ δυνηθῶμεν". Ἡ διατύπωσις, ὅπως βλέπομεν, γίνεται τώρα τελείως διαφορετικὴ καὶ συγκεντρώνει τὴν εἰκόνα τῆς καταστάσεως. Ὁ Κάιζερ ἐζήτησε νὰ κλεισθοῦν οἱ λογαριασμοί. Ἀντ' αὐτοῦ οἱ στρατιωτικοὶ κλείνουν καὶ πάλι τὰ μάτια μπροστὰ στὴν πραγματικότητα.

Ὁ Λούδενδορφ ἀποφασίζει νὰ ζητήσῃ ἀνακωχή.

Τὸ γερμανικὸ μέτωπο ἀναγκάζεται καὶ πάλι νὰ ὑποχωρήσῃ. Ὑποχωρεῖ πίσω ἀπὸ τὴν Αἰλέττ, διασπᾶται μεταξὺ τοῦ Ἀρράς καὶ τοῦ Καμπραί. Κλείει τὸ σχηματισθὲν ρῆγμα, ἀναγκάζεται νὰ ὑποχωρήσῃ στὴν Φλάνδρα, νὰ ἐκκενώσῃ τὴν Περόν, τὸ Κέμμελ καὶ τὸ τόξο τοῦ Λύς καὶ τέλος καὶ τὸ ἀπὸ τὸ φθινόπωρο τοῦ 1914 κατεχόμενον τόξο τοῦ Μιχιέλ κοντὰ στὸ Σαὶν Μιχιέλ. Κατὰ τὴν ὑποχώρησι τῶν Γερμανῶν ἐπιτίθενται ἐναντίον των 12 ἀμερικανικαὶ μεραρχίαι τοῦ στρατηγοῦ Πέρσιγκ καὶ τέσσαρες γαλλικαὶ μὲ 3.000 τηλεβόλα.

Αὐτὰ συμβαίνουν τὴν 12ην Σεπτεμβρίου τοῦ 1918. Δὲν ἐπρόφθασαν οἱ Γερμανοὶ νὰ ἐγκατασταθοῦν στὸ Μιχιέλ καὶ ἀρχίζουν οἱ σύμμαχοι μιὰ νέα ἐπίθεσι στὴν Καμπανία.

Στὸν προϊστάμενον τοῦ γραφείου λέγει ὁ Λούδενδορφ ἐκεῖνες τὶς ἡμέρες κάθε βράδυ:

"Αὐτὴν τὴν φορὰ, θὰ μᾶς ἀνατρέψουν!".

Καὶ κάθε φορὰ διαπιστοῦται ὅτι τὸ γερμανικὸ μέτωπο παραμένει ἀδιάσπαστο. Παρὰ τοῦτο ὅμως—μόνο ἓνα θαῦμα ἤμπορεῖ νὰ φέρῃ τὴν σωτηρίαν, ὅπως ὁμολογεῖ τὸ ἐπίσημο ἱστορικὸ ἔργο τοῦ γερμανικοῦ γενικοῦ ἐπιτελείου.

Ὁ Λούδενδορφ περιμένει αὐτὸ τὸ θαῦμα. Ὅταν πληροφορεῖται ὅτι ἐνέσκηψε γρίπη στὴν Γαλλία πού προσβάλλει κυρίως τοὺς πνεύμονας, ζωντανεῖ καὶ φαντάζεται ὅτι ἀπεδεκατίσθησαν ἀπὸ τὴν ἀσθένεια οἱ στρατιῶται τοῦ ἐχθροῦ. Ὑστερα δὲ ἀποδεικνύονται ὅτι ἦσαν ὑπερβολαὶ καὶ ὁ ἀντισυνταγματάρχης Μέρτζ σημειώνει στὸ ἡμερολόγιό του:

"Ὅταν ὁ Λούδενδορφ ἐπληροφορήθη ὅτι τὰ πράγματα δὲν ἦσαν ὅπως τὰ ἐφαντάζετο, εἶπε μὲ κομμένη φωνή: "Ἐκρατούμην ἀπὸ αὐτὴν τὴν ἐλπίδα ὅπως κρατεῖται ἓνας ἄνθρωπος πού πνίγεται ἀπὸ ἓνα καλαμάκι ἀχύρου".

Πότε ὁ Λούδενδορφ θὰ λάβῃ πραγματικὰ ὑπ' ὄψιν του τὴν κατάστασι; Ὅταν τὴν 26ην Σεπτεμβρίου Ἀμερικανοὶ καὶ Γάλλοι ἐξαπολύουν μιὰ μεγάλη ἐπίθεσι μεταξὺ τοῦ Ρέμς καὶ τοῦ Μάας, ὁ Μέρτζ γράφει: "Ἡ ἐξοχότης του ἔχει ἀκόμη τὴν θέλησι νὰ πολεμήσῃ ἀπεγνωσμένα, δὲν ἔχει ὅμως τὸ θάρρος νὰ σταματήσῃ τὴν ἄσκοπη αὐτὴ σφαγή".

Οὕτε ὁ Χίνδεμπουργκ δὲν εἶναι πληροφορημένος γιὰ τὴν πραγματικὴ καὶ τρομακτικὴ κατάστασι τῶν πραγμάτων. Ὁ ἐκπρόσωπος τοῦ ὑπουργείου τῶν Ἐξωτερικῶν στὸ Ἀνώτατο Ἀρχηγεῖο, σύμβουλος πρεσβείας

Λέρσενερ' επιμένει στον Λούδεντορφ να αποκαλύψει τουλάχιστον την αλήθεια στον Χίνδεμπουργ. Παίρνει όμως την έξις απάντησιν:

"Μη επιμένετε. Δεν θα κάμω αυτό που ζητείτε. Έγώ έδημιούργησα την δόξα του Χίνδεμπουργ. Ο στρατάρχης υπηρειακώς δεν ξεύρει απολύτως τίποτε".

"Την 27ην αναφέρει, ο Λούδεντορφ στα απομνημονεύματά του: Έπολεμήσαμεν με καλά ως επί το πλείστον αποτελέσματα. Την 28ην, αν έξαιρέσωμεν μερικές σύμφωνα με το σχέδιον διορθώσεις των θέσεων μας, έκρα-

Στά έρείπια του φρουρίου Σέντ - ούλ - μπάχρ στα Δαρδανέλλια (ο στρατηγός Γκουρώ έπάνω σ' ένα κατεστραμένο Τουρκικό Τηλεβόλο).

τήσαμεν τας γραμμάς μας. Την 29ην Σεπτεμβρίου και τις επόμενες ήμέρες συνήφθησαν μάχαι αι όποϊαι ειχανώς αποτέλεσμα μόνο την συνήθη έντασι. Τίποτε δεν δικαιολογοῦσε την λήψι αίφνιδίων αποφάσεων".

Και όμως την 29ην Σεπτεμβρίου του 1918 ο Λούδεντορφ παίρνει την πιο κρίσιμη απόφασι της στρατιωτικής σταδιοδρομίας του. Λαμβάνων υπ' όψιν την γενική κατάστασι καταλήγει στην απόφασι να ζητήση ανακωχή.

"Ήτο ανάγκη γράφει στα απομνημονεύματά του,

να προτείνωμεν εις τον έχθρην την σύναψιν ανακωχής και διαπραγματεύσεις προς συνομολόγησιν ειρήνης. Το επέβαλλε η πολεμική κατάστασις της οποίας η επιδείνωσις έπρεπε να θεωρεϊται ως πιθανή".

Πρόκειται βέβαια εάν λάβωμε υπ' όψιν τον χαρακτήρα και την ιδιοσυγκρασία του ανδρός, για μια ήρωική απόφασι. Η κατάσταση, όπως την περιγράφει ο Λούδεντορφ στα απομνημονεύματά του ήτο, και γι' αυτόν προσωπικώς τραγική.

"Την 28ην Σεπτεμβρίου, γράφει, στας 6 μ.μ. έπηγα στο δωμάτιο του στρατάρχου που ήτο ένα πάτωμα πιο κάτω από το ιδικό μου. Τοῦ εξέθεσα τας απόψεις μου για μια πρότασι ανακωχής και ειρήνης. "Η κατάστα-

σις, τοῦ ἐτόνισα, ἡμποροῦσε νὰ ἐπιδεινωθῇ ἀκόμη παραπάνω. Ὁ στρατάρχης μὲ ἄκουσε συγκινημένος. Ἀπάντησε ὅτι καὶ αὐτὸς ἤθελε νὰ μοῦ προτείνῃ σήμερα τὸ βράδυ τὸ ἴδιο πρᾶγμα. Καὶ αὐτὸς ἔβλεπε ὅτι ἡ κατάστασις ἦτο ἐξαιρετικὰ σοβαρὰ καὶ ὅτι ἔπρεπε νὰ γίνῃ τὸ διάβημα περὶ συνάψεως ἀνακωχῆς καὶ εἰρήνης".

Καὶ ὁ Λούδενдорφ προσθέτει:

"Ὁ στρατάρχης καὶ ἐγὼ ἐχωρισθῆκαμε μὲ μιὰ μακρὰ χειραψία σὰν ἄνθρωποι ποὺ ὠδήγησαν στὸν τάφο ἓνα προσφιλὴ νεκρό".

Μετὰ τὴν ἐπίσκεψί του στὸν Χίνδεμπουργ, ὁ Λούδενдорφ πηγαίνει στὸ γραφεῖο τοῦ συνταγματάρχου Χαίγιέ, ὁ ὁποῖος ἐκείνη τὴν στιγμή ἐδέχετο τὴν ἀναφορὰ τοῦ ταγματάρχου φὸν Στυλπνάγγελ. Ἀπὸ τὴν θύρα ἀκόμη λέγει:

"Πρὸ ὀλίγου ἐπρότεινα στὸν στρατάρχη νὰ ζητήσωμεν ἀπὸ τὸν ἐχθρὸ τὴν σύναψι ἀνακωχῆς".

Ὁ Χαίγιε ἐκπλήσσεται ἀπὸ τὴν ἀπότομο μεταστροφή τῶν ἀπόψεων τοῦ Λούδενдорφ, καὶ σημειώνει στὸ ἡμερολόγιό του:

"Ἡ λέξις ἀνακωχή" προεκάλεσε σέ μένα μεγάλη ἐκπληξι. Κανεῖς μας δὲν τὴν εἶχε χρησιμοποίησιν ὡς τότε".

Ἀνακωχή. Εἰρήνη! Δυὸ μέρες ἀργότερα, τὴν 30ην Σεπτεμβρίου τοῦ 1918 ὁ Λούδενдорφ προχωρεῖ ἀκόμη παραπάνω. Ὁμολογεῖ καθαρὰ καὶ παστρικά σέ ἓνα ὑπόμνημα: "Ὁ πόλεμος ἔχει χαθῇ. Πρόκειται γιὰ γεγονὸς ποὺ δὲν ἡμπορεῖ νὰ μεταβληθῇ".

Οἱ Γερμανοὶ στρατηγοὶ συμφωνοῦν μὲ τὸν ἐπιτελάρχην των

Τὴν 29ην Σεπτεμβρίου ἔφθασε στὸ Σπᾶ ὁ ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν Χίντσε. Ἔως τὸ μεσημέρι φθάνουν ἐκεῖ ὁ Κάιζερ καὶ ὁ ἀρχικαγκελάριος Χέρτλιγκ. Ὅταν ὁ Λούδενдорφ ἐκθέτει σ' αὐτοὺς τὴν κατάστασι καὶ ζητεῖ ἄμεσο ἑναρξι διαπραγματεύσεων γιὰ τὴν σύναψι ἀνακωχῆς, ὁ Χέρτλιγκ καὶ ὁ Χίντσε μένουν μὲ ἀνοιχτὸ τὸ στόμα ἀπὸ τὴν ἐκπληξι.

—Μὰ αὐτὸ εἶναι τρομερό, λέγει ἐπὶ τέλους ὁ ἀρχικαγκελάριος, σύμφωνα μὲ τὴν μαρτυρία τοῦ γυιοῦ του ποὺ ἦτο ἐπίσης παρὼν κατὰ τὴν συνομιλία.

Ἀκολουθεῖ σύσκεψις παρουσία τοῦ αὐτοκράτορος. Προτοῦ νὰ εἰσέλθουν στὸ δωμάτιο, ὅπου θὰ ἐγίνετο ἡ σύσκεψις, ὁ Χίνδεμπουργ ξεμοναχιάζει τὸν Λούδενдорφ καὶ τοῦ ἐρωτᾷ:

—Τὶ πρέπει τῶρα νὰ εἰπῶ;

—Τὴν γυμνὴ ἀλήθεια, ἀπαντᾷ ὁ στρατηγός.

Ἔτσι, ὅπως ἀναφέρει τὸ ἐπίσημο ἔργο τοῦ Γενικοῦ Ἐπιτελείου, ὁ στρατάρχης Χίνδεμπουργ, μετὰ τὴν ἐκθεσι τῆς καταστάσεως στὸ μέτωπο κατέληξε καὶ αὐτὸς στὸ συμπέρασμα ὅτι ὁ στρατὸς ἔχει ἀνάγκην ἀπὸ μιὰ ἄμεσο ἀνακωχή.

Τελικὰ ὁ Χίνδεμπουργ, προσθέτει ὅτι κατὰ τὴν σύναψι τῆς εἰρήνης

αί βελγικαί περιοχαί τοῦ Μπριέ καὶ τοῦ Λογκβύ, ποὺ εἶναι πλούσιαι σὲ σίδηρο πρέπει νὰ περιέλθουν στὴν Γερμανία. Ὁ Λούδενδορφ ὁμῶς τὸν διακόπτει ἀπὸ τομα καὶ λέγει:

Εἶναι ἀργὰ πιά νὰ προβάλωμε τέτοιες ἀπαιτήσεις!

Ὁ Λούδενδορφ εὐρίσκει ὅτι ἡ κατάστασις εἶναι ἐξαιρετικὰ ἀπειλητική. Μετὰ τὴν σύσκεψιν σημειώνει στὸ ἡμερολόγιό του ὅτι τὰ ἀποθέματα τῆς βενζίνης θὰ ἐπαρκέσουν μόνις γιὰ δυὸ μῆνες. Ξεύρει ὅτι αἱ ἀπώλειαι τοῦ στρατοῦ, αἱ ὁποῖαι δὲν ἤμποροῦν νὰ ἀναπληρωθοῦν ἀνέρχονται σὲ 70.000 μηνιαίως. Καὶ βασιζόμενος ἐπάνω στὸν ἀριθμὸ αὐτὸ ἤμπορεῖ νὰ ὑπολογίση πότε δὲν θὰ ὑπάρχει πιά γερμανικὸς στρατός.

Τί πρέπει ὁμῶς νὰ γίνη; Ὁ ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν Χίντζε ἐρωτᾷ πῶς συνέβη, ἀπὸ τὰ σαλπίσματα τῆς νίκης ἢ ἀνωτάτη γερμανικὴ στρατιωτικὴ ἡγεσία νὰ καταλήξῃ εἰς τὰ νεκρώσιμα ἐμβατήρια τῆς ἡττης.

Τελικὰ ὅλοι συμφωνοῦν νὰ ἀποδεχθοῦν τὰ 14 σημεῖα τοῦ Οὐίλσον καὶ νὰ παρακαλέσουν ἐπείγοντως τὸν πρόεδρο τῶν Ἡν. Πολιτειῶν νὰ μεσολαβήσῃ γιὰ τὴν σύναψιν ἀνακωχῆς. Στὸ ἐσωτερικὸ ὁ Κάιζερ θέλει νὰ πραγματοποιήσῃ μιὰ "ἐπανάστασι ἐκ τῶν ἄνω" νὰ σχηματίσῃ κυβέρνησι ἐπὶ κοινοβουλευτικῆς βάσεως καὶ νὰ συμπεριλάβῃ στὴν διαχείρησιν τῶν κρατικῶν ὑποθέσεων καὶ τοὺς ἀποκλεισμένους ἕως τώρα ἀπὸ αὐτὴν ὁπαδοὺς τοῦ σοσιαλδημοκρατικοῦ κόμματος.

Κοινοβουλευτικὴ κυβέρνησι; Ὁ συντηρητικὸς κόμης Χέρτλιγκ καταλαμβάνεται ἀπὸ ἱερὰ ἀγανάκτησιν ὅταν ἀκούει αὐτὲς τὶς λέξεις καὶ δηλώνει ὅτι ὑπὸ αὐτὲς τὶς συνθήκες δὲν μπορεῖ νὰ παραμείνῃ πιά καγκελάριος. Καὶ ἔτσι ὁ Κάιζερ ἀναγκάζεται νὰ ἀναζητήσῃ μέσα στὸ κράτος τοῦ ἑνα ἄνδρα, ποὺ θὰ ἐδέχετο τὴν δυσκολωτάτη αὐτὴ ὥρα νὰ γίνη ἀρχικαγκελάριος καὶ νὰ θέσῃ τὴν ὑπογραφήν του κάτω ἀπὸ τὴν αἴτησιν περὶ ἀνακωχῆς.

Ταραγμένοι φεύγουν οἱ συνελθόντες ἀπὸ τὸ "Βρετανικὸ ξενοδοχεῖο" τοῦ Σπᾶ ὅπου ἔγινε ἡ σύσκεψις. Δύο μέρες ἀργότερα ἡ κατάσταση ἔχει ὀξυνθῆ σὲ τέτοιο σημεῖο, ὥστε ὁ Λούδενδορφ ἀπαιτεῖ ἡ αἴτησις περὶ ἀνακωχῆς νὰ ἀποσταλῇ ἀμέσως διὰ τῆς Βέρνης στὴν Οὐάσιγκτον. "Ὁ στρατὸς λέγει, δὲν μπορεῖ νὰ περιμένῃ 48 ὥρες ἀκόμη".

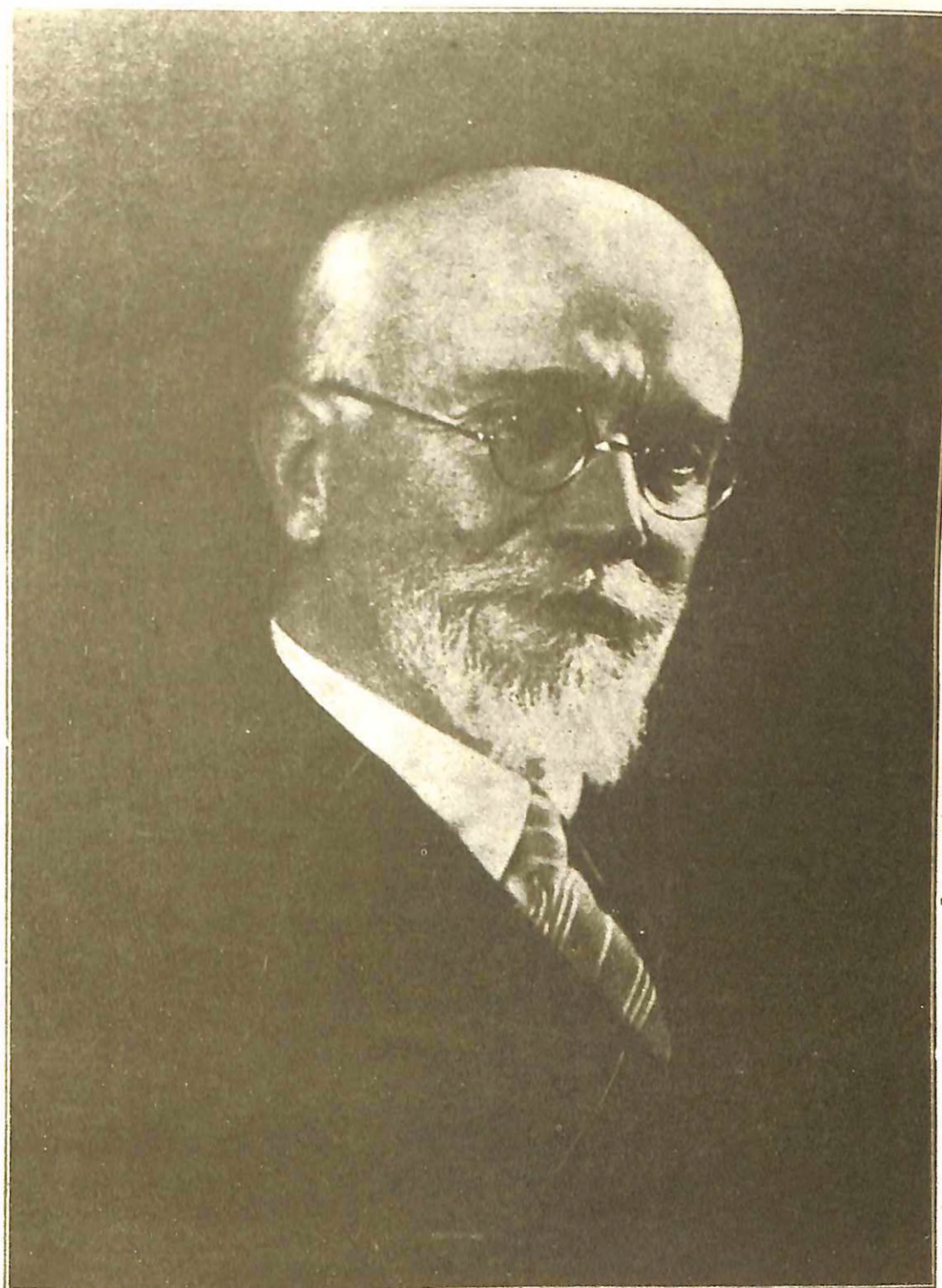
Ὅταν ὁ ἀναπληρωτὴς τοῦ Χέρτλιγκ, ἀντικαγκελάριος Πάγιερ ἀνακοινοῖ στοὺς ἀρχηγοὺς τῶν κομμάτων στὸ Ράιχσταγ ὅτι εἶναι ἀνάγκη νὰ συναφθῇ ἀμέσως ἀνακωχὴ καὶ ὅτι ἰδιαιτέρως ἐπιμένει σ' αὐτὸ ἡ ἀνωτάτη στρατιωτικὴ ἡγεσία, ὁ ταγματάρχης Μποῦσε, ὡς ἐκπρόσωπος τοῦ Γενικοῦ Ἐπιτελείου προσθέτει:

"Κάθε παρερχόμενο εἰκοσιτετράωρο ἤμπορεῖ νὰ χειροτερεύσῃ τὴν κατάσταση μᾶς καὶ νὰ ἀποκαλύψῃ στὸν ἐχθρὸ τὴν ἀδυναμία μας.

Ἡ ἐπίδρασις τῶν ἀνακοινώσεων αὐτῶν ἐπὶ τῶν βουλευτῶν τοῦ Ράιχσταγ ἦτο συντριπτική. Ὁ Ἐμπερτ κατάχλωμος ἀπὸ τὴν συγκίνησιν δὲν μποροῦσε νὰ ἀρθρώσῃ λέξι. Ὁ βουλευτὴς Στρέζεμανν ἔμοιαζε μὲ ἄνθρωπο ποὺ τὰ εἶχε χάσῃ τελείως. Ὁ ὑπουργὸς Βάλδοβ ὥρμησε στὴν θύρα καὶ ἐφώναξε:

—Δὲν μοῦ μένει τώρα παρὰ νὰ φυτέψω μιὰ σφαῖρα στὸ κεφάλι μου.

Ὁ πρίγκηψ Μὰξ τῆς Βάδης, ὁ ὁποῖος θὰ ἀνελάμβανε σὲ λίγο τὸ ἀξίωμα τοῦ ἀρχικαγκελαρίου σημειώνει στὸ ἡμερολόγιό του:

ΕΛΕΥΘΕΡΙΟΣ Κ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ

Πίσω ἀπὸ τὸ Βερδύεν: Ἐνα Γαλλικὸ στρατόπεδο στὸν Μουζέλα.

"Ο σπινθήρ τοῦ πανικοῦ μετεδόθη ἐκείνη τὴν στιγμή καὶ στὴν Γερμανία".

Ἐλέχθη ἀπὸ μερικοὺς Γερμανοὺς ἱστορικοὺς ὅχι μόνο μετὰ τὸν πρῶτο παγκόσμιον πόλεμον ἀλλὰ καὶ τώρα τελευταῖα ὅτι τὴν ἡττα τῆς Γερμανίας δὲν τὴν ἐπέφεραν τὰ γεγονότα τοῦ μετώπου, ἀλλὰ τὸ κτύπημα μὲ τὸ ἐγχειρίδιον ἀπὸ πίσω, δηλαδὴ τὰ διαλυτικὰ φαινόμενα στὸ ἐσωτερικὸ τῆς Γερμανίας. Ὁ στρατὸς λέγουν δὲν ἡττήθη στὸ μέτωπο. Ἐδέχθη ἓνα κτύπημα στὴν πλάτη ἀπὸ τὸ ἐσωτερικόν.

Στὰ ἐπίσημα ὅμως ἔγγραφα καὶ στὰ πρωτόκολλα ἐκείνης τῆς ἐποχῆς δὲν ἀναφέρεται οὔτε λέξις γιὰ τὸ ζήτημα αὐτό.

Τὸ δῆθεν πλήγμα ἐκ τῶν νότων.

Ὁ Χίνδεμπουργ, ὁ Λούδενдорφ, ὁ ἀρχικαγκελάριος, οἱ ὑπουργοί, οἱ διοικηταὶ τῶν ὁμάδων στρατιῶν καὶ τῶν σωμάτων στὰ ἀπομνημονεύματα, τίς καταθέσεις καὶ τίς ἀναφορὰς τῶν μνημονεύουν χίλιους λόγους γιὰ τὴν γερμανικὴ κατάρρευσι, κανεὶς ὅμως ἀπὸ αὐτοὺς δὲν κάμνει λόγο γιὰ κτύπημα στὴν πλάτη, δηλαδὴ γιὰ διαλυτικὰ ἐνέργειες στὸ ἐσωτερικὸ τῆς Γερμανίας ἢ γιὰ κλονισθὲν ἠθικὸν τοῦ ἀμάχου πληθυσμοῦ.

Ὁ ἴδιος ὁ Λούδενдорφ ἀναφέρει ὅλους τοὺς λόγους ποὺ τὸν ὥθησαν νὰ ζητήσῃ τὴν σύναψιν ἀνακωχῆς. Ὅμιλεῖ γιὰ ἔλλειψιν βενζίνης, γιὰ τὴν τραγικὴ κατάστασιν ποὺ προήρχετο ἀπὸ τὴν ἔλλειψιν ἐφεδρειῶν, γιὰ τὴν ἀδυναμίαν τῆς ἀποτελεσματικῆς ἀντιμετωπίσεως τῶν ἐχθρικῶν ἀρμάτων μάχης, γιὰ τὴν συνεχῶς αὐξανομένην δύναμιν τοῦ ἀμερικανικοῦ ἐκστρατευτικοῦ σώματος—δὲν ὁμιλεῖ ὅμως οὔτε μιὰ φορὰ γιὰ τυχὸν ἐπικίνδυνον ἐπίδρασιν ἐπὶ τοῦ στρατεύματος ἀπὸ τὸ ἐσωτερικὸ τῆς Γερμανίας.

Ἄν τὴν στιγμή κατὰ τὴν ὁποία ὁ Λούδενдорφ διετύπωνε τὴν πρότασίν του γιὰ σύναψιν ἀνακωχῆς ὑπῆρχαν ὁποιαδήποτε διαλυτικὰ φαινόμενα, ἀσφαλῶς θὰ ἀνεφέροντο στοὺς λόγους, ποὺ ὥθησαν τὸν Γενικὸ Ἐπιτελάρχην νὰ ζητήσῃ τὸν τερματισμὸ τοῦ πολέμου.

Τουναντίον ὁ Λούδενдорφ ἐτόνιζε τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1918 ὅτι ὁ στρατὸς ἦτο "ἀνέπαφος". Ἡ ἀνωτάτη στρατιωτικὴ ἡγεσία βεβαιώνει κατηγορηματικὰ τὴν 6ην Ὀκτωβρίου τοῦ 1918:

—Ἡ δύναμις τοῦ στρατοῦ παραμένει ἀμεῖωτος.

Καμμία καὶ πάλιν μνεία περὶ διαλυτικῶν φαινομένων.

Ὁ ταγματάρχης Μπούσε πάλι ἀναφέρει στὸ Ράϊχσταγ μόνο στρατιωτικοὺς λόγους δταν οἱ βουλευταὶ τὸν ἐρωτοῦν πῶς τὰ πράγματα κατέληξαν σὲ τέτοιο τραγικὸ σημεῖον.

—Πρῶτος, λόγος, λέγει εἶναι τὰ ὅπλα μάχης τοῦ ἐχθροῦ καὶ δεύτερος ἡ ἐξάντλησις τῶν ἐφεδρειῶν μας εἰς ἔμψυχον καὶ ἄψυχον ὑλικόν.

Ὁ Χίνδεμπουργ λέγει στὸν νέον ἀρχικαγκελάριον πρίγκηπα Μάξ τῆς Βάδης:

"Αὐτὴν τὴν ἐπίθεσιν τὴν ἀντιμετωπίσαμε. Ἐντὸς ὅμως μιᾶς ἐβδομάδος

περιμένω μιὰ νέα επίθεσι μεγάλης ἐκτάσεως. Δὲν ἔμπορῶ ὁμως νὰ ἐγγυηθῶ ὅτι δὲν θὰ ἐπέλθῃ ὕστερα ἀπὸ αὐτὴν ἡ καταστροφή".

Ὁ ἀντισυνταγματάρχης φὸν Χαϊφτεν, ὁ ἐκπρόσωπος τῆς στρατιωτικῆς ἡγεσίας στὸ ὑπουργεῖον τῶν ἐξωτερικῶν ἐρωτᾶται ἐκεῖνες τὶς ἡμέρες:

—Πῶς κρίνετε τὴν κατάστασι;

—Καταστροφικὴ, εἶναι ἡ ἀπάντησίς του.

Ὁ Φρίδριχ Ἑμπερτ, ὁ ἀντιπρόσωπος τῶν σοσιαλδημοκρατῶν στὸ Ράϊχσταγ γίνεται χλωμὸς σὰν νεκρὸς ὅταν πληροφορεῖται τὶς εἰδήσεις ἀπὸ τὸ μέτωπο. Ὁ κομμουνιστὴς Κάρλ Λίμπκνεχτ ἐκτίει ποινὴν εἰρκτικῆς λόγῳ τῶν διαβολῶν του κατὰ τοῦ πολέμου. Ἡ εἰρηνιστικὴ καὶ ἀντιπολεμικὴ προπαγάνδα, ποὺ ὑπῆρχε τότε δὲν μνημονεύεται καθόλου ἐν σχέσει μὲ τὴν πρότασι περὶ ἀνακωχῆς.

Πῶς ὁμως ἐδημιουργήθη ὁ μῦθος τοῦ κτυπήματος ἐκ τῶν ὀπισθεν κατὰ τοῦ γερμανικοῦ στρατοῦ; Ἐπὶ ὁλόκληρα ἔτη ἐτονίζετο ὅτι ὁ Βρετανὸς στρατηγὸς Μωρίς ἐξέφρασε ἐπίσης τὴν γνώμη ὅτι ὁ γερμανικὸς στρατὸς ἐκτυπήθη στὰ νῶτα ἀπὸ τοὺς ἰδικοὺς του. Δὲν ἀνεγράφη ὁμως καθόλου καὶ ποιά ἦτο ἡ ἀπάντησις τοῦ στρατηγοῦ στὸ ζήτημα αὐτό.

"Ποτέ, εἶπε δὲν ἐξέφρασα τὴν γνώμη ὅτι ἡ ἔκβασις τοῦ πολέμου ὀφείλεται στὸ γεγονὸς ὅτι ὁ γερμανικὸς στρατὸς ἐπλήγη μὲ ἐγχειρίδιο ἐκ τῶν ὀπισθεν ἀπὸ τὸν γερμανικὸ λαό. Ὁ γερμανικὸς στρατὸς ἐνίκηθη κατὰ κράτος καὶ ἐντίμως ἐπὶ τοῦ πεδίου τῶν μαχῶν".

Πραγματικὰ μόνο μιὰ μεταγενεστέρα προπαγάνδα ἐπεχείρησε νὰ συγκαλύψῃ τὴν στρατιωτικὴ ἥττα καὶ νὰ κάμῃ νὰ λησμονηθῇ ἡ τύφλωσις τῶν στρατηγῶν ποὺ ἐπίστευαν ὡς τὸ τέλος στὴν νίκη. Ὁ Χίτλερ ὀφείλει τὴν ἄνοδό του στὰ κύματα αὐτῆς τῆς προπαγάνδας καὶ ἕνα ἀπὸ τὰ θύματά του τοῦ 1934, ὁ στρατηγὸς Σλάιχερ εἶπε ἐπανειλημμένως:

"Τὸ κτύπημα μὲ τὸ ἐγχειρίδιο κατὰ τὸ 1918, ἐφευρέθη ἀργότερα".

Μιὰ ἀπαίτησις τοῦ νέου ἀρχικαγκελαρίου

Ἴσως ὁ πρίγκηψ Μάξ τῆς Βάδης προησθάνθη τί θὰ συνέβαινε ἀργότερα. Στὴν ἀρχὴ ἀρνήθηκε ἐπιμόνως νὰ δεχθῇ τὸ ἀξίωμα τοῦ ἀρχικαγκελαρίου. Ἐπίσης ἀρνήθηκε ἐπιμόνως νὰ θέσῃ τὸ τίμιο ὄνομά του κάτω ἀπὸ τὴν αἴτησι περὶ ἀνακωχῆς.

Ἀφοῦ οἱ στρατιωτικοί, τὸν συνεβούλευσε ἕνας ἀπὸ τοὺς ἐμπίστους του, δὲν εὐρῆκαν ἄλλη λύσι ἀφῆστε τοὺς αὐτοὺς νὰ παρουσιασθοῦν στοὺς ἀντιπάλους μὲ μιὰ λευκὴ σημαία.

Ὁ πρίγκηψ Μάξ διστάζει. Ἐδημιούργησε ἕνα καλὸ ὄνομα τεθεὶς ἐπὶ κεφαλῆς μὲ τὴν ὀργάνωσι τῆς προνοίας γιὰ τοὺς αἰχμαλώτους πολέμου. Δὲν θέλει λοιπὸν νὰ ἀμαυρώσῃ τὴν καλὴ του φήμη οὔτε νὰ θέσῃ σὲ κίνδυνο τὸν πριγκηπικὸ θρόνο του μὲ ἕνα ἐσφαλμένο διάβημα πολιτικῆς φύσεως. Ἐκτὸς αὐτοῦ εἶναι πρώτη φορὰ στὴν ἱστορίαν ποὺ ζητεῖται μιὰ ἀνακωχὴ ἀπὸ πολιτικούς καὶ ὄχι ἀπὸ στρατιωτικούς. Εἶναι πολὺ φυσικὸν ὅτι ὁ Χίνδεμπουργκ καὶ ὁ Λούδενδορφ ἐπιθυμοῦν πάρα πολὺ νὰ ἀποσείσουν αὐτὴν τὴν εὐθύνη.

Ἐπιμόνως ἡ ἀνωτάτη ἡγεσία τοῦ στρατεύματος ζητεῖ νὰ ὀνομασθῇ ξυνοδικὸς ἀρχιεπίσκοπος ποὺ νὰ ὑπογράψῃ τὴν ἀνακωχή. Ὁ ἴδιος ὁ Λούδενδορφ ὁρμᾷ μιὰ μέρα ἀπρόσκλητος στὸ δωμάτιο τοῦ αὐτοκράτορος καὶ ἐρωτᾷ "πολὺ παραγμένος".

— Δὲν ἐσχηματίσθη ἀκόμη ἡ νέα κυβέρνησις;

— Δὲν εἶμαι μάγος ἀπαντᾷ θυμωμένος ὁ αὐτοκράτωρ. Ὁ Λούδενδορφ θυμωμένος δὲν πτοεῖται ἀπὸ τὴν ὀργὴν τοῦ αὐτοκράτορος καὶ λέγει:

— Ἡ νέα κυβέρνησις πρέπει νὰ σχηματισθῇ ἀμέσως. Γιατὶ σήμερον πρέπει νὰ ἀποσταλῇ ἡ πρότασις περὶ συνάψεως εἰρήνης.

— Αὐτὸ θὰ ἔπρεπε νὰ μοῦ τὸ πῆτε πρὶν ἀπὸ 15 μέρες, φωνάζει ὁ αὐτοκράτωρ.

Ὅταν ὁ πρίγκηψ Μάξ τῆς Βάδης δέχεται ἐπὶ τέλους νὰ ἀναλάβῃ τὸ ἀξίωμα τοῦ ἀρχιεπισκόπου καὶ νὰ ὑπογράψῃ τὴν πρότασιν περὶ ἀνακωχῆς, ὁ προστάτης τοῦ ἀγγέλου τοῦ ὑποβάλλει μιὰ καλὴ ιδέα. Ἡ ἐπίσημος ἱστορία τοῦ πολέμου ἢ συνταχθεῖσα ἀπὸ τὸ γερμανικὸ γενικὸ ἐπιτελεῖο ἀναφέρει τὰ ἑξῆς:

"Ὁ πρίγκηψ Μάξ τῆς Βάδης ἐζήτησε πρὸ τῆς ἀναλήψεως ἀπὸ αὐτὸν τῆς ἐξουσίας νὰ ἐξασφαλισθῇ ἀπολύτως κατὰ μιᾶς ἐνδεχομένης μομφῆς ὅτι αὐτὸς ἦτο ὁ ὑπεύθυνος τῆς αἰτήσεως γιὰ τὴν σύναψιν ἀνακωχῆς. Τότε μόνον, ἐδήλωσε, θὰ ὑπογράψῃ καὶ θὰ στείλῃ τὸ σχετικὸ ἔγγραφο ἂν ἡ ἀνωτάτη ἡγεσία τῶν γερμανικῶν ἐνόπλων δυνάμεων τὸν βεβαιώσῃ ἐγγράφως ὅτι ἡ στρατιωτικὴ κατάστασις στὸ μέτωπο δὲν ἐπιδέχεται ἄλλη λύσιν.

Ἡ ἱστορικὴ ἐπιστολὴ τοῦ Χίνδεμπουργκ

Στενοχωρημένος τηλεφώνεῖ ὁ Χίνδεμπουργκ στὸν Λούδενδορφ, ὁ ὁποῖος, θέλοντας καὶ μὴ, ἀναγκάζεται νὰ δεχθῇ τοὺς ὅρους τοῦ πρίγκηπος Μάξ τῆς Βάδης. Ἔτσι ὁ Χίνδεμπουργκ γράφει μιὰ ἐπιστολή, ἡ ὁποία ἀφαιρεῖ κάθε βάσιν ἀπὸ τὸν μῦθο τοῦ κτυπήματος ἐκ τῶν νῶτων.

"Ἡ ἀνωτάτη στρατιωτικὴ ἡγεσία λέγει ὁ στρατάρχης στὸ ἱστορικὸ αὐτὸ ἔγγραφο, ἐπιμένει ἐπὶ τῆς αἰτήσεώς της τῆς 29ης Σεπτεμβρίου ἐ. ἔ. περὶ ἀμέσου πρὸς τοὺς ἐχθροὺς μας προτάσεως περὶ εἰρήνης.

Λόγω τῆς καταρρεύσεως τοῦ μακεδονικοῦ μετώπου, τῆς ἐκ τούτου ἀναγκαίας καταστάσεως ἐξασθενήσεως τῶν δυτικῶν μας ἐφεδρειῶν καὶ λόγω τῆς ἀδυναμίας τῆς πληρώσεως τῶν κενῶν, ποὺ προέκυψαν ἀπὸ τὰς λίαν σημαντικὰς ἀπωλείας κατὰ τὰς μάχας τῶν τελευταίων ἡμερῶν, δὲν ὑπάρχει καμμία πιθανότης τῆς ἐπιβολῆς εἰρήνης εἰς τὸν ἐχθρόν. Ὁ ἐχθρὸς τουναντίον ρίπτει συνεχῶς εἰς τὴν μάχην νέας νωπὰς ἐφεδρείας. Ὁ γερμανικὸς

Ὁ Αὐτοκράτωρ Γουλιέλμος καὶ τὰ ἐπιτελεῖα τοῦ μπροστά στό Νανσύ.

στρατὸς διατηρεῖ ἀκόμη τὴν συνοχὴν τοῦ καὶ αποκρούει νικηφόρως κάθε ἐπίθεσιν. Ἡ κατάστασις ὅμως ἐπιδεινοῦται καθημερινῶς καὶ ἡμπορεῖ νὰ ἀναγκάσῃ τὴν ἀνωτάτην στρατιωτικὴν ἡγεσίαν νὰ λάβῃ σοβαροτάτας ἀποφάσεις. Ὑπὸ τοιαύτας συνθήκας εἶναι ἐπιβεβλημένον νὰ ἀνακοπῇ ὁ ἀγὼν διὰ νὰ μὴ ὑποστοῦν ὁ γερμανικὸς λαὸς καὶ οἱ σύμμαχοί τοῦ ἀσκόπους ἀπωλείας. Κάθε παρερχομένη ἡμέρα στοιχίζει τὴν ζωὴν χιλιάδων γενναίων στρατιωτῶν.

Ὑπογραφή:
ΦΟΝ ΧΙΝΔΕΜΠΟΥΡΓΚ
Στρατάρχης

Ἡμπορεῖ κανεὶς νὰ θεωρήσῃ αὐτὸ τὸ γράμμα σὰν ἓνα ἔγγραφο συνθηκολογήσεως. Βασιζόμενος σ' αὐτὸ ὁ πρίγκηψ Μὰξ τῆς Βάδης ὑπογράφει τὴν αἴτησι περὶ ἀνακωχῆς. Συντετριμμένος γράφει ὁ ἴδιος στὰ ἀπομνημονεύματά του:

"Ὅταν ἐξύπνησα τὸ πρωῒ τῆς 4ης Ὀκτωβρίου ἐννοιωθᾶ σὰν ἄνθρωπος ποὺ ἔχει καταδικασθῇ εἰς θάνατον καὶ τὸ ἐξέχασε στὸν ὕπνον του".

Μεταξὺ τοῦ Βερολίνου καὶ τῆς Βέρνης, μεταξὺ τῆς Βέρνης καὶ τῆς Οὐάσιγκτων μεταδίδεται μὲ τὰ τηλεγραφικὰ σύρματα καὶ τὰ ὑποβρύχια καλώδια ἡ πρότασις ποὺ θὰ στα-

Ὁ βασιλεὺς Πέτρος τῆς Σερβίας ἐγκαταλείπει τὸ Σερβικὸ ἔδαφος ἀκολουθῶν τὰ ὑποχωροῦντα στρατεύματά του.

ματήσῃ ἐπὶ τέλους τὴν τετραετῇ σφαγὴ τῶν λαῶν.

"Ἡ γερμανικὴ κυβέρνησις, λέγει τὸ τηλεγράφημα κάμνει ἔκκλησιν πρὸς τὸν πρόεδρον τῶν Ἑνωμένων Πολιτειῶν νὰ λάβῃ εἰς χεῖρας τοῦ τὸ ζήτημα τῆς ἀποκαταστάσεως τῆς εἰρήνης, νὰ καταστήσῃ γνωστὴν τὴν ἔκκλησιν αὐτὴν πρὸς ὅλα τὰ ἐμπόλεμα κράτη καὶ προσκαλέσῃ αὐτὰ νὰ ἀποστείλουν πληρεξουσίους πρὸς διεξαγωγὴν διαπραγματεύσεων. Ἀποδέχεται ὡς βάσιν τῶν διαπραγματεύσεων τὸ ὑπὸ τοῦ προέδρου τῶν Ἑνωμένων Πολι-

τειῶν ἀναπτυχθέν εἰς τὸ διάγγελμά του τῆς 8ης Ἰανουαρίου πρὸς τὸ ἀμερικανικὸν κογκρέσσον πρόγραμμα διὰ τὰς διαπραγματεύσεις εἰρήνης. Διὰ νὰ ἀποφευχθῇ πᾶσα περαιτέρω αἱματοχυσία ἡ γερμανικὴ κυβέρνησις ζητεῖ τὴν ἄμεσον σύναψιν ἀνακωχῆς κατὰ ξηράν, κατὰ θάλασσαν καὶ εἰς τὸν ἀέρα".

Τόσο εὐκόλα ὅμως, ὅπως ἔπесαν οἱ πρῶτοι πυροβολισμοί, ποὺ ἐσημείωσαν τὴν ἔναρξιν τοῦ πολέμου, δὲν ἐπέρχεται καὶ τὸ τέλος του. Ὁ Οὐίλσον ἀπαντᾷ ψυχρὰ στὴν γερμανικὴ αἴτησιν περὶ ἀνακωχῆς. "Ἐνόσω, λέγει, στὴν ἀπάντησί του, τὰ γερμανικὰ στρατεύματα εὐρίσκονται ἐπὶ ξένων ἐδαφῶν δὲν ἡμποροῦν οἱ σύμμαχοι νὰ δεχθοῦν διαπραγματεύσεις γιὰ τὴν σύναψιν ἀνακωχῆς".

Ὁ στρατηγὸς Νιβέλ.

Ὁ Λούδενδορφ παραιτεῖται.

Μέχρι τοῦ Νοεμβρίου συνεχίζεται ἡ ἀνταλλαγὴ διακοινώσεων. Ὁ Οὐίλσον δὲν ζητεῖ μόνον τὴν ἐκκένωσιν τῶν κατεχομένων ἀπὸ τοὺς Γερμανοὺς ξένων ἐδαφῶν. Ἐπιμένει ἀκόμη καὶ εἰς τὸν τερματισμὸν τοῦ ὑποβρυχιακοῦ πολέμου καὶ εἰς τὸν σχηματισμὸν μιᾶς γερμανικῆς κυβερνήσεως, ποὺ νὰ ἐκπροσωπῇ τὴν θέλησιν τοῦ γερμανικοῦ λαοῦ.

Ὅταν ὁ πρίγκηψ Μᾶξ τῆς Βάδης ἔλαβε τὴν πρώτη διακοίνωσιν τοῦ προέδρου Οὐίλσον, ἐκάλεσε τὸν Λούδενδορφ στὸ Βερολῖνον, γιὰ νὰ συζητήσῃ μαζὺ του τὴν στρατιωτικὴν κατάστασιν. Ξαφνικὰ ὁ στρατηγὸς ἀπὸ ἀπαισιόδοξος, ποὺ ἦταν, πρὶν μεταβάλλεται σὲ αἰσιόδοξο. Θέλει νὰ συνεχίσῃ τὸν πόλεμον. Ἀπὸ στρατιωτικῆς ἀπόψεως, λέγει, θὰ ἔχωμε παρακάμψῃ τὰς δυσκολίας ἐντὸς τεσσάρων ἐβδομάδων. Τὸ μέτωπον θὰ ἡμπορέσῃ νὰ κρατηθῇ ἐπὶ πολλοὺς ἀκόμη μῆνες—ἀκόμη καὶ κατὰ τὸν προσεχῆ χειμῶνα.

Ὑστερα ἀπὸ αὐτὴν τὴν στάσιν τοῦ Λούδενδορφ ὁ ἀρχικαγκελάριος πρίγκηψ Μᾶξ τῆς Βάδης χάνει φυσικὰ κάθε ἐμπιστοσύνην στὴν εὐθυκρισίαν τοῦ γενικοῦ ἐπιτελάρχου. Δὲν ἦταν ὁ Λούδενδορφ καὶ ἡ ἀνωτάτη ἡγεσία ἐκεῖνοι ποὺ ἐπέμεναν μόνις χθὲς στὴν ἄμεσον σύναψιν ἀνακωχῆς;

Ὁ πρίγκηψ Μᾶξ τῆς Βάδης ἀποφασίζει τώρα νὰ συμβουλευθῇ καὶ ἄλλους στρατηγοὺς ἐπὶ τῆς στρατιωτικῆς καταστάσεως. Αὐτὸ θίγει τὴν εὐαίσθησίαν τοῦ Λούδενδορφ. Καὶ ἄλλη μιὰ φορά, ὅπως τὸ ἔκαμε συχνὰ κατὰ τὸ παρελθόν, ἀπειλεῖ νὰ ἀποχωρήσῃ μαζὺ μὲ τὸν Χίνδεμπουργκ γιὰ νὰ ἐπι-

βάλη στην κυβέρνησι τὴν θέλησί του.

Πίτω ἀπὸ τὴν πλάτη τοῦ ἀρχικαγκελαρίου ἐξέδωκε μιὰ ἡμερησία διαταγὴ πρὸς τὸ στράτευμα στὴν ὁποία ἐχαρακτήριζε ὡς "ἀπαραδέκτους" τοὺς ὄρους τοῦ προέδρου Οὐίλσον.

Αὐτὸ ἦτο καταρὰ πρόκλησις κατὰ τῆς κυβερνήσεως. Φαίνεται ὅτι ὁ Λούδενδορφ ἀντελήφθη καὶ ὁ ἴδιος τὴν γκάφα του, γιατί ἐπεχείρησε ματαίως νὰ σταματήσῃ τὴν κοινοποιήσι τῆς ἡμερησίας διαταγῆς του. Ἦταν ὅμως πιὰ πολὺ ἄργά.

Θυμωμένος ὁ Κάιζερ καλεῖ τοὺς δύο στρατιωτικούς ἡγέτας νὰ ἐμφανισθοῦν ἐνώπιον του στὰ ἀνάκτορα "Μπελβύ". Ὁ ἀντισυνταγματάρχης φὸν Πλέσσεν, ὁ ὁποῖος ἐκράτησε τὰ πρακτικὰ τῆς συνομιλίας, ἀναφέρει ὅτι ὁ αὐτοκράτωρ Γουλιέλμος ἐμέμφθη τὴν ἀνάμιξι τῶν στρατηγῶν στὴν πολιτική, ἡ ὁποία ἦτο ἀντίθετος πρὸς τὴν χαραχθεῖσα καὶ ἐγκριθεῖσα ἀπὸ αὐτὸν πολιτική, μιὰ πολιτική, πού ὀφείλει τὴν γένεσί της στὴν ἀναφορὰ τῆς 29ης Σεπτεμβρίου κατὰ τὴν ὁποία ὁ Λούδενδορφ ἐξήγγειλε τὴν κατάρρευσι τοῦ στρατοῦ καὶ ἐζήτησε τὴν ὅσο τὸ δυνατόν ταχυτέρα σύναψι μιᾶς ἀνακωχῆς.

Ὁ Κάιζερ προσέθεσε ἀμέσως κατόπιν ὅτι μὲ τὴν στάσι τοῦ Λούδενδορφ ἐκλονίσθη ἡ ἐμπιστοσύνη του σ' αὐτόν. Καὶ ὕστερα ὁ Πλέσσεν παρατηρεῖ:

"Ὁ Κάιζερ ἀπεδέχθη συγκεκινημένος τὴν αἴτησι παραιτήσεως τοῦ Λούδενδορφ. Ἐδήλωσε ὅμως στὸν στρατάρχη Χίνδεμπουργ ὅτι πρέπει νὰ μείνῃ καὶ ὅτι αὐτὸ εἶναι ἐπιταγὴ τῆς πατρίδος".

Ὁ Λούδενδορφ ἦταν βέβαιος ὅτι ὁ Χίνδεμπουργ θὰ παρητεῖτο μαζί του. Γι' αὐτὸ ἐξεπλάγη πάρα πολὺ πού παρέμεινε ὁ Χίνδεμπουργ ὑπακούων στὴν ἐντολὴ τοῦ αὐτοκράτορος, πρᾶγμα πού εἶχε ὡς ἀποτέλεσμα, ὅπως παρατηρεῖ ἡ ἐπίσημος ἱστορία τοῦ πολέμου ἡ ἐκδοθεῖσα ἀπὸ τό γερμανικὸ ἐπιτελεῖο, μιὰ βαθεῖα διάστασι μεταξύ αὐτοῦ καὶ τοῦ στρατάρχου φὸν Χίνδεμπουργ μὲ τὸν ὁποῖον ἦτο στενῶτατα συνδεδεμένος ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τοῦ Τάννεμπεργ".

Ἐν πάσῃ περιπτώσει ἡ κατάστασις ἔχει ἀποσαφηνισθῇ τῶρα ἀπολύτως. Κατηργήθη ἡ συγκεκαλυμμένη δικτατορία τοῦ Λούδενδορφ. Ἡ ἱστορία ἀνεγνώρισε ὅτι ἦτο μιὰ πατριωτικὴ πρᾶξις ἀπὸ μέρους τοῦ Χίνδεμπουργ νὰ χωρισθῇ ἐπὶ τέλους ἀπὸ τὸν πεισματάρη καὶ αὐθαίρετο ἐπιτελάρχη του καὶ νὰ ὀδηγήσῃ συντεταγμένο στὴν Γερμανία τὸν γερμανικὸ στρατὸ ἀντὶ νὰ τὸν ἀφήσῃ νὰ καταστραφῇ σὲ ἓνα ἄσκοπο ἀγῶνα.

Τὸ Γαλλικὸ θωρηκτὸ "Μπουβέ" βυθίζεται μπροστὰ
στὰ Δάρδανέλλια.

ΜΕΡΟΣ ΕΝΔΕΚΑΤΟΝ

Η ΕΠΙΘΑΝΑΤΙΟΣ ΑΓΩΝΙΑ ΤΗΣ ΑΥΣΤΡΙΑΣ

Γερμανοί στρατιώται παρελαύνοντες.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ι

ΕΚΡΥΘΜΟΣ ΚΑΤΑΣΤΑΣΙΣ ΣΤΗ ΒΙΕΝΝΗ

Πρέπει νὰ συνομολογηθῇ ἀνάκωχή

Ἡ πτῶσις τοῦ Λούδενδορφ δὲν εἶναι τὸ μόνο ἀνησυχητικὸ γεγονός ἐκείνων τῶν ἡμερῶν. Ἡ Βουλγαρία κατέθεσε τὰ ὅπλα. Ἡ Αὐστρουγγαρία καὶ ἡ Τουρκία ὑπέβαλαν ταυτοχρόνως μὲ τὴν Γερμανίαν, μιὰ αἴτησι περὶ συνάψεως ἀνάκωχῆς. Ἡ γερμανικὴ ἐργατικὴ τάξις υἱοθετεῖ τὸν ἀφορισμὸ τοῦ σοσιαλδημοκράτου ὑπουργοῦ Σαϊδεμάνν: "Προτιμότερο ἓνα τέλος ὑπὸ ἓνα καθεστῶς τρόμου, παρὰ ἓνα καθεστῶς τρόμου χωρὶς τέλος".

Ἡ μεγάλη αὐτοκρατορία στὶς ὄχθες τοῦ Δουνάβεως διαλύεται στὰ χέρια τοῦ αὐτοκράτορος Καρόλου. Οἱ λαοὶ τῆς ἀψβουργικῆς μοναρχίας τείνουν νὰ χωρισθοῦν ὁ ἕνας ἀπὸ τὸν ἄλλο. Οἱ Οὔγγροι δὲν θέλουν πιά νὰ πολεμήσουν γιὰ τὴν Αὐστρία. Οἱ Τσέχοι ἀνεγνωρίσθησαν ἤδη ἐπισήμως ἀπὸ τοὺς συμμάχους ὡς σύμμαχοι. Οἱ Κροάται ὀνειρεύονται τὴν σύστασιν ἑνὸς μεγάλου γιουγκοσλαβικοῦ κράτους.

Στὸ Φιοῦμε πισταὶ στὸν αὐτοκράτορα κροατικαὶ μονάδες ἀφοπλίζουν τὴν οὔγγρικὴ ἀστυνομία καὶ οὔγγρικὰ στρατιωτικὰ τμήματα. Ὄταν ὁ αὐτοκράτωρ Κάρολος ἔρχεται στὸ Ντεμπρεσίν, κάμνει τὴν ἀπερίσκεψία νὰ ἐπισκεφθῇ τὴν ἐκκλησίαν στὴν ὁποία μόλις πρὸ ἑβδομηῆντα ἐτῶν ἐκηρύχθησαν οἱ Ἀψβοῦργοι ἑκπρωτοὶ τοῦ θρόνου. Ὄταν ἔφευγε ἀπὸ τὴν ἐκκλησίαν παραπάτησε σὲ ἕνα χαλὶ καὶ παρ' ὀλίγον θὰ ἔπεφτε κάτω. Ἐνα ἄλογο τῆς αὐτοκρατορικῆς ἀμάξης γλυστρᾷ στὸ λιθόστρωτο καὶ πέφτει. Τὸ τιμητικὸ ἀπόσπασμα παρατάσσεται μὲ τὴν πλάτη πρὸς τὸν αὐτοκράτορα γιὰ νὰ μπορῇ νὰ ἐπιτηρῇ τὸν ἀνήσυχο πληθυσμό.

Μελαγχολικὸς ὁ αὐτοκράτωρ ἀποσύρεται στὸ ἀθήρμαστο ἀνάκτορο τοῦ Γκεδελλέ. Ὁ στρατηγὸς Λουκάσιτς προτείνει νὰ συγκεντρώσῃ μερικὰ συντάγματα "ἀναλαβήτων Βοσνίων" καὶ νὰ τὰ ρίψῃ κατὰ τῶν διανοομένων τῆς Βουδαπέστης, ποὺ πολιτικολογοῦν μέσα στὰ καφενεῖα. Ὁ αὐτοκράτωρ ὁμῶς δὲν δέχεται τὴν πρότασιν.

Ἐπιστρέψας στὴν Βιέννη ὁ αὐτοκράτωρ Κάρολος εὗρῃκε τελείως ἀλλαγμένη τὴν πρωτεύουσά του. Ἐνῶ τὸ ἀμάξι του περνᾷ ἀπὸ τὸν δρόμο, οἱ συνοδοὶ του ἔχουν τὸ δάκτυλο στὴν σκανδάλη τοῦ περιστρόφου των γιὰ τὸ πλῆθος ὁλόγυρα ἀποδοῦν ἑμᾶς τὸν αὐτοκράτορα μὲ σφυρίγματα καὶ ἀπὸ μεγάφωνο ἀντηχοῦν αἱ λέξεις: "Φύγε! φύγε"!

Πῶς ἀπὸ ἕνα λάθος προελαύνουν οἱ Ἴταλοι

Στὸ ἰταλικὸ μέτωπο τὰ στρατεύματα τῆς παραδουναβείου μοναρχίας ἔδωσαν μιὰ μάχη ἀκόμη—καὶ τὴν ἔχασαν. Ὁ ἐπιτελάρχης τῆς ὁμάδος στρατιῶν τοῦ Τυρόλου ὁμολογεῖ σὲ μιὰ ἀναφορὰ του ὅτι τὰ στρατεύματα ἔχουν χάσῃ τὸ ἠθικὸν των ἀπὸ τὴν ἀκατανίκητὴ ἐπιθυμία των νὰ ἐπιστρέψουν στὴν πατρίδα.

Καὶ προσθέτει:

"Ὑπὸ τοιαύτας συνθήκας θὰ πρέπη νὰ συνομολογηθῇ ἀμέσως ἀνακωχή. Δὲν ὑπάρχει ἄλλη λύσις".

"Συμφωνῶ ἀπολύτως" σημειώνει ὁ διοικητὴς τῆς ὁμάδος στρατιῶν στὸ περιθώριον τῆς ἀναφορᾶς.

Ὁ στρατηγὸς φὸν Βέμπερ ὁ ὁποῖος διαπραγματεύεται μὲ τοὺς Ἴταλους τοὺς ὅρους τῆς ἀνακωχῆς, ξεχνᾷ κατὰ τὴν ἀναχώρησί του τὸν κρυπτογραφικὸν κώδικα καὶ γι' αὐτὸ δὲν μπορεῖ νὰ διαβάσῃ τὶς ὁδηγίαις ποὺ τοῦ στέλλει τηλεγραφικῶς ἡ ἀνωτάτη αὐστρουγγρικὴ ἡγεσία. Ἔτσι τὰ αὐστρουγγρικὰ στρατεύματα διακόπτουν τὶς ἐχθροπραξίες 24 ὥρες ἐνωρίτερα ἀπὸ τὰ ἰταλικά.

"Όταν ή Βιέννη τηλεγραφεί τήν ώρα, εἶναι πιά πολύ ἀργά. Ὁ ἰταλικὸς στρατὸς ἐκμεταλλεύεται αὐτὴν τὴν εὐκαιρία, προχωρεῖ ὅσο μπορεῖ παραπάνω, προσπερνᾷ τοὺς ὑποχωροῦντας αὐστριακοὺς καὶ ἐπιτείνει τὴν διάλυσιν τῶν μονάδων των.

Ὁ αὐτοκράτωρ Κάρολος παραμένει ἐν τῷ μεταξὺ, χωρὶς νὰ ξεύρῃ τί νὰ κάμῃ, στὴν παραγμένη Βιέννη. Σύμφωνα μὲ τὶς πληροφορίες τοῦ γραμματέως του βαρῶνου Κάρλ φὸν Βέρκμανν "ὄλαι αἱ θῦραι καὶ αἱ εἰσόδοι τῶν ἀνακτόρων ἐκλείσθησαν ἐρμητικά".

Στὸ Ἰνσμπρουκ λεηλατοῦσαι ὀρδαὶ διασχίζουν τοὺς δρόμους. Στὴν Πράγα οἱ σιδηροδρομικοὶ ὑπάλληλοι ὀρκίζονται ἀπὸ τώρα ὁρκο πίστεως στὴν Τσεχοσλοβακικὴ δημοκρατία. Συρμοὶ μὲ διαλελυμένα στρατεύματα ἀποτελούμενα ἀπὸ ὅλες τὶς ἐθνικότητες τῆς αὐστρουγγρικῆς μοναρχίας διασχίζουν τὴν χώρα καὶ ἀλληλοπυροβολοῦνται. Ὁ ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν βαρῶνος φὸν Λένε μόνον μὲ πολιτικὰ τολμᾷ νὰ κυκλοφορῇ στοὺς δρόμους τῆς Βιέννης.

Στὰ ἀνάκτορα τοῦ Σέμπρουκ ὑπηρετεῖ ἀκόμη ὡς φρουρὰ ἓνα οὐγγρικὸ τάγμα "ἔτοιμο νὰ ὑπερασπίσῃ καὶ νὰ προστατεύσῃ ὡς τὴν τελευταία σταγόνα τοῦ αἵματός του τὸν βασιλέα τῆς Οὐγγαρίας".

Εἶναι ὅμως ἀκόμη ὁ αὐτοκράτωρ Βασιλεὺς τῆς Οὐγγαρίας; ἐρωτᾷ κάθε μέρα ὁ διοικητὴς τοῦ τάγματος τὸν γενικὸ ὑπασπιστὴ τοῦ Καρόλου. Τὴν 31ην Ὀκτωβρίου οἱ Οὐγγροὶ ἀποχωροῦν καὶ λέγουν:

"Δὲν πιστεύομε πιά ὅτι ὁ πρῶν αὐτοκράτωρ παραμένει βασιλεὺς τῆς Οὐγγαρίας".

"Τώρα τὴν ἔχομε ἄσχημα" λέγουν οἱ Βιεννέζοι ἀστυνομικοὶ ποὺ ἀποτελοῦν τὴν τελευταία φρουρὰ τῆς καταλυθείσης αὐτοκρατορίας.

Ἐνα τραγικὸ συμβούλιο τοῦ Στέμματος.

Ὁ Κάρολος, χωρὶς ὑπουργούς, χωρὶς στρατιώτας χωρὶς κανένα σχέδιο, εὕρισκει μόνον μιὰ διέξοδο. Συγκαλεῖ τὸ Συμβούλιο τῆς Επικρατείας στὸ ὁποῖον ἀνήκει καὶ ὁ σοσιαλδημοκράτης Βικτωρ Ἀδлер. Πικρὰ λόγια ἀνταλλάσσονται κατὰ τὴν τελευταία αὐτὴ συνεδρίασι.

"Μεγαλειότατε, λέγει ὁ Ἀδлер, δὲν εἴμαστε ἐμεῖς ἐκεῖνοι ποὺ θελήσαμε αὐτὸν τὸν πόλεμο".

"Οὔτε καὶ ἐγὼ" λέγει ὁ αὐτοκράτωρ μὲ σιγανὴ φωνή.

"Αὐτὸ εἶναι σωστό, παραδέχεται ὁ Ἀδлер δὲν μποροῦμε ὅμως νὰ παραβλέψωμε ὅτι πάντοτε ἀγωνισθήκαμε μὲ λόγια καὶ μὲ ἔργα κατὰ αὐτοῦ τοῦ πολέμου καὶ ὅτι συνεπῶς δὲν θέλομεν νὰ φέρωμεν τὴν εὐθύνην τοῦ τερματισμοῦ του, ὅπως δὲν φέρομε τὴν εὐθύνην τῆς ἐξαπολύσεως του. Ὁ παρὰ γων ἐκεῖνος ποὺ ὠδήγησε τὸν λαὸ στὸν πόλεμο ἅς προσπαθήσῃ τώρα νὰ τὸν λυτρώσῃ ἀπὸ τὴν δυστυχίαν".

"Ἡ ἔρευνα ποῖος εἶναι ὁ παράγων αὐτός, ἀπαντᾷ ὁ Κάρολος, θὰ διαρκέσῃ πολύ. Καὶ οἱ στρατιῶται μας, ποὺ εὕρισκονται μπροστὰ στὸν ἐχθρὸ

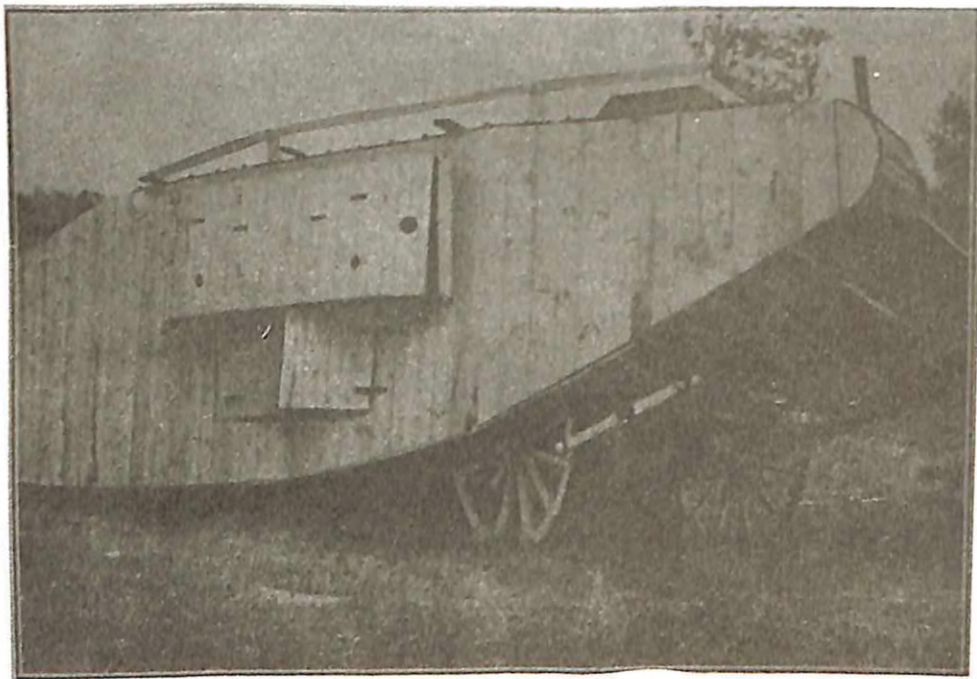
δέν μποροῦν νὰ περιμένουν. Ἀλλὰ καὶ ἂν ἀκόμη εὐρεθῇ ὁ παράγων αὐτὸς ποῖος θὰ φέρῃ τὴν εὐθύνη γιὰ τοὺς θανόντας, γιὰ τὸν μάταιο θάνατο χιλιάδων καὶ χιλιάδων ἀνθρώπων;

"Ἄς εἴμεθα εἰλικρινεῖς" λέγει ὁ ὑπουργὸς Μάϋρ ἐπεμβαίνων στὴν συζήτησι. Ἐκεῖνος ποὺ ἤθελε τὸν πόλεμον κατὰ τῆς Σερβίας εἴμεθα ἐμεῖς ὅλοι—ὅλος ὁ λαός.

Θὰ ἤθελα τότε νὰ ἑβλεπα ἐκεῖνο τὸν παράγοντα ποὺ θὰ ἐτολμοῦσε νὰ ἀντισταθῇ στὸν πόλεμο. Ἄς μὴ ξεχνοῦμε τὸν πολεμικὸ ἐνθουσιασμὸ τοῦ Αὐγούστου τοῦ 1914 καὶ ἅς μὴ ντρεπόμεθα γι' αὐτόν!".

Ὁ αὐτοκράτωρ Κάρολος στὸ τέλος δέν παραιτεῖται. Ἀποχωρεῖ ἀπλῶς ἀπὸ τὴν διαχείρησι τῶν κρατικῶν ὑποθέσεων". Ὅταν οἱ μεταλλουργοὶ τοῦ Φλόριςδορφ βαδίζουν τὴν 11ην Νοεμβρίου μὲ λουστοὺς κατὰ τῶν ἀνακτόρων τοῦ Σέμπρου, ὁ Κάρολος μαζὺ μὲ τὴν οἰκογένειά του κα-τορθώνει νὰ φύγῃ μὲ ἓνα ταξὶ ἀπὸ μιὰ ὀπισθία θύρα τῶν ἀνακτόρων.

Ἐκείνη τὴν ἡμέρα ἔδυσε διὰ παντὸς ἡ κυριαρχία τῶν Ἀψβούργων ποὺ διήρκεσε 700 ἔτη.

Ξύλινο τάνκ πρὸς ἐξαπάτησιν τοῦ ἐχθροῦ .

ΚΕΦΑΛΑΙΟ II

Η ΑΥΣΤΡΙΑΚΗ ΤΡΑΓΩΔΙΑ

Ο αναπόφάσιτος Αυτοκράτωρ

Τὸ 1917, τὸ ἀποφασιστικὸ ἔτος τοῦ πρώτου παγκοσμίου πολέμου εἶναι γεμᾶτο μὲ μοιραῖες ἀποφάσεις, μὲ τρομεροὺς κλονισμοὺς καὶ μὲ σκοτεινὲς ὑποθέσεις.

Ἡ ἐπανάστασις στὴν Ρωσσία μετέβαλε τὴν ἰσορροπία τῶν δυνάμεων στὴν Εὐρώπη καὶ τὴν ὀψι τοῦ κόσμου. Στὴν Γερμανία ὅπως εἶδαμε ἤδη, πολιτικοὶ καὶ στρατιωτικοὶ κυμαίνονται μετὰ τὴν ἐπιθυμίαν συνάψεως εἰρήνης καὶ τῆς συνεχίσεως τοῦ πολέμου μέχρι τῆς τελικῆς νίκης. Ἀπὸ τὴν ἄλλη ὀχθη τοῦ Ὠκεανοῦ εἰσρέουν αἰνωπαὶ δυνάμεις τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν στὰ αἵματηρὰ πεδία τῶν μαχῶν τῆς γηραιᾶς Εὐρώπης.

Ἀνάμεσα στὶς σκιές, ποὺ καλύπτουν τὴν Δύσι ὑπάρχει ἓνας ἄνθρωπος,

ποὺ προαισθάνεται τὸ τέλος τοῦ δράματος. Εἶναι πολὺ ὅμως ἀναποφάσιτος, εἶναι πολὺ ἀσθενὴς γιὰ νὰ ὀρθώσῃ τὸ ἀνάστημά του κατὰ τῆς μοίρας. Ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς εἶναι ὁ αυτοκράτωρ Κάρολος τῆς Αὐστρίας.

Τὴν 21ην Νοεμβρίου τοῦ 1916 ὁ μεγάλος θεῖος του καὶ προκάτοχός του στὸν θρόνο, Φραγκῖσκος Ἰωσήφ ὁ Αὐτοεῖχε κλείσει γιὰ πάντα τὰ μάτια του. Κατὰ τὴν διάρκειαν μιᾶς ἀνθρωπίνης ζωῆς ὁ μονάρχης αὐτὸς εἶχε ἐργασθῇ ἐντατικᾶ καὶ ἐπίμονα γιὰ τοὺς λαοὺς τῆς παραδυναβείου μοναρ-

Ὁ Ἄγγλος στρατηγὸς Σέρ-Γιάν Χάμιλτον στὰ Δαρδανέλια.

χίας. Ένας βρογχικός κατάρρους συνοδευόμενος από μιὰ περιπνευμονία τὸν ἔρριξε στὴν σκληρὴ στρατιωτικὴ του κλίνη στὰ ἀνάκτορα τοῦ Σέμπρου.

Τὸ πρωτὶ ἀκόμη πρὶν νὰ πεθάνῃ ἐζήτησε νὰ τοῦ φέρουν, διάφορα ἔγγραφα γιὰ νὰ τὰ μελετήσῃ καὶ νὰ τὰ υπογράψῃ. Ὑστερα ἤλθε ἡ ἀγωνία τοῦ θανάτου. Ποτὲ δὲν θὰ τὸ ἐπίστευε ὅμως ὅτι ἡ σαθερὰ αὐτοκρατορία του δὲν θὰ ζοῦσε παρὰ δύο ἀκόμη χρόνια μετὰ τὸν θάνατο του.

Ἐν πάσῃ ὅμως περιπτώσει ὁ αὐτοκράτωρ Φραγκῖσκος Ἰωσήφ ἤξευρεν ὅτι ὁ πόλεμος ἦταν μιὰ καταστροφὴ γιὰ τὸ κράτος του. Ὅταν ἀπὸ τὴν ἐπιδιωκομένη τιμωρία τῆς Σερβίας προέκυψε ἡ παγκόσμιος πυρκαϊά, ὅταν ὁ αὐτοκράτωρ ἔβλεπε, μὲ τὰ ἴδια του τὰ μάτια, τὴν καταστροφὴ τῶν στρατιῶν του, ἔπαυσε πιά νὰ ἔχῃ αὐταπάτες γιὰ τὴν ἔκβασι τοῦ πολέμου. Πόθος του ἦταν νὰ συνάψῃ εἰρήνην ὑπὸ εὐνοϊκὰς περιστάσεις καὶ νὰ σώσῃ ἔτσι τὴν ὑπόστασι τῆς δυναδικῆς μοναρχίας. Δὲν ἔβλεπε ὅμως μὲ ποιοῦ τρόπου θὰ ἠμποροῦσε νὰ πραγματοποιήσῃ αὐτὸν τὸν πόθο του.

Τώρα ἕνας ἄλλος φορεῖ τὸν ἀποστολικὸ μανδύα. Καὶ ὁ αὐτοκράτωρ Κάρολος σὰν τὸν ἀποθανόντα προκάτοχό του, δὲν τρέφεται μὲ αὐταπάτες.

—Εἶναι ἕνα καλὸ παιδί, συνήριζε νὰ λέγῃ ὁ αὐτοκράτωρ Φραγκῖσκος Ἰωσήφ καὶ ἀσφαλῶς εἶχε δίκαιο.

Ὁ Κάρολος ἀντιλαμβάνεται πρὸ παντὸς ὅτι ἡ χώρα του κατεδικάσθη κατὰ τὰ παρελθόντα ἔτη, νὰ παίξῃ ἕνα ρόλο ποῦ ἦταν ἀνάξιος αὐτῆς. Κατὰ τὴν ἑναρξιν τοῦ πολέμου—τὸ 1914—ἡ Γερμανία κατῆλθε στὸν πόλεμο παρὰ τὸ πλευρὸν τῆς Αὐστρουγγαρίας ὡς σύμμαχός της. Τρία ἔτη ἀργότερα—τὸ 1917—ἡ Γερμανία θεωρεῖ τὴν σύμμαχόν της, ὡς ἕνα ὑποτελῆ, ποῦ εἶναι ὑποχρεωμένος νὰ πειθαρχῇ χωρὶς νὰ προβάλλῃ καμμιὰ ἀντίρρηση. Ἀπὸ τὴν στιγμή μάλιστα ποῦ τὴν θέσι τοῦ Φάλκενχάυν κατέλαβον ὁ Χίνδεμπουργ καὶ ὁ Λούδενдорφ τὰ πράγματα ἐχειροτέρευσαν ἀκόμη περισσό-τερο.

Ἡ ἀνωτάτη στρατιωτικὴ ἡγεσία τῆς γερμανικῆς αὐτοκρατορίας—εἶναι περίπου ταυτόσημος μὲ τὸ ἄτομον τοῦ Λούδενдорφ—μετεβλήθη σὲ ἀνωτάτη ἀρχὴ τῶν κεντρικῶν δυνάμεων. Ἀπέναντι της ἔχει σκιώδη μόνον ὑπόστασι ἡ κυβέρνησις τοῦ Βερολίνου. Ὁ αὐτοκράτωρ Γουλιέλμος μετεβλήθη σὲ ἕνα σύμβολο καὶ οἱ σύμμαχοι στὴν Βιέννη, στὴν Κωνσταντινούπολι καὶ στὴν Σόφια δὲν ἔχουν νὰ κάμουν τίποτε ἄλλο παρὰ νὰ λαμβάνουν γνῶσιν τῶν διαταγῶν τῆς ἀνωτάτης γερμανικῆς στρατιωτικῆς ἡγεσίας καὶ νὰ τὶς ἐκτελοῦν.

Τὴν 13ην Ἰανουαρίου τοῦ 1917 ὁ πρέσβυς τῆς Αὐστρουγγαρίας στὸ Βερολῖνο νομίζει ὅτι ἔχει καθῆκον νὰ ἐλέγξῃ τὴν ἀκρίβεια ὠρισμένων φημῶν. Μὲ πλάγια μέσα εἶχε πληροφορηθῇ ἡ Βιέννη ὅτι ἡ Γερμανία προτίθεται νὰ κηρύξῃ ὁλοκληρωτικὸ ὑποβρύχιον πόλεμον. Προβλεπτικωτέρα ἀπὸ τὸ γερμανικὸ ναυαρχεῖο καὶ τὴν ἀνωτάτη γερμανικὴ στρατιωτικὴ ἡγεσία ἡ Βιέννη ἀντιλαμβάνεται ὅτι τὸ μέτρον αὐτὸ θὰ ἔχῃ ὡς ἀποτέλεσμα τὴν εἰσοδο τῆς Ἀμερικῆς στὸν πόλεμον.

Στὴν ἐρώτησί του λαμβάνει ὁ πρέσβυς ἀσαφεῖ ἀπάντησι. Ὁ Γερμανὸς ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν Τσίμμερμανν λέγει μὲ ἕνα μυστηριῶδες μειδίαμα:

"Ο Ουίλσον ἀσφαλῶς δὲν θὰ ἐξωθήσῃ τὰ πράγματα μέχρι ρήξεως μετὰς κεντρικὰς δυνάμεις."

Φροῦσαι ἐλπίδες τῶν Γερμανῶν

Τὸ ὅτι ὁμως ἔχει ἤδη ἀποφασισθῇ ἀπὸ τῆς 9ης Ἰανουαρίου, νὰ ἀρχίσῃ τὴν 1ην Φεβρουαρίου ὁ ὀλοκληρωτικὸς ὑποβρύχιος πόλεμος—αὐτὸ δὲν ἀνακοινοῦται στὸν πρέσβη τῆς Αὐστρουγγαρίας. Μόνο μιὰ ἐβδομάδα μετὰ τὴν ἐπίσκεψι τοῦ στοῦ γερμανικοῦ ὑπουργεῖο τῶν Ἐξωτερικῶν, τὸ Βερολί-
νον θεωρεῖ ἀναγκαῖον νὰ ἀνακοινώσῃ τὸ γεγονὸς στὴν Αὐστρουγγαρία. Καὶ γι' αὐτὸν τὸν σκοπὸ μεταβαίνουν στὴν Βιέννη ὁ ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν Τσίμμερμανν καὶ ὁ ἀρχηγὸς τοῦ γερμανικοῦ ναυτικοῦ ἐπιτελείου φὸν Χότσενδορφ.

Καὶ οἱ δύο δὲν εἶναι πολὺ συμπαθεῖς στὴν Βιέννη. Ὁ Τσίμμερμανν διέπραξε κάποτε μιὰ ἀδιακρισίαν καὶ ἐξεμεταλλεύθη γιὰ νὰ ὀργανώσῃ μιὰ πολιτικὴ μηχανορραφία ἕνα τηλεγράφημα τοῦ Αὐστριακοῦ πρέσβεως στὴν Οὐάσιγκτων, ποὺ δὲν ἀπηυθύνετο σ' αὐτόν. Ὁ Χότσενδορφ ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος ἐχαρακτηρίζετο ἀπὸ τοὺς ὑπευθύνους τῶν διαφορῶν ὑπουργείων στὴν Βιέννη ὡς "φαντασιόπληκτος".

—Μὲ τὸν ὀλοκληρωτικὸ ὑποβρύχιον πόλεμον, ἐβεβαίωσε ὁ Χότσενδορφ στὴν Βιέννη, θὰ ἡμπορέσωμε ἐντὸς τεσσάρων μῆνῶν νὰ ἀναγκάσωμε τὴν Ἀγγλίαν νὰ μεταβληθῇ σὲ φιλειρηνική.

Ὁ αὐστριακὸς ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν Τσέρνιν καὶ ὁ Οὐγγρος πρωθυπουργὸς Τίσα καταλαμβάνονται ἀπὸ φρίκη μπροστὰ σ' αὐτὲς τὶς φαντασιοπληξίες. Κατὰ τὴν σύσκεψιν προσπαθοῦν ματαίως νὰ ἐξηγήσουν στοὺς δύο Γερμανοὺς ὅτι ἡ κάθοδος τῆς Ἀμερικῆς στὸν πόλεμον καὶ συνεπῶς ἡ ἥττα τῶν Κεντρικῶν αὐτοκρατοριῶν θὰ εἶναι τὸ μοιραῖο ἀποτέλεσμα τοῦ ὀλοκληρωτικοῦ ὑποβρυχίου πολέμου. Ὁ Χότσενδορφ ὁμως παραμερίζει ὅλες τὶς ἀντιρρήσεις μετὰ τὶς λέξεις.

"Ἐγγυῶμαι γιὰ τὴν ἐπιτυχίαν".

Ἐνῶ συνεχίζεται ζωηρὰ ἡ συζήτησις ὁ αὐτοκράτωρ Κάρολος κάθεται συνοφρυωμένος στὴν μέση τῆς τραπέζης καὶ ἀκούει τὰ ἐπιχειρήματα καὶ τῶν δύο μερῶν. Προεδρεύει μὲν τῆς συνεδριάσεως συμμορφώνεται ὁμως πρὸς τὸν ἄγραφο κανόνα κατὰ τὸν ὁποῖον ὁ μονάρχης δὲν πρέπει νὰ κατέρχεται στὰ βάθη μιᾶς συζητήσεως. Ὑστερὰ ὁμως ἐμπιστεύεται στὸν γραμματέα τοῦ ὅτι καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς συζητήσεως ἔννοιωσε ἕνα αἶσθημα ἐξαιρετικῆς δυσφορίας. Ὁ γραμματεὺς τοῦ φὸν Βέρκμανν διέσωσε τὶς σκέψεις τοῦ αὐτοκράτορος στὰ ἀπομνημονεύματά του.

"Ἦτο λέγει, ἀπολύτως πεπεισμένος, ὅτι αἱ Ἠνωμένοι Πολιτεῖαι θὰ μεταφέρουν ὀλόκληρες στρατιὰς διὰ τοῦ Ὁκεανοῦ καὶ ὅτι τὰ γερμανικὰ ὑποβρύχια δὲν θὰ ἡμποροῦσαν νὰ σταματήσουν αὐτὲς τὶς μεταφορές. Ἐστήριζε αὐτὴν τὴν ἄποψιν τοῦ ἐπὶ τῆς γνωστῆς στρατιωτικῆς ἀρχῆς ὅτι σὲ κάθε μέσον ἐπιθέσεως ἀνταποκρίνεται καὶ ἕνα μέσον ἀμύνης. Ὁ παγκόσμιος πόλεμος εἶχε δώσῃ στὸν ἀνταγωνισμὸ μεταξὺ τηλεβόλου καὶ ἄρματος μάχης, ἀερίων καὶ προστασίας ἀπὸ αὐτά, ἀεροπλάνων καὶ ἀντιαεροπορι-

κοῦ πυροβολικοῦ, ἓνα τέτοιο ρυθμό, ὁ ὁποῖος ἀσφαλῶς δὲν θὰ ἠμποροῦσε νὰ ἀτονήσῃ καὶ γιὰ τὸ ὑποβρύχιο".

Ἡ ἐξέλιξις ἐδिकाίωσε ἀπολύτως τὸν αὐτοκράτορα Κάρολο.

Ἐνα γεῦμα στὰ Αὐστριακὰ ἀνάκτορα.

Τὸ βράδυ τῆς 20ῆς Ἰανουαρίου 1917 ὁ Χότζενδορφ παρακάθεται στὴν αὐτοκρατορικὴ τράπεζα. Μιὰ ψυχρὴ καὶ γεμάτη ἀπὸ δυσπιστία ἀτμόσφαιρα περιβάλλει τὸ γεῦμα.

Ὁ Χότζενδορφ τρώγει μὲ πολλὴ ὄρεξι ἐνῶ τὸ αὐτοκρατορικὸ ζεῦγος καὶ πολλοὶ συνδαιτημόνες μόλις ἐγγίζουσιν τὸ φαγητὸ των. Ὁ ναύαρχος εἶναι ὁμιλητικώτατος. Καὶ ὁμιλεῖ συνεχῶς γιὰ τὸν ὑποβρύχιο πόλεμο. Μόνο

μιά φορὰ φαίνεται ὅτι κατάλαβε μὲ πόσο ὀλίγο ἐνθουσιασμό τὸν ἀκοῦνε. Καὶ στρέφεται ἀμέσως πρὸς τὴν αὐτοκράτειρα:

—Ξεύρω, Μεγαλειότατη τοὺς λέγει ὅτι εἴσθε ἐναντίον τοῦ ὑποβρυχίου πολέμου. Γενικὰ εἴσθε ἀντίπαλος κάθε πολέμου.

—Ναί, ἀπαντᾷ ἡ αὐτοκράτειρα Τσίτα. Εἶμαι ἐναντίον κάθε πολέμου, ὅπως κάθε γυναῖκα ποὺ προτιμᾷ νὰ βλέπῃ τοὺς ἀνθρώπους εὐτυχισμένους καὶ ὄχι δυστυχισμένους.

Ὁ Χότζενδορφ δὲν εἶναι ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους, ποὺ συγκινοῦνται μὲ τέτοια λόγια. Καὶ ἀπαντᾷ ἀμέσως:

—"Ἄς μὴ εἴμαστε ὑπερβολικοί. Δὲν πρέπει νὰ μεγαλοποιοῦμε τὶς στερήσεις στὶς ὁποῖες ὑποβάλλονται σήμερα οἱ λαοὶ μας. Ἔχουν καὶ τὴν καλὴ των ὄψι. Ἐγὼ π.χ. ἐργάζομαι πολὺ καλύτερα ὅταν ἔχω ἄδειο στομάχι, Δὲν θὰ μᾶς πειράξῃ καὶ τόσο νὰ σφίξωμε τὴν ζώνη μας.

—Δὲν μοῦ ἀρέσει, ἀπαντᾷ ἡ αὐτοκράτειρα κοιτάζουσα κατάματα τὸν Χότζενδορφ νὰ ἀκούω νὰ μιλοῦν γιὰ σφίξιμο ζώνης, μπροστὰ σὲ ἓνα τραπέζι γεμάτο ἀπὸ διάφορα φαγητά.

Καὶ ὁ Χότζενδορφ ἀναγκάζεται νὰ σωπάσῃ. Ἡ παρατήρησις τῆς αὐτο-

Ὁ Γάλλος στρατηγὸς Γκουρώ.

κρατείρας τὸν ἐκόλλησε κυριολεκτικὰ στὸν τοῖχο.

Ὑστερα ἀπὸ μιὰ ἐβδομάδα τὸ γερμανικὸ πολεμικὸ ναυτικὸ ἄρχισε τὸν ὀλοκληρωτικὸ ὑποβρύχιον πόλεμον καὶ τὴν ἐπομένη αἰ Ἦνωμένοι Πολιτεῖαι διακόπτουν τὰς σχέσεις των μὲ τὰς κεντρικὰς δυνάμεις. Ἡ δυσφορία μεταξὺ τῆς Βιέννης καὶ τοῦ Βερολίνου μετεβλήθη τώρα σὲ βάραθρον. Καὶ αὐτὸς ἀκόμη ὁ αὐτοκράτωρ Γουλιέλμος πιστεύει τώρα ὅτι δὲν εἶναι πιά ὑποχρεωμένος νὰ ἠκολουθῇ τοὺς κανόνας τῆς εὐγενείας.

Ἔως τότε ἐθεωρεῖτο ἀπαράβατο ἔθιμον τὸ ὅτι ἓνας μονάρχης δὲν ἤμποροῦσε νὰ εἰσέλθῃ στὰ ἐδάφη μιᾶς ξένης χώρας χωρὶς νὰ ἀναγγεῖλῃ ἐπισήμως τὴν ἐπίσκεψίν του. Τὸ θέρος ὅμως τοῦ 1917 ὁ Κάιζερ μεταβαίνει στὸ μέτωπον τῆς Γαλικίας χωρὶς νὰ εἰδοποιήσῃ τὸν Κάρολον. Ὁ Κάρολος ποὺ εὐρίσκετο τότε ἐπίσης στὸ ἀνατολικὸ μέτωπον διατάσσει τὴν ἀμαξοστοιχίαν του νὰ γυρίσῃ πίσω γιὰ νὰ ἀποφύγῃ μίαν συνάντησιν μὲ τὸν γερμανὸν συνάδελφόν του ὑπὸ αὐτὰς τὰς συνθήκας.

Βεβαίως αὐτὰ ὅλα εἶναι ἐπιδουλώδη καὶ δευτερεύοντα θέματα μέσα στὴν τρικυμία τοῦ πολέμου. Ἀποδεικνύουν ὅμως καθαρὰ τὴν ἔντασιν ποὺ ἐπικρατοῦσε τότε μεταξὺ Αὐστρουγγαρίας καὶ Γερμανίας. Στὴν Βιέννη ἐπικρατεῖ γενικὰ ἡ γνώμη ὅτι πρέπει νὰ καταβληθῇ κάθε προσπάθεια γιὰ τὴν συνομολόγησιν μιᾶς εἰρήνης κατόπιν διαπραγματεύσεων. Γιατὶ ἀλλοιῶτα θὰ ἐπῆρχετο πλήρης καταστροφὴ τῶν κεντρικῶν δυνάμεων. Στὸ Βερολῖνον ὅμως, κάτω ἀπὸ τὴν ἐπίδρασιν τοῦ Λούδενδορφ γίνεται λόγος μόνο γιὰ "νικηφόρον εἰρήνην". Ἡ Γερμανία θὰ σταματήσῃ τὸν ἄγῶνα, μόνο ἂν ἐξέλθῃ νικήτρια ἀπὸ αὐτόν.

Ἕνα ἔγγραφο ποὺ ἠλεκτρίζει τοὺς πάντας.

Στὴν Βιέννη βλέπουν τὰ πράγματα καθαρώτερα. Ἐκεῖ ὁ ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν κόμης Ὁτοκαρ Τσέρνιν ἔχει συντάξῃ ἓνα ἐμπιστευτικὸ ὑπόμνημα ἐπὶ τῆς καταστάσεως. Τὸ ἔγγραφο αὐτὸ τοῦ ὁποῦοι συνετάχθησαν μόνο τέσσαρα ἀντίγραφα, θὰ ἔχῃ ὡς συνέπεια ἐπικίνδυνες περιπλοκές.

Ἐν πρώτοις δὲν ἀφίνει ἀσυγκίνητο τὸν αὐτοκράτορα Κάρολον. Καὶ δὲν θὰ μπορέσωμε νὰ κατανοήσωμε τὰ ἐπακολουθήσαντα γεγονότα ἂν δὲν γνωρίσωμε ἐν συντομίᾳ τὸ περιεχόμενον του:

"Ἄς μοῦ ἐπιτρέψῃ, ἡ Ὑμετέρα Μεγαλειότης, γράφει ὁ κόμης Τσέρνιν, νὰ ἐκφράσω πρὸς αὐτὴν ἐλευθέρως τὴν γνώμην μου ἐπὶ τῆς καταστάσεως. Εἶναι ἀπολύτως φανερόν ὅτι ἡ στρατιωτικὴ μας ἰσχὺς βαδίζει πρὸς τὸ τέλος της. Ὑπενθυμίζω ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ αὐτῇ, τὴν πλήρη σχεδὸν ἔλλειψιν πρώτων ὑλῶν διὰ τὴν κατασκευὴν πολεμοφοδίων, τὸ τελείως ἐξηντλημένον ἔμψυχον ὑλικὸν καὶ πρὸ παντὸς τὴν βωβὴν ἀπόγνωσιν ποὺ κατέλαβεν ὅλας τὰς λαϊκὰς τάξεις, λόγῳ τοῦ ὑποσιτισμοῦ των καὶ ποὺ καθιστᾷ ἀδύνατον μίαν συνέχισιν τοῦ πολέμου.

"Ἄν καὶ πιστεύω ὅτι θὰ δυνηθῶμεν νὰ ἀνθέξωμεν κατὰ τοὺς ἀμέσως προσεχεῖς μῆνας, ἔχω ἐν τούτοις ἀπόλυτον πεποίθησιν ὅτι ἀποκλείεται μίαν συνέχισιν τοῦ πολέμου κατὰ τὸν προσεχῆ χειμῶνα. Μὲ ἄλλα λόγια πρέπει κατὰ τὸ τέλος τοῦ θέρους ἢ τὸ πολὺ κατὰ τὸ φθινόπωρον νὰ τερματισθῇ ὁ πόλεμος.

"Ο πολιτικός ὁ ὁποῖος δὲν εἶναι οὔτε τυφλός, οὔτε κωφός πρέπει νὰ ἔχη ἀντιληφθῇ ὅτι συνεχῶς ὀγκοῦται ἡ ἀπόγνωσις τοῦ πληθυσμοῦ. Πρέπει νὰ ἔχη ἀκούσῃ τὴν ὑπόκωφον βοὴν τῆς διαμαρτυρίας τῶν λαϊκῶν τάξεων καὶ πρέπει νὰ ἔχη συναίσθησιν τῶν εὐθυνῶν του, πρέπει νὰ ὑπολογίσῃ καὶ ἐπὶ τοῦ παράγοντος αὐτοῦ. Ἡ Ὑμετέρα Μεγαλειότης γνωρίζει ἤδη ὅτι ἡ πίεσις, ποὺ βαρύνει τὸν πληθυσμόν, ἠύξθη εἰς ἓνα τοιοῦτον βαθμόν, ὁ ὁποῖος πραγματικὰ κατέστη ἀφόρητος.

"Δὲν πιστεύω ὅτι ἡ ἐσωτερικὴ κατάστασις τῆς Γερμανίας εἶναι διάφο-

Γαλλικά στρατεύματα ἀποβιβάζονται στὴν Κέρκυρα.

ρος ἀπὸ τὴν ἰδικὴν μας καὶ ἔχω τὴν ἀπόλυτον πεποίθησιν ὅτι καὶ ἡ Γερμανία ἔχει ἤδη φθάσῃ εἰς τὸ ἄκρον ἄωτον τῆς ἀντοχῆς της.

"Εἶμαι ἀπολύτως πεπεισμένος ὅτι ἂν ἡ Γερμανία θελήσῃ νὰ παρατείνῃ τὸν πόλεμον καὶ κατὰ τὸν ἐπερχόμενον χειμῶνα, θὰ ἀντιμετωπίσῃ ἐσωτερικὰς ἀναταραχάς, αἱ ὁποῖαι, κατὰ

τὴν γνώμην μου, θὰ εἶναι πολὺ σοβαρώτεροι ἀπὸ μίαν εἰρήνην κατόπιν διαπραγματεύσεων.

"Ἡ Ὑμετέρα Μεγαλειότης ἀπέρριψε κατόπιν ὑπευθύνου προτάσεώς μου τὰς ἐπανειλημμένας προσπάθειάς τῶν ἐχθρῶν μας, νὰ μᾶς χωρίσουν ἀπὸ τοὺς συμμάχους μας. Ταυτοχρόνως ὅμως ἡ Ὑμετέρα Μεγαλειότης μὲ διέταξε νὰ καταστήσω γνωστὸν εἰς τοὺς ὑπευθύνους πολιτικούς ἄνδρας τῆς γερμανικῆς αὐτοκρατορίας ὅτι ἐφθάσαμεν εἰς τὸ ἀνώτατον σημεῖον τῆς ἀντοχῆς μας.

"Ἐξετέλεσα τὰς διαταγὰς τῆς Ὑμετέρας Μεγαλειότητος. Καὶ οἱ πολιτικοὶ ἄνδρες τῆς Γερμανίας μὲ διεβεβαίωσαν ὅτι καὶ διὰ τὴν Γερμανίαν εἶναι ἀπολύτως ἀδύνατος ἡ συνέχισις τοῦ πολέμου καὶ κατὰ τὸν προσεχῆ χειμῶνα. "Ὅ,τι ἔχω λοιπὸν νὰ εἶπω περιλαμβάνεται εἰς τὴν ἐξῆς φράσιν: "Ἡμποροῦμεν νὰ περιμένωμεν ἀκόμη μερικὰς ἐβδομάδας καὶ νὰ δοκιμάσωμεν ἂν ὑπάρχουν δυνατότητες νὰ συνομιλήσωμεν μὲ τοὺς Παρισίους ἢ τὴν Πέτρούπολιν".

Σαφέστερα δὲν ἠμποροῦσε πραγματικὰ νὰ ἀναπτυχθῇ ἡ πραγματικὴ κατάσταση.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ III

Ἡ ΜΥΣΤΙΚΗ ΑΠΟΣΤΟΛΗ ΕΝΟΣ ΠΡΙΓΚΗΠΟΣ

Ὁ Αὐτοκράτωρ Κάρολος εὕρισκει ἓνα μεσάζοντα

Πολλοὶ διετάθησαν ὅτι ὁ Τσέρνιν ὑπερέβαλε κάπως τὰ πράγματα. Ἡ

ιστορία όμως απέδειξε ότι είχε παραπάνω από δίκαιον. Στην πραγματικότητα πολλά πράγματα ήταν ακόμη χειρότερα. Ο πληθυσμός στην Γερμανία πεινούσε, στην Αυστρία παντού παρουσιάζοντο εικόνες φρίκης. Μαραμένα λάχανα και τσόφλια από πατάτες είναι ή συνήθης τροφή έκτεταμένων στρωμάτων του πληθυσμού. Ακόμη και στο στράτευμα κρέας αλόγου και σάπια κοκκινογούλια θεωρούνται ως μεγάλη πολυτέλεια.

Αν ο αυτοκράτωρ Κάρολος αντιμετώπιζε με νηφαλιότητα την κατάσταση, θα έπρεπε να καταλήξει στο ίδιο συμπέρασμα με τον κόμητα Τσέρνιν και με μερικούς βουλευτές του Ράιχταγ στο Βερολίνο, που την ίδια εποχή είχαν τις ίδιες σκέψεις. Έπρεπε να εξετασθῇ υπό ποιους δρους θα ήταν διατεθειμένοι οι αντίπαλοι να συνάψουν ειρήνη.

Ο Κάρολος λοιπόν απεφάσισε να εξετάσῃ τὸ ζήτημα αυτό.

Κατὰ τὴν ἀναζήτησι τοῦ καταλλήλου μεσάζοντος ἡ ἐκλογή τοῦ αὐτοκράτορος Καρόλου πίπτει ἐπὶ τοῦ γαμβροῦ του, πρίγκηπος Σίξτου τῶν Βουρβόνων καὶ τῆς Πάρμας. Αἱ συγγενικαὶ σχέσεις μεταξύ τῶν διαφόρων βασιλικῶν οἰκῶν τῆς Εὐρώπης εὐνοοῦν τὸ σχέδιον. Ὁ πρίγκηψ Σίξτος ὑπηρετεῖ μὲν στὸν Βελγικὸ στρατό, ἡμπορεῖ όμως εὐκολὰ νὰ λάβῃ ἄδεια πρὸς ἐκτέλεσι τῆς μυστικῆς ἀποστολῆς του.

Ὅταν ὁ Σίξτος συναντᾶται στὸ Νεσατέλ τῆς Ἑλβετίας μετὸν ἀδελφὸ του Ξαβιέ, λαμβάνει ἀπὸ ἕνα ἀπεσταλμένο τοῦ αὐτοκράτορος μιὰ πρόσκλησι νὰ ἔλθῃ στὴν Βιέννη. Χωρὶς νὰ ἀναγνωρισθοῦν διασχίζουν οἱ δύο ἀδελφοὶ τῆς αὐτοκρατείας τὴν χειμαζομένη ἀπὸ τὸν πόλεμο χώρα τῆς Ἀθάρυβα ἀνοίγουν τὴν ἐπομένη νύκτα αἱ σιδηραῖ πύλαι τῶν ἀνακτόρων τοῦ Λούξεμπουργ κοντὰ στὴν Βιέννη γιὰ νὰ περάσουν οἱ δύο ἀξιωματικοί, ποὺ ἀνήκουν στὸ στρατόπεδο τῶν ἀντιπάλων.

Ἐυρήκαμε τὸν αὐτοκράτορα, γράφει ὁ πρίγκηψ Σίξτος στὰ ἀπομνημονεύματά του εἰλικρινῇ καὶ τίμιον, ὅπως πάντοτε. Ἦταν μόνο κάπως σοβαρώτερος καὶ ἀνήσυχος. Ὅταν ἐτελείωσαν αἱ πρῶται συγγενικαὶ ἐκδηλώσεις, ὁ αὐτοκράτωρ ἄρχισε νὰ ὁμιλῇ γιὰ εἰρήνη.

Πρέπει, εἶπε, χωρὶς ἄλλο νὰ συναφθῇ εἰρήνη. Τό θέλω αὐτό μέ κάθε θυσία. Θὰ ἐπιχειρήσω νὰ κάμω ὡς σύμμαχος καὶ αὐτὰ ἀκόμη τὰ ἀδύνατα δυνατὰ γιὰ νὰ πείσω τοὺς Γερμανοὺς νὰ δεχθοῦν τὴν σύναψι μιᾶς δικαίας εἰρήνης".

Ὑστερα σύμφωνα πάντοτε μετὰ τὰ ἀπομνημονεύματά τοῦ πρίγκηπος ὁ αὐτοκράτωρ προσέθεσε. Ἄν δὲν τὸ κατορθώσω, τότε, ἐπειδὴ δὲν θέλω νὰ θυσιάσω τὴν αὐτοκρατορία μου στὴν τρέλλα τῶν γειτόνων μου, θὰ φθάσω καὶ μέχρι τῆς συνάψεως χωριστῆς εἰρήνης.

Ποιὸ όμως θὰ εἶναι τὸ τίμημα αὐτῆς τῆς τόσο ποθητῆς εἰρήνης; Ὁ πρίγκηψ Σίξτος ἔχει στὴν τσέπη του τοὺς δρους τῆς γαλλικῆς κυβερνήσεως. Ὅποιος τοὺςδιάβάζει σήμερα δὲν μπορεῖ νὰ ἀντιληφθῇ γιὰτὶ οἱ δροι αὐτοὶ προεκάλεσαν τόση ἀγανάκτησι μεταξύ τῶν ὑπευθύνων γερμανικῶν κύκλων. Γιὰτὶ ἡ Γαλλία δὲν ζητοῦσε τίποτε ἄλλο παρὰ τὴν ἀποκατάστασι τῆς Σερβίας καὶ τοῦ Βελγίου καὶ τὴν ἐπιστροφή στὴν Γαλλία τῆς Ἀλσατίας καὶ τῆς Λωρραίνης.

Ὁ καθείς στὴν Εὐρώπη ἐγνώριζε ἐκείνη τὴν ἐποχὴ ὅτι ἡ Ἀλσατία καὶ ἡ Λωρραίνη ἀποτελοῦσαν ἕνα ἀπὸ τοὺς βαθυτέρους λόγους τῆς γαλλογερμανικῆς ἐχθρότητος. Παρὰ τὴν συμβουλή τοῦ προνοητικωτέρου Βίσμαρκ οἱ

νίκηφόροι Γερμανοὶ στρατηγοὶ τοῦ πολέμου 1870-71 ἐπέμειναν νὰ προσ-
αρτήσουν στὴν νεαρὰ γερμανικὴν αὐτοκρατορίαν τὴν Ἀλσατίαν καὶ τὴν
Λωρραίνην. Τώρα, τὸ 1917 ἦλθε ὁ καιρὸς νὰ ἐνθυμηθοῦν οἱ Γερμανοὶ ἐκ
τῶν ὑστέρων τὸν Βίσμαρκ καὶ νὰ ἐπιτύχουν τὴν εἰρήνην. Πάλι δμως οἱ Γερ-
μανοὶ στρατηγοὶ ἀπέκρουσαν κάθε ἰδέαν ἐπιστροφῆς στὴν Γαλλίαν τῶν δύο
αὐτῶν ἐπαρχιῶν.

Ὁ αὐτοκράτωρ Κάρολος ξεύρει ὅτι τὸ τέλος τῆς ἀνθρωποσφαγῆς ἐξαρ-
τᾶται ἀπὸ αὐτὸ κυρίως τὸ σημεῖο. Πιστεύει ἀκόμη ὅτι ὡς ἀρχηγὸς τοῦ Οἴ-
κου τῆς Λωρραίνης ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ ἀσχοληθῇ μὲ τὸ θέμα αὐτό. Γράφει
λοιπὸν ἰδιοχειρῶς ἓνα γράμμα, τὸ ὁποῖον ὕστερα ἀπὸ μερικὲς ἡμέρες, ὁ
πρίγκηψ Σίξτος θὰ θέσῃ ὑπ' ὄψιν τοῦ Γάλλου προέδρου Πουανκαρέ. Στὸ
γράμμα αὐτὸ λέγει ὁ αὐτοκράτωρ Κάρολος.

"Μὲ ὅλα τὰ μέσα καὶ μὲ τὴν χρησιμοποίησιν ὅλης μου τῆς ἀτομικῆς ἐ-
πιρροῆς εἰς τοὺς συμμάχους μου, θὰ ὑποστηρίξω τὰς δικαίας ἀπαιτήσεις
τῆς Γαλλίας ὅσον ἀφορᾷ τὴν Ἀλσατίαν καὶ τὴν Λωρραίνην".

Αὐτὸ εἶναι τὸ πρῶτον ἀπὸ τὰ δύο γράμματα, τὰ ὁποῖα ἀργότερα ἐ-
χαρακτηρίσθησαν ὡς "τρομερὰ αὐτοκρατορικὰ γράμματα". Τὸ δεύτερον
γράμμα, ποὺ ἀπευθύνετο πρὸς τὸν πρίγκηπα Σίξτο διαπραγματεύεται τὰς
δυνατότητας εἰρήνης μὲ τὴν Ἰταλίαν.

Ὁ αὐτοκράτωρ Κάρολος ἀποκρούει μὲ σθένος ὅλας τὰς ἄλλας σαγηνευ-
τικὰς προτάσεις τοῦ προέδρου Πουανκαρέ, ὁ ὁποῖος ὑπέσχετο μετὰ τὴν
συντριβὴ τῆς Γερμανίας καὶ ἂν ἡ Αὐστρία βοηθοῦσε κάπως τὸ ζήτημα αὐ-
τό, τὴν προσάρτησι στοὺς στέμματα τῶν Ἀψβούργων τῆς Σιλεσίας, τμημά-
των τῆς Πολωνίας καὶ ὀλοκλήρου τῆς Βαυαρίας. Στὴν Βιέννη κανεὶς δὲν
σκέπτεται νὰ κυνηγήσῃ τέτοια χιμαιρικὰ σχέδια. Καὶ ὅταν στὸ Παρίσι ἡ
κυβέρνησις Ριμπὼ ἀντικαθίσταται ἀπὸ τὸν "Τίγρι" Κλεμανσώ κάθε πρό-
τασις συνάψεως εἰρήνης κατόπιν διαπραγματεύσεων καὶ μὲ ἀμοιβαίας πα-
ραχώρησεις ρίπτεται στὸν κάλαθο τῶν ἀχρήστων.

Τὸ ἀσυγχώρητο λάθος τοῦ κόμητος Τσέρνιν

Ἐνα ἔτος ἀργότερα ὁ ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν τῆς Αὐστρουγγαρίας
Τσέρνιν διαπράττει ἓνα ἀσυγχώρητο λάθος. Λησμονεῖ τοὺς διπλωμα-
τικούς ἀγράφους νόμους, οἱ ὁποῖοι ἀπαιτοῦν ἀπόλυτο ἐχεμύθεια ὅταν
πρόκειται γιὰ μυστικὰς συνομιλίας πρὸς σύναψιν εἰρήνης. Τὴν 2αν Ἰου-
νίου τοῦ 1918 μνημονεύει σὲ ἓνα λόγον τοῦ μιᾶ πρότασι τῆς Γαλλίας περὶ
συνάψεως εἰρήνης μὲ τὴν Αὐστρουγγαρίαν.

"Ὁ κ. Κλεμανσώ, λέγει, ὀλίγον καιρὸν πρὶν ἀπὸ τὴν ἐξαπόλυσιν τῆς
ἐπιθέσεως εἰς τὸ Δυτικὸν μέτωπον μὲ ἡρώτησεν ἂν θὰ ἤμην διατεθειμένος
νὰ ἀρχίσω διαπραγματεύσεις πρὸς σύναψιν εἰρήνης καὶ ἐπὶ ποίων βάσεων".

"Ὁ κόμης Τσέρνιν ψεύδεται, ἀπαντᾷ ἀμέσως ὁ Κλεμανσώ. Καὶ προσ-
θέτει: "Μήπως δὲν ἐνθυμεῖται μιὰ ἄλλη προσπάθεια ποὺ ἔγινε στὸ Παρίσι
καὶ στὸ Λονδῖνον ἀπὸ μιὰ προσωπικότητα, ποὺ εὐρίσκεται πολὺ ὑψηλό-

τερα από αυτόν;

Ο κόμης Τσέρνιν τρομάζει όταν αντιλαμβάνεται τās συνεπείας τῆς ἀπερισκέπτου δηλώσεώς του. Ὑποκρίνεται τὸν ἐκπληκτο ,πρᾶγμα ποὺ ἐξοργίζει τὸν Κλεμανσὼ καὶ τὸν ὠθεῖ νὰ γίνη σαφέστερος. Ἔτσι διὰ τοῦ γαλλικοῦ πρακτορείου "Χαβᾶς" ὁ Κλεμανσὼ ἀποκαλύπτει τὰ ἐξῆς:

"Ὁ αὐτοκράτωρ Κάρολος εἶναι ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος σὲ μιὰ ἐπιστολὴ του ποὺ ἔγραψε μὲ τὸ χέρι του ἔδωσε τὴν συγκατάθεσί του καὶ ἐπεβεβαίωσε τὰς δικαίας γαλλικὰς ἀπαιτήσεις πρὸς ἀπόδοσιν στὴν Γαλλία τῆς Ἀλσατίας καὶ τῆς Λωρραίνης".

Αἱ χρησιμοποιοθεῖσαι ἀπὸ τὸν Κλεμανσὼ λέξεις "συγκατάθεσις" καὶ "ἐπιβεβαίωσε" παραποιοῦν κάπως τὴν αὐτοκρατορικὴ ἐπιστολὴ. Ὡς ἐξ συνθήματος ὁ γερμανικὸς Τύπος ἀρχίζει νὰ φωνάζη: "Αἱ γερμανικαὶ ἐπαρχίαι Ἀλσατία καὶ Λωρραίνη ἀποτελοῦν ἀντικείμενον αἰσχροῦ συναλλαγῆς πρὸς τὴν Γαλλίαν ἀπὸ μέρους τοῦ προδότου Ἀψβούργου!".

Ἦμπορεῖ νὰ σωθῇ τώρα τίποτε ἀπὸ αὐτὴν τὴν τρομερὴν ὑπόθεσιν; Ὁ αὐτοκράτωρ Κάρολος χάνει τὴν ψυχραιμίαν του καὶ διαφεύδει τὰ πάντα Ἀμέσως ὅμως κατόπιν ὁ Κλεμανσὼ δημοσιεύει στὸ Παρίσι τὸ κείμενον τῆς αὐτοκρατορικῆς ἐπιστολῆς.

Στὴν ἀπελπισίαν του ὁ Τσέρνιν ζητεῖ ἀκρόασι ἀπὸ τὸν αὐτοκράτορα καὶ τοῦ ἐκφράζει τοὺς φόβους του μήπως ἡ Γερμανία κηρύξη, λόγῳ τῆς ἐπιστολῆς τοῦ αὐτοκράτορος τὸν πόλεμον κατὰ τῆς Αὐστρουγγαρίας. Καὶ γιὰ νὰ ἀποφύγῃ αὐτὴν τὴν συμφορὰ ὁ Τσέρνιν προτείνει στὸν αὐτοκράτορα νὰ ὑπογράψῃ δήλωσι ὅτι τὰ δημοσιευθέντα ἀπὸ τὸν Κλεμανσὼ κείμενα εἶναι πλαστά. Καὶ σ' ἐκείνη τὴν κρίσιμη στιγμὴ ὁ Κάρολος δὲν τολμᾷ νὰ πιάσῃ τὸν ταῦρον ἀπὸ τὰ κέρατα. Δίδει τὴν δήλωσι ποὺ τοῦ ἐζήτησε ὁ Τσέρνιν καὶ ἔτσι θέτει ὁ ἴδιος τὸν ἑαυτὸ του ἐν ἀδίκῳ.

Πραγματικὰ ὁ μονάρχης δὲν εἶχε καμμιά ἀνάγκη νὰ δεχθῇ νὰ προβῇ σ' αὐτὴν τὴν παραπλανητικὴν ἐνέργειαν. Σὰν τὸν Τσέρνιν εἶχε πέσει καὶ αὐτὸς θῦμα ἐνὸς στιγμιαίου πανικοῦ.

Στὸ Βερολίνο ὁ Λούδενдорφ ἐξακολουθεῖ τὴν ἴδια στιγμὴ νὰ ποντᾷ ἐπάνω στὸ χαρτί τῆς ὀλοκληρωτικῆς νίκης. Καὶ δὲν ταιριάζει καθόλου στοὺς ὑπολογισμοὺς του τὸ ὅτι ἡ γενικὴ κόπωσις ἀπὸ τὸν πόλεμον, ποὺ παρατηρεῖται στὴν Γερμανίαν καὶ στὴν Αὐστρουγγαρίαν ὑποστηρίζεται καὶ ἀπὸ μιὰ εἰρηνευτικὴν προσπάθειαν τῆς Βιέννης. Ἡ μόνη δυνατότης νὰ γίνη ἀσυμπαθὲς τὸ διᾶβημα στὰ μάτια ὄλων εἶναι νὰ παρασταθῇ ὡς αἰσχρὰ προδοσία.

Μία θύελλα ὕβρεων καὶ συκοφαντιῶν ξεσπᾷ λοιπὸν στὸν γερμανικὸν Τύπον κατὰ τῶν Ἀψβούργων. Μὲ δριμείας φράσεις ποὺ δὲν συνηθίζονται καθόλου μεταξὺ συμμάχων στηλιτεύονται αἱ προδοτικαὶ ἐνέργειαι τοῦ Καρόλου καὶ τῆς ξενικῆς προελεύσεως, γυναικειάς, πολιτικῆς του. Ὑπονοεῖται ἔτσι ἡ αὐτοκράτειρα Τσίτα καὶ ἡ μητέρα τῆς ποὺ κατὰγεται ἀπὸ τὸν οἶκον τῶν Βουρβόνων καὶ τῆς Πάρμας. Ἐπίσης ὁ Κάρολος κατηγορεῖται ὡς πλαστογράφος, ὡς ἔνοχος ἐσχάτης προδοσίας καὶ ὡς ἄπιστος ἀπέναντι τοῦ Γερμανοῦ συμμάχου του.

Ἄν ὁ Κάρολος εἶχε καλυτέρους συμβούλους καὶ ἦτο ὀλιγώτερον εὐγενὴς καὶ πρὸ παντὸς ἀποφασιστικώτερος θὰ ἤμπορουσε μονομιᾶς νὰ στα.

ματήση αὐτὴν τὴν ἐκστρατεία ἐναντίον του.

Καὶ ἐν πρώτοις ὑπάρχει μιὰ ἐπίσημος ἀνακοίνωσις τῆς γερμανικῆς κυβερνήσεως, χρονολογούμενη ἀμέσως πρὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς συκοφαντικῆς ἐκστρατείας κατὰ τοῦ αὐτοκράτορος Καρόλου, ἡ ὁποία ρητὰ καὶ κατηγορηματικὰ ὁμολογεῖ τὰ ἑξῆς: "Ἡ γερμανικὴ κυβέρνησις ἐτηρήθη πάντοτε ἐνήμερος καὶ μέχρι τῶν ἐλαχίστων λεπτομερειῶν ἐπὶ τῆς πορείας τῶν μυστικῶν διαπραγματεύσεων μεταξὺ τῆς αὐστρουγγρικῆς μοναρχίας καὶ τῆς Ἀντάντ".

Ἀκόμη σαφέστερα ἐμφανίζεται ἡ ἀλήθεια σὲ ἓνα γράμμα τὸ ὁποῖον ὁ αὐτοκράτωρ Κάρολος ἔγραψε τὴν 20ὴν Αὐγούστου τοῦ 1917 στὸν Γερμανὸν διάδοχο Γουλιέλμο:

"Παρὰ τὰς ὑπερανθρώπους προσπάθειάς τῶν στρατευμάτων, μας, λέγει ὁ αὐτοκράτωρ, ἡ κατάστασις εἰς τὰς χώρας μας ἐπιβάλλει τερματισμὸν τοῦ πολέμου πρὸ τοῦ χειμῶνος. Αὐτὸ ἰσχύει τόσο γιὰ τὴν Γερμανία ὅσο καὶ γιὰ τὴν Αὐστρουγγαρία. Ἐχῶ ὠρισμένας ἐνδείξεις ὅτι θὰ μπορούσαμε νὰ προσελκύσωμε μὲ τὸ μέρος μας τὴν Γαλλία ἂν ἡ Γερμανία ἀπεφάσιζε νὰ προβῇ σὲ ὠρισμένας ἐδαφικὰς παραχωρήσεις στὴν Ἀλσατία καὶ Λωρραίνη.

Δὲν θέλω ὅμως νὰ ὑποστῇ τὰς θυσίας μόνη ἡ Γερμανία. Καὶ ἐγὼ εἶμαι πρόθυμος νὰ ὑποστῶ τὴν μερίδα τοῦ λέοντος ἀπὸ αὐτὴν τὴν θυσία. Ἐδήλωσα στὴν Αὐτοῦ Μεγαλειότητα τὸν πατέρα σου ὅτι εἶμαι ἔτοιμος ὅχι μόνο νὰ παραιτηθῶ ὁλοκλήρου τῆς Πολωνίας, ἀλλὰ ἐπίσης νὰ παραχωρήσω τὴν Γαλικία στὴν Πολωνία καὶ νὰ βοηθήσω ὥστε τὸ νέο αὐτὸ κράτος, νὰ συνδεθῇ μὲ τὴν Γερμανία. Ἡ Γερμανία θὰ ἐκέρδιζε ἔτσι μεγάλας ἐκτάσεις πρὸς ἀνατολὰς ἐνῶ πρὸς δυσμὰς θὰ ἐκχωροῦσε μόνο ἓνα μικρὸ τμῆμα τοῦ ἐδάφους της".

Ἀκόμη καὶ ὁ αὐτοκράτωρ Γουλιέλμος εἶχε γράψει στὸν προκάτοχό του Καρόλου αὐτοκράτορα Φραγκῖσκο Ἰωσήφ.

"Ἡ πρότασις συνάψεως εἰρήνης εἶναι μιὰ ἠθικὴ πρᾶξις, ἡ ὁποία εἶναι ἀναγκαία διὰ νὰ ἀπελευθερωθῇ ὁ κόσμος ἀπὸ τὴν πίεσι ποὺ τὸν βαρύνει. Γιὰ μιὰ τέτοια πρᾶξι εἶναι ἱκανὸς ἓνας ἡγεμὼν μὲ συνείδησι, πὰν αἰσθάνεται πὼς εἶναι ὑπεύθυνος ἀπέναντι τοῦ Θεοῦ, ἓνας ἡγεμὼν ποὺ λυπεῖται πραγματικὰ τοὺς ὑπηκόους του καὶ τοὺς ὑπηκόους τῶν ἐχθρῶν του, ἓνας ἡγεμὼν τέλος ὁ ὁποῖος χωρὶς νὰ λαμβάνῃ ὑπ' ὄψιν ἐνδεχομένας παρεξηγήσεις τοῦ διαβήματός του ἔχει τὴν θέλησι νὰ ἐλευθερώσῃ τὸν κόσμον ἀπὸ τὰ δεινὰ του".

Δὲν ἔμπορεῖ λοιπὸν νὰ γίνῃ λόγος ὅτι ὁ Κάρολος πίσω ἀπὸ τὴν πλάτη τῶν Γερμανῶν ἤθελε νὰ θυσιάσῃ γερμανικὰ ἐδάφη. Δὲν ἔμπορεῖ νὰ γίνῃ λόγος ὅτι ζητοῦσε εἰρήνην μυστικὰ φθάνων ἀκόμη καὶ μέχρι προδοσίας τῶν συμμάχων του.

Ὁ κόμης Τσέρνιν προτίμησε νὰ ζήσει

Ἕνας μόνο ἄνθρωπος στὴν Εὐρώπῃ θὰ ἔμποροῦσε νὰ σχίσῃ τὸ δί-

κτυο αὐτοῦ τοῦ ψεύδους, ἔτρεμε ὅμως μήπως χάσῃ τὸ ἀξίωμά του: Ὁ κόμης Τσέρνιν. Ἀντελαμβάνετο ὅτι ἡ ὑπόθεσις ἔπρεπε νὰ ἐπιφέρῃ τὴν πτώσι του. Ἀντὶ ὅμως νὰ ἀναλάβῃ αὐτὸς τὴν εὐθύνη καὶ νὰ ἀποκαταστήσῃ μὲ τὴν στάσι του τὸν αὐτοκράτορά του, ἀναζητεῖ ἀπεγνωσμένα ἓνα ἀποδιοπομπαῖο τράγο. Καταλληλότετος γι' αὐτὸν τὸν ρόλο τοῦ ἐφάνη ὁ κόμης Ἑρδέδου ὁ ὁποῖος ἐχρησίμευσε ὡς διάμεσος μεταξὺ τοῦ αὐτοκράτορος Καρόλου καὶ τοῦ πρίγκηπος Σίξτου.

Σὲ εὐθυμο τόνο ὁ Ἑρδέδου ἀφηγεῖται στὰ ἀπομνημονεύματά του πῶς ὁ Τσέρνιν μετεχειρίσθη ὅλα τὰ μέσα νὰ τὸν πείσῃ.

"Μὲ ἐφώνησα, λέγει, στὸ γραφεῖον του καὶ μοῦ ἐδήλωσε ὅτι πρέπει νὰ ἀναλάβω ἐγὼ τὴν ὀλη εὐθύνη. Ἄν δὲν ἔχῃς τὸ θάρρος νὰ τὸ κάμῃς, προσέθεσε τότε ἐγὼ δὲν μπορῶ πιά νὰ σταθῶ στὴν θέσι μου".

Δὲν κατάλαβα καλά. "Τὶ θέλετε νὰ πῆτε; ρώτησα".

Ὁ Τσέρνιν μοῦ ἀπάντησε μὲ καταφανῇ ταραχή: "Πρέπει νὰ βεβαιώσης ὅτι ἐγὼ δὲν εἶχα καμμιὰ εἶδησι γιὰ τὰ γράμματα τοῦ αὐτοκράτορος".

"Ἐγὼ ἔξω φρενῶν: "Τέτοιο πρᾶγμα τοῦ εἶπα, δὲν μπορῶ νὰ σκεφθῶ οὔτε στὸν ὕπνο μου!".

Ὁ Τσέρνιν ἔπιασε τὰ χέρια μου καὶ μοῦ εἶπε:

"Ἄν δὲν τὸ κάμῃς εἶμαι πεθαιμένος ἄνθρωπος. Δὲν μοῦ μένει ἄλλη λύσις παρὰ τὸ περίστροφο!".

"Καλὰ ποὺν τὸ κατάλαβες, ἐφώνησα. Ἐβγαλα τὸ περίστροφό μου ἀπὸ τὴν τσέπη μου τὸ ἐπέταξα ἐπάνω στὸ τραπέζι, ἄνοιξα τὴν θύρα τοῦ γραφείου τοῦ ὑπουργοῦ καὶ τὴν ἔκλεισα πίσω μου μὲ ὀρμή.

Σιγὰ-σιγὰ ἄρχισα νὰ κατεβαίνω τὶς σκάλες. Ἐπερίμενα κάθε στιγμή νὰ ἀκούσω ἓνα πυροβολισμό. Δὲν ἄκουσα τίποτε. Ὁ κόμης Τσέρνιν ἐπροτίησε νὰ ζήσει.

Γαλλικὸ νεκροταφεῖο στὴ Χερσόνησο τῆς Καλλιπόλεως.

Ὁ κόμης Τσέρνιν ἔμεινε στὴν ζωὴ δὲν παρέμεινε ὁμως καὶ ὑπουργὸς τῶν Ἑξωτερικῶν, χάρις σὲ μιὰ σύμπτωσι ὁμως ἐπανέρχεται λίγο ἀργότερα στὴν ἐπιφάνεια τὸ γεμᾶτο ἀπαισιοδοξία ὑπόμνημά του.

Ἐνας ὑπασπιστὴς τοῦ αὐτοκράτορος Καρόλου ὁ ἀντισυνταγματάρχης κόμης Λεδοχόβσκι εἶχε κομίσῃ τὸ ἐμπιστευτικὸ ὑπόμνημα τὴν 12ην Ἀπριλίου τοῦ 1917 στὴν λουτρόπολι τοῦ Κρόϋτσαχ καὶ τὸ ἐνεχείρησε στὸν αὐτοκράτορα Γουλιέλμο.

Τὰ ἔγγραφα τοῦ Ἑρτσμπέργερ

Ὅταν μετὰ δέκα ἡμέρες ὁ δραστηριώτατος βουλευτὴς τοῦ κέντρου Μαρτίας Ἑρτσμπέργερ ἐπῆγε ἀπὸ τὸ Βερολῖνο στὴν Βιέννη γιὰ νὰ "διερευνήσῃ τὰς πολιτικὰς προθέσεις τῶν Αὐστριακῶν" γνωρίζει σχεδὸν ἀπ' ἑξῶς τὸ περιεχόμενον τοῦ ὑπομνήματος Τσέρνιν. Μία σύμπτωσις τὸν ἐφοδιάζει καὶ μὲ ἓνα ἀπὸ τὰ τέσσαρα ἀντίτυπα τοῦ ὑπομνήματος.

Τὸ ἀπόγευμα ὁ Ἑρτσμπέργερ ἔγινε δεκτὸς εἰς ἀκρόασιν ἀπὸ τὸν αὐτοκράτορα Κάρολο καὶ ὅταν ἡ ὥραία αὐτοκράτειρα Τσέτα τοῦ ἔτεινε τὸ χεῖρι πρὸς ἀσπασμόν, ἦτο ὅπως λέγει ὁ πρίγκηψ Μπύλωβ στὰ ἀπομνημονεύματά του κατασυγκινημένος. Μετὰ τὴν ἀκρόασιν ὁ αὐτοκράτωρ τακτοποιεῖ τὰ χαρτιά ἐπάνω στὸ γραφεῖο του. Εὐρίσκει μερικὰ ἔγγραφα τὰ ὁποῖα ἐλησμόνησε ἐκεῖ ὁ Ἑρτσμπέργερ. Τὰ βάζει σὲ ἓνα φάκελλο καὶ μὲ ἓνα ἀγγελιοφόρο τὰ στέλλει στὸ ξενοδοχεῖο ὅπου εἶχε καταλύσει ὁ Ἑρτσμπέργερ.

Πρὸς μεγάλη του ἑκπληξι, μετὰ τῶν ἐγγράφων του εὐρίσκει ὁ Ἑρτσμπέργερ καὶ τὸ ἐμπιστευτικὸ ὑπόμνημα τοῦ Τσέρνιν.

Μήπως ὁ αὐτοκράτωρ Κάρολος ἀπὸ ἀπροσεξία περιέλαβε καὶ τὸ ἔγγραφο αὐτὸ στὸν φάκελλο ποὺ ἔστειλε στὸν Ἑρτσμπέργερ ἢ μήπως ἡ ἀπροσεξία του ἦτο ἐσκεμμένη; Ὅπως καὶ ἂν ἔχη τὸ πρᾶγμα, ὁ Ἑρτσμπέργερ πληροφορεῖται ἀπὸ τὸ ἔγγραφον, ὅτι ἤδη ἐγνώριζε. Τώρα ὁμως μπορεῖ πιά νὰ στηριχθῇ ἐπάνω σὲ αὐθεντικὸ κείμενον.

Γιὰ τὸν ἀρχηγὸ τῆς κοινοβουλευτικῆς ὁμάδος τοῦ κέντρου στὸ γερμανικὸν Ράϊχταγ, τὸ γεγονὸς αὐτὸ ἔχει μεγάλη ἀξία. Ἐτοιμάζεται νὰ ρίψῃ ἀπὸ τὴν ἐξουσία τὸν καγκελάριο Μπέτμαν Χόλλβεγ. Ἡ ἀποτυχία τοῦ ὁλοκληρωτικοῦ ὑποβρυχίου πολέμου φαίνεται στὸν Ἑρτσμπέργερ ἀρκετὴ γιὰ νὰ ἐξετάσῃ τὴν μέχρι τοῦδε στάσιν τῆς Γερμανίας. Δὲν εἶναι ἄρα γε ὥρα νὰ τερματισθῇ ὁ πόλεμος καὶ νὰ ἀνακοινωθῇ δημοσίᾳ ἡ ἐπιθυμία τοῦ Ράϊχσταγ πρὸς σύναψιν εἰρήνης; Ὁ Μπέτμαν Χόλλβεγ παρατηρεῖ ὁμως, ὅτι μιὰ ἀπόφασιν τοῦ Ράϊχσταγ νὰ ἐπιδιωχθῇ ἡ σύναψιν εἰρήνης, θὰ εἶχε ὡς ἀποτέλεσμα τὴν διατύπωσιν δυσμενῶν ὅρων ἀπὸ μέρους τῶν συμμάχων, διότι θὰ ἐθεωρεῖτο ἀπὸ αὐτοὺς ὡς ἀπόδειξις τῆς ἀδυναμίας τῆς Γερμανίας.

Ὁ Ἑρτσμπέργερ τότε βγάζει ἀπὸ τὴν τσέπη του τὸ ἐμπιστευτικὸ ὑπόμνημα τοῦ Τσέρνιν καὶ τὸ διαβάσει παρούσα περισσοτέρων τῶν ἑκατὸ βουλευτῶν τοῦ Ράϊχσταγ.

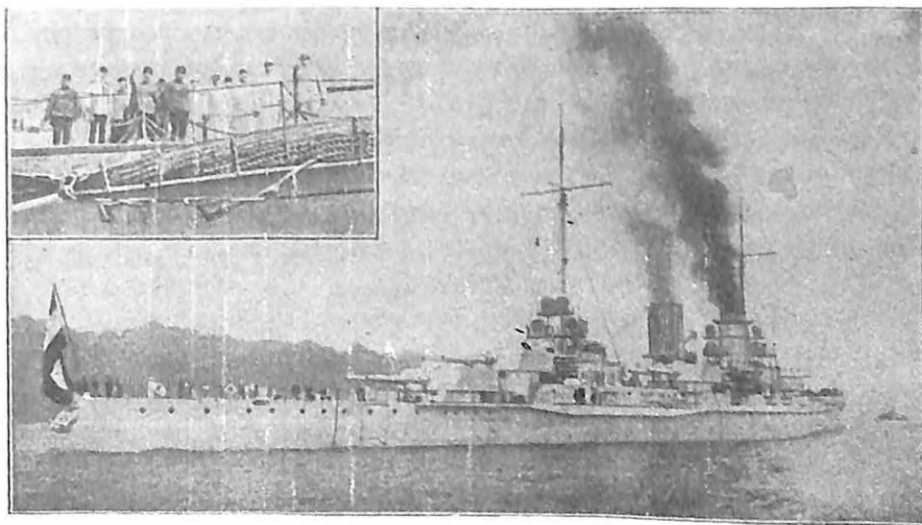
Ταχύτατα ἐξευρίσκεται ἡ ἀπαιτουμένη πλειοψηφία γιὰ μιὰ ἀπόφασιν.

του Ράιχσταγ περί τερματισμοῦ τοῦ πολέμου. Ταυτοχρόνως ὁμως πληροφορεῖται τὸ ἐξωτερικὸν τὴν πλήρη ἀλήθεια ἐπὶ τῆς δυσκόλου θέσεως τῆς Αὐστρουγγαρίας. Ὄταν τὸ Ράιχσταγ λαμβάνει ἐπὶ τέλους τὴν ἀπόφασίν του περὶ εἰρήνης, τὸ ὑπόμνημα τοῦ Τσέρνιν εἶναι ἤδη γνωστὸν στὸ Λονδίνον καὶ οἱ "Τάϊμς" ἠμποροῦν τὸν Ἰούλιο τοῦ 1919 νὰ ἀποκαλύψουν τὰ ἐξῆς:

"Τὸ ἐμπιστευτικὸν ὑπόμνημα τοῦ κόμητος Τσέρνιν γιὰ τὴν ἀπελπιστικὴν κατάστασιν τῶν κεντρικῶν δυνάμεων ἦτο ἐν γνώσει τοῦ ἀγγλικοῦ ὑπουργικοῦ συμβουλίου ἀπὸ τὸν Ἰούλιο περίπου τοῦ 1917 καὶ ἀπετέλεσεν ἀντικείμενον ἐμπεριστατωμένων συσκέψεων. Τὸ νὰ διαπραγματευθῇ κανεὶς βάσει αὐτοῦ μὲ τὴν Γερμανίαν, θὰ ἦτο κατὰ τὴν ἀποψιν ὄλων τῶν ὑπουργῶν καθαρὰ τρέλλα".

Καὶ γιὰ μιὰ ἀκόμη φορὰ ὁ Μπέτμανν Χόλβεγ δικαιώνεται. Ἡ δικαίωσις ὁμως αὐτὴ δὲν ἔχει πλέον καμμίαν ἐπίδρασιν ἐπὶ τῆς ἱστορίας. Αἱ ἀγαθαὶ προθέσεις τοῦ Ἑρτσμπέργερ προσέκρουσαν στὸ πολυάσχολόν του. Ἐνῶ προετοίμαζε τὴν πτῶσιν τοῦ καγκελλαρίου, ἔγινε, χωρὶς νὰ τὸ θέσῃ ὄργανο μιᾶς μεγαλυτέρας δυνάμεως: Τοῦ Γενικοῦ Ἐπιτελάρχου Λούδενδορφ.

Ὁ Ἑρτσμπέργερ ἤθελε νὰ ρίψῃ τὸν καγκελλάριο γιατί ἐνόμιζε ὅτι ἦτο ἀντίθετος πρὸς τὴν σύναψιν εἰρήνης. Ὁ Λούδενδορφ εἶχε τὸν ἴδιον σκοπὸ. Ἐκκινοῦσε ὁμως ἀπὸ μία ἄλλη ἀφετηρία: Ὁ Μπέτμανν Χόλβεγ δὲν τοῦ ἐφαίνετο ἀρκετὰ φιλοπόλεμος.

Τὸ Γερμανικὸ θωρηκτὸ "Γκαῦμπεν" ποὺ ἐπωλήθη εἰκονινὰ
στοὺς Τούρκους.

ΜΕΡΟΣ ΔΩΔΕΚΑΤΟ

ΕΝΔΕΙΞΕΙΣ ΑΠΟΣΥΝΘΕΣΕΩΣ ΣΤΗΝ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΚΗ ΓΕΡΜΑΝΙΑ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ I

ΕΙΣ ΑΝΑΖΗΤΗΣΙΝ ΚΑΓΚΕΛΑΡΙΟΥ

Ὁ Καγκελάριος τῶν 100 ἡμερῶν.

Τὴν 12ην Ἰουλίου τοῦ 1917 ὁ Γερμανὸς διάδοχος τοῦ θρόνου ἀναλαμβάνει νὰ διερευνήσῃ τὴν γνώμη τοῦ Ράιχσταγ ἐπὶ τοῦ ζητήματος τῆς συνεχίσεως ἢ μὴ τοῦ πολέμου. Ὁ συνταγματάρχης Μπάουερ, ἕνα ἐνεργούμενον τοῦ Λούδενδορφ ἐκάλεσε ἕξ βουλευτὰς τοῦ Ράιχσταγ καὶ τοὺς παρουσίασε στὸν διάδοχο. Μεταξὺ αὐτῶν συγκαταλέγονται ὁ Ἑρτςμπέργερ, ὁ Γουσταῦος Στρέζεμαν καὶ ὁ σοσιαλδημοκράτης Δαυίδ.

Ὅπως ἀναγράφει στὰ ἀπομνημονεύματά του ὁ Φρίδριχ φὸν Πάγιερ ἀρχηγὸς τοῦ προοδευτικοῦ λαϊκοῦ κόμματος, οἱ βουλευταὶ ὑπεχρεώθησαν νὰ σταθοῦν εἰς "ἡμιπροσοχήν" πρὸ τοῦ διαδόχου καὶ νὰ ἀπαντήσουν μὲ τὴν σειρά των στὴν ἐξῆς σύντομο ἐρώτησι:

—Θέλετε μεταβολὴν στὸ πρόσωπο τοῦ καγκελαρίου ἢ ὄχι;

Ἐξαιρέσει τοῦ Δαυίδ ὅλοι ἀποφαίνονται ὑπὲρ τῆς ἀποχωρήσεως τοῦ καγκελλαρίου.

Στὴν ἀρχὴ ὁ Κάιζερ διστάζει νὰ λάβῃ τὴν ἀπόφασί του. Τότε ὅμως ὁ Χίνδεμπουργ καὶ ὁ Λούδενδορφ ἀπειλοῦν νὰ παραιτηθοῦν ἂν παραμείνῃ ὁ Μπέτμανν Χόλλβεγ καγκελάριος. Καὶ ὑπὸ τὴν μαζικὴ αὐτὴ πίεσι ὑποχωρεῖ ὁ Κάιζερ.

Καὶ τώρα καταφαίνεται μιὰ ἀπίστευτη πλευρὰ τῆς πολιτικῆς αὐτῆς δολοπλοκίας. Ἀπὸ τὸν Λούδενδορφ μέχρι τοῦ Ἑρτςμπέργερ καὶ τοῦ αὐτοκράτορος Γουλιέλμου κανεὶς δὲν σκέφθηκε ποιοὺς θὰ ἐγένετο καγκελάριος, ἂν ἀπελύετο ὁ Μπέτμανν Χόλλβεγ. Καὶ ὅλοι ἐκοίταζαν ὁ ἕνας τὸν ἄλλον ἐκπληκτοὶ ὅταν ἐκενώθῃ πραγματικὰ ὁ θῶκος τοῦ καγκελλαρίου.

Ἐνῶ σὲ ὅλο τὸ μέτωπο σπάνουν μαινόμενα κύματα κατὰ τῆς Γερμανίας, τὸ σκάφος μένει χωρὶς πηδαλιούχο.

Ἡ ἀμηχανία εἶναι τόσο μεγάλη ὥστε καὶ αὐτοὶ ἀκόμη οἱ ὑπασπισταὶ στὴν Ἀἰθούσα τῶν Μαρμάρων τοῦ αὐτοκρατορικοῦ ἀνακτόρου βάζουν στοιχήματα ποῖος θὰ εἶναι ὁ μέλλων καγκελάριος. Καὶ μέσα στὴν γενικὴ ἀναμονὴ ἐμφανίζεται ὁ γενικὸς ὑπασπιστὴς τοῦ αὐτοκράτορος φὸν Πλέσσην καὶ φωνάζει:

—Εὐρῆκα ἔνα καγκελάριο!

Ὅπως ἀναφέρει ὁ Μπύλβωβ στὰ ἀπομνημονεύματά του, ὅλοι τριγυρίζουν τὸν φὸν Πλέσσην καὶ τὸν ἐρωτοῦν:

—Πῶς ὀνομάζεται ὁ νέος καγκελάριος;

—Τὸ ὄνομα τὸ ξέχασα εἶναι ἡ ἀπάντησις. Λέγεται Μίχελ ἢ κάτι παρόμοιο. Εἶναι τοποθετημένος στὴν διανομὴ τοῦ ἄρτου καὶ τελευταία ἐξεφώνησε ἕνα περίφημο λόγο, στὸν ὁποῖον ἐδήλωσεν ὅτι θὰ τρυπήσῃ μὲ τὸ ξίφος του ὁποῖονδήποτε τοῦ παρεμβάλλει ἐμπόδια στὸ ἔργον του.

Ποῖος εἶναι αὐτὸς ὁ δραστήριος ἄνθρωπος; Ὁ ὑπουργικὸς σύμβουλος Βαλεντίνι μαντεύει ποῖος εἶναι καὶ λέγει:

"Ὁ ἄνθρωπος δὲν λέγεται Μιχὲλ ἀλλὰ Μιχέλιν καὶ δὲν εἶναι τοποθετημένος στὴν διανομὴ τοῦ ἄρτου ἀλλὰ εἶναι ὑφυπουργὸς τοῦ Ἐπισιτισμοῦ γιὰ τὴν Πρωσσία. Ἐκτὸς αὐτοῦ δὲν εἶπε ὅτι θὰ ξεκοιλιάσῃ ὁποῖονδήποτε τοῦ παρεμβάλλει ἐμπόδια στὸ ἔργον του, ἀλλὰ ὅτι ἔχει στὰ χέρια του τὸ δῖπλον τοῦ νόμου καὶ θὰ τὸ χρησιμοποιοῦν ἀδιακρίτως ἐναντίον παντὸς παραβάτου".

Ὅταν προτείνεται στὸν Κάιζερ ὡς καγκελάριος ὁ δόκτωρ Μιχέλιν, αὐτὸς λέγει:

"Δὲν ἔχω ἰδέαν ποῖος εἶναι!"

Ὁ δόκτωρ Γεώργιος Μιχέλιν ἐχρημάτισε βοηθὸς λοχία καὶ πρὸ ἐτῶν δὲν εἶχε θεωρηθῇ κατάλληλος γιὰ τὸ ἀξίωμα ἑνὸς πολιτικοῦ διοικητοῦ στὸ Μπρεσλάου. Τώρα ποῦ ἡ μοίρα τὸν ρίχνει μέσα στὴν δίνη τῆς ὑψηλῆς πολιτικῆς εἶναι ἀκριβῶς 60 ἐτῶν. Ὁ Βαυαρὸς κόμης Λέρχενφελδ εἶπε γι' αὐτόν.

"Αὐτὸς ὁ δόκτωρ Μιχέλιν εἶναι ὅπως λέμε ἐμεῖς οἱ καταγόμενοι ἀπὸ τὸ Μόναχο ἕνα καλὸ κατοικίδιο ζῶο. Παραπάνω δὲν ξεύρω τίποτε γι' αὐτόν!"

Πραγματικὰ ὁ Μιχέλιν δὲν ἔχει οὔτε τὴν παραμικρὰ ἰδέα περὶ πολιτικῆς. Ὅταν ὁ ὑπουργικὸς σύμβουλος Βαλεντίνι παρουσιάζεται σ' αὐτόν καὶ τὸν πληροφορεῖ περὶ τῶν προθέσεων τοῦ αὐτοκράτορος μένει μὲ ἀνοικτὸ τὸ στόμα. Τρομαγμένος καταφεύγει στὴν Παλαιὰ Διαθήκη, ποῦ ἦτο ὁ καθημερινὸς του σύμβουλος καὶ εὐρίσκει ἐκεῖ στὸ πρῶτο κεφάλαιο τῶν προφητειῶν τοῦ Ὡσηὲ τὴν περικοπὴν:

"Κοίταξε σὲ προσέφερα ὅτι χρειάζεσαι γιὰ νὰ παρηγορηθῇς καὶ νὰ χαρῇς. Μὴ διστάσῃς καὶ μὴ λυπηθῇς. Γιατὶ ὁ Κύριος ὁ Θεὸς εἶναι μαζί σου σὲ ὅ,τι θὰ κάμῃς".

Αὐτὰ σημειώνει ὁ ἴδιος ὁ Μιχέλιν στὰ ἀπομνημονεύματά του. Καὶ ἀμέσως παρουσιάζεται στὸν αὐτοκράτορα. Ὁ Γουλιέλμος τοῦ σφίγγει τὸ χέρι καὶ τὸν ἐρωτᾷ:

—Ἐχετε διάθεσι νὰ ἀναλάβετε τὸ μεγαλεῖτερο λειτούργημα τοῦ Ράιχ;

Ὁ Μιχέλιν λαμβάνει στάσι προσοχῆς, δηλοῖ ὅτι ἀποδέχεται τὴν ὑψη-

λή έντολή καί προσθέτει: "Αίσθάνομαι ὅτι δέν θά μοῦ λείψη ἡ βοήθειά ἀπὸ τὸν "Υψιστον".

Ὁ αὐτοκράτωρ προσθέτει μὲ ἓνα χαμόγελο:

—Πολὺ ὥραϊα. Σᾶς ὀνομάζω ταγματάρχη. Περισσότερα δέν χρειάζονται γιὰ νὰ γίνετε μὲ τὴν βοήθεια τοῦ Θεοῦ, ἔνως λαμπρὸς καγκελάριος".

"Ὅλοι βγάζουν ἓνα στεναγμὸ ἀνακουφίσεως. Ἡ κρίσις ἐλύθη ὑπέροχα. Τὸ ὅτι ὁμως ἡ γερμανικὴ αὐτοκρατορία δέν εἶναι καὶ τόσο στερεὰ ὥστε νὰ ἀνέχεται τέτοιους πειραματισμοὺς—αὐτὸ δέν τὸ σκέπτεται κανένας.

Ὁ Μιχέλιν κυβερνᾷ ἐπὶ ἑκατὸ μέρες. Μόνο σὲ δυὸ ἀπ' αὐτὲς δρᾷ ἀλλὰ καὶ τὶς δύο φορές, ὅπως δέν ἔπρεπε νὰ δράσῃ. Μὲ μιὰ ἐπιστολὴ τὴν ὁποία γράφει, κρυφὰ ἀπὸ τοὺς ὑπουργοὺς του, ματαιώνει μιὰ μεσολάβησι τοῦ Πάπα ὑπὲρ τῆς εἰρήνης. Τὴν ἄλλη φορὰ διαβάζει τὴν μακρὰ ἀπόφασιν τοῦ Ράιχσταγ γιὰ σύναψιν εἰρήνης καὶ προσθέτει κάτω ἀπὸ αὐτὴν τὴν φράσιν: "ὅπως ἐγὼ τὴν ἀντιλαμβάνομαι".

Αὐτὸ θέτει τελεία καὶ παῦλα στὴν σταδιοδρομίαν τοῦ καγκελαρίου. Κατὰ τὴν γνώμην τῶν συγχρόνων του ἡ κυβέρνησις Μιχέλιν εἶναι ἓνα ἀπὸ τὰ πιὸ ἀκατανόητα πράγματα ποὺ συνέβησαν ποτέ. Μόνο ὁ αὐτοκράτωρ συγκινεῖται μὲ τὴν ἀποχώρησίν του καὶ λέγει:

"Καὶ ὁμως ὁ Μιχέλιν εἶναι ὁ καλύτερος καγκελάριος ποὺ εἶχα κατὰ τὸ διάστημα τῆς βασιλείας μου".

Ὁ Χέρτλιγκ στὴν ἐξουσία.

Ὁ διάδοχος του ὁ σχεδὸν τυφλὸς ἑβδομηκοντατετραετής καὶ ἀπὸ γεροντικὸ μαρασμὸ καὶ συνεχῇ κόπῳσι κατεχόμενος κόμης Γεώργιος Χέρτλιγκ ἀναλαμβάνει μὲ τὰ γεροντικὰ χέρια του τὴν διαχείρισιν μιᾶς κληρονομίας, ποὺ ἀπειλεῖται ἤδη μὲ πλήρη διάλυσιν.

Πρὸς ἀνατολὰς ἔχει καταλυθῇ ἡ ρωσικὴ αὐτοκρατορία καὶ μιὰ χαώδης κατάστασις ἐπικρατεῖ ἐκεῖ ὑπὸ τὸν μανδύαν τῆς ρωσικῆς ἐπαναστάσεως. Ἡ Γερμανία καὶ ἡ Αὐστρία θέλουν νὰ προσαρτήσουν ρωσικὰ ἐδάφη καὶ νὰ ὑπαγορεύσουν στὴν Ρωσσίαν μιὰ εἰρήνη ἡττημένου. Νέα κράτη ἀνέχονται στὴν ἐπιφάνεια καὶ ἐξαφανίζονται σχεδὸν ἀμέσως. Μιὰ Οὐκρανία ἐξαρτωμένη ἀπὸ τὴν Γερμανίαν καὶ ἓνα βασίλειον τῆς Πολωνίας χωρὶς βασιλέα, τὸ ὁποῖον συνέστησαν ἡ Γερμανία καὶ ἡ Αὐστρουγγαρία. Ἡ Οὐκρανία προορίζεται νὰ δώσῃ σιτάρια καὶ ἡ Πολωνία 200.000 ἑθελοντὰς γιὰ τὸν γερμανικὸ στρατό.

—Τόσο πολλοὶ ἄνθρωποι, ποὺ θέλουν νὰ αὐτοκτονήσουν δέν ὑπάρχουν στὴν Πολωνίαν" λέγουν οἱ κάτοικοι τῆς Βαρσοβίας καὶ ματαιώνουν τὴν τελευταίαν ἐλπίδα τοῦ Λούδενдорφ.

Στὸ δυτικὸ μέτωπον πατοῦν ἐπὶ εὐρωπαϊκοῦ ἐδάφους τὰ πρῶτα ἀμερικανικὰ στρατεύματα. Νωπὰ, γεμάτα ὀρμὴ καὶ διψῶντα γιὰ θρᾶσιν ἐρωτοῦν τοὺς Γάλλους: "Ποῦ εἶναι οἱ Γερμανοὶ νὰ τοὺς κτυπήσωμε;

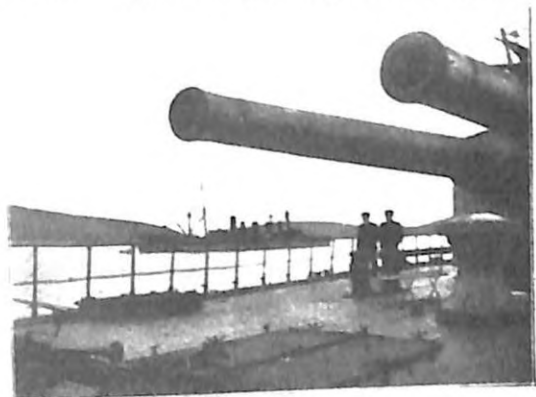
Στὴν Οὐάσιγκτων προηγήθησαν τῆς ἀποστολῆς τοῦ ἐκστρατευτικοῦ

σώματος τοῦ στρατηγοῦ Πέρσιγκ καὶ τῆς κηρύξεως τοῦ πολέμου· κατὰ τῆς Γερμανίας σφοδροὶ ἐσωτερικοὶ ἀγῶνες. Ὁ πρόεδρος Οὐίλσον εἶχε δηλώσει ἐπανειλημμένως:

"Δὲν θέλω νὰ ἀναμιχθῶ σ' αὐτὸν τὸν πόλεμο. Εἴμεθα ὁ μόνος λευκὸς λαὸς ποὺ δὲν ἔχομε καμμία δουλειὰ μὲ τὸν πόλεμο. Θὰ ἦτο ἔγκλημα κατὰ τοῦ πολιτισμοῦ ἂν ἀνεμιγνυόμεθα σ' αὐτόν".

Ὁ ὁλοκληρωτικὸς ὁμως ὑποβρύχιος πόλεμος τῶν Γερμανῶν μετέβαλε ριζικὰ τὴν κατάστασι. Αἱ Ἑνωμέναι Πολιτεῖαι διακόπτουν τὰς διπλωματικὰς τῶν σχέσεις μὲ τὴν Γερμανίαν. Μέχρι τῆς κηρύξεως τοῦ πολέμου δὲν ὑπολείπεται τώρα παρὰ ἓνα μόνον βῆμα.

Ὁ Οὐίλσον ἦτο λυπημένος καὶ συντετριμένος ἀπὸ τὴν πρᾶξι τῆς γερμανικῆς κυβερνήσεως λέγει ὁ συνταγματάρχης Χάους, ἓνας ἀπὸ τοὺς ἐμ-

Τὸ Γαλλικὸν θωρηκτὸν "Γκωλονά" στρέφει τὰ τηλεβόλα τοῦ κατὰ τῶν Τουρκικῶν φρουρίων τῶν Δαρδανελλίων.

πιστοὺς του.

Ὁ Ρόμπερτ Λάνσιγκ ὁμως ὁ Ἀμερικανὸς ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν ἐδήλωσε δηκτικὰ: "Ἐλπίζω ὅτι οἱ Γερμανοὶ θὰ διαπράξουν συντόμως ἓνα βαρὺ σφάλμα. Ὁ πόλεμος κατὰ τὴν γνώμην μας ἐπίκειται".

Καὶ πραγματικὰ τὸ Βερολῖνον κάμνει ὅ,τι ἔλπιζε ὁ Ἀμερικανὸς ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν. Ἐνα τηλεγράφημα τοῦ Γερμανοῦ ὑπουργοῦ τῶν Ἐξωτερικῶν Τσίμμερμαν πρὸς τὸν Γερμανὸν πρέσβιν στὸ Μεξικὸ ἀποκρυπτογραφεῖται. Περιέχει ἓνα τυχοδιωκτικὸ σχέδιο. Ἡ Γερμανία προσπαθεῖ νὰ κερδίσῃ τὸ Μεξικὸν ὡς σύμμαχον καὶ νὰ τὸ πείσῃ νὰ κάμῃ εἰσβολὴν εἰς τὰς Ἑνωμένας Πολιτείας. Εἰς ἀνταμοιβὴν ὑπόσχεται τὸ Βερολῖνον στοὺς Μεξικανοὺς ἐκτεταμένας καὶ πλουσίας περιοχάς—ὁλόκληρο τὸ Νέον Μεξικόν, τὴν Ἀριζόνα καὶ τὸ Τέξας.

Ἡ Γερμανία ἔχασε τὰ λογικὰ της λέγει ὁ Ἀμερικανὸς μεγαλοβιομήχανος Ἀνδριου Κάρνετζ.

Σὲ ὅλα τὰ τμήματα τῶν Ἑνωμένων Πολιτειῶν ἐκπαῖ θύελλα ἀγανακτήσεως. Καὶ ἡ θύελλα αὕτῃ αὐξάνει ἀκόμη περισσότερο ὅταν γίνεται γνωστὸν ὅτι οἱ Γερμανοὶ ἐπεχείρησαν ταυτοχρόνως νὰ ἀποσπᾶσουν καὶ τὴν Ἰαπωνίαν ἀπὸ τοὺς συμμάχους καὶ νὰ τὴν ἐνθαρρύνουν νὰ κηρύξῃ τὸν πόλεμον κατὰ τῶν Ἑνωμένων Πολιτειῶν.

"ὦ Θεέ μου, Θεέ μου!" ἀναφωνεῖ κάθε τόσο ὁ Οὐίλσον ἐνῶ ὁ Λάνσιγκ τὸν πληροφορεῖ ἐπὶ τῆς ἐξελίξεως τῶν γεγονότων. Δὲν ἔμπορεῖ νὰ συγκρατήσῃ τὴν ἀγανάκτησίν του.

Τὴν 6ην Ἀπριλίου τοῦ 1917 αἱ Ἑνωμέναι Πολιτεῖαι ἀνακοινοῦν ὅτι θεωροῦν ἑαυτὰς ὡς εὐρισκομένας σὲ ἐμπόλεμον κατάστασι μὲ τὴν Γερμανίαν. Ἀπὸ τὴν μιὰ ἀκτὴ ὡς τὴν ἄλλη τῆς χώρας ἀπερίγραπτος ἐνθουσιασμός

καταλαμβάνει τούς κατοίκους. Δεκάδες χιλιάδων συνωθοῦνται στοὺς δρόμους καὶ σείουν σημαίας καὶ λάβαρα ὅταν ὁ Οὐίλσον μετὰ ἀπὸ τὸν πολεμικὸ τοῦ λόγου φεύγει ἀπὸ τὸ μέγαρο τοῦ Κογκρέσου καὶ διασχίζει τοὺς δρόμους τῆς Οὐάσιγκτων.

Μὲ ὠχρὸ πρόσωπο ὁ πρόεδρος στρέφεται πρὸς τὸν γραμματέα του ποὺ κάθεται κοντὰ του:

"Γιατὶ μὲ ἐπευφημοῦν, τοῦ λέγει, μὲ βραχνή φωνή αὐτοὶ οἱ ἄνθρωποι; Πρὸ ὀλίγου ἐζήτησα νὰ ἀποσταλοῦν τὰ παιδιὰ τῶν στὰ πεδία τῶν μαχῶν καὶ τώρα αὐτοὶ μοῦ φωνάζουν ζήτη".

Δύο ἑκατομύρια Ἀμερικανῶν στρατιωτῶν ἀποβιβάζονται τοὺς ἐπομένους μῆνας στὴν Εὐρώπῃ. Ὅλα γίνονται ὅπως τὰ προέβλεψαν ὁ Μπέτμαν Χόλλβεγ καὶ ὁ αὐτοκράτωρ Κάρολος. Μόνο ὁ Χίνδεμπουργκ ὅταν τοῦ ἀνεκοινώθη ἡ κάθοδος τῆς Ἀμερικῆς στὸν πόλεμο εἶπε μὲ τὴν συνηθισμένη ἀταραξία του:

"Τώρα πιά ἐξωφλήσαμε τελείως".

ΚΕΦΑΛΑΙΟ II

ΚΛΟΝΙΖΕΤΑΙ Η ΓΕΡΜΑΝΙΚΗ ΠΕΙΘΑΡΧΙΑ

Στασιαστικαὶ τάσεις στὸν γερμανικὸ στόλο.

"Ἄν μᾶς ἔδιδαν τὸν ἴδιο μισθὸ καὶ τὴν ἴδια τροφή ὁ πόλεμος θὰ εἶχε λησμονηθῇ ἀπὸ πολλοῦ", γράφει ὁ ἀρχιθερμαστής Μπάαρς τὴν 30ην Ἰανουαρίου 1917 ἐπάνω σὲ ἓνα ξύλινο τραπέζι στὸ τμήμα τῶν μηχανῶν τοῦ πολεμικοῦ πλοίου Ὁλδεμπουργκ. Ἐνα στρατοδικεῖο τὸν καταδικάζει λίγο ἀργότερα γι' αὐτὸ σὲ φυλάκισι ἑννέα μηνῶν.

Ὁ Μπάαρς εἶχε διαπράξει τὸ βαρὺ σφάλμα νὰ ταχθῇ ἰδεολογικὰ κάτω ἀπὸ τὴν σημασία τοῦ σοσιαλδημοκρατικοῦ κόμματος, δηλαδὴ ἐνὸς κόμματος, ποὺ ἀντιπροσωπεύετο καὶ ἐπισήμως στὸ Ράιχσταγ. Ἴσως ὅμως δὲν ἤξευρε αὐτὸ ποὺ εἶχε διακηρύξει ἀπὸ τοῦ 1914 ὁ ἀρχιναύαρχος Τίρπιτς:

"Μετὰ τὸν πόλεμο θὰ προσχωρήσω στοὺς σοσιαλιστὰς καὶ θὰ ἀναζητήσω φανοστάτας, γιὰ νὰ κρεμάσω ἀπ' αὐτοὺς ἄλλους!".

Τὸ 1917 ἐπικρατεῖ μεγάλη ἔντασις μεταξὺ τῶν πληρωμάτων τοῦ γερμανικοῦ πολεμικοῦ ναυτικοῦ. Τὸν Ὀκτώβριο τοῦ 1918 ξεσπᾷ ἡ θύελλα. Ἐνῶ τὸ δυτικὸ μέτωπο ὑποχρεώνεται νὰ ὑποχωρήσῃ καὶ ἡ κυβέρνησις τοῦ ἀρχικαγκελαρίου Μάξ τῆς Βάδης διαπραγματεύεται μὲ τὸν Ἀμερικανὸν πρόεδρο Οὐίλσον γιὰ νὰ ἐπιτύχῃ τὴν ζητουμένη ἀπὸ τὸν Χίνδεμπουργκ καὶ τὸν Λούδενдорφ ἀνακωχὴ ξεσπᾷ μιὰ στάσις στὸ ναυτικὸ. Πολὺ γρήγορα ἡ κίνησις μεταβάλλεται σὲ ἐπανάστασι, διαδίδεται στὴν ξηρὰ καὶ καλύπτει σὰν ἐπαναστατικὸ κύμα ὅλη τὴ Γερμανία.

Ἀριστερὰ στοιχεῖα προεκάλεσαν αὐτὴν τὴν ἐπανάστασι, ἢ ὄχι;

Πάντως ἓνα εἶναι βέβαιον: Ἡ ἐπανάστασις τοῦ 1918, ἡ στάσις τῶν ναυτῶν στὸ Κίελδ πρέπει νὰ ἀναχθῇ σὲ πολλὰ αἷτια. Προκηρύξεις τῶν ἀριστερῶν στοιχείων δὲν ἀρκοῦν γιὰ νὰ ὠθήσουν τοὺς ἀνθρώπους σὲ πρά-

Ξεις ἀπελπισίας ἂν δὲν ὑπάρχουν καὶ ἄλλοι λόγοι καὶ ἄλλα κακῶς ἔχοντα πράγματα.

"Ὅ,τι συνέβη τὸ 1918 ἐπάνω στὰ πλοῖα τοῦ αὐτοκρατορικοῦ γερμανικοῦ ναυτικοῦ δὲν εἶναι κατανοητὸ χωρὶς νὰ ρίψωμε ἓνα βλέμμα σὲ παρόμοια γεγονότα τοῦ προηγουμένου ἔτους. Τότε αἱ ἐπιβληθεῖσαι στὸν στόλο ποιναὶ ἀνῆλθαν σὲ 180 ἔτη φυλακίσεως, 181 ἔτη εἰρκτῆς καὶ 10 καταδίκας εἰς θάνατον. Δύο ἀπὸ αὐτὰς ἐξετελέσθησαν, τοῦ ναύτου Μὰξ Ράχπιτς καὶ τοῦ θερμαστοῦ Ἄλμπιν Κέμπις.

Τὰ παρασκήνια τῶν ὑποθέσεων αὐτῶν ἀποκαλύπτουν ἓνα μεγάλο βάραθρο. Στὸ Ράϊχσταγ γίνεται λόγος περὶ "δικαστικῆς δολοφονίας" καὶ ὁ ναύαρχος Σέερ, ὁ ὁποῖος ἐπεκύρωσε τὰς θανατικὰς καταδίκας ἄκουσε νὰ τοῦ λέγουν ἐν πλήρει συνεδρία τοῦ σώματος:

"Ὅποιος ἐν συνειδήσει τοῦ μὴ νομίμου αὐτῶν ἐπικυρῶνει θανατικὰς καταδίκας, δὲν ἐνεργεῖ ἐν ὀνόματι τοῦ δικαίου. Ἡ ἐκτέλεσις τῶν ἀτυχῶν ναυτῶν ἦτο μία αὐθαίρετος πρᾶξις ἀναγομένη σὲ πολιτικὰ αἷτια".

Τὶ εἶχε ὁμως συμβῆ;

Τὴν 6ην Ἰουνίου 1917 τὸ πλήρωμα στὸ πολεμικὸ "ἀντιβασιλεὺς Λουιτπόλδος" δὲν παρουσιάσθη πρὸς παραλαβὴν τοῦ συσσιτίου. Ἠρνήθη νὰ φάγῃ ξερὰ λαχανικὰ ὕστερα ἀπὸ τὴν βαρεῖα προμεσημβρινὴ ὑπηρεσία. Ὁ ἀνῆκων στὸ χριστιανικὸν κόμμα ναύτης Κόνραδ Λόττερ γράφει γι' αὐτὸ στὸν ἱερέα Λάιχτ.

"Τὴν ἴδια ἐβδόμαδα μᾶς ἔδωσαν ἤδη μιὰ φορὰ ξερὰ κοκκινογούλια μιὰ φορὰ σοῦπα ἀπὸ φλοῦδες πατάτας καὶ μιὰ φορὰ μιὰ ἀπερίγραπτη ψαρόσουπα. Πρέπει νὰ λάβετε ἀκόμη ὑπ' ὄψιν σας ὅτι ἀντὶ ἐνὸς ἐλαμβάναμε τώρα μόνο ἓνα ἔκτο ψωμιοῦ καὶ εἶχαμε ἤδη ἐργασθῇ στὸ φόρτωμα τῶν καρβούνων. Καὶ γιὰ νὰ ἀναπληρώσωμε τὰς δυνάμεις μας μᾶς ἔδιδαν τί; Ξερὰ λαχανικά!".

Ὁ πρῶτος ἀξιωματικὸς—πλοίαρχος κορβέτας Χέρτσμπρουχ ἀκούει τὰ παράπονα τῶν ἀνδρῶν, διατάσσει νὰ ἀναποδογυρίσουν τὰ καζάνια, δὲν παραθέτει ὁμως στοὺς ἀνδρας ἄλλο φαγητό. Καὶ ἔτσι νηστικὸ τὸ πλήρωμα τοῦ πολεμικοῦ ἀναλαμβάνει καὶ πάλι τὴν ὑπηρεσία του.

Κατὰ τὰ μέσα τοῦ Ἰουλίου συμβαίνει παρόμοιο ἐπεισόδιο στὸ πολεμικὸ πλοῖο "Πόζεν". Τὰ πληρώματα διαμαρτύρονται γιὰ τὰ σάπια κοκκινογούλια καὶ ἓνας ἀρχιμηχανικός, τοὺς φωνάζει:

—Παληόσκυλα! Πρέπει νὰ εἴσθε εὐτυχεῖς ποὺ σᾶς δίνουν καὶ κάτι νὰ φᾶτε!".

Μιὰ δεύτερη ἀπεργία πείνης προκαλοῦν τὴν 19ην Ἰουλίου στὸ πολεμικὸ "ἀντιβασιλεὺς Λουιτπόλδος" καὶ πάλι κοκκινογούλια ἀκατάλληλα πρὸς βρῶσιν. Τὴν ἐπαμένη 20 Ἰουλίου 140 ναῦται τοῦ πολεμικοῦ "Πιλλάου" ἐγκαταλείπουν τὸ σκάφος καὶ ἐπιστρέφουν μετὰ τὴν λῆξι τῆς ὑπηρεσίας. Πρόκειται ὅπως λέγουν, γιὰ μιὰ ἐκδήλωσι διαμαρτυρίας διὰ τὴν μὴ χορήγησιν ἀδείας. Δώδεκα ἀπὸ τοὺς ναύτας αὐτοὺς θεωροῦνται ὡς ὑποκινηταὶ τῆς ἀντιπειθαρχικῆς ἐκδηλώσεως καὶ τιμωροῦνται μὲ αὐστηρὸ πειθαρχεῖο.

Αὐτὸ ὁμως εἶναι ἀφορμὴ νέων ταραχῶν. Τὰ πληρώματα ἐπίστευαν ὅτι ἡ θὰ ἐτιμωροῦντο ὅλοι ἢ κανεῖς. Ἐτσι τὴν 2αν Αὐγούστου ἐκδηλοῦται

ή καλουμένη "μεγάλη έξοδος". 400 νάυται τοῦ "ἀντιβασιλέως Λουίτπόλδου" ἐγκαταλείπουν τὸ εὐρισκόμενον στὰ ναυπηγεῖα σκάφος των μεταβαίνουν σὲ μιὰ ταβέρνα καὶ ἐπιστρέφουν εἰρηνικώτατα ὕστερα ἀπὸ μερικές ὥρες.

Καὶ ἔτσι ἀρχίζει μιὰ μεγάλη ἀνάκρισις μὲ ἀντικειμενικὸ σκοπὸ τὴν παραπομπή τῶν ὑπαιτίων στὸ στρατοδικεῖο.

Τὸ ὅτι ἡ ἄρνησις τῆς παραλαβῆς τοῦ συσσιτίου καὶ αἱ αὐθαίρετοι ἀπομακρύνσεις ἀπὸ τὰ σκάφη ἦσαν ἐκφρασις μιᾶς δυσφορίας ποὺ σιγόβραζε ἀπὸ πολὺν καιρὸ, ἐγνώσθη μόνο βαθμηδὸν καὶ κατ' ὀλίγον. Σὲ μιὰ ἐπίσημη βεβαίωσι γιὰ τὴν ἐπιτροπὴ ἐρεύνης τοῦ Ράιχσταγ ὁ ἐμπειρογνώμων τοῦ ναυτικοῦ γραμματεὺς Ἀλμπολτ τονίζει ὅτι ἀπὸ πολλοῦ ἐπικρατοῦσε ἡ γενικὴ δυσφορία μεταξὺ τῶν πληρωμάτων τῶν πολεμικῶν πλοίων.

Ἕνας ἀπὸ τοὺς λόγους κατὰ τὴν γνώμη τοῦ "εἰδικοῦ" αὐτοῦ εἶναι ἓνα αἶσθημα μειονεκτικότητος τῶν ναυτῶν ἔναντι τῶν συναδέλφων των τοῦ βρετανικοῦ στόλου. Στὰς ὀλίγας συναντήσεις μεταξὺ γερμανικῶν καὶ βρετανικῶν ναυτικῶν δυνάμεων διεπιστώθησαν τὰ μειονεκτήματα τῶν γερμανικῶν πολεμικῶν. Ἡ θωράκισις καὶ ὁ ὀπλισμὸς ἦσαν ἀσθενέστατοι στὰ περισσότερα γερμανικὰ πολεμικὰ πλοῖα. Καὶ ἔτσι τὰ πληρώματα εἶχαν τὸ αἶσθημα ὅτι θὰ ἐπλήρωναν μὲ τὸ αἷμα των τὰ σφάλματα τῆς γερμανικῆς ναυτικῆς ἡγεσίας.

"Ἄλλοι λόγοι τῆς στάσεως.

Ἀμεσώτεροι ὅμως εἶναι καὶ οἱ ἄλλοι λόγοι τοὺς ὁποίους ἀναφέρει ὁ πραγματογνώμων καὶ φωτίζει μὲ ἀφθονία ἀπιστεῦτων σχεδὸν παραδειγμάτων.

Ὁ Ἀλμπολτ ὑπογραμμίζει στὴν ἐπιτροπὴ ἐρεύνης τοῦ Ράιχσταγ πρὸ παντὸς τὸ κολοσσαῖο χάσμα ποὺ ὑπῆρχε στὸ αὐτοκρατορικὸ πολεμικὸ ναυτικὸ μεταξὺ τῶν ἀξιωματικῶν καὶ τῶν πληρωμάτων πολεμικῶν σκαφῶν. Σήμερα, ὕστερα ἀπὸ μιὰ ἢ δυὸ γενεές δύσκολα ἤμποροῦμε νὰ σχηματίσωμε μιὰ ἰδέα τῆς τεραστίας διαφορᾶς μεταξὺ τοῦ ἀξιωματικοῦ καὶ τοῦ ἀπλοῦ στρατιώτου. Ἀκόμη καὶ εἰδικοὶ ἀξιωματικοὶ ὅπως π. χ. μηχανικοὶ κατατάσσονται ἀπὸ τοὺς ἀξιωματικούς τοῦ ναυτικοῦ σὲ πολὺ κατωτέρα βαθμίδα.

"Εἶναι εὐκταῖον, διατάσσει ὁ ἀντιναύαρχος Κέρπερ σὲ μιὰ ἐγκύκλιο διαταγὴ του, οἱ δόκιμοι μηχανικοὶ νὰ ἐπιλέγωνται μόνον ἀπὸ τὰς μεσαίας τάξεις καὶ ἀπὸ οἰκογενεῖας κατωτέρας τῆς μεσαίας τάξεως".

Καὶ ὁ ὑφιστάμενός του πλοίαρχος Βίλμπρουντ συμπληρῶνει σὲ μιὰ ἐπεξηγηματικὴ ἐγκύκλιό του:

—Τὸ θράσος τῶν μηχανικῶν γίνεται ὅλο καὶ μεγαλύτερο. Ἐγὼ ὁ ἴδιος εἶδα ἓνα νεαρὸ μηχανικὸ νὰ ἐπισκέπτεται μὲ τὴν γυναῖκα του, ἓνα ἀξιωματικὸ τοῦ ναυτικοῦ! Μοῦ ἀνεφέρθη ἀκόμη ὅτι καὶ ἓνας πλοίαρχος προσεκάλεσε στὸ σπίτι του τὸν πρῶτο μηχανικὸ τοῦ σκάφους του! Καὶ τὸ γε-

γονός αὐτὸ ἐσχολιάσθη εὐρέως μεταξὺ τῶν ἀνωτέρων κύκλων τοῦ ναυτικοῦ. Τέτοια πράγματα δὲν πρέπει νὰ συμβαίνουν! Ὁ σωστὸς δρόμος εἶναι νὰ ἀπωθηθοῦν οἱ μηχανικοὶ στὴν ἀρμόζουσα σ' αὐτοὺς ταπεινὴ θέσι. Οἱ ὑποψήφιοι μηχανικοὶ πρέπει νὰ ἐπιλέγωνται ἀπὸ οἰκογενείας εὐρισκομένας πιὸ κάτω ἀπὸ τὴν μεσαία τάξι".

Τὸ θέρος τοῦ 1918 γιὰ λόγους οἰκονομίας χώρου ἐπετράπη σὲ μερικοὺς εἰδικοὺς ἀξιωματικοὺς τοῦ ναυτικοῦ νὰ γευματίζουσι στὴν λέσχη ἀξιωματικῶν τοῦ ναυτικοῦ τοῦ Κιέλου. Ὁ προϊστάμενος τῆς λέσχης πλοίαρχος Μύζιγκ ἐκδίδει ἀμέσως τὴν ἐξῆς διαταγὴν:

"Παρατηρήθη ὅτι οἱ εἰδικοὶ ἀξιωματικοὶ δὲν ἀποχωροῦν ἀπὸ τὴν λέσχην ἀμέσως μετὰ τὸ φαγητόν, ἀλλὰ παραμένουν εἰς τὰς αἰθούσας τῆς, μερικοὶ μάλιστα ἐτόλμησαν νὰ λάβουν θέσιν εἰς τὸν ἐξώστην καὶ νὰ παρακολουθήσουν καὶ τὴν συναυλίαν".

"Ὑστερα ἀπὸ τὰ παραδείγματα αὐτὰ δὲν εἶναι καθόλου δύσκολον νὰ συμπεράνῃ κανεὶς σὲ ποιά βαθμίδα τῆς κλίμακος πρέπει νὰ εὐρίσκωνται οἱ ἀπλοῖ ναῦται, ὅταν οἱ εἰδικοὶ ἀξιωματικοὶ στέκονται τόσο πιὸ κάτω ἀπὸ τοὺς ἄλλους ἀξιωματικοὺς τοῦ γερμανικοῦ ναυτικοῦ. Στὴν πραγματικότητά ἀπὸ τοῦ ἀπλοῦ ναύτου μέχρι τοῦ θερμαστοῦ θεωροῦνται ἀπλῶς ὡς "ὕλικόν". Τοὺς δίδεται τὸ δικαίωμα νὰ διατυπώνουν ἱεραρχικῶς τὰ παράπονά των, κανεὶς ὅμως δὲν τολμᾷ νὰ ἀσκήσῃ τὸ δικαίωμα αὐτό. Καὶ ἂν κανεὶς παρ' ἐλπίδα ζητήσῃ ὅ,τι δικαιούται ὁ ὑπουργὸς τῶν ναυτικῶν φὸν Καπέλλε σὲ μιὰ ἐπιστολὴν τοῦ πρὸς τὸν ἀρχικαγκελάριο Χέρτλιγκ προσπαθεῖ νὰ συγκαλύψῃ "τὸ σκάνδαλον" μὲ τὰς λέξεις:

— "Ἄν τὸ ζήτημα φθάσῃ μέχρι τῆς ἐπιτροπῆς ἐπὶ τοῦ προϋπολογισμοῦ διατρέχω τὸν κίνδυνον νὰ ἀκούσω ἀπὸ τὰ μέλη τῆς ἐπιτροπῆς διαμαρτυρίας διὰ τὰς δυσχερείας εἰς τὸν ἐπισιτισμὸν τοῦ στόλου, διὰ δαρμούς καὶ δι' ἄλλα παρόμοια".

Εἶναι βέβαιον λέγει ὁ πραγματογνώμων στὴν ἔκθεσί του "ὅτι οἱ ἀξιωματικοὶ τοῦ γερμανικοῦ ναυτικοῦ γενικῶς ἐφρόντισαν νὰ μὴ στεροῦνται σθένους, χωρὶς νὰ ἐνδιαφέρωνται διὰ τὰς δυσμενεῖς κρίσεις τῶν πληρωμάτων τῶν σκαφῶν των τὰ ὅποια ἐστεροῦντο σχεδὸν τῶν πάντων.

Προσθέτει ἀκόμη ἡ ἔκθεσις καὶ τὸ ἐξῆς καταπληκτικὸν πρᾶγμα: Τίμηται καὶ διακρίσεις ὅπως εἶναι ὁ Σιδηροῦς Σταυρὸς πρώτης τάξεως ἀπονέμονται ἀποκλειστικὰ εἰς ἀξιωματικοὺς καρριέρας χωρὶς νὰ ληφθῇ ὑπ' ὄψιν ἂν πράγματι ἔκαμαν πολεμικὰ ἀνδραγαθήματα. Καταγγέλλει ἀκόμη ὅτι δέματα ἀποστελλόμενα ἀπὸ τὰς οἰκογενείας τῶν ναυτῶν ἐχρησιμοποιοῦντο γιὰ τὴν κουζίνα τῶν ἀξιωματικῶν. Καταγγέλλει ὅργια μὲ γυναῖκες τοῦ ἐλαφροῦ κόσμου καὶ πολλὰς ἄλλες ἀκατανόμαστες παρεκτροπές.

"Ὅποιος πεθάνῃ τῆς πείνης θάπτεται μὲ ὄλας τὰς τιμάς.

Στὸ εὐδρομο "Νυρεμβέργη" ἕνα μεσημέρι παρατίθεται στοὺς ἀξιωματικούς: Σοῦπα μὲ σηκωτάκια, σπανάκι μὲ αὐγὰ μάτια καὶ ζαμπόνι, φιλέτο μὲ πατάτες τηγανιτές, σαλάτα, κομπόστα, γλύκισμα, φροῦτα καὶ καφές. Τὴν ἴδια μέρα στὸ πλήρωμα τοῦ σκάφους σερβίρεται φιδὲς ἀνακατωμένος μὲ πατάτες καὶ κομματάκια κρέατος.

"Εἶναι ἀδύνατον καταθέτει ἕνας μάρτυς στὸ στρατοδικεῖο, νὰ κάμῃ ἔ-

νας θερμαστής τὴν ὑπηρεσίαν του μὲ ὀλίγα ξερὰ κοκκινογούλια, μισὸ κιλὸ ψωμί καὶ ἑκατὸ γραμμάρια τεχνητὸ μέλι ἢ μαρμελάδα. Αἱ λιποθυμίας μερικῶν θερμαστῶν αποτελοῦν ἀπόδειξι αὐτῆς τῆς ἀληθείας.

"Ξερὰ κοκκινογούλια καὶ ὄλο ξερὰ κοκκινογούλια, λέγει στοὺς στρατοδίκας, ὁ ἀρχιθερμαστής τοῦ θωρηκοῦ "Μόλτκε". Οἱ συνάδελφοί μας πέφτουν κάτω σὰν μυῖγες!!".

Ἐνῶ ὁ πληθυσμὸς τοῦ Κιέλου κάμνει οὐρὰ πρὸ σχεδὸν κενῶν καταστημάτων καὶ στὸ νοσοκομεῖο τοῦ ναυτικοῦ ἐπικρατεῖ σοβαρὰ ἔλλειψις ὑγειονομικοῦ ὑλικοῦ καὶ τροφίμων, τὸν Φεβρουάριον τοῦ 1917 στὸ πολεμικὸ πλοῖο "Νυρεμβέργη"

παρατίθεται στὴν τράπεζαν τῶν ἀξιωματικῶν πέντε φαγητὰ καὶ ὑπάρχει κατ'ἀλόγους περιλαμβάνων ἑπτὰ εἴδη ἄσπρου κρασιοῦ, δύο εἴδη μαύρου καὶ δέκα εἴδη λικέρ. Ὁ ἀντιπλοίαρχος ὁμῶς Λέρχε ἕνα βράδυ ὕστερα ἀπὸ ἕνα τέτοιο συμπόσιο διατάσσει συγκέντρωσι ναυτῶν καὶ τοὺς λέγει:

"Σήμερα μερικοὶ ναῦται ἐζήτησαν παραπάνω ψωμί. Δὲν ὑπάρχει περισσευούμενο ψωμί καὶ πρέπει νὰ ἀρκεσθοῦν ὅλοι σ' αὐτὸ ποὺ τοὺς δίδεται. Ἄν συμβῇ ἕνας ἀπὸ σᾶς νὰ πεθάνῃ τῆς πείνης τὸν βεβαιῶ ὅτι εἶμαι πρόθυμος νὰ τὸν κηδεύσω μὲ ὅλες τὶς στρατιωτικὰς τιμὰς!!".

Αὐτὰ κατετέθησαν ἐπισήμως ἐνώπιον τῆς ἀνακριτικῆς ἐπιτροπῆς τοῦ Ράιχσταγ καὶ δὲν διεψεύσθησαν ἀπὸ κανένα γιατί δυστυχῶς ἦσαν ἀληθῆ ἀπὸ τὸ Α ἕως τὸ Ω.

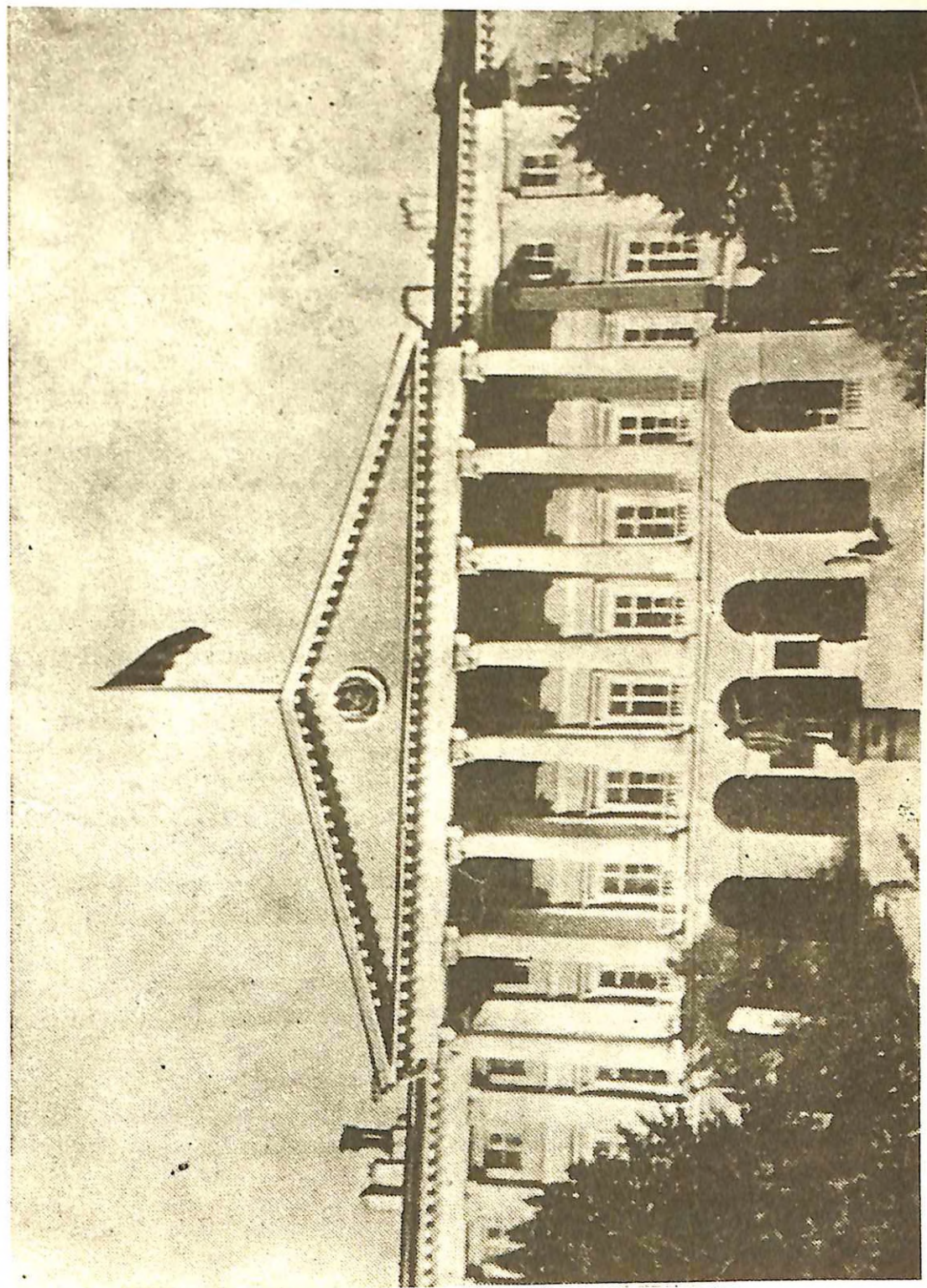

Ὁ Αὐστριακὸς ἐπιτελάρχης Φόν Χέτσενδορφ.

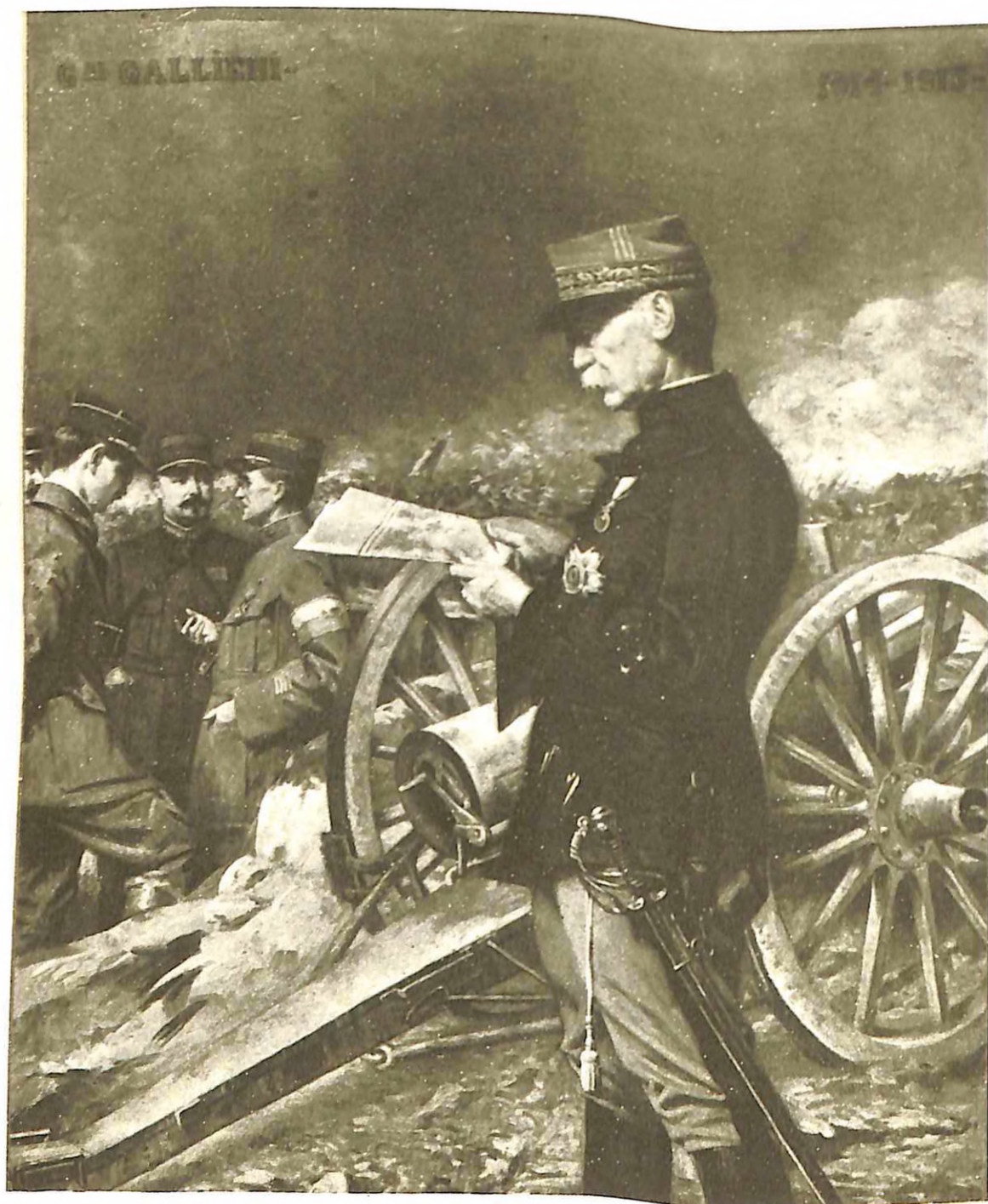
Οἱ ναῦτες ζητοῦν Κοινοβουλευτικὴν ἐρευνά.

Πρὸς στερέωσιν τῆς πειθαρχίας μεταξὺ τῶν πληρωμάτων τὸ γερμανικὸ ναυαρχεῖο δὲν εὐρίσκει ἄλλη λύσι παρὰ νὰ διατάξῃ ἐντατικὰ τῶν ναυτῶν τὶς ἐλεύθερες ὥρες των. Καὶ ἔτσι ὁ κατηγορούμενος ναύτης Κάλμους, τοῦ πολέμικοῦ "Ράϊνλανδ" ἀναφωνεῖ ἀργότερα στὸ Στρατοδικεῖο:

"Ἐπειδὴ δὲν μποροῦσα νὰ ὑποφέρω τὰ ἄσκοπα αὐτὰ γυμνάσια καὶ ἐ-

Σ μ ό λ ν υ : Τὸ ἄλλοτε παρθεναγωγεῖο τῆς ἀριστοκρατίας, πού στάθηκε ὁ ἐγκέφαλος τῆς Ὀκτωβριανῆς Ἐπανάστασης.

Ὁ στρατηγὸς Γκαλλιενί, στρατιωτικὸς διοικητὴς τῶν Παρισίων, ποὺ συνετέλεσε σοβαρότατά στὴν νικηφόρο ἔκβαση τῆς μάχης τοῦ Μάρνη.

πειδὴ μὲ ἐπείραζε τὸ ὅτι οἱ ἀξιωματικοὶ σὲ ἀπόστασι 30 μόλις μέτρων μᾶς ἐκοίταζαν μὲ τὰ κυάλια τῶν καὶ μᾶς εἰρωνεύονταν δὲν κρατήθηκα καὶ ἐφώνασα: "Οἱ ἀφεντάδες ἐκεῖ κάτω τρώγουν καὶ πίνουν τὸν περίδρομο. Ἐμεῖς ὅμως πρέπει νὰ γυμναζώμαστε. Ὁ Θεὸς ξεύρει γιατί!".

Φυσικὰ μόλις ἐγνώσθησαν αὐτὰ τὰ πράγματα ἡ ἀνωτάτη ναυτικὴ ἡγεσία προσεπάθησε νὰ τὰ παραστήσῃ ὡς "μεμονωμένα" φαινόμενα. Σέξενά ὑπόμνημα ὅμως, ποὺ ὑπεβλήθη στὸ Ράιχσταγ καὶ ποὺ ὑπογράφεται ἀπὸ χιλιάδες ναῦτες τονίζονται τὰ ἐξῆς:

"Σὲ ὁλόκληρο τὸν στόλο ἡ περιφρονητικὴ μεταχείρισις τῶν ὑπαξιωματικῶν καὶ τῶν ναυτῶν ἀπὸ τοὺς ἀξιωματικούς, ἡ ἰδιοτέλεια τῶν τελευταίων αὐτῶν καὶ ἡ χαλαρὰ ἀντίληψις τοῦ καθήκοντος, μὲ μιὰ λέξι ἡ πρωτοφανὴς αὐθαίρεσις τῶν ἀνωτέρων ἀξιωματικῶν προεκάλεσε τόση πικρία μεταξὺ τῶν πληρωμάτων, ὥστε δὲν εἶναι νὰ ἀπορήσῃ κανεὶς πῶς τὰ πράγματα κατέληξαν στὴν στάσι τοῦ ἔτους 1917".

Χιλιάδες ναῦται ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἀνωτέρω γεγονότων παρακαλοῦν τοὺς βουλευτὰς τοῦ Ράιχσταγ νὰ ζητήσουν λεπτομερῆ ἔρευνα τῆς ἐπικρατούσης ἀθλίας καταστάσεως στὰ πολεμικὰ πλοῖα. "Ἡ κατάστασις λέγει τὸ ὑπόμνημα καὶ ἡ κατασπίλωσις τῆς στρατιωτικῆς μας τιμῆς, ἡ τυραννία ὑπὸ τὴν ὁποίαν διαβιοῖ ὁ στρατιώτης, δὲν ἡμπορεῖ νὰ περιγραφῇ μὲ λέξεις".

Αὐτὰ εἶναι ἐκδηλώσεις ὅχι καταπτώσεων προδοτῶν, ἀλλὰ ἑκκλησις βοηθείας πρὸς τοὺς νομίμους ἐκπροσώπους τοῦ γερμανικοῦ λαοῦ.

Καὶ ὁ ναύαρχος Καλάου ἀκόμη ἀπὸ τὸ περιβάλλον τοῦ αὐτοκράτορος ἀναγκάσθηκε νὰ ὁμολογήσῃ:

"Τὸ σῶμα τῶν ἀξιωματικῶν τοῦ ναυτικοῦ ἀνεξαρτήτως βαθμοῦ δὲν εὐρέθη προφανῶς εἰς θέσιν νὰ διαγνώσῃ τὰ πραγματικὰ αἷτια τῆς ἀνωμάλου καταστάσεως καὶ νὰ φροντίσῃ, νὰ τὰ ἐξουδετερώσῃ διὰ πνευματικῆς ἐργασίας. Ἡ δυσπιστία τῶν ὑφισταμένων πρὸς τὴν καλὴν θέλησιν τῶν ἡγητόρων τῶν ἐμόλυνε σὰν καρκῖνος τὸ ἀγαθὸν πνεῦμα τοῦ στόλου".

Ὁ ἐμπειρογνώμων Ἀλμπολτ διαπιστώνει στὴν ἑκθεσί του:

"Ἐγίνετο αἰσχρὰ ἐκμετάλλευσις τῶν καλυτέρων φιλανθρωπικῶν, στρατιωτικῶν καὶ πατριωτικῶν αἰσθημάτων τῶν πληρωμάτων τοῦ στόλου."

Ὁ καθολικὸς ναύτης πρώτης τάξεως Λότερ, τὸν ὁποῖον ἀναφέραμε καὶ παραπάνω βεβαιώνει στὸν πνευματικὸν τοῦ ἱερέα Λάιχτ:

"Αἷτια ὅλων αὐτῶν τῶν γεγονότων εἶναι τὸ κακὸν παράδειγμα ἀπὸ μέρους τῶν ἀξιωματικῶν, ἐλαττωματικὴ τροφοδοσία, μεταχείρισις ὅχι σύμφωνος μὲ τοὺς στρατιωτικοὺς κανονισμοὺς καὶ μὴ τήρησις τῶν ὑποσχέσεων σχετικὰ μὲ τὰς ἀδείας".

Μέσα σ' αὐτὸ τὸ ἐκτεταμένο πλαίσιο τὰ γεγονότα τοῦ στόλου τῶν ἐτῶν 1917 καὶ 1918 ἀποκτοῦν μιὰ τελείως διάφορο μορφή. Κάθε προκήρυξις, κάθε σοσιαλιστικὸ ἄρθρο ἐφημερίδος, κάθε σύνθημα πέφτει ἐπάνω σὲ ἀνασκαμμένο ἔδαφος. Δὲν μπορεῖ λοιπὸν νὰ λεχθῇ ὅτι τὰ γεγονότα εἶχαν ὁργανωθῇ ἔξωθεν ἀπὸ ἀντιπατριωτικὰ καὶ προδοτικὰ στοιχεῖα".

Ὑστερα ἀπὸ μακρὰς ἀνακρίσεις ἡ ἐπιτροπὴ ἐρεύνης τοῦ Ράιχσταγ συνώψισε τίς ἔρευνές της σὲ μία ἀπόφασιν. Φέρει τὴν ὑπογραφή ὅλων τῶν συμμετασχόντων στὴν ἐπιτροπὴ βουλευτῶν ἀπὸ τὴν ἄκρα δεξιὰ ὡς τὴν ἄκρα

ἀριστερά. Καὶ ἰδοὺ μερικὲς χαρακτηρίστικες περικοπὲς τῆς:

—Πρέπει νὰ θεωρηθῇ ὡς ἀποδειχθὲν ὅτι ταραχαὶ καὶ σοβαρὰ δυσφορία παρετηρήθησαν ἤδη ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ 1915 εἰς διάφορα θωρηκτὰ τοῦ στόλου. Αἰτία αὐτῆς τῆς μὲ τὴν συνέχισιν τοῦ πολέμου αὐξανομένης δυσφορίας εἰς τμήματα τῶν πληρωμάτων ἦτο ἡ πεποίθησις των ὅτι ὑπῆρχαν δικαιολογημένοι αἰτίαι παραπόνων διὰ τὸν ἐπισιτισμὸν καὶ τὴν μεταχείρισιν τῶν πληρωμάτων ἀπὸ μέρους τῶν προϊσταμένων των καὶ ὅτι ἡ διαφορά τῆς διαβίωσης τόσον ἐπὶ τοῦ πλοίου ὅσον καὶ εἰς τὴν ξηρὰν μεταξὺ πληρωμάτων καὶ ἀξιωματικῶν θὰ ἤμποροῦσε νὰ μειωθῇ ἂν ἐπικρατοῦσε καλὴ θέλησις ἀπὸ μέρους τῶν τελευταίων αὐτῶν. Δὲν παρεσχέθη ἡ ἀπόδειξις ὅτι ἐξέχουσαι προσωπικότητες τῶν ριζοσπαστῶν σοσιαλιστῶν ἐγνώριζαν τὰς προθέσεις τῶν ναυτῶν καὶ τὰς ἐπεδοκίμασαν ἢ ὑπεκίνησαν τοὺς ναύτας εἰς τὰς ἐνεργείας των".

Ἀξιωματικοὶ ὡς ὑποκίνηταὶ "ἐπικινδύνων" ἐκδηλώσεων.

Ὅ,τι συνέβη πραγματικὰ τὸ 1917 καὶ ὠδήγησε στὰς δικαστικὰς δολοφονίας Γερμανῶν ναυτῶν, μοιάζει κυριολεκτικὰ μὲ ἓνα κακῆς ποιότητος ἀστυνομικὸ μυθιστόρημα.

Τὴν 20ὴν Ἰουνίου 1917 ὁ ὑπουργὸς τῶν Ναυτικῶν φὸν Καπέλλε διέταξε νὰ συσταθοῦν καὶ στὸ ναυτικὸ "ἐπιτροπαὶ ἐπὶ τοῦ συσσιτίου", αἱ ὁποῖαι ἀπὸ καιροῦ ὑπῆρχαν στὸν στρατὸ τῆς ξηρᾶς καὶ εἶχαν συσταθῇ καὶ σὲ μερικὰ πολεμικὰ πλοῖα. Αἱ ἐπιτροπαὶ αὐταὶ θὰ ἐφρόντιζαν πρὸ παντὸς γιὰ τὴν κανονικὴ διανομὴ τοῦ συσσιτίου.

Σχεδὸν δύο μῆνες ἀργότερα, τὴν 15ην Αὐγούστου, ὁ ναύαρχος Σπέερ, "πιεζόμενος" ἀπὸ τὰ πράγματα, ἀκολούθησε τὶς ὁδηγίαις τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Ναυτικῶν. Ἐνωρίτερα, ὅταν αἱ ὁδηγίαι τοῦ φὸν Καπέλλε δημοσιεύθησαν στὶς ἐφημερίδες, οἱ ναῦται ἐσχημάτισαν "ἐπιτροπὲς ἐπὶ τοῦ συσσιτίου". Ἐπρόκειτο περὶ ἀντιπειθαρχικῆς ἐκδηλώσεως;

Στὶς ἐπιτροπὲς αὐτὲς τῶν πλοίων συνεζητοῦνται ἐπισιτιστικὰ προβλήματα καὶ ὅταν ἐξηντλοῦντο τὰ θέματα τῆς ἡμερησίας διατάξεως τὰ μέλη των ἔμεναν στὸν τόπο τῆς συσκέψεως καὶ πολιτικολογοῦσαν. Ἀπ' ἐδῶ ἀρχίζουν αἱ "ἐπικίνδυνοι γιὰ τὸ κράτος" ἐκδηλώσεις, στὶς ὁποῖες ἀνεμύχθησαν καὶ κυβερνῆται πλοίων καὶ δικασταὶ τῆς ναυτικῆς δικαιοσύνης.

Στὸ πολεμικὸ "Βεστφάλεν" εἶναι ὁ ὑποπλοίαρχος Ἐγκελ, ὁ ὑποπλοίαρχος Μπάγιερ καὶ ὁ σύμβουλος τῆς ναυτικῆς δικαιοσύνης δόκτωρ Λές, οἱ ὁποῖοι κατορθώνουν νὰ κερδίσουν μὲ τὸ μέρος των καὶ νὰ χρησιμοποιήσουν ὡς κατάσκοπόν των τὸν ναύτην Ἄδαμς. Ὁ Ἄδαμς κατορθώνει νὰ λάβῃ ὑπὸ τὴν κατοχὴ του ἓνα "λόγο" ποὺ ἐξεφώνησε ὁ ναύτης Χίλλερ. Τὸν παραδίδει στοὺς ἐντολεῖς του γιὰ νὰ ἀντιγραφῇ καὶ νὰ φωτοτυπωθῇ. Ὁ ὑποπλοίαρχος Μπάγιερ καταθέτει ἀργότερα στὸν σύμβουλο τῆς ναυτικῆς δικαιοσύνης Λές:

—Τὸ ἔγγραφον αὐτὸ—ὁ λόγος τοῦ Χίλλερ—παρεδόθη ἀπὸ τὸν ἔμπιστόν μου—τὸν Ἄδαμς—σὲ ἓνα τυπογραφεῖο καὶ θὰ παρελαμβάνετο ὕστερα ἀπὸ μίαν ἐβδομάδα"

Ὁ ὑποπλοίαρχος καὶ ὁ σύμβουλος τῆς ναυτικῆς δικαιοσύνης εἶναι συνεπῶς γνωστοὶ ἐνὸς δῆθεν ἐπαναστατικοῦ λόγου καὶ τῆς ἀποστολῆς τοῦ πρὸς ἐκτύπωσιν. Καὶ σὰν νὰ μὴ ἔφθανε αὐτό, ὁ Ἄδαμς, κατὰ σύστασιν τῶν προϋσταμένων του, ὁργανώνει συγκέντρωσι ναυτῶν, κατὰ τὴν ὁποίαν ἐπεμβαίνει αἰφνιδιαστικὰ ἡ ἀστυνομία. Ἡ ἰδία ἀστυνομία ἐφρόντισε γιὰ τὴν ἐκλογὴ τοῦ μέρους ὅπου θὰ ἐγίνετο ἡ μυστικὴ συγκέντρωσις. Ὁ ἀστυνόμος Χάγερ κατέθεσέ δὲ τὰ ἐξῆς στὴν ἀστυνομία τοῦ Κιέλου:

"Μὲ τὴν συγκατάθεσι τοῦ κ. ἀρχιαστυνόμου Γκαϊμπλερ παρέπεμψα τὸν ἔμπιστον (τὸν Ἄδαμς) στὸν ἰδιοκτήτη ἐστιατορίου Καϊλερ, τῆς Βαϊζενχοφστράσσε 1, ὁ ὁποῖος θὰ τοῦ παραχωρήσῃ διὰ τὴν Κυριακὴν 2 Σεπτεμβρίου ἐ.ἔ. τὴν αἴθουσα συγκεντρώσεως ποὺ διαθέτει καὶ ποὺ εὕρισκεται εἰς τὸ πρῶτον πάτωμα τοῦ ἐστιατορίου του. Ἰδιαιτέρως ἐτόνισα εἰς τὸν Καϊλερ, ὅτι πρόκειται περὶ ρητῆς ἐπιθυμίας τοῦ ἀρχιαστυνόμου κ. Γκαϊμπλερ. Μὲ τὸν Ἄδαμς συνεννοήθημεν ἰδιαιτέρως διὰ νὰ λάβωμεν ἐγκρίτως γνωστὴν τῆς ὥρας ἐνάρξεως τῆς σχεδιαζομένης συγκεντρώσεως".

Γι' αὐτὴν τὴν συγκέντρωσι, λέγει ἀργότερα κυνικώτατα πλαστογραφῶν τὴν ἀλήθειαν ὁ ναύαρχος Σέερ: "Παρὰ τὴν αὐστηρὰν ἐπιτήρησιν ἀπὸ μέρους μας, ἔγινε μία συγκέντρωσις, ἡ ὁποία ὅμως διελύθη ἀπὸ τὴν ἀστυνομίαν".

Γιατὶ στὴν ὥρα τῆς, ὅπως εἶχε συμφωνηθῇ, ἐνεφανίσθη ἡ ἀστυνομία, ἡ ὁποία συνέλαβε ὅλους τοὺς μετασχόντας στὴν συγκέντρωσι συμπεριλαμβανομένου καὶ τοῦ Ἄδαμς, γιὰ νὰ μὴ προσελκύσῃ ἐπ' αὐτοῦ τὶς ὑπόνοιες τῶν συναδέλφων του. Ὁ Ἄδαμς ἀφήνεται ὅμως σὲ λίγο ἐλεύθερος καὶ ἀργότερα καταθέτει στὸ στρατοδικεῖο: "Καὶ ἐγὼ ἐτρόμαξα ἂν καὶ ἤξευρα ὅτι θὰ ἤρχετο ἡ ἀστυνομία".

"Υστερα ἀπὸ αὐτὲς τὶς ἐπίσημες διαπιστώσεις ἡ ἐπιτροπὴ ἐρεύνης τοῦ Ράιχσταγ διαπιστώνει τὰ ἐξῆς: "Εἴμεθα πλήρως δικαιολογημένοι νὰ καταλήξωμεν εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι οἱ ἀξιωματικοὶ ὑποπλοίαρχος Ἐγκελ καὶ ὑποπλοίαρχος Μπάγιερ μαζὺ μὲ τὸν σύμβουλον τῆς ναυτικῆς δικαιοσύνης δόκτορα Λὲς ἐδημιούργησαν καὶ ἀνέπτυξαν τὴν ἀντιπειθαρχικὴν καὶ ἐπαναστατικὴν ἐκδήλωσιν. Τὸ γεγονός αὐτὸ ρίπτει ἄπλετον φῶς ἐπὶ τοῦ τρόπου τῆς δημιουργίας καὶ τῆς διεξαγωγῆς τῶν δικῶν κατὰ τῶν ναυτῶν καὶ τῶν θερμαστῶν. Διότι εἶναι ἐκτὸς πάσης ἀμφισβητήσεως, ὅτι ἡ κατηγοροῦσα ἀρχὴ ἐδημιούργησε τεχνητῶς τὰ στοιχεῖα τὰ ὁποῖα ἐχρειάζετο διὰ τὴν καταδίκν τῶν ἀνθρώπων ἐκείνων".

Ὁ πρόεδρος τοῦ στρατοδικείου δόκτωρ Ντόμπριγκ ἐξαγγέλλων τὶς θανατικὰς καταδίκες, ὡμολόγησε μὲ κάθε εἰλικρίνεια: "Ἡ κατάθεσις τοῦ μάρτυρος Ἄδαμς ἐστήριξε ἀπολύτως τὴν ὅλην κατηγορίαν καὶ ἐχρησίμευσε καὶ ὡς βάσις τῆς ἐκδοθείσης ἀποφάσεως".

Οἱ δικαστικοὶ σύμβουλοι Λὲς καὶ Ντόμπριγκ δὲν ἀπέκρυψαν κατὰ τὴν προανάκρισιν τὶς προθέσεις των. Σκοπὸς των ἦτο νὰ παραδειγματίσουν τοὺς ἄλλους μὲ μιὰ καταδίκη. Ὁ Λὲς μάλιστα κατέθεσε δημοσίᾳ σχετικὰ μὲ τὴν προανάκρισιν τὰ ἐξῆς: "Οἱ κατηγορούμενοι δὲν εἶχαν τὰ μέσα νὰ ἀμυνθοῦν". Καὶ προσέθεσε ἀκόμη:

"Ἡ κατάρα μιᾶς τέτοιας δίκης συνίσταται στὸ ὅτι μὲ τὴν ἀνακοίνωσιν τοῦ κατηγορητηρίου στὸν κατηγορούμενον αὐτὸς γνωρίζει τί ἀκριβῶς συμ-

βαίνει".

Καὶ τὶ ἀκριβῶς συμβαίνει τὸ κατέθεσε στὸ στρατοδικεῖο ὁ κατηγορούμενος ἀρχιθερμαστής Ρέμπε:

Ὁ κ. σύμβουλος τῆς ναυτικῆς δικαιοσύνης δόκτωρ Ντόμπριγκ μοῦ εἶπε: Ὡς τώρα εἴχαμε νὰ κάμωμε ὅλο μὲ ἐπικινδύνους ἀνθρώπους. Σεῖς ὁμῶς εἴσθε ὁ πιὸ ἐπικίνδυνος. Ἴσως καταδικασθῆτε εἰς θάνατον, ἴσως τιμωρηθῆτε μὲ καταναγκαστικὰ ἔργα, τὰ ὅποια πιθανῶς θὰ εἶναι καὶ ἰσόβια. Αὐτὸ ἐξαρτᾶται ἀπὸ ἐμένα. Μπορεῖτε νὰ ὑπογράψετε, μπορεῖτε καὶ νὰ μὴ ὑπογράψετε. Τοῦ εἶπα τότε ὅτι θὰ ἐπιθυμοῦσα νὰ γραφῇ στὴν ἀπολογία μου, ὅτι τὸ συσσίτιό μας ἦταν ἐλλεινόν. Ὁ δικαστικὸς σύμβουλος μοῦ ἀπήντησε: "Αὐτὸ δὲν μποροῦμε νὰ τὸ κάμωμε".

Παρωδία δίκης

Ἕνας συνήγορος ἐξ ἐπαγγέλματος, ὁ ὅποιος διωρίσθη μερικὲς ὥρες πρὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς δίκης, ὁ δικηγόρος δόκτωρ Μπρόννεμανν ἀπὸ τὸ Βιλελμσχάβεν καταθέτει τὴν ἐντολὴν ἐπικαλούμενος τὰ ἐξῆς:

—Μοῦ εἶναι ἀδύνατον εἰς μίαν ὑπόθεσιν ἐκτάσεως καὶ νομικῶς οὐχὶ ἀπλῆς—διότι προβλέπει καὶ τὴν ποινὴν τοῦ θανάτου—νὰ κατατοπισθῶ ἐπαρκῶς εἰς διάστημα 24 ὥρων, ἐνῶ ἡ ἀνάκρισις διήρκεσε ἐπὶ μῆνας ὁλοκλήρους καὶ τὸ κατηγορητήριον περιλαμβάνει περισσοτέρας ἀπὸ 50 πυκνοτυπωμένας σελίδας.

* * *

Ἕνας σηματοφόρος Σράδερ, τοῦ δευτέρου τάγματος τῶν πεζοναυτῶν στὸν πολιτικὸ του βίο δικηγόρος, καλεῖται νὰ ἀναλάβῃ τὴν ὑπεράσπισιν τῶν κατηγορουμένων ἀλλὰ ἀρνεῖται καὶ αὐτὸς "Λόγω, λέγει, τῆς μικρᾶς προθεσμίας, ἡ ὁποία μοῦ δίδεται διὰ νὰ προετοιμασθῶ, δὲν ἠμπορῶ νὰ ἀναλάβω τὴν ὑπεράσπισιν".

Μόνο ὁ δικαστικὸς σύμβουλος Μπούδεμπεργ ἐνας παγγερμανιστὴς καὶ φανατικὸς θαυμαστὴς τοῦ ναυάρχου Τίρπιτς δέχεται τὴν τελευταία στιγμὴ νὰ ἐμφανισθῇ ὡς ἐξ ἐπαγγέλματος συνήγορος. Στὰς διαφόρους δίκας τοῦ στρατοδικείου οἱ Λὲς καὶ Ντόμπριγκ ἐναλλάσσονται. Στὴν μιὰ δίκη ὁ Λὲς εἶναι ἐκπρόσωπος τῆς κατηγοροῦσης ἀρχῆς καὶ ὁ Ντόμπεργκ πρόεδρος τοῦ Στρατοδικείου. Στὴν ἄλλη συμβαίνει τὸ ἀντίθετον. Ἕνας συνήγορος ὁ ὅποιος διαμαρτύρεται γιὰ τὸ γεγονὸς αὐτὸ καὶ καταγγέλλει ὅτι οἱ κυριοὶ αὐτοὶ εἶναι προκατελιημένοι, λαμβάνει γιὰ ἀπάντησιν: "Ἐμεῖς δὲν θεωροῦμε ὅτι εἴμεθα προκατελιημένοι".

Ὁ ναῦτης Φέλδμανν, τοῦ θωρηκτοῦ "Ὁστφρήδλανδ" καταδικάζεται σὲ φυλάκισιν τεσσάρων μηνῶν διότι ἔλαβε μέρος στὴν συγκέντρωσιν ποὺ εἶχε ὁργανωθῇ ἀπὸ τὸν χαφιέ Ἀδαμς καὶ τὴν ἀστυνομία τοῦ Κιέλου. Ἄλλοι ναῦται καταδικάζονται σὲ ποινὰς φυλακίσεως γιὰτὶ εἶχαν θέσῃ τὴν ὑπογραφή των κάτω ἀπὸ ἓνα ὑπόμνημα στὸ ὅποιον ἐξητοῦσαν τὴν σύνναψιν εἰρήνης, χωρὶς ἐδαφικὰς ἐπεκτάσεις. Ὁ κατηγορούμενος Φρίτς τοῦ πολεμικοῦ σκάφους "Βεσφάλεν" λέγει ἐνώπιον τοῦ δικαστηρίου:

— Ὑπὲρ τῆς εἰρήνης εἴμαστε ὅλοι μας, φυσικὰ καὶ ἐγώ, ποὺ ἔχω νὰ συντηρήσω μιὰ μητέρα καὶ ἀδελφία σὲ μικρὰ ἡλικία."

Μεταξὺ τοῦ κατηγορουμένου Ντρίζεν καὶ τοῦ προέδρου τοῦ Στρατοδικείου Ντόμπριγκ γίνεται ὁ ἑξῆς χαρακτηριστικὸς διάλογος.

ΝΤΟΜΠΡΙΓΚ. Θέλατε λοιπὸν εἰρήνη. Καὶ οἱ ἄλλοι ποὺ ὑπέγραψαν τὸ ὑπόμνημα ἤθελαν ἐπίσης εἰρήνη. Δὲν εἶν' ἔτσι;

ΝΤΡΙΖΕΝ. Μάλιστα.

ΝΤΟΜΠΡΙΓΚ. Τὶ εἶδους εἰρήνη θέλατε;

ΝΤΡΙΖΕΝ. Μιὰ εἰρήνη χωρὶς προσαρτήσεις ξένων ἐδαφῶν.

ΝΤΟΜΠΡΙΓΚ. Λέγετε τουλάχιστον τὴν ἀλήθεια καὶ αὐτὸ θὰ ληφθῇ ὑπ' ὄψιν ὡς ἐλαφρυντικὸν στοιχεῖον.

Καὶ ὁ κατηγορούμενος Ντρίζεν καταδικάζεται εἰς δεκαπενταετῇ πρόσ-

καιρὰ δεσμά. Ἕνας ἄλλος κατηγορούμενος, ὁ ναύτης Χάζε εἶπε πρὸ τῆς καταδίκης του εἰς θάνατον:

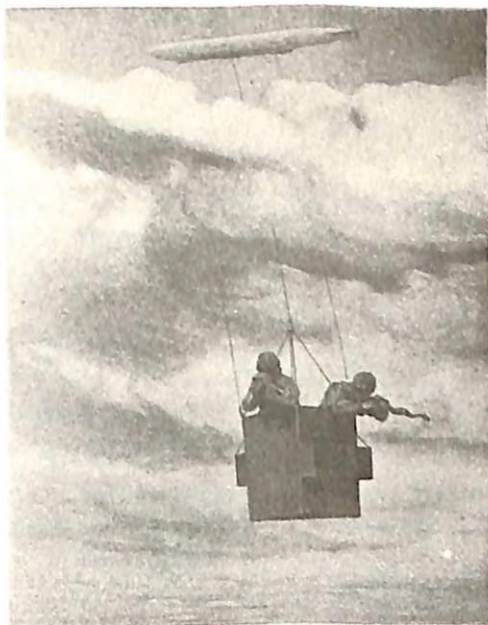
"Σκοπὸς μας ἦταν νὰ συγκεντρώσωμε ὑπογραφὰς ὑπὲρ τῆς εἰρήνης. Καὶ ἐγὼ ἐμάζεψα αὐτὲς τὶς ὑπογραφὰς. Ὅ,τι εἶναι γνωστὸ στοὺς ναύτας καὶ τοὺς ὑπαξιωματικούς πρέπει νὰ εἶναι γνωστὸ καὶ στὴν ἡγεσίᾳ τοῦ ναυτικοῦ. Καθῆκον τῆς λοιπὸν ἦταν νὰ διαφωτίσῃ τὰ πληρώματα καὶ νὰ μᾶς ἐξηγήσῃ ὅτι αὐτὸ ποὺ ἐκάμναμε ἦταν μιὰ ἀντιπατριωτικὴ πράξις".

Προτοῦ νὰ ἐκδοθοῦν

ἀκόμη αἱ καταδικαστικαὶ ἀποφάσεις, ὁ ἀρχηγὸς τοῦ Στόλου ναύαρχος Σέερ, διαπραγματεύεται μὲ τὸν ὑπουργὸ τῶν Στρατιωτικῶν φὸν Στάϊν, γιὰ τὸν τρόπο ἐκτελέσεως ἐκείνων ποὺ θὰ κατεδικάζοντο εἰς θάνατον. Δὲν ἤθελε νὰ ἐκτελέσῃ τὶς ποινὲς ναυτικὸ ἀπόσπασμα καὶ ζητεῖ γι' αὐτὸ ἀπὸ τὸν ὑπουργὸ τῶν Στρατιωτικῶν νὰ θέσῃ στὴν διάθεσι τοὺς στρατιῶτες ἀπὸ τὴν Κολωνία, γιὰ νὰ τοὺς χρησιμοποιήσῃ γιὰ τὴν τελευταία πράξι τῆς τραγωδίας.

Ἡ ἐκτέλεσις τῶν ἀποφάσεων εἶναι ἐτοίμη ἀναφέρει ὁ ναύαρχος.

Ὅταν τὴν 26ην Αὐγούστου τοῦ 1917 ἐκδίδονται πέντε ἀποφάσεις εἰς θάνατον, εἰς αὐτὴν ἀναφέρεται ἡ "πραγματοποιηθεῖσα στάσις". Ὁ ὄρος αὐτὸς ἔπρεπε νὰ χρησιμοποιηθῇ γιὰτὶ ἀλλοιῶτικα δὲν ἤμποροῦσε τὸ στρατοδικεῖο νὰ καταλήξῃ στὴν ποινὴ τοῦ θανάτου. Καὶ πραγματικὰ ἀμέ-

Τὸ Κρεμάμενο βαρέλι ἀπὸ τὸ Τσέπελιν

σως έκφράζονται ἀπὸ ὀξυδερκεῖς ἐπιφυλάξεις ἂν εὐσταθοῦν αἱ ληφθεῖσαι ἀποφάσεις.

Ἐκτελοῦνται αἱ καταδικαστικαὶ ἀποφάσεις

Σὲ μιὰ γνωμάτευσι τοῦ γιὰ τὸ ὑπουργεῖον τῶν ναυτικῶν ὁ νομικὸς σύμβουλος τοῦ ναυαρχείου δόκτωρ Φέλιν τονίζει ὅτι τὸ στρατοδικεῖον δὲν ἔπρεπε νὰ θεωρήσῃ ὡς "πραγματοποιηθὲν τὸ ἔγκλημα" διότι δὲν ἐξεδηλώθη μιὰ πραγματικὴ στάσις. Τὴν ἴδια ἄποψιν ἐκφράζει καὶ ὁ ἀνώτερος νομικὸς σύμβουλος τοῦ Ναυαρχείου Ντὲ Μπάρν σὲ μιὰ γνωμάτευσί του γιὰ τὸν ναύαρχο Σπέερ:

"Συνεπεῖα ὄλων τῶν ἀνωτέρω, λέγει, θεωρῶ τὴν καταδίκην τῶν κατηγορουμένων μὲ τὸ αἰτιολογικὸν τῆς πραγματοποιηθείσης στάσεως ὡς δυνάμενον νομικῶς νὰ ἀμφισβητηθῇ. Δι' αὐτοὺς τοὺς λόγους δὲν δύναται νὰ κυρωθῇ ἡ ἀπόφασις ὡς τὴν ἐξέδωσε τὸ στρατοδικεῖον".

Καὶ ὁ ναύαρχος Σέερ προσθέτει:

"Ἀναγνωρίζω ὡς ὀρθὰς τὰς ἐπιφυλάξεις ποὺ διατυπώνει ἡ γνωμάτευσις τοῦ νομικοῦ συμβούλου.

Στὸ χέρι τώρα τοῦ ναυάρχου Σέερ εἶναι νὰ ἀκυρώσῃ τὰς ἀποφάσεις νὰ τὰς τροποποιήσῃ ἢ νὰ τὰς ἐκτελέσῃ ὅπως ἔχουν. Ἐν τούτοις ὅμως ἂν καὶ ἀνεγνώρισε—τὴν 2α Σεπτεμβρίου 1917—ὡς ὀρθὰς τὰς ἐπιφυλάξεις τοῦ ἀνωτέρου νομικοῦ συμβούλου τοῦ ναυαρχείου προσθέτει:

"Ἐπικυρῶ τὴν ἀπόφασιν ὅσον ἀφορᾷ τοὺς κατηγορουμένους Ράιχσιτς καὶ Κέμπις, ἄνευ οὐδεμιᾶς τροποποιήσεως".

Μιὰ ἐβδομάδα ἐνωρίτερα οἱ ἀρχηγοὶ ὄλων τῶν κομμάτων τοῦ Ράιχσταγ εἶχαν παρακαλέσῃ τὸν καγκελάριο νὰ θέσῃ ἀμέσως σὲ κίνησιν τὸν μηχανισμό τῆς χορηγήσεως χάριτος ἂν τὰ πράγματα ἔφθαναν μέχρι καταδίκης εἰς θάνατον. Ὁ ἀντιναύαρχος Χεμπιγκχάους ἀνέφερε τὸ γεγονὸς αὐτὸ στὸν ἀρχηγὸ τοῦ ναυτικοῦ ἐπιτελείου φὸν Τρότα μὲ τὴν παρατήρησιν:

"Ὁ κύριος ὑπουργὸς (ὁ ὑπουργὸς τῶν Ναυτικῶν φὸν Καπέλλε) ἤρνηθη νὰ ἀπασχολήσῃ μὲ τὸ θέμα αὐτὸ τὸν ἀρχηγὸν τοῦ Στόλου (τὸν ναύαρχον φὸν Σπέε).

Ὁ ἀνώτερος νομικὸς σύμβουλος τοῦ ναυαρχείου Φέλιν δὲν παρέλειψε καὶ τὴν τελευταία ἀκόμη στιγμὴ νὰ ὑπενθυμίσῃ ὅτι καὶ ὁ νομικὸς σύμβουλος τοῦ ἀρχηγοῦ τοῦ στόλου ἀνοικτῆς θαλάσσης θεωρεῖ τὰς θανατικὰς καταδίκας ὡς μὴ ληφθεῖσας νομίμως καὶ προσθέτει: "Ἡ Ναυτικὴ δικαιοσύνη δὲν ἔχει καμμίαν ἀνάγκην νὰ ἀναμιχθῇ εἰς μίαν δικανικὴν συζήτησιν, ἀπὸ τὴν ὁποίαν ἄλλωστε δὲν πρόκειται νὰ ἐξέλθῃ νικήτρια".

"Ὅλαι ὅμως αἱ φωναὶ τοῦ δικαίου καὶ τῆς λογικῆς θραύονται πρὸ τῆς εἰλημμένης ἀποφάσεως τῆς ἀνωτάτης ναυτικῆς ἡγεσίας νὰ ἐμπνεύσῃ μὲ τὰς ἐκτελέσεις φόβον καὶ τρόμον μεταξὺ τῶν πληρωμάτων τοῦ στόλου".

Ὅταν αἱ ἀνωτέρω λέξεις ἀκούσθηκαν στὴν ἐπιτροπὴ ἐρεῦνης τοῦ Ράιχσταγ οἱ καταδικασθέντες εἶναι ἤδη νεκροὶ ἀπὸ πολλοῦ. Τὴν 5ην Σεπτεμβρίου τοῦ 1917 στὸν τόπον τῆς ἐκτελέσεως στὴν Κολωνίαν ἐκπυρσοκροτοῦν αἱ σφαῖραι τοῦ ἐκτελεστικοῦ ἀποσπάσματος ποὺ ἀπετελεῖτο σύμφωνα μὲ τὴν παράκλησιν τῆς ἡγεσίας τοῦ στόλου ἀπὸ ἑνὸς ἀπόσπασμα τοῦ

στρατοῦ τῆς ξηρᾶς.

Καὶ ὁ αὐτοκράτωρ; Τὶ ἔκαμε ὁ αὐτοκράτωρ; Δὲν μποροῦσε νὰ ἐπέμβῃ μὲ τὴν χορήγησι χάριτος; Ὁ καταδικασθεὶς Ράιχπιτς ἐσκέφθη αὐτὴν τὴν περίπτωσι καὶ μιὰ ἐβδομάδα πρὶν ἀπὸ τὴν ἐκτέλεσί του γράφει στοὺς δικούς του:

"Ἀγαπητοὶ μου γονεῖς! Θὰ σᾶς ἔγραφα ἀπὸ καιρὸ τί συμβαίνει μὲ μένα, ἀλλὰ ἤθελα νὰ περιμένω πρῶτα τὴν ἀπόφασιν τοῦ δικαστηρίου. Ἐξεδόθη λοιπὸν ἡ ἀπόφασις αὐτὴ καὶ εἶναι χειροτέρα ἀπὸ ὅ,τι τὴν ἐπερίμενα. Εἶναι μιὰ καταδίκη εἰς θάνατον. Ἄν θὰ ἐκτελεσθῇ ἢ ἂν θὰ ἐμποδισθῇ ἀπὸ τὴν χορήγησι χάριτος ἀπὸ τὸν Κάιζερ αὐτὸ εἶναι πιά στὰ χέρια τοῦ Θεοῦ...

"Ποιὸς θὰ τὸ πιστεῦε ὅτι ὅταν σᾶς ἀποχαιρετοῦσα τὸν Ἰούνιο, θὰ τὸ ἔκαμνα γιὰ τελευταία φορά. Συγχώρεστε με πού δὲν γράφω παραπάνω. Ἡ καρδιὰ μου εἶναι βαρεῖα καὶ δὲν μπορῶ νὰ συνεχίσω τὸ γράψιμο. Γιατὶ εἶναι πολὺ σκληρὸ νέος ἀκόμη καὶ στὸ ἄνθος τῆς ἡλικίας μου καὶ μὲ μιὰ καρδιὰ γεμάτη ἀπὸ ἐλπίδες καὶ ὄνειρα νὰ πέσω θῦμα μιᾶς ἄδικης καὶ σκληρῆς καταδίκης.

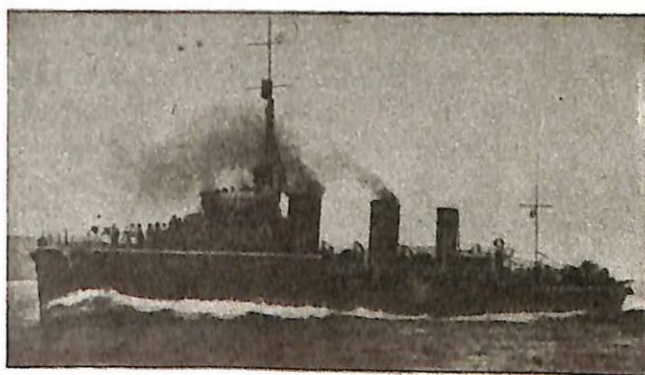
"Ἐκεῖνο πού μπορεῖτε ἀκόμη νὰ κάμετε γιὰ μένα εἶναι μέσω ἑνὸς δικηγόρου ἢ διὰ τοῦ προϋσταμένου τῆς ἐκκλησιαστικῆς μας κοινότητος τῶν Βαπτιστῶν νὰ ὑποβάλλετε μιὰ αἴτησι χάριτος στὸν Κάιζερ, στὰ χέρια τοῦ ὁποίου εὐρίσκεται αὐτὴν τὴν στιγμή ἡ ζωὴ μου. Χαῖρετῆστε μου τὸν Βίλλυ καὶ τὴν Γερτρούδη. Σᾶς ἀγκαλιάζω καὶ σᾶς φιλῶ γιὰ τελευταία φορά. Ὁ υἱὸς σας Μάξ".

Τὶ ἔκαμαν οἱ γονεῖς τοῦ καταδικασθέντος καὶ τί ἔκαμε ὁ Κάιζερ; Τίποτε ἀπολύτως. Γιατὶ τὸ γράμμα αὐτὸ κατεκρατήθη ἀπὸ τὴν στρατιωτικὴ λογοκρισίαν καὶ ἐπεδόθη στοὺς γονεῖς τοῦ καταδικασθέντος ἑννέα ἡμέρες μετὰ τὴν ἐκτέλεσί του.

"Ἄς προστεθῇ τώρα καὶ κάτι ἄλλο ἀκόμη: Ὁ καταδότης Ἀδαμς δὲν ἐπέρασε καθόλου καλὰ μετὰ τὴν αἰσχρὰ πρᾶξι του. Προαχθεὶς σὲ ναύτη τῆς πρώτης τάξεως καὶ μετατεθεὶς εἰς τὴν Φλάνδρα γράφει ὕστερα ἀπὸ ἓνα σχεδὸν χρόνον, τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 1918, στὸν δικαστικὸ σύμβουλον Λέξ:

"Δὲν ξεύρω πῶς μὲ ἀνεγνώρισαν ἐδῶ. Ὅταν πηγαίνω στὸν δρόμον ἀκούω συχνὰ πίσω μου τὶς λέξεις: "Ἰούδα" καὶ "προδότη". Δὲν σᾶς ἀναφέρω δὲ τί ἀκούω καθημερινῶς εἰς τὴν μονάδα μου".

Ἡ τελευταία αὐτῆ κραυγὴ τοῦ Ἀδαμς, προτοῦ νὰ χαθοῦν τὰ ἔχνη του μέσα στὸ σκοτάδι τῆς ἱστορίας εἶναι ἀπόδειξις ὅτι τὰ γεγονότα καὶ αἱ καταδίκες τοῦ 1917 ἐγίναν γνωσταὶ παντοῦ ὅπου ὑπῆρχαν ναῦται. Τὰ

Ἐν ἀντιτορπιλικὸν μεταφέρων στρατεύματα.

στρατοδικεῖα δὲν ἔλαβαν ὑπ' ὄψιν τὶς δίκαιες διαμαρτυρίες δυστυχιομένων ἀνθρώπων. Δὲν ἤρθησαν εἰς τὸ ὕψος τῶν περιστάσεων. Δὲν ἀπένειμαν πραγματικὴ δικαιοσύνη. Τὸ σύστημα παρέμεινε τὸ ἴδιο. Ἀποτέλεσμα; Ἡὺξήθη ἡ πικρία καὶ ἡ ἀναταραχὴ μεταξὺ τῶν πληρωμάτων τῶν πολεμικῶν σκαφῶν.

Παρ' ὅλα ὅμως αὐτὰ ὁ πραγματογνώμων Ἀλπολτ καταθέτει πρὸ τῆς ἐπιτροπῆς ἐρεῦνης τοῦ Ράιχσταγ: "Δὲν κατέστη δυνατόν νὰ προσκομισθοῦν ἀποδείξεις ὅτι συνεχίσθησαν στὸν στόλο στασιαστικαὶ ἐκδηλώσεις. Μέχρι τοῦ φθινοπώρου τοῦ 1918 καὶ σύμφωνα μὲ τὴν γνώμη ἀνωτέρων καὶ ἀνωτάτων ἀξιωματικῶν π.χ. τοῦ ἀντιναυάρχου φόν Τρότα, ἡ ὑπηρεσία τῶν πληρωμάτων τῶν πολεμικῶν μας πλοίων ἀνταπεκρίνετο πρὸς ὅλας τὰς ἀπαιτήσεις.

Οἱ ἐπιζῶντες τοῦ Ἀγγλικοῦ καταδρομικοῦ "Ἀμφίων"

ΚΕΦΑΛΑΙΟ III

ΟΙ ΑΞΙΩΜΑΤΙΚΟΙ ΤΟΥ ΝΑΥΤΙΚΟΥ ΣΧΕΔΙΑΖΟΥΝ ΠΡΑΞΙΚΟΠΗΜΑ

Επίθεσις κατὰ τοῦ Ἀγγλικοῦ Στόλου

Τὸ φθινόπωρο τοῦ 1918, ὅταν ἐξέσπασαν στὸν στόλο νέες ταραχές, ποὺ προλογίζουν τὴν ἐπανάστασι σὲ ὅλη τὴν Γερμανία, δὲν ἔχουν λησμονηθῇ τὰ γεγονότα τοῦ 1917. Οἱ ναῦται ὁμῶς εὐρίσκονται ὑπὸ τὴν ἐπίδρασι δύο νέων ἀκόμη ἀπόψεων:

α) Ἡ ἀνωτάτη στρατιωτικὴ ἡγεσία ἐζήτησε τὴν σύναψι ἀνακωχῆς καὶ ἡ κυβέρνησις ἄρχισε γι' αὐτὸν τὸν σκοπὸ διαπραγματεύσεις μετὰ τὸν ἀντίπαλο. Ἔτσι ὁμολογεῖται ἐμπράκτως ὅτι ὁ πόλεμος δὲν ἡμπορεῖ πιά νὰ κερδηθῇ. Στρατὸς καὶ ναυτικὸ ἔχουν τώρα μόνο μιὰ ἀποστολή: Νὰ ἐξασφαλίσουν τὴν τάξι στὴν Γερμανία μέχρις ὅτου ὑπογραφῇ ἡ ἀνακωχή.

β) Τὸ κυβερνητικὸ σύστημα στὴν Γερμανία σύμφωνα μετὰ τὴν ὁμόφωνο γνώμη τῆς ἀνωτάτης στρατιωτικῆς ἡγεσίας, τοῦ Κάιζερ καὶ τοῦ Ράιχσταγ ὠργανώθη ἐπάνω σὲ κοινοβουλευτικὴ βάσι. Ὁ ἀρχικαγκελάριος δὲν εἶναι πιά ἓνα εἶδος γραμματέως καὶ ἐκτελεστικοῦ ὀργάνου τοῦ μονάρχου, ἀλλὰ ἐντεταλμένος τῶν ἐκπροσώπων τοῦ λαοῦ ποὺ ἀπαρτίζουν τὸ Ράιχσταγ.

Ἡ ἀρχηγία τοῦ στόλου ἀνοικτῆς θαλάσσης ἐξέδωσε τὴν 4ην Νοεμβρίου καὶ ὑπ' ἀριθμὸν 9900 μιὰ μυστικὴ διαταγὴ στὴν ὁποία καθίσταται γνωστὸν στοὺς ἀξιωματικοὺς ὅτι:

"Ὁ στόλος λαμβάνει διαταγὰς ἀπὸ τὴν κυβέρνησι καὶ τὰς ἐκτελεῖ. Δὲν ὑπάρχει ἀντίθεσις μετὰξὺ ἀξιωματικῶν τοῦ στόλου καὶ τῆς κυβερνήσεως. Πῶς θὰ χρησιμοποιηθῇ ὁ στόλος ἀποφασίζει μόνο ἡ κυβέρνησις. Λίγο καιρὸ ἐνωρίτερα, λέγει ὁ ἐμπειρογνώμων Ἀλμπελτ ἔλαβα ἀπὸ τὸ Βιλελμσχάβεν μιὰ ἀναφορὰ τοῦ ἐξῆς περιεχομένου: Αἱ ἡγεσίαι διαφόρων ἐκεῖ ἀγκυροβολημένων σκαφῶν κάμνουν μιὰ πολιτικὴ ποὺ εἶναι ἀντίθετος πρὸς τὴν πολιτικὴν τῆς τωρινῆς κυβερνήσεως. Ἔτσι διάφοροι κυβερνῆται πολεμικῶν σκαφῶν, ἀναφέρεται μάλιστα εἰδικῶς ὁ κ. φὸν Σλίκ κυβερνήτης τοῦ "Ντέρφλιγκερ", ἐχαρακτήρισαν δημοσίᾳ ἀπὸ τοῦ καταστρώματος τοῦ πλοίου των τὰ μέλη τῆς νέας κυβερνήσεως ὡς ἡλιθίους, ποὺ πρέπει ἀμέσως νὰ κρεμασθοῦν".

Στὸ πολεμικὸ "Τύριγγεν" τὴν 29ην Ὀκτωβρίου τοῦ 1918 γίνεται, ὅπως σημειοῦται στὰ πρακτικὰ τοῦ στρατοδικείου, ἓνα συμπόσιο τῶν ἀξιωματικῶν. Σὲ προχωρημένη ὥρα, ἀφοῦ ἔρρευσε ἄρκετὸ οἶνόπνευμα, σηκώνεται ὁ ἀντιπλοίαρχος Ρούδολφ καὶ παρουσία τῶν ναυτῶν — ὑπηρετῶν τῶν ἀξιωματικῶν ἀποκαλύπτει ἓνα ὑπηρεσιακὸ μυστικόν. Αὐτὸ μεταδίδεται ἀμέσως σ' ὅλο τὸ πλοῖο καὶ ὁ ναύτης πρώτης τάξεως Σάϊδεμαν κατα-

θέτει στὸ στρατοδικεῖο;

"Μιὰ ὀρδινάντσα ἀφηγήθη ὅτι ὁ ἀντιπλοίαρχος Ρούδολφ ἔκαμε στὸ συμπόσιο μιὰ πρόποσι στὴν ὁποία εἶπε τὰ ἑξῆς: Θὰ ρίξωμε κατὰ τῶν Ἀγγλων τὶς 2.000 ὀβίδες ποὺ μᾶς μένουν καὶ ὕστερα θὰ αὐτοβυθισθοῦμε. Προτιμότερο ἓνα ἔντιμο τέλος παρὰ μιὰ ζωὴ ἐν ἀτιμίᾳ".

—Οἱ ναῦται, καταθέτει ἐπίσης ὁ ναύτης πρώτης τάξεως Ρήδελ ἐσχολίζαν ζωηρὰ μερικὰ λόγια τοῦ ἀντιπλοίαρχου Ρούδολφ κατὰ τὸ γεῦμα τῶν ἀξιωματικῶν. Ἡ ἔννοια τῶν λόγων αὐτῶν ἦταν περίπου ἡ ἑξῆς: "Θέλομεν ἓνα ἔντιμο τέλος. Τὸ "Τύριγγεν" θὰ ἀποθάνῃ ἓνα ἡρωϊκὸ θάνατο. Ἄς πιοῦμε γιὰ ἓνα τέτοιο θάνατο τοῦ πλοίου μας".

Ὁ ἀντιπλοίαρχος Ρούδολφ εἶπε ἀκόμη τὰ ἑξῆς: "Θὰ ἀποπλεύσωμε, θὰ ἐξαντλήσωμε πρῶτα ὅλα τὰ πολεμοφόδια μας κατὰ τοῦ ἐχθροῦ καὶ ὕστερα θὰ αὐτοβυθισθοῦμε γεμάτοι ἀπὸ τιμὴ".

Οἱ ἀξιωματικοὶ τοῦ ναυτικοῦ ἀναφέρει στὴν ἔκθεσί του πρὸς τὸ Ράιχσταγ ὁ ἴδιος ὁ Ἀλμπολδ θέλουν νὰ συνεχίσουν τὸν πόλεμο ἀνεξαρτήτως ἀπὸ τὰς ἀντιθέτους ἀποφάσεις τῆς κυβερνήσεως.

* * *

Πραγματικὰ εἶχε σχεδιασθῇ μιὰ ἐπίθεσις τοῦ στόλου. Ὁ ναύαρχος φὸν Λέβετσωβ ἀρχηγὸς τοῦ ἐπιτελείου τῶν ναυτικῶν ἐπιχειρήσεων δὲν τὸ ἀποκρύπτει καὶ δηλώνει τὰ ἑξῆς: Σ' αὐτὸν τὸν τελικὸ ἀγῶνα πρέπει ὁ στόλος νὰ προσφέρῃ τὴν ὑπερτάτη προσπάθεια. Πρέπει μὲ τὰς ἀκμαίας ἀκόμη δυνάμεις του νὰ καταφέρῃ σὲ μιὰ ἀποφασιστικὴ ναυμαχία τὸ τελευταῖο ἀποφασιστικὸ πλῆγμα κατὰ τοῦ ἐχθροῦ.

"Γιὰ ἓνα τέτοιο κτύπημα καταθέτει στὸ στρατοδικεῖο ὁ ναύτης πρώτης τάξεως Μύλλερ, δὲν ἦσαν σύμφωνα τὰ πληρώματα τοῦ στόλου. Καὶ ὁ συνάδελφός του Κίρτσεν προσθέτει: Μεταξὺ τῶν πληρωμάτων τοῦ στόλου ἐπικρατοῦσε ἡ γνώμη ὅτι αἱ προθέσεις αὗται τῶν ἀξιωματικῶν ὠφείλοντο στὴν ἀντίθεσί των πρὸς τὴν σημερινὴ κυβέρνησι καὶ ἀπέβλεπαν νὰ τορπιλλίσουν τὰς διαπραγματεύσεις γιὰ τὴν σύναψιν ἀνακωχῆς καὶ εἰρήνης".

Πραγματικὰ ἡ ναυτικὴ ἡγεσία ἐνῶ κατεβάλλοντο ἀπὸ τὴν γερμανικὴν κυβέρνησι προσπάθειαι γιὰ τὴν σύναψιν εἰρήνης εἶχε διατάξει: "Αἱ μονάδες τῆς ἀνοικτῆς θαλάσσης πρέπει νὰ χρησιμοποιηθοῦν γιὰ τὴν ἐξαπόλυσι ἐπιθέσεως κατὰ τοῦ ἀγγλικοῦ στόλου".

"Ἡξευρε ἄραγε ὁ πρίγκηψ Μάξ τῆς Βάδης ὅτι τὸ γερμανικὸ ναυτικὸν προσπαθοῦσε νὰ τορπιλλίσῃ τὶς φιλειρηνικὰς προσπάθειάς του; Ἦτο ὁ Κάιζερ ὁ ἀνώτατος διοικητὴς τοῦ γερμανικοῦ πολεμικοῦ ναυτικοῦ πληροφορημένος γιὰ τὶς προθέσεις τῶν ἀξιωματικῶν τοῦ στόλου του; Ἡ πραγματικὰ ἤθελαν οἱ ἀξιωματικοὶ τοῦ γερμανικοῦ ναυτικοῦ νὰ συνεχίσουν τὸν πόλεμον μὲ ἰδικὴ των πρωτοβουλία;

Ὁ Σέερ ἀποκρύπτει τὸ ζήτημα ἀπὸ τὸν Κάιζερ

Ὁ ναύαρχος Σέερ ἔγινε τὴν 18ην Ὀκτωβρίου δεκτὸς σὲ ἀκρόασι ἀπὸ τὸν Κάιζερ καὶ συνεζήτησε μὲ αὐτὸν τὴν δυνατότητα τῆς καταπαύσεως τοῦ

υποβρυχιακοῦ πολέμου. Ὑπέβαλε ὁμως ταυτοχρόνως καὶ τὴν γνώμη ὅτι αὐτὸ δὲν θὰ ἴσχυε γιὰ τὸν στόλο τῆς ἀνοικτῆς θαλάσσης. Στὰ ἀπομνημονεύματά του ὁ Σέερ λέγει τὰ ἑξῆς:

"Ἡ Α. Μεγαλειότης συνεφώνησε ὅτι στὴν περίπτωσι αὕτῃ ὁ στόλος θὰ πρέπη νὰ ἔχῃ ἐλευθερίαν δράσεως".

Ἐπ' αὐτοῦ στηρίζει ὁ Σέερ τὸ ἐπιχείρημα ὅτι εἶχε τὸ δικαίωμα νὰ κάμῃ τὴν σχεδιαζομένην ἀπὸ αὐτὸν ὑστάτη ἐξόρμησι τοῦ γερμανικοῦ στόλου. Τὴν ἐπιχείρησι δὲν τὴν ἀνέφερε ὁμως στὸν Κάιζερ οὔτε καὶ κατὰ τὰς δύο ἀκροάσεις ποὺ εἶχε μετὰ τὴν πρώτη. Γιατὶ δὲν ἐμιλοῦσε ἀνοικτὰ στὸν ἀνώτατο του ἡγέτη; Ὁ Σέερ δικαιολογεῖται μὲ τὸν ἐπόμενο τρόπο πάλι στὰ ἀπομνημονεύματά του:

"Δὲν ἐθεώρησα ἀναγκαῖον νὰ λάβω καὶ δευτέρα συγκατάθεσι τοῦ Κάιζερ, ἀφοῦ εἶχα ἤδη ἀπὸ τῆς 17 Ὀκτωβρίου τὴν κατ' ἀρχὴν συγκατάθεσίν του. Ἐφοβούμην ἀκόμη ὅτι μὲ μιὰ νέα συζήτησι μὲ τὸν Κάιζερ θὰ ἤμποροῦσε νὰ προέλθῃ κάποια ἀναβολὴ καὶ ἤμουν ἔτοιμος νὰ ἀναλάβω ἐγὼ τὰς εὐθύνας τῆς ἐπιχειρήσεως".

Ὁ Σέερ ἤξευρε λοιπὸν ὅτι ἀνελάμβανε κάτι ὑπὸ τὴν ἰδίαν του εὐθύνην καὶ ὅτι ὁ Κάιζερ θὰ ἐδίσταζε ἂν τοῦ ἐξηγοῦσε τὸ τί ἐννοοῦσε μὲ τὴν κατ' ἀρχὴν συγκατάθεσιν τὴν ὁποία ἐπικαλεῖται ὁ Σέερ.

Τὴν ἰδίαν διφορούμενη τακτικὴν ἐτήρησε ὁ Σέερ καὶ ἀπέναντι τοῦ Ἀρχικαγκελαρίου. Καὶ σ' αὐτὸν ὁμιλεῖ γενικὰ ὅτι ἐν περιπτώσει ἀναστολῆς τοῦ υποβρυχιακοῦ πολέμου ὁ στόλος τῆς ἀνοικτῆς θαλάσσης πρέπει νὰ ἀνακτῇ ἐλευθερίαν δράσεως.

"Ποτέ, ὁμως, ὑπογραμμίζει ὁ καγκελάριος στὰ ἀπομνημονεύματά του δὲν ἤμποροῦσα νὰ φαντασθῶ ὅτι ἡ γενικὴ αὕτῃ φρᾶσις ἢ ὁποία μάλιστα ἐλέχθη χωρὶς νὰ τονισθῇ ἰδιαιτέρως, ἐσήμαινε ὅτι ὁ γερμανικὸς στόλος κατὰ τὰς δέκα προσεχεῖς ἡμέρας θὰ ἐζητοῦσε νὰ ἐμπλακῇ σὲ ἀγῶνα ζωῆς ἢ θανάτου μὲ τὸν ἀγγλικόν".

Δὲν ὑπάρχει καμμία ἀμφιβολία. Οἱ ἀξιωματικοὶ τοῦ ναυτικοῦ προτίθενται νὰ διεξαγάγουν τὸν πόλεμον ὅπως αὐτοὶ τὸν θέλουν. Ὁ αὐτοκράτωρ καὶ ὁ καγκελάριος δὲν ἔχουν γνῶσιν τῶν προθέσεων τῶν. Ἄν ἡ ἐπιχείρησις ἀποτύχῃ τότε θὰ ἤμπορεῖ νὰ ἀποσείσουν τὰς εὐθύνας καὶ νὰ εἰπουν ὅτι εἶχαν μιὰ κατ' ἀρχὴν συγκατάθεσιν τοῦ αὐτοκράτορος. Καὶ μόνο τὴν 4ην Νοεμβρίου ὅταν ἡ ἐπιχείρησις ἀπέτυχε, τότε οἱ ἀξιωματικοὶ τοῦ γερμανικοῦ πολεμικοῦ ναυτικοῦ ἐνθυμοῦνται ὅτι τὸ πῶς καὶ εἰς ποῖον μέτρον θὰ χρησιμοποιοῖτο ὁ στόλος ἀνήκει εἰς τὴν ἀρμοδιότητα τῆς κυβερνήσεως.

Ἄν τῶρα τὰ πληρώματα τῶν πολεμικῶν σκαφῶν ἀρνοῦνται ὑπερσίαν, γιατί ἀντελήφθησαν τί συνέβαινε, αὐτὸ δὲν ἤμπορεῖ νὰ χαρακτηρισθῇ ὡς στάσις τῶν πληρωμάτων τοῦ στόλου. Τουναντίον θὰ ἤμποροῦσε νὰ λεχθῇ ὅτι τὰ πληρώματα ὠρθωσαν τὸ ἀνάστημά των κατὰ τῆς στάσεως τῶν ναυάρχων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ IV

ΤΑ ΓΕΓΟΝΟΤΑ ΤΟΥ ΚΙΕΛΟΥ

Οί ναῦται ἀρνοῦνται νὰ πειθαρχίσουν

Ἐν τῷ μεταξὺ ὁ στόλος εἶχε συγκεντρωθῇ στὴν εἴσοδο τοῦ ὄρμου τοῦ Γιάδε. Στὶς 2 μετὰ τὰ μεσάνυκτα τὰ πληρώματα ἀρνοῦνται νὰ ὑπακούσουν στὴν διαταγὴ νὰ σηκώσουν τὰ πλοῖα τὰς ἀγκύρας των. Στὰς 8 τὸ πρωῒ ἡ διαταγὴ ἐπαναλαμβάνεται. Οἱ ναῦται μένουν ξαπλωμένοι στὶς ἀλῶρες των.

Στὸ πολεμικὸ "Τύριγγεν" συναθροίζονται οἱ ναῦται καὶ οἱ θερμασταὶ καὶ ἐμποδίζουν τὸ σήκωμα τῶν ἀγκυρῶν. Στὸ πολεμικὸ "Χέλγκολανδ" οἱ ναῦται ἔχουν ὀπλισθῇ.

Ἐνα τορπιλλοβόλο καὶ ἓνα ὑποβρύχιο κατευθύνουν τοὺς σωλήνας των κατὰ τοῦ "Τύριγγεν". 200 πεζοναῦται μὲ ἐφ' ὅπλου λόγχῃ ἐπιβιβάζονται στὸ πλοῖο. Οἱ ναῦται ποὺ ἔχουν ὀχυρωθῇ στὸ ἐμπρόσθιο μέρος τοῦ σκάφους δηλώνουν ὅτι εἶναι ἕτοιμοι νὰ διαπραγματευθοῦν. Δέχονται νὰ χρησιμοποιηθοῦν γιὰ τὴν ἀλίευσι ναρκῶν, δέχονται νὰ ὑπερασπίσουν τὸ πᾶτριον ἔδαφος, ἂν ἐπιτεθῇ ὁ ἀγγλικὸς στόλος, δὲν δέχονται ὅμως νὰ λάβουν μέρος σὲ μιὰ καθαρῶς ἐπιθετικὴ ἐνέργεια. Μερικοὶ λέγουν ὅτι θὰ ἐδέχοντο νὰ μετᾶσχουν καὶ στὴν σχεδιαζομένην ἐπίθεσι, ἂν αὐτὸ διετάσσετο ἀπὸ τὴν κυβέρνησι. Τὸ γενικὸ ὅμως σύνθημα εἶναι: "Δὲν ἐπιτιθέμεθα".

Ὁ κυβερνήτης τοῦ "Τύριγγεν" ἀρνεῖται νὰ διαπραγματευθῇ μὲ τοὺς ναύτας του. Οἱ πεζοναῦται, τὸ ὑποβρύχιον καὶ τὸ τορπιλλοβόλο εἶναι ἕτοιμα νὰ ἀνοίξουν πῦρ. Ὅταν μερικὰ τηλεβόλα τοῦ "Χέλγκολανδ" στρέφονται κατὰ τοῦ τορπιλλοβόλου ὁ ἀρχηγὸς τῆς μοίρας ἀγγέλλει μὲ σήματα ὅτι θὰ βυθίσῃ ἀμέσως τὸ "Χέλγκολανδ" ἂν αὐτὸ ρίψῃ ἔστω καὶ μιὰ μόνη βολή.

Τότε παραδίδονται οἱ ναῦται τοῦ "Τύριγγεν". Μὲ σηκωμένα τὰ χέρια ἀνεβαίνουν στὴν γέφυρα 600 ἄνδρες. Συλλαμβάνονται ἀπὸ τοὺς πεζοναύτας ἀποβιβάζονται στὴν ξηρὰ καὶ μεταφέρονται στὶς ναυτικὲς φυλακὲς τοῦ Κιέλου. Ἄνω τῶν 400 θερμαστῶν καὶ ναυτῶν συλλαμβάνονται στὰ πλοῖα "Χέλγκολανδ", "Μάρκγραφ" καὶ "Γκρόσσερ Κούρφυρστ" καὶ μεταφέρονται ἐπίσης στὸ Κιέλον, ὅπου ἀρχίζουν ἀμέσως αἱ ἀνακρίσεις γιὰ τὴν παραπομπή των στὸ στρατοδικεῖο.

Ἡ στάσις μεταβάλλεται σὲ ἐπανάσταση

Καὶ ὕστερα καταπλέει στὸ Κιέλον ἡ τρίτη μοῖρα τοῦ στόλου, στὴν ὁποία ἔχει ἐκδηλωθῇ ἡ στάσις. Καὶ τώρα ἡ ἀνησυχία καὶ ἡ πικρία μεταδίδονται καὶ στὴν ξηρὰ καὶ μεταβάλλονται σὲ ἐπανάστασι. Σὲ διάστημα ὁ-

λίγων ὥρων οἱ στρατιωτικοὶ ἡγέται συνθηκολογοῦν χωρὶς μάχη μὲ τοὺς ἐπαναστάτας.

"Ὅταν ἡ τρίτη μοῖρα τοῦ αὐτοκρατορικοῦ γερμανικοῦ πολεμικοῦ ναυτικοῦ, ἀγκυροβόλησε κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ Νοεμβρίου τοῦ 1918 στὸ Κιέλο καὶ τὰ πληρώματα ἀπεβιβάσθησαν στὴν ξηρά, τότε ἡ στάσις ποὺ ἐξεδήλώθη ἐπάνω στὰ πλοῖα μετεβλήθη ἀποτόμως σὲ ἐπανάστασι. Ἀφελῶς ὁ διοικητὴς τῆς μοίρας ἀντιναύαρχος Κράφτ ἐνόμιζε ὅτι θὰ ἦταν ἀρκετὸ νὰ δοθοῦν ἀφειδῶς ἄδειαι ἐξόδου στὰ πληρώματα γιὰ νὰ ἀποκατασταθῇ ἡ τάξις. Ὅχι μικροτέρα ἄγνοια τῆς πραγματικῆς καταστάσεως ἔδειξε καὶ ὁ ναύαρχος Σπέερ ὅταν ἠπείλησε ὅτι θὰ ἐβύθιζε ὡς πειρατικὸ κάθε πλοῖο ποὺ θὰ ὑψωνε ἐρυθρὰ σημαία. Πῶς ὁμως θὰ πραγματοποιοῦσε αὐτὴν τὴν ἀπειλὴ του;

Ἡ μεγάλη δυσαρμονία σχέσεων μεταξὺ ἀξιωματικῶν καὶ πληρωμάτων τῶν πολεμικῶν πλοίων, οἱ τρομοκρατικαὶ δίκαι τοῦ 1917, ποὺ εἶχαν στὸ παθητικὸν τῶν ἐκτὸς ἀπὸ ποινὰς εἰρκτῆς καὶ φυλακίσεως καὶ δέκα καταδίκας εἰς θάνατον δῆθεν στασιαστῶν, καὶ ἡ μυστικὰ σχεδιαζομένη ἐξοδος τοῦ στόλου, ἦσαν ἡ πρώτη ὥθησις γιὰ τὴν γενικὴν μεταβολὴ στὴν Γερμανία.

"Καὶ σήμερα ἀκόμη εὐρίσκομαι πρὸ ἐνὸς αἰνίγματος" παραπονεῖται στὰ ἀπομνημονεύματά του ὁ ἀρχικαγκελάριος πρίγκηψ Μάξ τῆς Βάδης. Γιατί ὁ στόλος δὲν ἔδειξε ἐμπιστοσύνην σὲ μένα; Καὶ ὁ ἀντισυνταγματάρχης Ἄλφρεδ Νήμανν ἀπὸ τὸ Ἀνώτατο Ἀρχηγεῖο ὁμολογεῖ ὅτι ἡ ἐπιχείρησις τοῦ στόλου εἶχε προετοιμασθῇ μὲ ἄκρα μυστικότητα.

Αἱ προσπάθειαι τοῦ καγκελαρίου πρὸς συνάψιν εἰρήνης ἔπρεπενὰ τορπιλλισθοῦν. Αὐτὸ τὸ εἶχαν ἀποφασίσαι πίσω ἀπὸ τὴν πλάτῃ τοῦ Κάιζερ καὶ τῆς κυβερνήσεως μερικοὶ ναύαρχοι. Ὅλα αὐτὰ μαζί, ὡδήγησαν στὴν ἔκρηξι τοῦ Κιέλου. Τὸ ὅτι ὕστερα ἀριστερὰ στοιχεῖα καὶ ὑπάλληλοι ἐπηρεασμένοι ἀπὸ τὸ σοβιετικὸ πρότυπο ἐξεμεταλλεύθησαν τὴν εὐκαιρίαν γιὰ νὰ κατευθύνουν τὶς ταραγμένες μάζες, εἶναι μόνον μία συνέπεια τῶν ἀνωτέρω γεγονότων.

Τὸ ἀπόγευμα τῆς Κυριακῆς, 3ης Νοεμβρίου 1918, γίνεται μία συγκέντρωσις διαμαρτυρίας τῶν πληρωμάτων τῶν πλοίων στὸ μεγάλο πεδίο γυμνασίων τοῦ Κιέλου. Ζητεῖται ἡ ἀπόλυσις τῶν ναυτῶν ἐκείνων ποὺ ἠρνήθησαν νὰ λάβουν μέρος στὴν σχεδιαζομένη ἐπίθεσι κατὰ τοῦ ἀγγλικοῦ στόλου. Μετὰ τὴν συγκέντρωσι σχηματίζεται διαδήλωσις, ἡ ὁποία κατευθύνεται πρὸς τὰς ναυτικὰς φύλακας τοῦ Κιέλου. Ὁ ἐμπειρογνώμων Ἄλμ-πολδ ἀναφέρει σχετικῶς στὴν ἐπιτροπὴ ἐρεύνης τοῦ Ράιχσταγ.

—Σημαῖαι καὶ πλακάτ δὲν εὐρίσκοντο ἐπὶ κεφαλῆς τῶν διαδηλωτῶν, οἱ ὅποιοι ἦσαν τελείως ἄοπλοι. Τὸ σύνθημα ἦτο: Ἀπόλυσις τῶν κρατουμένων. Ἐπικρατοῦσε σχετικὴ ἡσυχία. Μόνο ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν ἀκούονταν μιὰ φωνὴ ἢ ἡ ἀρχὴ κάποιου ἄσματος. Οὔτε ἔχνος τυπικῶν ἐπαναστατικῶν ἐκδηλώσεων".

Ἡ φιλελεύθερη "Κίλερ Τσάϊτουγκ" γράφει τὴν ἐπομένη τῆς διαδηλώσεως: "Σκοπὸς τῆς διαδηλώσεως ἦσαν αἱ ναυτικαὶ φυλακαὶ τοῦ Κιέλου. Οἱ κρατούμενοι ἐκεῖ διὰ βαρεῖαν ἀπειθαρχίαν ναῦται, θὰ ἀπελευθερώνοντο διὰ τῆς βίας. Στρατιωτικαὶ δυνάμεις ἔφρατταν τὸν δρόμον πρὸς τὰς φυλακάς".

Ένας ανθυπολοχαγός του πεζικού με στολήν χρώματος χακί έκάλεσε τὸ πλῆθος νὰ διαλυθῇ. Οἱ διαδηλωταὶ ὅμως δὲν τὸν ἤκουσαν καὶ ἐπροχώρησαν. Ὁ ἀξιωματικὸς διέταξε τοὺς ἄνδρας του νὰ πυροβολήσουν στὸν ἀέρα πρὸς ἐκφοβισμόν. Τὸ πλῆθος ὅμως δὲν ἐσταμάτησε. Τότε ὁ ἀξιωματικὸς διέταξε πῦρ κατὰ τοῦ πλῆθους. Ὑπῆρχαν 8 νεκροὶ καὶ 29 τραυματίαι.

Ἔτσι ἐρρίφθησαν αἱ πρῶται βολαὶ τῆς ἐπαναστάσεως.

Ἦταν ὅμως ἀναπότρεπτον νὰ ἐξαπλωθῇ ὁλο καὶ περισσότερο τὸ ἐπαναστατικὸ κύμα. Δὲν ὑπάρχει οὔτε μία φωνὴ ἀπὸ ἐκεῖνες τῆς ἡμέρας ποὺ νὰ μὴ πιστοποιῇ τὰ ἑξῆς: "Ὅλα θὰ ἐξελίσσονται κατὰ πολὺ διάφορο τρόπο, ἂν τὸ σῶμα τῶν ἀξιωματικῶν δὲν τὰ ἔχανε. Ἐκτὸς ἀπὸ τὸν ανθυπολοχαγὸ γιὰ τὸν ὁποῖον ἔγινε ἤδη λόγος, κανεὶς ἄλλος ἀξιωματικὸς δὲν ἐτόλμησε νὰ ἀντισταθῇ στὸ πλῆθος.

—Κατὰ τὸ κρίσιμον ἐκεῖνο ἀπόγευμα τῆς Κυριακῆς, γράφει στὴν ἐκθεσί του πρὸς τὸ Ράιχσταγ, ὁ γνωστὸς "Ἀλμπολτ, ὅλοι παραδόξως καὶ ὡς νὰ ἐπρόκειτο περὶ κοινῆς συμφωνίας κανεὶς ἀξιωματικὸς δὲν ἐνεφανίσθη στοὺς δρόμους.

Ἀχαρκτήριστος, γράφει ἓνα περιοδικὸ μιᾶς φοιτητικῆς ὁργανώσεως, ποὺ δὲν ἤμποροῦσε νὰ κατηγορηθῇ ἐπὶ φιλοκομμουνισμῶ, ἦτο ἡ στάσις τῶν ἀξιωματικῶν τοῦ ναυτικοῦ. Δὲν εὑρέθη οὔτε ἓνας ἀπὸ αὐτοὺς ποὺ νὰ ἔχη τὸ θάρρος νὰ δράσῃ ἀποφασιστικῶς".

Τουναντίον ὁ πρῶτος ἀξιωματικὸς τοῦ πολεμικοῦ Χίνδεμπουργκέκάλεσε τοὺς ἄνδρας του νὰ ἀκολουθήσουν τοὺς διαδηλωτάς. "Ὅταν κανεὶς δὲν ἐφάνη πρόθυμος νὰ τὸ κάμῃ, ἐπανελάβε μὲ τρέμουσα φωνή:

—Ἄς στείλωμε τουλάχιστον μιὰ ἀντιπροσωπεία. Ἀλλοιῶτικα δὲν εἶναι ἀπίθανον νὰ ἔχωμε φασαρίες μὲ τοὺς διαδηλωτάς.

Γάλλοι ἐναντίον Γερμανῶν στό Βέλγιο.

Ὁ ἀδελφὸς τοῦ Αὐτοκράτορος βάζει τὴν κόκκινη σημαία

Ὁ πλοίαρχος Βάνιγερ, κυβερνήτης τοῦ πολεμικοῦ "Κένιγ" εἶναι μέσα στὸ γερμανικὸ ναυτικὸ ὁ μόνος ἀξιωματικὸς ποὺ ἐνθουσιάζεται τὸν ὄρκο του: νὰ δώσῃ καὶ τὴν ζωὴ του ἀκόμη ὑπερασπίζων τὴν σημαία του. Μὲ τὸ ὅπλο στὸ χέρι ἀντιτάσσεται πρὸς τοὺς ναύτας ποὺ εἶχαν κατεβάσει τὴν πολεμικὴ γερμανικὴ σημαία καὶ τὴν ἀντικατέστησαν μὲ μιὰ ἐρυθρά. Τὸν σκοτώνουν.

Ὁ Ἄγγλος στρατηγὸς Μπόγκ.

Ἀκόμη καὶ ὁ πρίγκηψ Ἑρρίκος, ὁ ἀνώτατος διοικητὴς τῶν ναυτικῶν δυνάμεων τῆς Βαλτικῆς προσπαθεῖ νὰ ἀποσεῖσῃ ἀπὸ τὸν ἑαυτὸ του τὴν εὐθύνη. Ὁ ἀδελφὸς τοῦ Κάιζερ βάζει στὴν μπουντονιέρα

του μιὰ μικρὴ κόκκινη ταινία, βάζει στὸ αὐτοκίνητό του τὴν κόκκινη σημαία καὶ ἀπομακρύνεται ἀπὸ τὴν πόλι. Δὲν εἶναι λοιπὸν νὰ ἀπορρήσῃ κανεὶς πῶς ἐπεκτείνεται ἡ ἐπανάστασις σὰν ἕνας ποταμὸς ἀπὸ λάβα.

Ἀνησυχητικαὶ εἰδήσεις φθάνουν μέχρι τὸν καγκελάριον στὸ Βερολῖνον. Ὁ περιπίπτων ἀπὸ ἐκπλήξεως εἰς ἐκπληξιν ἀρχηγὸς τῆς κυβερνήσεως καλεῖται τώρα ἀπὸ τὴ ναυτικὴ πολεμικὴ ἡγεσία "νὰ διαψεύσῃ τὸ παραμῦθι τῆς σχεδιαζομένης ὑστάτης ἐξόδου τοῦ στόλου" γιὰ νὰ ἀναμετρηθῇ μὲ τὸν βρετανικὸ καὶ ἢ νὰ νικήσῃ ἢ νὰ βυθισθῇ. Ὁ βουλευτὴς τοῦ κεντροῦ Ἑρτσμπέργερ προτείνει νὰ ριφθοῦν ἀπὸ ἀεροπλάνο καθησυχαστικαὶ προκηρύξεις στὸ Κίελο. Τελικὰ ἡ κυβέρνησις ἀποφασίζει νὰ ἀποστείλῃ ἐκεῖ ἕνα μεσολαβητὴ, τὸν δημοκρατικὸ βουλευτὴ Κόνραδ Χάουσμμαν.

Τὸ σοσιαλδημοκρατικὸν κόμμα ἀποστέλλει ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος τὸν Γκούσταβ Νόσκε στὸ Κίελο. Εἶναι φανερόν ὅτι ἐκείνη τὴν στιγμὴ μόνο ἕνας σοσιαλιστὴς ἤμπορεῖ νὰ κερδίσῃ τὴν ἐμπιστοσύνην τῶν μαζῶν καὶ νὰ

τὰς πείσῃ νὰ μὴ καταφύγουν στὰ ἄκρα. Ὁ Νόσκε δραστήριος καὶ ἐνεργητικὸς ἀποδεικνύεται πραγματικὰ ὁ κατάλληλος ἄνθρωπος στὴν κατάλληλη θέσι.

Ἐνῶ τὸ ἐπαναστατικὸ κίνημα ἔχει ἤδη ἐπεκταθῇ στὸ Βιλελμσχάφεν, στὸ Κουξχάφεν, στὴν Βρέμη, στὸ Ἀμβούργο, στὸ Μπρουσμπύττελ καὶ στὴν Λυβέκη, ἡ ἀμαξοστοιχία, ποὺ μεταφέρει τὸν Χάουσμανν καὶ τὸν Νόσκε κατευθύνεται τὴν 4ην Νοεμβρίου ἀπὸ τὸ Βερολῖνον πρὸς Βορρᾶν. Τὴν περιμένει ἄρα γε στὸ Κιέλον;

Μονάδες τοῦ στρατοῦ ποὺ εἶχαν ἀποσταλῇ στὸ Κιέλον γιὰ νὰ καταπνίξουν τὰς ταραχὰς γίνονται δεκταὶ ἀπὸ τοὺς ναῦτες στὸν σιδηροδρομικὸ σταθμὸ καὶ ἀφοπλίζονται. Ὅταν οἱ βουλευταὶ κατεβαίνουν ἀπὸ τὴν ἀμαξοστοιχία, ὁ Νόσκε ἐκπλήσσεται ἀπὸ τὸ θέαμα τῶν πολλῶν στρατιωτῶν ποὺ : ατοῦν ὀπλα στὸ χέρι.

"Ἐκείνη τὴν στιγμή, γράφει στὰ ἀπομνημονεύματά του κάποιος ἐφώναζε τὸ ὄνομά μου. Ὁ σιδηροδρομικὸς σταθμὸς ἀντήχησε ἀμέσως ἀπὸ ἐνθουσιώδεις ζητωκραυγὰς καὶ ἑκατοντάδες χέρια ἀπλώθηκαν γιὰ νὰ σφίξουν τὸ δικό μου χέρι. Οἱ ἄνθρωποι εἶχαν πληροφορηθῇ τὸν ἐρχομό μου. Τὸ ὄνομά μου ἦταν γνωστὸ σὲ πολλοὺς ἀπὸ τὴν κοινοβουλευτικὴ μου δρᾶσι. Ὑστερα ἀπὸ λίγο καθόμουν σὲ ἓνα αὐτοκίνητο. Πέντε ἔξι ἄνδρες ἀνέβηκαν μαζί μου. Ὁρθίος ἓνας ἄνδρας κρατοῦσε μιὰ κόκκινη σημαία καὶ ἐφώναζε συνεχῶς: "Ζήτω ἡ ἐλευθερία!".

Ὁ σιδηροῦς Νόσκε, ποὺ μεταβάλλεται σὲ λίγο σὲ βράχο τῆς τάξεως καὶ ποὺ καθίσταται μισητὸς ἀπὸ ὅλους τοὺς φανατικοὺς τῆς ἐπαναστάσεως, ἐξετάζει στὴν ἀρχὴ μὲ προσοχὴ τὴν κατάστασιν. Ἐνῶ τὸ αὐτοκίνητο τρέχει πρὸς τὴν πλατεία τοῦ Γουλιέλμου, ὁ Νόσκε διαπιστώνει τὰ ἑξῆς:

"Οἱ κυριώτεροι δρόμοι τοῦ Κιέλου ἦσαν γεμάτοι ἀπὸ κόσμον. Δὲν ἤμποροῦσε ὅμως νὰ ἀποκτήσῃ κανεὶς τὴν ἐντύπωσιν ποὺ εἶχε ἐκραγῇ μιὰ μεγάλη ἐπανάστασι. Ἄνδρες καὶ γυναῖκες ἐγελοῦσαν ὅταν ὁ σηματοφόρος ποὺ μὲ συνώδευε ἐφώναζε συνεχῶς "Ζήτω ἡ ἐλευθερία". Ἀσπλοὶ ναῦται περιπατοῦσαν στοὺς δρόμους μὲ τὰ κορίτσια των".

"Μόνο στὴν πλατεία τοῦ Γουλιέλμου ἐπικρατοῦσε ἓνας ἀπερίγραπτος συνωστισμὸς στρατιωτῶν, ἐργατῶν καὶ γυναικῶν. Ὅταν σταμάτησε τὸ αὐτοκίνητό μου κάποιος μοῦ ἔδωσε στὸ χέρι ἓνα γυμνὸ σπαθὶ ἀξιωματικοῦ. Ὅταν ἄρνήθηκα εὐχαριστῶν, τὸ ὄπλον εὗρηκε ἀμέσως ἓνα ἄλλο κάτοχο".

Ἐνας ναύαρχος ποὺ συνθηκολογεῖ

Ἐκείνην τὴν στιγμή δὲν μπορεῖ κανεὶς νὰ κρίνῃ ἀκόμη ποιοὶ εἶναι οἱ σκοποὶ τοῦ κινήματος. Ὁ ναύαρχος Σουχόν, ὁ ναυτικὸς διοικητὴς τοῦ Κιέλου, ἐδέχθη τὸ ἀπόγευμα μιὰ ἀντιπροσωπία στρατιωτῶν ποὺ ἀποτελοῦσαν μέλη πληρωμάτων τῆς τρίτης μοίρας. Ἀπὸ τὴν ἐπιτροπὴ τῶν στρατιωτῶν διετυπώθησαν ἔξι ὅροι, μετὰξὺ τῶν ὁποίων περιελαμβάνετο ἡ ἄρσις τῆς καταστάσεως πολιορκίας, ἡ ἀποφυλάκισις τῶν συλληφθέντων ναυτῶν τῆς τρίτης μοίρας, ἡ ἀποφυλάκισις τῶν κρατουμένων στὰς φυλακὰς τῆς Τσέλλε ναυτῶν, οἱ ὁποῖοι κατεδικάσθησαν γιὰτὶ ἔλαβον μέρος

Ἐξ Α. πρὸς τὰ Δ., ὁ Τσάρος Νικόλαος ὁ Β΄, ὁ Βασιλεὺς τῆς Ἀγγλίας Γεώργιος ὁ Ε΄, καὶ ὁ Βασιλεὺς τῶν Βέλγων Ἀλβέρτος ὁ Α΄

Ἄγαλμα πρὸς τιμὴν τῶν Γάλλων Ἀγωνιστῶν τῆς μάχης τοῦ Σὸμ.

στήν ἐξέγερσι τῶν ναυτῶν τοῦ 1917 καὶ ἡ ἀποφυλάκισις ὅλων τῶν πολιτικῶν κρατουμένων.

Εἰς τοὺς ὅρους αὐτοὺς προστίθενται ἀκόμη καὶ ἄλλοι δύο καθαρῶς πολιτικῆς φύσεως. Παραίτησις τοῦ Οἴκου τῶν Χοεντσόλλερν καὶ εἰσαγωγή τῆς γενικῆς μυστικῆς ψηφοφορίας καὶ γιὰ τὰ δύο φύλα.

Ὅταν οἱ ἀπεσταλμένοι τῆς ἐπιτροπῆς τῶν στρατιωτῶν ναῦται Ἄρτελ καὶ Τύμμελ ἐνεφανίσθησαν πρὸ τοῦ ναυάρχου Σουχόν, παρευρίσκοντο στὸ γραφεῖον τοῦ ἐπιτελάρχης του Κύζελ, πολλοὶ ἀξιωματικοὶ τοῦ ναυτικοῦ ἐπιτελείου καὶ ὁ ἀνώτατος δικαστικὸς σύμβουλος μυστικοσύμβουλος Αἰχχαϊμ. Ὁ Σουχόν ὑποδέχεται τὴν ἐπιτροπὴν, δίδει τὸ χέρι στὸν Ἄρτελ καὶ τοῦ λέγει:

—Σᾶς εὐχαριστῶ ποὺ εἶχατε τὸ θάρρος νὰ ἔλθετε ὡς ἐδῶ.

—Μᾶς ἀναγνωρίζετε ὡς ἐπιτροπὴ τῶν στρατιωτῶν;

Ὁ Σουχόν ἀπαντᾷ μὲ ἕνα σαφέστατο καὶ καθαρῶτατο "Ναί".

"Ἔτσι ὁ ναύαρχος Σουχόν, διαπιστώνει ὁ στρατιώτης ἱστορικὸς Χάινριχ Νόυ ἐσυνθηκολόγησε πρὸ τῶν στασιαστῶν!".

Τώρα οἱ δύο ναῦται διατυπώνουν τὰ αἰτήματά των καὶ μάλιστα μόνον τὰ τρία ἀπὸ τὰ ἔξη: Ἀπελευθέρωσις τῶν κρατουμένων ποὺ ἀνήκουν στὴν τρίτη μοῖρα τοῦ στόλου. ἐξακρίβωσις ποῖος ἐπυροβόλησε πρῶτος κατὰ τὰς χθεσινὰς αἱματηρὰς σκηνάς, τιμωρία τῶν ὑπευθύνων καὶ παραίτησις ἀπὸ τὴν σχεδιαζομένη ὑστάτη ἔξοδο τοῦ στόλου πρὸς ἀναμέτρησι ζωῆς ἢ θανάτου μὲ τοὺς Βρεταννοὺς.

Αὐτὰ ἀναφέρει ὁ ναύαρχος στὰ ἐπίσημα πρακτικά. Πολιτικοὶ ὅροι δὲν εἶχαν τεθῇ ἀπὸ τὴν ἐπιτροπὴν τῶν ναυτῶν.

Ὁ ναύαρχος ὑποχωρεῖ. Ὁ στόλος ἦτο δῆθεν ἑτοιμὸς νὰ μεταβάλλῃ τὸ Κιέλον σὲ ἐρείπια ἂν οἱ στασιασταὶ διετύπωναν καὶ ἄλλους ὅρους. Οἱ κατώτεροι ὅμως ἀξιωματικοὶ μειδιοῦσαν γι' αὐτὴν τὴν δικαιολογίαν. Εἶχαν ἤδη ἀχρηστεύσει ὅλα τὰ τηλεβόλα τῶν πλοίων.

Μόλις ὁ Σουχόν ἔδωσε τὴν συγκατάθεσί του, οἱ δρόμοι τοῦ Κιέλου ἐμαύρισαν κυριολεκτικὰ ἀπὸ τὰ πληρώματα τῶν πλοίων. Μία μεγάλη διαδήλωσις ὡπλισμένων ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον στρατιωτῶν μὲ μπότες καὶ κόκκινες σημαῖες ἀπελευθέρωσε, ἀναφέρει ὁ Νόσκε, τοὺς κρατουμένους ἀπὸ τὶς ναυτικὰς φυλακὰς.

Ὁλίγην ὥρα μετὰ τὴν ἄφιξι τῶν βουλευτῶν ἀπὸ τὸ Βερολῖνον γίνεται μία νέα συνεδρίασις στὰ γραφεῖα τοῦ ναυάρχου Σουχόν. Αὐτὴν τὴν φορὰ οἱ στρατιῶται διατυπώνουν καὶ τὰ πολιτικὰ των αἰτήματα. Ὁ Νόσκε παρατηρεῖ:

—Μία γερμανικὴ ἐπανάστασις δὲν ἔμπορεῖ νὰ νοηθῇ χωρὶς μακρὰς συνεδριάσεις καὶ ἀτελειώτους λόγους. Ὁ Σουχόν καὶ οἱ ἀξιωματικοὶ τοῦ ἄκουαν σιωπηλοί. Ὁ τρομερὸς πολεμικὸς μηχανισμὸς τὸν ὁποῖον διοικοῦσαν πρὸ ὀλίγων μόλις ὥρῶν, ἔφυγε τελειωτικὰ ἀπὸ τὰ χέρια των. Ὅσοι καὶ ἂν τὸ ἔφεραν βαρέως εἶχαν πλήρη συναίσθησι τῆς ἀδυναμίας τῶν ἀπέναντι τῶν στασιαστῶν, οἱ ὁποῖοι μὲ εὐγένεια, ἀλλὰ μὲ σταθερότητα ἔχοντες τώρα πλήρη ἐπίγνωσιν τῆς δυνάμεώς των διετύπωναν τὰς ἀπαιτήσεις των.

Ὁ Νόσκε θεωρεῖ ὡς κυριωτάτη του ἀποστολὴ νὰ θέσῃ ὑπὸ ἔλεγχον

τὴν ἐπανάστασι, ποὺ δὲν εἶχε σαφῶς καθωρισμένους σκοποὺς. "Ὅταν ἀργὰ μετὰ τὰ μεσάνυχτα ἔρχεται τέλος στὸ ξενοδοχεῖον "Κουντινεντάλ" ὁ μοιολογεί:

—Δὲν μποροῦσα νὰ κρατηθῶ στὰ πόδια μου ἀπὸ τὴν πείνα, τὴν δίψα καὶ ἀπὸ τὴν κούρασι.

Ὁ βουλευτὴς Νόσκε κυριαρχεῖ τοῦ χάους

"Ὅταν ὁ Νόσκε τὴν πρωΐαν τῆς 5ης Νοεμβρίου κατεβαίνει στὸ χῶλλ τοῦ ξενοδοχείου του, γίνεται μάρτυς μιᾶς τυπικῆς σκηνῆς ἐκείνων τῶν ἡμερῶν: "Στρατιῶται ὣπλισμένοι ἀπὸ κεφαλῆς μέχρι ποδῶν ἔπαιρναν τὰ ξίφη των ἀπὸ πολλοὺς ἀξιωματικούς ποὺ δὲν ἐσκέφθησαν καθόλου νὰ προβάλλουν ἀντίστασι".

"Ὅλο τὸ Κίελο ὁμοιάζε μὲ φρενοκομεῖο. Ὁ αὐτόπτης μάρτυς Νόσκε περιγράφει παραστατικώτατα τὰ γεγονότα:

"Μπροστὰ στὴν ἔδρα τῶν συνδικαλιστῶν ἐστάθμευαν, τὸ ἓνα μετὰ τὸ ἄλλο, φορτηγὰ αὐτοκίνητα γεμᾶτα μὲ ὄπλα. Ὅποιος ἐπιθυμοῦσε μποροῦσε νὰ ἐφοδιασθῇ μὲ αὐτά. Μερικοὶ πολῖται, μὲ κόκκινο περιβραχιόνιο καὶ μὲ δεμένο ἀπὸ τὴν μέση των ἓνα ξίφος ἀξιωματικοῦ ἐπεδεικνύοντο μὲ ὕφος χιλίων στραταρχῶν. Ἀπὸ καιροῦ σὲ καιρὸ ἐρρίπτετο καὶ κανένας πυροβολισμός.

"Ναῦται βαρεῖα ὣπλισμένοι συνώδευαν ὅλους τοὺς ἀξιωματικούς τοῦ πλοίου των, τοὺς ὁποίους εἶχαν συλλάβει. Δὲν ἤξευραν ὅμως ποὺ νὰ τοὺς πᾶνε καὶ τί νὰ τοὺς κάμουν. Κατόπιν προτάσεώς μου τοὺς ἀφήκαν ἐλευθεροῦς.

"Μέσα καὶ μπροστὰ στὴν ἔδρα τῶν συνδικάτων ἐνεφανίζοντο συνεχῶς ἄνθρωποι ποὺ ἐζητοῦσαν νὰ ἰδοῦν τὴν ἐπιτροπὴ τῶν στρατιωτῶν. Ἐλέγετο ὅτι αὐτὴ συνεδρίαζε στὴν εὐρισκομένη ἐκεῖ κοντὰ σχολὴ τῶν πυροσβεστῶν. Καὶ ἐκεῖ τὴν ἀνεζήτησα καὶ ἐγὼ ματαίως. Σὲ καμμιά δωδεκάδα δωμάτια εὐρήκα ὁμάδες ἀνθρώπων ποὺ συζητοῦσαν. Κανεῖς δὲν ἦταν σὲ θέσι νὰ μοῦ εἰπῇ τί συνέβαινε. Μπροστὰ στὸ μέγαρο συνωθοῦντο ὁμάδες στρατιωτῶν μὲ χακί, οἱ ὁποῖοι τὴν προτεραιὰ εἶχαν μεταφερθῇ στὸ Κίελο γιὰ νὰ ἀποκαταστήσουν τὴν τάξι καὶ ἀφωπλίσθησαν ἀπὸ τοὺς στασιάστας. Οἱ ἄνθρωποι εἶχαν μείνει ὅλη τὴν νύκτα στὸν δρόμο καὶ ὑπέφεραν ἀπὸ τὸ κρῦο καὶ ἀπὸ τὴν πείνα".

"Ἀφοῦ ἐπῆγα ἄλλη μία φορὰ στὸ κατὰστημα τῶν συνδικάτων γιὰ νὰ ἀνακαλύψω τὴν μυστηριώδη ἡγεσία τῆς ἐπαναστάσεως χωρὶς νὰ τὸ κατορθώσω κατέληξα στὸ συμπέρασμα ὅτι ἡ κατὰστασις αὐτὴ ἦταν ἀφόρητος καὶ ὅτι κάποιος ἔπρεπε νὰ ἀναλάβῃ τὴν λῆψι μέτρων, ποὺ ἀπέβλεπαν στὸ νὰ μὴ δημιουργηθῇ ἓνα πληρὲς χάος. Ἰδιαιτέρως ἔπρεπε νὰ ληφθῇ φροντίς γιὰ τὸν ἐπισιτισμὸ τῶν στρατιωτῶν, ποὺ ἀνήρχοντο σὲ πολλὰς χιλιάδας, γιὰτὶ μόνον ἔτσι μποροῦσαν νὰ ἀποφευχθοῦν ληστεῖαι καὶ λεηλασίαι".

Ὁ Νόσκε πηγαίνει στὸν ναύαρχο Κύσσελ, ζητῶν ἀπὸ αὐτὸν νὰ τοῦ παραχωρήσῃ ἓνα γραφεῖο στὸ κατὰστημα τῆς ναυτικῆς διοικήσεως καὶ ἄρ-

χισε νὰ παίρνη στὰ χέρια του τὰ διάφορα νήματα. Δέχεται αντιπροσωπεΐας ναυτῶν, ἐργατῶν ναυπηγείων, στρατιωτῶν καὶ κάθεται ἐπὶ ὥρες στὸ γραφεῖο τοῦ περιβαλλόμενος ἀπὸ ἕνα πλῆθος ἀνθρώπων, ἀπὸ τοὺς ὁποίους ὁ καθένας ἔφερνε μία εἴδησι, ζητοῦσε μία πληροφορία ἢ ἤθελε νὰ ἔχη μία διαταγή.

Βραδέως ἀλλὰ ἀσφαλῶς ὁ Νόσκε κατορθώνει νὰ ἀποκαταστήσῃ τὴν τάξι. Τοποθετεῖται ἐπὶ κεφαλῇ τῆς ἐπιτροπῆς τῶν στρατιωτῶν, φυλακίζει στοιχεῖα ποὺ εἶναι ἐχθροὶ τῆς τάξεως, διαπραγματεύεται, διατάσσει, τηλεφωνεῖ καὶ ὅταν ἐτελείωσῃ καὶ αὕτῃ ἡ ἡμέρα σημειώνει στὸ ἡμερολόγιό του:

"Κατὰ τὰς μία μετὰ τὰ μεσάνυκτα δὲν μποροῦσα πιά νὰ σταθῶ στὰ πόδια μου. Γιὰ φαγητὸ δὲν εἶχα τίποτε ἄλλο παρὰ ἕνα κομμάτι ξερῆς κουραμάνας. Τυλιγμένος σὲ δύο κουβέρτες ἔπεσα νὰ κοιμηθῶ σὲ ἕνα πέτσινο καναπέ".

Τὴν ἐπομένη ὁ Νόσκε ἐκλέγεται διοικητὴς τοῦ Κιέλου. Καλεῖ ἀμέσως τὸν ναύαρχο Σουχόν καὶ τοὺς ἀξιωματικούς του καὶ τοὺς λέγει:

"Σᾶς ἀναγγέλλω τὴν ἐκλογὴ μου ὡς διοικητοῦ καὶ σᾶς προσκαλῶ νὰ ὑποταχθῆτε μὲ ἀξιοπρέπεια στὸ ἀναπότρεπτο. Δὲν ἐπέρασαν δέκα λεπτὰ ἐκαθόμουν στὸ γραφεῖο τοῦ Σουχόν. Ἀπὸ ἐκεῖ ἐξέδωσα τὴν πρώτη προκήρυξί μου στὰ στρατεύματα καὶ στοὺς κατοίκους τοῦ Κιέλου".

Ἀπὸ τὴν στιγμή ἐκείνη τὴν χαώδη κατάστασι διαδέχονται ὁμαλαὶ συνθηκαί. Τὰ πράγματα βέβαια ἔχουν ἀλλάξει, δὲν βασιλεύει ὁμοῦς πιά ἡ αὐθαιρεσία καὶ ἡ ἀναρχία. Ὁ Νόσκε ὁ ἴδιος εἶναι ὑπερήφανος γιὰ τὴν ἐμπιστοσύνη τὴν ὁποίαν ὅλοι ἐκδηλώνουν πρὸς τὸ ἄτομόν του.

Ἀργότερα ὁ Νόσκε κατηγορήθη ἀπὸ τοὺς ἀντιπάλους του, ὅτι ἔρριξε τὴν Γερμανία στὸ βάραθρο. Ὁ ἴδιος παρατηρεῖ στὰ ἀπομνημονεύματα ποὺ ἐξέδωκε ἀργότερα: "Μοῦ ἦτο γραμμένο νὰ ἰδῶ πρώην ναυάρχους, τοὺς ὁποίους ἐπροστάτευσα καὶ ἐμπόδισα νὰ ἐκτελεσθοῦν ἐπὶ τόπου, νὰ δηλώσουν τὸ 1933, ὅτι δὲν ἔμπορουν νὰ καθίσουν στὴν ἴδια τράπεζα μὲ ἐμένα".

Ὁ Νόσκε, ὁ ὁποῖος ἐπεβλήθη τοῦ χάους τοῦ Κιέλου ὁμολογεῖ ὁ ἴδιος —καὶ πρέπει νὰ πιστεύσωμε στὰ λόγια του ὅτι: "Ἄν ἐγὼ ἔπιανα στὰ χέρια μου τὴν ἐρυθρὰ σημαία καὶ προχωροῦσα ἐπὶ κεφαλῇ, τότε ἀπὸ τὸ Κιέλο θὰ μετεδίδετο σὲ ὁλόκληρῃ τὴν Γερμανία μία ἐπαναστατικὴ πλημμύρα, τῆς ὁποίας τὴν ἔκτασι κανεὶς δὲν θὰ ἔμπορουν νὰ προβλέψῃ".

Ἀντὶ ὁμοῦς νὰ κάμῃ αὐτὸ ὁ Νόσκε, ἐστάθη πάντοτε παρὰ τὸ πλευρὸν τῆς κυβερνήσεως καὶ ἕνα ἔτος ἀργότερα συνέτριψε καὶ τὴν στάσιν τῶν Σπαρτακιστῶν. Τώρα, τὸν Νοέμβριον τοῦ 1918, ἡ δρᾶσις στὸ Κιέλο εἶναι πραγματικὰ εὐεργετική. Δὲν ὠφελεῖ ὁμοῦς σὲ τίποτε. Γιατὶ παντοῦ στὴν Γερμανία φουντώνουν αἱ φλόγες τῆς ἐπαναστάσεως.

ΜΕΡΟΣ ΔΕΚΑΤΟ ΤΡΙΤΟ

ΤΟ ΤΕΛΟΣ ΤΗΣ ΔΥΝΑΣΤΕΙΑΣ ΤΟΥ ΧΟΕΝΤΖΟΛΛΕΡΝ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ I

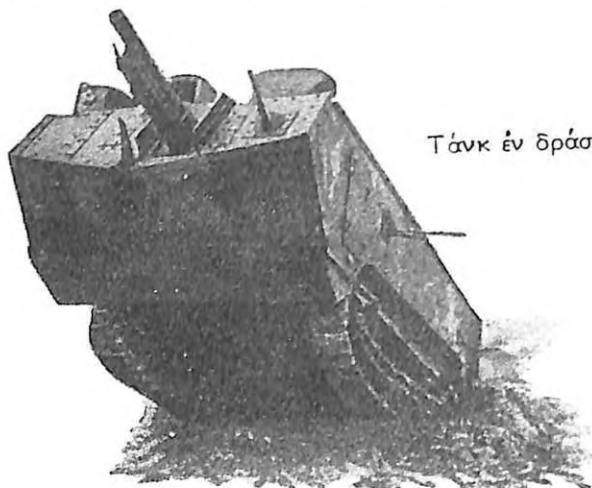
Η ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΙΣ ΕΠΕΚΤΕΙΝΕΤΑΙ

Όμαδική παραίτησις βασιλέων καὶ πριγκηπων

Ἐνῶ ὁ γερμανικὸς στόλος ὁ ἀγκυροβολημένος στὸ Βίλελμσχάφεν ἀρκεῖται στὸ νὰ ἐορτάσῃ μὲ ἓνα μεγαλοπρεπὲς πυροτέχνημα τὴν κατάργησι τοῦ πρώην καθεστῶτος, στὸ ἐσωτερικὸ τῆς Γερμανίας κλονίζεται παντοῦ ἡ τάξις. Ἐνας στρατιώτης ὀνόματι Κούντ ιδρύει τὸ ἐλεύθερο κράτος τοῦ Ὀλδεμβούργου— Ὁσφρίσλανδ καὶ ἀνακηρύσσει τὸν ἑαυτὸ του πρόεδρο τοῦ θνησιγενοῦς αὐτοῦ κρατικοῦ ὀργανισμοῦ. Στὸ Μόναχο ἓνας ποδηλάτης συναντᾷ τὸν βασιλέα τῆς Βαυαρίας Λουδοβίκο τὸν 3ο πού κάμνει ἐκείνην τὴν ὥρα τὸν περίπατόν του καὶ τὸν πληροφορεῖ ἐπὶ τῆς ἐκτραχέως ἐπαναστάσεως. Ὁ Λουδοβίκος ὁ 3ος εἶναι ὁ πρῶτος ἡγεμὼν τῆς Γερμανικῆς αὐτοκρατορίας, ὁ ὁποῖος τρέπεται εἰς φυγὴν. Ὁ Βασιλεὺς τῆς Βυρτεμβέργης παραιτεῖται τοῦ θρόνου οἰκιοθελῶς καὶ ὁ βασιλεὺς Φρειδερίκος Αὐγουστος τῆς Σαξωνίας παραδίδει τὴν ἐξουσία στοὺς ἐπαναστάτας μὲ τὰς λέξεις τὰς ὁποίας διέσωσε ὁ πρίγκηψ Μπύλωβ:

"Κάμετε μόνοι σας τίς... βρωμιές σας!".

Καὶ πρέπει ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ ταύτῃ γράφει ὁ Λουδοβίκος στὰ ἀπομνημονεύματά του νὰ ἐξαρθῇ ἡ νομιμοφροσύνη τῶν

Τάνκ ἐν δράσει

αξιωματικῶν καὶ τῶν ἀπλῶν στρατιωτῶν οἱ ὁποῖοι καὶ ὑπὸ τὰς νέας δημιουργηθείσας συνθήκας ἐτάχθησαν εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῆς πατρίδος. Ὁ Λούδενδορφ ἐν τούτοις εἶχε προμηθευθῇ ἓνα διαβατήριον μὲ ἄλλο ὄνομα, ἐσκέπασε τὰ μάτια του μὲ γυαλιὰ κυανοῦ χρώματος, καὶ τὸ πηγοῦνι του μὲ μιὰ ψεύτικη γενειάδα καὶ ἔφυγε σιδηρο-

δρομικῶς γιὰ τὶς σκανδιναυικὲς χῶρες ὅπου ἦτο ἀπολύτως ἀσφαλές. Ἡ

κλασσική του δικαιολογία για τὸ διάβημά του αὐτὸ εἶναι ἡ ἐξῆς:

"Στὴν Γερμανία εἶχα καταστῇ ὑπεράριθμος!".

Οἱ ἀξιωματικοὶ τοῦ γερμανικοῦ πολεμικοῦ ναυτικοῦ μέχρι τοῦ ναυάρχου καὶ τῶν στρατηγῶν, αἱ τοπικαὶ ἀρχαὶ μέχρι τῶν ὑπουργῶν καὶ τῶν Γερμανῶν ἡγεμόνων—ὅλοι κατέθεσαν χωρὶς ἀντίστασιν τὴν ἐξουσίαν των στὰ χέρια τῶν ἐπαναστατῶν. Κανεὶς δὲν κατέβαλε οὔτε τὴν ἐλαχίστην προσπάθεια νὰ ὑπερασπίσῃ τὰ "ἱερὰ ἀγαθὰ" ὅλοι ὁμως ἐξέφρασαν τὴν ἀγανάκτησί των, ὅταν τὰ συμβούλια τῶν ἐργατῶν καὶ τῶν στρατιωτῶν ἐπῆραν τὴν ἡνία ποὺ εἶχαν ριφθῇ κάτω καὶ προσπάθησαν, ὅπως μπορούσαν αὐτοὶ νὰ κατευθύνουν τὸ ἄρμα τῆς πολιτείας.

"Ὡς μὴ προτρέχουμε ὁμως ἀπὸ τὰ γεγονότα.

Θὰ μείνω ἐδῶ λέγει ὁ Κάιζερ Γουλιέλμος.

Ἐπάρχει ἀκόμη στὴν γερμανικὴ αὐτοκρατορία ἕνας στρατὸς ποὺ μάχεται στὸ δυτικὸ μέτωπο. Ἐπάρχει ἀκόμη μιὰ νόμιμος κυβέρνησις καὶ ὑπάρχει τέλος μιὰ ἐλέω Θεοῦ ἀνωτάτη ἀρχή: Ὁ Γουλιέλμος ὁ Β' Γερμανὸς αὐτοκράτωρ καὶ βασιλεὺς τῆς Πρωσίας. Στὰ χέρια του τώρα βάζει τοὺς κύβους ἢ σκληρὰ μοῖρα.

Ἐπειδὴ φοβᾶται μήπως κολλήσῃ ἀπὸ τὸν ἀσθενήσαντα ἀπὸ γρίππης καγκελάριό του, ὁ Κάιζερ ἐγκαταλείπει τὸ Βερολῖνον τὸ βράδυ τῆς 29 Ὀκτωβρίου καὶ μεταβαίνει στὸ ἀνώτατο ἀρχηγεῖο τοῦ ποὺ εὐρίσκεται στὸ Σπᾶ. Ὁ βαρῶνος φὸν Γκρυνάου μεταδίδει τὴν εἶδησι στὸν καγκελάριον πρίγκηπα Μᾶξ τῆς Βάδης, ὁ ὁποῖος ἀρνεῖται νὰ τὴν πιστεύσῃ καὶ λέγει: Δὲν ἀφήνετε κατὰ μέρος τὸ ἄνοστο αὐτὸ ἀστεῖο;!

Ὁ Μᾶξ τῆς Βάδης ξεύρει πολὺ καλὰ ὅτι ὁ κόσμος θὰ ἀποδώσῃ τὴν ἀναχώρησι τοῦ αὐτοκράτορος ὅχι στὴν γρίππη καὶ οὔτε στὴν πρόφασιν ὅτι τὰ στρατιωτικὰ τοῦ καθήκοντα τὸν καλοῦν νὰ φύγῃ ἀπὸ τὸ Βερολῖνον, ἀλλὰ στὴν ἐπιθυμία του, νὰ τεθῇ ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ στρατοῦ. Πραγματικὰ ὁμως τὸ Σπᾶ ἀπέχει ἀπὸ τὴν οὐδετέρα Ὁλλανδία μόνο 60 χιλιομέτρα.

Τὸ βέβαιον εἶναι παρατηρεῖ σαρκαστικὰ ὁ πρῶν καγκελάριος φὸν Μπύλωβ στὰ ἀπομνημονεύματά του ὅτι τὸ ἔδαφος τοῦ Βερολίνου ἔκαie κάτω ἀπὸ τὰ πόδια τῆς Αὐτοῦ Μεγαλειότητος.

Ἀπὸ μακροῦ ὁ ἄριστα πληροφορημένος φὸν Μπύλωβ εἶναι κάτοχος καὶ ἄλλων λεπτομερειῶν. Καὶ ἀναφέρει τὰ ἐξῆς: "Ἐνας ἀπεσταλμένος τοῦ αὐτοκράτορος ἠρώτησε τὴν ἰσπανικὴν πρεσβεΐαν ἂν ἡ Αὐτοῦ Μεγαλειότης εἰς τὴν περίπτωσιν κατὰ τὴν ὁποίαν θὰ ἠναγκάζετο νὰ φύγῃ ἀπὸ τὴν Γερμανίαν θὰ ἤμποροῦσε νὰ ὑπολογίσῃ ἐπὶ τῆς ἰσπανικῆς φιλοξενίας".

Μερικοὶ ἀπὸ τὸ περιβάλλον τοῦ αὐτοκράτορος, ἀναφέρει περαιτέρω ὁ ταγματάρχης Νήμανν, συνέστησαν τὴν Ἑλβετίαν, ἐνῶ ὁ στρατάρχης (ὁ Χίνδεμπουργκ) προτιμοῦσε τὴν Ὁλλανδίαν, διότι ὁ Κάιζερ ἦτο πολὺ συμπαθέστερος σ' αὐτὴν τὴν μοναρχικὴν χώραν ἀπὸ παντοῦ ἄλλου.

Ἐνδεκα ἡμέρας μετὰ τὴν ἀναχώρησιν τοῦ αὐτοκράτορος ἀπὸ τὸ Βερολῖνον στὸ Σπᾶ τὰ ἐγκαταλελειμμένα αὐτοκρατορικὰ ἀνάκτορα καταλαμβάνονται ἀπὸ τὸ συμβούλιο τῶν στρατιωτῶν. Στὰ ἐπαναστατικὰ αὐτὰ στοι-

χεῖα κάμνει τότε ἐντύπωσι ἡ πολυτέλεια τῶν διαμερισμάτων, ὥστε τοποθετοῦν ἐφημερίδες κάτω ἀπὸ τὰ μυδραλλιοβόλα των γιὰ νὰ μὴ καταστρέψουν τὸ πάτωμα. Καταλαμβάνονται ὅμως ἀργότερα ἀπὸ ἀγανάκτησι δὲταν ἀνακαλύπτουν κάτι, ποὺ δὲν ταιριάζει καθόλου στὴν πεινῶσα τότε Γερμανία, κάτι ποὺ ἕνας πιστὸς στὸν αὐτοκράτορα δημοσιογράφος περιγράφει ὡς ἐξῆς:

"Ἀπειρα τρόφιμα εὐρίσκονται στὰ διαμερίσματα τῶν μαγειρείων τῶν ἀνακτόρων. Ἐπάνω στὰ μὴ χρησιμοποιηθέντα ἀπὸ τὸν Αὐγούστον τοῦ 1914 τζάκια εὐρίσκονται 800 τόννοι κάτασπρο ἀλεύρι ἀπὸ τὴν Ρουμανία καὶ τὴν Οὐγγαρία, πολυάριθμοι σάκκοι μὲ καφέ, κουτιά ἀπὸ τσάι καὶ κονσέρβες, χιλιάδες αὐγά, δοχεῖα μὲ λῆπος, φιάλαι μὲ διάφορες σάλτσες, σειρὲς ὁλόκληρες ἀπὸ κεφάλια ζαχάρως, καὶ μεγάλη ποσότης ξηρῶν καρπῶν, σοκολάτας, πούρων καὶ σιγαρέττων".

Στὸ Ἀνώτατο Ἀρχηγεῖο ἔχει ἐν τῷ μεταξὺ τὴν 30 Ὀκτωβρίου 1918 —φθάση τὸ διακριθὲν ἐπανειλημμένως κατὰ τὰς μάχης Τάγμα Ρὸρ μέ τὴν ἀποστολὴ νὰ προστατεύσῃ μὲ ὅλα τὰ εἰς τὴν διάθεσίν αὐτοῦ εὐρισκόμενα μέσα τὸ Ἀνώτατο Ἀρχηγεῖο, ἰδιαιτέρως δὲ τὸν Κάιζερ καὶ τὴν ἀνωτάτη στρατιωτικὴ ἡγεσία ὡς καὶ τὸ Σπᾶ κατὰ πάσης ἐπαναστατικῆς πίεσεως".

Ὁ ὑπασπιστὴς τοῦ τάγματος ὑπολοχαγὸς κόμης Ἑρμπερχαρτ φὸν Σβέριν παρέδωσε στὶς μεταγενέστερες γενεές μιὰ παρατήρησι ἐπὶ τῆς ὁποίας σιωποῦν οἱ ἱστοριογράφοι τῆς αὐλῆς. Ἦδη τὴν 8ην Νοεμβρίου ἐμφανίζεται στὸ Ἀνώτατο Ἀρχηγεῖο ὁ ὑπασπιστὴς τοῦ βασιλέως τῆς Ὀλλανδίας καὶ φεύγει μὲ τὸν ἴδιον μυστηριώδη τρόπο. Εἰκοσιτέσσαρες ὥρες ἀφοῦ ὁ Κάιζερ ἐπέρασε τὰ ὀλλανδικὰ σύνορα καταλαβαίνουν οἱ ἄνδρες τοῦ τάγματος τί συνέβη καὶ ὁ κόμης Σβέριν γράφει:

"Εἰς τὰς ἀφηγήσεις τῆς 9ης Νοεμβρίου δὲν ἐγνώσθη τίποτε περὶ τῆς παρουσίας τοῦ κυρίου αὐτοῦ στὸ Σπᾶ καὶ ἀμφιβάλλω ἂν ἡ παρουσία του ἦτο γνωστὴ σὲ ὅλους τοὺς ὑπευθύνους κύκλους".

Ἡ ἔκπληξις τοῦ ὑπολοχαγοῦ εἶναι εὐνόητος, διότι κατὰ τὰς 12.30 ὁ ταγματάρχης Ρὸρ τὸν πληροφορεῖ ἐμπιστευτικῶς: "Ὁ Κάιζερ θὰ ἐγκαταλείψῃ σήμερα τὴν νύκτα τὸν στρατὸ καὶ θὰ καταφύγῃ στὴν Ὀλλανδία".

Ὁ ναύαρχος Χίντζε διαπραγματεύεται "τηλεφωνικῶς καὶ τηλεγραφικῶς" μὲ τὴν Χάγη καὶ τὰς Βρυξέλλας καὶ ἐντὸς δύο ὥρῶν ἔχει συμφωνήσει ἐφ' ὅλων τῶν σημείων ὅσον ἀφορᾷ τὴν φυγὴ τοῦ αὐτοκράτορος. Ἐνὸς ὅμως συμβαίνουν ὅλα αὐτὰ ὁ αὐτοκράτωρ Γουλιέλμος λέγει εἰς τοὺς κυρίους τοῦ Ἀνωτάτου Γερμανικοῦ Ἐπιτελείου:

"Θὰ πολεμήσω μέχρις ἐσχάτων. Δὲν φοβοῦμαι τὸν θάνατον. Θὰ μείνω ἐδῶ!".

Ὁ Κάιζερ πρέπει νὰ φύγῃ!

Ἡ φυγὴ τοῦ Γουλιέλμου τοῦ Β' στὴν Ὀλλανδία ἐπεκρίθη δριμύτατα ἀπὸ πολλοὺς, ἀλλὰ ἐδικαιολογήθη ἐπίσης ἀπὸ πολλοὺς. Αἰσχρὰ φυγὴ, λιποταξία ἀνωτάτου αξιωματικοῦ καὶ φόβος μήπως χάσῃ τὴν ζωὴν του —δι' ὅλα αὐτὰ κατηγορήθη ὁ Κάιζερ. Ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος εὐρίσκεται αὐτὸ

πού γράφει ὁ ἴδιος στὰ ἀπομνημονεύματά του.

Λιεξήγαγα ἓνα τρομερὸ ἀγῶνα μὲ τὸν ἑαυτὸ μου. Ἀπὸ τὸ ἓνα μέρος ἡ στρατιωτικὴ μου συνείδησις ἐναντιοῦτο στὸ νὰ ἐγκαταλείψω τὰ γενναῖα καὶ παραμείναντα ὡς τὸ τέλος πιστὰ εἰς ἐμὲ στρατεύματά μου. Ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος εὐρίσκετο ἡ δῆλωσις τῶν ἐχθρῶν, ὅτι δὲν ἤθελαν νὰ συνάψουν μὲ ἐμὲ καμμίαν ὑποφερτὴν εἰρήνην καὶ ἡ δῆλωσις τῆς κυβερνήσεώς μου, ὅτι μόνον μὲ τὴν ἀποχώρησή μου ἀπὸ τὴν Γερμανία θὰ ἀπεφεύγετο ὁ ἐμφύλιος πόλεμος. Συνειδητὰ προσέφερα τὸ ἄτομο καὶ τὸν θρόνον μου ὡς θυσία μὲ τὴν πεποίθησιν ὅτι ἐξυπηρετῶ μὲ αὐτὴν τὴν θυσία κατὰ τὸν καλύτερο τρόπο τὰ συμφέροντα τῆς ἀγαπημένης μου πατρίδος".

"Ἔτσι ὁ Γουλιέλμος ὑπογραμμίζει πολὺ ὀρθὰ δύο σημεῖα τὰ ὁποῖα κατὰ τὰς κρίσιμους ἡμέρας τοῦ Ὀκτωβρίου καὶ τοῦ Νοεμβρίου τοῦ 1918 καθώρισαν ὅλας τὰς ἀποφάσεις του.

α) Ὁ Ἀμερικανὸς Πρόεδρος Οὐίλσον εἶχε πέση ὁ ἴδιος θῦμα τῆς ἀντικαίριερικῆς προπαγάνδας καὶ ἐζητοῦσε ἐπιμόνως ὡς προϋπόθεσι τῆς συνάψεως τῆς ἀνακωχῆς τὴν παραίτησι τοῦ αὐτοκράτορος.

β) Ὁ ἐξαντλημένος καὶ κουρασμένος ἀπὸ τὸν πόλεμο γερμανικὸς λαὸς βλέπει συνεπεία τούτου ὡς μόνον ἐμπόδιο γιὰ τὴν σύναψι τῆς ποθητῆς εἰρήνης τὸν Κάιζερ. Γι' αὐτὸ ἐπιτακτικὰ ἀρχίζει νὰ ζητεῖται καὶ ἀπὸ τὴν ἰδίᾳ του χώρα ἡ παραίτησις τοῦ μονάρχου.

Ὁ Οὐίλσον ἐδήλωσε ρητὰ καὶ κατηγορηματικά: Οἱ λαοὶ τῆς γῆς δὲν μποροῦν νὰ ἔχουν ἐμπιστοσύνη στὰ λόγια ἐκείνων πού ἦσαν ἔως τώρα κυρίαρχοι τῆς γερμανικῆς πολιτικῆς. Ἡ ἀνακωχὴ ἤμπορεῖ νὰ συναφθῇ μόνον μὲ πραγματικοὺς ἐκπροσώπους τοῦ γερμανικοῦ λαοῦ. Μὲ ἄλλα λόγια: Ὁ Γουλιέλμος πρέπει νὰ φύγῃ.

Ὅ,τι τέτοια λόγια εὐρίσκουν πρόσφορο ἔδαφος στὴν Γερμανία εἶναι εὐνόητο. Ὁ λαὸς διανύει τὸ πέμπτο ἔτος τοῦ πολέμου ἔχει προσφέρει ἀφάνταστες θυσίες, ἔχει ὑποφέρει, πεινάσει, πιστεύει καὶ ἐλπίζει καὶ τώρα μετὰ τὴν αἴτησι περὶ ἀνακωχῆς τῆς ἀνωτάτης πολεμικῆς ἡγεσίας του ἀναγνωρίζει ὅτι ἐξηπατήθη, ὅτι τοῦ ἔδωσαν ψεύτικες ὑποσχέσεις καὶ ὅτι τελικὰ ἐχρησιμοποιήθη μόνον γιὰ τὴν ἱκανοποίησι τῶν φιλοδόξων σκοπῶν μερικῶν ἀτόμων. Ὁρατὴ ἔκφρασις τοῦ ἐσφαλμένου συστήματος ἔπρεπε νὰ εἶναι ὁ Κάιζερ, ἡ κεφαλὴ καὶ ἡ αἰτία τοῦ κακοῦ.

Ὁ ἀρχικαγκελάριος ζητῇ νὰ παραιτηθῇ ὁ Αὐτοκράτωρ

Ἐκτὸς ὅμως ὅλων αὐτῶν διεπιστώθη σὲ ἓνα δραματικὸ ἐπεισόδιο ὅτι ὁ αὐτοκράτωρ εἶχε καταστῇ τελείως ἀδιάφορος σὲ εὐρυτάτους κύκλους.

Τὸ δραματικὸ αὐτὸ ἐπεισόδιο ἐξετυλίχθη στὸ ἀνώτατο ἀρχηγεῖο. Ὁ διάδοχος τοῦ Λούδενδορφ, ὁ Βυρτεμβέργιος στρατηγὸς Γκραϊνερ, ζητεῖ δραματικὰ μέτρα μόνις ἔφθασαν αἱ πρῶται εἰδήσεις περὶ τῆς ἐπεκτάσεως τῆς στάσεως τῶν ναυτῶν τοῦ Κιέλου. Ὁ Χίνδεμπουργ, πού ἐξακολουθεῖ νὰ εἶναι ἀρχιστράτηγος τηρεῖ παθητικὴ στάσι καὶ ὀφθαλμοφανῶς δὲν ξεύρει τί νὰ κάμῃ. Κανεὶς δὲν θέλει νὰ ἀντιμετωπίσῃ κατὰ πρόσωπον τὸ ἐρώτημα πού διετύπωσε μὲ τὰς ἐξῆς λέξεις ὁ ναύαρχος Χίντζε.

"Ἐχει ὁ στρατὸς τὴν θέλησι καὶ τὴν ἀπόφασιν νὰ ταχθῇ παρὰ τὸ πλευ.

ρὸν τοῦ αὐτοκράτορος καὶ μὲ αὐτὸν ἐπὶ κεφαλῇς νὰ συντρίψῃ κάθε ἀνα-
τρεπτικὸ κίνημα στὴν Γερμανία;"

Ὁ στρατηγὸς Γκραϊνερ εἶναι τῆς γνώμης ὅτι ὁ στρατὸς δὲν θὰ ἐδέχετο νὰ ἀναμιχθῇ σὲ ἓνα ἐμφύλιον πόλεμον καὶ ὁ ἀρχικαγκελάριος Μάξ τῆς Βάδης βλέπει μόνο μιὰ δυνατότητα σωτηρίας γιὰ τὴν μοναρχίαν. Ὁ Κάιζερ πρέπει νὰ παραιτηθῇ, ὁ διάδοχος νὰ παραιτηθῇ ἐπίσης καὶ νὰ ὀρισθῇ ἓνα συμβούλιον ἀντιβασιλείας γιὰ τὸν ἑγγονό του.

— Ἀναγγεῖλατε στὸν καγκελάριο ὅτι δὲν ἔχω καθόλου σκοπὸ νὰ παραιτηθῶ, λέγει ὁ Κάιζερ στὸν ναύαρχο Χίντσε καὶ προσθέτει ἀμέσως: "Δὲν πιστεύω νὰ περιμένετε ἄλλη στάσι ἀπὸ ἐμένα, δὲν εἶναι ἔτσι;

— Ἀσφαλῶς ὄχι, Μεγαλειότατε ἀπαντᾷ μόνις ἀκουόμενος ὁ Χίντσε καὶ ἀποσύρεται.

Ἀμέσως κατόπιν ὁ ἀρχικαγκελάριος τηλεγραφεῖ στὸν αὐτοκράτορα:

"Ἡ Αὐτοῦ Μεγαλειότης ὁ Βασιλεὺς τῆς Βαυαρίας παρητήθη τοῦ θρόνου. Τὸ ἴδιο ἔκαμε καὶ ἡ Αὐτοῦ Βασιλικὴ Ὑψηλότης ὁ δούξ τοῦ Μπράουνσβαίγ. Ἡ Α. Βασιλικὴ Ὑψηλότης ὁ Μέγας Δούξ τοῦ Μεκλεμβούργου—Σβέριν ἀπεδέχθη τὰ αἰτήματα τοῦ Συμβουλίου τῶν Ἐργατῶν καὶ τῶν στρατιωτῶν. Τὸ ὑπουργεῖον τοῦ ὁποίου τὰ μέλη ὡς χθὲς ἦσαν κατὰ πλειοψηφίαν ἐναντίον τῆς παραιτήσεως τῆς Ὑμετέρας Μεγαλειότητος, θεωρεῖ σήμερον τὸ διάβημα αὐτὸ ὡς τὸ μοναδικὸν μέσον διὰ νὰ ἀποφύγῃ ἡ Γερμανία τὸν ἐμφύλιον πόλεμον... Εὐπειθέστατος ὑπήκοος Μάξ, πρίγκηψ τῆς Βάδης...

Ὅταν τὸ γράμμα ἔφθασε στὸ Σπᾶ ὁ Κάιζερ εἶχε ἤδη ἀποσυρθῇ ρτὰ διαμερίσματά του γιὰ νὰ ἡσυχάσῃ. Κανεὶς δὲν τολμᾷ νὰ τὸν ξυπνήσῃ γιὰ τέτοια μικροπράγματα.

Ὁ Γενικὸς ὑπασπιστὴς τοῦ Κάιζερ ὑποστράτηγος φὸν Πλέσσην, ὡς στρατηγὸς τῆς αὐλῆς, τελείως ξένος πρὸς τὸ μέτωπον προτείνει νὰ διαταχθῇ ὁ στρατὸς νὰ κάμῃ μεταβολὴ καὶ νὰ βαδίσῃ κατὰ τῶν ἐπαναστατῶν. Ὁ στρατηγὸς Γκραϊνερ ὁμῶς τοῦ ἀπαντᾷ:

Τὸ πνεῦμα τοῦ στρατοῦ δὲν εἶναι ἀπολύτως ἀσφαλές. Εἶναι ἀμφίβολον ἂν τὰ στρατιωτικὰ μας τμήματα θὰ θελήσουν νὰ πυροβολήσουν κατὰ τῶν στασιασάντων στὸ ἐσωτερικὸν συναδέλφων των καὶ τοῦ ἀμάχου πληθυσμοῦ. Ὁ στρατὸς ἂν ἐπραγματοποιεῖτο τὸ σχέδιον αὐτὸ θὰ ἐπεινοῦσε γιὰτὶ ὁ ἐπισιτισμὸς του βασίζεται ἐπὶ τῆς τακτικῆς ἐπικοινωνίας μετὰ τῶν ἀποθηκῶν τοῦ Ντύσελντορφ τῆς Κολωνίας, τοῦ Κόμπλεντς, τοῦ Μάιντς, τῆς Λειψίας, τῆς Χάλλε, τοῦ Μαγδεμβούργου καὶ τοῦ Ἀμβούργου. Ὅλοι ὁμῶς αὐταὶ αἱ μεγάλαι ἀποθῆκαι εὐρίσκονται στὰ χέρια τῶν στασιαστῶν. Ἄν ἐπραγματοποιεῖτο τὸ σχέδιον τῆς ἐπιθέσεως ἐναντίον αὐτῶν αἱ ἀποθῆκαι θὰ ἐλεηλατοῦντο ἀμέσως ἀπὸ τὸν λαὸ καὶ ὁ ἐμφύλιος πόλεμος θὰ ἐξερρηγνύετο σὲ ὅλη τὴν Γερμανίαν.

Δημοψήφισμα μεταξὺ τοῦ Στρατοῦ

Τὰ λόγια αὐτὰ τοῦ διαδόχου τοῦ Λούδεντορφ δὲν ἐκφράζουν τίς πραγματικὰς του σκέψεις. Στὴν πραγματικότητά δηλαδὴ οἱ στρατιωτικοὶ ἡγέ-

ται τῆς Γερμανίας εἶναι τόσο ἀναποφάσιστοι ὥστε καταφεύγουν σὲ ἓνα μέσον, τὸ ὁποῖον σὲ κάθε ἄλλη περίστασι κατεδίκασαν κατηγορηματικώτατα. Θέλουν νὰ ἐνεργήσουν δημοψήφισμα μεταξὺ τοῦ στρατοῦ.

Γι' αὐτὸ τὸν σκοπὸ ἀπεστάλησαν διαταγαὶ πρὸς τὰ πλησίον εὐρισκόμενα στρατιωτικὰ τμήματα, νὰ ἔλθουν οἱ διοικηταὶ τῶν στὸ Ἀνώτατο Ἀρχηγεῖο. Ἐκ τῶν 50 κληθέντων ἀξιωματικῶν φθάνουν οἱ 39 κατακουρασμένοι καὶ ριγῶντες τὴν πρωτὰ τῆς μοιραίας 9ης Νοεμβρίου στὸ βρετανικὸ ξενοδοχεῖο τοῦ Σπᾶ.

Ὁ ταγματάρχης Χύνικεν, ἓνας διοικητὴς μονάδος ἀπὸ αὐτὴν τὴν ὁμάδα, περιγράφει ὡς αὐτόπτης μάρτυς τὰ γεγονότα ὡς ἑξῆς: Εἰσήλθαμε στὸ κτίριο καὶ εὗρήκαμε σὲ μιὰ μεγάλη καὶ ὑψηλοτάβανη αἴθουσα τῆς ὁποίας οἱ τοῖχοι ἦσαν στολισμένοι μὲ καθρέπτες, 25 ἕως 30 ἀξιωματικούς τοῦ ἐπιτελείου καὶ στρατηγούς ποὺ ἐκλήθησαν γιὰ τοὺς ἰδίους λόγους γιὰ τοὺς ὁποίους ἐκλήθημεν καὶ ἡμεῖς καὶ ποὺ ἀνῆκαν στὰς ὁμάδας στρατιῶν τοῦ πρίγκηπος διαδόχου τῆς Βαυαρίας, τοῦ Γερμανοῦ διαδόχου καὶ τοῦ Γκάλβιτς.

Κατὰ τὰς 11 ἐμφανίζεται ὁ συνταγματάρχης Χάιγιε, ὁ ὁποῖος προσφωνεῖ τοὺς παρευρισκομένους ἐν ὀνόματι τοῦ κωλυομένου νὰ προσέλθῃ Χίνδεμπουργ. Τοὺς κατατοπίζει ἐπὶ τῆς καταστάσεως καὶ συνεχίζει ὡς ἑξῆς:

"Ἐχω νὰ σᾶς ὑποβάλω τὰς ἐπομένους ἐρωτήσεις στὰς ὁποίας θὰ ἀπαντᾶτε ἀργότερα ὁ καθένας ἀπὸ σᾶς. Ἐφιστῶ τὴν προσοχὴ σας ὅτι κανεὶς ἀπὸ σᾶς δὲν πρέπει νὰ ὁμιλήσῃ ἐπ' αὐτῶν οὔτε ἀκόμη μεταξὺ τῶν ἀμέσων συναδέλφων του. Αὐτὸ θὰ τὸ ἐπιβεβαιώσετε μετὰ τὸ τέλος τῆς συγκεντρώσεως ὑποσχόμενοι ἀπεριόριστη ἐχεμύθεια στὸν ἀρχαιότερον κατὰ βαθμὸν στρατηγὸν μεταξὺ ὑμῶν".

Ἐν τῷ μεταξὺ ἀνοίγει ἡ θύρα καὶ ὁ διοικητὴς τῆς ὁμάδος στρατιῶν Γερμανὸς διάδοχος, στρατηγὸς κόμης φὸν ντέρ Σούλεμπεργ βάζει μέσα τὸ κεφάλι του ἐρωτᾷ τί συμβαίνει καὶ φωνάζει:

"Ὅπως φαίνεται ὅλοι ἐδῶ ἔχουν τρελλαθῇ".

Τελικὰ ὁ Χάιγιε θέτει τὰ ἑξῆς ἐρωτήματα: 1) Ποῖαι αἱ διαθέσεις τοῦ στρατεύματος ἔναντι τοῦ αὐτοκράτορος; Εἶναι δυνατόν ὁ Κάιζερ τιθέμενος ἐπὶ κεφαλῇ τοῦ στρατεύματος νὰ ἀνακτήσῃ τὴν Γερμανίαν; 2) Ποῖαι αἱ

Ὁ διάδοχος τῆς Γερμανίας Φρειδερίκος Γουλιέλμος μὲ τὸν ἐπίδοξο διάδοχο.

διαθέσεις τοῦ στρατεύματος ἐναντι τοῦ μπολσεβικισμοῦ; Θῆ-ή-το διατεθει-
μένον νὰ ἀναλάβῃ τὸν ἀγῶνα ἐναντίον του ἐπὶ γερμανικοῦ ἐδάφους;

Ὁ συνταγματάρχης Χάϊγιε δὲν εἶχε ἀκόμῃ τελειώσει, ἀναφέρει ὁ ταχ-
ματάρχης Χύνικεν ὅταν ὅλως ἀπροόπτως ἐνεφανίσθῃ ὁ στρατάρχης Χίν-
δεμπουργ καὶ μᾶς παρεκάλεσε νὰ πλησιάσωμε ὅλοι πολὺ κοντὰ του. Ἀξιω-
ματικοὶ τοῦ ἐπιτελείου στεκόμενοι στὶς θύρες τοῦ ἀνέφεραν ὅτι ὅλες ἦσαν
κλειστές. Ὑστερα ὁ στρατάρχης μᾶς ἐχαιρέτησε καὶ μᾶς εἶπε τὰ ἴδια περί-
που μὲ ἐκεῖνα ποὺ μᾶς εἶπε ὁ συνταγματάρχης Χάϊγιε.

Δὲν θὰ ξεχάσω ποτὲ στὴν ζωὴ μου συνεχίζει ὁ ταγματάρχης Χύνικεν
ἐκείνη τὴν στιγμή ὅταν εἶδα μπροστὰ μου τὸν στρατάρχη μὲ ὠχρὸ πρό-
σωπο, σφίγγοντα νευρικὰ τὰ χέρια του, καὶ μὲ τὰ μάτια τοῦ προφανῶς
κόκκινα ἀπὸ τὰ δάκρυα. Ἀμέσως πίσω ἀπὸ τὸν στρατάρχη, ἀνεγνώρισα
τὸ ὑψηλὸ παράστημα τοῦ ὑποστρατήγου φὸν Πλέσπεν, ποὺ δὲν ἤμποροῦ-
σε πιά νὰ κρατήσῃ τὰ δάκρυά του καὶ ἐσκέπαζε τὰ μάτια μὲ τὸ μανδύλι
του.

Ὁ Χίνδεμπουργ ἀποχωρεῖ καὶ ἀφήνει τοὺς ἀξιωματικούς μόνους. Αὐ-
τοῖ ἀποτόμως πρόκειται νὰ ἀπαρτίσουν ἓνα συμβούλιον στρατιωτῶν, ποὺ
θὰ ἀποφασίσῃ ἐπὶ προβλημάτων ἀπὸ τὰ ὁποῖα θὰ ἐξαρτηθῇ ἡ πορεία τῆς
ἱστορίας. Καὶ ὁ Χύνικεν γράφει στὰ ἀπομνημονεύματά του:

Ἔπεκράτησε νεκρική σιγή. Δὲν ἀκούεται οὔτε ὁ παραμικρὸς ψίθυρος.
Ὁ καθεὶς ἀπὸ ἡμᾶς ἀνεξήτησε ἓνα κάθισμα ἢ μία ἡσυχὴ γωνία γιὰ νὰ μελε-
τήσῃ ὅσα πρὸ ὀλίγου εἶχε ἀκούσῃ καὶ νὰ προσπαθήσῃ νὰ ξεκαθαρίσῃ τίς
σκέψεις του.

Στὰς 11.30 ὁ συνταγματάρχης Χάϊγιε ἀρχίζει νὰ καλῇ ἕνα-ἕνα τοὺς ἀ-
ξιωματικούς σὲ ἓνα γειτονικὸ δωμάτιο καὶ νὰ λαμβάνῃ ἐγγράφως τὰς ἀπαν-
τήσεις των. Τὸ ἀποτέλεσμα εἶναι καταστρεπτικόν. Μόνον ἓνας—ἀριθμὸς 1 —
διοικητὴς μονάδος πιστεύει ὅτι τὰ στρατεύματα θὰ ἀκολουθήσουν τὸν αὐ-
τοκράτορα ἂν τεθῇ ἐπὶ κεφαλῇς ἐπιχειρήσεως καταπνίξεως τῆς ἐπαναστά-
σεως ἐπὶ γερμανικοῦ ἐδάφους. Δεκαπέντε διοικηταὶ μονάδων δίδουν ἐλα-
στικές ἀπαντήσεις. Εἴκοσιτρεῖς δίδουν ἀρνητικὴ ἀπάντησι.

Ἀκόμῃ ἀρνητικώτεραι εἶναι αἱ ἀπαντήσεις στὸ δεύτερον ἐρώτημα ἂν
δηλαδὴ τὸ στράτευμα εἶναι διατεθειμένον νὰ ἀγωνισθῇ κατὰ τῶν μπολσε-
βίκων. Ὁκτὼ ἀξιωματικοὶ ἀπαντοῦν μὲ ἓνα κατηγορηματικὸ ὄχι. Δεκαεν-
νέα ἀμφιβάλλουν ζωηρῶς. Δώδεκα νομίζουν ὅτι οἱ στρατιῶται πρέπει
πρῶτα νὰ ἡσυχάσουν καὶ νὰ ὑποστοῦν τὴν ἀπαιτουμένη διαπαιδαγώγη-
σι. Οὔτε ἓνα ναί.

Ἦσαν οἱ 39 αὐτοὶ διοικηταὶ μονάδων, — τὰ μέλη αὐτοῦ τοῦ προχεί-
ρου κοινοβουλίου — μιά εἰκὼν τῆς καταστάσεως σὲ ὅλο τὸ στράτευμα; Κα-
νεῖς δὲν μπορεῖ νὰ ἀπαντήσῃ μετὰ βεβαιότητος. Ὁ ἱστορικὸς ὅμως Λούδ-
βιγ φὸν Ρούδολφ λέγει:

Ἦν βάσει τῶν ἀπαντήσεων τῶν 39 αὐτῶν ἀξιωματικῶν προβαίναμε
στὴν διατύπωσι συμπερασμάτων γιὰ ὁλόκληρο τὸ σῶμα τῶν ἐν ἐνεργείᾳ
ἀξιωματικῶν τότε θὰ εἶχαμε τὰ ἐξῆς ἀποτελέσματα: Μόλις τὰ 2½% ἐστέ-
κοντο χωρὶς ἐπιφυλάξεις πίσω ἀπὸ τὸν αὐτοκράτορα. Ἄνω δὲ τῶν 97% ἐ-
τάχθησαν ὑπὲρ μιᾶς ἀπόψεως ἢ ὁποῖα ἀργότερα ἐχαρακτηρίσθῃ ὡς προδο-
σία ἀπέναντι τῆς πατρίδος.

Πικρὸ χάπι γιὰ τὸν αὐτοκράτορα.

Ἐνῶ οἱ κύριοι κύριοι ἀξιωματικοὶ ἀπαντοῦν στὶς ἐρωτήσεις ποὺ τοὺς ἐτέθησαν, ὁ Κάιζερ ἀνύποπτος περπατεῖ στὸν κήπο τῆς βίλλας Φραινέζ, τὴν ὁποία χρησιμοποιεῖ ὡς τόπο διαμονῆς του στὸ Σπᾶ. Ὁ ταγματάρχης Νῆμανν, ὁ ἐκπρόσωπος τῆς ἀνωτάτης στρατιωτικῆς ἡγεσίας στὴν προσωπικὴ ἀκολουθία τοῦ Μονάρχου, περπατεῖ κοντὰ του καὶ τὸν ἀκούει νὰ ὁμιλῇ γιὰ τὸ σχεδιαζόμενο ἐγχείρημα νὰ πατάξῃ ὁ στρατὸς τὶς ἐσωτερικὲς ταραχές, σὰν νὰ μὴ συνέβῃ τίποτε. Ὁ Νῆμανν ὁμῶς τοῦ ὑπενθυμίζει ὅτι μερικαὶ πόλεις τοῦ Ρήνου εὐρίσκονται στὰ χέρια τῶν συμβουλίων τῶν ἐργατῶν καὶ τῶν στρατιωτῶν. Ὁ Γουλιέλμος ἀπαντᾷ ἀπότομα:

Αὐτὲς τὶς δυσκολίες θὰ τὶς ὑπερνικήσωμε μὲ γρήγορη στρατιωτικὴ ἐνέργεια.

Τὴν σοβαρότητα τῆς καταστάσεως τὴν ἀντιλαμβάνεται ὁ Κάιζερ βταν ἀμέσως ἀργότερα ὁ Χίνδεμπουργ κάνει τὴν ἀναφορὰ του στὸν αὐτοκράτορα. Ὁ στρατάρχης παρακαλεῖ νὰ γίνῃ δεκτὴ ἡ παραίτησίς του, γιατί "ὡς Πρῶσσος ἀξιωματικὸς δὲν ἤμπορεῖ νὰ πῇ στὸν βασιλέα του αὐτὸ ποὺ ἔχει νὰ τοῦ εἰπῇ".

—Μιλήστε πρῶτα! λέγει ὁ Κάιζερ.

Καὶ τώρα, μὲ ἀρκετὲς ἀκόμη ἐπιφυλάξεις, ἀλλὰ χωρὶς πιά νὰ ἀποκρύπτεται ἡ ἀλήθεια πληροφορεῖται ὁ αὐτοκράτωρ, ὅτι τὸ παιχνίδι ἔχει χαθῇ καὶ ὅτι τὸ στράτευμα δὲν εὐρίσκεται πιά πίσω του. Ὁ μόνος ποὺ ἀντιλέγει εἶναι ὁ στρατηγὸς φὸν ντέρ Σούλεμπουργ.

—Ἄν, λέγει, ἀναπαυθοῦν τὰ στρατεύματά μας, ἂν τοὺς δοθῇ καιρὸς νὰ ξεψυριάσουν καὶ νὰ κοιμηθοῦν, ὅταν εὑρεθοῦν κάτω ἀπὸ πραγματικὴ στέγη, θὰ δοθῇ στοὺς διοικητὰς τῶν ἡ δυνατότης νὰ ἐπιβληθοῦν ἐκ νέου στὰς μονάδας τῶν. Καὶ προσθέτει ἀκόμη: Ἐν πάσῃ περιπτώσει δὲν πρέπει ὁ στρατὸς ὁλόκληρος, ὁ ὁποῖος εὐρίσκεται στὸ δυτικὸ μέτωπο νὰ κάμῃ μεταβολὴ γιὰ νὰ καταπνίξῃ ἓνα ἐμφύλιο πόλεμο στὴν Γερμανία. Αὕτῃ δὲν εἶναι δουλειὰ τοῦ στρατοῦ.

Ἄντ' αὐτοῦ ὁ Σούλεμπουργ προτείνει νὰ γίνῃ ἐπιλογὴ στρατιωτικῶν τμημάτων καὶ ἡγετῶν, οἱ ὁποῖοι ἀφοῦ ἐφοδιασθοῦν μὲ ὄπλα τὰ σύγχρονα πολεμικὰ μέσα—τεχνητὴ ὁμίχλη ἀέρια, βόμβας, φλογοβόλα, κ.λ.π.—νὰ κατευθυνθοῦν πρῶτα στὸ Ἄαχεν καὶ τὴν Κολωνία γιὰ νὰ ἀποκαταστήσουν ἐκεῖ τὴν ἔννομο τάξι. Ὁ στρατὸς στὴν περίπτωσι αὕτῃ θὰ ταχθῇ ἀσφαλῶς πίσω ἀπὸ τὸν Κάιζερ.

Ὁ Γουλιέλμος κουνεῖ τὸ κεφάλι του σκυθρωπός.

Ὁ Γκραϊνερ ὁμῶς ἀπαντᾷ σὲ ἔντονο ὄφος:

—Τὸ στράτευμα ἔχον ἐπὶ κεφαλῆς τοὺς ἡγέτας του, θὰ βαδίσῃ ἐν πλήρει τάξει πρὸς τὴν πατρίδα ὅχι ὁμῶς ὑπὸ τὰς διαταγὰς τῆς Ὑμετέρας Μεγαλειότητος, διότι δὲν στέκει πιά πίσω ἀπὸ τὴν Μεγαλειότητά σας.

—Πρέπει νὰ ἐρωτηθοῦν ὅλοι οἱ ἀνώτεροι διοικηταί, φωνάζει ὁ αὐτοκράτωρ, ἐπὶ τῶν διαθέσεων τοῦ στρατεύματος. Ἄν αὐτοὶ μοῦ ἀναφέρουν ὅτι ὁ στρατὸς δὲν εὐρίσκεται κοντὰ μου, εἶμαι ἔτοιμος νὰ φύγω—ὅχι ὁμῶς ἐνωρίτερα.

Ὁ συνταγματάρχης Χαίγιε, ὁ ὁποῖος ἐπέστρεψεν ἐν τῷ μεταξύ ἀπὸ

τὴν σύσκεψι τῶν ἀξιωματικῶν λέγει: "Τὸ στράτευμα εἶναι ἀκόμη ἀφοσιωμένο στὴν Ὑμετέρα Μεγαλειότητα, ἀλλὰ εἶναι κουρασμένο καὶ ἀδιάφορο. Θέλει ἀνάπαυσι καὶ ἡσυχία. Κατὰ τῆς πατρίδος δὲν δέχεται νὰ βαδίσῃ οὐτε ἀκόμη καὶ κατὰ τοῦ Μπολσεβικισμοῦ. Τὸ μόνο ποὺ θέλει εἶναι μία ἀνακωχή."

Ὁ κόμης Σούλεμπουργ ζητεῖ καὶ πάλι τὸν λόγο καὶ τονίζει, ὅτι δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία, ὅτι ἂν ὁ στρατὸς ἐρωτηθῇ ἂν θέλῃ νὰ παραβῇ τὸν ὄρκο του πρὸς τὴν σημαία καὶ νὰ ἐγκαταλείψῃ τὸν αὐτοκράτορά του, ἀσφαλῶς θὰ ταχθῇ ὀπισθὲν του.

—Ὁρκος πρὸς τὴν σημαία καὶ πίστις πρὸς τὸν αὐτοκράτορα κατήντησαν, ὅπως ἐξειλίχθη ἡ κατάσταση, λέξεις χωρὶς περιεχόμενο.

Τὸ στράτευμα μόνο ὑπὸ τὴν ἡγεσία τῶν ἡγετῶν θὰ βαδίσῃ ἐν πλήρει τάξει πρὸς τὴν πατρίδα, προσθέτει τώρα καὶ ὁ Χάιγιε. Ἄν ἡ Ὑμετέρα Μεγαλειότης βαδίσῃ μαζὺ του, αὐτὸ θὰ τὸ χαροποιήσῃ. Μόνο τὸ στράτευμα ἀρνεῖται νὰ πολεμήσῃ τόσο ἐξωτερικῶς, ὅσον καὶ ἐσωτερικῶς.

Καὶ ὁ ναύαρχος Χίντσε παρατηρεῖ: Ἡ Μεγαλειότης σας δὲν χρειάζεται στρατὸ γιὰ νὰ τὸν βγάξῃ περίπατο. Χρειάζεται στρατὸ γιὰ νὰ πολεμήσῃ ὑπὲρ Αὐτῆς.

—Ἡ Μεγαλειότης σας, προτείνει ὁ στρατηγὸς Σούλεμπουργ, ἅς ἔλθῃ κοντὰ μας στὰ στρατεύματα τοῦ μετώπου. Ἐκεῖ θὰ εἶναι ἀπολύτως ἀσφαλῆς. Πρὸ παντὸς ὅμως ἡ Μεγαλειότης σας πρέπει νὰ μείνῃ μεταξὺ τοῦ στρατεύματος.

—Θὰ μείνω ἐδῶ, λέγει ὁ Κάιζερ καὶ σηκώνεται.

Ἡ κατάσταση στὸ Βερολῖνο.

Στὸ Βερολῖνον τρέχει αἷμα! Σφοδραὶ ὁδομαχίαι στὴν πρωτεύουσα! Ὁ ναύαρχος φὸν Χίντσε καὶ ὁ σύμβουλος πρεσβείας φὸν Γκρυνάου λαμβάνουν ἐναλλασσόμενοι στὴν αὐτοκρατορικὴ βίλλα στὸ Σπᾶ τὰς τηλεφωνικὰς συνδιαλέξεις ἀπὸ τὸ Βερολῖνο. Ὁ ὑπουργὸς Βανσάφφε διέψευσε ἀργότερα ὅτι μετέδωκε στὸ Σπᾶ εἰδήσεις περὶ ὁδομαχιῶν στὴν γερμανικὴ πρωτεύουσα.

Πρόκειται γιὰ ἀδέσποτες φῆμες ποὺ δὲν θὰ ἔπρεπε νὰ ἐπηρεάζουν πεπειραμένους ἐπιτελικοὺς ἀξιωματικούς.

Στὴν πραγματικότητα ἐπικρατεῖ σχετικὴ ἡσυχία στὸ Βερολῖνον.

Τὸ πρωῒ τῆς 9ης Νοεμβρίου 1918 ὁ καγκελάριος τοῦ Ράιχ πρίγκηψ Μὰξ τῆς Βάδης, ἡμπορεῖ νὰ ἐπισκοπήσῃ τὴν κατάστασι στὴν Γερμανία σὰν νὰ εὐρίσκεται ἐπάνω σὲ ἓνα νησί. "Τὸ Μπράουνσβαίγ γράφει στὸ ἡμερολόγιό του, εἶναι ἐρυθρό. Τὸ Μόναχον ἐρυθρό. Στὴν Στουττγάρδη τὸ συμβούλιο τῶν ἐργατῶν καὶ στρατιωτῶν κατέλαβε τὴν ἐξουσία. Ἡ διοίκησις τῆς Κολωνίας διαπραγματεύεται μὲ τὸ συμβούλιο τῶν Ἐργατῶν καὶ τῶν Στρατιωτῶν. Στὸ Μαγδεμβούργον ἐξέσπασαν σοβαρὰ ταραχαί. Ἡ Χάλλε, ἡ Λειψία, τὸ Ντύσσελдорφ, τὸ Ὁσναμπρὺκ ἐμπολσεβικοποιήθησαν...

Ὁ στρατάρχης Χάινριχ Σέϋκ, ὑπουργὸς τότε τῶν Στρατιωτικῶν θέ-

λει νὰ κρατήσῃ τὸ Βερολῖνον μὲ τὴν δύναμι τῶν ὁπλων κατὰ τῆς ἐπαναστάσεως. Δὲν φαντάζεται ὅμως καθόλου ὅτι καὶ αὐτὴ ἀκόμη ἡ θεωρουμένη ἀπὸ αὐτὸν ὡς ἐξαιρετικὰ ἔμπιστος στρατιωτικὴ μονάς, οἱ κυνηγοὶ τοῦ Νάουμπουργκ θὰ καρφώσουν σὲ λίγο κόκκινες μικρὲς ταινίες στὰ ἀμπέχω-νά των. Μιὰ ἀπαγόρευσις τῆς στρατιωτικῆς διοική-σεως περὶ συστάσεως συμβουλίων ἐργατῶν καὶ στρατιωτῶν προκαλεῖ τὴν γενικὴ θυμηδία. "Κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο θὰ μπορού-σε κανεὶς νὰ ἀπαγορεύσῃ καὶ τὴν... βροχὴ" παρατηρεῖ ὁ σοσιαλδημοκράτης βουλευτὴς τοῦ Ράιχσταγ Σαϊδεμανν.

"Ἐνας ὑπολοχαγὸς τοῦ τμήματος Τύπου τοῦ ὑπουργείου τῶν Ἐξωτερικῶν, ὁ κατόπιν διάσημος συγγραφεὺς ταξιδίων Κόλιν Ρόσς, ἔρχεται κατὰ τὰς 10.1/2 στὸ μέγαρο τῆς καγκελαρίας καὶ ἀναφέρει ὅτι πλησιάζει μεγάλη διαδήλωσις. "Ὅπως δὲ γράφει στὰ ἀπομνημονεύματά του ὁ πρίγκηψ Μάξ τῆς Βάδης ὁ Κόλιν Ρόσς περιγράφει μὲ ζωηρὰ χρώματα πῶς συναδελφώνονται στρατιῶται καὶ διαδηλω-ταί.

Μιὰ ἄλλη εἴδησις πληροφορεῖ τὸν καγκελάριο ὅτι μιὰ διαδήλωσις πολλῶν χιλιάδων ὁπλων ἐργατῶν κινεῖται πρὸς τὸ κέντρον. Οἱ διαδηλωταὶ κρατοῦν πινακίδας μὲ τὴν ἐπιγραφὴ: "Ἀδελφοί, μὴ πυροβολεῖτε!".

Ὁ Κόλιν Ρόσς παρακαλεῖ τὸν πρίγκηπα Μάξ νὰ διατάξῃ τὴν ἀπαγόρευσι τῆς χρήσεως τῶν ὁπλων. Ὁ ἀρχικαγκελάριος ἀπαντᾷ ἀρκετὰ ἐπιφυλακτικὰ καὶ ὁ ταγματάρχης "Άλφρεδ Νῆμανν γράφει σχετικῶς:

"Ὁ Κόλιν Ρόσς ἀντιλαμβάνεται τὸ ἀναποφάσιστον τοῦ ἀρχικαγκελαρίου, διευθύνεται σὲ ἓνα τηλέφωνο ποὺ ἦταν ἐλεύθερο ἐκείνη τὴν στιγμή καὶ αὐθαιρέτως, ἐν ὀνόματι τοῦ ἀρχικαγκελαρίου ἐκδίδει διαταγὴ πρὸς ἀπαγορεύει τὴν χρῆσι ὁπλων κατὰ τῶν διαδηλωτῶν.

Πουθενὰ στὸ Βερολῖνον δὲν τρέχει αἷμα. Ἀκόμη καὶ στὸ μέρος ὅπου ἐξεδηλώθη γιὰ πρώτη φορὰ τὸ κίνημα οἱ ἐπαναστᾶται εἶναι τόσο μετριοπαθεῖς, ὥστε ὁ πρίγκηψ Μάξ ὁμολογεῖ ὁ ἴδιος: "Οἱ ἄνθρωποι ἐξέδωσαν μιὰ προκήρυξι διὰ τῆς ὁποίας ἐζητεῖτο ἡ κατάργησις τῆς στρατιωτικῆς δικτατορίας καὶ ἡ ἄμεσος σύναψις ἀνακωχῆς. Κατὰ τὰ ἄλλα ἐκαλοῦσαν τοὺς ὁμόφρονάς των νὰ διατηρήσουν τὴν ψυχραιμίαν των καὶ ἀπειλοῦσαν μὲ τὴν ποινὴ τοῦ θανάτου κάθε ἀπόπειρα λεηλασίας.

Γερμανικὸ χαρτονόμισμα ἀναμνηστικὸ τῆς πορείας πρὸς τὸ Παρίσι.

Ἄλλὰ καὶ αὐτὴ ἀκόμη ἡ μετριοπάθεια ἐγγράφεται ἀπὸ πολλοὺς στὸ παθητικὸ τῶν ἐπαναστατῶν. Ὁ πρίγκηψ Μπύλωβ, ὁ ὁποῖος ἡσυχώτατος ἀπὸ τὸ γωνιακὸ παράθυρο τοῦ δωματίου του στὸ ξενοδοχεῖο "Ἀδλόν" παρηκόλouthει τὰ γεγονότα γράφει ὅτι δὲν ὑπῆρχε ἡ ὑπέροχος θεὰ τὴν ὁποίαν ὠραματίσθη ὁ Φερδινάνδος Πασάλλ στὰ φιλόδοξα ὄνειρα του μὲ αὐτὴ καὶ ἀνεμιζομένη τὴν κόμη καὶ σιδερένια σανδάλια στὰ πόδια. Ἡ γερμανικὴ ἐπανάστασις ἦταν τελείως ἀθόρυβος".

ΚΕΦΑΛΑΙΟ II

ΠΡΟΣ ΚΑΤΑΛΥΣΙΝ ΤΗΣ ΠΑΛΑΙΑΣ ΤΑΞΕΩΣ ΤΩΝ ΠΡΑΓΜΑΤΩΝ

Ἡ ἐπανάστασις προχωρεῖ

Ποιὸς ἔδωσε τὴν τελευταία ὥθησι γιὰ τὴν κατάλυσι τῆς παλαιᾶς τάξεως πραγμάτων; Ὁ πρῶστος ὑπουργὸς τῶν Ἑσωτερικῶν—τὸ ὄνομά του εἶναι Μπίλλ Ντρέβς—ἤδη ἀπὸ τὴν 31 Ὀκτωβρίου εἶχε εἰπεῖ μὲ τρέμουσα φωνὴ στὸν ἀρχικάγκελάριο: "Δὲν πρέπει νὰ παραγνωρίζεται ὅτι ἡ κίνησις γιὰ τὴν παραίτησι τῆς Αὐτοῦ Μεγαλειότητος καθημερινῶς ἐπεκτείνεται εἰς εὐρέα στρώματα τοῦ πληθυσμοῦ".

Ὁ ὑπουργὸς τῶν Ἑσωτερικῶν, γράφει στὰ ἀπομνημονεύματά του, ὁ πρίγκηψ Μᾶξ τῆς Βάδης ἐξέφρασε ἀμείλικτα τὴν ἀλήθεια, ἡ ὁποία ἀπὸ πολλὰς ἡμέρας ἔκαie μέσα στὰ στήθη μου: "Ἡ ὁ Κάιζερ πρέπει νὰ φύγῃ ἢ πρέπει νὰ παραιτηθῶμε ἀπὸ τὴν ἐθνικὴ μας ἄμυνα. Ὑστερα ἀπὸ τὴν συνεδρίασι ὁ Ντρέβς μόνο μὲ δυσκολία κατῴρθωσε νὰ κρατήσῃ τὴν ψυχραιμία του. Κατεβαίνοντας τὴν σκάλα ἔπεσε σχεδὸν λιπόθυμος".

Ὁ σοσιαλδημοκράτης ὑπουργὸς Σάϊδεμανν εἶχε εἰπεῖ κατὰ τὴν ἰδίαν σύσκεψιν:

"Ὁ κόσμος ζητεῖ ἓνα ἀποδιοπομπαῖο τράγο. Ἡ δημοσία γνώμη ἐνθυμεῖται ὠρισμένας δηλώσεις ποὺ ἔκαμε ὁ Κάιζερ κατὰ τὸ παρελθόν. Στους κύκλους τῶν ἀστῶν καὶ τῶν γεωργῶν δὲν εὐρέθη κανεὶς ὑποστηρικτὴς τοῦ Κάιζερ. Μεταξὺ τῶν ἐργατῶν ἐπικρατεῖ ἡ πεποίθησις: Δὲν θὰ ἔχωμε εἰρήνη, ποὺ θὰ ἐπιτρέψῃ τὴν ἐπιβίωσι τοῦ λαοῦ μας ἐνόσω δὲν ἐκαθαρισθῇ τὸ ζήτημα τοῦ αὐτοκράτορος".

Ἡ παραίτησις δὲν εἶναι πιά θέμα συζητήσεως, λέγει ὁ Σάϊδεμανν σὲ μιὰ σύσκεψιν τὴν 6ην Νοεμβρίου. Ἡ ἐπανάστασις προχωρεῖ. Κύριοί μου ἐπέ-
ρασε ὁ καιρὸς τῶν συζητήσεων. Ἐφθασε πιά ὁ καιρὸς τῆς δράσεως".

Ὁ Φρίδριχ Ἐμπερτ ὁ κατόπιν πρῶτος πρόεδρος τῆς γερμανικῆς δημοκρατίας δὲν χάνει τὴν ὑποδειγματικὴ ἀταραξία του. Ἐν ἀντιθέσει πρὸς τοὺς λοιποὺς κυρίους εἶναι μὲν ἐκ πεποιοθήσεως δημοκρατικὸς, ἡμπορεῖ ὁ-

μως καὶ νὰ συμβιβασθῇ μὲ μιὰ μοναρχία ὑπὸ κοινοβουλευτικὸν σύστημα. Αὕτῃ λοιπὸν εἶναι ἡ στάσις τῶν "ἀνατροπέων". Ὁ στρατηγὸς Γκραϊνερ ἀποκρούει τὰς προτάσεις των. "Εἶμαι ἐξουσιοδοτημένος, λέγει, νὰ προβῶ στὴν ἐξῆς δήλωσι: "Ὅλοι οἱ πρίγκηπες ἐδήλωσαν ἀλληλεγγύως ὅτι ἐὰν ὁ πατὴρ των ἀναγκασθῇ εἰς παραίτησιν κανεὶς ἀπὸ αὐτοὺς δὲν θὰ ἀνελάμβανε τὴν ἀντιβασιλείαν".

Ὑπὸ τοιαύτας συνθηκὰς ἀποβαίνει περιττὴ κάθε περαιτέρω συζήτησις, λέγει ὁ Ἑμπερτ. Τώρα τὰ πράγματα θὰ ἀκολουθήσουν τὸν φυσικὸ δρόμον των".

Ἐπτά ἔτη ἀργότερα, ὁ στρατηγὸς Γκραϊνερ ἐδήλωνεν μήπως ἐνώπιον δικαστηρίου;

"Καὶ ὁμολογῶ σήμερα ὅτι εἶμαι ἀπολύτως ἔνοχος διότι ἐκείνη τὴν ἡμέρα δὲν ἐδέχθην τὴν πρότασι τοῦ Ἑμπερτ. Ἄν τοῦ ἔλεγα τότε: Ἐμπρός, θὰ προχωρήσουμε χέρι μὲ χέρι ἴσως θὰ ἦτο ἀκόμη δυνατόν νὰ σωθῇ ἡ μοναρχία.

Οἱ σοσιαλδημοκράται ἡγέται ἀναγνωρίζουν ὅτι αἱ μάζαι διαβλέπουν στὸν Γουλιέλμο τὸ μοναδικὸ καὶ τελευταῖο ἐμπόδιο γιὰ τὴν συνομολόγησι εἰρήνης καὶ ὅτι τὰ ἀριστερὰ ριζοσπαστικὰ ρεύματα θὰ ἐπικρατοῦσαν ἂν τὸ πρόβλημα αὐτὸ δὲν λυθῇ ἁμέσως.

"Ὁ Κάιζερ πρέπει νὰ παραιτηθῇ ἁμέσως, ἀλλοιῶτικα θὰ ἔχουμε ἐπανάστασι, λέγουν τὴν 7ην Νοεμβρίου στὸν ἀρχικαγκελάριο οἱ Ἑμπερτ καὶ Σάϊδεμανν. Ὁ πρίγκηψ Μὰξ ὅμως δὲν ἔχει τὴν ἐντύπωσι ὅτι οἱ δύο σοσιαλδημοκράται ἡγέται τοῦ ἔθεται τὸ περιστροφὸν στὸ στήθος.

"Στὰς ἐπεξηγήσεις των, γράφει στὰ ἀπομνημονεύματά του δὲν ὑπῆρχε οὔτε τὸ ἐλάχιστο ἶχνος ἀπειλῆς ἢ πείσματος, ποῦ θὰ μπορούσε κανεὶς νὰ περιμένει ἀπὸ τὸ περιεχόμενον τῶν λόγων των. Στὴν πραγματικότητα κατείχοντο ἀπὸ τρόπον γιὰτὶ ἔβλεπαν νὰ ἐκφεύγῃ ἀπὸ τὰ χέρια των καὶ ἀπὸ τὸ κόμμα των ἡ διαχείρησις τῆς καταστάσεως.

"Πεποιθήσις μας ἀκλόνητος εἶναι, τονίζει ὁ Σάϊδεμανν ὅτι θὰ ἐπακολουθήσῃ μιὰ ἐπαναστατικὴ κατάρρευσις τῆς Γερμανίας ἂν ὁ Κάιζερ δὲν παραιτηθῇ ἁμέσως. Ἄν παραιτηθῇ, νομίζομεν ὅτι ἡμποροῦμε νὰ ἐγγυηθοῦμε ὅτι ἡ κατάστασις θὰ ἐξελιχθῇ εὐνοϊκά".

Ματαιὰ ἐκκλησις πρὸς τὸν Κάιζερ

Τὴν ἐπομένη ἡμέρα, 8 Νοεμβρίου, λέγει ὁ Σάϊδεμανν ἕνα μεγάλο λόγο, ποῦ ἀργότερα ἀποδείχθηκε ἀληθὴς, ὅπως παρατηρεῖ ὁ ἀρχικαγκελάριος στὰ ἀπομνημονεύματά του: "Τὸ κόμμα μου θὰ φροντίσῃ ὥστε ἡ Γερμανία νὰ ἀπαλλαγῇ ἀπὸ τὸν Μπολσεβικισμόν".

Ναὶ ὅλα αὐτὰ εἶναι σωστά. Ὁ αὐτοκράτωρ πρέπει νὰ θυσιασθῇ γιὰ νὰ σώσῃ τὴν χώρα του ἀπὸ τὴν πτώση μέσα στὸ βάραθρο. Καὶ ὁ πρίγκηψ Μὰξ τηλεφωνεῖ ἀπεγνωσμένα στὸν Κάιζερ ποῦ εὑρίσκεται ὅπως ξεύρομε στὸ Σπᾶ:

"Ἡ παραίτησίς σου κατέστη ἀναγκαία γιὰ νὰ ἀποφύγωμε τὸν ἐμφύ-

λιο πόλεμο στην Γερμανία. "Αν χυθῇ αἷμα θὰ θεωρηθῇς σὺ ὑπεύθυνος δι' αὐτό. Τὸ αἷτημα ποὺ περιέχει τὸ τελεσίγραφο, τίθεται σήμερα ἀπὸ πολὺ εὐρυτέρους κύκλους. "Αν χυθῇ ὅμως αἷμα ἀπὸ παντοῦ θὰ ἀκουσθοῦν φωναὶ νὰ ζητοῦν ἐκδίκησι. Τὸ στράτευμα δὲν κατῴρθωσε πουθενὰ νὰ ἐπιβληθῇ. Μοιραίως βαδίζομε πρὸς τὸν ἐμφύλιο πόλεμο. Ἡ παραίτησίς σου θὰ χαιρετισθῇ παντοῦ μὲ εὐγνωμοσύνη ὡς ἀπελευθερωτικὴ καὶ σωτηρία πράξις. Ἡ σκέψις τῆς παραιτήσεως δὲν προέρχεται μόνο ἀπὸ τὴν σοσιαλισμοκρατία. Αὐτὴ ἐπῆρε μόνη τὴν ὑπόθεσι στὰ χέρια τῆς γιὰ νὰ μὴ πέσῃ σὲ ἄλλα χέρια. Ἐσήμανε ἤδη ἡ τελευταία ὥρα. "Αν ἡ παραίτησις δὲν γίνῃ σήμερα, δὲν ἡμπόρῳ πιά νὰ συνεργασθῶ καὶ οἱ Γερμανοὶ πρίγκηπες δὲν θὰ ἰσχυροῦν πιά νὰ ταχθοῦν πρὸ τοῦ αὐτοκράτορός των. Αὐτὴ εἶναι ἡ τρομερὰ κατάστασις τὴν ὁποία πρέπει νὰ σοῦ ἐκθέσω μὲ κάθε εἰλικρίνεια χωρὶς νὰ ἀποκρύψω τίποτε. Δίδω τὴν συμβουλὴ μου καὶ ὡς συγγενὴς καὶ ὡς Γερμανὸς πρίγκηψ. Ἡ ἐκουσία αὐτοθυσίᾳ εἶναι ἀναγκαῖα γιὰ νὰ διατηρηθῇ τὸ ὄνομά σου στὴν ἱστορίᾳ".

Αὐτὰ ὅλα τηλεφωνεῖ ὁ ἀρχικαγκελάριος πρίγκηψ Μὰξ τῆς Βάδης στὸν Κάιζερ. Ἡ ἀπάντησις ὅμως ποὺ λαμβάνει ἀπὸ τὸ Σπᾶ εἶναι ἀποκαρδιωτικὴ. Καὶ γράφει ὁ πρίγκηψ Μὰξ στὰ ἀπομνημονεύματά του.

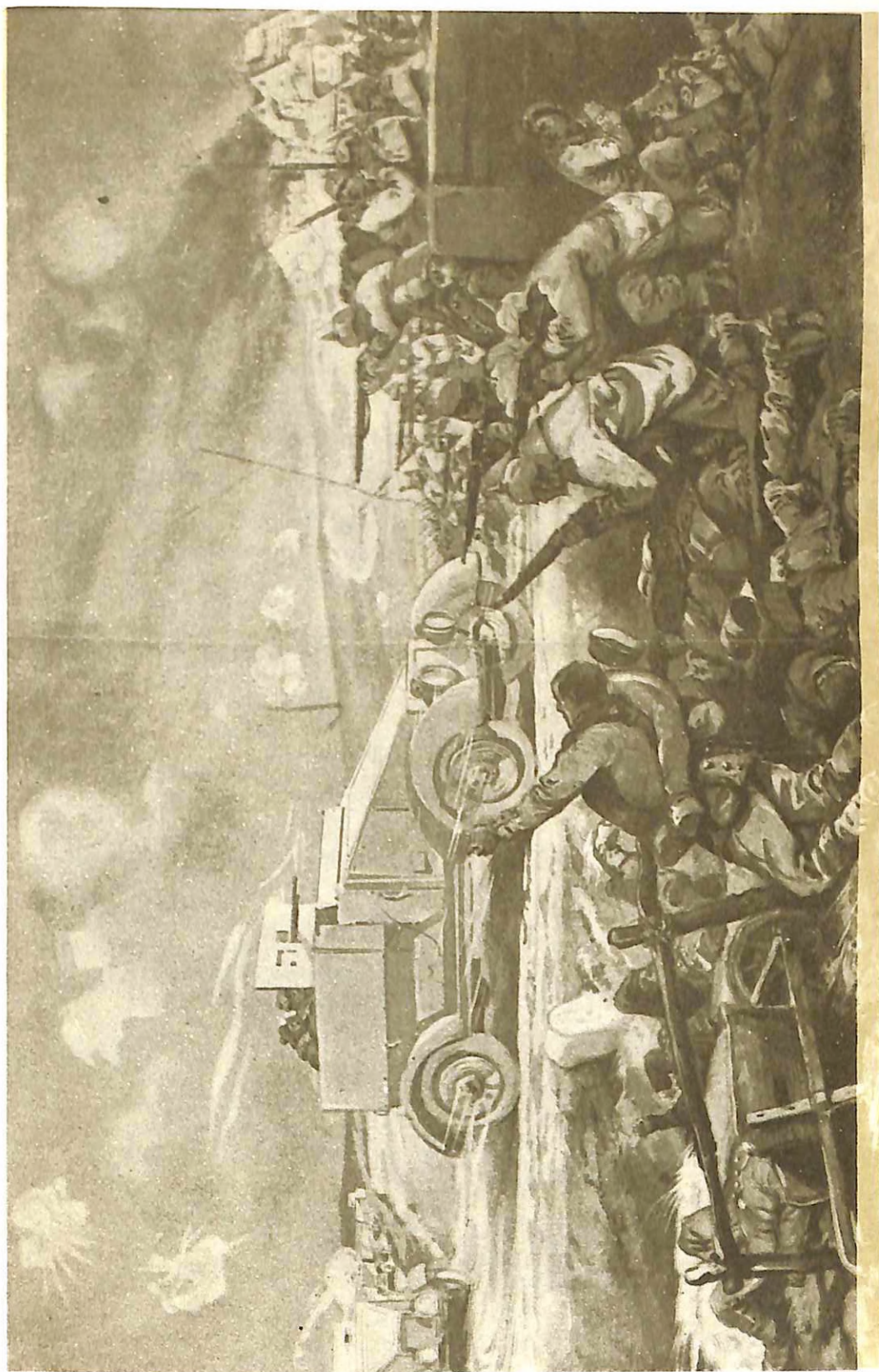
"Ἡ Αὐτοῦ Μεγαλειότης ἐξεδήλωσε τὴν σταθερὰ τῆς ἀπόφασιν νὰ μὴ ὑποχωρήσῃ. Ἦθελε νὰ ἀποκαταστήσῃ τὴν τάξιν στὴν χώρα τιθέμενος ἐπὶ κεφαλῇ τοῦ στρατοῦ καὶ εἶχαν ἐκδοθῇ ἤδη αἱ ἀναγκαῖαι διαταγαί. Τὴν πρότασί μου περὶ παραιτήσεως ἀποκρούει ὁ Κάιζερ μὲ ἀγανάκτησιν. Ἐπίστευε ἀκραδάντως ὅτι τὰ στρατεύματα τοῦ μετώπου ἦσαν νομιμόφρονα καὶ ὅτι ἂν παρίστατο ἀνάγκη θὰ ἦσαν ἔτοιμα νὰ πολεμήσουν ὑπὲρ αὐτοῦ καὶ μέσα στὴν Γερμανίαν.

Ἀργότερα ὁ Γουλιέλμος διετάθη ὅτι ἐθυσίασε τὸ ἄτομό του γιὰ νὰ ἀποφύγῃ ὁ λαὸς του τὸν ἐμφύλιο πόλεμον καὶ τὴν ἄσκοπο αἱματοχυσίαν. Στὴν πραγματικότητα ὅμως μέχρι τῆς 9ης Νοεμβρίου ἦτο ἀποφασισμένος νὰ βαδίσῃ κατὰ τῆς Γερμανίας ἐπὶ κεφαλῇ τῶν στρατευμάτων του γιὰ νὰ διεξαγάγῃ τὸν ἐμφύλιο πόλεμον καὶ νὰ χύσῃ αἷμα γιὰ νὰ διατηρήσῃ τὸν θρόνον του καὶ τὴν παλαιὰ τάξιν πραγμάτων. Καὶ μόνον ὅταν οἱ ὑπεύθυνοι διοικηταὶ τῶν διαφόρων μονάδων τὸν ἐβεβαίωσαν ὅτι τὸ στράτευμα δὲν ἦταν διατεθειμένο νὰ λάβῃ μέρος σ' αὐτὸν τὸν τρελλὸ ἀγῶνα, παραιτήθηκε ἀπὸ τὸν ἀρχικὸ σκοπὸ του.

Κατὰ τὰς κρίσιμους ὥρας τῆς 9ης Νοεμβρίου, ἐνῶ στὸ Σπᾶ ἐψήφισαν οἱ διοικηταὶ τῶν μονάδων τοῦ δυτικοῦ μετώπου κατὰ τοῦ αὐτοκράτορος ἐνῶ ὁ Γενικὸς Ὑπασπιστὴς τῆς βασιλείσεως τῆς Ὁλλανδίας ἐπισκέπτεται μυστηριωδῶς τὸ Ἀνώτατο Ἀρχηγεῖο καὶ φεύγει μὲ τὸν ἴδιον μυστηριώδη τρόπο ὁ Γουλιέλμος ὁ Β' ἀγεται καὶ φέρεται ἐδῶ καὶ ἐκεῖ ἀπὸ τοὺς συμβούλους του καὶ τὰ αἰσθήματά του.

Πρέπει νὰ παραιτηθῇ καὶ νὰ καταφύγῃ στὴν Ὁλλανδίαν; Πρέπει νὰ συγκεντρώσῃ γύρω του τὸ στράτευμα καὶ νὰ βαδίσῃ κατὰ τοῦ Βερολίνου; Τέλος ποῖαι ἄλλαι δυνατότητες ὑπάρχουν;

Ὁ στρατηγὸς Γκράϊνερ ἔχει τὴν γνώμη ὅτι τὸ καλὺτερον ποὺ εἶχε νὰ κάμῃ ὁ Κάιζερ θὰ ἦτο νὰ θέσῃ τελείαν καὶ παύσαν. Ὑπὸ τὸ πρῖσμα αὐτὸ ἀ-

Γάλλοι επί τεθωρακισμένων οχημάτων βάλλουν
μέ μυδράλια για να ανοίξουν πέρασμα

Ο πρόεδρος Ουίλσον (πρώτος άριστερά) με τους συνεργάτες του στον λευκό οίκο την ημέρα της κηρύξεως του πολέμου των ΗΠΑ κατά της Γερμανίας.

πέβλεψε ἄργότερα ὁ Κάιζερ καὶ στὴν συμβουλὴ περὶ αὐτοκτονίας καὶ ἐδήλωσε:

"Χωρὶς νὰ ληφθῇ ὑπ' ὄψιν ὅτι εἶμαι πρῶτος ἐπίσκοπος τῆς Εὐαγγελικῆς Ἐκκλησίας ἀπορρίπτω κάθε πρόκλησιν πρὸς τὸν Θεὸν ἢ καὶ τὴν αὐτοκτονία γιὰ ἠθικοὺς λόγους. Μιὰ τέτοια πράξις ἀπογνώσεως ἀπὸ μέρος μου θὰ ἰσοδυναμοῦσε μὲ μιὰ ἀναμφισβήτητη ὁμολογία ἐνοχῆς".

Προτείνεται καὶ μία ἥρωικὴ λύσις

Ἀσφαλῶς ὁ Κάιζερ ἔχει δίκαιον ὡς πρὸς τὸ σημεῖον αὐτό. Ὑπῆρχε ὁμῶς καὶ ἓνας ἄλλος δρόμος τὸν ὁποῖον ὁ Γερμανὸς κόμης Αὐγουστος Ὁθλεμπουργ ἐνέδυσσε μὲ τὰ ἐξῆς λόγια: "Τώρα πρέπει νὰ παρακαλέσωμε τὸν Θεὸ νὰ δώσῃ στὸν Κύριό μας τὸ θάρρος νὰ πέσῃ στὸ μέτωπον".

Αὐτὸ δὲν ἦταν μόνο ἰδέα τοῦ Ὁθλεμπουργ. Ἦδη τὴν 7ην Νοεμβρίου ὁ Γουλιέλμος τηλεγραφεῖ στὸν γενικὸ του ὑπασπιστὴ Λεβένφελδ: "Ὁ Βασιλεὺς τῆς Πρωσσίας καὶ Γερμανὸς αὐτοκράτωρ θὰ κρατηθῇ μέχρι καὶ τῆς τελευταίας σταγόνος τοῦ αἵματός του".

Ἡ ἀνωτάτη στρατιωτικὴ ἡγεσία ἀντιμετωπίζει τὸ ἐνδεχόμενον ἐντυπωσιακοῦ θανάτου τοῦ Γουλιέλμου ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης. Ἐφίππος περιστοιχούμενος ἀπὸ μιὰ ομάδα πιστῶν ἀξιωματικῶν, μὲ ἀπαστράπτον κράνος ποὺ ἐπιστέφει ἓνας ἀετός, μὲ τὸν στραταρχικὸ μανδύα ριγμένο στοὺς ὤμους του θὰ ἐξήτοῦσε νὰ πέσῃ κάτω ἀπὸ τὶς ριπὲς τῶν πολυβόλων τῶν Γάλλων, ἢ ἀκόμη θὰ ἔκαμνε αὐτὴν τὴν ἀπεγνωσμένη ἐπέλασι πεζὸς χωρὶς κανένα διακριτικὸ σὰν τὰ ἑκατομμύρια τῶν ἀπλῶν στρατιωτῶν. Τὶ θὰ ἐγίνετο ὁμῶς

Ὁ Γουλιέλμος ὁ Β΄ μετὰ τοῦ ἐπιτελάρχου τοῦ Μόλτκε.

ἂν καμμιά σφαῖρα δὲν εὑρίσκε τὸν Κάιζερ καὶ συνελαμβάνετο αἰχμάλωτος; Καὶ πόσο δυσάρεστο θὰ ἦταν ἂν μὲ τὴν ἡλικίαν ποὺ εἶχε ἔπεφτε ἀπὸ τὸ ἄλογο καὶ μὲ ἓνα σπάσιμο ἐνὸς ὁστοῦ ἔμενε ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης!

Ἄπέναντι αὐτῶν τῶν ἐκδοχῶν ὁ Γενικὸς Ἐπιτελάρχης Γκραϊνερ κατέθεσε ἐπὶ δικαστηρίου:

"Ἐπειδὴ ἐγὼ προσωπικῶς ἀντιτιθέμην σφοδρότατα διὰ καθαρῶς ψυχολογικοὺς λόγους κατὰ πάσης παραιτήσεως, ἐπρότεινα ἡ Αὐτοῦ Μεγαλειότης νὰ μεταβῇ εἰς τὸ μέτωπο ὅχι διὰ παρελάσεις ἀλλὰ διὰ νὰ εὔρη τὸν θάνατον!".

"Ὁ Κάιζερ, λέγει ὁ Γκραϊνερ δὲν θὰ ἐτίθετο ἐπὶ κεφαλῆς τῶν στρατευμάτων του καὶ δὲν θὰ ἔκαμνε μιὰ θεατρικὴ ἔφοδο. Ἀπλούστατα θὰ μετέβαινε στὰ χαρακώματα. Ἐκεῖ δηλαδὴ ὅπου ἔμεναν χιλιάδες Γερμανῶν ἀξιωματικῶν καὶ στρατιωτῶν. Ἄν ἐφονεύετο δὲν θὰ ὑπῆρχε γι' αὐτὸν ὠραιότερο τέλος. Ἄν ἐτραυματίζετο τότε ἀσφαλῶς θὰ παρετρεῖτο εὐνοϊκωτάτῃ ὑπὲρ αὐτοῦ μεταστροφή στὸν γερμανικὸ λαό.

Ὁ γενικὸς ὑπασπιστὴς τοῦ Κάιζερ ἀπήντησεν ὅτι αὐτὸ δὲν εἶναι δυνατὸν. Τὴν πρότασιν ἐπανάελλα καὶ στὸν στρατάρχη Χίνδεμπουργ. Καὶ αὐτὸς ὁμοῦ δὲν τὴν ἀπεδέχθη.

Ὁ Βίσμαρκ εἶχε εἰπῇ κάποτε ὅτι ἂν κάποιος ἔφερε τὸν αὐτοκράτορα σὲ μιὰ ἀπεγνωσμένη κατάστασι, θὰ ἦτο προτιμότερο νὰ ἀποθάνῃ παρὰ νὰ ὑποχωρήσῃ. Τώρα ὁμοῦ ποὺ ἐτέθη αὐτὸ τὸ ζήτημα ὁ Γουλιέλμος δὲν θυμᾶται τὰ λόγια αὐτὰ τοῦ μεγάλου Γερμανοῦ καγκελαρίου, τοῦ θεμελιωτοῦ τῆς διαλυομένης αὐτοκρατορίας του. Οἱ ὑπασπισταὶ του ἐφρόντιζαν ἀκόμη νὰ μὴ πληροφορηθῇ καθόλου τὰς ἀπόψεις τοῦ Γκραϊνερ.

Πολλὰ χρόνια ἀργότερα ὁ πρῶην μονάρχης διηρωτήθη ποῖα ὠφέλεια θὰ προέκυπτε ἂν ἐσκηνοθετοῦσε ἓνα τέτοιο ἥρωϊκὸ θάνατο. Καὶ ἐπειδὴ δὲν ἐτόλμησε νὰ ἀποθάνῃ ὅπως ἀπέθανον χιλιάδες τῶν στρατιωτῶν του δικαιολογήθηκε μὲ τὸν ἐξῆς τρόπο:

"Δὲν ζοῦμε πιά σὲ ἐποχὲς κατὰ τὶς ὁποῖες ὁ βασιλεὺς — στρατηλάτης μὲ τὸ ξίφος στὸ χέρι ὠδηγοῦσε τοὺς ἄνδρας του στὴν τελευταία ἀποφασιστικὴ μάχη..."

Ὁ πανικὸς στὸ ἀνώτατο ἀρχηγεῖο.

Τὴν 9ην Νοεμβρίου τοῦ 1918—αὐτὸ εἶναι ἐξηκριβωμένον— ὁ Γουλιέλμος ὁ Β' δὲν σκέπτεται οὔτε νὰ αὐτοκτονήσῃ οὔτε νὰ ἀποθάνῃ ὡς ἥρωας στὰ πεδία τῆς μάχης. Στὸν κῆπο τῆς βίλλας του στὸ Σπᾶ περιστοιχίζεται ἀπὸ στρατηγούς καὶ αὐλικούς ποὺ ἔρχονται καὶ φεύγουν. Τοῦ ὑποβάλλονται πολλαὶ προτάσεις. Ὁ Χίνδεμπουργ καὶ ὁ Γκραϊνερ ἔρχονται, συσκέπτονται μαζὺ του, φεύγουν καὶ ἔρχονται ἐκ νέου. Κανεὶς δὲν λέγει τὴν ἀποφασιστικὴν λέξιν. Ὁ Κάιζερ τὰ ἔχει τόσο χαμένα ἀπὸ αὐτὸ τὸ πᾶνε κι' ἔλα ὥστε δταν ὁ Χίνδεμπουργ ἐμφανίζεται ἐκ νέου τοῦ φωνάζει:

— Ἐσεῖς πάλι ἐδῶ; Καὶ στρεφόμενος πρὸς τὸν στρατηγὸν Γκόνταρδ λέγει: "Θὰ μείνω μέχρι τέλους κοντὰ στὸν στρατὸ μου καὶ θὰ θυσιάσω τὴν

ζωή μου. Θέλουν νὰ μὲ πείσουν νὰ ἐγκαταλείψω τὸν στρατό μου. Αὐτὸ εἶναι ἀνήκουστον. Θὰ μείνω ἐδῶ!

Ὁ σύμβουλος πρέσβυς φὸν Γκρυνάου, ὁ ἐκπρόσωπος τοῦ ὑπουργείου τῶν Ἐξωτερικῶν στὸ Ἀνώτατο Ἀρχηγεῖο λέγει στὸν αὐτοκράτορα: Μεγαλειότατε, κανεῖς δὲν ἔμπορεῖ νὰ ἀναλάβῃ τὴν εὐθύνη νὰ ἀφήσῃ κατὰ τὸ τέλος τοῦ μακροῦ αὐτοῦ πολέμου τὸν στρατόν, ὁ ὁποῖος ἐκράτησε ὅλον αὐτὸν τὸν καιρὸ τὸν πόλεμο μακριὰ ἀπὸ τὰ γερμανικὰ σύνορα, νὰ τὸν μεταφέρῃ τώρα ἐπὶ γερμανικοῦ ἐδάφους, μὲ ὅλες τὶς τρομερὲς συνέπειες ποὺ ἔχει ἓνας ἐμφύλιος πόλεμος.

Ὁ ναύαρχος Σέερ ποὺ ἔσπευσε ἐπίσης νὰ ἔλθῃ στὸ Ἀνώτατο Ἀρχηγεῖο φοβεῖται γιὰ τὴν στάσι τοῦ ναυτικοῦ ὅταν μάθῃ ὅτι δὲν ἔχει πιά ἁνώτατο ἡγέτη τὸν αὐτοκράτορα!

—Δὲν ἔχω πιά ναυτικὸ ἀπαντᾷ ὁ Κάιζερ μὲ ἀπότομο ὕφος. Καί ὕστερα ἀπὸ μιὰ καταθλιπτικὴ σιγὴ προσθέτει: "Τὸ ναυτικὸ μου, κύριε ναύαρχε, μὲ ἔχει ἐγκαταλείψῃ!"

Ὁ ἀντιναύαρχος φὸν Λέβετσωβ λέγει τὰ ἐξῆς γιὰ τὴν στάσι τοῦ Χίνδεμπουργ:

"Ὁ στρατάρχης στρεφόμενος στὸν αὐτοκράτορα ἐπανελάβε: Ὁ στρατὸς δὲν συγκρατεῖται πλέον. Οἱ μονάδες δὲν εὐρίσκονται παρὰ τὸ πλευρὸν τῆς Ὑμετέρας Μεγαλειότητος. Δὲν ὑπάρχουν στρατιωτικὰ τμήματα ποὺ παραμένουν πιστὰ εἰς Αὐτήν".

Καὶ ὁ Χίνδεμπουργ συνιστᾷ στὸν αὐτοκράτορα νὰ φύγῃ στὴν Ὁλλανδία καὶ ἐνισχύει τὴν σύστασι τοῦ μὲ τὴν ἐξῆς ἀπολύτως ἀστήρικτο, ἐκφοβιστικὴ βολή. "Δὲν μπορῶ νὰ ἀναλάβω τὴν εὐθύνη μιᾶς ἐνδεχομένης συλλήψεως τῆς Ὑμετέρας Μεγαλειότητος ἀπὸ στασιάζοντα στρατεύματα, τῆς μεταγωγῆς τῆς εἰς αἰχμαλωσίαν στὸ Βερολῖνον καὶ τῆς παραδόσεώς τῆς εἰς τὴν ἐπαναστατικὴν κυβέρνησιν!".

Ὁ στρατάρχης Χίνδεμπουργ δημιουργὸς φανταστικῶν εἰκόνων τρόμου καὶ φρίκης. Τόσος εἶναι ὁ πανικὸς ὁ ὁποῖος κυριαρχεῖ ἐκεῖνη τὴν στιγμή στὸ ἁνώτατο γερμανικὸ ἀρχηγεῖο.

Τὶ θὰ γίνῃ λοιπόν; Θὰ δραπετεύσῃ ὁ αὐτοκράτωρ στὴν Ὁλλανδία; Ἐκεῖνη τὴν στιγμή ἔρχεται ἀπὸ τὸ Παρίσι μιὰ εἰδήσις. Ὁ ἀρχηγὸς τῶν συμμαχικῶν στρατευμάτων στρατάρχης Φὸς ἐδήλωσεν ὅτι εἶναι ὑπερήφανος γιὰ τὴν νίκη του, γιατί ἀπέναντί του ἐπολέμησε ὁ θαυμασιώτερος στρατὸς τὸν ὁποῖον εἶδε ποτὲ ὁ κόσμος.

Ἀμέσως ὁ Γουλιέλμος κλονίζεται ἐκ νέου καὶ λέγει: "Καὶ μοῦ ζητοῦν νὰ ἐγκαταλείψω ἓνα τέτοιο στρατό. Μοῦ ζητοῦν νὰ τοῦ ἐκφράσω τὴν εὐγνωμοσύνη μου γιὰ τὰ ἡρωϊκὰ του κατορθώματα μὲ τὴν φυγὴ μου στὸ ἐξωτερικό!".

Ἐπιτακτικὴ ἀνάγκη ἢ παραίτησις τοῦ Κάιζερ

Ἀπὸ τὸ Βερολῖνον ἔρχονται τώρα νέαι κακαὶ εἰδήσεις. Μόνον ἡ ταχεῖα παραίτησις τοῦ αὐτοκράτορος ἔμπορεῖ νὰ σώσῃ τὴν κατάστασι. Ὁ στρατηγὸς φὸν Πλέσσην, ὁ στρατηγὸς ποὺ ἔζησε ὅλα του τὰ χρόνια στὴν

αύλη, συλλαμβάνει τώρα μιὰ νέα ιδέα. Συνιστᾷ νὰ παραιτηθῇ μὲν ὁ Γουλιέλμος τῆς γερμανικῆς αὐτοκρατορίας νὰ παραμείνῃ ὅμως ὡς βασιλεὺς τῆς Πρωσσίας. Μία λύσις ἀδύνατος ἀπὸ πάσης ἀπόψεως. Ὁ Γουλιέλμος ὅμως πιάνεται ἀπὸ αὐτὴν σὰν τὸν πνιγμένο ποὺ πιάνεται ἀπὸ ἓνα κομμάτι ἄχυρο.

Ἀναθέτει σὲ μερικοὺς ἀπὸ τὴν ἀκολουθία του νὰ συντάξουν μιὰ πρᾶξι παραιτήσεως σύμφωνα μὲ τὴν πρότασι τοῦ φὸν Πλέσεν.

— Ἐνῶ, λέγει, στὰ ἀπομνημονεύματά του ὁ κόμης φὸν ντέρ Σούλεμπουργ εἶμεθα ἀπησχολημένοι μὲ τὴν σύνταξι αὐτοῦ τοῦ ἐγγράφου μᾶς ἐκάλεσε στὸ τηλέφωνο ὁ κ. Βάνσαφφε προϊστάμενος τοῦ γραφείου τοῦ καγκελαρίου, μὲ τὸν ὁποῖον συνωμίλησα ἐγὼ καὶ εἰς τὴν ἀπαίτησίν του ὅτι ἡ παραίτησις τοῦ Κάιζερ πρέπει νὰ κοινοποιηθῇ στὸ Βερολῖνον ἐντὸς τῶν προσεχῶν λεπτῶν ἀπήντησα: Μιὰ τόσον σοβαρὰ ἀπόφασις ὅπως εἶναι ἡ παραίτησις τοῦ αὐτοκράτορος δὲν ἤμπορεῖ νὰ ληφθῇ ἐντὸς ὀλίγων λεπτῶν. Ἡ Αὐτοῦ Μεγαλειότης ἔλαβεν ἤδη τὴν ἀπόφασίν της, ἡ ὁποία διατυπώται αὐτὴν τὴν στιγμὴν ἐγγράφως. Ἡ κυβέρνησις τοῦ Ράιχ παρακαλεῖται νὰ ἔχῃ ὀλίγην ὑπομονήν. Ἐντὸς ἡμισείας ὥρας θὰ ἔχῃ στὰ χέρια της τὸ σχετικὸν ἐγγράφον".

Αὐτὰ συμβαίνουν τὴν ὥρα κατὰ τὴν ὁποία στὸ Βερολῖνον ἐκκινοῦν ἤδη τὰ κύματα τῶν διαδηλωτῶν. Γιὰ τὸν καγκελάριο δὲν ὑπάρχει πιά παρὰ μόνο μιὰ δυνατότης: Πρέπει νὰ ἀνακοινωθῇ ἡ παραίτησις τοῦ αὐτοκράτορος χωρὶς νὰ ἀναμένεται τὸ κείμενο της, γιὰ νὰ ἡρεμήσουν τὰ πλήθη. Ταυτοχρόνως ὁ ἴδιος ἀποφασίζει νὰ παραιτηθῇ καὶ νὰ παραδώσῃ τὴν ὑπηρεσία στὸν σοσιαλδημοκράτην Ἑμπερτ, ὁ ὁποῖος μόνος ἔχει τὴν δύναμι χωρὶς νὰ χυθῇ αἷμα νὰ διατηρήσῃ τὴν τάξι. Μιὰ ἐθνοσυνέλευσις θὰ ἀποφασίσῃ κατόπιν ἐπὶ τοῦ νέου καθεστώτος τῆς Γερμανίας.

"Ἐκτὸς αὐτοῦ λέγει ὁ πρίγκηψ Μάξ τῆς Βάδης στὰ ἀπομνημονεύματά του εἶχε περάσει μισὴ ὥρα χωρὶς νὰ μᾶς κοινοποιηθῇ ἀπὸ τὸ Σπᾶ τὸ κείμενον τῆς παραιτήσεως. Κάθε στιγμὴ ἤμποροῦσε νὰ ἀναμένεται ἡ καθαίρεσις τοῦ Κάιζερ ἀπὸ τὸ πεζοδρόμιο. Προσπαθήσαμε νὰ ἐπικοινωνήσωμε μὲ τὸ Σπᾶ. Τὸ ἓνα τηλέφωνο δὲν λειτουργοῦσε, τὸ ἄλλο ἦταν κατελημμένο. Ἔτσι ἐτέθην πρὸ τοῦ διλήμματος ἢ νὰ περιμένω καὶ νὰ μὴ κάμω τίποτε ἢ νὰ ἐνεργήσω ὑπὸ ἰδίαν μου εὐθύνην".

Σβύνει ἡ λάμψις τῶν στεμμάτων στὴν Γερμανία

Ὁ πρόεδρος τοῦ Ἀνωτάτου Δικαστηρίου δόκτωρ Βάλτερ Σίμονς συμβουλεύει τὸν καγκελάριο νὰ παραμερίσῃ κατὰ τὴν ἀποφασιστικὴ αὐτὴν ὥρα τοὺς τύπους. Ἔτσι ὁ πρίγκηψ Μάξ ἔκαμνε τὸ μόνο ὀρθὸ πρᾶγμα ποῦ μποροῦσε νὰ κάμῃ καὶ ἀποστέλλει ὀλίγο πρὶν ἀπὸ τὶς δώδεκα στὸ τηλεγραφικὸ πρακτορεῖο εἰδήσεων Βόλφ τὴν ἐξῆς ἐπίσημο ἀνακοίνωσι:

— Ὁ αὐτοκράτωρ καὶ βασιλεὺς ἀπεφάσισε νὰ παραιτηθῇ τοῦ θρόνου. Τὸ ὅτι ὁ Γουλιέλμος ἐπίστευσε πρὸς στιγμὴν ὅτι θὰ ἤμποροῦσε νὰ

παραιτηθῇ μόνο ὡς αὐτοκράτωρ καὶ νὰ παραμείνῃ βασιλεὺς τῆς Πρωσίας, αὐτὸ τὸ πληροφορεῖται ὁ καγκελάριος στὰς δύο μετὰ τὸ μεσημέρι ὅταν ἔρχεται ἀπὸ τὸ Σπᾶ τὸ ἀναμενόμενο ἀπὸ τόση ὥρα κείμενο τῆς παραιτήσεως. Ἐν τῷ μεταξύ τὰ γεγονότα παραμέρισαν τελείως τὴν ἀναποφασιστικότητα τοῦ αὐτοκράτορος.

Ἀκριβῶς δηλαδὴ στὰς 8.30 ὁ σοσιαλδημοκράτης ὑπουργὸς τῆς αὐτοκρατορικῆς κυβερνήσεως Φίλιππος Σάϊδεμανν στέκεται στὸν ἐξώστη τοῦ μεγάρου τοῦ Ράιχσταγ καὶ φωνάζει στὸ ἀμέτρητο πλῆθος ποὺ εἶναι συγκεντρωμένο στὴν πλατεῖα:

— Ὁ αὐτοκράτωρ παρητήθη! Ὁ λαὸς ἐνίκησε καθ' ὅλην τὴν γραμμὴν! Ἡ μοναρχία κατάρρευσε! Ζήτω ἡ γερμανικὴ Δημοκρατία!...

Ὁ Σάϊδεμανν ἐξήγησε ἀργότερα ὅτι τὰ λόγια τοῦ Ζήτω ἡ δημοκρατία ἦσαν ἀπλῶς μία ὁμολογία πίστεως πρὸς τὴν ἰδεολογία τοῦ κόμματός του καὶ ὅτι δὲν εἶχαν τὴν πρόθεσιν νὰ ἐπηρεάσουν τὴν ἄμεσο ἐξέλιξι τῶν γεγονότων. Τέτοιες ὁμῶς σκέψεις εἶναι τελείως ξένες στὶς λαϊκὲς μάζες. Ἀπὸ στόμα σὲ στόμα μεταδίδεται περαιτέρω ἡ εἴδησις: Ἡ Γερμανία ἔγινε δημοκρατία! Ἐγκαθιδρύθη τὸ δημοκρατικὸ πολίτευμα...

Μεταξὺ τῆς πέμπτης καὶ ἑκτης ὥρας τοῦ ἀπογεύματος ὁ πρίγκηψ Μάξ τῆς Βάδης παραδίδει τὸ ἀξίωμα τοῦ καγκελαρίου στὸν Φρίδριχ Ἐμπερτ. Ὅλα γίνονται τελείως ἡσυχᾶ καὶ χωρὶς καμμιά νευρικότητα. Ὅταν εὐρίσκεται κοντὰ στὴν θύρα ὁ πρίγκηψ στρέφεται ἄλλη μιὰ καὶ λέγει στὸν Ἐμπερτ μὲ συγκινημένη φωνή:

— Κύριε Ἐμπερτ παραδίδω στὰ χέρια σας τὸ γερμανικὸ Ράιχ, μὴ τὸ ἀφήσετε νὰ χαθῇ!.

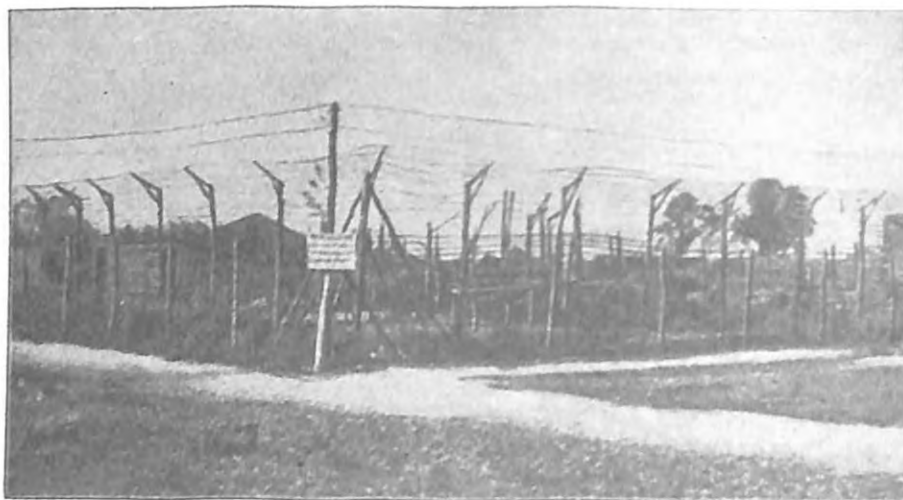
Ὁ Ἐμπερτ ἀπαντᾷ ἀκόμα συγκεκινημένος: "Γιὰ τὸ Ράιχ αὐτὸ ἔχω χάσι δύο παιδιὰ μου!".

Καὶ ἔτσι ὕστερα ἀπὸ 500 χρόνια βασιλείας τῶν Χοεντσόλλερν καὶ πενήντα μῆνες πολέμου ἔσβυσε κάθε λάμψις τῶν στεμμάτων στὴν Γερμανία.

Ὁ ἱστορικὸς Σύσλερ λέγει μὲ αὐτὴν τὴν εὐκαιρίαν: Θὰ ἤμποροῦσε κανεὶς νὰ θεωρήσῃ τὸ γεγονός αὐτὸ ὡς πιστοποιήσι τοῦ ἀφορισμοῦ τοῦ Βίσμαρκ ὅτι ὅλα τὰ πολιτικὰ σφάλματα ἐκδικοῦνται ἀργὰ ἢ γρήγορα καὶ ὅτι ἡ ἱστορία εἶναι ἀκριβεστὲρα στοὺς ὑπολογισμοὺς τῆς καὶ ἀπὸ αὐτὸ ἀκόμη τὸ πρωσσικὸ ἐλεγκτικὸ συνέδριο!.

Ὁ ὄρμος τῆς Σούβλα στὰ Δαρδανέλλια.

Στρατόπεδο Ρώσων αίχμαλώτων στή Γαλλία.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ III

Η ΦΥΓΗ ΣΤΗΝ ΟΛΛΑΝΔΙΑ

Πολιτικό πραξικόπημα. Αὐτὸς εἶναι ὁ πρῶτος χαρακτηρισμὸς ποὺ ἀκούεται στὸ Σπᾶ, ὅταν καταφθάνουν αἱ πρῶται εἰδήσεις ἀπὸ τὸ Βερολῖνον.

Κανεῖς δὲν θέλει νὰ ἀναγνωρίσῃ τὴν ὠμὴ πραγματικότητα. "Αν καὶ ἀπὸ μακροῦ ἦταν γνωστὸ ὅτι τὸ στράτευμα δὲν ἦταν πιά ἀφοσιωμένο στὸν αὐτοκράτορα αὐτὸς διατυπώνει τὴν ἐρώτησι: Εἶναι διαθέσιμα τὰ ἀπαιτούμενα δυναμικὰ μέσα γιὰ νὰ ἀνασταλῇ διὰ τῆς ἀσκήσεως βίας ἡ ἀνακοινωθεῖσα παραίτησις;

Καὶ πάλι λοιπὸν σκέπτεται ὁ Κάιζερ γιὰ ἐμφύλιο πόλεμο καὶ γιὰ αἰματοχυσία. Ὁ στρατάρχης Χίνδεμπουργ καὶ ὁ στρατηγὸς Γκραϊνερ ἀπαντοῦν ἐντονώτατα ἀρνητικὰ στὴν ἐρώτησι. Καὶ οἱ δύο εἶναι τῆς γνώμης ὅ-

τι ὁ Κάιζερ πρέπει νὰ ἀναχωρήσῃ ἀπὸ τὸ Ἀνώτατο Ἀρχηγεῖο. Γιατὶ καὶ τὸ τάγμα τοῦ Ρόρ, τὸ ὁποῖο ἐκλήθη πρὸς προστασίαν τοῦ Ἀνωτάτου Ἀρχηγείου δὲν εἶναι πιὸ ἀσφαλές.

Ὁ διάδοχος Γουλιέλμος, ὁ ὁποῖος εὐρίσκεται περαστικὸς στὸ Σπᾶ ἐρωτᾷ μὲ περισσῇ ἀφέλεια: "Μὰ δὲν ἐξετελέσθησαν ἀκόμη οἱ ὀλίγοι ναῦται ποὺ στασίασαν;

Καὶ ὕστερα γιὰ νὰ δικαιολογήσῃ ὅλα τὰ ἱστορικὰ γεγονότα εὐρίσκει μόνο τὶς ἐξῆς λέξεις: "Αὐτὰ παθαίνει κανεὶς ὅταν σχηματίσῃ μιὰ κυβέρνησι ἐπὶ εὐρείας βάσεως. Πρῶτα τὸ κάμνει καὶ ὕστερα τὸν διώχνουν".

Μεταβαίνει ἀμέσως στὸν δικὸν τοῦ τομέα τοῦ μετώπου καὶ ἐκεῖ ὕστερα ἀπὸ λίγο λαμβάνει τὸ ἐξῆς ἀποχαιρετιστήριον γράμμα τοῦ πατέρα του:

"Ἀγαπητὸ μου παιδί! Ἐπειδὴ ὁ στρατάρχης δὲν ἤμπορεῖ νὰ μοῦ ἐγγυηθῇ τὴν ἀσφάλειά μου καὶ δὲν ἤμπορεῖ νὰ μοῦ ἐγγυηθῇ καὶ γιὰ τὴν νομιμοφροσύνη τῶν στρατιωτικῶν τμημάτων, ἀπεφάσισα νὰ ἐγκαταλείψω τὸ καταρρεῦσαν στράτευμα...".

Ἡ ἀσφάλειά μου... τὸ καταρρεῦσαν στράτευμα καὶ ἀμέσως ὕστερα ὁ Γουλιέλμος προσθέτει:

"Μέχρι τῆς ἀναχωρήσεως τῶν στρατευμάτων γιὰ τὴν πατρίδα σοῦ συνιστῶ νὰ παραμείνῃς στὴν θέσι σου καὶ νὰ συγκρατήσῃς τὰς μονάδας ποὺ εὐρίσκονται ὑπὸ τὰς διαταγὰς σου. Πρῶτα ὁ Θεὸς θὰ ξανασυναντηθοῦμε! Ὁ συντετριμμένος ἀπὸ τὸν πόνο πατέρας σου—Γουλιέλμος".

Μόνο ὁ Γουλιέλμος ὁ Βοσ λέγει ὁ πρίγκηψ Μπίϋλωβ στὰ ἀπομνημονεύματά του ἦταν σὲ θέσι μὲ τόση φυσικότητα καὶ μὲ τόση ἀφέλεια νὰ ἐκφράσῃ τὴν πραγματικὴ αἰτία τῆς φυγῆς του στὴν Ὀλλανδία. Καὶ ἡ πραγματικὴ αἰτία ἦταν ὁ φόβος τοῦ νευρασθενικοῦ ἀπὸ τοὺς κινδύνους ποὺ δημιουργεῖ σ' αὐτὸν μόνο ἡ φαντασία του. Καὶ ὁ φόβος αὐτὸς ἦταν δυνατώτερος ἀπὸ τὴν σκέψι τῆς μελλούσης ἐτυμηγορίας τῆς ἱστορίας, ἀπὸ τὴν σκέψι τῶν ἐνδόξων παραδόσεων τοῦ οἴκου του, ἀπὸ τὴν ἀνάμνησι τοῦ μεγάλου βασιλέως καὶ τοῦ μεγάλου πρίγκηπος ἀπὸ τὸν ὁποῖον ἐξεπήδησεν ὁ Οἶκος τῶν Χοεντζόλλερν.

Καὶ ὁ διάδοχος δὲν δείχνει καμμία σταθερότητα στὶς κρίσιμες αὐτὲς ὥρες. Καὶ νὰ τί λέγει γι' αὐτὸν ὁ σύμβουλος πρεσβείας φὸν Πρίτβιτς.

"Ὅταν ἐτοιμαζόμουν νὰ φύγω ἀπὸ τὸ μέγαρο τῆς καγκελαρίας ἔλαβα ἐνα τηλεφώνημα ἀπὸ ἕνα ὑπάσπιστὴ τοῦ διαδόχου. Μὲ παρακαλοῦσε νὰ διαπιστώσω ἂν θὰ ἦταν δυνατὴ ἡ ἐπιστροφή τοῦ διαδόχου στὰ ἀνάκτορά του τοῦ Ἑλς. Ἐβολιδосκόπησα ἐπὶ τοῦ προκειμένου τὸν τότε ἐντεταλμένο τοῦ λαοῦ κ. Ἐμπερτ ὁ ὁποῖος μοῦ ἀπήντησε ὅτι δὲν ὑπάρχει κανένα ἐμπόδιο γιὰ τὴν ἐπιστροφή τοῦ διαδόχου. Ὅπως ξεύρομε ὁμως ὁ διάδοχος ἐπροτίμησε νὰ καταφύγῃ στὸ Βίριγγεν τῆς Ὀλλανδίας.

"Ὅλοι κοιμοῦνται ἐνῶ φεύγει ὁ Κάιζερ.

Ὁ Χίνδεμπουργ ποὺ ἐπέμεινε τόσο πολὺ γιὰ τὴν ἀνάχωρησι τοῦ Κά-

ίξερ στήν Ὀλλανδία τὸν ἐγκαταλείπει στὶς 5 μ. μ., ὅχι μὲ τὸ αἶσθημα διαρκοῦς ἀποχωρισμοῦ, ἀλλὰ μὲ τὴν ἀπόλυτο βεβαιότητα, ὅτι θὰ ἐπανίδῃ τὴν ἐπομένη τὸν αὐτοκρατορικὸ καὶ βασιλικὸ κύριό του, ὅπως ἐκφράζεται κατηγορηματικῶς ὁ ἴδιος σὲ ἓνα ὑπόμνημά του.

Τὸν ἰθύνοντα ἐγκέφαλο τοῦ γερμανικοῦ στρατοῦ, τὸν Γενικὸ Ἐπιτελάρχη Γκραϊνερ, ὁ Γουλιέλμος ἀποχαιρετᾷ μὲ τὰ ἐξῆς ἀχάριστα λόγια:

— Ἀφοῦ ἐγὼ δὲν εἶμαι πιά αὐτοκράτωρ, σεῖς εἴσθε μόνο ἓνας στρατηγὸς τῆς Βυρτεμβέργης. Δὲν ἔχω μὲ σᾶς τίποτε νὰ κάμω.

Βιαστικὰ ἐτοιμάζονται αἱ ἀποσκευαὶ στήν βίλλα Φρενέζ. Κατὰ τὴν διάρκεια τοῦ ἀπογεύματος ὁ μονάρχης ἐγκαθίσταται στήν αὐτοκρατορικὴ ἀμαξοστοιχία. Μὲ ἀπόλυτη τάξι καὶ πειθαρχία, χωρὶς τὴν παραμικρὰ ἐνδειξι διαλύσεως ἢ ἀναταραχῆς. Τὸ τάγμα τοῦ Ρὸρ ἀναλαμβάνει τὴν ἀσφάλεια τῆς ἀμαξοστοιχίας. Ὁ ὑπασπιστὴς τοῦ τάγματος κόμης Ἑμπερχαρδ φὸν Σβέριν ὁμολογεῖ ἀργότερα:

— Σὲ κανένα ἀπὸ ἡμᾶς δὲν ἐπέρασε οὔτε γιὰ μιὰ στιγμή ἡ ἰδέα ὅτι εἴχαμε τὴν δύναμι νὰ παρεμποδίσουμε τὴν μετάβασι τοῦ Κάιζερ στήν ἰδιαιτέρα του ἀμαξοστοιχία καὶ συνεπῶς νὰ παρεμποδίσουμε τὴν ἀναχώρησί του. Ἄν τότε ἡμεῖς οἱ ἀξιωματικοὶ τοῦ τάγματος ἀναλαμβάναμε τὴν εὐθύνη νὰ παρουσιασθοῦμε μπροστὰ στὸν αὐτοκράτορα καὶ νὰ τοῦ ποῦμε: "Τὸ τάγμα μας εἶναι πρὸ τοῦ κράτους καὶ τοῦ λαοῦ ὑπεύθυνον γιὰ τὴν ζωὴ τῆς Ὑμετέρας Μεγαλειότητος. Μόνο ἐν τῷ μέσῳ ἡμῶν εἶναι ἀσφαλῆς ἡ Ὑμετέρα Μεγαλειότης καὶ δὲν τὴν ἀφήνομε νὰ μᾶς ἐγκαταλείψῃ. Τότε ἴσως ἡ ἱστορία νὰ ἐλάμβανε μιὰ ἄλλη τροπή.

Ἴσως! Ἀλλὰ ὁ ὑπολοχαγὸς φὸν Σβέριν προσθέτει ἀμέσως καὶ τὰ ἐξῆς: "Ἐν τούτοις, ὁ Πρῶστος ἀξιωματικὸς καὶ στρατιώτης, ἦταν τόσο συνηθισμένος ἀπὸ αἰώνων στήν πειθαρχία καὶ στήν ὑπακοή, ὥστε ἡ εὐθύνη γιὰ μιὰ αὐταρχικὴ μας ἐνέργεια ἐκείνη τὴ στιγμή καὶ σ' ἐκείνη τὴν κατάστασι μᾶς ἐφαίνετο τελείως παράλογος".

Στὰς 9½ μ. μ., ὁ ταγματάρχης Ρὸρ καὶ ὁ ὑπασπιστὴς του διασχίζουν ἄλλη μιὰ τὴν αὐτοκρατορικὴ ἀμαξοστοιχία. "Δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ περιγράψω, λέγει ὁ κόμης φὸν Σβέριν τί αἰσθάνθηκα ἐκείνη τὴν στιγμή. Ὁ ταγματάρχης ὠμίλησε μὲ τὸν ὑποστράτηγο φὸν Πλέσσην, ὁ ὁποῖος τοῦ εἶπεν ὅτι κανεῖς μέσα στήν ἀμαξοστοιχία δὲν ξεύρει ἂν ὁ Κάιζερ θὰ φύγῃ ἢ ὅχι.

Παρὰ τὴν πεποίθησι τὴν ὁποίαν ἐξέφρασεν ἀργότερα ὅτι θὰ ἐπανεβλεπε τὴν ἐπομένην "τὸν αὐτοκρατορικὸ καὶ βασιλικὸ του κύριο" φαίνεται ὅτι ὁ Χίνδεμπουργ παρακολουθοῦσε μὲ δυσπιστία τὴν ἐξέλιξι τῶν γεγονότων. Ἐρχεται σὲ ἐπαφὴ ἄλλη μιὰ φορὰ μὲ τὸν στρατηγὸ φὸν Πλέσσην. Τί ἐλέχθη κατὰ τὴν διάρκειαν αὐτῆς τῆς συνομιλίας, τὸ πληροφοροῦμεθα μόνο ἀπὸ τὴν ἀδιαφανῇ γλῶσσαι τοῦ ἐπισήμου ἀνακοινωθέντος.

"Εἰς τὴν ἐρώτησιν τοῦ στρατάρχου ἂν θὰ ἦτο δυνατὸν νὰ ὁμιλήσῃ ἀκόμη μιὰ φορὰ μὲ τὸν Κάιζερ ὁ φὸν Πλέσσην ἀπήντησεν ὅτι συνιστᾷ τὸν στρατάρχη νὰ μὴ ἐπιμεῖνῃ ἐπὶ τοῦ σημείου αὐτοῦ".

Ἐνῶ ὁ ναύαρχος Χίντσε ἀπὸ καιροῦ ἔχει τηλεφωνήσῃ στήν Ὀλλανδία καὶ προετοιμάσει τὰ πάντα γιὰ τὴν ἄφιξι τοῦ ὑψηλοῦ πρόσφυγος, ὁ Γουλιέλμος μεταβαίνει κατὰ τὰς 8 μ. μ. ἀπὸ τὸ σαλόνι τῆς ἰδιαιτέρας του ἀμα-

ξοστοιχίας στήν αίθουσα τοῦ φαγητοῦ. Στήν εἴσοδο στέκει ὁ ἀντιναύαρχος φόν Ρέστδορφ καί ἀναφέρει:

— Ὁ ναύαρχος Σέερ, ὁ πλοίαρχος Λέβετσωβ καί ἐγὼ παρακαλοῦμε τὴν Ὑμετέρα Μεγαλειότητα νὰ εὐαρεστηθῇ νὰ δεχθῇ τὰς παραιτήσεις μας.

— Ὅχι, ἀπαντᾷ ὁ Γουλιέλμος, νὰ πῆτε καί στοὺς ἄλλους κυρίους, ὅτι περιμένω ἀπὸ αὐτοὺς νὰ παραμείνουν στὰς θέσεις των καί νὰ φροντίσουν γιὰ τὴν ἀποκατάστασι τῆς πειθαρχίας καί τῆς τάξεως. Καί ἐγὼ θὰ μείνω ἐδῶ!

Ὅταν, ἀναφέρει ὁ Ρέστδορφ στὰ ἀπομνημονεύματά του, ἐκοίταξα ἐρωτηματικά τὸν αὐτοκράτορα, αὐτὸς ἐπανελάβε μὲ δυνατὴ φωνὴ κτυπῶν τὸν γρόνθο του στὸ γεῖσο τοῦ παραθύρου:

Καί ἐγὼ δὲν φεύγω. Καί ἐγὼ θὰ μείνω ἐδῶ!

— Ἡ Ὑμετέρα Μεγαλειότης πρέπει ἀπαραιτήτως, λέγει ὁ ἀντιναύαρχος νὰ ἐπιστρέψῃ στὸ Ἀνώτατο Ἀρχηγεῖο. Ἀλλοιώτικα ὅλα εἶναι χαμένα.

— Θὰ μείνω ἐδῶ. Δὲν θὰ φύγω, ἀπαντᾷ ὁ Γουλιέλμος γιὰ τρίτη φορὰ καί μεταβαίνει στήν αίθουσα τοῦ φαγητοῦ τῆς ἀμαξοστοιχίας.

Ὁ ὑπολοχαγὸς φόν Σβέριν ἀφηγήθη ὡς αὐτόπτης μάρτυς τί συνέβη κατὰ τὴν μακρὰ νύκτα τῆς 9ης πρὸς τὴν 10ην Νοεμβρίου 1918. Στὰς 4½ τὸ πρωῒ ἡ αὐτοκρατορικὴ ἀμαξοστοιχία ἐξεκίνησεν ἀθορύβως ἀπὸ τὸν σιδηροδρομικὸ σταθμό. Στοὺς ὀλίγους ἀνθρώπους ποὺ ἦσαν ἐκείνη τὴ στιγμή στὸν ἐξώστη τοῦ σταθμοῦ τὰ δύο ὀπίσθια κόκκινα φῶτα τῆς ἀμαξοστοιχίας ἔδειχναν, ὅτι ὁ αὐτοκράτωρ τῆς Γερμανίας ἔφευγε ἀπὸ τὴν χώρα του.

Δύο κόκκινα φῶτα, μερικοὶ ἐκπληκτοὶ στρατιῶται τοῦ μετώπου καί ἐπάνω ἀπὸ αὐτὰ τὰ μεγάλα λόγια ποὺ ἔλεγε ὁ Γουλιέλμος τὸ 1914: "Θὰ πολεμήσωμε ὡς τὴν τελευταία μας πνοή"!

Ὁ ἱππότης φόν Ρούδολφ σὲ ἕνα νεώτερο ἔργο του ποὺ φέρει τὸν τίτλο: "Τὸ ψεῦδος ποὺ δὲν πεθαίνει" εἶπε πολὺ σωστά: "Ἀκόμη καί ἐν καιρῷ πολέμου μία ἀμαξοστοιχία δὲν ἠμπορεῖ νὰ ἐκκινήσῃ χωρὶς τὴν συγκατάθεσι τῆς ὑπηρεσίας τῶν σιδηροδρόμων. Συνεπῶς ὁ σιδηροδρομικὸς σταθμάρχης ἐγνώριζεν ἀκριβῶς τὴν ὥρα τῆς ἀναχωρήσεως. Ὁ Χίνδεμπουργ ἐκοιμᾶτο, ὁ Γκραϊνερ ἐκοιμᾶτο, τὸ ἀνώτατο ἀρχηγεῖο ἐκοιμᾶτο καί κανεὶς δὲν ἔλαβε τὸν κόπο νὰ πληροφορήσῃ ὅλους αὐτοὺς γιὰ τὸ γεγονὸς τῆς ἀναχωρήσεως τοῦ Κάιζερ, ποὺ ἀσφαλῶς δὲν ἦτο μία παρонуχίς".

Ἐνα ὅμως πρᾶγμα εἶναι δυνατόν καί ἐξηγεῖ πολλὰ πράγματα. Ἡ ἀμαξοστοιχία τῆς ὁποίας τὰ ἐρυθρὰ φῶτα ἔλαμψαν τόσο συμβολικὰ ἐκείνη τὴν νύκτα, ἀνεχώρησε χωρὶς τὸν αὐτοκράτορα.

Ὁ στρατηγὸς φόν Μπύλωβ.

Ψυχρὰ ὑποδοχὴ εἰς τὰ ὁλλανδικὰ σύνορα.

Ἄν λάβωμε ὑπ' ὄψιν τὴν ἐγκριθεῖσα ὑπὸ τοῦ Κάιζερ βιογραφία του τὴν ὁποίαν συνέταξε ὁ Ἰωακείμ φὸν Χέρεμπεργ, τότε ὁ αὐτοκράτωρ Γουλιέλμος, ἀνεχώρησε μὲ τὴν ἀκολουθίαν του ἀπὸ τὸ Ἀνώτατο Ἀρχηγεῖο τοῦ Σπᾶ, τὸ πρῶτ' τῆς 10ης Νοεμβρίου ἐπιβαίνων ἐννέα αὐτοκινήτων, δηλαδὴ ἡ ἀναχώρησις τῆς ἐκτάκτου ἀμαξοστοιχίας ἦταν μία παραπλανητικὴ ἐνέργεια.

Ἐκτὸς τῶν ὁδηγῶν τῶν αὐτοκινήτων, γράφει ὁ Χέρεμπεργ ἦσαν ἐν ὀλίγῳ δεκατέσσαρα ἄτομα. Ἄν καὶ ὑπῆρχε ἄρκετὸς κτηρὸς γιὰ τὴν ἐτοιμασίαν τῶν ἀποσκευῶν, λόγῳ τῆς γενικῆς ταραχῆς καὶ τῆς νευρικότητος ποὺ ἐπικρατοῦσε ἀναγκαῖα καὶ περιττὰ πράγματα ἐρρίφθησαν μέσα στὰ κιβώτια τὸ ἓνα ἐπάνω στὸ ἄλλο.

Ὁ Χέρεμπεργ ἔχει τὴν τόλμην νὰ κάμῃ καὶ μιὰ σύγκρισιν μὲ τὸν Ναπολέοντα, ὁ ὁποῖος ἐπίσης ὅταν εἶδε ὅτι ἡ κατάστασις του ἦταν ἀπελπιστικὴ ἔχασε τὴν ψυχραιμίαν του καὶ ἐτράπη εἰς φυγὴν μὲ τὴν στολὴν ἐνὸς αὐστριακοῦ συνταγματάρχου, μὲ ἓνα πρωσσικὸ πηλίκιον καὶ μὲ ἓνα ρωσσικὸ στρατιωτικὸ μανδύα. Ὁ ἱππότης ὅμως φὸν Ρούδολφ διατυπώνει τὴν ἀδιάκριτον ἐρώτησιν ἂν τὸ αὐτοκίνητον τῆς Αὐτοῦ Μεγαλειότητος ἔφερε τὴν αὐτοκρατορικὴν σημαίαν!

Κατὰ τὰς ἐπτὰ τὸ πρῶτ' ἡ συνοδεία τῶν φυγάδων φθάνει στὰ ὁλλανδικὰ σύνορα κοντὰ στὸ Ἀύσδεν. Πουθενὰ ἀπὸ τὸ Σπᾶ μέχρι τῶν ὁλλανδικῶν συνόρων δὲν ἐνεφανίσθησαν στρατιωτικὰ ἐπαναστατημένα τμήματα ἢ ἐκπρόσωποι τῶν συμβουλίων ἐργατῶν καὶ στρατιωτῶν ἂν καὶ ἡ ὥρα ἀπὸ στρατιωτικῆς ἀπόψεως, δὲν ἦταν μιὰ ὥρα ὕπνου γιὰ τὰ στρατεύματα. Δὲν ἐνεφανίσθησαν ἀκόμη οὔτε Γερμανοὶ συνοριακοὶ φρουροί, οὔτε καὶ τελωνοφύλακες. Ὁ δρόμος ἦταν ἔρημος καὶ τελείως ἔρημος σὰν νὰ ἐβασίλευεν ἀπόλυτος εἰρήνη.

Καὶ ἀπὸ τὴν ὁλλανδικὴν πλευρὰ δὲν παρουσιάζεται κανεὶς. Μία ἀλυσίδα φράσσει τὸν δρόμον. Ἀνυπόμονα τὰ αὐτοκρατορικὰ αὐτοκίνητα ἀρχίζουν μιὰ συναυλίαν μὲ τὶς σειρῆνες των.

Ἀπὸ τὸ τελωνεῖο ἔρχεται ἓνας ἀγουροξυπνημένος λοχίας. Βλέπει τὰ μεγάλα αὐτοκίνητα, βλέπει τοὺς πολλοὺς ἀξιωματικοὺς μὲ τὰ ἀπαστράπτοντα παράσημα καὶ τὶς κόκκινες ταινίαις στὰ παντελόνια, δὲν χάνει ὅμως καθόλου τὴν ψυχραιμίαν του. Μὲ εὐγένεια ζητεῖ τὰ διαβατήρια τῶν κυρίων ὅπως τὸ ἐπιβάλλει ὁ κανονισμός.

Οἱ κύριοι τοῦ δείχνουν τὶς ὑπηρεσιακὰς των ταυτότητες μὲ μεγάλα ὀνόματα καὶ βοερούς τίτλους, διαβατήρια ὅμως δὲν ἔχουν.

Ὁ λοχίας σηκώνει τοὺς ὤμους. Δὲν σκέπτεται καθόλου νὰ σηκώσῃ τὴν ἀλυσίδα.

Ψιθυρίζοντας οἱ φυγάδες ἀποσύρονται καὶ σκέπτονται τί νὰ κάμουν. Ὑστερὰ ἓνας ἀπὸ αὐτοὺς πλησιάζει τὸν λοχίαν καὶ τοῦ λέγει ὅτι οἱ δεκατέσσαρες Γερμανοὶ ἀξιωματικοὶ καταφεύγουν στὸν ὁλλανδικὸ ἔδαφος καὶ ζητοῦν νὰ ἐγκλεισθοῦν σὲ στρατόπεδον συγκεντρώσεως.

Σύμφωνα μὲ τὶς ὁδηγίας ποὺ ἔχει ὁ λοχίας πρέπει νὰ συνεννοηθῇ πρῶ-

τα μὲ τοὺς προϊσταμένους του. Αὐτὸ γίνεται τηλεφωνικῶς καὶ ὕστερα ἀπὸ πολλή ὥρα παρουσιάζεται στὰ σύνορα ἕνας ταγματάρχης φὸν Ντύλ. Ἀντιλαμβάνεται ἀμέσως ὅτι ἔχει μπροστὰ του τοὺς ἀνωτάτους ἀξιωματούχους τοῦ γερμανικοῦ στρατοῦ. Ὅταν ἀναγνωρίζει τὸν αὐτοκράτορα ἀποφασίζει μὲ ἰδική του πρωτοβουλία νὰ δεχθῇ τὴν αἴτησι πῶν φυγάδων καὶ νὰ συνοδεύσῃ τὸν Κάιζερ καὶ τὴν ἀκολουθία του στὸν πλησιέστερο σιδηροδρομικὸ σταθμὸ.

Ὁ Γουλιέλμος ἐγχειρίζει τὸ ξίφος του στὸν συνοριακὸ φρουρό. Καὶ ἡ συνοδεία ξεκινᾷ.

Ὁ δρόμος δὲν εἶναι μεγάλος. Οἱ κύριοι τὸν διανύουν μὲ τὰ πόδια, ἐνῶ τὰ αὐτοκίνητα τοὺς ἀκολουθοῦν. Δὲν περνᾷ πολὺ ὥρα καὶ φθάνει ἀπὸ τὸ Σπᾶ ἡ αὐτοκρατορική ἀμαξοστοιχία. Χωρὶς καμμιά διατύπωσι περνᾷ τὰ σύνορα.

Ἐν τῷ μεταξύ, τὸ ὀλλανδικὸ ὑπουργεῖο τῶν Ἐξωτερικῶν τηλεφωνεῖ σὲ ὅλους τοὺς εὐγενεῖς τῆς περιοχῆς. Δὲν ὑπάρχει κανένας ποὺ νὰ ἔχη ἕνα οἶκημα μὲ ἀρκετὰ διαμερίσματα ποὺ νὰ εἶναι πρόθυμος νὰ φιλοξενήσῃ πρὸς τὸ παρὸν τὸν φυγάδα αὐτοκράτορα καὶ τὴν ἀκολουθία του.

Ὅταν τὸ τηλέφωνο κτυπᾷ στὸ μέγαρο τοῦ Ἀμερόγγεν καὶ παρουσιάζεται στὸ ἀκουστικόν, ὁ κόμης Γκόταρδ Μπέντιγκ, ἀναπνέει μὲ ἀνακούφισι ὁ Ὀλλανδὸς ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν. Ὁ κόμης Μπέντικ εἶναι ἱππότης τοῦ πρωσσικοῦ τάγματος τῶν Ἰωαννιτῶν, τοῦ ὁποίου κεφαλὴ ἦταν ὁ αὐτοκράτωρ Γουλιέλμος καὶ ὁ ὄρκος ποὺ ἔδωσε ὡς μέλος τοῦ τάγματός του, ἐπιβάλλει νὰ παραχωρῇ στέγη σὲ κάθε ἀδελφόν.

Ὁ Κάιζερ ζητεῖ ἕνα φλυτζάνι τσαΐ.

Ἡ λαίδη Νόρα Μπέντιγκ, μία συγγενὴς τοῦ κόμητος ἀφηγεῖται πῶς ἀμέσως ὁ Ὀλλανδὸς ἀριστοκράτης ἐτέθη σὲ κίνησι γιὰ νὰ ὑποδεχθῇ τὸν αὐτοκράτορα Γουλιέλμο.

—Στὸν ἐξώστη τοῦ σταθμοῦ κανεὶς ἄλλος δὲν μποροῦσε νὰ μεταβῇ ἐκτὸς ἀπὸ τὸν διοικητὴ τῆς ἐπαρχίας τῆς Οὐτρέχτης, κόμητα Λύνδεν, τὸν κόμητα Γκοδάρδ Μπέντιγκ καὶ τοὺς ὑπαλλήλους τοῦ σταθμοῦ. Ἐβρεχε συνεχῶς. Ὁ κόμης καὶ ὁ διοικητὴς πηγαινοέρχονται σιωπηλοὶ ἐπάνω στὸν ὑγρὸ ἐξώστη, ἐνῶ τοὺς ἐκοίταζαν τὰ ἀνέκφραστα πρόσωπα τοῦ πλήθους ποὺ περίμενε ἀπ' ἔξω. Ἐπὶ τέλους ἀκούσθηκε ἡ βοή τῆς ἀμαξοστοιχίας καὶ ὕστερα ἐμπῆκε ἀργὰ στὸν σταθμὸ ἡ αὐτοκρατορική ἀμαξοστοιχία. Μόλις ἐσταμάτησε κατέβηκε βιαστικὰ ὁ Κάιζερ ἐν στολῇ. Κρατῶν ἕνα μπαστοῦνι στὸ χέρι διευθύνθηκε πρὸς τὸν διοικητὴ καὶ τὸν κόμητα, τοὺς ἔσφιξε τὸ χέρι καὶ ἀντήλλαξε μερικὲς λέξεις χαιρετισμοῦ.

Χωρὶς ἀργοπορία ὁ κόμης ὠδήγησε τὸν αὐτοκράτορα στὸ κλειστὸ τοῦ αὐτοκίνητο καὶ προτοῦ ἀκόμη τὸ σιωπηλὸ πλῆθος ποὺ ἐπερίμενε ἔξω ἀπὸ τὸν σταθμὸ νὰ καταλάβῃ ὅτι εἶχε πραγματικὰ καταφύγη στὴν Ὀλλανδία ὁ Γερμανὸς αὐτοκράτωρ, τὸ αὐτοκίνητο ἔτρεχε στὸν δρόμο ἐπάνω τοῦ Ἀμεράγγεν. Ὁ αὐτοκράτωρ εἶχεν ἤδη ἀπομακρυνθῇ ἀρκετὰ ὅταν ἡ ἀκολουθία του ἄρχισε νὰ κατεβαίνει ἀπὸ τὴν ἀμαξοστοιχία καὶ νὰ ξεφορτώνη σωρεία ἀποσκευῶν μεταξύ τῶν ὁποίων περιλαμβάνονταν καὶ τρόφιμα καὶ

πολλές κάσες με κρασιά!

"Όταν ἔφθασε στὸ μέγαρο τοῦ κόμητος ὁ Γουλιέλμος ἔλυσε τὴν μελαγχολικὴ σιωπὴ του καὶ εἶπε στὸν οἰκοδεσπότη μὲ ἕνα ἐλαφρὸ μειδίαμα:

— Τώρα σᾶς παρακαλῶ διατάξτε νὰ μοῦ φέρουν ἕνα φλυτζάνι ζεστό, καλὸ καὶ γυήσιο ἀγγλικὸ τσάϊ!

Καὶ ἔτσι τελειώνουν τὰ μεγαλεῖα τοῦ Γουλιέλμου τοῦ Β΄.

— Ἐγὼ θὰ ὑπεχρέωνα τὸν Κάιζερ νὰ ἐπιστρέψῃ στὸ Βερολῖνον, παρατηρεῖ ὁ πρίγκηψ Μπύλφφ. Δὲν θὰ τὸν ἄφηνα νὰ φύγῃ στὴν Ὁλλανδία.

Πολλὰ χρόνια ἀργότερα ξέχριστος στὸ Ντόρν τῆς Ὁλλανδίας ὁ Γουλιέλμος ἐπεχείρησε νὰ παραστήσῃ ἔτσι τὰ πράγματα σὰν νὰ τὸν εἶχαν διὰ τῆς βίας ἐπιβιάσει στὸ αὐτοκίνητο οἱ σύμ-

βουλοί του. Θὰ μπορούσε ὅμως αὐτὸ νὰ συμβῇ μὲ ἕνα ἡγεμόνα ποὺ σέβεται τὸν ἑαυτό του; Ὁ ἴδιος ὁ πρῶην Κάιζερ δικαιολογεῖται μὲ τὸν ἐξῆς ἀφελέστατο τρόπο:

— Ἐπρεπε νὰ ἀντισταθῶ; Μποροῦσα ὅμως νὰ πιασθῶ στὸ ξύλο μὲ τοὺς ὑπασπιστὰς μου;

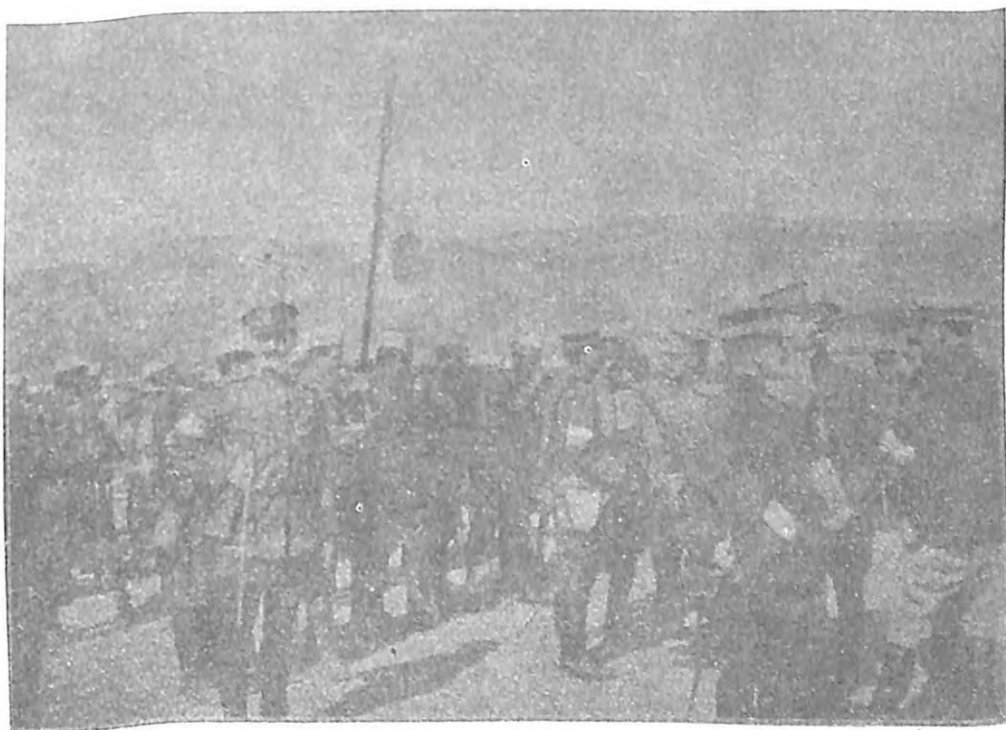
Καὶ ὁ Χίνδεμπουργκ θὰ ἀνέσυρε ἄρά γε τὴν τελευταία στιγμὴ τὸ ξίφος γιὰ νὰ προστατεύσῃ τὸν κύριό του; Ὁχι. Γιατὶ τὴν 9ην Νοεμβρίου, ἐνῶ ὁ Κάιζερ εὐρίσκεται ἀκόμη, ὑπογράφει ὡς ἀρχιστράτηγος μία διαταγὴ, ἡ ὁποία διαλαμβάνει, ὅτι "πρέπει νὰ ἐπιδιωχθῇ ἡ καλλιέργεια ἀρμονικῶν σχέσεων μὲ τὰ τυχόν συσταθησόμενα συμβούλια ἐργατῶν καὶ στρατιωτικῶν".

Στρατιωτικὰ τμήματα ποὺ ἀκολουθοῦν ἀκόμη τὴν παλαιὰ τάξι πραγμάτων καὶ δὲν ἔχουν καταρτίσει τέτοια συμβούλια, λαμβάνουν διαταγὴ νὰ τὸ κάμουν. Ὁ ὑπασπιστὴς φὸν Σβέριν ἀναφέρει πράγματι τὰ ἐξῆς: "Τὴν πρωτὰ τῆς 11ης Νοεμβρίου, τὸ τάγμα ἔλαβε ἀπὸ τὴν ἀνωτάτη στρατιωτικὴ ἡγεσία τὴν διαταγὴ νὰ ἐκλέξῃ σύμβουλον στρατιώτην".

Ὁ πρωθυπουργὸς τῆς νίκης Κλεμανσώ.

Ἔτσι ἀνεγνωρίσθησαν ἐπισήμως τὰ σύμβουλια αὐτὰ ἀπὸ τὸν ἴδιο τὸν στρατάρχη φὸν Χίνδεμπουργ. Τὶ νὰ πῇ λοιπὸν κανεὶς γι' αὐτὸν τὸν ἄνθρωπο, ὁ ὁποῖος ἀργότερα δὲν ἐκουράζετο νὰ διακηρύττῃ τὴν πίστι του πρὸς τὸν αὐτοκράτορα, ἐνῶ ταυτοχρόνως ἐδέχετο τὸ ἁνώτατο ἀξίωμα ποὺ προέκυψε ἀπὸ τὴν πτῶσιν τοῦ αὐτοκράτορος, τὴν προεδρεία δηλαδὴ τῆς δημοκρατίας:

Ἀπόβασις συμμαχικῶν στρατευμάτων στὸ Φρούριο
Σέντ. οὐλ - Μπάχερ στὰ Λαρδανέλλια.

ΜΕΡΟΣ ΔΕΚΑΤΟ ΤΕΤΑΡΤΟ

Η ΑΝΑΚΩΧΗ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ι

ΟΙ ΓΕΡΜΑΝΟΙ ΖΗΤΟΥΝ ΕΠΙΣΗΜΩΣ ΤΗΝ ΛΗΞΙΝ ΤΩΝ ΕΧΘΡΟΠΡΑΞΙΩΝ

Ὁ πρόεδρος Οὐίλσον διατυπώνει συμπληρωματικούς ὅρους.

Τὴν ἐνάτην Ὀκτωβρίου 1918 ὁ Γερμανὸς Ἀρχικαγκελάριος πρίγκηψ Μαξ τῆς Βάδης, κατόπιν αἰτήσεως τῆς Γερμανικῆς ἀνωτάτης στρατιωτικῆς ἡγεσίας ἀπηύθυνε ὅπως εἶδαμε πρὸς τὸν πρόεδρον τῶν Ἡνωμένων πολιτειῶν Οὐίλσον ἓνα τηλεγράφημα διὰ τοῦ ὁποίου τὸν παρακαλοῦσε "νὰ πάρῃ στὰ χέρια του τὴν ὑπόθεσιν τῆς εἰρήνης, νὰ πληροφορήσῃ σχετικῶς τὰ ἐμπόλεμα κράτη καὶ νὰ καλέσῃ αὐτά, νὰ ἀποστείλλουν ἀντιπροσώπους γιὰ τὴν ἐναρξιν τῶν διαπραγματεύσεων". Βάσις αὐτῶν θὰ παρέμεινον πάντοτε τὰ 14 σημεία τοῦ προέδρου Οὐίλσον καὶ ὁ ἀρχικαγκελάριος ζητοῦσε κυρίως, γιὰ νὰ ἀποφευχθῇ μιὰ περεταίρω ἄσκοπος αἵματοχυσία, τὴν ἄμεσο συνομολόγησιν γενικῆς ἀνακωχῆς κατὰ ξηράν, κατὰ θάλασσαν καὶ στὸν ἀέρα.

Ὁ λεγματικώτερος ἀπὸ τὸν Γερμανὸν καγκελάριον ὁ πρόεδρος Οὐίλσον ἔκρινε, ὅτι ἔπρεπε νὰ ζητήσῃ μερικὲς ἐπεξηγήσεις. Οἱ Γερμανοὶ ἐδέχοντο, πρὸ πάσης συζητήσεως ἀνεπιφυλάκτως τὰ 14 σημεία του; Ὁ καγκελάριος ὡμιλοῦσε ἐν ὀνόματι τοῦ Αὐτοκράτορος ἢ ἐν ὀνόματι τῆς Γερμανίας; τέλος ἡ Γερμανία, πρὶν ἀπὸ κάθε ἀνακωχῆ ἐδέχετο νὰ ἐκκενώσῃ τὰ κατεχόμενα ἀπὸ αὐτὴν ἐδάφη;

Ἐν τῷ μεταξύ ἡ στρατιωτικὴ κατάστασις ἐχειροτέρευε συνεχῶς γιὰ τοὺς Γερμανούς. Τὸ Κατελὲ εἶχε πέσει. Τὸ Καμπραὶ ἐτοιμάζονταν νὰ ὑποκύψῃ καὶ αὐτό. Τὰ συμμαχικὰ στρατεύματα προωθοῦντο πρὸς τὴν Λίλη καὶ τὴν Καμπανία. Οἱ Γερμανοὶ ἔπρεπε νὰ βιασθοῦν.

Ἦδη ἀπὸ τῆς 12 Ὀκτωβρίου τὰ ἐρωτήματα τοῦ προέδρου Οὐίλσον ἐλάμβαναν ἀπὸ τὸ Βερολῖνον τὶς πιὸ ἱκανοποιητικὰς ἀπαντήσεις.

Μεγάλη λοιπὸν ἦταν ἡ Γερμανικὴ ἀπογοήτευσις ὅταν ὁ πρόεδρος Οὐίλσον ἀπαντῶν στοὺς Γερμανούς, τὴν 14ην Ὀκτωβρίου, ἐξέφραξε ἀκόμη τὴν ῥητὴν ἐπιθυμίαν νὰ ἴδῃ νὰ ἐξαφανίζεται ἀπὸ τὴν Γερμανίαν ἡ αὐτοκρατορικὴ ἐξουσία, τὴν ὁποία θεωροῦσε σὰν τὸ σοβαρώτερον ἐμπόδιο γιὰ τὴν σύναψιν μιᾶς μονίμου εἰρήνης. Ἡ Γερμανικὴ κυβέρνησις προσπάθησε νὰ συζητήσῃ. Ὁ Οὐίλσον ἐπέμεινε στὶς ἀπόψεις του καὶ τὴν 23 Ὀκτωβρίου ἀνεκοίνωνε, ὅτι ἡ Γερμανικὴ κυβέρνησις δὲν τοῦ ἐνέπνεε καμμιὰ ἐμπιστοσύνη, γιὰτὶ ἐξακουλουθοῦσε νὰ παραμένῃ ἀδιόρθωτα μυλιταριστικῇ.

Παρὰ τὴν ἐξαιρετικὴν σοβαρότητα τῆς στρατιωτικῆς καταστάσεως τὸ Γερμανικὸ ἀνώτατο ἀρχηγεῖο προσπάθησε νὰ ἀντιδράσῃ. Τὴν 24 Ὀκτωβρίου ὁ Χίνδεμπουργκ ἐξαπέλυε μιὰ ἡμερησίαν διαταγὴν στὴν ὁποίαν ὑπεγράμμιζε τὴν ἀνάγκη τοῦ ἀγῶνος μέχρις ἐσχάτων, ἀφοῦ ὁ πρόεδρος τῶν Ἑνωμένων πολιτειῶν ἀπαιτοῦσε τὴν ταπείνωσιν τῆς Γερμανίας.

Ἡ Διαταγὴ ὅμως αὐτὴ δὲν ἦταν σὲ θέσιν νὰ βελτιώσῃ τὴν κατάστασιν. Γιατὶ ἀπὸ τὴν Βόρειον Θάλασσαν ὡς τὸ Βεροῦν αἱ Γερμανικαὶ θέσεις εἶχαν τελείως ἐξαρθρωθῇ. Κύριοι τῆς Λίλης τοῦ Σαίν — Κέντεν καὶ τοῦ Λαὸν οἱ σύμμαχοι κτυποῦσαν τὶς πόλεις τῆς Βαλανσιέν καὶ τῆς Ρετέλ. Ἐν τῷ μεταξύ, ὅπως εἶδαμε ὁ Λούδενдорφ ἐξηναγκάζετο σὲ παραίτηση καὶ ὁ στρατηγὸς Γκραϊνερ ποὺ τὸν διαδέχθηκε ἀναλαμβάνει τὴν τραγικὴ ἀποστολὴ νὰ ἐκκαθαρίσῃ τὴν κατάστασιν.

Ἡ κατάρρευσις εἶναι τώρα γενικὴ. Οἱ σύμμαχοι τῆς Γερμανίας συνθηκολογοῦν ὁ ἓνας ὕστερα ἀπὸ τὸν ἄλλο. Καὶ ὁ Φῶς ἐξακουλουθεῖ νὰ κτυπᾷ ἀμείλικτα. Τὸ ἱππικὸ τῶν συμμάχων καταδιώκει κατὰ πόδας τὰ ὑποχωροῦντα Γερμανικὰ στρατεύματα, ποῦ μυδραλιοβολλοῦνται καὶ ἀπὸ τὰ συμμαχικὰ ἀεροπλάνα.

Τέλος τὴν 5 Νοεμβρίου ὁ πρόεδρος Οὐίλσον εἰδοποιεῖ τὸν Ἀρχικαγκελάριον πρίγκηπα Μάξ τῆς Βάδης, ὅτι ὁ στρατάρχης Φῶς ἐξουσιοδοτήθηκε ἀπὸ τοὺς συμμάχους νὰ δεχθῇ ἐκπροσώπους τῆς Γερμανικῆς κυβερνήσεως γιὰ νὰ τοὺς ἀνακοινώσῃ τοὺς ὅρους τῆς ἀνακωχῆς.

Τὴν 6η Νοεμβρίου παραιτεῖται ὁ πρίγκηψ Μάξ τῆς Βάδης καὶ ἀντικαθίσταται ἀπὸ τὸν σοσιαλιστὴ Ἑμπερτ. Τέλος τὴν 0,30 ὥρα τῆς 7ης Νοεμβρίου ὁ στρατάρχης Φῶς ἐλάμβανε ἀπὸ τὸ Μέγα Γερμανικὸν ἐπιτελεῖο τὸ ἐξῆς τηλεγράφημα:

"Τὸ ἀνώτατον Γερμανικὸν ἀρχηγεῖον, κατ' ἐντολὴν τῆς Γερμανικῆς κυβερνήσεως, πρὸς τὸν στρατάρχην Φῶς:

"Ἡ Γερμανικὴ κυβέρνησις πληροφορηθεῖσα, διὰ τοῦ προέδρου τῶν Ἡ. Πολιτειῶν ὅτι ὁ στρατάρχης Φῶς ἐξουσιοδοτήθη νὰ δεχθῇ τοὺς ἀντιπροσώπους τῆς καὶ νὰ ἀνακοινώσῃ πρὸς αὐτοὺς τοὺς ὅρους τῆς ἀνακωχῆς, ἀκοινοῖ τὰ ὀνόματα τῶν πληρεξουσίων τῆς καὶ παρακαλεῖ νὰ γνωσθῇ εἰς αὐτὴν τὸ σημεῖον ἀπὸ τὸ ὁποῖον οἱ ἐν λόγω πληρεξούσιοι θὰ διέλθουν

διὰ τῶν Γαλλικῶν γραμμῶν.

Ταυτοχρόνως ζητεῖ, πρὸς τὸ συμφέρον τῆς ἀνθρωπότητος, κατάπαυσιν τῶν ἐχθροπραξιῶν.

Ἔρχονται οἱ Γερμανοὶ Πληρεξούσιοι

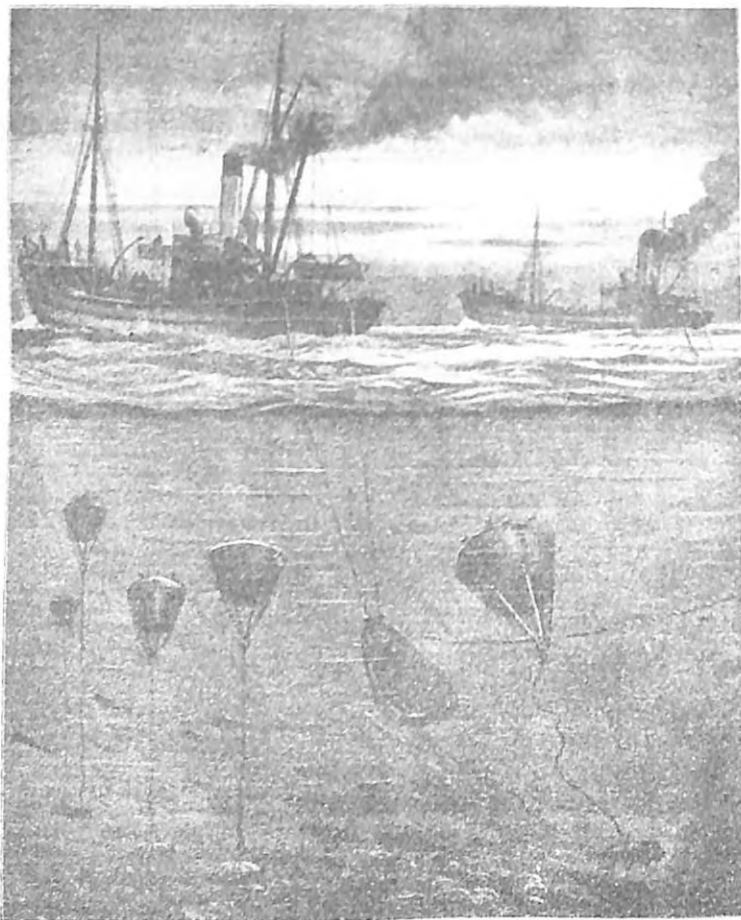
Ὁ στρατάρχης Φὸς ἀπάντησε τὴν 1,25 ὥρα, ὅτι οἱ Γερμανοὶ πληρεξούσιοι θὰ ἔπρεπε νὰ παρουσιασθοῦν στὶς προφυλακὰς τῆς Α' Γαλλικῆς στρατιᾶς ἐπὶ τῆς μεγάλης ὁδοῦ ποὺ ὁδηγεῖ ἀπὸ Μωμπέξ στὸ Γκύζ. Αὐτὸς ὁ ἴδιος ἔφευγε τὸ βράδυ ἀπὸ τὸ Σανλύ μὲ τὴν ἰδιαιτέρα ἀμαξοστοιχία του γιὰ νὰ μεταβῇ στὸν μικρὸ σιδηροδρομικὸ σταθμὸ τῆς Ρετόντ σὲ ἀπόστασι 10 χιλιομέτρων ἀπὸ τὴν Κομπιέννη, ὅπου οἱ πληρεξούσιοι Γερμανοὶ θὰ ἔπρεπε νὰ εὐρίσκωνται τὴν 17ην ὥρα.

Ὁ Στρατάρχης Φὸς εὐρίσκεται στὴν Ρετόντ τὴν 18.30 ὥρα. Συνοδεύεται ἀπὸ τὸν στρατηγὸν Βεϋγκάγ ἀρχηγὸ τοῦ ἐπιτελείου του, φίλο καὶ ἐμπιστο τοῦ καὶ ἀπὸ 2-3 ἐπιτελικούς ἀξιωματικούς. Εὐρίσκει ἐκεῖ τοὺς Ἄγγλους ναυάρχους Ροσλάιν, Γουεμάιν καὶ Χόουπ ποὺ ἦλθαν ὡς ἀντιπρόσωποι τῆς Μεγάλης Βρεταννίας.

Οἱ Γερμανοὶ ὅμως πληρεξούσιοι δὲν ἔχουν ἔλθῃ ἀκόμη. Καθυστέρησαν λόγω τῆς κακῆς καταστάσεως τῶν δρόμων καὶ διαφόρων ἐπεισοδίων κατὰ τὸ πᾶσιδι των. Μόνο

τὴν 11 ὥρα ἐμφανίζονται στὸ Ούνερουὰ σὲ ἀπόστασι 2 χιλιομέτρων ἀπὸ τὴν Λα Καπέλ στὶς προφυλακὰς τοῦ 171 συντάγματος πεζικοῦ καὶ ἀπὸ ἐκεῖ φθάνουν στὴν Ρετόντ τὴν ἐβδόμη πρωΐνῃ τῆς 8 Νοεμβρίου.

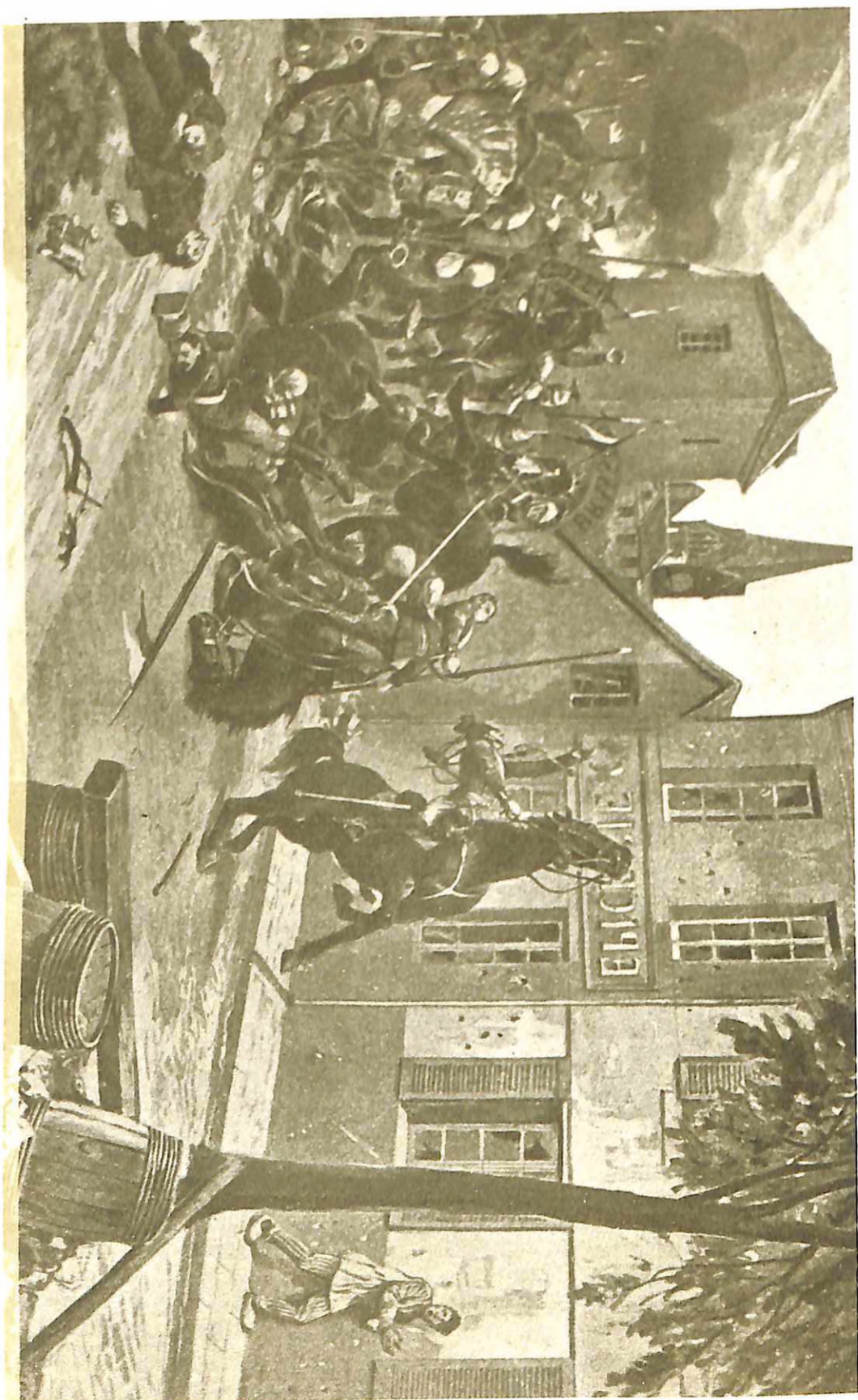
Εἶναι ἔξῃ: Ὁ Ἑρτσμπέργερ ὑπουργὸς ἄνευ χαρτφυλακίου, πρόεδρος Ὁ στρατηγὸς Φὸν Βίντερφελδ, πρῶην στρατιωτικὸς ἀκόλουθος στὸ Παρί

Ἀλίευσις ναρκῶν.

Γερμανός στρατιώτης κατὰ τὸ τέλος τοῦ 1916.

Γερμανοί σὲ ἐνέδρα.

σι, αντικαθιστῶν τὴν στρατηγὸν Φὸν Γκυνδελ, διοικητὴ τῆς στρατιᾶς τῆς Ἀλσατίας ποὺ ἀπέφυγε νὰ ἔλθῃ προβάλλων λόγους ἀσθενείας, ὁ κόμης Ὁλενδόρφ πληρεξούσιος ὑπουργὸς, ὁ πλοίαρχος Βανσελῶβ, ὁ λοχαγὸς πεζικοῦ Γκάιγιερ καὶ ὁ Πάρχος Χέλδορφ.

Ὁ Στρατάρχης Φὸς δέχεται τοὺς Γερμανοὺς τὴν 9ην π.μ. στὸ διαμέρισμα τῆς ἐκτάκτου ἀμαξοστοιχίας του. Τὸ ἀνώτατο Γερμανικὸ ἀρχηγεῖο στὸ τηλεγράφημα του εἶχε παραλείψει σκοπίμως νὰ μνημονεύσῃ, ὅτι ἡ Γερμανικὴ κυβέρνησις ἦταν ἐκείνη ποὺ ζητοῦσε τὴν ἀνακωχή. Πρὶν λοιπὸν ἀπὸ κάθε ἐπαφὴ ὁ Φὸς ἐπέμεινε νὰ διαλευκανθῇ αὐτὸ τὸ σημεῖο. Ὁ Ἔρτς-μπεργερ καὶ ὁ κόμης Ὁλενδόρφ, ἐδήλωσαν κατηγορηματικὰ ὅτι ἡ Γερμανικὴ κυβέρνησις ζητοῦσε δι' αὐτῶν τὴν ἀνακωχή. Τότε ὁ στρατάρχης Φὸς ἐπέδωκε στοὺς Γερμανοὺς τοὺς ὅρους. Ἐχορήγησε σ' αὐτοὺς προθεσμίαν 72 ὥρων γιὰ νὰ τοὺς ἀποδεχθοῦν. Ἀρνήθηκε ὁμοῦς κατηγορηματικὰ κάθε ἀναστολὴ τῶν πολεμικῶν ἐπιχειρήσεων πρὸ τῆς ἀποδοχῆς τῶν ὁρων τῆς ἀνακωχῆς.

Οἱ ὅροι τῆς ἀνακωχῆς

Ἡ προθεσμία τῶν 72 ὥρων ἦταν ἀναγκαία γιὰ νὰ μπορέσουν οἱ Γερμανοὶ πληρεξούσιοι νὰ ζητήσουν τὴν ἔγκρισιν τῆς κυβερνήσεως των.

Ἰδοὺ τῶρα ποῖοι ἦσαν οἱ ὅροι αὐτοί.

1) Κατάπαυσις τῶν ἐχθροπραξιῶν 6 ὥρες μετὰ τὴν ὑπογραφὴν τῆς συμφωνίας τῆς ἀνακωχῆς.

2) Ἀμεσος ἐκκένωσις τῶν καταληφθέντων ἀπὸ τοὺς Γερμανοὺς ἐδαφῶν, ὡς καὶ τῆς Ἀλσατίας καὶ Λωραίνης.

3) Ἐπαναπατρισμὸς ἐντὸς 15 ἡμερῶν τῶν κατοίκων τῶν ἐδαφῶν αὐτῶν ποὺ ἀπεμακρίνθησαν ἀπὸ αὐτὰ παρὰ τὴν θέλησίν των. (Ὁμηροὶ ἢ ἐκτοπισθέντες).

4) παράδοσις 5000 τηλεβόλων, (2500 βαρέων καὶ 2500 πεδινῶν), 25000 μυδραλιοβόλων, 3000 ναρκοβόλων, 1700 ἀεροπλάνων, μεταξὺ τῶν ὁποίων στὴν πρώτη γραμμὴ τὰ βομβαρδιστικά. Ὅλα θὰ εὐρίσκωνται σὲ καλὴ κατάστασιν.

5) Ἐκκένωσις ἀπὸ τὸ Γερμανικὸ στρατὸ τῆς ἀριστερᾶς ὁχθῆς τοῦ Ρήνου ποὺ πρέπει νὰ ἔχῃ συντελεσθῇ ἐντὸς 30 ἡμερῶν ἀπὸ τῆς ὑπογραφῆς τῆς ἀνακωχῆς. Ἡ περιοχὴ αὐτὴ θὰ καταληφθῇ καὶ θὰ διοικηθῇ ἀπὸ τοὺς συμμάχους καὶ τὰς Ἡνωμ. Πολιτείας. Ἡ Δεξιὰ ὁχθὴ τοῦ Ρήνου, εἰς βάθος 10 χιλ. θὰ εἶναι οὐδετέρα Ζώνη, ὡς καὶ ἓνας κύκλος ἀκτίνος 30 χιλιομέτρων ποὺ θὰ ἀποτελεῖ προγεφύρωμα μπροστὰ στὴν Μαγεντία, στὸ Κόμπλεντς καὶ τὴν Κολωνίαν.

6) Δὲν θὰ γίνῃ καμμία καταστροφὴ στὰ ἐδάφη ποὺ θὰ ἐκκενωθοῦν ἀπὸ τὸν Γερμανικὸ στρατό. Δὲν θὰ γίνῃ μεταφορὰ ὑλικοῦ. Θὰ παραδοθῶν ὡς ἔχουν οἱ ἀποθηκαὶ καὶ αἱ λοιπαὶ στρατιωτικαὶ ἐγκαταστάσεις.

7) Δὲν θὰ καταστραφοῦν αἱ συγκοινωνιακαὶ ἀρτηρίαι καὶ αἱ τηλεγραφικαὶ ἐγκαταστάσεις. Ἐντὸς 36 ἡμερῶν ἀπὸ τῆς ὑπογραφῆς τῆς ἀνακωχῆς θὰ παραδοθῶν στοὺς συμμάχους 5000 ἀτμομηχαναί, 150000 βαγόνια καὶ 5000 φορτηγὰ αὐτοκίνητα ὡς καὶ ὅλο τὸ ἀναγκαῖο ὑλικὸ γιὰ τὴν ἐκμετάλευσιν τῶν παραρρηνίων περιοχῶν.

8) 48 ώρες μετά την υπογραφή της ανακωχής θὰ ανακοινωθοῦν ἀπὸ τὶς Γερμανικὲς στρατιωτικὲς ἀρχὲς τὰ μέρη ὅπου ἔχουν τοποθετηθῇ νάρκαι.

9) Οἱ Σύμμαχοι θὰ ἔχουν δικαίωμα ἐπιτάξεως στὰς παραρηνίους περιοχάς. Ἡ συντήρησις τῶν στρατευμάτων κατοχῆς θὰ βαρύνῃ τὸ Γερμανικὸ Δημόσιο.

10) Οἱ αἰχμάλωτοι πολέμου τῶν συμμάχων κρατῶν θὰ ἐπαναπατρισθοῦν ἀμέσως, ἄνευ ἀμοιβαιότητος.

11) Οἱ τραυματίαι αἰχμάλωτοι τῶν Γερμανῶν θὰ μείνουν ἐπὶ τόπου καὶ θὰ τύχουν ἀπὸ μέρους τῶν Γερμανικῶν ἀρχῶν τῆς ἀναγκαίας ἱατρικῆς περιθάλψεως.

12) Τὰ καταληφθέντα ἐδάφη πέραν τῶν ἀνατολικῶν συνόρων τῆς Γερμανίας θὰ ἐκκενωθοῦν μέχρι τῶν συνόρων τοῦ 1914.

13) Τὰ Ρωσσικὰ ἐδάφη θὰ ἐκκενωθοῦν ἀμέσως καὶ θὰ ἀνακληθοῦν οἱ Γερμανοὶ ἐκπεδευταί.

14) Θὰ παύσουν ἀμέσως αἱ Γερμανικαὶ ἐπιτάξεις στὴν Ρουμανία καὶ στὴν Ρωσσία.

15) Ἡ Γερμανία παραιτεῖται ἀπὸ τὶς συνθήκες τοῦ Μπρέστ – Λιτόφσκ καὶ τοῦ Βουκουρεστίου.

16) Οἱ Σύμμαχοι θὰ ἔχουν ἐλευθερίαν εἰσόδου στὴν Πολωνία, διὰ τοῦ Δάντσιγ καὶ τοῦ Βιστούλα.

17) Θὰ ἐκκενωθῇ ἡ Ἀνατολικὴ Γερμανικὴ Ἀφρική.

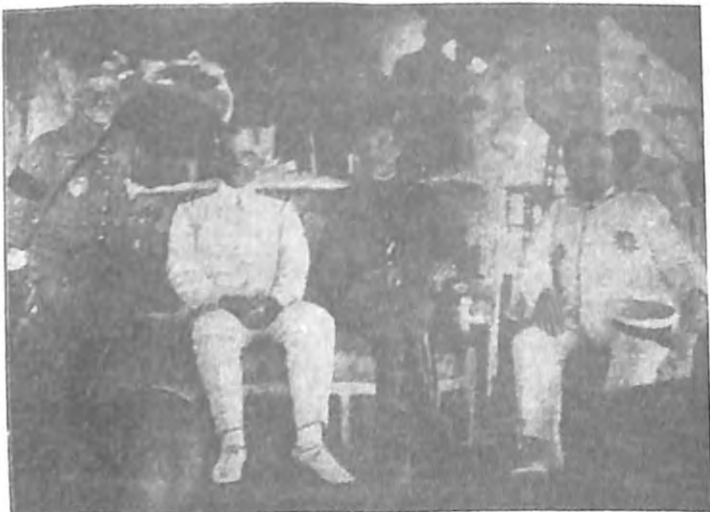
18) Οἱ σύμμαχοι πολιτικοὶ κρατούμενοι, καταδικασθέντες ἢ ὄχι, θὰ ἐπαναπατρισθοῦν.

19) Θὰ ἐπανορθωθοῦν αἱ προξενθεῖσαι ζημίαι. Θὰ ἀποδοθοῦν τὰ ἀποθέματα τῆς Τραπεζῆς τοῦ Βελγίου, καθὼς καὶ ὁ Ρωσσικὸς καὶ Ρουμανικὸς Χρυσός, ποὺ θὰ ἀναληφθῇ ἀπὸ τοὺς Συμμάχους μέχρι τῆς υπογραφῆς τῆς Εἰρήνης.

20) Αἱ ἐχθροπραξίαι τερματίζονται καὶ στὴν θάλασσα.

21) Οἱ κρατούμενοι ἀπὸ τοὺς Γερμανοὺς ναῦται αἰχμάλωτοι πολέμου θὰ ἀποδοθοῦν ἄνευ ἀμοιβαιότητος.

22) 15 ἡμέρας μετὰ τὴν υπογραφή τῆς ἀνακωχῆς θὰ παραδοθοῦν στοὺς συμμάχους ὅλα τὰ Γερμανικὰ ὑποβρύχια.

Ὁ ναύαρχος Μπονέ-Ντέ-Λαπεριέρ, ὁ ἀντιναύαρχος ντέ-Ρόμπεκ καὶ ὁ Σέρ Χάμιλτων στὰ Δαρδανέλλια.

23) Θὰ παραδοθοῦν ἐπίσης 6 καταδρομικά μάχης τῆς ἐκλογῆς τῶν συμμάχων 10 θωρηκτά, 8 ἐλαφρὰ καταδρομικά καὶ 50 ἀντιτορπιλλικά. Τὰ σκάφη αὐτὰ θὰ εἶναι ἔτοιμα νὰ ἀποπλεύσουν ἀπὸ τοὺς Γερμανικοὺς Λιμένες 7 ἡμέρας μετὰ τὴν ὑπογραφή τῆς ἀνακωχῆς. Τὰ ὑπόλοιπα Γερμανικὰ πολεμικά σκάφη θὰ παροπλισθοῦν.

24) Θὰ ἀνακοινωθοῦν τὰ ὑπάρχοντα ναρκόπέδια καὶ οἱ σύμμαχοι θὰ ἔχουν τὸ δικαίωμα τῆς περισυλλογῆς τῶν ναρκῶν.

25) Οἱ σύμμαχοι θὰ ἔχουν ἐλευθερίαν εἰσόδου στὴν Βαλτική Θάλασσαν.

26) Διατηρεῖται ὁ ἀποκλεισμός τῆς Γερμανίας. Τὰ Γερμανικὰ πλοῖα, τὰ εὐρισκόμενα στὴν θάλασσαν θὰ συλληφθοῦν καὶ οἱ σύμμαχοι θὰ ἀναλάβουν τὸν ἐπισιτισμὸ τῆς Γερμανίας.

27) Αἱ Γερμανικαὶ ἀεροπορικαὶ δυνάμεις θὰ συγκεντρωθοῦν σὲ βάσεις, ποὺ θὰ ὀρισθοῦν ἀπὸ τὸ ἀνώτατο συμμαχικὸ ἀρχηγεῖο.

28) Θὰ παραμείνῃ ἐπὶ τόπου τὸ παράκτιο καὶ τὸ Λιμενικὸ ὑλικὸ ποὺ εὐρίσκεται στὸ Βέλγιο.

29) Ὡς ἐκκενωθοῦν ἀπὸ τοὺς Γερμανοὺς οἱ λιμένες τοῦ Εὐξείνου Πόντου. Τὰ Ρωσικὰ πλοῖα τὰ καταληφθέντα ἀπὸ αὐτοὺς θὰ παραδοθοῦν στοὺς συμμάχους, θὰ ἀπελευθερωθοῦν τὰ κρατούμενα οὐδέτερα πλοῖα.

30) Θὰ ἀποδοθοῦν στοὺς συμμάχους τὰ καταληφθέντα ἀπὸ τοὺς Γερμανοὺς πλοῖα των.

31) Ἀπαγορεύεται κάθε καταστροφὴ ὑλικοῦ.

32) Οἱ οὐδέτεροι θὰ εἰδοποιηθοῦν περὶ τῆς ἀποκαταστάσεως τῆς ἐλευθερίας τοῦ ἐμπορίου.

33) Ἀπαγορεύεται κάθε μετακίνησις Γερμανικῶν πλοίων κάτω ἀπὸ τὴν σημαίαν οὐδετέρου κράτους.

34) Ἡ διάρκεια τῆς ἀνακωχῆς ὀρίζεται 36 ἡμερῶν. Ἐνδεχομένη καταγγελία πρέπει νὰ γίνῃ πρὸ 48 ὥρων.

Ὁ στρατάρχης Φὸς, ὁ Ἀγγλος ἀντιπρόσωπος καὶ ὁ ἀρχηγὸς τῆς Γερμανικῆς ἀντιπροσωπείας Ἑρτσμπέργερ ἔθεσαν τὴν ὑπογραφή των κάτω ἀπὸ τὸ σχέδιο αὐτὸ τῆς ἀνακωχῆς.

Ἡ ἐπίσημος ὑπογραφή τῆς ἀνακωχῆς

Ἐνῶ ὁ ἱλαρχος Χέλδορφ μεταβαίνει στὸ Βερολῖνο κομιστὴς τῶν ὄρων τῆς ἀνακωχῆς, ὁ στρατηγὸς Φὸν Βίντερφελδ, μεταβαλλόμενος σὲ διπλωμάτη δίδει στὸν ἐπιτελάρχην τοῦ Φὸς, στρατηγὸν Βευγκὰν μιὰ ζοφερά εἰκόνα τῆς Γερμανικῆς στρατιωτικῆς καταρεύσεως. Κατὰ τὸν Γερμανὸ στρατηγὸν ὁ Γερμανικὸς στρατὸς ἔπαυσε νὰ ὑπάρχῃ. Δὲν εἶναι σὲ θέσιν νὰ καταβάλλῃ οὔτε τὴν ἐλαχίστην προσπάθειαν. Ἔτσι ὁ Μπολσεβικισμὸς θὰ μεταδοθῇ σὲ ὁλόκληρην τὴν Γερμανίαν, γιὰ νὰ περάσῃ συντόμως τὸν Ρῆνον καὶ νὰ ἐπεκταθῇ καὶ στὰ Δυτικὰ κράτη. Τὴν ἰδίαν θεωρίαν ἀναπτύσσει καὶ ὁ ταγματάρχης Φὸν — Μπαπέτ, ἀξιωματικὸς τοῦ Μεγάλου Γερμανικοῦ ἐπιτελείου, ποὺ ἔχει ἔλθῃ ἐν τῷ μεταξύ στὸ ἀρχηγεῖο τοῦ στρατάρχου Φὸς. Δὲν θὰ ἦταν λέγησιν συμφερότερον γιὰ τοὺς συμμάχους νὰ μὴν ἐξαρθρῶθῃ τελείως ὁ Γερμανικὸς στρατιωτικὸς μηχανισμὸς γιὰ νὰ τοὺς βοηθήσῃ νὰ ἀνταπεξέλθουν κατὰ τοῦ Μπολσεβικισμοῦ;

Ἐν ἀναμονῇ τῆς ἐπιστροφῆς τοῦ Χέλδορφ οἱ Γερμανοὶ ἀντιπρόσωποι ποὺ παρέμειναν στὸ ἀρχηγεῖο τοῦ Φὸς καταβάλλουν πολλές τέτοιες προσπάθειες γιὰ νὰ ἀμβλύνουν τοὺς ὁρους τῆς ἀνακωχῆς. Ὁ στρατάρχης Φὸς παραμένει ὅμως ἀμετάπестος. Ἐν τῷ μεταξὺ συνεχίζεται ἡ καταδίωξις τῶν Γερμανικῶν στρατευμάτων σὲ ὅλη τὴν γραμμὴ καὶ ὁ στρατάρχης Φὸς εἰδοποιεῖ τὸν Ἑρτσμπεργερ τὴν 10 Νοεμβρίου ὅτι χορηγηθεῖσα προθεσμία γιὰ τὴν ἀποδοχὴ τῶν ὁρῶν τῆς ἀνακωχῆς λήγει τὴν ἐπασῦριον, τὴν 11 π.μ. ὥρα Γαλλίας.

Τὸ ἴδιο βράδυ, τὴν 19 ὥρα ἓνα λακωνικὸ τηλεγράφημα εἰδοποιεῖ τοὺς Γερμανοὺς πληρεξουσίου ὅτι ἔχουν τὴν ἔγκριση τοῦ Γερμανικοῦ κοινοβουλίου νὰ ὑπογράψουν τὸ κείμενο τῆς ἀνακωχῆς.

Τὴν 11 Νοεμβρίου καὶ ὥρα 0,30 ὁ Ἑρτσμπεργερ καθιστᾷ γνωστὸν ὅτι εἶναι ἕτοιμος νὰ ὑπογράψῃ καὶ στὰς 5 καὶ 15' π.μ. οἱ Γερμανοὶ πληρεξούσιοι θέτουν τὴν ὑπογραφή των κάτω ἀπὸ τὸ κείμενο τῆς ἀνακωχῆς. Αἱ ἐχθροπραξίαι, ἔπαυσαν 6 ὥρες ἀργότερα. δηλ. τὴν 11 π.μ.

Ἡ Γαλλία εὐχαριστεῖ τοὺς συντελεστὰς τῆς Νίκης

Τὴν 12 Νοεμβρίου ὁ στρατάρχης Φὸς μὲ μιὰ ἐμπνευσμένη ἡμερεσίᾳ διαταγῇ του εὐχαρίστησε τοὺς ἐργάτας τῆς δόξης του, καὶ τὴν παραμονὴ τῆς ἰδίας ἡμέρας, ὁ γηραιὸς πρωθυπουργὸς Κλεμανσώ, ὁ ἀκατάβλητος αὐτὸς πρωτεργάτης τῆς Νίκης ἀνήγγειλε τὸν θρίαμβον ἀπὸ τὸ βῆμα τῆς Γαλλικῆς βουλῆς.

Οἱ ἐκπρόσωποι τοῦ Γαλλικοῦ ἔθνους ὀρθοὶ τὸν ἐπιρημοῦν καὶ μὲ 495 ψήφους ἡ Γαλλικὴ βουλὴ ἐξέφραζε τὰ αἰσθήματα ὁλοκλήρου τῆς Γαλλίας μὲ τὸ ἐξῆς ψήφισμα:

Αἱ στρατιαὶ τῆς Δημοκρατίας καὶ οἱ ἡγήτορές των.

Ὁ πολίτης Γεώργιος Κλεμανσώ, πρόεδρος τοῦ ὑπουργικοῦ συμβουλίου καὶ ὑπουργὸς τῶν στρατιωτικῶν.

Ὁ στρατάρχης Φὸς ἀρχιστράτηγος τῶν συμμαχικῶν στρατευμάτων ἐγένοντο ἄξιοι τῆς πατρίδος.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ II

ΑΝΑΚΩΧΗ ΜΕ ΤΗΝ ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ

Οἱ Βούλγαροι καταθέτουν τὰ ὅπλα

Στὸ Βαλκανικὸ μέτωπο ἐπῆλθε ἡ κρίσις μὲ μιὰ ἐπιτυχῇ ἐπίθεση, ποὺ ἐνήργησε ἡ συμμαχικὴ στρατιὰ κατὰ τῶν Γερμανοβουλγάρων.

Ἡ περιοχὴ τῆς Χερσονήσου τοῦ Αἴμου — ὁρος Περιστέριον, κοιλὰς Ἑριγῶνος, ὁρος Βόρας, Τζένα, λίμνη Δοϊράνης, Στρυμὼν ποταμὸς — ἀποτελοῦσαν ἀπὸ τὸ 1917 ἓνα σταθεροποιημένο μέτωπο στὴν Μακεδονία, ποὺ εἶχε ὀχυρωθῇ ἰσχυρὰ ἀπὸ τὴν διοίκησιν τῆς ὁμάδος τῶν Γερμανοβουλγαρικῶν στρατιῶν ὑπὸ τὸν στρατηγὸ Φὸν Σόρτς. Κατεῖχετο δὲ ἀπὸ 263 Τάγματα πεζικοῦ μὲ 1950 πυροβόλα καὶ 26 ἴλας. Ἡ συμμαχικὴ στρατιὰ ἀντιθέτως διέθετε 269 Τάγματα ἐκ τῶν ὁποίων τὰ 90 ἀνῆκαν στὴν ἐπι-

στρατευθεῖσα ἤδη μετὰ τὴν ἔνωση τοῦ κράτους Ἑλληνικὴ στρατιὰ μὲ 2.047 πυροβόλα καὶ 47 ὕλας.

Ἡ συμμαχικὴ στρατιὰ λοιπὸν δὲν εἶχε τὴν ἀπαιτούμενη ὑπεροχὴ σὲ μέσα γιὰ νὰ προβῇ σὲ ἀποφασιστικὴ ἐπίθεση κατὰ τῆς ὀχυρωμένης αὐτῆς γραμμῆς.

Ὁ διαδεχθεὶς ὁμῶς τὸν στρατηγὸ Σαράιγ στὸ Βαλκανικὸ μέτωπο Γάλλος στρατηγὸς Γκυγιωμά, ἓνας στρατιώτης προικισμένος μὲ ἐξαιρετικὴ ἀντίληψη, ὀργανωτικὴ ἱκανότητα καὶ μεγάλη τόλμη, ἀντελήφθη ὅτι μὲ τὴν στασιμότητα, ποὺ εἶχε μεταβληθῇ σὲ μόνιμο κατάσταση στὸ βαλκανικὸ μέτωπο ἐχάνονταν πολὺτιμος χρόνος. Ἡ ἐνίσχυσις ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος ποὺ τοῦ ἔδιδαν 9 ἑλληνικαὶ Μεραρχίαι δὲν ἔπρεπε νὰ παραμείνῃ ἀνεκμετάλευτη.

Ἐβλεπε ὁ στρατηγὸς Γκυγιωμά ὅτι ὁ Βουλγαρικὸς στρατὸς ἦταν κουρασμένος καὶ ἐκτὸς ἀπὸ τὰ ἠθικὰ αἵτια ἔκρινε ὅτι ἂν ἐγίνονταν μία συγχρονισμένη ἐπίθεσις στὸ Βαλκανικὸ μέτωπο, αἱ Κεντρικαὶ Αὐτοκρατορίαι δὲν θὰ μπορούσαν νὰ στείλουν νέας δυνάμεις πρὸς ἐνίσχυσίν του. Γιατὶ δὲν εἶχαν διαθέσιμες τέτοιες δυνάμεις. Ἀλλὰ καὶ ἂν ἀκόμη εἶχαν αἱ δυνάμεις αὐταὶ δὲν θὰ προλάμβαναν νὰ ἔλθουν ἐγκαίρως καὶ νὰ ἀνατρέψουν ἢ νὰ ματαιώσουν τὴν ἐπιτυχία.

Ἡ Μάχη τοῦ Σκρᾶ

Κύριος στόχος τῆς ἐπιθέσεως ἦταν τὸ συγκρότημα τοῦ Σκρᾶ στὶς Ἀνατολικὲς προσβάσεις τῆς Τζένας. Ἐπρόκειτο γιὰ ἓνα συγκρότημα ὀχυρὸ

Ἡ ὁδὸς ἀπὸ τοῦ Μοναστηρίου στὸ Ὄστροβο

ἐκ φύσεως, ποὺ μὲ τὰ γενόμενα σ' αὐτὸ κατὰ τὸ ἔτος 1917, ὀχυρωματικὰ ἔργα εἶχε καταστή σχεδὸν ἀπόρητο.

Ἡ ἐπίθεσις, τὴν ὁποία ἀνέλαβον ἐξ ὁλοκλήρου 3 μεραρχίαι, τοῦ στρατοῦ τῆς Ἑθνικῆς Ἀμύνης, ἄρχισε τὸ πρωῒ τῆς 16ης Μαΐου μὲ παρασκευὴ πυροβολικοῦ ποῦ διάρκεσε ὡς τὰς 7 τὸ βράδυ. Τὴν νύκτα ἐγένονταν ἀραιὰ ἀπαγορευτικὴ

βολή, γιὰ νὰ μὴν ἐπιδιορθωθοῦν ἀπὸ τὸν ἐχθρὸ αἱ ζημίαι ποὺ εἶχαν γίνῃ. Τὸ πρωῒ τῆς 17ης Μαΐου ἀπὸ τὶς 4.30' ξανάρχισε ὁ βομβαρδισμός. Στὶς 4.55 τὸ πυρ/κὸ ἄρχισε τὸν κινητὸ φραγμό. Εἵναι ἡ στιγμή τῆς ἐφόδου. Ἀκάθεκτα ὁρμοῦν τὰ Ἑλληνικὰ Τάγματα. Περνοῦν σὰν σίφωνας τὸν φραγμὸ τοῦ Βουλγαρικοῦ πυροβολικοῦ. Ἐντὸς 10 λεπτῶν τὸ Τάγμα Παπαγιάννη καταλαμβάνει ἐξ' ἐφόδου τὴν κορυφὴν τοῦ Σκρᾶ. Τὰ ἄλλα Τάγματα φθάνουν ἐπίσης πολὺ γρήγορα τοὺς πρώτους ἀντικειμενικοὺς σκοποὺς των. Τόσο γρήγορα μάλιστα ποὺ τὸ Ἀγγλογαλλικὸ πυροβολικὸ νομίζει ἐχθρι-

κὰ τὰ Ἑλληνικά Τάγματα πού ἐβλεπε ἐπάνω στὰ ὀχυρώματα καὶ βάλλει ἐναντίον των. Οἱ Ἕλληνες ὁμως δὲν σταματοῦν τὴν προέλασή των. Ἡ κραυγὴ "ἀέρα" γεμίζει τὰ ἐχθρικά ὀχυρά. Ὁλόκληρο τὸ συγκρότημα κατελήφθη μὲ μιὰ μοναδική καὶ ὑπέροχη ἑλληνικὴ ἐφοδο.

80 Ἀξιωματικοί, 700 ὀπλίται νεκροὶ καὶ 1.000 τραυματίαι ἦσαν αἱ Ἑλληνικαὶ ἀπώλειαι. Ἡ νίκη ἦταν καθαρῶς Ἑλληνικὴ, γιατί ἐκτὸς ἀπὸ ἓναν λόχο Γάλλων φλογοβόλων, ὅλα τὰ τμήματα πού ἐνήργησαν τὴν ἐφοδο ἦταν ἑλληνικά.

Ὁ στρατηγὸς ἐν ἀποστρατεῖᾳ Νεόκοσμος Γρηγοριάδης μίρτυς αὐτῆς τῆς Γιγαντομαχίας, περιγράφων τὴ μάχη τοῦ Σκρᾶ στὸ ὥραϊο βιβλίον του "Ἡ Ἑθνικὴ ἄμυνα τῆς Θεσ/νίκης" τελειώνει μὲ τὰ ἐξῆς λόγια:

"Οἱ Γάλλοι ὀνομάζουν τὴν τοποθεσίαν, σύμφωνα μὲ τὴν τοπικὴ ὀνομασίαν, "σύρκα ντὺ λέγγεν", ὅπως τὴν λέγανε βλάχικα. Οἱ Βούλγαροι "Γκολέμα γιαραμπίτσα". Ἀλλὰ ἡ Ἑλληνικὴ ἀμίμητὴ γλωσσοπλαστικὴ ἱκανότης τῆς δημοτικῆς ἐκφράζει συμβολικὰ τὸ ὄνομα τῆς μάχης μὲ κρότο ἐκκρήξεως οβίδος. "Σκρᾶ".

Προτάσεις τῶν Βουλγάρων γιὰ τερματισμὸ τοῦ πολέμου

Ἡ νίκη τοῦ Σκρᾶ, ὀρειλομένη κυρίως στὴν ἀπαράμιλλη ἀνδρεία τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ ἐπηρέασε σὲ μεγάλο βαθμὸ τὴν Βουλγαρικὴ κυβέρνησι. Ἀντελήφθη πολὺ καλὰ ὅτι ὁ Βουλγαρικὸς στρατὸς δὲν θὰ μπορούσε ὡς τὸ τέλος νὰ προβάλλῃ ἀντίσταση σὲ μιὰ γενικὴ συνδυασμένη ἐξόρμηση τοῦ στρατοῦ τῆς Ἀνατολῆς, ὅπως ἐλέγετο τότε ὁ συμμαχικὸς στρατὸς πού ἀγωνίζονταν στὸ Βαλκανικὸ μέτωπο.

Ἡ Βουλγαρία ἔκαμε τότε μυστικὲς βολιδοσκοπήσεις στὸ Παρίσι καὶ ζητοῦσε νὰ πληροφορηθῇ μὲ ποιοὺς ὅρους οἱ σύμμαχοι θὰ ἦταν διατεθειμένοι νὰ δεχθοῦν τὴν συνθηκολόγησίν της. Εἶχε ὑπ' ὄψιν της νὰ ζητήσῃ τὴν προσάρτηση τῆς Ἀνατ. Μακεδονίας, μὲ τὴν Καβάλλα, ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα καὶ ἐνα μεγάλο μέρος τῆς Σερβικῆς Μακεδονίας ἀπὸ τὴν Σερβία. Οἱ Βούλγαροι ἐπεχείρησαν νὰ ἐκμεταλλευθοῦν τὴν ἀμηχανία τῶν συμμάχων, γιατί τότε εἶχε ἀρχίσει, στὸ Δυτικὸ μέτωπο ἡ μεγάλῃ ἐπίθεσις τοῦ Λούντεντορφ, πού ἐσημείωσε στὴν ἀρχὴ μερικὲς ἐπιτυχίες. Οἱ Βούλγαροι ἐπίστευαν μάλιστα ὅτι δὲν θὰ εἶχαν πολλὰς συζητήσεις ἐπάνω σ' αὐτὲς τὶς διεκδικήσεις των γιατί αἱ βολιδοσκοπήσεις ἐγίνοντο μυστικὰ καὶ γιατί ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος κατεῖχαν ἐξ' ὀλοκλήρου τὰ ἐδάφη πού διεκδικοῦσαν.

Ὁ καλὸς ὁμως Θεὸς τῆς Ἑλλάδος θέλησε νὰ εὐρίσκεται τότε στὸ Παρίσι ὁ στρατηγὸς Γκυγιωμᾶ. Τὸν εἶχε ἀνακαλέσει ἀπὸ τὴν Μακεδονία ὁ Πρωθυπουργὸς Κλεμανσώ, πού ἔτρεφε ἀπεριόριστη ἐμπιστοσύνη στὶς στρατηγικὰς του ἱκανότητες. Ὅταν λοιπὸν οἱ Βούλγαροι ἔκαμαν τὶς βολιδοσκοπήσεις των, ὁ Κλεμανσώ ἐκάλεσε, κατὰ τὴν σχετικὴ συζήτησιν στὸ Ἀνώτατο συμμαχικὸ συμβούλιον τὸν Γκυγιωμᾶ καὶ ἐζήτησε νὰ ἀκούσῃ τὴν γνώμην του ἐπάνω στὸ ζήτημα αὐτό, ἀφοῦ πρὶν ἀπολίγο ὁ Γκυγιωμᾶ ἦταν ἀρχηστράτηγος στὸ Βαλκανικὸ μέτωπο καὶ συνεπῶς ἦταν ὁ πιὸ κατάλληλος γιὰ νὰ ἐκφράσῃ ἔγκυρον γνώμη.

Ὁ Γκυγιωμᾶ ἐτάχθη ἀμέσως κατὰ τῶν Βουλγαρικῶν προτάσεων. Ἐτόνισε ὅτι δὲν συμφέρει στοὺς συμμάχους νὰ ἀρχίσουν δύσκολες καὶ μακρὲς συζητήσεις μὲ τὴν Βουλγαρίαν, ἐνῶ τὸ μέτωπό της εἶναι ὥριμον νὰ καταρρεύσῃ μὲ τὴν πρώτη γενικὴ ἐπίθεση. Προσέθεσε ἀκόμη, ὅτι ὅλα ἦσαν ἐ-

τοιμα γιά τήν επίθεση αὐτή κι' ὅτι ἂν δέν εἶχε ἀνακληθῇ, θά ἦταν σήμερα γεγονός τετελεσμένο ἢ κατάρρευσις καί ἡ συνθηκολόγησις ἄνευ ὄρων τῆς Βουλγαρίας. Ὁ ἴδιος εἶπε ἀναλαμβάνει νά ἐνεργήσῃ τήν Γενική ἐπίθεση, ἢ, ἂν θέλουν οἱ σύμμαχοι, ἄς δώσουν τήν ἐντολή στόν διάδοχό του στρατηγὸ Φρανσέ Ντ' Ἑσπραί νά τήν ἐξαπολύσῃ, ἀφοῦ ὅλα ἦσαν ἔτοιμα. Τὸ Βουλγαρικὸ μέτωπο, ἐξήγησε ὁ στρατηγὸς Γκυγιωμά ἀπέδειξε τήν ἀδυναμίαν του στήν μάχη τοῦ Σκρά. Καί γι' αὐτὸ ὑπεβλήθησαν αἱ προτάσεις συνθηκολογήσεως ἀπὸ τήν Βουλγαρία. Ὅ,τι, ἐπιβάλλεται τώρα εἶναι νά δοθῇ τὸ ταχύτερο στόν στρατηγὸ Ντ' Ἑσπραί ἡ διαταγὴ τῆς γενικῆς ἐπιθέσεως.

Τὸ ἀνώτατο συμμαχικὸ συμβούλιο ἐνέκρινε τὰς ἀπόψεις τοῦ στρατηγοῦ Γκυγιωμά. Ὁ στρατηγὸς Ντ' Ἑσπραί διατάχθηκε νά ἐνεργήσῃ ἀμέσως τήν γενική ἐπίθεση, γιατί ὁ Κλεμανσώ ἤθελε νά κρατήσῃ κοντὰ του τὸν στρατηγὸ Γκυγιωμά, ὡς πρῶτο στρατιωτικὸ του σύμβουλο. Ἔτσι ὁ στρατηγὸς αὐτός, ποῦ ἀποδείχθηκε τόσο ὠφέλιμος γιά τὸν ἑλληνισμό, ἔμεινε στή σκιά. Ἐχασε τὸν θρίαμβο τοῦ νικητοῦ ἀρχιστρατήγου τοῦ στρατοῦ τῆς Ἀνατολῆς τὸν ὁποῖον αὐτὸς εἶχε τόσο καλὰ προετοιμάσει.

Ἡ Τελικὴ Ἐπίθεσις

Γιά τήν τελικὴ ἐπίθεση ὁ στρατηγὸς Φρανσαί Ντ' Ἑσπραί υἱοθέτησε στίς γενικὲς του γραμμὲς τὸ σχέδιο τοῦ προκατόχου του στρατηγοῦ Γκυγιωμά. Μόνη διαφορὰ ἦταν ὅτι τήν ἐπίθεσιν στὰ κύρια σημεῖα τῆς προσβολῆς θά τήν ἔκαναν, σύμφωνα μὲ ἐπίμονη ἀξίωση τῶν Σέρβων, Σερβικὰ ἐνῶ τὸ σχέδιο Γκυγιωμά προέβλεπε Ἑλληνικὰ στρατεύματα.

Ὁ στρατηγὸς Ντ' Ἑσπραί κατέβαλε τήν κυρία προσπάθειά του κατὰ τοῦ ὀρεινοῦ ὄγκου Δοβροπόλιε τοῦ Βόρα. Ἡ ἐπίθεσις ἄρχισε ὕστερα ἀπὸ 24ωρη προπαρασκευὴ πυροβολικῶν, στὰς 5,30' τῆς 15ης Σεπτεμβρίου. Ἡ Σερβικὴ στρατιά, μὲ 2 Γαλλικὲς Μεραρχίες, ἐπετέθη κατὰ τοῦ Λοβροπόλιε.

Τήν ἐπίθεσιν, δυτικὰ τοῦ Δοβροπόλιε στήν κοιλάδα τοῦ Ἐριγῶνος ἐπεξέτεινε ἡ Γαλλικὴ στρατιά τῆς Ἀνατολῆς, στήν ὁποία μετεῖχε καί ἡ 3η Ἑλληνικὴ Μεραρχία, ὑπὸ τὸν στρατηγὸ Ἀνρὺ καί Ἀνατολικά αὐτῆς ἡ πρώτη ὁμάς Μεραρχιῶν, ποῦ περιελάμβανε καί τήν 4η Ἑλληνικὴ Μεραρχία, ὑπὸ τὸν στρατηγὸ Ντ' Ἀνσέλμ καί ποῦ ἐπετέθη κατὰ τῆς Τζένας καί Ἀνατολικώτερα. Ἡ Ἀγγλικὴ στρατιά, στήν ὁποία μετεῖχαν αἱ Μεραρχίαι Σερρῶν καί Κρήτης, ὑπὸ τὸν στρατηγὸ Μίλν, ἐπετέθη κατὰ τῆς λίμνης τῆς Δοϊράνης, ὅπου διεκρίθησαν καί πάλι ἐξόχως τὰ ἑλληνικὰ στρατεύματα.

Ἡ Νίκη ἦταν πλήρης καί ταχεῖα. Τὴν 29η Σεπτεμβρίου ὕστερα ἀπὸ αἴτησιν τῆς Βουλγαρικῆς κυβερνήσεως ποῦ ὑπεβλήθη στόν στρατηγὸ Ντ' Ἑσπραί ἀπὸ τὴν 26η τοῦ ἰδίου μηνὸς ὑπεγράφη ἀνακωχὴ τῶν συμμαχικῶν δυνάμεων μετὰ τῶν Βουλγαρικῶν, καί ταυτοχρόνως καί στρατιωτικὴ συμφωνία, σύμφωνα μὲ τήν ὁποία ὅλα τὰ βουλγαρικὰ στρατεύματα, τὰ εὐρισκόμενα δυτικὰ ἀπὸ τὰ Σκόπια, θά παρεδίδοντο στοὺς συμμάχους, θά ἀποχωροῦσαν δὲ ἀπὸ τήν Ἀνατολικὴν Μακεδονίαν αἱ Βουλγαρικαὶ ἐκεῖ δυνάμεις. Τὴν 5η Ὀκτωβρίου ἡ βουλγαρικὴ Βουλὴ ἐδέχθη ὅλους τοὺς ὅρους τοῦ στρατηγοῦ Ντ' Ἑσπραί καί ὑπεγράφη τὸ ὁριστικὸ κείμενο τῆς ἀνακωχῆς.

Μετὰ τὴν Βουλγαρικὴ συνθηκολόγησι

Ἡ Ρουμανία μετὰ τὴν κατάρρευση τῆς Ρωσσίας εἶχε ἀποσπασθῇ ἀπὸ τὰς δυνάμεις τῆς συνενόησεως καὶ εἶχε συνάψει τὴν 7ῃ Μαΐου 1918 συνθήκη Εἰρήνης μὲ τὶς Κεντρικὰς Αὐτοκρατορίας, ἡ ὁποία ὅμως δὲν εἶχε ἀκόμη ἐπικυρωθῇ. Ὑστερα λοιπὸν ἀπὸ τὴν συνθηκολόγησιν τῆς Βουλγαρίας, ὁ στρατηγὸς Ντ' Ἐσπρέ ἐσχημάτισε, μὲ 2 γαλλικὰς Μεραρχίας τὴν στρατιὰ τοῦ Δουνάβεως, ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Μπερτελὼ καὶ τὴν ἔστειλε εἰς τὴν Ρουμανία, ὅπου εὐρίσκετο ἡ Γερμανικὴ στρατιὰ ὑπὸ τὸν στρατάρχην Μάκενσεν. Τὴν 10ῃ Νοεμβρίου τὰ Γαλλικὰ στρατεύματα περνοῦν τὸν Δούναβη, κοντὰ στὸ Ρουσσουκι καὶ εἰσέρχονται εἰς τὸ Ρουμανικὸν ἔδαφος. Ὁ στρατάρχης Μάκενσεν βλέπει πλέον ὅτι ἡ θέσις τοῦ ἐν τῇ Ρουμανίᾳ ἐγένετο δυσκολωτάτη. Διατάσσει λοιπὸν γενικὴν ὑποχώρησιν τῶν στρατευμάτων τοῦ πρὸς τὰ δυτικὰ Ρουμανικὰ σύνορα. Ἀπὸ ἐκεῖ αἱ δυνάμεις τοῦ ὑποχωροῦν πρὸς βορρᾶν διὰ τῶν Τρανσυλβανικῶν Ἀλπεων. Ὁ Γερμανὸς στρατάρχης ἄφησε μόνον μερικὰ ἀποσπάσματα γὰρ νὰ καθυστερήσῃ τοὺς συμμάχους κατὰ τὴν διάβασιν τοῦ Δουνάβεως. Τὰ ἀποσπάσματα αὐτὰ διασκορπίσθησαν ταχύτατα ἀπὸ τὶς δυνάμεις τοῦ στρατηγοῦ Μπερτελὼ.

Καὶ ἀμέσως ἄρχισε ἡ καταδίωξις. Αἱ Γαλλικαὶ καὶ αἱ συνεργαζόμεναι μαζὶ τῶν Σερβικῶν Μεραρχίαι, βοηθούμεναι καὶ ἀπὸ ρουμανικὰς δυνάμεις, ποὺ ἐκινήτοποιήθησαν ἀμέσως ὑπὲρ τῶν συμμάχων προσπαθοῦν νὰ ἀποκόψουν τὴν ὑποχώρησιν τῶν Γερμανικῶν Μονάδων. Δὲν τὸ κατορθώνουν ὅμως γιατί ἐν τῷ μεταξύ, τὴν 11ῃ Νοεμβρίου, ἔχει συνθηκολογήσῃ ἡ Γερμανία.

Τὰ στρατεύματα τοῦ Μάκενσεν χρησιμοποιοῦν ἐσπευσμένως τοὺς Οὐγκρικοὺς σιδηροδρόμους γὰρ νὰ εἰσέλθουν εἰς τὴν Γερμανίαν. Ἐγκαταλείπουν δὲ λόκληρον σχεδὸν τὸ ὑλικὸν των. Μόνον ὁ στρατάρχης Μάκενσεν καθυστερεῖ εἰς τὴν Οὐγγαρίαν. Συλλαμβάνεται τὴν 5ην Ἰανουαρίου 1919 στὸν σιδηροδρομικὸν σταθμὸν τῆς Βουδαπέστης.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ III

Ἡ ΤΟΥΡΚΙΑ ΣΥΝΘΗΚΟΛΟΓΕΙ

Ἐνῶ ἡ στρατιὰ, ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Μπερτελὼ κατευθύνεται πρὸς τὴν Ρουμανίαν καὶ αἱ λοιπαὶ συμμαχικαὶ δυνάμεις, συνεχίζουσιν τὴν προέλασίν των, ἀπελευθερώνουν τὴν Σερβίαν ὁ στρατηγὸς Φρανσαὶ Ντ' Ἐσπρέ, σύμφωνα μὲ ὁδηγίαν τοῦ Γάλλου Πρωθυπουργοῦ Κλεμανσώ ἀνέθεσε στὸν Ἀγγλοστρατηγὸν Μίλν τὴν ἀνωτάτην Διοίκησιν τῶν συμμαχικῶν στρατευμάτων, ποὺ θὰ προκαλοῦσαν τὴν ἄνευ ὄρων συνθηκολόγησιν τῆς Τουρκίας. Ἐκτὸς τῶν Ἀγγλικῶν Μεραρχιῶν ἡ στρατιὰ τοῦ στρατηγοῦ Μίλν ἀποτελεῖται ἀπὸ τὶς Ἑλληνικὰς Μεραρχίας, μιὰ Γαλλικὴ Μεραρχία καὶ μιὰ Ἰταλικὴ Ταξιαρχία. Ἀπέναντι τῶν δυνάμεων αὐτῶν οἱ Τοῦρκοι διαθέτουν μόνον 5 ἕως 7 Μεραρχίας Πεζικοῦ. Ἀποστολὴ τοῦ στρατηγοῦ Μίλν εἶναι, ἀ-

φοῦ γίνῃ κύριος τῶν διαβάσεων τοῦ Ἑβρου στὸ χῶρο τῆς Ἀδριανουπόλεως καὶ νοτίως αὐτῆς νὰ κινηθῇ πρὸς στὴ Ραιδεστὸ γιὰ νὰ διαχωρήσῃ τὰ Τουρκικὰ στρατεύματα τῆς Θράκης ἀπὸ τὰ εὐρισκόμενα στὴ Χερσονήσο τῆς Καλλιπόλεως καὶ ὕστερα μὲ τὴν συνεργασία τοῦ Ἀγγλικοῦ στόλου τῆς Μεσογείου, ἀφοῦ γίνῃ κύριος τῆς Χερσονήσου τῆς Καλλιπόλεως νὰ θέσῃ τὰ στενὰ τῶν Δαρδανελίων στὴν διάθεση τῶν συμμάχων.

Ὁ στρατηγὸς Μίλν ἀποκατέστησε ἰσχυρὸ κάλυμμα ἐπὶ τοῦ Ἑβρου καὶ 3 προγεφυρώματα στὴν Ἀδριανούπολη τὸ Κούλελι — Μπουργάζ καὶ τὰ Ὑ-

Ἐνα κατεστραμμένο Τσέπελιν.

ψαλα. Τὴν 2α Ὀκτωβρίου ἡ Τουρκικὴ κυβέρνησις ἀποφασίζει νὰ καταθέσῃ τὰ ὅπλα καὶ ἀποστέλλει στὸν στρατηγὸ Φρανσαί Ντ' Ἑσπρέ τὸν Συν/ρχη Μεχμέτ Βέη μὲ τὴν ἐντολὴ νὰ ὑπογράψῃ ἀμέσως τὴν ἀνακωχή. Ὁ Μεχμέτ Βέης μόλις ἔφτασε στὴν Ἀλεξανδρούπολι συνελήφθη ἀπὸ τοὺς Ἀγγλους, οἱ ὁποῖοι δὲν ἐβιάζοντο νὰ τελειώσουν ἀμέσως μὲ τὴν Τουρκία. Ἦθελαν πρῶτα νὰ συμπληρώσουν τὴν κατάκτησι τῆς

Παλαιστίνης καὶ νὰ δημιουργήσουν, στὸν χῶρο τῆς Ἑγγύς Ἀνατολῆς τὸ περίφημο Ἀραβικὸ Βασίλειο ὑπὸ τὸν Ἑμίρη Φαίζαλ.

Ἀγγλογαλλικαὶ προστριβαὶ

Ἡ Τουρκικὴ κυβέρνησις βλέπουσα ὅτι δὲν μποροῦσε νὰ διαπραγματευθῇ μὲ τὸν Γάλλο ἀρχιστράτηγο τῆς στρατιᾶς τῆς Ἀνατολῆς Φρανσαί Ντ' Ἑσπρέ ἀπεφάσισε νὰ ἀπευθυνθῇ πρὸς τὴν Ἀγγλίαν. Τὴν 11η Ὀκτωβρίου, ὁ ναύαρχος Κάλθορπ ἀρχηγὸς τοῦ Βρετανικοῦ στόλου τῆς Μεσογείου, ἔρχεται στὸ Μοῦδρο τῆς Λήμνου γιὰ νὰ δεχθῇ τὶς Τουρκικὲς προτάσεις. Ἀπαιτεῖ, πρὸ πάσης συζητήσεως τὴν ἀπελευθέρωση τοῦ στρατηγοῦ

Τάουσεντ, πού είχε συληφθῇ αἰχμάλωτος ἀπὸ τοὺς Τούρκους στὴν Μουτ-
-ελ-άμαρα. Ὁ στρατηγὸς Τάουσεντ θὰ εἶναι καὶ ὁ κομιστὴς τῆς Τουρκι-
κῆς συνθηκολογήσεως.

Τότε ἀκριβῶς ὁ Ἄγγλος πρωθυπουργὸς Λόυδ Τζώρτζ ἀναθέτει στὸν
ναύαρχο Κάλθορπ νὰ διαπραγματευθῇ μὲ τὴν Τουρκία ἐξ ὀνόματος τῶν
συμμάχων. Ὁ ναύαρχος Ἀμέ, πού διοικεῖ στὸ Μοῦδρο μὲ τὴν 2α Γαλλικὴ
μοῖρα, ἐκφράζει τὴν ἐκπληξί του πρὸς τὴν κυβέρνησί του καὶ λαμβάνει
τὴν διαταγὴ νὰ παρευρεθῇ στὰς συζητήσεις μὲ τοὺς Τούρκους, χωρὶς νὰ
δεσμευθῇ σὲ ὅτι δήποτε. Ὁ Ἄγγλος ὅμως ναύαρχος ἐπιμένει νὰ διεξαγά-
γῃ μόνος του τὰς διαπραγματεύσεις καὶ ἀποκλείει ἀπὸ αὐτὲς τὸν ναύαρχο
Ἀμέ.

Τὴν 30η Ὀκτωβρίου ὁ ναύαρχος Κάλθορπ ὑπογράφει τὴν ἀνακωχὴ μὲ
τὴν Τουρκία, ἐρήμην τῶν Γάλλων ἀντιπροσώπων. Τὴν ἐπομένην, 31η
Ὀκτωβρίου ἡ Γαλλικὴ κυβέρνησις ἀναγνωρίζει τὰ γινόμενα. Ἄγγλος στρα-
τηγὸς θὰ εὐρίσκεται ἐπὶ κεφαλῆς τῶν συμμαχικῶν στρατευμάτων, πού θὰ
καταλάβουν τὴν Κων/πολι. Τὴν 13η Νοεμβρίου, σύμφωνα μὲ τοὺς ὅρους
τῆς ἀνακωχῆς, οἱ συμμαχικοὶ στόλοι εἰσέπλευσαν στὴν Προποντίδα. Μαζί
τῶν εἰσέπλευσε καὶ ὁ Ἀβέρωφ, τὸ θρυλικὸ ἑλληνικὸ θωρηκτό, πού κατε-
ναυμάχησε τὴν Τουρκικὴ, ἀρμάδα κατὰ τὸν πρῶτο Βαλκανικὸ πόλεμο.
Ἀλλόφρων ἀπὸ τὸν ἐνθουσιασμὸ ὁ ἑλληνικὸς πληθυσμὸς τῆς βασιλευού-
σης ἐχαιρέτησε τὸτε τὸ ἐνδοξο σκάφος, πού ἀγγυροβόλησε, ἀφοῦ διῆλθε ἀ-
πὸ τὴν παράταξη τῶν συμμαχικῶν πλοίων, ἀκριβῶς ἀπέναντι τῆς Ἀγίας
Σοφίας καὶ τῶν Σουλτανικῶν Ἀνακτόρων τοῦ Ντολμα-Μπαξέ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ IV

Η ΑΝΑΚΩΧΗ ΣΤΑ ΛΟΙΠΑ ΜΕΤΩΠΑ

Ἡ συνθηκολόγησις τῆς Αὐστρίας

Μετὰ τὴν ἥττα τῶν Ἰταλῶν στὸ Καπορέτο καὶ τὴν ὑποχώρησίν των
πρὸς τὴν κοιλάδα τοῦ Πιάβε, τὸ Αὐστροῖταλικὸ μέτωπο ἐσταθεροποιήθη,
ὅπως εἶδαμε, χάρις στὴ σύνδρομὴ Βρεττανικῶν καὶ Γαλλικῶν δυνάμεων
πού ἤλθαν καὶ ἐνίσχυσαν τοὺς Ἰταλοὺς.

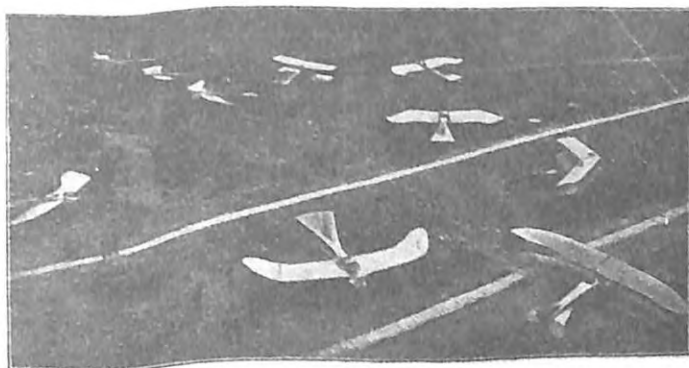
Τελικὰ ἡ ἀνωτάτη συμμαχικὴ ἡγεσία ἔκρινε ὅτι θὰ ἔπρεπε καὶ οἱ Ἰτα-
λοὶ νὰ καταβάλουν μιὰ τελευταία προσπάθεια, γιὰ νὰ ἐκλείψῃ τὸ Ἰταλι-
κὸ μέτωπο τοῦ πολέμου, πρᾶγμα πού δὲν ἦτο δύσκολο, γιατί ἡ Αὐ-
στρουγγρικὴ μοναρχία εἶχε ἀρχίσει νὰ κλονίζεται σοβαρὰ ἀπὸ τὰ θεμέλιά
της. Ὁ στρατάρχης Φὸς ἀπηύθυνε λοιπὸν τὴν 28η Σεπτεμβρίου, ἐγγρα-
φο πρὸς τὸν πρόεδρο τῆς Ἰταλικῆς κυβερνήσεως, στὸ ὅποιο ἐτόνιζε, ὅτι
δὲν ὑπάρχει πόλεμος χωρὶς κινδύνους καὶ ἐρωτοῦσε ἂν στὴν ἠθικὴ κατά-
πτωση καὶ ἀποδιοργάνωση στὴν ὁποία εὐρίσκονταν ὁ Αὐστριακὸς στρα-
τὸς θὰ ἦταν διατεθειμένος νὰ βοηθήσῃ καὶ ἡ Ἰταλία καταφέρουσα ἐναντί-
ον του τὸ τελευταῖο πλῆγμα.

Έτσι αποφασίστηκε ἡ Ἰταλική ἐπίθεσις στὴν κοιλάδα τοῦ ποταμοῦ Πιάβε μὲ ἐπίκεντρο τὴν μικρὴ Ἰταλικὴ πολίχνη Βιττόριο Βενέτο.

Ἡ ἐπίθεσις αὐτή, ποὺ ἄρχισε τὴν 24η Ὀκτωβρίου, ὑπὸ τὴν ἡγεσίᾳ τοῦ Ἰταλοῦ ἀρχηστρατήγου Ντίαζ, ἐπέφερε τὴν πλήρη διάσπαση τοῦ Αὐστριακοῦ μετώπου, γιὰτὶ κατώρθωσε νὰ χωρίσῃ τὶς Ἰταλικὰς δυνάμεις, ποὺ ἐμάχοντο στὴν κοιλάδα τοῦ Πιάβε, ἀπὸ ἐκεῖνες, ποὺ εὐρίσκονταν στὴ κοιλάδα τοῦ ποταμοῦ Ἰζόντσο. Ἄμεσος συνέπεια ἦταν ἡ συνθηκολόγησις ἄνευ ὁρων τῆς Αὐστρουγγαρίας, ποὺ ἐπραγματοποιήθη τὴν 3η Νοεμβρίου 1918.

Μεσοποταμία — Ἀρμενία — Παλαιστίνη

Κατὰ τὴν διάρκεια τοῦ ἔτους 1918 ἐσυνεχίσθησαν αἱ ἐπιχειρήσεις τῶν Τουρκικῶν καὶ Βρεττανικῶν δυνάμεων ποὺ ἐτερματίσθησαν μὲ τὴν συνθηκολόγησι τῆς Τουρκίας στὸ Μοῦδρο τῆς Λήμνου. Ἀποτέλεσμα τῶν ἐπιχειρήσεων αὐτῶν ἦταν στὴν μὲν Μεσοποταμία νὰ καταλάβουν τὰ Βρεττανικὰ στρατεύματα, κατὰ τὰ τέλη τοῦ Ὀκτωβρίου τὴν Μοσούλη, στὸ μέτωπο δὲ τῆς Παλαιστίνης, μετὰ τὴν ἐπιτυχῇ ἐπίθεσιν τοῦ Ἀγγλοῦ στρατηγοῦ Ἀλέμπι κατὰ τῆς ομάδος τῶν Τουρκικῶν στρατιῶν, ὑπὸ τὴν διοίκησιν τοῦ Γερμανοῦ στρατηγοῦ Λίμαν Φὸν Σάντερς νὰ καταλάβουν, τὴν 27ην Ὀκτωβρίου καὶ τὸ Χαλέπι. Ὅταν ἡ Τουρκία ὑπέγραφε τὴν ἀνακωχὴ ἡ 3η Τουρκικὴ στρατιὰ εὐρίσκονταν στὸ Κὰρς καὶ στὸ Βατούμ τῆς Ἀρμενίας, ἀπὸ τὰ ὁποῖα καὶ ἀπεχώρησε.

Διάφοροι τύποι ἀεροπλάνων.

ΜΕΡΟΣ ΔΕΚΑΤΟ ΠΕΜΠΤΟ

ΑΙ ΣΥΝΘΗΚΑΙ ΕΙΡΗΝΗΣ

Η ΕΚΚΑΘΑΡΙΣΙΣ ΤΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ I

Ο ΠΑΡΑΚΛΗΤΟΣ ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΜΕΡΙΚΗ

Οἱ τρεῖς πρωταγωνισταὶ

Τὰ παράκτια πυροβολεῖα τῆς Βρέστης βάλλουν χαιρετιστήριες βολές. Ὁ ἄνθρωπος ὃ ὁποῖος κατεβαίνει πρῶτος ἀπὸ τὸ πλοῖο " Γεώργιος Οὐάσιγκτων" χαιρετᾷ μὲ τὸ ψηλὸ του καπέλλο δεξιὰ καὶ ἀριστερά. Ἐνα μειδίαμα ποῦ ἀποτελεῖται μόνο ἀπὸ τὸ ὕψωμα τοῦ ἄνω χείλους του, ἀνθίζει στὸ πρόσωπό του. Τὸ μεγάλο κεφάλι του, τὸ μειδίαμά του, τὸ ὑψηλὸ καπέλλο, τὰ γυαλιὰ ἐπάνω στὴν ἀδύνατη μύτη— ὅλα αὐτὰ εἶναι γνωστὰ ἀπὸ χιλιάδες εἰκόνες ποῦ ἐδημοσιεύθησαν στὶς ἐφημερίδες ὁλοκλήρου τοῦ κόσμου.

Ὁ Γούδροου Οὐίλσον, πρόεδρος τῶν Ἑνωμένων Πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς πατὰ ἐπὶ τοῦ εὐρωπαϊκοῦ ἐδάφους. Μεσσίας γιὰ τοὺς τυραννουμενοὺς καὶ κατακρεουργημένους λαούς, ἄγγελος εἰρήνης γιὰ τὸν κόσμον, ἀρχιτέκτων ἐνὸς λαμπροῦ μέλλοντος γιὰ ὅλους—ὅλα αὐτὰ γράφονται μὲ ὅλους τοὺς τόνους καὶ σὲ ὅλες τὶς γλῶσσες στὶς διάφορες ἐφημερίδες.

Τὰ κανόνια βροντοῦν. Αἱ σειρῆνες τῶν πλοίων τὰ συνοδεύουν.

Ὁ Οὐίλσον—αὐτὸ σήμερα εἶναι ἐκτὸς πάσης ἀμφιβολίας— ἦλθε στὴν Εὐρώπη ὡς φιλόδοξος ἰδεαλιστής, ὡς ἕνας ἄνθρωπος ποῦ πιστεύει πραγματικὰ στὴν ἀποστολὴ του. Μὲ γεμάτη τὴν καρδιά ἀπὸ ἐπιθυμίαν νὰ θέσῃ τὰ θεμέλια μιᾶς νέας τάξεως πραγμάτων, νὰ θέσῃ ἐκτὸς νόμου τὸν πόλεμον. Βλέπει τὸν ἑαυτὸ του νὰ ἐπιστρέφῃ στὰς Ἑνωμένας Πολιτείας, ὡς ἡ μεγαλύτερα προσωπικότης τοῦ αἵωνος, ὡς πρῶτος ὑποψήφιος γιὰ τὴν ἔδραν τοῦ μέλλοντος προέδρου τῆς ὑψηλίου, ποῦ θὰ ἐκλεγῇ ἐλευθέρως ἀπὸ ἕνα Κοινοβούλιο εὐτυχισμένων λαῶν.

Οἱ συνοδοὶ τοῦ Οὐίλσον φέρουν μέσα σὲ μεγάλους διπλωματικούς χαρτοφύλακας, τὰ ἔγγραφα, τὰς προτάσεις, τὰ σχέδιά του. Κάτω ἡ μυστικὴ τοιλιτικὴ καὶ αἱ μυστικαὶ συνθηκαί. Φανεραὶ διαπραγματεύσεις καὶ συμφωνίαι μπροστὰ στὰ μάτια ὁλοκλήρου τοῦ κόσμου. Αυτόδιάθεσις τῶν λαῶν, ἐλεύθεραι ἐκλογαί, παγκόσμιος δικαιοσύνη, παγκόσμιος κατάργησις τῶν ἐξοπλισμῶν, ἀστυνομία πρὸς διαφύλαξιν τῆς εἰρήνης, Κοινωνία τῶν Ἐθνῶν!

Ὁ Οὐίλσον ἀποβιβάζεται στὴν Βρέστη τὴν 13ῃ Δεκεμβρίου 1918. Κανόνισε τὴν ἀποβίβασί του σ' αὐτὴν τὴν ἡμερομηνία, γιατί εἶναι προληπτικὸς καὶ θεωρεῖ τὸν ἀριθμὸ 13, ἐπειδὴ εἶναι τόσα τὰ γράμματα τοῦ ὀνόματός του, ὡς τυχερὸ γι' αὐτὸν ἀριθμὸ. Παντοῦ στὴν ζωὴ καὶ στὰς πράξεις του ἐπανέρχεται ὁ ἀριθμὸς 13. Καὶ ὁμως ὅ,τι ἐπιχειρεῖ εὐρίσκεται κάτω ἀπὸ ἓνα κακὸ ἀστέρα.

"Ὁ ἴδιος κατέστρεψε τὴν μαγικὴ ἐνέργεια τοῦ τυχεροῦ ἀνθρώπου", λέγει μία Γαλλίδα μάντις γιατί ὥρισε σὲ 14 τὰ σημεῖα τοῦ προγράμματός του. Ἐπρεπε τουλάχιστον τὸ τελευταῖο νὰ τὸ ὀνομάσῃ 13α.

Μετὰ τὴν ἐπιστροφή του ἀπὸ τὴν διάσκεψιν τῆς εἰρήνης τῶν Βερσαλλιών, ὁ Οὐίλσον ἐσφυρίχθηκε στὴν Ἀμερικὴ. Γερουσία καὶ Βουλὴ ἀρνούνται νὰ κυρώσουν τὴν ὑπογραφή του. Τὸ Κογκρέσσον—καὶ αὐτὸ συνέβη γιὰ πρώτη φορὰ στὴν ἱστορίαν τῶν Ἑνωμένων Πολιτειῶν— ἐνῆργησε ἀνὰ κρиси εἰς βάρος του. Μία προσβολὴ ἀποπληξίας τὸν μετέβαλε τελικὰ σὲ πνευματικὸ καὶ σωματικὸ ἐρείπιο. Ἀπέθανε δέκα ἡμέρας πρὸ τῆς 13ης Φεβρουαρίου τοῦ 1924.

—Γιὰ δυὸ πράγματα ἡμπορεῖ νὰ κατηγορηθῇ ὁ Οὐίλσον, λέγει μία δικάια κρίσις ἐπ' αὐτοῦ: Ὅτι ἐδέχθη ἓνα πρὸς ἓνα νὰ ἐξουδετερωθοῦν ἀπὸ ἱκανοὺς ἀντιπάλους, τὰ περίφημα 14 σημεῖα του καὶ ὅτι δὲν εἶχε τὴν ἐντιμότητα νὰ ὁμολογήσῃ ὅτι τὸ σύστημά του ἐναυάγησεν οἰκτρῶς. Καὶ δεύτερον ὅτι μὲ τοὺς λόγους του ἐνεφύσησε στὸν κόσμον ποὺ δυστυχοῦσε ἀπὸ τὸν πόλεμον τὴν ἰδέαν ὅτι ἦλθε ἓνας Μεσσίας, ποὺ θὰ ἔκαμνε θαύματα, ὁ ὁποῖος ὁμως ὅταν ἔφθασε τὸ πλήρωμα τοῦ χρόνου ἀπεδείχθη ἓνας μικρὸς καὶ ἀδύνατος ἄνθρωπος, κατὰ τοῦ ὁποίου ἐξέσπασαν τὰ παράπονα τῶν ἀπογοητευμένων ἀνθρώπων.

Ὁ Οὐίλσον δὲν μπορεῖ νὰ φαντασθῇ σὲ τί λέβητα ἀλληλοσυγκρουμένων συμφερόντων βάσει τὸ χέρι του. Δὲν ἔχει ἰδέαν τῶν παλαιῶν ἀνταγωνισμῶν τῶν εὐρωπαϊκῶν κρατῶν. Βλέπει τὴν θάλασσαν τῶν σημαίων, ἀκούει τὰς ἐπευφημίας τοῦ πλήθους καὶ λησμονεῖ τὴν πραγματικότητα.

Ὁ πρόεδρος τῆς Γαλλικῆς Δημοκρατίας Πουανκαρέ τὸν ὑποδέχεται στὸν σιδηροδρομικὸ σταθμὸ τῶν Παρισίων. Ἐνας αὐτόπτης μάρτυς περιγράφει τὴν ἄφιξιν τοῦ Οὐίλσον καὶ λέγει: "Οἱ δύο πρόεδροι ἔσφιξαν ἐγκάρδια καὶ ἐπὶ ἀρκετὴ ὥρα τὰ χέρια των, ἐψιθύρισαν κάτι καὶ ἐφαίνοντο νὰ συνεννοοῦνται πολὺ καλά, ἂν καὶ ὁ ἓνας δὲν ἤξευρε γαλλικὰ καὶ ὁ ἄλλος δὲν ἤξευρε οὔτε λέξι ἀγγλικά".

Ὁ Οὐίλσον φαίνεται νὰ εἶναι τὸ ἀναμφισβήτητο κέντρον τῆς μεγάλης διασκέψεως τῆς εἰρήνης. Καὶ μένει ἐπὶ ἀρκετὸν καιρὸ τὸ κέντρον τῆς διασκέψεως, τοῦλάχιστον φαινομενικά. Στὴν πραγματικότητα δὲν εἶναι παρὰ ἓνα ἀδύνατον ἀνδρείκελλο, ποὺ κινοῦν ἐδῶ καὶ ἐκεῖ οἱ πρωθυπουργοί.

γοὶ τῆς Ἀγγλίας καὶ τῆς Γαλλίας Λούδ Τζώρτζ καὶ Κλεμανσώ.

Ἦδη τὸ πρῶτο ἀπὸ τὰ 14 σημεία του—κατάργησι τῆς μυστικῆς διπλωματίας—δὲν πραγματοποιεῖται ἀμέσως μετὰ τὴν ἄφιξί του στὴν Εὐρώπη. Ποτέ ἄλλοτε ἡ λογοκρισία καὶ ἡ μυστικότης δὲν ὠργίσαν περισσότερο ἀπὸ τὴν διάσκεψι τῶν Παρισίων καὶ τῶν Βερσαλλιών. Τὸ γαλλικὸ ὑπουργεῖο τῶν Ἐξωτερικῶν ἀναπτύσσει πολὺ γρήγορα καὶ σχεδὸν ἐκ τοῦ ἐμφανοῦς σὲ δὲλτὰ τὴν χώρα μίαν ἔντονη ἐκατράτεια κατὰ τῶν ἀρχῶν τοῦ Οὐίλσον.

Ἡ ἱστορική συνεδρίασις τῆς βουλῆς τῶν κοινωτήτων κατὰ τὴν ὁποίαν ἐκηρύχθη ὁ πόλεμος ἐναντίον τῆς Γερμανίας.

Ὁ πρωθυπουργὸς τῆς Γαλλίας Κλεμανσώ λέγει σὲ ὅποιον θέλει ἢ δὲν θέλει, νὰ τὸ ἀκούσῃ: "Τὰ δέκα τέσσαρα σήμεῖα μοῦ φαίνονται σὰν πολλὰ. Ὁ ἴδιος ὁ καλὸς Θεὸς ἔχει περιορίσει μόνο σὲ δέκα τὶς ἐντολές του".

Ὁ Δαυὶδ Λούδ Τζώρτζ, ὁ πρωθυπουργὸς τῆς Μ. Βρεταννίας, τὸν ὁποῖον οἱ συμπατριῶται του ὀνομάζουν "σαῦρα τῆς Οὐαλίας" καὶ "μάγο τῆς Οὐαλίας", φαίνεται κοντὰ στὸν πονηρὸν Οὐίλσον σὰν ἕνας φορτωμένος μὲ ἐνέργεια κινητῆρ καὶ ὁ Κλεμανσώ φωνάζει κάποτε ἀπελπισμένος.

—Τὶ θέλετε νὰ κάμω ὅταν κάθομαι στὸ τραπέζι τῆς διασκέψεως μετὰ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ τοῦ Ναπολέοντος;

Ἐν τῷ μεταξύ, ὁ Λούδ Τζώρτζ πνέει τὰ μένεα κατὰ τοῦ γαλλικοῦ ὑπουργείου Ἐξωτερικῶν καὶ λέγει θυμωμένος στοὺς ἀναμένοντας δημοσιογράφους: "Ἐδῶ ἐπικρατεῖ μίαν ἀτμόσφαιρα σὰν νὰ μὴ ἀερίσθησαν τὰ δωμάτια ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τοῦ Λουδοβίκου Φιλίππου".

Τεταμένη ἀτμόσφαιρα

Ἡ ἀτμόσφαιρα εἶναι τεταμένη.

Ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος ἡ ἐξωτερικὴ εἰκὼν τῆς διασκέψεως περιβάλλεται ἀπὸ μεγαλοπρέπεια καὶ παραδόσεις. Τὸ Παρίσι ρίχθηκε στὴν δίνη τῶν διασκεδάσεων ὕστερα ἀπὸ τὰ χρόνια τοῦ τρόμου. Χιλιάδες ἀντιπρόσωποι καὶ συνεργάται ἀπὸ ὅλο τὸν κόσμον ἔχουν μαζευθῇ στὴν γαλλικὴ πρωτεύουσα. Μόνο ὁ Οὐίλσον ἔχει μαζὺ του 1300 ὑπαλλήλους. Πλὴν αὐτῶν τὸ Παρίσι εἶναι γεμᾶτο ἀπὸ ἀντιπροσώπους καὶ ἀπὸ παρατηρητὰς τῶν ἀφυπνισθέντων λαῶν ποὺ ζητοῦν τὸ δικαίωμα τῆς αὐτοδιαθέσεως. Στὸ βιβλί-

ον ἀκροάσεων τοῦ Ἀμερικανοῦ προέδρου εἶναι ἐγγεγραμμένοι Κινέζοι καὶ Δαλματοί, ὁ ἐπιτετραμμένος τῆς Δημοκρατίας τοῦ Ἀγίου Μαρίνου, ἀντιπρόσωποι τοῦ Ὀρθοδόξου Οἰκομενικοῦ Πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως, Ἀλβανοί, Ἀρμένιοι, ἀκόμη δὲ καὶ μία ἀσσυριακὴ καὶ χαλδαϊκὴ ἀντιπροσωπεΐα.

Αἱ γνωστότεραι διδασκάλισσαι χοροῦ τῶν Παρισίων παραδίδουν μαθήματα χοροῦ πρὸς 300 φράγκα τὴν ὥρα καὶ λέγεται ὅτι σὲ βραχὺ χρονικὸ διάστημα ἐκέρδισαν ἑκατοντάδες χιλιάδων φράγκων. Ἀκόμη καὶ στὰ διαμερίσματα τοῦ ξενοδοχείου "Μάζεστικ" τὴν ἔδρα τῆς ἀγγλικῆς ἀντιπροσωπεΐας ὅπου τὴν ἡμέρα κυριαρχεῖ μεγάλη σοβαρότης τὸ βράδυ ὁργανώνονται θορυβῶδεις διασκεδάσεις κατὰ τὰς ὁποίας τὰ μέλη τῆς ἀποστολῆς χορεύουν μὲ τὶς καμαριέρες καὶ οἱ ἀξιωματικοὶ μὲ τὰς δακτυλογράφους. "Κυρία ἀτραξιὸν τοῦ ξενοδοχείου Μάζεστικ εἶναι ἡ Μέγκαν ἡ κόρη τοῦ Λόυδ Τζώρτζ, καὶ γι' αὐτὸ οἱ Παρισινοὶ μεταβάπτισαν τὸ ξενοδοχεῖο ἀπὸ "Μάζεστικ" σὲ "Μέγκαντικ".

Στὰ ξενοδοχεῖα καὶ στὰ μέγαρα τῶν ιδιωτῶν γίνονται συνεδριάσεις παγκοσμίου σημασίας. Μόνο 56 τεχνικαὶ ἐπιτροπαὶ ἀσχολοῦνται μὲ τὰς λεπτομερείας τῆς μελλοντικῆς τάξεως πραγμάτων. Τὰ κυριώτερα ὅμως ὄργανα εἶναι τὸ "Συμβούλιον τῶν Δέκα". Τὸ συμβούλιον τῶν πέντε μικρῶν καὶ τὸ συμβούλιον τῶν τεσσάρων μεγάλων. Οἱ τέσσαρες μεγάλοι εἶναι: ὁ Οὐίλσον, ὁ Λόυδ Τζώρτζ, ὁ Κλεμανσώ καὶ ὁ Ἰταλὸς Ὀρλάνδο.

Οἱ τέσσαρες μεγάλοι συνεδριάζουν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον στὰ διαμερίσματα τοῦ προέδρου Οὐίλσον στὸ μέγαρον "Μυρά", μιὰ ιδιωτικὴ κατοικία ποὺ διερρυθμίσθη ἰδιαιτέρως γιὰ τὸν Ἀμερικανὸ πρόεδρο καὶ ποὺ εὐρίσκεται ἀντίκρυ ἀπὸ τὰ γραφεῖα τοῦ Λόυδ Τζώρτζ. Μεγάλαι βιβλιοθήκαι σκεπάζουν τοὺς τοίχους καὶ ὅταν ὁ πρόεδρος πιέσει ἓνα κουμπὶ ἀνοίγουν καὶ ἀφήνουν τὸν δρόμο ἐλεύθερο γιὰ τὰ δωμάτια τοῦ ὕπνου. Μία μέρα δὲν ἐμφανίζεται στὴν συνεδρίασι. Ἐχεῖ βῆχα καὶ πυρετὸ 39,4. Ὁ Κλεμανσώ εὐρίσκει ἀμέσως ὅτι αἱ συνεδράσεις διεξάγονται ὁμαλῶτερα ὅταν ὁ Ἀμερικανὸς πρόεδρος ἀναγκάζεται νὰ παραμείνῃ κλινήρης. Δὲν ὑπάρχουν τότε οὐτοπικὰ ιδεώδη, δὲν ὑπάρχουν τὰ περίφημα 14 σημεῖα.

Μιὰ σφαῖρα παραπάνω δὲν ἔχει καμμιὰ σημασία.

Τὴν 19ὴν Φεβρουαρίου πέφτει ἄρρωστος καὶ ὁ Κλεμανσώ. Στὰς 8 καὶ 40' ἀνεβαίνει ὅπως συνήθως στὸ αὐτοκίνητό του γιὰ νὰ μεταβῇ στὴν διάσκεψιν. Τὴν στιγμὴ ἐκείνη ὁρμᾷ στὸ αὐτοκίνητο ἓνας ἄνθρωπος ὀνομαζόμενος Κοτέν.

—Εἶμαι Γάλλος καὶ ἀναρχικός, λέγει, καὶ πυροβολεῖ κατὰ τοῦ γηραιοῦ πρωθυπουργοῦ μὲ τὸ περιστροφὸ του.

"Τὸ ζῶο αὐτὸ ξεύρει νὰ πυροβολῇ, λέγει ὁ Κλεμανσώ καὶ σωριάζεται στὴν πολυθρόνα τοῦ αὐτοκινήτου.

Ὁ στρατηγὸς Μορδὰκ ποὺ σὲ λίγο καλεῖται στὸ γραφεῖο τοῦ πρωθυπουργοῦ τὸν βλέπει χλωμὸ καὶ ἀκίνητο νὰ κάθεται σὲ μιὰ πολυθρόνα.

—Εἴσθε τραυματισμένος; ἐρωτᾷ ὁ στρατηγός.

—Ναί. Μὲ ἐπυροβόλησαν ἐκ τῶν νώτων.

Οἱ ἰατροὶ Τυφίτ καὶ Γκοσσέ μπαίνουν στὸ δωμάτιο. Μὲ τὴν βοήθεια τοῦ στρατηγοῦ γδύνουν τὸν πρωθυπουργὸ καὶ διαπιστώνουν μὲ ἱκανοποίηση ὅτι τὸν εὗρε μόνο μιὰ σφαῖρα. Κανένα ζωτικὸ ὄργανο δὲν ἔχει προσβληθῇ καὶ ὁ δόκτωρ Γκοσσέ λέγει:

—Πρόκειται περὶ ἀληθινοῦ θαύματος. Ἄν ἡ σφαῖρα ἐπήγαινε ὀλίγα χιλιοστόμετρα δεξιὰ ἢ ἀριστερὰ δὲν θὰ ζούσατε σήμερα. Αὐτὸ ἀποδεικνύει ὅτι εἴσθε πολὺ τυχεροὶ κύριε πρωθυπουργέ.

—Καθόλου, ἀπαντᾷ ὁ Κλεμανσώ. Αὐτὸ ἀποδεικνύει ἀπλούστατα ὅτι τὰ ἔχω πολὺ καλὰ μὲ τὸν καλὸ Θεό.

Τὴν ἐπομένη ὁ στρατηγὸς Μορδὰκ εὕρισκει τὸν πρωθυπουργὸν νὰ κάθεται στὸ γραφεῖο του.

— Ἀπορεῖτε; τὸν ἐρωτᾷ ὁ Κλεμανσώ, Φυσικὰ οἱ ἰατροὶ μὲ διέταξαν νὰ μείνω στὸ κρεβάτι, ἀλλὰ τοὺς ξέρω καλὰ τοὺς γιατροὺς γιατί κι' ἐγὼ ἀνέγκω στὴν συντεχνία των. Ὅπως ὅσα λέγουν δὲν πρέπει ὅλα νὰ τὰ ἀκολουθοῦμε ἔτσι καὶ ἐγὼ δὲν ἀκολουθῶ πολλές ἀπὸ τίς παραγγελίες των.

Μόλις ἀνέρρωσε ὁ Κλεμανσώ σὲ τέτοιο σημεῖο ὥστε νὰ ἡμπορῇ νὰ μετέχη στὰς συνεδριάσεις συλλαμβάνεται πρὸ τῶν Ἑλυσίων ἕνας Ρῶσσοις ποὺ ἔρριψε ἕνα πυροβολισμό.

—Αὐτὸς ὁ ἄνθρωπος ἀγαπᾷ φαίνεται νὰ κάμη ἀστεῖα λέγει ὁ πρωθυπουργὸς ὅταν τοῦ μετέδωσαν τὴν εἶδησι. Δὲν περίμενε μερικὰ λεπτὰ νὰ βγῶ ἔξω; Ἐσυνήθισα τώρα πολὺ σ' αὐτὸ τὸ σπόρ. Μιὰ σφαῖρα παραπάνω ἢ πιὸ λίγο δὲν ἔχει σημασία.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ II

Η ΕΠΙΔΟΣΙΣ ΤΟΥ ΚΕΙΜΕΝΟΥ ΤΗΣ ΣΥΝΘΗΚΗΣ

Ἔρχεται ἡ Γερμανικὴ Ἀντιπροσωπεΐα

Αἱ συνεδριάσεις τῆς ὀλομελείας τῆς διασκέψεως τῆς εἰρήνης εἶναι ἕνα δρᾶμα γιὰ ὅλον τὸν κόσμον. Ὅ,τι ἐπιζητοῦμε, εἶπε ὁ Οὐίλσον κατὰ τὴν ἔναρξιν τῆς διασκέψεως, εἶναι ἡ κυριαρχία τοῦ νόμου βασιζομένη ἐπὶ τῆς συγκαταθέσεως τῶν κυβερνωμένων καὶ τῆς ὀργανωμένης θελήσεως τῆς ἀνθρωπότητος.

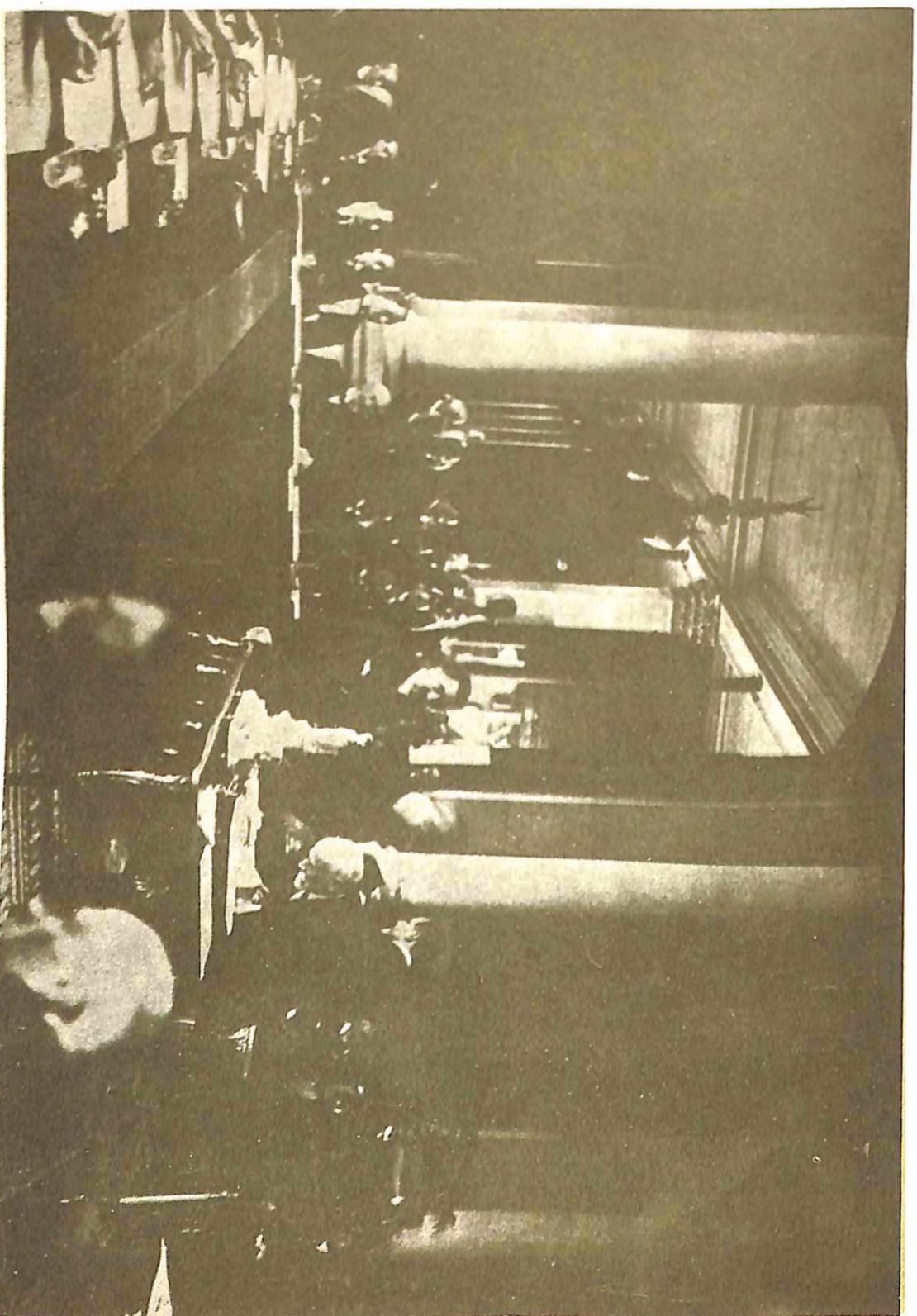
Ἀλλὰ πρὶν ἀκόμα προχωρήσῃ ἡ συνεδρίασις ὁ Οὐίλσον, ὁ Κλεμανσώ καὶ ὁ Λόυδ Τζῶρτζ διηγοῦνται ἀστεῖα καὶ ἀνέκδοτα, τὰ ὁποῖα ἀκούουν οἱ ὑπάλληλοι ποὺ εὕρισκονται κοντὰ των καὶ μεταδίδουν καὶ παρακάτω, λέγει ἕνας χρονικογράφος.

Ὁ σερ Ρόμπερτ Μπόρδεν ὁ Καναδοὺς ἐκπρόσωπος διέκοψε τὸν λόγον του μὲ τὴν διαμαρτυρίαν ὅτι "τὸ κουβεντολόγι τῶν Μεγάλων τοῦ καθιστᾶ ἀδύνατον νὰ συνεχίσῃ...

Τέλος τὴν 29ην Ἀπριλίου ἡ ὀλομέλεια τῆς διασκέψεως ἀποδέχεται τὸ

Ἀλμπέρτος ὁ Α΄, ὁ Βασιλεὺς τοῦ Βελγίου.

Η ΕΠΙΣΗΜΟΣ ΕΝ ΤΩ ΔΗΜΑΡΧΕΙΩ ΤΩΝ ΣΕΒΡΩΝ ΥΠΟΓΡΑΦΗ ΤΗΣ ΜΕΤΑ ΤΗΣ ΤΟΥΡΚΙΑΣ ΣΥΝΘΗΚΗΣ ΕΙΡΗΝΗΣ (28 ΙΟΥΛΙΟΥ 1920)
(Ο Έλευθέριος Βενιζέλος υπογράφων και παρ' αὐτὸν ὁ ἐν Πλατείᾳ πρεσβευτὴς Ἀβδὺς Ρωμάνος)

σχέδιον Ουίλσον περί τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν. Αὕτῃ εἶναι ἡ μόνη ἀληθινὴ νίκη τὴν ὁποίαν ἐκέρδισε στὸ Παρίσι ὁ Ἀμερικανὸς πρόεδρος. Γιὰ πρώτη φορὰ στὴν ἱστορία οἱ λαοὶ τῆς γῆς θὰ συνεργάζωνται σὲ ἓνα κοινὸ Κοινοβούλιο, διὰ νὰ λύουν τὰς διαφορὰς τῶν διὰ διαπραγματεύσεων καὶ δὲν θὰ καταφεύγουν στὸν πόλεμο.

Ὅ,τι τῶρα μένει νὰ γίνη εἶναι ἡ ἐπεξεργασία τῶν συνθηκῶν εἰρήνης τῶν ἡττηθέντων λαῶν καὶ πρὸ παντὸς τῆς εἰρήνης μὲ τὴν Γερμανία.

Ἡ γερμανικὴ ἀντιπροσωπεΐα—ὄχι πρὸς τὸ παρὸν δὲν ὑπάρχει γερμανικὴ ἀντιπροσωπεΐα. Ἡ Γερμανία δὲν ἀντιπροσωπεύεται ἀκόμῃ στὴν διάσκεψι τῆς εἰρήνης. Μόνο κατὰ τὰ τέλη Ἀπριλίου καὶ ἀφοῦ ἐλύθησαν θεωρητικῶς ὅλα τὰ προβλήματα καλεῖται ἡ γερμανικὴ κυβέρνησις νὰ ἀποστείλῃ ἀντιπροσώπους της. Θὰ εἶναι ἐξουσιοδοτημένοι νὰ ὑπογράψουν τὴν συνθήκην εἰρήνης.

Νὰ ὑπογράψουν. Ὅχι νὰ συζητήσουν.

Ὁ Οὐρλιχ φὸν Μπρόκдорφ Ραντσάου ὁ νέος ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν τῆς Γερμανικῆς Δημοκρατίας ὁρίζεται ὡς ἀρχηγὸς τῆς ἀντιπροσωπεΐας. Τὸν συνοδεύουν ὁ ὑπουργὸς τῆς Δικαιοσύνης δόκτωρ Ὄττο Λάνδσμπεργκ, ὁ ὑπουργὸς τῶν Ταχυδρομείων Γιοχάννες Γκίσμπερτς ὁ καθηγητὴς τοῦ Διεθνοῦς Δικαίου δόκτωρ Βάλτερ Σύκιγκ, ὁ πρόεδρος τῆς πρῶτης τοῦ Διεθνοῦς Δικαίου δόκτωρ Βάλτερ Σύκιγκ, ὁ πρόεδρος τῆς πρῶτης τοῦ Διεθνοῦς Δικαίου δόκτωρ Βάλτερ Σύκιγκ, ὁ πρῶτος ἀντιπρόεδρος τῆς Βουλῆς Λαΐνερτ καὶ ὁ δόκτωρ Κάρλ Μέλχιор. Εἰς αὐτοὺς πρέπει νὰ προστεθοῦν ἀκόμῃ ἀρκετοὶ γραμματεῖς, ἐμπειρογνώμονες δημοσιογράφοι, δακτυλογράφοι, κλητῆρες κλπ. Ἐν συνόλῳ 180 ἄτομα.

Τὴν 26ην Ἀπριλίου 1919 τίθεται εἰς κίνησιν στὸν σιδηροδρομικὸ σταθμὸ τοῦ Πότσδαμ στὸ Βερολῖνο ἡ πρώτη ἀπὸ τὰς τρεῖς ἐκτάκτους ἀμαξοστοιχίας ποὺ θὰ μεταφέρουν στὸ Παρίσι τὰ μέλη τῆς γερμανικῆς ἀντιπροσωπεΐας. Ὁ Βίκτωρ Σίφ ἕνας ἀπὸ τοὺς διαπεπιστευμένους στὴν ἀντιπροσωπεΐα δημοσιογράφους περιγράφει τὴν διαδρομὴ διὰ τῆς Γαλλίας. Οἱ Γάλλοι διέταξαν ἡ ἀμαξοστοιχία νὰ προχωρῇ ἐπὶ γαλλικοῦ ἐδάφους μὲ ρυθμὸ χελώνης. Σκοπὸς τῶν ἦτο νὰ δείξουν ἐπὶ ὥρας στὴν γερμανικὴ ἀντιπροσωπεΐα τὰς καταστροφὰς ποὺ προεκάλεσεν ὁ πόλεμος στὴν Βόρειο Γαλλία...καὶ πραγματικὰ ὅλοι μας συνεκινήθημεν πολὺ ἀπὸ τὸ θέαμα παρὰ τὸ γεγονὸς ὅτι ἀντελήφθημεν τὰς γαλλικὰς προθέσεις.

Στὸν μικρὸ σιδηροδρομικὸ σταθμὸ τοῦ Βενκρεσὸν οἱ Γερμανοὶ ἀντιπρόσωποι ἐγκαταλείπουν τὴν ἀμαξοστοιχία. Τὰ φλὰς τῶν φωτογράφων παίρνουν καὶ δίδουν. Ἐμφανίζονται μερικοὶ κατώτεροι Γάλλοι ὑπάλληλοι ποὺ διεκπεραιώνουν μὲ εἰρωνεία ὅλα καὶ μὲ μεγάλη βία τὰς σχετικὰς διατυπώσεις. Ὁ Βίναν Μπάρτλετ γράφει σὲ μιὰ ἀνταπόκρισι τοῦ στὴν ἐφημερίδα του: "Οἱ Γερμανοὶ κάμνουν συνεχῶς τὶς μικρὰς καὶ μονοκόμματες ὑποκλίσεις τῶν".

Στὶς Βερσαλλίας

Μὲ αὐτοκίνητα καὶ λεωφορεῖα συνεχίζεται τὸ ταξίδι εἰς τὰς Βερσαλλίας. Ἐνα ξενοδοχεῖο πρώτης τάξεως προορίζεται γιὰ τὰ κύρια μέλη τῆς γερμανικῆς ἀντιπροσωπεΐας. Σὲ δυὸ ἄλλα ξενοδοχεῖα κατώτερα κατέλυσαν τὰ

λοιπὰ μέλη. Ἐνα ἐκτεταμένο τμήμα τοῦ μεγάλου πάρκου τῶν Βερσαλλιῶν τίθεται στὴν διάθεσι τῶν Γερμανῶν ἀντιπροσώπων. Ἐκτὸς δὲ αὐτοῦ καὶ οἱ κῆποι τῶν δύο ἀνακτόρων τοῦ Τριανόν.

Βερσαλλίαι!

Ἐδῶ ὁ Βίσμαρκ ὑπαγόρευσε τὴ γερμανικὴ συνθήκη εἰρήνης. Ἐδῶ οἱ Γάλλοι ἀναγκάσθηκαν νὰ ἐγκαταλείψουν στὴν Γερμανία τὴν Ἀλσατία καὶ τὴν Λωρραίνη. Ἐδῶ ἐπεβλήθη σ' αὐτοὺς μία πολεμικὴ ἀποζημίωσις 5 δι-σεκατομμυρίων φράγκων. Ἐδῶ ἀπεφασίσθη ἡ προσωρινὴ κατοχὴ τῶν ἀνατολικῶν γαλλικῶν ἐπαρχιῶν πρὸς ἐξασφάλισι τῆς πληρωμῆς τῆς ἀποζημιώσεως.

Τίποτε δὲν ἐλησμονήθη. Τίποτε.

Ἡ ψύχωσις τοῦ πολέμου καὶ ἡ προπαγάνδα κυριαρχοῦν ἐδῶ στὰς Βερσαλλίας. Οἱ Γερμανοὶ εἶναι ὑποχρεωμένοι νὰ μεταφέρουν οἱ ἴδιοι τὶς ἀποσκευὰς τῶν στὰ δωμάτια τοῦ ξενοδοχείου τῶν. Συνιστᾶται σ' αὐτοὺς νὰ

ἐκλέγουν τὸν συντομώτερον δρόμον μεταξὺ τῶν τριῶν ξενοδοχείων τῶν "πρὸς ἀποφυγὴν δυσἀρεστων ἐπεισοδίων". Μερικοὶ ὅμως ἀπὸ αὐτοὺς ἐπισκέπτονται τὸ ἀνάκτορον τῶν Βερσαλλιῶν μέχρι καὶ τῆς τελευταίας γωνίας του. Ἄλλοι ἀγοράζουν ἀπὸ ἓνα περίπτερον, καταβάλλοντες πολλὰς λίρας στερλίνες δελτάρια καὶ γραμματόσημα. Μερικαὶ δακτυλογράφοι πηγαίνουν κρυφὰ καὶ στὸ Παρίσι καὶ ἀνακαλύπτονται ἀπὸ μερικοὺς ρεπόρτερ σὲ ἓνα ζα-

Γάλλοι στρατιῶται σὲ ἀναγνώριση.

χαροπλαστεῖο μπροστὰ σὲ σωροὺς πιάτων μὲ τοῦρτες καὶ γλυκίσματα.

Τὴν ἐπομένη ἐργάται περιβάλλουν τὸ ξενοδοχεῖο τῶν Γερμανῶν μὲ ὑψηλὸ ξύλινο φράκτη. Τίθενται καὶ συρματοπλέγματα καὶ τοποθετοῦνται πρὸ αὐτῶν μυστικοὶ ἀστυνόμοι. Μερικὰ μέλη τῆς γερμανικῆς ἀποστολῆς διαμαρτύρονται. Κανένας ὅμως δὲν λαμβάνει ὑπ' ὄψιν τὶς διαμαρτυρίες τῶν.

Αἱ φῆμαι ὀργιάζουν

Τὰ ἀπογεύματα τῆς Κυριακῆς, ὅταν ὁ καιρὸς εἶναι καλός, οἱ Παρισινοὶ κάμνουν ἐκδρομὴ ὡς τὰς Βερσαλλίας γιὰ νὰ ἰδοῦν τοὺς Γερμανούς. "Ἐνα μέλος τῆς γερμανικῆς ἀποστολῆς, ὁ Σίφ, περιγράφει ὡς ἑξῆς τὸ γεγονός; "Σὲ πυκνοὺς στοίχους στέκονται πίσω ἀπὸ τὸ συρματοπλεγμα ποὺ μᾶς χωρίζει ἀπὸ τὸν ἐξωτερικὸ κόσμον. "Ὅπως κανεῖς παρατηρεῖ τὰ ἄγρια θηρία στὸν ζωολογικὸ κῆπο τοῦ Χάγενμπεκ, ἔτσι μᾶς παρατηροῦν καὶ ἐμᾶς σὰν νὰ εἴμαστε παράξενα ὄντα. Τὸ πλῆθος τῶν ἐκδρομέων γενικὰ φέρεται μετὰ τάκτ. Μόνο ἐδῶ καὶ ἐκεῖ ἀκούεται ἓνα σφύριγμα, μιὰ βρισιά, ἢ μιὰ εἰρωνική παρατήρησις".

Ἀκόμη καὶ ἓνας σοβαρὸς ἄνθρωπος σὰν τὸν στρατηγὸν Μορδάκ διηγείται στοὺς γνωστούς του μιὰ... νόστιμη ἱστορία ποὺ ἀναφέρεται στὴν γερμανικὴ ἀντιπροσωπεία. "Ἐνα βράδυ, λέγει, μερικὰ μέλη τῆς ἀντιπροσωπείας αὐτῆς ἔφαγαν μαζὺ μετὰ τὶς γραμματεῖς καὶ τὶς δακτυλογράφους τῆς ἀποστολῆς. Ἐνας ἀπὸ τοὺς Γερμανούς ποὺ ἦταν μάλιστα καὶ ὑπουργός, εἶχε πιῇ τόσο πολὺ, ὥστε ἔγινε ἡρῶς ἐνὸς ἀληθινοῦ σκανδάλου. Ὅταν ἐπῆγε στὸ δωμάτιό του τραγουδοῦσε μετὰ δυνατὴ φωνὴ καὶ δὲν εὗρῃκε τίποτε ἄλλο καλύτερο νὰ κάμῃ, παρὰ νὰ ἀνακατέψῃ τὰ παπούτσια ποὺ εὕρισκοντο ἔξω ἀπὸ τὶς πόρτες τῶν δωματίων. Ὅταν οἱ Γερμανοὶ ἄκουσαν αὐτὸν τὸν θόρυβο ἐβγῆκαν ἔξω καὶ θέλησαν νὰ καθησυχάσουν τὰ πράγματα. Καὶ ἐπηκολούθησε ἡ συνηθισμένη σκηνὴ μετὰ ἓνα μεθυσμένο ποὺ δὲν ἐννοεῖ ν' ἀκούσῃ τὰ λόγια τῶν μὴ μεθυσμένων. Τελικὰ ὅμως κατέστη δυνατόν νὰ ὁδηγηθῇ ἡ Αὐτοῦ Ἐξοχότης στὸ κρεβάτι του".

Στὴν τεταμένη ἀτμόσφαιρα τῆς διασκέψεως, τέτοιες ἀφηγήσεις δὲν ἀποτελοῦν σπάνιες περιπτώσεις. Ὑπαρχει μιὰ ἄλλη, ποὺ ἀναφέρεται στὸν πρόεδρο Οὐίλσον. Τὸν παριστᾷ ὡς ἐκδοτοὶ στίς ἡδονές, καυτηριάζει τὴν διπλῇ ἠθικῇ του καὶ ἀποκαλύπτει λεπτομερείας τῆς νυκτερινῆς ζωῆς του στὸ Παρίσι. Καὶ ἡ περιγραφή αὐτή, ὅπως καὶ ἡ περιγραφή τοῦ Μορδάκ ἀπηγορεύθη ἀπὸ τὴν γαλλικὴ λογοκρισίαν.

Ὁ φόβος πρὸ τῶν μικροφώνων

Εἶναι ἀλήθεια τώρα, ὅτι ἓνα πρᾶγμα ἐκπλήσσει πραγματικὰ μετὰ τοὺς Γερμανούς: Συνεχῶς ἀπὸ τὸ δωμάτιό των ἀκούεται μουσική. Μιὰ γραμματεὺς παίζει στὸ πιάνο δύο μελωδίαις, πάντοτε τὶς ἴδιαις, γιὰτὶ προφανῶς αὐτὲς μόνον ξέρει. Ἐνα γραμμόφωνον, ποὺ μετεφέρθη ἀπὸ τὸ Βερολῖνον παίζει συνεχῶς ὡς ἄργα τὴν νύκτα τὴν οὐγγρικὴν ραψωδίαν τοῦ Λίστ καὶ τὸ ἐμβατήριον τοῦ Ταγχόυζερ. Ἀκόμη καὶ κατὰ τὰ διαλείμματα τῶν συνεδριάσεων τῆς γερμανικῆς ἀντιπροσωπείας ἓνας ἀπὸ τοὺς κυρίους, συνήθως ὁ πρεσβευτῆς φὸν Κέλλερ, κάθεται στὸ πιάνον καὶ παίζει εὐθυμα πότ-πουρρί.

Ὁλόκληρον τὸ Παρίσι γελᾷ μετὰ τὴν καρδίαν του ὅταν συνεπεῖα κάποιαις ἀδιακρισίαις ἀπεκαλύφθῃ ἡ πραγματικὴ αἰτία τῆς ἐξαιρετικῆς ἀγάπης τῶν

Γερμανῶν πρὸς τὴν μουσική. Πρὸ τῆς ἀναχωρήσεως τῶν μελῶν τῆς γερμανικῆς ἀντιπροσωπείας ἀπὸ τὸ Βερολῖνον ἕνας ἀξιωματικὸς τῆς ὑπηρεσίας πληροφοριῶν τοὺς ἐπέστησε τὴν προσοχή, ὅτι πρέπει νὰ ὑπολογίζουσιν στὴν δυνατότητα, ὅτι σὲ κάθε δωμάτιο ὅπου θὰ καταλύσουν θὰ ἔχουν τοποθετηθῇ ἀόρατα μικρόφωνα. Ἡ μόνη λοιπὸν δυνατότης ἀμύνης ἐναντίον αὐτῶν, ἦταν ἡ συνεχὴς μουσική.

—Μόλις ἐφθάσαμε στὰς Βερσαλλίας, λέγει ὁ δημοσιογράφος Σίφ, τὸν ὁποῖον ἀναφέραμε καὶ ἀνωτέρω, πολλοὶ ἀνέβηκαν στὰ δωμάτιά των ἐπάνω σὲ καθέκτες, κτυποῦσαν τοὺς τοίχους μήπως ἀνακαλύψουν κανένα ἀπὸ τὰ διαβολικὰ αὐτὰ ὄργανα τῆς κατασκοπείας. Ἄλλοι ἔβαζαν τὸ χέρι των μὲ μπαστοῦνι ἢ χωρὶς μπαστοῦνι στὴν καπνοδόχο τοῦ τζακιοῦ καὶ ἔβγαζαν ἀπὸ ἐκεῖ πολὺ καπνιὰ καὶ σκόνη, κανένα ὅμως μικρόφωνο. Κατὰ τὰς συνεδριάσεις ἔπαιζε διαρκῶς τὸ γραμμόφωνο καὶ αἱ συνομιλίας ἐγίνονταν μὲ χαμηλὴ φωνή".

Μυστικότης γύρω ἀπὸ τὴν συνθήκη εἰρήνης.

Τὴν 7η Μαΐου 1919 τελειώνει γιὰ τὴν γερμανικὴ ἀντιπροσωπεία ἡ περίοδος τῆς ἀναμονῆς. Αὐτὴν τὴν ἡμέρα θὰ ἐπιδοθῇ στοὺς Γερμανοὺς τὸ κείμενον τῆς συνθήκης.

Τὸ περιεχόμενον τοῦ ἐγγράφου κρατεῖται αὐστηρῶς μυστικό. Ὁ Κλεμανσώ ἐζήτησε τὴν ἄμεσο του δημοσίευσιν, ἀντετάχθη ὅμως ὁ Λόυδ Τζώρτζ. Ἐφοβεῖτο σφοδρὲς συζητήσεις στὸ κοινοβούλιο καὶ στὴν δημοσίαν γνώμην. Οὔτε οἱ ἐκπρόσωποι τῶν μικρῶν συμμάχων κρατῶν ἔλαβαν γνῶσιν τοῦ κειμένου τῆς συνθήκης.

Δὲν κατωρθώθη νὰ γνωσθῇ πῶς παρ' ὅλα αὐτὰ τὸ κείμενον ἐξέφυγε ἀπὸ τὸ δίκτυο τῆς μυστικότητος. Στὸ Βέλγιο πωλεῖται ὡς φυλλάδιο στοὺς δρόμους. Σχεδὸν ἀμέσως δημοσιεύεται μία γερμανικὴ μετάφρασις στὴν "Ελβετία καὶ ἡ παρισινὴ ἐφημερὶς "Ματὲν" γράφει μὲ φθόνο, ὅτι οἱ Γερμανοὶ ἤμπορουν νὰ ἀγοράσουν μὲ ἕνα μάρκο τὸ κείμενον τῆς συνθήκης. Μία ἄλλη παρισινὴ ἐφημερὶς, ἡ "Μπονσουάρ" ἀγοράζει στὸ Βέλγιο 600 ἀντίτυπα καὶ τὰ μοιράζει στὰ μέλη τῆς γαλλικῆς Βουλῆς καὶ ἔτσι ἐμέσως οἱ πατέρες τοῦ γαλλικοῦ ἔθνους πληροφοροῦνται τὸ περιεχόμενον τῆς συνθήκης εἰρήνης.

Τὴν 3η πρὸ τοῦ ἀπογεύματος τῆς 7ης Μαΐου 1919 ἔρχεται ἡ γερμανικὴ ἀντιπροσωπεία στὸ μέγαρο Τριανὸν τῶν Βερσαλλιῶν, ὅπου θὰ γίνῃ ἡ ἐπίδοσις τοῦ κειμένου. Γιὰ πρώτη φορὰ νικηταὶ καὶ ἡττημένοι θὰ ἀντικρύσουν ὁ ἕνας τὸν ἄλλο κατὰ πρόσωπο.

—Ἡ αἴθουσα ἦταν μικρά, γράφει ὁ διευθυντὴς τῆς ὑπηρεσίας τύπου Μπαϊκερ. Οἱ ἐκπρόσωποι 27 ἔθνων εἰσῆλθον ὁ ἕνας ὕστερα ἀπὸ τὸν ἄλλο καὶ ἔλαβαν τὶς θέσεις των γύρω ἀπὸ τὸ μεγάλο τραπέζι. Ἐκτὸς ἀπὸ τοὺς κυρίους ἀντιπροσώπους, τοὺς ἀπαραίτητους διερμηνεῖς καὶ τὰς γραμματεῖς δὲν ἐπετράπη ἡ εἴσοδος στὸ κοινόν.

"Κύριοι! Οἱ Γερμανοὶ ἀντιπρόσωποι!".

Μὲ τίς λέξεις αὐτὲς τοῦ τελετάρχου ἀνοίγουν μιὰ ἀκόμη φορὰ αἱ θύραι τῆς αἰθούσης. Ἀργὰ-ἀργὰ εἰσέρχονται οἱ ἑξ Γερμανοὶ πληρεξούσιοι, ἔχοντες ἐπὶ κεφαλῇ τὸν κόμητα Μπρόκдорφ-Ραντσάου. Εἶναι ὡχρὸς ἀλλὰ ψυχραι-

μος. Κάμνει μία μικρά υπόκλισι. "Όλοι οί παρόντες ανταποδίδουν τόν χαιρετισμό, σηκώνόμενοι σιωπηλοί από τὰς θέσεις των.

Δραματικὲς στιγμὲς

Οί Γερμανοί εἰς τοὺς ὁποίους ἀνήκουν ἀκόμη μερικοὶ εἰσηγηταί, δύο διερμηνεῖς καὶ ἕνας στενογράφος λαμβάνουν θέσι σὲ δύο χωριστὰ τραπέζια στὸ τέλος τῆς μεγάλης τραπέζης τῆς διασκέψεως ποὺ ἔχει σχῆμα πετάλου. Ἀμέσως κατόπιν σηκώνεται ὁ Γεώργιος Κλεμανσώ καὶ ἐκφωνεῖ τὸν περίφημο λόγο του.

"Κύριοι ἐκπρόσωποι τοῦ γερμανικοῦ Ράιχ. Δὲν ὑπάρχει οὔτε καιρὸς οὔτε ὁ τόπος εἶναι κατάλληλος διὰ περιττὰ λόγια. Βλέπετε μπροστὰ σας τοὺς διαπεπιστευμένους πληρεξουσίους ὧν τῶν μικρῶν καὶ τῶν μεγάλων δυνάμεων, αἱ ὁποῖαι ἠνώθησαν διὰ νὰ πολεμήσουν ἀπὸ κοινοῦ εἰς ἕνα πόλεμον ὁ ὁποῖος τόσον ἀγρίως ἐπεβλήθη εἰς αὐτάς.

"Ἐφθασε ἡ ὥρα νὰ τακτοποιήσωμε τοὺς λογαριασμοὺς μας. Παρακαλέσατε νὰ γίνῃ εἰρήνη. Εἴμεθα πρόθυμοι νὰ σᾶς τὴν δώσωμεν. Τώρα θὰ σᾶς ἐπιδώσωμεν ἕνα βιβλίον ποὺ περιέχει τοὺς ὅρους μας. Ἡ δευτέρα εἰρήνη τῶν Βερσαλλιῶν ἐξηγοράσθη τόσο ἀκριβὰ ἀπὸ τοὺς ἐδῶ ἀντιπροσώπουμένους λαούς, ὥστε δὲν ἤμποροῦν πλέον νὰ δεχθοῦν μόνοι των νὰ φέρουν τὰς συνεπειὰς αὐτοῦ τοῦ πολέμου".

Αὐταὶ εἶναι αἱ κυριώτεραι περικοπαὶ τοῦ λόγου τοῦ Γάλλου πρωθυπουργοῦ.

Ὁ Γενικὸς Γραμματεὺς τῆς διασκέψεως Ντυταστὰ διασχίζει τὴν αἴθουσα καὶ τοποθετεῖ στὸ τραπέζι μπροστὰ στὸν Μπρόκдорφ Ραντσάου τὸν τόμο τοῦ κειμένου τῆς συνθήκης εἰρήνης. Μὲ μία συμβολικὴ χειρονομία ὁ Γερμανὸς ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν βγάζει τὰ μαῦρα γάντια καὶ τὰ τοποθετεῖ ἐπάνω στὸν τόμο τοῦ κειμένου τῆς συνθήκης εἰρήνης ποὺ ἔχει ἄσπρο ἐξώφυλλο. Ὑστερα ἀνοίγει τὸν χαρτοφύλακά του καὶ βγάζει τὸ κείμενον τῆς ἀπαντήσεώς του.

Ὁ Μπρόκдорφ Ραντσάου ἔχει προετοιμάσει δύο σχέδια ἀπαντήσεων, ἕνα ἥπιο καὶ ἕνα δριμύτερο. Ἐνῶ ὁ Κλεμανσώ ὁμιλεῖ ἀποφασίζει νὰ χρησιμοποίησιν τὸ δεύτερο κείμενο.

—Κύριοι, ἀρχίζει καὶ δὲν λαμβάνει καθόλου ὑπ' ὄψιν τὸν ψίθυρο τῆς ὀργισμένης ἐκπλήξεως καὶ ἀποδοκιμασίας ποὺ διατρέχει τὴν αἴθουσα. Γιατὶ ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸν Κλεμανσώ, ὁ Γερμανὸς δὲν σηκώνεται ἀπὸ τὴν θέσιν του. Ὁμιλεῖ καθήμενος.

Γιὰ τὴν στάσιν του αὐτὴ ὁ Μπρόκдорφ Ραντσάου ἄκουσε κάθε κατηγορίαν. Ἐδέχθη πολλὰς μομφὰς ἀπὸ τὶς ὁποῖες αἱ ἡπιώτεροι ἦσαν ἡ μομφὴ ὅτι ἐφέρθηκε σὰν ἀγενὴς καὶ ἀγροῖκος ἄνθρωπος. Νὰ ὅμως πῶς δικαιολογεῖται ὁ ἴδιος στὰ ἀπομνημονεύματά του:

"Ἐἶχα τὸν λόγο μου ποὺ παρέμεινα καθιστός, ἐνῶ ὁ Κλεμανσώ προσεφώνει ὀρθίως τὴν γερμανικὴ ἀντιπροσωπεΐαν. Δὲν ἤθελα νὰ δώσω τὴν ἐντύπωσιν ὅτι εἴμεθα κατηγορούμενοι...".

Καὶ χωρὶς νὰ λάβῃ ὑπ' ὄψιν τοὺς ψιθύρους τῆς ἀποδοκιμασίας ὁ

Μπρόκδορφ Ραντσάου λέγει:

"Δὲν ἀπατώμεθα ἐπὶ τῆς ἐκτάσεως τῆς ἡττης καὶ τοῦ βαθμοῦ τῆς ἀδυναμίας μας. Γνωρίζομεν τὴν ἑκτασι τοῦ μίσους, ποὺ μᾶς ὑποδέχεται ἐδῶ. Ζητεῖται ἀπὸ ἡμᾶς νὰ ἀναγνωρίσωμεν ὅτι εἴμεθα οἱ μόνοι αἴτιοι τοῦ πολέμου. Μὴ τέτοια ὁμολογία ἐξερχομένη ἀπὸ τὰ χεῖλη μας θὰ ἦτο ψεῦδος. Δὲν ἔχομεν βέβαια τὴν πρόθεσι νὰ ἀμφισβητήσωμεν τὴν εὐθύνην τῆς Γερμανίας εἰς αὐτὸν τὸν παγκόσμιον πόλεμον, ἀμφισβητοῦμεν ὅμως κατηγορηματικῶς ὅτι μόνον ἡ Γερμανία βαρύνεται μεαὐτὴν τὴν εὐθύνην. Ἡ δημοσία γνώμη σὲ ὅλες τὰς χώρες τῶν ἀντιπάλων μας ἀνησυχεῖ ἀπὸ τὰ ἐγκλήματα τὰ ὁποῖα διέπραξεν ἡ Γερμανία κατὰ τὸν πόλεμον. Καὶ ἡμεῖς εἴμεθα ἔτοιμοι νὰ ἐπανορθώσωμεν κάθε γενομένη ἀδικία. Ἀδικήσαμε τὸ Βέλγιον. Καὶ θὰ ἐπανορθώσωμεν τὴν ἀδικίαν μας.

Καὶ ὕστερα ὁ Μπρόκδορφ Ραντσάου προβαίνει σὲ ἐπίθεσι :

"Ἀλλὰ καθ' ὅσον ἀφορᾷ τὸν τρόπο τῆς διεξαγωγῆς τοῦ πολέμου δὲν ἡμάρτησε μόνον ἡ Γερμανία. Κάθε εὐρωπαϊκὸ ἔθνος γνωρίζει ἔργα καὶ ἄτομα, τὰ ὁποῖα οἱ καλοὶ πολῖται δὲν ἐνθυμοῦνται εὐχαρίστως. Δὲν θέλω νὰ ἀπαντήσω στὰς μομφὰς μὲ μομφάς. Ἄν ὅμως ζητεῖται μετάνοια ἀπὸ ἡμᾶς

Οἱ Ἄγγλοι θέτουν πῦρ στὰ ἐφόδιά των στὸν ὄρμον τῆς Σούβλα στὰ Δαρδανέλλια.

τότε δὲν πρέπει νὰ λησμονεῖται ἡ ἀνακωχή. Ἐπέρασαν ἔξη ἐβδομάδες μέχρις ὅτου πραγματοποιηθῇ καὶ ἐπέρασαν ἔξη μῆνες μέχρις ὅτου γνωρίσωμεν τοὺς ὄρους σας. Αἱ ἑκατοντάδες χιλιάδων τῶν μὴ πολεμιστῶν ποὺ ἀπέθανον ἀπὸ τῆς 4ης Νοεμβρίου συνεπεία τοῦ ἀποκλεισμοῦ ἐδολοφονήθησαν ἐν ψυχρῷ καὶ ἀφοῦ πρῶτα

ἡ νίκη ἐξησφαλίσθη ἀπολύτως ἀπὸ τοὺς ἀντιπάλους μας. Αὐτὸ νὰ τὸ ἔχετε ὑπ' ὄψιν ὅταν ὁμιλεῖτε περὶ ἐνοχῆς καὶ περὶ τιμωρίας.

Ὁ προϋστάμενος τῆς ὑπηρεσίας Τύπου Μπαϊρκερ σημειώνει στὸ ἡμερολόγιό του :

"Ὁ Μπρόκδορφ Ραντσάου ὠμιλοῦσε μὲ πικρία, μὲ πεῖσμα, ἀκόμη καὶ χωρὶς τάκτ. Τὰ πρόσωπα τῶν ἀκροατῶν του γίνονται ὅλον ἐν καὶ σκυθρωπότερα. Ὅταν ἐτελείωσε ὁ Κλεμανσὼ ποὺ προήδρευε τῆς διασκέψεως σηκώθηκε μονοκόμματος ἀπὸ τὴν ἔδρα του καὶ εἶπε:

—Ἐχει κανεὶς ἄλλος νὰ κάμη παρατηρήσεις; Ὁχι; Λύεται ἡ συνεδρίασις.

Στὰ ἀπομνημονεύματά του ὁ Κλεμανσὼ περιγράφει τὸ ἐπεισόδιον ὡς ἐξῆς:

"Χθὲς 7ῃ Μαΐου ὠμίλησε ὁ ἀρχηγὸς τῆς γερμανικῆς ἀντιπροσωπείας. Ὁ Γερμανὸς αὐτὸς γεμᾶτος ἀναίδεια μᾶς ἐδιάβασε μία ὁλόκληρη σελίδα ποὺ ἀρχίζει μὲ τὰ λόγια: "Ἐπὶ τέλους θὰ ἱκανοποιησθε τὸν πόθον τῆς ἐκδική-

σεώς σας". Ὁ Λόυδ Τζώρτζ με ρώτησε με σιγανή φωνή: "Τί θὰ τοῦ ἀπαντήσετε; "Θὰ τοῦ βάλω εἶπα, τὸ κείμενο τῆς συνθήκης μπροστὰ στὴν μύτη του καὶ θὰ τοῦ εἰπῶ:

—Βουαλά. Αὐτὸ τὸ χαρτὶ πρέπει νὰ τὸ ὑπογράψετε. Καὶ ἔτσι ἔγινε πραγματικά.

Τὸ περιεχόμενο τῆς Συνθήκης

Τὸ βράδυ τὸ κείμενο τῆς συνθήκης κομματιάζεται ἀπὸ τοὺς Γερμανούς: Κάθε μέλος τῆς ἀντιπροσωπείας ἀναλαμβάνει νὰ μεταφράσῃ μερικὲς σελίδες. Ὅσον τὸ δυνατόν γρηγορώτερα πρέπει νὰ καταρτισθῇ ἓνα αὐθεντικὸ γερμανικὸ κείμενο.

Ποιὸ εἶναι τὸ περιεχόμενο τῶν 440 ἄρθρων τῆς συνθήκης; Ἀνήκει σήμερα στὴν ἱστορία καὶ ἀρκεῖ νὰ ἀναφέρωμε συντόμως τὶς κυριώτερες διατάξεις τῆς.

ΕΔΑΦΙΚΟΙ ΟΡΟΙ. — Ἡ Γερμανία παραιτεῖται ὅλων τῶν ἀποικιῶν της καὶ τῶν ὑπερποντίων κτήσεών της. Ἐπιστρέφει τὴν Ἀλσατία καὶ Λωρραίνη. Ἐκχωρεῖ ὅλο σχεδὸν τὸ Πόξεν καὶ τὴν Δυτικὴ Πρωσσία, τὴν περιοχὴ τοῦ Μέμελ καὶ τοῦ Χοῦλτσιν. Στὸ βόρειο Σλέσβιγ, στὸ Μαρίενμπερδερ καὶ τὸ Ἀλλεστάιν, στὸ Ὁϋππεν—Μαλμεδὺ καὶ στὴν Ἀνω Σιλεσία θὰ γίνῃ δημοψήφισμα. Μετὰ δεκαπέντε ἔτη θὰ γίνῃ δημοψήφισμα καὶ γιὰ τὴν περιοχὴ τοῦ Σάαρ. Ἡ περιοχὴ ἀριστερὰ τοῦ Ρήνου καὶ τρία προγεφυρώματα στὴν δεξιὰ ὄχθη τοῦ Ρήνου, θὰ καταληφθοῦν καὶ θὰ ἐκκενώθουν τμηματικῶς μετὰ 5, 10 καὶ 15 ἔτη.

ΑΦΟΠΛΙΣΜΟΣ. — Θὰ παραδοθῇ ὁλόκληρο σχεδὸν τὸ γερμανικὸ πολεμικὸ ὕλικό. Θὰ διαλυθῇ τὸ μέγα γερμανικὸ Γενικὸ Ἐπιτελεῖο. Ἡ Γερμανία θὰ ἔχῃ εἰς τὸ μέλλον μόνο ἓνα ἐπαγγελματικὸ στρατὸ δυνάμεως 100.000 ἀνδρῶν, στὸν ὅποιον προστίθενται ναυτικὰ τμήματα δυνάμεως 15000 ἀνδρῶν. Ὅχυρώματα εὐρισκόμενα μέχρις ἀποστάσεως 50 χιλιομέτρων ἀνατολικῶς τοῦ Ρήνου, θὰ κατεδαφισθοῦν. Ὁ γερμανικὸς στρατὸς δὲν δικαιούται νὰ ἔχῃ βαρέα ὅπλα (τάνκς καὶ ἀεροπλάνα). Μία διασυμμαχικὴ ἐπιτροπὴ θὰ ἐλέγχῃ τὸν γερμανικὸ ἀφοπλισμό.

ΕΠΑΝΟΡΘΩΣΕΙΣ. — Γιὰ νὰ ἐπανορθώσῃ τὶς πολεμικὲς ζημιὰς ἡ Γερμανία θὰ παραδώσῃ ὅλα τὰ ἐμπορικὰ τῆς πλοῖα ποὺ ἔχουν χωρητικότητα ἄνω τῶν 1600 τόννων, μηχανάς, ἐγκαταστάσεις ἐργοστασίων, οἰκοδομικὸ ὕλικό, ἄλογα, ζῶα, ἄνθρακα, χημικὰ ἤδη, ἀτμομηχανές, βαγόνια, αὐτοκίνητα, γεωργικὲς μηχανές. Μία διασυμμαχικὴ ἐπιτροπὴ ἐπὶ τῶν ἐπανορθώσεων θὰ καθορίσῃ τὸ συνολικὸ ὕψος τῆς γερμανικῆς ὀφειλῆς, ἡ ὁποία πρέπει νὰ πληρωθῇ σὲ διάστημα 30 ἐτῶν.

Ἀπαράδεκτοι οἱ ὅροι, ἀποφαίνεται ἀποφασιστικὰ ἡ γερμανικὴ ἀντιπροσωπεία ἀφοῦ μετεφράσθη ὁλόκληρο τὸ κείμενο.

Αὐτὸ τὸ ἀπαράδεκτο ἐκδηλώνεται στὰς διακοινώσεις ποὺ γράφει ὁ Μπρόκδορφ—Ραντσάου καὶ στὴν ἐπιδεικτικὴ ἀναχώρησι τῶν Γερμανῶν ἀπὸ τὰς Βερσαλλίας.

Ὁ Κλεμανσὼ ἀρνεῖται κάθε συζήτησι καὶ ὁ στρατάρχης Φὸς τὸν ὑποστηρίζει μετὰ τὴν ἐξῆς κατηγορηματικὴ δήλωσι: "Δὲν θὰ παίξω αὐτὸ τὸ παιγνίδι. Ἄν περιμένωμε μερικὲς μέρες οἱ Γερμανοὶ θὰ ἀποθρασυνθοῦν μέ-

χρι τοῦ σημείου πού αὐτοὶ νὰ μᾶς ὑπαγορεύσουν τοὺς ὅρους τῆς εἰρήνης.
"Ὁχι, ὄχι, χίλιες φορές ὄχι!"

Τὴν 16ην Ἰουνίου ἐπιδίδεται στὴν γερμανικὴ ἀντιπροσωπεΐα ἕνα τηλεσίγραφο διαρκείας πέντε ἡμερῶν γιὰ νὰ ὑπογράψουν τὸ κείμενο τῆς σωθῆκης χωρὶς καμμία τροποποίησι. Οἱ πληρεξούσιοι, οἱ ἐμπειρογνώμονες καὶ ἡ ἀκολουθία τῶν ἀναχωροῦν ἀμέσως γιὰ τὴν Γερμανία. Τὴν τελευταία λέξι θὰ ἔχη τώρα ἡ γερμανικὴ ἐθνοσυνέλευσι πού συνεδριάζει στὴν Βαϊμάρη.

"Ὅταν τὰ αὐτοκίνητα πού φέρουν τὴν γερμανικὴ ἀντιπροσωπεΐα πηγαίνουν στὸν σιδηροδρομικὸ σταθμὸ τῶν Βερσαλλιῶν, ἕνα ἀνήσυχο πλῆθος γεμίζει τοὺς δρόμους. Θὰ ἐπαναληφθῇ λοιπὸν ὁ πόλεμος μόνο καὶ μόνο γιατί οἱ Γερμανοὶ ἀρνοῦνται νὰ ὑπογράψουν; "Σὲ πυκνοὺς στοίχους στέκονται καὶ ἀπὸ τὰ δύο μέρη τοῦ δρόμου ἄνδρες, γυναῖκες καὶ παιδιὰ, πού κάμνουν σὰν τρελλοί, γράφει ὁ δημοσιογράφος Σίφ. Φωνάζουν, χειρονομοῦν, γελοῦν, δείχνουν σ' ἐμᾶς τοὺς γρόνθους τῶν, σφυρίζουν. Σὲ λίγὸ πετοῦν στὸν ἀέρα ὄχι μόνο ὕβρεις ἀλλὰ καὶ διάφορα ἀντικείμενα: Ἐφημερίδες σὲ σχῆμα σφαίρας, τσόφλια πορτοκαλλίων, καὶ ὕστερα καὶ μερικὲς πέτρες.

"Ἐνας γραμματεὺς τῆς γερμανικῆς ἀντιπροσωπεΐας καὶ μία δακτυλογράφος τραυματίζονται στὸ κεφάλι. Ὁ πρῶτος ἐλαφρά, ἡ δακτυλογράφος βαρειά. Ἐνας ἀνώτερος Γάλλος ἀξιωματικὸς ὑποβάλλει μέσα στὴν ἀμαξοστοιχία στὸν Μπρόκдорφ—Ραντσάου τὴν ἔκφρασι τῆς λύπης τῆς γαλλικῆς κυβερνήσεως γιὰ τὰ ἐπεισόδια. Στὴν δακτυλογράφο δίδεται μία σημαντικὴ ἀποζημίωσις, ἡ ὁποία αὐξάνεται ἀκόμη ὕστερα ἀπὸ μερικὸς μῆνες.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ III

Ἡ ΥΠΟΓΡΑΦΗ ΤΗΣ ΣΥΝΘΗΚΗΣ

Ἡ Γερμανικὴ βουλὴ ἀποδέχεται τοὺς ὅρους.

Πῶς θὰ ἀποφασίσῃ τώρα ἡ γερμανικὴ ἐθνοσυνέλευσις τῆς Βαϊμάρης; Τὶ θὰ γίνῃ ἂν καταλήξῃ στὴν ἀπόφασιν νὰ ἀρνηθῇ νὰ ὑπογράψῃ τὴν συνθήκην εἰρήνης τὴν ὁποίαν ἐξεπόνησαν οἱ σύμμαχοι;

Ὁ Φὸς ἀπήντησε ἤδη τί θὰ κάμνῃ σὲ μιὰ τέτοια περίπτωσι: "Θὰ κτυπήσω κατακέφαλα!"

Κανεὶς δὲν ἀμφιβάλλει, ὅτι ὁ γαλλικὸς στρατὸς ἂν δὲν συναφθῇ εἰρήνη θὰ βαδίσῃ κατὰ τοῦ Βερολίνου καὶ θὰ ὑπαγορεύσῃ ἐκεῖ τοὺς ὅρους του. Ἦδη ὁ Φὸς ἀναχωρεῖ ἐπιδεικτικὰ στὸ γενικὸ του ἀρχηγεῖο στὴν λουτρόπολιν Κρόϋτσμπαχ. Πρὸς Νότον αἰτῶνται καὶ μεραρχαὶ εἶναι ἔτοιμοι πρὸς δρᾶσιν. Τὰ βρεταννικὰ φύλλα ὁμιλοῦν περὶ ἐπαναλήψεως τῶν ἀπὸ ἀέρος ἐπιθέσεων. Μετὰ τὴν ἐπανάληψιν τῶν ἐχθροπραξιῶν δὲν θὰ ὑπάρχῃ πιά Γερμανία, ἀλλὰ μόνο μία δωδεκάδα ἀνεξαρτήτων μικρῶν γερμανικῶν κρατῶν. Τὸ τέλος τῆς γερμανικῆς αὐτοκρατορίας ἐπικεῖται.

Τὴν Κυριακὴ 22αν Ἰουνίου 1919 ἐδόθη μία μικρὰ ἀκόμη προθεσμία γιὰ τὴν ἀποδοχὴ τοῦ γαλλικοῦ τελεσιγράφου—οἱ ἐκπρόσωποι τοῦ γερμανικοῦ λαοῦ στὴν Βαϊμάρη λαμβάνουν τὴν μεγάλη ἀπόφασι. Ὑπὲρ τῆς ὑπογραφῆς τῆς συνθήκης εἰρήνης ψηφίζουν 237 πληρεξούσιοι. Κατ' αὐτῆς ψηφίζουν 138 καὶ 5 ἀρνοῦνται ψῆφο.

Δὲν ἀπομένει πιά παρὰ ἡ ὑπογραφή τῆς συνθήκης.

Ὁ Μπρόκдорφ-Ραντσαύ, ὁ ὁποῖος ἐχαρακτήρισε ἀπαράδεκτον τὴν συνθήκην, ἀπεχώρησεν ἀπὸ τὸ ὑπουργεῖο τῶν Ἐξωτερικῶν. Ἔτσι τὸ βαρὺ καθῆκον τῆς ὑπογραφῆς ἀνατίθεται σὲ δύο νέους ἄνδρας: στὸν σοσιαλδημοκράτη ὑπουργὸ τῶν Ἐξωτερικῶν Χέρμαν Μίλλερ καὶ στὸν ὑπουργὸ τῶν Συγκοινωνιῶν καὶ τῶν Ἀποικιῶν δρ. Ἰωάννην Μπέλλ, ποὺ ἀνήκει στὸ κόμμα τοῦ κέντρου.

Στὴν αἴθουσα τῶν Κατόπτρων τοῦ Ἀνακτόρου τῶν Βερσαλλιῶν.

Τὴν 28ην Ἰουνίου τοῦ 1914 γίνεται ἡ τελετὴ τῆς ὑπογραφῆς στὴν αἴθουσα τῶν κατόπτρων τοῦ ἀνακτόρου τῶν Βερσαλλιῶν. Τὸ ἴδιο τραπέζι δπου οἱ Γάλλοι ὑπέγραψαν τὸ 1871 τὴν προκαταρκτικὴ εἰρήνη ποὺ τοὺς ὑπαγόρευσε ὁ Βίσμαρκ, στέκει στὸ ἴδιο μέρος καὶ μπροστὰ στὸ μελανοδοχεῖο εὐρίσκεται ἡ ἴδια ἱστορικὴ πέννα. Γιὰ νὰ μὴ ἀναγκασθῇ νὰ χρησιμοποιοῖ αὐτὴν τὴν πέννα ὁ δόκτωρ Μπέλλ ἀγόρασε ἕνα φθηνὸ στυλογράφο καὶ τὸν ἔκρυψε στὴν τσέπη τοῦ ἐπισήμου ἐνδύματος του.

Ὁ Χέρμαν Μύλλερ γράφει στὰ ἀπομνημονεύματά του: "Πρῶτα, πρῶτα ἔπρεπε νὰ ντυθοῦμε: Ρεντιγκότα καὶ ψηλὸ καπέλλο. Κατὰ τὰς 2.45 ἐνεφανίσθησαν τέσσαρες σύμμαχοι συνταγματάρχαι στὸ ξενοδοχεῖο μας στὰς Βερσαλλίας. Ἕνας Ἀμερικανός, ἕνας Ἀγγλος, ἕνας Γάλλος καὶ ἕνας Ἰταλός. Θὰ ἀποτελέσουν τὴν τιμητικὴ μας συνοδεία μέχρι τῆς αἵθουσας τῶν κατόπτρων.

Πρὶν νὰ εἰσέλθωμε σ' αὐτὴν ἔπρεπε νὰ περάσωμε ἀπὸ ἕνα προθάλαμο δπου εἶχε συγκεντρωθῇ τὸ κοινὸν ποὺ προσεκλήθη νὰ παραστῇ στὴν ὑπογραφή. Ἦσαν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον γυναῖκες καὶ μάλιστα σύζυγοι στραταρχῶν, στρατηγῶν, πολιτικῶν καὶ βουλευτῶν. Τὴν στιγμὴ ποὺ ἐμπήκαμε στὸν προθάλαμο μᾶς ὑποδέχθηκε ζωηρὸς ψίθυρος. Οἱ κύριοι σηκώθηκαν, ἐκεῖνοι μάλιστα ποὺ εὐρίσκοντο πίσω ἀνέβηκαν ἐπάνω στὰ καθίσμάτά των γιὰ νὰ μπορέσουν νὰ μᾶς κοιτάξουν καλύτερα.

Ἡ ἀχαρακτήριστη αὐτὴ σκηνὴ προεκάλεσε ζωηρὰ δυσφορίαν σὲ ἕνα μεγάλο τμήμα τῶν παρόντων. Τὸ αἶσθημα εὐγενείας τῆς πλειοψηφίας ἐξηγέρθη ὡς ἐξ ἐνστίκτου ἐναντίον αὐτῆς τῆς ἐλλείψεως τάκτ. Ἀμέσως προεκλήθη μεγάλη ταραχὴ σὲ ὅλη τὴν αἴθουσα. Ἀκούσθησαν ἔντονοι κραυγαὶ διαμαρτυρίας. "Καθῆστε, καθῆστε ἀμέσως!". Καὶ διστακτικοὶ οἱ κύριοι ποὺ σηκώθηκαν ἐκάθησαν.

Ἐν τῷ μεταξύ ἐμπήκαμε στὴν κυρία αἴθουσα. Ὁ τελετάρχης κ. Οὐίλλιαμ Μαρτὶν μᾶς ὠδήγησε ὡς τὰς θέσεις μας. Ἐκαθήσαμε σὲ μιὰ γωνιὰ τῆς αἵθουσας. Πρὸς τὰ δεξιὰ μας ἐκάθονταν οἱ ἀντιπρόσωποι τῆς Ἰαπωνίας, πρὸς τὰ ἀριστερὰ τῆς Οὐρουγουάης. Μόλις εἶχαμε καθῆσαι σηκώθηκε ἀπὸ

τὴν μέση τῆς διαγωνίου τραπέζης ὁ Κλεμανσώ καὶ ἐκήρυξε τὴν ἔναρξιν τῆς συνεδριάσεως.

— Ὑπὸ τὰς συνθήκας αὐτάς, συνέχισε ὁ Γάλλος πρωθυπουργὸς ὕστερα ἀπὸ μιὰ μικρὰ εἰσαγωγή, ἔχω τὴν τιμὴ νὰ καλέσω τοὺς Γερμανοὺς πληρεξουσίου νὰ θέσουν τὴν ὑπογραφήν των ἐπὶ τῆς πρὸ αὐτῶν εὑρισκομένης συνθήκης εἰρήνης.

Καὶ μέ μιὰ κίνησι τοῦ χεριοῦ του δείχνει τὸ ἱστορικὸν τραπέζι, ὅπου εὑρίσκεται ἀκόμη τὸ μελάνοδοχεῖο μετὰ τὴν ἱστορικὴν πέννα. Ὁ Χέρμαν Μύλλερ καὶ ὁ δόκτωρ Μπέλλ σηκώνονται καὶ μετὰ βραδέα βήματα προχωροῦν πρὸς τὸ τραπέζι.

Ἡ ὥρα εἶναι 3 καὶ 12 λεπτά.

Ὁ δόκτωρ Μπέλλ βγάζει τὸν στυλογράφον του ἀπὸ τὴν τσέπην καὶ ὑπογράφει.

Τὸ φρούριον τοῦ Βώ.

Οἱ πρῶτοι Σέρβοι στρατιῶται ἀποβιβάζονται εἰς τὴν Κέρκυρα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ IV

ΑΙ ΑΛΛΑΙ ΣΥΝΘΗΚΑΙ

Ἡ συνθήκη τῶν Βερσαλλιῶν ἀπετέλεσε τὴν βάσιν σύμφωνα μὲ τὴν ὁποία συντάχθηκαν καὶ αἱ λοιπαὶ συνθήκαι εἰρήνης μεταξὺ τῶν ἐμπολέμων. Αὐταὶ εἶναι κατὰ σειρὰν:

α) Ἡ συνθήκη μετὰ τῆς Αὐστρίας πρὸς ὑπεγράφη τὴν 10η Σεπτεμβρίου στὸ Σαίν-Ζερμαίν.

β) Ἡ συνθήκη μὲ τὴ Βουλγαρία πρὸς ὑπεγράφη στὸ Νεϊγύ, τὴν 27ην Νοεμβρίου 1919.

γ) Ἡ συνθήκη μὲ τὴν Οὐγγαρία, πρὸς ὑπεγράφη στὰ Ἀνάκτορα τοῦ Τριανόν τὴν 6ην Ἰουλίου 1920 καὶ

δ) Ἡ συνθήκη μὲ τὴν Τουρκία πρὸς ὑπεγράφη στὰς Σέβρας, τὴν 10ην Αὐγούστου 1920.

Ὅλες αὐτὲς οἱ συνθήκες ἦταν ἀποτέλεσμα ἐπιπόνων διαπραγματεύσεων καὶ ἤμποροῦν νὰ θεωρηθοῦν μᾶλλον σὰν συμβιβαστικαὶ λύσεις μεταξὺ τῶν 4 μεγάλων δυνάμεων, ἀλλὰ καὶ μερικῶν μικροτέρων κρατῶν, πρὸς ὑποστηρίζοντο ἀπὸ ὠρισμένους μεγάλους. Αὐτὸ δὲν ἤμποροῦσε τελικὰ νὰ ἀποφευχθῇ; γιατί κύριος παράγων τῆς ἀποκρυσταλλώσεως τῶν ἱστορικῶν

γεγονότων δὲν εἶναι ἡ λογική, ἀλλὰ ἡ ψυχολογία τῶν λαϊκῶν μαζῶν. Ἦταν φυσικὸ ὕστερα ἀπὸ ἓνα τόσο μακρὸ, τόσο πεισματώδη καὶ τόσο πολύνεκρο πόλεμο νὰ ἐπικρατήσουν κατὰ τὰς συζητήσεις τῶν διαφόρων προβλημάτων αἰσθήματα μίσους καὶ ὁ φόβος τῆς ἐπαναλήψεως στὸ μέλλον μιᾶς παρομοίας ἀνθρωποσφαγῆς. Καὶ αὐτὸς εἶναι ὁ κύριος λόγος γιὰ τὸν ὁποῖο τὰ κείμενα τῶν συνθηκῶν ποὺ ὑπεγράφησαν δὲν συμφωνοῦν σὲ πολλὰ σημεῖα μὲ τὰ 14 περίφημα σημεῖα τοῦ Προέδρου Οὐίλσον.

Ἀγγλογαλλικά στρατεύματα στή Σερβία.

Ἀρχαιόταται μοναρχίαι, ἡ Ρωσσική, ἡ Γερμανική καὶ ἡ Αὐστρουγγρική ἔπαυσαν νὰ ὑπάρχουν. Ἡ Γερμανία καὶ σὲ μεγαλύτερο βαθμὸ ἡ Αὐστρία ἐκολοβώθηκαν καὶ προέκυψαν, ἀπὸ τὰ ἀποσπασθέντα τμήματά των, νέα κυρίαρχα καὶ ἀνεξάρτητα κράτη, ἡ Πολωνία ἡ Τσεχοσλοβακία καὶ ἡ Οὐγγαρία. Τὰ σύνορα τῆς Ρουμανίας ἐπεκτάθηκαν σὲ βάρος τῆς Αὐστρίας καὶ τῆς Ρωσσίας. Ἡ Σερβία ποὺ μεταβαπτίσθηκε σὲ Γιουγκοσλαβία ὑπερδιπλασιάστηκε, πάλι σὲ βάρος τῆς Αὐστρουγγαρίας, γιὰτὶ περιέλαβε στὰ νέα της σύνορα τὴν Κροατία τὴν Βοσνία καὶ τὴν Ἑρζεγοβίνη. Ἡ Ὄθωμανικὴ Αὐτοκρατορία περιορίσθηκε στὸ ἐσωτερικὸ τῆς Μ. Ἀσίας καὶ στὴν περιοχὴ τῆς Κων/πόλεως, ἐπάνω δὲ στὰ ἀποσπασθέντα ἐδάφη της ἀνηγέρθη τὸ μεγαλοπρεπὲς οἰκοδόμημα τοῦ Ἐλευθερίου Βενιζέλου, ἡ Ἑλλὰς τῶν 5 θαλασσῶν καὶ τῶν 2 Ἠπείρων.

Δυστυχῶς, ὕστερα ἀπὸ 2 χρόνια τὸ λαμπρὸ αὐτὸ οἰκοδόμημα ἦταν γραμμένον νὰ κατακριμνισθῇ, ἀπὸ τὴν ἀντιζηλία τῶν μεγάλων καὶ ἀπὸ τὰ ἰδικὰ τους σφάλματα, μέσα στοὺς καπνοὺς καὶ τὶς φλόγες τῆς Μικρασιατικῆς καταστροφῆς. Ἡ συνθήκη τῆς Λωζάνης, τῆς 23ης Ἰουλίου 1923 ἐπέκυρωσε τὸ διαμορφωθὲν τελικὰ καθεστῶς μεταξὺ Ἑλλάδος καὶ Τουρκίας.

Αἱ Ἀπώλειαι

Αἱ συνολικαὶ ἀπώλειαι εἰς νεκροὺς, ἐπὶ συνόλου 65 ἑκατομμυρίων κινητοποιηθέντων ἀνδρῶν, ἀνέρχονται σὲ 8 ἑκατομμύρια. Οἱ τραυματίαι σὲ 21 ἑκατ., πολλοὶ δὲ ἀπὸ αὐτοὺς κατέστησαν μερικὰ ἢ ὀλικά ἀνάπηροι.

Κατανέμονται δὲ αἱ ἀπώλειαι αὐταὶ εἰς νεκροὺς, ἀποθανόντας ἀπὸ τὰς πολεμικὰς κακουχίας ἢ ἐξαφανισθέντας ὡς ἑξῆς:

Δυνάμεις συνενόησεως καὶ τὰ σύμμαχά των κράτη (Γαλλία — Ρωσσία — Μ. Βρετανία — Ἰταλία — Σερβία — ΗΠΑ — Βέλγιον καὶ Ἑλλάς). 4.700.000. Κεντρικαὶ Αὐτοκρατορίαι καὶ σύμμαχοί των (Βουλγαρία καὶ Τουρκία) 4.020.000.

Τέλος αἱ συνολικαὶ δαπάναι κατὰ τὴν διεξαγωγὴν τοῦ πολέμου στὶς

ὅποῖες πρέπει νὰ περιληφθοῦν καὶ αἱ ζημίαι ἀπὸ τὴν καταστροφὴ ἰδιωτικῶν περιουσιῶν ἀνῆλθον στὸ ἀστρονομικὸ ποσὸ τῶν 216 δυσεκατομμυρίων δολαρίων.

Ἡ Κοινωνία τῶν Ἐθνῶν

Γιὰ τὴν ἐξασφάλισι τοῦ νέου καθεστῶτος ποὺ προέκυψε ἀπὸ τὶς νέες συνθήκες, ἀλλὰ καὶ γιὰ τὴν ἐκπλήρωση τῆς ὑποσχέσεως ποὺ δόθηκε ἀπὸ τοὺς πολιτικοὺς ἄνδρας τῶν δυτικῶν δυνάμεων πρὸς τοὺς λαοὺς τῆς γῆς, ὅτι ὁ πόλεμος ἔγινε γιὰ νὰ καταργήσῃ τελειωτικὰ τὸν πόλεμον σὰν μέσον πραγματοποιήσεως τῶν Ἐθνικῶν διεκδικήσεων, μιὰ ἀπὸ τὶς πρῶτες φροντίδες τοῦ Προέδρου Οὐίλσον τὸν ὁποῖον ὑπεστήριξαν ἐνεργῶς στὴν προσπάθειά του ὁ Ἑλ. Βενιζέλος ὁ Πρωθυπουργὸς τῆς Ν. Ἀφρικανικῆς Ἐνώσεως στρατάρχης Γιὰν – Σμάτς καὶ ὁ Λόρδος Ρόμπερτ Σέσιλ ἦταν ἡ ἰδρυσις τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν.

Ἡ διεθνὴς αὐτὴ ὁργάνωσις μετὰ τὴν Γενεὴν τῆς Ἑλβετίας, ἀποτελέσθηκε ἀπὸ τὴν Γενικὴν Γραμματεία τὸ συμβούλιο τὴν Γενικὴν Συνέλευση καὶ τὸ Διεθνὲς Δικαστήριον. Ὑστερα ἀπὸ πολλὰ συζητήσεις καταρτίσθηκε ὁ Καταστατικὸς Χάρτης τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν καὶ ὠρίσθηκε ἡ διαδικασία γιὰ τὴν ἐπίλυση τῶν διεθνῶν διαφορῶν πρὸς πρόληψιν πολεμικῶν συγγκρούσεων. Κοντὰ στὰ 4 αὐτὰ κύρια ὄργανα συνεστήθησαν, κάτω ἀπὸ τὴν Αἰγίδα τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν, καὶ διάφοροι ἄλλοι ὁργανισμοὶ γιὰ τὴν ἐπίλυση προβλημάτων οἰκονομικῆς καὶ κοινωνικῆς φύσεως.

Ἡ ὑπογραφή τοῦ Καταστατικοῦ Χάρτου τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν, ποὺ ἦταν ἡ Μοναδικὴ ἐπιτυχία τοῦ Προέδρου Οὐίλσον, ἔγινε ταυτοχρόνως μετὰ τὴν ὑπογραφή τῆς Γερμανικῆς συνθήκης εἰρήνης, τὴν 28ην Ἰουνίου 1919 στὴν Αἴθουσα τῶν Κατόπτρων τοῦ Ἀνακτόρου τῶν Βερσαλλίων.

Δυστυχῶς ἡ διεθνὴς αὐτὴ ὁργάνωσις ποὺ ἦταν μίᾳ ἀναβίωσις σὲ παγκόσμιον κλίμακα τῶν ἀρχαίων ἐλληνικῶν Ἀμφικτυονίων ἐδέχθη ἀπὸ τὰ πρῶτα τῆς βήματα καίριον πλήγμα ἀπὸ τὰς ΗΠΑ τὸ Κογγρέσσον τῶν δειπνούντων δὲν ἐνέκρινε τὸ ἔργον τοῦ Προέδρου Οὐίλσον. Ἐτσί ἡ Κοινωνία τῶν Ἐθνῶν ἔχασε τὸ Παγκόσμιον κύρος της. Κατάντησε σιγὰ-σιγὰ ἕνας ἀνίσχυρος Εὐρωπαϊκὸς ὁργανισμός. Τελικὰ διελύθη εἰς τὰ ἑξ ὧν συνετέθη γιὰ νὰ ἐκραγῇ, ὕστερα ἀπὸ μερικὰ χρόνια, ὁ Β'. Παγκόσμιος Πόλεμος ἀπὸ τὰ ἀποτελέσματα τοῦ οὐοῦ δὲν κατόρθωσε ἀκόμη νὰ συνέλθῃ ἡ πολυπαθὴς ἀνθρωπότης.

Ὁ στρατάρχης Κίτσεναρ ἐπισκέπτεται τὴ Χερσόνησο
τῆς Καλλιπόλεως.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

ΟΤΑΝ ἐτελείωσε ὁ παγκόσμιος πόλεμος τοῦ 1914, ἦταν βαθειὰ ἡ πεποίθησις καὶ γενικὴ σχεδὸν ἡ ἐλπίς ὅτι ἡ εἰρήνη θὰ ἐβασίλευε στὸν κόσμον. Αὐτὴ ἡ θερμὴ ἐπιθυμία ὅλων τῶν λαῶν τῆς γῆς εὐκόλα θὰ ἠμποροῦσε νὰ εἶχε πραγματοποιηθῇ μὲ

περισσότερη σταθερότητα καὶ πεποίθησι στὶς ἀρχὲς τῆς δικαιοσύνης καὶ μὲ περισσότερον κοινὸ νοῦ καὶ σύνεσι.

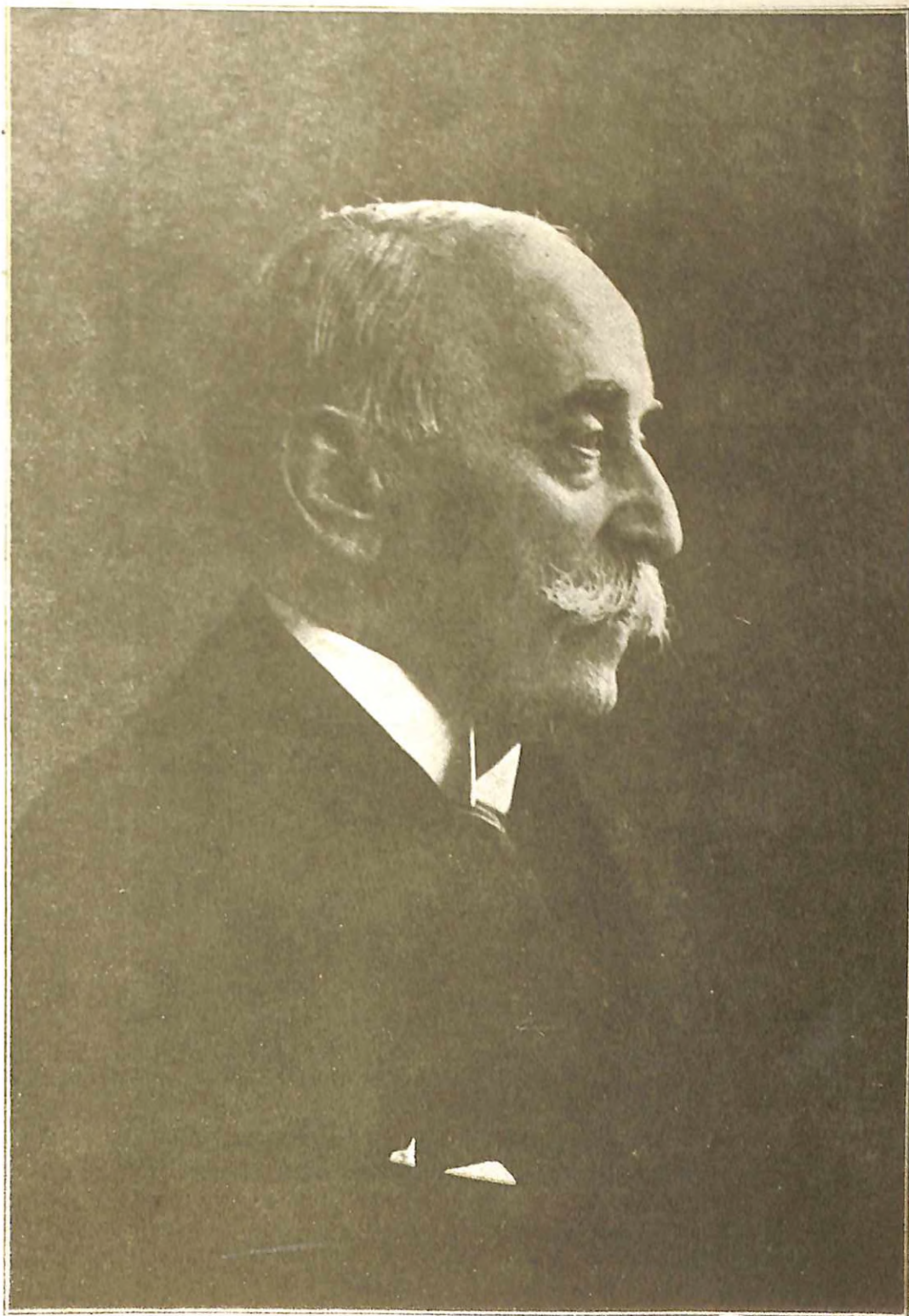
Ἡ φράσις: « Αὐτὸς ὁ πόλεμος ἦταν τὸ τέλος τῶν πολέμων », ἦταν στὰ στόματα ὅλων καὶ εἶχαν ληφθῇ πράγματι μέτρα γιὰ νὰ γίνῃ πραγματικότης. Ὁ Πρόεδρος Οὐίλσον, ἔχων στὰ χέρια του, καθὼς ἐπιστεύετο, τὴν ἐξουσιοδότησι τῶν Ἑνωμένων Πολιτειῶν, εἶχε ὑποβάλει τὴν ἰδέα μιᾶς Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν σὲ ὅλους. Ἡ βρεταννικὴ ἀντιπροσωπεΐα στὶς Βερσαλλίαις ἔπλασε καὶ μετεμόρφωσέ τις ἰδέες του σὲ ἓνα ὄργανο ποὺ γιὰ πάντα θὰ εἶναι ἓνας δείκτης πολιτισμοῦ στὴν σκληρὴ πορεία τοῦ ἀνθρώπου. Οἱ νικηταὶ Σύμμαχοι ἦταν τότε παντοδύναμοι, ὅσον ἀφορᾷ τουλάχιστον τοὺς ἐχθρούς τους τοῦ ἐξωτερικοῦ. Εἶχαν ὅμως ν' ἀντιμετωπίσουν σοβαρὰς ἐσωτερικὰς δυσκολίες καὶ πολλὰ προβλήματα, γιὰ τὰ ὁποῖα δὲν εὗρισκαν λύσεις. Οἱ τευτονικὰς Δυνάμεις στὴν Κεντρικὴ Εὐρώπῃ, ποὺ ἦταν ἡ αἰτία τῆς συγκρούσεως, εἶχαν συντριβῇ, καὶ ἡ Ρωσία, κτυπημένη ἤδη ἀπὸ τὰ γερμανικὰ ὅπλα, ἀνεταράσσετο ἀπὸ τὸν ἐμφύλιον πόλεμον καὶ ἦταν ἑτοιμὴ νὰ πέσῃ στὴν ἐξουσία τῶν Μπολσεβίκων ἢ Κομμουνιστῶν.

**

Τὸ καλοκαῖρι τοῦ 1919 οἱ συμμαχικοὶ στρατοὶ εὗρισκοντο κατὰ μῆκος τοῦ Ρήνου καὶ τὰ προγεφυρώματά τους ἔφθαναν βαθειὰ μέσα στὴν νικημένη, ἀφωπλισμένη καὶ πεινασμένη Γερμανία. Οἱ ἀρχηγοὶ τῶν νικητῶν συζητοῦσαν καὶ φιλονικοῦσαν στὸ Παρίσι γιὰ τὸ μέλλον. Μπροστὰ τους εἶχαν τὸν χάρτη τῆς Εὐρώπης καὶ τὴν δυνατότητα νὰ χαράξουν τὰ νέα σύνορα ὅπως αὐτοὶ τὰ ᾔθελαν. Ὑστερα ἀπὸ 52 μῆνες ἀγωνίας καὶ κινδύνων ὁ γερμανικὸς συνασπισμὸς εὗρίσκετο στὰ χέρια τους καὶ οὔτε ἓνα ἀπὸ τὰ τέσσερα μέλη του δὲν ἦταν σὲ θέσι νὰ φέρῃ τὴν ἐλάχιστη ἀντίστασι στὴν θέλησί τους.

Ἡ Γερμανία, ὁ ἀρχηγὸς καὶ τὸ προπύργιον τῆς ἐπιθέσεως, ποὺ ὅλοι τὴν θεωροῦσαν πρωταρχικὴ αἰτία τῆς καταστροφῆς τοῦ κόσμου, ἦταν στὸ ἔλεος καὶ στὴν διάκρισι τῶν νικητῶν, ποὺ κι' αὐτοὶ ἀκόμα ἐκλονίζοντο ἀπὸ τὴν καταιγίδα ποὺ εἶχε ἐνσκήψει.

Ἐξ ἄλλου, ὁ πόλεμος αὐτὸς δὲν ἦταν πόλεμος μεταξὺ Κυβερνήσεων ἀλλὰ μεταξὺ λαῶν. Ὅλη ἡ ζωτικότης τῶν μεγάλων ἐθνῶν εἶχε μετατραπῇ σὲ ὀργὴ καὶ αἷμα. Τὸ πιὸ ἰσχυρὸ καὶ παράφορο ρεῦμα ποὺ εἶχε ποτὲ φανερωθῇ στὴν ἀνθρώπινη ἱστορία εἶχε συγκεντρώσει

ΝΑΥΑΡΧΟΣ ΠΑΥΛΟΣ ΚΟΥΝΤΟΥΡΙΩΤΗΣ

Ὁ Μέγας δούξ Νικόλαος Νικολάγιεβιτς θεῖος τοῦ Τσάρου Νικολάου τοῦ Β' καὶ ἀρχηστράτηγος τῶν Ρωσικῶν στρατευμάτων.

τούς πολεμικούς ἀρχηγούς στὸ Παρίσι. Ἡ ἐποχὴ τῶν συνεδρίων τῆς Οὐτρέχτης καὶ τῆς Βιέννης εἶχε περάσει γιὰ πάντα. Τότε, ἀριστοκράτες, πολιτικοὶ καὶ διπλωμάτες, νικηταὶ καὶ νικημένοι, ἴσοι πρὸς ἴσους, συνηντῶντο σὲ μιὰ εὐγενικὴ καὶ μὲ ὅλους τοὺς τύπους συζήτησι, καί, μακρυνὰ ἀπὸ τὸν θόρυβο καὶ τὴν βαβέλ τῆς δημοκρατίας, ἤμποροῦσαν νὰ ξανασχεδιάσουν συστήματα ἐπὶ βάσεων γιὰ τὶς ὁποῖες ὅλοι συμφωνοῦσαν. Τώρα, ἑκατομμύρια ἄνθρωποι, ἑξαλλοὶ ἀπὸ ὅσα ὑπέφεραν καὶ γεμάτοι ἀπὸ τὸ πάθος ποὺ τοὺς εἶχαν ἐνσταλάξει, ἀπαιτοῦσαν νὰ πέση βαρεῖα ἢ τιμωρία πάνω στὴν πρωταίτια Γερμανία.

Ἡ Γαλλία, μὲ τὸ δικαίωμα ποὺ τῆς ἔδιναν οἱ προσπάθειες ποὺ εἶχε κάμει καὶ οἱ ἀπώλειες ποὺ εἶχε ὑποστῇ, κατεῖχε τὴν πρωτεύουσα ἡδέσι. 1.500.000 Γάλλων εἶχαν χαθῇ ὑπερασπίζοντας τὸ γαλλικὸ ἔδαφος ἐναντίον τοῦ εἰσβολέως. Πέντε φορὲς μέσα σὲ ἑκατὸ χρόνια, τὸ 1814, 1815, 1870, 1914 καὶ 1918, τὰ κωδωνοστάσια τῆς Notre - Dame εἶχαν ἀντικρύσει τὴν λάμψη τῶν πρωσσικῶν πυροβόλων καὶ ἀκούσει τὶς βροντὲς τῶν κανονιοβολισμῶν τους. Ἐπὶ τέσσερα φρικτὰ χρόνια, δέκα τοσεῖς ἐπαρχίαι τῆς Γαλλίας εἶχαν βρεθῇ κάτω ἀπὸ τὴν βαρεῖα μπότα τοῦ στρατιωτικοῦ νόμου τῶν Πρώσων. Ἐκτεταμένες περιοχὲς εἶχαν συστηματικὰ ἐρημωθῇ ἀπὸ τὸν ἐχθρὸ ἢ εἶχαν καταστραφῇ κατὰ τὴν διάρκεια τῶν συγκρούσεων. Δὲν ὑπῆρχε οὔτε μιὰ καλύβα, οὔτε μιὰ οἰκογένεια ἀπὸ τὸ Βερντέν ὡς τὸ Τουλὸν ποὺ νὰ μὴ θρηνοῦσε νεκροὺς ἢ νὰ μὴν εἶχε νὰ φροντίσῃ γιὰ τοὺς ἀναπήρους της. Στους Γάλλους ἐκείνους — καὶ ἦταν πολλοὶ — ποὺ εἶχαν πολεμήσει καὶ ὑποφέρει τὸ 1870, ἐφαίνετο σχεδὸν σὰν θαῦμα ὅτι ἡ Γαλλία εἶχε βγῇ νικήτρια ἀπὸ τὸν τελευταῖο ἀγῶνα, ποὺ ἦταν ἀσύγκριτα τρομερώτερος ἀπὸ ὅλους τοὺς ἄλλους. Εἶχαν ζήσει ὅλη τους τὴν ζωὴ μὲ τὸν φόβο τῆς Γερμανικῆς Αὐτοκρατορίας. Ἐνεθυμοῦντο τὸν προληπτικὸ πόλεμο ποὺ εἶχε ἐπιδιώξει νὰ κάμῃ ὁ Μπίσμαρκ τὸ 1875, ἐνεθυμοῦντο τὶς βάρβαρες ἀπειλὲς ποὺ εἶχαν ἀναγκάσει τὸν Ντεκασσὲ νὰ ἀποσυρθῇ ἀπὸ τὴν ἑξουσία τὸ 1903, ἔτρεμαν μὲ τὴν ἀνάμνησι τῆς ἀπειλῆς ἐναντίον τοῦ Μαρόκου τὸ 1906. Ἐσκέπτοντο τὴν φιλονικία γιὰ τὴν Βοσνία - Ἑρζεγοβίνη τὸ 1908, καὶ τὴν κρίσι τοῦ Ἀγαδιῶ τὸ 1911. Ἴσως οἱ Ἀμερικανοὶ καὶ οἱ Ἀγγλοὶ νὰ θεωροῦσαν γελοίους τοὺς λόγους τοῦ Κάιζερ ὅταν μιλοῦσε γιὰ « σιδερένια πυγμὴ » καὶ « λαμπρὲς πανοπλίαι ». Οἱ ἴδιες ὁμως αὐτὲς ἐκφράσεις στὶς καρδιὰς τῶν Γάλλων ἐπανέφεραν τὴν φρικτὴ πραγματικότητα, ποὺ πενήντα ὁλόκληρα χρόνια τὴν εἶχαν ζήσει

μέ τον τρόμο τῶν γερμανικῶν ὄπλων. Τώρα, πού εἶχαν ἐξαγοράσει τὴν μακρόχρονη καταπίεσι με τὸ ἴδιο τους τὸ αἷμα, ἦταν βέβαιοι πιά πὼς θὰ ζοῦσαν σὲ εἰρήνη καὶ ἀσφάλεια. Μὲ ἓνα στόμα ὁ γαλλικὸς λαὸς ἐφώναζε: « Ποτὲ πιά! »

Τὸ μέλλον ὅμως ἦταν βαρὺ ἀπὸ κακοὺς οἰωνοὺς. Ὁ πληθυσμὸς τῆς Γαλλίας ἦταν ὀλιγώτερος ἀπὸ τὰ δύο τρίτα τῆς Γερμανίας. Ὁ γαλλικὸς πληθυσμὸς ἦταν στάσιμος, ἐνῶ ὁ γερμανικὸς ἠϋξανε. Ἡ γερμανικὴ νεολαία, πού κάθε χρόνο σὰν χείμαρρος ῥέφτανε σὲ στρατεύσιμη ἡλικία, σὲ δέκα χρόνια μέσα θὰ ἠμποροῦσε νὰ γίνη διπλάσια ἀπὸ τὴν γαλλική. Ἡ Γερμανία, σχεδὸν ὀλομόναχη, εἶχε πολεμήσει μὲ σχεδὸν ὀλόκληρο τὸν κόσμον καὶ σχεδὸν τὸν εἶχε νικήσει. Ὅσοι ἤξεραν τὰ πράγματα καλά, ἤξεραν τότε καλύτερα ἀπὸ κάθε ἄλλον πόσες φροῆς ἢ ἔκβασις τοῦ Μεγάλου Πολέμου ἐκρέμετο ἀπὸ μιὰ τρίχα καὶ πὼς ἀνυχήματα καὶ τύχες εἶχαν ἀλλάξει τὴν ἀποφασιστικὴ του πορεία. Λέν ὑπῆρχε βέβαια καμμιά πιθανότης ὅτι στὸ μέλλον οἱ Μεγάλοι Σύμμαχοι θὰ ὠδηγοῦσαν ξανὰ τὰ ἑκατομύρια τῶν ἀνδρῶν τους στὰ πεδία τῶν μαχῶν τῆς Γαλλίας ἢ τῆς Ἀνατολῆς. Ὀλόκληρη ἡ Ρωσία ἦταν ἓνα ἀγνώριστο ἐρείπιο. Ἡ Ἰταλία μπορεῖ νὰ ἐπῆγαινε βέβαια μὲ τὴν ἀντίθετη παρὰταξι. Θάλασσες ὅμως καὶ ὠκεανοὶ ἐχώριζαν τὴν Ἀγγλία καὶ τὴν Ἀμερικὴ ἀπὸ τὴν Εὐρώπη. Ἡ ἴδια ἡ Βρεταννικὴ Αὐτοκρατορία εὗρίσκετο μέσα σὲ δεσμοὺς πού μονάχα οἱ κάτοικοί της ἔνοιωθαν. Ποιὸς συνδυασμὸς γεγονότων ἠμποροῦσε ποτὲ νὰ ξαναφέρει γιὰ νὰ πολεμήσουν στὴν Γαλλία καὶ στὴν Φλάνδρα τοὺς ἀτρόμητους Καναδοὺς τῆς βουνοκορφῆς τοῦ Βιμύ, τοὺς δοξασμένους Αὐστραλοὺς τοῦ Villers - Brettoneux, τοὺς ἀνδρείους Νεοζηλανδοὺς στὶς ἡφαιστειώδεις πεδιάδες τοῦ Passchendaele, τὸ ἀκλόνητο Σῶμα Ἰνδῶν, πού κατὰ τὸν σκληρὸ χειμῶνα τοῦ 1914 εἶχε κρατήσῃ τὴν γραμμὴ τῆς Ἀρμαντιέρ;

Πότε πάλιν ἡ εἰρηνικὴ, ἄφροντις, ἀντιμιλιταριστικὴ Ἀγγλία θὰ πατοῦσε τὶς πεδιάδες τοῦ Ἀρτουὰ καὶ τῆς Πικαρδίας μὲ στρατιᾶς δύο καὶ τριῶν ἑκατομμυρίων ἀνδρῶν; Πότε ξανὰ ὁ ὠκεανὸς θὰ ἔφερνε δύο ἑκατομύρια περήφανους ἀμερικανοὺς στρατιῶτες στὴν Καμπανία καὶ τὴν Ἀργκόν; Ἐξηντηλημένο, διπλὰ ἀποδεκατισμένο, ἀλλὰ ἀδιαφιλονίκητος κύριος τῆς στιγμῆς, τὸ γαλλικὸ ἔθνος ἐκοίταζε πρὸς τὸ μέλλον μὲ ἀβεβαιότητα, γεμάτη ὅμως ἱκανοποίησι, ἀλλὰ καὶ μὲ ἓνα ἔνστικτο φόβο. Ποῦ λοιπὸν εὗρίσκετο ἡ ΑΣΦΑΛΕΙΑ, πού θὰ ἀξιοποιοῦσε ὅ,τι εἶχε κερδηθῇ; Παρὰ τὴν πρώτη ἀγαλλίασι τῆς νίκης,

ἡ ζωὴ ἦταν ἀνυπόφορη. Ἡ πρώτη ἀνάγκη ἦταν ἡ ἀσφάλεια. Μὲ κάθε θυσία ἔπρεπε νὰ ἐπιτύχουν τὴν ἀσφάλεια, ἀκόμη καὶ ἂν μετεχειρίζοντο τὰ πιὸ δυναμικὰ ἢ καὶ θανάσιμα μέσα.

*
* *

Ὅταν ὑπεγράφη ἡ ἀνακωχή, οἱ γερμανικὲς στρατιᾶς ἐπέστρεψαν συντεταγμένους στὴν πατρίδα τους. Ὁ στρατάρχης Φὸς, ἀρχιστράτηγος τῶν Συμμάχων, μὲ στεφανωμένο τὸ μέτωπο ἀπὸ δάφνες, εἶπε γι' αὐτούς: « Ἐπολέμησαν γενναῖα, ἄς τοὺς ἀφήσωμε νὰ κρατήσουν τὰ ὅπλα τους ».

Ἀπαιτοῦσε ὁμως, ἀπὸ τώρα καὶ στὸ ἐξῆς ἡ Γαλλία νὰ ἔχη γιὰ σύννορο τὸν Ρῆνο. Ἡ Γερμανία μπορεῖ νὰ εἶναι ἀφωπλισμένη, τὸ μιλιταριστικὸ τῆς σύστημα νὰ εἶναι σπασμένο, τὰ φρούρια τῆς ἀνυπεράσπιστα, ἡ Γερμανία μπορεῖ νὰ εἶχε πτωχεύσει, μπορεῖ νὰ ἦταν φορτωμένη μὲ ἀναρίθμητα χρέη, μπορεῖ νὰ ἐπάλαιε μέσα σὲ ἐσωτερικὲς διαμάχες! Μὰ ὅλα αὐτὰ θὰ ἐπερνοῦσαν σὲ δέκα ἢ σὲ εἴκοσι τὸ πολὺ χρόνια. Ἡ ἀκαταμάχητη ἰσχὺς « ὅλων τῶν γερμανικῶν φυλῶν » θὰ ξεπηδοῦσε ἄλλη μιὰ φορὰ καὶ ἡ ἄσβεστη φλόγα τῆς πολεμικῆς Πρωσσίας θὰ ξανάναβε καὶ θὰ ἔλαμπε καὶ πάλι. Ἄν ἡ Γαλλία κρατοῦσε καὶ ὠχύρωνε τὸν πλατὺ, βαθύ, ὀρμητικὸ Ρῆνο, θὰ εἶχε ἓνα φραγμὸ καὶ μιὰ ἀσπίδα πίσω ἀπὸ τὴν ὁποίαν θὰ ἠμποροῦσε νὰ ζήσει καὶ νὰ ἀναπνεύσῃ ἐπὶ γενεὲς ὁλόκληρες. Πολὺ διαφορετικὰ ὁμως ἦταν τὰ αἰσθήματα καὶ οἱ ἀπόψεις τοῦ ἀγγλοφώνου κόσμου, χωρὶς τὴν βοήθεια τοῦ ὁποίου ἡ Γαλλία βεβαίως θὰ εἶχε ὑποκύψει. Καὶ ἔτσι οἱ ἑδαφικοὶ ὅροι τῆς συνθήκης τῶν Βερσαλλιῶν ἄφησαν τὴν Γερμανία σχεδὸν ἀνέπαφη. Παρέμενε πάντοτε τὸ μεγαλύτερο, ὁμοιογενὲς φυλετικὸ συγκρότημα τῆς Εὐρώπης. Ὅταν ὁ στρατάρχης Φὸς ἔμαθε τὴν ὑπογραφὴ τῆς συνθήκης εἰρήνης τῶν Βερσαλλιῶν, παρετήρησε μὲ μοναδικὴ ὀξυδέρκεια: « Αὐτὴ δὲν εἶναι εἰρήνη. Εἶναι μιὰ ἀνακωχὴ εἴκοσι ἐτῶν ».

*
* *

Οἱ οἰκονομικοὶ ὅροι τῆς συνθήκης ἦσαν κακοπροαίρετοι καὶ ἀνόητοι· σὲ βαθμὸ πού τοὺς καθιστοῦσε μάταιους. Ἡ Γερμανία εἶχε καταδικασθῇ νὰ πληρώσῃ γιὰ ἐπανορθώσεις εἴκοσι δισεκατομμύρια λίρες στεργλίνες.

Οἱ ὄροι αὐτοὶ δὲν ἦταν παρὰ γιὰ νὰ ικανοποιήσουν τὸν θυμὸ τῶν νικητῶν. Ἐστερέωναν τὴν πίστι τῶν λαῶν, ὅτι πάντα, ὅποιο κράτος ἡττᾶται πληρώνει ἀποζημιώσεις ποὺ νὰ καλύπτουν τὰ ἔξοδα ἑνὸς συγχρόνου πολέμου. Τὰ πλήθη ὅμως ἐξακολουθοῦσαν νὰ εἶναι βυθισμένα στὴν ἄγνοια καὶ αὐτῶν ἀκόμη τῶν ἀπλῶν οἰκονομικῶν ζητημάτων, καὶ οἱ ἀρχηγοί, ψηφοθηρῶντες, δὲν ἐτολμοῦσαν νὰ τοὺς φανερώσουν τὴν ἀλήθεια. Οἱ ἐφημερίδες πάλι, μὲ τὸν δικό τους τρόπο, διεφήμιζαν καὶ ἐτόνιζαν τὶς ἀπόψεις ποὺ ἦταν ἐπικρατέστερες. Λίγες φωνές ὑψώθηκαν γιὰ νὰ ἐξηγήσουν, ὅτι ἡ καταβολὴ ἐπανορθώσεων γίνεται μόνον ἢ μὲ παροχὴ ὑπηρεσιῶν ἢ μὲ ἐξαγωγή προϊόντων, καὶ ὅτι, ὅταν τὰ προϊόντα αὐτὰ φθάσουν στὸν προορισμό τους, ἔχουν ὡς ἀποτέλεσμα νὰ παραλύσουν τὴν ἐγγῶρια βιομηχανία, ἐκτὸς ἂν οἱ χῶρες ποὺ τὰ δέχονται εἶναι πρωτόγονες ἢ ἔχουν διευθυνομένη βιομηχανία. Στὴν πράξι, ὅπως καὶ οἱ Ρῶσοι ἀκόμη ἔχουν μάθει τώρα, ὁ μόνος τρόπος λεηλασίας ἑνὸς νικημένου ἔθνους εἶναι νὰ φορτώσῃ κανεὶς σὲ κάρρα ὅ,τι κινητὰ τοῦ χρειάζονται καὶ νὰ πάρῃ μέρος τῶν ἀνδρῶν τῆς χώρας ὡς μονίμους ἢ προσωρινούς σκλάβους. Τὸ κέρδος ὅμως ποὺ ἐπιτυγχάνεται μ' αὐτὲς τὶς λύσεις δὲν ἔχει καμμιά σχέσι μὲ τὰ ἔξοδα τοῦ πολέμου. Καμμιά μεγάλη προσωπικότης δὲν εἶχε τὴν εὐφυΐα, τὸ θάρρος, οὔτε ἡμποροῦσε νὰ ὑψώσῃ ἐπ' αὐτῶν ἀπὸ τὸ ὁμαδικὸ παραλήρημα, ὥστε νὰ διακηρύξῃ αὐτὴ τὴν ἠθικολογικὴ ἀλήθεια στοὺς ψηφοφόρους. Οὔτε θὰ τὸν ἐπίστευαν, ἂν τὸ ἔκανε. Οἱ θριαμβευταὶ Σύμμαχοι ἐξακολουθοῦσαν νὰ διατείνωνται πῶς θὰ ἐπίεξαν τὴν Γερμανία « ὥς ποὺ νὰ τριέξουν τὰ κόκκαλά της ». Ὅλα αὐτὰ εἶχαν ἄμεση ἐπίδρασι στὴν εὐημερία τοῦ κόσμου καὶ στὰ συναισθήματα τῶν Γερμανῶν.

Στὴν πραγματικότητα ὅμως οἱ ὄροι αὐτοὶ δὲν ἐπεβλήθησαν ποτέ. Ἀντίθετα, ἐνῶ κινητὴ γερμανικὴ περιουσία ἑνὸς δισεκατομμυρίου λιρῶν περίπου περιῆλθε στὶς νικητρίες Δυνάμεις, ὕστερα ἀπὸ λίγα χρόνια, ἡ Ἀμερικὴ καὶ ἡ Ἀγγλία ἐδάνεισαν περισσότερα ἀπὸ δυὸ δισεκατομμύρια λιρῶν στὴν Γερμανία. Τὰ χρήματα αὐτὰ ἐβοήθησαν τὴν Γερμανία νὰ ἀνορθώσῃ γρήγορα τὰ εἰρεΐα ποὺ τῆς εἶχε προξενήσει ὁ πόλεμος. Ἐπειδὴ ὅμως στὶς νικηφόρες χῶρες ἀπὸ τὴν μιὰ μεριὰ ὁ πληθυσμὸς ἐστέναζε μὲ πολὺ κακὴ διάθεσι ἐναντίον τῶν Γερμανῶν, καὶ ἀπὸ τὴν ἄλλη οἱ πολιτικοὶ ἐβεβαίωναν πῶς ἡ Γερμανία θὰ πληρώσῃ « ὥς τὴν τελευταία δεκάρα », ἡ εὐγνωμοσύνη καὶ ἡ καλὴ

διάθεσις, πού άνεμένετο από τούς Γερμανούς άπέναντι τών Συμμάχων γιά τó καθαρό μεγαλόψυχο αυτό σχέδιο, έχίνετο.

Ή Γερμανία έπλήρωσε ή εύρέθη σέ θέσι νά πληρώη τις άποζημιώσεις έκείνες πού της απέσπασαν μέ την βία άργότερα, μόνον έπειδή οί Ήνωμένες Πολιτείες έδάνειζαν άφθονα χρήματα στην Εύρώπη, και ιδιαίτερα σ' αυτήν. Πράγματι, κατά τά τρία χρόνια 1926 ως 1929, ή Αμερική είσέπραξε υπό μορφήν άποζημιώσεων τó εν πέμπτον περίπου τών χρημάτων πού είχε δανείσει στην Γερμανία και πού δέν είχε έλπίδα νά πάρη πίσω. Όπως και άν είχε τó πρᾶγμα, καθένας έφαιnéτο εύχαριστημένος και ένόμιζε πώς αυτό ήμπορούσε νά εξακολουθήση αιώνια.

Ή Ιστορία δά χαρακτηρίση όλες αυτές τις συναλλαγές ως παράλογες. Συνετέλεσαν νά αναπτυχθή ή ψυχολογία του πολέμου και ό οικονομικός σάλος. Ή Γερμανία έδανείζετο πάντως από όλες τις διευθύνσεις και εκατίπινε μέ βουλιμία κάθε πίστωση πού της άνοιγαν. Παρερμηνευμένα συναισθήματα γιά τούς νικημένους, συνδυασμένα μέ έναν ικανοποιητικό τόκο, έκαμαν, σέ μικρότερο βέβαια βαθμό από τούς άμερικανούς, τούς βρετανούς κεφαλαιούχους νά επενδύσουν τά χρήματά τους στα δάνεια αυτά. Έτσι ή Γερμανία έκέρδισε δύο δισεκατομμύρια στεργλίνες σέ δάνεια έναντι του ένός δισεκατομμυρίου τών άποζημιώσεων πού έπλήρωσε παραχωρώντας περιουσιακά κεφάλαια και αξίες σέ ξένες χώρες και παίζοντας μέ τά τεράστια άμερικανικά δάνεια. Όλα αυτά είναι μιá θλιβερή Ιστορία περιπλόκου ήλιθιότητος, πού γιά την έφαρμογή της κατηναλώθη μέγας μόχθος και προσπάθεια.

* *

Ή δευτέρα σημαντική τραγωδία ήταν ή τελεία διάλυσις της Αύστροουγγρικής Αύτοκρατορίας μέ την συνθήκη του Αγίου Γερμανού και του Τριανόν. Για αιώνες, ή επιζώσα αυτή ένσάρκωσις της Αγίας Ρωμαϊκής Αύτοκρατορίας επέτρεπε μιá κοινή ζωή, μέ πολλά πλεονεκτήματα στο εμπόριο και μέ ασφάλεια, σέ πολλούς λαούς, κανέναν από τούς όποιους δέν είχε, στόν καιρό μας, ούτε την δύναμι ούτε την ζωτικότητα νά αντιμετώπιση μόνος του την πίεσι μιās άναζωογονημένης Γερμανίας ή Ρωσίας. Όλες αυτές οί φυλές είχαν την επιθυμία νά σπάσουν τó όμοσπονδιακό ή αύτοκρατορικό σύστημα και ή πραγματοποίησης της επιθυμίας αυτής έθεωρήθη φιλελεύθερη πολιτική. Ή

βαλκανιοποιήσις τῆς Νοτιοανατολικῆς Εὐρώπης ἐσυνεχίζετο μὲ γοργὸν ρυθμὸν, μὲ ἐπακόλουθον τὴν μεγέθυνσιν τῆς Πρωσσίας καὶ τοῦ τρίτου Ράιχ, πού, ἂν καὶ ἐξηντηλημένο καὶ τραυματισμένο ἀπὸ τὸν πόλεμον, ἦταν πάντως ἀνέπαφο καί, μέσα στὴν περιοχὴ του, ἰσχυρότατο. Δὲν ὑπάρχει οὔτε ἓνας ἀπὸ τοὺς λαοὺς ἢ τὶς ἐπαρχίαι ποὺ ἀποτελοῦσαν τὴν Αὐτοκρατορίαν τῶν Ἀψβούργων, ποὺ ἡ ἀπόκτησις τῆς ἐλευθερίας του νὰ μὴν τοῦ ἔφερε τὰ βάσανα ποὺ ἀρχαῖοι ποιηταὶ καὶ θεολόγοι ἐγγύλισσαν μόνο γιὰ τοὺς κολασμένους. Ἡ εὐγενὴς πρωτεύουσα, ἡ Βαϊέννη, τὸ σπῆνι τοῦ πολιτισμοῦ καὶ τῶν παραδόσεων, τὸ κέντρον τόσων ὁδῶν, τόσων ποταμῶν, τόσων πιδηροδρομικῶν δικτύων, ἐγκατελείφθη σὰν ἓνα μεγάλο ἐμπορικὸ κέντρον μιᾶς ρημαγμένης περιοχῆς ποὺ οἱ περισσότεροι κάτοικοί της εἶχαν φύγει.

Οἱ νικηταὶ ἐπέβαλαν στοὺς Γερμανοὺς ὅλα τὰ ἰδανικά τὰ ἐπιθυμητὰ στὰ φιλελεύθερα ἔθνη τῆς Δύσεως. Τοὺς ἀπληγεύθησαν ἀπὸ τὴν ὑποχρεωτικὴ στρατιωτικὴ θητεία καὶ ἀπὸ τὴν συνέχισιν μὲ γοργὸν ρυθμὸν τῶν ἐξοπλισμῶν. Οἱ Ἀμερικανοὶ τοὺς προσέφεραν τεράστια δάνεια, παρ' ὅλο ποὺ δὲν εἶχαν πίστι. Στὴν Βαϊμάρη ἐγκαθιδρύθη δημοκρατικὸ καθεστῶς τελευταίου τύπου, αὐτοκράτορες ἐξεδιώχθησαν, μηδαμινότητες ἐξελέγησαν. Κάτω ὅμως ἀπὸ τὸν λεπτὸ αὐτὸν πέπλο ἔβραζαν τὰ πάθη τοῦ ἰσχυροῦ, ἡττημένου, ἀλλὰ βασικά ἀλώβητον γερμανικοῦ ἔθνους.

Ἡ προκατάληψις τῆς Ἀμερικῆς ἐναντίον τῆς μοναρχίας, στὴν ὁποίαν ὁ Λόυδ Τζώρτζ δὲν ἔκαμε καμμιά προσπάθεια ν' ἀντιδράσῃ, εἶχε φανερώσει στὴν κτυπημένη Εὐρώπῃ ὅτι θὰ εὑρίσκε καλύτερη μεταχείρισιν ἂν ἦταν δημοκρατία παρὰ μοναρχία. Μιὰ συνετὴ πολιτικὴ θὰ εἶχε τονώσει καὶ ἐνισχύσει τὴν Δημοκρατίαν τῆς Βαϊμάρης μὲ ἓνα συνταγματικὸ μονάρχη στὸ πρόσωπο ἑνὸς βρέφους, ἐγγόνου τοῦ Κάιζερ, μὲ ἓνα συμβούλιον ἀντιβασιλείας. Ἀντὶ νὰ γίνῃ αὐτό, ἓνα βάρανθο ἀνοίχθηκε στὴν ἐθνικὴ ζωὴ τοῦ γερμανικοῦ λαοῦ. Ὅλα τὰ ἰσχυρὰ στοιχεῖα, τὰ στρατιωτικὰ καὶ τὰ φεουδαρχικά, ποὺ θὰ εἶχαν ἴσως συσπειρωθῇ γύρω σὲ μιὰ συνταγματικὴ μοναρχία καὶ πού, γιὰ χάριν της, θὰ ἐσέβοντο καὶ θὰ ὑπεστήριζαν τοὺς νέους δημοκρατικούς καὶ κοινοβουλευτικούς θεσμούς, εὑρίσκοντο γιὰ τὴν ὥρα χωρὶς στήριγμα. Ἡ Δημοκρατία τῆς Βαϊμάρης, παρ' ὅλα τὰ φιλελεύθερα στολίσματα καὶ τὶς εὐλογίες, ἐδωρεῖτο σὰν ἐπιβεβλημένη ἀπὸ τὸν ἐχθρό. Δὲν ἠμποροῦσε νὰ κερδίσῃ τὴν ἀφοσίωσιν ἢ νὰ ἱκανοποιήσῃ τὴν φαντασίαν τοῦ γερ-

μανικοῦ λαοῦ. Ἀπηλπισμένοι οἱ Γερμανοί, γιὰ ἓνα διάστημα ἐδοκίμασαν νὰ προσκολληθοῦν στὸν ἡλικιωμένο στρατάρχη Χίντενμπουργκ. Ἀπὸ τότε καὶ ἔπειτα ὅμως, ἰσχυρὲς δυνάμεις περιεπλανῶντο χωρὶς σκοπὸ, τὸ βάραθρο ἔμενε ἀνοιχτό, καί, ὕστερα ἀπὸ λίγο, ξεπήδησε ἀπὸ μέσα του ἓνας μανιακὸς μὲ μιὰ θηριώδη ἰδιοσυγκρασία, πηγὴ καὶ ἔκφρασις ἰοβόλου μίσους, μίσους τέτοιου, ποὺ δὲν εἶχε ποτὲ διαβρώσει ἀνθρώπινα στήθη — ὁ δεκανεὺς Χίτλερ!

WINSTON SPENCER CHURCHILL

Ὁ δεκανεὺς τοῦ πρώτου παγκοσμίου πολέμου: Ἀδόλφος Χίτλερ

Ἐπὶ τοῦ θωρηκοῦ Βασίλισσα Ἐλισάβετ στό λιμένα τοῦ Μούνδρου.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ	Σελίς 5
--------------------	------------

Η ΠΡΩΤΗ ΦΑΣΙΣ ΤΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ

ΤΑ ΠΑΡΑΣΚΗΝΙΑ

I ΜΙΑ ΣΥΝΩΜΟΣΙΑ

Οἱ τρεῖς συνωμόται	27
Ἡ ὀργάνωσις τῆς μαύρης χειρὸς	29
Πρὶν ξεσπάσῃ ἡ θύελλα	31
Γουλιέλμος – Φραγκίσκος Ἰωσήφ – Φραγκίσκος Φερδινάνδος	33

II ΟΙ ΣΥΝΩΜΟΤΑΙ ΕΠΙ ΤΟ ΕΡΓΟΝ Ο ΠΑΣΙΤΣ ΣΕ ΔΥΣΚΟΛΗ ΘΕΣΗ

Μέσα σὲ ἓνα χάρτινο κουτί	36
-------------------------------------	----

III Ο ΔΙΑΔΟΧΟΣ ΤΗΣ ΑΥΣΤΡΟΥΓΓΑΡΙΑΣ ΣΤΟ ΣΕΡΑΓΙΕΒΟ

Σωτηρία ὡς ἐκ θαύματος	42
Στὸ Δημαρχεῖο τοῦ Σεράγιεβο	43

IV ΑΙ ΣΦΑΙΡΑΙ ΠΟΥ ΔΟΛΟΦΟΝΟΥΝ ΤΗΝ ΕΙΡΗΝΗ ΤΟΥ ΚΟΣΜΟΥ

Τὸ μοιραῖο λάθος	44
Ἡ Τελευταία πράξις τοῦ δράματος	46
Ὁ θάνατος τοῦ Ἀρχιδουκὸς	49
Ἡ εὐθύνη τοῦ στρατηγοῦ Ποτιόρεκ	49
Πῶς μεταδίδεται ἡ εἴδησις	50

V ΣΤΗ ΒΙΕΝΗ ΜΕΤΑ ΤΗ ΔΟΛΟΦΟΝΙΑ

Ἡ ἀπάθεια τοῦ Φραγκίσκου Ἰωσήφ	51
Κηδεῖα τρίτης τάξεως	52
Θλιβερὰ Ἐπεισόδια	53

VI ΟΙ ΦΙΛΟΠΟΛΕΜΟΙ ΕΝΟΥΝΤΑΙ. ΧΕΤΖΕΝΔΟΡΦ ΚΑΙ ΜΠΕΡΤΧΟΛΔ

Ἡ εὐνοϊκὴ εὐκαιρία διὰ τοὺς φιλοπόλεμους	57
Ὁ Αὐτοκράτωρ Γουλιέλμος ὁ Β΄, τήσεται ἀπὸ κατ' ὑπερβολῆς περὶ τὴν	
πλευρὸν τῆς Αὐστρουγγαρίας	59
Τὰ συλλυπητήρια τοῦ Κρούπ	61
Ἡ Βιέννη ἀμφιρρέπει	62
Τὸ τηλεσίγραφο ἐπιδίδεται	63

VII ΤΑ ΕΠΕΚΤΑΤΙΚΑ ΣΧΕΔΙΑ ΤΗΣ ΡΩΣΣΙΑΣ, ΜΙΑ ΜΥΣΤΙΚΗ ΡΩΣΣΟΒΟΥΛΓΑΡΙΚΗ ΣΥΝΘΗΚΗ

Αἱ Ρωσικαὶ ἐπιδιώξεις	65
Ὁ Ἰσβόλσκι στὸ Παρίσι	66
Δωροδοκία τοῦ Γαλλικοῦ τύπου	67
Ἡ μοιραία ἐπιστολὴ τοῦ Γκρέυ	69

VIII. Ὁ ΠΟΛΕΜΟΣ ΕΠΙ ΘΥΡΑΙΣ. Ὁ ΚΑΜΠΩΝ ΠΑΙΖΕΙ ΘΕΑΤΡΟ

Οἱ ἐκβιασταὶ ἐργάζονται	71
Πῶς ἐξαπατᾶται ὁ Φραγκῖσκος Ἰωσήφ	72
Τηλεσίγραφον ποὺ στέλλεται τηλεγραφικῶς	73
Ὁ Πουανκαρὲ στὴν Πετρούπολη	74
Τὸ κουτσομπολιὸ δύο Πριγκηπισσῶν	75
Ἡερικὴ Ρωσικὴ Ἐπιστράτευσις	76
Ὁ Τσάρος δὲν ξεύρει τί κάμνει	77

IX. ΟΙ ΦΙΛΟΠΟΛΕΜΟΙ ΕΠΙΚΡΑΤΟΥΝ

Προσωρινὴ ἀνάκλησις τῆς ἐπιστρατεύσεως	79
Ἐνα τηλεγράφημα τοῦ Κάιζερ	81
Συνεχίζεται ἡ Ρωσικὴ κινητοποίησις	82
Ὁ Τσάρος μεταπείθεται	83
Τὸ σχέδιον Σλίφφεν — Ἡ ἀπήχησις στὸ Βερολῖνον	84

X. ΕΝΑ ΒΗΜΑ ΑΚΟΜΑ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΠΟΛΕΜΟ

Ὁ Γερμανικὸς Σωβινισμός	88
Χέλμουτ Φὸν Μόλτκε	90
Τὸ τηλεγράφημα τῆς Πετροπόλεως	91
Ἡ Γερμανία κηρύσσει τὸν πόλεμον ἐναντίον τῆς Ρωσσίας	92

XI. Η ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΣΤΗ ΓΑΛΛΙΑ - ΔΟΛΟΦΟΝΙΑ ΤΟΥ ΖΩΡΕΣ

Θάνατος στοὺς Εἰρηνοφίλους	95
--------------------------------------	----

Ποτέ δὲν ἔγινε μιὰ τέτοια κήρυξις πολέμου	97
Εἰσβολὴ στὸ Λουξεμβούργο	99
Τὸ Βερολῖνο καὶ τὸ Παρίσι παραληροῦν	100

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ

ΔΥΤΙΚΟ ΜΕΤΩΠΟ

I. ΤΟ ΕΚΠΛΗΚΤΙΚΟ ΟΡΓΑΝΩΤΙΚΟ ΘΑΥΜΑ ΤΗΣ ΓΕΡΜΑΝΙΚΗΣ ΚΙΝΗΤΟΠΟΙΗΣΕΩΣ

Ἡ Γερμανία βαδίζει στὸ μοιραῖο	103
Παραβιάζεται ἡ οὐδετερότης τοῦ Βελγίου	105
Τελεσίγραφον στὸ Βέλγιο	106
Ἡ κήρυξις πολέμου ἀπὸ μέρους τῆς Ἀγγλίας	108
Ἀποτροπιασμὸς τῶν ὑγειῶν στοιχείων γιὰ τὸν πόλεμο	110
Ὁ λόγος τοῦ Κάιζερ πρὸς τοὺς Βουλευτὰς τοῦ Ράιχσταγ – Στὰ ἀνάκτορα τοῦ Κάιζερ	112
Στὴ μέθῃ τοῦ ἐνθουσιασμοῦ σταματᾷ κάθε λογικὴ	114
Γερμανικὰ στρατεύματα ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Ἑμμιχ βαδίζουν κατὰ τῆς Λιέγης – Οἱ στρατηγοὶ ἀνησυχοῦν	116
Μία τυχαία συνάντησις	117
Ὁ Λούδενдорφ κάμνει μιὰ ἡρωϊκὴ πράξη κατὰ λάθος	119
Τὰ ὑπερτηλεβόλα τοῦ Κρούπ	120

II. ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΑΛΩΣΗ ΤΗΣ ΛΙΕΓΗΣ

Ὁ πόλεμος τῶν παρτιζάνων	121
Τὸ λουτρὸ αἵματος τῆς Λιέγης	123
Ἀφηγήσεις μαρτύρων	125

III. ΕΓΚΛΗΜΑΤΑ ΚΑΤΑ ΤΟΥ ΑΜΑΧΟΥ ΠΛΗΘΥΣΜΟΥ

Ἀντιγερμανικὴ προπαγάνδα στὴν Ἀμερικὴ	129
Ἡ φήμῃ γιὰ τὰ κομμένα χέρια προέρχεται ἀπὸ τὸ Κογκρὸ	131
Ἀναζητοῦνται κακοποιηθέντα παιδιὰ	134
Βγαλμένα μάτια κατὰ κομμένων χειρῶν	136

IV. ΑΙ ΜΑΧΑΙ ΕΙΣ ΤΑ ΣΥΝΟΡΑ

Οἱ σύμμαχοι εἰς βοήθειαν τοῦ Βελγίου	139
Ἡ Σύγκρουσις δύο σχεδίων	139
Ἡ Μάχη τοῦ Σάμπρ	140
Στὴν Ἀλσατία καὶ τὴ Λωραίνῃ	140
Πρὸς τὸν Σηκουάνα	141

Ένας τραπεζικός πού γίνεται μέ τὸ ζόρι ἀξιωματικός	141
Μιά συνδιάλεξις τοῦ Κάιζερ μέ τὸν Μόλτκε	142
Ὁ Κάιζερ ζαρώνει τὰ φρύδια του	143

V. Η ΜΑΧΗ ΤΟΥ ΜΑΡΝΗ

Τὸ σχέδιον τοῦ Μόλτκε	144
Μία περιγραφὴ τοῦ πεδίου τῆς μάχης	145
Μπροστὰ στὴν ὀχυρωμένη ζώνη τῶν Παρισίων	147
Φυγὴ τῆς κυβερνήσεως ἀπὸ τὸ Παρίσι	149
Μιά ἐπαναστατικὴ ἰδέα: 600 ταξί θὰ σώσουν τὸ Παρίσι	151
Ὅλα εἶναι μάταια λέγει ὁ στρατηγὸς Μόλτκε	153
Ἐξουδετεροῦται κάθε πρωτοβουλία τοῦ Κάιζερ	154

VI. ΟΙ ΓΕΡΜΑΝΟΙ ΧΑΝΟΥΝ ΤΗ ΜΑΧΗ

Ἡ ἀποστολὴ τοῦ Ἀντισυνταγματάρχου Χέντς	156
Ὑποχώρησις τῶν Γερμανῶν	158
Παραίτησις τοῦ Μόλτκε – Ὁ στρατηγὸς Φὸν Φάλκενχάυν	160
Μετὰ τὴ μάχη τοῦ Μάρνη	163

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟ

ΤΟ ΑΝΑΤΟΛΙΚΟ ΜΕΤΩΠΟ

I. ΤΟ ΣΧΕΔΙΟ ΣΛΗΦΦΕΝ ΝΑΥΑΓΕΙ ΚΑΙ ΣΤΟ ΑΝΑΤΟΛΙΚΟ ΜΕΤΩΠΟ

50.000 ρούβλια γιὰ τὸν πρῶτο Ρῶσσο πού θὰ ἔμπαινε στὸ Βερολίνο	166
Φωνὴ ἀπογνώσεως ἀπὸ τὴν Ἀνατολικὴ Πρωσσία	168
Χίνδεμπουργ καὶ Λούδενδορφ	172
Ὁ Χίνδεμπουργ ἐτοιμάζεται καὶ μεταβαίνει στὸ μέτωπο	173

II. Η ΜΑΧΗ ΤΟΥ ΤΑΝΕΜΠΕΡΓ

Ὁ Σαμσόνωφ πέφτει στὴν παγίδα	176
Οἱ Ρῶσσοι ὑποχωροῦν	179
Ἡ Ρωσικὴ πανωλεθρία	181

III. ΥΠΟΘΕΣΙΣ ΣΑΜΣΙΟΝΩΦ

Τὸ θάρρος μιᾶς γυναίκας	183
Ἀποκαλύψεις ἐνὸς χωρικοῦ	186

IV. Ο ΚΑΙΖΕΡ ΣΤΟ ΑΝΑΤΟΛΙΚΟ ΜΕΤΩΠΟ

	Σελίς
Μιά περιγραφή τῆς μάχης	189
Φαλκενχάουν – Χίνδεμπουργ	191

V. Η ΑΥΣΤΡΟΥΓΓΑΡΙΑ ΚΑΤΑ ΤΗΣ ΡΩΣΣΙΑΣ

Σειρά ἐπιθέσεων	193
Τὸ σχέδιο τοῦ Φαλκενχάουν	194
Ἑλλογαί στήν Ἡγεσία	194
Ἕνας Γενικόδ Ἀπολογισμόδ	195

ΜΕΡΟΣ ΤΕΤΑΡΤΟ

ΤΑ ΑΛΛΑ ΜΕΤΩΠΑ

I. Η ΕΠΙΘΕΣΙΣ ΚΑΤΑ ΤΗΣ ΣΕΡΒΙΑΣ

Αὐστρουγγαρία κατὰ τῆς Σερβίας	196
Ἡ παρέμβασις τῆς Βουλγαρίας	197
Ἡ ἐπιφυλακτικὴ στάσις τῆς Ἀγγλίας	198
Ἡ ἐπέμβασις τῶν συμμάχων	198
Ἡ Σερβικὴ ὑποχώρησις	198
Ἡ Μάχη τῆς Τσέρνας	199

II. ΤΟ ΡΟΥΜΑΝΙΚΟ ΜΕΤΩΠΟ

III. ΤΟ ΙΤΑΛΙΚΟ ΜΕΤΩΠΟ

IV. Ο ΠΟΛΕΜΟΣ ΣΤΗ ΜΕΣΗ ΑΝΑΤΟΛΗ

Ἡ κατανομή τῶν Ἀντιπάλλων δυνάμεων	202
Ἀρμενικὸ Μέτωπο	202
Μέτωπον Μεσοποταμίας	203
Τὸ μέτωπο τῆς Αἰγύπτου	204

V. Ο ΠΟΛΕΜΟΣ ΣΤΑΣ ΓΕΡΜΑΝΙΚΑΣ ΑΠΟΙΚΙΑΣ ΤΗΣ ΑΦΡΙΚΗΣ

Τὰ Γερμανικὰ ἀποικιακὰ ὄνειρα	204
Αἱ ἐπιχειρήσεις	205

VI. ΣΤΗΝ ΑΠΩ ΑΝΑΤΟΛΗ

Ἡ Ἰαπωνία κατὰ τῆς Γερμανίας	206
--	-----

Ἡ συμβολή τῆς Ἰαπωνίας	209
----------------------------------	-----

ΜΕΡΟΣ ΠΕΜΠΤΟ

Ο ΠΟΛΕΜΟΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΘΑΛΑΣΣΑ

I. Η ΝΑΥΜΑΧΙΑ ΤΗΣ ΕΛΓΟΛΑΝΔΗΣ

Ἡ ἀρχικὴ φάσις τῶν ἐπιχειρήσεων	209
Τὸ Βρεττανικὸ σχέδιο	210
Ἡ πρώτη φάσις τῆς Ναυμαχίας	211
Ἡ δευτέρα " " "	211
Ἡ τρίτη " " "	212

II. ἈΛΛΑ ΠΟΛΕΜΙΚΑ ΓΕΓΟΝΟΤΑ ΚΑΤΑ ΘΑΛΑΣΣΑΝ

Ἡ καταβύθισις τοῦ "Τολμηροῦ"	213
Τὸ "Γκαίμπεν" καὶ τὸ "Μπρεσλάου"	214
Ἄλλαι ἐνέργειαι τοῦ Γερμανικοῦ στόλου	215
Ὁ ὑποβρύχιος πόλεμος	216

III. ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ ΤΩΝ ΔΑΡΔΑΝΕΛΛΙΩΝ

Δύο τολμηρὰ σχέδια τοῦ Τσῳρτσιλ	217
Εἰσαγωγή...μπύρας εἰς Τουρκίαν	220
Ἡ δευτέρα ἐπίθεσις κατὰ τῆς Χερσονήσου τῆς Καλλιπόλεως	222
Ἔτσι ἔχασαν οἱ Ἄγγλοι μία μεγάλη εὐκαιρία	224
Οἱ ναύαρχοι κατὰ τοῦ Τσῳρτσιλ	226
Αἱ συνέπειαι μιᾶς ἀρροπίας	228
Ἀπόβασις τῶν συμμάχων	229
Ὁ Τσῳρτσιλ προτείνει νέα ἐπίθεση	231
Ἡ τραγωδία τοῦ στρατηγοῦ Μονρόου	233

IV. Η ΝΑΥΜΑΧΙΑ ΤΗΣ ΓΙΟΥΤΛΑΝΔΗΣ

Τὰ αἷτια ποὺ τὴν προεκάλεσαν	235
Αἱ δυνάμεις τῶν ἀντιπάλων	236
Ἡ πρώτη φάσις τῆς ναυμαχίας	236
Ἡ δευτέρα " " "	237
Ἡ τρίτη " " "	239
Αἱ νυχτερινὲς ἐμπλοκὲς	239
Ὁ ἀπεριόριστος ὑποβρύχιος πόλεμος	240

V. ΕΝΔΙΑΦΕΡΟΥΣΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΑΙ ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ

Σελίς	
Ὑποβάλλονται προτάσεις Εἰρήνης	241

ΜΕΡΟΣ ΕΚΤΟ

Η ΕΛΛΑΣ ΠΡΟ ΔΙΔΗΜΜΑΤΟΣ

I. ΚΑΤΑΣΤΑΣΙΣ ΣΤΑ ΒΑΛΚΑΝΙΑ

Πίεσις ἐπὶ τῆς Ἑλλάδος	243
Μία πρότασις τοῦ ναυάρχου Κουντουριώτη	244
Τὸ ἐπεισόδιο τοῦ ναυάρχου Κάρρ	244
Ἡ παραίτησις τοῦ Βενιζέλου	245

II. ΤΑ ΠΡΟΟΙΜΝΙΑ ΤΟΥ ΔΙΧΑΣΜΟΥ

Μία πρότασις τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου	246
--	-----

III. Ο ΧΩΡΙΣΜΟΣ ΤΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ

Συμμαχικὰ στρατεύματα στὴ Θεσ/νίκη	248
Σειρὰ πιέσεων	249
Οἱ Βούλγαροι στὴν Ἀνατολικὴ Μακεδονία	250
Ἐντείνεται ὁ διχασμός	252
Αἱματηρὰ γεγονότα	253
Τὸ κίνημα τῆς Ἐθνικῆς Ἀμύνης	254
Ἡ Ἑλλὰς στὸ πλευρὸ τῶν συμμάχων	255

Η ΔΕΥΤΕΡΑ ΦΑΣΙΣ ΤΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ

ΜΕΡΟΣ ΕΒΔΟΜΟ

Η ΣΥΝΕΧΙΣΙΣ ΤΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ

I. ΣΤΟ ΔΥΤΙΚΟ ΜΕΤΩΠΟ

	Σελίς
Δύο αποφασιστικά γεγονότα	259
Έσφαλμένος Γερμανικός ύπολογισμός	260
Γενική εικών τών επιχειρήσεων στο δυτικό μέτωπο	260

II. ΣΤΑΣΙΑΣΤΙΚΑ ΚΙΝΗΜΑΤΑ ΣΤΟ ΓΑΛΛΙΚΟ ΣΤΡΑΤΟ

Κάτω ο πόλεμος	261
Μόνον δύο έμπιστοι μεραρχίαι	264
Ό στρατός στασιάζει	264
Στή θάλασσα ο Πουανκαρέ	266
Έη στάσις ενός Συνταγματάρχου	268
Αϊμα τρέχει στή Γαλλία	269
Έη εκτέλεσις ενός νεαροῦ	270
Έη κατάστασις στον Γερμανικό στρατό	271

III. ΤΟ ΝΕΟ ΠΟΛΕΜΙΚΟ ΟΠΛΟ

Έκπληξις κατά την αύγή	273
Οί Αύστριακοί εφρωνεύονται τὸ νέο όπλο	275
Τὸ μυαλό τοῦ Τσῳρτσιλ εργάζεται	277
Νέα Σχέδια	278
Ό Τσῳρτσιλ έπιμένει	280
Πῶς εξέλέγη τὸ όνομα Τάνκ	281
Τὰ τάνκς στο μέτωπο	284
Μία ώραία περιγραφή	286
Έη μαύρη ήμέρα τοῦ Γερμανικοῦ στρατοῦ	287
Έη νίκη τῆς μηχανῆς	289
Τὸ πεζικό νικά στον άγῶνα άεροπλάνον κατά άεροπλάνου	289

IV. Η ΤΙΤΑΝΟΜΑΧΙΑ ΤΟΥ ΒΕΡΔΕΝ

	Σελίς
Τὸ σχέδιο Χ - 45	291
Ἡ διαταγὴ τοῦ Φαλκενχάυν	293
Αἱ προετοιμασίαι γιὰ τὴ μεγάλη μάχη	296
Καὶ ἀρχίζει ἡ ἐπίθεσις	298
Πρόωρος αἰσιοδοξία	300
Ἡ πτώσις τοῦ Ντουωμόν	301
Ἀφηγήσεις αὐτοπτῶν μαρτύρων	304
Ἡ πορεία τοῦ θανάτου	305
Πρέπει νὰ ὑπακούω λέγει ὁ Γερμανὸς διάδοχος	307

V. Ο ΠΟΛΕΜΟΣ ΤΩΝ ΑΕΡΙΩΝ

Τὰ κίτρινα σύννεφα	307
Αἱ Γερμανικαὶ δικαιολογίαι	310
Τὸ νέο πολεμικὸ ὄπλο	311
Ποιὸς ἄρχισε τὸν πόλεμο τῶν ἀερίων	313
Ἡ ἐφεύρεσις τοῦ Γάλλου Χημικοῦ Τουρμπέν	314
Τὸ σύνταγμα ἀερίων Πέτερσον	315
Ὅπου δὲν βοηθεῖ ὁ καιρὸς	316
Ἀντὶ ἀερίων προπέτασμα καπνοῦ	317
Ἀποκαλύψεις αἰχμαλώτων	319
Ὁ Πανικὸς τῶν στρατιωτῶν	320
Οἱ σύμμαχοι ἀποφασίζουν ἀντίποινα	322
Καὶ τὸ δράμα συνεχίζεται	323
Μερικοὶ ἀριθμοί	324
Ἄν ὁ πόλεμος διακοῦσε περισσότερο	325

VI. Ο ΠΟΛΕΜΟΣ ΣΤΑ ΑΛΛΑ ΜΕΤΩΠΑ

Βαλκανικὸ μέτωπο	326
Ἰταλικὸ μέτωπο	326
Ρουμανικὸ μέτωπο	327
Μέτωπο Μεσοποταμίας	327
Μέτωπο Αἰγύπτου	327

ΜΕΡΟΣ ΟΓΔΩΟ

Ο ΠΟΛΕΜΟΣ ΣΤΟΝ ΑΕΡΑ

I. ΤΑ ΤΣΕΠΕΛΙΝ

Αἱ πρῶται ἐντυπώσεις	328
--------------------------------	-----

Ὁ Γουλιέλμος ἀρνεῖται ἀλλὰ οἱ στρατηγοὶ τοῦ ἐπιμένουν	330
Τὸ ἱπτάμενο βαρέλι	332

II. ΤΑ ΤΣΕΠΕΛΙΝ ΚΑΤΑ ΤΟΥ ΛΟΝΔΙΝΟΥ

Περιγραφή τῆς ἐπιθέσεως	334
Ἀεροπλάνον κατὰ ἀεροπλοίου	335
Θανατηφόροι ἀπολογισμοί	338

III. Η ΓΕΡΜΑΝΙΚΗ ΑΕΡΟΠΟΡΙΑ

Δὲν ἐβομβαρδίσθη τὸ Βερολῖνο	339
Μάνφρεδ φὸν Ριχτχόφεν	340
Μετὰ τὸν θάνατο τοῦ Ριχτχόφεν	342

ΜΕΡΟΣ ΕΝΑΤΟ

Η ΡΩΣΣΙΚΗ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΙΣ

I. Η ΠΑΡΑΙΤΗΣΙΣ ΤΟΥ ΤΣΑΡΟΥ

Ἡ κατάσταση στὴ Ρωσσία	344
Ταραχαὶ στὴν Πετρούπολη	346
Δὲν θὰ κτυπήσουμε τὸν λαό	348

II. ΜΙΑ ΑΜΑΞΟΣΤΟΙΧΕΙΑ ΔΙΑΣΧΙΖΕΙ ΤΗΝ ΓΕΡΜΑΝΙΑ

Ὑψηλότατε εἴσθε εὐγενὴς ἄνθρωπος	349
Ὁ Λένιν στὴν Ἑλβετία	349
Οἱ Γερμανοὶ ἔρχονται σὲ ἐπαφὴ μὲ τὸν Λένιν	351
Μέσα σὲ κλειστὸ βαγόνι	352
Ὁ Λένιν στὴν Πετρούπολη	354

III. Η ΣΥΝΘΗΚΗ ΤΟΥ ΜΠΡΕΣΤ-ΛΙΤΟΒΣΚ

Οἱ Ρῶσσοι ζητοῦν ἀνακωχή	355
Ἡ Ρωστικὴ ἀντιπροσωπεία	356
Ζητοῦν τὴν μισὴ Ρωσσία	357
Βαρύτατοι ὅροι	358

Η ΤΡΙΤΗ ΦΑΣΙΣ ΤΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ

(καὶ τελευταία)

ΜΕΡΟΣ ΔΕΚΑΤΟ

Η ΤΕΛΕΥΤΑΙΑ ΦΑΣΙΣ ΤΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ

I. ΕΝΑ ΝΕΟ ΣΧΕΔΙΟ ΤΟΥ ΛΟΥΔΕΝΔΟΡΦ

	Σελίς
Ζυμώσεις στὰ δύο στρατόπεδα	
Αἱ τελευταῖαι μάχαι	365

II. ΝΕΑ ΕΚΠΛΗΞΙΣ ΤΩΝ ΓΕΡΜΑΝΩΝ

Βομβαρδίζεται τὸ Παρίσι	367
Ἐνα Γερμανικὸ ὑπερτηλεβόλο	
Πενιχρὰ τὰ ἀποτελέσματα	369

III. Η ΜΕΓΑΛΗ ΕΠΙΘΕΣΙΣ ΤΟΥ ΦΟΣ

Ρῆγμα στὸ Γερμανικὸ μετωπο	372
Ὁ Λούδενδορφ παθαίνει νευρική κρίση	373
Ὁ Πόλεμος πρέπει νὰ τελειώσῃ	376
Ὁνειρα θερινῆς νυκτός	376
Ἐνας ἄρρωστος Καγκελάριος	377

IV. Η ΑΡΧΗ ΤΟΥ ΤΕΛΟΥΣ

Τὰ 14 σημεία τοῦ Προέδρου Οὐίλσον	378
Τὸ συμβούλιο τοῦ Στέμματος στὸ Σπᾶ	379
Ὁ Λούδενδορφ ἀποφασίζει νὰ ζητήσῃ ἀνακωχή	381
Οἱ Γερμανοὶ στρατηγοὶ συμφωνοῦν μὲ τὸν Ἐπιτελάρχιν των	383
Τὸ δῆθεν πλήγμα ἐκ τῶν νότων	385
Μία ἀπαίτησις τοῦ νέου ἀρχικαγκελαρίου	386
Ἡ Ἱστορικὴ Ἐπιστολὴ τοῦ Χίνδεμπουργκ	387
Ὁ Λούδενδορφ παραιτεῖται	389

ΜΕΡΟΣ ΕΝΔΕΚΑΤΟ

Η ΕΠΙΘΑΝΑΤΙΟΣ ΑΓΩΝΙΑ ΤΗΣ ΑΥΣΤΡΙΑΣ

Ι. ΕΚΡΥΘΜΟΣ ΚΑΤΑΣΤΑΣΙΣ ΣΤΗ ΒΙΕΝΝΗ

	Σελίς
Πρέπει νὰ συνομολογηθῇ ἀνακωχή	391
Πῶς ἀπὸ ἓνα λάθος προελαύνουν οἱ Ἴταλοί	392
Ἐνα τραγικὸ συμβούλιον τοῦ Στέμματος	393

ΙΙ. Η ΑΥΣΤΡΙΑΚΗ ΤΡΑΓΩΔΙΑ

Ὁ ἀναποφάσιτος Αὐτοκράτωρ	395
Φροῦδαι ἐλπίδες τῶν Γερμανῶν	397
Ἐνα γεῦμα στὰ Αὐστριακὰ ἀνάκτορα	398
Ἐνα ἔγγραφο ποὺ ἠλεκτρίζει τοὺς πάντας	399

ΙΙΙ. Η ΜΥΣΤΙΚΗ ΑΠΟΣΤΟΛΗ ΕΝΟΣ ΠΡΙΓΚΗΠΟΣ

Ὁ Αὐτοκράτωρ Κάρολος εὐρίσκει ἓνα μεσάζοντα	400
Τὸ ἀσυγχώρητο λάθος τοῦ κόμητος Τσέρνιν	402
Ὁ κόμης Τσέρνιν προτίμησε νὰ ζήσει	404
Τὰ ἔγγραφα τοῦ Ἑρτσμπέργιερ	406

ΜΕΡΟΣ ΔΩΔΕΚΑΤΟ

ΕΝΔΕΙΞΕΙΣ ΑΠΟΣΥΝΘΕΣΕΩΣ ΣΤΗΝ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΚΗ ΓΕΡΜΑΝΙΑ

Ι. ΕΙΣ ΑΝΑΖΗΤΗΣΙΝ ΚΑΓΚΕΛΑΡΙΟΥ

Ὁ Καγκελάριος τῶν 100 ἡμερῶν	408
Ὁ Χέρτλιγκ στὴν ἐξουσία	410

ΙΙ. ΚΛΟΝΙΖΕΤΑΙ Η ΓΕΡΜΑΝΙΚΗ ΠΕΙΘΑΡΧΙΑ

Στασιαστικαὶ τάσεις στὸ Γερμανικὸ στόλο	412
Ἄλλοι λόγοι τῆς στάσεως	414
Ὅποιος πεθάνει τῆς πείνας θάπτεται μὲ ὅλες τὶς τιμές	415
Οἱ ναῦτες ζητοῦν Κοινοβουλευτικὴ ἔρευνα	416
Ἀξιωματικοὶ ὑποκινηταὶ ἐπικινδύνων ἐκδηλώσεων	418

Παρωδία δίκης	Σελίς 420
Ἐκτελοῦνται αἱ καταδικαστικαὶ ἀποφάσεις	422

III. ΟΙ ΑΞΙΩΜΑΤΙΚΟΙ ΤΟΥ ΝΑΥΤΙΚΟΥ ΣΧΕΔΙΑΖΟΥΝ ΠΡΑΞΙΚΡΩΠΗΜΑ

Ἐπίθεσις κατὰ τοῦ Ἀγγλικοῦ στόλου	425
Ὁ Σέερ ἀποκρύπτει τὸ ζήτημα ἀπὸ τὸν Κάιζερ	426

IV. ΤΑ ΓΕΓΟΝΟΤΑ ΤΟΥ ΚΙΕΛΟΥ

Οἱ ναῦται ἀρνοῦνται νὰ πειθαρχίσουν	428
Ἡ στάσις μεταβάλλεται σὲ ἐπανάσταση	428
Ὁ ἀδελφὸς τοῦ Αὐτοκράτορος βάζει τὴν κόκκινη σημαία	431
Ἐνας ναύαρχος συνθηκολογεῖ	432
Ὁ βουλευτὴς Νόσκε κυριαρχεῖ τοῦ χάους	434

ΜΕΡΟΣ ΔΕΚΑΤΟ ΤΡΙΤΟ

ΤΟ ΤΕΛΟΣ ΤΗΣ ΔΥΝΑΣΤΕΙΑΣ ΤΟΥ ΧΟΕΝΤΖΟΛΛΕΡΝ

I. Η ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΙΣ ΕΠΕΚΤΕΙΝΕΤΑΙ

Ὁμαδικὴ παραίτησις βασιλέων καὶ πριγκήπων	436
Θὰ μείνω ἐδῶ λέγει ὁ Κάιζερ	437
Ὁ Κάιζερ πρέπει νὰ φύγῃ	438
Ὁ ἀρχικαγκελάριος ζητεῖ νὰ παραιτηθῇ ὁ Αὐτοκράτωρ	439
Δημοψήφισμα μεταξὺ τοῦ στρατοῦ	440
Πικρὸ χάπι γιὰ τὸν Αὐτοκράτορα	443
Ἡ κατὰστασις στὸ Βερολῖνο	444

II. ΠΡΟΣ ΚΑΤΑΛΥΣΙΝ ΤΗΣ ΠΑΛΑΙΑΣ ΤΑΞΕΩΣ ΤΩΝ ΠΡΑΓΜΑΤΩΝ

Ἡ Ἐπανάστασις προχωρεῖ	446
Ματαία ἔκκλησις πρὸς τὸν Κάιζερ	447
Προτείνεται καὶ μία ἡρωϊκὴ λύσις	449
Πανικὸς στὸ ἀνώτατο ἀρχηγεῖο	450
Ἐπιτακτικὴ ἀνάγκη ἢ παραίτησις τοῦ Κάιζερ	451
Σβύνει ἡ λάμψις τῶν στεμμάτων στὴ Γερμανία	452

III. Η ΦΥΓΗ ΣΤΗΝ ΟΛΛΑΝΔΙΑ

Εἰς τὸ ἐπανιδεῖν	454
Ὅλοι κοιμοῦνται ἐνῶ φεύγει ὁ Κάιζερ	455
Ψυχρὰ ὑποδοχὴ στὸ Ὁλλανδικὸ ἔδαφος	458

Ὁ Κάιζερ ζητεῖ ἓνα φυλτσάνι τσάι	Σελὶς 459
--	--------------

ΜΕΡΟΣ ΔΕΚΑΤΟ ΤΕΤΑΡΤΟ

Η ΑΝΑΚΩΧΗ

I. ΟΙ ΓΕΡΜΑΝΟΙ ΖΗΤΟΥΝ ΕΠΙΣΗΜΩΣ ΤΗΝ ΛΗΞΙΝ ΤΩΝ ΕΧΘΡΟΠΡΑΞΙΩΝ

Ὁ πρόεδρος Οὐίλσον διατυπώνει συμπληρωματικούς ὁρους	462
Ἔρχονται οἱ Γερμανοὶ Πληρεξούσιοι	464
Οἱ ὁροι τῆς ἀνακωχῆς	465
Ἡ ἐπίσημος ὑπογραφή τῆς ἀνακωχῆς	467
Ἡ Γαλλία εὐχαριστεῖ τοὺς συντελεστάς τῆς Νίκης	469

II. ΑΝΑΚΩΧΗ ΜΕ ΤΗΝ ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ

Οἱ Βούλγαροι καταθέτουν τὰ ὅπλα	468
Ἡ Μάχη τοῦ Σκρᾶ	469
Προτάσεις τῶν Βουλγάρων γιὰ τερματισμὸ τοῦ πολέμου	470
Ἡ τελικὴ ἐπίθεσις	471
Μετὰ τὴ Βουλγαρικὴ συνθηκολογήσῃ	472

III Η ΤΟΥΡΚΙΑ ΣΥΝΘΗΚΟΛΟΓΕΙ

Ἀγγλογαλλικαὶ προστριβαὶ	473
------------------------------------	-----

IV. Η ΑΝΑΚΩΧΗ ΣΤΑ ΛΟΙΠΑ ΜΕΤΩΠΑ

Ἡ συνθηκολόγησις τῆς Αὐστρίας	474
Μεσοποταμία — Ἀρμενία — Παλαιστίνη	475

ΜΕΡΟΣ ΔΕΚΑΤΟ ΠΕΜΠΤΟ

ΑΙ ΣΥΝΘΗΚΑΙ ΕΙΡΗΝΗΣ

Η ΕΚΚΑΘΑΡΙΣΙΣ ΤΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ

I. Ο ΠΑΡΑΚΛΗΤΟΣ ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΜΕΡΙΚΗ

Οἱ τρεῖς πρωταγωνισταὶ	476
Τεταμένη ἀτμόσφαιρα	478
Μιὰ σφαῖρα παραπάνω δὲν ἔχει καμιά σημασίαν	479

II. Η ΕΠΙΔΟΣΙΣ ΤΟΥ ΚΕΙΜΕΝΟΥ ΤΗΣ ΣΥΝΘΗΚΗΣ

	Σελίς
Ἔρχεται ἡ Γερμανικὴ Ἀντιπροσωπεία	480
Στὶς Βερσαλλίαις	481
Αἱ φῆμαι ὀργιάζουν	483
Ὁ φόβος πρὸ τῶν μικροφώνων	483
Μυστικότης γύρω ἀπὸ τὴ συνθήκη εἰρήνης	484
Δραματικὲς στιγμὲς	485
Τὸ περιεχόμενον τῆς συνθήκης	487

III. Η ΥΠΟΓΡΑΦΗ ΤΗΣ ΣΥΝΘΗΚΗΣ

Ἡ Γερμανικὴ βουλὴ ἀποδέχεται τοὺς ὅρους	488
Δύο ἱστορικαὶ ἡμερομηνίαι	
Στὴν αἴθουσα τῶν Κατόπτρων τοῦ Ἀνακτόρου τῶν Βερσαλλιῶν	489

IV. ΑΙ ΑΛΛΑΙ ΣΥΝΘΗΚΑΙ

Αἱ ἀπώλειαι	492
Ἡ κοινωνία τῶν ἔθνων	493
ΕΠΙΛΟΓΟΣ	495
ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ	505

ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ ΑΥΤΟ ΤΥΠΩΘΗΚΕ ΤΟΝ ΙΑΝΟΥ-
ΑΡΙΟΝ ΤΟΥ 1962 ΣΤΟ ΛΙΘΟΓΡΑΦΕΙΟ
ΤΟΥ Ε. ΚΩΣΤΑΡΟΠΟΥΛΟΥ, ΟΛΥΜΠΙΟΥ
ΔΙΑΜΑΝΤΗ 21 ΓΙΑ ΛΟΓΑΡΙΑΣΜΟ ΤΩΝ
ΕΚΔΟΣΕΩΝ "ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ,, ΠΤΟΛΕΜΑΙΩΝ
ΑΡΙΘ. 41 ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ

Η ΔΕΥΤΕΡΗ ΔΙΩΡΘΩΣΗ ΤΟΥ ΚΕΙΜΕΝΟΥ
ΕΓΙΝΕ ΑΠΟ ΤΟΝ Δ. ΑΝΘΟΠΩΛΗ.

